חסידות · ברסלב · ספרי רבי נחמן

ליקוטי מוהר"ן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ליקוטי מוהר"ן

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ליקוטי-מוהרן-אור-ברסלב/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

א 10
ב 13
ג 17
ד 20
ה 28
ו 34
ז 42
ח 47
ט 56
י 61
יא 69
יב 75
יג 81
יד 87
טו 96
טז 100
יז 101
יח 112
יט 118
כ 128
כא 135
כב 146
כג 158
כד 167
כה 170
כו 175
כז 175
כח 178
כט 181
ל 188
לא 196
לב 208
לג 209
לד 215
לה 219
לו 224
לז 229
לח 233
לט 239
מ 240
מא 241
מב 242
מג 243
מד מה 244
מו 247
מז 249
מח 254
מט 256
נ 264
נא 266
נב 269
נג 272
נד 273
נה 284
נו 290
נז 302
נח 309
נט 312
ס 316
סא 330
סב 337
סג 343

סד 347
סה 355
סו 361
סז 372
סח 378
סט 379
ע 386
עא 388
עב 389
עג 393
עד 394
עה 399
עו 403
עז 405
עח 406
עט 409
פ 411
פא 414
פב 415
פג 416
פד 417
פה 417
פו 418
פז 419
פח 419
פט 420
צ 420
צא 420
צב 421
צג 421
צד 422
צה 423
צו 424
צז 424
צח 426
צט 426
ק 427
קא 427
קב 429
קג 430
קד 430
קה 431
קו 434
קז 435
קח 435
קט 436
קי 437
קיא 437
קיב 437
קיג 441
קיד 442
קטו 442
קטז 443
קיז 444
קיח 444
קיט 445
קכ 446
קכא 446
קכב 446
קכג 446
קכד 447
קכה 448
קכו 448
קכז 449

קכח 449
קכט 449
קל 450
קלא 451
קלב 451
קלג 451
קלד 453
קלה 453
קלו 456
קלז 456
קלח 456
קלט 457
קמ 457
קמא 458
קמב 458
קמג 459
קמד 460
קמה 460
קמו 461
קמז 461
קמח 462
קמט 462
קנ 463
קנא 463
קנב 463
קנג 464
קנד 465
קנה 466
קנו 467
קנז 469
קנח 469
קנט 470
קס 471
קסא 472
קסב 472
קסג 472
קסד 474
קסה 475
קסו 475
קסז 475
קסח 475
קסט 475
קע 476
קעא 477
קעב 477
קעג 478
קעד 478
קעה 479
קעו 479
קעז 480
קעח 481
קעט 482
קפ 483
קפא 484
קפב 485
קפג 485
קפד 486
קפה 486
קפו 488
קפז 488
קפח 489
קפט 489
קצ 489
קצא 490

קצב 491
קצג 493
קצד 494
קצה 494
קצו 494
קצז 495
קצח 495
קצט 495
ר 496
רא 496
רב 496
רג 496
רד 496
רה 497
רו 498
רז 499
רח 501
רט 501
רי 501
ריא 502
ריב 502
ריג 503
ריד 503
רטו 503
רטז 504
ריז 505
ריח 505
ריט 505
רכ 507
רכא 507
רכב 507
רכג 508
רכד 508
רכה 508
רכו 510
רכז 510
רכח 510
רכט 511
רל 511
רלא 511
רלב 512
רלג 512
רלד 512
רלה 514
רלו 514
רלז 515
רלח 515
רלט 515
רמ 516
רמא 517
רמב 517
רמג 518
רמד 518
רמה 518
רמו 520
רמז 520
רמח 520
רמט 520
רנ 521
רנא 523
רנב 525
רנג 526
רנד 526
רנה 526

רנו 527
רנז 527
רנח 527
רנט 527
רס 528
רסא 528
רסב 529
רסג 529
רסד 530
רסה 530
רסו 531
רסז 532
רסח 532
רסט 532
רעא 533
ערב 533
רעג 534
רעד 534
ערה 534
רעו 535
רעז 535
רעח 538
רעט 539
רפ 539
רפא 541
רפב 542
רפג 545
רפד 546
רפה 547
רפו 547
תקעו ממשלה - א 548
ב 558
ג 565
ד 567
ה 578
ו 597
ז 598
ח 613
ט 629
י 630
יא 631
יב 631
יג 634
יד 634
טו 635
טז 637
יז 639
יח 640
יט 640
כ 642
כא 643
כב 643
כג 644
כד 644
כה 645
כו 646
כז 647
כח 648
כט 648
ל 649
לא 649
לב 649
לג 651
לד 652

לה 653
לו 653
לז 653
לח 655
לט 656
מ 659
מא 661
מב 661
מג 661
מד 661
מה 662
מו 663
מז 664
מח 665
מט 667
נ 668
נב 668
נג 669
נד 669
נה 669
נו 669
נז 669
נח 670
נט 671
ס 671
סא 675
סב 676
סג 676
סד 678
סה 678
סו 678
סז 680
סח 686
סט 688
ע 688
עא 688
עב 692
עג 700
עד 701
עה 701
עו 702
עז 702
עח 705
עט 710
פ 713
פא 714
פב 715
פג 718
פד 720
פה 721
פו 722
פז 722
פח 723
פט 724
צ 725
צא 726
צב 729
צג 730
צד 730
צה 730
צו 731
צז 731
צח 732
צט 732

ק 732
קא 733
קב 734
קג 734
קד 735
קה 735
קו 735
קז 735
קח 736
קט 736
קי 736
קיא 736
קיב 737
קיג 737
קיד 737
קטו 737
קטז 738
קיז 739
קיח 740
קיט 740
קכ 741
קכא 742
קכב 742
קכג 743
קכד 743
קכה 744

לקוטי מוהר"ן
בעזרת אל עליון אשר שמים וארץ קנה. ונתן לנו את תורתו ממדבר מתנה. נתחיל להדפיס חדושים נפלאים ונוראים על מאמרי רבה בר בר חנה בזכות זה נזכה לעלות לציון ברננה. אל קרית מלך דוד חנה:

א

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קי"ט):
דע, כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות, שאנו מבקשים ומתפללים. והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי. כי עכשו בעוונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על ידי התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל, כי התורה נקראת (משלי ה): "אילת אהבים ויעלת חן"; שמעלה חן על לומדיה (ערובין נ"ד:). ועל ידי זה נתקבלין כל התפלות והבקשות:
כי איש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל, של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר, להתקרב להשם יתברך על ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו, כמו שכתוב (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו": וזה בחינת יעקב. כי יעקב זכה לבכורה שהוא ראשית, שהוא בחינת חכמה. (תקונים תקון י"ד, זהר משפטים קכ"א:), כמו שכתוב (תהלים קי"א): "ראשית חכמה". וזה בחינת (בראשית כ"ז): "ויעקבני זה פעמים". ותרגום אונקלוס: וחכמני, וזה בחינת שמש. כי השכל הוא מאיר לו בכל דרכיו כמו השמש. וזה בחינת (משלי ד): "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום": וזה בחינת חית - לשון חיות (עיין זוהר פנחס רמ"ה: ובתיקונים תיקון ס"ה). כי החכמה והשכל הוא החיות של כל דבר, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה" וכו'. אך מחמת שאור השכל גדול מאד, אי אפשר לזכות אליו כי אם על ידי בחינת נון שהוא בחינת מלכות, כמו שכתוב (תהלים ע"ב): "לפני שמש ינון שמו", ופרש רש"י: 'לשון מלכות'. וזה בחינת לבנה, כי הלבנה אין לה אור מעצמה כי אם מה שמקבלת מהשמש (זהר ויחי רל"ח. ורמ"ט:). וזהו בחינת מלכות, דלית לה מגרמה כלום, אלא מה שמקבלת מן החית, שהיא בחינת חכמה, בחינת שמש כנ"ל, ונעשה (ישעיהו ל): "אור הלבנה כאור החמה": אבל מי שאינו מקשר עצמו אל השכל והחכמה והחיות, שיש בכל דבר, זה בחינת עשו שבזה את הבכורה, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): "ויבז עשו את הבכורה"; דהינו השכל כנ"ל, בחינת (משלי

י"ח): "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו". וזה בחינת מלכות הרשעה, בחינת לבנה דסטרא אחרא, שעליה נאמר (ישעיהו כ"ד): "וחפרה הלבנה" וכו' (עין תיקון ח). וזה בחינת יצר טוב ויצר הרע. כי היצר טוב נקרא "מסכן וחכם" (קהלת ד), (עיין רש"י ועיין זוהר וישב קע"ט ובמ"ר קהלת ובנדרים ל"ב:), בחינת מלכות, שהיא בחינת עניה ודלה דלית לה מגרמה כלום כי אם מה שמקבלת מחכמה. ויצר הרע נקרא "מלך זקן וכסיל" (שם), בחינת מלכות דסטרא אחרא, שאינה חפצה בחכמה ושכל, בחינת "לא יחפץ כסיל בתבונה" וכו', כנ"ל. וצריך כל אחד לתן כח לבחינת מלכות דקדשה להתגבר על מלכות דסטרא אחרא. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ה.): 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע'. ועל ידי מה נותן כח למלכות דקדשה? על ידי התורה, שהוא עוסק בכח (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, שם: 'לעולם ירגיז וכו' - אי אזיל מוטב, ואם לאו - יעסק בתורה'). וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין ל:): 'אם פגע בך מנול זה, משכהו לבית המדרש'. כי על ידי התורה נותן כח למלכות דקדשה. ואזי מקבלת המלכות, שהיא בחינת נ, חיות מן החכמה, שהיא בחינת ח, ונתחבר ונתקשר הח' והנ', ונעשה אור הלבנה כאור החמה: וכשזה קם, זה נופל (רש"י בראשית כ"ה פסוק כ"ג), ואזי נופל ונתבטל מלכות הרשעה, כמו שכתוב (הושע י"ד): "כי ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם, ופשעים יכשלו בם". הינו על ידי דרכי ה', הינו התורה, על ידי זה הצדיקים, שדבקים במלכות דקדשה, הם נתחזקים ומקבלים כח על ידי זה. "ופשעים יכשלו בם" בחינת מלכות הרשעה, בחינת היצר הרע, שנופל ונכנע על ידי התורה, כנ"ל. ועל ידי זה נתקבלים כל התפלות והבקשות, כי עקר מה שאין נתקבלין הבקשות הוא מחמת שאין להדברים חן, ואין נכנסין בלב של זה שמבקשין ממנו, כאלו אין בלבו מקום שיכנסו הדברים בלבו, מחמת שאין להמבקש חן, שיכנסו הדברים בלבו של זה, שמבקשין ממנו. אבל על ידי התורה, שעל ידי זה נתחברין ונתקשרין הנ' והח כנ"ל, ונעשה חן, ועל כן נקראת התורה (משלי ה): "יעלת חן", ואזי זוכה שדבריו הם דברי חן, ואזי נתקבלין דבריו ובקשותיו, כמו מי שמדבר דברי חן, שנכנסין הדברים בלב המתבקש, דהינו זה שמבקשין ממנו. וזה בחינת ת. הינו על ידי שנתחברו ונתקשרו החי"ת והנו"ן ונעשה בחינת ח"ן - על ידי זה נעשה בחינת ת"ו, שהוא לשון חקיקה ורשימה, כמו שכתוב (יחזקאל "ט): "והתוית ת"ו", כי על ידי החן נחקק ונרשם מקום בלב המתבקש לקבל הבקשה, כי על ידי החן נתקבלו דבריו. נמצא, שבחינת הח"ן חקק מקום בלב זה שמבקשין ממנו, כדי שיכנסו דבריו בלבו, ויקבל בקשתו. והחקיקה ורשימה זה בחינת ת"ו כנ"ל וזהו (קהלת ט): "דברי חכמים בנחת נשמעים". נחת דיקא,

הינו בחינת חן הנ"ל והת' הנ"ל, ועל ידי זה נעשה אותיות נחת, ואז נשמעים דבריו, ונתקבל בקשתו כנ"ל:

ועל כן יעקב שהוא בחינת השכל כנ"ל, על כן זכה לחן, כמו שכתוב (בראשית ל"ג): "כי חנני אלקים" וכו'; ועל כן ברך את השבטים בחן, כמו שכתוב (שם): "הילדים אשר חנן" וכו'; ובנימין לא היה אז. ועל כן ברכו יוסף בחן, כמו שכתוב (שם .מ"ג): "אלקים יחנך בני" (עיין ב"ר וישלח פ' ע"ח מקץ פ' צ"ב): ודוקא יוסף היה יכול לברכו בחן, כי יוסף היה כלול ביותר מבחינת יעקב, כמו שכתוב (שם ל"ז): "אלה תלדות יעקב יוסף"; כי הוא היה עקר תולדותיו. כי יעקב ויוסף כחדא חשיבי, (עין זוהר וישלח קע"ו: וישב קפ"ב). ועל כן נאמר ביוסף (דברים ל"ג): "בכור שורו הדר לו". 'בכור' הוא בחינת השכל כנ"ל. וזהו 'שורו' - לשון הסתכלות, כי צריכין להסתכל בהשכל שיש בכל דבר כנ"ל. וזהו הדר לו - תרגם אונקלוס: זיו ליה - לשון אור. כי השכל מאיר לו בכל דבר; אפלו במקום שהיה אפל וחשך, מאיר לו השכל, כשזוכה להסתכל על השכל שיש שם בכל דבר ומקרב אותו להשם יתברך.

וזה פרוש מה שאמר רבה בר בר חנה (בבא בתרא עג.): האי גלא דמטבע לספינתא מתחזי כי צוציתא דנורא חורתא ברישא: פרש רשב"ם: אש לבנה ומלאך מזיק הוא. ומחינן ליה באלותא דחקיק עליה "אהיה אשר אהיה":

גלא - הוא היצר הרע: דמטבע לספינתא - הוא החן והחשיבות, לשון ספון וחשוב, כי היצר הרע רוצה להטביע ולהשפיל, חס ושלום, בחינת החן והחשיבות של ישראל, בחינת מלכות דקדשה: ומתחזי כי צוציתא דנורא חורתא ברישא - כי מתחלה היצר הרע מתלבש עצמו במצוות ומטעה את האדם כאלו מסיתו לעשות מצוה. וזהו בחינת צוציתא דנורא חורתא - אש לבנה, אף על פי כן מלאך מזיק הוא. ומחינן ליה באלותא דחקיק עלה אהיה וכו', הינו שעקר הכנעתו של היצר הרע הוא על ידי התורה, שהיא כלה שמותיו של הקדוש ברוך הוא. והתורה היא בחינת ואו (עיין זוהר פקודי דרכ"ו). כי הלוחות, ארכן וי"ו ורחבן וי"ו (בבא בתרא יד.). וזהו בחינת אלותא, דהינו מקלות דחקיק עלה אהיה וכו', הינו שמות, בחינת התורה, שהיא בחינת וי"ו, והוי"ו הוא צורת מקל, והיא כלה שמותיו של השם יתברך, הינו שהתורה הקדושה היא מכניע את היצר הרע שרוצה לעשות את האדם משגע ממש, חס ושלום. כי בעל עברה הוא משגע, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ג.): 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות'. וכמו שהמשגעים צריכים להכותם ולשום עליהם שמות, כמו כן ממש התורה שעוסקין הוא בחינת מקלות ושמות, שבזה מכין ומכניעין את היצר הרע ומגרשין מן

האדם את השגעון והרוח שטות שנכנס בו, בחינת 'ומחינן ליה באלותא, דחקיק עליה שמות' וכו', כנ"ל (עיין מ"ר קדושים תחלת פ' כ"ה:):
וזהו: "אשרי תמימי דרך". אשרי - לשון הסתכלות. תמימי דרך - בחינת (בראשית כ"ה:): "יעקב איש תם"; שהוא בחינת השכל כנ"ל. הינו לזכות להסתכל על השכל שיש בכל דבר, שהוא בחינת "יעקב איש תם" - זה זוכין על ידי התורה: וזהו: ההולכים בתורת ה'. כי על ידי שלומד תורה בכח, על ידי זה נותן כח למלכות דקדשה בחינת נו"ן, לקבל מן השכל, שהוא בחינת חי"ת, ואזי נעשה חן ונתקבלים דבריו כנ"ל, ואזי נתעלה החן והחשיבות של ישראל, וכל התפלות והבקשות נתקבלים:

ב

לשון רבנו, זכרונו לברכה:
ויאמר ה' אל משה: אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם: לנפש לא יטמא בעמיו (ויקרא כ"א):
איתא בספרא דצניעותא (עיין אד"ר נשא ק"ל: ובא"ז האזינו רפ"ט.) פרק ב' (זהר תרומה קעז.): 'מנוקבא דפרדשקא משך רוחא דחיי למשיחא'.
א כי עקר כלי זינו של משיח הוא התפלה, שהוא בחינת חטם, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ח): "ותהלתי אחטם לך", ומשם עקר חיותו. וכל מלחמתו שיעשה וכל הכבישות שיכבש - הכל משם, כמו שכתוב (שם י"א): "והריחו ביראת ה'" וכו'. זה בחינת חטם, וזה עקר כלי זינו, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "בחרבי ובקשתי". ופרש רש"י: 'תפלה ובקשה'. וכמו שכתוב (תהלים מ"ד): "כי לא בקשתי אבטח וכו' באלהים הללנו" (עיין ב"ב קכ"ג.) בחינת: "תהלתי אחטם לך".
ב וזה הכלי זין צריך לקבל על ידי בחינת יוסף, הינו שמירת הברית, כמו שכתוב (תהלים מ"ה): "חגור חרבך על ירך" (עיין זוהר ויחי ר"מ:). וכמו שכתוב (תהלים קל"ב): "מפרי בטנך אשית לכסא לך" - זה בחינת משיח, בחינת תפלה. "אם ישמרו בניך בריתי", הינו על ידי בחינת יוסף. ויוסף ששמר את הברית, נטל את הבכורה, שהוא בחינת עבודת התפלה* בחינות פי שנים, כי התפלה הוא פי שנים. שנים שיש בהם שבחו של מקום ושאלת צרכיו (עיין ברכות ל"א. ל"ב. ע"ז ז'). והוא בחינת (תהלים קמ"ט): "וחרב פיפיות בידם". בחינת שתי פיות, בחינת פי שנים. ונטל מראובן על ידי שחלל יצועי אביו (בפ' ויחי), כי היא תלוי בשמירת הברית:

*ועל כן יוסף בשביל שזכה לבחינת תפלה, שהיא בחינת "תהלתי אחטם" בחינת חיות הנמשך מנוקבא דפרדשקא כנ"ל, על כן נקרא בן פורת יוסף, שהם בחינת תרפ"ו אורות שהם שבעה שמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שעולין תרפ"ו, שמקבל מנוקבא דפרדשקא, כי פרדשקא בגימטריא תרפ"ו.

ג

ומי שזכה לחרב הזה, צריך לידע איך ללחם עם החרב, שלא יטה אותה לימין או לשמאל, ושיהא קולע אל השערה ולא יחטא:

וזה אי אפשר אלא על ידי בחינת משפט, כי משפט הוא עמודא דאמצעיתא (הקדמה שניה לתיקונים דף י"ז:), הינו שקולע עם כלי זינו אל המקום הצריך, ואינו מטה לימין ולא לשמאל, אלא לאמצע. וזה בחינת (תהלים קי"ב): "יכלכל דבריו במשפט". ובשביל זה קבל יוסף את הבכורה דוקא מיעקב, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "ואני נתתי לך" וכו' - 'אני' דיקא, שהוא בחינת משפט. וזה (תהלים פ"א): "כי חק לישראל הוא", בחינת ברית, כמו שכתוב: "חק בשארו שם"; "משפט לאלהי יעקב", הינו שצריך יוסף לקבל זאת החרב מבחינת משפט, כדי שיכלכל דבריו במשפט. וזה (תהלים ע"ב): "משפטיך למלך תן". שמשיח יקבל מבחינת משפט:

ד

ועל ידי מה זוכה לבחינת משפט? על ידי צדקה. שעל ידי צדקה אוחזין במדת המשפט, כמו שכתוב (דברים ל"ג): "צדקת ה' עשה ומשפטיו". וכמו שכתוב (תהלים צ"ט): "משפט וצדקה ביעקב" וכו'. כי צדקה הוא על ידי משפט, כמו שכתוב (שם ע"ה): "אלהים שופט, זה ישפיל וזה ירים". שמוריש לזה, ומעשיר לזה. וכשנותן צדקה הוא בבחינת 'זה ישפיל', שמחסר ממונו, ובבחינת וזה ירים, שמעשיר לעני. נמצא, שאוחז על ידי זה במדת משפט: ובשביל זה צריך להפריש צדקה קדם התפלה (בבא בתרא י. ובשלחן ערוך ארח חיים סימן צ"ב סעיף י), כדי שיוכל לכלכל דבריו במשפט. שיהא קולע אל השערה ולא יחטא: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא קכג.): 'למה נתן יעקב את הבכורה ליוסף? בשביל שכלכל אותו. משל לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו' וכו'. כמו שכתוב (בראשית מ"ז): "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו לחם לפי הטף". כמו (יחזקאל כ"א): "הטף אל דרום" (לשון דבור) "לפי הטף", הינו שהיה שגורה תפלתו בפיו על ידי הצדקה, ועל ידי הצדקה שעשה, נתן לו יעקב, שהוא בחינת משפט, את הבכורה שהוא בחינת תפלה, כמו שכתוב: "ואני נתתי לך שכם", 'אני' דיקא, שהוא בחינת משפט:

ה ועקר של המחשבות זרות הם על ידי קלקול המשפט, כי משפט הוא בחינת עינין. כמו שכתוב (בראשית י"ד): "ויבאו אל עין משפט". זה בחינת (דברים ל"ג): "עין יעקב". ועל ידי קלקול משפט בא קלקול לעינין, כמו שכתוב (דברים ט"ז): "כי השחד יעור עיני חכמים", זה בחינת מחשבות זרות שבתפלה, שהם עננין דמכסין על עינין, כמו שכתוב (איכה ג): "סכתה בענן לך" וכו' (עיין תיקונים תיקון כ"א דף נ:). ולעתיד שיתקן בחינת משפט, כמו שכתוב (ישעיהו א): "ציון במשפט תפדה". אזי יתעבר עננין דמכסין על עינא. כמו שכתוב (שם נ"ב): "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", ובשביל זה נקרא יוסף (בראשית מ"ט): "בן פרת עלי עין":

ו וצריך כל אחד לכון בתפלתו, שיקשר עצמו לצדיקים שבדור, כי כל צדיק שבדור הוא בחינת משה משיח, כמו שמצינו, שהצדיקים קורין זה לזה משה, כמו 'משה שפיר קאמרת' (שבת ק"א:). ומשה זה בחינת משיח, כמו שכתוב (בראשית מ"ט): "עד כי יבא שילה" - 'דא משה משיח' (זוהר בראשית כ"ה: כ"ז.). וכל תפלה ותפלה שכל אחד מתפלל הוא בחינת איבר מהשכינה, שהם אברי המשכן, שאין שום אחד מישראל יכול לאעלא שיפא בשיפא כל חד לדוכתיה, אלא משה בלחוד, בשביל זה צריך להביא ולקשר כל התפלות לצדיק הדור, כמו שכתוב (שמות ל"ט): "ויביאו את המשכן אל משה". והוא יודע לאעלא שיפא בשיפא ולעשות אותה קומה שלמה, כמו שכתוב (שם מ): "ויקם משה את המשכן" (עיין זוהר פקודי רל"ח):

וכל התורה שאדם לומד לשמר ולעשות, כל האותיות הם ניצוצי נשמות, והם נתלבשים בתוך התפלה, ונתחדשים שם בבחינת עבור. (כמובא בגלגולים, שכל הנשמות באים בתוך המלכות בבחינת עבור ונתחדשים שם). וזהו (תהלים י"ט): "השמים מספרים כבוד אל", הינו התורה שהוא אש ומים, הינו בחינת הנשמות. ובאים בתוך התפלה, שהוא בחינת כבוד אל, כמו שכתוב (תהלים ס"ו): "שימו כבוד תהלתו", בחינת: "תהלתי אחטם לך". והנשמות עם התפלה, הנקרא כבוד (נ"א נקרא כבוד מצאתי), על שם שהיא מלבשת (בכת"י אותם) אותנו, כי 'ר' יוחנן קרא למאניה מכבדותא' (שבת קי"ג), ועל ידי זה נקראת כבוד אל. והן מאירין זה לזה; הנשמות מאירין להתפלה בבחינת העלאת מין נוקבין, והתפלה מאירה להנשמות בבחינת חדושין, שהיא מחדשת אותם בבחינת עבור, והנשמות המלבשין בתפלה, המובאות לצדיק שבדור הם בבחינת (תהלים מ"ה): "בתולות אחריה רעותיה מובאות לך".

אמר רבה בר בר חנה: זמנא חדא הוה קאזלינן בספינתא, וחזינן ההוא כורא דיתבא ליה חלתא אגביה, וקדחה אגמא עלויה. סברינן יבשתא הוא, וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה. וכד חם גביה אתהפיך, ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא, הוה טבעינן (בבא בתרא עג:).
פרוש רשב"ם:דיתבא חלתא אגביה, שהיה חול נקבץ על גבו: וקדח עשבים על החול: וסברינן יבשתא היא איי הים היא:
וזה שאמר רבה בר בר חנה: חזינן להאי כורא וכו', כי בגלותנו, כביכול, הקדוש ברוך הוא בהסתרת פנים, כמו שכתוב (תהלים ל): "הסתרת פניך", שהוא בחינות רחמים, ופנה ערף שהוא בחינות דין. וכל תפלותינו ובקשתנו, על זה שפנה ערף אלינו, שיחזר את פניו, כמו שכתוב (שם פ"ו): "פנה אלי". וכמו שכתוב (במדבר ו): "יאר ה' פניו". וכשאנו רואים ארך הגלות, ובכל יום אנחנו צועקים אליו ואינם נושעים, - ויש מעמנו בני ישראל שטועים, חס ושלום, בלבם, שכל התפלות הם לריק, אבל באמת כל התפלות - הצדיקים שבכל דור ודור, הם מעלים אותם, ומקימים אותם, כמו שכתוב: "ויקם משה את המשכן". ומעלין כל שיפא ושיפא לדוכתיה, ובונין קומתה של השכינה מעט מעט, עד שישתלם שעור קומתה, אז יבוא משיח, דא משה, וישלים אותה, ויקים אותה בשלמות. וזה פרוש: חזינא להאי כורא - הוא בחינת צדיק הדור, הנקרא דג (עיין מאורי אור ערך דג ובזוהר ויקרא מ"ב. ובדף רע"ח:) זה בחינת משה משיח. דיתבא ליה חלתא אגביה - הינו התפלות שאנו מתפללים על זה, שכביכול פנה ערף אלינו. יתבא ליה - הינו: "ויביאו את המשכן אל משה", כי צריך להביא ולקשר את התפלה להצדיק שבדור. וקדחי עלה אגמא - הינו הנשמות הבאים עם התפלה, בחינת "בתולות אחריה רעותיה" וכו', כי הנשמות הן נקראין עשבין כמו שכתוב (יחזקאל ט"ז): "רבבה כצמח השדה נתתיך". וסברינן יבשתא הוא - הינו שהתפלות אינם עושים פרות, אבל באמת אינו כן, אלא סלקינן ואפינן ובשלינן - הינו כל התפלות סלקינן ועולין. וכל מה שמרבין בתפלה, נבנה השכינה ביותר, ומכינה את עצמה לזווג, וזה 'אפינן ובשלינן', כי אפיה ובשול הם הכנה לאכילה, לבחינת זווג, כמו שכתוב (בראשית ל"ט): "כי אם הלחם אשר הוא אוכל". כשישתלם קומה של כל השכינה, הינו על ידי רב התפלות, יכמרו רחמיו, ויתהפך מדת הדין למדת הרחמים. וזה כד חם - הינו כאשר יכמרו רחמיו. גביה אתהפך - הינו שיתהפך מדת הדין למדת הרחמים. ואי לא הוי מקרבינן לספינתא - הינו: "למעני למעני אעשה זאת" (ישעיהו מ"ח) כדאיתא במדרש (ויקרא כ"ז): "מי הקדימני ואשלם לו". 'מי עשה לי מזוזה קדם שנתתי לו בית' וכו'. נמצא, שכל מעשים טובים שלנו וכל התפלות - הכל מאתו, ואין ראוי לחשב לקבל שכר על שום דבר. ואף על פי שנראה,

שעל ידי תפלתנו ותורתנו יהיה הגאלה, אף על פי כן צריכין אנחנו לחסדו, שבחסדו יגאל אותנו. וזה אי לא מקרבינן לספינתא. זה בחינת חסד, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (קידושין פ"ב.) 'הספנין רבן חסידים', אי לא חסדו, טבעינן, חס ושלום, בגלות. וזה פרוש: אמור אל הכהנים - בחינת תפלה. כמו שכתוב (דברים כ"ו): "את ה' האמרת היום". כהנים - הם בחינת תורה, בחינת נשמות כנ"ל, כמו שכתוב (מלאכי ב): "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה" וכו'. אהרן - בחינת משפט, כמו שכתוב (שמות כ"ח): "ונשא אהרן את משפט בני ישראל". (חסר וצ"ל) כי צריך לזה בחינת משפט כנ"ל, ואמרת אליהם, ואמרת דייקא (מצאתי בכת"י המועתק מכת"י רבינו ז"ל) כי צריך להביא כל התפלות לבחינת משה משיח (חסר וצ"ל) והוא יקים [אותם כמ"ש ויביאו את המשכן אל משה ויקם משה] את המשכן (מכת"י). והוא יקים את המשכן. וזה פרש רש"י: 'להזהיר הגדולים על הקטנים', הינו צדיק הדור, שהוא בחינת משה מאור הגדול יזהיר ויאיר את התפלה, שהיא בחינת מאור הקטן (עין זוהר פקודי רל"ח). ולנפש לא יטמא בעמיו - הינו על ידי שמירת הברית כנ"ל, כמובא בזהר (עיין זוהר ויקרא ט"ו: ועיין זוהר פקודי רס"ג רס"ד ועיין ת"כ פ"ט) 'עקרא דיצרא בישא - על עירן והיא עקרא דמסאבותא'. וכשישמר את הברית, זוכה לבחינת תפלה כנ"ל, וזוכה לבחינת "תהלתי אחטם לך", כי עקר הריח תלוי בטהרה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה מח.): 'משבטלה הטהרה - בטלה הריח'. כמבאר מעשה בגמרא (שם מט.) 'שאמר: ריחא דחנוניתא אני מריח. אמר ליה: בני, טהרה יש בך':

ג

אמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא דהוי כאקרא דהגרוניא, ואקרא דהגרוניא כמה הוי שתין בתי, אתא תנינא בלעה אתא פושקנצא ובלעה לתנינא, וסליק יתיב באילנה. תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא:

רשב"ם

אקרוקתא צפרדע: כאקרא דהגרוניא גדול היה כאותה כרך: ואקרא דהגרוניא כמה הוי? שתין בתי תלמודא קאמר לה: אתא תנינא רבה קאמר לה: פושקנצא עורב נקבה:

הנה מי ששומע נגינה ממנגן רשע, קשה לו לעבודת הבורא. וכששומע ממנגן כשר והגון, אזי טוב לו, כמו שיתבאר. כי הנה קול הנגינה נמשכת מן הצפרים, כדאיתא במדרש (ויקרא רבה, טז): מפני מה מצרע - טהרתו תלויה בשתי צפרים חיות טהורות? יבוא קלניא ויכפר על קלניא. כי נלקה מחמת קולו שדבר לשון הרע. נמצא, מי שהוא כשר,

נמשכת הנגינה שלו מן השתי צפרים חיות טהורות. וכתוב בזהר (ויקרא נג:), שהשתי צפרים הנ"ל, יונקים מאתר דנביאים ינקין. לכך נקרא המנגן חזן מלשון חזון, הינו לשון נבואה, כי לוקח הנגינה מאתר דנביאים ינקין. וכשהמנגן הוא רשע, אזי הוא לוקח הנגינה שלו מצפרים אחרות שבקלפה. וכתוב בזהר: כי הצפרים שבקלפה יונקין מדדי המלכות. וכד אתפלג ליליא כדין כרוזא כריז: "כצפרים האחוזות בפח כהם יוקשים בני אדם" (זוהר ויחי רי"ז: ועיין בע"ח שער הקליפות פ"ב): והתקון הוא שיוכל לשמע נגינה מכל אדם, הוא על ידי שילמד בלילה תורה שבעל פה, הינו גמרא שהיא בחינת לילה. כדאיתא במדרש (שוחר טוב תהלים יט), 'כשהיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא היה יודע מתי יום ומתי לילה, רק על ידי זה כשהיה לומד תורה שבכתב, היה יודע שהוא יום, וכשלמד תורה שבעל פה, היה יודע שהוא לילה'. נמצא, שהתורה שבעל פה היא בחינת לילה. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כד.): "במחשכים הושיבני" - 'זה תלמוד בבלי'. וכתיב (בראשית א): "ולחשך קרא לילה". הינו על ידי שילמד ש"ס יתקן השית עיזקאין שבקנה, שמהם יוצא הקול. וזהו (איכה ב): "קומי ר"ן בלילה", הינו שתהיה תקומה להרנה, הינו על ידי הלילה שהיא גמרא ש"ס. אך כשלומד שלא לשמה, הינו בשביל שיתקרא רבי, הלמוד אינו בחשיבות כל כך. וכשלומד בלילה, חוט של חסד נמשך עליו (חגיגה יב) ומגן עליו שלא יזיק לו המחשבה הנ"ל:

ואיתא בכתבי האר"י ז"ל, כי צפרים שבקלפה הם מחין שבמלכות דקלפה, והשתי צפרים חיות טהורות, הם בנין המלכות דקדשה. לפיכך נשתבח דוד לפני שאול (שמואל א ט"ז): "ויודע נגן", כי הנגינה היא בנין המלכות, לכך ראוי הוא למלכות. וזה שכתוב אצלו (תהלים ע"ח): "מאחר עלות הביאו", הינו מאחר המיניקות, הינו נצח והוד. כי הם מניקין לנביאים, והם בנין המלכות.

וזה שאמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא - ופרש רשב"ם: צפרדע, הינו צפור דעה (עיין תדא"ר פ"ז ועיין בכוונות האריז"ל על ענין דם צפרדע). דהוי כי אקרא דהגרוניא - מלשון "קרא בגרון" (ישעיהו נ"ח) הינו שהנגינה נמשכת ממנו. ואקרא דהגרוניא כמה הוי שתין בתי - הינו על ידי מה תתקן בחינת קרא בגרון? על ידי שתין בתי, הינו על ידי שתין מסכתות, ופרש רשב"ם: תלמודא קאמר לה, הינו שילמד תלמוד. אתא תנינא בלעה - ופרש ר"ש: רבה קאמר לה,

הינו על ידי שילמד שלא לשמה יבלע אותה הנחש. וזה שפרש רשב"ם, רבה קאמר לה, הינו על ידי שילמוד בשביל שיתקרא רבי. אתא פושקנצא - ופרש רשב"ם: עורב, הינו על ידי שילמד בלילה, מלשון ערבית (עיין רש"י עירובין כ"ב. ד"ה שמשכים ומעריב)

ובלעה - הינו ומגן עליו מן הנחש הנזכר לעיל. וסליק יתיב באילנא - פרש המהרש"א, שהוא בחינת אברהם, שכתוב אצלו (בראשית כ"א): "ויטע אשל" שהוא בחינת חסד, הינו שהחוט של חסד שנמשך עליו מגן עליו מן הנחש הנ"ל. תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא - הינו שרבה מתמיה את עצמו, שכל כך גבר עלינו חסדו, שאפלו על זה יכול להגן.

ובזה יתישב הסמיכות של המשנה (אבות פרק א): 'עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות'. כי על ידי ששומע הנגינה כנ"ל, הוא מתקן בנין המלכות שלו, וזה 'עשה לך רב', הינו שיתקן בחינת מלכות, וזה על ידי 'קנה לך חבר', הינו על ידי קנה, שהקול יוצא ממנו. שמחבר השני כרובים להיות פנים בפנים "כמער איש ולויות" (מלכים א ז) 'בזמן שישראל עושין רצונו של מקום' (עין בבא בתרא צט. וברשב"ם שם). ואזי כשיתקן בחינת מלכות שלו, ויוכל למשל בכל מה שירצה ויוכל להמית לזה ולהחיות לזה, ונמצא עולם חרב. לזה אמר: 'והוי דן את כל האדם לכף זכות'. שצריך לדון את כל אדם לכף זכות, כי אין הקדוש ברוך הוא חפץ בחרבן העולם, "כי לא לתהו בראה, לשבת יצרה" (ישעיה מ"ה):

ובשביל זה מרגלא בפומא דאינשי עכשו לומר, שהחזנים הם שוטים, ואינם בני דעה. כי עכשו מלכות דקדשה בגלות. ועל כן הנגינה שהיא נמשכת מאתר דנביאים מבחינת מחין ודעת דמלכות דקדשה, ועכשו שהמלכות בגלות, ועל כן הנגינה נפגמת, ועל כן החזנים הם בלא דעת, כי אין להם כח עכשו להמשיך הנגינה משרשה שבקדשה, שהוא בחינת מחין ודעת של מלכות דקדשה, כנ"ל. אבל לעתיד שיתעלה מלכות דקדשה, ויהיה "ה' למלך על כל הארץ", אזי תתעלה ותשלם הנגינה בבחינת דעת דמלכות דקדשה, שמשם נמשכת הנגינה כנ"ל. וזהו (תהלים מ"ז): "כי מלך כל הארץ אלהים, זמרו משכיל". כי אזי כשיהיה ה' למלך על כל הארץ ויתעלה מלכות דקדשה, אזי: "זמרו משכיל", הינו שהחזנים המזמרים יהיו בדעת ובשכל. על ידי שיתעלה מלכות דקדשה, ויקבלו הנגינה משרשה שבקדשה, שהוא בחינת דעת ומחין של מלכות דקדשה כנ"ל:

שיך לעיל. וזהו (עיין פסחים נ' ועיין זוהר ויחי רי"ט.) "כי גדל מעל שמים חסדך" (תהלים ק"ח). 'שמים' הוא בחינת קול, כמו שכתוב: "משמים השמעת קולך", כי על ידי החסד, הינו בחינת חוט של חסד, הנמשך על ידי שלומד תורה בלילה על ידי זה נתתקן הקול כנ"ל. וזהו: "כי גדול מעל שמים חסדך" כנ"ל:

השתי צפרים דקדשה, שמשם הנבואה נמשכת, הם בנין מלכות דקדשה, ועל כן העמדת מלך היה על פי נבואה, ככל מלכות בית דוד שהיה על פי נבואה. והנבואה נמשכת מן הכרובים שהם בחינת שתי צפרים הנ"ל, שהם בנין מלכות דקדשה כנ"ל:

מאחר עלות הביאו, הינו מאחר המיניקות, כי הם ינקין לנביאים וכו' כנ"ל. וזהו "מאחר עלות", הינו שדוד המלך, עליו השלום, היה יכול לתקן ולהעלות גם הנגינה שאינו מאדם כשר, להעלותה אל הקדשה. וזהו: "מאחר עלות הביאו", הינו גם הנגינה, שהיא מאחורי הקדשה בבחינת "מאחר עלות", מאחר המיניקות, כי הנגינה דקדשה הוא מאתר דנביאים ינקין, והנגינה שאינו בקדשה היא בחינת מאחר עלות מאחורי הקדשה. ודוד המלך, עליו השלום, היה יכול לתקן נגינה זו גם כן, ועל ידי זה נתעלה מלכות דקדשה כנ"ל. וזהו: "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב" וכו', כי על ידי זה זכה למלכות כנ"ל.

ד

לשון רבנו, זכרונו לברכה

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. (שמות כ)

א כשאדם יודע שכל מארעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא, כמו שכתוב (תהלים נ"ו): "בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר". (עיין ברכות ד"ס ע"ב). וזאת הבחינה היא מעין עולם הבא, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים נ.): "ביום ההוא יהיה ה' אחד" וכו'. והקשו: וכי האידנא לאו הוא אחד? ותרצו חכמינו, זכרונם לברכה: האידנא מברכין על הטובה הטוב והמטיב, ועל הרעה דין אמת. ולעתיד כלו הטוב והמטיב, שיהיה שם ה' ושם אלקים אחדות אחד:

ב וזאת הבחינה אי אפשר להשיג, אלא כשמעלה בחינת מלכות דקדשה מהגלות מבין העכו"ם. כי עכשו המלכות והממשלה להעכו"ם, ובשביל זה נקראים עבודת אלילים שלהם בשם אלהים, כי יונקים מבחינת מלכות הנקרא אלהים, כמו שכתוב (תהלים ע"ד): "אלהים מלכי מקדם". וכשמעלין בחינת מלכות מבין העכו"ם, אזי נתקים (שם מ"ז): "כי מלך כל הארץ אלהים":

ג ואי אפשר להשיב המלוכה להקדוש ברוך הוא אלא על ידי ודוי דברים לפני תלמיד חכם. על ידי זה מתקן ומעלה בחינת מלכות לשרשה. וזהו פרוש: (הושע י"ד): "קחו עמכם דברים" - זהו ודוי דברים, זה בחינת מלכות, כמו דבר אחד לדור (סנהדרין ח.). דבר, לשון מנהיג ומושל. ושובו אל ה' - שיתקנו ויעלו את הדברים, את בחינת מלכות,

בחינת אלהים אל ה'. הינו כנ"ל: "בה' אהלל דבר, באלהים אהלל דבר", הינו שידע, שכל מארעותיו, כלם לטובתו, ויברך על כל הדברים הטוב והמטיב:

ד וכשידע כל זאת נקרא ידיעה שלמה, כי עקר הדעת הוא אחדות של חסד וגבורה (כמובא בכתבי האריז"ל) זה נקרא דעת, הינו שלא יחלק בין חסד לדין, ויברך על כלם "הטוב והמטיב". וזה נקרא: "ה' אחד ושמו אחד" כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה, שלעתיד יהיה אחדות גמור, שיהיה כלו הטוב והמטיב. וזה ה' אחד, ושמו - זה בחינת אלהים מלכות, כמו שכתוב (שמואל ב' ח): "ויעש דוד שם" אחד גימטריא אהבה, הינו הן ה' שהוא רחמים, הן שמו שהוא בחינת אלהים, בחינת דין - כלם לטובתך מחמת אהבה שהקדוש ברוך הוא אוהב אותך, כמו שכתוב (משלי ג): "את אשר יאהב ה' יוכיח" וכתיב (עמוס ג): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקוד עליכם עוונותיכם":

ה ועוונותיו של אדם הם על עצמותיו, כמו שכתוב (יחזקאל ל"ב): "ותהי עונותם חקוקה על עצמותם". וכל עברה יש לה צרוף אותיות, וכשעבר איזה עברה, אזי נחקק צרוף רע על עצמותיו ועל ידי זה מכניס בחינת הדבור של הלאו הזה שעבר בתוך הטמאה. הינו שמכניס בחינת מלכות, שהוא בחינת דבר אחד לדור, הוא מכניס אותה בתוך העכו"ם, ונותן להם ממשלה. למשל, אם עבר על דבור של הלאו לא יהיה לך (שמות כ') אזי מחריב הצרוף הטוב של הדבור, ובונה צרוף רע, ונחקק הצרוף הזה על עצמותיו, ונוקם בו. כמו שכתוב (ירמיהו ה): "עונותיכם הטו אלה", וכתיב (תהלים ל"ד): "תמותת רשע רעה". ועל ידי ודוי דברים יוצא מעצמותיו האותיות החקוקים עליהם, ונעשה מהם הדבור של הודוי. כי הדבור יוצא מעצמותיו, כמו שכתוב (שם ל"ה): "כל עצמתי תאמרנה". ומחריב הבנין והצרוף הרע, ובונה מהם מלכות דקדשה. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה ז:): בשעה שהלכו ישראל במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגלגלין. עד שאמר משה: "שמע ה' קול יהודה". שבקש משה מהקדוש ברוך הוא, שיזכר ליהודה הודוי שהתודה, וכן הוי ליה. וזה דוקא עצמותיו היו מגלגלין, על שם: "ותהי עונותם חקוקה על עצמותם", ועל ידי הודוי נתתקנו, ועלו כל חד לדוכתיה. ויהודה זה בחינת מלכות, רמז, שבחינת מלכות נתתקן על ידי ודוי דברים, וזה נעשה על ידי משה, שזכר משה הודוי, כי כן צריך, שיהיה הודוי לפני תלמיד חכם וכל תלמיד חכם הוא בחינת משה, כמו שאמרו 'משה שפיר קאמרת' (שבת ק"א:), ובזה שזכר משה הודוי, נעשה כאלו התודה עכשו לפני משה, ועל ידי זה נתתקן בחינת מלכות, ונחרב הצרוף הרע שנחקק על עצמותיו.

ו וזה בחינת החזרת המלכות לשרשה, כי שרש המלכות הוא אש, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין קא:): 'למה טעה נבט? שראה שיצא אש מאמתו'; והתורה

נקראת אש, שמשם המלכות, כמו שכתוב (ירמיהו כ"ג): "הלוא כה דברי כאש", וכתיב (משלי ח): "בי מלכים ימלכו". ועקר התורה הם התלמידי חכמים, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מכות כב:): 'כמה טפשאי דקימא מקמי ספר תורה, ולא קימא מקמי צורבא מדרבנן'. וזהו (במדבר ל"א): "כל דבר אשר יבא באש - תעבירו באש". 'דבר' זה בחינת מלכות, שנמשך בתוך הטמאה בתוך חמימות היצר, כמו (קדושין פא.): 'נורא בי עמרם'. 'תעבירו באש' - תקונו על ידי אש, הינו ודוי דברים לפני תלמיד חכם כנ"ל. וזה לשון עברה, שהצרוף של עברה עובר בתוך עצמותיו, מעבר אל עבר. ומצוה - לשון התחברות, כשעושה חבילות חבילות של מצוות, (ויקרא רבה כא): אזי נתחברו שברי עצמותיו, כמו שכתוב (תהלים ל"ד): "שומר כל עצמותיו".

ז וזה פרוש (משלי ט"ז): "חמת מלך מלאכי מות", כי חמתו של הקדוש ברוך הוא בשביל המלכות שהשפיל על ידי עוונותיו, "ואיש חכם יכפרנה", הינו בחינת תלמיד חכם, בחינת משה, הוא יכפר לו. כמו שכתוב (מיכה ז): "ועבר על פשע לשארית", 'למי שמשים עצמו כשירים' (ראש השנה יז:). נמצא, כשבא לפני תלמיד חכם ומוציא כל צרופיו לפני התלמיד חכם, והתלמיד חכם הוא בחינת משה, שמשים עצמו כשירים, כמו שכתוב (במדבר י"ב): "והאיש משה ענו מאד", ועל ידי זה נקרא איש חכם, כמו שכתוב (איוב כ"ח): "והחכמה מאין תמצא" (עין סוטה כא:). ובזה יש כח לתלמיד חכם לכפר, כמו שנאמר: ואיש חכם יכפרנה. ובשביל זה, כשהתפלל משה על חטא העגל אמר (שמות ל"ב): "אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא". כי זה מן הנמנע שלא יבוא לאדם איזה גדלות, כששומע שמספרין שבחו, כל שכן כשמלך גדול משבח ומפאר את האדם, אזי בודאי מן הנמנע, שלא יבוא לו איזה גדלות, אבל צריך לזה בטול כל הרגשותיו וחמריותיו, אזי יכול האדם, לשמע שבחו, ולא יבוא לו שום גדלות, כמו משה רבנו, שראה כתוב בתורה: "וידבר ה' אל משה", "ויאמר ה' אל משה", וישראל קוראין בכל יום בתורה שבחו של משה, והוא בעצמו מספר להם שבחיו, ולא היה למשה שום התפארות וגדלות מזה, כמו שכתוב: "והאיש משה ענו מאד", ובודאי על ידי ענותנותו, היה כח ביד משה לכפר עוון העגל. כמו שכתוב: "ואיש חכם יכפרנה". וזה שטען משה: "ואם אין", הינו "אם לא תשא חטאתם", בזה אתה מראה, שאין לי כל כך עניוות, שאוכל לכפר להם עוון העגל. בכן בקשתי - "מחני נא", כדי שלא אכשל בגדלות, שאני רואה ושומע בכל עת ספור שמי ושבחי בתורה, כי מי יוכל לעמד בזה, שישמע ספור שבחו ולא יתגאה, אם לא ענו גדול, ואם אני ענו, צריך לך שתשא חטאתם, כמו שכתוב: "ועובר על פשע לשארית" וכו'.

וזה (דברים ל"ג): "ויהי בישרון מלך" (עיין מ"ר בהעלותך פ' ט"ו א"ל הקב"ה למשה מלך עשיתיך וכן תרגום יונתן ועיין ג"כ בתיקון ט"ו ובזוהר קדושים פ"ג). הינו שמלכות עלה לשרשה, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "וענוים ירשו ארץ", ו'ארץ' היא דינא דמלכותא, כמו שכתוב (איוב כ): "וארץ מתקוממה לו":

ח וזהו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה כא): משל לאחד, שהיה מהלך בדרך באישון לילה ואפלה, ומתירא מן הקוצים ומן הפחתים ומחיה רעה ומלסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך וכו':

כי זה ידוע, שכל המדות רעות ותולדותיהן נמשכין מארבעה יסודות, מארבע מרות, כמובא במשנת חסידים: 'עצבות ותולדותיהן נמשכין מדומם', 'תאוות רעות ותולדותיהן נמשכין מצומח', 'דברים בטלים ותולדותיהן נמשכין מחי'. 'גאוה ותולדותיהן נמשכין ממדבר'. ומי שרוצה לילך בדרך הקדש, צריך לשבר כל המדות רעות, ויספר לפני התלמיד חכם, הינו ודוי דברים. והתלמיד חכם יפרש ויברר לו דרך לפי שרש נשמתו. ויש שלש בחינות בהתקרבות לצדיקים, שעל ידי שלש בחינות אלו נתתקן הכל, ואלו הם השלושה בחינות:

הבחינה הראשונה: כשרואה את הצדיק, כמו שכתוב (ישעיהו ל): "והיו עיניך רואות את מוריך". וזאת הבחינה מבטלת המדות רעות הנמשכין משני היסודות: 'דומם' 'צומח', הינו עצבות ותולדותיה, ותאוות רעות, כי צדיק הדור נקרא אם, על שם שהוא מיניק לישראל באור תורתו, והתורה נקראת חלב, כמו שכתוב (שיר השירים ד): "דבש וחלב תחת לשונך". וזה אנו רואים בחוש, כשהתינוק הוא בעצבות ועצלות, כשרואה את אמו הוא נתעורר בזריזות גדול לקראת אמו, הינו לשרשו. גם אנו רואים בחוש, כשהתינוק עוסק בדברי שטות שלו, אף על פי שיש לו תאוה גדולה לזה, אף על פי כן כשרואה את אמו, הוא משליך כל תאוותיו אחר כתפיו, ומושך את עצמו לאמו. נמצא, שנתבטל ין המדות רעות של שני היסודות: 'דומם' 'צומח', על ידי הסתכלות פני הצדיק. וזהו 'ומתירא מן הקוצים', שהוא בחינת 'צומח'. 'ופחתים' שהוא בחינת 'דומם'. וכשנזדמן לו אבוקה של אור, זה תלמיד חכם, שהוא אביק באור התורה ועל ידו נצול ממדות רעות של שני יסודות: 'דומם' 'צומח', ואז נצול מן הקוצים ומן הפחתים:

הבחינה השניה: הצדקה שנותן לתלמיד חכם, שעל ידי זה נצול ממדות רעות של שני יסודות: 'חי' 'מדבר', שהן בחינת 'חיה רעה ולסטים', שהן דברים בטלים וגאוה ותולדותיהן. כי על ידי דברים בטלים ולשון הרע, בא עניות, כמו שכתוב (שמות ד): "כי מתו כל האנשים", זהו עניות (נדרים ס"ד). גם בגאוה אמרו (קדושין מט:) (ע"ש ועיין

סוכה כ"ט: ועיין מגילה י"ג: ברש"י ד"ה ואם הגיס): 'סימן לגסות הרוח - עניות'. ועל ידי צדקה נתעשר, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (גטין ז:): 'אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר ועניתיך לא אענך, שוב אין מראין לו סימני עניות. וזהו, 'כיון שעלה עמוד השחר נצול מחיה רעה ומלסטים'. 'עמוד השחר' - רמז לצדקה, כמו שכתוב (ישעיהו נ"ח): "כי תראה ערם וכסיתו וכו', אז יבקע כשחר אורך". נמצא, על ידי צדקה נצול ממדות רעות של שני יסודות: 'חי' 'מדבר' שהם בחינת חיה רעה ולסטים:

הבחינה השלישית: כשמתודה ודוי דברים לפני תלמיד חכם, שעל ידי זה התלמיד חכם מדריך אותו בדרך ישר לפי שרש נשמתו. וזה 'הגיע לפרשת דרכים', ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שם סוטה): 'זה תלמיד חכם ויום המיתה', זה בחינת ודוי דברים לפני 'תלמיד חכם'. 'יום המיתה', רמז על ודוי, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין מג:): 'כל המומתין מתודין'. וזה נקרא פרשת דרכים כי התלמיד חכם מפריש לו דרך לפי שרש נשמתו, אזי נצול מכלם. כי קדם שהתודה, אף על פי שהיה אצל התלמיד חכם, ונתן לו ממון, עדין אינו יודע באיזהו דרך הוא מהלך, כי "יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות" (משלי י"ד), אבל 'כשהגיע לפרשת דרכים - זה תלמיד חכם ויום המיתה; הינו ודוי דברים לפני תלמיד חכם, אזי נצול מכלם:

ט וזה בכל פעם שבא אצל תלמיד חכם ומספר לפניו כל לבו, והתלמיד חכם הוא בחינת משה, שהוא בחינת אין, כמו שכתוב: "והחכמה מאין תמצא". ועל ידי זה אתה נכלל באין סוף. וזה בחינת (עיין תיקון כ"א ותיקון ס"ד) 'זרקא דאזדריקת לאתר דאתנטילת מתמן', שתחזיר את המלכות לאין סוף, שהוא רצון שבכל הרצונות. כי המלכות, שהוא בחינת אותיות הדבורים, כל אות ואות - מלבש בה רצון השם יתברך. שרצון השם יתברך היה, שזאת האות יהיה לה תמונה כזו, ואות אחרת יהיה לה תמונה אחרת. נמצא, שרצונות, הינו תמונות אותיות הם התגלות מלכותו יתברך שמו. וכל אלו הרצונות, הינו התמונות נמשכין מרצון אין סוף, שאין בו תמונה. וכל הדברים והישות שבעולם הם מהאותיות, הינו ממלכות, כי ישות הוא מחמת המלכות, שרצה הקדוש ברוך הוא שיתגלה מלכותו בעולם, ועל ידי זה ברא את העולם מאין ליש, וכל הרצונות, הינו התמונות וכל הישות, הינו בחינת מלכות מקבלים חיותם מרצון אין סוף. כמו שכתוב (מגלה לא.): 'בכל מקום שאתה מוצא גדלתו של הקדוש ברוך הוא', הינו מלכותו, הינו רצונות 'שם אתה מוצא ענותנותו', הינו רצון אין סוף. וזה בחינת התפשטות הגשמיות. כי כשרוצה להכלל ברצון אין סוף, צריך לבטל את הישות שלו, וזהו שכתוב בזהר (חלק ב' פח:), שהסתלקות משה בשבת בשעתא דמנחה, שאז התגלות רעוא דרעוין, שהוא

בחינת רצון אין סוף, שכל הרצונות מקבלין חיותם ממנו, וזה מחמת שבטל משה כל ישותו, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "ונחנו מה". וזה פרוש:(דברים ל"ד): "ויקבר אותו בגיא" - זה בחינת אין, כמו שכתוב (ישעיהו מ): "כל גיא ינשא". "בארץ מואב" - זה בחינת מלכות, שדוד בא ממואב, שנסתלק משה בתוך אין סוף, בתוך רצון שברצונות, בתוך רעוא דרעוין, שהוא בחינת רצון אין סוף, המלבש ברצונות, בתמונות אותיות, בבחינת מלכות, כמו שכתוב: "בכל מקום שאתה מוצא גדלתו", הינו מלכות בחינת רעוין, "שם אתה מוצא" רעוא, רצון אין סוף. וזה "מול בית פעור", כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מדרש אגדה; מובא בתוספות סוטה יד.): 'למה נקרא שמו פעור - על שם שפוער פיו', כי כשפוגמין במלכות, אזי יש לו כח לפער פיו בצרופים רעים, אבל משה שתקן מדת המלכות, על ידי זה לא היה יכלת ביד פעור לפער פיו. וזה: "ולא ידע איש", אפלו משה לא ידע, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה יד.), כי נתבטל לגבי אין סוף. וכל זה היה במותו, אבל

בודאי גם בחייו היה לו התפשטות הגשמיות, והיה מדבק את עצמו באור אין סוף, אבל ההתפשטות היה בבחינת (יחזקאל א): "והחיות רצוא ושוב". כי הקדוש ברוך הוא רוצה בעבודתנו, כמו שכתוב: 'ואבית תהלה מגושי עפר, מקרוצי חמר', ובשביל זה צריך שלא ישאר כן, אלא עד עת שיבוא הקדוש ברוך הוא בעצמו ויטל נשמתו. וזה שאנו רואים, שלפעמים נתלהב אדם בתוך התפלה ואומר כמה תבות בהתלהבות גדול, זה בחמלת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. וכשרואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג.), תכף נתלהב נשמתו לדבקות גדול, לדבק את עצמו באור אין סוף, וכשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התבות אומר בדבקות גדול ובמסירת נפשו ובבטול כחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בבחינת: "ולא ידע איש", שאפלו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו. אבל זאת הבחינה צריך להיות רצוא ושוב, כדי שיתקים ישותו. נמצא כשהוא בבחינת ושוב, אזי צריך להראות גם לדעתו. כי מתחלה, בשעת דבקות היה נתבטל הדעת, כמו שכתוב: "ולא ידע איש", וכשהוא בבחינת ושוב, ששב (לדעתו) לישותו, אז שב לדעתו, וכששב לדעתו, אז הוא יודע אחדות האין סוף וטובו, ואזי אין חלוק בין ה' לאלהים, בין מדת הדין למדת הרחמים. כי באין סוף אין שיך, חס ושלום, שנוי רצון, כי השנויים אינו אלא בשנוי התמונות, אבל על ידי הדבקות של אדם באין סוף, ששם אין שנוי רצון, כי שם רצון פשוט, ואחר כך נשאר בו רש"ימו מאחדות הזאת, ואחר כך נעשה בבחינת ושוב, אזי הרשימו מראה לדעת, שידע שכלו טוב וכלו אחד: וזה שאמר משה לדורו (דברים

ד): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים". כי משה הוא בחינת אין, ודורו הדבוקים אליו ראוי להם לדעת, הינו להאיר לדעת, בחינת אין סוף, בחינת רעוא דרעוין, בחינת: ה' הוא האלהים:

וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנא: זימנא חדא הוה קאזלינן בספינתא, וחזינן ההוא כורא דיתבא ליה אכלה טינא באוסיה, (ומית כ"ה גי' הב"ח בגמ', וכ"ה בדברי רבינו ז"ל להלן בפירוש המאמר). ואידחוהו מיא, ושדיוהו לגודא, וחרוב מיניה שיתין מחוזי, ואכלו מיניה שיתין מחוזי, ומלחו מיניה שיתין מחוזי, ומלאו מחד גלגלא דעינא תלת מאה גרבי משחא. וכי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא, חזינן דהוה קא מנסרי מגרמיה מטללתא, ויהבי למבנינהו הנך מחוזי (בבא בתרא עג:):

רשב"ם:

כורא דג: אכלא טינא שרץ קטן: באוסיה בנחיריו של דג נכנס השרץ: ואידחוהו מיא הדיחוהו המים והשליכוהו ליבשה כדרך ים, שאינו סובל דבר מת: חרבו מיניה שיתין מחוזי שהשליכוהו המים על ששים כרכים ושברן כלם, שהיה גדול כל כך: ואכלו מיניה שיתין מחוזי בעודנו לח: ומלחו מיניה שיתין מחוזי אחרים, שהיו רחוקין משם, מלחו מיניה ונשאוהו למקומן: מחד גלגלא דעינא מגלגל עינו לקחו שמן תלת מאה גרבי: הוה מנסרי לבנות מעצמות הדג אותן מחוזי שהפיל:

פרוש: ספינה - לשון חשיבות, בחינת מלכות. שרבה בר בר חנא חקר בשכלו אודות המלכות, איך בני ישראל מעלין אותה. וחזינן האי כורא - ישראל מכנין בשם דגים, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "וידגו לרב בקרב הארץ". דיתבי ליה אכלא טינא בנחיריו - זה בחינת תפלתן של ישראל, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ח): "ותהלתי אחטם לך", שנתערב שרץ, הינו טמאה בתפלתו ועבודתו ובלבל אותו. ולא היה יכול איש הישראלי הזה לעבד עבודתו תמה. מה עשה האיש הזה? עשה שלש בחינות הנ"ל. הינו התקשרות להצדיק ונתינת הצדקה וודוי דברים. וזה פרוש: ומתה, ואידחוהו מיא, ושדיוהו לגודא. והזכיר השלש בחינות מעילא לתתא. ומתה - זה בחינת ודוי דברים, כמו שכתוב: "כל המומתין מתודין". ואידחוהו מיא - זה בחינת צדקה, כמו שכתוב (קהלת י"א): "שלח לחמך על פני המים". וכתיב (ישעיהו ל"ב): "אשריכם זורעי על כל מים". ושדיוהו לגודא - הצדיק נקרא גודא, לשון גדר, שהוא גודר פרצותיהן של ישראל (יחזקאל כ"ב; ישעיהו נ"ח) (מגילה י"ג.). וזה: 'ושדיוהו לגודא', שהקריב את עצמו לצדיק. ועל ידי שלש בחינות אלו, וחרוב מיניה שיתין מחוזא שעל ידי המיתה, הינו ודוי דברים, העלה את המלכות מבין הסטרא אחרא. והצדיק הורה לו את הדרך הישר, כמו שכתוב בהפטרת בראשית (ישעיהו מ"ב):

"אחריב הרים וגבעות", רמז על חרבן ממשלת העכו"ם. "והולכתי עורים בדרך לא ידעו", זה בחינת שהצדיק הורה לו דרך ישר. זה בחינת פרשת דרכים כנ"ל. 'ושיתין מחוזא', רמז על עלית המלכות, דכתיב בה (שיר השירים ו): "ששים המה מלכות". ואכלו מינה שיתין מחוזא - רמז על שני מדות רעות של חי מדבר, שעל ידו בא עניות כנ"ל, ועל ידי צדקה מתקן אותם וימשיך שפע. וזה: 'אכלו מיניה'. ו'שיתין מחוזא', רמז על בחינת ששים גבורים, שמשם בא פרנסה, כמו שאמרו (ברכות לג; תענית ב. עין שם): 'גבורות גשמים'. ומלחו מינה שיתין מחוזא - זה רמז על תקון שתי מדות רעות - 'דומם צומח', על ידי קרבתו להצדיק, כי הצדיק הוא "ברית מלח עולם". גם עצבות ותאוות באים מדמים עכורים, ועל ידי מלח פולט הדמים רעים. ו'שיתין מחוזא', זה רמז על ששים אותיות שבברכת כהנים, שהם ביד הצדיק, כמו שכתוב (משלי י): "ברכות לראש צדיק". ומלאו מחד גלגלא דעינא תלת מאה גרבי משחא - גרבי משחא, זה בחינות הדעת, כי "שמן משחת קדש" (שמות ל), זה בחינת שכל. ותלת מאה, זה בחינת משה, שהוא בחינת מה שהצדיק מקטין את עצמו, בבחינת מה. בשלש בחינות צריך להקטין את עצמו, כמו שכתוב (ירמיהו ט): "אל יתהלל חכם, גבור ועשיר". נמצא שבכל בחינה מאלו שלש בחינות הוא נעשה מה. ועל ידי זה יש לו התפשטות הגשמיות, ומדבק באור אין סוף, שאין שם שום שנוי רצון, אלא: ה' הוא האלקים, כנ"ל, הינו כלו הטוב והמטיב. וזה בחינת 'חד גלגלא דעינא', כמובא באידרא (זהר נשא קלז:): 'ולזימנא דאתי ישתכח בה עינא חד דרחמי', זה בחינת כלו הטוב והמטיב. נמצא כשהצדיק עושה עצמו מה, מדבק את עצמו לעינא חד דרחמי, הינו לאין סוף, ואחר כך כשחוזר בבחינת רצוא ושוב, אז ממשיך מאור אין סוף האחדות הרצון הפשוט שם דרך המה שלו, ונעשה ממה מאה, כמו שנאמר: 'אל תקרי מה אלא מאה' (עיין מנחות מ"ג: ועיין רש"י ותוספות), ונעשה תלת מאה מתלת מה, וממשיך אור הזה לדעתו ולשכלו, הינו גרבי דמשחא, שהוא בחינת שכל, כנ"ל. אתה הראית לדעת, שממשיך אור אין סוף לדעתו, שידע האחדות, שה' הוא האלקים, ויברך הטוב והמטיב על הכל כמו לעתיד לבוא:

כי הדרן ואתאן לבתר תריסר ירחי שתא וקחזינן דהוי מנסרא מגרמיהו לבנינא הנך מחוזא - כי מאחורי הקדשה, שהם שנים עשר שבטים, שעל ידם נתתקן מלכות הנ"ל (עיין זוהר ויחי רמא), ואחריהם הוא הטמאה. ויש בני אדם שיוצאין מהקדשה, וזה שספר התנא, שהדר וחזר לעין באלו שהם בתר תריסר ירחי שתא, שהם אחורי שנים עשר שבטים דקדשה, שיוצאין מכלל ישראל על ידי מעשיהם הרעים. וחזינן דהוו מנסרי מגרמיהו - הינו שעל ידי מעשיהם הרעים החקוקים על עצמותם, והחקיקה עובר מעבר לעבר

כנסירה ממש. אבל על ידי שאיש הישראלי הנ"ל נתעורר בתשובה על ידי שרץ קטן שבנחיריו, על ידי שהרגיש טמאה קטנה שמבלבלת אותו, על ידי תשובתו גורם, שגם אלו הרשעים נעשו כסא לקדשה. ויהבי לבנינא הנך מחוזא - שעוזרים גם הם לעובדי השם, שיבנו הנך מחוזא הנ"ל:

וזה פרוש: אנכי ה' אלהיך - פרוש הן ה' הן אלהיך תבין, שכל זאת אנכי, הינו שתקים: "בה' אהלל דבר, באלהים אהלל דבר", הינו כלו הטוב והמטיב, כנ"ל. אשר הוצאתיך מארץ מצרים - דאיתא במדרש (בראשית רבה טז), כי כל הגליות נקראים על שם גלות מצרים, מפני שהם מצרים לישראל. הינו שעל ידי הצדיק נתבטל מלכותם וממשלתם של העכו"ם, כי על ידי זה עולה מתוכם מלכות דקדשה כנ"ל. מבית עבדים - זה רמז על בטול המדות רעות של ארבע יסודות, המכנים בשם עבדים, כי כל הארבעה יסודות הם מתחת גלגל הירח. והירח מכנה בשם עבד, כמובא בזהר (וישב קפ"א): "הנה ישכיל עבדי" - דא סיהרא. פרוש: על ידי הצדיק עולה המלכות מן הסטרא אחרא, ונתבטלים המדות רעות, ועל ידי זה האדם בא לבחינת עולם הבא, לבחינת: "בה' אהלל דבר, באלהים אהלל דבר":

ה

בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני וכו' (תהלים צ"ח)

א כי צריך כל אדם לומר: כל העולם לא נברא אלא בשבילי (סנהדרין לז.). נמצא כשהעולם נברא בשבילי, צריך אני לראות ולעין בכל עת בתקון העולם. ולמלאות חסרון העולם, ולהתפלל בעבורם. וענין התפלה הן בשני פנים. הינו קדם גזר דין מתפללין כסדר התפלה, ואין צריך להלביש התפלה, אבל לאחר גזר דין צריך להלביש התפלה, כדי שלא יבינו המלאכים העומדים לשמאל, ולא יקטרגו. כמו שכתוב (דניאל ד): "בגזרת עירין פתגמין", הינו לאחר גזר דין, אזי "במאמר קדישין שאלתין", אזי הצדיקים מלבישים שאלתם במאמר:

ב אבל איך ידעינן בין קדם גזר דין בין לאחר גזר דין - על ידי המצוות שאנו עושים, יכולין אנחנו לידע בין קדם גזר דין לאחר גזר דין. ודוקא כשעושין המצוות בשמחה גדולה כל כך, עד שאין רוצה בשום שכר עולם הבא, אלא הוא רוצה שיזמין לו הקדוש ברוך הוא מצוה אחרת בשכר מצוה זאת, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (אבות ד): 'שכר מצוה מצוה', כי הוא נהנה מהמצוה בעצמה. וזהו החלוק שבין נבואת משה רבנו לבין נבואת שאר נביאים, כפרוש רש"י: "וידבר משה אל ראשי המטות וכו' זה הדבר אשר צוה ה'" (במדבר ל), פרש רש"י: כל הנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", נוסף עליהם משה,

שהתנבא: ב"זה הדבר". כי בחינת "כה" הוא אספקלריא שאינה מאירה, ו"זה הדבר" הוא בחינת אספקלריא המאירה. ואלו השתי בחינות נביאות יש בעבודת הבורא. יש אדם העושה המצוה בשכר עולם הבא, שאינו נהנה מהמצוה בעצמה, אלו לא היו נותנין לו עולם הבא בשכרה, לא היה עושה אותה, וזה בחינת "כה", אספקלריא שאינה מאירה. כמו אדם שרואה איזה דבר מרחוק (עיין זוהר ויחי ק"ך), כן הוא עושה המצוה בשביל שכרה הבא לעת רחוק, הינו אחר עולם הזה. ושלום שכר נקרא בשם נביא, כי ראשי תבות של: יבא ברנה נשא אלמותיו, ושם בפסוק הזה נרמז על שלום שכר (תהלים קכ"ו): "הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע", שמצטער בעשיתה, "בא יבא ברנה נשא אלמותיו", שישמח לעתיד, כשיקבל שכר המצוות. ראשי תבות של יבא ברנה נשא אלמותיו, ראשי תבות נביא. אבל נביא שמתנבא ב"זה הדבר", שאינו רוצה בשכר המצוות, אלא רוצה במצוה בעצמה, שהוא משמח כל כך בעשיתה, עד שממאס בכל מין שכר, נמצא שעולם הבא שלו בהמצוה בעצמה. וזה בחינת נביא, הינו שלום שכר, בבחינת: "זה הדבר", בבחינת אספקלריא המאירה, כמו אדם הרואה דבר מקרוב בראיה יפה וברה, כמו כן הוא נהנה מהמצוה בעצמה, ושכרו נגד עיניו. ומי שהוא במדרגה הזאת, שעושה המצוה בשמחה גדולה כל כך, עד שאין רוצה בשום שכר עולם הבא בשבילה, הוא יכול לידע בין קדם גזר דין לאחר גזר דין. כי המצוות הם קומה שלמה, והם מחיין את כל הקומות, הן קומת אדם, הן קומת עולם, הן קומת שנה, כי עולם שנה נפש, הן מקבלין החיות מהמצוות, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "וכל מעשהו באמונה", וכתיב (שם קי"ט): "כל מצותיך אמונה". והקדוש ברוך הוא, הוא אחדות פשוט עם המצוות. וכשמעשה הקדוש ברוך הוא כתקונן וכסדרן, אזי הקדוש ברוך הוא משמח בהם ומתענג בהם, כמו שכתוב (שם ק"ד): "ישמח ה' במעשיו". כמו בעל מלאכה, שעושה איזה כלי, והכלי הוא יפה, אזי הוא מתענג בה, והשמחה של הקדוש ברוך הוא היא מלבשת בהמצוות, כי הם אחדותו. ומי שעושה המצוה בשמחה מהמצוה בעצמה, נמצא כשנכנס בהשמחה שבמצוה, הוא נכנס בשמחת הקדוש ברוך הוא, שמשמח במעשיו, וזה בחינת (שם קמ"ט): "ישמח ישראל בעושיו". נמצא כשיש איזה צער ודין בעולם שנה נפש, אזי בודאי נגרע משמחת הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (בראשית ו): "ויתעצב אל לבו", וכמו שכתוב (סנהדרין מו.): 'שכינה מה אומרת - קלני מראשי' וכו'. וזה שנכנס בתוך השמחה. יכול בודאי לידע לפי ענין השמחה אם הוא קדם גזר דין, אם הוא לאחר גזר דין. גם יכול לידע על איזהו חלק מהקומה נגזר הדין, כי יודע לפי קומת המצוות. אם אין יכול לעשות בשמחה ראשי המצוות, הינו מצוות התלויים בראש, ידע שהדין נגזר על ראשי עולם שנה נפש,

וכן בשאר קומת המצוות. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכילתא; ועין ביצה טז.): 'בשבת - זכרהו מאחד בשבת', הינו שמחת ותענוג עולם הבא, שהוא בחינת שבת, ירגיש בששת ימי המעשה, שהן בחינת מעשה המצוות, שבהם נבראו עולם שנה נפש. [וזהו] (דברים כ"ד): "ביומו תתן שכרו", שיהא שכרו מהמצוות בעצמן, "ולא תבוא עליו השמש", שלא יעשה המצוות בשכר עולם הבא, שהיא אחר ביאת שמשו אחר מותו:

ג ועקר השמחה הוא בלב, כמו שכתוב (תהלים ד): "נתת שמחה בלבי". ואי אפשר ללב לשמח, אלא עד שיסיר עקמומיות שבלבו, שיהא לו ישרות לב, ואז יזכה לשמחה, כמו שכתוב (שם צ"ז): "ולישרי לב שמחה". ועקמומיות שבלב מפשיטין על ידי רעמים, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות נט.): 'לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמימיות שבלב', ורעמים הוא בחינת קול שאדם מוציא בכח בתפלתו, ומזה נעשה רעמים. כי איתא בזהר (פינחס רלה:) 'כד קלא נפיק ואערא בעבי מטרא אשתמע קלא לבריתא ודא אינון רעמים', ועקר הרעמים הם מגבורות, כמו שכתוב (איוב כ"ו): "ורעם גבורותיו מי יתבונן". ובשביל זה אנו מברכין: שכחו וגבורתו וכו'. והגבורות הם בחינת כח וגבורה, שאדם מוציא את הקול בכח גדול, והקול הזה פוגע בעבי מטרא, הינו בחינת מחין, שמשם יורדין טפין טפין, כמו שכתוב בזהר (פינחס רלה:): "באר מים חיים ונוזלים מן לבנון" - 'מן לבונא דמחא'. וכשפוגע בעבי מטרא, אזי אשתמע קלא לבריתא, הינו בחינת רעמים, וזהו (תהלים ע"ז): "קול רעמך בגלגל", הינו בגלגלתא דמחא, כד אערא בגלגלתא דמחא, נעשה מהקול רעמים, ונשמע לבריתא. וזה (שם מ"ט): "פי ידבר חכמות", הינו הדבור היוצא מפי פוגע בחכמה, הינו בגלגלתא דמחא, ועל ידי זה: "והגות לבי" וכו', הינו (עי"ז שנתעורר הרעם (כצ"ל). שנתעורר על ידי זה הרעם, נתעורר הלב, כמו שאמרו: 'קול מעורר הכונה' עיין ברכות כ"ד: ובהרא"ש ורבינו יונה שם ובש"ע סי' ק"א. [ובסי' ס"א סעיף ד']. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:) 'מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין', כי מי שיש בו יראה, קולו נעשה רעמים, כי רעם מסטרא דיצחק, כמו שכתוב: "ורעם גבורותיו", ועל ידי זה דבריו נשמעין, הינו משתמע קלא לבריתא, כי תמן תליא שמיעה (זוהר פנחס ר"ל. ובתיקון ע), כמו שנאמר (חבקוק ג): "ה', שמעתי שמעך יראתי". וזה פרוש (תהלים ק"ג): "גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו". איתא בזהר (לך צ.): 'זכין למשמע קלין מלעילא', הינו על ידי הגבורות נעשה רעמים, ועל ידי זה הלב שומע, והינו: "והגות לבי תבונות", וכמו שכתוב (מלכים א' ג): "ונתת לעבדך לב שומע", וגם דבריו נשמעין לבריתא, וזהו: "לשמע בקול דברו". וזה בחינת קול השופר, דא שופר של איל, אילו של יצחק (זוהר פנחס רל"ה:) בחינת: "ורעם גבורותיו". וזהו (תהלים פ"ט):

"אשרי העם יודעי תרועה", 'יודעי' דיקא, שיפגע הקול במח, בחינות עבי מטרא, ויהיה בבחינת רעמים, ומי ששומע תקיעת שופר מאיש ירא וחרד, בודאי לא ידאג כל השנה מרעמים, כמו שכתוב: "בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת", שבקול השופר הופיע עליהם מקולות וברקים:

ד אבל צריך לפנות את המחין מחכמות חיצוניות וממחשבות זרות. מחמץ שלא יחמיץ את חכמתו בחכמות חיצוניות ובתאוות, כדי כשיוציא את הקול ויפגע במחו, יתעבד ממנו רעם, אבל כשגלגלתא דמחא אטום בטמאה, כמו שכתוב (ויקרא י"א): "ונטמתם בם", אזי אין קולו נשמע. גם ישמר יראתו, שממנו תוצאות הקול, כמו שכתוב: "ורעם גבורותיו", שלא יהיה לו יראה חיצונית, וזה (אבות פרק ג): 'אם אין חכמה אין יראה'; אם אין יראה אין חכמה. וזהו (שבת נו: ובסנהדרין כא:): 'ירד גבריאל ונעץ קנה בים'. פרוש: מהשתלשלות הגבורות, הינו יראה חיצונית, נעץ קנה בים החכמה. קנה דא בחינת קול היוצא מהקנה (ברכות ס"א. ועיין זוהר פנחס רל"ד.) הינו על ידי השתלשלות הגבורות, שהיא בחינת סוספיתא דדהבא, יראה חיצונית, נשאר הקול נעוץ באטימת השכל, ולא ישתמע לבריתא. ועקר לשמר מחו שלא יחמיץ, וזהו (תהלים ס"ח): "גער חית קנה", כדאיתא בזהר (פינחס ר"ן"ב): קנה חי"ת תשבר ותעשה ממנה ה"א, ותעשה מאותיות חמץ - מצה, הינו שלא תחמיץ חכמתך. וזהו לשון גער - לשון מריבה, כי מצה - לשון מריבה. דצדיקיא עבדין מצותא בסטרין אחרנין, דלא יתקריבו למשכנא דקדשה. הינו כשתשמר את חכמתך שלא יכנס בו חכמות חיצוניות, שלא תהרהר בהרהורים רעים, שהם בחינת קנה דסטרא אחרא, כנגד 'קנה חכמה קנה בינה' דקדשה, על ידי זה תנצל מבחינת חמץ, שהיא סטרא דמותא, כדאיתא מחמצת, תמן סטרא דמותא. ותאמין, כי כל מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלמים, אין זה אלא כדי שיגרשו סטרין אחרנין, וזה פרוש (משלי ט"ו): "אזן שמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין" - לשון תלונה ומריבה (ועיין זוהר חדש ס' ויצא וילן שם כד"א וילונו העם). כשאתה שומע מריבות שבין הצדיקים תדע, שזה משמיעין אותך תוכחה, על שפגמת בטפי מחך, שעל זה נאמר (משלי ב): "כל באיה לא ישובון, ולא ישיגו ארחות חיים", שאתה דבוק בסטרא דמותא, בחינת חמץ, בחינת ירד גבריאל וכו', ותדע שנעץ קנה, הינו חכמות חיצוניות נעוצים בים חכמתך, ובודאי אם לא היה נפגם מחך, לא היה נשמע לך מריבות שבין הצדיקים, ואין המריבה אלא בשבילך, כדי שתשוב ממות לחיים, מחמץ למצה, מחי"ת לה"א, ותשוב מיראה רעה, מקול פגום, מחכמה פגומה ליראה טובה, לקול טוב, לחכמה טובה. וכשתשמר את מחך מבחינת חמץ, שלא יהיה אטום, אזי יפגע קולך בגלגלתך, ויתעבד

רעם, ויתפשט עקמומיות שבלבך, ואז תזכה לשמחה, כמו שכתוב: "ולישרי לב שמחה", וזה פרוש (תהלים פ"א): "אענך בסתר רעם, אבחנך על מי מריבה סלה", 'מי מריבה' זה בחינת מצה, בחינת מחין. על ידי זה נעשה רעמים:

ה ותדע, שצריך לשתף הגבורות בחסדים, שמאלא בימינא, כמו שכתוב (תהלים כ): "בגבורות ישע ימינו", כי עקר התגלות על ידי החסדים, כמו שכתוב (שם ק"י): "שב לימיני". וכן צריך לשתף האהבה עם היראה כדי שיתעבד רעמים, וזה מסטרא דימינא, מחא חורא ככספא (תקון ע). וזה "וישב הים", הינו ים החכמה, "לפנות בקר" דא בקר דאברהם (עיין זוהר תרומה ק"ע:) בחינת: "אברהם אוהבי" (ישעיהו מ"א). "לאיתנו" דא גבורות הינו בחינת: "קול רעמך בגלגל". וזהו (שיר השירים ח): "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", כי עקר התגברות על ידי האהבה כמו שכתוב: "שב לימיני" וכו'. וזהו פרוש (תהלים כ"ט): "אל הכבוד" 'אל' דא חסד. 'כבוד' דא חכמה, כמו שכתוב (משלי ג): "כבוד חכמים ינחלו". 'הרעים' דא בחינת רעמים, הינו הגבורות בחינת רעמים צריך לשתף עמהם אהבה כדי שיפגעו בכבוד, בבחינת חכמה שיתעבד מהם רעמים, ותתגבר על אויביך כמו שכתוב: "שב לימיני" וכו':

וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנא: זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא, וסגאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכורא תלתא יומא ותלתא לילותא, איהו בזקיפו ואנן בשפולי. וכי תימא, לא מסגי ספינתא טובא? כי אתא רב דימי אמר כמיחם קמקומא דמיא מסגי שתין פרסי, ושדי פרשא גירא וקדמה ליה איהי. ואמר רב אשי ההוא גילדנא דימא הואי, דאית ליה תרי שיצא (בבא בתרא עג:).

רשב"ם:

שיצא סנפיר: בין שיצא לשיצא סנפירין בגב הדג, אחד לצד הראש ואחד לצד הזנב: איהו בזקיפו שהיה הולך כנגד הרוח: ואנן אזלינן בשפולי כמו שהרוח הולך, דמים של ים אינם נובעין, אלא על ידי רוח הולכין בהן: כמיחם קמקומא דמיא כשיעור שמחממים קמקומא של מים חמין: ושדיא פרשא גירא כשהיה שום אדם יורה בחץ ובקשת על שפת הים לארץ, הוי חזינן דקדמה לה ספינתא לחץ:

ספינתא - לשון חשיבות, דא בחינת גבורה יראה, כמו שכתוב (ישעיהו ל"ג): "יראת ה' היא אוצרו", שהיא עקר החשיבות. שיצא - לשון צרה, כמו שכתוב (במדבר ט"ז) "ואכלה אתם כרגע", ותרגומו: 'ואשצי יתהון'. תלתא יומא ולילותא - דא בחינת מצוות, שיש בהם משכלות ומקבלות וחקות, וכתיב בהם (יהושע א): "והגית בו יומם ולילה". איהו בזקיפו ואנן בשפולי - זה בחינת: "ישמח ה' במעשיו, ישמח ישראל בעושיו".

כמיחם קמקומא דמיא - דא מחא, כמו שכתוב (שיר השירים ד): "ונוזלים מן לבנון". מסגא שתין פרסי - דא בחינת גבורות, ששים גבורים, ורעם גבורותיו. וכי שדי פרשא גירא - 'פרשא': דא בחינת חסד, שהוא מוציא לאור תעלומות, דברים המצמצמין הוא מפרש אותם. גירא - דא (תהלים קמ"ד): "שלח חצך ותהמם", דא בחינת: "שב לימיני" וכו'. קדמה ליה איהי - דא בחינת יראה שהיא קדם, שהיראה היא קודמת, כמו שכתוב (שם קי"א): "ראשית חכמה" וכו'. שרבה בר בר חנא ספר, שהלך כל כך במדת היראה, וראה גדל כח היראה, עד שיכול להבין על ידה בין קדם גזר דין לאחר גזר דין, וזהו בין שיצא וכו'. והדר מפרש איך יכול להבין, הינו על ידי המצוות, שהם בחינת תלתא יומא וכו', יכול להבין. ודוקא כשעושין אותן בשמחה, ועל ידי שמחת המצוות יכול להבין. כי הקדוש ברוך הוא משמח במעשיו, והשמחה היא מלבשת במצוות, כנ"ל, ואנחנו משמחין למטה גם כן בהקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב: "ישמח ישראל בעושיו", ואין רצוננו בשום שכר, אפלו שכר עולם הבא, כנ"ל. וזה, 'איהו בזקיפו ואנן בשפולי', לפי שמחתו כן שמחתנו, ועל ידי זה אנחנו יכולין להבין. והדר מפרש איך להשיג בחינת שמחה, על ידי בחינת רעם. וזהו: כי אתא רב דימי אמר: כמיחם קמקומא דמיא וכו', הינו בחינת: קול רעמך בגלגל. שיתין זה בחינת גבורות, הפוגעין בגלגלתא, ונעשה ממנו רעמים. ואשתמע קלא: זה בחינת הקול מעורר הכונה, בחינת: לא נבראו רעמים וכו'. והדר אמר, שעקר התגברות הגבורות אינו אלא על ידי חסדים. וצריך לאכללא שמאלא בימינא, כנ"ל, ואף על פי כן צריך לאקדמא את היראה (עיין תקונים בהקדמה), כי בעל אבדה מחזיר על אבדתו (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה [קדושין ב:]: 'דרכו של איש לחזר אחר אשה. משל לאדם, שאבדה לו אבדה' וכו'. פרוש: כי אהבה הוא בחינת איש ויראה היא בחינת אשה, כידוע. ועל כן צריך להקדים את היראה, כי אז תבוא אליו האהבה ממילא, כי האהבה הולכת ומחזרת אחר היראה תמיד, כי בעל אבדה מחזיר אחר אבדתו כנ"ל; כך שמעתי מפיו הקדוש בפרוש). וזהו בחינת: וכי שדא פרשא גירא וכו' ואמר רב אשי: האי גלדנא דימא וכו' ג'י'ל'ד'נ'א הוא בחינת שם אג"לא שהוא בחינת גבורות, כי הוא ראשי תבות: א'תה ג'בור ל'עולם א'דני, כמובא (ז"ח פר' תרומה), כי גלדנא הוא אותיות אג"ל, ושם אדנ"י בשלמות הינו שם אגל"א, כנ"ל.

וזה פרוש: בחצצרות וקול שופר - וכו', היינו על ידי בחינת קול דנפיק, כנ"ל, על ידי זה ירעם הים וכו', נעשה בחינת רעמים, בחינת: "קול רעמך בגלגל". תבל וישבי בה - דא בחינת לבא וערקין דילה, כמו שאמרו: לא נבראו רעמים וכו', כי תבל - אותיות תיו לב. תיו - לשון רש"ימה, כמו שכתוב (יחזקאל ט): "והתוית תו", שנרשם הקול בלב, כמו

שנאמר: לא נבראו רעמים וכו'. ועל ידי זה: נהרות ימחאו כף - בחינת שמחה, כנ"ל, "ולישרי לב שמחה". ועל ידי השמחה יחד הרים ירננו - ר"ן: לשון תפלה, כמו שכתוב (מלכים א' ח): "לשמע אל הרנה" וכו'. הרים בחינת צדיקים (עיין מ"ר בא פ' ט"ו). הינו על ידי שמחת הלב יכולין להתפלל ולהלביש את תפלתן במאמר, כשיבינו כי נגזר הדין, וזה פרוש יחד, שמלבישים תפלתם בספורים יחד.

1

ויאמר ה' אל משה, קרא את יהושע וכו' (דברים ל"א)

א כי צריך כל אדם למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום (עיין תנד"א פי"ג, מ"ר במדבר פ' ד'.). כי מי שרודף אחר הכבוד, אינו זוכה לכבוד אלקים, אלא לכבוד של מלכים, שנאמר בו (משלי כ"ה): "כבד מלכים חקר דבר", והכל חוקרים אחריו ושואלים: מי הוא זה ואיזהו, שחולקים לו כבוד הזה, וחולקים עליו, שאומרים שאינו ראוי לכבוד הזה. אבל מי שבורח מן הכבוד, שממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום, אזי הוא זוכה לכבוד אלהים, ואז אין בני אדם חוקרים על כבודו אם הוא ראוי אם לאו, ועליו נאמר (שם): "כבד אלהים הסתר דבר", כי אסור לחקר על הכבוד הזה.

ב ואי אפשר לזכות לכבוד הזה, אלא על ידי תשובה. ועקר התשובה - כשישמע בזיונו, ידם וישתק, כי לית כבוד בלא כ"ף (זוהר פנחס ר"ן"ה:). והכ"ף הוא כתר (שם ובתיקונים), בחינת אהיה, בחינת תשובה, כי אהיה דא אנא זמין למהוי. הינו קדם התשובה, עדין אין לו הויה, כאילו עדיין לא נתהוה בעולם, כי טוב לו שלא נברא משנברא, וכשבא לטהר את עצמו ולעשות תשובה, אז הוא בבחינת אהיה, הינו שיהיה לו הויה בעולם, הינו אנא זמין למהוי. וזה בחינת כתר, כי כתר לשון המתנה, בחינת תשובה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא לח: לט.): 'הבא לטהר מסיעין לו משל לאחד, שבא לקנות אפרסמון. אומרים לו: המתן' וכו', וזה בחינת כתר, כמו שכתוב (איוב ל"ו): "כתר לי זעיר ואחוך". אבל קדם התשובה אזי בחינת אהיה בהסתרת פנים ממנו, כי עדין לא הכין את עצמו למהוי בעולם, והסתרת פני אהיה גימטריא דם*, הינו שפיכות דמים ובזיונות, על שם (שמואל א ב): "ובזי יקלו", כי עדין הדם שבחלל השמאלי שבלב, ששם מדור היצר הרע, כמו שכתוב (קהלת י): "ולב כסיל לשמאלו", עדין הוא בתקף ועז. ובשביל זה באין עליו בזיונות ושפיכות דמים, כי זה בחינת הסתרת והחזרת פני אקי"ה, גימטריא - דם.

*פרוש: כי אחורי שם אהיה הוא בגימטריא דם, כמובא. הינו כשכותבין השם באחורים, דהינו א, אה, אהי, אהיה, שחוזרין בכל פעם לאחור, הוא בגימטריא דם, וזהו בחינת החזרת והסתרת פני אהיה, שעולה דם:

ותקון לזה, שיהפך דם לדם, שיהיה מן השומעים חרפתם ואינם משיבים ולא ידקדק על בזיון כבודו. וכשמקים דם לה', אז הקדוש ברוך הוא מפיל לו חללים חללים, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "דום לה' והתחולל לו והוא יפיל לך חללים" (כמו שדרשו רבותינו ז"ל גטין ז.), הינו: "ולבי חלל בקרבי" (תהלים ק"ט), הינו על ידי זה נתמעט הדם שבחלל השמאלי, וזה בחינת זביחת היצר הרע, ועל ידי זה זוכה לכבוד אלקי, כמו שכתוב (שם נ): "זבח תודה יכבדנני", ודרשו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין מג:) על זביחת היצר הרע:

ג וצריך לאחז תמיד במדת התשובה, כי מי יאמר: "זכיתי לבי, טהרתי מחטאתי" (משלי כ), כי בשעה שאדם אומר: חטאתי, עויתי, פשעתי, אפלו זה אי אפשר לומר בבר לבב בלי פניה. (וזהו: מי יאמר: "זכיתי לבי, טהרתי מחטאתי", הינו מי יוכל לומר, שלבו זך וטהור מפניות, אפלו בשעה שאומר: חטאתי וכו'. וזהו: "מי יאמר וכו': טהרתי מחטאתי", הינו שיהיה טהור מן החטאתי, עויתי, פשעתי שאמר, כי גם אז אינו זך וטהור בלי פניות, כנ"ל). נמצא, שצריך לעשות תשובה על התשובה הראשונה, הינו על חטאתי, עויתי, פשעתי שאמר, כי עליו נאמר (ישעיהו כ"ט): "בשפתיו כבדוני", כי על ידי תשובה זוכה לכבוד ה', "ולבו רחק ממני". ואפלו אם יודע אדם בעצמו, שעשה תשובה שלמה, אף על פי כן צריך לעשות תשובה על תשובה הראשונה. כי מתחלה כשעשה תשובה עשה לפי השגתו, ואחר כך בודאי כשעושה תשובה, בודאי הוא מכיר ומשיג יותר את השם יתברך. נמצא לפי השגתו שמשיג עכשו, בודאי השגתו הראשונה הוא בבחינת גשמיות. נמצא, שצריך לעשות תשובה על השגתו הראשונה, על שהתגשם את רוממות אלקותו. וזה בחינת עולם הבא, שיהיה כלו שבת, הינו כלו תשובה, כמו שכתוב (דברים ל): "ושבת עד ה' אלקיך", כי עקר עולם הבא הוא השגת אלקותו, כמו שכתוב (ירמיהו ל"א): "וידעו אותי למקטנם ועד גדולם". נמצא בכל עת שישיגו השגה יתרה, אזי יעשו תשובה על ההשגה הראשונה. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: (שם בסנהדרין): 'כל הזובח את יצרו', הינו בחינת תשובה, בחינת: "ולבי חלל בקרבי", בחינת דם לה', בחינת אקיה, בחינת כתר, בחינת כבוד, כנ"ל, 'ומתודה עליו', הינו שמתודה על זביחת יצרו, הינו שעושה תשובה על תשובתו והשגתו הראשונה, 'כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמות'. כי תשובה הראשונה, בחינת כבוד עולם הזה. ואחר התשובה

שזוכה להשגה יתרה, ומכיר ביותר את רוממות אלקותו, ועושה תשובה על תשובתו, זאת התשובה הוא בחינת כבוד עולם הבא. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים נ.): "אור יקרות וקפאון" (זכריה י"ד), 'אור שהוא יקר בעולם הזה, יהיה קפוי וקל לעולם הבא'. נמצא בעולם הבא, כשיזכו להשגה יתרה באלקותו, בודאי יתחרטו ויעשו תשובה על השגת עולם הזה, כי השגת עולם הזה בבחינת גשם נגד השגת עולם הבא. וזה כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, כי זביחת היצר היא תשובה הראשונה, הוא בחינת כבוד עולם הזה, והודוי על זביחת היצר, הינו תשובה שניה, היא בחינת כבוד עולם הבא, שהכבוד הראשון נעשה קפוי וקל, נגד הכבוד השני. וזה שאומר הקדוש ברוך הוא (תהלים נ): "אלה עשית והחרשתי, דמית היות אהיה כמוך", כי האדם על ידי שמחריש, נעשה בחינת אקיה, כנ"ל. אבל הקדוש ברוך הוא, מה שמחריש לאדם, אין זה בשביל אקיה, חס ושלום, כי זה אין שיך אצל הקדוש ברוך הוא. אין זה אלא כדי שיקבלו ענשם בעולם הבא, שאז מסדרין לעיניו עוונותיו, ויוכיח אותו על פניו, וזה: אוכיחך ואערכה לעיניך:

ד וכשרוצה אדם לילך בדרכי התשובה, צריך להיות בקי בהלכה, וצריך להיות לו שני בקיאות, הינו בקי ברצוא, בקי בשוב, כמו שכתוב: 'זכאה מאן דעיל ונפיק' (זהר ויקהל ריג:, האזינו רצב.). וזה בחינת (תהלים קל"ט): "אם אסק שמים - שם אתה", בחינת עיל, בחינת בקי ברצוא. "ואציעה שאול - הנך", בחינת ונפיק, בחינת בקי בשוב. וזה (שיר השירים ו): "אני לדודי ודודי לי". 'אני לדודי', - זה בחינת עיל. 'ודודי לי' זה בחינת ונפיק. [וזה סוד כונת אלול], וזה עקר כבודו. וזה (ישעיהו נ"ח): "וכבדתו מעשות דרכיך". 'דרכיך' לשון רבים. הינו עיל ונפיק, וכשיש לו אלו השני בקיאות הנ"ל, אזי הוא הולך בדרכי התשובה וזוכה לכבוד ה', כמו שכתוב: "וכבדתו מעשות דרכיך" הינו שזוכה לכתר, כי לית כבוד בלא כף, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו [וזה סוד כונת אלול]:

ה ועל ידי הדמימה והשתיקה נעשה בחינת חיריק, כמובא בתקונים (בהקדמה ז.). "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" (שמות כ"ד) - דא חיריק, וזה בחינת (ישעיהו ס"ו): "והארץ הדם רגלי". 'הדם' - זה בחינת דמימה, וזה בחינת הנקדה התחתונה של תמונת א. ונקדה העליונה שעל האלף זה בחינת כתר, בחינת (יחזקאל א): "וממעל לרקיע אשר על ראשם אבן ספיר דמות כסא", 'דמתכסיא לעילא מוא"ו שבאל"ף, דמתקריא רקיע' (שם בתקונים), והנקדה היא כסא דמתכסיא, כמו שכתוב (חגיגה יג.): "במפלא ממך אל תדרש, ובמכסה ממך אל תחקר", וזה בחינת: "כבוד אלקים הסתר דבר", בחינת כתר. והוא"ו שבתוך האלף, הוא רקיע, שמים, אש ומים, בחינת הבושה שנשתנה פניו

לכמה גונין (עיין חא"ג ברכות ו: [בד"ה מאי כרום]). וזה בחינת רקיע כלליות הגונין. ונעשה על ידי זה אדם לשבת על הכסא, כמו שכתוב (שם ביחזקאל): "ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה", 'כי לית אדם בלא אל"ף' (שם). וזה אותיות אדם, אלף דם. הינו על ידי דם לה', נעשה אל"ף, ונעשה אדם לשבת על הכסא (עיין זוהר תזריע דף מח). כי הוא"ו שבתוך האלף הוא רקיע כלליות הגונין, הינו הבושה, כנ"ל. והנקדה התחתונה היא השתיקה והדמימה, כמו שכתוב: "והארץ הדם רגלי", וזה בחינת חיריק, בחינת: "ותחת רגליו", והנקדה העליונה הוא כסא דמתכסיא, בחינת תשובה, בחינת: "כבוד אלקים הסתר דבר", בחינת: "במכסה ממך אל תחקר", בחינת: "וממעל לרקיע דמות כסא וכו', ונעשה אדם לשבת על הכסא", בחינת: "כמראה אדם עליו מלמעלה". ואז נעשה יחוד בין חמה ללבנה, שהשמש מאיר ללבנה, ונעשה יחוד בין משה ויהושע, כי (בבא בתרא עה.) 'פני משה כפני חמה', ודא נקדה העליונה, בחינת כסא, בחינת משה, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "וכסאו כשמש נגדי", בחינת: "וממעל לרקיע דמות כסא". והנקדה התחתונה היא יהושע, בחינת לבנה, בחינת: "ותחת רגליו כמעשה לבנת", דא לבנה. והוא"ו שבתוך האלף הוא הרקיע, הוא בחינת האהל, כמו שכתוב (שמות ל"ג): "ויהושע בן נון לא ימיש מתוך האהל". ו'אהל' הוא רקיע, כמו שכתוב (ישעיהו מ): "וימתחם כאהל לשבת", וכתיב (תהלים ק"ד): "נוטה שמים כיריעה", וזה (שמות כ"ו): "יריעות האהל". וכסא העליון, הינו נקדה העליונה נחלקת לשלש טפין. כי תשובה צריך להיות בשלש תנאים, כמו שכתוב (ישעיהו ו): "פן יראה בעיניו, ובאזניו ישמע, ולבבו יבין ושב". ואלו השלש בחינות הם נקדת סגו"ל, 'וסגול דא חמה' (תקונים בהקדמה ז:), הינו פני משה כפני חמה.

ו וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזלינן במדברא, וחזינן הני אוזי דשמיטין גדפיהו משמניהו, וקא נגדי נחלי דמשחא מתותיהו. ואמינא להו: אית לי מניכו חולקא לעלמא דאתי? חדא דליא לי אטמא, וחדא דליא לי גדפא. כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר, אמר לי: עתידין ישראל לתן עליהם את הדין: (בבא בתרא עג:)

רשב"ם: דשמיטין גדפיהו נפלו נוצה שלהם מרב שומן: דליא לי גדפא הגביה לי הכנף, רמז - זהו חלקך לעתיד לבוא: לתן עליהם את הדין שבחטאתם מתעכב משיח, ויש להם צער בעלי חיים, לאותן אוזין, מחמת שומנן:

שהלך - לחקר במדה הטובה של ענוה, שאדם משים עצמו כמדבר לדוש (עיין עירובין נ"ד.) שהכל דשין עליו. וראה חכמים, וזה בחינת אוזי, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות נז:): 'הרואה אוז בחלום יצפה לחכמה'. דשמיטין גדפיהו - פרש רש"י:

נוצות, זה בחינת מחלקת ובזיונות, כמו שכתוב (דברים כ"ה): "כי ינצו אנשים", הינו שאין משגיחין על מחלקת ובזיונות שמבזין אותן, ושומעים חרפתן ואינם משיבים. ועל שם השתיקה נקראים חכמים, כי (אבות ג): 'סיג לחכמה - שתיקה': [כי השתיקה היא בחינת כתר*]. וזה לשון דשמטין, כמו שכתוב (דברים ט"ו): "שמוט כל בעל משה ידו", הינו שלא יתבע עלבונו.

*(כי על ידי השתיקה זוכין לתשובה, שהיא בחינת כתר, כנ"ל. וזה בחינת: 'סיג לחכמה שתיקה'. 'סיג' דיקא, זה בחינת כתר, שהוא בחינת סיג וגדר סביב סביב, שמסבב ומכתיר ומעטיר את החכמה, וזה הכתר, שהוא בחינת סיג, נעשה מהשתיקה, כנ"ל. וזהו: 'סיג לחכמה שתיקה', כנ"ל).

וזה פרוש משמניהו - מלשון: "שמנת עבית", (כלומר: מחמת שאוחזין עצמן בבחינת (דברים ל"ב): "שמנת עבית"), הינו בשביל זה שומעין חרפתן ואינם משיבים, כי זה עושין בשביל תשובה על עוונותם, כמו שכתוב (שם): "וישמן ישרון". (בחינת השמן לב כו', ואזניו כו', פן יראה כו', שהתשובה צריך להיות בשלשה תנאים אלו). ונגדי נחלי דמשחא מתחותיהו - הינו על ידי השתיקה זוכין לכבוד אלקי, שהוא בחינת שמן, כמו שכתוב (תהלים מ"ה): "אהבת צדק ותשנא רשע, על כן משחך", וזה בחינת (שם כ"ד): "מלך הכבוד". ואמינא להו: אית לי מיניכו חולקא לעלמא דאתי? חדא דליא לי אטמא - זה בחינת: "והארץ הדם רגלי", בחינת נקדה התחתונה, כנ"ל. וחדא דליא לי כנף - זה בחינת כסא, כמו שכתוב (ישעיהו ל): "ולא יכנף עוד מוריך", זה בחינת הנקדה העליונה. הינו שהראו לרבה בר בר חנה, שגם הוא זכה לאלו הבחינות. 'אמר רבי אלעזר: עתידין ישראל לתן עליהם את הדין' - כי ישראל נקראים אדם, וקודשא בריך הוא וישראל - כלא חד. וישראל, שהם בחינת אדם, ישבו על הכסא (עיין זוהר חיי שרה קכ"ו: ובתנחומא פ' קדושים [פ"א]) כמו שכתוב: "ועל הכסא דמות כמראה אדם", וישראל יתנו דין לכל באי עולם, הינו הם ישפטו בעצמן כל הדינין:

ז וזה פרוש: (תהלים מ"ז): "ידבר עמים תחתינו ולאמים תחת רגלינו", זה בחינת חיריק נקדה התחתונה של אלף, שהוא בחינת: "ותחת רגליו", בחינת: "והארץ הדם רגלי". "יבחר לנו את נחלתנו", זה בחינת משה, בחינת נקדה העליונה של האלף, בחינת: "וממעל לרקיע דמות כסא", וכסאו כשמש. פני משה כפני חמה, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (זבחים קיט.): 'ר' שמעון אומר: נחלה זו שילה', 'שילה דא משה' (זהר בראשית כה: ובתקון כא). "את גאון יעקב", זה בחינת וא"ו שבתוך אלף, בחינת אהל, בחינת אור, שמשה מאיר ליהושע, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): "ויעקב איש תם יושב אהלים". וזה

בחינת (סנהדרין כ:): 'שלשה דברים שנצטוו ישראל, שיכלו זרעו של עמלק', זה בחינת: "ידבר עמים תחתינו", 'ולמנות להם מלך', זה בחינת "גאון יעקב", בחינת (במדבר כ"ד): "דרך כוכב מיעקב", בחינת מלך, 'ולבנות להם בית הבחירה', זה בחינת משה, בחינת דעת, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לג.): 'מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו', וזה בחינת: "יבחר לנו את נחלתנו":.

(מסימן ד' עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה)

וזה פרוש: "ויאמר ה' אל משה: קרא את יהושע" - משה הוא נקדה העליונה ויהושע הוא נקדה התחתונה. "והתיצבו באהל" - זה בחינת הרקיע, בחינת הוא"ו שבתוך האלף. "ואצונו" - כי משה היה צריך אז למסר הכל ליהושע, "ואין שלטון ביום המות" (קהלת ח), כי בשעת הסתלקות הצדיק אין לו שליטה וכח להאיר ליהושע, על כן דיק ואצונו, אני בעצמי, כי חזרה הממשלה להקדוש ברוך הוא:

ח וכלל כל הענין כלול בתמונת אלף, שהוא נקדה העליונה, ונקדה התחתונה וא"ו. ודוק מאד. והוא ענין שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: שקדם כניסת ישראל לארץ הזהרו לקים שלש מצוות: 'להכרית זרעו של עמלק' 'ולבנות להם בית הבחירה' 'ולמנות מלך'. 'להכרית זרעו של עמלק' היא בחינת יהושע, נקדה התחתונה. כי עקר מחית עמלק תלוי ביהושע, כמו שכתוב (שמות י"ז): "צא הלחם בעמלק", וכמבאר בזהר הענין (בשלח סה:). 'ולבנות בית הבחירה' הוא בחינת משה, נקדה העליונה, כי 'מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו', ומשה הוא בחינת הדעת. 'ולמנות מלך' הוא בחינת רקיע, הוא"ו שבתוך האל"ף, כמו שכתוב: "דרך כוכב מיעקב", שקאי על שיקום מלך מיעקב, "ודרך כוכב" הוא בחינת רקיע, שיש בו כוכבים ומזלות. והינו "מיעקב", כי "יעקב איש תם ישב אהלים", בחינת רקיע, כמו שכתוב: "וימתחם כאהל", כמבאר בזהר, שיעקב הוא בחינת וא"ו. כי שלש מצוות אלו הם בחינת תשובה, והבן. (מן וכלל עד כאן כפול לעיל בשנוי לשון קצת): (שיך לעיל), וזה סוד כונות אלול. שמעתי קצת כטפה מן הים. עין שם בכונות של אלול, מבאר שם, שכלל כונות אלול הוא, "הנותן בים דרך", שצריכין להאיר בחינת דרך בים וכו', וזה הדרך הוא בחינת שתי פעמים השם יב"ק, כי שתי פעמים יב"ק עולה דרך, וזה נמשך מבחינת שני שמות, שהם קס"א ס"ג, כי אלו שני שמות - קס"א ס"ג, הם עולים בגימטריא שתי פעמים יב"ק, שהוא בגימטריא דרך, כנ"ל. וצריך לכון שם קס"א בסגול, ושם ס"ג בחיריק. וסגול דקס"א וחיריק דס"ג הם עולים תי"ו, כי שם קס"א הוא שם אקי"ק במלואו כזה: אלף קי יוד קי, שהם יוד אותיות, וכל אחת נקדה בסגול, וסגול הוא שלש נקדות, ועל כן הוא עולה שלשים, ועל כן יוד פעמים סגול עולה

שי"ן. וס"ג הם יוד אותיות של מלוי הוי"ה, יוד קי ואו קי, וכל אחת נקדה בחיריק, עולה ק', ושניהם - חיריק דס"ג וסגול דקס"א עולים יחד תיו, בגימטריא פשוטה, ואז על ידי כל בחינות הנ"ל, הימין פשוטה לקבל תשובתו, כי ימין במלואו עולה דרך עם השלש אותיות, שהוא שתי פעמים יב"ק וכו', עין שם. כל זה מבאר מתוך כונת אלול. ועתה בוא וראה והבן איך כל הכונות הנ"ל מרמזים ונעלמים בדרך נפלא ונורא מאד בתוך התורה הנ"ל, כי מבאר שם, שמי שרוצה לעשות תשובה, צריך שיהיה לו שני בקיאות, הינו בקי ברצוא בקי בשוב, שהוא בחינת עיל ונפיק, בחינת: "אם אסק שמים שם אתה", שהוא בחינת בקי ברצוא, "ואציעה שאול הנך", שהוא בחינת בקי בשוב וכו', כמבאר לעיל, עין שם. והפרוש הפשוט הוא, שמי שרוצה לילך בדרכי התשובה, צריך לחגר מתניו, שיתחזק עצמו בדרכי ה' תמיד, בין בעליה בין בירידה, שהם בחינת: "אם אסק שמים ואציעה שאול" וכו', הינו בין שיזכה לאיזו עליה, לאיזו מדרגה גדולה, אף על פי כן אל יעמד שם, ולא יסתפק עצמו בזה, רק צריך שיהיה בקי בזה מאד, לידע ולהאמין שהוא צריך ללכת יותר ויותר וכו', שזהו בחינת בקי ברצוא, בבחינת עיל, שהוא בחינת: "אם אסק שמים שם אתה". וכן להפך, שאפלו אם יפל, חס ושלום, למקום שיפל אפלו בשאול תחתיות, גם כן אל יתיאש עצמו לעולם, ותמיד יחפש ויבקש את השם יתברך, ויחזק עצמו בכל מקום שהוא, בכל מה שיוכל, כי גם בשאול תחתיות נמצא השם יתברך, וגם שם יכולין לדבק את עצמו אליו יתברך, וזה בחינת: "ואציעה שאול הנך". וזה בחינת בקי בשוב, כי אי אפשר לילך בדרכי התשובה, כי אם כשבקי בשני הבקיאות האלו. ודקדק רבנו, זכרונו לברכה, וקרא ענין זה בלשון בקי, כי היא בקיאות גדולה מאד מאד, שיזכה לידע ליגע עצמו ולטרח בעבודת ה' תמיד, ולצפות בכל עת להגיע למדרגה גבוהה יותר, ואף על פי כן אל יפל משום דבר, ואפלו אם יהיה איך שיהיה, חס ושלום, אף על פי כן אל יפל בדעתו כלל, ויקים: "ואציעה שאול הנך", כנ"ל: ועל פי סוד נעלם בזה סוד כונות אלול הנ"ל, כי בקי הוא בחינת שם יב"ק הנ"ל, שהוא אותיות בקי (עיין זוהר משפטים קט"ז:, וזוהר פנחס רכ"ג.). וזה שזוכה לשני הבקיאות הנ"ל, שהם שתי פעמים בקי, דהינו בקי ברצוא בקי בשוב, על ידי זה זוכה לדרך התשובה, כי שתי פעמים בקי, שהם בחינת שתי פעמים יב"ק, הנ"ל, עולה בגימטריא דרך כנ"ל. כי על פי הכונות נעשה זה הדרך מבחינת סגול דקס"א וחיריק דס"ג, שהם בגימטריא שתי פעמים יב"ק, כנזכר לעיל. וזה בעצמו סוד, בחינת שני הבקיאות הנ"ל, כי בקי ברצוא, שהוא בחינת "אסק שמים", זה בחינת סגול דקס"א, כי אסק אותיות קס"א. ובקי בשוב, שהוא בחינת: "ואציעה שאול הנך", זה בחינת חיריק דס"ג, מלשון: "אל תס"ג גבול עולם", שהוא בחינת שמסיג גבולו ומחזירו

לאחוריו, שזה בחינת ירידה, שהאדם נופל, חס ושלום, ממדרגתו, והוא נסוג אחור, חס ושלום. אף על פי כן יחזק את עצמו, ואל יתיאש עצמו לעולם, כי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת: "ואציעה שאול הנך", כנ"ל, וזה בחינת שם ס"ג, כנ"ל. כי סגול דא חמה, שהוא נקדה העליונה שעל האלף, הנחלקת לשלש טפין, שזהו בחינת "אסק שמים", בחינת סגול דקס"א, שהוא אותיות אסק, כנ"ל. וחיריק הוא בחינת נקדה התחתונה של האלף, שהוא בחינת: "ואציעה שאול הנך", שהוא בחינת חיריק דס"ג הנ"ל. וזה שכתב שם למעלה בהתורה הנ"ל: "וכשיש לו אלו השני בקיאות הנ"ל אזי הוא הולך בדרכי התשובה", כי משני פעמים בקי, שהם בחינת קס"א וס"ג, "אסק שמים ואציעה שאול" וכו', על ידי זה נעשה בחינת דרך, שהוא בגימטריא שתי פעמים בקי, שהם קס"א וס"ג וכו', כנ"ל. כי עקר דרך התשובה זוכין על ידי שני הבקיאות הנ"ל, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו, כי ימין בגימטריא דרך, שהם שתי פעמים בקי, כנ"ל. ופשוטה בגימטריא סגול דקס"א וחיריק דס"ג, שהם בעצמם בחינת נקדה העליונה ונקדה התחתונה, שהם בחינת מה שצריכין לבקש השם יתברך תמיד, הן למעלה הן למטה, בחינת: "אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך", שהם בחינת שני הבקיאות הנ"ל, ועל כן כשיש לו שני הבקיאות הנ"ל, אז הוא הולך בדרכי התשובה, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו. והבן הדברים היטב, כי הם דברים עמקים מאד. ועל פי זה תבין לקשר התורה היטב, שמה שכתב בסוף מענין נקדה העליונה ונקדה התחתונה של האלף, זהו בעצמו בחינת שני הבקיאות הנ"ל, (כי זה אינו מבאר בפרוש בהתורה הנ"ל, רק על פי כונות הנ"ל מובן זאת ממילא למשכיל), וזהו בעצמו בחינת תשובה על תשובה, שכתב שם, כי זביחת היצר הרע, שהוא בחינת דם לה', שהוא בחינת תשובה הראשונה, שהוא בחינת כבוד עולם הזה, זה בחינת נקדה התחתונה, שנעשית מבחינת הדמימה והשתיקה, מבחינת דם לה'. וכל זה הוא בחינת חיריק דס"ג וכו', שהוא בחינת בקי בשוב, כנ"ל. ותשובה השניה שעושה על תשובתו הראשונה, שהוא בחינת כבוד העולם הבא, בחינת: "כבוד אלקים הסתר דבר", זה בחינת נקדה העליונה, בחינת כתר, שהוא בחינת משה, בחינת סגול וכו'. והבן הדברים היטב, איך כל הדברים הנאמרים שם, בהתורה הנ"ל, נקשרים ונכללים אחר כך ביחד בקשר נפלא ונורא, והמשכילים יבינו קצת:

ועקר הדבר, שעל ידי שהאדם, כשהוא במדרגה התחתונה מאד, ואף על פי כן הוא מחזק עצמו ומאמין שגם שם יש לו תקוה עדין, כי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת: "ואציעה שאול הנך", אזי ממשיך על עצמו הקדשה משם הקדוש הויה במלוי ס"ג, שהוא מחיה את כל הנסוגים אחור מקדשתו להחזיקם לבל יפלו לגמרי, חס ושלום, וזה בחינת

בקי בשוב, שזה הבקיאות הוא בחינת שם יב"ק הקדוש, בחינת שם ס"ג. וכן כשאדם זוכה לבוא לאיזו מדרגה בקדשה העליונה, ואף על פי כן אינו עומד שם, והוא מתחזק ומתגבר לעלות יותר ויותר, אזי ממשיך הקדשה על עצמו משם הקדוש אקי"ק במלוי קס"א, שהוא בחינת בקי ברצוא. כי האדם - כפי תנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך, כן גורם ליחד השמות למעלה וממשיך על עצמו הקדשה משם והבן היטב:

והנה מבאר לעיל, שעל ידי הדמימה והשתיקה ששותקין לחברו כשמבזין אותו, על ידי זה זוכה לתשובה, שהיא בחינת כתר כנ"ל, עיין שם, כי 'סיג לחכמה שתיקה' כנ"ל, כי צריכין לזהר מאד לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו החולקים עליו ומבזין אותו, צריך לדונם לכף זכות ולשתק להם, ועל ידי זה נעשה בחינת כתר. כמובא במדרש: 'משל לאחד, שמצא את חברו שהוא עושה כתר. אמר לו: בשביל מי, אמר לו: בשביל המלך. אמר לו: כיון שהוא לצרך המלך, כל אבן טוב שתמצא, תקבענו בו' (ויקרא רבה פרשה ב), כך כל אחד מישראל הוא בחינת כתר להשם יתברך, וצריך להכניס בו כל מין אבנים טובות שאפשר למצא, דהינו שצריכין להשתדל לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצא בישראל, ולדון את הכל לכף זכות, כי הם בחינת כתר להשם יתברך כנזכר לעיל. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'הוי דן את כל אדם לכף זכות'. נמצא, שעל ידי שדנים את הכל לכף זכות, שעל ידי זה שותקין לו כשמבזה אותו, כי מוצאין בו זכות, שאינו חיב כל כך במה שמבזה אותו, כי לפי דעתו וסברתו נדמה לו שראוי לו לבזות אותו וכו', על ידי זה נעשה בחינת כתר, הינו כנ"ל, שעל ידי הדמימה והשתיקה נעשה בחינת כתר, כנ"ל. והבן:

ז

לשון רבנו, זכרונו לברכה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא):

אמרו חכמינו, זכרונם לברכה: השוו אשה לאיש (קדושין לה: בבא קמא טו.). ואיתא במכילתא: 'יכול יהיו התלמידים לומדין ואינם מבינים - תלמוד לומר: "אשר תשים לפניהם" - ערכם לפניהם כשלחן ערוך':

א דע, כי עקר הגלות אינו אלא בשביל חסרון אמונה, כמו שכתוב (שיר השירים ד): "תבואי, תשורי מראש אמנה" (עיין תנחומא פ' בשלח [פ"י]). ואמונה הוא בחינת תפלה, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", ותרגומו: 'פרישן בצלו'. וזה בחינת נסים למעלה מהטבע, כי התפלה למעלה מהטבע, כי הטבע מחיב כן, והתפלה משנה הטבע,

וזה דבר נס, ולזה צריך אמונה, שיאמין שיש מחדש ובידו לחדש דבר כרצונו. ועקר אמונה, בחינת תפלה, בחינת נסים, אינו אלא בארץ ישראל, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה". ושם עקר עליות התפלות, כמו שכתוב (בראשית כ"ח): "וזה שער השמים". ובשביל זה, כשפגם אברהם "במה אדע" (שם ט"ו), ובזה פגם בירשת ארץ, שהיא בחינת אמונה, בחינת תפלה, היה גלות מצרים. ודוקא יעקב ובניו ירדו מצרים, כי הם בחינת שנים עשר נסחאות התפלה, והוריד אותם בגלות. ומצרים הוא הפוך הנסים, כמו שכתוב (שמות י"ד): "ומצרים נסים לקראתו", שאין שם מקום הנסים, ואין שם מקום התפלה, כמו שכתוב (שם ט): "והיה כצאתי את העיר אפרש את כפי". וכל הגליות מכנים בשם מצרים (ב"ר ט"ז), על שם שהם מצרים לישראל. וכשפוגמין באמונה, בתפלה, בארץ ישראל, הוא יורד לגלות. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צז.): 'אין משיח בן דוד בא, אלא עד שתכלה פרוטה מן הכיס'; הינו, שיכלו האפיקורסים שאין להם אמונה בנסים, ומכסים כל הנסים בדרך הטבע. כי עקר הנסים בארץ ישראל, כי (תענית י.) 'ארץ ישראל שותה תחלה', ושתיתה מהתהומות, שהם לשון: "ותהם כל העיר" (רות א), שעל דבר נסי תמהין העולם. וזה (תהלים מ"ב): "תהום אל תהום קורא", כי יש נסין עלאין, שהוא בחינת תהום עלאה; ויש נסים תתאין, שהם בחינת תהומא תתאה. ומלאך שכלול מכל הנסים, משני התהומות, דמיא לעגלא (תענית כה:), שהוא בחינת עגולים, בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "ואמונתך סביבותיך"; ופריטא שפותה, שהוא בחינת תפלה, כמו שכתוב (שם נ"א): "אדני שפתי תפתח", והוא כללות הנסים. וזה פרוש: 'עד שתכלה פרוטה מן הכיס'; כי יש בני אדם המכסים כלליות הנסים, הכלולים במלאך דפריטא שפותה, מכסים בדרך הטבע. וכשתכלה זאת ותתרבה אמונה בעולם, אז יבוא משיח, כי עקר הגאלה תלוי בזה, כמו שכתוב: "תבואי, תשורי מראש אמנה".

ב אבל אי אפשר לבוא לאמונה אלא על ידי אמת, כמובא בזהר (בלק קצח:): "והיה צדק אזור מתניו ואמונה" וכו' (ישעיהו י"א) - הינו צדק, הינו אמונה. ואמרו שם: 'אמונה אתקריאת, כד אתחבר בה אמת'.

ג ואי אפשר לבוא לאמת אלא על ידי התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם; ועל ידי שמקבל מהם עצתם, נחקק בו אמת; כמו שכתוב (תהלים נ"א): "הן אמת חפצת" - כשאתה חפץ אמת; "בטחות ובסתם חכמה תודיעני". כי העצות שמקבל מהם הוא בחינת נשואין וזווג, וכשמקבלין עצות מרשעים, הוא בחינת נשואין בקלפה. "הנחש השיאני" (בראשית ג) - לשון נשואין, עצות הנחש שקבלה הוא בחינת נשואין, ועל ידי

נשואין הטיל בה זהמא. ובמעמד הר סיני פסקה זהמתן (שבת קמו. עין רש"י שם), כי שם קבלו תרי"ג עטין דקדשה (זהר יתרו פ"ב:), והיתה להם נשואין בקדשה. ולמה נקרא עצה בבחינת נשואין? כי (ברכות סא.) 'הכליות יועצות', וכליות הם כלי ההולדה, כלי הזרע. נמצא, כשמקבלין עצה מאדם, כאלו מקבלין ממנו זרע; והכל לפי אדם, אם רשע או צדיק. ובשביל זה התורה מתיש כח (סנהדרין כו:) ונקראת 'תושיה', כי הם תרי"ג עטין, כמו שכתוב (משלי ח): "לי עצה ותושיה". ועצות הם במקום נשואין, בחינת זווג המתיש כח. ועצת הצדיק הוא כלו זרע אמת. וזה פרוש (ירמיה ב): "ואנכי נטעתיך שורק" - בחינת הגאלה, כמו שכתוב (זכריה י): "אשרקה להם ואקבצם", ועל ידי מה? על ידי: "כלו זרע אמת" (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) - על ידי עצת הצדיקים תבוא לאמת. ועל ידי זה נקראת אמונה, כד אתחבר בה אמת, ועל ידי זה תבוא הגאלה כנ"ל, כי הוא מקבל טפי השכל של הצדיק על ידי עצה שמקבל ממנו. וזה: "הן אמת חפצת בטחות" - בכליות; "חכמה תודיעני" - שאזכה לקבל טפי המח, טפי השכל, על ידי עצה שאקבל מהם; ואז אזכה לאמת, כי הטפי השכל נקרא "כלו זרע אמת".

ד ודע, שעל ידי מצות ציצית האדם נצול מעצת הנחש, מנשואין של רשע, מבחינת נאוף, כי ציצית שמירה לנאוף; כמובא בתקונים (תקון יח): "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם" (בראשית ט) - זה בחינת ציצית. "וערות אביהם לא ראו" - כי ציצית מכסה על עריין. אבל חם, דהוא יצר הרע, דמחמם גופה דבר נש בעברה, הוא ארור, כמו שכתוב (שם): "ארור כנען", כמו שכתוב (שם ג): "ארור אתה מכל הבהמה". והשמלה הינו ציצית, הוא שמירה מעצת הנחש, מזהמת הנחש. וזה בחינת (שם מ"ט): "בן פרת עלי עין" - בשביל ציצית, לשון (שיר השירים ב): "מציץ מן החרכים", על ידי זה זכה לבן פרת, שנשמר מנשואין של נחש, מזווג של הסטרא אחרא, וזכה לזווגא דקדשה. וזה: "פרת", לשון זווג, לשון: "פרו ורבו". ועקר הנאוף תלוי בעינים, כמו שאמרו (סוטה ט:): 'שמשון הלך אחר עיניו', וכמו שכתוב (במדבר ט"ו): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ושמירת ציצית, שהוא בחינת עינים, הוא שמירה מעצת הנחש, ויכול לקבל העצות מצדיק, שהוא כלה זרע אמת.

ה וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה: אמר לי ההוא טיעא, תא אחוי לך טורא דסיני. אזלי וחזאי דהדרן לה עקרבי וקימין כי חמרי חורתא. ושמעתי בת קול שאומרת: אוי לי שנשבעתי; ועכשו שנשבעתי, מי מפר לי.

רשב"ם: "שנשבעתי" - מן הגלות, כדכתיב קראי טובי בנביאים.

תא ואחוי לך טורא דסיני, שהוא בחינת עצות, כי שם קבלו תרי"ג עטין. חזאי דהדרן לה עקרבא, הינו שיש עצת נחש, עצת רשעים, שעל ידיהם אין יכולים לקבל עצת צדיקים, זרע אמת. וקימו כי חמרי חורתא - זה בחינת ציצית, שהוא שמירה מעצת הנחש, מנאוף; כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מנחות מג:): 'איזה ענשו גדול, של לבן או של תכלת? ואמרו: משל לאחד, שצוה להביא לו חותם של זהב, הינו תכלת, וחותם של טיט, הינו לבן'. וזה: "חמרי" - לשון חמר וטיט; "חורא" - הינו לבן, כי עכשו זה עקר הציצית. ושמעתי בת קול שאומרת, אוי לי שנשבעתי. פרש רבנו שמואל: על הגלות, הינו, על ידי ציצית יכולין לבוא לעצת צדיקים, לבחינת אמת; ועל ידי אמת באים לאמונה כנ"ל; ועל ידי אמונה בא הגאלה כנ"ל. וזה ששמע חרטת השם יתברך על הגלות, כי הציצית שהם 'חמרי חורא' גרם כל זה.

וזה פרוש: "ואלה" - כל מקום שנאמר 'ואלה' מוסיף; זה בחינת יוסף, בחינת שמירת הברית, בחינת ציצית. המשפטים - זה בחינת 'כלו זרע אמת', כמו שכתוב (תהלים י"ט): "משפטי ה' אמת", שזוכה לעצת צדיקים, לבחינת אמת. אשר תשים לפניהם - זה בחינות 'כד אתחבר בה אמת', וזה בחינת 'השוו אשה לאיש', כי זה איש ואשה הם בחינת התחברות אמת ואמונה, ובזה תלוי הגאלה כנ"ל. וזה: 'יכול שיהיו התלמידים לומדים ואין מבינים - תלמוד לומר וכו', ערכם לפניהם כשלחן ערוך', זה בחינת הגאלה, שלעתיד יתגלו כל החכמות כשלחן ערוך, כמו שכתוב (ישעיהו י"א): "ומלאה הארץ דעה". (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה)

(השמטות השיכים להתורה הזאת): התפלה הוא בחינת אמונה, והוא בחינת הנסים, כי נס למעלה מטבע, ולזה צריך אמונה כנ"ל, עין שם. ובשביל זה, התפלה מסגל לזכרון, כי תפלה הוא בחינת אמונה כנ"ל. ושכחה הוא ענין, שהיה לפנינו דבר מה ונשכח ועבר מאתנו. (והיא דרך ההנהגה על פי מערכת המזלות, שמתנהג כסדר יום אחר יום, והוא הפוך האמונה. מה שאין כן אם מאמין שיש מחדש הכל ברצונו בכל יום תמיד, והוא מחיה ומקים הכל תמיד, והוא למעלה מהזמן, אין כאן שכחה, ודו"ק). ומעתה תראה נפלאות בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קד.): 'מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין'; כי מס הוא בחינת השכחה, ועל זה אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ט:): 'אין דומה השונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד'. כי מס בגימטריא מאה, ועד מאה שולט השר של שכחה. וזה שהמתיקו חז"ל: מ"ם וסמ"ך, הינו מס שהוא בחינת השכחה, בנס היו עומדין, כי נס הוא הפך השכחה, כי נסים הם בחינת התפלה, בחינת אמונה, שהיא הפך השכחה, כנ"ל. ודע וכו' כי ציצית שמירה לנאוף וכו', על

שכם שניהם זה בחינת ציצית וכו'. וזה (בראשית ל"ז): "הלא אחיך רעים בשכם", הינו בחינת ציצית כנ"ל, שהיא שמירה לנאוף, והוא בחינת שמירת הברית, שהיא בחינת יוסף. על כן אמר יעקב ליוסף: "הלוא אחיך רעים בשכם", שהוא בחינה שלך; "לכה ואשלחך אליהם". וזה פרוש: "ואנכי נטעתיך שורק" וכו', כי הוא מקבל טפי השכל של הצדיק על ידי עצה שמקבל ממנו. וזה שורק הוא בחינת שורק שהוא תלת טפין, כמו שכתוב בזהר (ובתקונים, תקון נ"ו), והוא תלת מחין. כי הוא ענין אחד, כי הטפה באה מהמח ומגיעה להכליות, שהן כלי ההולדה, שמבשלין הזרע. כן השכל נולד גם כן במח ומגיע עד הכליות היועצות. ותלת מחין, הוא בחינת (ישעיהו ו): "השמן לב וכו' ואזניו וכו' ועיניו וכו', פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב וכו'", כלומר, שאינו רוצה לדבק עצמו לצדיקים פן יראה וכו'. אבל כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה, אזי הוא בחינת כליות יועצות, שהם כלי ההולדה, שמקבל הטפה מח המתחלקת לתלת טפין, תלת מחין כנ"ל; ואז יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין וכו', שהם בחינת השלשה מחין - ושב ורפא לו. וזהו: "ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת", והבן. וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה וכו', וזה רמז גם כן בפתח דבריו: אמר לי ההוא טיעא, ופרש רבנו שמואל: בכל מקום סוחר ישמעאל; כי ישמעאל הוא בחינת התפלה, כמו שכתוב (בראשית ט"ז): "כי שמע ה' אל עניך", ותרגומו: 'ארי קביל ה' ית צלותיך', והוא בחינת אמונה כנ"ל. וזהו סוחר, מלשון סחור סחור (בחינת מקיפים), שהוא בחינת אמונה כנ"ל, "ואמונתך סביבותיך" (תהלים פ"ט).

וזהו (רות ג): "ופרשת כנפך על אמתך", כי ציצית דקדשה, שהם כנפי מצוה, הוא שמירת הברית והוא בחינת זווג דקדשה. וזהו ששאל חגי הנביא (חגי ב): "הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם", כי פגם הברית - העדר הלחם, כמו שכתוב (משלי ו): "בעד אשה זונה עד ככר לחם", והבן: "ותשב באיתן קשתו וכו', משם רועה אבן ישראל" (בראשית מ"ט) אבהן ובנין, בחינת התפלה יעקב ובניו.

סגלה לחולה - להסתכל על הציצית. והסוד בפסוק (שם מ"ח): "הנה בנך יוסף בא אליך". כי כל אלו התבות מרמזין על הציצית, דהינו מנין החוטין והחליות והקשרים, (כמבאר ב"פרי עץ חיים" בשער הציצית, פרק ד', בהג"ה, עין שם (ז"ל הפע"ח ט"ל כריכות הם קנ"ו כמנין יוסף וסמ"ך גודלין יש בכל הכנפות עם הציצית כמנין הנה וכמנין בנך חוליות וקשרים. והחוטין הם ל"ב והם שזורין הרי ס"ד כמנין בא אליך ע"כ: וזהו: "הנה בנך יוסף בא אליך", דהינו בחינת ציצית כנ"ל, על ידי זה "ויתחזק ישראל".

ח

ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על ראשה וכו' (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנכה). א הנה יקר גנוחי ונה (שקורין קרעכץ) מאיש ישראלי, כי הוא שלמות החסרונות. כי על ידי בחינת הנשימה, שהוא הרוח חיים, נברא העולם, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "וברוח פיו כל צבאם". וחדוש העולם יהיה גם כן בבחינת הרוח, כמו שכתוב (שם ק"ד): "תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה". והוא גם כן חיות האדם, כי חיות האדם הוא הנשימה, כמו שכתוב (בראשית ב): "ויפח באפיו נשמת חיים", וכתיב (שם ז): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". וכמו שאמרו חכמים: 'אם תחסר הנשימה - תחסר החיים'. נמצא, כי עקר חיות כל הדברים הוא בבחינת רוח; וכשיש חסרון באיזה דבר, עקר החסרון הוא בבחינת החיות של אותו הדבר, שהוא בחינת הרוח חיים של אותו הדבר, לאשר הרוח הוא המקים הדבר. והאנחה הוא אריכת הנשימה, והוא בבחינת "ארך אפים", דהינו מאריך רוחה. ועל כן כשמתאנח על החסרון ומאריך רוחה, הוא ממשיך רוח החיים להחסרון, כי עקר החסרון הוא הסתלקות הרוח חיים כנ"ל, ועל כן על ידי האנחה משלים החסרון. ב אך מאין מקבלין הרוח חיים? דע, שעקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק והרב שבדור, כי עקר רוח החיים הוא בהתורה, כמו שכתוב (שם א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" - הוא התורה, והצדיקים דבקים בתורה, ועל כן עקר הרוח חיים הוא אצלם. וכשהוא מקשר להצדיק והרב שבדור, כשהוא מתאנח ומאריך רוחה, ממשיך רוח החיים מהצדיק שבדור, שהוא דבוק בהתורה אשר שם הרוח. וזהו שנקרא הצדיק (במדבר כ"ז): "איש אשר רוח בו" - 'שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד' (כמו שפרש רש"י שם). כי הצדיק ממשיך ומשלים הרוח חיים של כל אחד ואחד כנ"ל. וזה בחינת (ברכות ג:): 'רוח צפונית המנשבת בכנור של דוד' - כי כנור של דוד היה של חמש נימין, כנגד חמשה חמשי תורה; ורוח צפון שהיתה מנשבת בו הוא בחינת "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" הנ"ל, כי רוח צפון הוא בחינת הרוח הצפון בלבו של אדם (עיין תיקון ס"ט) שהוא בחינת הרוח חיים. כי צפון חסר (בבא בתרא כה:), והחסרון הוא בלב, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "ויתן לך משאלת לבך"; "ימלא ה' כל משאלותיך" (שם כ). ועקר הרוח חיים הוא בלב, וכמו שכתוב בתקוני זהר (תקון יג): 'כלהו שיפין מתנהגין בתר לבא כמלכא' כו', כמא דאת אמר (יחזקאל א): "אל אשר יהיה שם הרוח ללכת" כו'. כי הרוח הוא בלב, והחסרון הוא הסתלקות הרוח שמקומו בלב, ועל כן נרגש החסרון בלב. ועל כן כשנתמלא החסרון שהוא בבחינת הרוח כנ"ל - נאמר: "ויתן לך משאלת לבך, ימלא

ה'" וכו', הינו כנ"ל. ועל כן ישראל, שהם מקבלין הרוח חיים מהתורה, נקראים על שם צפון, כמו שכתוב (תהלים פ"ג): "על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך".

ג אך רשעים הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז, מאין מקבלין הם הרוח להשלים החסרון? אך דע שיש רב דקלפה והוא בחינת עשו, כמו שכתוב בעשו (בראשית ל"ג): "יש לי רב"; והוא בחינת אלופי עשו, וכמו שתרגם אונקלוס: "רברבי עשו" - בחינת הרב דקלפה. ומהם מקבלין הרשעים הרוח, והוא בחינת רוח הטמאה, בחינת רוח סערה, כמו שכתוב (שם כ"ז): "הן עשו אחי איש שעיר" (עיין תיקון ס"ט. ועל כן הרוח שלהם גדול ותקיף לפי שעה כמו רוח סערה שהוא גדול בשעתו. ועל כן: "כל צורריו יפיח בהם" (תהלים י) - "יפיח" דיקא, שמתגבר עליהם על ידי בחינת רוח פיו, שהוא גדול בשעתו, אך שאין לו קיום כלל ולסוף כלה ונאבד, ומסער גופה ונשמתה (עיין תיקון יח); וכמו שכתוב (דברים ז): "ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו"; 'ומשלם' - לשון שלמות החסרון שנמשך לו, דהינו בחינת אריכת הרוח. וזהו: 'אל פניו', כי פניו הוא בחינת הרוח, כמו שכתוב (ישעיהו ג): "הכרת פניהם ענתה בם" - זה החטם (יבמות קכ.), שהוא בחינת הרוח, כמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים", "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". אך הוא להאבידו, כי אף שהוא גדול לפי שעה - לסוף נאבד כנ"ל. וזהו בחינת (ירושלמי תענית פ"ב ה"א): ארך אפים לרשעים (ועיין עירובין כב). כי הרוח הנשימה הוא בבחינת ארך אפים; והינו מאריך אפה וגבי דילה (ב"ר פ' ס"ז). כי אף שלפי שעה הרוח גדול ותקיף, בחינת מאריך אפה, אך לסוף גבי דילה כנ"ל. ועל כן נקראים ישראל (ישעיהו נ"ד) "עניה סערה", כי הם עכשו תחת ממשלת עשו איש שעיר, בחינת רוח סערה הנ"ל. אך הדבוק בצדיקים מקבל הרוח חיים, שלמות החסרון, מהצדיק והרב דקדשה.

ד ועל כן "ואיש חכם יכפרנה" (משלי ט"ז), כי החסרון הוא מחמת עוונות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת נה.): 'אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון', כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". ועל כן הצדיק, הממשיך רוח החיים ומשלים החסרון, מכפר העון. והוא מגדל רחמנות וחנינות מהבורא יתברך שמו, שצמצם עצמו להיות הרוח חיים אצל הצדיקים, דהינו שהם יקבלו הרוח חיים מהתורה, והם ממשיכין רוח החיים אל החסרונות ובזה מכפרין העוונות. וזהו בחינת שלש עשרה מדות (שמות ל"ד): "ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים". 'ארך אפים' - הוא בחינת הרוח, שהוא מאריך רוחה, בחינת אנחה על החסרון; והינו "ורב חסד ואמת", כמו שאמרנו, שמקבלין הרוח חיים מהצדיק רב דקדשה, שהוא "רב חסד", הפך עשו רב דקלפה, שהוא אדמוני, תקף הדין. והינו "ואמת", כי הצדיק מקבל הרוח חיים מהתורה,

שנקראת (מלאכי ב): "תורת אמת היתה בפיהו". והינו "נצר חסד לאלפים"; 'לאלפים' - זה בחינת אלופי עשו, רברבי עשו שהם רב דקלפה. וזהו: "נצר חסד" - שחסד, בחינת הרב דקדשה, נוצר וממתיק בחינת אלופי עשו, רברבי עשו. ועל כן "נשא עון ופשע", כי על ידי רוח החיים, שלמות החסרון, שממשיכין מהצדיק על ידי אנחה, על ידי זה נתכפרין העוונות, שזהו בחינת "ואיש חכם יכפרנה" כנ"ל. וזהו "נשא עון ופשע", כנ"ל. ה והנה, כשמתאנח ממשיך רוח החיים אל החסרון, שמתאנח עליו ומשלים אותו. אך להתגרות ברשעים אי אפשר, כי כשמתגרה בהרשע, והוא מתאנח וממשיך הרוח מהרב שלו דקלפה, והרוח שלו גדול בשעתו, ועל כן "כל צורריו יפיח בהם", כנ"ל, ויוכל להזיק לו, חס ושלום. ועל כן לאו כל אדם יכול להתגרות ברשעים, אם לא מי שהוא צדיק גמור. וצדיק גמור הוא, כשהוא בבחינת (משלי י"ב): "לא יאנה לצדיק כל און", דהינו שכבר גרש ובטל כל הרע שלו, עד שבטוח שלא יארע לו שום מכשול עברה: והענין - כי יש ארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר; ולמעלה בשרשם הם ארבע אותיות הוי"ה (עיין סוף תיקון כ"ב) ולמטה הם מערבים טוב ורע. והצדיק גמור שהבדיל והפריש הרע מן הטוב לגמרי, עד שלא נשאר לו שום רע מאחד מארבעה יסודות הנ"ל, שהם כלל המדות כידוע, וכשהוא בבחינה זו מתר להתגרות ברשעים: והענין - כי כל רשע, ההכרח שיהיה לו צנור שיקבל דרך שם הרוח שלו להשלים החסרון, והצנור הוא - דרך המדה רעה מארבעה יסודות שהמשיך והגביר - הוא הדרך והצנור שמקבל דרך שם הרוח חיים שלו להשלים חסרונו. וכשהצדיק רוצה להשפילו, הוא מכרח לירד להמדה רעה ההיא שהגביר עליו הרשע, להכניעה ולקלקל הצנור ההוא של הרשע, שמקבל משם החיות שלו. ועל כן מכרח שיהיה זה הצדיק צדיק גמור, שאין בו שום רע, למען לא יהיה כח להרוח סערה, שהוא הרוח חיים של הרשע, לשלט ולהזיק, חס ושלום, להצדיק בעת שיורד להמדה רעה של הרשע לקלקלה, כי אין להרע שום תפיסה ואחיזה בהצדיק גמור, ואין לו מקום לאחז בו. (וגם מהמדה רעה בעצמה שיורד להכניעה אין לו שום תפיסה, חס ושלום, רק מה שיורד לתוכה הוא להכניעה ולהשפילה, בבחינת (בראשית י"ג): "ויעל אברם ממצרים"): וזהו (תהלים קמ"ז): מ'שפיל ר'שעים ע'די א'רץ - ראשי תבות: אש, רוח, מים, עפר, שהם כל הארבעה יסודות, שהם כלל כל המדות, שצריכין לבררם בברור גמור, עד שלא יהיה בו שום אחיזה משום רע שבשום מדה מהארבעה יסודות הנ"ל, ואזי הוא צדיק גמור כנ"ל. ואז דיקא, כשמבדיל הרע מארבעה יסודות - אש, רוח, מים, עפר - אזי הוא משפיל רשעים עדי ארץ כנ"ל. מה שאין כן צדיק שאינו גמור, אף שאין לו שום עברה, אף על פי כן עדין לא הבדיל הרע לגמרי והרע עדין בכח, ועל כן

אסור לו להתגרות ברשעים, כי יש מקום להרע לאחז בו, ויוכל להזיק לו, חס ושלום, האריכות רוח של הרשע, שהוא גדול בשעתו בבחינת רוח סערה כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז:): והכתיב: "אל תתחר במרעים"? (תהלים ל"ז) 'מי שלבו נוקפו אומר כן'; פרש רש"י: 'הירא מעברות שבידו' - 'שבידו' דיקא. זהו שאמרנו, כי באמת אין לו שום עברה, רק שהוא ירא עדין מעברות שבידו וכחו לעשות, כי הרע עדין בכח, כי לא זכה עדין לבחינת לא יאנה לצדיק כל און, ואינו בטוח עדין שלא יארע לו מכשול עברה, חס ושלום, ועל כן אסור לו להתגרות ברשעים כנ"ל. וזהו: "תחריש כבלע רשע צדיק ממנו" (חבקוק א), ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא מציעא עא [ושם בברכות]: 'צדיק ממנו בולע' - 'בולע' דיקא, כי הוא בולע אותו ממש באריכת הרוח שלו, שהוא גדול בשעתו; אבל צדיק גמור אינו בולע, כי אין לבו נוקפו מחשש מכשול עברה כנ"ל, כי כבר בטל הרע לגמרי מכל המדות והתאוות של כל הארבעה יסודות. ועל כן זה הצדיק גמור וכל הנלוים אליו מתרים להתגרות ברשעים, כי זה הצדיק יכול לירד לתוך כל הצנורות של כל המדות רעות שלהם, שהגבירו על עצמם ולשברם ולבטלם, ועל ידי זה הוא משפיל רשעים עדי ארץ, כנ"ל:

ו ולבוא לזה - להפריש ולהבדיל ולבטל הרע מהטוב - הוא על ידי תורה ותפלה, ולמוד התורה יהיה ללון לעמקה של הלכה (עיין זוהר בהר קי"א:) הינו ללמד פוסקים. כי יש בהתורה אחיזת הטוב והרע, שנאחזין מבחינת אסור והתר, טמא וטהור, כשר ופסול, שיש בהתורה; וכל זמן שאינו מברר ההלכה הוא מערב טוב ורע; ועל כן אינו יכול להפריש ולבטל הרע מהטוב, והוא בבחינת (משלי י"א): "ודרש רעה תבואנו"; עד אשר הוא מעין ומברר הפסק הלכה ומברר האסור והמתר וכו', דהינו על ידי למוד פוסקים, אזי מפריש הטוב מהרע (עיין זוהר בהר דף קי"א). אך לזכות לזה השכל, שיוכל ללון לעמקה של הלכה, הוא על ידי תפלה, כי משם נמשך השכל:

ז והענין, כמו שכתוב בתקוני זהר (תקון י"ד, כט:): 'גן - דא אוריתא', כי התורה נקראת גן, ונשמות ישראל המעינים ומבינים בהתורה הם בחינת עשבין ודשאין דאתרביאו בגן. ומאין הם גדלים? הוא ממעין, דא חכמה, כמו שכתוב (שיר השירים ד): "מעין גנים". ומהיכן מקבלין החכמה והשכל שהוא בחינת המעין? הוא מהתפלה, כמו שכתוב (יואל ד): "ומעין מבית ה' יצא" - הוא התפלה, כמו שכתוב (ישעיהו נ"ו): "כי ביתי בית תפלה". והוא בחינת מביא מכח אל הפעל. כי תפלה הוא בחינת חדוש העולם, כי תפלה הוא שמאמין שיש מחדש אשר בידו לעשות כרצונו לשנות הטבע, והוא בחינות בריאה בכח, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית", שהוא בחינת התפלה שמשם יוצא

מעין החכמה כנ"ל; והתורה היא בחינת בריאה בפעל, כמו שכתוב (משלי ח): "ואהיה אצלו אמון" - אמן, לשון פועל, כי בהתורה נברא העולם. וכשמתפלל על איזה דבר, הוא בחינת חדוש העולם והוא בחינת בריאה בכח, והוא בחינת התעוררות החכמה שהוא בתפלה, כנזכר לעיל: "ומעין מבית ה' יצא", זה התפלה, כי שם נתעורר החכמה כנ"ל, ומשם נמשך המעין הוא החכמה אל התורה, ושם יוצא אל הפעל, כמו שכתוב (משלי ב): "מפיו דעת ותבונה", כי בהתורה הוא התגלות החכמה, ועל ידי זה נעשה מעין גנים, שהמעין משקה הגן, ועל ידי זה אתרביאו עשבין ודשאין כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לב:): 'המעין בתפלתו בא לידי כאב לב' וכו', שנאמר (משלי י"ג): "תוחלת ממשכה מחלת לב". מאי תקנתה? יעסק בתורה, שנאמר: (שם) "ועץ חיים תאוה באה". זהו שאמרנו, כי בהתפלה עדין הוא בכח ואינו יוצא אל הפעל, עד שבא אל התורה, שהיא בחינת בריאה בפעל, ואזי נעשה בקשתו, על ידי שיוצא מכח אל הפעל. והינו דכתיב: ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. עדן - הוא בחינת התפלה, כי עדן "עין לא ראתה", כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לד:), שזהו בחינת תפלה שהוא למעלה מן הטבע, כי על ידי תפלה משנה הטבע כנ"ל [שזהו בחינת עדן "עין לא ראתה", כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא]. והינו: ונהר יצא מעדן - הינו מהתפלה, כנ"ל: "ומעין מבית ה' יצא"; להשקות את הגן - הוא התורה כנ"ל, "מעין גנים". וכאשר נמשך מעין החכמה מהתפלה אל הגן שהוא התורה, אזי אתרביאו עשבין ודשאין - נשמות ישראל, כלומר שגדלים בהגן ומבינים ומשכילים בהתורה, ואזי זוכה ללון בעמקה של הלכה לברר הדין, האסור והמתר, הטהור וכו', ובזה מפריש הטוב מהרע כנ"ל. וזהו: ומשם יפרד, כי על ידי זה נפרד הרע מהארבעה יסודות ולא נשאר רק הטוב, ואזי: והיה לארבעה ראשים - הם ארבע אותיות הוי"ה, שהם שרש הטוב של הארבעה יסודות כנ"ל:

ח וזהו בחינות ארבע ציצית, כי ארבע ציצית הם בחינת הרוח חיים, וכמו שכתוב (יחזקאל ל"ז): "כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח", שעל ידי זה מכניעין הרוח סערה, שהוא הרוח של המתנגדים החולקים על הצדיקים אמתיים, שממשיכין אריכת הרוח שלהם מהרב דקלפה, שהוא בחינת עשו איש שעיר כנ"ל. ועל כן ציצית הוא לשון שער, כמו שכתוב (שם ח): "ויקחני בציצית ראשי". כי על ידם נכנע עשו איש שעיר, בחינת רוח סערה כנ"ל. וזה בחינת טלית לבן שנתעטף הקדוש ברוך הוא וסדר שלש עשרה מדות (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, ראש השנה י"ז:), כי השלש עשרה מדות הן בחינות הרוח חיים דקדשה כנ"ל. וזהו בחינת טלית, שהוא ארבע כנפות, בחינות הרוח

מארבע רוחות כנ"ל. והינו טלית לבן - הפך בחינות רוח דקלפה, בחינת עשו, שהוא "אדמוני כלו כאדרת שער" (בראשית כ"ה), ופרש רש"י: 'כטלית' - כטלית דיקא, בחינת טלית דקלפה, שהוא בחינת טלית אדום, שמשם נמשך הרוח של הרשעים כנ"ל. ועל ידי טלית דקדשה, שהוא בחינת טלית לבן, מכניעין אותו, כי משם נמשך הרוח חיים דקדשה, שהוא בחינת שלש עשרה מדות של רחמים כנ"ל. ועל כן נתעטף הקדוש ברוך הוא בטלית לבן דיקא וסדר לפני משה שלש עשרה מדות של רחמים, הינו כנ"ל, כי על ידי טלית דקדשה, שהוא בבחינות מקיף, שהוא בחינת הרוח חיים, בחינות (קהלת א): "סובב סבב הולך הרוח", נכנע טלית דקלפה, בחינת הרוח דקלפה: וזהו (איוב ל"ח): "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה" - כי על ידי הארבע כנפות, שהם בחינת הרוח חיים דקדשה, שהם בחינת הארבע ראשים הנ"ל, על ידם וינערו רשעים, בחינת מ'שפיל ר'שעים ע'די א'רץ, ראשי תבות: א'ש, ר'וח, מ'ים, ע'פר, כנ"ל.

וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנא: אמר לי ההוא טיעא, תא ואחוי לך מתי מדבר. אזלי וחזיתינהו, ודמו כמאן דמבסמו. וגנו אפרקיד, והוה זקיפא ברכה דחד מניהו, ועיל טיעא תותה ברכה, כי רכיב גמלא וזקיפא רמחה ולא נגע בה. פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מניהו ולא הוי מסתגי לן. אמר לי: דלמא שקלת מידי מניהו? דגמירי, דמאן דשקיל מידי מניהו לא מסתגי לה. אזלי אהדרתה, והדר מסתגי לן.

פרוש רשב"ם: טיעא - סוחר ישמעאל: אזלי וחזיתינהו ודמו כמאן דמבסמו - שהיו שוכבין בפנים צהבות כשתויי יין: אפרקיד - פניהם למעלה: ועיל טיעא תותה ברכה - כלומר, ראיתי שטיעא היה הולך תחת ברכי המת, רכוב על הגמל ורמחו בידו, ולא נגע בה בברכה: שקלא חדא קרנא - כנף הטלית להראותו לחכמים, ללמד ממנו דין ציצית, אי כבית שמאי אי כבית הלל, כדלקמן: ולא הוי קא מסתגי לן - בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין להלך.

תא ואחוי לך מתי מדבר - הינו שהראה לו הרשעים שאינם דבקים בצדיקים, והם נקראין מתי מדבר, כי מדבר לא היתה רוח צפונית מנשבת בו (יבמות עב.) - הינו בחינת רוח החיים דקדשה, שהיא בחינת רוח צפונית שהיתה מנשבת בכנור של דוד כנ"ל. והרשעים הללו, שאינם דבקים בצדיקים, ואין להם הרוח דקדשה, והם בחייהם קרואים מתים; והראה לו מהיכן מגיע להם שלמות החסרון. וזהו שהראה לו: דהוו דמו כמבסמי - פרש רבנו שמואל, כשתויי יין, בחינת עשו אדמוני, שהוא הרב דקלפה, אשר משם מקבלין הרשעים הרוח חיים שלהם להשלים החסרון. וזהו: וגנו אפרקיד - פרש רבנו שמואל, פניהם למעלה - פניהם זה בחינת הרוח כנ"ל: הכרת פניהם וכו'; והינו למעלה, כי הרוח

שלהם גדול לפי שעה עד אשר עולה הצלחתם למעלה כנ"ל, בחינת כל צורריו יפיח בהם כנ"ל. והוה גבה ברכה דחד מניהו - זה מורה על גדל ההצלחה של הרשעים, כי העדר ההצלחה נקרא "ברכים כושלות" (ישעיהו נ"ה): 'וגבה ברכה' הינו רום ההצלחה. ועיל טיעא תותה ברכה - הינו הצדיק שנקרא טיעא, כמו שפרש רבנו שמואל בכל מקום: 'סוחר ישמעאל', וסוחר הוא בחינת הרוח, כמו שכתוב (קהלת א): "סובב סבב הולך הרוח", והינו הצדיק שמקבל הרוח מהקדשה. וזהו: 'סוחר ישמעאל' - על שם (בראשית ט"ז): "כי שמע ה' אל עניך", כי הצדיק שומע כל האנחות של הדבקים בו, כי ממנו תוצאות חיים לכל אחד, כי הוא איש אשר רוח בו כנ"ל. כי רכיב גמלא - בחינת (משלי י"א): "גומל נפשו איש חסד" - זה בחינת רב חסד כנ"ל. וזקיף רמחא - רומח הוא בחינת רוח מ"ם, בחינת "ורוח אלקים מרחפת על-פני המים", הינו התורה שנתנה למ' יום, ששם הרוח-חיים כנ"ל; כלומר, שהצדיק היה לו בחינת הרוח שמקבל מהתורה כנ"ל, ועם כל זה נחית תחות ברכה, תחת הצלחת הרשע, בחינת "כבלע רשע צדיק ממנו". וקא פסקי קרנא דתכלתא דחד מניהו - הינו שפסק ושבר המדה רעה מאחד מארבע יסודות שהגביר והמשיך הרשע על עצמו, שהוא הצנור שלו כנ"ל. וזהו: 'וקא פסקי קרנא דתכלתא' וכו', הינו שפסק אחת מן הציצית שלהם, שזה בחינת מה שפסק ושבר המדה רעה שלהם שהוא הצנור שלהם, כי כל המדות רעות נמשכין מארבעה יסודות, ששרשם ארבע ציצית כנ"ל. ולא מסתגי לן - כלומר, שאף על פי כן לא עלתה לו להשפיל את הרשע ולצאת מתחת ברכיו, אף על פי שפסק ושבר המדה רעה של הרשע שנמשכת מארבעה יסודות ששרשם ארבע ציצית כנ"ל, שזהו בחינת 'וקא פסקי קרנא דתכלתא דחד מניהו' כנ"ל, אף על פי כן לא היה יכול להשפילו ולצאת מתחת ברכיו, בחינת 'ולא מסתגי לן', שפרושו שלא היו יכולין לצאת משם, הינו כנ"ל. אמר לי: דלמא שקלית מידי מניהו? - הינו, שמא יש לך אחד מארבע יסודות שלא תקנת בשלמות להפריד ממנו הרע לגמרי, ועל כן לא מסתגי לן; כמבאר לעיל, שכל זמן שנשאר בו איזה אחיזה בעלמא מהרע של איזה מדה, אינו יכול להכניע את הרשע. וזהו: 'דלמא שקלית מידי מניהו' - שמא לקחת קצת מהם, הינו, שמא יש בך עדין איזה אחיזה מאיזה מדה רעה של הרשעים, שלקחת לעצמך איזה מדה ותאוה שלהם, ועל כן 'לא מסתגי לן' - ועל כן אין אנו יכולין לצאת מהם כנ"ל. דגמירי, דמאן דשקיל מידי מניהו לא מסתגי לה. - הינו כנ"ל, שיש לנו קבלה, שכל מי שלוקח לעצמו איזה דבר תאוה ומדה רעה של הרשעים, הינו שיש בו עדין איזה אחיזה מהמדות רעות שלהן, אינו יכול לצאת מהם ולהכניעם כנ"ל. אזלי אהדרתה - הינו שהחזרתי מה שהיה אצלי איזה מעט אחיזת הרע מהמדות

רעות שלהם, החזרתי והפרשתי ממני. והדר מסתגי לן - שאז עלתה בידינו לצאת מתחת ברכיו להכניעו ולהשפילו; כמבאר לעיל, שצדיק גמור שמפריש מעצמו כל אחיזת הרע שלהם לגמרי, הוא יכול לצאת מהם ולהכניעם ולהשפילם, בבחינת "משפיל רשעים עדי ארץ" כנ"ל: וזהו: ראיתי והנה מנורת זהב - היא התורה, הנחמדים מזהב. וגלה על ראשה - פרש רש"י: 'מעין', הוא המעין היוצא מבית ה', הוא התפלה. ושבעה נרתיה - הם הנשמות דאתרביאו בגן, הנחלקים לשבע כתות עיין מדרש שוח"ט מזמור י"א). שבעה ושבעה מוצקות - הם מ"ט אורות, שהוא אור הגנוז לעתיד (כמו שפרש רש"י שם), בחינת עדן עין לא ראתה, שהוא בחינת התפלה כנ"ל. ושנים זיתים עליה - פרש רש"י: 'שני אילנות', הינו אילנא דחיי ואילנא דמותא, הינו טוב ורע כנ"ל. וזהו: אחד מימין ואחד משמאל - כנ"ל. "ומשם יפרד", שנפרד הרע מהטוב, זה לימין וזה לשמאל. ואמר אל המלאך מה אלה. ויען וכו' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי - הינו בחינת הרוח חיים הנ"ל, בחינת "כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח" וכו' כנ"ל; כי על ידי תורה ותפלה, שעל ידי זה מבררין הטוב מן הרע כנ"ל, שזה בחינת כל מראה המנורה כנ"ל, על ידי זה זוכה לרוח החיים ונשלם כל החסרונות כנ"ל. (וזהו: "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות. מי אתה הר הגדול לפני זרבבל למישר" וכו' - כי זרבבל היה אז הצדיק הדור, ועמדו כנגדו כמה רשעים לבטלו מעבודתו, כמבאר בפסוקים רבים. ועל זה נאמר שם: "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי" וכו', שעל ידי בחינת המשכת הרוח חיים הנ"ל שממשיך הצדיק הגמור וכו' כנ"ל, על ידי זה יכניע ויפיל כל השונאים, בחינת "מי אתה הר הגדול לפני זרבבל למישר", שכל המונעים העומדים לפניו כהר, כלם יתבטלו על ידי בחינת הרוח חיים הנ"ל, כנ"ל).

ט והנה מבאר למעלה, כי הרוח חיים הוא בהתורה, בחינת "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" כנ"ל. ועל כן במצרים, שהיה קדם קבלת התורה, ולא היה להם מהיכן לקבל הרוח חיים, נאמר בהם (שמות ו): "מקצר רוח", כי לא היה להם מאין לקבל הרוח חיים שהוא בחינת ארך אפים, מאריך רוחה כנ"ל, ועל כן נאמר בהם 'מקצר רוח', שהוא הפך ארך אפים, שהוא בחינת הרוח חיים שממשיכין על ידי אנחה להשלים החסרון כנ"ל, כי הרוח הוא שלמות החסרון כנ"ל, בחינת "ויתן לך משאלת לבך". וזהו בחינת: "הרחב פיך ואמלאהו" - שנתמלא החסרון. וזהו בחינת מלאפום - מלא פום. והענין, כי מלאפום הוא יוד ואו, והוא בחינת יו"ד מיני דפיקין, כנגד יו"ד הדברות. והדפק הוא על ידי הרוח, כידוע. ועל כן הם עשרה מיני דפיקין, כנגד עשרת הדברות, כי הרוח שהוא הדפק הוא בהתורה כנ"ל, והואו הוא בחינת המשכת הרוח. והינו מלאפום - מלא פום כי על ידי

המשכת הרוח נשלם החסרון, שזהו בחינת "הרחב פיך ואמלאהו" - שנתמלא החסרון כנ"ל, שזהו בחינת מלאפום - מלא פום כנ"ל. וזהו שדקדק: (תהלים פ"א): "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", וקבלו התורה אשר שם הרוח, ואזי דיקא "הרחב פיך ואמלאהו", בחינת מלאפום כנ"ל, בחינת שלמות החסרון. כי דיקא אחר יציאת מצרים, בחינת "המעלך מארץ מצרים", שאז נתבטל בחינת מקצר רוח הנ"ל, כי קבלו התורה ששם הרוח חיים כנ"ל, על כן אז דיקא: "הרחב פיך ואמלאהו", בחינת שלמות החסרון, בחינת מלא פום, בחינת "ימלא ה' כל משאלותיך" כנ"ל. ועל כן נזכר יציאת מצרים בפרשת ציצית, כי ציצית בחינת הרוח חיים, בחינת מארבע רוחות וכו' כנ"ל. גם דבר אז מענין שתים עשרה שעות היום ושתים עשרה שעות הלילה, שיש בהם שנים עשר צרופי הוי"ה, בכל שעה יש צרוף אחר, וכל שעה נחלקת לתתר"ף חלקים, וכל חלק וחלק מתתר"ף חלקים יש בו גם כן צרוף השם, וכל זה הוא בחינת רוח החיים שבהדפק (עיין ר"ח שער היראה פ' יוד) ולא זכיתי לשמע באור ענין זה היטב. גם שכחתי קצת מזה, והמשכילים יבינו.

"רכב אלקים רבתים אלפי שנאן" (תהלים ס"ח), 'אלפי' - בחינת אלופי עשו, ועל ידי 'רכב אלקים רבתים' - בחינת קבלת התורה, שמשם מקבלין הרוח חיים הרבנים דקדשה - על ידי זה 'אלפי שנאן', כמו שדרשו חכמינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ג:): 'אל תקרי שנאן אלא שאינן', הינו שעל ידי קבלת התורה, ששם הרוח דהרב דקדשה, על ידי זה נתבטלין ונכנעין אלופי עשו, רברבי עשו, שהם בחינת הרב דקלפה, בבחינת 'אלפי שאינן', שאלופי עשו, רברבי עשו, נתבטלין ואינן:

"מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק ואמר רזי לי רזי לי אוי לי, בגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו" (ישעיהו כ"ד). "מכנף הארץ" - זה בחינת כנפי הציצית, ששם הרוח חיים, שהוא בחינת כנור של דוד שהיה מנגן על ידי הרוח צפונית וכו' כנ"ל (עיין זוהר שלח קע"ה:) כי הנגינה והזמירות נמשכין מהרוח חיים שבכנפי ראה כידוע. וזהו: "זמרת שמענו", בחינת הנגון של כנור של דוד, שהוא בחינת הרוח חיים, שהוא בחינת כנפי הציצית, בחינת מכנף הארץ כנ"ל. ועל ידי זה מכניעין הרשעים, בבחינת "לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה". וזהו: "צבי לצדיק", פרש רש"י: 'עתיד להיות מצב ותקומה לצדיקים' - הינו כנ"ל, כי על ידי הרוח חיים הנ"ל מתגברין הצדיקים על הרשעים כנ"ל. וזהו: "ואמר רזי לי" וכו' אוי לי - פרש רש"י, 'שנגלו לי שני רזים: רז פרעניות ורז ישועה, והרי תרחק הישועה עד' וכו' - הינו כנ"ל, כי הרוח של הרשע גדול בשעתו, בבחינת רוח סערה, שמשם כל הצרות ואריכת הגלות של ישראל. וזהו: "בגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו" - כי

יניקת הבוגדים והרשעים הוא מבחינת פגם הבגדים, דהינו פגם הציצית, שהם בכנפי הבגד, דהינו מפגם הארבעה יסודות, שאחיזתן ושרשם העליון הוא בחינת ארבע ציצית כנ"ל. אבל סוף כל סוף: "פחד ופחת ופח עליך יושב הארץ" וכו' - כי כל הרשעים יכרעו ויפלו, כי לסוף כלה ונאבד וכו' כנ"ל, כי הצדיקים גמורים מכניעין אותם ומשפילים רשעים עדי ארץ על ידי הרוח חיים שלהם, שהוא בחינת ציצית, בחינת "מכנף הארץ זמרת שמענו" כנ"ל. כנור של חמש נימין - בחינת התורה; וכן כתוב בזהר (צו לב.): 'ותופשי התורה - אלין דתפשין בכנורא'. חמש אני אית לראה (חלין מ"ז.) - כי רוח החיים הוא בהראה, ומשם המשכת הרוח של האנחה, כידוע בחוש, ועל כן אית לה חמש אני לראה, כנגד חמשה חמשי תורה (עיין תיקון כ"ה:) ה' נימין דכנור דדוד, ששם הרוח חיים כנ"ל: (עין בתקונים, תקון י: כנפי מצוה, אנון ה' קשרין לקבל שמע וכו', דאנון לקבל ה' נימין דכנור דדוד וכו', עין שם. גם עין בהשמטות הזהר):

ט

(לשון רבנו, זכרונו לברכה)

תהמת יכסימו, ירדו במצולת וכו' (שמות ט"ו).

א

כי עקר החיות מקבלין מהתפלה, כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "תפלה לאל חיי". ובשביל זה צריך להתפלל בכל כחו, כי כשמתפלל בכל כחו ומכניס כחו באותיות התפלה, אזי נתחדש כחו שם, בבחינת (איכה ג): "חדשים לבקרים (רבה אמונתך") וכו'. כי אמונה היא תפלה, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", תרגומו: 'פרישן בצלו':

ב

ודע, שיש שנים עשר שבטים, כנגד שנים עשר מזלות (תקון יח, ובתקון כא), וכל שבט ושבט יש לו נסחא מיחדת ויש לו שער מיחד לכנס דרך שם תפלתו, וכל שבט מעורר בתפלתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות; והמזל מאיר למטה ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו. וזה פרוש (במדבר כ"ד): "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל". 'וקם' - זה בחינת עמידה, בחינת תפלה. כששבט מישראל עומד להתפלל, על ידי זה מעורר כוכב, והכוכב הוא דורך ומכה הדברים שיגדלו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה, פרשה י): 'אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה, שמכה אותו ואומר לו: גדל!'. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קיח.): 'קשין מזונותיו כקריעת ים סוף וקשה זווגו [כקריעת ים סוף]' וכו' (סוטה ב). כי הים סוף

נקרע לשנים עשר קרעים, כנגד שנים עשר שבטים (פרקי דרבי אליעזר, מב; עין תקון כ"א נט.), ובני ישראל בתפלתם גורמים זווגא דקדשא בריך הוא ושכינתה, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "סלו לרכב ערבות" - 'רוכב', דא קדשא בריך הוא, 'ערבות', דא שכינתה, שנתערב בה כל הגונין; ולפי הזווג שגורם בתפלתו, כן זוכה לזווגו; והתפלה הם שתים עשרה נסחאות, לפיכך הזווג כקריעת ים סוף שהם שנים עשר. וגם ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים בתפלתם (עיין זוהר ויקרא ז: פנחס רכ"ו. רמ"א:) כמו שכתוב (שם ק"ה): "ויעמידה ליעקב לחק", 'וחק לשנא דמזונא הוא' (ביצה ט"ז.), 'ואין עמידה אלא תפלה' (ברכות ו:). וזה פרוש (תהלים צ"ט): "שמרו עדתיו וחק נתן למו" - 'עדות' זה תפלה, כמו שכתוב (שם קכ"ב): "שבטי יה עדות להדות לשם ה'". גם אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבועות ל.): 'אין עדות אלא בעמידה'; ועמידה זה תפלה, שאנו מעידין על אחדותו. וכפי שמפרנס לאביו שבשמים בתפלתו, כן נותנין לו פרנסתו. וזה: 'קשין מזונותיו כקריעת ים סוף', הינו מזונות נתחלק לשנים עשר שבילים, לפי שתים עשרה שבטי יה. וצריך לזה זכות גדול, שיזכה אדם להעלות תפלתו דרך שער השיך לשבטו. וזה שאמר אבא בנימין (ברכות ה:): 'כל ימי הייתי מצטער על שני דברים: על תפלתי שתהא סמוך למטתי' - הינו כנ"ל, שיתפלל דרך שער המטה שלו, כי יש שנים עשר מטות, וכל אחד יש לו שער מיחד, והתפלל על שלא תתרחק תפלתו ממטה שלו. וזה לשון מטה, כי מטה לשון זווג, כמאמר הסמוך: על מטתי שתהא נתונה וכו', ומטה הוא בחינת זווג. גם מטה היא בחינת פרנסה, כמו שכתוב (ויקרא כ"ו): "בשברי לכם מטה לחם", כי שנים עשר מטות גורמין זווג ומפרנסין כנ"ל: 'קשה זווגן וקשין מזונותיו' וכו'. גם התפלל על שבטו, שיזכו לשני שלחנות. וזהו: 'ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום', ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא כה:): 'הרוצה להחכים וכו', הרוצה להעשיר' וכו'. ויעקב, שהוא כלול כל השנים עשר שבטים, והיה יודע כל מטה ומטה בשרשו - בשביל זה כתיב בה (בראשית מ"ט): "ויאסף יעקב רגליו אל המטה". 'רגליו' - זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך" (עיין ברכות יד:), הינו, שהיה מאסף כל התפלות, כל אחת לשרשה. גם היה כח בידו לתן חלק מחלקי עולם ליוסף, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" וכו', כי על ידי תפלתו היה משפיע חיות לכל שלשה חלקי עולם, שהם עולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים. וזה: שכ"ם - שפל, כוכב, מלאך, כי כל זה זכה על ידי תפלתו, כמו שכתוב (שם): "אשר לקחתי מיד וכו' בתפלתי ובקשתי":

ג אבל כשאדם עומד להתפלל, אזי באים מחשבות זרות וקלפות ומסבבין אותו, ונשאר בחשך ואין יכול להתפלל, כמו שכתוב (איכה ג): "סכת בענן לך מעבור תפלה", וכתיב (תהלים י"ב): "סביב רשעים יתהלכון", שהרשעים, הינו הקלפות, מסבבין אותו. 'כרם זלת' - הינו בשעת התפלה, 'שהיא עומדת ברומו של עולם' (ברכות ו:). ודע, שיש פתחים הרבה בחשך הזה לצאת משם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא לח:): 'הבא לטמא, פותחין לו - יש לו פתחים הרבה' עיין תו' שבת ק"ד. בד"ה אית). נמצא, שיש פתחים הרבה בחשך גם לצאת משם. אבל האדם הוא עור ואין יודע למצא הפתח. ודע, שעל ידי אמת זוכה למצא הפתח, כי עקר אור המאיר הוא הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (תהלים כ"ז): "ה' אורי וישעי"; ועל ידי שקר הוא מסלק את הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (שמות כ): "לא תשא את שם ה' לשוא", כי על ידי שוא מסלק את הקדוש ברוך הוא, כי "דבר שקרים לא יכון לנגד עיניו" (תהלים ק"א). אבל על ידי אמת, הקדוש ברוך הוא שוכן עמו, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל" וכו'; וכשהקדוש ברוך הוא עמו, הוא מאיר לו איך ליצא מהחשך המונע אותו בתפלתו, כמו שכתוב: "ה' אורי". וזה פרוש: (בראשית ו) "צהר תעשה לתבה", פרש רש"י: 'יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טוב'; והחלוק שבין חלון לאבן טוב - כי החלון אין לו אור בעצמו, אלא דרך שם נכנס האור, אבל כשאין אור, אין מאיר; אבל אבן טוב, אפלו כשאין אור מבחוץ הוא מאיר בעצמו. כן יש בני אדם שדבורם הוא חלון, ואין כח להאיר להם בעצמם; וזה: יש אומרים, ואמירתם נעשה חלון; ויש שאמירתם נעשה אבן טוב ומאיר. ודע, שהכל לפי גדל האמת, כי עקר האור הוא הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא הוא עצם האמת, ועקר השתוקקות של השם יתברך אינו אלא אל האמת. וזה: "ואל אמה תכלנה מלמעלה", לשון (שמואל ב י"ג): "ותכל נפש דוד". אמה - היא ה' מוצאות, הכלולים מאש ומים, הינו שתראה שיצאו הדבורים מפיך באמת, ואז ישתוקק הקדוש ברוך הוא מלמעלה לשכן אצלך; וכשישכן אצלך, הוא יאיר לך. וזה: אמה תכלנה מלמעלה - ראשי תבות אמת, כי על ידי אמת הקדוש ברוך הוא חומד מלמעלה לשכן עם האדם, כמו שכתוב: "קרוב ה' לכל קוראיו" וכו'. ואז: "ופתח התבה בצדה תשים", הינו התבה היוצאת באמת, היא תשים לך פתח בחשך שאתה נצוד בו. וזה: "בצדה" - הינו הקלפה הצד ציד, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): "כי ציד בפיו", כי מתחלה לא היה יכול לדבר מחמת החשך הסובב אותו, ועל ידי שיוצא מתוך החשך ומתפלל היטב, על ידי זה הוא מתקן "תחתים שנים ושלישים", הינו עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם השכל.

(אך אי אפשר להתפלל, רק כשלומד תורה, כי 'לא עם הארץ חסיד' (אבות ב); וכתיב (משלי כ"ח): "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה" - כתב יד החברים).

ד וצריך כל אדם לקשר את תפלתו לצדיק הדור. והצדיק יודע לכון השערים ולהעלות כל תפלה ותפלה לשער השיך. כי כל צדיק וצדיק הוא בחינת משה משיח, כמו שאמרו (שבת ק"א:): 'משה, שפיר קאמרת', וכתיב (בראשית מ"ט): "עד כי יבא שילה" - 'דא משה' (זהר בראשית כה:); ומשיח הוא כלול כל התפלות, ובשביל זה יהיה משיח 'מורח ודאין' (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה סנהדרין צג:), כי התפלות הם בחינת חטם, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ח): "ותהלתי אחטם לך" (עיין זוהר נשא ק"ל):

וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנא: זמנא חדא הוי קאזלינן במדברא, ואתלוי בהדן ההוא טיעא, דהוה שקיל עפרא ומורח לה. ואמר: הא ארחא לדוכתא פלן והא ארחא לדוכתא פלן. אמרינן לה: כמה מרחקינן ממיא? ואמר לן: הבו לי עפרא. יהבינן לה. אמר לן: תמניא פרסי. תנינן ויהבינן לה, אמר לן: דמרחקינן תלתא פרסי. אפכית לה ולא יכלית לה.

רשב"ם: טיעא - סוחר ישמעאל: והפכינן - האי עפרא בהאי עפרא, לנסותו אם יהיה בקי כל כך.

זמנא חדא אתלוין בהדן ההוא טיעא, סוחר ישמעאל - זה בחינת צדיק הדור, שהוא כלול כל התפלות כמשיח. ותפלות זה בחינת סוחר ישמעאל, כמו שכתוב (בראשית ט"ז): "כי שמע ה' אל עניך", ותרגומו: 'קביל ה' צלותיך'. וזה סוחר, כי סביב - תרגומו סחור. וזה בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "ואמונתך סביבותיך". ואתלוין בהדן ההוא טיעא, - שקשרנו את עצמנו עם צדיק הדור, שהוא בחינת משיח, כלליות התפלה. ושקיל עפרא ומורח ואמר: הא לדוכתא פלן והא לדוכתא פלן. עפרא - זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (ישעיהו מ"א): "יתן כעפר חרבו", וחרב זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: "בחרבי ובקשתי". ומורח - כי יש לו כח הזה להריח, על ידי שהוא כלול כל התפלות, וכתיב: "ותהלתי אחטם לך". ואמר: הא לדוכתא פלן - שהיה יודע שערי תפלות, והיה יודע כל תפלה השיך לשבטו. ואמרינן לה: כמה מרחקינן ממיא? ואמר: הבו לי עפרא. ויהבינן לה. אמר לן: תמניא פרסי. תנינן ויהבינן לה, אמר לן: תלתא פרסי. אפכית ולא יכלית לה. - הינו, אמרינן לה: כמה אנן מרחקינן ממיא - מבחינת (איכה ב): "שפכי לבך כמים נכח פני ה'". אמר לן, תמניא בחינות, הינו למוד התורה, שהוא חמשה חמשי תורה, ושלשה תפלות. תנינן ויהבינן לה - תנינן, לשון למוד, ואחר הלמוד, יהבינן לה להריח, כמה מרחקינן מזאת הבחינה של מים. ואמר לן, תלתא פרסי - הינו שלשה בחינות תפלות.

והראה לנו סימן על זה, שעדין לא הגענו למדרגה זאת שנתפלל כל כך בכונה עד שנשפך לבנו לפניו כמים. והא ראיה: אפכית כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "אף תשיב צור חרבו ולא הקמותו במלחמה", כי כל התפלות הם בחינת חרב אצל משיח; ואם היו התפלות בבחינה הנ"ל, בודאי לא היה משיב צור חרבו, וזה סימן שעדין לא הגענו למדרגת "שפכי לבך כמים נכח פני ה'".

ה ותפלה הוא בחינת נסים, שהוא אין דרך הטבע; כי לפעמים הטבע מחיב איזו דבר, והתפלה מהפכת את הטבע. ועקר הנסים, הינו עקר התפלה, אינו אלא בארץ ישראל, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה", ואמונה זה תפלה, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה" כתרגומו. ובשביל זה היא גבוה מכל הארצות (זבחים נד:), על שם שעקר הנסים שם הם, וכתיב (ישעיהו ס"ב): "הרימי נס". ובשביל זה נקראת ארץ כנען; כנען - לשון סוחר, בחינת אמונה, כמו שכתוב: "ואמונתך סביבותיך". וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית י.): ארץ ישראל שותה תחלה. והגשמים באים מתהומות, כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "תהום אל תהום קורא"; ותהום לשון נס, (עיין בר"ר פ"ד מעשה נסים יש בדבר ועיין רש"י שם:) כמו שכתוב (רות א): "ותהם כל העיר", כי על נס, הינו על דבר חדוש, מתמיהין. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית כה:): 'קול התור נשמע בארצנו' לענין גשמים, כי עקר הגשמים נשמע בארץ ישראל, כי שם התהומות, הינו הנסים, הינו אמונה, תפלה. וזה לעמת זה עשה אלקים - ומצרים הוא הפך ארץ ישראל, זה לעמת זה, כמו שכתוב (שמות י"ד): "ומצרים נסים לקראתו", שמצרים לעמת ארץ ישראל, לעמת הנסים. ובשביל זה אין מקום תפלה במצרים, כמו שכתוב (שם ט): "והיה כצאתי את העיר אפרש כפי". בשביל זה, כשפגם אברהם בארץ ישראל, בשעה שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא על ירשת ארץ אמר (בראשית ט"ו): "במה אדע" - על ידי זה ירדו אבותינו למצרים, כי פגם באמונה, הינו ארץ ישראל, בחינת נסים, וירד יעקב ובניו למצרים, ששם הפך הנסים, שזה לעמת זה. וירדו דוקא יעקב ובניו, כי הוא פגם בארץ ישראל, בחינת תפלה, וירדו יעקב ובניו, שהם בחינת תפלה, שהם בחינת שנים עשר שערי תפלה. ועל ידי שעקר התפלה הם יעקב ובניו כנ"ל, על ידי זה לא זכה לארץ ישראל, לבחינת תפלה, אלא יעקב ובניו, כמו שכתוב (בראשית כ"א): "כי ביצחק יקרא לך זרע", ולא כל יצחק (נדרים לא.). וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית ח.): 'אין הגשמים יורדין אלא בשביל אמנה', הינו בחינת ארץ ישראל, שהוא בחינת תפלה, בחינת אמונה; והיא שותה תחלה, ששם התהומות בחינת נסים, כמו שכתוב: "ותהם כל העיר". וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שם ח:): 'בשעה

שהגשמים יורדין, אפלו פרוטה שבכיס מתברכת'; 'פרוטה' - זה בחינת קול התור. ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה: 'האי רודיא דמיא לתור, ופריטא שפותה', והוא עומד בין תהומא לתהומא, שהוא כלול משני התהומות, שהוא כלליות הנסים. וזה: 'פרוטה שבכיס', שפעמים נתכסה כח הנסים; ועל ידי הגשמים נתברך הפרוטה, הינו הנסים, 'דפריטא שפותה'. ואלו בני אדם המכחישים כל הנסים ואומרים שהכל דרך הטבע, ואם רואים איזהו נס, הם מכסים את הנס עם דרך הטבע, שאומרים שזה דרך הטבעים - נמצא שפוגמים בתפלה, כי התפלה היא נסים, שמשנה את הטבע; ופוגמים באמונה, שאין מאמינים בהשגחת הבורא יתברך; ופוגמים בארץ ישראל, שהוא מקום הנסים, כמו שכתוב: "וקול התור נשמע בארצנו", וכמו שאמרו: 'ארץ ישראל שותה תחלה', כי שם התהומות מקום הנסים, כמו שכתוב: "ותהם כל העיר". ועל ידי זה צריך לפל בגלות מצרים, כי זה לעמת זה עשה כנ"ל, וכל הגליות מכנים בשם מצרים, על שם שהם מצרים לישראל (כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה בראשית רבה טז). וזה פרוש: תהמת יכסימו - מי שמכסה את הנסים, ומראה לכל דבר שהוא דרך הטבע ירדו במצולת כמו אבן - (בראשית מ"ט) "משם רעה אבן ישראל" תרגומו: 'אב ובנן'. מצולת - זה בחינת מצרים, שנאמר (שמות י"ב): "וינצלו את מצרים". כמו 'אב ובנן' - הינו יעקב ובניו, שהם בחינת תפלה, בחינת נסים, בחינת ארץ ישראל. לפי ירידתם ולפי הפגם שפגם בתפלה ובאמונה ובארץ ישראל, כן צריך לירד לעמק הגלות של מצרים, כמו שירדו יעקב ובניו למצרים, כשאמר אברהם במה אדע על ירשת ארץ. (עד כאן לשונו, זכרונו לברכה)

ו

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכו'. (שמות כ"א):

א

כשיש , חס ושלום, דינים על ישראל - על ידי רקודים והמחאת כף אל כף נעשה המתקת הדינים:

ב

כי עקר גדלתו של הקדוש ברוך הוא הוא, שגם העכו"ם ידעו שיש אלקים שליט ומושל, כמובא בזהר (יתרו סט:): 'כד אתא יתרו ואמר: "כי עתה ידעתי כי גדול ה'" וכו', כדין אתיקר ואתעלא שמא עלאה':

ג

ולעכו"ם אי אפשר להם לידע גדלתו של הקדוש ברוך הוא, כי אם על ידי בחינת יעקב, כמו שכתוב (ישעיהו ב): "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", כי הוא גלה אלקותו של הקדוש ברוך הוא יותר משאר האבות. כי אברהם קראו הר, ויצחק קראו שדה (פסחים פח.). ושדה הוא יותר משג ונצרך להעולם מהר; ויעקב קראו בית, שהוא מקום ישוב לבני אדם יותר משדה, הינו שיעקב קרא את מקום הבית המקדש, שהוא מקום התפלה בית, שהוא מקום ישוב לבני אדם, כי העלה את התפלה מהר ושדה לבחינת בית, שיש בו תפיסה לבני אדם יותר מהר ושדה; כי בבחינת בית יש גם לעכו"ם השגה, כמו שכתוב (ישעיהו נ"ו): "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים"; וכשהוא בבחינת בית, כדין אתיקר שמא עלאה כנ"ל: וזה פרוש: (תהלים מ"ח): "גדול ה' ומהלל מאד", כלומר אימתי גדול ה'? כשהוא מהלל מאד מסטרא דמותא, שהוא בחינת עכו"ם (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה ט) על פסוק (בראשית א): "והנה טוב מאד", "מאד" 'זה מלאך המות'), כשהוא מהלל מהם, אזי הוא גדול, כי הוא עקר גדלתו. ואימתי הוא מהלל מהם? "בעיר אלקינו הר קדשו", דהינו כשבחינת הר נעשה עיר אלקינו, שהוא ישוב בני אדם, בחינת בית, שהוא משג יותר מהר ושדה; דהינו כשמעלין את בחינת התפלה מבחינת הר לבחינת עיר ובית, שאז יש גם לעכו"ם השגה כנ"ל, אז דיקא גדול ה', כי זה עקר גדלתו יתברך, כשגם הרחוקים יודעים ממנו יתברך כנ"ל.

ד

וענין זה - להעלות התפלה מבחינת הר ושדה לבחינת בית, בחינת עיר אלקינו, כדי שיתגלה מלכותו גם לעכו"ם, שיהיה להם גם כן השגה באלקותו יתברך שמו - אי אפשר להעשות כי אם על ידי צדיקי הדור, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא קטז.): 'מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים'; כי עקר התפלה אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. כי יש בעלי גאוה, שאינם רוצים שילכו לצדיקים, ואומרים שהן בעצמם יכולים להתפלל, ומונעים גם אחרים כשיש להם צער או חולה לילך לצדיקים - עליהם נאמר (בראשית כ): "השב אשת האיש" וכו', כי זה הבעל גאוה מכנה בלשון אבימלך: אבי לשון רצון, כי הוא רוצה למלך, והינו אבימלך. כי באמת צדיק מושל בתפלתו, כמו שכתוב (שמואל ב כג): "צדיק מושל" וכו'; והוא מתגאה בעצמו שיכול להתפלל ויש לו הממשלה, ועל כן מכנה בשם אבימלך, כי הוא רוצה למלך ואומר: אנא אמלך. וזה פרוש: "השב אשת האיש". אשת - ראשי תבות "אדני שפתי תפתח" (תהלים נא) זה בחינת תפלה; דהינו השב אשת בחינת התפלה, להצדיק, כי נביא הוא; כי 'הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים' (חלין ס:) ומשגר תפלה

סדורה בפיו, כדי שיהנה מתפלתו. וזה: כי נביא הוא, לשון ניב שפתים, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לד:): "בורא ניב שפתים" - אם שגורה תפלתו בפיו וכו'. וזה: השב ראשי תבות: הר שדה, בית; זה רמז שתפלת הצדיק היא בשלמות, שמעלה אותה מבחינת הר ושדה לבחינת בית כנ"ל.

אבל אלו הבעלי גאוה מעכבים תאותו של השם יתברך ואינם מבקשים מצדיקים שיתפללו עליהם, כי חושבים שהתענו וסגפו את עצמם, ובזה הם צדיקים; אבל האמת אינו כן, כי כל התעניתים שהתענו, אין זה אלא כמו שק שיש בו חורים הרבה, וכשמריקים את השק, אף על פי כן נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק, כמאמר התנא: שיננא, שרי שקך (שבת קנב.). ואם התבוננו בעצמן היו רואים, אחר כל התעניתים עדין נשארו אצלם כל תאותם קשורים בשקם, הינו בגופם; ולא תאותם בלבד נשאר קשור בגופם, כי אם גם תאות אביהם שיש אצלם משעת ההולדה, מחמת שלא נתקדש אביו בשעת זווג, גם זה קשור בגופם עדין. ובודאי אלו היו רואים את כל זה, חרדה גדולה היה נופל עליהם, כי היו רואים איך הם עומדים במדרגה פחותה ושפלה. וזה פרוש (בראשית מב): ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו - אחר כל התעניתים, שהוא הרקת השק, בחינת הגוף, עדין - והנה איש צרור כספו - שקשור וצרור כספו ותאותו בשקו וגופו; וירא את צררות כספיהם המה ואביהם - הינו, לא די צרורות כספיהם, שהוא תאוות עצמן, כי אם גם המה ואביהם, הינו התאוות של אביהם, גם המה לא נפלו מהם. וזהו: וייראו - כי חרדה נפלה עליהם, ואזי לא היו רוצים להשתרר ולמלך:

וזה פרוש: ויאמר להם יעקב אביהם אתי שכלתם, יוסף איננו וכו' - זה רמז על תוכחת השכל, כי השכל מוכיח את הבעלי גאוה הרוצים להתגדל. כי יעקב הוא בחינת השכל, כמו שתרגם אונקלוס (בראשית כז): "ויעקבני" - 'וחכמני'. וזה: אביהם, כי אב בחכמה (מגילה י"ג.), והינו שהשכל מוכיחם ואומר להם: אתי שכלתם, כי 'כל המתגאה - חכמתו מסתלקת ממנו' (פסחים סו:). יוסף איננו - זה בחינת תקון המעות, הינו עדין לא תקנתם המעות שהוא לחרפה ולקלון, ויש לכם להתביש מחמתו, כי תקון המעות הוא בחינת יוסף, על שם (בראשית ל): "אסף אלקים את חרפתי". ושמעון איננו - הינו, על ידי שאין לך בחינת יוסף, אין לך בחינות שמעון; ושמעון הוא בחינת (שם כ"ט): "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", כי אתה אינך שנוא, כי מחמת שלא תקנת את עצמך, בודאי אינך יכול להוכיח אחרים, כי יאמרו לך קשט עצמך תחלה וכו' (ב"מ קז:); ועל כן אינך שנוא, כי המוכיח הוא שנוא, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (כתבות קה:): 'האי צורבא מרבנן דמרחמי לה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו

במלי דשמיא'; נמצא שהמוכיח הוא שנוא. ואת בנימין תקחו - זה מורה על גדלות, כי פרש רש"י (בראשית לה): בנימין, על שם ארץ ישראל, בן ימין, וארץ ישראל הוא גבוה מכל הארצות (זבחים נד:). והינו, לא די שאין לכם כל הבחינות הללו, עם כל זה - ואת בנימין תקחו, שאתם לוקחים לעצמכם גדלות. והינו דסים השכל המוכיח אותם: עלי היו כלנה - כי הכל נופל עלי, כי כל המתגאה - חכמתו מסתלקת ממנו:

ה והעצה היעוצה לבטל הגאוה, שהיא העבודה זרה, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "תועבת ה' כל גבה לב" (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה סוטה ד:), העקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים, כמובא בתקונים (תקון כא מ"ח:): 'בתרועה דאיהו רוחא, אתעביר אל אחר'; וצדיק הוא בחינת רוחא, כמו שכתוב (במדבר כ"ז): "איש אשר רוח בו", ועל ידו נכנע רוח גבוה, אל אחר, ונעשה מאחר, אחד, כי הוא קוצא דאות ד' (תקון כא נ"ה:), שממנו ארבע רוחות, כמו שכתוב (יחזקאל ל"ז): "כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח". וזה לשון תרועה, לשון (תהלים ב): "תרעם בשבט ברזל" (תקון י"ח ותקון כ"א), כי הוא משבר רוח גבוה, אל אחר, כפירות:

ו

וזה בחינת רקודין והמחאת כף. כי רקודין והמחאת כף נמשכין מבחינת הרוח שבלב, כנראה בחוש, כי על ידי שמחת הלב הוא מרקד ומכה כף אל כף; וכמובא בתקונים (תקון כא נ"א:): 'והאי רוחא נשב בשית פרקין דדרועא ובשית פרקין דשוקין', והיא בחינת המחאת כף ובחינת רקודין. וזהו בחינת: "לבו נשא את רגליו" (בראשית רבה, ויצא, פרשה ע), הינו על ידי הרוח שבלב באים הרקודין; הינו על ידי הצדיק שהוא בחינת רוח כנ"ל, נתבטל הגאוה כנ"ל, כמו שכתוב (תהלים ל"ו): "אל תבואני רגל גאוה", ונתבטל העבודת אלילים, כמו שכתוב: "ורחצו רגליכם" (בראשית י"ח) - 'זה עבודת אלילים' (ב"מ פ"ו: ומובא ברש"י שם): וכשנתעלה הרגלין על ידי הרקודין, בחינת נשא לבו את רגליו, ונתבטל הגאוה, הינו העבודה זרה, על ידי זה נמתקין הדינים; כי 'כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם' (ספרי, ראה), וכשנתעבר העבודה זרה, נתעבר החרון אף ונמשכין חסדים, ואז הרגלין הם בבחינת רגלי חסידיו (שמואל א ב), הינו בבחינת חסדים, הינו בחינת "חסדי דוד הנאמנים" (ישעיהו נ"ה) - 'הנאמנים' דיקא, כי נתבטלו המינות והכפירות. וגם זה בחינת המחאת כף, כי על ידי הרוח נתגלה הארת הידים, כמו שכתוב (שיר השירים ה): "קול דודי דופק"; 'דופק' - זה בחינת רוח, כמובא בתקונים (תקון כה ס"ח.), וסמיך לה: "דודי שלח ידו מן החור" - זה בחינת התגלות הארת הידים, הינו בחינת המחאת כף, ואז נתבטל העבודה זרה, הינו הכפירות, וזה בחינת

(שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה". נמצא, שעל ידי הצדיק, הינו בחינת רוח שבלב, נתגלה הארת הידים והרגלים, הינו בחינת רקודין והמחאת כף, ונתבטל הגאוה והכפירות, ונתרבה האמונה, ואז נתקים (תהלים כ"ו): "רגלי עמדה במישור", שהוא בחינת אמונה. כי המינות היא בחינת נטיו רגלי, כמאמר אסף (שם ע"ג): "כמעט נטיו רגלי", שנאמר שם על שהשיאו לבו למינות, כמבאר שם; "ורגלי עמדה במישור" מורה על אמונה, ואז נתקים "ויהי ידיו אמונה":

ז

והתורה היא גם כן בחינת ידין ורגלין, כי יש בהתורה נגלה ונסתר: נגלה הוא בחינת ידים, כמו שכתוב: "דודי שלח ידו מן החור" - 'מן החור', הינו חרות על הלוחות (שמות ל"ב), שהוא בנגלה; ונסתר הם בחינות רגלין, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (סכה מט:): "חמוקי ירכיך" - 'מה ירך בסתר' וכו'. וכלליות התורה נקראת לב, שמתחלת ב"בית" ומסימת ב"למד", ששם משכן הרוח דנשיב בשית פרקין דדרועין ושית פרקין דרגלין, הינו בנגלה ובנסתר:

ח

וזה בחינת מרדכי ואסתר, והמן, בחינות פורים, בחינת גורל שהפיל המן, בחינת עמר שעורים. כי המן בחינת העבודת אלילים, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה, שעשה עצמו עבודת אלילים (מגילה י:), ובשביל זה הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה (שם י"ג:), כי משה הוא מבטל העבודה זרה, ובשביל זה נקבר מול בית פעור, כדי לבטל העבודה זרה שבפעור, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (סוטה יד.) (ועי"ש בתוס'). כי משה גימטריא חרון אף (כמובא במגלה עמוקות אופן קלז), כי הוא מבטל חרון אף של העבודה זרה, כי הוא קבל התורה שהוא בחינת ידין ורגלין כנ"ל, שעל ידיהם נתבטל העבודת אלילים כנ"ל. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה, כי חשב כי כבר מת משה המבטל כח העבודת אלילים, ואין עוד מי שיוכל לבטל כח העבודת אלילים:

אבל מרדכי ואסתר היה להם כח לבטל העבודת אלילים של המן, ובשביל זה בימיהם קבלו ישראל התורה מחדש, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פח.): "קימו וקבלו" - 'קימו מה שקבלו כבר'. וזה: קימו וקבלו. קימו - זה בחינת רגלין, וקבלו - זה בחינת ידין, והוא בחינת התורה בעצמה כנ"ל. וזה בחינת מרדכי ואסתר. 'מרדכי - מר דרור' (חלין קלט:) - דרור, לשון חרות, זה בחינת ידים, כמו שכתוב: "דודי שלח ידו מן החור" כנ"ל; ואסתר הוא בחינת שוקין, מה ירך בסתר כנ"ל. וזה לשון פורים, הינו בטול העבודת אלילים, כמו שכתוב (ישעיהו ס"ג): "פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי". ועל ידי

הארת מרדכי ואסתר, הינו בחינת הידין ורגלין, נתבטלו הכפירות ונתרבה אמונה בעולם על ידיהם, כמו שכתוב (אסתר ב): "ויהי אמן את הדסה", ובה כתיב (שם): "כאשר היתה באמנה אתו", כי שניהם הם בחינת אמונה (עיין תיקון כא נז נח ועיין מ"ר שה"ש בפסוק זאת קומתך) וזה נעשה על ידי הרוח כנ"ל. וזה בחינת (מגלה ז.): 'אסתר ברוח הקדש נאמרה', הינו בחינת "לבו נשא את רגליו", כי עקר העכו"ם תלוי בה, שהיא בחינת רגלין, כמו שכתוב (משלי ה): "רגליה יורדות מות", ועל כן עקר תקון העבודת אלילים על ידה. ועל כן דיקא 'אסתר - ברוח הקדש נאמרה'; אף שבאמת תקון העבודת אלילים הוא גם כן על ידי מרדכי כנ"ל, רק מחמת שעקר העבודת אלילים תלויה בה, ועל כן על ידה עקר התקון. ועל כן נקראת המגלה על שם אסתר, והינו דדיקא 'אסתר - ברוח הקדש נאמרה', כי הרוח הוא בלב, ועל ידו נתגלה הארת הידים והרגלים, רק העקר תלויה ברגלים, בחינת אסתר. וזה בחינות עמר שעורים. עמר - זה בחינת מרדכי - עין מר, מר דרור - דרור לשון חרות, הינו בחינת חרות על הלחת (עיין תיקון נה פ"ח) [כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין נד.): אל תקרי חרות אלא חרות], שהוא בחינת התורה בנגלה, שהוא בחינת "עין בעין" (במדבר י"ד). שעורים זה בחינת אסתר ברוח הקדש, כמו שכתוב (דברים ל"ב): "כשעירים עלי דשא" שהוא לשון רוח. ובשביל זה כשבא המן למרדכי, מצאו עוסק בעמר שעורים, אמר להם: עמר שעורים דידכו אתי ונצח אותו ואת בניו, כמבאר במדרש (אסתר רבה פרשה י מגילה טז.); כי על ידי עמר שעורים, שהוא בחינת ידין ורגלין, שהם בחינת המחאת כף ורקודין, נתבטל העבודה זרה שהוא בחינת המן בחינת גאות כנ"ל. ובשביל זה צוה המן לעשות עץ גבה חמשים אמה, כי רצה לבטל כח של חמשים יום של ספירת העמר, שהוא הכח של מרדכי ואסתר:

ט

וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה: אמר לי ההוא טיעא: תא ואחוי לך בלועי דקרח. אזלי וחזאי תרי בזעי דהוי נפיק מניהו קטרא. שקל גבבא דעמרא ומשיה במיא ואנחה ברישה דרמחה ועילה התם, וכי אפיק, הוי אחרך אחרוכי. אמר לי: אצית! מה שמעית? ושמעת דהוי אמרין: משה אמת ותורתו אמת והן בדאין. אמר לי: כל שלשים יומא מהדרא להו גיהנם להכא כבשר בקלחת, ואמרי הכי: משה ותורתו אמת והן בדאין.

רשב"ם: בזעי - בקעים דכתיב: ותבקע האדמה וגו' קטרא - עשן. שקל גבבא דעמרא - לקח גזת צמר ושראה במים. ואחרך אחרוכי - הני גבבי, ואף על פי ששרו אותה במים. אצית - הסכת ושמע. ושמעת דקאמרי - שהרי ירדו חיים שאולה. כל תלתין יומין - כל ראש חדש. בקלחת שמהפכין אותו כדי שתתבשל:

בלועי דקרח - כדאיתא במדרש (במדבר רבה פרשה יח; ירושלמי סנהדרין פרק חלק): 'קרח מין היה', הינו בחינת העבודת אלילים, מינות. וחזאי תרי בזעי דהוי נפיק מניהו קטרא. - הינו בחינת החרון אף שגורמים במינות, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה: 'כל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם'; 'ותרי בזעי', זה בחינות תרי נקבי האף, שיוצא מהם העשן, כמו שכתוב (תהלים י"ח): "עלה עשן באפו". ושקיל גבבא דעמרא - זה בחינת עמר כנ"ל, ומשיה במיא - זה בחינת שעורים, בחינת אסתר ברוח הקדש, שהוא בחינת רגלין כנ"ל. כי הרגלין הם אפיקי מים, כי הם בחינת ערבי נחל, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (סכה נג.): 'רגלוהי דבר נש אנון ערבין לה'; 'ערבין' - זה בחינת ערבי נחל, אפיקי מים, הינו בחינת מרדכי ואסתר, בחינת ידים ורגלים, בחינת המחאת כף ורקודין כנ"ל. ואנחה ברישה דרמחא - רמח, דא רוח מ"ם, שהוא מארבע רוחות באי הרוח, כי המ"ם היא ארבע רוחות, שהיא בחינת רוח הצדיק דנשב בידין ורגלין כנ"ל; וראש הרמח הוא הצדיק, כי ממנו תוצאות הרוח, כמו שכתוב: "איש אשר רוח בו" כנ"ל. ואפקינהו, ואחרך אחרוכי - אחרך, לשון חיים ואריכות ימים, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ערובין נד:): 'לא יחרך רמיה ציידו' - 'לא יחיה ולא יאריך', והינו: 'ואיחרך איחרוכי', לשון חיים ואריכת ימים; כי על ידי בטול הגאוה, הינו העבודה זרה, על ידי זה החכמה על תקונה כנ"ל, ועל ידי חכמה יחיה ויאריך ימים, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה" וכו'. אמר לי: אצית להו ושמעת דאמרין: משה ותורתו אמת - שהן מודין על האמת; כי כשמתקרב את עצמו לצדיקים כדי לקבל מהם הרוח כנ"ל, ועל ידי זה נשבר הגאוה והעבודה זרה, ואז מכירין אפלו אלו שהם מסטרא דמותא את גדלת הבורא יתברך שמו כנ"ל. ואמר לי: כל שלשים יומין מהדרא להו גיהנם להכא ואמרי הכי: משה ותורתו אמת - פרש רבנו שמואל: בכל ראש חדש. כי כל דבר יש לו שרש, ושרש התשובה הוא ראש חדש, כי בראש חדש אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו עלי כפרה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (לשון זה הוא בחולין ס.) (שבועות ט.), וזה בחינת תשובה, והתשובה הזאת נשתלשלה בכל הנבראים בראש חדש, ובשביל זה גם קרח ועדתו מכרחים לאיזה חרטה בראש חדש; אבל התשובה אינה מועיל להם, כי עקר התשובה היא רק בעולם הזה, כי מי שטרח בערב שבת וכו' (עבודה זרה ג.); ונמצא בודאי לא נפטרין בזה ההודאה שהן מתחרטין ומודין מדין גיהנום, ועל כן מהדרא להו גיהנום להכא, כי אין נפטרין בזה. ואף על פי כן אין גיהנום בראש חדש כמו בשאר ימים (זהר תרומה קנ:), והגיהנום של ראש חדש אינו אלא החרטה, שמתחרטים ומודים

ומתבישין, זה בעצמו גיהנום שלהם. וזהו דדיק: מהדרא להו גיהנום להכא, דהינו מה שמהדרא להו להכא, שחוזרים ומודים, הוא הגיהנום שלהם.

י וזה פרוש: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כי איתא במכילתא: 'אשר תשים לפניהם - השוו אשה לאיש לכל דינים שבתורה'; פרוש, לכל דינים שבתורה שצריך להמתיקם, צריך להשוות, הינו ליחד, קדשא בריך הוא ושכינתה, שהוא בחינת אשה ואיש, בחינת מרדכי ואסתר. וזה פרוש: ואלה - 'כל מקום שנאמר ואלה, מוסיף על הראשונים' (בראשית רבה, נח פרשה ל), בחינת תוספת ורבוי, בחינת גאוה, עבודה זרה, כמו שכתוב (דברים ז): "לא מרבכם חשק ה'", שפרושו גאוה (ע"ש בפירש"י ובחולין פ"ט.). וזה בחינת: 'מוסיף על הראשונים', שהוא בחינת המן עמלק, כמו שכתוב (במדבר כ"ד): "ראשית גוים עמלק", ותקונו: המשפטים, בחינת רוח, כמו שכתוב (ישעיהו כח): "ולרוח משפט וכו' משיבי מלחמה", כי על ידי הרוח נתתקן הגאוה והעבודת אלילים כנ"ל. ועל ידי זה: אשר תשים לפניהם, הינו 'השוו אשה לאיש לכל דינים שבתורה', הינו בחינת המתקת הדינים, כי 'כל זמן שיש עבודת אלילים בעולם, חרון אף ודינים בעולם'; ועל ידי הרוח הנ"ל נתיחד קדשא בריך הוא ושכינתה ונמתקין הדינים, ונסתלק חרון אף מן העולם. והנה, כלל הדברים אלו, שעל ידי הצדיק, שהוא בחינת הרוח, אתעבר אל אחר, כפירות, ועל ידי הרוח באים רקודין והמחאת כף, כי על ידי הצדיק שהוא בחינת הרוח נתעלו הרגלין, ונתגלה הארת הידים, ונתרבה האמונה, כמבאר למעלה. ועל כן כתיב ביוסף, שהוא בחינת הצדיק (בראשית מ"א): "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו", כי בלעדי בחינת יוסף, שהוא בחינת הצדיק, אי אפשר להעלות ולהרים הידים והרגלים כנ"ל.

והנה, מכלל הדברים אתה שומע, שנגלה הוא בחינת ידים, ונסתר הוא בחינת רגלין, בחינת מרדכי ואסתר; ואף שנסתר הוא למעלה מנגלה, עם כל זה התגלות הנגלה הוא במקום גבוה, דהינו הידים, והנסתר - ברגלין, שהיא למטה מידים. והענין עמק, אך הוא ענין שכתוב בזהר, תנאים בשוקין ואמוראים בידין. ואף שהתנאים למעלה מאמוראים, מכל מקום הם במקום שהוא למטה ממקום האמוראים, וכן נביאים וכתובים, וכבר מבאר על זה תרוץ (עיין בפירוש שנדפס בסוף התיקונים בדף י' שם מבואר ענין זה):

(עוד ראה זה מצאתי מכתב יד רבנו, זכרונו לברכה, בעצמו מענין התורה הנ"ל, וזהו:)

ואלה המשפטים אשר תשים וכו'. גאות - מודעת זאת בכל הארץ שהיא מדה מגנה וצריך לברח ממנה, אבל יש בני אדם שרודפים אחר כבוד ורוצים למלך ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות ולהתפלל תפלות; ועליהם נאמר: "השב אשת

האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה". כי זה ידוע שהקדוש ברוך הוא [חסר, וכך צריך לומר: שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, וצריך לילך אצלם שיתפללו עליו] עליהם. אבל בעלי גאוה אין הולכים אל צדיקים לבקשם שיתפללו עליהם, וגם אין מניחים שאר בני אדם שילכו אצל צדיקים שיתפללו עליהם, כי אמרו אלו בעלי גאוה, שגם הם צדיקים ויכולים להתפלל, ואין צדיק בארץ יותר מהם. ובזה הם נקראים בשם אבימלך - אבי לשון רצון, כמו "ולא אבה ה' אלקיך" וכו':

יא

אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים (ישעיהו מ"ב):

א

כי יש יחודא עלאה ויחודא תתאה, הינו: שמע ישראל, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (זהר בראשית יח:), וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו, על ידי זה יכול לבוא לתבונות התורה לעמקה; כי מי שהוא במדרגה פחותה, הוא עדין רחוק מתבונות התורה, רק על ידי אמצעות הדבור יכול לבוא לתבונות התורה לעמקה, הינו על ידי שהוא מדבר בהתורה בדבורים, כמו שכתוב (משלי ד): "כי חיים הם למוצאיהם" - 'למוציאיהם בפה' כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, ערובין נד.), מאיר לו הדבור בכל המקומות שצריך לעשות תשובה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות כב.): 'פתח פיך ויאירו דבריך'. ובכל פעם ופעם, על ידי כל תשובה ותשובה, הוא הולך ממדרגה למדרגה, עד שיוצא ממדרגה פחותה ובא לתבונות התורה לעמקה. וזה ששאלו יוחני וממרא למשה (מנחות פה.): 'תבן אתה מכניס לעפרים? השיב להם: אמרי אנשי, למתא ירקא, ירקא שקל'. 'תבן' - זה בחינת תבונה, כמו שכתוב (משלי ב): "תבונה תנצרך", שהם הבינו שמשה רוצה להכניס תבונות התורה בישראל, ועל כן שאלו, כי בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום הם משולים לעפר (עיין מגילה טז.) ואיך יוכל להביאם למדרגה גבוהה, לתבונות התורה? וזה: 'תבן' - לשון תבונות התורה, 'אתה מכניס לעפרים' - זה בחינת עפר, הינו מדרגה פחותה. 'השיב להם: אמרי אנשי', הינו על ידי האמירות, על ידי הדבור של איש הישראלי, הוא מאיר לו לכל המקומות שצריך לעשות תשובה. וזהו: 'למתא ירקא' - למקומות שצריך לעשות תשובה. 'ירקא' - הוא בחינת תשובה, כמו שאמרו במדרש (בראשית רבה פרשה מג): "וירק את חניכו" - אוריקן בפרשת שופטים, הינו שזרזם לעשות תשובה, כי פרשת שופטים נאמר על תשובה: "מי האיש הירא ורך הלבב" - 'הירא מעברות שבידו' (כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, סוטה מג) (ועיין

בהקדמת תיקונים ירוק מסטרא דאימא דאיהו תשובה קו ירוק). וזהו: 'אמרי אנשי, למתא ירקא', הינו על ידי האמירות והדבור של איש הישראלי, 'למתא ירקא' - למקומות שצריך לעשות תשובה יאיר לו הדבור, שיוכל לעשות תשובה. וזה: 'ירקא שקל' - בחינת תשובת המשקל, שהדבור יאיר לו שיוכל לעשות תשובת המשקל ממש:

ב

אך לדבור שיאיר לו אי אפשר לזכות, כי אם על ידי כבוד, הינו שיראה שיהיה כבוד השם יתברך בשלמות, שיהיה כבודו לאין נגד כבוד השם יתברך, הינו על ידי ענוה וקטנות. כי עקר בחינת הדבור הוא מכבוד, כמו שכתוב (תהלים כ"ד): "מי הוא זה מלך הכבוד", הינו מלכות פה (תקו"ז בהקדמה שני', פתח אליהו:). כי כשהתורה באה לתוך דבורים פגומים לפה פגום, לא די שאין דבורי התורה מאירים לו כי אם גם התורה עצמה נתגשם ונתחשך שם מפיו, כמו שכתוב (יהושע א): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך", בחינת "וימש חשך" (שמות י), הינו שלא יתגשמו ויתחשכו מפיך, כי על ידי שאין משגיחין שיהיה כבוד השם יתברך בשלמות הינו על ידי גדלות, על ידי זה אין יכולין לפתח פה, בבחינת (תהלים י"ז): "סגרו פימו דברו בגאות"; כמעשה דלוי בר סיסא, שהעלוהו לבימה, וטפת רוחו עליו, ולא אניבון (ירושלמי יבמות פרק יב). כי על ידי הגאות, הוא בחינת עבודת אלילים (סוטה ד:). ובעבודת אלילים כתיב: "פסילי אלהיהם תשרפון באש" (דברים ז), 'וכל העומד לשרף כשרוף דמי, וכתותי מכתת שעורה', כמובא בגמרא (ראש השנה כח.) לענין שופר של עבודת אלילים; וכיון שמכתת כתית שעורה, אין לו כלי הדבור לדבר עמהם. אך כשהוא נזהר ושומר כבוד ה' שיהיה בשלמות, שהוא נבזה בעיניו נמאס, על ידי זה יוכל לדבר דבורים המאירים, בבחינת (יחזקאל מ"ג): "והארץ האירה מכבודו", והם מאירים לו לתשובה, ויכול לבוא לתבונות התורה לעמקה כנ"ל:

ג

וכבוד בשלמות, אינו כי אם על ידי וא"ו שימשיך לתוכה, כי בלא וא"ו נשאר כבד פה (שמות ד), ועל ידי וא"ו הוא בבחינת (תהלים ל): "כבוד ולא ידם"; כי כל מקום שנאמר וא"ו, הוא מוסיף (פסחים ה.), הינו בחינת תוספות קדשה, הינו שמירת הברית, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה: 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה' (ויקרא רבה כ"ה, הובא ברש"י), כי זה תלוי בזה, גאות ונאוף, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה ד:) על פסוק (משלי ו): "ואשת איש נפש יקרה תצוד". ועל כן ברית מכנה בשם שד"י, כמו שכתוב (בראשית ל"ה): "אני אל שדי פרה ורבה", כי שדי הוא בחינת 'שיש די באלקותי לכל בריה' (כמובא בפירש"י לך לך יז). וכשאינו שומר הברית, הינו על ידי

גאות, הוא עושה לעצמו עבודת אלילים, הוא מראה שאין די לו באלקותו, עד שצריך עבודת אלילים, ועל כן פוגם בשדי, שיש די באלקותו לכל בריה; וכששומר הברית, הוא זוכה לאור המאיר לו לתשובה כנ"ל:

ד ואור הזה הוא בחינת טל אורות (ישעיה כו:) הכלולים בואו של כבוד, בבחינת (איוב ל"ג): "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר". 'פעמים שלוש' - הם בחינת טל אורות של מלוי שלש אותיות ראשונות (פרוש, כי שלש אותיות ראשונות של שם הויה במלוי אלפין הם בגימטריא ט"ל, והם בחינת טל אורות, והם כלולים בהוא"ו של השם). (עיין זוהר תצא ר"פ) 'עם גבר' - שהם כלולים בברית, כי כאיש גבורתו (עין ב"מ פ"ד:). ועל שם זה נקרא ברית בעז (תקון לא) - בו עז, בו תקפא. אבל כשאינו שומר הברית, הוא מקלקל הט"ל אורות וממשיך על עצמו על הפרנסה, הינו ט"ל מלאכות, כמובא בזהר (ח"ג רמד.): 'מאן דזרק פרורין דנהמא, עניות רדף אבתרה, כל שכן מאן דזרק פרורין דמחא'. וזה: בו עז, בו כלול שני הבחינות, הינו ל"ט אורות - מי ששומר הברית, ול"ט מלאכות - מי שפוגם בו; כי עז עם הכולל - שתי פעמים טל: וזה: "משכן משכן" (שמות לח) שתי פעמים - שתי פעמים ל"ט, כי ל"ט מלאכות גמרינן ממשכן (כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, שבת מט:). ומי ששומר את בריתו, אף על פי שהוא עושה הל"ט מלאכות - הם בבחינת מלאכת המשכן, הינו משכן בבנינה, בחינת ל"ט אורות; אך מי שפוגם בברית - המלאכות שלו הם בבחינת משכן בחרבנה, בבחינת ל"ט מלקות (תקון מח), בחינת (דברים כ"ה): "ארבעים יכנו ולא יוסיף", הינו בחינת פגם הברית, שהוא בחינת תוספות כנ"ל:

ה ושמירת הברית יש בו שני בחינות: יש מי שזווגו בששת ימי החל, ואף על פי כן הוא שומר את בריתו על פי התורה, שאינו יוצא מדיני התורה; ויש מי שהוא שומר הברית, שזווגו משבת לשבת. והוא בחינת יחודא עלאה ויחודא תתאה. וזה בחינת שדי של שבת, שאמר לעולמו די (בראשית רבה מו, חגיגה יב) שצמצם את עצמו מכל המלאכות וזה בחינת יחודא עלאה. ויש בחינת שדי של חל, שגם בחל יש צמצומים ממלאכה לחברתה, וזה בחינת מט"ט, ששלטנותה ששת ימי החל, בחינת ששה סדרי משנה (כמובא בזהר הקדוש (בתו"ן בהקדמה ובתי' יח, ובכתבי האריז"ל) ששמו כשם רבו, כמו שכתוב (שמות כ"ג): כי שמי בקרבו (כמובא בפירש"י שם); וזה בחינת יחודא תתאה, הינו שהקדוש ברוך הוא מלביש את עצמו במט"ט בששת ימי החל ומנהיג העולם על ידו:

ו וזה בחינת הלכה וקבלה. קבלה היא בחינת (תהלים כ"ט): "השתחוו לה' בהדרת קדש" ראשי תבות קבלה; והלכה היא בחינת (שם ק): "הריעו לה' כל הארץ" ראשי תבות הלכה, כמובא בכונות. "השתחוו לה' בהדרת קדש" זה בחינת יחודא עלאה, הינו זווג של שבת, וזה בחינת ברית עלאה, ששם עקר ההשתחויה, בבחינת (בראשית מ"ב): "ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו", והוא בחינת הדרת קדש, בבחינת (דברים ל"ג): "בכור שורו הדר לו". "הריעו לה' כל הארץ" זה בחינת יחודא תתאה, הינו זווג של חל, שהוא בבחינת מט"ט, ששלטנותה ששת ימי החל, ששה סדרי משנה. וזה: 'הריעו' (לשון תרועה וזמרה), בבחינת (ישעיהו כ"ד): "מכנף הארץ זמרת שמענו", כי מט"ט הוא בבחינת כנף, לשון "ולא יכנף עוד מוריך" (שם ל), כי בו מתלבש הקדוש ברוך הוא בששת ימי החל כידוע: ז וזה בחינת רזין, ורזין דרזין. רזין - הוא בחינת הלכה, רזין דרזין - הוא בחינת קבלה; התלבשות הקבלה בהלכה - הוא בחינת הנהגת הקדוש ברוך הוא בששת ימי החל, שהוא בחינת יחודא תתאה. וזה בחינת: (סיום הפסוק מכנף הארץ הנ"ל) "צבי לצדיק רזי לי רזי לי". 'צבי לצדיק' - הינו בחינת קדשת הזווג, יש בו שני רזין, הינו יחודא עלאה ויחודא תתאה, שהם בחינת הלכה וקבלה, בחינת רזין ורזין דרזין: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (חלין ס.): "יהי כבוד ה' לעולם", שר העולם אמרו. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאילנות למינהו, נשאו דשאים קל וחמר בעצמן: מה אילנות, שהם גבוהים ואינם תכופים, אמר הקדוש ברוך הוא למינהו, כל שכן אנן, שאנו קטנים ותכופים, שצריכים לצאת למינהו. פתח שר העולם ואמר: "יהי כבוד ה' לעולם". כי באמת גם הגדולים, שזווגן אינם תכופים, רק משבת לשבת, גם להם הזהירה התורה על שמירת הברית, שישמרו את עצמן, כמו שכתוב (שמות ל"א): "ושמרו בני ישראל את השבת" - ראשי תבות ביאה, כמובא בכונות; הינו אף על פי שזווגו הוא רק משבת לשבת, אף על פי כן צריך שמירה גדולה, בחינת ושמרו וכו'; כל שכן הקטנים, שהם בחינת דשאין, שזווגם תכופים, גם בששת ימי החל, מכל שכן שצריכים שמירה גדולה לשמר את בריתם, שישמרו את עצמם על פי התורה, בבחינת למיניהם. מיד כששמע שר העולם - שהוא מט"ט, ששלטנותה ששת ימי החל, בחינת דשאים, בחינת יחודא תתאה; פתח ואמר: "יהי כבוד ה'" - כבוד דיקא, כי על ידי שמירת הברית בשני הבחינות הנ"ל, הכבוד בשלמות כנ"ל. נמצא, שעל ידי שמירת הברית בשני הבחינות הנ"ל, שהוא בחינת יחודא עלאה ויחודא תתאה, הינו מאילנות ודשאים, גדולים וקטנים, זווג של שבת וזווג של חל, בחינת הלכה וקבלה, רזין ורזין דרזין - אזי הכבוד בשלמות כנ"ל; ועל ידי הכבוד זוכה לדבור המאיר, ועל ידי הדבור יכול לבוא לתבונות התורה לעמקה כנ"ל:

וזה שאמר רבה בר בר חנה: זמנא חדא הוי אזלינן בספינתא, וחזאי להאי צפרתא, דהוי קאי עד קרסלה במיא, ורישה ברקיע. ואמרינן: לית מיא, ובעינן למיחת לאקורי נפשין. נפק ברת קלא ואמר לן: לא תחותו להכא, דנפלא לה חצינא לבר נגרא הכא הא שבע שנין, ולא מטי לארעא. ולא משום דנפישא מיא, אלא משום דרדיפא מיא. אמר רב אשי: האי, זיז שדי הוא, דכתיב: "וזיז שדי עמדי":

רשב"ם: וחזינן להאי צפרתא וכו' הכי גרסינן. ואמרינן ליכא מיא - היינו סבורין שאינן עמקין, הואיל ולא קאי במים אלא עד קרסוליה. חצינא - גרזן או מעצד. לבר נגרא - חרש עצים. ולא משום דעמיקא מיא - מהלך שבע שנים לא הגיע החצינא לקרקע. אלא משום דרדיפי מיא - מתוך חריפות הנהר לא היה נצלל עדין, ולא מחמת העמק בלבד. וזיז שדי עמדי - ראשו מגיע לרקיע:

צפרתא - זה בחינת הדבור, שהוא אמצעי בין האדם, שהוא נתהוה ממיין דוכרין ונוקבין, ובין השמים, שהוא בחינת תבונות התורה, כמובא (ויקרא רבה ט"ז ובערכין טז:) על מצרע שצריך להביא שתי צפרים: 'יבוא פטטיא ויכפר על פטטיא'. וזהו: דקאי עד קרסלה במיא - כי מאחר שהדבור צריך להאיר לו בכל המקומות שצריך לעשות שם תשובה, הוא לפעמים בבחינת (רות ג): "ותגל מרגלתיו (עיין תיקון כ"א ותיקון ע') ותשכב", שהדבור צריך להאיר באדם, שהוא למטה במדרגה פחותה. ועל כן נקרא הדבור צפרתא דקאי עד קרסלה במיא. מיא - הוא בחינת האדם, שנתהוה ממיין דוכרין ומיין נוקבין כידוע, והדבור, שהוא בחינת צפרתא קאי עד קרסלה, אצל האדם שהוא במדרגה פחותה, כדי להאיר לו, בבחינת ותגל מרגלתיו וכו' כנ"ל, וזהו דקאי עד קרסלה במיא כנ"ל. ואמרינן לית מיא - הינו שהבינו שאי אפשר לזכות לדבור אלא על ידי כבוד בשלמות, שיהיה האדם בעיניו אפס ואין. וזהו: לית מיא, שהאדם יחזיק עצמו לאין. ובעינן לנחותי - לשון שפלות, הינו להיות שפל וענו; אך שהיה לאקורי נפשין - לשון (ישעיהו י"ג): "אוקיר אנוש מפז", הינו שהיה הענוה בשביל גדלות, כדי להתכבד ולהתיקר; כי מחמת שיודעין גדל בזוי הגדלות, על כן הם ענוים, בשביל להתכבד ולהתיקר על ידי הענוה, וזהו בחינת עניוות שהוא תכלית הגדלות. וזהו: ובעינן לנחותי - להיות שפלים וענוים, לאוקורי נפשין - כדי שעל ידי זה נהיה יקרים וחשובים, כי הגאוה מבזה מאד. נפק ברת קלא ואמר, לא תחותו להכא - לא תחותו להיות שפלים בשביל זה, בשביל לאוקורי נפשין; שהזהירם הבת קול שלא יהיו ענוים בשביל להתיקר ולהתכבד, כי זה עניוות היא תכלית הגדלות. דנפלה חצינא לבר נגרא הא שבע שנין, ולא מטיא לארעא - שהבת קול הודיעה להם שרש הגדלות, כדי שיתרחקו עד קצה אחרון, ולא

יחותו להכא, שלא יהיו ענוים בשביל גדלות, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ד): 'מאד מאד הוי שפל רוח', הינו שהודיעה להם, שהגדלות הוא מנפילות ההתפארות והגאוה של הקדוש ברוך הוא, שהוא לבושו, כמו שכתוב (תהלים צג): ה' מלך גאות לבש. וזה: דנפלא חצינא - בחינת לבוש, כמו שכתוב (שם קכ"ט): "וחצנו מעמר". בר נגרא - זה הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (שם ק"ד): "המקרה במים עליותיו", וכמאמר (חלין ס.): 'אלקיכם נגר הוא'; מנפילת הלבוש הזה נתהוה הגדלות, שהוא בחינת שבע בתי עכו"ם, שעל ידי זה גלו ישראל מארצם, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (גטין פח.): לא גלו ישראל עד שעבדו בה שבע בתי עכו"ם. ובשביל זה נקרא עכו"ם בלשון תפארת, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ד): "כתפארת אדם לשבת בית", כי העבודה זרה, שהוא הגדלות, הוא מנפילת התפארותו. וזהו: הא שבע שנין - זה בחינת הגדלות, שהוא בחינת שבע בתי עבודה זרה כנ"ל. וזהו: ולא מטי לארעא - הינו שעל ידי העוון הזה עדין לא חזרנו לארצנו, כי על ידי העוון הזה שהוא הגדלות, שהוא כעובד עבודה זרה, בחינת שבע בתי עבודה זרה, על ידי זה גלינו מארצנו כנ"ל, ועל ידי זה עדין לא חזרנו לארצנו - הכל על ידי העוון הזה של הגדלות, שהוא בחינת עבודה זרה כנ"ל (עיין תדא"ר פרק ל"א). וזהו: ולא משום דנפישי מיא - הינו, לא תאמר שבשביל זה לא מטי לארעא, דהינו שאין יכולין להגיע ולשוב לארץ ישראל משום דנפישי מיא, מחמת שהעכו"ם הם רבים, בחינת "רבים הגוים האלה" (דברים ז), שהם בחינת מים רבים (שה"ש ח'. עיין באהל"ק אות ל"ד): אלא משום דרדיפי מיא - שהם רודפים אחר הכבוד שהוא בחינת מים, בחינת "אל הכבוד הרעים, ה' על מים רבים" (תהלים כ"ט), על ידי זה אין יכולין להגיע ולחזר לארץ ישראל, הינו על ידי רדיפת הכבוד והגדלות, כי עקר אריכת הגלות שאין יכולין לשוב לארצנו הוא רק מחמת עוון הגדלות ורדיפת הכבוד כנ"ל. כל זה הודיעה להם הבת קול גדל בזוי הגדלות, כדי שיתרחקו מהגדלות עד קצה אחרון כנ"ל, ואז כבוד השם יתברך בשלמות כנ"ל, ואז זוכין לדבור המאיר, שהוא בחינת צפרתא הנ"ל כנ"ל. אבל איך זוכין לזה, לשבר הגדלות והכבוד של עצמו לגמרי, ושיהיה כבוד השם יתברך בשלמות - הוא על ידי שמירת הברית בשתי בחינות הנ"ל, שהם בחינת יחודא עלאה ויחודא תתאה. וזהו שאמר רב אשי: האי זיז שדי הוא - הינו בחינת יחודא עלאה ויחודא תתאה, שעל ידי יחודא עלאה ויחודא תתאה, שהם בחינת שמירת הברית בשתי בחינות כנ"ל, על ידי זה הכבוד בשלמות, ועל ידי כבוד בשלמות זוכין לצפרתא, שהוא הדבור, שהוא אמצעי בין מיא לרקיע כנ"ל, כי זיז הוא בחינת יחודא תתאה, בחינת מט"ט, בחינת מכנף הארץ כנ"ל. כי איתא במדרש רבה (בראשית רבה יט, ויקרא רבה כב): 'עוף אחד יש, בשעה

שמפריש את כנפיו הוא מחשיך את השמש, וזיז שמו'; וזה בחינת יחודא תתאה, בחינת מט"ט, בחינת מכנף הארץ, שבו מתלבש ברית עלאה, שהוא בחינת השמש (עיין זוהר שמות ג: וזוהר פנחס רי"ז.) שדי - זה בחינת יחודא עלאה כנ"ל:
וזה אני ה' יחודא עלאה, הוא שמי יחודא תתאה; וכבודי לאחר לא אתן זה בחינת כבוד בשלמות, ותהלתי לפסילים זה בחינת הדבור, כמו שכתוב: "תהלת ה' ידבר פי" הכל כנ"ל:

יב

לשון רבנו, זכרונו לברכה
תהלה לדוד ארוממך אלהי וכו' (תהלים קמ"ה):
א מה שאנו רואים, שעל פי הרב הלומדים חולקים על הצדיקים, ודוברים על הצדיק עתק בגאוה ובוז, זהו מכון גדול מאת השם יתברך. כי יש בחינת יעקב ולבן: יעקב הוא הצדיק המחדש חדושין דאוריתא ולומד תורתו לשמה, וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'למחר לקבל שכרם' (ערובין כב.); ועל שם ששכרו לבסוף, על שם זה נקרא יעקב - לשון עקב וסוף, שכרו לבסוף. ולבן הוא תלמיד חכם, ש"ד יהודי (עיין זוהר פנחס ר"וג:) שתורתו להתיהר ולקנטר, ותלמיד חכם כזה, נבלה טובה הימנו (ויקרא רבה א, עין מתנות כהונה):
וזה ידוע, שאינו נקרא תלמיד חכם אלא על ידי תורה שבעל פה, כי זה שיודע ללמד חמש אינו נקרא תלמיד חכם, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים. וכשלומד בלא דעת, נקרא לבן, על שם ערמימיות שנכנס בו, ושונא ורודף את הצדיקים, צדיק עליון וצדיק תחתון, כי שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא, כמו שכתוב בזהר (ויצא קנג:, ויחי רמה:): צדיקים ירשו ארץ - צדיקים תרי משמע. ושני צדיקים אלו הם: זה הצדיק שחדש זאת התורה שבעל פה, זה צדיק עליון; וצדיק התחתון, זה שלומד החדושין; ותורה שבעל פה הינו שכינתא, כמו שכתוב (בפתח אליהו): 'מלכות פה, ותורה שבעל פה קרינן לה'. וכשהשכינה הנקרא תורה שבעל פה באה בתוך תלמיד חכם שד יהודי, זה נקרא גלות השכינה, ואז יש לו פה לדבר על צדיק עתק וכו'. וכשהאדם לומד בקדשה ובטהרה איזה דין ופסק, שחדש איזה תנא או צדיק אחר, על ידי זה נעשה בחינת נשיקין (עיין זוהר פנחס ר"כ אתא האי טולא ונשיק לי':). ונשיקין זה בחינת התדבקות רוחא ברוחא; כי הפסק הזה הוא דבורו של התנא, ודבור הוא החיות, כמו שכתוב (בראשית ב): "לנפש חיה", ותרגומו: 'לרוח ממללא'. ורוח ממללא, הינו הנפש חיה, היא באה מתורה שבעל

פה, כמו שכתוב (שם א): "תוצא הארץ נפש חיה". נמצא, בשעה שמחדש התנא איזה חדוש ומדבר זה החדוש, זה הדבור בעצמו היא בחינת התורה שבעל פה שחדש, כי משם מוצאה, כמו שכתוב: "תוצא הארץ נפש חיה". נמצא, עכשו כשלומדים את החדוש הזה, וכשמכניסין הלמוד והחדוש בתוך פה, נמצא שמדבקין רוח הצדיק שחדש זה החדוש עם רוח ממללא, הינו עם הדבור הלומד זה החדוש עכשו. וזאת ההתדבקות רוחא ברוחא נקרא נשיקין (זוהר משפטים קכ"ד: תרומה קמ"ו פקודי ר"ן"ו:) נמצא, כשלומדין איזה הלכה שחדשו התנאים, על ידי זה נתדבק רוח התנא עם רוח הלומד, ודומה כאלו נושק את עצמו עם התנא. אבל תלמיד חכם שד יהודי, כשלומד גמרא או פסק דין, עליו כתוב (משלי כ"ז): "נעתרות נשיקות שונא", כי התנא אינו יכול לסבל רוחו של תלמיד חכם שד יהודאין, כי מי יכול לסבל לנשק את עצמו עם נבלה, כל שכן שנבלה טובה הימנו. ואפלו צדיקים שכבר הלכו לעולמם, וכשאנו לומדין תורותיהן, על ידי זה נתדבק רוחם ברוחנו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יבמות צז): 'שפתותיהם דובבות בקבר', וזה על ידי בחינת נשיקה:

וזה בחינת: (בראשית כ"ט) וישק יעקב לרחל, וישא קלו ויבך, פרש רש"י: 'שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה'. רחל - בחינת תורה שבעל פה, שהיא כרחל לפני גוזזיה, שהכל גוזזין ופוסקין ממנה הלכות, והם נעשים לבושין, כמו שכתוב (משלי כ"ז): "כבשים ללבושך", כמו שכתוב (ישעיהו ג): "שמלה לכה קצין תהיה לנו". כשאדם כשר לומד תורת התנא, אזי התנא נושק אותו והוא נושק התנא, וגורם תענוג גדול להתנא, כמו שכתוב: 'שפתותיו דובבות בקבר' וכו'. וזה בחינת: וישק יעקב - הוא התנא, לרחל - היא התורה שבעל פה שחדש, שנשק ודבק את רוחו ברוח הקדש שבשכינה. ויבך - שצפה ברוח הקדש שלו, שהוציא מפיו והכניס בתוך התורה שבעל פה, וראה שבגלות הזה על פי הרב הלומדים אינם הגונים; נמצא שעל ידי למודם שילמדו לא תכנס רוח הקדש של רחל, של תורה שבעל פה, לקבורה, שאין שפתותיו דובבות בקבר על ידי למודו של רשע, ועל ידי זה ויבך על גלותו. ועוד, שלפעמים הלמדן אומר איזה חדוש בשם עצמו ולא בשם התנא, נמצא שעל ידי זה אינו נכנס עם התנא לקבורה, כי אין אומר בשם אומרו (עיין סנהדרין צ':):

ב ואם יקשה לך: הלא תכף כשלומד הלמדן החדוש של הצדיק, היה לו לחזר בתשובה, ואיך מניח התורה שבעל פה את הלמדן לילך ברשעתו? תשובה על זה: ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא - פרוש: בשעה שהגיד הצדיק התורה שבעל פה, הגיד אותה בבחינות (הושע י"ד): "צדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם". וזה: "כי אחי

אביה הוא" ברמאות, בבחינת "ופשעים יכשלו בם"; "וכי בן רבקה הוא" הכשרה, וזה בחינת "צדיקים ילכו בם". ולא עוד, ותרץ ותגד לאביה - הינו זאת הבחינה של "ופשעים יכשלו בם" בא לו בנקל יותר, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה כא:): 'אני חכמה שכנתי ערמה', כי כשאדם לומד תורה, נכנס בו ערמימיות. וזה: "ותרץ" כאדם שרץ במהירות ובנקל; ותגד לאביה שהתורה היא מגדת להלמדן ערמימיות. (וזהו: ותרץ ותגד) לאביה, שהערמימיות בא בנקל ובמהירות יותר לאדם, כי הקדשה צריך סיוע מלעלא, כמו שאמרו (יומא לח עבודה זרה נה): 'הבא לטהר, מסיעין לו', אבל הערמימיות פותחין, יש לו פתחים הרבה (עיין שבת ק"ד. תד"ה איתי) ובא לו בנקל:

ג ואם יקשה לך: אם התנא היה צדיק גמור, איך בא זה הדבר, שאומר תורתו שיכול לסבל שני משמעות: משמעות טוב, דהינו 'צדיקים ילכו בם' ומשמעות להפוך, דהינו 'ופשעים יכשלו בם'. אבל דע, שהתנא היה צדיק גמור, ותורתו זכה מבלי פסלת; ומה שנראה בה משמעות ערמומיות, זה, כי כל העולם מקבלים פרנסתם משמאלה, כמו שכתוב (משלי ג): "משמאלה עשר וכבוד" - בשביל זה נפל התנא בשעת אמירת תורתו לאיזה שגיאה דקה כחוט השערה, לבחינת שמאלה (כדי שעי"ז יקבל שפע ופרנסה. כך מועתק בפל"ח), כדי שעל ידי זה בחינת שמאלה יקבל שפע ופרנסתו לעולם, ולהמשיך להם עשר וכבוד, כמו שכתוב: "משמאלה עשר וכבוד"; אבל מצד התנא אין נפתל ועקש. ועל זה צריך הלמדן לידע קדם למודו, שבשעה שיושב ללמד, הצדיק שבגן עדן ציית לקלה, כמו שכתוב (שיר השירים ח): "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך" (וכמובא בזהר לך לך צב.) (ובזוהר פנחס רי"ג ובשביל זה טוב ללמוד פוסק עם הבאר הגולה כדי להזכיר שם התנא או הפוסק שחידש זה הדין כדי לדבק רוחו ברוחו של זה הצדיק שחידש הדין וכנ"ל): וזה: ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחתו - הינו, כשהלמדן יודע שמע יעקב, שיעקב בן אחתו, בחינת כשרות, שלמד ואמר זאת התורה בכשרות לשמה, ויעקב, הינו התנא, ציית לקלה. וירץ לקראתו ומחבק ומנשק לו, הינו שעל ידי למודו מתדבק רוח התנא ברוחו, זה בחינת נשיקין; ויביאהו אל ביתו - שמביא את רוח התנא לתוך התורה שלומד עכשו, כי שם ביתו, כמו שכתוב: "תוצא הארץ נפש חיה". ויספר ללבן - לשון ספיר ואור, שרוח התנא מאיר להלמדן ומבאר לו את הדברים האלה - פרש רש"י: שלא בא אלא מתוך אנס אחיו, שנטל ממנו ממונו; פרוש, שרוח התנא מודיע להלמדן, שלא בא התנא לבחינה הזאת, שיסבל תורתו משמעות ערמימיות, אלא מתוך אנס אחיו שנטל ממונו, כדי 'בשמאלה עשר וכבוד', כדי להמשיך להם שפע גשמיות. כשידע הלמדן כל זה, יאמר לבן: אך עצמי ובשרי אתה, דהינו שיתקשר הלמדן עם התנא בהתקשרות גדול.

וישב עמו חדש ימים - ויתישב בדבר עם רוח התנא, איך לחזר בתשובה, לחדש ימיו שעברו בחשך, בבחינת (תהלים ק"ג): "תתחדש כנשר נעוריכי". אבל תלמיד חכם, שד יהודי, אינו רואה כל אלה ואינו שומע שמע בן אחותו; "ויאמר לו אחי אתה" - שלבן חושב ואומר, שגם התנא לא אמר תורתו אלא בערמימיות, ואין בה שום צד כשרות, וחושב שהוא אחיו ברמאות, שכלו רמאות, חס ושלום, ואינו רוצה לחזר בתשובה, ודובר על צדיק עתק בגאוה ובוז:

ד ודע, שזה מכון מאת השם יתברך, שהקדוש ברוך הוא מפיל איזה צדיק גדול בפיו של הלמדן; הינו הלמדן דובר רעות על הצדיק, כדי שהצדיק יקח התורה שבעל פה, הינו השכינה, מהגלות שבפה הלמדן, ומעלה אותה לשרשה ממדרגה למדרגה: מתחלה לבחינת חבוק, ואחר כך לבחינת נשוק, ואחר כך לבחינת זווג. כמו שכתוב (שיר השירים ב): "אני חבצלת השרון" - בתחלה היא ירקה כחבצלת (עין בזהר ויחי רכא. אמר קז.), כמו שאמרו (מגלה יג.): 'אסתר ירקרקת היתה'. וזה בחינת חבוק - "וימינו תחבקני" (שה"ש ב). כי השמחה בא מהלב, כמו שכתוב (תהלים ד): "נתתה שמחה בלבי", והלב הוא בינה (פתח אליהו) ששם יין המשמח, שהוא עלמא סתימא, בחינת (שם קד): "ויין ישמח לבב". והצדיק שנופל לתוך פה הלמדן, שהלמדן דובר עליו עתק, והוא מבין שאלו הדברים שהלמדן דובר עליו הם צרופים מאותיות שבתורה שבעל פה, ומבין מאיזה הלכות נעשו הדבורים אלו, ומקבל אותם בשמחה ובאהבה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פח:): 'הנעלבים וכו', שמחים ביסורים ועושים מאהבה'. ואהבה, שהצדיק מקבל את החרפה באהבה, זה בחינת חבוק, "וימינו תחבקני"; ועל ידי השמחה ששמח ביסורין [הוא] מעלה לבחינת "אני חבצלת השרון", לבחינת לב, כמו שכתוב: "נתתה שמחה בלבי"; ואז הוא בבחינת (תהלים ע"ג): "צור לבבי", שבבחינת תורה שבעל פה הנקראת צור, כמובא בתקונים (תקון כ"א מג.): 'אלמלא לא הכה משה רבנו, עליו השלום, את הצור, לא היו צריכין לטרח כל כך בתורה שבעל פה'. וזה בחינת (בראשית י"ד): "וירק את חניכיו", שאברהם הוא בחינת ימין, בחינת חבוק; 'וירק' - זה בחינת קו הירק, שנמשך מבינה ומקיף את כל העולם (עיין חגיגה יב). וחניכיו זה בחינת חסדים, כמובא במדרש (בראשית רבה מג), לשון חניכתו, ששמן אברהם כשמו; הינו שקו הירק מבחינת אני חבצלת, בחינת אסתר ירקרקת, זאת עליה יש לשכינה על ידי חבוק ימין. ועקר בנינה על ידי חכמה, שאז ראויה לזווג, כמו שכתוב (בראשית כ): "וגם אמנה אחותי בת אבי אך לא בת אמי" וכו', ואז: "ותהי לי לאשה", שאז היא ראויה לזווג (כמובא בזהר אמר ק: רבי אבא שלח לה לרבי שמעון, אמר: אימתי זווגא דכנסת ישראל

במלכא קדישא? שלח לה: וגם אמנה וכו' עין שם). ואיתא בפרוש ספרא דצניעותא, שהנשיקין היא על ידי החכמה, כשנתעוררים השפתים עליונים, שהן נצח והוד עליונים, לבחינת זווג, לבחינת התדבקות רוחא ברוחא, אזי נתעוררין נצח והוד תחתונים לזווג, לאתדבקא גופא בגופא. נמצא, כשהצדיק משכיל בחכמתו ויודע מאיזה צרופין של תורה שבעל פה נעשה אלו הצרופין שהלמדן דובר עליו, והצדיק לומד אלו הצרופין ועושה מהם צרוף הלכה שהיה מקדם שנתקלקל - כשיש לו זאת החכמה, אזי על ידי החכמה הזאת השכינה היא מבחינות (שיר השירים ב): "שושנת העמקים", מבחינת נשיקין, בחינת "שפתותיו שושנים", בחינת אתדבקות רוחא ברוחא, ואז מתעורר זווגא דגופא בגופא, שהשכינה בין תרין צדיקיא יתבא, בין צדיק עליון, שהוא התנא שחדש זאת התורה ועכשו משפיע בה, ובין צדיק התחתון, הלומד להתורה ומעלה להשכינה מיין נוקבין כדי שתתדבק. וזה (שיר השירים ה): "שפתותיו שושנים", על ידי בחינת נשיקין; "נטפות מור עבר" לשון מעבר לעבר, הינו שנוטף להשכינה ריח טוב משני עברים, מצדיק עליון ומצדיק תחתון, וזה (שם ז): הדודאים נתנו ריח ששני דודים הינו שני הצדיקים נתנו ריח:

וזה שאמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי הורמיז בר ליליתא, דהוה קא רהט אקופא דשורא דמחוזא, ורהט פרשא כי רכב סוסיא מתתאי, ולא יכיל לה. זמנא חדא הוי מסרגין לה תרתי חיותא וקימין אתרי גשרי דדונג, ושור מהאי להאי ומהאי להאי, ונקט תרי כסא דחמרא בידה ומורק מהאי להאי, ולא נטפי מניהו נטפא לארעא. ואותו היום יעלו שמים ירדו תהומות הוה, ושמעת מלכותא וקטלה.

רשב"ם: הורמיז - שד הוא, כדאמרינן בסנהדרין: מפלגך לתתאי דהורמיז. אקופא דשורא - על שני החומה; והאי עבדא, להודיע צדקותיו של הקדוש ברוך הוא, שמרחם על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו להזיק, וגם שלא לצאת בדרך יחידי. ורהט פרשא - לפי תמו. ולא יכיל לה - שהיה השד רץ ביותר. ומיהו, הפרש לא היה מתכון לכך. מסרגין - שהיה אכף וסרגא נתונין על הפרדות. אתרי גשרי דדונג - שם אותו נהר, והיו רחוקים זה מזה, והשד מדלג מפרדה זו לפרדה זו. תרתי כסי דחמרא - שניהם מלאים יין. והוה מורק - תרויהו ביחד, זה בתוך זה, בהדי דקא משור, ואין נשפך אפלו טפה אחת, ואף על פי שהיה אותו היום רוח סערה, שהיו עולים יורדי הים באניות עד לב השמים ויורדים עד תהומות מכח הרוח, ואף על פי כן לא נפלה טפה לארץ. יעלו שמים וגו' - פסוק הוא גבי יורדי הים בתהלים. שמעת בי מלכא וקטלה - מלכא דשידא, שאין דרכו של שד להראות

לבני אדם, והרגוהו מפני שהיה מגלה סודם. ואית דאמרי: בי מלכא - קיסר, שהיה ירא שלא יטל מלכותו, שהיה אותו שד מאדם שבא על שדה, והיה דר בין האנשים.

לדידי חזי לי הורמיז - פרש רבנו שמואל: שד הוא. בר ליליתא - זה תלמיד חכם, שד יהודאין, וזה: 'בר ליליתא', כמובא במדרש (שוחר טוב תהלים יט): 'איך ידע משה בין יום ללילה כשהיה ברקיע? ומובא, כשלמד עמו תורה שבעל פה, ידע שהוא לילה', וזה בר ליליתא, שעקר הלמדן מתורה שבעל פה. והוה רהט אקופא דשורא - זה צדיק הדור, שתלמיד חכם, שד יהודאין, רודף את הצדיק הדור שנמשל לחומה, כמאמר חכמינו, זכרונו לברכה (בבא בתרא ז:): 'תלמיד חכם אין צריך לנטירותא', עין שם. ורהט פרשא - פרש רבנו שמואל: 'לפי תמו'. פרשא - זה התנא, שחדש זאת התורה ופרשה אותה יפה והוציא לאור תעלומה, גם אותו רודף, אבל לפי תמו, כי תלמיד חכם, שד יהודי, אינו מכון לרדף את התנא, וזאת הרדיפה נעשה ממילא. כי רכב סוסיא מתתאי - כי הלמדן, על ידי שלומד תורת התנא, על ידי זה מחזיר נפשו של התנא לתוך גופו של התנא; החזרת נפש לגוף, כמו רכיבת הסוס, שהסוס טפלה לו (עיין זוהר פנחס רכ"ח:).וזה מתתאי, כי התחתונים גורמים בלמודם להרכיב נפש התנא על סוסו, על גופו, כמו שכתוב: "שפתותיו דובבות" וכו'. אבל 'ולא יכיל לו' - שהתנא לא יכול לסבל נשיקתו, כי נבלה טובה הימנו, ונעתרות נשיקות שונא, והתנא בורח ממנו. ואם יקשה לך: איך הוא אינו מחזיר תורתו של התנא ללמדן למוטב, ואדרבא, שנתוסף לו גדלות ביותר, ואיך בא זה, שמתורה הקדושה של התנא יכול הלמדן להכשל. ותרץ על זה: זמנא חדא הוי מסרגין לה תרתי חיותא - כי לפעמים התנא נופל לאיזה שגיאה דקה מן הדקה, כדי שעל ידי זה ימשיך לעולם תרתי חיותא; כי יש שני מיני חיות: חיות רוחני - ארך ימים בימינה, וחיות גשמי - "בשמאלה עשר וכבוד"; והתנא מחמת דבקותו העצומה בחיות הרוחני, אינו מתיר את עצמו, חס ושלום, מכל וכל מחיות הרוחני, ומחמת שהוא נפל לבחינת הלמוד [שלא לשמה] בשביל חיות גשמי. קימין אתרי גשרי דדונג, ושור מהאי להאי - כמו אדם שעומד על גשר של שעוה ואינו יכול לעמד - קופץ על גשר השני; ומחמת שגם השני של שעוה, קופץ על הראשונה, קופץ מהאי להאי. כן התנא - עקר למודו תמיד לשמה, ומחמת שצריך להמשיך חיות גשמי לעולם, מפילין אותו ללמוד שלא לשמה, אזי נוטלין ממנו למוד בחינת לשמה, ושוור מלשמה לשלא לשמה; ומחמת קדשתו ופרישותו, שוור וקופץ משלא לשמה ללשמה, כי זאת הבחינה אצלו כמו גשר של דונג, שאין יכולים לעמד עליו. שוור לתוך לשמה, ומלשמה - מחמת הכרח לטובת העולם - שוור מהגשר הזאת, שהוא אצלו עכשו כמו גשר של דונג, ושוור מזה

לזה ומזה לזה, ועל ידי זה יש בתורתו בחינת "ופשעים יכשלו בם". התקון לכל הנ"ל. ונקיט תרי כסא דחמרא בידה - כי יש שני בחינת יין, בחינת תורה שבעל פה, בחינת יין מלכות רב (אסתר א), ובחינת בינה לבא, שמחת הלב, "ויין ישמח לבב", גם הוא בחינת יין. ומורק מהאי להאי - שימשיך קו ירק מהאי, בבחינת "וירק את חניכיו" כנ"ל. וזה חבוק, שיקבל באהבה את הרדיפה וישמח ביסורין, על ידי זה השכינה, שהוא תורה שבעל פה, היא בבחינת חבוק, בבחינת "אני חבצלת", ירקה כחבצלת, שיהיה החבוק בשלמות. וזה: ולא נטפא מניהו לארעא; ואותו היום יעלו שמים ירדו תהומות הוה - הינו, שהשכינה ישבה בין תרין צדיקיא: צדיק עליון - זה בחינת "יעלו שמים"; "ירדו תהומות" - זה בחינת צדיק תחתון, זה בחינת נשיקין, בחינת "נטפות מור עבר" כנ"ל; ועל ידי מה נעשית בחינת נשיקין, בחינת "נטפות מור עבר"? על ידי החכמה כנ"ל. וזה: ושמע מלכותא וקטלה - הינו שישכיל וישמע את התורה שבעל פה, הנקרא מלכות פה, וישכיל מצרופיו היוצאים מתלמיד חכם, שד יהודי, ישמע וישכיל בשעה ששומע החרופין והגדופים היוצאים מפה תלמיד חכם שד יהודי, ישמע תורה שבעל פה, על ידי זה קטלה - כי עקר חיות של הקלפות והשדין אינם אלא מניצוצי השכינה, כל זמן שהיא אינה בשלמות ויש לה איזה חסרון, אזי יש להם חיות. כשמעלין אותה לבחינת חכמה, ששם עקר בנינה, וכשנבנית בשלמות - על ידי זה וקטלה לשד יהודי:

וזה פרוש: תהלה לדוד, תהלה - לשון ערבוב, כמו שכתוב (איוב ד): "ובמלאכיו ישים תהלה". דוד - זה בחינת תורה שבעל פה; הינו כשהתורה שבעל פה נופלת ונתערבב לצרופים אחרים כנ"ל. ארוממך אלקי המלך - התרוממות שלה על ידי אלקי, בחינת חסד אל כל היום (תהלים נ"ב). המלך - לבחינת בינה לבא, שהלב בנפש כמלך במלחמה (ספר יצירה פ"ו). ואברכה שמך - הינו אחר כך מעלה את התורה שבעל פה לבחינת חכמה כנ"ל, הנקרא ברוך על שם רבוי דברכאן, כי החכמה היא מקור הברכה (עיין זוהר תרומה קס"ב. האזינו רפ"ט. ובתיקון ע', ובבחיי פ' ויחי ופרשה בשלח):

יג

אשרי העם ידעי תרועה וכו' (תהלים פ"ט) (עיין בסוף הספר כל התורה הזאת מכת"י רבינו ז"ל בעצמו בנוסח אחר.:

א להמשיך השגחה שלמה אי אפשר, אלא עד שישבר תאות ממון, ושבירתה הוא על ידי צדקה. כי איתא בזהר (פינחס רכד.): 'רוחא נחת לשכך חמימא דלבא, וכד נחת רוחא, לבא מקבל לה בחדוה דנגונא דליואי'. 'רוחא' - זה בחינת צדקה, שהוא רוח נדיבה, על

ידו מקררין חמימות תאות ממון. וזה בחינת (תהלים ע"ו): "יבצר רוח נגידים" - שהרוח ממעט תאות הנגידות והעשירות. 'נגונא דליואי' - זה בחינת משא ומתן באמונה, ששמח בחלקו ואינו אץ להעשיר. כי הנגינה זה המשא ומתן, כמו שכתוב (שם פ"א): "שאו זמרה ותנו תף".

'חדוה' - זה ששמח בחלקו, וזה בחינת קטרת, שמקשר חמום הלב עם הרוח, וזה (משלי כ"ז): "קטרת ישמח לב", וזה בחינת (דברים ל"ג): "ישימו קטרה באפך", שעל ידי בחינת קטרת הנ"ל נתבטל בחינת (בראשית ג): "בזעת אפך תאכל". וזה בחינת התגלות משיח, שאזי יתבטל חמדת הממון, כמו שכתוב (ישעיהו ב): "ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואלילי זהבו". וזה בחינת (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'". 'וכל זמן שיש עבודה זרה זאת של ממון בעולם, חרון אף בעולם' (עיין סנהדרין קי"ג ועיין ספרי פ' ראה:); וכפי הבטול של עבודה זרה זאת - כן נתבטל החרון אף, בבחינת "רוח אפינו משיח ה'", ונתמשך חסד בעולם, בבחינת (תהלים י"ח): "ועושה חסד למשיחו". וכשיתגלה חסד הזה, יתמשך הדעת, שהיא בנין הבית, בבחינת (שם ה): "ואני ברב חסדך אבוא ביתך", כמו שכתוב בזהר (פינחס רכ:): 'וימינא דא זמין למבנא בי מקדשא - כי הדעת הוא בחינת בית, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש' וכו':

ב וזה בחינות התגלות התורה של לעתיד לבוא, כמובא בזהר (עיין זוהר בהעלותך קנ"ב) שלעתיד יתגלה אוריתא דעתיקא סתימאה; כי עקר קבלת התורה על ידי השכל, שהוא משה משיח (זוה"ק בראשית כ"ה כ"ז), כמו שכתוב (משלי כא): "עיר גברים עלה חכם". ומי שיש לו בחינת משה משיח, יוכל לקבל תורה, ויכול להמשיך הארת התורה ללמד שאר בני אדם; כי התגלות התורה בא מיחודא דקדשא בריך הוא ושכינתה, כמו שכתוב (שם א): "שמע בני מוסר אביך" וכו' - 'אביך' דא קדשא בריך הוא, 'ואמך' דא כנסת ישראל (זהר יתרו פה. פינחס ריג.); ויחודם - על ידי העלאת נפשות ישראל בבחינת מיין נוקבין, והחכם יכול לקח הנפשות ולהעלותם בבחינת מיין נוקבין, בבחינת (שם יא): "ולקח נפשות חכם", ועל ידי היחוד הזה נולד התורה; וכשעולה החכם עם הנפשות, בבחינת עיר גברים עלה חכם, על ידי זה - "וירד עז מבטחה":

ג ונפש - זה בחינת רצון, שכל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור, כל אחד ואחד יש לו איזהו רצון, והצדיק לוקח כל הרצונות ועולה עמהם, ואחר כך - "וירד עז מבטחה", בבחינת (יחזקאל א): "והחיות רצוא ושוב"; 'רצוא' - בעליות הנפשות, 'ושוב' - בחזרת הנפשות, עם התגלות התורה. וזה שמובא בתקוני זהר (תקון ע, קט.): 'רצוא' - דא נוריאל,

'ושוב' - דא מט"ט שר הפנים; נוריאל - דא נור דלוק (זהר בראשית כג: ובתקונא שבעין) בחמימות תאות ממון, ושוב - דא מט"ט שר הפנים, דאיהו רש"ים בשם מש"ה, דאיהו משיח; שהוא "רוח אפינו", שעל ידו נשתכך החמימות. וזה: שככה - גימטריא משה (זהר בהר קיא: פינחס רלא.), שהוא משכך אלילי כסף וזהב; רצוא - דא רצון, שהוא הנפש, ושוב - דא משה, שמקבל התורה:

ד ועל ידי המשכת התורה נמשך השגחה, כי התורה היא טנת"א (טעמים, נקודות, תגין, אותיות), שהם תלת גונין דעינא, ובת עין. וזה שמתחלת התורה ב'בראשית' (תקוני זהר דף יח:): תמן ראשי, תמן בת. ראשי - "אלה ראשי בית אבתם" (שמות ו), שהאבות הם תלת גונין דעינא; תמן בת - דא בת עין. נמצא, כשחכם מביא תורה כנ"ל, נמצא שמביא כח הראות של השגחת השם יתברך עלינו; וכל אחד, כפי קרובו אל התורה, כן השגחת השם יתברך עליו. כי עקר כח הראות, מחמת שמכה בדבר הנראה, וחוזר כח הראות מחמת ההכאה לעינים, ונצטיר הדבר הנראה בעינים, ואז העינים רואים את הדבר הנראה, כי הראות מביא את הדבר לתוך העינים. אבל כשהדבר הנראה הוא רחוק, אז קדם שיגיע כח הראות להדבר הנראה, מתפזר בתוך האויר ונתעכר, ואין מגיע בהכאה על הדבר, ועל ידי זה אין חוזר הראות לעינים, ואז אין העינים רואין, כי עקר הראות הוא מחמת ההכאה. וזה (תהלים פ): "שוב נא הבט משמים וראה" - שישוב הבטה שמביט משמים עלינו, ישוב על ידי ההכאה, ישוב הראות לעיניו, ואז: 'וראה', כי הראיה על ידי השבת ההבטה. וזה בחינת: "והחיות רצוא ושוב"; והחיות - הינו התורה, שהיא החיים, 'רצוא' - בבחינת הבטה מעלא לתתא, 'ושוב' - בבחינת הכאת הראות בדבר הנראה, ונחזר לעינים ונצטיר בעינים, כי העינים הם כמראה לטושה, שנתראה בהם כל דבר שעומד כנגדו. ועל ידי שאנחנו קרובים אל התורה, נמצא שאנחנו קרובים אל הראות, ועל ידי זה כח הראות נחזר לעיניו, ונתראים ונצטירים אנחנו בעיניו. אבל העכו"ם, מחמת שהם רחוקים מהתורה, הם רחוקים מהשגחתו, והשגחתו אין מגיע עליהם בהכאה. נמצא השגחתו על העכו"ם בחצי הראות, בבחינת רצוא, ועלינו השגחתו בשלמות:

ה

וזהו בחינת תקונא דמרכבתא עלאה ומרכבתא תתאה - שעל ידי החכם שלוקח הנפשות ועולה עמהם, וירד עז מבטחה, נתתקנו שני המרכבות.

כי יש ארבע חיות בבחינת נפש, וכסא, ויושב על הכסא. אריה שבבחינת נפש - זה בחינת (שיר השירים ה): "אריתי מורי עם בשמי"; 'מורי' - זה בחינת "מרת נפש" (שמואל א א), בחינת (מלכים ב ד): "ונפשה מרה לה", זה בחינות פגם הנפש, פגם הרצון; כשרוצה דבר

תאוה זה הרצון, הוא פגם ומרה לנפש. ועכשו כשבא זה האדם לחכם הדור עם נפשו ורצונו, וחכם הדור לוקח כל הרצונות ולוקט אותם אחד לאחד, כדי להעלות אותם כנ"ל, ואז מלקט גם כל הרצונות והנפשות שנפלו. וזהו בחינת: 'אריה' - לשון לקט, שמלקט מרת הנפש, הינו פגם הנפש; "עם בשמי" - עם הרצון הטוב שמעלה ריח טוב. ובחינת שור שבנפש - זה האור המצחצח שנתוסף בנפש מחמת הקבוץ, שנתקבץ פזורי הנפש, ואז מאיר הנפש ביותר, כי כשהרצון אין מאיר, אז הנפש בבחינת ונפש רבינו עובדיה מברטנוראה, כי עקר הרעב מחמת העדר האור, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא עד:): "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן" - 'מכאן שהסומא אינו שבע', כי עקר השבע מחמת האור שיראה בעיניו, ועל ידי שאינו רואה, אין נתמלא נפשו, הינו רצונו, כי "טוב מראה עינים מהלך נפש" (קהלת ו); וכשמצחצח נפשו בצחצחות האור, אזי "ונפש רבינו עובדיה מברטנוראה מלא טוב" (תהלים ק"ז), בבחינת (ישעיהו נ"ח): "והשביע בצחצחות נפשך". וזה בחינת שור, לשון הסתכלות, בחינת מראה עינים מהלך נפש. ונשר שבבחינת נפש - זה החדוש שנתחדש הנפש בעליתה בבחינת עבור. וזה בחינת נשר - "תתחדש כנשר נעוריכי" (תהלים ק"ג). ואדם שבנפש - זה בחינת (בראשית ב): "ויהי האדם לנפש חיה", כי האדם בחינות מסכני ועתירי, כמו שכתוב (בהקדמת הזהר יג:): "נעשה אדם בצלמנו" - עתירי, "כדמותנו" - מסכני. וכשנתלקטו הנפשות, אזי הם בבחינת אדם, נפשות גדולות וקטנות, בבחינת מסכני ועתירי. ואופנים - הן הגופין, כי עקר פעלותיהן של הגופין אינו אלא מן החיות שבנפש, שהנפש מראה פעלותיה על ידי איברי הגוף, ואין לגוף שום תנועה עצמית, והכל על ידי כחות הנפש. וכסא שבבחינת נפש - הוא נפש החכם שנתכסה, בבחינת (משלי ג): "יקרה היא מפנינים" [כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ד:) מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים], כי מחמת שנפש החכם הוא יקר, הוא נתכסה לפני ולפנים, וכל הנפשות נעשין לבושין אצלה. והאדם היושב על הכסא - הוא דעתו של החכם, כי "גם בלא דעת נפש לא טוב" (משלי י"ט). ויש ארבע חיות בתורה: אריה שבתורה, כי התורה נקרא עז - "ומה עז מארי" (שופטים י"ד); ושור שבתורה - זה בחינת (משלי ח): "בי שרים ישרו"; ונשר שבתורה - זה בחינת חדושין דאוריתא, בבחינת "תתחדש כנשר". ואדם שבתורה - זה בחינת (במדבר י"ט): "זאת התורה אדם", ויש בה קלות וחמורות, שהם בחינת מסכני ועתירי; וכסא שבבחינת תורה - הם דברים שכסה עתיק יומין (פסחים קיט. ועין זהר בהעלתך קנב.), והם מכסים את עצמן בספורי התורה; ויושב על הכסא - הוא עתיק יומין, בבחינת (דניאל ז): "ועתיק יומין יתב"; ואופנים שבתורה - הן הן גופי הלכות (עיין זוהר הנ"ל):

וזה שמביא בתענית (כג:): מעשה דרבי יונה: כד הוה אצטריך עלמא למטרא, אמר: אזיל ואיתי בזוזא עבורא; והוי קאי באתרא עמיקי, באתרא צניעא מכסי שקא, ועל ידי זה ואתי מטרא. כד הוה מצטריך עלמא למטרא - הינו לתורה, כמו שכתוב (דברים ל"ב): "יערף כמטר לקחי". אמר, אזיל ואיתי בזוזא עבורא. עבור זה בחינת ע"ב רי"ו (עיין תיקון י' ותיקון כ"א ותיקון ס"ט); ע"ב הוא שכוך, רי"ו - זה בחינת חמימות. בזוזא - זה בחינת תאות ממון, הינו דאזל לשכך תאות ממון כנ"ל. והוה קאי באתרא עמיקי - על ידי ששכך תאות ממון זכה לאתרא עמיקי, שהוא בחינת חסד, כמראה החמה עמקה מן הצל (שבועות ו:), וחסד הוא אור יום, כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "יומם יצוה ה' חסדו"; ועל ידי החסד זכה לבנין הבית, לבחינת שכל כנ"ל. וזה: אתרא צניעא, שהוא בית המקדש, שהוא השכל, כמו שכתוב (משלי י"א): "ואת צנועים חכמה". והוה מכסי שקא - זה בחינת לקיחת הנפשות להעלות אותם, כנ"ל: "ולקח נפשות חכם", וכלליות הנפשות הם מכנים בשם שק, כי הם מתעדנים משקיא דנחלא, בבחינת "והשביע בצחצחות נפשך", ועל ידי זה: ואתי מטרא - שהמשיך תורה, בבחינת "וירד עז מבטחה":

ו אך צריך לבקש מאד ולחזר אחר חכם כזה, ולבקש מהשם יתברך, שיזכה למצא חכם כזה, שיקבץ הנפשות, בבחינת: "ולקח נפשות חכם", ויעלה אותם ויורד עמהם תורה. כי גם החכם בעצמו אי אפשר שיעשה זאת בשכל אחד, כי הם שני שכליים: מה שמקבץ הנפשות הוא שכל אחד, ומה שמעלה אותם ומוריד עז מבטחה הוא שכל אחר. וזה בחינת שין של שלשה ראשים ושין של ארבעה ראשים, שהשני שינין הם השני שכלים: וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה: אשתעו לי נחותי ימא: בין גלא לגלא תלת מאה פרסי, ורומיא דגלא תלת מאה פרסי. זמנא חדא הוי אזלינן בארחא, ודלינן גלא, עד דחזינן בי מרבעתא דכוכבא זוטא, דהוי כמבזר ארבעין גריוא בזרא דחרדלא; ואי דלינן טפי, הוה מקלינן מהבלא. ורמיא לה גלא קלא לחברתה ואמרה לה: חברתי מי שבקית מידי בעלמא דלא שטפית, וניתי אנא ונחרבה. אמרה לה: פוק חזי גבורתא דמרך, דאפלו כמלא חוטא דחלא לית דעבר, שנאמר: האותי לא תיראו נאם ה' וכו':

רשב"ם: בין גלא לגלא וכו' - משום דקאמרינן בסמוך, 'ורמא גלא קלא לחברה', אצטריך לאשמעינן דמשלש מאות פרסי שמע קולו של חברו. דלינן גלא - יותר משעור גבהו השליכנו למעלה עד לרקיע; אי נמי, הבלא דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לת"ק שנה שיש מן הרקיע לארץ. מרבעתא - שכיבא. דכוכבא זוטא - כוכב קטן שבקטנים. בזרא - בית זרע ארבעים כור של חרדל, דנפישי מכל שאר זרעים. מקלינן מהבלא - נשרפין מחם הכוכב. ורמא לה גלא - נתן קולו, כלומר, צעק, כדגמת תהום אל תהום קורא לקול וגו',

ושמא המלאכים הממנים עליהם הם. שבקית מידי בעלמא וכו' - מפני שהגביה כל כך, היה סבור שיצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם. ונחרבה - מפני עוון הדור. אמר לה - גלא לחברה. פוק חזי גבורתא דמרך וכו' - כלומר, אין לי רשות לצאת. כמלא חוטא דחלא - כמלא רחב החוט איני יכול לצאת חוץ מן החול. שנאמר האותי לא תיראו - תלמודא קאמר לה.

נחותי ימא - הינו ממשיכי ימא דאוריתא לזה העולם. בין גלא לגלא תלת מאה פרסי - שהוא בחינת שין הנ"ל. ורומיא דגלא תלת מאה פרסי - שהוא בחינת שין שניה הנ"ל (הינו בחינת שני השכליים הנ"ל, שהוא השכל של קבוץ הנפשות, והשכל של העלאת הנפשות להמשיך תורה, שאלו שני השכליים של הצדיק שהוא חכם האמת הם בחינת שני שינין כנ"ל). והגלים הם הנפשות, בבחינת צהלי קולך בת גלים, שהיא בת אבהן (כמו שדרשו רבותינו ז"ל סנהדרין צד:). (עיין זוהר ויחי רמ"ט:): בין גלא לגלא - אלו החכמים שהם בין גלא לגלא, הינו מחברים כל הנפשות, בבחינת "ולקח נפשות חכם". תלת מאה פרסי - שהיא בחינת שין אחת. ורומיא דגלא תלת מאה פרסי - הינו להעלות הנפשות, זה בחינת שין אחרת. זמנא חדא אזלינן בארחא - הינו שאנחנו נכנסנו לעורר זווג, הנקרא ארח, כמו שכתוב (תהלים קל"ט): "ארחי ורבעי". ודלינן גלא - הינו שדלינן הנפשות למעלה, בבחינת עיר גברים עלה חכם. עד דחזינן בי מרבעתא דכוכבא זוטא - הינו שגרמנו זווגא עלאה. מרבעתא - זה בחינת זווג, כמו שכתוב: "ארחי ורבעי". שכינתא נקראת בשעת זווג כוכבא זוטא, כמובא בזהר (בלק קצא.), 'אתעבידת נקדה זעירא מגו רחימתא, כדין אתחברא בבעלה', עין שם. והוה כמבזר ארבעין גריוא בזרא דחרדלא - כמובא בזהר (פינחס רמט:): 'האי חיה כד אתעברא, אסתתמת ולא יכילת לאולדא, עד דאתיא נחש ונשך בעריתא, כדין אתפתחת ונפק מנה דמא, והיא שתית לדמא'. וזה בחינת 'בזרא דחרדלא', הינו בחינת טפת דם כחרדל, דנפק מנה מחמת הנשיכה בבית הזרע. 'בזרא' - פרש רבינו שמואל: 'בית זרע'. ואחר כך אולידת, והתולדה הזאת היא התורה כנ"ל, והתורה הזאת היא הולכת דרך ארבעים יום, הינו בחינת שאר חיותא שהם ארבעים, עשרה לכל סטר, כמובא שם (בזהר הנ"ל), וזה בחינת ארבעין גריוא, בחינת ארבעין חיותא, שהם ארבעים יום של התורה:

ואי דלינן טפי, הוה מקלינן מהבלא - כי (קהלת ח): "יש הבל אשר נעשה על הארץ, אשר יש צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים" וכו', ועל ידי ההבל הזה רבים נתפקרו, שרואים "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו". ואי דלינן הרבה נפשות, אזי בודאי הוה מקלינן - לשון קולא, 'מהבלא' - מהבל הזה, ולא היה הבל הזה כל כך קשה על העולם. ורמיא

גלא קלא לחברתה: חברתי, מי שבקית מידי בעלמא דלא שטפיתה, וניתי אנא ונחרבה - הינו, כשאחר כך, כשכל אלו הנפשות חוזרים מעבור הנ"ל, ועל ידי הכלליות נתוסף בהם אהבה זה לזה, ואז מעוררין אלו לאלו ואומרים זה לזה ומזכירין זה את זה: אחי, שמא שבקת איזה מדה בעולם הזה, שעדין היא מושלת עליך ואין אתה יכול להתגבר עליה. וניתי אנא ונחרבה - הינו אסיע לך לכלות את המדה הזאת ממך. והשיב לו: פוק חזי גבורתא דמרך, שהוא החכם הנ"ל; ראה כמה כחו גדול, דאפלו כמלא חוטא דחלא לית דעבר - פרש רבנו שמואל: אפלו כמלא רחב החוט לא יכלתי לצאת חוץ מן החול; פרוש: את שואלת אותי, שמא שבקתי מדה בעולם שעדין לא תקנתי אותה - תדע חברתי, שעדין אני משקע בכל התאוות, ועדין לא יצאתי מן החול אל הקדש אפלו כמלא חוט, ובודאי מי שהוא במדרגה כזאת, בודאי לית דעבר - הינו שאי אפשר לו לבוא לבחינות עבור הנ"ל (עיין זוהר ויקהל קצ"ה: רי"ג:); ואף על פי כן, פוק חזי גבורתא דמרך - הינו כח החכם, שכל כך כחו חזק, שאפלו נפש שלי העלה בעבור:

וזה פרוש: אשרי העם - זה בחינת השגחה, ידעי תרועה - זה בחינת יעקב (עיין תיקון נ"ה), שהוא בחינת צדקה, כמו שכתוב (תהלים צ"ט): "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית". ה' - זה בחינת הויות, בחינת חסדים. באור פניך - זה בחינת השכל, כמו שכתוב (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו". יהלכון - אלו הנפשות, בחינת מהלך נפש.

(עוד מצאתי כתב יד רבנו, זכרונו לברכה, ששיך להתורה הנ"ל, אך מצאתי רק קצה הניר, ולא נכתב שם רק סופו של ענין, וחסר התחלת הענין, וזהו:)

התורה , שהיא בחינת ראיה, טנת"א כנ"ל, "כל בשר יחדו" - זה בחינת לקיטת הנפשות כלם, בבחינת לקח נפשות חכם כנ"ל; כי פי ה' דבר - כל זה נעשה על ידי רוח נדיבה כנ"ל, שהוא פי ה', כמו שאמרו חז"ל: בפיך זו צדקה (עד כאן לשונו ז"ל). ומובן הדבר, שמביא המקרא: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" ומבאר כל המאמר הנ"ל, שהוא מפרש בפסוק זה, אך בעוונותינו הרבים חסר פרוש רישה דקרא (עיין בסוף בנ"א של כת"י רבינו ז"ל בעצמו מובא כל הפסוק הזה):

יד

תקעו בחדש שופר בכסא וכו' (תהלים פ"א).

א להמשיך שלום בעולם, צריך להעלות כבוד הקדוש ברוך הוא לשרשו, הינו ליראה, כמו שכתוב (דברים כ"ח): "ליראה את השם הנכבד".

ב

ואי אפשר להעלות את הכבוד אלא על ידי תורת חסד; "ותורת חסד" - אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סכה מט:): 'זהו הלומד תורה על מנת ללמדה', כי זה עקר כבודו, כמובא בזהר (יתרו סט.): 'בשעתא דשאר עכו"ם אתין ואודן לקדשא בריך הוא, כדין אסתלק ואתיקר שמא דקדשא בריך הוא עלא ותתא, כמו גבי יתרו: בשעתא דאמר יתרו: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים", כדין אסתלק ואתיקר שמא דקדשא בריך הוא'. נמצא, זהו כבודו, כשבני אדם שהם מחוץ לקדשה מקרבין את עצמן לפנים מהקדשה - הן גרים שמגירין, הן בעלי תשובה, שגם הם היו מבחוץ - וכשמקרבין ומכניסים אותם לפנים, זהו כבודו:

ועכשו הכבוד בגלות, כי עקר הכבוד אצל העכו"ם, ואנחנו בני ישראל שפלים ונבזים. ולעתיד לבוא, שיתגלה כבודו מבין החשך, כמו שכתוב (ישעיהו מ): "ונגלה כבוד ה'" וכו', כי "אז יטו כלם לעבדו שכם אחד" (צפניה ג), "אז יאמרו בגוים לכו ונלכה באור ה'" (שם ב). וכבוד נקרא אור, כמו שכתוב (יחזקאל מ"ג): "והארץ האירה מכבודו":

ג

ואי אפשר לקרב את הגרים עם בעלי התשובה, אלא על ידי תורה, כמו שכתוב (משלי ה): "יפוצו מעינותיך חוצה", שצריך להשקות אותם שהם מבחוץ, להודיע להם הדרך ילכו בה. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות ו): 'אין כבוד אלא תורה'. וזהו (ירמיה ט"ו): "אם תוציא יקר מזולל", ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא מציעא פה.): 'אלו שמקרבין בני אדם לעבודת השם יתברך'; כי זהו נקרא "מוציא יקר", הינו כבוד, "מזולל" - מזילותא דגלותא. וזה (תהלים קי"ג): "רם על כל גוים ה'", הינו כשהעכו"ם מודין ומשבחין לה, אזי "על השמים כבודו", אזי נתעלה הכבוד מהחשך. ואי אפשר לבוא להתעוררות התשובה - הן לרשעי ישראל, הן לגרים - אלא על ידי התורה שמאירין להם אל מקום שהם שם, כמו שכתוב: "יפוצו וכו' חוצה" - 'חוצה' דיקא; כי התורה הם ששים רבוא אותיות, כנגד ששים רבוא נשמות, ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקדשא בריך הוא, כי 'ישראל עלו במחשבה תחלה' (בראשית רבה א). ועל ידי זווג הנשמות נבראים נשמות גרים (עיין זוהר שלח דקס"ח ע"א), וכשנתעוררים הנשמות על ידי אותיות התורה שהוציא מפיו ומתנוצצים זה לזה - זה בחינת זווג, שזה מקבל הארה מזה; ועל ידי הזווג של התנוצצות הנשמות שבמחשבה נבראים נשמות גרים. גם הפושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו (כי נקרא 'פושעי ישראל', נמצא ששם ישראל נקרא על כל פנים עליו עדין, מאחר שנקרא פושעי ישראל), 'אף על פי שחטא, ישראל הוא' (סנהדרין מד.), יש לו אחיזה ושרש במחשבה עליונה, ועל ידי ההתנוצצות

התנוצץ גם שרש נשמתו בין שאר השרשים, ומגיע הארה לזה הפושעי ישראל משרש נשמתו, ועל ידי הארה הזאת חוזר בתשובה.

ד וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים פא.): 'מפני מה תלמידי חכמים אין בניהם תלמידי חכמים? מפני שלא ברכו בתורה תחלה' - שצריך כל אדם, ובפרט תלמיד חכם, לברך ולהאיר בלמוד תורתו בשרש הנשמות, הינו במחשבה תחלה, כי שם שרשנו. נמצא, כשמביא הארה וברכה לתוך תחלת המחשבה, ועל ידו מתנוצצין ומתברכין הנשמות, נמצא כשממשיך נשמה לבנו, בודאי הוא ממשיך נשמה בהירה וזכה, ועל ידי זה גם בנו יהיה תלמיד חכם; אבל כשאין מאיר ומברך את התחלה על ידי למודו, אז כשממשיך נשמה לבנו, הנשמה היא בבחינת (שיר השירים ה): "אני ישנה", ואינה מאירה - מפני זה לא יהיה בנו תלמיד חכם, וזה מפני שלא ברכו בתורה תחלה, הינו שרש הנשמות, בבחינת ישראל עלה במחשבה תחלה:

ה ואין אדם זוכה לתורה, אלא על ידי שפלות, כמו שאמרו חז"ל (ערובין נד): "וממדבר מתנה", שישבר גאותו מארבע בחינות שפלות. כי צריך האדם להקטין את עצמו לפני גדולים ממנו, ולפני בני אדם כערכו, ולפני קטנים ממנו, ולפעמים, שהוא בעצמו קטן שבקטנים - וצריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו, וידמה בעיניו שהוא למטה ממדרגתו, בבחינת (שמות ט"ז): "שבו איש תחתיו":

וזה שאמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי האי אורזילא בר יומא, דהוי כהר תבור. והר תבור כמה הוי? ארבעה פרסי. ובי משכא דצוארה - תלתא פרסי, ובי מרבעתא דרישה - פרסא ופלגא. ורמא כופתא, וסכרא לירדנא.

רשב"ם:

אורזילא בר יומא - ראם בן יום אחד, דאותו היום נולד: כהר תבור - כן היה גדול. בי מרבעתא דרישה - מקום הנחת ראשו כששוכב על הקרקע. רמא כופתא - הטיל רעי. סכרא - הרעי לירדנא לפי שעה, עד שמסמסוהו המים מעט מעט.

אורזילא בר יומא - הינו בחינת כבוד, שהוא בעכו"ם, בזלותא. וזה: אור זילא. אור - הינו בחינת כבוד, כמו שכתוב: "והארץ האירה מכבודו". ולמה נקרא בר יומא - כי לא יתגלה הכבוד אלא בביאת משיחנו; וכתיב בה: אימתי יבוא מר? היום - "היום אם בקלו תשמעו" (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה סנהדרין צח.), ובכל יום מוכן הכבוד לצאת מזילותא. והוה כהר תבור - שראה שהעלאת הכבוד תלוי בזה שאדם משבר גאותו - כפי השתברות גאותו, כן הוא העלאת הכבוד, כי כבודו נתעלה על ידי התורה כנ"ל, ואין אדם זוכה לתורה אלא על ידי שפלות, כמו שאמרו חז"ל: "וממדבר מתנה". וזה:

הר תבור; הר - לשון גדלות, כמו שכתוב (תהלים ל): "העמדת להררי עז", ותבור - לשון שבירה. והר תבור כמה הוה, ארבע פרסי - הינו ארבע בחינות שפלות הנ"ל שצריך להקטין: לפני צדיקים, בינונים, רשעים, ולפני מדרגת עצמו, ושידמה בעיניו כאלו לא בא עדין לפני מדרגתו שהוא בה. וזה: הר תבור ארבע פרסי - ששבירת הגדלות הם בארבע בחינות הנ"ל. ומשכא דצוארה תלתא פרסי - זה בחינת הדברים שדרך בני אדם להתגדל בהם, הם שלשה דברים, וצריך לשמר את עצמו מהם, כמו שכתוב (ירמיה ט): אל יתהלל חכם בחכמתו וכו', והם שלש בחינות: חכם, גבור, עשיר. והגדלות נקרא משכא דצוארא, בבחינת (תהלים ע"ה): "תדברו בצואר עתק". ומרבעתא דרישה פרסא ופלגא - זה בחינת זווג הנעשה בראשית המחשבה; מרבעתא - לשון זווג, כמו שכתוב (שם קלט): "ארחי ורבעי". ועל ידי זווג הזה נעשה פרסא ופלגא: פרסה - זה רמז על המשכת הנשמות לבניהם, זה מכנה בשם פרסה שלמה; והתנוצצות שהנשמות מתנוצצין ומאירין ומעוררין את הפושעי ישראל בתשובה ומולידין נשמות גרים - זה מכנה בשם פלגא, כי עדין רחוקים מהקדשה מאד ויכול להיות להם מניעות רבות, וצריך להם יגיעות רבות כדי להפשיט מהם הבגדים צואים שהלבישו, כמו שכתוב (זכריה ג): "הסירו הבגדים הצאים", כי אלו הבגדים הצואים הם מונעים אותם מלחזר לקדוש ברוך הוא, והם מפסיקים כמו נהר המפסיק, שאי אפשר להלך דרך אותו הנהר, וצריך להשליך הבגדים הצואים. וזה: רמא כופתא וסכרא לירדנא - על ידי שמפשיטין ומשליכין מעליהם הבגדים הצואים, נתבטלים כל המניעות והמסכים המבדילים בינם לבין הקדשה. וזה: וסכרא לירדנא - כי הירדן מפסיק בין קדשת ארץ ישראל לחוץ לארץ. ובשביל זה נקראים בשם פלגא, כי עדין צריך להשליך מהם הבגדים הצואים, כדי להסיר המפסיקים והמונעים והמסכים המבדילים בינם לבין הקדשה. אבל, אלו הנשמות שתלמידי חכמים ממשיכין לבניהם כנ"ל - זה מכנה בשם פרסה שלמה, כי אין להם מסכים המבדילים. וזה: 'וכבדתו (ישעיה נח) - כבדהו בכסות נקי', (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה על פסוק: ולקדש ה' מכובד וכו', שבת קיט.). 'כסות נקי' - הינו להשליך הבגדים הצואים, כי זה עקר כבוד השם יתברך, "אם תוציא יקר מזולל", להחזיר בני אדם בתשובה ולהמשיך נשמות הגרים. וגרים שמתגירין, הם באים תחת כנפי השכינה, ובשביל זה נקרא גר צדק (כמובא בהקדמת הזהר ו). וזה שמובא בזהר (יתרו בר"מ צג.): 'כסות נקי, דא כנפי מצוה' - הינו שכינה הנקראת מצוה, בבחינות (תהלים קיט): "כל מצותיך צדק". וזהו: 'וכבדתו', שזה עקר כבודו, שיכניס גרים תחת כנפי השכינה כנ"ל:

ו

וכל אחד לפי בחינתו יכול לידע העלאת הכבוד לשרש היראה; לפי הכבוד שמכבד את יראי השם, כן עלה הכבוד לשרשו, כי שם שרש הכבוד, בבחינת (שם טו): "ואת יראי ה' יכבד". כי כל זמן שהכבוד הוא בגלות, כל אחד לפי בחינתו הוא מזלזל ביראי השם, וכל אחד לפי תקונו את הכבוד, כן הוא מכבד יראי השם:

ז

ועקר הדבר - שיכבד יראי השם בלב שלם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין לב:): 'דבר המסור ללב, נאמר בו ויראת מאלקיך', ושם עקר הכבוד, כמו שכתוב (ישעיהו כ"ט): "בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני":

ח

כשמחזיר הכבוד לשרשו, הינו ליראה כנ"ל, ואז נשלם פגמי היראה, ואז זוכה לשלום. ויש שני מיני שלום: יש שלום בעצמיו, כי תחלה צריך אדם לראות שיהיה שלום בעצמיו, כי לפעמים אין שלום, כמו שכתוב (תהלים ל"ח): "אין שלום בעצמי מפני חטאתי". ועל ידי היראה, זוכה לשלום בעצמיו, כמו שכתוב בזהר (יתרו עט.): באתרא דאית דחילא, תמן תשתכח שלמתא, כמו שכתוב (שם לד): "כי אין מחסור ליראיו". כשיש שלום בעצמיו, אז יכול להתפלל. כי עקר התפלה על ידי היראה, בבחינת (משלי ל"א): "אשה יראת ה' היא תתהלל", כי התפלה במקום קרבן (שו"ע או"ח סי' צ"ח סעיף ד'). ובקרבן כתיב בה (ויקרא כ"א): "כל אשר בו מום לא יקרב"; וכשאין בו מום, הינו באתרא דאית דחילא, אזי יקרב לעבד עבודתו תמה. וזה שכתוב בחנה (שמואל א א): "וחנה מדברת על לבה" - על ידי היראה זכתה לתפלה, כי עקר היראה הוא בלב כנ"ל, ועל ידי תפלה זוכה לשלום הכללי, הינו שלמות העולמות, כי על שם זה תפלה נקרא קרבן, על שם קרוב העולמות לשלמותן:

ט וזה שאמר רבה בר בר חנה: אמר לי ההוא טיעא: תא ואחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיע בהדדי. אזלי וחזאי, דעביד כוי כוי. שקלית לסלתאי ואנחתיה בכותא דרקיעא. בהדי דמצלינא בעותא, ולא אשכחיתה. אמרי: איכא גנבי הכא. אמר לי: גלגלא דרקיע הוא דהדר. נטר עד למחר כי השתא, ומשכח לה.

רשב"ם:

היכא דנשקי ארעא ורקיעא - מקום גבוה היה שם, שנושקים יחד זה לזה. ולאו הינו סוף העולם, דהא מהלך העולם ת"ק שנה הוי, וארץ ישראל אמצעיתו של העולם היא,

דכתיב: ישבי על טבור הארץ, והינו מקומו של רבה בר בר חנה. סלתאי - סל לחם שלי. דהדר - חוזר, כדאמרינן בפסחים: גלגל חוזר ומזלות קבועים.

דנשקי ארעא ורקיעא - זה בחינת שלום בעצמיו. ארעא - זה בחינת גוף, רקיעא - זה בחינת נשמה, כמו שכתוב (תהלים נ): "יקרא אל השמים מעל" - זה הנשמה, "ואל הארץ" - זה הגוף (סנהדרין צא:). וכשיש ביניהם שלום, על ידי זה עבידי כוי - על ידי זה נעשה תפלה, כנ"ל, בבחינת (דניאל ו): "וכוין פתיחן לה בעליתה". ושקלית לסלתאי ואנחתיה בכותא דרקיע. סלתא - זה פרנסה, כמו 'מי שיש לו פת בסלו' (יומא עד:), הינו שלא רצה לעסק בשום עסק מעסקי עולם הזה, רק בשביל נשמתו. גם כל תפלותיו לא היו אלא בשביל לקשר נשמתו; אפלו אלו תפלות המפרשים בתפלה שהם לצרך הגוף, כגון "רפאינו" ו"ברך עלינו" ושאר צרכי הגוף, לא היה כונתו של רבה בר בר חנה בשביל גופו, אלא בשביל נשמתו, שהיה מכון לפרנסת נשמתו ולרפואתה. וזה: ושקלית לסלתאי ואנחתיה בכותא דרקיע. - ששקל לתפלה שהוא לצרך הגוף, ואנחה בתפלה, הכל לצרך נשמתו, כי ממילא כשנתקן שם ברוחניות, נתקן גם בגשמיות. ועד דמצלינא בעותי, לא אשכחה - הינו אחר כך לא מצא כדי פרנסתו, אף על פי שתקן ברוחניות, אף על פי כן לא נמשך לו שפע בגשמיות. אמר: איכא גנבא הכא, שגונבים השפע שלי. השיב לו: גלגלא דרקיעא דהדרא - הינו גלגולין דנשמתין, היא הגורמת שאין לצדיק כדי פרנסתו, כמו שכתוב גבי רבי פדת (תענית כה.): 'אי בעית דאחרוב עלמא, ואפשר דאיברית בשעתא דמזונא' (עיין תיקון ס"ט ד"ק ע"ב): וזה (בראשית ו): "קנים תעשה לתבה" - איתא במדרש (בראשית רבה לא): 'מה קנים מטהרין את המצרע, אף תבתך מטהרתך'. 'המצרע' - זה נרגן מפריד אלוף (משלי טז), ומפריד בין איש ואשתו, ועל ידי זה: בדד ישב (ערכין טז.); וקנים מטהרים אותו, אף תבתך, הינו תבת התפלה, מתקנין את המחלקת ועושה שלום הכללי, שלום כל העולמות. וזה שמסימין התפלה בשלום:

י וזה פרוש: תקעו - לשון שלום, כמו שכתוב (ישעיהו כב): "ותקעתיו יתד במקום נאמן". בחדש שופר - בהתפארות חדש, הינו התעלות כבודו על ידי התקרבות הגרים או בעלי תשובה. בכסא - זה בחינת יראה, שהוא שרש הכבוד; וכסא - לשון התכסיא, שזה בחינת: 'דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך', שזה הדבר מכסה מעין כל. ליום - זה בחינת שלום בית, כי יום הוא בחינת אור, כמו שכתוב (בראשית א): "ויקרא אלקים לאור יום", ואור הוא שלום בית, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת כג:): 'נר שבת קודם לקדוש היום', כי שלום בית קודם. חגנו - זה בחינת תפלה, עבודה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קיח.): 'למה נסמכה פרשת עכו"ם למועדים? לומר, כל המבזה

את המועדות כאלו עובד עבודת אלילים'. נמצא שמירת המועד זה בחינת עבודה תמה 'ואין עבודה אלא תפלה' (ספרי פ' קב:) ועל ידי תפלה יבוא לשלום הכללי כנ"ל. נמצא מי שרוצה להמשיך שלום הכללי, צריך להעלות הכבוד לשרשו הינו ליראה, ועל ידי היראה הוא זוכה לשלום בית, ועל ידי שלום בית הוא זוכה לתפלה, ועל ידי תפלה הוא זוכה לשלום הכללי:

יא

זאת התורה שיך על פסוקים אלו (תהלים קמ"ה): "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" וכו'. "טוב ה' לכל" - זה בחינת תפלה, שמאמין בה', שהקדוש ברוך הוא טוב לכל - הן לרפואה, הן לפרנסה, הן לכל הדברים. כשמאמין כך, בודאי יהיה עקר השתדלותו בתר קדשא בריך הוא, ולא ירדף אחר תחבולות רבות; כי מי שאין מאמין בהקדוש ברוך הוא, צריך להשתדל אחר תחבולות רבות. למשל, כשצריך לרפואה - צריך להשתדל אחר עשבים רבים, ולפעמים אלו עשבים הצריכים לו אינם בנמצא במדינתו, והעשבים הנמצאים אינם טובים למכתו. אבל הקדוש ברוך הוא טוב לכל המכות לרפאותם, והוא בנמצא תמיד, כמו שכתוב (דברים ד): "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו". ועל ידי התפלה זוכה לשלום הכללי. וזה: "ורחמיו על כל מעשיו" - הינו שרחמי השם יתברך יתמשך על כל הברואים, וכל הברואים ירחמו אחד על חברו (עיין ב"ר פר' לג) ויהיה שלום ביניהם, כמו שכתוב (ישעיהו י"א): "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו', לא ירעו ולא ישחיתו", כי יהיה שלום ביניהם. וזה: "ורחמיו על כל מעשיו", כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:): 'כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים', כמו שכתוב: "ונתן לך רחמים ורחמך". ואחר כך מפרש הפסוק איך יזכה לתפלה, על ידי שלום בית יהא שלום בעצמיו, בין גופו ונפשו כנ"ל. וזה: "יודוך כל מעשיך" - 'מעשיך' - זה בחינת עשיה, בחינת גוף; "וחסידיך יברכוכה" - 'חסידיך', זה בחינת נפש, כמו שכתוב (משלי י"א): "גמל נפשו איש חסד". ואחר כך מפרש הפסוק, איך יזכה לשלום בית - על ידי שיעלה כבוד השם יתברך לשרש היראה, הנקראים גבורות. וזהו: "כבוד מלכותך יאמרו" - שיתגלה כבודו ויתעלה לשרשו; וזהו: "וגבורתך ידברו" - 'וגבורה' זה בחינת יראה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות נט.): "ואלקים עשה שייראו מלפניו" - 'אלו רעמים', וכתיב (איוב כ"ו): "ורעם גבורותיו מי יתבונן": (מסימן יב עד כאן - לשונו, זכרונו לברכה)

יב

וזה בחינת מצות נר חנכה, שמצותה להדליק סמוך לפתח הבית (שבת כ"א: ובש"ע סי' תרע"ב). כי הדלקת הנר הוא בחינת הארת הכבוד, בחינת "והארץ האירה מכבודו", כנ"ל, ועל כן מצותה להדליק סמוך לפתח הבית - דא פתחא עלאה, בחינת יראה (עיין ז"ח פ' תשא ובהקדמת הזוהר ז: י"א), הינו להחזיר הכבוד לשרשו, דהינו ליראה כנ"ל. ואימתי עולה הכבוד? כשמחזירין בני אדם בתשובה ועושין בעלי תשובה וגרים, שזה עקר כבודו כנ"ל. וזהו שזמן הדלקת נר חנכה, שהוא הארת הכבוד, הוא 'משעת יציאת הכוכבים, עד שתכלה רגל מן השוק' (שבת כא: ובשלחן ערוך סימן תרע"ב). 'יציאת הכוכבים' - בחינת (דניאל יב): "מצדיקי הרבים ככוכבים", דהינו שהם מצדיקי הרבים, ועושין בעלי תשובה וגרים, שעל ידי זה מאיר הכבוד וחוזר לשרשו שהוא היראה כנ"ל, ועל ידי זה זוכין לשלום, ונתבטל המחלקת כנ"ל. וזהו: 'עד שתכלה רגל מן השוק' (השוק הוא מקומות החיצונים); 'רגל' - זה בחינת "נרגן מפריד אלוף" הנ"ל, דהינו בעלי לשון הרע ומחלקת, ההולכים ומרגלים ומדברים רכילות ולשון הרע ועושין מריבה ומחלקת בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, בחינת (תהלים ט"ו): "לא רגל על לשונו". וזהו שצריכין להאיר ולהדליק נר חנכה סמוך לפתח, דהינו להאיר הכבוד ולהחזירו לשרש היראה כנ"ל, עד שיזכה לשלום ויבטל ויכלה הנרגן מפריד אלוף. וזהו: 'עד שתכלה רגל מן השוק' - שיתבטל בעלי לשון הרע ורכילות אשר רגל על לשונם, ויתרבה השלום בעולם. ועל ידי השלום זוכין לתפלה, ועל ידי זה זוכין לשלום הכללי, שלום בכל העולמות. ואזי כשזוכין לשלום הכללי, אזי יתבטל כל המשא ומתן מן העולם, כי כל המשא ומתן שבעולם הוא מהעדר השלום, כי אי אפשר שיהיה רצון המוכר והקונה שוה, כי זה רוצה למכר וזה רוצה לקנות; ואם היה רצונם שוה - לא היה אפשר שיהיה נעשה שום משא ומתן. נמצא, שכל המשא ומתן והסחורות הוא רק על ידי בחינת מחלקת, שאין שלום בין הרצונות. וזה בחינת (בראשית י"ג): "ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט, והכנעני אז בארץ"; 'כנעני' - זה בחינת סוחר, כמו שפרש רש"י על פסוק (הושע י"ב): "כנען בידו" וכו', הינו על ידי בחינת ריב ומחלקת, בחינת "ויהי ריב" וכו', על ידי זה: "והכנעני אז בארץ", על ידי זה יש סוחרים ומשא ומתן בעולם; אבל, לעתיד לבוא, שיהיה השלום המפלא בעולם, כמו שכתוב: "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי", אזי יתבטל המשא ומתן, כמו שכתוב (זכריה י"ד): "ולא יהיה כנעני עוד" כנ"ל. וזהו גם כן בחינת 'עד שתכלה רגל מן השוק', הינו שמצוה להדליק נר חנכה עד שתכלה רגל מן השוק, הינו בחינת שלום, שנעשה על ידי החזרת הכבוד כנ"ל, עד שיתבטל כל המשא ומתן

כנ"ל. וזהו: 'עד שתכלה רגל מן השוק' - שלא ישאר שום רגל בשוק, כי יתבטל כל המשא ומתן על ידי השלום כנ"ל:

יג

(שיך לעיל) לפי הכבוד שמכבד יראי השם, כן עלה הכבוד לשרשו. כי כל זמן שהכבוד הוא בגלות - כל אחד לפי בחינתו, כן הוא מזלזל ביראי השם, וכל אחד לפי תקונו את הכבוד, כן הוא מכבד יראי השם וכו'. ועל ידי זה, הינו על ידי הכבוד שמכבד יראי השם, שהוא בחינת החזרת הכבוד לשרשו, דהינו ליראה, על ידי זה זוכין לשלום, כמבאר לעיל היטב. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קיט:): 'המבזה תלמיד חכם, אין רפואה למכתו', כי המבזה תלמיד חכם ומזלזל יראי השם, נמצא שפוגם בכבוד, ואינו מחזירו לשרש היראה, ואזי אין זוכה לשלום, ועל כן אין רפואה למכתו, כי כל החולאת באין על ידי בחינת מחלקת, כי כל החולאת הם בחינת מחלקת, שאין שלום בעצמיו, והיסודות מתגברין זה על זה ואין מתנהגים בשלום, במזג השוה, ועל ידי זה בא חולאת כידוע. ועל כן כשמבזה תלמיד חכם ופוגם בשלום, על כן אין רפואה למכתו כנ"ל, כי עקר הרפואה על ידי השלום כנ"ל, בבחינת: "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו" (ישעיהו נ"ז):

גם בעת אמירת התורה הנ"ל הזכיר רבנו, זכרונו לברכה, מאמר רבותינו, זכרונם לברכה: 'אין מספידין בחנכה' (שבת כא: ובשלחן ערוך סימן תר"ע), ואיני זוכר מה שפרש בו. (והנראה לעניות דעתי, כי ההספד הוא בשביל לתקן הסתלקות הכבוד, שנפגם על ידי הסתלקות הצדיק הזה, שהיה מצדיק את הרבים, שעל ידי זה עקר הארת הכבוד כנ"ל, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'הספדא יקרא דחיי או יקרא דשכבי' (סנהדרין מו:). ועל כן בחנכה אין מספידין בו, כי אז מאיר הכבוד על ידי נר חנכה כנ"ל).

לעיל. וזהו: ולפני כבוד ענוה (משלי טו), כי על ידי ענוה זוכין לכבוד, כמבאר לעיל, שעקר התעלות הכבוד הוא על ידי גרים ובעלי תשובה שעושין, וזה זוכין על ידי תורת חסד וכו'; ולתורה אי אפשר לזכות, כי אם על ידי ענוה וכו', כמבאר לעיל. נמצא שאי אפשר לזכות לכבוד דקדשה, כי אם על ידי ענוה, וזהו: "ולפני כבוד ענוה", כנ"ל:

יסוד הענין חמשה דברים: להחזיר כבוד ליראה, ויראה אל הלב, ושלום הכללי, ושלום הפרטי. להחזיר בני אדם בתשובה, שזה בחינת אם תוציא יקר מזולל כנ"ל, הוא תקון קרי - אתון דדין כאתון דדין.

טו

לשון רבנו, זכרונו לברכה
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' (שמות יט):
א מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז, הינו סודות התורה שיתגלה לעתיד, צריך להעלות מדת היראה לשרשה:
ב
ובמה מעלין את היראה? בבחינת משפט, כמו שכתוב (משלי כט): "מלך במשפט יעמיד ארץ", וארץ הוא בחינת יראה, כמו שכתוב (תהלים ע"ו): "ארץ יראה", הינו שישפט את כל עסקיו, כמו שכתוב (שם קי"ב): "יכלכל דבריו במשפט", הינו שישפט וידין בעצמו כל עסקיו, ובזה יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחינת יראה ברה ונקיה, ותשאר אך יראת השם ולא יראה אחרת. כי כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי 'אם אין דין למטה - יש דין למעלה' (דברים רבה ה); וכששופטין את האדם במשפט דלעלא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט כתוב, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים מא): '"למשפטיך עמדו", אזי "הכל עבדיך" - לעשות דין בזה האדם'. אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו (תהלים נ): "ושם דרך" - מי ששם ארחותיו (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה סוטה ה:), הינו ששופט ארחותיו, כמו שכתוב (שמות כ"א): "ואלה המשפטים אשר תשים" (עיין ב"ר פ' כ"ו משפטים פ' ל) על ידי זה "אראנו בישע אלקים" - זה בחינת יראה, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "את האלקים ירא"; הינו בחינת יראה עולה מהקלפה ומהאמות על ידי משפט, כי מתחלה היתה נתלבש בקלפה. וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים ושאר פחדים - זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם:
ג
ושרש היראה הוא דעת, כמו שכתוב בעץ החיים, שמנצפ"ך הוא בדעת דזעיר אנפין, כמו שכתוב (משלי ב): "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא". ועקר הדעת הוא בלב, כמו שכתוב (דברים כ"ט): "ולא נתן לכם לב לדעת". גם שם עקר היראה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (קדושין לב:): דבר המסור ללב, נאמר בו: "ויראת מאלקיך" הינו שידע ממי יתירא, הינו ליראה את השם הנכבד יראת הרוממות (עי' לקמן סימן קנד):

ד וכשמגיע לבחינת דעת, זוכה להשגת התורה, כמו שכתוב (משלי ח): "אני חכמה שכנתי ערמה", ששכונת התורה אצל בר דעת, כמו שכתוב (דניאל ב): 'קדשא בריך הוא יהב חכמתא לחכימין'. אבל יש שני בחינות תורה: יש בחינת נגלה ובחינת נסתר; אבל לבחינת נסתר אינו זוכה אלא לעתיד לבוא, אבל בזה העולם זוכה לבחינת נסתר על ידי תפלה במסירת נפש, ולתפלה זוכה - על ידי תורה שבנגלה, כי התורה שהיא בנגלה היא בחינת סיני, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות סד.): 'סיני ועוקר הרים, הי מניהו עדיף? והשיבו: סיני עדיף, כי הכל צריכין למרי חטיא'; והתורה שבנגלה הכל צריכין לה, אבל התורה שבנסתר - זעירין אנון דצריכין לה. ובחינת סיני הוא בחינת שפלות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה ה.), שהניח הקדוש ברוך הוא כל ההרים, ולא נתן התורה אלא על הר סיני. וחכמינו, זכרונם לברכה, אמרו (שם ה:), שתפלת השפל אין נמאסת, כמו שכתוב (תהלים נ"א): "לב נשבר" וכו'. ועל ידי תפלה שהיא במסירת נפש, שמבטל כל גשמיותו ואין גבול, וכשאין גבול, אזי יכול להשיג התורה שלעתיד, שהיא אינה גבול ואין נתפסת בגבול:

ה

וזה שאמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא, דהוי כי אקרא דהגרוניא. ואקרא דהגרוניא כמה הוי? שתין בתי. אתא תנינא בלעה. אתא פושקנצא ובלעה לתנינא, וסלק יתב באילנא. תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא. אמר רב פפא בר שמואל: אי לאו דהוי התם לא הימנה.

רשב"ם: אקרוקתא - צפרדע. כאקרא דהגרוניא - גדול היה כאותה כרך. ואקרא דהגרוניא כמה הוי, שתין בתי - תלמודא קאמר לה. אתא תנינא - רבה קאמר לה. פושקנצא - עורב נקבה. באילנא - על ענף אחד כדרך העופות. לא הימני - לא האמנתי.

אקרוקתא - פרש רבנו שמואל: צפרדע. וזה בחינת עלית היראה לשרשה, הינו דעת; כי צפרדע היא מלה מרכבת: צפר דעה (תנא דבי אליהו ז' ובכונות ההגדה), וצפור הוא בחינת יראה, בחינת ארץ, כמו שכתוב (ישעיהו כ"ד): "מכנף הארץ זמירות" וכו', וכמו שכתוב (שם ס): "מי אלה" - אותיות 'אלקים' - כעב תעופינה" וכו', ודעה היא שרש היראה. ודמיא לאקרא דהגרוניא - לשון (שם נ"ח): "קרא בגרון", שזה בחינת תורה שבנגלה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ערובין נד.): 'למוציאיהם בפה', כי על ידי עלית היראה לבחינת דעת, זוכין לתורה שבנגלה. ואקרא דהגרוניא כמה הוה, שתין בתי - זה בחינת תפלה, כי כשאנו קוראין להקדוש ברוך הוא בתארים של בשר ודם, והוא נמצא לנו בכל קראנו אליו - זה חסד השם יתברך, כי אם לא היה בחסדי השם יתברך, לא

היה כדאי לקרא ולכנות את השם יתברך בתארים ושבחים ותבות ואותיות, אבל זה הכל חסד של השם יתברך. וזה: 'שתין בתי' - זה בחינת חסד, בחינת אברהם, כמו שכתוב (שיר השירים ו): "ששים המה מלכות", פרש רש"י: 'זה בחינת אברהם'; 'ובתי' - 'לשון בתי מלכות' (סוטה י"א: ומובא ברש"י שמות א' י"ט). וזה (שם ב): "סמכוני באשישות" - כמו שמשימין אשישות כנגד אור גדול, כדי להסתכל באור הגדול על ידי אשישות, כן גזר חסדו לסמך אותנו בתארים ושבחים האלו. וזה לשון: "סמכוני", שהוא בחינת סמ"ך, ובחינת ששים המה מלכות, בחינת אברהם, שהוא בחינת סמ"ך בתי. ואתא תנינא ובלעה - תנינא זה בחינת נחש, שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו, כמו: הב לנא חיי ומזונא, או שאר תועלת. ואתי פושקנצא ובלעה - פרש רבנו שמואל, עורב; ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ערובין כב.): 'מי שמשחיר פניו כעורב ומי שנעשה אכזרי על בניו כעורב', הינו שמתפלל בלי שום כונת תועלת עצמו, ואינו חושב לכלום את עצמו, ונתבטל כל עצמותו וגשמיותו, ונתבטל כאלו אינו בעולם, כמו שכתוב (תהלים מ"ד): "כי עליך הרגנו כל היום". וזה בחינת (שיר השירים ה): "שחורות כעורב". ועל ידי זה: סלק ויתב באילנא - שזוכה לבחינות תורה שבנסתר, כמו שכתוב (תהלים י"ח): "ישת חשך סתרו", שסתרי תורה - אדם זוכה להם על ידי חשך, הינו מסירת נפש, שמשחיר פניו כעורב, כי הם בחינת חשך על שם עמק המשג. וזה בחינת: 'סלק ויתב באילנא', ששם מדור הנשמות, כמו שכתוב (זהר משפטים צט.): 'כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין'. והוא בחינת עולם הבא, ששם אריכות ימים, כמו שכתוב (ישעיהו ס"ה): "כימי עץ ימי עמי". וזה זוכה על ידי תפלה, כי 'הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של ישראל' (עיין חולין ד"ס:), וכשישראל מתפללין לפניו וממלאין תאותו, אזי נעשה כביכול בבחינת אשה, שהוא מקבל תענוג מעמנו, כמו שכתוב (במדבר כ"ח): "אשה ריח ניחח לה'" - על ידי הריח ניחוח שמקבל נעשה בבחינת אשה, "ונקבה תסובב גבר" (ירמיה ל"א), שהקדוש ברוך הוא נעשה בבחינת מלבוש נגלה, הינו מבחינת שהיה מתחלה בנסתר, עכשו נתגלה על ידי התפלה, וקדשא בריך הוא ואוריתא כלא חד, ואז על ידי התפלה נתגלה אוריתא, הינו סתרי אוריתא. תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא - הינו, כמה נפיש חילא דהאי סתרי תורה, שאין יכולים להתלבש בשום דבר מגבל, בשום גוף, אלא במי שמשחיר פניו כעורב ונעשה כעורב על בניו:

ו

וזה בחינת (אבות ו): 'חמשה קנינים שקנה בעולמו'. 'תורה קנין אחד' - זה בחינת תורה שבנגלה; 'שמים וארץ קנין אחד' - זה בחינת העלאת היראה לדעת; 'ארץ' זה בחינת יראה

כנ"ל, 'ושמים' זה בחינת דעת, כי דעת הוא חבור, כמו שכתוב (בראשית ד): "והאדם ידע". וזה בחינת 'שמים' - אש ומים מחברין יחד (חגיגה יב. בראשית רבה ד). 'אברהם קנין אחד' - זה בחינת תפלה, בחינת שתין בתי, ששים המה מלכות כנ"ל. 'ישראל קנין אחד' - זה בחינת משפט המעלה את היראה כנ"ל, כמו שכתוב (תהלים קמ"ז): "חקיו ומשפטיו לישראל". 'בית המקדש קנין אחד' - זה בחינת סתרי אוריתא, שזוכין להם על ידי התפלה, שהיא בחינת אברהם. וזה (שם ע"ח): "הר זה קנתה ימינו", שזה ימין, בחינת תפלה, בחינת אברהם. ונקרא הר על שם עמק המשג; ונקרא בית המקדש, בחינות קדש, בחינות ראשית; "וכל זר לא יאכל קדש" (ויקרא כ"ב) - ולא יאכל בו אלא מקדשיו ומקראיו, ובית המקדש הוא בחינת סתרי אוריתא:

ז וזהו פרוש: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ממלכת - זה בחינת תורה שבנגלה, כי "בה מלכים ימלכו" (משלי ח), ומלכות הוא בחינת נגלה, כי 'אין מלך בלא עם', והכל צריכין למלך, כי הכל צריכין למרי חטיא. וכהנים - זו בחינת תפלה, בחינות אברהם כנ"ל, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים לב.), שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אתה כהן לעולם וכו'. וגוי קדוש - זה בחינת בית המקדש, בחינות תורה שבנסתר, הנקרא קדש. ועל ידי מה זוכה לאלו הבחינות? על ידי שיעלה ויקשר בחינת יראה לבחינת דעת על ידי בחינת משפט כנ"ל. וזהו: אלה הדברים אשר תדבר - זה בחינת יראה, הנקרא דבר, כי עקר הדבור שם הוא, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): 'מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים'. משה - הוא בחינת דעת, וזה: 'אשר תדבר' דיקא; וזה (שמות י"ח): "כי יהיה להם דבר בא אלי", שישראל שהם בחינת משפט כנ"ל, הם מעלין ומקשרין (היראה) לבחינת משה, לבחינת דעת. וזה: אל בני ישראל - דיקא, כי הם בחינת משפט, כמו שכתוב: "חקיו ומשפטיו לישראל". נמצא, שעל ידי שמקשרין היראה על ידי משפט לבחינת דעת, זוכין לתורה של נגלה, ועל ידי תורה שבנגלה זוכין לתפלה, ועל ידי תפלה זוכין לסתרי אוריתא. דבר - זה בחינת יראה, כמו שכתוב (מלאכי ג): "אז נדברו יראי ה'":

ח

זאת התורה שיך על פסוק (תהלים ק"א): "עיני בנאמני ארץ" וכו'. עיני - זה בחינות דעת, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם". גם דעת הם עשר שמות [הוי"ה], גימטריא שני פעמים עין כידוע. בנאמני - זה בחינת אהרן, כמובא במדרש שוחר טוב; ואהרן הוא בחינת משפט, כמו שכתוב (שמות כ"ח): "ונשא אהרן את משפט בני ישראל". ארץ - זה בחינות יראה כנ"ל. לשבת עמדי - זה בחינות סיני, שפלות, "אשכן

את דכא" (ישעיהו נ"ז) כנ"ל. הלך בדרך תמים - זה בחינות תפלה, בחינת אברהם כנ"ל, כמו שכתוב (בראשית י"ז): "התהלך לפני והיה תמים". הוא ישרתני - זה בחינת סתרי אוריתא, זה בחינת הוא, בחינות עולם הבא (זהר ויצא קנד: קנח:):

ברוך הבוחר בעדת מי מנה, אשר עד כה עזרנו לשמע פלאות כאלה על מאמרי רבה בר בר חנה. תא חזי כמה נפיש חילה דהאי אילנא. כען ברשותא דמלכא עלאה, קדמיכון יסיק לתמידא אמרי יאי, רב טוב הצפון וגנוז במאמרין קדישין דאריותא דבי עלאה, אנון מחצדי חקלא דהוו משתעי, די בהון גניזין עטין קדישין דנפקין מאוריתא דעתיקא סתימאה. לכו חזו מפעלות ה', דרכו נפלאה, רבה אילנא ותקף, ורומה מטא לציית שמיא, וחזותה לסוף כל ארעא, אנבה סגיא וחזוה יאי. שמעו ותחי נפשכם, ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה.

טז

רבי יוחנן משתעי: זמנא חדא הוה קאזלינן בספינתא, וחזינא האי כורא דאפיק רישה ממיא, ודמיא עינה כתרי סהרי, ונפיק מיא מתרתי אוסיא כתרי מברי דסורא (בבא בתרא עד.).

רשב"ם: ונפיק - ושפך. אוסיא - נחיריו. מברי דסורא - נהרות שבסורא.

וחזינא האי כורא - שהוא הצדיק, המכנה בשם דג, כידוע (עיין מאורי אור ערך דג). דאפיק רישה ממיא, ודמיא עינה כתרי סהרי, ונפיק מיא מתרי אוסיא כתרי מברי דסורא - כי אי אפשר לצדיק להיות מחשבתו משוטט תמיד בחכמות עליונות, כי לפעמים צריך לצאת לחוץ לעסק בדברי העולם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מנחות צט.): 'פעמים בטולה של תורה זו היא קיומה'. וכד אפיק רישא ממיא - הינו כד מפיק את עצמו מחכמות עליונות, אזי: ודמיא עינה כתרי סהרי - כי פקיחת עינים מכנים על שם החכמה, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם". וכשעוסק בחכמתו, אזי עיניו בבחינת שמש, וכשמסלק את עצמו מחכמה עליונה, הוה זה כמו ביאת שמש, וכשבא השמש אזי נשתארים עיניו בבחינת סהרי, כי סהרא אין מאירה אלא כד נסתלק השמש. וזה בחינת: 'ועינינו מאירות כשמש וכירח' - לפעמים מאירות כשמש, כד אנחנו דבקים בחכמה, ולפעמים מאירות כירח, כד מסלקין את עצמנו מלשוטט בחכמה. ונפיק מיא מתרי אוסיא - הם בחינת תרין משיחין (עיין זוהר פנחס רמ"ו: ר"ן"ב:), שאליהם העכו"ם ידרשו וימשכו את עצמם אליהם, כמו שכתוב (ישעיהו ב): "ונהרו אליו כל הגויים". וזה: 'תרי נהרות דסורא'. 'סורא' - זה בחינת עכו"ם, על שם עבודה זרה, כמו

שכתוב (שמות ל"ב): "סרו מהר מן הדרך", והם נכללים בשתי אמות: עשו וישמעאל. ועל ידי אלו תרין משיחין, שהם תרי אוסיא, בחינת יכה ד): "רוח אפינו משיח ה'", על ידם יגאלו וימשכו כנהרות אצלם ללמד דבר ה'. ותרין אמין, עשו וישמעאל, אנון תרין עננין דמכסין על העינין, שאין יכולין להאיר תמיד בבחינת שמש. ובשביל זה צריך הצדיק לבטל את דבקותו, כדי שלא יתגברו האמין עשו וישמעאל על עיניו, ויתבטל, חס ושלום, חכמתו לגמרי. אבל על ידי תרין משיחין, שיפוצו מעינותיהם חוצה, ויהפך לכלם שפה ברורה, אז יתקים (ישעיהו ל): "והיה אור הלבנה כאור החמה", ואז לא יצטרך לבטל מדבקותו. (מסימן טו עד כאן - לשון רבנו, זכרונם לברכה)

יז

ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו, ויראו את צררות כספיהם המה ואביהם וייראו. ויאמר להם יעקב אביהם אתי שכלתם, יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן תקחו עלי היו כלנה (בראשית מ"ב).

א

כי יראה ואהבה אי אפשר לקבל, כי אם על ידי צדיקי הדור, כי הצדיק הדור הוא המגלה היראה והאהבה.

כי הצדיק מבקש ומחפש תמיד לגלות הרצונות של השם יתברך. כי יש בכל דבר רצון השם יתברך, הן בכלל הבריאה, דהינו מה שהשם יתברך רצה לברא את העולם בכלל, וכן בפרטי הבריאה, בכל דבר ודבר בפרט, יש רצון השם יתברך, דהינו שהשם יתברך רצה שזה הדבר יהיה כך: בתמונה הזאת ובכח הזה ובטבע הזאת, ודבר אחר יש לו תמונה אחרת וכח אחר וטבע והנהגה אחרת. והצדיק מחפש ומבקש תמיד אחר אלו הרצונות, להשיג ולידע רצון השם יתברך בכל דבר, כגון: מפני מה היה רצון השם יתברך שהארי יהיה לו כח וגבורה כזו, ובזו התמונה, ובזאת הטבע וההנהגה שיש לארי; ולהפך, יתוש קטן הוא חלש כח מאד, ויש לו טבע ותמונה והנהגה אחרת. וכן בפרטי פרטיות, כגון בהאריה בעצמו: מפני מה זה האיבר של האריה צורתו כך, ויש לו כח וטבע כזאת, ואיבר אחר יש לו צורה אחרת וכח וטבע והנהגה אחרת. וכן בשאר כל הברואים שבעולם - דומם, צומח, חי, מדבר - שבכלם יש שנויים רבים לאין מספר בין כל אחד לחברו, וכן בכל אחד ואחד בעצמו יש בו שנויים רבים בפרטי פרטיות בין כל איבר ואיבר, וכיוצא בזה בעשבים ואילנות ושאר פרטי הבריאה, שבכלם יש שנויים רבים מאד בתמונותיהם ובכחותיהם והנהגותיהם; והכל היה מחמת רצון הבורא יתברך

שמו, שרצה שזה יהיה כך וזה כך. והצדיק מחפש תמיד אחר אלו הרצונות, ומשיג ומוצא אותם על ידי ההתפארות שמוצא בישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות. כי כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל ישראל, כמו שאמרו: 'בראשית - בשביל ישראל, שנקרא ראשית' (ויק"ר פל"ו) כי 'ישראל עלה במחשבה תחלה' (ב"ר פ"א), דהינו שהשם יתברך צפה ההתפארות והשעשועים שיקבל מישראל, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר", ובשביל זה ברא את כל העולם. נמצא, שכל העולם כלו נברא רק בשביל ההתפארות שיתפאר בישראל, וזה היה כלל הבריאה, דהינו שכלל הבריאה היה בשביל כלל ההתפארות שיקבל מישראל. וכן פרטי הבריאה הוא בשביל פרטי ההתפארות של ישראל. כי יש בכל אחד ואחד מישראל התפארות בפרטיות, שהשם יתברך מתפאר עמו בפרטיות, ואפלו בפחות שבישראל, אפלו פושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא פושעי ישראל, יש בו התפארות פרטי, שהשם יתברך מתפאר עמו בפרטיות. וכן בפרטי פרטיות, כי יש בכל איבר ואיבר ובכל תנועה ותנועה של ישראל התפארות אחר. ויש לפעמים שאיזה פחות שבישראל עושה נענוע עם הפאה שלו, והשם יתברך יש לו התפארות גדול גם מזה. והצדיק, על ידי שמבקש ומחפש תמיד, ומוצא ההתפארות שיש בישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, בכל איבר ותנועה של כל אחד ואחד מישראל כנ"ל, על ידי זה יודע ומשיג כל הרצונות של השם יתברך שהיה לו בכל הבריאה, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, כי כל הרצונות של כל הבריאה, הכל היה בשביל ההתפארות של ישראל כנ"ל, וכל דבר ודבר נברא ברצונו, בזה הכח ובזה הטבע והנהגה, כפי ההתפארות שיש בכל אחד מישראל. נמצא, כשיודע ומוצא ההתפארות שיש בישראל, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, יודע כל הרצונות שיש בכלל הבריאה ובפרטי הבריאה ובפרטי פרטיות. (כי ההתפארות שהשם יתברך מתפאר בישראל הוא שרש הבריאה, הינו: כלליות ההתפארות של כלליות ישראל, מה שהשם יתברך מתפאר עם כלל ישראל, זהו שרש כלליות כל הבריאה בכלל; וכן פרטיות ההתפארות, מה שהשם יתברך מתפאר עם כל אחד מישראל בפרטיות, זהו שרש של אותו דבר הפרטי של הבריאה, שנברא בשביל זה ההתפארות; וכן בפרטי פרטיות, שההתפארות שהשם יתברך מקבל בפרטי פרטיות מכל איבר ותנועה של כל אחד מישראל, זהו שרש של פרטי פרטיות של הבריאה, דהינו של כל איבר ואיבר בפרטי פרטיות של כל נברא ונברא. והכלל, כי עקר הבריאה היה בשביל ההתפארות שיתפאר עם ישראל, וזה ההתפארות הוא השרש והחיות של כל הבריאה בכלליות ובפרטיות ובפרטי פרטיות, כי כל הרצונות של השם יתברך בבריאת עולמו, בכלל

ובפרט ובפרטי פרטיות, היה כפי ההתפארות שמקבל מישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות. כי כלליות הבריאה נבראת בזאת התמונה ובזה הסדר וההנהגה שיש לכלליות הבריאה, כפי כלליות ההתפארות שמקבל מכלל ישראל; וכן כל דבר בפרט נברא בזה התמונה ובזה הטבע, כפי פרטיות ההתפארות שמקבל מכל אחד מישראל בפרט וכן בפרטי פרטיות כנ"ל. ועל כן הצדיק, על ידי שמוצא ההתפארות שהשם יתברך מקבל מישראל תמיד, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, על ידי זה הוא יודע טעם כל הרצונות שהיה להשם יתברך בכל הבריאה, בכלל ובפרט וכו', כי כל הרצונות של הבריאה בכלל וכו' היה כפי ההתפארות שיקבל מישראל בכלל וכו' כנ"ל. והבן הדברים היטב, כי הם דברים עמקים מאד, ומהם תוכל להבין גדלת הבורא יתברך וגדלת ישראל וגדלת הצדיקים אמתיים, איך הם מסתכלים בעולם, שיודעים בכל עשב ועשב וכן בכל נברא שבעולם טעם תמונתו וכחו והנהגתו בפרטי פרטיות, וכנזכר לעיל - על כן הארכתי לחזר הדברים, מגדל דקותם ועמקותם). ועל ידי זה שהצדיק מגלה ההתפארות של השם יתברך שמתפאר עם עמו ישראל, שעל ידי זה נתגלין כל הרצונות של הבריאה כנ"ל, על ידי זה נתגלה היראה והאהבה. כי על ידי התגלות ההתפארות נתגלה היראה. וכמו שעל ידי התגלות ההתפארות של ישראל, שהם מתפארים עמו יתברך, על ידי זה נופל יראה, כי ההתפארות של ישראל הוא בחינת תפלין, שנקראים פאר (ברכות יא), ועל ידם נתגלה יראה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): 'מנין שהתפלין הם עז לישראל, שנאמר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"'. נמצא, שעל ידי התגלות ההתפארות שמתפארין ישראל עמו יתברך, על ידי זה נופל יראה, - כמו כן על ידי התגלות ההתפארות של השם יתברך שמתפאר בישראל, שזה בחינת תפלין של השם יתברך, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם) (מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו'. ואיתא שם, שהתפלין של השם יתברך כתוב בהם ההתפארות, שהוא יתברך מתפאר עם עמו ישראל, כדאיתא שם, שתפלין דמארי עלמא כתיב בהו: ומי כעמך ישראל וכו', כי מי גוי גדול וכו') - על ידי ההתפארות הזאת מתגלה היראה של השם יתברך, דהינו ליראה מלפניו יתברך, ועל ידי זה נתגלה היראה אפלו על שנאני שחק. כי באמת מלפני המלך בודאי הכל יראים וחרדים, אך אף על פי כן ביום הלדת המלך, ביום גנוסיא דמלכא, שלובש המלך בגדי התפארות, אז נתגלה היראה יותר ויותר. כי אף על פי שגם קדם הכל היו יודעים מהמלך, עם כל זה מתפעל נפש הרואה יותר ויותר, כידוע. (פרוש, כי כל דבר שרואים בעינים, מתפעל נפשו מזה יותר מאם היה יודע אותו בידיעה לבד, בלי ראיה גמורה בעינים, כמובא בספרים. כגון: כשמספרים לאדם גדלת המלך,

אף על פי שיודע הדברים בברור, אף על פי כן אין מתפעל נפשו כל כך להתירא כל כך מהמלך כמו בעת שרואה בעיניו ממש את גדלת המלך, כשהוא לבוש בבגדי התפארותו ומנהיג חילותיו וכו', שאז נופל עליו יראה יותר, כי הנפש מתפעל יותר על ידי הראיה). ועל כן על ידי שהצדיק מגלה ההתפארות שמתפאר בישראל, שזה בחינת יום הלדת המלך, יום גנוסיא דמלכא, דהינו שנולד בחינת המלכות. כי עקר בחינת המלכות הוא רק על ידי ישראל, שמקבלין מלכותו, כי אין מלך בלא עם.

ואז, ביום הלדת המלכות, יום גנוסיא דמלכא, דהינו שנתגלה ההתפארות של ישראל, אז מתפעל נפש הרואה, ונתגלה ונופל יראתו על כלם, ואפלו על שנאני שחק. וזה בחינת (תהלים ס"ח): "על ישראל גאותו" - כשנגלה גאותו ותפארתו על ישראל, אזי: "ועזו בשחקים". 'עז' זה בחינת יראה כנזכר לעיל: מנין שהתפלין הם עז וכו', דהינו שנתגלה יראתו אפלו על שנאני שחק, כי מתפעל נפש הרואה כנ"ל. ועל ידי התגלות ההתפארות, שזה בחינת התגלות היראה, על ידי זה נתגלה הרצון, שזה בחינת אהבה. כי כן דרך המלך ביום גנוסיא דמלכא, שלובש בגדי התפארות, שאז נופל יראה גדולה על כלם והכל חרדים וזוחלים מפניו, שאחר כך מגלה המלך רצונו לכל אחד ואחד, ומחלק ונותן מתנות לכל אחד ואחד לפי כבודו, כפי רצון המלך ואהבתו שיש לו לכל אחד ואחד, שזהו בחינת אהבה. וכמו שעל ידי התגלות ההתפארות שמגלין הצדיקים, שמתפאר השם יתברך עם ישראל, על ידי זה הם מגלין הרצונות של השם יתברך שיש בכל דבר ודבר כנ"ל, כן ביום גנוסיא דמלכא, שאז הוא התגלות ההתפארות, אזי הוא התגלות רצונו יתברך, כי אחר כך הוא מגלה רצונו לכל אחד ואחד, ונותן להם מתנות ומרומם קרנם, לכל אחד ואחד כפי רצונו כנ"ל. וזה בחינת התגלות האהבה, כי מתחלה, בעת התגלות ההתפארות, נפל פחדו ויראתו על כלם; ואחר כך, כשרואים רצון המלך וקרבתו לכל אחד ואחד, על ידי זה מתקרבים אליו ואוהבים אותו. (פרוש: כמו שעל ידי ההתפארות שהשם יתברך מתפאר עם ישראל, על ידי זה היו כל הרצונות של הבריאה כנ"ל, כמו כן על ידי היראה שנעשה מהתגלות ההתפארות הזאת כנ"ל, על ידי זה נתגלה אחר כך הרצון, שמתרצה המלך אחר כך לכל אחד ואחד ומקרבם ברצונו וכו' כנ"ל, שזה בחינת אהבה כנ"ל. נמצא שיראה ואהבה נמשכין על ידי הצדיק, שמגלה ההתפארות, שעל ידי זה מוצא כל הרצונות שהיה להשם יתברך בכל הבריאה וכו' כנ"ל, שעל ידי זה נעשה יראה ואהבה כנ"ל). וזה בחינת (תהלים פ"ט): "כי תפארת עזמו אתה, וברצונך תרום קרננו". "תפארת עזמו" - זה בחינת היראה, שנתגלה על ידי התגלות ההתפארות כנ"ל, כי עז הוא בחינת יראה כנ"ל; ואזי "ברצונך תרום קרננו", כי מגלה רצונו, ומרומם

קרנם של כל אחד ואחד כנ"ל, שעל ידי זה התגלות האהבה כנ"ל - נמצא שהצדיק מגלה היראה והאהבה:

ב

וכשנחשך אצל אחד היראה והאהבה, בבחינת (ישעיהו נ): "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם". "שמים" - זה בחינת אש ומים, הינו יראה ואהבה, נתלבשים בקדרות ונחשכים ונתכסים בשק, דהינו שנחשך אצלו היראה והאהבה - זה מחמת שנחשך אצלו אור הצדיק, שממנו מקבלין יראה ואהבה כנ"ל. כי לפעמים יש שנחשך אצל אחד אור הצדיק, ואינו זוכה להבין ולראות אורו הגדול; ואף שהוא אצל הצדיק, אינו יכול לטעם ולהבין ולראות אורו הגדול של הצדיק, שעל ידו יוכל לבוא לתכלית הטוב. וכמו שמצינו גבי עפרון, שמקום מערת המכפלה, שהוא שער גן עדן, שדרך שם עולין כל הנשמות, ואורו גדול מאד, אף על פי כן אצלו היה מקום חשך ואפלה, ועל כן מכרו בשמחה רבה לאברהם, כמובא (זהר חיי שרה קכ"ח). וכמו כן כשנחשך אור הצדיק, שהוא מאיר בכל העולמות, מכל שכן בעולם הזה, ואף על פי כן אצלו אינו מאיר כלל, אדרבא הוא חשך אצלו - וזה מחמת עכירת המעשים וכסילות השכל, שעל ידי מעשים רעים נתחשך שכלו בכסילות, דהינו דעות נפסדות וחכמות נכריות, כמו שכתוב (ירמיה ד): "חכמים המה להרע, ולהיטיב לא ידעו", כי על ידי מעשיהם הרעים אינם יכולים להשתמש כלל בשכלם להיטיב, כי אם להרע, ועל ידי כסילות השכל, על ידי זה אינו יכול לראות ולהבין אור הצדיק:

ג והתקון לזה, להכניע ולבטל כסילות השכל, הוא על ידי בחינת מזבח, כי עקר יניקת הכסילות, דהינו הקלפות, הוא רק מבחינת מזבח (עין זהר תרומה קל"ט), הינו בחינת אכילה, כי 'שלחנו של אדם מכפר כמזבח' (ברכות נ"ה), ומשם עקר יניקתם. ועל כן אפלו אחר אכילת איש הכשר, בהכרח שיהיה לו בלבול הדעת קצת אחר האכילה, וזה מחמת שיניקת הכסילות הוא משם. אך צריך שלא לתן חיות להקלפות, כי אם כדי חיונו בצמצום ולא יותר. ואז כשהמזבח כתקונו, הינו שהאכילה בכשרות כראוי, אזי נכנעים הקלפות, הינו הכסילות, כי אינו נותן להם כח וחיות, כי אם כדי חיונו בצמצום, שזה מכרח לתן להם, כידוע, אבל אינו נותן להם שום כח וחיות יותר מכדי חיותם. ועל כן על ידי אכילה בכשרות נכנע הכסילות ונתרומם השכל, כמו שמצינו בגמרא (בבא קמא עב.), בבעיא דבעא רבא מרב נחמן וכו', לצפרא אמר לה וכו', והאי דלא אמרי לך באורתא - דלא אכלי בשרא דתורא וכו'. נמצא שעל ידי שלא אכל, לא היתה דעתו צלולה, כי על ידי האכילה נכנע הכסילות ונתגדל השכל. אבל כשאוכל כזולל וסובא, שזה בחינת פגם

המזבח, אזי יונקים הקלפות, דהינו הכסילות, יותר מהראוי, ואזי מתגבר הכסילות על השכל; אבל על ידי אכילה כראוי נכנעין כנ"ל. וזה בחינת (זבחים נ"ג.): 'מזבח בחלקו של טורף', זה בחינת (תהלים קי"א): "טרף נתן ליראיו", בחינת אכילה בכשרות, שעל ידי זה מכניעין וטורפין אותן, הינו את הקלפות והכסילות. אבל על ידי פגם המזבח, הינו פגם האכילה, על ידי זה נותן כח להכסילות, ונעשה מטורף - טרוף הדעת, שמתגבר על ידי זה כנ"ל.

ד ולהשלים פגם המזבח הוא על ידי גרים, כי כל העבודה זרה אין להם כח כי אם מפגם המזבח. וזה שכתוב (מלאכי א): "בכל מקום מקטר ומגש לשמי", כי אף שהם עובדי עבודה זרה, כל כחם הוא בא מפגם חלקי המזבח. ועל כן אמר השם יתברך: מקטר ומגש לשמי, כי כחם הוא מהניצוץ הקדוש של המזבח דקדשה שנפל לשם. ועל ידי הגרים, על ידי שכל אחד משליך אמונתו והולך אחר אמונת ישראל, על ידי זה מכניע העבודה זרה שנעשה מפגם חלקי המזבח, ואזי חוזרין ניצוצי חלקי המזבח למקומם ונשלם המזבח: וזה בחינות (במדבר כ"ג): "לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה", ותרגומו: 'ונכסי עממיא יירת'. 'יאכל טרף' - זה בחינות שלמות המזבח, בחינת 'מזבח בחלקו של טורף' כנ"ל, וזה נעשה על ידי 'ונכסי עממיא יירת', הינו על ידי גרים, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא מ"ב. נ"ג: קמ"ט. ובכמה מקומות) לענין ירשת הגר: כל הקודם בנכסי הגר זכה:

ה

אך איך אפשר לעשות גרים, והלא הם רחוקים מאד מקדשת ישראל, ומאין בא זאת שיבוא להם על הדעת שיתגירו? אך דע, שזה נעשה על ידי בחינות (משלי י"ט) "הון יסיף רעים רבים", הינו על ידי צדקה שנותן לתלמיד חכם, שהוא כלול מכמה נפשות ישראל. כי באמת איך אפשר לעכו"ם לבוא לאמונת ישראל, והלא הם רחוקים מאד מישראל? ואיך אפשר לדבר להם שישמעו ויבואו להאמונה הקדושה? אך כמו כשאחד רחוק מאד מחברו, ואי אפשר לדבר אליו שישמע, צריך לכתב לו כתב - כן צריך לשלח בחינת כתב להם, עד שיוכלו לשמע אף שהם רחוקים, כי עקר חוש השמיעה הוא מחמת שאותיות הדבור נחקקים באויר, והאוירים מכים זה בזה עד שבא לאזן השומע. ועל כן כשהאויר נח וזך וצלול, אזי כשמדבר אחד שיכול לדבר, אזי נשמע הדבור למרחוק, כמו שרואין בחוש; אבל כשיש רוח סערה, אזי אי אפשר לחברו לשמע, כי הרוח מבלבל ומפריד חלקי האוירים ונתפזרים, עד שאי אפשר לחברו לשמע אפלו הקול, מכל שכן הדבור בעצמו:

ועל ידי צדקה הוא לוקח נפשות, כי לוקח לעצמו רעים ואוהבים. כמו שאמר מונבז (בבא בתרא יא): 'אבותי גנזו ממון, ואני גנזתי נפשות'. נמצא, שכל מה שנותן צדקה ליותר אנשים, על ידי זה הוא קונה לו רעים יותר, ועל ידי זאת האהבה שקונה על ידי הצדקה, על ידי זה נזדכך האויר; וכל מה שנותנים ליותר אנשים צדקה, וקונה אהבה עם יותר אנשים, על ידי זה נתרבה יותר האויר הנח והזך, כי אהבה הוא אתדבקות רוחא ברוחא, דהינו רוח האוהב ברוח הנאהב, שזה בחינת אויר הנח, שרוחם נחים זה מזה, כי אין רוח רעה, שהוא שנאה, שיפריד ביניהם, כי השנאה היא בחינת רוח רעה, כמו שכתוב (שופטים ט): "וישם ה' רוח רעה בין אבימלך ובין אנשי שכם", ופרש רש"י: 'שנאה'. נמצא ששנאה הוא בחינת רוח רעה, בלבול האויר, שעל ידי זה אין יכולין לשמע הדבור; ולהפך, אהבה ורעות הוא בחינת אויר הנח והזך, שעל ידי זה נשמע הדבור למרחוק. וזה נעשה על ידי צדקה, בחינת "הון יסיף רעים רבים", שעל ידי צדקה הוא לוקח לו רעים ואוהבים, שעל ידי זה נעשה בחינת האויר הנח והזך כנ"ל.

וכל מה שמרבה לתן צדקה ליותר אנשים, נתרבה ביותר בחינת האויר הנח והזך, כי כשנותן צדקה לאיש אחד, נמצא שקונה לו אוהב אחד, ואזי נתדבק רוחו ברוחו ונעשה שטח קטן של אויר הנח והזך; וכשנותן צדקה לשני אנשים, נעשה שטח יותר גדול של אויר הנח והזך. וכן כל מה שמרבה לתן ליותר אנשים, וקונה לו רעים ואוהבים יותר, בבחינת "הון יסיף רעים רבים", נתגדל ונתרבה יותר ויותר השטח של האויר הנח והזך. ועל כן העקר לתן צדקה לצדיקים אמתיים ולעניים הגונים, שכלולים מכמה נפשות ישראל, כי בזה הוא מגדיל מאד השטח של האויר הנח והזך כנ"ל, כי בצדקה שנותן להם לבד הוא קונה לו רעים רבים מאד, כי הם כלולים מהרבה נפשות, שעל ידי זה מתרבה ביותר בחינת האויר הנח והזך כנ"ל.

ואזי כשהאויר נח וזך, אזי כשמדבר זה שיכול לדבר דבור הישראלי, הינו דבור הקדוש, אזי זה הדבור נכתב ונחקק בהאויר, בבחינת (תהלים מ"ה): "לשוני עט סופר מהיר", ואזי הולך הדבור ונשמע למרחוק, בבחינת (אסתר ט): "ושמעו הולך בכל המדינות", כי מחמת שהאויר נח וזך, יכולים לשמע למרחוק, ואזי זה הדבור נכתב בספריהם של העכו"ם, מדינה ומדינה ככתבה, ואזי מוצאים העכו"ם בספריהם הפך אמונתם, כמו שמצינו כמה גרים שנתגירו מחמת זה, מחמת שמצאו בספריהם הפך אמונתם. ומאין בא זאת, שימצאו עתה מה שהוא מתנגד לאמונתם? אך זה בא על ידי הדבור של הצדיק, שנחקק ונכתב בהאויר, בבחינת "לשוני עט סופר מהיר", והאויר היה זך ונח על ידי בחינת "הון יסיף רעים רבים", עד שהלך הדבור, בבחינת "ושמעו הולך בכל המדינות",

ונחקק ונכתב שם בספריהם, ועל ידי בחינה זאת מצאו בספריהם הפך אמונתם ועל ידי זה נתגירו, כמו שמספרין מכמה גרים שנתגירו על ידי זה, על ידי שמצאו בספריהם הפך אמונתם, וכל זה נמשך מבחינה הנ"ל כנ"ל.

וזה בחינת (אסתר ו): "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" - 'מרדכי' הוא בחינת הכפירה בעבודה זרה, כמו שכתוב: "איש יהודי", כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י"ג): כל הכופר בעכו"ם נקרא יהודי. הינו שהדבורים שהגיד מרדכי, שהם דבורים של כפירת עכו"ם, הם נכתבים בהאויר, עד שנמצא כתוב בספריהם כנ"ל. וזהו: "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי", שהדבורים אשר הגיד מרדכי, שהם דבורי אמונה של הצדיק האמת, נמצא כתוב בספריהם, כי הדבור של הצדיק הלך למרחוק עד שנכתב ונחקק שם בספריהם, שעל ידי זה נמצא בספריהם הפך אמונתם, כי נמצא בספריהם הדבורים קדושים אשר הגיד מרדכי, שהוא בחינת הצדיק כנ"ל, וזהו: "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" כנ"ל. ואזי כשבאים אלו העכו"ם ומוצאים שם הפך אמונתם, מזה נעשים גרים, בבחינת (אסתר ח): "ורבים מעמי הארץ מתיהדים":

ו אך מאין בא, שאלו דיקא ימצאו בספריהם הפך אמונתם ויחזרו ויכירו אמונת ישראל, והאחרים אינם מוצאים כלל ונשארים באמונתם. אך דע, שזה מחמת בחינת הטוב הכבוש תחת ידם, הינו בחינת חלקי נשמות ישראל הכבוש אצלם, כי כל הטוב הוא רק בחינת נשמות ישראל, הינו כשמתגברים העכו"ם ואינם מניחים לישראל לעשות מצוות, כמו שהיה נמצא שגזרו שלא ימולו את בניהם ושיחללו את השבת (עין ראש השנה י"ט. בבא בתרא ס. מעילה י"ז). נמצא, שהטוב שהיו ישראל צריכין לעשות הוא כבוש תחת ידם. וכן כשמונעין את ישראל מעבודת השם יתברך על ידי גרמא שגורמין, על ידי המסים וארנויות שמטילין עליהם, וכן על ידי שמונעין טובות מישראל, שעל ידי כל זה נכבש הטוב תחת ידם, דהינו חלקי נשמות ישראל.

ובתחלה זה הטוב הכבוש אצלם זוכר שבא ממקום קדוש ועליון מאד, אך אחר כך הם מתגברין על זה הטוב וכובשים אותו תחת ידם, עד שנתפס ונקשר אצלם, עד שהטוב בעצמו שוכח מעלתו. ועל ידי הדבור הישראלי, שיוצא ונכתב בספריהם כנ"ל, אזי זה הטוב הכבוש שם מוצא אותו בספריהם, דהינו שמוצא שם הפך אמונתם, ואזי נזכר זה הטוב את מעלתו, איך שבא ממקום עליון מאד, דהינו שהוא חלקי נשמות ישראל, שכל העולמות נבראו בשבילם, ו"המה היוצרים ישבי נטעים עם המלך במלאכתו" (דברי הימים א', ד), 'כי הקדוש ברוך הוא נמלך עם נשמות ישראל לברא את העולם' (בראשית פ"ח; מדרש רות פ"ב), ואזי מתחיל זה הטוב להצטער ולהתגעגע על אשר נפל ממקום

גבוה כזה ועתה היא כבושה בידם, ויבוא, חס ושלום, לכליון והפסד, ורוצה להמשיך ולחזר למקומו. ומחמת שכבר נקשר ונתפס מאד הטוב אצלם בקשרי קשרים, על כן כשמתחיל הטוב לחזר, אזי מושך ותולש עמו עוד מהרע שלהם, וזה הוא בחינת הגרים שבאים להתגיר, שהם בחינת הרע שנתלש מהם עם הטוב, על ידי שחזר הטוב למקומו, כי אי אפשר להטוב לחזר בעצמו, מחמת גדל ההתקשרות שנתקשר ונתהדק שם מאד, ובהכרח שיתלש עמו מהרע, וזה הוא בחינת הגרים:

וזה בחינת (ישעיהו מ"ד): "זה יכתב ידו לה'", פרש רש"י: 'אלו בעלי תשובה', הינו בחינת הטוב ששב וחוזר למקומו, וזה נעשה על ידי בחינת כתב כנ"ל, בחינת "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" כנ"ל. "ובשם ישראל יכנה" (שם) - אלו הגרים, כי על ידי ששב וחוזר הטוב, על ידי זה נעשה גרים כנ"ל.

וזהו : "בכתב ישראל לא יכתבו ואל אדמת ישראל לא יבאו" (יחזקאל י"ג), הינו כשאין בחינת כתב ישראל, שעל ידו נעשין גרים כנ"ל, על ידי זה: "ואל אדמת ישראל לא יבאו", הינו שאין זוכים לשלמות המזבח, שנקרא 'מזבח אדמה' (שמות כ', ועין בראשית רבה פרשה י"ד), ששלמותו על ידי גרים כנ"ל.

וזהו: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" (דברי הימים א' כ"ח), כי שלמות השכל הוא על ידי כתב כנ"ל, כי על ידי כתב הנ"ל, בחינת "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" כנ"ל, על ידי זה נעשין גרים, ועל ידי גרים נשלם המזבח, ועל ידי שלמות המזבח נשלם השכל כנ"ל; נמצא שעל ידי בחינת הכתב הנ"ל נשלם השכל. וזהו: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" כנ"ל.

וזהו : "לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך" - זה בחינת תשובה, שחוזר הטוב למקומו כנ"ל, כי שדי הוא בחינת תשובה, ששב בתשובה על פגם עבודה זרה, כי שדי הוא בחינת שיש די באלקותי לכל בריה (כמובא בפירש"י לך לך י"ז:), ואין צריך לשום עבודה אחרת. "להפנות אליך כל רשעי ארץ" - זה בחינת הגרים. "יכירו וידעו כל יושבי תבל" - זה בחינת שלמות הדעת שנעשה על ידי זה כנ"ל.

וזה : "והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך" (איוב כ"ב), שעל ידי בחינת כסף תועפות, הינו בחינת "הון יסיף רעים רבים", שעל ידי זה נעשה אויר מעופף, שנזדכך האויר כנ"ל, על ידי זה נעשה בחינת שדי, הינו תשובה וגרים, כי שדי הוא בחינת תשובה כנ"ל:

ז ודע שלפעמים, כשהרע רואה שהטוב משתוקק וממשיך עצמו ורוצה לחזר למקומו, אזי הם מתגברים על הטוב ביותר ומביאים אותו לתוך העלמה יתרה, דהינו שמביאים אותו לתוך פנימיות מחשבתם, דהינו שמתחילים לחשב מחשבות על זה הטוב, ועל ידי

זה מכניסים את הטוב בתוך העלם והסתר יותר, בפנימיות מחשבתם, ואזי יוצא הטוב על ידי הולדה שמולידים, כי הטוב הוא גנוז ונעלם בפנימיות מחשבתם ומחם כנ"ל, ומשם ההולדה, ועל כן יוצא הטוב בזרע הילודים, ואזי אין כח בהרע של הילודים להתגבר על הטוב שבתוכם, ואזי יוצא הטוב על ידי הילודים ונעשו גרים.

וזה בחינת (תהלים פ"ז): "ה' יספר בכתוב עמים, זה ילד שם סלה". "בכתוב" - זה בחינות הטוב שיוצא על ידי בחינת הכתב כנ"ל. וזהו: "זה ילד שם סלה", שנתלבש הטוב, בהילודים ויוצא על ידם כנ"ל. וזה שפרש רש"י: "זה ילד שם", שהם ישראל שנטמעו בעכו"ם, הינו בחינת הטוב הכבוש אצלם, שהוא בחינת חלקי נשמות ישראל כנ"ל.

וזה בחינת: "לא ישכב עד יאכל טרף" - זה בחינת שלמות המזבח כנ"ל; "ודם חללים ישתה", ותרגומו: 'ונכסי עממיא יירת', הינו בחינת גרים הנ"ל. וזה: 'ונכסי עממיא', הינו בחינת הטוב שנתכסה אצל העכו"ם, שהביאו אותו בהעלם והסתר בפנימיות מחשבתם כנ"ל, שיוצא על ידי זרע הילודים ונעשין גרים, ועל ידי זה נשלם המזבח כנ"ל:

ח וזה פרוש: רב ספרא משתעי: זמנא חדא הוה קאזלינא בספינתא, וחזינן ההוא כורא דאפיק רישא ממיא, ואית לה קרני, וחקיק עליהו: אנא בריה קלה שבים. והוינא שין פרסה, ואזלינא לפמא דלויתן. אמר רב אשי: ההוא עזא דימא הוי, דבחישא, ואית לה קרני (בבא בתרא ע"ד).

רשב"ם: בריה קלה - מבריות קטנות שבים: לפמה דלויתן - שיאכלני היום: עזא דימא - שכל מה שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החלדה; בשחיטת חלין: דבחישא - חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה:

חזינא האי כורא דאפיק רישא ממיא וכו'. כורא - זה בחינת הטוב, שהם חלקי נשמות ישראל עם הגרים הנ"ל; כי דגים, אסיפתן הוא מטהרתן (עין חלין כ"ז:) - זה בחינת חלקי הנשמות, בחינת (איוב ל"ד): "רוחו ונשמתו אליו יאסף", ובחינת גרים, בבחינת (תהלים מ"ז): "נדיבי עמים נאספו", ועל שם זה החכמים נקראים "בעלי אספות" (קהלת י"ב), שהם מאספים הטוב עם הגרים. וזה הטוב עם הגרים אפיק רישה ממיא, הינו שמוציא את השכל משטיפת המים הזידונים, שהוא הכסילות השוטף על השכל, כנ"ל.

והוי לה קרני, וחקיק עליהו: אנא בריה קלה שבים, והוינא שין פרסי, ואזלינא לפמא דלויתן. קרנא - זה בחינת צדקה, שהוא בחינת "הון יסיף רעים" הנ"ל, שהוא עקר הקרן הקימת לעולם הבא, כמאמר מונבז (בבא בתרא י"א): אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה. וחקיק עליהו, הינו על ידי הצדקה נעשה חקיקה, בחינת הכתב הנ"ל כנ"ל, בבחינת "ושמעו הולך בכל המדינות", להטוב הכבוש בין העכו"ם, ומעוררו בתשובה

לשוב לשרשו, כי הטוב זוכר את עצמו. אנא בריה קלה שבים, הינו, שאני למעלה מכל העולמות. ים הינו: המם הוא ארבע עולמות, יוד הוא בחינת החכמה שמתפשט בכל העולמות, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית".

וזהו בריה קלה שבים, הינו שכמו שהדבר הקל הוא צף למעלה, כן הנשמה, שהוא הטוב, הוא למעלה מכל העולמות. והוינא שין פרסה, דהינו שהנשמה נזכרת שהיתה בבחינת 'ישראל עלה במחשבה תחלה', והקדוש ברוך הוא נמלך בה בבריאת העולם, בבחינת "המה היוצרים ישבי נטעים עם המלך במלאכתו", שנמלך בנשמותיהן של ישראל בשעת בריאת העולם, דהינו שהיא נזכרת שהיתה במעלה גדולה כזו כנ"ל, ועתה היא הולכת לכליון והפסד, חס ושלום. שין - זה בחינת המחשבה, שנחלקת לשלש ראשים: מחשבות שכליות, מחשבות מדותיות, מחשבה מעשיות. פרסה - בחינת רגל, הינו עצה, כמו (שמות י"א): "וכל העם אשר ברגליך" - הנמשכים אחר עצתך, הינו שהנשמה נזכרת שהיתה תחלה במחשבה, ובה נמלך ונתיעץ בבריאת עולמו.

והשתא אזלינא לפמא דלויתן, הינו לכליון והפסד, חס ושלום, ועל ידי זה מרחמת על עצמה ונתעוררת לשוב לשרשה כנ"ל, ונעשין בעלי תשובה וגרים כנ"ל. אמר רב אשי: האי עזא דימא דבחישא ואית לה קרני. עזא - זה בחינת עז, הינו יראה, בחינת "כי תפארת עזמו אתה" הנ"ל. דבחישא, הינו בחינת הצדיק, שמחפש תמיד אחר ההתפארות שבכל אחד מישראל כנ"ל. ואית לה קרנא, הינו בחינת "וברצונך תרום קרננו", הינו האהבה שנתגלה על ידי הצדיק כנ"ל, כי על ידי כל בחינות הנ"ל נתגלה אור הצדיק, שעל ידי זה זוכין ליראה ואהבה כנ"ל.

ט

וזה: "ויהי הם מריקים שקיהם", הינו בחינת "לבשו שמים קדרות ושק וכו'". 'שמים' הינו יראה ואהבה כנ"ל; וכשהם מריקים את השק והחשך מן היראה והאהבה - והנה איש צרור כספו בשקו. צרור כספו - זה בחינת הצדיק, בחינת (משלי ז): "צרור הכסף לקח בידו", שהם הצדיקים, כמו שפרש רש"י שם. בשקו, הינו שאור הצדיק נתחשך ונתלבש ונתכסה בקדרות ושק, הינו שמרגישים שהשק והחשך שהיה על היראה והאהבה, זה מחמת שק וחשך, שנחשך להם אור הצדיק כנ"ל.

ויראו את צררות כספיהם המה ואביהם, הינו שראו והכירו, שצרורות כספיהם תלוי בהחמר והצורה, שנקרא המה ואביהם. המה - זה החמר, שהם כלי המעשה, ואביהם - הוא השכל שנקרא אב, בחינת אב בחכמה (מגילה י"ג:), הינו כנ"ל, שהתגלות אור הצדיק, שיזכו להכירו ולהבין ולטעם ולראות אורו הגדול, הוא תלוי בשלמות המעשים

ובזכות השכל. ויאמר להם יעקב אביהם, הינו תוכחות השכל, שמוכיח את החמרים, שהם כלי המעשה, שהוא תולה הסרחון בכלי המעשה.
וזה: אתי שכלתם, שעל ידי המעשים העכורים גורמים כליון והפסד להשכל. יוסף איננו - זה בחינת "הון יסיף רעים רבים" הנ"ל, ושמעון איננו - זה בחינת "ושמעו הולך בכל המדינות", הנעשה על ידי בחינת "הון יסיף" כנ"ל, ואת בנימן תקחו - זה בחינת מזבח בחלקו של טורף, שהוא בנימין, שעקר שלמות השכל תלוי בזה כנ"ל; דהינו שהשכל מוכיח ואומר, שעקר החסרון שנתעכר המח הוא תלוי רק בכלי המעשה, דהינו צדקה, שהיא תלוי במעשה, בחינת (ישעיהו ל"ב): "והיה מעשה הצדקה", שעל ידה נשלם השכל כנ"ל, כי כשנותנין צדקה, על ידי זה נעשין גרים כנ"ל, ועל ידי זה נשלם המזבח, שהוא בחינת שלחנו של אדם, דהינו שזוכין לאכל בקדשה, ואזי נשלם השכל, ואזי זוכין לראות אור הצדיק, ועל ידי זה מקבלין ממנו יראה ואהבה כנ"ל.

יח

רבי יונתן משתעי: זמנא חדא הוה קאזלינא בספינתא, וחזינן ההוא קרטליתא, דהוו מקבעי בה אבנים טובות ומרגליות, והדרי לה מיני דכורי דמקרי בירשא. נחית בר אמוראי לאתויי, ורגש, ובעי דנשמטה לאטמה, וזרק זיקא דחלא ונחת. נפק ברת קלא ואמר: מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתהו דרבי חנינא בן דוסא, דעתידה לשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי (בבא בתרא ע"ד)
רשב"ם: קרטליתא - ארגז: דמקרי בירשא - כך שמו: בר אמוראי - אדם שיודע לשוט במים: בעי דנשמטה לאטמא - שבקש לחתך ירכו: זרק לה חלא - חמץ, וברח מריחו לים: למשדיא בה - להצניע בו:
לשון רבנו זכרונו לברכה
רבי יונתן משתעי: זמנא חדא הוי קאזלינא בספינתא, וחזינא האי קרטליתא וכו'.
א
דע, כי לכל דבר יש תכלית, ולתכלית יש עוד תכלית אחר, גבה מעל גבה. למשל: תכלית בנין הבית - כדי שיהא לאדם מקום לנוח, ותכלית המנוחה - כדי שיוכל בכח הזה לעבד את השם, ותכלית העבודה וכו'.
ותכלית של כל דבר הוא מחבר להמחשבה והשכל, יותר מהדבר שזה התכלית בא ממנו, וקרוב התכלית להמחשבה בקרוב יותר מהדבר, כי סוף מעשה - במחשבה תחלה; נמצא שהסוף והתכלית הוא תחלה במחשבה וקרוב לה, ומהתכלית נשתלשל המעשה.

למשל: כשעולה במחשבה לבנות לו בית, בודאי הבית אינו נבנה בבת אחת, אלא צריך להכין עצים, ולסתת ולבנות כל עץ ועץ לפי צרכו, ואחר כך נבנה ונשלם הבית. נמצא שלמות הבית, שהיא תכלית הבנין וסופו, היה במחשבה תחלה. נמצא שהתכלית הוא קרוב למחשבה ביותר מהתחלת המעשה.

ב

ודע, שהתכלית של הבריאה הוא שעשוע עולם הבא. ואי אפשר לקרב זאת התכלית למחשבות בני אדם, כי זאת התכלית עליו נאמר (ישעיהו ס"ד): "עין לא ראתה וכו'". אבל הצדיקים באמת, גם הם יכולים לתפס במחשבתם תכלית עולם הבא. וכל אחד ואחד מישראל, לפי שרשו שיש לו בתוך נשמת הצדיק, כן מקבל ממנו גם כן זאת התכלית, כפי הפרת הכעס ברחמנות. הינו כשבא אדם לכלל כעס, לא יפעל בכעסו שום אכזריות, ואדרבא, ימתיק הכעס ברחמנות, בבחינת: "ברגז רחם תזכור" (חבקוק ג), ועל ידי זה נעשה עטרה לענוים, הבורחים מכבוד ושררה ועושין עצמן כשירים, וכשנתעטרין בעטרה של רחמנות, בבחינות (תהלים ק"ג): "המעטרכי חסד ורחמים", אזי מקבלין את הכבוד והשררה בעל כרחם. וזה בחינות (ישעיהו כ"ח): "עטרת צבי לשאר עמו" - 'למי שמשים עצמו כשירים' (מגלה ט"ו:).

כי זה שהצדיק בורח מהשררה והכבוד ואינו רוצה להנהיג את העולם, זאת המחשבה בא להם מבחינת הסתרת פני השם, על ידי מעוט אמונה שיש בישראל, כי לפי רב הכפירה, חס ושלום, כן הסתרת פני השם, ואין רוצה להנהיג אותם. וההסתרה הזאת היא בחינות כעסו וחרון אפו, הבא על ידי עבודת אלילים, כמאמר: כל זמן שיש עבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם (ספרי פרשת ראה). ואפלו כשאין עבודת אלילים בעולם, אלא שהאמונה אין כל כך בשלמות, אז גם כן החרון אף והסתרתו לפי התמעטות האמונה. ומחמת שחרון אפו כרגע, כמו שכתוב (תהלים ל): "כי רגע באפו", על ידי זה אין נרגש, אלא כשיש עבודת אלילים בעולם; אבל בלא עבודת אלילים, אלא בחסרון משלמות אמונה, אזי בודאי אינו נרגש מעט החרון אף שבחלק הרגע, ואין נכר הסתרת פני השם. אבל ההשתלשלות של החרון אף כשבא להצדיקים, אזי מסתירים פניהם מהעולם ואינם רוצים להנהיג את העולם. ומחמת שהחרון אף הוא מעט מן המעט מחלק הרגע, על ידי זה אינם תולים הסתרת פניהם ברגז, אלא תולים הסתרת פניהם בקטנותם, ועושים עצמן כשירים ואומרים שאינם ראויין להנהיג העולם. ובאמת גם הם אינם יודעים ומרגישים את החרון אף, כי הוא מעט מן המעט.

וזהו: כשהקטין משה את עצמו מלילך למצרים ולהיות מנהיג, אמר (שמות ג): "מי אנכי כי אלך אל פרעה", ושאר דבריו - כתוב (שם ד): "ויחר אף ה' במשה", פרוש: זאת ההקטנה שלא רצה להיות מנהיג, זה מחמת שנשתלשל בו חרון אף ה' כנ"ל. אבל על ידי שנמתק הרגז והחרון אף על ידי רחמנות כנ"ל, אז נמתק החרון אף שיש בתוך הצדיקים על ידי הרחמנות, ואז הרחמנות גובר עליהם, ומרחמים על העולם ונתרצים בהנהגתו, ומקבלים על עצמן השררה של ההנהגה, ובזאת הרחמנות הם מנהיגים את העולם, בבחינת (ישעיהו מ"ט): "כי מרחמם ינהגם". נמצא שזאת הרחמנות היא עטרתם, שמעטר אותם במדת מלכות ומנהיג.

וזה בחינות: קרטליתא דמקבעי בה אבנים טובות. קרטליתא - פרש רש"י: 'ארגז'. ארגז - זה בחינות רגז הנ"ל, 'ואבנים טובות' - זה בחינות עטרה הנ"ל, בחינות רחמנות הנ"ל. והדרי לה מיני דכורי דמקרי בירשא - זה בחינות אמונה, כמאמר (מגלה י:): "תחת הנעצוץ יעלה ברוש", זה מרדכי; ונקרא יהודי, על שם שכפר בעבודת אלילים, כמאמר (שם י"ג): 'כל הכופר בעכו"ם נקרא יהודי'.

ג

ולפעמים חושב אדם בעצמו שיש לו רחמנות על העולם, ורוצה בהנהגתו; ובאמת זהו הרודף אחר הכבוד, ותולה רדיפתו ברחמנות, ובאמת הוא רחוק מרחמנות הזה.

כי כל זמן שאין לאדם אמונה בשלמות שאין שלמות אחריו, בודאי אין לו לקבל המלוכה וההנהגה. ואפלו מי שמאמין באיזה דבר שהוא מדרכי האמרי(עיין תוספתא שבת פ' ז' ח'), אף על פי שהוא מאמין בהשם יתברך, בודאי אין לו לקבל המנהיגות, כי המנהיגות עקרה בבחינת רחמים, ועקר הרחמים - בהסרת עכו"ם, אפלו שמץ עכו"ם; ואפלו כשהוא אומר צבי הפסיקו (סנהדרין דס"ה:) אין לו רחמנות בשלמות; בכן אין לו לקבל המנהיגות אפלו מי שיש לו אמונה גדולה, עד שיפשפש את עצמו, שלא ישאר אצלו אמונות שאין צריך להאמין, כגון דרכי האמרי הנ"ל, ושיהיה "תמים עם ה' אלקיו" (דברים יח), אז הרחמנות באמת ולו ראוי להנהיג. אבל מי שאין לו אמונה בשלמות, ונדמה שיש לו רחמנות על העולם ורוצה להנהיג את העולם - זה בחינת (סוטה מ"ט:): והמלכות תהפך למינות, כי מעט המינות פוגם במלכות, בבחינת ההנהגה, ומהפכה למינות, כמו שמהפך את המלכות לעצמו, שהוא מין מעט.

ד

ודע, שהאמונה היא מחזקת תמיד במלכות וההנהגה, שלא יקח אותה זר שאין ראוי לה. ודע, שעקר המלכות - שרשה בחכמה, בשביל כדי לידע איך להנהיג ולמלך. לכן יש לכל

מלך חכמים ויועצים, כי בזה תכון מלכותו ויתקים מדינתו. וזה בחינות (דברים ל"ג): "ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם", הינו, על ידי ראשי עם, שהם המחין והחכמה, על ידם תכון בחינת המלכות, ועל ידי אהבת החכמים תכון המלכות. וכשבא למלך איזהו שנאה על החכמים - ידוע להוי לה, שמן השמים יורידוהו ממלכותו, כי אין קיום לעולם בלא החכמה, בבחינת (משלי כ"ט): "מלך במשפט יעמיד ארץ", והמשפט הוא בחינת חכמים, בבחינת (ויקרא כ"ו): "ואם את משפטי תגעל נפשכם", ודרשו (בתו"כ. ומובא בפרש"י שם): 'זה השונא את החכמים'. נמצא זה שאין לו אמונה בשלמות מחמת דרכי האמרי - כשבא לקח לעצמו המלכות וההנהגה, והוא אין ראוי לה, אזי האמונה שסביב ההנהגה, המחזיק בההנהגה שלא יגע בה זר, הוא מפיל לאיש זה לשנאת חכמים, כדי שלא יתקים בידו המלכות והמנהיגות, ובודאי לא יתקים בידו, כי עקר המלכות תלוי במשפט כנ"ל. אלא אם כן זה המחזיק במלכות מתגבר באפיקורסות ומינות, עד שמפריד את האמונה מהנהגה, מבחינת המלכות, מלהחזיק במלכות - אזי יכול להיות שיתקים המלכות בידו, כי אין מי שיפיל אותו לשנאת חכמים, כי האמונה נפרדה מהמלכות.

וזה: ונחית בר אמוראי לאתויי, ובעי דנשמטה לאטמה. בר אמוראי - זה שאין לו אמונה בשלמות כנ"ל. אטמה - זה בחינת (ישעיהו ל"ג): "אטם אזנו משמע דמים", דלא שמע בזלותא דצורבא מדרבנן (מכות כ"ד) - הינו בירשא הנ"ל רצה להפיל אותו לשנאת חכמים. וזרק זיקא דחלא ונחת. חלא - בחינת התגברות המינות, בחינת (תהלים ע"ג): "כי יתחמץ לבבי", על ידי זה ונחת את הבירשא הנ"ל.

ה

ובאמת מלכי העכו"ם, אף על פי שמולכים עלינו, אין במלכותם מבחינת מלכות ישראל ולא נגעו בה, כי מי שרוצה לגע בה - זה וזה לא נתקים בידם, הינו אפלו מלכותם על האמות העולם נטלה מהם, כי האמונה שסביב מלכותנו מפיל את חכמתם, שמלכותם תלוי בהם כנ"ל. וזה שכתוב במפלת מצרים (ישעיהו י"ט): "נואלו שרי צען" על ידי אולת, הינו נפילת חכמתם - נפלה מלכותם. וזהו שאמרו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר: אתה מלך עלינו לכרגא, אבל להנהיג אותנו בעבודות ובאמונות, את וכלבא שוה (ויקרא רבה פרשה ל"ג; במדבר פרשה ט"ו ומדרש שיר השירים); הינו שאמרו, שלא נגע במלכות ישראל השיך לאמונתנו, כי אמונתנו סובבת את המלכות ושומרת אותה מלגע בה זר, ומפיל את רודפיה לשנאת חכמים. אם לא שתקפה יד המינות על האמונה עד שמפיל את האמונה, ואז יכול לקבל מלכותנו, חס ושלום, בבחינת "וזרק חלא ונחת" כנ"ל.

ו

אבל דע, שמן השמים אין מניחים אותו לקח אותה, בבחינת: ונפקת ברת קלא: מה אית לכו בהדי קרטליתא דאתתא דרבי חנינא בן דוסא, דעתידא למשדי בה תכלתא לצדיקיא לעלמא דאתי. הינו על ידי שלמות האותיות של דבורי אמונה, שהוא בחינת אשת רבי חנינא בן דוסא; כי רבי חנינא בן דוסא זה בחינת אמונה, כי מדתו - אמונה, בחינת (ברכות י"ז:): 'וחנינא בני די לו בקב חרובין'; 'קב חרובין' - מדת אמונה; 'חרובין' - בחינת ברושים, בחינת בירשא הנ"ל; וא'ש'ת' - זה בחינות האותיות, ששלמותם על ידי אמונה, בבחינת ראשי תבות: א'בנים ש'למות ת'בנה (דברים כ"ז). ואבנים הן האותיות, כמאמר (ספר יצירה): שלשה אבנים בונות ששה בתים. ואותיות נשלמים על ידי אמונה, בבחינת (צפניה ג): "אז אהפך אל העמים שפה ברורה" וכו', הינו על ידי אמונה, שהוא בחינת "לקרא כלם בשם ה'", על ידי זה אהפך שפה ברורה, בחינת שלמות הדבור. ושלמות האותיות זה בחינת התכלית של כל הנבראים, כי כל העולמות נבראו על ידי אותיות, ושלמות האותיות הוא היוד (עיין ז"ח שה"ש ע"פ אם לא תדעי) שהוא בחינת עולם הבא הנברא ביוד (כמו שאמרו רבותינו ז"ל מנחות כ"ט:), כי היוד היא נקדה אחרונה המשלים את תמונת כל אות, כי כשחסר נקדה אחרונה המשלים תמונת האות, אזי בודאי אין שלמות לאות ואין לה תמונה. ואותיות הם במלכות ומנהיגות הנ"ל, בבחינת 'מלכות פה' (בפתח אליהו), כי עקר ההנהגה על ידי הדבור, כי אי אפשר להנהיג ולצוות אלא על ידי הדבור. נמצא , על ידי השלמות אותיות אמונה שבמלכות, על ידי זה הצדיקים יודעים את התכלית של עולם הבא, כי הצדיקים המנהיגים את העולם בבחינת "צדיק מושל" (שמואל ב כ"ג), הם אוחזים במדת המלכות, ועל ידי אחיזתם במלכות אוחזים באותיות שבה, ועל ידי אחיזתם באותיות השלמים הם אוחזים בתכלית, שהיא שלמות האותיות, שהיא בחינת יוד, בחינת עולם הבא. וזה בחינת תכלת, שהיא בחינת תכלית (עיין זוהר שלח קע"ה: פנחס רכ"ו: ובתיקון כ"א), שנתגלה בתוך הקרטליתא - בתוך המנהיגות והמלכות כנ"ל, על ידי אשת רבי חנינא בן דוסא, על ידי "אבנים שלמות תבנה", לצדיקיא לעלמא דאתי - שהצדיקים משיגים התכלית, שהוא עלמא דאתי כנ"ל. וזה בחינת (משלי ג): "בכל דרכיך דעהו", שיוכל אדם להשיג התכלית בכל דבר, כי כל דבר נברא באותיות, ובכל אות יש בו שלמות, הינו הנקדה אחרונה שהיא יוד, בחינת עולם הבא, שהיא התכלית, המשלים תמונת האות כנ"ל.

ז

והתכלית נקרא תכלת, כי התכלת מערב שחר עם לבן, והוא גון שבין שחר ולבן; וכשנתחבר שחר ולבן, כמו הכתב שהוא בחינת שחר על גבי לבן - בודאי תחתיות האות הדבוק וקרוב להניר שהוא לבן, במקום הדבוק והקרוב, שם הם מערבים שחר עם לבן, בבחינת תכלת. ותחתיות האות הוא הסוף והתכלית, כי כשהסופר כותב ומעמיד הקנה והעט עם הדיו על הניר, בודאי הדיו רחוק מהניר מעט, עד שהסופר מעמיק העט עם הדיו בתוך עמק הניר, ואז נדבק שחרות הדיו בעמק בקרוב גדול - נמצא שהקרוב הוא סוף ותכלית, ובמקום הקרוב שם הניר והדיו הם מערבים בבחינת תכלת כנ"ל, כי כן הדבר, שהתכלית שהוא סוף המעשה, הוא במחשבה תחלה וקרוב להמחשבה, כנזכר לעיל. [נראה לעניות דעתי לפרש, כי סוף המעשה הוא בחינת שחרות, ותחלת המחשבה הוא בחינת לבן העליון כידוע; נמצא שסוף המעשה, שהוא התכלית, שהוא במחשבה תחלה וקרוב להמחשבה, הוא בחינת תכלת, שהוא חבור שחר ולבן. והבן].

ח

וזה דוקא בת קול שיצא, כי בחינת בת קול - התכלית של כל הדברים, הינו שמהפך כל דבר מראשו לסופו, שהוא התכלית, בבחינת "איזהו חכם? הרואה את הנולד" (תמיד ל"ב), שהוא הסוף והתכלית. כי בת קול הוא מה ששומעין כשאחד מוציא קול ביער או במקום אחר, אז שומע כאלו אחר גם כן מוציא קול כזה. וזה אנו שומעין בחושינו, כשאדם מוציא איזהו דבור, אזי שומעין גם כן זה הדבור בעצמו - נמצא שהבת קול מהפך את הדבור מראשו לסופו, ומקרב סופו לעצמו. למשל, כשאדם מוציא דבור של 'ברוך', בודאי יוצא האות בית בראשונה ונתרחק מאדם; ואחר כך מוציא הריש של 'ברוך', ואז הריש קרוב אל המוציא מהבית, וכן הכף שמוציא באחרונה הוא קרוב לאדם הזה יותר מהריש; והבת קול לוקחת זאת התבה 'ברוך' ומהפכת אותה מראשה לסופה, ומהפכת את הבית שתהיה קרוב לאדם יותר מהריש, והריש מהכף. נמצא שהכף שהיא סוף ותכלית של התבה, שהיתה רחוקה מתחלה מהבת קול בתכלית הרחוק, עכשו היא קרובה בתכלית הקרוב, כי כן אנו שומעין, שבת קול מוציא תבת 'ברוך': בתחלה בית, ואחר כך ריש, ואחר כך כף, נמצא שהכף שהיא התכלית, שהיתה מתחלה בתכלית הרחוק מהבת קול, עכשו נתקרב בתכלית הקרוב, כי הבת קול הפך את התבה. וזה שנפק ברת קלא, בת קול דוקא הודיע את זאת: מה אית לכו בהדי קרטליתא דאתתא דרבי חנינא בן דוסא, דעתידא לשדיא בה תכלתא לצדיקיא לעלמא דאתי: עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה

[סיום המשתעי, דהינו: רב יהודא הנדואה משתעי, ושאר המאמרים כאלה, המובאים שם בבבא בתרא אחר מאמרי רבה בר בר חנה, שהם: אמר לי הונא בר נתן וכו', ומעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע - הכל יבוא על נכון בספר לקוטי תנינא בסימן ג' וד' וה'. לך נא וראה שם, תמצא מרגוע לנפשך]:

עד הנה עזרונו רחמיך לסים מאמרי ה"משתעי", אשר הסתירו בהם גנזיא דמלכא כלהו תנאי וכלהו אמוראי. כען אציתו למלוי דנפקין בהדרתא, שפר עלה לחוויה באפי מלכותא. בחכמתא יגלה לכון קצת להודעותא, גדלת הבורא גניזין עלאין הצפונים ב"ספרא דצניעותא". אתיא ותמהיא די עבד עמנא אלקא שמיא לגלות לנו עטין דאוריתא, בדרך נפלא ונורא השוה לכל נפש לזכות להתקרב על ידם לדי ברא כלא למעבד לה רעותא. בריך שמה לעלא מן כל ברכתא ושירתא:

ספרא דצניעותא

יט

תפלה לחבקוק הנביא על שגינות וכו' (חבקוק ג).

איתא בספרא דצניעותא, פרקא קדמאה (זהר תרומה, קע"ו:): עד לא הוי מתקלא, לא הוי משגיחין אפין באפין.

א

כי קשה להעולם: על מה צריך לנסע להצדיק לשמע מפיו, הלא אפשר לעין בספרים דברי מוסר? אך באמת הוא תועלת גדול, כי יש חלוק גדול בין השומע מפי הצדיק האמת בעצמו ובין השומע מפי אחר האומר בשמו; מכל שכן כששומע מפי ששמע מפי השומע, כי יורד בכל פעם מדרגא לדרגא רחוק מפי הצדיק. וכן בין השומע מפי הצדיק למעין בספר הוא חלוק גדול ביותר:

ב

כי צריך לזכך את הפנים, שיוכל כל אחד לראות את פניו בפנים שלו כמו במראה, עד אשר בלא תוכחה ובלא מוסר יתחרט חברו תכף על מעשיו, רק ממה שיביט בפנים שלו, כי על ידי שיביט בפנים שלו יראה את עצמו כמו במראה, איך פניו משקע בחשך:

ג

כי גדל יקר הערך של לשון הקדש - שבו נברא העולם, כמאמר חז"ל (בראשית רבה פרשה י"ח, הובא בפרש"י): "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב) - 'לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקדש'. וזה בחינת חוה, בחינת (תהלים י"ט):

"ולילה ללילה יחוה", הינו בחינת הדבור של לשון הקדש, שבו נברא העולם. וזה בחינת: "לזאת יקרא אשה", הינו הדבור, כמו (בראשית מ"ט): "וזאת אשר דבר להם". ועל ידי לשון הקדש רוממנו מכל הלשונות, שכל הלשונות העמים נופלים על ידי לשון הקדש, הינו שהרע - שיש להלשון של האמה אחיזה בו נתבטל ונופל על ידי לשון הקדש, ואין לו שליטה על ישראל, וזה בחינת: 'לשון נופל על לשון'. והרע הכולל , שכל הרעות של שבעים לשון כלולין בו, דהינו תבערת המדורה של תאות נאוף, שכל השבעים לשון משקעין וכלולין בו, נופל ונתבטל ואין לו שליטה על ידי לשון הקדש. וזה בחינת מדורה של שבעין כוכבין הנזכר בזהר הקדוש (ויקהל ר"ג.), הינו הרע הכולל, שהוא תבערת המדורה של תאות נאוף, שכל השבעין אמות כלולין בו. וזה בחינת חשמ"ל - חיות אש ממללות (חגיגה י"ג); חיות אש - בחינת חוה אשה, הינו בחינת לשון הקדש כנ"ל, שעל ידו מתמלל ומשתבר אש המדורה של שבעין כוכבין. וזה בחינת מ"ל מחשמ"ל, שהם בחינת מדורה של שבעין כוכבין, שנתמלל ונתבטל על ידי לשון הקדש, כי על שם זה נקרא לשון הקדש, כי כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדשה (מדרש רבה קדושים פרשת כ"ד). וזה שפרש רש"י (בראשית שם): "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו", 'מכאן שנאסר להם עריות - רוח הקדש אומרת כן'; 'רוח הקדש' הינו לשון הקדש (עיין זוהר אחרי ס"א:), כמו (תהלים ל"ג): "וברוח פיו כל צבאם", שעל ידי לשון הקדש נאסר ונתקשר התאוה של תאות נאוף, הינו המדורה של שבעין כוכבין, שאין לו שליטה על ישראל על ידי לשון הקדש, בבחינת 'לשון נופל על לשון' כנ"ל, שהרוח שטות (סוטה ג) נתבטל על ידי רוח הקדש. וזה בחינת תקון הברית, שהוא בחינת רוח הקדש, בבחינת "ולא קמה עוד רוח באיש" (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קט"ז). וזה: "ויסגר בשר תחתנה" - לא נצרכה אלא למקום החתך (ברכות ס"א), הינו חתוך הדבור. וזה (שם): "ויבן" - עשאה כאוצר, שעקר עשיה ותקון של לשון הקדש תולה ב"יראת ה' היא אוצרו" (ישעיהו ל"ג), כמו שכתוב (קהלת י"ב): "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא". וזה: כאוצר של חטים, הינו היראה הוא אוצר, שבו תלוי עשיה ותקון של 'חטה' - כ"ב אותיות של לשון הקדש (תקון ט"ז). וזה בחינת (תהלים ס): "אלקים דבר בקדשו", שדבור הקדש תולה ב"אלקים ירא". ויוסף, על ידי שהיה לו שלמות לשון הקדש, כמו שכתוב (בראשית מ"ה): "כי פי המדבר אליכם" בלשון הקדש, על כן כתוב בו (שם מ"א): "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו"; רוח אלקים - הינו תקון הברית, בבחינת "ולא קמה עוד רוח באיש", כי בלשון הקדש תלוי תקון הברית, בבחינת "מכאן שנאסר להם עריות", כי זה בלא זה אי אפשר להיות, הינו תקון הברית ושלמות לשון

הקדש הם תלויים זה בזה. וזה (משלי כ"ט): "ורעה זונות יאבד הון" - אל תקרי 'מהונך' אלא 'מגרונך' (עיין משלי ג' בהגה ברש"י שם וכן הובא בבאה"ט או"ח סי' נ"ג בשם הפסיקתא. אמנם בפסיקתא עצמה איתא ממה שחננך אם נתן לך קול ערב וכו'), שהוא בחינת לשון הקדש, כי מי שפוגם בברית מאבד לשון הקדש. וזה (שם ג): "כבד את ה' מהונך" - כבד דיקא, כי בו תלוי בחינת כבוד, כי הפך הכבוד הם חרפות ובזיונות. והם תולים במקום עריין, כמובא בתקונים (תקון נ"ח): "ולא יתבששו" - אין בשת אלא במקום עריין; עריין הוא פגם הברית, בבחינת ערלה, בחינת (בראשית ל"ד) "כי חרפה היא לנו". וזה: 'כבד', שהוא הפך של חרפות ובזיונות, שהוא תולה ב'הונך', הינו בגרונך, שהוא שלמות לשון הקדש כנ"ל. ושם יוסף, על שם שלמות לשון הקדש, שהוא תקון הברית, בבחינת (שם ל): "אסף אלקים את חרפתי", כי בו תלוי כבוד, כי אין בשת אלא במקום עריין כנ"ל. ונחש , שהוא הרע הכולל הנ"ל - כשאין שלמות בלשון הקדש, אזי הוא הולך ושולט על לשון הקדש, בבחינת 'נחש שלטנותה על בשרא' (כמובא בזהר הקדוש) (עי' הוה"ק נח ס"ה. פקודי רס"ט.), הינו בחינת חוה הנ"ל, שהיא בשר מבשרו (בראשית ב), בבחינות "בשר קדש" (חגי ב). וזה בחינת נחש, שפתה לחוה והטיל בה זהמא (שבת קמו), שהוא הרוח סערה (יחזקאל א) הרוח שטות, אשת כסילות (משלי ט), והולך ומפתה את הרוח הקדש, שהוא לשון הקדש, אשה חכמה (שמואל ב יד), בבחינת "חכמות נשים" (משלי י"ד), ומטיל בה זהמא. וזה בחינת (בראשית ד): "לפתח חטאת רבץ"; לפתח, הינו 'פתחי פיך' (מיכה ז) של לשון הקדש, שהחטאת הזה רובץ לינק ממנו:

ד

ודע, שאשת כסילות הזאת, שהוא כללות הרע של שבעים לשון, אי אפשר להם לינק מאשה חכמה, מלשון הקדש הנ"ל, אלא על ידי בחינת 'עץ הדעת טוב ורע', שעל ידו הוא מפתה את הלשון הקדש ומטיל בה זהמא. ועץ הדעת, שיש בו שני כחות שהן טוב ורע, הוא אמצעי בין לשון הקדש, שהוא אשה חכמה, שכלו טוב, ובין לשון של שבעין עממין, שכלו רע:

ועץ הדעת טוב ורע זה לשון תרגום, שהוא אמצעי בין לשון הקדש ובין לשון של שבעין עממין. ולשון עממין, כשרוצים לינק מלשון הקדש, אי אפשר להם לינק ממנו אלא על ידי לשון תרגום. לשון תרגום הוא בחינת "אשה משכלת" (משלי י"ט), בחינת משכיל על ידי תרגמן (פסחים קי"ז), כי לשון תרגום יש בו טוב ורע - לפעמים הוא בחינת משכיל, ולפעמים הוא בחינת משכל. ואשת כסילות הזאת היא מפתה את האשה חכמה על ידי

אשה משכלת, כי עקר תגברת הקלפה אינו אלא על ידי לשון תרגום, בבחינת (דברים כ"ו): "ארמי אבד אבי", ובבחינת (במדבר כ"ג): "מן ארם ינחני בלק", שהוא לשון תרגום, שהוא לשון ארמי, שדרך שם מתעוררים לינק מהקדשה. ועקר בנינה ושלמות של לשון הקדש אינו אלא על ידי שמפילין הרע של התרגום ומעלין את הטוב שבתרגום ללשון הקדש, שעל ידי זה נשלם לשון הקדש. ולבן הארמי, שהוא ארמי אבד אבי הנ"ל, רצה לינק מהקדשה על ידי התרגום, ועל כן קרא לו "יגר שהדותא" (בראשית ל"א); ויעקב היה מעלה את התרגום ללשון הקדש, ועל כן קרא לו "גל עד" בלשון הקדש. וזה (שם ב): "ויפל ה' אלקים תרדמה" - מספר תרגום כמובא (עיין לק"ת להאריז"ל פ' ואתחנן), כי על ידי התרגום עקר בנינה של לשון הקדש. ועל ידי שמעלין את הטוב שבתרגום ללשון הקדש ומפילין הרע שבו, נופלין כל השבעים לשון, בבחינת 'לשון נופל על לשון'. וזה: "ויפל" - נוטריקון: פ'ה ל'הם ו'לא י'דברו, (תהלים קטו קלה) כי על ידי בחינת תרדמה, שהוא בחינת לשון תרגום, שעל ידי זה עקר בנינה של חוה, שהוא בחינת לשון הקדש, על ידי שמעלין הטוב שבו ומפילין הרע שבו כנ"ל, על ידי זה נופלין כל השבעים לשון, בבחינת "פה להם ולא ידברו" - ראשי תבות ויפל וכו' כנ"ל. ויוסף, על ידי שהיה לו שלמות לשון הקדש, על ידי זה היה יכול לפשר חלמין, כי עקר החלום הוא בשנה, הינו בתרדמה; ושלמות לשון הקדש הוא על ידי תרדמה, שהוא בחינת תרגום כנ"ל, ועל כן יוסף, שזכה לשלמות לשון הקדש, שעקר שלמותו על ידי תרדמה כנ"ל, על כן היה יודע לפשר חלמין שבתרדמה [כי זכה לברר את בחינת לשון התרגום, את בחינת התרדמה, דהינו להעלות הטוב שבו ללשון הקדש ולהפיל הרע שבו, שזהו בחינת שלמות לשון הקדש על ידי לשון תרגום כנ"ל, ועל כן היה יודע לפתר החלום שבשנה ותרדמה שהוא בחינת תרגום, כי היה יודע לברר הטוב והאמת שיש בהחלום, שהוא בחינת תרדמה, בחינת תרגום, כי הוא זכה לברר את לשון תרגום, שזהו עקר בחינת שלמות לשון הקדש על ידי התרגום שזכה לזה כנ"ל]:

ה

וזה בחינת מקרה לילה (דברים כג). שהרוח סערה, הינו הרוח שטות, הינו השבעים לשון, עולה על ידי תרגום, על ידי תרדמה, על ידי שנה, ויונק מלשון הקדש, מרוח הקדש, מברית קדש. כי מי שיש לו שלמות לשון הקדש, מקרר את חמימותו בלשון הקדש, בבחינת (תהלים ל"ט) "חם לבי בקרבי וכו', דברתי בלשוני", שמקרר חמימותו בדבור של לשון הקדש, בבחינת: "זאת הפעם עצם מעצמי", 'מכאן שנתקררה דעתו בחוה' (יבמות ס"ג). אבל מי שאין לו שלמות לשון הקדש, אזי הרוח סערה מקרר אותו במקרה לילה

בשנה, בבחינת (דברים כ"ה) "אשר קרך בדרך", לשון קרירות; 'בדרך' הוא בחינת (משלי ל): "כן דרך אשה מנאפת", שהרוח סערה הולך דרך התרגום, שהוא בחינת נגה, ויונק מן החשמ"ל הנ"ל.

ואלישע היה יורש מאליהו רוח הקדש, ועל ידי זה היה מקבל ממנו שלמות לשון הקדש, בבחינת (מלכים ב' ב): "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי" - פי שנים, הינו לשון הקדש, כי 'שנים מקרא ואחד תרגום' (ברכות ח), על ידי זה כתיב בה (שם ד): "איש קדוש עבר עלינו תמיד", 'שלא ראתה קרי על סדינו' (ברכות י:), כי על ידי שלמות לשון הקדש נצולין ממקרה לילה כנ"ל, כי על ידי שלמות לשון הקדש זוכין לתקון הברית כנ"ל, כי עקר שלמות לשון הקדש הוא על ידי תרגום, שהוא בחינת תרדמה ושנה, דהינו על ידי שמבררין את בחינת התרגום, בחינת התרדמה כנ"ל, ועל כן אז נצולין ממקרה לילה שבתרדמה כנ"ל. וזה שבקש דוד (תהלים ק"מ): "ראש מסבי עמל שפתימו יכסמו". "ראש מסבי" - הוא בחינת (יחזקאל א): "נגה לו סביב", שהוא ראש המסבבין את הקדשה; "עמל שפתימו יכסמו" - העמל והרע שבו יתבטל; ועל שאר לשונות העמים, שהם בחינת מדורה של שבעין כוכבין הנ"ל, "ימוטו עליהם גחלים", "כי מהאש יצאו והאש תאכלם" (יחזקאל ט"ו); הינו כי בחינת נגה, שהוא בחינת תרגום, צריכין שיתברר, שיפל הרע שבו, והטוב שבו יתברר ויעלה ויהיה נכלל בתוך הקדשה, הינו בלשון הקדש, שזהו בחינת שלמות לשון הקדש על ידי לשון תרגום כנ"ל. ושאר לשונות העמים, שהם בחינת רע גמור, צריכין לכלותם לגמרי, בבחינת "ימוטו עליהם גחלים וכו'" כנ"ל. וזה בחינת שלהובא דאשא היורדת בערב שבת על ראש הקלפות, שלא יכללו בנגה לינק מהקדשה; פרוש, כי בערב שבת, בכניסת שבת, נכלל נגה בקדשה, ואז רוצין גם שאר הקלפות הטמאות לגמרי לעלות אל הקדשה, ואז יורד שלהובא דאשא על ראשם ונופלים למטה; שזהו סוד כונת רחיצת מים חמין בערב שבת, כמבאר בכונות. וזהו בחינה הנ"ל, שצריכין לברר הטוב שבתרגום שהוא בחינת נגה, שיהיה נכלל בלשון הקדש, ושאר לשונות העכו"ם, שהם בחינת רע גמור, צריכין להפילם ולבטלם לגמרי - הינו כנ"ל:

ו

וכשמעלה הטוב שבתרגום ומשלים את הלשון הקדש שבו נברא העולם, על ידי זה נתעוררין ונתגדלין הכח של האותיות של לשון הקדש שיש בכל דבר שבעולם. כי כל דבר יש בו כמה צרופי אותיות, שבו נברא זה הדבר, ועל ידי שלמות לשון הקדש על ידי לשון תרגום, על ידי זה נתעוררין ונתגדלין הכח של אלו האותיות שיש בכל דבר ודבר. וזה (במדבר י"ד): "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר"; "לאמר" - דא גלוי עריות

(כמו שאמרו רבותינו ז"ל סנהדרין נ"ו:), הינו בחינת המדורה של שבעין כוכבין הנ"ל, שהוא בחינת תאות נאוף, שנתבטל על ידי הדבור של לשון הקדש כנ"ל. וזהו: "כאשר דברת לאמר", הינו כפי הדבור של לשון הקדש, שעל ידו נאסר עריות ונתבטל תאות נאוף כנ"ל, כמו כן יגדל כח ה', כי כפי השלמות שמשלים את הדבור של לשון הקדש, שהוא בחינת שבירת ובטול תאות נאוף, כן נתגדל ונתעורר כח ה' שבמעשה בראשית, שהם האותיות שיש בכל דבר ודבר שבעולם כנ"ל (עיין זוהר פנחס רמ"ה.):

ז

ומי שיכול להתעורר התנוצצות האותיות שבכל מעשה בראשית שיש בכל דבר, אזי אכילתו ושתיתו וכל תענוגיו אינו אלא מהתנוצצות האותיות שבאכילה ושתיה, בבחינת (רות ג): "ויאכל וישת וייטב לבו"; "וייטב לבו" הינו בחינת התנוצצות האותיות של ל"ב אלקים שבמעשה בראשית שיש בכל דבר. וזהו: "וייטב לבו" - אין טוב אלא אור, כמו שכתוב (בראשית א): "וירא אלקים את האור כי טוב". וזהו: "ויאכל וישת וייטב לבו", שהיתה אכילתו ושתיתו מהארת והתנוצצות האותיות של ל"ב אלקים שבסעדתו שאוכל. וזה: "וייטב לבו" - זה ברכת המזון (זהר ויקהל רי"ח. ומדרש רבה רות פרשה ה), שהיתה אכילתו ושתיתו מהתנוצצות האותיות שיש בהאכילה ושתיה, שזהו בחינת ברכות המזון, כי המזון נתברך על ידי שלמות לשון הקדש, על ידי שמעוררין ומאירין את האותיות שיש בכל דבר, ומשם צריכין שתהיה עקר האכילה ושתיה ושאר התענוגים כנ"ל:

ח

וכל חכם פשוט [פרוש, שהוא חכם לבד אף על פי שאינו צדיק] יכול לידע האותיות שבו נברא הדבר הזה שאוכל. כי מי שיודע הכח של מתיקות ומרירות, חריפות ומליחות, שזה מרכך וזה מקשה, זה מגדיל וזה מקטין, זה מכוץ וזה מרחיב, ויודע התחלקות האותיות, שנחלקין לשלש אמות אמ"ש ושבע כפולות, ושנים עשר פשוטות, ויודע האותיות השיכים לכל ספירה וספירה, ויודע כח של כל ספירה, שזה רך וזה קשה וכו', אזי על ידי שטועם איזה דבר או רואה איזה דבר, הוא יודע ומבין הצרופי אותיות שבו נברא זה הדבר. כי כל דבר נשתנה בטעמו וריחו ותמונתו - הכל לפי צרופי אותיות של לשון הקדש, ששקל הקדוש ברוך הוא בחכמתו וברצונו הפשוט כך וכך אותיות שיברא בהם דבר זה, וכך וכך אותיות שיברא בהם דבר זה. וזה בחינת חסרות ויתרות ונקדות שיש בהתורה, שהכל לפי המשקל, שגורעין ומוסיפין לפי המשקל, שצריך לגרע לפעמים או להוסיף לפעמים איזה אות או נקדה כדי לכון המשקל של כח השם, הכל לפי חכמתו

ורצונו, כי כן חיבה חכמתו ורצונו יתברך, שישקל כך וכך אותיות ונקדות, ויברא בכח הזה ואותיות ונקדות אלו הדבר הזה, כדי שיהיה לו טעם הזה וריח הזה ותמונה הזאת; וכן שקל כך וכך אותיות ונקדות אחרות וברא בהם דבר אחר, כדי שיהיה לו כח וריח וטעם ותמונה אחרת כפי אותן האותיות, וכן בכל דבר שבעולם. ומי שהוא חכם לבד, יכול להבין כל זאת בחכמתו, שידע האותיות שיש בכל דבר כנ"ל - אבל שירגיש ויתענג רק מהצרופי אותיות, בבחינת "ויאכל וישת" כנ"ל, זה אי אפשר כי אם למי שהביא שלמות בלשון הקדש, והביא התנוצצות חדש בלשון הקדש של כל דבר, הינו בהאותיות שיש בכל דבר - זה יכול לקים "ויאכל וישת" כנ"ל. [פרוש: כי על ידי חכמה לבד יכולין לידע האותיות שיש בכל דבר, כשיודעין כל הנ"ל, דהינו למשל כשרואה דבר שטעמו מתוק, ויודע שמתיקות - כחו לרכך, ויודע מאיזה ספירה נמשך זה הכח של המתיקות והרכוך, כגון מספירת חסד, ויודע איזה אות מכ"ב אותיות שיך לספירת חסד, אזי יודע שאותו האות מלבש בדבר הזה, וכן כיוצא בזה בכל הדברים שבעולם וכנ"ל. אבל אף על פי שהוא חכם גדול כל כך, שיודע כל זאת בברור, שיודע האותיות שיש בכל דבר (שצריכין לזה להיות בקי גדול מאד בכל חכמת האמת, שהוא חכמת הקבלה, ובכל חכמת הטבע והיסודות, כמובן למשכיל, שאי אפשר לידע כל זאת, כי אם חכם גדול מאד בקבלה ובשאר חכמות), אף על פי כן יכול להיות שאכילתו ושתיתו ותענוגיו יהיו עדין מגוף הדבר ולא מהתנוצצות האותיות, כי לזכות שיהיו כל תענוגיו רק מהאותיות שבכל דבר, זה אי אפשר כי אם כשזוכה לשלמות לשון הקדש, דהינו כשזכה לשבר תאות המשגל לגמרי ולהשלים את הלשון הקדש, עד שהביא התנוצצות חדש בלשון הקדש, דהינו בהאותיות שיש בכל דבר - זה הצדיק שאוחז בזה, הוא דיקא זוכה לזה, שאינו מרגיש שום תענוג משום דבר אכילה ושתיה ושאר התענוגים שבעולם, כי אם מהתנוצצות האותיות שיש בכל דבר, אשרי לו]. וזה בחינת: "ומציון יסעדך" (תהלים כ), שיהיה סעדתך, הינו האכילה ושתיה וכל התענוגים, מציון וסימן האותיות המציינים ומסמנים בכל דבר, כי הטעם והריח והתמונה הוא ציון וסימן על האותיות שיש בדבר הזה. וזה: "ישלח עזרך מקדש"; "עזרך" - זה בחינת (בראשית ב) "אעשה לו עזר", בחינת חוה, הינו לשון הקדש כנ"ל; וזה "מקדש", בחינת לשון הקדש. וזה: ישלח' עזרך' מקדש' - סופי תבות חשך, הינו בחינת תרדמה, שהוא בחינת תרגום, שעקר שלמות לשון הקדש על ידי התרגום כנ"ל. וכשיש לו שלמות הזה, על ידי זה "ומציון יסעדך" כנ"ל.

ט

ומי שאוחז במדרגה זו, "ומציון יסעדך", מזה מאיר לבו. כי שם הלב הוא על ידי שמקבל ונזון משופרא דשופרא (עיין זוהר פנחס רט"ז: ובדף רכ"א:) מל"ב אלקים של מעשה בראשית, שהם בחינת האותיות שיש בכל דבר, שכלם נמשכין מבחינת ל"ב אלקים של מעשה בראשית. ועל ידי התנוצצות האור שמקבל הלב מל"ב אלקים הנ"ל, על ידי זה מתנוצץ פניו באור הזה, בבחינת (משלי ט"ו): "לב שמח ייטב פנים", וכשפניו מאירות בהזדככות הזה, אזי יוכל האחר לראות פניו בפנים הזה כמו במראה, ולהתחרט ולשוב בתשובה כנ"ל. וזה בחינת (דברים ה): "פנים בפנים דבר ה' עמכם", הינו על ידי שיש עמכם דבור ה', הינו שלמות לשון הקדש, על ידי זה מתנוצץ הפנים ומאירות כל כך, עד שיוכל להתראות פנים בפנים:

וזה: עד לא הוי מתקלא - הינו שלמות לשון הקדש, הנקרא מתקלא, על שם ששקל הקדוש ברוך הוא ברצונו האותיות כנ"ל, בבחינת (איוב כ"ח): "לעשות לרוח משקל", ששקל הקדוש ברוך הוא כך וכך אותיות לכל דבר ודבר, כדי שיהיה לו טעם וריח ותמונה הזאת כפי רצונו כנ"ל. וקדם שהיה הלשון הקדש בשלמות לא הוי משגיחין אפין באפין - עדין לא היה בחינת 'פנים בפנים', כי אי אפשר לזכות לבחינת פנים מאירות הנ"ל שהם בחינת 'פנים בפנים', כי אם על ידי בחינת מתקלא, שהוא בחינת שלמות לשון הקדש כנ"ל, כי עקר בחינת פנים בפנים הוא על ידי "דבר ה' עמכם" כנ"ל. וזה: עד לא הוי מתקלא, הינו בחינת לשון הקדש, שעקר שלמותו על ידי תרגום, שהוא נגה הנקרא 'תקלא' כידוע:

וזהו החלוק בין השומע מפי הרב, או מפי התלמיד, או מפי הספר. כי הצדיקים הם "גבורי כח עשי דברו" (תהלים ק"ג), שהם עושים ובונים הדבור של הקדוש ברוך הוא, הינו הלשון הקדש שבו נברא העולם, בבחינות "נמלך בנשמותיהם של צדיקים וברא את העולם" (בראשית רבה פרשה ח), כי על ידי השעשועים שראה הקדוש ברוך הוא שיקבל מנשמותיהם של צדיקים, על ידי זה "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" (תהלים ל"ג), הינו שנעשה הדבור של לשון הקדש שבו נברא העולם, כי הצדיקים הם בבחינת "עשי דברו", שהם עושים הדבור של הקדוש ברוך הוא, שידבר ויברא את העולם: וכל זה היתה קדם הבריאה. גם עכשו, כשרוצים הצדיקים לשמע איזה דבור מהקדוש ברוך הוא, הם עושים תחלה את הדבור ובונים אותו, הינו על ידי מעשיהם הטובים זוכים לשמע דבורים מהקדוש ברוך הוא, נמצא שאלו הדבורים נתהוו ונבנו על ידם. וזה בחינת (תהלים ק"ג): "עשי דברו לשמע בקול דברו" - כשרוצים לשמע דבור מהקדוש ברוך הוא, הם עושים תחלה את הדבור בבחינת "עשי דברו" כנ"ל, ואחר כך שומעים אותו

הדבור מהקדוש ברוך הוא בבחינת "לשמע בקול דברו", כי בזה הדבור הקדוש ברוך הוא מדבר עמם.

ושלמות הדבור של לשון הקדש תליא ביראה, בבחינת "עשאה כאוצר" כנ"ל, 'ויראה תליא באודנין' (תקון ע). נמצא כשהצדיק שומע הדבור של תורה מפי הקדוש ברוך הוא, יש להדבור שלמות, כי הדבור תלוי ביראה, והוא שומע הדבור בבחינת "לשמע בקול דברו". נמצא מי ששומע מפיו בעצמו, מקבל דבור לשון הקדש בשלמות, הינו ביראה, כי זה הלשון הקדש יש לו שלמות מחמת בחינת "לשמע בקול דברו", כי שלמות הדבור תליא ביראה, והיראה תליא באודנין כנ"ל; אבל מי ששומע מפי אחר הוא רחוק מזה השלמות, כי כבר ירד ממדרגתו:

וזה: ה' שמעתי שמעך יראתי - כשהשמיעה מפי הצדיק בעצמו, שהוא שומע מפיך, בבחינת "עשי דברו לשמע בקול דברו". וזה שמעך, שהוא שומע ממך, הינו מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו, אזי יראתי, כי עקר היראה תליא באודנין, ואז יש שלמות ללשון הקדש הזה כנ"ל. וזה: ה' פעלך בקרב שנים חייהו. חייהו - פרש רש"י: 'עוררהו', הינו שנתעורר פעלך, הינו כח מעשה בראשית נתעורר. בקרב שנים - אל תקרי 'בקרב שנים' אלא 'בקרב שנים' (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, סוטה מ"ט) - שנים מקרא, דהינו לשון הקדש, על ידי לשון הקדש בשלמות, הנשלם על ידי היראה דתליא באודנין, נתעורר ונתנוצץ כח מעשה בראשית שנברא על ידי לשון הקדש. וזה שפרש רש"י: תפלה לחבקוק על שגינות - כתרגומו, שעקר שלמות לשון הקדש על ידי התרגום כנ"ל. וזה: על שגינות, כי שגיונות הוא בחינת תרגום, כי תרגום הוא בחינת עץ הדעת טוב ורע, שמערב טוב ורע; וכן הוא השוגג, שיש בו גם כן טוב ורע, שהמעשה הוא רע, וכונתו טוב:

(השמטות השיכים לתורה הזאת)

ובין לומד בספר לשומע מפי החכם יש חלוק גדול ביותר, כי ספר הוא רק לזכרון, כמו שכתוב (שמות י"ז): "כתב זאת זכרון בספר". והזכרון הוא בכח המדמה, כי גם בהמה יש לה זכרון, כמו שאנו רואים, שגם בהמה זוכרת שבמקום זה נשכה כלב והיא בורחת משם. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב' (גטין ס:). ויש דברים בגו, כי באמת זה המקרא "כתב זאת זכרון בספר" הנ"ל נאמר על תורה שבכתב, שצריכין דוקא לכתבה [כל זה שמעתי מפיו הקדוש בעת שכתבתי לפניו תורה הנ"ל, ולא באר ענין זה היטב]:

וזה סוד מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ל"ח:): 'אדם הראשון משוך בערלתו היה'; 'אדם הראשון בלשון ארמית ספר'. והבן מאד, כי על ידי לשון ארמית,

שהוא לשון תרגום, משכה וינקה הערלה, שהוא רע הכולל, מלשון הקדש, מברית קדש כנ"ל, עין שם היטב. כי עקר פגם הברית, שהוא רע הכולל, בחינת לשונות העמים, יניקתם על ידי לשון תרגום, שהוא בחינת נגה, שעל ידי זה הם עולים לינק מלשון הקדש, מברית קדש כנ"ל, כי עקר המתקלא והנסיון והבחירה הוא בבחינת נגה, שהוא בחינת תרגום, כי נגה נקרא 'תקלא' כנ"ל. וזהו: 'אדם הראשון משוך בערלתו היה'; 'אדם הראשון בלשון ארמית ספר', כי הא בהא תליא, כי עקר פגם הברית, בחינת משוך בערלתו, נמשך על ידי לשון ארמית, שהוא לשון תרגום, כשאין מעלין אותו ללשון הקדש כנ"ל:

"עשי דברו לשמע בקול דברו", שהצדיק עושה הדבור וכו' כנ"ל. וכשהלשון הקדש בא מלמעלה, עדין הוא חסר תקון, כי עדין צריך להעלות הטוב מן התרגום. וזהו סוד כונת מילה, כמו שמובא במדרש (בראשית פרשה י"א) שאלת המינין על מצות מילה: איך יברא הקדוש ברוך הוא דבר המחסר תקון? אך הוא על כונה זו, הינו כנ"ל, שהלשון הקדש, שהוא בחינת תקון הברית הבא מלמעלה, הוא עדין חסר תקון, ועקר תקונו למטה בזה העולם על ידי שאנו מעלין הטוב שבתרגום ומשלימין את הלשון הקדש, כי עקר התקון של כל הדברים נשלם למטה בזה העולם דיקא, שזהו בחינת שלמות לשון הקדש על ידי תרגום, שאף על פי שהלשון הקדש בא מלמעלה, אף על פי כן אין לו שלמות כי אם על ידי לשון תרגום, שהוא בחינת עץ הדעת טוב ורע, דהינו על ידי שמבררין הטוב שבתרגום, הטוב שבעץ הדעת, שעל ידי זה דיקא נשלם הלשון הקדש. וזהו בחינת מה שמבאר שם במדרש, התרוץ על שאלת המינין הנ"ל בענין מצות מילה: איך יברא הקדוש ברוך הוא מחסר תקון כנ"ל, שהשיבו שם: כל דבר צריך תקון: התרמוסין צריכין לבשל וכו', אף האדם צריך תקון וכו', עין שם; הינו כנ"ל, שהשם יתברך ברא כל הבריאה בשביל האדם הבעל בחירה, שהוא דיקא יתקן כל הדברים על ידי ברור הטוב שבעץ הדעת, שעל ידי זה משלים ומתקן כל הדברים שבעולם. ועל כן צריכין לתקן תקון המילה, בחינת תקון הברית, בזה העולם דיקא, שזהו בחינת שלמות לשון הקדש על ידי תרגום דיקא, שהלשון הקדש הבא מלמעלה אין לו שלמות כשבא מלמעלה, כי אם על ידי שאנחנו משלימין אותו על ידי שמבררין הטוב שבתרגום, שאז דיקא נשלם הלשון הקדש כנ"ל. וזהו: חשמ"ל - חש מל, בחינת מילה; ו"מל" גימטריא שבעים - בחינות מדורה של שבעין כוכבין הנ"ל, שנתמלל ונחתך ונתבטל על ידי מצות מילה, שהוא בחינת תקון הברית כנ"ל - עין בכונות והבן:

ולהעלות הטוב מן התרגום, הוא על ידי תקון השגגות, שצריך לתקן כל מה שחטא בשוגג, והבן (עיין תהלים ז' שגיון לדוד ופי' התרגום תרגומא דאודיתא לדוד וכו'):

ומי שיש לו שלמות לשון הקדש, יודע לפשר חלמין שבתרדמה כמו יוסף, כמבאר שם. כי החלומות הם כפי המאכלים שאוכל, כמובא, כי בכל דבר יש אותיות כנ"ל, וכששוכב וישן, עולים האדים מהמאכלים שאכל ועולים להמח, ונצטרפין האותיות שיש בהם, ומזה נעשה החלום. נמצא כשאדם אוכל, אם היה אוכל הכף השני קדם הראשון, היה מתראה לו חלום אחר, כי בכל דבר יש אותיות אחרים; ואלו היה אוכל זה הכף תחלה, היו נצטרפין האותיות בצרופים אחרים והיה מתראה לו חלום אחר. ומי שיש לו שלמות לשון הקדש, הוא יודע האותיות שיש בכל דבר כנ"ל, על כן הוא יכול לפשר חלמין כנ"ל. והבן היטב איך עתה מבאר היטב ענין פתרון חלומות על ידי שלמות לשון הקדש, על ידי מה שכתב שם אחר כך, שעל ידי שלמות לשון הקדש מאירין ההתנוצצות האותיות שיש בכל דבר, כי על ידי התנוצצות האותיות שיש בכל המאכלים שמהם החלומות, על ידי זה הצדיק בחינת יוסף יודע לפשר חלמין שבתרדמה כנ"ל:

(זה מצאנו מזה המאמר מכתב יד רבנו ז"ל בעצמו):

"ישלח עזרך מקדש" וכו'. גדל יקר הערך מלשון הקדש - שבו נברא העולם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: "לזאת יקרא אשה, כי מאיש" - 'לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקדש', כי האשה הוא בחינת לשון הקדש שבה נברא העולם. וזהו: "חוה" - לשון דבור, כמו שכתוב: "ולילה ללילה יחוה דעת". וזה בחינת: "לזאת יקרא אשה", כי הדבור נקרא 'זאת', כמו שכתוב: "וזאת אשר דבר להם אביהם", ועל ידי לשון הקדש רוממנו מכל הלשונות. וזה בחינת: לשון נופל על לשון - כל הלשונות נופלים על ידי לשון הקדש, ואין... עד כאן מצאנו: [פרקא תנינא דספרא דצניעותא מבאר לעיל בהתורה אמר אל הכהנים סימן ב]

כ

לשון רבנו, זכרונו לברכה

פרקא תליתאה (דספרא דצניעותא)

תשעה תקונין יקירין אתמסרא לדקנא - כל מה דאתטמר ולא אתגליא, עלאה ויקרא אשתכח, והוא גנזיא יקירא: נימין על נימין מקמי פתחי דאדנין עד רישא [דפמא]; מרישא האי לרישא אחרא; אשתכח מתחות תרין נקבין ארחא מליא דלא אתחזיא; עלעין אתחפין מהאי גיסא ומהאי גיסא, בהו אתחזין תפוחין סמקין כורדא; בחד חוטא תלין אכמין תקיפין עד חדווי; שפון סומקי כורדא אתפנון; זעירין נחתין בגרונא ומחפין קדלא; רברבין וזעירין נחתין בשקולא - באלין אשתכח גבר ותקיף:

א

דע שיש נשמה בעולם, שעל ידה נתגלה באורי ופרושי התורה, והיא מסבלת ביסורין: 'פת במלח תאכל, ובמים במשורה תשתה, כי כך דרכה של תורה' (אבות פרק ו). וכל מפרשי התורה הן מקבלין מזאת הנשמה. וזאת הנשמה כל דבריה כגחלי אש, כי אי אפשר לקבל ולשאב מימי התורה, אלא מי שדבריו כגחלי אש, בבחינת (ירמיה כ"ג): "הלוא כה דברי כאש". וכשהנשמה הזאת נופלת מבחינת "הלוא כה דברי כאש", ואין דבריה כגחלי אש, ודבריה נצטננין, אזי נסתלקת; וכשנסתלקת, אזי נסתלק באורי התורה הנמשכת על ידה, ואזי כל מפרשי התורה אין יכולין להשיג שום באור התורה, ואז נתעורר מריבה על הצדיקים, כי עקר המחלקת שבעולם נעשה על ידי הסתלקות באורי התורה, כי הבאור הוא תרוץ על קשיות ומריבות. וזה בחינת (במדבר כ): "מדבר צן", שהוא בחינת דבור מצנן, ששם מתה מרים - בחינת הנשמה הסובלת מרירות השעבוד על התורה. ואז נסתלק הבאר, הינו בחינת באורי התורה, ואז: "וירב העם עם משה", הינו בחינות המריבה שנתעורר כנ"ל. ואלו מפרשי התורה נקראים בשביל זה 'מורים', מחמת שמקבלים על ידי הנשמה הנ"ל המכנה בשם 'מרים'. גם הם מורים את מוריהם (כמובא בפרש"י שם) כמאמר (תענית ז): 'ומתלמידי יותר מכלם'. וזה שאמר להם משה: "שמעו נא המרים":

ב

ומי שרוצה להמשיך באורי התורה, צריך מתחלה להמשיך לעצמו דבורים חמים כגחלי אש כנ"ל. והדבור נמשך מלב העליון, בחינת (תהלים ע"ג) "צור לבבי". וצריך לשפך שיחו בתפלה לפני השם יתברך, ועל ידי תפלתו נכמרו רחמי השם יתברך עליו, ונפתח לב העליון, כי עקר הרחמים הוא בלב, ונשפע מלב העליון דבורים, ועל ידי הדבור ממשיך באורי התורה גם כן משם. ולב הנ"ל הוא בחינת סלע, שמשם הדבור, בבחינת (מגלה י"ח): 'מלי בסלע'. וסלע הוא בחינת צור, בבחינת (תהלים ק"ה): "פתח צור ויזובו מים", והוא בחינת לב, בחינת "צור לבבי", והלב נכמר ברחמים ומשפיע דבורים חמים, בבחינת (שם ל"ט): "חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש - דברתי בלשוני", ובלב הזה כתובים כל באורי התורה, בבחינת (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". ומי שרוצה לקח איזה באור, צריך לו לקח מהלב הנ"ל בתפלה, בבקשה כנ"ל. ובשביל זה צריך כל אחד ממפרשי התורה, קדם שמתחיל לבאר איזה באור, צריך לו מתחלה לשפך תפלתו לפני השם יתברך, כדי לעורר לב העליון להשפיע עליו דבורים כגחלי אש, ואחר כך יתחיל לבאר, כי אחר כך נפתח הצור ויזובו מימיו, הינו באורי התורה:

ג

ויש חלוק בין באור שאדם מבאר בינו לבין עצמו לבין באור שאדם מבאר לרבים, כי כשדורש ברבים, וקדם הבאור הוא מקשר את עצמו עם נשמותיהם ושופך שיחו ותפלתו לפני השם יתברך בודאי 'הן אל כביר לא ימאס' (איוב ל"ו) (ועיין ברכות ח); אבל תפלת יחיד, אפשר שמואסין בתפלתו. וזה בחינת: "ודברת אל הסלע לעיניהם", שתפלתך תהיה בשעה שהצבור מקבצים. וזה: (דברים ל"א. עי' מי הנחל) "הקהל את העם":

ד

וזהו החלוק בין הלומד מתוך הספר ובין השומע מפי החכם עצמו, כי השומע מפי החכם עצמו, בודאי נתקשר נשמתו עם נשמת החכם בשעת תפלתו כנ"ל, ויש לזה האדם חלק בבאור הזה, כי על ידי התפלה נתוסף קדשה למעלה, וכל תפלה היוצאת מהרבה נשמות היא מוספת קדשה למעלה ומעוררת ביותר לב העליון כנ"ל, ולב העליון שופך מימי הבאור ביותר - הכל לפי רב אנשים, כן יותר קדשתו, בבחינת (תהלים כ"ב): "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" - על ידי תהלות ישראל נתוסף קדשתו. גם כל אלו האנשים העומדים בשעת הדרוש, נכנע רשעתם על ידי הטוב שבחכם הדורש, ולפי ההכנעה, כן נכנעים האויבים, הינו הקלפות השוכנים סביב לב העליון, בבחינת (יחזקאל ה): "זאת ירושלים שמתיה בתוך הגוים", והיא לב, בבחינת (ישעיהו מ): "דברו על לב ירושלים": וזה בחינת מטה, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה: "קח את מטך והקהל את העדה". 'מטה' - זה בחינת ממשלת וכח הצדיק שנעשה על ידי עבודתו, שעל ידו נכנעים כל האויבים, הן למטה הן למעלה. וזהו (תהלים ק"י): "מטה עזך ישלח ה' מציון", הינו המצוות ומעשים טובים, שהן ציונים לדברים עליונים, שמהם נעשה מטה עז להכניע אויבים. וזה: "רדה בקרב איביך". נמצא, מי שהוא אצל החכם בשעת באור התורה, נמצא שנכנע הרע שלו כנ"ל:

וזהו (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'"; 'פני ה'' - זה בחינת באורי ודרושי התורה, כמו (ויקרא י"ט): "והדרת פני זקן"; 'זקן' - זה הדרת פנים, והם שלש עשרה תקוני דקנא, והם שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן (ועיין זוהר אחרי ד' ס"ב.) שצריך לשפך שיחו ותפלתו קדם שממשיך באורי התורה כנ"ל. וזהו: "ויפלו על פניהם" - כששמעו המריבה הבינו, שעל ידי באורי התורה, שהם בחינת פנים כנ"ל, מחמת הנפילה הנ"ל, מחמת זה התחיל המריבה:

ה

וכשמתפלל קדם הדרוש, צריך להתפלל בתחנונים, ויבקש מאת הקדוש ברוך הוא מתנת חנם ולא יתלה בזכות עצמו; אף על פי שעכשו נתעורר מטה עזו של עבודתו, אין זה המטה כדי להתגאות, אלא כדי להכניע הרע שבעדה, כי ברבים יש בהם טובים ורעים, וצריך להכניע הרע שברעים כנ"ל. אבל לפני השם יתברך יעמד כדל וכרש וידבר תחנונים, ולא יתלה בשום זכות. וזהו (דברים ג): "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר", שצריך לדבר תחנונים בשעה שרוצה לומר, הינו קדם הדרוש:

וזהו טעות שטעה משה, שהקדוש ברוך הוא אמר למשה: "קח את המטה והקהל את העדה ודברת אל הסלע לעיניהם", שיקח ממשלת עזו שיש לו ממצוות וממעשים טובים שלו, "והקהל את העדה", כי בשעת הקהל, שיש בהם גם רעים, צריך מטה עז כדי להכניע רשעתם כנ"ל; ואחר כך "ודברת אל הסלע לעיניהם" - 'אין דבור אלא נחת' (שבת ס"ג. ומדרש רבה שיר השירים סמוך לסופו. ועין זהר תצא רע"ט: "ודברתם אל הסלע" וכו' בדבור ופיוס וכו'), שישפך שיחו ותפלתו בתחנונים כדל וכרש, אל הסלע, הינו לב העליון כנ"ל, לעיניהם דיקא, שיהיה הקהל בשעת מעשה, כדי שיקשר את עצמו עם נשמתם כנ"ל. והוא לא כן עשה, שזכר טובו וצדקתו בשעת תפלתו, שלא השתמש עם המטה בשביל הקהל, אלא השתמש עם המטה בשעת תפלתו. וזה בחינת: "וירם משה את ידו" - ידו זה תפלתו, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", תרגומו: פרישן בצלו, שהרים את תפלתו, ולא קשר את עצמו עם הקהל. "ויך את הסלע במטהו פעמים" - כביכול "הכה צור ויזובו מים" (תהלים ע"ח), שהכה לב העליון, כמו שלוקחין איזה דבר בכח ובאנס, כי בא בכח מעשיו הטובים. וזהו הכאת הסלע פעמים: הכאה אחת, שלקח באורי התורה בכח ובאנס ולא בקש מתנת חנם כנ"ל, והכאה אחת - כי מי שדוחק את השעה, שעה דוחקתו (ברכות ס"ד. וערובין יג:), ונסתלק קדם זמנו. ועל הסתלקותו, השכינה, שהיא הלב הנ"ל, היא מיללת ובוכה עליו. וזה: "פעמים", כי מתו משה ואהרן על ידי הכאה, כמו שכתוב: "המה מי מריבה" וכו'. ובשביל זה אין לאדם לדחק את עצמו על שום דבר, אלא יבקש בתחנונים; אם יתן לו השם יתברך - יתן, ואם לאו - לאו. וזה: "יען לא האמנתם בי", הינו התפלה כנ"ל, שהרים תפלתו מתפלת הקהל, שלא קשר את עצמו עם הקהל. והתפלה היא אמונה, כמו "ויהי ידיו אמונה". "להקדישני לעיני בני ישראל" - להקדישני דיקא, כי על ידי התפלה של רבים נתקדש השם יתברך כנ"ל. "לכן לא תביאו וכו' אל הארץ" - רמז על הסתלקותו, כי הקדשה גם כן נתוסף למעלה בשעת פטירת הצדיק, כידוע; נמצא, מה שנחסר על ידם נשלם על ידם:

ו

ובזכות התורה שממשיכין, זוכין לארץ ישראל, כמו שכתוב (תהלים ק"ה): "ויתן להם ארצות גוים" וכו'. אבל ארץ ישראל היא אחת משלשה דברים שבאים על ידי יסורין (ברכות ה), ועקר היסורים הם המונעים הרשעים, מוציאי דבת הארץ. וצריך להכניע מתחלה אלו הרשעים ולענש אותם בחרבא וקטלא, ועל ידי זה יכולין אחר כך ללילך לארץ ישראל. וכח הזה לענש את הרשעים אי אפשר, אלא כשמקבלין את הכח הזה מאדום, כי זה הכח שלו, בבחינת "ועל חרבך תחיה" (בראשית כ"ז), והוא יונק ממזל מאדים (עיין זוהר פנחס רט"ו):

ז

ודע, שעל ידי כחות הרוחניות הנבראים מאותיות התורה שחדש, הכחות האלו הן הן מלאכים ממש, והן מקבלין הכח מאדום כדי לענש הרשעים בחרבא וקטלא, והן נבראים בבחינת (תהלים ס"ח): "אדני יתן אמר המבשרות צבא רב", והן מענישין את הרשעים, בבחינת (שם צ"א): "כי מלאכיו יצוה לך וכו', על שחל ופתן תדרך" וכו':

ח

ואלו הכחות הרוחניות, הינו המלאכים, הן לפי התחדשות התורה; והתחדשות התורה - לפי הקדשה שנתוסף למעלה כנ"ל; לפי רבות הקדשה, כן נמשך רבוי התורה, ולפי רב התורה, כן רבוי המלאכים הנ"ל. וכן להפך, הינו שלפעמים הקדשה כל כך מעטת, עד שהמלאכים הנבראים מחדושי התורה הם מעוטי כח, שאין כח בידם לענש את הרשעים בחרבא וקטלא, ואין להם כח אלא להכניע את הרשעים בלבד ולהביא מרך בלבבם, אבל לא לענש אותם בחרבא להעביר אותם:

ט

ולפעמים גם להכניע אותם בלבד אין כח למלאכים האלו, שכל כך הם מעוטי כח מחמת מעוט הקדשה כנ"ל, ואין להם אלא הכח הזה, לעורר כח האמות על הרשעים המוציאי דבת הארץ. כמו עכשו בגלות, שאין לנו כח לענש בעצמנו את הרשעים אלא בדיניהם, בבחינת (חבקוק א): "רשע מכתיר את הצדיק, על כן יצא משפט מעקל", כי הרשע מסבב את הצדיק, ואין לנו כח בעצמנו לדחות אותו אלא במשפטיהם, לדון אותו בדיניהם ולקבל מהם כח לרדף את הרשע. ודע, שלפעמים הוא סבה מאת השם יתברך שרשע יכתיר את הצדיק, והצדיק אין לאל ידו לדחות את הרשע אלא על ידי משפטיהם, ועל ידי כח המשפט יוצא משפט דקדשה שנפל בין הקלפות - הצדיק הוא מוציא אותו מבין הקלפות, ויוצא המשפט מעקולו, כי נתעקל בין הקלפות, בבחינת (תהלים קמ"ז):

"ומשפטים בל ידעום", ועכשו הוא יוצא מעקולו ונתישר מעקולו, וזהו: "על כן יצא משפט מעקל":

י

ולפעמים גם זה הכח אין להם, ואין להם כח לא לענש כנ"ל, ולא לענש בדיניהם כנ"ל, ולא להביא מרך בלבבם; ואין להם כח אלא להשתיק אותם בלבד שלא לדבר סרה בפנינו, כדי שלא יכנסו דבריהם באזני המון עם. ולפעמים גם זה הכח אין להם - הכל לפי מעוט הקדשה.

וזהו (שם בפרשה הנ"ל): "וישלח משה מלאכים אל מלך אדום" - מלאכים הנ"ל, "מלך אדום" - כנ"ל. "כה אמר אחיך ישראל", הינו, המלאכים האלו נתהוו ממאמרות טהורות של ישראל כנ"ל, בבחינת 'יתן אמר המבשרות צבא רב'. "אתה ידעת את התלאה אשר מצאתנו, וירדו אבתינו מצרים" - 'אתה ידעת' דיקא, כי כל הענשים על ידו, ובפרט גלות מצרים, שהיה על פגם הברית כידוע; ועל פגם הברית חרב בא, בבחינת (ויקרא כ"ו) "חרב נקמת" וכו' (עיין זוהר ויחי ר"מ: וזוהר וארא כ"ו:), והוא ממנה על חרב כנ"ל. "וירעו לנו המצרים ונצעק אל ה' אלקינו וישלח מלאך" - פרשו חכמינו ז"ל (ויק"ר פ"א ומובא בפרש"י שם): זה משה. "ויוציאנו" - כי פגם הברית הוא פגם הדעת, בבחינת (בראשית ד) "וידע אדם", והקול הוא מעורר הדעת, בבחינת 'הקול מעורר הכונה' (עיין ברכות כ"ד: ובהרא"ש ורבינו יונה שם ובש"ע סימן ק"א [ובסי' ס"א סעיף ד]). ובשביל זה: "ונצעק וכו'". "וישמע את קולנו", והקול מעורר הדעת, "וישלח מלאך" - זה משה, בחינת דעת, ועל ידי התגלות הדעת כתקונו, אז "ויוציאנו". ובשביל זה אומרים את ההגדה בקול רם, כי הגאלה היתה על ידי קול, בבחינת "וישמע את קולנו". ובשביל זה נקראת בשם הגדה, להורות על תקון הברית, בבחינת (דברים ד): 'ויגד לכם את בריתו'. ועקר המצוה ביין, להורות על תקון הדעת, בבחינת: 'בחמרא וריחני פקחין' (סנהדרין ע), ובבחינת: "תירוש" - 'זכה נעשה ראש' (שם), הינו דעת. "אעברה נא בארצך" - שרצו לילך לארץ ישראל דרך כחות של אדום כנ"ל, לקבל ממנו כח לענש את הרשעים בחרבא וקטלא, כדי שיוכלו לילך בדרך המלך, מלכו של עולם, ולא בשביל תענוגי העולם הזה. וזה: "לא נלך בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר" - זה בחינת תענוגי העולם הזה, כל זה אין רצוננו, אלא רצוננו "דרך המלך נלך", כדי שלא ימנעו אותנו הרשעים מלילך בדרך מלכו של עולם. "ויאמר אליו אדום לא תעבר בי, פן בחרב אצא לקראתך" - כל זאת מחמת מעוט כח הקדשה כנ"ל. וזהו: "ואנחנו בקדש עיר קצה גבולך", הינו מחמת שהקדשה כל כך במדרגה פחותה, שהוא בגבול הטמאה נוגעת, ובשביל זה: "ויאמר לא תעבר בי" וכו', כי

מי שהוא במדרגה תחתונה אין להתגרות ברשעים, כי 'צדיק ממנו בולע' (בבא מציעא.). "ויאמרו אליו במסלה נעלה" - בחינת 'מסלות בלבבם' (תהלים פ"ד), להביא מרך בלבבם. "ואם מימיך נשתה" - 'מימיך' זה בחינת משפט, בבחינת (עמוס ה): 'ויגל כמים משפט', הינו כי לפעמים צריך לכף את הרשעים במשפטיהם. "ונתתי מכרם" - תרגומו: 'את דמיהון', הינו השחד שמקבלין; וצריך לתן להם ממון, כדי להוציא משפט מן העקול ברצונם. "רק אין דבר ברגלי אעברה" - אני רוצה לילך ולעבר בכחך, כדי להשתיק את הרשעים, כדי שלא יכנסו דבריהם ברגלי, הינו המון עם המכנים בשם רגלין, כמו (שמות י"א): "וכל העם אשר ברגליך". "ויאמר לא תעבר" - וכל זה הוא מחמת מעוט הקדשה כנ"ל. כי צריך לשפך תפלתו קדם התורה ולקשר את עצמו עם הנפשות השומעים, ועל ידי זה נתוסף קדשה יתרה למעלה, בבחינת (משלי י"ד) "ברב עם הדרת מלך"; ולפי רבות הקדשה, כן רבוי הארת התורה, ולפי רב הארת התורה, כן נתרבו כחות המלאכים, ולפי כחות המלאכים, כן יכול לענש את הרשעים מוציאי דבה:

וזה פרוש פרקא תליתאה: תשעה תקונין יקירין אתמסרו לדקנא, הינו לזקן היושב בישיבה לדרש, נמסר לו תשעה בחינות הנ"ל: א. 'קח את המטה' כנ"ל. ב. 'והקהל את העדה' כנ"ל, להכניע רעתם כנ"ל. ג. 'ודברתם אל הסלע' בתחנונים כנ"ל. ד. 'לעיניהם', שיקשר עמהם כנ"ל. ה. להמשיך דבורי אש כנ"ל. ו. להמשיך תורה כנ"ל. ז. בריאת המלאכים כנ"ל. ח. לקבל כח מאדום להכניע את השונאים כנ"ל. ט. לבוא לארץ ישראל כנ"ל. ואלו תקונין דאתמסר לזקן הדורש - כל מה דאתטמר ולא אתגליא - רמז על נשמת בחינת מרים שנסתלק כנ"ל. אשתכח, פרוש, אשתכח עכשו על ידי זקן הזה כל מה שהיה משתכח על ידי נשמה שנסתלק. ועכשו מסדר והולך תשעה תקונין: תקונא קדמאה: נימין על נימין, מקמי פתחי דאדנין עד רישא דפמא. נימין - בחינת שערות, בחינת "שערי ציון" (תהלים פ"ז), בחינת 'מטה עזך ישלח מציון' כנ"ל. מקמי פתחי דאדנין - הינו קדם ששמעו אם יכולין לקבל, עד רישא דפמא - פתחו פיהם ואמרו 'נעשה'; וזהו (כתבות קי"ב): 'דקדמי פמיכו לאדניכו'. תקונא תנינא: מרישא האי לרישא אחרא - הינו להכניע רעתם כנ"ל, ובזה מוציא אותם מתחת רשות דסטרא אחרא ומכניס אותם תחת רשות הקדשה; וזהו 'מרישא האי לרישא אחרא'. תקונא תליתאה, אשתכח מתחות תרין נקבין ארחא מליא דלא אתחזיא - הינו בחינת חטם, בחינת 'ודברתם אל הסלע' כנ"ל, בחינת (ישעיהו מ"ח): "ותהלתי אחטם לך". ארחא מליא - "כי אין מחסור ליראיו" (תהלים ל"ד), וזה 'מליא'. ויראה היא בחינת תפלה, בחינת (משלי ל"א) "יראת ה' היא תתהלל", בחינת חטם, בחינת (ישעיהו י"א) "והריחו ביראת ה'". דלא אתחזיא - כי צריך להקטין

את עצמו, ולא יתלה בזכותו כנ"ל, בבחינת (משלי כ"ה): "אל תתהדר לפני מלך". תקונא רביעאה: עלעין אתחפין מהאי גיסא ומהאי גיסא - הינו בחינת התקשרות עם נשמותיהם, והם מחפין אותו מכל צד. תקונא חמישאה: אתחזין תרין תפוחין סומקין כורדא. תפוחין - זה בחינת מפתחי הלב שנפתחים, שנכמר רחמי לב העליון ונשפע דבורים חמים, דבורי אש, בחינת סומקא כורדא כנ"ל. תקונא שתיתאה: בחד חוטא תליין אכמין תקיפין עד חדווי - זה בחינת המשכת התורה כנ"ל, שהם בחינת (שיר השירים ה): "תלתלים שחרות כעורב", שהם תלי תלים של הלכות (ערובין כ"א:), הנמשכים עד חדווי - עד מעוי (עיין בס' מי הנחל), בבחינת (תהלים מ): "ותורתך בתוך מעי". ותלין בחד חוטא - בבחינת (שם נ): "וסביביו נשערה מאד", 'שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם צדיקים כחוט' (יבמות קכ"א); וכשפוגמים כחוט השערה, אזי אין כח בידם להמשיך אלו הלכות הנ"ל. תקונא שביעאה: שפון סומקא כורדא אתפנון - הינו בריאת מלאכים כנ"ל, בבחינת (שם ל"ג): "וברוח פיו כל צבאם". סמקא כורדא - בבחינת (שם ק"ד): "משרתיו אש להט". תקונא תמינאי: זעירין נחתין בגרונא ומחפין קדלא - הינו לקבל כח מאדום, להכניע אויבים הפונים ערף. זעירין - זה בחינת כח אדום, בחינת (עובדיה א): "קטן נתתיך בגוים". נחתין בגרונא - בחינת חרב הנ"ל, בחינת (תהלים קמ"ט): "רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות". תקונא תשיעאה: רברבין וזעירין נחתין בשקולא - הינו בחינת ארץ ישראל שנחלקה לשבטים, שהם בחינת 'חיות קטנות עם גדלות' (שם ק"ד). באלין אשתכח גבר תקיף - הינו כשבא לבחינת ארץ ישראל, אזי נקרא גבר תקיף, כי קדם שבא לבחינת ארץ ישראל, אזי "אל יתהלל חגר כמפתח" (מלכים א' כ). אבל אחר כך כשנוצח, אז נקרא איש מלחמה:

התורה הזאת נאמרה בראש השנה על פסוק (תהלים פ"ט) "אשרי העם ידעי תרועה", אך לא זכינו לקבל מכתיבת ידו הקדושה באור זה הפסוק על פי התורה הנ"ל. גם קדם שאמר התורה הזאת ספר איזה זמן מקדם מעשה נוראה שראה במקום שראה, בהקיץ או בחלום, ואמר שהתורה ט' תקונין הנ"ל היא פרוש על המראה הנוראה הזאת שספר. ואם ירצה השם עוד חזון למועד לבאר דברים אלו במקום אחר בעזר השם יתברך.

כא

פרקא רביעאה דספרא דצניעותא
עתיק טמיר וסתים וכו'
בהעלתך את הנרות וכו' פרש רש"י שתהא שלהבת עולה מאליה.

א

כתיב (תהלים קל"ט): "אחור וקדם צרתני". כי יש שכל שאדם משיג אותו על ידי הקדמות רבות, והשכל הזה מכנה בשם 'אחור'; ויש שכל שבא לאדם בלא שום הקדמה, אלא על ידי שפע אלקי, וזה מכנה בשם 'קדם', בשם פנים. והתלהבות הלב נולד מחמת תנועת השכל, כי טבע התנועות שמוליד חם, ולפי מהירות תנועות השכל, כן מוליד חם בלב. נמצא על ידי שפע אלקי, שהשכל נשפע לאדם במהירות, שאין צריך להשתמש בשום הקדמה, על ידי זאת המהירות שלהבת הלב עולה תמיד מאליה:

ב

אבל להגיע לבחינת שפע אלקי הנ"ל, אי אפשר לבוא לזה, אלא שיקדש את פיו וחטמו ועיניו ואזניו, והן הן מאירין לו שפע אלקי הנ"ל. הינו, שישמר את עצמו מלהוציא שקר מפיו, ויהיה לו יראת שמים, שהוא בחינת חטם, בבחינת (ישעיהו י"א): "והריחו ביראת ה'", ויהיה לו אמונת חכמים, התלוי באדנין, בבחינת (משלי כ"ב): "שמע דברי חכמים", ויעצים עיניו מראות ברע, כי הן הן המעוררין את שפע אלקי הנ"ל לבוא, כי הפה והחטם והעינים והאזנים תלויים במח, והן מעוררין את המח שיהיה בבחינת קדם, בבחינת פנים. וזה בחינת (תהלים קי"ט): "ראש דברך אמת" - זה בחינת מח הנאמר אצל פה; וזה (שם קי"א): "ראשית חכמה יראת ה'" - זה בחינת מח הנאמר אצל חטם; וזה בחינת (משלי ט): "הוכח לחכם ויאהבך" - זה בחינת מח הנאמר אצל אדנין, בבחינת "שמע דברי חכמים"; וזה בחינת (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם" - זה בחינת מח הנאמר אצל עינין. והן הן שבעת הנרות, כי פה ותרין נקבא חטמא ותרין עינין ותרין אדנין הם בחינת שבעת הנרות, 'ומנרתא - דא רישא' (עיין בהקדמת התיקונים י"ג, ינו המח, ופני המנורה - הינו שפע אלקי הנ"ל.

ג

ושפע אלקי הזאת הוא בחינת סכה, כי סכה הוא בחינת שסכה ברוח הקדש (עיין מגילה י"ד. ושם י"ג. אבי סוכו שנעשה לישראל כסוכה. ובריש ויקרא רבה דרשו אבי סוכו שהי' אבי הנביאים שסכו ברוה"ק:), כי רוח הקדש הוא שפע אלקי. וסכה הזאת היא בא על ידי שבעה עננים, הינו בחינת שבעת הנרות כנ"ל, שעל ידם האדם משיג פני המנורה, הינו סכה, הינו שפע אלקי. ורוח הקדש נקרא על שם החכמה, שהיא רוח חכמה הבא מקדש כידוע (עיין זוהר אחרי דס"א:). וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוכה י"א: וע"ש ג"כ בדף י"ב. בתוס' ד"ה בפסולת גורן:): מנין שאין מסככין אלא בדבר שאין מקבל טמאה ובדבר שגדולו מן הארץ? שנאמר: "ואד יעלה מן הארץ" - מה אד הוא דבר שאין

מקבל טמאה ואין גדולו אלא מן הארץ וכו'. ואד - הן הן אלו העננים הנ"ל, והן בחינת קדש, וגדלין מן הארץ, כי צריך המקבל הזה להיות חכם, כי הקדוש ברוך הוא 'יהב חכמתא לחכימין' (דניאל ב), בבחינת (שמות ל"א): "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (עיין ברכות נ"ה:):

ד וסכה הנ"ל, הינו רוח הקדש הנ"ל, שפע אלקי הנ"ל, הוא בחינת מקיפין, שהשכל הזה הוא גדול עד למאד, עד שאין המח יכול לסבלו ואין נכנס במח, אלא הוא מקיף את הראש. כמו שאנו רואים כמה חכמות עמקות, שאין יכלת במח האנושי להבין על בריו, כמו כמה וכמה מבוכות שאנו נבוכים בהם, כמו הידיעה והבחירה, שאין מח של אנושי יכול להבין את הידיעה הזאת, והשכל הזה הוא בחינת מקיף, שאין נכנס בפנימיות המח כי אם מקיף אותו מבחוץ, והשכל הפנימי מקבל חיותו מהמקיף הזה.

ודע, שזה עקר כח הבחירה, כל זמן שהשכל אין כל כך גדול להבין הידיעה והבחירה, אזי כח הבחירה על מקומו, כי יש בידו כח לבחר החיים או הפוכו; אבל כשיכנס המקיף הזה לפנים, ואז יתגדל השכל האנושי ויתגלה לאנושי הידיעה והבחירה, אז יתבטל הבחירה, כי אז על ידי גדולו של השכל יצא מגדר האנושי ויעלה לגדר מלאך, ואז יתבטל הבחירה; וזה זה עקר כח הבחירה, זה שאין יודע השכל של הידיעה והבחירה. וזה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות י"ז), שלעתיד צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם - 'על ראשיהם' הצרך לומר, כי לעתיד יתבטל הבחירה. וזה: צדיקים יושבים, שהישיבה הוא מורה על העדר הבחירה, כמו: "יושב בשמים" (תהלים ב), שהוא מורה על העדר ההשתנות, כי התנועה מורה על השתנות מרצון אל רצון, והישיבה מורה על העדר השתנות, הינו בטול הבחירה. וזה מחמת ועטרותיהם, הינו המקיפים, כמו (שמואל א' כ"ג): "שאול ואנשיו עטרים אל דוד", בראשיהם, ולא על ראשיהם; הינו המקיפים יכנסו בתוך המחין לפנים, ואז יכנסו כל השכליות שלא היה יכול להבין אותם יכנסו לפנים בתוך המחין, וידע וישיג אותם, ואז יצא מגדר אנושי ויעלה לגדר מלאך, ויתבטל הבחירה:

ה וזה בחינת קדושין, בחינת חפה, כי שפע אלקי הנ"ל הוא בחינת קדש, בחינת חפה, מקיפין. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ע"ה): 'כל צדיק וצדיק נכוה מחפתו של חברו', כי מקיף של זה גדול ממקיף של זה, והשכל שהוא מקיף לזה הוא פנימי לזה: וזה בחינת שבעת ימי המשתה שאחר החפה, הינו בחינת שבעת הנרות הנ"ל, שעל ידם יכנס המקיף לפנים: וזה בחינת שבעת ימי אבלות, רחמנא לצלן, שמתאבלין עליו על שנסתלק נשמתו, כדי שיעלה נשמתו לאור הפנים הנ"ל על ידי שבעה ימים אלו:

ו וזה טעם רק של החליצה, שנאמר (דברים כ"ה): "וירקה בפניו" - 'בפניו' דיקא, כי זה הולך בלא זרע, ולא הניח ברכה אחריו שימשיכו שכל הפנים בעולם על ידי מעשיהם הטובים, ואחיו אינו רוצה להקים שם אחיו המת ואינו רוצה ליבם אותה - בשביל זה: "וירקה בפניו", כי אין רוצה להמשיך נשמת המת בעולם שיוכל לתקן אור הפנים. ובזה הרק נראה לפעמים פני המת - פני המת דיקא, ובזה הרק הוא נכלם, ועקר הבושה הוא בפנים, וזה על שלא רצה להקים שם אחיו המת:

וזה בחינת (במדבר י"ב): ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים - שבעת ימים דיקא, הינו בחינת שבעה עננים הנ"ל, שעל ידם מאיר פני המנורה. והוא לא רצה להקים שם אחיו המת, על כן "וירקה בפניו", והינו בשת פנים. וזה שאמרו חז"ל (יבמות פרק רבן גמליאל): היבמה נקנית במאמר - זהו הפך הבשת, בחינת (תהלים כ"ט): "כלו אמר כבוד", הפך של "תכלם שבעת ימים". ומרים, שפגמה בכבוד משה, שהוא בחינת שפע אלקי, בבחינת (שמות ל"ד) "כי קרן עור פניו", ופגמה בבחינת שבעת הנרות, כי הוא היה ענו, שפל וסבלן, ולא חרה אפו על בזיונו, וזה בחינת חטם בשלמות; וכתיב בה (במדבר י"ב): "פה אל פה אדבר בו" - זה בחינת פה; וכתיב בה (שם): "ותמנת ה' יביט" - זה בחינת עינים; וכתיב בה (שם): "בכל ביתי נאמן הוא" - זה בחינת אדנין, בחינת (משלי י"א): "נאמן רוח מכסה דבר", כמובא בזהר (אדרא רבא קכ"ח) - בשביל זה נצטרעה, 'ומצרע - דא סגירו דנהורא עלאה' (זהר תזריע מ"ט:), הינו אור הפנים הנ"ל, וכתיב בה: "תסגר מחוץ למחנה שבעת ימים".

וזה שבקש אהרן: אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו", כי על ידי סגירו דנהורא עלאה היא בבחינת מת, כי 'מצרע חשוב כמת' (נדרים ס"ד:); אשר בצאתו מרחם אמו - זה בחינת יבום, שעל ידי היבום אתתה אמה, שאשתו נעשית לו אם; ויאכל חצי בשרו - הינו שאין לו בת זוג, כי הבעל ואשתו הם תרי פלגא גופא; ועכשו שאשתו היא אמו, נמצא שנאכל חצי בשרו ואין לו בת זוג. [פרוש, כי מי שמת בלא בנים, אזי אשתו צריכה להתיבם, ועל ידי היבום נתגלגל המת בהבן הנולד מאשתו שנתיבמה לאחיו, כמבאר בסבא (משפטים ק':): 'אתתה אמה', הינו שהוא צער וענש גדול להמת, שאשתו נעשית לו אם, כי עכשו מכרח להיות נולד מאשתו ואשתו נעשית לו אם. ומחמת זה, בן היבמה הזה שנולד מהיבום, אי אפשר לו למצא זווגו כי אם ברחמים גדולים (כמובא (זהר לך לך צ"ב), שעליו נאמר 'פן יקדמנו אחר' ברחמים, עין שם). כי זה בן היבמה, שבאמת הוא בעלה של היבמה, ואשתו נעשית לו אם, אין לו בת זוג, מאחר שבת זוגו נעשית לו אם. וזהו שפרש רבנו, זכרונם לברכה, שבקש אהרן על

מרים, שפגמה בשכל הפנים, שזהו הפגם של המת בלא בנים כנ"ל, שלא תהא נענשת, חס ושלום, בענש היבום. וזהו: "אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו", שלא תהיה כמת בלא בנים, אשר מכרח לצאת שנית בגלגול מרחם אמו, הינו שאשתו נעשית לו אם, אשר מחמת זה "ויאכל חצי בשרו", הינו חצי גופו נאכל, הינו שאין לו בת זוג כנ"ל, שהיא חצי בשרו, פלג גופו כנ"ל):

ז

ולפעמים יש, שהמחין והשפע אלקי הוא בהעלם, בבחינת עבור, ואז יפה צעקה לאדם, בין בתפלה בין בתורה, כשנתעלם המחין, כי העלם הינו עבור - זה בבחינת (דברים ל"ב): "צור ילדך תשי", כמו (ישעיהו ל"ז): "וכח אין ללדה", כמו אשה שתשה כחה מלילד, ובשעה שהיא כורעת ללילד ראמת עי"ן קלין, כמנין תבות שבמזמור "יענך", ואז מולדת (זהר פינחס רמ"ט:). והשבעין קלין הם בחינת שבעה קולות שאמר דוד על המים, שכל אחד כלול מעשר. והצעקה שאדם צועק בתפלתו ובתורתו, כשנסתלקין המחין בבחינת עבור - אלו הצעקות הם בחינת צעקת היולדת, והקדוש ברוך הוא שהוא יודע תעלומות של המחין איך נתעלמו, הוא מאזין צעקתנו, והצעקה הוא במקום צעקת השכינה, כאלו השכינה צועקת, ואז מולדת המחין. וזה בחינת: 'הקול מעורר הכונה' (עיין ברכות כ"ד: ובהרא"ש ורבינו יונה שם, ובשו"ע סי' ק"א. [ובסי' ס"א סעיין ד']), הינו המחין. וזה בחינת: "תכלם שבעת ימים" - 'שבעת ימים' זה בחינת שבעה קולות של דוד כנ"ל, שהם שבעין קלין הנ"ל שצריך לצעק כדי להוציא אור הפנים הנ"ל מהעלם אל הגלוי. והגלוי זה בחינת לדה, ואז אחר הלדה 'דם נעכר ונעשה חלב' (בכורות ו:). וזה בחינת "תכלם", כי הכלמה 'אזל סומקא ואתי חורא' (בבא מציעא נ"ח:), הינו 'דם נעכר ונעשה חלב'. וזה: צ'ור י'לדך ת'שי - ראשי תבות של: צ'עקתנו י'ודע ת'עלומות כנ"ל (עיין בספר ברית מנוחה דרך ד'). וזה: תשי - ראשי תבות של ת'כלם ש'בעת י'מים:

ח

וכשאדם לומד תורה ואין מבין בה שום חדוש, זה מחמת שהמחין והשכל של התורה והלמוד הזה הן בבחינת עבור; וזה נקרא בשם יעקב, כי יעקב זה בחינת עבור, בחינת (הושע י"ב): "בבטן עקב את אחיו", ואז צריך לצעק הקלין הנ"ל. וזה בחינת (בראשית כ"ז): "הקל קול יעקב" - כשהוא בבחינת יעקב צריך לו הקלין, כדי להוציא המחין בבחינת לדה. ומי שתורתו בלא הבנה בה שום חדוש, אין לדרש אותה לרבים, כי התורה הזאת שהיא בבחינת יעקב, בבחינת עבור, אף על פי שהקדוש ברוך הוא מתענג [בה], בבחינת "ודגלו עלי אהבה" - אל תקרי 'ודגלו' אלא 'ולגלוגו' (מדרש שיר השירים), אבל

אין לדרש אותה כמו שהיא לרבים, כי אין לדרש אלא דברים המבררים, כמאמר (שבת קמ"ה:): "אמר לחכמה אחתי את" 'אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך, אמר, ואם לאו, אל תאמרהו'. וזהו (תהלים קל"ה): כי יעקב בחר לו יה כשהיא בבחינת יעקב בבחינת עבור בלא מחין זאת הלמוד בחר לו הקדוש ברוך הוא, בבחינת "ודגלו עלי אהבה", ואין לדרש אותה לרבים; אבל ישראל לסגלתו; ישראל - אותיות לי ראש, הינו התגלות המחין, המשכת אור הפנים הנ"ל, שפע אלקי הנ"ל, בתוך הפנימי כנ"ל. וזה בחינת ישראל, בבחינת (ישעיהו מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר" 'בך' דיקא, שיתמשך עטרת תפארת הינו המקיפין הנ"ל, 'בך', בתוך הפנימיות; לסגלתו זאת התורה יכול לדרש אותה לרבים:

ט כי אנחנו נקראים 'עם סגלה' (דברים ז), כמו סגלה שעושין לרפואה; אף על פי שאין הטבע מחיב שיהיה זה לרפואה, אף על פי כן הדבר הזה מסגל לרפואה, וזה למעלה מהטבע, שאין השכל האנושי מבין זה - כמו כן אנחנו לקח אותנו השם יתברך לעם סגלתו, אף על פי שאין השכל האנושי מבין את כל זה, איך לקח עם מתוך עמים, כמו בשעת קריעת ים סוף, שקטרג מדת הדין: הללו עובדי עכו"ם וכו' (בראשית רבה פרשה נ"ז ובשמות רבה פרשה כ"א), אף על פי כן הקדוש ברוך הוא לקח אותנו לעם קדוש. נמצא שזה הדבר כמו סגלה, שהוא למעלה מהטבע, למעלה משכל אנושי, וזה בחינת מקיפין כנ"ל. ומי שזכה לאלו המקיפין להוליד אותם ולהכניס אותם בפנים כנ"ל, נמצא שזכה להבין את הסגלה - בודאי הישר לגלות הסגלה לעם סגלה:

בכן כל אחד ואחד לפי בחינתו יש לו פנימי ומקיף; וכל אחד לפי בחינתו, מה שחננו השם שיכניס המקיף לפנים ולהבין ולחדש איזה דבר, הישר מחיב שיגלה ויכניס זאת ההבנה של הסגלה, שהיה אצלו סגלה, שיגלה לעם סגלה ולהיטיב מטובו לאחרים:

וזה פרוש פרקא רביעאה דספרא דצניעותא: עתיקא טמיר וסתים, זעירא דאנפין אתגליא ולא אתגליא. עתיקא - זה בחינת המקיפין הנ"ל, שהן טמורים וסתומים מכל צד בכל המשך הזמן של עולם הזה, ולא יתגלה אלא לעתיד. אבל בזעיר אנפין, חכמות של האדם שהאדם יכול להשיג אותם, גם בהם יש פנימי ומקיף, וכל אחד לפי בחינתו יש לו פנימי ומקיף. ואלו המבוכות הנ"ל שאי אפשר לשכל האדם להשיגם, הם מבחינת עתיקא; וכל החכמות שיכול מח אנושי להשיג אותם הם בחינת זעירא דאנפין. ולפעמים הם בהעלם, בבחינת (עבור כנ"ל), וזה בחינת: לא אתגליא; וכשנתגלה לו אז בבחינת אתגליא; וכל זמן שהיה הדבר אצלו בבחינת לא אתגליא, בבחינת העלם, הוי אצלו כמו סגלה כנ"ל, שהוא למעלה משכלו, ואחר כך כשנתגלה לו - אזי ייטיב מטובו לאחרים כנ"ל:

יא נחמו נחמו עמי וכו' (ישעיהו מ). כל הצרות והיסורים והגלות אינו אלא לפי ערך חסרון הדעת, וכשנשלם הדעת, אזי נשלם כל החסרונות, בבחינת (נדרים מ"א): 'אם דעת קנית מה חסרת', וכתיב (ישעיהו ה): "לכן גלה עמי מבלי דעת" (עיין סנהדרין צ"ב:). ועקר החיים נצחיים יהיה לעתיד מחמת הדעת, שירבה הדעת, שידעו הכל את ה', ועל ידי הדעת יכללו באחדותו, ואז יחיו חיים נצחיים כמוהו, כי על ידי הידיעה נכללים בו, כמאמר החכם: 'אלו ידעתיו, הייתיו'. ועקר הידיעה יהיה לעתיד, כמו שכתוב (שם י"א): "כי מלאה הארץ דעה", ומחמת הדעת לא יחסר כל טוב, ויהיה כלו טוב, כמאמר חז"ל (פסחים נ): 'אטו האידנא לאו אחד הוא? ותרצו: לעתיד כלו הטוב והמטיב':

ואפלו העכו"ם ידעו ביתרון הדעת, אבל לא כמונו, וידעו שהגדלה שהיה להם והשפלות שהיה לנו בזמן הגלות, כל זאת הגדלה היה לנו. אף על פי שעכשו אי אפשר להבין כל זה, כי אין להכחיש החוש, אף על פי כן ירבה הדעת ויבינו הכל, שגדלתם של העכו"ם היה לנו גדלה ולהם השפלות. ולכאורה היא ידיעה גדולה - אף על פי כן הידיעה הזאת יהיה לנו ללעג ולשחוק לפי ערך ידיעתנו. וזהו (תהלים קכ"ו): אז ימלא שחוק פינו, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, הגדיל ה' לעשות עמנו, שידעו ויאמרו: הגדלה שעשה עמנו, הינו עם העכו"ם, הגדיל ה' לעשות עם אלה - הגדלה הזאת היה לישראל, אף על פי כן, אז ימלא שחוק פינו, הינו שנשחק ונלעיג מידיעתם והשגתם, כי השגתנו יהיה לאין סוף וקץ. והידיעה יש בה מקיף ומקיף למקיף, כמובא לעיל על פסוק "בהעלתך את הנרות". וזהו: נחמו נחמו - הינו מקיף, ומקיף למקיף, שהידיעה היא עקר הנחמה של כל הצרות. ואיך אפשר לבוא להידיעות? יאמר אלקיכם - אמירה בחשאי (זהר וארא כ"ה: ובאדרא רבה קל"ב:), בחינת שמן, בחינות שבעת הנרות. אלקים - לארמא קלא, בחינת "אלקים אל דמי לך" (תהלים פ"ג), בחינת צעקת היולדת כנ"ל. (מסימן כ' עד כאן לשון רבנו זכרונו לברכה) [פרוש: כי מבאר לעיל, שעל ידי הצעקה זוכין להוליד המחין מתעלומתן, ועל ידי שמקדשין שבעת הנרות, זוכין להכניס המקיפין לפנים. כי צריכין שני דברים להשגת הדעת הקדוש: בתחלה צריכין להוליד המחין, כי לפעמים המחין והשפע אלקי בהעלם וכו' כנ"ל, ולזה צריכים צעקה כדי להולידם; ואחר כך כשנולדים המחין, עדין יש בהם פנימי ומקיף, ולזה צריכין לקדש שבעת הנרות, כדי להכניס המקיפין והשפע אלקי לפנים ולעשות מהמקיף פנימי. עין שם היטב ותבין. וזהו שפרש הפסוק "נחמו נחמו", הינו: לזכות להשגת המקיפין, הינו השגת הדעת, שזהו עקר הנחמה כנ"ל, זה זוכין על ידי שני בחינות הנ"ל, שהם צעקה, שעל ידי זה מולידין המקיפין, וקדשת שבעת הנרות, שעל ידי זה מכניסים המקיפין לפנים כנ"ל. וזהו: יאמר

אלקיכם. יאמר - הינו בחינת אמירה בחשאי, שזהו בחינת שמן שהוא בחשאי, כמו שכתוב בזהר (שמיני ל"ט): 'יין לארמא קלא, ושמן בחשאי'; ושמן הוא בחינת שבעת הנרות, שהיו משמן. אלקיכם - זה בחינת: 'אלקים לארמא קלא', בחינת הצעקה הנ"ל, שעל ידי שני בחינות אלו זוכין להשגת המקיפין, שהוא השגת הדעת הקדוש, שזהו עקר הנחמה, בחינת 'נחמו נחמו', הינו מקיף ומקיף למקיף כנ"ל. (כל הענין הנ"ל, המבאר בקצור על פסוק 'נחמו נחמו' בלשונו הקדוש, שמעתי מפיו הקדוש מעצמו בבאור יותר קצת, ורשמתי לעצמי כמו ששמעתי, על כן לא מנעתי להעתיקו. ובתחלה התחיל לדבר מענין חיים ומיתה, ענה ואמר: בין חיים למיתה אין חלוק, כי אם במדת אמה אחת, שעכשו האדם שוכן בכאן, ואחר כך הוא שוכן שם (והטה בידו על הבית עלמין).

ואחר כך התחיל לומר כל ענין זה: 'חיים נצחיים' וכו' כדלקמן. כלומר, שמי שזוכה לדעת אמתי הנ"ל לדעת אותו יתברך, אין חלוק אצלו כלל בין חיים למיתה, כי הוא דבוק ונכלל בו יתברך בחייו ובמותו, רק שעכשו בחייו דירתו בכאן, ואחר כך דירתו שם כנ"ל. ואז שמעתי מפיו הקדוש כל ענין הזה וזהו):

חיים נצחיים הם רק להשם יתברך, כי הוא חי לנצח. ומי שנכלל בשרשו, דהינו בו יתברך, הוא גם כן חי לנצח, כי מאחר שהוא נכלל באחד והוא אחד עם השם יתברך, הוא חי חיים נצחיים כמו השם יתברך. וכן אין שלמות רק להשם יתברך, וחוץ ממנו כלם חסרים, ומי שהוא נכלל בו יש לו שלמות. ועקר הכלליות שיהיה נכלל באחד הוא על ידי הדעת אותו יתברך, כמו שאמר החכם: 'אלו ידעתיו, הייתיו', כי עקר האדם הוא השכל, ועל כן במקום שחושב השכל, שם כל האדם, וכשיודע ומשיג בידיעת השם יתברך, הוא שם ממש, וכל מה שיודע יותר, הוא נכלל יותר בהשרש, דהינו בו יתברך. וכל החסרונות שיש לאדם - הן פרנסה או בנים או בריאות הגוף וכל שאר החסרונות - הכל הוא בחסרון הדעת. ואף שיש חסרים לגמרי מהדעת, ועם כל זה יש להם כל טוב - באמת כל מה שיש להם אינו כלום. וכן להפך, השלם בדעת שיש לו חסרון, באמת החסרון אינו כלום, כמו שאמרו חז"ל (נדרים מ"א): "דעת קנית מה חסרת, ואם דעת חסרת מה קנית", כי עקר החסרון והשלמות תלוי בדעת. וכן כעס ואכזריות הוא מחסרון הדעת, כמו שכתוב (קהלת ז): "כעס בחיק כסילים ינוח". ועל כן החולה הוא כעסן, מחמת שאז הוא בדינים, כי דינים שורים עליו, ודינים הם מחין דקטנות, ועל כן הוא בכעס. ולעתיד לבוא יתגלה הדעת והכל ידעו את ה', כמו שכתוב (ישעיהו י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ועל כן אז יתבטל הכעס, כמו שכתוב (שם): "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו' ופרה ודב וכו', לא ירעו ולא ישחיתו וכו' כי מלאה הארץ דעה את ה'" וכו', כי עכשו אי אפשר

להם לגור יחד זאב עם כבש וכו' מחמת מדת הכעס, אבל לעתיד יוכלו לדור יחד, מחמת שיתבטל הכעס על ידי הדעת שיתגלה אז. והנה לעתיד הכל ידעו את השם, אפלו עכו"ם כנ"ל, ומלאה הארץ דעה. אך הדעת שיהיה להם אז, אפשר לנו לידע ולדבר ממנו; אך הדעת שיהיה לנו אז, זה אי אפשר כעת אפלו לדבר ממנו, כי עכשו זה הדעת בבחינות מקיפים כנ"ל, כי כל השלמות והטובות שיש לעכו"ם עכשו באמת אינו כלום, כנ"ל: אם דעת חסרת וכו', ואדרבא, כל גדלתם וטובתם, הכל הוא לטובתנו. ולעתיד שיתמלא הארץ דעה, ואפלו כל העכו"ם ידעו את ה', אז יבינו הם, שכל הגדלה והטובה שהיה להם בזה העולם, הכל הוא לטובותינו ולגדלתנו. וזה (תהלים קכ"ו): "אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, הגדיל ה' לעשות עמנו", הינו, כל הגדלה שהגדיל ה' לעשות עמנו בעולם הזה [הינו עם העכו"ם], "הגדיל ה' לעשות עם אלה", כי הכל היה גדלתם של אלה [הינו של ישראל], כי היה לטובתם וגדלתם. וזה יבינו הם בדעת והשגה שיהיה להם אז, אבל אצלנו יהיה זה הדעת דבר פשוט ושחוק, כי דעתנו יגדל אז מאד. וזה: "אז ימלא שחוק פינו וכו', אז יאמרו בגוים הגדיל וכו'", כי זה הדעת והשגה שיהיה להם אז לומר 'הגדיל' וכו' כנ"ל, זה יהיה אצלנו שחוק ודבר פשוט, כי דעתנו יהיה גדול מאד. ועל כן לעתיד יחיו חיים נצחיים, כי אז יתגלה הדעת ויהיו נכללים באחד. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים נ): "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", וכי האידנא וכו'? אלא עכשו מברכין על הרעה 'ברוך דין אמת' ועל הטובה 'הטוב והמטיב', אבל לעתיד יברכו על הכל 'הטוב והמטיב', כי לעתיד שיתגלה הדעת, ידעו שאין שום רע בעולם כלל, רק כלו טוב וכלו אחד. וגם הגלות הוא רק מחסרון הדעת, כמו שכתוב (ישעיהו ה): "לכן גלה עמי מבלי דעת". ועל כן היתה גאלת מצרים על ידי משה, שהוא היה בחינת הדעת. וזה שכתוב (שמות ו): "וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים", כי עקר הגאלה על ידי הדעת. ודע , שגם לעתיד, שתמלא הארץ דעה, ויהיה נעשה מהשכל המקיף שכל פנימי, גם אז יהיו מקיפים אחרים, כי בודאי לא ידעו מהות השם יתברך, רק כל אחד ישיג לפי מדרגתו ולפי עבודתו ויגיעתו וטרחו, אשר יגע וטרח בזה העולם בשביל השם יתברך. ואף שכלם יזדככו, ואפלו עכו"ם, אף על פי כן יהיה הפרש גדול בינם לבינינו, כי מה שיהיה אצלם אז השגה וידיעה גדולה, יהיה אצלנו שחוק ודבר פשוט ולא יהיה נחשב בעינינו להשגה כלל, וכמו שמבואר למעלה: "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו וכו' אז יאמרו בגוים הגדיל", כי מה שיהיה אצלם השגה להבין ולידע גדלת ישראל, ושכל טובתם וגדלתם בזה העולם היה הכל בשביל ישראל; ובאמת הוא השגה גדולה, כי כעת בעולם הזה אין מבין זאת, אף על פי כן אצלנו לא

יהיה זה נחשב להשגה כלל, רק לשחוק ודבר פשוט, כי השגתנו ודעתנו אז יגדל מאד. וגם בין ישראל בעצמן, בודאי יהיה הפרש גדול בין כל צדיק וצדיק, מכל שכן בין צדיק לרשע, כי מה שיהיה מקיף לזה יהיה פנימי לזה, כנ"ל: 'כל צדיק נכוה מחפתו של חברו' כנ"ל, עין שם, וכמובא פרוש הפסוק: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", כי בהשכל המשתף יהיו כלם שוים, שהכל ידעו את ה', אפלו עכו"ם, אך בעמקות החכמה יהיה כל אחד לפי מדרגתו, כמים המכסים לים, שלמעלה המים שוים בכל מקום, אך בעמקות הם מבדלים מאד, כי בזה המקום המים נמוכים וסמוכים לארץ, ובמקום אחר עמקים יותר ויותר, ובמקום אחר הם עמקים עד התהום - כן יהיה בהשגת השם יתברך לעתיד. וזהו: 'כל צדיק נכוה מחפתו' וכו', כי כשמגיע להשגה שלא ידע מזה מקדם, והוא אצלו דבר חדש, אזי נתלהב ונבער מאור ההשגה הזאת, שהיא נפלאת אצלו; אבל מי שכבר עבר בזאת ההשגה, והוא משיג עתה דברים נוראים וגדולים מזו ההשגה, אין לו שום התלהבות מזאת ההשגה. וזה: 'כל צדיק נכוה ונבער ונתלהב מחפתו של חברו' - מהשגה שאצל חברו היא דבר פשוט, שאינה מבערת ומחממת אותו כלל, עד שצריך להתכסות ולחפות עצמו, כי אין השגה זו מחממת ומבערת אותו כלל, והצדיק השני שלמטה ממנו נכוה ונבער ממנה. (והענין מבאר יותר על פי מה שמבואר למעלה, שעל ידי תנועת השכל וכו', שהוא בחינת שפע אלקי, הינו השגת המקיפין, השגת הדעת הקדוש, על ידי זה נולד חם בלב וכו'; נמצא שעקר החמימות וההתלהבות דקדשה הוא על ידי השגת המקיפין, השגת הדעת כנ"ל. ובזה מבאר היטב ענין זה: "כל צדיק נכוה וכו' מחפתו" וכו', דהינו, שאצל זה הצדיק יהיה נחשב להשגה גדולה עד שיהיה נכוה ממנה, כי השגת הדעת מוליד חם כנ"ל, ועל כן יהיה נכוה ממנה; ואצל הצדיק הגבוה ממנו, אין זה נחשב אצלו להשגה כלל ואינו נכוה ונתחמם כלל מהשגה זאת, רק הוא צריך לחפות ולכסות עצמו בהשגה אחרת גבוה יותר כדי לחמם את עצמו. נמצא מה שמבואר לעיל על מאמר זה: "כל צדיק נכוה מחפתו של חברו", שפרושו, שיהיה נכוה מהמקיף של חברו, כי מקיף של זה גדול ממקיף של זה, והשכל שהוא מקיף לזה הוא פנימי לזה וכו', כי חפה הוא בחינת אורות מקיפין כנ"ל - כל זה הוא ענין אחד עם מה שכתבנו כאן, כי החפה שהוא המקיף, הוא בחינת חפוי וכסוי ממש, שמחמם את האדם, כי עקר החמימות והתלהבות הוא מבחינת השגת המקיפין כנ"ל. והבן היטב). ויכול להיות שיהיו כמה צדיקים, כשיבואו לעולם הבא על השגות שהשיג הצדיק הגדול מהם בעולם הזה, יהיה אצלם דברים נוראים ויכוו מהם, ואצל הצדיק הגדול היו השגות של עולם הזה. וכן אצל עכו"ם יהיה זה אצלם השגה גדולה, כשיבואו על סתם יהדות פשוט

של איש הישראלי שיש לו בזה העולם, הינו שידעו מעבודות ישראל ומקדשת המצוות שלהם שעשו בעולם הזה, יהיה אצלם השגה מה שידעו וירגישו קצת קדשה, כמו איש כשר פשוט שמרגיש בזה העולם בעבודה פשוטה בלי שום השגה, וכשיבואו עכו"ם על זה, יהיה אצלם השגה גדולה. אבל אנחנו עם קדש, אין ערך להשגתנו, מכל שכן להשגה של הצדיק. ושלמות הדעת הוא, כשנעשה ממקיפים פנימיים, ואז נצול מכל צרות. למשל, כשאחד מצפה ואורב לחברו להרגו, אזי צריך לשנות המלבושים כדי שלא יכירו אותו, כמו שכתוב (איוב י"ד): "משנה פניו ותשלחהו", כי על ידי שמשנין הפנים על ידי לבושין אחרים, נפטר ממנו. וכן בעקר האדם, הינו בהשכל, יש בחינות לבושין, הינו השכל המקיף, וצריך לעשות מהמקיף פנימי, ולעשות לו מקיפין אחרים, הינו בחינת מלבושים אחרים, ועל ידי זה נצול מכל אורב ומסטין, כי 'מלבוש' בגימטריא 'חשמ"ל', ומהחשמ"ל בורחים כל המשחיתים. וזה (משלי ל"א): "עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" - על ידי הלבוש, שהוא בחינת החשמ"ל, שהוא לבוש עז והדר, לבוש חזק ונאה, על ידי זה "ותשחק ליום אחרון", שאינו ירא ממנו כלל כנ"ל. ועקר הזמן לזה הוא חדש אלול. וזה: ל'בושה ו'תשחק ל'יום א'חרון - ראשי תבות 'אלול'. וזה בחינת שבעת ימי אבלות רחמנא לצלן וכו', כדי שיעלה נשמתו לאור הפנים הנ"ל וכו' עין לעיל. ועל כן חיב האבל רחמנא לצלן קריעה כי קר"ע בגימטריא ש"ע נהורין של אור הפנים, שהם הגימטריא של ב' פעמים אל במלואו, כי אל הוא אור הפנים:

הקשו: כי יש מקיפים אצל השכל, הינו שאינו נכנס להשכל פנימי האנושי, ויש מקיפים להתורה, שמקיף להתורה ואינו נכנס לתוך התורה. ובהמקיפים - יש שהם מקיפים ועומדים לפני העינים, רק שהם מקיפין ואינם נכנסים להשכל, ויש שהם בהעלם, שלא באו עדין אפילו למקיפים, והוא בחינת עבור. ומה לעשות, שיכנסו המקיפים של התורה לתוך התורה בפנים, והמקיפים של השכל יכנסו לתוך השכל הפנימי, דהינו שמתחלה יבואו ויתגלו המקיפים של התורה מההעלם למקיפים, ואחר כך יכנסו המקיפים של התורה לפנים, וכן המקיפים של השכל, מה שאי אפשר להשיג מצד חסרונו האנושי, יהיה נעשה מהמקיף פנימי, דהינו שיבוא מההעלם למקיפים, והמקיפים יהיו נעשים פנימי. [הקשיא זאת הקשו במקום שהקשו, והוא ז"ל אמר על זה תרוץ כך שמעתי מפיו הקדוש בפרוש, ואחר כך זכינו לשמע כל התורה הנ"ל. ועתה מבאר להמעין התרוץ על השאלה והקשיא הנ"ל, כי עקר השאלה הוא איך להוליד המחין מתעלומותן, ואחר כך כשמולידין אותן, איך זוכין להכניס המקיפין לפנים. וכבר מבאר באר היטב במה יזכה לזה, הינו: על ידי צעקה בתורה ותפלה זוכין להוליד המחין מתעלומותן, ועל

ידי קדשת שבעת הנרות, דהינו לקדש את עיניו שלא להסתכל במה שאסור להסתכל וכו', וכן לקדש פיו וחטמו ואזניו כנ"ל על ידי זה זוכין להכניס המקיפין לפנים. ובאור הענין וראיותיו, והיכן מרמז סודות נוראות הללו וכו', הכל מבאר לעיל באר היטב אשרי שישים לבו לעין בהם באמת ללמד וללמד לשמר ולעשות ולקים].

כב

פרקא חמישאה דספרא דצניעותא

בראשית ברא. 'בראשית' - מאמר, 'ברא' - חצי מאמר, אב ובן, סתים וגליא, עדן עלאה דסתים וגניז, עדן תתאה.

א דע שיש חותם, ויש חותם בתוך חותם. חותם הוא - כי יש מוכיחי הדור, והם בחינות רגלין; ונקראים רגלין, על שם שהם למודי ה', הינו שלומדין כביכול את ה', שנותנין לו עצות. והם הולכים בשליחותו לישראל, להוכיחם ולהחזירם להשם יתברך. ועל שם זה נקראים בחינות רגלין, על שם העצה, כמו שפרש רש"י (שמות י"א) על "וכל העם אשר ברגליך" - 'ההולכים אחר עצתך', ועל שם ההליכה, שהולכים בשליחותו להוכיח כנ"ל. וכשהשם יתברך גוזר גזר דין בעולם, והדין הוא התורה, כי צריך להיות דין תורה; ומחמת שהם למודי ה', הוא מתיעץ עמהם ומגלה להם הדין תורה שנגזר על הדור. והם מכסים זה הדין תורה וחותמין אותו, בבחינת (שיר השירים ד) "מעין חתום", שלא יינקו ממנו החיצונים, שלא יהיה נעשה ממנו, חס ושלום, דין אכזרי. וזה בחינת (ישעיהו ח): "חתום תורה בלמדי", הינו, בלמודי ה' נחתם הדין תורה, שלא יינקו ממנו החיצונים. והם, כשנגלה להם הדין תורה, הולכים ומוכיחים הדור, כדי להחזירם למוטב להמתיק הדין. ואפלו בשעת מוסר נזהרין להחתים ולהסתיר, שלא יינקו ממנו החיצונים, בבחינת (איוב ל"ג): "ובמסרם יחתם", ועל שם זה הן בחינת חותם. ואלו הלמודי ה' מרבים שלום בעולם, כמו שכתוב (ישעיהו נ"ד): "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך", כי הולכים לפשר ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים; ולפניו יתברך מקטינים הדבר וממליצים טוב בעדם, ולפני ישראל מגדילים החטא מאד, כמו שמצינו אצל משה, שאמר להשם יתברך (שמות ל"ב): "למה יחרה אפך בעמך", ולישראל אמר (שם): "אתם חטאתם חטאה גדלה" (עיין מ"ר דברים פ"א וזוהר נח ס"ז:). וכשהרע של הדור גובר על החותם הנ"ל ומקלקל אותו, חס ושלום, אזי נתקלקל שלום העולם, ונעשה גרושין ומחלקת בעולם, הפך השלום, בבחינת (איוב י"ח) "ומתבל ינדהו" ב) עיין רש"י פ' מצורע ע"פ תהי' בנדתה), כי מחותם נעשה נדת, כי הם במספר השוה, כמובא.

ב ויש חותם שהוא למעלה מזה החותם, הינו בחינות ידים המקבלים מוסר מאלו המוכיחים, בחינות (איוב ל"ז): "ביד כל אדם יחתום". והידים - זה בחינת אמונה שנתקבל בה המוסר, בבחינת "כאשר דבר ה' ביד משה", בחינת (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה". וזה החותם צריך שמירה יתרה שלא יתקלקל, הינו שלא יתקלקל האמונה, כי כשחס ושלום נתקלקל החותם החיצון, יוכלו להתקרב לחותם הפנימי, ויקלקלו החותם הפנימי על ידי קלקול החותם החיצון, שהוא האמונה. וכשחס ושלום, נתקלקל זה החותם הידים, נעשה מזה כפירות, שהיא הפך האמונה, ונעשה אמונות כזביות. כי עקר העבודה זרה אין לה כח, אלא על ידי שמקבל מהידים אלו, בבחינת (שמות ל"ב): "ויקח מידם ויצר אתו בחרט" (וכמבאר בזהר כי תשא, קצ"ב. על פסוק זה לענין מעשה העגל: במה אצלחו בעובדא דא? בגין ד"ויקח מידם" וכו' - אלו כד נטל מידיהון הוה שדא לארעא; ואף על גב דיטל לה לבתר, לא הוה אצלח עובדא בישא דא וכו', עין שם). וגם תקונו הוא גם כן רק על ידי בחינת הידים, בבחינת (בראשית ל"ה): "ויתנו אל יעקב את כל אלקי הנכר אשר בידם", כי מ'חות"ם' נעשה 'נד"ת', בבחינת (ישעיהו א): "ידיכם דמים מלאו", כי יד במלואו (כזה: יוד דלת) הוא מספר נד"ת, הינו עבודת אלילים שמטמאה כנדה (שבת פ"ב):

ג וצריך לראות למלאת את הידים, שהיא האמונה, על ידי הארה משבעה רועים, שהם כלליות של כל מנהיגי הדור, בבחינת (שמות כ"ט): "שבעת ימים תמלא ידם", כי הם רועים האמונה לתקנה ולהשלימה. ועל שם זה נקראים רועים, על שם (תהלים ל"ז): "ורעה אמונה", וכל עקר אמונת ישראל ממשיכין הם להדור. וזה בחינת (דברים ל"ג): "כל קדשיו בידך", שהם בחינת כלליות של כל מנהיגי הדור. וזה בחינת (הושע י"ב): "ועם קדושים נאמן". ומשה, שהוא אחד משבעה רועים, נקרא על שם זה 'רעיא מהימנא'. ד ואי אפשר לבוא לאלו הרועים, שהם כלליות של הקדשה, אלא על ידי עזות, כמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ה): 'הוי עז כנמר', כמו שכתוב (שמות ט"ו): "נהלת בעזך אל נוה קדשך", הינו, על ידי עזות נכנסין לתוך הקדשה. כי יש רועים של הסטרא אחרא, והם גם כן מפרסמי הדור, וכופין אנשים לתחות שעבודיהו, ועקר מלכותם הוא על ידי עזות, כי 'עזות - מלכותא בלא תגא' (סנהדרין ק"ה.), והם ככלבים בעזותם, בבחינת (ישעיהו נ"ו): "והכלבים עזי נפש המה רעים", והן 'פני הדור כפני הכלב' (סוטה מ"ט:). ועל כן כדי להנצל מהם, מתחת ממשלתם, אי אפשר רק על ידי עזות, לעמד נגד עזותם; ואז: "נהלת בעזך אל נוה קדשך", שנכנס לתוך הקדשה. וכל הקולות - הן של

צעקה, הן של אנחה, הן קול שופר, הן קול זמרה - כלם הם בחינת עזות, בבחינת (תהלים ס"ח): "הן יתן בקולו קול עז":

ה וצריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, להראות לו מכל הארה ומכל השגה שהנשמה משגת, שהגוף גם כן ידע מזאת ההשגה, בבחינת (ישעיהו נ"ח): "ומבשרך לא תתעלם" - 'מבשרך' דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרך, הינו בשר גופך, כי צריכין לרחם מאד על הגוף לראות לזככו, כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות וההשגות שהנשמה משגת. כי הנשמה של כל אדם היא רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע מהם, על כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, לראות לזכך הגוף, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד כנ"ל. וכשהגוף הוא בבחינה זו, היא טובה להנשמה, שלפעמים נופלת ממדרגתה. וכשהגוף צח ואור, תוכל הנשמה להתרומם ולחזר למדרגתה על ידי הגוף, הינו, על ידי תענוגי הגוף תוכל לזכר ולעלות לתענוגים שלה, כי מאחר שהגוף גם כן טוב וכשר, אינו נלכד בהתענוגים, ועל כן תוכל הנשמה לחזר על ידי תענוגי הגוף למעלתה, לתענוגים שלה. וכן גם כן על ידי הרשימות שיש בהגוף, על ידי הארות שהאירה בו הנשמה מקדם, תוכל עתה לזכר ולעלות ולחזר למדרגתה. וזה בחינת (איוב י"ט): "מבשרי אחזה אלוה", 'מבשרי' דיקא, הינו על ידי בשר הגוף 'יחזה אלוה', הינו השגות אלקות; הינו, שהאדם בגופו יראה ויחזה השגות עליונות שהנשמה משגת תמיד כנ"ל. אבל כשיש להגוף עזות מבחינת "והכלבים עזי נפש", אין הנשמה יכולה לסמך עצמה ולהתקרב אל הגוף להודיע לו מההשגות שלה, כי תוכל ללכד בתקף ועזות הגוף, מה שהגוף עז וחזק בהתאוות. וצריך לזה עזות דקדשה - הינו קולות הנ"ל, שעל ידי זה משבר עזות הגוף. כי 'אנחה שוברת גופו של אדם' (ברכות נ"ח:), וכשמשבר עזות ותקיפות הגוף, על ידי זה תוכל הנשמה להתקרב עצמה אל הגוף, כי לא תהיה נלכדת שם. וזה בחינת (תהלים ק"ב): מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי. עצמי - היא הנשמה, שהיא עצם האדם, כי עקר עצמיות האדם, מה שנקרא אצל האדם אני, הוא הנשמה, שהיא עצם הקים לעד. אבל מחמת עזות הגוף בתאוותיו, אזי הנשמה שהיא עצם האדם רחוקה מבשרו וגופו, ועל ידי קול אנחה, שהיא בחינת עזות דקדשה כנ"ל, על ידי זה נשבר עזות גופו, ואז מתקרבת ומתדבקת העצם להבשר, הינו הנשמה להגוף. וזהו: "מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי" כנ"ל. ובחינת קול התקיעות הוא בחינת "מקול אנחתי", והוא משבר גופו של אדם, בבחינת (עמוס ג): "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", ועל ידם יוכל לבוא לרועים הנ"ל. וזה בחינת: תקיעה, שברים, תרועה. תקיעה - הם הקולות, קול עז. שברים - שעל ידם נשבר עזות הגוף כנ"ל.

תרועה - בחינת (שמואל ב' ה): "ואתה תרעה את עמי" הנ"ל, שהם הרועים דקדשה, שאי אפשר להתקרב להם כי אם על ידי עזות דקדשה, שהם בחינת קולות דקדשה, בחינת קול שופר כנ"ל. וזה (בראשית י"ז): "וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה", וכתיב (שם): "בעצם היום הזה נמול אברהם"; 'היום הזה' - זה בחינת קול שופר, שמצותו ביום (ראש השנה כ"ח.; מגלה כ:), בבחינת (תהלים כ): "יענך ה' ביום צרה", שעל ידו נמול ונשבר ערלת בשר, ומקבל אור העצם:

ו וכן בכלליות בני האדם יש בחינת עצם ובשר, הינו שהחכם האמת, שהוא בחינת הנשמה להעם שהם למטה ממנו, הוא בחינת עצם, והעם הם נגדו בחינת בשר. וכשהם בבחינת בשר, כמו בשר הגוף בעצם האדם, הם שומעים הקול אנחה, הינו קולו של החכם, ושוברת גופם, בבחינת 'אנחה שוברת' וכו', ועל ידי זה יוכל לסמך להתקרב אליהם, שהם בחינת בשר, בבחינת "מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי" הנ"ל. אך כשאינם בבחינת בשר, אינם שומעים כלל קול האנחה הנ"ל; ואפלו אם שומעים קולו, אינם שומעים הקול בעצמו, כי אם קול הברה:

ז וקול הברה הוא - דע, כי כשנתעורר קול דקדשה, אזי מתעורר ממנו קול דסטרא אחרא, כי על ידי העברות נבראים מחבלים, והם צועקים: הב לן מזוני! הב לן חיי! וכשאין מתגבר ומתעורר קול דקדשה, הם נחים; אך תכף שמתעורר קול דקדשה, הם מתעוררים תכף ומתחילין לצעק ולקטרג נגדו, וזהו קול ההברה שיוצא מקול הקדשה. וזה בחינת (ירמיה י"ד): "אם עונינו ענו בנו" - 'אין עניה אלא לשון צעקה' (עיין רש"י פ' כי תבא ד"ה וענית ובגמ' סוטה ל"ב:) הינו שהעוונות צועקין בנו בתוכנו ממש על ידי שנתעורר קול דקדשה, וכמו שכתוב אצל הצרפית (מלכים א' י"ז): "באת אלי להזכיר את עוני", הינו: כל זמן שלא היה שם אליהו, ולא היתה הקדשה גוברת כל כך, היו העונות שלה נחים, אך על ידי שנתעורר שם קדשת אליהו, היו נזכרים ונתעוררים עוונותיה לצעק ולקטרג עליה. וזהו: אם עונינו ענו בנו - שהעוונות צועקין בתוכנו. ואפלו כשאנו צועקים איזה קול דקדשה, אין אנו זוכין לשמע קול דקדשה בעצמו, לשבר על ידו עזות הגוף, כי אם קול הברה, שהוא קול העוונות שנתעוררין נגד קול דקדשה, והם צועקים בתוכנו: ה' עשה למען שמך - שאתה בעצמך תעשה למען שמך ותרחם עלינו למענך לבד. וכשאינו בבחינת בשר להחכם, שהוא בחינת העצם, אזי אינו שומע הקול בעצמו הנ"ל רק הקול ההברה, הינו קול העוונות שנתעוררים מזה הקול. וזה (ראש השנה כ"ז:): 'התוקע בבור', בחינות (תהלים פ"ח): "שתני בבור תחתיות", והוא מתאנח ותוקע על זה; 'אותם העומדים בחוץ' - שאינם בבחינת בשר; 'אם קול שופר שמע, יצא' - הינו שיוכל לצאת

מתוך הרע שלו; 'ואם קול הברה שמע, לא יצא', כנ"ל. נמצא, בין קול אנחת האדם בעצמו אינו שומע אם אינו בבחינת בשר, שהגוף רחוק כל כך מהעצם הנשמה עד שאינו בבחינת בשר, ואזי אינו שומע קול אנחתו; וכן קול אנחת החכם, אם אינו בבחינת בשר להחכם, אינו שומע קולו, כי אם קול הברה כנ"ל:

ח ולבוא לבחינת בשר - הוא על ידי השמוש, על ידי שמשמש את החכם, נעשה בחינת בשר להחכם; וכן על ידי שמשמש הגוף להנשמה בעשית מצוות מעשיות, נעשה הגוף בחינת בשר להנשמה. וכשהבשר בבחינה הזאת, אז (ישעיהו מ"א): "ולירושלים מבשר אתן" - מבשר הנמול הנ"ל נשלם ירושלים, שהיא "קריה נאמנה" (שם א), הינו שזוכין לבוא לאמונה, שהיא כלליות הקדשה שמקבלין מצדיקי הדור האמתיים, שאי אפשר להתקרב אליהם כי אם על ידי עזות דקדשה, שהוא בחינת כל הקולות דקדשה, שעל ידי זה משברין עזות דסטרא אחרא, שהוא בחינת עזות הגוף, וזוכין להתקרב ולהתדבק אליהם, ועל ידי זה זוכין לאמונה שלמה, שהוא בחינת ירושלים קריה נאמנה כנ"ל.

ט ולבוא לעזות דקדשה הנ"ל, הוא על ידי שמחה, בבחינת (נחמיה ח): "כי חדות ה' היא מעזכם", הינו על ידי בחינת נעשה ונשמע, שהוא בחינת השמחה; כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת פ"ח): בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ירדו ששים רבוא מלאכים ונתנו שני עטרות בראש כל אחד וכו', וכשחטאו נלקחו וכו', ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם להם, שנאמר: "ושמחת עולם על ראשם". נמצא שנעשה ונשמע הם בחינת שמחה, בחינת "ושמחת עולם על ראשם" כנ"ל:

ודע, כי שני העדיים שהכתירו בחורב מנעשה ונשמע הם בחינת "בראשית ברא", כמובא בספרא דצניעותא (פרק ה): בראשית - דא מאמר, ברא - חצי מאמר, דא עדן עלאה, עדן תתאה; חכמה עלאה, חכמה תתאה; אב ובן. כי נעשה ונשמע הוא בחינת נסתרות ונגלות: נעשה הוא בחינת נגלות, הינו המצוות שאפשר לכל אחד לקים לפי מדרגתו, ונשמע היא בחינת נסתרות, מה שהוא גבוה ונסתר ממנו, שאינו יכול לעשות עבודה בזה. למשל: אצל כל מצוה יש דברים שסביבות המצוה, כי מלבד הצווי הנאמר בתורה לקים המצוה, יש עוד לזה דברים בתורה, כגון "וידבר ה' אל משה", ושאר דבורי התורה שסביבות המצוה. ועבודה שיש בדבורי התורה הללו שסביבות המצוה הם בחינת 'נשמע', בחינת נסתר, כי המצוה בעצמה אנו יכולים לקים, אך העבודה שיש באלו הדבורים אין אנו יודעים, וזה בחינת 'נשמע' בחינת נסתר. וזה בחינת תורה ותפלה: 'נעשה' הוא בחינת תורה, הינו הנגלות, מה שיודע לקים, ו'נשמע' הם בחינת נסתרות, בחינת דבורי התורה, שהם הדבורים של התורה שסביבות כל מצוה, שהם בחינת נסתר כנ"ל, שאינו יודע איך

לעבד בזה את השם יתברך, בחינת תפלה, שהיא דבקות, כי 'שמיעה תליא בלבא' (תקון נ"ח), כמו שכתוב (מלכים א ג): "ונתת לעבדך לב שמע", ועבודה שבלב זו תפלה (תענית ב), הינו בטול ודבקות לאין סוף, כי אין סוף הוא בחינת מה שאין בו תפיסה, ומאחר שאין לו תפיסה בזה [הינו בדבורי התורה הנ"ל, כי הוא בחינת נסתר כנ"ל], הוא בחינת תפלה דבקות, שהוא רק בטול להאין סוף:

י ויש בכל דרגא ודרגא וכן בכל עולם ועולם בחינת נעשה ונשמע, כי כל אחד לפי מדרגתו יש לו בחינת 'נעשה', בחינת תורה, הינו הנגלות לו, ובחינת 'נשמע', שהיא בחינת נסתרות, בחינת תפלה כנ"ל. כי מי שבא למדרגה גבוה מהראשונה, אזי נעשה מה'נשמע' שלו בחינת 'נעשה', ואזי יש לו בחינת נשמע אחרת, וכן מדרגא לדרגא, וכן כל אדם לפי מדרגתו יש לו בחינת נעשה ונשמע. וכן בכל עולם יש בחינת נעשה ונשמע, כי מה שהוא להעולם הזה בחינת 'נשמע' הוא לעולם הגלגלים בחינת 'נעשה', ויש להם בחינת 'נשמע' גבוה ממנו, וכן מעולם לעולם. וזה בחינת תורת ה' ותורתו (עבודה זרה י"ט) - מתחלה תורת ה', שהוא בחינת נסתר, "הנסתרת לה' אלקינו", ואחר כך כשהוא במדרגה גבוה ממנה, נעשה תורתו, שנעשה מה'נשמע' 'נעשה', שהוא בחינת "והנגלת לנו ולבנינו". וזה (דברים כ"ט): הנסתרת לה' אלהינו - זה בחינת 'נשמע', והנגלת לנו ולבנינו - זה בחינת 'נעשה', עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת - שילך מדרגא לדרגא, שיבוא לעולם שיהיה מה'נשמע' 'נעשה'. וזה: לעשות את כל דברי התורה; דברי התורה - הם דבורי התורה שסביבות המצוה, כגון 'וידבר' כנ"ל, שהם בחינת 'נשמע' כנ"ל, יהיה נעשה מהם בחינת 'נעשה'. וזהו: עד עולם, שילך מדרגא לדרגא ומעולם לעולם, לעשות - לעשות דיקא, בחינת 'נעשה', את כל דברי התורה הזאת; דברי התורה - הם בחינת דבורי התורה שסביבות המצוה, שהם בחינת הנסתרות, בחינת 'נשמע' כנ"ל, יהיה נעשה מהם בחינת 'נעשה', בחינת נגלות כנ"ל.

וצריך כל אדם שילך מדרגא לדרגא ומעולם לעולם, עד שיזכה בכל פעם לבחינת נעשה ונשמע גבוה יותר, שיהיה נעשה אצלו בכל פעם מבחינת 'נשמע', בחינת נסתר, בחינת תפלה, בחינת דברי התורה שסביבות המצוה, בחינת תורת ה', יהיה נעשה מזה בחינת 'נעשה', בחינת נגלה, בחינת תורה, בחינת תורתו, ויהי לו בחינת 'נשמע' וכו' גבוה יותר. וכן בכל פעם ילך מדרגא לדרגא וממעלה למעלה, עד שיבוא בראשית נקדת הבריאה, שהוא תחלת האצילות. ושם יש גם כן בחינת נעשה ונשמע, ובחינת 'נשמע' שיש שם הוא תורת ה' באמת, כי בכל עולם ודרגא תורת ה' היא רק בשם המשאל, כי רק מחמת שנסתר ממנו נקרא תורת ה', וכשבא לשם נעשה תורתו. אך בחינת ה'נשמע' שבתחלת

האצילות היא תורת ה' באמת, כי אין גבוה משם רק תורת ה' ממש. ואחר כך כשנכלל באין סוף, אזי ה'נעשה' היא בחינת תורת ה' ממש, וה'נשמע' הוא בחינת תפלת ה'. כי יש תורת ה', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי בכורים וראש השנה): 'אני קימתיה תחלה', וכמו שאמרו (בסוטה י"ד): 'הקדוש ברוך הוא מלביש ערמים ומבקר חולים' וכו', וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): 'מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין' וכו'. וכן יש תפלת ה', כמו שאמרו, רבותינו, זכרונם לברכה (שם ז): מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר: "ושמחתים בבית תפלתי". נמצא שיש תורת ה' ויש תפלת ה'. וכשזוכה להכלל באין סוף, אזי תורתו הוא תורת ה' ממש ותפלתו הוא תפלת ה' ממש. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא קמא צ"ב): המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, כי מה שצריך לאותו דבר ואינו מבקש על עצמו הוא מחמת שהוא בבחינת אין, והוא בחינת תחלה, הינו קדם הבריאה, ומחמת שהוא בבחינת תחלה, על ידי זה הוא נענה תחלה. [לכאורה אין לזה הענין חבור היטב למה שלמעלה. אך באמת מבאר זה הענין היטב למעין קצת, כי מבאר לעיל ולקמן, שבחינת תפלת ה' הוא בחינת קדם הבריאה, בחינת אין סוף, שזהו בחינת תחלה; ומחמת שזאת הבחינה היא בחינת אין, על כן אין מי שיזכה לזה, כי אם מי שהוא בבחינת אין, דהינו שהוא ענו באמת ומבטל עצמו לגמרי בתכלית הבטול כאלו אינו בעולם, עד שנכלל באין סוף, ששם הוא בחינת תפלת ה' כנ"ל. ובזה מקשר היטב מה שמובא לקמן על מאמר רבותינו, זכרונם לברכה: 'אלעזר זעירא וכו', שחשדוהו בגדלות ועל כן חבשוהו' וכו', עין שם. ולכאורה אין קשר לענין פגם הגדלות להתורה הזאת, שלא נזכר כאן לכאורה מענין גדלות כלל. אך באמת על פי הנזכר לעיל מבאר לעינים, שכל ענין זה לזכות לבחינת נעשה ונשמע הגבוה יותר, שהוא בחינת כלליות באין סוף, בתחלת הבריאה, כל זה אי אפשר לזכות כי אם על ידי ענוה באמת, שהוא בחינת אין כנ"ל. ועתה מבאר היטב קשר ענין זה - המתפלל על חברו והוא צריך וכו' - להתורה הזאת, כי זה שמתפלל על חברו אף על פי שהוא צריך לאותו דבר, זהו בחינת ענוה, בחינת אין, שמבטל עצמו ואינו חושש על עצמו כלום, רק מרגיש צער ישראל חברו. ועל ידי הבטול זה הוא נכלל באין, שהוא בחינת תחלה, בחינת קדם הבריאה, בחינת נשמע, בחינת תפלת ה' כנ"ל, ועל כן הוא נענה תחלה, כי הוא בבחינת תחלה כנ"ל]. וזה בחינת אב ובן, מאמר וחצי מאמר; כי ה'נעשה' הוא בחינת נגלה, בחינת תורה, בחינות 'ברא', בחינות בן, בחינות עדן תתאה, בחינות חכמה תתאה, בחינות חצי מאמר, כנגד ה'נשמע', שהוא בחינות 'בראשית', מאמר השלם, חכמה עלאה, עדן עלאה, בחינות אב, בחינת תפלה, בחינות נסתר, כי

כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה הוא בחינות חצי מאמר; כמו האב כשמדבר, מדבר מאמר השלם, וכשבנו הקטן מדבר אחריו, הוא מדבר רק חצי מאמר - כן כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה היא בחינות חצי מאמר, והדרגא שלמעלה ממנה היא בחינות מאמר השלם נגדה, וכן מדרגא לדרגא, כי כל בני אדם וחיות ועופות וצמחים וכל הדברים שבזה העולם הם רק בחינות חצי מאמר נגד העולם שלמעלה מזה העולם, כי הם רק רמזים לדברים הגבוהים מהם, וכן מעולם לעולם. וכן כלליות הבריאה נגד קדם הבריאה היא בחינות חצי מאמר, כי עקר שלמות - באין סוף, ושם הוא בחינת מאמר השלם. וזה 'ברא', שהוא כלליות הבריאה, הוא חצי מאמר נגד 'בראשית', שהוא בחינות קדם הבריאה, בחינת תפלה, כמו 'בראשית' - 'ירא בשת' (תקונים, תקון ז), שהיא התפלה, בחינות (משלי ל"א): "יראת ה' היא תתהלל", שהוא מאמר השלם. ועל כן אמונה נקרא ירושלים, כנזכר לעיל, על שם שעקר בנינה מבראשית, שהוא בחינת יראה שלם, כי 'תמן יראה, תמן שלם' (עיין מ"ר וירא פ' נ"ו) 'בראשית' - 'ירא בשת', מאמר השלם, כי אמונה הוא מהרועים כנ"ל, ולהרועים אי אפשר להתקרב כי אם על ידי עזות כנ"ל, ולעזות זוכין על ידי שמחה כנ"ל, ולשמחה זוכין על ידי בחינות נעשה ונשמע, שהוא בחינות תורה ותפלה וכו' כנ"ל. אך עקר שלמות השמחה הוא על ידי יראה, כי "וגילו ברעדה" כתיב (תהלים ב) (ברכות ל:), הינו, עקר הגילה והשמחה היא על ידי תפלה, שהוא בחינות יראה כנ"ל, שהיא בחינות 'נשמע', בחינות מאמר השלם, ששם עקר השלמות כנ"ל. נמצא שעקר בנין האמונה, שהיא בחינות ירושלים, קריה נאמנה, זוכין על ידי תפלה, שהוא בחינות יראה, בחינות מאמר השלם כנ"ל. ועל כן נקראת האמונה ירושלים, שהוא יראה שלם, כי עקר בנינה על ידי בחינות יראה, שהוא בחינות מאמר השלם, שזהו בחינות 'בראשית', ירא בשת, שהוא מאמר השלם כנ"ל. וזה (שם י"ט): "עדות ה' נאמנה" - עדות ה', שהם העדיים הנ"ל, נאמנה - על ידם נבנית האמונה. וזה (בראשית מ"ט): "משם רעה אבן ישראל", ותרגומו: אב ובן. וזה מאמר השלם, שהוא אב ובן כחדא, כי חצי מאמר הוא בחינות בן לחוד, אבל מאמר השלם הוא אב ובן כחדא, כי שם נכלל הכל, ועל ידי זה יכול לבוא לבחינות רועים כנ"ל. וזהו: "משם רעה אבן ישראל" כנ"ל:

יא אך כשרוצים לצאת ממדרגת 'נעשה ונשמע' זה למדרגת 'נעשה ונשמע' גבוה ממנה, צריך להיות ירידה קדם העליה, כי הירידה היא תכלית העליה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ד:): לא היה דוד ראוי לאותו מעשה וכו'; לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה, אלא שנתן השם יתברך להם מכשול לטובת העולם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה שם, להורות תשובה. וזה (ישעיהו ג): והמכשלה הזאת תחת

ידך - אלו דברי תורה, שאין אדם עומד עליהם אלא אם כן נכשל בהם (שבת ק"כ וגטין מ"ג). דברי תורה - הם בחינת הדבורים שסביבות המצוה, שהם "וידבר ה' אל משה" וכו' כנ"ל, שהם בחינות נסתר, בחינות 'נשמע', בחינות תפלה כנ"ל. עומד עליהם - זה בחינות תפלה, כי אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו:), ולעשות מהדברי תורה, שהוא בחינות 'נשמע', יהיה נעשה ממנו בחינות 'נעשה', עד שיהיה העמידה, שהיא בחינות התפלה, יהיה עליהם, הינו שיהיה לו בחינות עמידה, בחינות תפלה, בחינות 'נשמע', גבוה יותר, כי כשיהיה מה'נשמע' 'נעשה' יהיה לו 'נשמע' גבוה ממנו כנ"ל; וזה אי אפשר אלא אם כן נכשל בהם, כי לעלות מדרגא לדרגא צריך ירידה תחלה, שהיא המכשול. וזה (ירמיה נ): ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו, כי לעתיד יהיה כלו תשובה, ועל ידי התשובה זדונות נעשין זכיות (עיין יומא פ"ו:), ויהיה נעשה מעברות ישראל תורה, ועל כן יבקשו אז העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לוקחין עוד איזה עון כדי לעשות ממנו תורה. וזהו: ואיננו, כי יהיו כל העונות נכללין באין, הינו באין סוף, ששם העונות נתהפכין לזכיות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'ירידה תכלית העליה' הנ"ל. וזה (הושע י"ד): "שובה ישראל וכו' כי כשלת בעונך", הינו על ידי התשובה יהיה נעשה מהעברות בחינת מכשלה, שהוא התורה, כנ"ל:

וזה פרוש המשנה (אבות פרק ה): יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וכו', נמצא שמזהיר על עזות דקדשה, שצריך האדם שיהיה עז כנמר כנגד כל הקמים כנגדו למנע אותו, חס ושלום, מעבודתו. ותכף ומיד מבאר שם גדל הפגם והאסור של העזות פנים דסטרא אחרא, כמו שכתוב שם: הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם וכו'. ואם כן אפשר לטעות, חס ושלום, כי בהכרח צריכין לעזות בשביל הקדשה כנ"ל, כי אי אפשר להתקרב אל הקדשה באמת כי אם על ידי עזות כנ"ל, וכמו שאמר הוא עצמו: 'הוי עז כנמר'. ומצד אחר העזות רע מאד, הינו מי שהוא עזות פנים שלא בשביל הקדשה (מכל שכן מי שהוא עז פנים כנגד הקדשה, שמעיז פנים נגד יראי השם וכיוצא), שזה העזות רע מאד, כי עז פנים לגיהנם. ואם כן, 'נפל פותא בבירא' (שבת ס"ז:), כי אין יודעין איך להתנהג. על זה בקש התנא: יהי רצון שתבנה עירך במהרה בימינו (שלכאורה הוא פליאה גדולה וכל אדם משתומם על זה: מה סמיכות יש לתפלה זאת להקודם? וגם אין דרך המשנה להתפלל תפלה ובקשה באמצע דבריו? אך עתה מבאר היטב), הינו, שהתפלל שיזכה לידע איך להתנהג בענין העזות, הינו שלא יהיה לו שום עזות דסטרא אחרא, רק שיזכה שיהיה לו עזות דקדשה, שעל ידו נבנה ירושלים, קריה נאמנה, הינו שזוכין לאמונה על ידי זה העזות, כמבאר לעיל, שאי אפשר להתקרב להצדיקים אמתיים, שהם בחינות

כלליות שבעה רועים, שהם כלליות הקדשה, שעקר האמונה נמשך על ידם, כי אם על ידי עזות כנ"ל. וזהו: 'יהי רצון שתבנה עירך במהרה בימינו', הינו שיהיה העזות עזות דקדשה שממנו נבנה ירושלים, קריה נאמנה, כנ"ל. אך לבוא לזה הוא על ידי ותן חלקנו בתורתך, הינו על ידי שמשיגין בחינת נעשה ונשמע, שעושין מה'נשמע' 'נעשה', מתורת ה' - תורתו, דהינו שזוכה להשיג תורת ה' כנ"ל. וזהו: 'ותן חלקנו בתורתך', שיהיה חלקנו, שהוא החלק שלנו בהתורה, הינו בחינת תורתו, בחינת נעשה, בתורתך, הינו תורת ה' ממש, הינו שיזכה להכלל באין כנ"ל, שיזכה להשיג תורת ה' בחינת נשמע, שעל ידי זה זוכין לשמחה כנ"ל, שעל ידי זה זוכין לעזות דקדשה כנ"ל, בחינת "כי חדות ה' היא מעזכם" כנ"ל. וזה: 'ובשת פנים לגן עדן', כי באמת זה העזות דקדשה נמשך מבשת, כי לעזות דקדשה זוכין על ידי שמחה וחדוה, בחינת "כי חדות ה' היא מעזכם" כנ"ל, ולחדות ה' זוכין על ידי בחינת נעשה ונשמע כנ"ל. ועקר שלמות השמחה הוא על ידי יראה, שהיא בחינת נשמע, בחינת תפלה כנ"ל, ויראה היא בשת ירא בשת, נמצא שזה העזות דקדשה נמשך מבשת. וזה: 'ובשת פנים לגן עדן', כי העזות הזאת דקדשה, שהוא בחינת בשת, הוא בחינת עדן, בחינת עדן עלאה וכו', שהוא בחינת נשמע, בחינת יראה, בחינת תפלה כנ"ל. ולבוא לעזות הזאת התפלל: 'יהי רצון שתבנה עירך' וכו' כנ"ל:

וזה פרוש (בבא קמא נ"ט): אלעזר זעירא הוה סים מסאנא אכמא. אמרו לה: מה עבדת? אמר: קא מתאבלינא על ירושלים - כי היה מתאבל על ירושלים קריה נאמנה, הינו על קלקול האמונה. ועל כן סים מסאנא אכמא, להורות שנתקלקל חותם הרגלין ונעשה מ'חותם' 'דם נדת'. וזה: 'מסאנא אכמא', שנתקלקל הרגלין ונעשה נדת, כי 'האי שחר אדם הוא' (חלין מ"ז:), וזה נעשה על ידי קלקול האמונה, כי עקר היא האמונה, כמבאר למעלה (שעל ידי קלקול האמונה, שהוא בחינת חותם הידין, נתקלקל ממילא חותם הרגלין, כי עקר הוא האמונה כנ"ל). אמרו לה: מי חשיב את לאתאבולי וכו' - הינו שחשדוהו שיש לו גדלות, ועל כן על ידך נתקלקלו הרגלין, בבחינת (תהלים ל"ו): "אל תבואני רגל גאוה", כי על ידי גדלות נתקלקלו הרגלין, בבחינת: 'כל המתגאה, כאלו דוחק רגלי השכינה' (עיין ברכות מ"ג: ובחא"ג שם ועיין קדושין ל"א ובר"ן שם). ועל כן כיון שחשדוהו בגדלות, חבשוהו, כי ענש הגדלות הוא תפיסה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י"ג:): ואם הגיס דעתו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר "ואם אסורים בזקים". נמצא שענש הגדלות - תפיסה, ועל כן חבשוהו. אמר להו: בעו מנאי או אבעי מניכו - כי זה יהיה נסיון אם יש לי גדלות, אז ראוי שלא אוכל להשיב לכם, כי 'כל המתגאה, חכמתו מסתלקת ממנו' (פסחים ס"ו:). בעי מניהו: האי מאן דקץ כופרא מאי

משלם? קץ כופרא - הוא בחינת שפגם בעזות. כופרא - הוא בחינת עזות, בחינות קולות, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "הכפירים שאגים לטרף". ושאל: מאי משלם מי שפגם בזה העזות? והשיבו: משלם כופרא - כמו שפגם ישלם. ושאל: והא קא הוי תמרי - כי על ידי זה שפגם בעזות יכול לבוא לקלקול האמונה. וזה תמרי, בחינת (ירמיה ב): "ההימיר גוי אלהים, ועמי המיר כבודי" וכו'. והשיבו: ישלם תמרי - כמו שמגיע על קלקול האמונה. והא לא הוי תמרי - כי אף על פי כן עדין לא בא לכפירות. והשיב: בששים - הינו גיהנם, 'שכל העולם אחד ששים לגיהנם' (עיין תענית י'.) כי 'עז פנים לגיהנם'; כי הענשים של כל הדברים החליף אברהם אבינו, עליו השלום, על שעבוד מלכיות (עיין מ"ר לך לך פ' מ"ב פקודי פ' נ"א:), אך ענש העזות נשאר רק בגיהנם. וזה שפגם בעזות דקדשה על ידי עזות פנים דסטרא אחרא, ישלם בששים, הינו בגיהנם כנ"ל. ועזות דקדשה הוא בחינת תשרי, ועל כן נקרא "ירח האתנים" (מלכים א ח), מלשון תקיפות ועזות, כי אז צועקין ישראל קולות וקול שופר, שהקולות כלם הן בחינת עזות כנ"ל. ועל כן אז נחתמו ונתקנו שני החותמות, חותם בתוך חותם, כי על ידי עזות דקדשה זוכין לאמונה, שהוא בחינת חותם הידין, ועל ידי זה זוכין לקבל מוסר ממוכיחי הדור, שזהו בחינת חותם הרגלין כנ"ל, שהם בחינת שני החותמות, חותם בתוך חותם, כנ"ל. וזה תשרי - בגימטריא שתי פעמים חות"ם עם הב' תבות (כמובא בכתבי האר"י, בכוונות נעילה והושענא רבא). ועל כן בתשרי שמחת ישראל, כי עזות הוא על ידי השמחה כנ"ל, כי "חדות ה' היא מעזכם", וגם המקרא הזה נאמר על ראש השנה:

(השמטות השיכים להתורה הזאת)

וזה (דברים ז): "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה"; 'עקב' - בחינת רגלין, ורגלין הם בחינת המוכיחים כנ"ל, ולהם מגלים הדינים, והם מוכיחים את הדור. וזה: "והיה עקב תשמעון", הינו, שמבחינת רגלין, הינו המוכיחים, "תשמעון את המשפטים האלה", הינו הדינים, כי להם מגלים אותם כנ"ל, והם מוכיחים בזה את הדור כנ"ל:

כל הקולות הם בחינת עזות קול המוכיח הוא בחינת קול שופר, כמו שכתוב (ישעיהו נ"ח): "כשופר הרם קולך", וכן קול נגינה. וזה בחינת (תהלים ל"ג): "היטיבו נגן בתרועה" קול הנגון הוא בחינת תרועה, בחינת שופר, בחינת "ואתה תרעה את עמי" כנ"ל:

בימי רבן גמליאל היה הדור, שהיתה תורתם בחינת 'נשמע', בחינת תפלה. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה כ"א): 'בימי רבן גמליאל היו לומדים תורה בעמידה' - 'עמידה' הוא בחינת תפלה כנ"ל. ועל כן משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (שם ובסוטה מ"ט):

בכל עולם יש בחינת נעשה ונשמע. וכן במלאכים יש נעשה ונשמע, כמו שכתוב (תהלים ק"ג): "גבורי כח עשי דברו לשמע בקול דברו", וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת פ"ח): מי גלה רז זה לבני, רז שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "גבורי כח" וכו':

אי אפשר להתקרב אל הקדשה כי אם על ידי עזות, כמו שכתוב: 'הוי עז כנמר' - כמבאר לעיל. וכן אמרו רז"ל (ביצה כ"ה:): 'לא נתנה תורה לישראל, אלא מפני שהן עזין'.

גדולה בושה, שנכפלה שני פעמים בפסוק (יואל ב): "ולא יבשו" וכו', "ולא יבשו עמי לעולם" (מועד קטן ט:):

הגן עדן והגיהנם הם בזה העולם ממש, אך אי אפשר לבוא לשם מחמת הקרירות שבצד צפון ודרום. וצער הבושה גדול מאד יותר מענש גיהנם, וכל יסורי עולם הזה יש בהם צער הבושה, שמתביש מחבריו על שיש לו יסורין. וכן לעתיד לבוא צער הבושה גדול מאד, ואפלו כל צדיק נכוה מחפתו של חברו - אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלמה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ע"ה), ואמרו שם: פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלמה וכו'; מכל שכן איך יתבישו החוטאים, רחמנא לצלן. ואם הוא במדרגה שאין צריך להתביש משום אדם - יש להתביש מהקדוש ברוך הוא, כי הקדוש ברוך הוא מקים כל התורה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: הקדוש ברוך הוא קובר מתים וכו', הקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו', ושאר מצות התורה שחשבו רבותינו, זכרונם לברכה שהקדוש ברוך הוא מקים אותם. וגם הקדוש ברוך הוא מתפלל, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו', ומאי מתפלל? יהי רצון מלפני וכו'. ובודאי שהקדוש ברוך הוא מקים מצות התורה ותפלה, כמו שראוי להקדוש ברוך הוא. וכמה רחוק בין קיום התורה שלו ובין תפלה שלו לתורה ותפלה של השם יתברך, כי כל אחד עובד השם יתברך לפי מדרגתו בבחינת נעשה ונשמע, הינו תורה ותפלה כנ"ל:

[בעת שהתחיל לומר התורה הזאת, התחיל מזה הענין הכתוב כאן, מענין הגן עדן והגיהנם וצער הבושה וכו' כנ"ל, עד שנכנס בענין תורה ותפלה של השם יתברך בעצמו, ככתוב כאן, ואחר כך נכנס על ידי זה מענין לענין עד שגמר כל התורה הנ"ל. אך בשעה שכתבתי לפניו תורה זאת, הפך הדבר קצת וצוה עלי להתחיל התורה מענין 'חותם בתוך חותם' כנ"ל, והשם יודע כונתו]:

מרומם הוא אלהין בקדמיתא ובתריתא, די צבי ואתרעי בן ומסר לן אוריתא, די זכינא לסימא ספרא דצניעותא. כען נרים ידנא, קדם אלקנא, די יעמד לנא לימינא, להתחיל ולגמר רזין עלאין הגנוזים בסבי דבי אתונא:

כג

סבי דבי אתונא

אימא לן מלי דכדיבי, אמר להו הוי לן כדניתא וילדה, והוי תליה לה פתקא. וכתיב בה דמסיק בבי אבא מאה אלפי זוזי. אמרו לה, וכדניתא מי ילדה. אמר להו, הי נינהו מלי דכדיבי: מלחא כי סריא במה מלחי לה, בסילותא דכדניתא. ומי איכא סילותא לכדניתא, ומלחא מי סריא (בכורות ח:):

רש"י: מלי דכדיבי. דבר כזב: כדניתא. פרדה: תלא פתקא. שטר בצוארו של הולד: הי נינהו מלי דכדיבי. אלו הם דברי כזב: סילותא. שליא:

(לשון רבנו, זכרונו לברכה)

צוית צדק עדתיך ואמונה מאד (תהלים קי"ט):

א כי יש פנים דקדשה, שהם אנפין נהורין, בחינת חיים, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים". בחינת שמחה, כמו שכתוב (תהלים ט"ז): "שבע שמחות את פניך", וכתיב (בראשית מ"ה): "ותחי רוח יעקב", זה בחינת שמחה: ויש פנים דסטרא אחרא, שהם אנפין חשוכין, מרה שחורה, עבודה זרה, כמו שכתוב (שמות כ'): "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" (עיין זוהר יתרו פ"ז): ואלו בני אדם הנופלים בתאוות ממון, ואינם מאמינים שהקדוש ברוך הוא יכול לפרנס את האדם בסבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם ביגיעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון כמו שכתוב (בראשית ג'): "בעצבון תאכלנה", ועצבות הוא מרה שחורה. אלו בני אדם נקשרים בפנים דסטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, בחינת מיתה, כמו שכתוב (איכה ג'): "במחשכים הושיבני" וכו'. ועליהם נאמר (יחזקאל ז'): "וזהבם לנדה", הינו בחינת עבודה זרה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פ"ט): 'מנין לעבודה זרה שמטמא כנדה' שנאמר "תזרם כמו דוה". אבל אלו בני אדם שמשאם ומתנם באמונה, הם דבקים באור הפנים דקדשה. כי אין אמונה בלא אמת, כמובא בזהר (בלק קצ"ח:): הינו צדק הינו אמונה וכו', [ומסיק שם אמונה אתקריאת כד אתחבר בה אמת, נמצא שעקר אמונה על ידי אמת] ואמת הוא אור הפנים כידוע: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת ל"ג:): "ויחן פני העיר", 'חד אמר מטבע תקן להם, וחד אמר מרחצאות תקן להם. הינו הך ולא פליגי', כי יעקב הוא בחינת אמת,

כמו שכתוב (מיכה ז'): "תתן אמת ליעקב", והוא בחינת אור הפנים ותכף, כשבא נתתקן אמונה. וזה 'מטבע תקן', שתקן תאות ממון. וכשתקן תאות ממון, נתתקן פגם עבודה זרה. וזה 'מרחצאות תקן להם', כמו שכתוב: "ותרד בת פרעה לרחץ", ודרשו חכמינו, זכרונם לברכה (מגלה י"ג וסוטה י"ב:): 'לרחץ מגלולי בית אביה'. וזה: "ויחן פני העיר", 'פני' דיקא, שהיא פנים דסטרא אחרא. שהיא מטבע, הינו תאות ממון, כי כל עבודות זרות תחובים בממון. ובשביל זה ממון עם אותיותיו גימטריא ק"ם, כנגד ק"ם קלין, שהשכינה צווחת: 'קלני מראשי! קלני מזרועי'! (סנהדרין מ"ו) על אלו הנופלים בתאות ממון, שהם עבודה זרה כלולים מעבודות זרות של שבעים אמות. (ועל כן הם ק"ם קלין, שהם שתי פעמים ע'. כי השכינה צווחת הקלין כפולים, בחינת 'קלני מראשי קלני מזרועי', שהוא בחינת קולות כפולים, הינו שני פעמים עי"ן קלין, שצווחת השכינה על הנופלים בתאות ממון שהיא עבודה זרה כלולה מכל העבודות זרות של עי"ן אמות). וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קי"ח): 'קשין מזונותיו כפלים כיולדה', כי היולדת ראמת עי"ן קלין קדם הלדה, והכא יש ק"ם קלין שהם שני פעמים עי"ן: וזהו (אבות פרק ב'): 'ואל תהי רשע בפני עצמך', 'בפני' - זהו בחינת פנים דסטרא אחרא, הבא מחמת תאות ממון, שאין מאמין בהקדוש ברוך הוא, שהוא הזן ומפרנס, והוא חושב "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח'). וזה 'עצמך', לשון עצם ידי:

ב ודע שעל ידי תקון ברית קדש, הוא נצול מפנים דסטרא אחרא. על ידי דם ברית, נתתקן דם נדה, תאות ממון. כמו שכתוב (זכריה ט'): "גם בדם בריתך", על ידי ברית, "שלחתי אסיריך מבור". 'בור דא טחול' (עיין תיקון מ"ח:). מרה שחורה, "בעצבון תאכלנה". כי ברית הוא בחינת מלח הממתיק מרירות ועצבון הפרנסה, כמובא בזהר (ויחי רמ"א:): 'אלמלא מלחא לא הוי עלמא יכלי למסבל מרירותא'. וזהו (במדבר י"ח): "ברית מלח עולם הוא". וזהו (ויקרא ב'): "אל תשבית מלח ברית אלקיך" - 'אלקיך' דיקא, כי על ידי זה נתקשר באלקות, ונתפרש מעבודה זרה, כמו שכתוב (איוב י"ט): "מבשרי אחזה אלוק" (עיין ב"ר פ' מ"ח ובזוהר לך לך צ"ד ובתיקון י"ט ובתיקון כ"ד:, כי על ידי תקון הברית, מאיר לעצמו אור פני מלך חיים: וזה (כתבות ס"ו:) 'מלח ממון חסר', כי על ידי מלח, נתמעט אצלו תאות ממון:

ג וזהו (דברים ל"ג): "ויגרש מפניך אויב", מפניך דקדשה, "ויאמר השמד" - לשון שמד, לשון עבודה זרה, הינו תאות ממון. כי כל ישראל נקראים צדיקים, על שם הברית (עיין זוהר לך לך צ"ג.). ובשביל זה, כשמגרש מפניהם דקדשה, את האויב, הוא מפיל אותם האויבים, בפנים דסטרא אחרא, הינו השמד: נמצא, כל צדיק וצדיק, כשהקדוש ברוך

הוא רוצה לגרש אויביו של צדיק הוא מפיל את האויב בתאות ממון. כי 'צדיק הוא ברית עולם' (תקון מ"ח), וזה האויב של צדיק, שחולק על צדיק, אין לו מלח להמתיק מרירותו. כי 'מלח ממון חסר', כי עקר תאות ממון שנתמעט, אינו אלא על ידי ברית: ובשביל זה, זבולון שהיה אוהב ליששכר, נאמר בו (דברים ל"ג): "שמח זבולון". 'שמח', הפך בעצבון, 'שבע שמחות את פניך'. וזה כשבקש רחב סימנא דחיי (עיין זוהר ויחי רמא), כמו שכתוב (יהושע ב'): "והחייתם את אבי ואמי וכו', אמרה ונתתם לי אות אמת". כי אמת הוא בחינת חיים כנ"ל, ואמרו לה: "את תקות חוט השני תקשרי לך". 'תקוה', זה בחינת אמונה, כמו שכתוב (ירמיה ל"א): "ויש תקוה לאחריתך". ואמונה, היא אחרית הימים (עיין זוהר תשא קפ"ט: ואתחנן ר"ע:). כי עליה עומדים כל המדות, כמו שכתוב (מכות כ"ד): "בא חבקוק והעמידן על אחת" וכו'. וחוט השני, זה בחינת זריחת אור הפנים כמו שכתוב (בראשית ל"ח): "ויקרא שמו זרח" וכו', "כי החשך יכסה ארץ ועליך יזרח ה'" (ישעיה ס'). כי חשך הוא בחינות בעצבון, דאגת ותאות הפרנסה, צער כפלים כיולדה, אנפין חשוכין, עבודה זרה. 'ועליך יזרח ה'', אמונת אלקות, אור הפנים, "ויחן פני העיר" תקון המטבע, תקון תאות ממון, בחינות "שמח זבולון": וזה בחינת (ברכות ח'): 'מצא או מוצא', כי הפרנסה הוא בחינת אשה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין פ"א): 'היורד לפרנסת חברו כאלו בא על אשתו'. ופרנסה שהוא בעצבון, היא בחינת 'מוצא אני מר ממות את האשה'. (בחינת מרירותא דעלמא שצריך להמתיקה על ידי מלח כנ"ל, 'אלמלא מלחא לא הוי יכיל עלמא למסבל מרירותא'. ועל כן להפך, בפרנסה דקדשה כתיב: "מצא אשה מצא טוב" (משלי י"ח). 'טוב' בחינת צדיק, בחינת ברית מלח, שהוא ממתיק מרירותא, הינו תאות ועצבון הפרנסה). ופרנסה שהוא בחינת: "שמח זבולון בצאתך", הוא בחינת 'מצא אשה מצא טוב'. 'ואין טוב אלא צדיק' (יומא ל"ח:). הינו ברית, כמו שכתוב (ישעיה ג'): 'אמרו צדיק כי טוב' וכמו שכתוב (שמות ב) "ותרא אותו כי טוב הוא" - 'שנולד מהול' (מדרש רבה, שמות, פרשה א'). 'ואין טוב אלא אור' (שם), כמו שכתוב (בראשית א'): "וירא אלקים את האור" וכו'. זה בחינת 'ועליך יזרח ה'', בחינת חוט השני:

ד וזה בחינת מזוזה, כי איתא במדרש (במדבר פרשה כ"ב): 'למה נקרא שמן זוזי? מפני שזזין מזה לזה'. וזה (איוב כ"ב): "והיה שדי בצריך", הינו על ידי מזוזה, "וכסף תועפות לך" - על ידי זה פרנסתו מעופפת לך. כי שדי הוא בחינת ברית (עיין זוהר פנחס ר"ן"ז:), כמו שכתוב (בראשית ל"ה): "אני אל שדי פרה ורבה". וזה שדרשו חז"ל (ירושלמי ברכות פרק א'): שעשרת הדברות הם בקריאת שמע, ודבור 'לא תחמד' כנגד 'וכתבתם על

מזוזות'. כי על ידי מזוזה נתבטל חמדת הממון כנ"ל, מלח ממון חסר: וזהו (תהלים נ'): 'וזיז', הינו ממון, 'שדי עמדי'. על ידי שמירת הברית, על ידי מזוזה, זוכה לבחינת 'שמח זבולון' וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה 'וכתבתם - שיהא כתיבה תמה' (שבת ק"ג: מנחות ל"ד), וזה בחינת (בראשית כ"ה): "יעקב איש תם" כי על ידו "ויחן פני העיר", על ידו תקון המטבע כנ"ל וזהו שאמרו חז"ל (שבת ל"ב:): שאריכת ימים על ידי מזוזה, כי סמוך ל"וכתבתם" - "למען ירבו ימיכם". כי על ידי אמונה במשא ומתן, בא אור החיים כנ"ל: וזה שאמרו (שם): 'מקרא נדרש לפניו', הינו בחינת אור הפנים, שהוא סימנא דחיי. ובשביל זה קביעות המזוזה בשליש העליון של הפתח (מנחות ל"ג.), כי אמרו חז"ל (בבבא מציעא מ"ב): 'לעולם ישלש אדם את מעותיו שליש בפרקמטיא' וכו'. ושליש העליון הוא השליש שבפרקמטיא, כמאמר חז"ל (ירושלמי פאה פרק ח'): 'טבין חמשין דעבדין ממאתן דלא עבדין'. ועקר האמונה צריך להיות במשא ובמתן, כמו שכתוב (שבת ל"א): 'נשאת ונתת באמונה'. נמצא שעקר הממון ששם צריך אמונה הוא בשליש עליון, שהוא בשליש שבפרקמטיא:

ה וכל המצוות שאדם עושה אותם בלא ממון, הינו שאין רוצה להפסיד ממון בשביל המצוה, זה הבחינה נקרא צדק, וזה צוית צדק עדתיך. אבל כשחביב כל כך המצוה, עד שאין מרגיש בהפסד ממון, זאת הבחינה נקרא אמונה. כי עקר אמונה הוא בממון, כשמשבר תאות ממון כנ"ל, ששם פנים דקדשה. וזה אמונה מאד, זה ממון כמו שכתוב (דברים ו): "ובכל מאדך" (ברכות נ"ד):

וזה פרוש שאמרו סבי דבי אתונא, אמר לנו מלי דכדיבא, זה בחינת שקר, בחינת עבודה זרה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, (סנהדרין צ"ב): 'כל המחליף בדבורו כאלו עובד עבודת כוכבים' וכו'. ואמר להם: הוי לן כדניתא וילדה, כדניתא - זו פרדה. זה בחינת עכו"ם, דשריא בפרודא, כמובא בזהר (משפטים צ"ה.): 'שארי בחבורא וסים בפרודא'. וילדה - זה בחינת רוח, המכנה בשם לדה. ואמרו לו: וכדניתא מי ילדה - כי 'עכו"ם אל אחר אסתרס ולא עבד פרין' (שם ק"ג.). והשיב להם: 'הי ניהו מלי דכדיבא'. הינו השקר, שנדמה להם שמרויחין, ובאמת אינם מרויחין. ותלא לה פתקא בצוארא דהוי מסיק בי אבא מאה אלפי זוזי, בי אבא זה עבודת אלילים, כמו שכתוב (ירמיה ב): "האומר לעץ אבי אתה". ועבודה זרה היא חובה (עיין רש"י לך לך בפסוק וירדפם עד חובה). שמכרעת את הכל לכף חובה. וכל המתדבקין בה הם בעלי חובות, כמו שאנו רואים בחוש, שזה המשא תלוי בצואר בני אדם, שאין מסתפקין בממונם. ולווין ממון מאחרים, ונדמה להם שהם משתכרין שכר הרבה, ואחר כך מתים בעלי חובות.

ואם אינם מתים בעלי חובות, הם בחייהם בעלי חובות, ומטריחים את עצמם בטרחות גדולות, ומסכנים את עצמם בסכנת דרכים, בשביל שכר מעט, בשביל לשלם חוב אביהם, חוב עבודה זרה. כי 'מצוה לקים דברי המת', וזה הדבר להם כמו צואה מאביהם, שישלמו חובותיו. וזה שפרש מהרש"א, 'תלא לה פתקא בצוארא' - שטר צואה. ואחר כך אמרו לו: מלחא כי סריא במאי מלחי לה - כי תקון של תאות ממון, הוא תקון הברית מלח כנ"ל. ושאלו אותו: זה שתקן בריתו, אם נפל לסרחון תאות ממון, במאי תקונו. והשיב להם: בסילותא דכדניתא - כי באמת יש עוד תקון לתאות ממון, הינו שיסתכל לשרש, שמשם בא כל הממון וכל ההשפעות. ועל ידי הסתכלותו שם, יתבטל תאותו. כי שם בשרשה, השפע כלו אור צח ומצחצח, ותענוג רוחני, ואין מתאוה (נ"א מתעבה כת"י) אלא למטה. ומי הוא הפתי יסור הנה, להשליך תענוג רוחני, ולקח תענוג עב. אבל לזאת ההסתכלות, אי אפשר לבוא, אלא עד שיתקן בריתו, כמו שכתוב: 'מבשרי אחזה אלוה'. שבתחלה צריך לתקן בשר קדש, ואז יוכל להסתכל באלקות. ובשביל זה, עקר התקון של תאות ממון, הוא על ידי ברית. וכשמתקן בריתו, אי אפשר לפל לתאות ממון. כי על ידי מלח, תאות ממון חסר כנ"ל. ושרש השפעות הוא מכנה בשם שליא, ששם מנח הולד. כי השליא הוא בחינת דלתי בטני, כי יש שני דלתות לאשה. כמו שכתוב (איוב ג): "כי לא סגר דלתי בטני" (בכורות מ"ה). ונעשה משני דלתין, צורת מ"ם סתומה, ששם מנח הולד, והוא בחינת מ"ם יום של יצירת הולד (נדה ל'). וכן יש למעלה דלתי שמים, שמשם נולד השפעות, כמו שכתוב (תהלים ע"ח): 'דלתי שמים פתח וימטר עליהם כעפר שאר' וכו'. וזה שהשיב להם: בשליא דכדניתא, הוא תקונו של זה השומר הברית, כשנופל לתאות ממון. ואמרו לה: מי איכא שליא לפרדה. - כי עכו"ם אין לה אפלו בית ולד. אמר להם: - ומלחא מי סריא - כי באמת מי שתקן הברית, אינו נופל לתאות הממון:

אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם (תהלים נ"ה). הינו מי שהוא בעל מחלקת, נופל לתאוות ממון, וימיו כלים ברדיפה אחר מותרות. וזה: 'לא יחצו ימיהם' - שאין אדם מת וחצי תאותו בידו (מדרש רבה קהלת סדר א). וזה 'לא יחצו' - שאין משיג חצי תאותו כמובא לעיל (באות ג) על פסוק 'ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד' עין שם: (עד כאן לשון רבנו ז"ל): וזה שסים "ואני אבטח בך" שהוא ההפוך מתאות ממון. כי המשקע בתאות ממון, אינו בוטח בה', כי הוא עובד כל עכו"ם. אך: 'ואני אבטח בך' שתוכל להזמין לי פרנסתי בסבה קלה, ואהיה שמח בחלקי, ולא אהיה משקע בתאות ממון:

ועל כן אלו המשקעים בממון, כל מה שיש לו עשירות יותר, יש לו דאגות ועצבות ומרה שחורה ביותר. כי הממון והעשירות שלו הוא בבחינת: "בעצבון תאכלנה", שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה, אנפין חשוכין, מיתה כנ"ל. ועל כן כל מה שיש לו ממון ועשירות יותר, יש לו עצבות ומרה שחורה ודאגות יותר, כי הממון שלו הוא מבחינת עצבות ומרה שחורה וכו' כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב'): 'מרבה נכסים - מרבה דאגה'. כי בודאי הוא מרבה דאגה ועצבות על ידי רבוי הנכסים והעשירות. כי הנכסים שלו הם בעצמו בחינת עצבות כנ"ל, ועל כן כל מה שמתרבין יותר נתרבה העצבות והדאגות ביותר כנ"ל. ועל כן הממון והעשירות הוא מקצר ומכלה ימיו וחייו של האדם, כי אין דבר שמפסיד החיות כמו הדאגה והעצבות, כידוע לחכמי הרופאים. והממון והעשירות הוא מרבה דאגה ועצבות כנ"ל, על כן הוא מפסיד ומכלה חייו. כי הוא מקשר בפנים דסטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, שהוא בחינת מיתה, הפך אור פני מלך חיים כנ"ל. ועל כן הממון ממית אותו, כי הוא בבחינת מיתה שהוא עצבות וכו' כנ"ל, שכל זה הוא בחינת תאות ממון כנ"ל: וזה שכתוב (בראשית ג): "ועפר תאכל כל ימי חייך" - עפר זה בחינת הממון, כמו שכתוב: "ועפרות זהב לו". הינו שהממון והעשירות שהוא בחינת עפר, 'תאכל כל ימי חייך', כי הממון היא אכלת ומכלה כל ימי חייו של האדם כנ"ל. כי עפר הוא בחינת עצבות, שהוא בחינת תאות ממון, כמו שכתוב בתקונים (תקון ע קכ"ב:): 'עפר איהו קר ויבש, הכי טחול קר ויבש'. ומהטחול נמשך העצבות כידוע, וזה שסים שם בתקונים: 'ובגין דא: ועפר תאכל (כל) ימי חייך' וכו', הינו כנ"ל. עין שם והבן היטב: וזה שכתוב בתקונים (תקון ג' בהי"א תקונים האחרונים): טחול דא לילית, אמא דערב רב, שחוק הכסיל. מאן כסיל, דא אל אחר וכו' עין שם, ואהו אסכרה לרביא דאנון חיביא. חיכית בהון בעתרא בהאי עלמא, ולבתר קטילת לון. כי אלו המשקעים בממון, הם בבחינת "בעצבון תאכלנה". שהוא בחינת טחול שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה ורבוי דאגות, והם מקשרים בפנים דסטרא אחרא אל אחר וכו' כנ"ל. שכל זה הוא בחינת הטחול, אמא דערב רב, שחוק הכסיל, אל אחר כנ"ל. וזה שכתוב שם, 'לבתר קטילת לון'. כי בודאי הממון שהוא בחינת טחול עצבות וכו' כנ"ל, הורגת אותם. כי הממון שלו הוא בבחינת מיתה, אנפין חשוכין, עצבות וכו' כנ"ל. וזהו מה שכתוב לעיל, מצא או מוצא, שתאות ממון הוא בחינת: "מוצא אני מר ממות את האשה" וכו' כנ"ל. כי כן מבאר שם בתקונים (תקון ע' הנ"ל): 'ומוצא אני מר ממות את האשה ודא טחול' וכו'. אך פרנסה דקדשה הוא בחינת "מצא אשה מצא טוב" וכו', שהוא בחינת הצדיק כנ"ל. כי הצדיק האמת נצול מזה, כי אין הממון מזיק לו, כי עליו

נאמר: 'טוב לפני האלקים ימלט ממנה' וכו'. כמו שכתוב שם בתקונים (תקון ג' הנ"ל): ואמאי אתקריאו רביא, בגין דלא אית בהון דעת לאשתזבא מנה, אבל לב מבין אשתזיב מנה דתמן צדיק. ורזא דמלה: 'טוב לפני האלקים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה'. כי צריך חכמה ודעת גדול לזה, שלא יזיקנו הממון, שלא יכלה ימי חייו. כי רב העולם נלכדו בזה, הינו בתאות ממון, והממון הורגת וממית אותם כנ"ל. ואי אפשר להנצל מזה כי אם על ידי הצדיק שנאמר עליו: 'טוב לפני האלקים ימלט ממנה' וכו' כנ"ל, אשרי לו: עין שם (תקון ג' הנ"ל, ותקון ע' הנ"ל), ותראה נפלאות, איך עתה שפתח רבנו ז"ל את עינינו וגלה לנו את ההקדמות החדשות הנפלאות המבארים לעיל בהתורה הזאת, עתה עתה מבארים היטב דברי התקונים הנ"ל. כי עתה מבארים שם כל דברי רבנו הנ"ל, ראה והבן וחכם עין שם בתקון ע' הנ"ל מה שכתוב שם, אם זכה וכו' עזר, ואם לאו כנגדו וכו'. עלה אתמר 'ומוצא אני מר ממות את האשה', ודא טחול שבתאי וכו'. (הינו בחינת עצבות ומרה שחורה, שהוא בחינת טחול. שבתאי, פתיא אכמא כידוע). עזר דא שכינתא, עלה אתמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', ובגין דא הוו אמרי מארי מתניתין מצא או מוצא. עין שם היטב והבן ותראה שכל דברי רבנו ז"ל מבארים עתה שם ובתקון ג' הנ"ל באר היטב:

זאת התורה היא לשון רבנו, זכרונו לברכה, בעצמו, עד המקום שנרשם לעיל. ומשם והלאה הוא מלשוני, מה ששמעתי עוד דברים שלא נתבארו בלשונו הקדוש. ועוד לאלוה מלין, מה ששמעתי והבנתי מפיו הקדוש בעת שזכיתי לשמע מפיו הקדוש התורה הזאת. וזהו: 'קשים מזונותיו כפלים כיולדה', כי היולדת ראמת עי"ן קלין, והכא יש ק"מ קלין וכו', עין לעיל. כי צריכים להתנסות ולהצטרף בתאוה זו של ממון, קדם שזוכין למשא ומתן באמונה, להרויח ולהוליד ממון דקדשה. דהינו שצריכין להתגבר מאד בשעה שעוסק במשא ומתן, שלא יפל אז לתאות ממון כלל חס ושלום. רק משאו ומתנו יהיה באמת ובאמונה ולשבר ולבטל כל המחשבות והבלבולים והתאוות של ממון שבאים עליו. רק כל כונתו יהיה בשביל השם יתברך לבד, כדי שיזכה לעבד השם יתברך על ידי הממון שירויח, ולתן צדקה להחזיק לומדי תורה ועובדי השם וכו'. ובשביל זה קשים מזונותיו של אדם כפלים כיולדה כי היולדת צריכה לסבל חבלי לדה, וצריכה לצעק ע' קלין קדם הלדה. והכא יש ק"ם קלין, שהשכינה צווחת, חס ושלום, 'קלני מראשי קלני מזרועי', על הנופלים בתאות ממון. וקדם שמרויחין ממון, צריכין לילך ולעבר ולהתנסות ולהצטרף דרך אלו הק"ם קלין, ולצעק ולהתפלל להשם יתברך לעבר עליהם בשלום ולהנצל מהם; על כן 'קשים מזונותיו כפלים כיולדה', דאלו התם ע' קלין והכא ק"ם קלין,

והבן: גם באר אז שק"ם קלין הם שתי פעמים ע', הינו: 'קלני מראשי קלני מזרועי', שהם בחינת שני מיני קולות, מראשי ומזרועי. וכל קול הוא בחינת ע' קלין של היולדת, והכא הם כפולים: 'קלני מראשי קלני מזרועי', קלני - לשון קול, על כן הם ק"ם קלין: כי באמת כל הרוח המכנה בשם לדה, וכל הממון וכל ההשפעות נמשכין רק משבירת תאות ממון, שהיא בחינת אמת כנ"ל. וזהו בחינת קשטא קאי (שבת ק"ד) כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים קי"ט): 'ואת כל היקום אשר ברגליהם' - זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. ועל כן עקר המעמד פרנסה, הינו ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו, הוא על ידי אמת, שהוא בחינת שבירת תאות ממון כנ"ל. וזה בחינת קשטא קאי, הינו על ידי אמת יש לו ממון, שהוא בחינת עמידה, שמעמידו על רגליו כנ"ל. אבל שקרא לא קאי, כי שקר הוא עבודה זרה, תאות ממון, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'המחליף בדבורו כאלו עובד עבודה זרה', ועל כן על ידי שקר, שהוא עבודה זרה, תאות ממון, אין לו שום קיום ומעמד, הינו שאין לו ממון, הנקרא יקום וכו' כנ"ל. וזהו: 'שקרא לא קאי' כנ"ל כי עבודה זרה אל אחר אסתרס ולא עבד פרין כמבאר שם במאמר הנ"ל היטב. כי על פי הרב, אלו הרודפים ביותר אחר תאות ממון, הם מתים בעלי חובות, ומאומה אין בידם. ואפלו אם אינם מתים בעלי חובות, הם בחייהם בעלי חובות לתאותם. שהם מתאוים כל כך לממון הרבה, עד שהם רצים ויגעים מאד כל ימיהם ביגיעות גדולות, ומסכנים עצמם בסכנות גדולות, בשביל למלאת תאותם, כאלו היה עליהם חוב גדול לשלם, הינו חוב העבודה זרה וכו', כמבאר לעיל. וכל ימיהם אינם יכולים למלאת תאותם, ולשלם חוב הזה של תאותם, כי 'אין אדם מת וחצי תאותו בידו' וכו' כנ"ל. נמצא שאין ממונו ממון כלל, כי אין לו שום הנאה מממונו, כי 'אל אחר אסתרס ולא עבד פרין' וכו' כנ"ל. ועל כן אי אפשר להמשיך שפע ומזונות ולהרויח ממון הנקרא ממון, דהינו ממון דקדשה, שיהיה 'שמח בחלקו' שזהו עקר העשירות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, 'איזהו עשיר - השמח בחלקו' (אבות פרק ד'), כי אם על ידי שבירת תאות ממון, שהוא בחינת אמת, שמשם עקר ההשפעה כנ"ל. ועל כן 'קשים מזונותיו כפלים כיולדה', כי צריך לילך ולעבר ולשבר הק"ם קלין של תאות ממון כנ"ל, אשר רק על ידי זה יכולין להרויח ממון. כי עקר השפע נמשך מאמת, שהוא בחינת שבירת תאות ממון. ובזה מקשר המאמר היטב. והבן שם היטב מאד, כי דברי רבנו, זכרונו לברכה, הם עמקים מאד מאד ויש בהם עמקות גדול (ועתה מובן היטב מ"ש על אימא לן מילי דכדיבי וכו', שקרא תאוות ממון מילי דכדיבי, היינו שקר ע"ז כמ"ש שם, כי בוודאי הוא בחי' שקר, כי נדמה לו שמרויח ומרויח ולבסוף אין בידו מאומה, כמו ששכיח עתה בעולם. וע"כ כל זמן שיש

בידו הממון אינו חי כלל, כי מאחר שאין לו שום הנאה ממנו, כי חסר לו בכל פעם יותר, והוא בע"ח תמיד. ע"כ השיב להם, הי ניהו מילי דכדיבי, היינו שקר, שנדמה להם שהם מרויחים ובאמת אינם מרויחין כנ"ל. כי מתים בעלי חובות, כי עפ"י רוב הם נשארים בעלי חובות ממש, או שהם בעלי חובות לתאוותם וכנ"ל. עיין כל זה היטב לעיל, ותבין עתה איך הכל מקושר יפה. והעיקר שתבין הדברים היטב באמת למעשה, להשתדל להציל נפשך ממר ממות שהוא תאוות ממון כנ"ל):

(שיך לאות א): שם מבאר שהממון הוא בחינת פנים וכו' עין שם. ועל כן אמרו רז"ל: 'פני הארץ הם העשירים'. כמו שפרש רש"י על פסוק (בראשית מ"א): "והרעב היה על כל פני הארץ" - 'מי הם פני הארץ אלו העשירים'. כי הממון והעשירות הוא בחינת פנים כנ"ל: שם תאות ממון הוא בחינת חשך, אנפין חשוכין וכו' עין שם. וכן מרמז בזהר (מקץ קצ"ג.): 'קץ שם לחשך' וכו' דא זהמא דדהבא:

(שיך לאות ג): 'ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד' וכו', כי 'כל ישראל נקראים צדיקים על שם הברית' וכו' עין שם. ועל כן יוכל כל אחד שהוא שומר הברית יותר מחברו, להפיל את חברו, כי הוא בחינת צדיק פנים דקדשה לגבי חברו, ועליו נאמר גם כן: 'ויגרש מפניך אויב' כו'. ועל כן צריך לזהר כשיש מחלקת על האדם שלא יפל לתוך תשוקת הממון, כי אולי חברו פנים דקדשה נגדו, ויש לו כח להפיל אותו, והנפילה הוא שמפילין אותו לתאות ממון כנ"ל, על כן צריך לזהר מזה: שם 'כי כל ישראל נקראים צדיקים על שם הברית'. שמעתי אז מפיו הקדוש בפרוש, שאמר שכל ישראל על ידי שהם נמולים על כן כלם נקראים צדיקים:

(שיך לאות ד): וזה בחינת מזוזה וכו'. וזהו 'והיה שדי בצריך וכסף' וכו', כי שדי הוא בחינת ברית וכו' עין שם. וזה בחינת שדי 'שאמר לעולמו די', דהינו ששמח בחלקו ואומר די למה שיש לו ואינו מתאוה יותר, שזהו בחינת שבירת תאות ממון שזוכין על ידי שמירת הברית כנ"ל: (גם זה שיך לאות ד): מבאר שם שעל ידי מצות מזוזה נתבטל חמדת הממון, ועל כן "וכתבתם על מזוזות" וכו' כנגד "לא תחמד" כנ"ל עין שם. עתה בוא וראה נפלאות ה', כי מבאר בירושלמי פאה (ובבראשית רבה פרשה ל"ה): 'ארטבן שלח לרבי חד מרגליתא טבא, שלח ליה רבי חדא מזוזה'. ולכאורה הוא פלא, מדוע שלח לו מזוזה דיקא, ולא מצוה אחרת. אך על פי מה שגלה רבנו ז"ל בהתורה הזאת מבאר הענין היטב, כי מזוזה דיקא מבטל חמדת הממון, ועל כן שלח לו מזוזה דיקא. כי ארטבן שלח לו מרגליתא טבא, הינו עשירות וממון, כי היה שוה ממון הרבה, ועשה עקר החשיבות מזה. על כן שלח לו רבי כנגד זה מזוזה דיקא, כי מזוזה מבטל חמדת

העשירות כנ"ל: מלחא כי סריא, זה שנפל לסרחון תאות הממון כו'. ועל כן אפקוהו בלשון כי סריא, שהוא לשון הנאמר בעכו"ם כמו שכתוב (שמות ל"ב) "סרו מהר" וכו' כי המשוקע בממון, עובד כל העכו"ם כנ"ל, ועל כן על כל מטבע חקוקה העבודה זרה של עכו"ם: על פי הדברים האלה, יבין המשכיל, לפרש כלא סגיא ד"הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה וכו' הנחשת קונה" וכו', והכלל מה שהוא מטבע ויוצא, חשוב מעות. עין שם כל הסגיא. וסגיא "אי מעות נקנה בחליפין". וסגיא ד"כל הנעשה דמים באחר". הכל יבאר למשכיל על פי התורה הזאת עם עוד קצת הקדמות:

כד

אמרו לה אמצעותא דעלמא היכא, זקפא לאצבעתה, אמר להו הכא. אמרו לה, מי יימר. אמר, איתו אשלו ומושחו:

(לשון רבנו זכרונו לברכה):

א דע, שיש אור, שהוא למעלה מנפשין ורוחין ונשמתין, והוא אור אין סוף. ואף על פי שאין השכל משיג אותו, אף על פי כן רדיפה דמחשבה למרדף אבתרה. ועל ידי הרדיפה, אז השכל משיג אותו בבחינת מטי ולא מטי. כי באמת אי אפשר להשיג אותו, כי הוא למעלה מנפש רוח נשמה:

ב ודע שאי אפשר להשיג אותו אפלו בבחינת מטי ולא מטי. אלא על ידי עשית המצוות בשמחה. כי על ידי שמחת המצוה נשלם הקדשה ומעלה החיות והקדשה שבקליפות בבחינת אחד עשר סמני הקטרת. כי הקלפות הם בחינת מותרות והם בחינת עצבות בבחינת (משלי יד): 'בכל עצב יהיה מותר'. והם תקפא דדינא בבחינת (בראשית ו): ויתעצב אל לבו. ועקר השמחה היא בלב כמו שכתוב (תהלים ד): נתתה שמחה בלבי. וגלות השכינה, שהוא בחינת לב שהוא שמחתן של ישראל, עקר גלותה כשעצבות שהם הקלפות גוברים עליה, בבחינת: "ויתעצב אל לבו". וזה הוא כשיצאו ישראל מהגלות, כתיב (ישעיה נ"ה): "כי בשמחה תצאו". ובשביל זה שעל ידי הקטרת מעלין מהקלפות חיותם כתיב בהם (משלי כז): קטרת ישמח לב. נמצא כשעושה המצוה בשמחה אזי מעלה השכינה שהיא המצוה שהיא שמחת הלב מבין הקלפות. וזהו בחינת מלכות דעשיה העולה מן הקלפות:

ג וכשאדם עושה איזה מצוה, יש כח בהמצוה, לילך ולעורר כל העולמות לעבודת השם יתברך. בבחינת (שמות י): "בנערינו ובזקנינו נלך, בצאננו ובבקרנו נלך". וזה בחינת 'מלכות מלביש נצח הוד יסוד', שהם כלי ההליכה. וזה בחינת (תהלים ל"ז): "תורת

אלקיו בלבו לא תמעד אשוריו", שהיא הולכת לעורר. וזה בחינת (שם ס"ח): "הליכות אלי מלכי בקדש" - כשמעלין מלכות לתוך הקדשה, היא מלבשת את הליכות אלי את 'נצח הוד יסוד', לילך ולעורר כל הדברים לעבודת השם יתברך:

ד ועל ידי ההתעוררות, הינו על ידי הליכה, נמשך ברכה לכל העולמות. וזה בחינת: 'נצח הוד יסוד מלבישין את חסד גבורה תפארת', שהם הידים, שמשם כל הברכות. וזה בחינת (בראשית ל): "ויברך ה' אתך לרגלי". נמצא שעולין הרגלין בבחינת ידים, בבחינת (שופטים ד): "ותלך יד בני ישראל הלוך וקשה". ועקר הברכות מידים, בבחינת (ויקרא ט): "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם", וכמו שכתוב (בראשית מ"ט): "מידי אביר יעקב משם רעה אבן ישראל:

ה ועקר הברכה שנשפעין מהידים, הם שכל. וכשבאים למטה, נעשים לכל אחד ואחד כפי רצונו, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון". בכן מי שהוא בעל נפש, צריך לכון רצונו, שימשיך ברכת שכל. בבחינת (בראשית מ"ח): "שכל את ידיו", ובבחינת (שמות ט"ו): "מקדש ה' כוננו ידיך". וזה בחינת 'חסד גבורה תפארת שמלבישין את חכמה בינה דעת:

ו וצריך להמשיך אמונה לתוך ברכת השכל, כי אין לסמך על השכל בעצמו כידוע. וזה בחינת (משלי כ"ח): "איש אמונות רב ברכות", ובחינת (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", ובחינת (שמואל א כ"ד): "וקמה בידך ממלכת ישראל", הינו שימשיך אמונה לתוך ברכת הידים. וזהו בחינת (שמואל א ב): 'ובניתי לו בית נאמן', וזה בחינת (תהלים פ"ט): "אמונתך בקהל קדושים", קדש זה בחינת מחין. וזה בחינת: 'מלכות דיצירה נעשה ממנה חכמה בינה דעת דעשיה':

ז ובפנימיות ברכאן, שהוא דקות הברכאן, נתברך מהם המסדר והמישב את השכל, שהיא בחינת כתר. בחינת (בראשית כ"ו): "ואהיה עמך ואברכך", כתר, הוא לשון המתנה, כמו שכתוב (איוב ל"ו): "כתר לי זעיר", כי כששואלין את האדם איזהו שכל, אומר: המתן עד שאתישב, וגם שם צריך אמונה, בבחינת אמון מפלא (עיין תיקון ע'). וזה בחינת 'שמפנימיות חסד גבורה תפארת, ומפנימיות מלכות דיצירה, נעשה כתר דעשיה. וכן עולין העולמות עד למעלה, עד אצילות למעלה למעלה': וזה (יחזקאל ג'): "ברוך כבוד ה' ממקומו". 'ברוך', זה בחינת ידים; 'כבוד ה'', זה בחינת אמונה; 'ממקומו', זה בחינת כתר:

ח וכשעושה ומתקן את המישב והמסדר, שהוא הכתר כראוי, והמחין רודפין להשיג האור אין סוף. והכתר מעכב את השכל, כדי לישב את השכל. ועל ידי הרדיפה והמעכב,

אזי מכה המחין בהמישב והמסדר, ונעשין היכלין לאור אין סוף. ואף על פי כן לא ידיע ולא אתידע, כמובא בזהר פרשת נח (ס"ה.): 'ומגו האי פריסא ברדיפה דהאי מחשבה, מטי ולא מטי'. ופריסא, זה המסדר והמישב, שהוא בחינת כתר, שהוא פרוס בין הנאצלים לבין המאציל. 'ואתעבידו תשע היכלין, דלאו אנון נהורין, ולא רוחין, ולא נשמתין, ולית מאן דקימא בהו, ולא מתדבקין, ולא מתידעין'. ודע, שזה תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה - דלא ידע. וזה בחינת (ישעיה נ"ח): '"והשביע בצחצחות נפשך"; כי אורות אלו, הם הצחצחות, שהם למעלה מהספירות (עיין פרדס רמונים שער הצחצחות), אשרי מי שזוכה שירדף מחשבתו להשיג השגות אלו, אף על פי שאין יכלת ביד השכל להשיג אותם, כי לא מתדבקין ולא ידיען: ותשעה היכלין אלו, נעשין על ידי הבטישה, שמבטשין המחין בכתר בשעת רדיפה. והמחין הם תלת, וכל אחד כלול מתלת, כי נכללין בשעת רדיפה. ושלש פעמים שלש, הם תשעה, וזהו תשעה היכלין:

[זה הענין עמק עמק מי ימצאנו, כמובן למשכיל וכאשר רמז לי רבנו ז"ל בעצמו גדל עמקות הסוד הנורא הזה שמגיע למעלה למעלה וכו', וכמבאר בהתורה הזאת למעין, וההכרח לבאר הדבר קצת. והוא, כי הכתר הוא המישב והמסדר את המחין, דהינו הכח שיש בהשכל של אדם לישב ולסדר את המח והדעת לבל יהרס לצאת חוץ מן הגבול, זה הכח הוא בחינת כתר כנ"ל. וזה הכח הוא כמו מחצה המפסקת בין המחין ובין האור אין סוף, כי זה הכח שהוא המישב והמסדר, הוא מעכב את המחין בעת מרוצתם ורדיפתם לבל יהרסו לעלות אל ה' למעלה ממחצתם, כי המחין רודפין להשיג האור אין סוף. וזה הכח הנ"ל של השכל שהוא המישב והמסדר, שהוא בחינת כתר הוא עומד בפניהם כמו מחצה, ומעכב אותם מרדיפתם כנ"ל. ועל ידי הרדיפה והמעכב, הינו על ידי הרדיפה שהמחין רודפין להשיג אור האין סוף, ועל ידי כח המעכב, שהוא כח המישב והמסדר, בחינת כתר כנ"ל, על ידי שני בחינות אלו, על ידי זה מבטשין ומכין המחין בבחינת המחצה הנ"ל שהוא המישב והמסדר, ועל ידי זה נעשין היכלין לאור אין סוף, דהינו שנעשין בחינת כלים והיכלות ברוחניות עליון, להשיג על ידם בבחינת מטי ולא מטי אור האין סוף ברוך הוא. כי אם לא היה המעכב הנ"ל כלל, ולא היה מי שיעכב את המחין מרדיפתם ומרוצתם, היו מתבטלין המחין לגמרי. כי היה האדם מתבטל במציאות, כי אור האין סוף אי אפשר להשיג. אך על ידי שני הבחינות, שהם הרדיפה והמעכב, על ידי זה נעשין בחינת מחצות והיכלין הנ"ל שעל ידם משיגים אור האין סוף רק בבחינת 'מטי ולא מטי'. ופרוש 'מטי ולא מטי', ידוע למבינים. דהינו 'שמגיע ואינו מגיע', שרודף ומגיע להשיג ואף על פי כן אינו מגיע ומשיג, שזה נעשה על ידי הרדיפה והמעכב כנ"ל. ואף

על פי שנעשין אלו ההיכלין הנ"ל, אף על פי כן לא ידיע ולא אתידע ולית מאן דקימא בהו ולא מתדבקין ולא ידעין וכו' כנ"ל. כי אי אפשר לציר בשכל השגות אלו ההיכלות הנ"ל כי הם למעלה מנפשין רוחין ונשמתין למעלה מכל השכליות כי הם למעלה מהספירות וכו'. כמבאר לעיל בלשון רבנו ז"ל עין שם היטב ותבין שלא הוספתי שום דבר כלל כי בכלל דבריו דברי. רק חזרתי ובארתי הדברים קצת לגדל עצם עמקותם עד אין סוף. ובשביל זה נעשין תשעה היכלין דיקא, כי המחין הם שלש, ומחמת רדיפתם והכאתם בהמעכב הנ"ל הם נכללין זה בזה, ונעשה כל אחד כלול משלש ושלש פעמים שלש הם תשעה וזהו בחינת תשעה היכלין הנ"ל: אשרי מי שיזכה לילך ולעלות בדרך הקדש הנאמר בהתורה הזאת עד שיזכה להשגות אלו]:

וזה ששאלו סבי דבי אתונא: אמצעותא דעלמא היכא. זקפא אצבעתא, אמר הכא. אמרו לה מי יימר, אמר להו איתו אשלי ומושחו. ששאלו אותו: איך משיגין אור אין סוף, שהוא אמצעא דעלמא, שממנו הכל שואבין חיות ושפע. זקפא אצבעתא, זה בחינת ברכות כנ"ל, בחינת: "וישא אהרן את ידו ויברכם" כנ"ל. הינו שעל ידי הברכות מבטשין המחין בכתר, ונעשין היכלין כנ"ל. ואמרו לה מי יימר - מי הוא זה שיכנס בהיכלי התמורות למקום הקלפות, להעלות משם הקדשה בבחינת קטרת כנ"ל, ושעל ידי עליתו יתעלה הברכות כנ"ל. וזה מי יימר, לשון תמורה, לשון (ויקרא כ"ז): "אם המר ימירנו". והשיב להם, איתו אשלי ומושחו, הינו עקר עלית הקדשה, על ידי השמחה. ולעתיד בצאת ישראל מהגלות בשמחה, כמו שכתוב: 'כי בשמחה תצאו', ואז יכלו הקלפות לגמרי. וזה: 'איתו אשלי', הינו על ידיכם ועל כרחכם יתבטלו הקלפות. כי אתם בעצמכם תביאו את בית ישראל מהגלות, הנקראים אשלי, הינו חבל נחלתו. כמו שכתוב (ישעיה ס"ו): "והביאו את אחיכם בית ישראל", שכל אחד ואחד מהעכו"ם יביאו בידם את בית ישראל מהגלות, על ידי רבוי השמחה שיהיה בעת הזאת, כמו שכתוב (תהלים קכ"ו): "אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה וכו', היינו שמחים". ועל ידי השמחה יתבטלו הקלפות, בבחינת (שמואל ב ח'): 'וימדדם בחבל השכב אותם ארצה' (עיין זוהר בלק ק"צ.). וזה: 'מושחו', הינו המדידה לכלות אותם:

כה

אמרו לה, אחוי לן מנא דלא שויא לחבלא. איתי בודיא. פשטוהו, ולא הוי עיל לתרעא. אמר להו, איתו מרא סתרו. הינו מנא דלא שויא לחבלא:

רש"י: אחוי לן מנא דלא שויא לחבלא, הראנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא מפסיד: בודיא, מחצלת: לא עיל בתרעא, שהיה ארך ורחב יותר מן הפתח: איתו מרא וסתרו, בנין הפתח והכתל עד שיכנס:

משחרב בית המקדש בטל השמיר ונפת צופים ואמנה (משנה סוטה מ"ח):

א כי צריך כל אדם להוציא את עצמו מהמדמה, ולעלות אל השכל. וכשנמשך אחר המדמה, זה בחינת שרירות לב, שהוא הולך אחר המדמה שבלב. וכשיוצא משרירות הלב, ומשבר לבו האבן - זה בחינת 'שמיר', שעל ידו נכנע האבן, ואינו הולך אחר תאוות המדמיות, והולך אחר השכל. וכל זמן שלא הוציא שכלו אל הפעל שלא השתמש בשכלו עדין - אז אצלו השכל בכח. אף על פי שכבר שבר המדמה, אז נתקומם תכונת שכלו. כי 'כשזה קם, זה נופל' (כמובא ברש"י ריש פרשה תולדות), אבל השכל עדין בכח. ואחר כך כשחוקר בשכלו ומשתמש בו, אזי השכל בפעל. וזה בחינת 'נפת צופים', בבחינת (שיר השירים ד'): "נפת תטפנה שפתותיך" - שהוציא מתיקות שכלו מכח אל הפעל. [וזה: 'שפתותיך', הוא בחינת מוציא מכח אל הפעל, שהוא בחינת הדבור]. ואחר כך כשמשיג בשכלו כל מה שיש ביד אנושי להשיג, אז שכלו שב שכל הנקנה. כמו שכתבו המחקרים, שיש שכל בכח, ושכל הפעל, ושכל הנקנה. ועקר קיומו של אדם לאחר מיתתו, אינו אלא שכל הנקנה, וזה השארותיו לאחר המיתה. וזה בחינת אמנה, כי אמנה - לשון קיום דבר, כי שכל הנקנה, הוא קיום של אדם לאחר מותו. ושכל הנקנה נקרא, מה שאדם יודע הרבה דברים בידיעה אחת. כי קדם צריך לידע הרבה הקדמות קדם שידע איזהו דבר, ואחר כך כשמשיג את הדבר, משליך הקדמותיו, ויודע את הדבר בידיעה אחת. ועקר המעין החכמה מן המקדש יצא, כי שם היו מקריבין הקרבנות, שהם הבהמיות וכח הדמיון. כמו שכתוב (תהלים נ"א): "זבחי אלקים רוח נשברה" - ששבירת הדמיון הם הקרבנות. ובשביל זה אמרו חכמינו, זכרונם לברכה: 'כשחרב בית המקדש בטל השמיר וכו'. וכשיבנה בית המקדש, אז יתקים (יואל ד'): "ומעין מן המקדש יצא":

ב ודע שבכל עולם ועולם ובכל מדרגה ומדרגה, יש שם דמיונות אלו. והם הם הקלפות הקודמין לפרי, וסובבים את הקדשה, בבחינת (תהלים י"ב): 'סביב רשעים יתהלכון'. וכשאדם נעתק ממדרגה למדרגה, אז צריך לו לילך דרך אלו הדמיונות, כדי להגיע אל הקדשה. ותכף כשעולה להמדרגה, אזי נתעוררין הקלפות שבמדרגה, ומסבבין אותו. וצריך להכניע אותם ולשבר אותם, ולטהר אותו המקום מקלפות:

ג ודע שאין שני בני אדם שוין זה לזה. כי כל הנשמות הם זה למעלה מזה, וזה מלבוש לזה. ופנימית של תחתון נעשה לבוש וחיצוניות לחיצוניות עליון. נמצא כשאחד רוצה לעלות

ממדרגתו למדרגה עליונה, אזי הולך ונעתק האדם העומד במדרגה העליונה, והולך ונעתק למדרגה היותר עליונה, כי אי אפשר שיהיו שני אנשים במדרגה אחת. ואינו נעתק מהאדם העליון, אלא הפנימיות שלו, והחיצוניות נשאר. וגם האדם שבמדרגה התחתונה, אינו נעתק ועולה, אלא הפנימיות. והפנימיות של התחתון, נעשה חיצוניות לחיצוניות עליון. ואף על פי שכבר נשבר הקלפה שבמדרגה עליונה על ידי האדם העליון, אף על פי כן, כשפנימיות של העליון נעתק משם. (נ"א ופנימיות התחתון) וחיצוניות התחתון עולה, אזי הקלפה חוזר ונעור. כי לא נכנעת אלא לפני האור הפנימיות של העליון, אבל לפני התחתון אפלו לפני פנימיותיו, יש כח בידה להתעורר כנגדו. ובשביל זה צריך לו לשבר אותה ולהכניע אותה מחדש. ופנימיות וחיצוניות, הם שני מיני עבודות: עבודה של תורה ותפלה ומצוות, הם פנימיות. ועבודת אכילה ושתיה ושאר צרכי הגוף, הם חיצוניות. ועבודת חיצוניות, הינו אכילה ושתיה, של האדם העומד במדרגה העליונה, היא מאירה ומשבחת יותר, מעבודות פנימיות, הינו תורה ותפלה, של האדם העומד במדרגה התחתונה. ובשביל זה פנימיות התחתון נעשה לבוש לחיצוניות העליון: וזה פרוש (ירמיה י"ז): "כסא כבוד מרום" וכו', כסא זה בחינת פנימיות, לשון אתכסיא. כבוד, זה חיצוניות ולבוש, כמו שכתוב (שבת קי"ג): 'רבי יוחנן קרא למאנה' וכו'. מרום מראשון - הינו כשנתרומם ונתעלה ממדרגה הראשונה, ואז נעשה מפנימיות חיצוניות. בשביל זה, מקום מקדשנו - צריך לקדש את המקום מחדש, כי הקלפות חוזרים ונעורים כנ"ל: ד ואי אפשר להכניע הקלפות, הינו הדמיונות והמחשבות והתאוות והבלבולים והמניעות שבמדרגה, אלא על ידי גדלות הבורא. כמובא בכונות של 'הודו לה' קראו בשמו', שזה המזמור נתקן להכניע הקלפות שביצירה, כי נתעוררים נגד עשיה שעולה ביצירה, ועל ידי שמזכירין גדלות הבורא - נכנעין, עין שם. כי 'פנימיות היצירה עולה לבריאה, ופנימיות עשיה עולה ומלביש לחיצוניות יצירה' עין שם. וההתגלות גדלות הבורא, הוא על ידי צדקה שנותנין לעני הגון. כי עקר הגדלה והפאר הוא התגלות הגונין (עיין זוהר בשלח ס"ב: תרומה קנ"ב:) וכסף וזהב הן הן הגונין, כי גונין עלאין בהם. וגונין עלאין המלבשים בכסף וזהב, אין מאירין אלא כשבאים לאיש הישראלי, כי שם מקומם. ונכללים זה בזה, ומתנהרין אלו הגונין, בבחינת (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר", כי מקום הגונין אינו אלא אצל איש הישראלי. וכשמתנהרין הגונין, אזי הקדוש ברוך הוא מתגדל ומתפאר בהם, בבחינת (חגי ב): "לי הכסף ולי הזהב, ונעשה מהם בגדי ישע". 'ישע' - אסתכלותא, כמו "ישעו אל ה'" (זהר יתרו צ: עין שם) - מחמת הפאר הכל מסתכלין בו, כי כלם מתאוין להסתכל בו. אבל כל זמן שהכסף וזהב אצל

העכו"ם, אזי הגונין נעלמים אורם, ואינם מאירין, כי אין שם מקומם. כי אין מקומם אלא אצל איש הישראל, בבחינת: 'ישראל אשר בך אתפאר', כי שם פאר הגונין: ובשביל זה העכו"ם תאבין לממון ישראל, אף על פי שיש להעכו"ם כסף וזהב הרבה, תאבים לדינר של יהודי, כאלו לא ראה ממון מעולם. וזה מחמת שהכסף וזהב שיש תחת ידם, אין הגונין מאירין, ואין החן שורה על ממון שלהם, כי עקר הפאר והחן לא נתגלה אלא אצל ישראל. ובשביל זה נקראים רש"ים, כמו (אבות פרק ב): 'הוו זהירים ברשות'. כי הם רש"ים ועניים, כי אין להם הנאה מממונם, כאלו הם עניים, ותאבין לממון של ישראל, כי על ממונם של הישראלי שורה הפאר והחן, והכל תאבין להסתכל על הפאר והחן: אבל דע, תכף ומיד כשהעכו"ם מקבל ממון ישראל, תכף ומיד נתעלם החן והפאר בתוך הממון. ובשביל זה העכו"ם בכל פעם תובע ממון אחר מישראל, ושוכח הממון שכבר קבל, כי נתעלם החן כשבא ליד העכו"ם, וזהו (שם): שאין מקרבין אלא בשעת הניתן: וזה בחינת (בראשית ו): "חן בעיני ה'" - עיני ה', זה גונין עלאין, שהם בחינת כסף וזהב, שם עקר החן והפאר: וזה שאמר אבימלך לשרה: "הנה נתתי אלף כסף לאחיך, הנה הוא לך כסות עינים" (בראשית כ). הינו: כשיצא הממון מיד עכו"ם ליד הישראלי, תכף נתגלו הגונין, ונעשו בבחינת 'בגדי ישע', הינו 'כסות עינים', שהכל מסתכלין בהם, שהכל תאבים להסתכל בהם. ועל ידי צדקה שנותן מממונו, נתתקן כל ממונו, ונתגלין הגונין ומאירין. ונעשה כל ממונו בבחינת: 'לי הכסף ולי הזהב', בבחינת (ישעיה ס"א): "בגדי ישע מעיל צדקה יעטני". ואפלו זה המעות שלוקחין העכו"ם מאתנו, נחשב לצדקה. כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ט): ונוגשיך צדקה. וזהו (שיר השירים ז): "עיניך ברכות בחשבון" - 'עיניך', זה הגונין, בחינת 'כסף וזהב', נתברכין על ידי צדקה, 'שכל פרוטה נצטרף לחשבון גדול' (בבא בתרא שם:). ואפלו על ידי הממון שבא לתוך יד העכו"ם, הנקראים בת רבים, גם זה נחשב לצדקה, כמו שכתוב: "ונוגשיך צדקה". וזה דוקא, על שער בת רבים, כשעדין על השער, קדם שבא ליד העכו"ם, עדין שורה החן על הממון, אבל אחר כך נעלם החן כנ"ל:

וזהו שאמרו סבי דבי אתונא: אחוי לן מנא דלא שויא לחבלא. ואיתי בודיא ופשטוהו, ולא עיל לתרעא. ואמר לון, איתו מרא וסתרי לפתח עם הכתל. פרוש: בודיא, זה בדיות הלב, מה שבודה מלבו, הינו המדמה הנ"ל, הינו בחינת שרירות לב הנ"ל. כשזה הכח המדמה שבלב, גובר ומתפשט על האדם שעולה ממדרגה התחתונה למדרגה עליונה. והקלפה הזאת שהיא המדמה, לא שויא לנגד עיניה ההפסד וחבלה שנפסדת כבר מהאיש שהיה במדרגה עליונה, ואף על פי כן היא מתגברת אחר כך כנ"ל: ולא עיל לתרעא - הינו

שלא יכול האיש לכנס לשער קדשה שהיא השכל, מחמת התגברות המדמה. ועצה היעוצה על זה: סתירת הפתח, שהוא המדמה, שהוא הטמאה, כמו: 'הבא לטמא פותחין לו' (יומא ל"ח:), והוא בחינת (בראשית ד): "לפתח חטאת רובץ". וסתירתו - על ידי הגונין הנ"ל, שהוא גדלת הבורא הנ"ל. והם בחינת כותל 'כו' 'תל' (זהר משפטים קט"ז.). כ"ו זה בחינת שם הקדוש, שהוא בחינת גונין, כמו שכתוב (תהלים כ"ז): "ה' אורי" - שהוא אורות הגונין. "וישעי" - שהוא בחינת בגדי ישע הנ"ל. והוא תל שהכל פונין לו (זהר שם), ותאבין להסתכל בו (עיין זוהר ויגש ר:): (מסימן כ"ד עד כאן לשון רבנו ז"ל):

ה גם דע שכדי להכניע הקלפה המסבבת שבכל מדרגה כנ"ל, על זה צריך שיעורר שמחה של מצוה על עצמו. הינו שישמח על ידי שיזכר שזכה להתקרב להשם יתברך, וזכה להתקרב לצדיקים המקרבין אותו להשם יתברך. ועל ידי השמחה זו, הוא משבר הקלפה ונכנס למדרגה שניה:

(שיך לאות א): זבחי אלקים רוח נשברה ששבירת הדמיון הם הקרבנות וכו' עין שם. וזה בחינת סמיכה על הקרבנות, כי הקרבנות מביאין מבהמות, שהם בחינת כח המדמה, כי הבהמה יש לה גם כן כח המדמה. וכשאדם הולך אחר המדמה שבלב דהינו אחר תאוותיו חס ושלום שבאין מכח המדמה זהו מעשה בהמה ממש, כי גם הבהמה יש לה כח המדמה. ועל כן כשאדם חוטא חס ושלום, וכל החטאים באין על ידי כח המדמה שמשם נמשכין כל התאוות, על כן הוא צריך להביא קרבן מבהמות וצריך לסמך עליו ולהתודות כל חטאיו על הקרבן בשעת הסמיכה, ועל ידי זה נמשכין כל החטאים וכל כח המדמה על הבהמה, שהיא בחינת מדמה כנ"ל. ואחר כך תכף לסמיכה שחיטה (מנחות צג.) ושוחטין הבהמה לקרבן, ועל ידי זה נכנע ונשבר המדמה:

(שיך לאות ב' ג'): מבאר שם, שכשאדם נעתק ממדרגה למדרגה, אז צריך לו ללילך דרך אלו הדמיונות כדי להגיע אל הקדשה. ותכף כשעולה להמדרגה השניה, אזי נתעוררין הקלפות שבמדרגה ומסבבין אותו, וצריך להכניע אותם מחדש וכו' עין שם. ואף על פי שכבר נשבר הקלפה שבמדרגה העליונה וכו', אף על פי כן כשפנימיות של העליון נעתק משם וחיצוניות (ופנימיות) התחתון עולה, אזי הקלפה חוזר ונעור וכו' עין שם. ואמר אז בזה הלשון: ובזה טועין החסידים הרבה, שפתאם נדמה להם שנפלו מעבודת ה', ובאמת אין זה נפילה כלל, רק מחמת שצריכין לעלות ממדרגה למדרגה, ואז מתעוררין ומתגברין מחדש הקלפות, שהם התאוות והבלבולים והדמיונות והמחשבות והמניעות כנ"ל, על כן צריכין להתגבר בכל פעם מחדש לחזר ולהכניע ולשבר הקלפות והמניעות וכו' שבכל מדרגה ומדרגה מחדש, אבל באמת אין זה נפילה כלל כנ"ל:

(שיך לאות ג): ודע שאין שני בני אדם שוין וכו', נמצא כשאחד רוצה לעלות ממדרגתו למדרגה עליונה יותר אזי הולך ונעתק האדם העומד באותה המדרגה העליונה, והולך ונעתק למדרגה היותר עליונה וכו'. ואמר אז בזה הלשון: וזה בחינת הרמה, מה שאחד מרים ומגביה את חברו. כי על ידי שזה האדם שבמדרגה התחתונה עלה מדרגא לדרגא על ידי זה הגביה והרים את חברו שבמדרגה העליונה לעלות למעלה עליונה יותר. וכן חברו דחברו הגבוה עוד יותר מחברו עלה עוד יותר למעלה וכן למעלה למעלה, כי אי אפשר שיהיו שני בני אדם במדרגה אחת כנ"ל:

אחר שאמר מאמר הנ"ל, ושם מכנה וקורא כל תאוות היצר הרע בשם כח המדמה אמר אז: צריכין לקרא לו ולכנות לו שם אחר, הינו להבעל דבר והיצר הרע צריכין לקרות אותו בשם אחר, דהינו שלא לקרותו עוד בשם יצר הרע רק בשם כח המדמה. ואמר זאת בדרך שחוק, אבל הבנתי שהיה לו בזה כונה שלמה ולא זכיתי להבין כונתו בזה:

כו

(לשון רבנו זכרונו לברכה:)

רציצא דמית בביעותה, היכא נפק רוחא. ואמר להו: בהינו דעאל.

רש"י: רציצא דמית, אפרוח שמת בתוך קלפתו:

רציצא, זה אפרוח. זה בחינת צדיק, בחינת (תהלים ע"ב): "יפרח בימיו צדיק". ששאלו אותו: הצדיק שממית את עצמו, ומוסר את נפשו בצלותה ובעותה - באיזה מן המקומות מן התפלה, צריך לו למסר את נפשו ביותר. והשיב להם: היכא דעאל. הינו איך שיש לו להעלות ניצוצי הקדשה, הינו איך שנכנסים בו מחשבות זרות, וצריך להעלותם כידוע, שם צריך לו למסר נפשו:

כז

רציצא דמית בביעותה, היכא נפק רוחא. אמר להו, בהינו דעאל.

א כי למשך את כל העולם לעבודתו לעבדו שכם אחד, וכלם ישליכו אלילי כספם וזהבם ויתפללו אל השם יתברך לבד - זה הדבר נעשה בכל דור ודור לפי השלום שבדור. כי על ידי השלום שיש בין בני האדם, והם חוקרים ומסבירים זה לזה האמת, על ידי זה משליך כל איש את שקר אלילי כספו, ומקרב את עצמו להאמת:

ב ואי אפשר לבוא לבחינת שלום, אלא על ידי הארת פנים, הדרת פנים. וזה (בראשית ל"ג): "ויבא יעקב שלם עיר שכם" - אתערותא של בחינת (צפניה ג): "לעבדו שכם אחד", הוא על ידי שלום. ושלום הוא על ידי בחינת יעקב. שהוא הארת פנים, בחינת שופרה

דיעקב כעין שופרה דאדם (בבא מציעא פ"ד. עין שם), וזה בחינת (תהלים כ"ד): 'מבקשי פניך יעקב':

ג והדרת פנים זה בחינת דרושי התורה. שהתורה נדרשת בשלש עשרה מדות, הנמשכים מתריסר תקוני דקנא (זהר אחרי ס"ב.), מבחינת הדרת פנים, כמו שכתוב (ויקרא י"ט): "והדרת פני זקן":

ד ולפי ההזדככות חכמתו בשלש עשרה מדות אלו הנ"ל, כן הזדככות קול ר"ותו. בבחינת: 'זקן - זה קנה חכמה' (קדושין ל"ב:), 'הקנה מוציא קול' (ברכות ס"א ועין זהר פנחס רל"ב רל"ד רל"ה:). וזה (שיר השירים ב): "הראיני את מראיך", זה בחינת הדרת פנים, בחינת זקן כנ"ל. 'השמיעני את קולך' - כי הקול לפי החכמה של דרושי התורה, לפי השכל של שלש עשרה מדות שהוא דורש בהם את התורה. וזהו (עמוס ה): "דרשוני וחיו", כי "החכמה תחיה את בעליה" (קהלת ז):

ה וכשנזדכך קולו, אז על ידי השמעת קולו לבד בלא דבור, הקדוש ברוך הוא מושיעו בעת צרתו. בבחינת (תהלים ק"ו): "וירא (ה') בצר להם בשמעו את ר"ותם" - על ידי שמיעת קולו, הקדוש ברוך הוא רואה מי שמצר לו, איזהו עכו"ם מצר לנו. וזהו (דברים כ"ז): "באר היטב" - בשבעים לשון (סוטה ל"ב מובא בפרש"י שם) שפרושים ודרושי התורה שמשם תוצאות הקול, על ידם היטיב לנו בכל הלשונות ובכל העכו"ם. בבחינת בשמעו את ר"ותם, ראשי תבות בא"ר, ובאר הוא לשון פרוש ודרוש:

ו ולהדרת פנים הנ"ל אי אפשר לבוא, אלא על ידי תקון הברית. בבחינת (דברי הימים א ט"ז): "הוד והדר לפניו", כש"עז וחדוה במקומו", שהוא ברית, הנקרא בעז, והוא חדוה דמטרוניתא (עיין פע"ח שער הזמירות פרק א').

וזה (שמות ט"ו): עזי, זה בחינת ברית. וזמרת, זה בחינת קול. ויהי לי לישועה, בבחינת 'וירא (ה') בצר להם' וכו': וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סוטה ל:): כשעלו ישראל מן הים, נתנו עיניהם לומר שירה. כי על הים נתגלה בחינת ברית, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: 'הים ראה וינס (וינס) - ויצא החוצה' (מדרש רבה וישב פרשה ז). נתנו עיניהם - זה בחינת הדרת פנים, בחינת 'זקן - זה קנה חכמה', כמו שפרש רש"י (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם" על שם החכמה נאמר. לומר שירה - זה בחינת קול, שנתגלה על ידי החכמה. וזה שאמרו (סוטה שם): עוללים ויונקים אמרו: "זה אלי ואנוהו", זה - בחינת ברית, בחינת (שמות ג): "וזה לך האות". ואנוהו - זה בחינת הדרת פנים: וזהו פרוש (משלי כ"ט): "רעה זונות יאבד הון", 'הון' זה בחינת קול, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: 'כבד את ה' מהונך - אל תקרי מהונך אלא מגרונך'. (כמובא בבאה"ט

סימן נ"ג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג' בהג"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחננך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'). וכשפוגם בברית, נפגם קולו. ויעקב ששמר בריתו, כמו (בראשית מ"ט): "ראשית אוני", זכה לקול, בבחינת (שם כ"ז): "הקל קול יעקב". ומבחינת קול זוכה לשלום, בבחינת (שיר השירים א): "שיר השירים אשר לשלמה" - למלך שהשלום שלו (שה"ר פ"א). ובשביל זה, תכף אחר קול ר"וה של שירת הים זכו לשבת שלום (עיין זוהר קרח קעו:). כמו שכתוב (שמות ט"ו): "ויבאו מרתה", ושבת במרה נצטוה (כמו שאמרו רבותינו ז"ל סנהדרין נ"ו:). וזה (שמות שם): "ותען להם מרים שירו לה'" ראשי תבות שלום שעל ידי שירה זכו לשלום:

ז ודוקא במרה קבלו שבת שלום, כי כן דרך השלום להתלבש במרה, בבחינת (ישעיה ל"ח): "הנה לשלום מר לי מר" - כמו שכל הרפואות הם בסמים מרים, כן השלום שהוא רפואה לכל הדברים, בבחינת' (שם נ"ז): "שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". ולפעמים החלשה גוברת כל כך, עד שאין יכלת ביד החולה לסבל מרירות הרפואות, ואז הרופאים מושכין ידיהם מן החולה ומיאשים אותו - כך כשהעוונות שהם חלי הנפש גוברים מאד, אז אין יכול לסבל מרירות הרפואות, ואז: "אין שלום אמר לרשעים" (ישעיה מ"ח נ"ז). וזה ששבח חזקיה את הקדוש ברוך הוא, שהשליך כל חטאתיו אחר כתפו, כדי שלא יצטרך להלביש את השלום במרירות הרבה. וזה, הנה לשלום מר לי מר (שם ל"ח), הינו זה ידוע, כי לשלום צריך מרירות. ואתה חשקת נפשי מרדת שחת (שם כתוב משחת בלי, ופרש רש"י: מבלי רדת שחת) - כי ידעת שאין בי כח לסבל מרירות לפי חטאתי. והשלכת אחר גוך כל חטאי - כדי שיתלבש השלום במרירות כפי יכלתי. וזה (בראשית כ"ד): "ואברהם זקן" - על ידי זקן הנ"ל, על ידי זה: "וה' ברך את אברהם בכל" - זה שלום, כמו שכתוב: 'עושה שלום ובורא את הכל':

ח ושלום בגופו (שבת ל"ג: דרשו על פסוק "ויבא יעקב שלם", שלום בגופו שלום בממונו וכו') - בארבע מרות שלא תתגבר אחת על חברתה. שלום בממונו - שלא יהיה בא זה ואכל את זה, כמו שאמרה בת נקדימון בן גריון (כתבות ס"ו:). שלום בתורתו - בלא קשיות. ואז: "ויבא יעקב שלם עיר שכם" כנ"ל: וזה פרוש: רציצא - בחינת קנה רצוץ. שהם העכו"ם, שהם רחוקים מבחינת 'זקן - זה קנה חכמה', מהדרת פנים והם דבקים בקנה רצוץ, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "גער חית קנה". דמית בביעותה - הינו להמית ולבטל בעותם וצלותם, מלבקש עוד מאלקים אחרים, אלא לקרא כלם בשם ה'. היכא נפק רוחא - הינו זאת הבחינה אי אפשר, אלא על ידי תקון ברית, שהוא בחינת (יהושע ב'): "ולא קמה עוד רוח באיש". ואיך מפיק ומוציא ניצוצי הקדשה שנפלו על ידי פגם

הברית? ואמר להם: בהינו דעאל - בזה שנכנס בו רוח. הינו בזה שנכנס בו רוח שטות, הינו הרהורי זנות, והוא משבר תאותו - בזה הוא מפיק ומוציא ניצוצי הקדשה של פגם הברית, כי זה הוא בחינת תשובת המשקל (איכה ה'): "זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם": (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה): (שיך לעיל): וירא (ה') בצר להם בשמעו את ר"ותם - על ידי שמיעת קולו, הקדוש ברוך הוא רואה מי שמצר לו, איזה עכו"ם מצר לנו וכו'. ואמר, שעל כן כשיש, חס ושלום, איזה גזרה וצרה לישראל מאיזה עכו"ם, אזי טוב לנגן הנגון של אותה העכו"ם שמצר להם, חס ושלום. וזהו: "בשמעו את ר"ותם" - 'רנתם' דיקא, הינו ר"וה ונגון שלהם של אותה העכו"ם שמצרה לישראל, חס ושלום:

כח

(לשון רבנו זכרונו לברכה)

בני לן ביתא באוירא דעלמא, אמר שם, קם ותלא בין שמיא לארעא. אמר להו, אפיקו לי לבני וטינא מהתם. אמרו: ומי איכא דמצי לאסוקי התם. אמר: ומי איכא דמצי למבני ביתא בין שמיא לארעא:

א המתנגדים המבזים והמחרפים יראי השם - זה מחמת שמקבלים תורה מתלמידי חכמים שדין יהודאין (עיין זוהר פנחס ר"ן"ג:). כי תלמידי חכמים שדין יהודאין הם מקבלים תורתם מהשדין, שיש להם תורה נפולה מאלפין נפולים. ובאלפין אלו כתיב בשלמה (מלכים א' ה'): "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף". כי שלמה זכה להם בקדשה, אבל תלמידי חכמים שדין יהודאין מקבלין מהם דרך הקלפות. ובשביל זה כל דבורם - דרך משל ומליצה וטעמים נפלאים, כי שרשה מאלו אלפין הנ"ל. ואלו התלמידי חכמים, נאמר עליהם (ישעיה ז'): "המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם אלקים". כי מיגעים אנשים שבאים לשמע דרושם ותורתם, ואנשים חושבים שיבואו לאיזהו תועלת על ידם, הינו שיבואו לדעת את ה' איך לעבד. והם - האנשים - אין משיגים שום תועלת, כי תורתם של אלו התלמידי חכמים אין לה כח להדריך את האדם בדרך הטוב, כי מבישא לא הוי טבא (עיין ברכות כ"ט ב"ר פ' כ"ב מצורע פ' י"ט ועיין שבת קכ"ט.). ולא עוד, כי תלאו גם אלקים - כאלו לואה הקדוש ברוך הוא מלעזר לעובדים אותו. נמצא שעל ידי זה אלו בני אדם נופלים בכפירות גדולות, וחושבים, חס ושלום, "לא יראה ולא יבין אלקים במעשה בני אדם". על ידי זה "את יראי ה' לא יכבדו", ומחרפים ומבישים אותם. ובשביל זה בושה נקרא עבודה זרה, כמו שכתוב (הושע ט'): "וינזרו לבשת", כי הבושה והחרוף נעשה מהכפירות:

ב וכשיש ליראי השם חרפות ובושות מהכופרים האלו, עצה על זה: "אנכי תולעת ולא איש חרפת אדם" (תהלים כ"ב). לחרפות ובזיונות, הסגלה לזה בחינת תולע. שעל ידי בחינת הזאת, מנצח אויביו. כי תולע הוא בחינת אמונה, כמו שכתוב (איכה ד'): "האמנים עלי תולע". והוא בחינת אברהם שהוא ראש למאמינים, כמו שכתוב (בראשית ט"ו): "והאמין בה'". ובבחינת אברהם שהוא בחינת אמונה, משבר ומבטל עבודה זרה והכפירות והבזיונות, ומתגבר על הכופרים, בבחינת (תהלים כ'): "בגבורות ישע ימינו". כי אברהם שהוא בחינת חסד, בחינת אמונה, בחינת (שם פ"ט): "וחסדי לא אפיר ולא אשקר באמונתי", בימין הזאת הוא מתגבר על אויביו, כי נעשה בבחינת (נחום ב'): "אנשי חיל מתלעים". ובזה החסד הוא מתקן אלו האלפין הנפולים הנ"ל, בבחינת (שמות כ'): "ועושה חסד לאלפים":

ג ולבוא לחסד, אי אפשר לבוא אלא על ידי שיכניס תלמידי חכמים צדיקים לתוך ביתו. כי 'המכניס אורחים תלמידי חכמים אמתיים לתוך ביתו כאלו הקריב תמידין', כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות י:): 'איש קדוש עובר עלינו תמיד' וכו'. ובזה השמוש שעומד עליהם ומשמש אותם, זוכה לחסד הנ"ל, כמאמר (כתבות צ"ו): 'כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד'. ובשביל זה היה התמיד כבש, כי ממנו נתתקנו האלפין, בבחינת (ירמיה י"א): "ואני ככבש אלוף". וזה בחינת כבש - שכבוש תחת יד רבו ומשמש אותם. וזה תמד - גימטריא ד' אלפין שהוא תקון האלפין כנ"ל. וזהו (משלי כ"ג): "למי מדנים למי שיח", הינו על ידי שי"ח, על ידי חכם שד יהודאי, על ידו מדנים, על ידו בא התנגדות:

וזהו שאמרו סבי דבי אתונא: בני לן ביתא באוירא דעלמא. כי אלו בני אדם הרוצים לערך עבודתם על ידי התורה ששומעים מתלמידי חכמים שדין יהודאין, ובאמת אין להם על מה שיסמכו, והוי כאלו רוצים לבנות בית באוירא. כי תלמידי חכמים שדין יהודאין הם פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמכו, כמו השדין שפורחים באויר. ואמר שם, וקם בין שמיא לארעא - הינו התלמיד חכם האמתי הוא בין שמיא לארעא, כתרגומו: "כי כל בשמים ובארץ" [דאחיד בשמיא וארעא]. ואמר אפיקו לי לבני וטינא מהתם - כי טינא נכנס בלבם של אלו כנ"ל, ונעשה לבם לב האבן. וכשתלמיד חכם האמתי רואה מחשבתם הרעה, אומר להם שיוציאו הטינא מלבם, שיוציאו הטינא שבלב האבן, ואל יכפרו בהקדוש ברוך הוא. כי הטינא ולב האבן מהתם, הינו מבחינת האלפין הנפולים הנ"ל, שהן גימטריא התם, [כי ארבע פעמים אלף עם הכולל עולה התם]. אמרו: מי איכא דמצי לאסוקי התם - שאמרו לו: מי יכול לעלות האלפין הנפולים. והשיב להם,

מי איכא דמצי למבני ביתא בין שמיא לארעא - הינו מי שבונה ביתו על ידי תלמידי חכמים האמתיים. כי יש להם על מה שיסמכו, כי תלמידי חכמים אמתיים. הם יסוד כל דבר. ומי שביתו בית ועד לחכמים, שבונה ביתו בבחינת: "איש קדוש עובר עלינו תמיד נעשה עלית קיר" (מלכים ב ד'), אלו האנשים מעלין האלפין כנ"ל: וזה אלף בית גימל דלת. גימל דלת דא שמיא וארעא. בית - מי שבונה ביתו בין שמיא לארעא, זה תקון האלפין. זין חית - הינו אלו בני אדם המקבלים תורתם משדין יהודאין, המכנים בשם זין, בחינת (ויקרא י"ז): "לשעירים אשר הם זונים". מהם החרוף והבזיונות, בבחינת (איוב ל"א) "ובוז משפחות יחתני", בחינת חית: הא ואו - הוי וי. לשון צעקה ומריבה כנ"ל, 'למי מדנים למי שיח', הינו זין חית. טית יוד - טובא גנז בגוה. כי צריך כששומע תורה מתלמידי חכמים שדין יהודאין, שיאכל טוב שבגוה, כמו (חגיגה ט"ו:) 'רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל'. כמו שכתוב (משלי כ"ג): "בני תנה לבך לי", וכתיב (שם כ"ב): "שמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי". וכשעושה כן, מעלה טוב הגנוז בגוה, הינו האלפין הנפולים. וזה טית - טובא גנז בגוה (הקדמת הזהר ג.). שתשית לבך לטוב הגנוז בדבריו, ועל ידי זה יוד - הינו תתקן על ידי זה האלפין, בחינת (ישעיה כ"ה): "אודה שמך כי עשית פלא" - דא אלף. וזה יוד צורת אלף. וזה יוד, לשון אודה. יוד, בחינת (איכה ג'): "וידו אבן" - לשון השלכה, הינו קלפתו זרק: (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה):

ושמענו מפיו הקדוש, שזאת התורה מרמז בה כל הכונות של פרשת התמיד שאומרים בבקר. ובאר לנו קצת, ועין בכונות ותראה ותבין שכל הכונות של פרשת התמיד מבארים בתורה הזאת. כי מבאר שם בכונות, שתמיד מכניע קלפות דעשיה וכו', שהם בחינת עבודה זרה וכו'. ו"עולת" גימטריא שם אב"ג ית"ץ וכו', שהוא בחסד, וכו' בסוד: "וישכם אברהם בבקר", והוא סוד: "אל תיראי תולעת" וכו', ויש כנגדו בקלפה תולע אשר מכלה ואוכל הכל וכו'. ועל כן צוה השם יתברך ברחמיו להקריב עולת תמיד, להתגבר עולת תמיד שבקדשה, שהוא בחינת תולעת יעקב, שעל התולע שבקלפה וכו'. ודע כי כל קרבן עולה, היא בבחינת לאה וכו'. ולכן בא עולת תמיד כנגדה, כדי למתק דיניה, כדי שלא ישלט וימשל התולעת הטמא, ותולע יחזר לעולת. וזה שכתוב: עולת תמד כי תמד בגימטריא ד' אלפין שלוקחת לאה וכו'. כל זה מבאר ב"פרי עץ חיים" שער הקרבנות, פרק ד' עין שם היטב. ותדקדק ותראה שכל זה מבאר בהתורה הנ"ל. כי מבאר שם שהמתנגדים המחרפין יראי השם, זה נמשך מהאלפין הנפולים, שאלו האלפין בקדשה הם בחינת לאה, ואצלם נעשה מזה בחינת: "המעט מכם הלאות אנשים, כי תלאו גם אלקים" - כאלו לואה הקדוש ברוך הוא מלעזר וכו'. כי מלאה נעשה אצלם בחינת לואה,

כי הם יונקים מהדינים הקשים שבלאה, שמשם אחיזת הקלפות הקשות שהם בחינת עבודה זרה הנ"ל. וזה מה שמבאר בהתורה הנ"ל שנופלים בכפירות בחינת עבודה זרה עין שם. והתקון: 'אנכי תולעת ולא איש' וכו', הינו בחינת תולע דקדשה שמכניע תולע דקלפה. וזה שמובא לעיל בהתורה הנ"ל שהוא בחינת אברהם, כי כן מבאר שם בכונות שתולע דקדשה, בחינת עולת תמד, הוא בחינת חסד, בחינת אברהם, בחינת חסד שבגבורה. וזה שמובא בהתורה הנ"ל שהוא בחינת: "בגבורות ישע ימינו", הינו בחינת חסד שבגבורה: וזה שמובא שם שעקר התקון - על ידי שיכניס אורחים תלמידי חכמים בתוך ביתו, שנחשב כאלו הקריב תמידין, כי תמד בגימטריא ד' אלפין. כי עקר התקון - על ידי בחינת קרבן תמד, שעולה ד' אלפין, שעל ידי זה נתתקנין האלפין הנ"ל, וזוכין לבחינת תולע דקדשה, שהוא בחינת עולת תמיד, בחינת חסד לאברהם. עין בהתורה הנ"ל ובכונות היטב, ותבין איך נכללו כל הכונות של פרשת התמיד בהתורה הנ"ל. עין היטב ותבין פלאות:

כט

האי גברא דאזל בעי אתתא ולא קיהבי לה, מאי חזי דאזל להיכא דמדלי מנה. שקל סכתא דצה לתתא לא עאל, דלי דצה לעלא עאל. אמר: האי נמי מתרמיא לה בת מזלה:

רש"י: דמדליה מנה, שמיחסת מראשונה ושואל אותו הלא יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו ראשונה כל שכן זו: סכתא, קבילא: דצה, השפיל ידו במקום שאין חור בכתל ולא על: דלי דצה, הגביה ידו ונעצה במקום נקב ועאל:

האי גברא דאזל בעי אתתא ולא קיהבי לה וכו',

א כי לא כל דבור נקרא דבור, כי דבור שאינו נשמע ונתקבל אינו נקרא דבור, בחינת (תהלים י"ט): "אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם". ועקר מה שנתקבל הדבור, הוא מחמת הטוב שיש בו, כי טוב הכל חפצים. ועל כן כשיש טוב בהדבור, אזי הדבור נשמע ונתקבל, אבל כשאין טוב בהדבור אינו נתקבל: ואיך עושין הטוב בהדבור? הוא על ידי שלוקחין הדבור מהדעת, אזי יש בו טוב. אבל כשהדבור בלא דעת, אזי אין בו טוב. בבחינת (משלי י"ט): "גם בלא דעת נפש לא טוב", 'נפש' הוא הדבור, כמו שכתוב (בראשית ב'): "ויהי האדם לנפש חיה", ותרגומו: 'לרוח ממללא':

ב ולהקים ולרומם את הדעת, הוא על ידי שבח הצדיקים. כשמשבחין ומפארין את הצדיקים, על ידי זה נתרומם הדעת. בבחינת (דברים ל"ב): "כנשר יעיר קנו", 'נשרא' - דא רוחא (כמובא בתקון ג' מהי"א תקונים), דא בחינת צדיק, בבחינת (במדבר כ"ז):

"איש אשר רוח בו". יעיר קנו - שהוא מעורר המחין מתרדמותן, מבחינת מחין דקטנות, מבחינת שנה. קנו - דא "קנה חכמה קנה בינה" (משלי ד'), שהם המחין. ואפלו מלאכים כשרוצים לעשות דבור שיהיה נשמע ונתקבל אצלם, בבחינת: 'עשי דברו לשמע בקול דברו', אזי הם משבחין ומפארין את השם יתברך תחלה, שהוא צדיקו של עולם, בחינת (תהלים קמ"ה): "צדיק ה' בכל דרכיו", ועל ידי זה נעשה הדבור, בבחינת: 'לשמע' וכו'. וזה (תהלים ק"ג): "ברכו ה' מלאכיו", הינו השבח שמשבחין תחלה את השם יתברך שהוא צדיקו של עולם. ואחר כך על ידי זה: 'עושה דברו לשמע בקול דברו', שעושין הדבור שהוא נשמע ונתקבל:

ג וזה בחינת בגדים לבנים, הינו תקון הדבור שהוא בחינת מלכות פה, הוא בחינת בגדים לבנים. כי צריך לשמר מאד את הבגדים, שלא יבזה את הבגדים, רק לשמרן כראוי שלא יבוא עליהם שום כתם ורבב. וכל מי שהוא גדול יותר, צריך לשמר את הבגדים יותר. כי כל מי שגדול יותר, מדקדקין עמו יותר. ועל כן תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו חיב מיתה (שבת קי"ג), כי עמו מדקדקין יותר. כי הבגדים בעצמם הם דנין אותו, בבחינת דינא דמלכותא. כי הבגדים הם בחינת מלכות, כי רבי יוחנן קרא למאנה מכבדותא (שבת קי"ג.), שזהו בחינת מלכות, בחינת (תהלים כ"ד): "מלך הכבוד". והם בחינת 'צדק מלכותא קדישא' (פתח אליהו) שזה בחינת הבגדים, בחינת (איוב כ"ט): "צדק לבשתי". והמבזה אותם, נמצא שהוא כמורד במלכות, ואז דינא דמלכותא דן אותו. ועל ידי זה עושה פרוד בין קדשא בריך הוא ושכינתה, בבחינת 'נחש משיך לה לגבה ואטיל בה זהמא' (עיין זוהר אחרי ע"ט), בבחינת דם נדה, בבחינת (ישעיה ס"ג): "מדוע אדם ללבושך". וזהו בחינת הכתם והרבב שנמצא על בגדו שעל ידי זה נפרדת בחינת המלכות הנ"ל שהיא שכינת עזו מקדשא בריך הוא. ואז (ירמיה כ"ה): "שאג ישאג על נוהו" - על נוה דילה (זוהר אחרי ע"ד). ואז שולטת שפחה בישא, שהוא מלכות דסטרא אחרא. בבחינת (משלי ל): "שפחה כי תירש גברתה", שהיא אשה רעה, שהיא בחינת עת רעה (עיין זוהר תרומה קנ"ה). כי יש כ"ח [עשרים ושמונה] עתים, עתים לטובה, עתים לרעה (קהלת ג). וצריך להכניע שפחה בישא, שהיא עת רעה. בבחינת (קהלת ט): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", 'בכל עת' דיקא. 'בגדיך לבנים', הינו בלא רבב, הינו בחינת טהרת השכינה מנדתה, בבחינת 'דם נעכר ונעשה חלב' (בכורות ו: נדה ט). והרשעים בעוונותיהם גורמין אפרשותא בין קדשא בריך הוא ושכינתיה, כי גורמין לה דם נדה, ואז היא נקראת עיר הדמים (יחזקאל כ"ב וכ"ד:) (נחום ג'), ועל שם זה רשעים נקראים אנשי דמים (תהלים נה). כי שס"ה לא תעשה תלויים בשס"ה גידים, ששם תהלוכת הדמים.

ולפי בחינת לא תעשה שעוברים, כן מעוררים דם נדה להשכינה, כי כמה מיני דמים יש (נדה יט). בכן צריך להמתיק את הדמים האלו, הינו לתקן הלאוין שהם הגידין, ולהמשיך להם לבנונית, בבחינת: 'דם נעכר ונעשה חלב'. וזהו: בכל עת יהיו בגדיך לבנים - בגידיך דיקא, להמשיך להם לבנונית:

ד ולתקן כל העברות בפרטיות הם רבים מאד, וכבד על האדם, ואי אפשר לתקן אותם, כי יש דקדוקים ופרטים רבים בכל לאו ולאו. בכן צריך לתקן כלליות הגידים, שהוא בחינת (דברים ד'): "ויגד לכם את בריתו" (עיין זוהר וישלח קע"ו), ואז, על ידי תקון הברית, שהוא כלליות הגידין, נתתקן ממילא כל הלאוין שעבר, ונמשך להם לבנונית. ועל שם זה נקרא כלליות הגידין שהוא הברית קדש, 'שדי' (עיין לעיל בסי' יא אות ג), על שם ששדי ויורה כחץ (עיין רש"י ע"פ ברכות שדים ורחם) לבנונית ותקונים לכל פרט ופרט כפי צרכו, ואפלו למקומות הצרים והדקים. כי יש מקומות צרים ודקים שאי אפשר לבוא לשם שום תקון כי אם על ידי תקון הכללי, שהוא זורק לבנונית ותקונים גם למקומות הצרים והדקים. בבחינת (איוב כ"ב): "והיה שדי בצריך" - ששדי ויורה תקונין לכל מקומות הצרים. ועל שם זה נקרא ברית: 'זהר הרקיע' (עיין מאורי אור). כי קדם התקון, אזי הרקיע הוא בבחינת (איוב כ): "יגלו שמים עוונו". ואחר התקון, אזי מזהיר ומטהר את הרקיע, בבחינת לשון של זהורית, שהוא מלבין עוונותיהן של שס"ה לאוין (עיין יומא סז סח), ומשפיע לבנונית בשס"ה גידין, בבחינת: 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים'. כי כל הלבנונית נמשך מן המח, בחינת: 'ונוזלים מן לבנון' - 'מן לבונא דמחא' (זהר פינחס רל"ה:). ועל ידי תקון כלליות הגידין נתרומם המחין, בבחינת: "כנשר יעיר קנו". נשרא דא רוחא, שהוא כלליות הגידין, בחינת (יהושע ב): "ולא קמה עוד רוח באיש" (עיין זבחים קטז). יעיר קנו - שהוא מעורר 'קנה חכמה קנה בינה', מבחינת שנה. על גוזליו ירחף - שהוא מרחף ומגן על המחין שהיו מתחלה נגזלין, בבחינת (משלי כ"ח): "גוזל אביו ואמו", הם המחין, שהם אב בחכמה (מגילה יג) ואם לבינה (משלי ב). וזה בחינת (ברכות ג): 'תינוק יונק משדי אמו' (עיין זוהר פנחס ר"ן"ח:). 'תינוק' הינו המחין דקטנות, שהוא יונק ונגדל מקטנותו, על ידי תקון הכללי, שהוא שדי ויורה כחץ. וזה: אמו, דא כנסיה, כמו שכתוב (משלי כ"ג): "אל תבוז כי זקנה אמך". פרש רש"י: כנסיתך (עיין רש"י משלי א' פסוק ח' ורש"י ברכות נ"ד ד"ה ואומר:). ששם נתכנסין ונכללין כל התקונים: וזה עקר התקרבות ישראל לאביהם שבשמים, הינו על ידי תקון הברית, על ידי זה עקר ההתקרבות של ישראל לאביהם שבשמים, בבחינת (שמות י"ט): "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי". 'נשרא' זה תקון הכללי, שהוא בחינת: "ויגד לכם את בריתו"

כנ"ל, הינו תקון הברית. על ידי זה דיקא, "ואבא אתכם אלי" - שנתקרבו אליו יתברך. כי עקר ההתקרבות להשם יתברך, הוא על ידי תקון הברית כנ"ל:

ה ובזה תלוי פרנסה בלי טרח, שהוא בחינת (שם ט"ז): "לחם מן השמים". הינו על ידי תקון הכללי, שהוא תקון הברית, שהוא בחינת (משלי ל): "דרך הנשר בשמים". וזה (במדבר י"א): "והמן כזרע גד הוא" - 'זרע גד', דא טפה חורתא (תקונים תקון כ"א נ"ב:), הינו בחינת: 'ונוזלים מן לבנון' שזה בחינת תקון הברית, שבזה תלוי פרנסה בלי טרח, שהוא בחינת מן, בחינת: 'לחם מן השמים' כנ"ל. כי פרנסה שהוא בטרחא ובכבדות, הוא מחמת שלא תקן תקון הכללי, שהוא תקון הברית. כי מאן דזרק פרורין דנהמא עניות רדף אבתרה, כל שכן מאן דזרק פרורין דמחא (זהר פינחס רמ"ד.):

וזה (ויקרא י"ט) "לא תאכלו על הדם" - הינו על ידי הדמים, שהם גורמים לשכינה בחינת דם נדה, בבחינת עיר הדמים, בבחינת: 'מדוע אדם ללבושך', בבחינת 'שנמצא רבב על בגדיו', הינו על ידי פגם הברית, שהוא בחינת פגם כלליות הגידין, שזהו בחינת פגם הבגדים כנ"ל, על ידי זה: לא תאכלו - הינו פרנסה בטרח. וזה: לא תנחשו ולא תעוננו - שהם גורמים בחינת נחש משיך לה לגבה, וגורמים שליטת השפחה בישא, שהיא עת רעה. וזה: לא תנחשו, שלא לגרם, חס ושלום, נחש משיך לה לגבה וכו' כנ"ל. ולא תעוננו - שהוא לשון עת ועונה, הינו שלא לגרם, חס ושלום, שליטת העת רעה של הכ"ח עתים, וכנ"ל: וזה שבקש יעקב (בראשית כ"ח): "ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש", כי זה תלוי בזה, כי פרנסה תלוי בבחינת בגדים לבנים. וזה (ישעיה כ"ג): "לאכל לשבעה ולמכסה עתיק". ויעקב שהמשיך לבנונית, בבחינת (בראשית ל): "מחשף הלבן", על ידי תקון הכללי, כמו שכתוב (שם מ"ט): "ראשית אוני", נאמר בו (שם כ"ה): "יושב אהלים", הינו בחינת שמים, כמו שכתוב (ישעיה מ): "וימתחם כאהל לשבת", הינו בחינת: 'דרך הנשר בשמים', בחינת 'זהר הרקיע', בחינת 'לשון של זהורית', שמלבין עוונותיהן, והדמים של שס"ה גידין, בבחינת (שם א): "אם יאדימו כתולע כצמר יהיו":

ו וכל זמן שלא תקן תקון הכללי, והשכינה היא בבחינת: "מדוע אדם ללבושך", בחינת דם נדה, אזי הדבור אסור. בבחינת (תהלים ל"ט): "נאלמתי דומיה", שמאלו הדמים נעשה בבחינת 'דומיה'. כי עקר הדבור תלוי בתקון הכללי, שהוא בחינת: "ויגד לכם את בריתו" כנ"ל. וזה בחינת: 'בתר דשכיב רבי שמעון הוה אמר חד לחברה: אל תתן את פיך לחטיא את בשרך' (זהר ויקרא ע"ט. ודף ק"ה:), כי רבי שמעון היה קשת הברית (עיין ב"ר פ' ל"ה) בחינת: "ויגד לכם את בריתו", הינו כלליות הגידין. וכשאין תקון הכללי, אזי הדבור אסור, בבחינת: 'נאלמתי דומיה', בחינת: 'אל תתן את פיך' כנ"ל. ומי שהוא מדבר אז

כשאין תקון הכללי, הוא עובר על: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט), והוא "הולך רכיל מגלה סוד" (משלי י"א). אבל ביומוי דרבי שמעון, הוה אמר חד לחברה: 'פתח פיך'. כי כשיש תקון הכללי שהוא קשת הברית, אזי הדבור מתר. כי הדמים כבר נתתקנו, בבחינת: 'דם נעכר ונעשה חלב', בבחינת: 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים': וזה (תהלים ל): "למען יזמרך כבוד ולא ידם", 'כבוד', זה בחינת בגדים כנ"ל. שנתלבנין מבחינת: 'מדוע אדם ללבושך', מבחינת 'דם נדה'. ואז: 'ולא ידם' - כי נמשך לבנונית בהדמים, מבחינת: "ונוזלים מן לבנון" כנ"ל. ואז הדבור מתר, בבחינת: 'פתח פיך':

ז וזה בחינת חלי נופל, רחמנא לצלן, הינו כשהדמים מתגברין והם מתיזין להמח, ועל ידי זה נלחץ המחין. ועל ידי לחיצת המחין, רועשין האיברים. כי המח הוא שר צבא, וכשהשונא בא על השר צבא, אזי רועשים כל צבאיו, כי כלם תלויים בו. ואזי השכינה נופלת, חס ושלום, בבחינת (עמוס ט): "סכת דוד הנופלת". ועל ידי תקון הכללי שמעורר המחין כנ"ל, וממשיך לבנונית להגידין, בבחינת: 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', אזי נתרפאת מחולאת הנפילה. ואז: "נפלה ולא תוסיף, קום בתולת ישראל" (שם ה). ואז הדבור מתר, בבחינת: 'פתח פיך': וזהו: "לא תלך רכיל, ולא תעמד על דם רעך" - 'רעך', הינו המחין, שהם 'תרין רעין דלא מתפרשין' (זוהר ויקרא דף ד:), כשהם אינם עומדים ונתבטלין מלעשות פעלתם על ידי תגברת הדמים הלוחצים את המחין, על ידי זה לא תעבר על: "לא תלך רכיל". כי אז הדבור מתר, בחינת 'פתח פיך, ביומוי דרבי שמעון' וכו':

ח וזה בחינת (חבקוק ב): "ואף כי היין בוגד" - 'בוגד', הינו בחינת גידין הנ"ל, שעל ידו 'הולך רכיל מגלה סוד', בבחינת: 'נכנס יין - יצא סוד' (סנהדרין ל"ח). כי היין הוא בחינת גידין, התגברות הדמים. בבחינת (משלי כ"ג): 'אל תרא יין כי יתאדם', שאחריתו דם (סנהדרין ע). ועל שם זה נקרא "תירוש", ולמדו רבותינו, זכרונם לברכה, מזה (יומא ע"ו:): 'זכה - נעשה ראש, לא זכה - נעשה רש'. הינו כשלא זכה, שאינו מזכך את הדמים, על ידי זה נעשה רש - שאין לו לחם מן השמים כנ"ל. אבל זכה - נעשה ראש, בבחינת מחין. הינו בחינת המשכת הלבנונית מן המחין, בבחינת: 'ונוזלים מן לבנון' כנ"ל:

ט וזה בחינת משא ומתן באמונה, כי מי שאינו עושה משא ומתן באמונה, והוא משקע בתאות ממון, וגוזל את חברו - אזי הוא מעורר דמים הנ"ל, בבחינת: מדוע אדם ללבושך הנ"ל, וגורם דם נדה לשכינה, בבחינת (יחזקאל ז): "וזהבם לנדה". וזהו: 'דמים תרתי משמע' (מגלה י"ד:, ועין חדושי אגדות שבת קל"ט ד"ה כי כפיכם), הינו דם נדה על ידי הממון. בשביל זה נקרא 'גזלה' בחינת 'בגד', כמו שכתוב (ישעיה כ"ד): "ובגד בוגדים

בגדו". הינו פגם הבגדים הנ"ל, בחינת 'שנמצא רבב על בגדיו'. וזה שתרגם יונתן (על פסוק ובגד בוגדים בגדו הנ"ל ובסנהדרין צ"ד): 'בזוזי ובזוזי דבזוזי', הינו בחינת תאות ממון, שכל מה שיש לו יותר הוא חומד יותר (קה"ר פ"א, ל"א): וזה עקר תקונו של המשא ומתן - שיכון בכל הלוך והלוך, ובכל דבור ודבור, שהוא הולך ומדבר בשעת המשא ומתן, שכונתו כדי שירויח כדי שיתן צדקה. וזה הוא בחינת תקון הכללי של הדמים, כי הצדקה הוא בחינת כלליות הגידין, בבחינת (הושע י): "זרעו לכם לצדקה". בבחינת 'זרע גד', הוא טפה חורא, שעל ידי התקון הזה נתרומם המחין, בבחינת: 'מחא חורתא ככספא' (תיקון ע). ועל שם זה נקרא משא ומתן, להורות שיש בו תקון לבחינת בגדים הנ"ל, לבחינת דמים הנ"ל. 'משא', זה בחינת (תהלים ל"ח): "כי עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני". שהם השס"ה לאוין הנ"ל, שמתגברין על הראש שהוא המחין, בבחינת: "לא תעמד על דם רעך" כנ"ל, והוא בחינת פגם הבגדים הנ"ל כנ"ל. וזה: 'כבד יכבדו', הינו בחינת מלך הכבוד הנ"ל. 'כבד', הינו בחינת הדמים, שהכבד מלא דם, שהוא בחינת דם נדה הנ"ל. 'ומתן', הוא בחינת תקון הכללי, שהוא הצדקה, בחינת (משלי י"ח): "מתן אדם ירחיב לו". בחינת קשת הברית שהוא הצדיק, בחינת (תהלים ל"ז): "צדיק חונן ונותן". וזה שאמרו חז"ל (ראש השנה ו): 'בפיך' - זו צדקה, שאז הדבור מתר:

י והנה הכלל - שצריך לתקן תחלה 'תקון הכללי', ועל ידי זה ממילא יתקן הכל בפרט. ואף שתקון הכללי הוא גבוה ומרומם יותר מתקון כל דבר בפרט, עם כל זה מחמת שתקון כל דבר, תלוי בהמח, דהינו להמשיך לבנונית מן המח, בבחינת: 'ונוזלים מן לבנון'. ולרומם המח אי אפשר כי אם על ידי תקון הכללי, בבחינת: 'כנשר יעיר קנו' כנ"ל. על כן צריך לילך מתחלה אל המדרגה היותר עליונה מזה, דהינו תקון הכללי, כדי לתקן ולרומם המח, ועל ידי זה נתקן הכל ממילא כנ"ל:

וזה פרוש: האי גברא דאזל בעי אתתא, ולא קיהבו לה. הינו בחינת "אשה יראת ה'" (משלי ל"א). הינו מי שפגם בעוונות, וגרם דם נדה לשכינה כנ"ל, שעל ידי זה נחש משיך לה לגבה וכו', ונעשה פרוד בין קדשא בריך הוא ושכינתה. וזהו: ולא קיהבי לה - בחינת 'שאג ישאג על נוהו' כנ"ל. מאי חזא דאזל להיכא דמדלי מנה - הינו כשרוצה לטהר את המלכות מהדמים, הוא הולך אל המדרגה היותר עליונה, הינו תקון הכללי שהוא למעלה מאשה יראת ה'. בחינת (שמואל ב כ"ג): "צדיק מושל ביראת אלקים", כי הצדיק שהוא בחינות תקון הכללי הוא למעלה, והוא מושל ביראת אלקים, שהוא בחינת מלכות, כמו שכתוב (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות'. וזהו: שקל סכתא דצה

לתתא וכו' - סכתא הם יתדות ומסמרות, כמו שפרש רש"י. הינו בחינת דברי תורה, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות". דצה לתתא - הינו בחינת מדרגות התחתונות, כשאין תקון הכללי, בחינת: בתר דאסתלק רבי שמעון, שאז הדבור אסור. וזהו: ולא עאל - הינו שלא היה אפשר אז לדבר דברי תורה כנ"ל. דצה לעלא ועאל - הינו בחינות ביומוי דרבי שמעון, שהוא קשת הברית, שהוא תקון הכללי, שאז הדבור מתר. הינו שהראה להם, שאי אפשר לתקן הדבור כי אם על ידי שבח הצדיקים, שהוא תקון הכללי להדבור. והוא הדין כל הדברים אי אפשר לתקן כי אם על ידי תקון הכללי, כדי להרים את המח שמשם נמשך כל הלבנונית כנ"ל. וזה: האי נמי אתרמיא לה בת מזלה - הינו בחינת המחין, בחינת 'ונוזלים מן לבנון'. הינו שתפס להם לדגמא את הדבור, והראה להם, שאי אפשר לתקן כי אם על ידי תקון הכללי. והראיה, כי בימי רבי שמעון היה הדבור על תקונו, ובתר דאסתלק נאמר: 'אל תתן את פיך' וגו', וזהו: 'דצה לתתא' וכו' כנ"ל. וכמו כן כל הדברים, צריך לתקן על ידי תקון הכללי השיך לו. כגון משא ומתן - על ידי צדקה, וכן כלם צריך לתקן כל דבר על ידי תקון הכללי השיך לו. וזה מחמת שצריך להרים את המחין, להמשיך משם לבנונית, לתקן וללבן כל הפגמים, וזה אי אפשר כי אם על ידי תקון הכללי כנ"ל. וזה בחינת: 'האי נמי אתרמי לה בת מזלה', בחינת: 'ונוזלים מן לבנון', מן לבונא דמחא כנ"ל (משלי י): כס"ף נבח"ר לשו"ן צדי"ק: (באור זה הענין ומה שיכות יש לפסוק זה להתורה הנ"ל יתבאר במקום אחר):

(שיך לאות ח): ועל כן אשה שדמיה מרבים ואין לה וסת, אף שיין מזיק לה כנ"ל, בחינת: 'יין כי יתאדם', שאחריתו דם, בחינת: 'נכנס יין - יצא סוד' כנ"ל. עם כל זה רפואתה על ידי יין שהסתכל בו צדיק אמתי, כי העינים הם בחינת שערות. כי 'שבעה גלדי עינא' (בהקדמת התקונים י"ב ובתקון ע'), הם בחינת (שופטים ט"ז): 'שבע מחלפות ראשו', והם בחינת המחין. כי השערות הם מותרי מחין. ועל כן הם בחינת שבע מחלפות וכו', בחינת שבע מדות, שחולפין ועוברין במחשבה שבמח. כי המחשבה שבמח הוא כפי המדות שבאדם, וכפי המדה שהאדם אוחז בה, כן חולפין ועוברין עליו המחשבות שבמח. וזה: 'שבע מחלפות ראשו' - לשון חלף ועבר כנ"ל. וכשפוגמין בהשערות, נפגם הראיה שהיא 'שבע גלדי עינא'. ועל כן שמשון שפגם בשבע מחלפות ראשו, נאמר בו (שם): 'וינקרו פלשתים את עיניו'. ועל כן על ידי 'שבעה גלדי עינא', מתקנין בחינת שבע מחלפות ראשו, שהם השערות, בבחינת (דניאל ז): "ושער ראשה כעמר נקא". בבחינת 'לשון של זהורית', שהוא מלבין האדמימות של השס"ה גידין, בבחינת: 'אם יאדימו כתולע כצמר יהיו'. נמצא שנתתקן על ידי זה האדמימות, שהוא בחינת דם נדה כנ"ל.

וזה בחינת (תהלים קי"ח): "מן המצ"ר קראתי יה", אותיות צמ"ר. כמובא בכונות, עין שם והבן:

ל

מישרא דסכינא במאי קטלי לה, בקרנא דחמרא. ומי איכא קרנא לחמרא, ומישרא דסכינא מי הוי. איתו לה תרי ביעי, אמרו לה, הי זוגתא חורתא והי זוגתא אכמתא. איתי איהו תרי גביני, אמר להו, הי דעזא חורתא והי דעזא אכמתא:

רש"י: במאי קטלי לה, ערוגת סכינין במאי גוזזין וקוצצין אותה:

מישרא דסכינא במאי קטלי לה וכו'.

א השגות אלקות, אי אפשר להשיג כי אם על ידי צמצומים רבים. מעלה לעלול, משכל עליון לשכל תחתון. כמו שאנו רואים בחוש, שאי אפשר להשיג שכל גדול, כי אם על ידי התלבשות בשכל התחתון. כמו המלמד כשרוצה להסביר שכל גדול להתלמיד, הוא צריך להלביש אותו בשכל תחתון וקטן, כדי שיוכל התלמיד להבינו. דהינו שהוא מציע לו מתחלה ההקדמות ושכליות קטנים שמסבב לו תחלה, כדי להבינו על ידי זה המכון, שהוא שכל עליון וגדול:

ב וצריך כל אחד לבקש מאד מלמד הגון כזה, שיוכל להסביר ולהבין אותו שכל עליון וגדול כזה, דהינו השגות אלקות. כי צריך לזה רבי גדול מאד מאד, שיוכל להסביר שכל גדול כזה, על ידי השכל התחתון כנ"ל, כדי שיוכלו הקטנים להבינו. וכל מה שהוא קטן ביותר, ומרחק ביותר מהשם יתברך, הוא צריך רבי גדול ביותר. כמו שמצינו בעת שהיו ישראל במדרגה קטנה מאד, דהינו במצרים, שהיו משקעים במ"ט שערי טמאה, היו צריכים רבי גדול ומלמד גדול ונורא מאד, דהינו משה רבנו, עליו השלום. כי כל מה שהוא קטן ומרחק ביותר, צריך מלמד גדול ביותר. שיהיה אמן כזה, שיוכל להלביש שכל עליון כזה, דהינו השגתו יתברך שמו, לקטן ומרחק כמותו. כי כל מה שהחולה נחלה ביותר, צריך רופא גדול ביותר. על כן אין להאדם לומר: די לי אם אהיה מקרב אצל איש נכבד וירא ה', אף, שאינו מפלג במעלה, כי הלואי שאהיה מקדם כמהו. אל יאמר כן, כי אדרבא, כפי מה שידע אנש בנפשה גדל פחיתותו וגדל רחוקו שנרחק מאד מהשם יתברך, כל אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו. וכמו כן כל מה שיודע בעצמו שהוא מרחק ביותר, צריך לבקש לנפשו רופא גדול מאד מאד, הגדול במעלה ביותר, דהינו שיחזיר ויבקש תמיד לזכות להתקרב להרבי הגדול מאד מאד כנ"ל. כי כל מה שהוא קטן ביותר, צריך מלמד גדול ביותר כנ"ל:

ג וזה בחינת שערות, שההארות המחין יוצאין בהשערות. כן השכל העליון שהוא השגות אלקות, הוא מתלבש בהשכל התחתון. וזה בחינת (תקון ע' קי"ג.) שערא בעגולא, בחינת סבובים, דהינו ההקדמות המסבבין עד שבאים אל המכון כנ"ל. והעקר הוא המכון, כמו שמצינו בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות ט"ז): שסבבוהו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת. נמצא שכל ההלכות שדברו מקדם לא היו עקר המכון, רק היו סבובים והקדמות כדי להגיע לצרת הבת שהוא המכון: וזה בחינת (שם בתקון ע' קי"א:) 'שערא אכמא', בחינת (שיר השירים א'): "שחורה אני ונאוה". כי השחרות הוא מקבץ את הראות ומצמצם אותו כדי לראות היטב, כן השכל התחתון הוא בחינת שחרות, שמצמצם בו נאוה ויפי שבשכל העליון: ואלו השערות הן בחינת 'שעורא דאתון דאוריתא' (תקון ע'), כי המצוות הם חכמות הבורא יתברך שמו. כי כל מצוה ומצוה יש לה שעורים אחרים וגבולים, כגון מפני מה המצוה הזאת מצותה בכך, מפני שכן חיבה חכמתו יתברך שמו. וכן מצוה אחרת מצותה בכך, לפי חכמתו יתברך שמו. וכל מצוה ומצוה יש לה אותיות ותבות וענינים שהם שעורים וגבולים שמצמצם בהן חכמתו יתברך שמו, שזה בחינת התלבשות השכל העליון בשכל התחתון, שעל ידי זה זוכין להשגות אלקות כנ"ל: וזה בחינת (בבא בתרא ט"ז:) 'בת היתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה', 'בת', זה בחינת בת עין. דהינו השחר שבעין, שהוא בחינת השחרות הנ"ל, שהוא מצמצם ומגביל וכולל בעצמו כל הדברים הגדולים העומדים לנגדו. כגון הר גדול כשעומד לפני הבת עין, שהוא השחר שבעין, אזי נגבל כל ההר בתוך הבת עין שרואה אותו. כי השחרות שבעין הוא מצמצם כל הדברים הגדולים ונכללין ונראין בתוכו, ועל ידי זה רואין ומשיגין הדבר שרואין. כמו כן זה השכל התחתון מצמצם ומגביל השכל הגדול העליון ונכלל בתוכו, ועל ידי זה רואין ומבינים ומשיגים את השכל העליון הגדול כנ"ל:

וזה בחינת (שמות ג): "וירא אליו ה' בלבת אש", שהשם יתברך רצה להלביש לו השגות אלקות, והלביש לו בבחינת בת עין הנ"ל (עיין בתיקון ו' ובתיקון י"א ובתיקון ע'). וזה בחינת (בבא בתרא קמ"א): 'בת תחלה - סימן יפה לבנים'. 'בת תחלה', זה בחינת השכל התחתון, שהוא תחלה והקדמה לשכל העליון. וזה בחינת: 'סימן יפה לבנים', 'בנים', זה בחינת השכל העליון. כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (מנחות ק"י): "הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ", 'הביאי בני - אלו גליות שבבבל שדעתן מישבת כבנים'. 'בנותי - אלו גליות שבשאר ארצות שדעתן אינן מישבת כבנות'. נמצא שבנים הם בחינת דעת מישבת, בחינת שכל עליון וגדול הנ"ל. שמשיגין על ידי ההקדמות, בחינת שכל התחתון כנ"ל. וזהו 'בת תחלה', שהוא השכל התחתון. 'סימן יפה לבנים', שעל ידו משיגין השכל

העליון שהוא בחינת בנים כנ"ל. וזהו 'סימן יפה', שבו מסמן ומגבל השכל העליון, בבחינת 'שיעורא דאתון דאוריתא', בחינות 'שחורה אני ונאוה' כנ"ל:

ד ולבוא להשכל התחתון הזה, אי אפשר כי אם על ידי שונא בצע, שישנא הממון בתכלית השנאה. כי שערא אכמא, שהוא בחינת השכל התחתון, הוא מסטרא דמלכות. וכן שונא בצע, הוא מסטרא דמלכות (עיין תיקון ע'). כי השכל התחתון הוא בחינות מלכות, שהוא בחינות חכמה תתאה שבכל עולם ועולם, שהוא מנהיג אותו העולם. שזה השכל של ההנהגה והמלכות, הוא בחינת חכמה ושכל תחתון, כנגד השכל של השגות אלקות. ועל כן ביומוי דשמואל שנפלו ראשי הדור אל הממון, כמו שכתוב (שמואל א ח'): "ויטו אחרי הבצע", על כן תכף פגמו במלכות דקדשה. כמו שכתוב (שם) "כי אתי מאסו ממלך עליהם, ושאלו להם מלך ככל העכו"ם". וביומוי דשלמה שאין כסף נחשב (מלכים א י). היה מלכות דקדשה על תקונה ומכונה (עיין זוהר ויחי רמ"ט). כמו שכתוב (דברי הימים א כ"ט): "וישב שלמה על כסא ה'", שמלך על עליונים ותחתונים (מגלה י"א:). ועל כן זכה שלמה לזה השכל התחתון הנ"ל, כמו שכתוב (מלכים א ה'): "ויחכם מכל האדם", וכמו שכתוב (שם): "ותרב חכמת שלמה מכל בני קדם", כי זה השכל הוא בחינת מלכות כנ"ל. אבל על ידי אהבת ממון, הוא נופל לאכמא דסטרא אחרא, בחינות: 'שבתאי פתיא אכמא' (תקון ע'), מרה שחורה, בחינות (בראשית ג') "בעצבון תאכלנה". ונופל לעגולא וסבובים מסטרא אחרא, בחינות (תהלים י"ב): "סביב רשעים יתהלכון". שהוא מתאוה ומשתוקק אחר הממון, בחינות (במדבר י"א): "שטו העם ולקטו" - 'בשטותא' (זהר בשלח ס"ב: ס"ג.), הפך החכמה:

ה ומי שיש לו אותו החכמה, צריך לראות להמשיך לתוכה חיות, להחיות החכמה תתאה. כל אחד לפי בחינות החכמה תתאה שיש לו, כפי בחינות החכמה תתאה שבכל עולם ועולם. ועקר החיות הוא מאור הפנים, בחינות (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים": ועל כן צריכין להעלות את המלכות, בחינות חכמה תתאה, אל אור הפנים המאיר בשלש רגלים, כי עקר אור הפנים הוא שמחה, כמו שכתוב (שם ט"ו): "לב שמח ייטב פנים". ועקר השמחה הוא מן המצוות, כמו שכתוב (תהלים י"ט): "פקודי ה' ישרים משמחי לב". ועקר השמחה הוא בלב, כמו שכתוב (שם ד'): "נתת שמחה בלבי". והלב של כל השנה הם השלש רגלים, בחינות (ויקרא כ"ג): "אלה מועדי ה'" ראשי תבות אמ"י כמובא. שהיא אם לבינה (משלי ב'). ובינא לבא (פתח אליהו). והשמחה של כל המצוות שעושין בכל השנה, הוא מתקבץ אל הלב, שהם השלש רגלים. ועל כן הם ימי שמחה, כמו שכתוב (דברים ט"ז): "ושמחת בחגך". ואז מאיר הפנים על ידי השמחה, בבחינות: "לב

שמח ייטב פנים". בשביל זה נצטוינו (שם) "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך". בשביל לקבל אור הפנים: וזה בחינת (סכה כ"ז:): 'חיב אדם להקביל פני רבו ברגל', כדי לקבל אור הפנים, ולהחיות את בחינות המלכות: וזה (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך" - 'צדק מלכותא קדישא' (שם). כשמוליכין אותה אל אור הפנים. העקר על ידי בחינות - "וישם לדרך פעמיו", הינו שלש פעמים בשנה וכו', שעל ידיהם מקבלין מאור הפנים כנ"ל. וזה בחינות (שם ק"ם): "ישבו ישרים את פניך", "ישרים", הם "פקודי ה' ישרים משמחי לב", הם מישבין ומאירין ומסדרין אור הפנים כנ"ל:

ו ולפעמים שנופל, חס ושלום, בחינות המלכות דקדשה, בחינות חכמה תתאה, לגלות של ארבע מלכיות. כי המלכות הוא בחינות דל"ת, בגין דלית לה מגרמה כלום (זוהר ויחי רל"ח ורמ"ט) כי אם על ידי ענפי השכל העליון המתפשטין לשם. וגם היא כלולה מארבעה עולמות, כי בכל עולם ועולם יש בחינות המלכות, בחינות חכמה תתאה, שהיא בחינות החכמה המנהגת את העולם כנ"ל. וכל החכמות של העכו"ם כלם הם תחת החכמה תתאה הנ"ל, ומשם יונק חכמתם. וכשיונקים, חס ושלום, יותר מהראוי להם, אזי מתגברים, חס ושלום, ונעשה ממשלת הארבע מלכיות, שהם ארבע גליות. ומי יכול לסבל את קול הצעקה והזעקה הגדולה, כשנופל בחינות המלכות, בחינות החכמה תתאה, ביניהם, חס ושלום. בבחינות (קהלת ט): "זעקת מושל בכסילים", דהינו הזעקה כשנופל הממשלה, בחינות המלכות, בחינות חכמה תתאה, בין הכסילים. שהכסיל רוצה להתחכם, שרוצים לינק ולהמשיך לתוך החכמות שלהם שהם כסילות באמת, את בחינות החכמה האמתיות, בחינות חכמה תתאה הנ"ל. וגם יש עוד צעקה גדולה מזה, דהינו שהשם יתברך כביכול בעצמו שואג, בבחינות (ירמיה כ"ה): "שאג ישאג על נוהו" - 'על נוה דילה' (זוהר אחרי ע"ד ע"ב:) שהוא בחינות המלכות, שנופל בגליות של ארבע מלכיות: וצריך לראות לחתך ולהבדיל את בחינות המלכות הנ"ל מבין הארבע גליות, ולהעלותה משם. ועקר עליתה על ידי בחינות החסד, בבחינת (ישעיה ט"ז): "והוכן בחסד כסא". בחינת (הושע י): "קצרו לפי חסד", שעל ידי החסד קוצרין וחותכין את הדלת, בחינת המלכות, ומבדילין אותה מהם, ומעלין אותה אל אור הפנים: ועל כן אברהם היה איש החסד, והיה משתדל תמיד לעשות חסד, כדי להעלות בחינת המלכות מהם. ועל כן רדף אברהם אחר הארבעה מלכים כדי להכניעם, שהן בחינת הארבע מלכיות דסטרא אחרא. כי אברהם היה שונא ממון, כי מאס ממון סדום. כמו שכתוב (בראשית י"ד): "אם מחוט ועד שרוך וכו' ולא תאמר אני העשרתי את אברם". כי אברהם תקן שחרית (ברכות כ"ו:), בחינת שחרות הנ"ל. שהוא בחינת השכל התחתון הנ"ל, בחינת

חכמה תתאה, שהוא בחינת שחרות כנ"ל, שזוכין לתקן בחינת זאת על ידי שונא בצע כנ"ל: ועל כן יצא מאברהם יצחק וישמעאל יעקב ועשו, שהם בחינת כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאל, שהם כנגד ארבע מלכיות שבקדשה כידוע (עיין בכוונות ההגדה). יצחק, זה בחינת בן חכם. כי יצחק על שם הצחוק והשמחה, בחינת (משלי י'): "בן חכם. ישמח אב": עשו, הוא בן רשע: יעקב, הוא בן תם, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): "ויעקב איש תם": ישמעאל, הוא בחינת בן שאינו יודע לשאל. כי ישמעאל עשה תשובה כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ט"ז:). ועקר התשובה היא בבחינת שאינו יודע לשאל. הינו לעשות תשובה ולשאל כפרה מהשם יתברך על שאינם ידועים, שזה עקר התשובה, בבחינת (תהלים ס"ט): "אשר לא גזלתי אז אשיב": וזה בחינת אברהם תקן שחרית, נוטריקון חכם רשע תם שאינו יודע. שהם בחינת הארבע מלכיות כנ"ל: וזה (שמואל ט ט"ו): וישסף שמואל את אגג, כי אגג הוא כללות הארבע מלכיות דסטרא אחרא, כמו שכתוב (במדבר כ"ד): "ראשית גוים עמלק". וזה שפרש רש"י: 'וישסף - חתכו לארבעה'. הינו שחתך והבדיל את הדל"ת , שהיא בחינת מלכות דקדשה, דלית לה מגרמא כלום וכו' כנ"ל. מאגג שהוא כלליות ארבע מלכיות דסטרא אחרא, והעלה את המלכות דקדשה בשלש רגלים וזה וישסף, ראשי תבות שבועות סכות פסח, כי עקר חיותה מאור הפנים שבשלש רגלים כנ"ל. בבחינת (שמואל ב י"א): "ויהי לתשובת השנה לעת צאת המלכים", "תשובת השנה" - זה בחינת שלש רגלים, שהם ימי דין, ימי תשובה, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ראש השנה ט"ז): 'בפסח נדונין על התבואה, בעצרת' וכו'. ואז עת צאת המלכים כנ"ל, שמוציאין את בחינת המלכות דקדשה מגליות של הארבע מלכיות, ומעלין אותה אל אור הפנים, המאיר בשלש רגלים כנ"ל: ועל כן יש ארבע בחינות בכל רגל, בפסח הם ארבע כוסות. בשבועות הוא סדר המשנה, שהוא ארבע פעמים ביד כל אחד, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין נ"ד:): 'כיצד סדר משנה וכו'. בסכות היא ארבעה מינים, הכל כנגד בחינת הד' הנ"ל, בחינת מלכות הנ"ל, שצריך להעלותה אל האור הפנים, על ידי שמחות המצוות שמתקבצין לתוך הרגלים כנ"ל:

ז ועקר התגלות החסד הנ"ל, שעל ידו קוצרין וחותכין ומבדילין את הדל"ת הנ"ל מארבע גליות של העכו"ם, הוא על ידי תוכחה. כי על ידי פתיחת פה של המוכיח, נתגלה חכמה. ועל ידי זאת החכמה, נתגלה החסד. כי עקר התגלות החסד, על ידי החכמה, כי 'אל נהירו דחכמתא' (זהר לך לך צ"ד.) (עיין זוהר צו לא אחרי סה). כמו שכתוב (משלי ל"א): "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה". וזה (תהלים קמ"א): "יהלמני צדיק חסד

ויוכיחני", הינו שעל ידי תוכחה נתגלה חסד: וצריכין אנו לקבל תוכחתם, אף על פי שתוכחה שלהם היא לפעמים דרך בזיון שמבזים אותנו, אף על פי כן צריכין אנו לקבל תוכחתם, כדי לקבל על ידו את החסד, כנ"ל. כי מה שתוכחתם הולכת לפעמים בדרך בזוי, צריך לדון אותם לכף זכות. כי אין אדם נתפס על צערו, כי סובלים צער גדול מאתנו. כי אפלו מה שהוא טוב אצלנו הוא רעה אצל הצדיקים, וכעין מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות ק"ג): 'כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים'. הינו כי עסקים ושיחת חלין שלנו הוא בודאי רעה אצלם, אלא אפלו טובותינו, הינו התפלה שהיא בערכנו רק טוב, הוא רעה אצל הצדיקים בבחינת (שם): "ותפלתי ברעותיהם", כי תפלתנו מבלבלת אותם. כי כל הערבוב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפלתנו. כי כל הבלבולים וכו' וכל המחשבות שחושב האדם לפעמים, הכל באים על דעתו בשעת התפלה דיקא, והכל נשמע אליו אז דיקא, בשעה שעומד להתפלל. בבחינת (שם ק"ו): "מי ימלל גבורות ה', ישמיע כל תהלתו". 'תהלתו' - לשון (איוב ד): "ובמלאכיו ישים תהלה", הינו ערבוב ובלבולים, שאז משמיעין את עצמן דיקא בשעה שעומד להתפלל ולמלל גבורות ה'. והוא בשתי בחינות: או שבאים להתתקן מחמת שרואים שמתפלל בכונה כראוי, על כן באים להתתקן. כי עכשו הוא הזמן שיכולין להתתקן, כי יש בהם ניצוצות קדושים שצריכין תקון. או בבחינה אחרת, מחמת שאינו ראוי להתפלל, ובאין לבלבל אותו מתפלתו. על כל פנים בין כך ובין כך, בשעת התפלה דיקא באין כל הערבובים וכל הבלבולים של האדם, ונשמעין אצלו אז, ובשביל זה נקראין הבלבולים והערבובים תהלה כנ"ל, מחמת שהן באים דיקא בעת התפלה והתהלה כנ"ל. וכל התפלות האלו עם כל הערבובים באין אל הצדיקים, כי הצדיקים הם בחינת משיח, שאליו באין כל התפלות להעלותן. בבחינת (ישעיה מ"ח): "ותהלתי אחטם לך", שכל התהלות באין לבחינת משיח, שהוא בחינת חטם, בחינת (איכה ד'): "רוח אפינו משיח ה'". כי משיח הוא מורח ודאין (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, סנהדרין צ"ג:), בבחינת (ישעיה י"א): "והריחו ביראת ה'". הינו בתפלות, שהן בחינת (משלי ל"א): "יראת ה' היא תתהלל". כי הוא מורח ומרגיש בהתפלות שמקבל מהם, את כל אחד ואחד כפי מה שהוא, כי כל הערבובים של כל אחד הם בתוך התפלה כנ"ל. נמצא שהצדיקים הם סובלים צער על ידי התפלות שלנו שמבלבלין אותן כנ"ל, ובשביל זה צריך לקבל תוכחתם אף שמבזין אותנו כנ"ל:

ח אמנם לכאורה איך אפשר לו, להוכיח את כל אחד ואחד. הלא כל התפלות באין אצלו ביחד, של הכשרים ושל אותם שאינן כשרים, ואיך יודע איזה תפלה באה מזה או מזה,

כדי להוכיח אותו. אך הוא יודע זאת, על ידי העזות והתורה של כל אחד ואחד, אם תפלתו היתה כהוגן אם לאו. כי יש שני מיני עזות, כי יש עזות דקדשה, שאי אפשר לקבל את התורה כי אם על ידי זה העזות דקדשה. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב'): 'לא הבישן למד', וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ביצה כ"ה:) 'מפני מה נתנה תורה לישראל - מפני שעזין הן', וכמו שאמרו (אבות פרק ה') 'הוי עז כנמר'. ובשביל זה התורה נקראת עז, כמו שכתוב (תהלים כ"ט): "ה' עז לעמו יתן", (וכמו שפרש רש"י, וכן בזבחים קט"ז). כי אי אפשר לבוא אל התורה, כי אם על ידי עזות דקדשה. וכנגד זה, יש להפוך עזות מן הסטרא אחרא, שמשם באין תורות אחרות. שהן תורות שלהן, שהם בחינת פסילים. כי 'כל מי שיש בו עזות, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני' (נדרים כ'). ויש לו תורה מסטרא אחרא הנקראין פסילים, שהוא הפך מן התורה הקדושה שלנו שהוא בחינות: "פסל לך". כי היא נקראת פסלת, על שם העתיד. כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים נ') 'אור שהוא יקר בעולם הזה, יהיה קפוי וקל לעולם הבא. שהיא בחינות פסלת, שהוא קפוי וקל וצף למעלה. אבל תורתו היא פסלת אפלו בעולם הזה, ועל שם זה נקראין פסילים, כמו שכתוב (שמות כ'): "לא תעשה לך פסל". ומי שיש לו עזות שלהם מן הסטרא אחרא, הוא מקבל תורה שלהם בחינת פסילים כנ"ל: ועל ידי העזות שהצדיק רואה בכל אחד ואחד כפי מה שהוא, אם יש לו עזות דקדשה או להפוך, על ידי זה הוא יודע אם תפלתו היתה תפלה הכשרה או להפוך. כי גם התפלה היא על ידי עזות, כי אי אפשר לעמד להתפלל לפני השם יתברך כי אם על ידי עזות. כי כל אחד לפום מה דמשער בלבה את גדלת הבורא יתברך שמו, כמו שכתוב (משלי ל"א): "נודע בשערים בעלה" - כל חד לפום מה דמשער בלבה (זהר וירא ק"ג:). וכל אחד לפי ערכו שמשער בלבו את גדלת הבורא יתברך שמו, איך אפשר לו לעמד ולהתפלל לפניו. ובפרט התפלה שהיא פלאות, דהינו שדוד המערכות. שהמערכות מחיבין כך, וכל כוכב ומזל קבוע על משמרתו ומערכה שלו, כפי מה שסדרם הבורא יתברך שמו, שיהיו קבועים ומסדרים כך וכך, והוא בא בתפלתו ורוצה לסלק המערכות ולעשות פלאות. על כן בשעת התפלה צריך לסלק את הבושה, כמו שכתוב (תהלים כ"ב): "בך בטחו אבותינו וכו' בטחו ולא בשו". כי על ידי הבושה שמתביש מאתו יתברך, אי אפשר להתפלל, כי אם על ידי עזות כנ"ל. וזה בחינת (שם ע"ז): "אתה האל עושה פלא הודעת בעמים עזך" - שהשם יתברך עושה פלאות על ידי תפלות ישראל, שהם על ידי בחינות עזות כנ"ל, שעל ידי זה מודיע להעכו"ם את העזות דקדשה של ישראל, שעל ידי שרואין העכו"ם את הפלאות הנעשין בעולם על ידי תפלות ישראל, על ידי זה יודעין כמה גדול

העזות דקדשה של ישראל שיש להם עזות כזה, להתפלל ולעשות פלאות כנ"ל. ועל כן הצדיק על ידי שרואה העזות והתורה של כל אחד ואחד, על ידי זה יודע את התפלה שבלבלה אותו מאיזה מהם באה, ועל ידי זה יודע להוכיח אותו:

וזהו מישרא דסכינא, הינו בחינת חכמה תתאה הנ"ל, בחינת מלכות הנ"ל. שהוא למוד הנ"ל, בחינת (במדבר כ"ב): "ההסכן הסכנתי" - לשון למוד, (כתרגומו המילף, אליפנא), בחינת (ויקרא כ"ו): "חרב נוקמת", שהיא בחינת מלכות הנ"ל: מישרא, פרש רש"י: 'ערוגה'. הינו בחינת: זעקת מושל וכו', כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "כאיל תערג". במאי קטלי לה, פרש רש"י: 'במאי חותכין אותה'. הינו במה חותכין ומבדילין את המלכות הנ"ל, כדי להצילה מזעקה הנ"ל, בבחינת: חתכו לארבעה כנ"ל. והשיב להם, בקרנא דחמרא. הינו על ידי תוכחה, שעל ידי זה נתגלה החסד, ובזה קוצרין וחותכין את הד', בבחינות: "קצרו לפי חסד" כנ"ל. קרנא, זה בחינת קול המוכיח. בחינת קרן השופר, בבחינת (ישעיה נ"ח): "הרם כשופר קולך והגד לעמי פשעם", הינו תוכחה הנ"ל: חמרא, זה בחינת (בראשית מ"ט): "יששכר חמור גרם", בחינות (דברי הימים א י"ב): "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים". כי על ידי התוכחה מעלין אותה לרגלים, שהוא בחינות בינה לעתים כנ"ל: איתו לה תרי ביעי, לשון צלותא ובעותא, בחינות תפלות, אמרי, הי דחורתא והי דאכמתא, הינו שאתה אומר שעל ידי תוכחה מעלין את המלכות כנ"ל, הלא איך אפשר להוכיח, כי הלא התפלות באין ביחד, ואיך יודע להוכיח לפי התפלה, כי אינו יודע איזה תפלה של הכשר או להפך. וזהו הי דחורתא והי דאכמתא, הינו איזה תפלה מאיש כשר או להפוך. איתי להו תרי גביני, הינו בחינות (איוב י'): "וכגבינה תקפיאני". הינו בחינות תרי תורות הנ"ל, שהן בחינות קפוי וקל, בחינות פסלת, בבחינות: "פסל לך", ובחינות: "לא תעשה לך פסל" כנ"ל. ואמר להו, הי דעזי חורתא והי דעזי אכמתא. הינו תרי עזות הנ"ל, שהן עזות דקדשה, ועזות דסטרא אחרא, שמהן תרי תורות הנ"ל. ולפי העזות יכולין לידע את התפלות כנ"ל, שעל ידי זה יכל להוכיח אותם כנ"ל. שעל ידי זה חותכין ומבדילין את בחינות המלכות, ומצילין אותה מזעקת מושל, ומעלין אותה לבחינות אור הפנים המאיר ברגלים כנ"ל:

זאת התורה התחיל לומר על פסוק: "ויהי מקץ" וכו', אך לא סים לבאר זה הפסוק על פי התורה הזאת. ואמר אחר כך, שאם היה רוצה לסים פרוש הפסוק, היה צריך לומר עוד תורה כזאת כדי לבאר הפסוק:

מקולו של אדם יכולין לידע את בחינות המלכות שלו, כי יש בכל אחד ואחד בחינות מלכות. והוא נכר בקולו, כי אין שני קולות שוין, כי קול של כל אחד ואחד משנה מחברו.

ועל כן יכולין להכיר את האדם בקולו, כמו שנראה בחוש, כי כפי בחינות האדם כן הוא קולו. ועל ידי הקול, יכולין להכיר את בחינות המלכות שלו. כי יש "קול ענות גבורה, וקול ענות חלושה" (שמות ל"ב), כפי בחינת המלכות של כל אחד. ועל כן שאול שהיה רודף את דוד על שראה בו שימלך, מצינו שם במקרא כשנזדמנו יחד שאול ודוד, אמר לו שאול לדוד (שמואל א כ"ד): "הקולך זה בני דוד". שהבין שאול בהקול, שהוא חזק בבחינות המלכות. ושאל את דוד "הקולך זה בני דוד", שתמה שאול על קולו של דוד, כי הבין שהוא קול של מלך ממש. ועל כן רצה שאול לשאת את קולו, דהינו להגביה את קולו למעלה מקולו של דוד, אבל לא היה יכול. וזהו (שם): "וישא שאול את קולו ויבך", דהינו שרצה לשאת ולהגביה קולו כנ"ל, אבל היה הקול נבכה. וזה בחינות: "ויבך", שהיה הקול נבכה, קול נמוך של בכיה. על כן אמר שאול אז אל דוד: "ידעתי כי מלך תמלך", כי ידע זה על ידי הקול כנ"ל:

לא

אמרו לה, אית לן בירא בדברא, עילי למתא. איתי פארי, שדא להו. אמר להו, אפשלי לי חבלי דפארי, ואעילה. אמרו לה, ומי איכא דמפשל חבלי מפארי. אמר להו, ומי איכא דמיתי בירא מדברא למתא:

רש"י: דפארי. סבין. עשו לי חבל מסבין, ואם אין אתם עושים שאלתי, אף אני לא אעשה שאלתכם:

(לשון רבנו, זכרונו לברכה):

א צדקה היא בחינות הגלגלים, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:): כי בגלל הדבר הזה, גלגל הוא החוזר בעולם. ובשביל זה יש בה שש ברכות ואחת עשרה ברכות, (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, בבבא בתרא ט:, 'הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפיסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות), כנגד שבעה כוכבי לכת, וכנגד שנים עשר מזלות. כי הצדקה מנהגת כל גלגלי הרקיע, בבחינות (משלי ל'): "דרך הנשר בשמים". נשר דא רחמי (זהר יתרו פ:), הינו צדקה (בבא בתרא י, זהר נשא קמ"ח.): וזה שאמר שמואל (ברכות נ"ח:) נהירין לי שבילין דרקיע כשבילין דנהרדעי, הינו כשבילין דנהורי דעה, בחינות צדקה רחמי, ועקר הרחמים על ידי הדעת (עיין לקמן סי' נ"ו ק"ה קי"ט:):

ב ומה שחסר מהברכות, הלא היה צריך להיות שבעה ברכות, ושתים עשרה ברכות. ולפי הגמרא, מהנותן והמפיס אין כאן רק שבע עשרה ברכות.

דע שעקר שלמות הגלגלים, שלמות הצדקה, אינו אלא בשבת. וזה (תענית ח:): 'שמש בשבת צדקה לעניים', הינו הצדקה אין לה שלמות אור אלא על ידי שבת. על ידי שבת מאירה כשמש, בבחינות (מלאכי ג): "שמש צדקה". וזה שמסמיך התנא (ריש שבת). 'יציאות השבת שתים שהן ארבע', וסמיך לה 'פשט העני'. כי עקר התנוצצות אור הצדקה ושלמותה, אינה אלא בשבת. כי עקר החשיבות הצדקה היא האמונה, בבחינות (בראשית ט"ו): "והאמין בה'" וכו'. ושבת היא אמונה, שמאמין בחדוש העולם וביחודו. ואמונה היא מקור הברכות, בבחינות (משלי כ"ח): "איש אמונות רב ברכות", בבחינות (בראשית ב): "ויברך אלקים את יום השביעי". ואין שלמות להברכות אלא עד שיקבלו ממקור הברכות, בשביל זה כתיב בהם שש ברכות ואחד עשר, להורות שאין להם שלמות: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מכות כ"ד) 'בא דוד והעמידן על אחד עשר, בא ישעיה והעמידן על שש, בא חבקוק והעמידן על אמונה'. להורות שאין שלמות להדעת שהוא התורה, ואין שלמות לגלגלים, אלא על ידי אמונה: גם שמה שמצינו גבי גלגלים שעקר הליכתם ממערב למזרח, וגלגל היומי מכריח אותם ממזרח למערב, זה הדבר מצינו גבי צדקה. מזרח, זה בחינות הנותן צדקה. בבחינות (ישעיה מ"ג): "ממזרח אביא זרעך", בבחינות (הושע י): "זרעו לכם לצדקה". ומערב, זה המקבץ הצדקה, הינו העני, בבחינות: "וממערב אקבצך". וזה: 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית' (מדרש רות פרשה ד'). כי עקר התנועה ממערב למזרח, הינו עקר העשיה העני עושה עם בעל הבית:

ג ודע שאין קיום אמונה אלא על ידי בחינות ברית, בבחינות (תהלים פ"ט): "ובריתי נאמנת לו". וזהו שנאמר ברית בשבת, כמו שכתוב (שמות ל"א): "ברית עולם ביני ובין בני ישראל" וכו'. וזה (ירמיה ל"ג): "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", כי "חקות שמים וארץ", הינו הגלגלים, תלויים בברית:

ד ודע שהיסורים שיש לאדם בדרכים, היא בסבת גלגלי הרקיע. כי אין לך דבר מלמטה, שאין לו כוכב מלמעלה. יש כוכבים שהם מגדלים מיני עשבים באיזהו מקומות שהם מאירים, ויש שהם מחיבים שיהא דרך בני אדם במקומות שהם מאירים ויש שהם מחיבים שיהיה מדבר, ויש שהם מחיבים שיהא ישוב במקומות שהם מאירים. ולפי ההתנוצצות הכוכבים על המקום, כן המקום מתנהג: וזהו בחינות (איכה א'): "דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד", "מועד", זה בחינות גלגלי הרקיע שעל ידם נחשב הזמן: וזהו (משלי ד'): "דרך רשעים כאפלה", שאין כוכבים ומזלות מאירין להם, ועל ידי זה נכשלים. והכל תלוי בברית, בבחינות: "אם לא בריתי" וכו': וזהו 'כל הדרכים בחזקת

סכנה' (ירושלמי ברכות פ"ד, מדרש רבה קהלת), בחינות (במדבר כ"ב): "ההסכן הסכנתי" (עיין סנהדרין ק"ה: שעשה מעשה אישות), הינו שהדרך תלוי בשמירת הברית. ובשביל זה חיב אדם לפקד את אשתו קדם שיצא לדרך (יבמות ס"ב:), כדי שלא יהיה בבחינות (בראשית ו'): "כי השחית כל בשר את דרכו", הינו שעל ידי שמירת הברית לא יהיה לו צער בדרך:

ה ויש שני בחינות ברית, בחינות אברהם, ובחינות אליעזר. אברהם, הוא ברית עלאה, שהוא רקיע המבדיל בין מיין עלאין למיין תתאין. והוא בחינות בן חורין, בבחינות (קהלת י'): "אשריך ארץ שמלכך בן חורין". והוא עבד תולדין, בבחינות (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו בחרן". כי החרות תלויה בברית, בבחינות (זכריה ט): "בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור": ואליעזר, הוא ברית תתאה. בבחינות (שמות כ"ג): "כי שמי בקרבו" 'שמו כשם רבו' (סנהדרין ל"ח: (מובא ברש"י שם

שהוא חנוך, מט"ט. בחינות (בראשית י"ד): "וירק את חניכיו" (עיין נדרים לב). בחינות (משלי כ"ב): "חנוך לנער" (זוהר בראשית לז). בחינות (קהלת שם): "אי לך ארץ שמלכך נער". והוא תחת ברית עלאה, בבחינות (בראשית כ"ד): "שים נא ידך תחת ירכי": והוא רקיע המבדיל בין מיין דכין למיין מסאבין, בין אסור והתר, ובין כשר ופסול, ובין טמא וטהור (עיין תיקון ל). וזהו בחינות: "חנוך לנער על פי דרכו", "על פי" דיקא, הינו תורה שבעל פה:

וברית עלאה, הוא שמירת הברית קדש. וברית תתאה, הוא שמירת אסור והתר וכו' וצריך לאדם להיות לו אלו שני בחינות ברית, הינו שיהא צדיק ולמדן. כי 'לא עם הארץ חסיד' (אבות פרק ב'). צדיק, נקרא על ידי שמירת הברית קדש (זוהר נח נ"ט: ועוד). ולמדן, על ידי אסור והתר:

וזהו (מועד קטן י"ז): 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות' וכו', צריך שיהא צדיק ולמדן. מלאך, זה בחינות למדן, בחינות מט"ט כנ"ל. צבאות, אות הוא בצבא דילה, בחינות צדיק אות ברית (עיין ברע"מ פנחס רל"ו. ועיין חגיגה ט"ז). ובכל מקום שמזכר צדיק, גם ברית תתאה נכלל בו, כי התחתון נכלל בעליון, בבחינת ידך תחת ירכי:

ו ומי שהוא בבחינת ברית, אזי (אדרא נשא קמ"ב.): 'חסד מתגלה בפמא דאמה', בבחינת (תהלים פ"ט): "לעולם אשמר לו חסדי וברית נאמנת לו". ובשביל זה נתנה מדת חסד לאברהם, כי הוא היה ראש למאמינים וראש לנמולים: וכשנתגלה החסד, הינו האהבה וההשתוקקות, בבחינות (שיר השירים ב): "כי חולת אהבה אני". אזי הוא עושה נפשות, בחינות (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו", הינו שעושה נקדות לאותיות התורה.

כי אותיות בלא נקדות, כגוף בלא נפש, שאין להם שום תנועה ופעלה בלא נפש. כן הצטרפות וזווגן של האותיות ברל"א שערים, לעשות איזה פעלה, אין להם כח אלא לפי הנקדות. והנקדות הן האהבה והכסופין, בבחינות (שיר השירים א'): "נקדות הכסף", והכסופין הן הנפש, בבחינות (תהלים פ"ד): "נכספה וגם כלתה נפשי". ולפי הכסופין כן הנקדות, אם כוסף לרע עושה הנקדות רעים, ואזי נצטרפים האותיות ונזדוגים לעשות פעלות רעות, ואם כוסף לשוב בתשובה, נעשה נקדות טובות, הינו נפשות טובות, ומתנועעים האותיות ונזדוגים לעשות פעלות טובות, וזהו (שיר השירים שם): "תורי זהב נעשה לך", כדאיתא בזהר (וישב דף קפ"ו:): 'אתערותא דזווגא מסטרא דצפון', "ומצפון זהב יאתה" (איוב ל"ז). וזהו: "תורי זהב נעשה לך", הינו אתערותא דזווגין והצטרפותן של אותיות התורה, לפעל איזהו פעלה, אינו אלא על ידי נקדות הכסף, אין להם שום תנועה אלא על ידי נקדות, שנעשה על ידי הכסופין: וזהו: "אם הרב דומה למלאך ה' צבאות" כנ"ל, אזי בודאי חסד ואהבה מתגלה, והשתוקקות נתגלה, שהם הנקדות, אזי "תורה יבקשו מפיהו", אזי אותיות התורה בעצמן מבקשים ממנו שידבר אותם, כדי שיהיה להם נקודות ונפשות:

ז ודע שלא די לאדם בהשתוקקות בלב בלבד, כי צריך האדם להוציא בשפתיו כסופיו, ועל זה נסדר סדר התפלות. כי על ידי השתוקקות בלב, נעשה נפש ונקדות בכח. וכשמוציא את תשוקתו בפיו, אזי נעשה הנפש בפעל. כי עקר מוצא הנפש היא מפיו, בבחינת (שיר השירים ה'): "נפשי יצאה בדברו". ובשביל זה "תורה יבקשו מפיהו", "מפיהו" דיקא. וגם תרגומו של (בראשית ב'): "ויהי האדם לנפש חיה", תרגומו: "לרוח ממללא", כי עקר הנפש מהדבור:

ח וזהו (קהלת ח'): "יש הבל אשר נעשה על הארץ" וכו', זהו בחינת גלגולי נפשות, כשאדם משתוקק לאיזה דבר, ומוציא השתוקקותו אחר כך בהבל פיו כנ"ל, אזי נעשה הנפש. והנפש הזאת הינו הרוח ממללא, הולכת באויר, ומגיע לאדם אחר, ומעוררת את האדם אחר לתשוקה. ולפי התשוקה, לפי הנפש, לפי הרוח ממללא, כן נתעורר האדם. אם התשוקה בא מצדיק לרשע, אזי נתעורר הרשע בהרהורי תשובה, בבחינות: "יש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים". ואם להפך, להפך. והכל נעשה על ידי ההבל פיו שהוא הנפש, כי זה ידוע לכל, שעקר הדבור הוא, שכלי הדבור מכין באויר, ואויר הזה פוגע באויר הסמוך לו, והסמוך בסמוך, עד שמגיע לחברו, ושומע חברו האותיות. וכשהוא מקבל דבורו, הוא מקבל נפשו ונתעורר לדבר הזה:

ט ומי שהוא במדרגת אברהם, הינו בחינות בעל נפש, אזי בודאי כל אכילותיו וסעודותיו בבחינת לחם הפנים. בבחינת (בראשית י"ז): "התהלך לפני", "התהלך", זה בחינת רגלין, בחינת פרנסתו. בחינת (דברים י"א): "ואת היקום אשר ברגליהם", (ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה, סנהדרין ק"י זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו). "התהלך לפני", שנעשה מהם בחינת פנים. וזה בחינת (שמואל א כ"א): "לחם חם ביום הלקחו", הינו לחם הפנים, הם לחם חם, דרגין דאברהם, שהוא בחינת (בראשית י"ח): "כחם היום": ואז כל העכו"ם וכל הכוכבים ומזלות שהם תחתיהם, כלם הן טורחין בשביל זה האיש. בבחינת (תהלים ק"י): "שב לימיני", בחינת אברהם, "עד אשית אויביך הדום לרגליך", שהם טורחים בשביל פרנסתך. בבחינת (במדבר י"ד): "לחמנו הם סר צלם מעליהם", 'כי מראה חמה עמקה מן הצל' (בבא בתרא פ"ד), 'חמה' בחינת "כחם היום", בחינת "לחם חם". אבל כשסר צלם, אזי נתעלה ונתראה מראה חמה, דרגה דאברהם. והם נשפלים תחתיו, בבחינת: "עד אשית אויביך הדום" וכו'. וזהו: "התהלך לפני והיה תמים" בבחינת (דברים י"ח): "תמים תהיה עם ה' אלקיך" - שלא תצטרך לדרש אחר כוכבים ומזלות (פסחים קי"ג:), כי תהיה למעלה מהם: וזהו (שם ט"ז): "ולא יראה את פני ה' ריקם" - ברגלים, שאז נתגלין פני ה', בחינת פנים. ובזה שכל אחד מביא עולת ראיה מיגיעתו שמתיגע כל השנה, על ידי זה נתתקן ונתעלה כל לחמו ופרנסתו, בבחינת לחם הפנים: וזהו שהשיב הקדוש ברוך הוא למשה (שמות ל"ג): "פני ילכו והניחותי לך", כי משה בקש כפרה, והשיב לו: "פני ילכו", שיתקנו בחינת רגלין, בבחינת פנים, אזי יתכפר להם, 'כי שלחן דומה למזבח שמכפר' (חגיגה כ"ז). וזהו (שם): פתח ב"מזבח" וסים "זה השלחן אשר לפני ה'", "לפני" דיקא, שיהיה דיקא בבחינת פנים, ואזי מכפר: ולעתיד יתקים (ישעיה ל'): "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך", שאזי יתגלה בחינת פנים. כי עכשו פני ה' מסתר בדרך הטבע, בהנהגת המזלות, בבחינת (דברים ל"א): "והסתרתי פני מהם והיו לאכל", ועכשו מראה החמה עמקה מן צלם. וזה בחינת (ישעיה י"ח): "צלצל כנפים", שהכנפים וההסתרה שהנהגתו מכנף ומסתר בהם, וזהו הצל שמסתיר אור החמה. ואין זה אלא מחמת שאור החמה, אין מאיר בשלמות, ואין זה אלא מראה החמה, מראה דיקא. אבל לעתיד שאז יתקים: "וזרחה לכם שמש", שהחמה בתקפה יתגלה, בבחינת 'עתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה' יא) עיין נדרים ח' ע"ז ג'). אזי יתקים: "ומרפא בכנפיה" (מלאכי ג'), הינו שלא יכנף עוד מוריך כנ"ל:

וזהו מה ששאלו סבי דבי אתונא: אית לן בירא בדברא, עילה לה למתא. בירא - זה בחינת בר ומזון, שהוא בחוץ ולאחורי הקדשה, בבחינת: "והסתרתי פני מהם" וכו'. עילה לה

למתא, - לפנים, שיהיה בבחינת לחם הפנים כנ"ל. איתא פארי ושדי להו, ואמר לון, אפשילו לי חבלי. פארי - זה שבת אמונה. כפרוש רש"י (דברים כ"ו): "את ה' האמרת וה' האמירך" - לשון פארי ושבח, שאנו מפארין את הקדוש ברוך הוא, ואנו מאמינים בו, ואומרים: "ה' אחד". ושדי להו - זה בחינת ברית, בחינת שדי (עיין לעיל סי' י"א אות ג') כנ"ל. וחבלי - זה בחינת אהבת חסד שמתגלים בפמא דאמה כנ"ל, כמו שכתוב (הושע י"א): "בחבלי אדם אמשכם בעבתות האהבה". הינו על ידי שבת וברית, נתגלה אהבה כנ"ל. ועל ידי האהבה, באים לבחינת לחם הפנים כנ"ל: (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה):

זאת התורה נאמרה על פסוק: "ויסב אלקים" - אין הסבה אלא סעדה, כדאיתא במדרש (שמות פרשה כ'). הינו בחינת פרנסה, בחינת בר ומזון, שהוא בחינת 'בירא', כמבאר לעיל: וגמר באור הפסוק על פי התורה הזאת, לא זכינו לקבל: (ענין מעלת הכסופין דקדשה וכו' הנזכר לעיל בתוך התורה הזאת, שמעתי מפיו הקדוש תחלה בבאור יותר עם עוד כמה חדושים שלא נזכרו כאן כלל, וכן בענין האמונה ושאר הבחינות שנזכרו כאן שמעתי גם כן מפיו הקדוש תחלה, פסקא פסקא, בסגנון אחר קצת, על כן אעתיקם הנה. וזהו)

זווגן והצטרפותן של האותיות הוא על ידי הנקדות, כי הנקדות הם החיות והתנועה של האותיות. ובלי הנקדות האותיות הם כגלם, ואין בהם שום תנועה. ועל כן הנקדות הם בחינת נפש, כי כמו שהנפש הוא חיות האדם, וכל תנועה שאדם מתנועע, הכל הוא על ידי הנפש, ובלתי הנפש הוא כגלם, כן הנקדות הם החיות והנפש של האותיות, ובלי הנקדות הם כגלם, ואין להם שום תנועה וחיות. רק על ידי הנקדות הם מתנועעין, ועל ידי הנקדות נזדוגין ונצטרפין האותיות: ועקר התהוות הנפש, הוא על ידי ההשתוקקות והכסופין של איש ישראל אחר השם יתברך. כל אחד לפי מדרגתו שהוא נכסף ומשתוקק ומתגעגע להגיע אל מדרגה למעלה ממנה, על ידי הכסופין אלו נעשה נפש. כמו שכתוב (תהלים פ"ד): "נכספה וגם כלתה נפשי", הינו מה שאני נכסף וכלה אחר השם יתברך, מזה בעצמו נעשה נפשי. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ביצה ט"ז.): "וינפש" - 'כיון ששבת וי אבדה נפש'. הינו שבתחלת השבת שצריך לקבל נפש יתרה אנו זוכרין מאבדת הנפש בחל, ואומרים: "וינפש", וי אבדה נפש, ומתחילין להתגעגע אחריה. ועל ידי זה בעצמו שאנו מתגעגעין אחר הנפש, מזה בעצמו נתהוה הנפש היתרה:

וזה בחינת (שיר השירים א'): "נקדות הכסף", הינו שעל ידי הכסופין נעשין הנקדות, שהם בחינת נפש. הינו שעל ידי מה שהוא נכסף ומשתוקק לדבר, אם לטוב או לרע,

חס ושלום, אזי לפי הכסופין נעשו נקדות, ונצטירין האותיות שבתוך הדבר שהוא נכסף. כי כל דבר יש לו אותיות, אך שהאותיות בעצמן הם כגלם, ואין להם שום ציור בלי נקדות. ולפי הכסופין וההשתוקקות של האדם, כך נצטירין האותיות על ידי הנקדות שהם בחינת נפש שמקבלין על ידי הכסופין. הינו אם הוא נכסף לדבר טוב, נעשה מהכסופין נפש קדושה. ונעשים נקדות, בחינת "נקדות הכסף". ואזי נצטירו האותיות שהיו כגלם, ונעשים כלי לקבל טוב. וכן להפך, חס ושלום, אם נכסף לרע, חס ושלום, נעשים מהכסופין נפשות שהם בחינת נקדות, ונצטירו האותיות ונעשים כלי לקבל רע, חס ושלום. כי "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" (איכה ג'); רק כל אחד לפי מה שהוא מציר ועושה כלי לקבל טוב או רע, חס ושלום, על ידי הכסופין וההשתוקקות שלו, על ידי זה נעשה הנפש בחינת נקדות. ועל ידי הנקדות מתנועעים האותיות, ונצטירו לטוב או להפך, חס ושלום: אך כדי שתצא הנפש מכח אל הפעל, צריך לדבר בפה הכסופין והשתוקקות, שהוא נכסף ומשתוקק. כמו שכתוב (שם ה'): "נפשי יצאה בדברו", שעל ידי הדבור יוצאת הנפש מכח אל הפעל. כי על ידי ההשתוקקות נתהוה הנפש בכח, ועל ידי הדבור שהוא מדבר בפיו ההשתוקקות, נגמר הנפש ויוצאה מכח אל הפעל: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מועד קטן י"ז): 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו', כי אותיות התורה הם פועלים, כי הם החיות של כל דבר. כמו שכתוב: 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', ו'אין טוב אלא תורה' (ברכות ה.), כי הם מנהיגין את כל העולם. אך האותיות בעצמן הם כגלם, ואין להם שום תנועה וחיות, ואין להם שום ציור. ועל כן יש להתורה שני כחות, 'זכה נעשה לו סם חיים' (יומא ע"ב: ועין תענית ז') וכו'. כי כל אחד לפי מה שהוא נכסף, כך הוא מציר ומפרש אותיות התורה. כי בהתורה כלול אחיזת טוב ורע, "וצדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם" (הושע י"ד). הינו כל אחד לפי הכסופין שלו שמהם נעשים נפשות, על ידי זה עושה נקדות לאותיות התורה, ונצטירו האותיות, ונתפרשו לטוב או להפך, חס ושלום. ולפי מה שנצטירין, כך הם פועלים בעולם. ועל כן אותיות התורה מבקשים להצטיר מפי צדיק, שהוא מדבר הכסופין דקדשה שלו, שעל ידי זה מקבלין האותיות נקדות ונצטירין לטוב. וזהו: 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות', כי הרב צריך גם כן שיהיה לו שני כחות שיש להתורה סם חיים וסם וכו', באפן שיהיה אפשר להמתקרב אליו לקבל כרצונו, "צדיקים ילכו, ופשעים יכשלו". אם הוא משתוקק לעבודת השם יתברך, יוכל לקבל מהרב דרך ישרה לעבד את ה'. ואם לאו וטינא יש בלבו, יוכל גם כן למצא בהרב דבר שיקצץ בנטיעות ויכפר בכל, חס ושלום: וזה בחינת (חגיגה י"ד:): 'ארבעה שנכנסו לפרדס, רבי עקיבא

נכנס בשלום ויצא בשלום, בן עזאי הציץ ונפגע, בן זומא הציץ ומת, אחר קצץ בנטיעות'. ואלו הארבע בחינות הם בחינות צדיק ורשע עובד אלקים ולא עבדו, האמורים בפסוק (מלאכי ג'): "ושבתם וראיתם בין צדיק וכו' ואלו הארבע בחינות הם נמצאים בכל בני אדם הרוצים לכנס לעבודת ה', ולהתקרב להצדיק והרב שבדור. כי יש מי שהוא נכנס ונתקרב להצדיק, והוא מקבל ממנו דרך ישרה לעבודת ה' לפי מדרגתו וערכו. והוא בחינות צדיק, בחינות רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום. ויש מי שהוא בחינות הציץ ומת, הציץ ונפגע. הינו שנתלהב לבו מאד, מגדל האור וההתלהבות שהאיר בו הצדיק ביתר שאת למעלה ממדרגתו, ועל ידי זה יוכל למות. וזה בחינת הציץ ומת, בחינות עובד אלקים. ויש מי שיוצא מדעתו מחמת שעולה למעלה ממדרגתו, והוא בחינות הציץ ונפגע, בחינות לא עבדו. אך על כל פנים אפלו הציץ ומת הציץ ונפגע, שניהם הם בחינות צדיק, ועליהם גם כן נאמר: "צדיקים ילכו בם", רק שלא נכנסו ויצאו בשלום כמו רבי עקיבא. ויש מי שמתקרב להצדיק ומקצץ בנטיעות וכופר בכל, חס ושלום, והוא נקרא רשע, וזה בחינות אחר. וזה בודאי 'טינא היתה בלבו', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם ט"ו:): על אחר. ועל כן בהכרח שימצא בהצדיק את שלו, שימצא דבר שיקצץ בנטיעות על ידו, ועל זה נאמר: "ופשעים יכשלו בם". כי הרב בהכרח שיהיה לו שני הכחות אלו כנ"ל:

וזה בחינת: "מלאך ה' צבאות", כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם א.): על אחר, מאי חזא, חזא מט"ט דקא יתב וכו', אמר שמע מנה וכו', רבי עקיבא דרש: ה' צבאות שמו, אות הוא בצבא שלו (שם איתא אדון הוא וכו' וע"ש בחא"ג. ובע"י הגי' אות הוא וכו' וכ"ה בזוהר ובתקונים בכ"מ). ועל כן צריך הרב שיהיה לו שני בחינות אלו, בחינות מלאך, הינו מט"ט, ובחינות ה' צבאות, וזהו: דומה למלאך ה' צבאות. ואזי אפשר להנכנס ונתקרב אליו לקצץ בנטיעות על ידי בחינות מלאך, כמו אחר שקצץ בנטיעות על ידי שראה מט"ט שהוא מלאך, שהוא יושב וכו', שעל ידי זה טעה ואמר שהוא רשות בפני עצמו, חס ושלום, כנ"ל. או לכנס וליצא בשלום, על ידי בחינות ה' צבאות, כמו רבי עקיבא. כי כל צדיק צריך שיהיה למדן בתורה, וחסיד במעשים טובים. כי אם אינו למדן, אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'ולא עם הארץ חסיד'. ולמדן בלבד בודאי אינו כלום, כי אפשר להיות למדן ורשע גמור. ולא זכה נעשה לו סם מות, על כן צריך שיהיה למדן וחסיד (עיין זוהר פנחס רי"ג: והאי צדיק חסיד איקרי ועיין מק"מ שם:). ושתי בחינות אלו, הם בחינות: 'מלאך ה' צבאות'. כי מה שהוא למדן בתורה, הוא בחינת מלאך שהוא מט"ט. כמו שכתוב (בתקונים תקון ל' דף ע"ב): "ויאמר אלקים יהי רקיע ויהי מבדיל בין

מים למים, דא מט"ט. שהוא בחינות משנה, המבדיל ומפריש בין מיין דכין ובין מיין מסאבין, בין טמא לטהור, אסור ומתר וכו'. וצריך להדמות לקונו להיות חסיד במעשים טובים, וזה בחינות ה' צבאות. אך מי שטועה וסובר שבחינות למדן לבד הוא העקר הוא בחינות: אחר שקצץ בנטיעות, על ידי שסבר שמלאך מט"ט בעצמו הוא רשות, חס ושלום. אך באמת מט"ט בעצמו בלי הקדוש ברוך הוא אינו כלום, ואין לו שום רשות. כך התורה בלא מעשים טובים אינה כלום, אדרבא לא זכה כו'. ומחמת שני הבחינות אלו שצריך להיות להצדיק, למדן וחסיד, והם בחינת מלאך ה' צבאות. על ידי זה נמצא בהצדיק שני כחות שיש להתורה, סם חיים וסם מות. ואפשר להמתקרב אליו, למצא בו דבר שיקצץ בנטיעות, או לכנס ולצאת בשלום: וזהו: 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות', הינו שהוא למדן בתורה, ועובד את ה', ועל ידי זה הוא מציר אותיות שהתורה לטוב. אזי 'תורה יבקשו מפיהו', שאותיות התורה מבקשין לקבל נקדות ולהצטיר מפיו, הינו על ידי שפיו ידבר ההשתוקקות והכסופין דקדשה שלו, שעל ידי זה נגמרין ויוצאין הנפשות, ונעשין נקדות להאותיות, ונצטירו ונעשין כלי לקבל טוב. כי על ידי הנקדות, נזדוגו ונצטרפו האותיות כנ"ל:

וזה שכתוב: "תורי זהב נעשה לך עם נקדות הכסף", כי זהב הוא בחינות זווג, כמו שכתוב (איוב ל"ז): "מצפון זהב יאתה". ואתערותא דזווגא מסטרא דשמאלא, שהוא צפון (זהר וישב דף קפ"ו:): וזהו: "תורי זהב נעשה לך", שאותיות התורה נזדוגין ונצטרפין על ידי נקדות הכסף. כי זווגן והצטרפותן של האותיות היא על ידי הנקדות, שנעשים מהכסופין וההשתוקקות, שעל ידם נתהוין הנפשות. שהם בחינות נקדות. כי על ידי הכסופין נעשה זווג. כי על ידי מה שהוא נכסף אל הדבר, נעשה נפש. ועל ידי מה שהוא נכסף לדבר, חוזר הדבר וכוסף אליו. ומזה נתהוה גם כן נפש. והנפשות מזדוגין, ואחר כך באים לבחינות עבור ולדה. וזהו ענין הכתוב בזהר הקדוש (לך לך דף פ"ה:): 'תאבותה דנוקבא עבד נפש נוקבא, ותאבותה דדכר עבד נפש דכר'. כי מה שהוא נכסף הוא בחינות תאבותה דנוקבא, והוא עבד נפש נוקבא. ומה שהדבר חוזר ונכסף אליו, הוא בחינות תאבותה דדכר, ועבד נפש דכר. ואחר כך באים לבחינות עבור ולדה, כמו שכתוב בזהר שם: וזה בחינות גלגולי הנפשות, כי הדבור שמשם יוצאים הנפשות, נעשה על ידי חתוך האותיות באויר. כי המוצאות מכים זה בזה, וחותכים האותיות באויר. והאוירים מכים זה בזה, עד שמגיעין לאזן השומע. ועל ידי חתוך האותיות באויר נעשה הדבור, שמשם יוצאין הנפשות. כי האויר הוא החיות של כל דבר, ובלי אויר אי אפשר לחיות. והוא בחינות הנפש, והנפשות יוצאים ומתגלגלים:

וכלל הדבר, שמאד יקר הכסופין וההשתוקקות לדבר שבקדשה. כי על ידם נתהוה נפש, ונגמר על ידי הדבור כנ"ל, ויוצא ומתגלגל. ולפעמים מתגלגל ובא הנפש דקדשה לתוך הרשע, ונופלים לו הרהורי תשובה, ותוכל להחזירו למוטב. וכן להפך, כמה רעות גורמים הכסופין לדבר רע, חס ושלום. כי הנפש שנתהוה על ידי כסופין רעים, מתגלגל לפעמים לתוך הצדיק, ותוכל להחטיאו, חס ושלום: וזה בחינת (קהלת ח'): "יש הבל אשר נעשה על הארץ" וכו', "הבל", הוא בחינת הבל פה, שמשם יוצאים הנפשות. ועל ידי זה "יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים", על ידי שמתגלגל לתוכן נפש מכסופין רעים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, על ידי שמתגלגל לתוכן נפש מכסופין טובים: ולפעמים הצדיק מתקן הנפש רעה שמתגלגל אליו, וכן הרשע מקלקל הנפש קדושה שמתגלגל בתוכו. אך בתחלה בעת שמגיע הנפש, על זה אמר הכתוב: "יש צדיקים שמגיע" וכו'. כי בודאי נופלים לו הרהורי עברה בעת שמגיע אליו נפש רעה מכסופין רעים. אך אחר כך אפשר שתחטיאו, ואפשר שהוא יתקן הנפש: וכן יש רשעים שמגיע וכו', שנופלים לו בודאי הרהורי תשובה, בעת שהגיע אליו נפש קדושה מכסופין קדושים. אך אחר כך אפשר שהוא יקלקל הנפש הקדושה, או שתחזירו למוטב: וזה סוד 'נפילת אפים', שכונתו להעלות הנפש בבחינות העלאות מיין נוקבין ולעשות יחוד. כי על ידי הכסופין וההשתוקקות, שזה בחינות העלאת מיין נוקבין כידוע, מזה בעצמו נעשה נפש ונתעלה ונעשה יחוד וזווג כנ"ל: על ידי הכסופין נעשין הנפשות, שהם בחינות נקדות, ונזדוגו הנפשות וכו'. וזה בחינות זווגן והצטרפותן של הנקדות, שהם בחינות זווגי הנפשות: ועל ידי הנקדות נזדוגו ונצטרפו האותיות, זה בחינות זווגי הגופות: וזה שכתוב (במדבר כ"ג): "לא הביט און ביעקב", על דרך שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, 'מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה' (קדושין מ' ועין ירושלמי פאה פרק א'). וזהו: "לא הביט או"ן, ראשי תבות וי אבדה נפש (ביצה ט"ז), שהוא בחינות השתוקקות וכסופין כנ"ל. הינו שהשתוקקות וכסופין רעים אין הקדוש ברוך הוא מצרף, וזה: "לא הביט און ביעקב": וזה שכתוב (תהלים קמ"ה): "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם", הינו שצריכין שני הבחינות רצון ודבור כנ"ל. כי הרצון שהוא הכסופין פועל שנעשה הנפש בכח, ועל ידי הדבור יוצא הנפש מכח אל הפעל, ואז נעשה בקשתו, על ידי שמציר האותיות לטוב וכו' וכנ"ל. וזהו: "רצון יראיו יעשה", כי על ידי הרצון שהוא הכסופין נעשה הנפש בכח, ואז נעשה בקשתו ורצונו בכח, בחינות: "רצון יראיו יעשה". ואחר כך, "ואת שועתם", שמדברים בפיהם ההשתוקקות והרצון והכסופין שלהם, על ידי זה, "ישמע ויושיעם". כי על ידי הדבור

נגמר הנפש ויוצא מכח אל הפעל, ואזי נצטירו האותיות, ונעשים כלי לקבל טוב, ונתמלא בקשתו בפעל כנ"ל. כי כפי הנפש שעושה בכח או בפעל, כן נעשין נקדות להאותיות, וכן נצטירין האותיות, וכך הם פועלים ועושים בקשתו ורצונו כנ"ל:

שיך לעיל, למה שכתוב שם שלמדן בלבד בודאי אינו כלום וכו', ומי שטועה וסובר, חס ושלום, שלמדן לבד הוא העקר, הוא בחינות אחר שקצץ בנטיעות, כי יכול להיות למדן ורשע גמור וכו' כמבאר לעיל. וכן אפלו הצדיק לפעמים כשנופל ממדרגתו, כידוע שאי אפשר לעמד תמיד בקביעות על מדרגה אחת. אזי בעת שנופל ממדרגתו, אם ירצה להחזיק עצמו במדרגת למדן שנשאר לו, הוא לא טוב, רק צריך להחזיק עצמו ביראת שמים מה שיש לו עדין מהרשימו שנשאר לו. עין בתקונים, ס"ט דף ק"ב: אמר לה: "כי ביום אכלך ממנו" כתיב אמר לה: בההוא יומא הציץ ומת. אמר רבי שמעון: בגין דא כתיב: יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים וכו', עין שם והבן:

שלמות כל הדברים היא האמונה, ובלתי האמונה כל הדברים חסרים. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (בבא בתרא ט'): לענין צדקה, 'הנותן פרוטה לעני מתברך בשש, והמפיסו באחד עשר'. ובין בנותן צדקה ובין במפיס העני הנ"ל, חסר א'. כי ראוי להיות שבע ושתים עשרה, כנגד שבעה כוכבי לכת, וכנגד שנים עשר מזלות. כי צדקה הוא בחינות גלגלים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנ"א:): "כי בגלל הדבר הזה יברכך" - גלגל הוא שחוזר בעולם. וכמו שהגלגל יש לו שתי תנועות, אחת תנועה הטבעית ממערב למזרח, ואחת תנועה ההכרחית ממזרח למערב, מה שהגלגל היומי חוזר ומתגלגל ממזרח למערב, ומכריח עמו כל הגלגלים. כן לענין צדקה אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם הבעל הבית', שזה בחינות שני תנועות, ממערב למזרח וממזרח למערב, דהינו מהעני לבעל הבית ומבעל הבית להעני. (וכמבאר לעיל בלשונו, זכרונו לברכה). כי כל השפע והברכות באים על ידי הגלגלים, כי על ידם מנהיג הקדוש ברוך הוא העולם כידוע. ועל כן היה ראוי שיהיו הברכות האמורים אצל צדקה שבע ושתים עשרה, כנגד הגלגלים. אך בזה הורו לנו רבותינו, זכרונם לברכה, שהצדקה חסרה ואין לה שלמות, ועדין חסר אחת, הן בנותן והן במפיס. הינו שחסר האמונה שבלעדיה הצדקה חסרה עדין, ועל ידי האמונה נשלם ומאירה בחינות הצדקה: וזה שכתוב: "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", שעל ידי האמונה נחשבת הצדקה, כי בלתי האמונה היא חסרה: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, 'שמש בשבת צדקה לעניים', כי שבת היא בחינות אמונה, כי שבת הוא מעיד על יחודו ועל חדוש העולם כמובא בספרים. ועל ידי אמונה, שהוא בחינות שבת, מאירה

הצדקה. וזה: "שמש בשבת צדקה", שמש לשון אור, הינו שבשבת שהוא בחינות אמונה, מאירה הצדקה כנ"ל: וכן התורה גם כן חסרה בלי אמונה, ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כ"ד) בא דוד והעמידן על אחד עשר, בא ישעיה והעמידן על שש, נמצא שחסר גם כן אחד מן המנין, מכון ממש כמו שאמרו אצל צדקה שש ואחת עשרה, כי התורה חסרה בלי אמונה, וזה שאמרו: 'עד שבא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה', כי על ידי האמונה נשלם התורה: וזה כונת התנא שהתחיל במשנה 'יציאות השבת שתים שהן ארבע כיצד העני' וכו' 'פשט העני את ידו לפנים', שבתחלת שבת התחיל תכף במצות צדקה, לרמז שבשבת נשלם ומאירה הצדקה כנ"ל, 'שמש בשבת צדקה לעניים'. כי על ידי שבת שהוא בחינות אמונה, נשלם ומאירה הצדקה, ועל ידיהם נתמלאו הברכות שהיו חסרים. כי אמונה הוא מקור הברכות, כמו שכתוב (משלי כ"ח): "איש אמונות רב ברכות". וכן שבת נאמר בו, 'כי היא מקור הברכה' (בהזמר "לכה דודי"): וזה שכתוב (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך" וכו', כי יש דרכים רחבים שהם דרך הכבושה לרבים, וכן יש שבילים, וזה הדרך והשביל נמשך לכאן, וזה לכאן. ולכל דרך ושביל יש כנגדו בגלגלים דרך ושביל. וכן בין דרך לדרך גדל כאן עשבים, כן יש גם כן נגד כל עשב ועשב כוכב שהוא כנגדו, שהעשב גדל מכחו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה בראשית פרשה י'): 'אין לך כל עשב ועשב שאין לו כוכב' וכו'. ולפעמים כשאדם יש לו עכוב וצער בדרך, הוא מחמת שכנגד המקום הזה יש שם עכוב בהכוכב, שאינו מאיר בשלמות. ועל כן התקנה לזה לתן צדקה קדם שיצא לדרך, כמה שכתוב: "צדק לפניו יהלך וישם לדרך" וכו'. כי על ידי הצדקה יאיר הכוכב, כי על ידי צדקה מאירין הגלגלים כנ"ל. ועל כן על ידי הצדקה שנותן, יבטל עכובו שיש לו בהדרך, שנמשך מהעכוב שיש בהגלגלים והכוכבים כנ"ל: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (הוריות י): 'כוכב אחד יש שמתעה את הספינות', הינו כשהספינה מגיעה תחת אותו כוכב אזי הספינה תועה בדרך, מחמת שזה הכוכב אינו מאיר בשלמות: שמש הוא בחינות ברית (עיין זוהר שמות ג' ע"ב פנחס דרי"ז:). ועל ידי פגם הברית אין לנו מאור השמש, כי אם מראה חמה. ועכו"ם נקראים צל, כמו שכתוב (ישעיה י"ח): "הוי ארץ צלצל כנפים, והם מכסים אור השמש". וזהו בחינות 'צלצל כנפים', מלשון "ולא יכנף עוד מוריך". וזהו בחינות 'מראה חמה עמקה מן הצל', כי אף שישראל עקר, על כל זה העכו"ם מכסין עליהם כאלו כל העולם שלהם, ומכסין העולם בדרך הטבע. כי באמת הקדוש ברוך הוא מנהיג העולם, והם מכסים הנהגת השם יתברך כאלו מתנהג, חס ושלום, על ידי הכוכבים ומזלות בעצמן. אך לעתיד לבוא יעביר אותם, ואז יקים: "סר

צלם", ואזי יתגלה אור השמש. בבחינות: "וזרחה לכם יראי שמי שמש", הינו שיתגלה אור השמש. וזהו: "ומרפא בכנפיה", הינו בחינת: "ולא יכנף עוד מוריך". ואז יקים: "עד אשית אויביך הדם לרגליך", הינו שהם יהיו למטה, לא כמו שהיו מקדם מראה חמה עמקה: באברהם נאמר כחם היום, שהוא בחינת שמש, על ידי שמל ונתגלה הברית: התפלה נקראת בחינת רגל (עיין לקמן סי' נ"ה ולעיל סי' ט'):

כל זה הענין שמענו תחלה בלי באור וקשר, וכבר מבארים הדברים היטב בהתורה אית לן ביירא הנ"ל: גברא דאוזיף, וריחיא דתבירא, לא זכינו לשמע עליהם תורה. אבל מכלל דבריו שמעתי, שרצונו לגלות תורות על כל המאמרים הנאמרים שם. וגם גלה דעתו, שרצונו היה לגלות תורה גם על כל המעשה הנאמר שם בענין הסבי דבי אתונא בתחלה ובסוף, איך התנהג רבי יהושע בן חנניה עמם, איך בא אליהם וכו', ואיך התנהג עמהם אחר כך. ודבר עמי קצת מענין המעשה הזאת הנאמר שם בגמרא בענין זה, והבנתי שיש לו חדושי תורה על כל זה. אך בעוונותינו הרבים בא השמש בצהרים ולא זכינו לשמע כי אם מה שנדפס תהלה לאל חי:

הפעם נודה את ה' בגילה ברנה, אשר זכינו לסים סבי דבי אתונא, דברים הסתומים וחתומים באלף עזקאין אין חכמה ואין תבונה, וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא נלעג לשון אין בינה, נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עינא, מה אדבר והוא אמר ועשה אזנים לתורה הצפונה, עתה כפינו פרושות אל ה' בבקשה ותפלה ותחנה. ה' יגמר בעדינו להדפיס יתר המאמרים הנוראים, אשר גלה בהם דרכי עבודתו יתברך בדרכים נפלאים, עמודי שש מיסדים על אדני פז על כל פסוקי תנ"ך ועל כל דברי התנאים ואמוראים, גלילי זהב בתרשיש ממלאים, מפנינים יקרים ומפז מסלאים, בזכותם נזכה ללמד וללמד לשמר ולעשות ולקים את כל דברי תורתך אשר קבלנו מפי אדון כל הנביאים, ויקים במהרה בימינו ועלו בהר ציון מושיעים. אמן כן יהי רצון:

לב

(לשון רבנו זכרונו לברכה):

"אדני שפתי תפתח" (תהלים נ"א), והוא בחינת רקודין של חתנה. כי כל זמן שלא נתונה לזווג, היא אתקריאת נער בלא ה' (זהר בא דף ל"ח:) גימטריא ש"ך דינים. וכד אתתקנת לזווג אתקריאת נערה בה"א, שנמתקין הדינין על ידי ה' אלפין של אהיה שבבינה, כמובא ב"פרי עץ חיים" שער עמידה. נמצא הכלה עדין בבחינות נער, בבחינות ש"ך דינים, וצריך להמתיקה ולתקנה, וזה נעשה על ידי רקודין. כי הרגלין הם בבחינות נצח והוד

(פתח אליהו). והם נתנשאים על ידי הלב, הינו על ידי שמחת הלב. כנראה בחוש שעל ידי שמחת הלב מרקדין, כמו שכתוב גבי יעקב (בראשית כ"ט): "וישא יעקב את רגליו", ופרש רש"י: 'לבו נשא את רגליו'. ולב הוא בינה כמו שכתוב (שם) בינה לבא ובה הלב מבין. על כן צריך לכון ברקודים [להמשיך] האלפין שבלב על ידי הרגלין, להכלה שהיא בחינת חמש פעמים דין, גימטריא ש"ך, גימטריא נע"ר. ועל ידי אור הלב שנמשך לה, נעשית נערה בה"א, ונעשית ה' פעמים "אדני". וזה בחינת: "אדני שפתי תפתח", שעל ידי השפתים שהם נצח והוד נפתח ונמתק הכלה בבחינת זווג, ונעשית בחינת אדני, שהיא נערה, שהיא ראויה לזווג. וזה דאיתא במדרש (בראשית פרשה ע') כשנשא יעקב את לאה, בשעה שהיו מרקדין היו מזמרין היא ליא, לרמז ליעקב הא לאה. הינו כי לאה היא עלמא דאתכסיא (זהר ויצא קנ"ד), שהוא בחינת לב, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "בלבי צפנתי אמרתך". ומשם המתוק של הדינים, כשממשיכין ה"א מהלב. וזה הא לאה, שצריך להמשיך מלאה האלפין, כדי להמתיק ולתקן את הכלה: גם היו אומרים שהכלה שמה לאה, שעל ידי בחינות עצמה נמתקת:

לג

מי האיש החפץ חיים, אהב ימים לראות טוב (תהלים ל"ד):

א הכלל הוא, שצריך לבקש שלום. שיהיה שלום בין ישראל, ושיהיה שלום לכל אדם במדותיו. הינו שלא יהיה מחלק במדותיו ובמארעותיו, שלא יהא לו חלוק בין בטיבו בין בעקו תמיד ימצא בו השם יתברך. הינו (שם נ"ו): "בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר": ועל ידי מה ימצא השם יתברך בין בטיבו בין בעקו, על ידי התורה הנקראת שלום, כמה דאת אמר (משלי ג'): "וכל נתיבותיה שלום" (זוהר קרח קע"ו:). ועל ידי צדיקים שנקראו גם כן ברית שלום (השמטת הזוהר בראשית ר"ז). ומחמת זה יכול לאהב את השלום בכל מקום הן בטיבו וכו', ויכול להיות שלום בין ישראל, ולאהב זה את זה:

ב וצריך לדעת, ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו). ולית אתר פנוי מנה (תקון נז). ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין (ר"מ פנחס רכה). ואפלו מי שעוסק במשא ומתן בעכו"ם, לא יכול להתנצל ולומר, אי אפשר לעבד את השם יתברך מחמת עביות וגשמיות שנופל תמיד עליו, מחמת העסק שעוסק תמיד עמהם. כי כבר גלו לנו חכמינו, זכרונו לברכה, שבכל דברים גשמיים, ובכל לשונות העכו"ם, יכול למצא בהם אלקות. כי בלא אלקותו אין להם שום חיות וקיום כלל, כמו שכתוב (נחמיה ט'): "ואתה מחיה את כלם". לבד שהחיות ואלקות הזה שם בצמצום גדול ובמעוט, רק כדי חיונו להחיותו

ולא יותר. כי הקדוש ברוך הוא צמצם את אלקותו בצמצומים רבים ושונים, מראשית המחשבה עד נקדת המרכז של עולם הגשמי, ששם מדור הקלפות: ובכל מה שמשתלשל יותר ומתצמצם יותר למטה, אלקותו מלבש שם במלבושים רבים יותר. וזה שגלו חכמינו, זכרונם לברכה, ופתחו לנו פתח, שהמשכיל ידע ויבין שבכל הדברים גשמיים יש אלקותו וחיותו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מנחות ל"ד:): 'טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים', להודיע שבכל לשונות העכו"ם יש שם אלקותו המחיה אותה: וזה שמביא בירושלמי (תענית פ"א): 'אם יאמר לך אדם היכן אלקיך, תאמר לו: בכרך גדול שברומי', שנאמר: "אלי קרא משעיר". נמצא שזה האדם ששאל היכן אלקיך, בודאי הוא משקע במדור הקלפות. כי הוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעקר, שאמר: היכן אלקיך, ונדמה לו שבמקומו אין שם אלקים. בכן תאמר לו: אפלו במקומך שאתה משקע במדור הקלפות, גם כן שם תוכל למצא אלקותו. כי הוא מחיה את הכל, כמו שכתוב: "ואתה מחיה את כלם". ומשם אתה יכול לדבק את עצמך בו יתברך, ולשוב אליו בתשובה שלמה. כי לא רחוקה היא ממך (דברים ל', וע"ש בפי' הרמב"ן). אלא שבמקומך שם רבו הלבושים: וכל מה שאדם הולך ממדרגה למדרגה, הוא מתקרב יותר אל השם יתברך, ויכול לידע את השם יתברך בהבנה יתרה. כי כל מה שהמדרגה יותר עליונה, נתמעטו הלבושים, ונתמעט הצמצום, ואז הוא מקרב יותר אל השם יתברך, ויכול לאהב את עצמו עם השם יתברך באהבה יתרה:

ג והנה יש שני מיני ימים, ימי טוב וימי רע. כמו שכתוב (קהלת ז'): "ביום טובה היה בטוב, וביום רעה ראה". הינו שצריך לאדם להסתכל שם היטב היטב, בודאי ימצא שם ימי טוב, הינו תורה; והימים נקראים מדות, כמו שכתוב (תהלים ל"ט): "ומדת ימי". והמדות הם התורה, כי אוריתא כלה הם מדותיו של הקדוש ברוך הוא, כי התורה מדברת מאהבה ויראה ושאר המדות. ובה ברא הקדוש ברוך הוא עלמין, כמו שכתוב (משלי ח'): "ואהיה אצלו אמון". אל תקרי אמון אלא אמן (בראשית רבה פרשה א' זהר שמיני ל"ה:). ואותיות התורה הם המחיין את כל דבר ודבר, אלא כל מה שהמדרגה היא למטה, שם הם אותיות התורה בצמצום יותר ממה שהיו במדרגה יותר עליונה, ואינם מאירים כל כך כמו למעלה במדרגה עליונה, כדי שלא להשפיע אור וחיותה יותר מהראוי: נמצא אפלו במדור הקלפות, הינו בימי רע, שהם מדות רעות ולשונות עכו"ם, [גם] שם יכולין למצא אותיות התורה. אבל מחמת רבוי הלבושים וגדל הצמצום, אינם נתראים אותיות התורה, הינו ימי טוב, על ידי ימי רע והחשך השורה עליהם. אבל מי שכופה את יצרו הרע, הינו הימי רע, הינו המדות רעות, אזי הרע נתבלבל לגמרי נגד ימי הטוב שבהם,

אזי אותיות בולטות ונתראים ומאירים ביותר. כי מתחלה לא היו מאירין כל כך, כי לא קבלו אור מלמעלה, כדי שלא יקבלו הימי רע יותר מכדי חיונו. ועכשו שנתבטל הרע, ונשארין אותיות התורה לבד, אזי מקבלין אור רב מלמעלה: נמצא, זה שכופה את יצרו, הינו שכופה את ימי רע. כשהוא מדבר עם העכו"ם או שרואה מדותיהם, אזי תכף הרע ששוכן על הטוב הינו אותיות התורה, נתבטל ונופל, ואותיות התורה בולטין, אזי הוא יודע התורה שבאותו הדבר: וזה שכתוב בזהר הקדוש (לך לך דף צ'.): "ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו" אלין אנון דמתגברין על יצריהון, אנון דמין למלאכין ממש. "עשי דברו" דעבדין להאי דבר, "לשמע בקול דברו" אנון זכין למשמע קלין מלעלא. כי התורה נקראת דבר, כמו שכתוב (תהלים ק"ה): "דבר צוה לאלף דור". וכל מה שאותיות התורה נתצמצם ונתלבשים בצמצומים ובלבושים יתרים, התורה הוא בהעלם ובאתכסיא יותר. ומי שמפשיט את האותיות התורה מהלבושים, הוא דומה כמי שבונה את התורה. למשל אותיות התורה שהיו מפזרין ומפרדין בלשונות העכו"ם, ולא היה שום אדם יודע מהם, מחמת הימי רע שהחשיך עליהם והלביש אותם. וכשבא זה האדם, שהוא דומה למלאך ה' צבאות, על ידי שכופה את יצרו, הינו הימי רע. אזי הרע הינו לשונות העכו"ם נכפפין ונתבטלין כנגדו, ואז נשארין אותיות התורה בולטין. וכשנפשטין מהלבושים הגשמיים, הינו מלשונות העכו"ם הינו ממדות רעות, הינו מימי רע, אזי מקבלין אלו אותיות התורה אור רב יותר ממה שהיו מקבלין מתחלה. כי מתחלה לא היו מקבלין אלא כדי חיות הראוי לאותו מקום, כדי שלא להשפיע יותר מהראוי להם. כמו שכתוב בכתבי האר"י עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הינו שימשיך שפע להקלפות כדי חיונו ולא יותר. (עין ב"פרי עץ חיים" בכונות פורים פרק ו', מבאר שם שצריכין להמשיך חיות להקדשה הנעלמת בתוך הקלפות. אבל צריכין להמשיך החיות בצמצום גדול, שזהו סוד כונות השכרות של פורים עין שם). אבל כשנפשטין האותיות מהקלפות, אזי מקבלין אור רב מלעלא. וזהו: "עשי דברו לשמע בקול דברו", כשעושין ובונין להתורה שהיה מתחלה מפזרין ומפרדין בלשונות העכו"ם ובמדות רעות ובימי רע, אזי "לשמע בקול דברו", וזוכין למשמע קלין מלעילא. הינו שהדבר, הינו התורה, מקבלין אור רב מלמעלה, וזה שמיעת התורה: וזה בחינת נעשה ונשמע, שמתחלה עושין ובונין לאותיות התורה, שיהא אותיות בולטות ומצטרפות (יומא עג:) ואחר כך נשמע, זכין למשמע קלין מלעלא. הינו שאותיות התורה מקבלין חיות ואור רב יותר ממה שקבלו מתחלה, כשהיו מלבשין בלשונות הגוים ובימי רע:

ד וזה ידוע, שהתורה הינו המדות, הינו הימים, שורה בהם אהבתו יתברך שמו. כמו שכתוב בזהר הקדוש (בלק קצ"א:, בראשית מ"ו.) "יומם יצוה ה' חסדו", שהחסד הינו האהבה, כמו שכתוב (ירמיה ל"א): "אהבת עולם אהבתיך" [על כן משכתיך חסד] וכו', הוא יומא דאזל עם כלהו יומין, הינו המדות. כי המדות הם צמצומים לאלקותו, כדי שנוכל להשיג אותו על ידי מדותיו, כמו שכתוב בזהר הקדוש (פרשת בא מ"ב:): 'בגין דישתמודעין לה', כי בלא מדותיו אי אפשר להשיג אותו. ומחמת האהבה שאהב את ישראל, ורצה שידבקו בו ויאהבו אותו עמו מזה העולם הגשמי, הלביש את אלקותו במדות התורה. וזה בחינות של תרי"ג מצוות, כי השם יתברך שער בדעתו שעל ידי המצוה הזאת נוכל להשיג אותו, ועל ידי זה צמצם את אלקותו דוקא באלו התרי"ג מצוות. למשל ששער בדעתו מצות תפלין, שהמצוה הזאת צריך להיות כך, הינו ארבע פרשיות וארבע בתים של עור כתובים ורצועות של עור. כי כך שער בדעתו, שעל ידי הצמצום הזה נוכל להשיג אותו ולעבדו, ולכן לא צוה שיהיה ארבע בתים של כסף וזהב, כי כן שער ומדד על ידי אהבתו. נמצא שעל ידי אהבתו שאהב את ישראל, הלביש את עצמו במדות התורה. נמצא שבכל מדה ומדה יש שם אהבה, שהקדוש ברוך הוא אוהב את עצמו עם ישראל: נמצא מי שמפשיט את התורה מלבושי הקלפות, על ידי כפית היצר, אזי הוא מקרב אל השלום, כמו שכתוב: "וכל נתיבותיה שלום": והתורה, יש בה שני בחינות. בחינות נגלה, ובחינות נסתר. והנסתר הזה, הוא אוריתא דעתיקא סתימאה דעתידא לאתגליא לעתיד לבוא (עיין זוהר בהעלותך קנ"ב:). ואז כשיתגלה התורה הזאת דעתיקא סתימאה, אזי יהיה השלום נפלא בעולם. כמו שכתוב (ישעיה י"א): "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו', לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה'", כי אזי יתגלה האהבה שבדעתו:

ה כי יש שני מיני אהבות, אחת שהיא אהבה שבימים, כמו שמובא לעיל "יומם יצוה ה' חסדו" - יומא דאזל עם כלהו יומין. שבכל יום, הינו שבכל מדה ומדה, יש שם אהבתו של השם יתברך עם ישראל, וזה שבפעל. ויש אהבה שהוא בכח, הינו האהבה שהיה בין ישראל לאביהם שבשמים קדם הבריאה, שהיו ישראל עדין בדעתו ובמחו. למשל, יש אהבה שהאב אוהב את בנו, שכל אדם יכול להשיג זאת האהבה. והתקשרות והאהבה שיש בין הבן ובין האב כשעדין הבן במח האב קדם ההולדה, זה ההתקשרות והאהבה אין אנו יכולין להשיג עכשו. כי אין משיגין עכשו כי אם בזמן ובמדות, ואהבה שבדעתו ובמחו היא למעלה מהזמן והמדות, ואינו מלבש בשום לבוש. ולעתיד לבוא שיתגלה אוריתא דעתיקא סתימאה, ואז יתקים מאמר חכמינו, זכרונם לברכה (תענית ל"א):

עתידים צדיקים להראות באצבע, כמו שכתוב: "זה ה' קוינו לו". כי אז יפשט הקדוש ברוך הוא את לבושיו, "וימלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ויתגלה האהבה שהיא בדעת, שהיא פנימיות התורה, הינו אלקותו השוכן בתוך התורה והמדות. כי עכשו הלבוש הזה הוא מכסה על אלקותו, הינו על פנימיות התורה. וכשיתגלה הפנימיות, הינו אלקותו, אזי יתרבה השלום. כמו שכתוב: "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה", שיתגלה האהבה שבדעת: וזהו (זכריה י"ד): "והיה יום אחד יודע לה'", שיתגלה האהבה הנקרא יום, כמו שכתוב: "יומם יצוה ה' חסדו". הינו התורה הפנימיות שהיתה צפונה, כמו שכתוב (בראשית א): "וירא אלקים את האור כי טוב", ואמרו רז"ל (חגיגה י"ב): "כי טוב לגנז", כי אור התורה הזאת אין העולם כדאי להשתמש בה. והתורה נקרא טוב, שנאמר (משלי ד'): "כי לקח טוב נתתי לכם" (עבודה זרה י"ט:). ונקרא אור, כמו שכתוב (משלי ו): "ותורה אור": ויש גם כן צדיקים שהם צפונים ומסתרים, שאין העולם כדאי להשתמש בהם. וצדיק נקרא טוב, כמו שכתוב (ישעיה ג): אמרו צדיק כי טוב (חגיגה שם). ונקרא אור, כמו שכתוב (תהלים צ"ז): "אור זרוע לצדיק". וכשיתגלו הצדיקים הצפונים, והתורה הצפונה, אזי יתגלה שלום רב בעולם. שיתחברו כל הפכים יחד, כמו שכתוב: וגר זאב עם כבש. כי אז יתגלה האהבה שבדעת, הנקרא יום אחד יודע לה' הינו האהבה שבדעת אשר הוא לא יום ולא לילה הינו שהאהבה הזאת היא למעלה מהזמן ולמעלה מהמדות:

ו ואפלו במדות עצמן, כל אחד לפי בחינתו, הוא בחינת דעת, לבחינה שתחתיה. כמו שאמרו חז"ל 'מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסלותא' (מדרש רבה שיר השירים הובא בתוספות יבמות ק"ג: דבור המתחיל המסלים). נמצא שהמדרגה הפחותה של עולם היצירה הוא בחינת דעת לעולם העשיה שתחתיו. נמצא שיש אדם שאהבתו שיש לו עם השם יתברך במדותיו ובזמן, הוא בחינות אהבה שבדעת שלמעלה מהזמן, להאדם שהוא במדרגה פחותה ממנו:

וזה שאמרו רז"ל (מועד קטן י"ז): "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" - אם הרב דומה למלאך ה' צבאות, הינו שכופה את יצרו, אזי הוא דומה למלאך ה' צבאות, כמו שכתוב בזהר: "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח" - 'אלין אנון דמתגברין על יצריהון' וכו'. כי על ידי זה שכופה את יצרו, אזי אותיות התורה בולטין ומצטרפין. אזי הוא בחינות נעשה ונשמע, כי עושה ובונה אותיות התורה, וזוכה למשמע קול התורה מלעלא. בודאי מזה הרב, "תורה יבקשו מפיהו". כי בודאי יודע הוא את התורה, אפלו מדברים גשמיים הוא מלקט אותיות התורה. וזה כי שפתי כהן ישמרו דעת, כהן, הוא בחינות חסד. ישמרו

דעת, הינו שיתגלה על ידי הרב הזה האהבה שבדעת, שהוא לפי מדרגתך אהבה שהוא למעלה מהזמן, שהוא יום אחד יודע לה' וכו':

ז ויכול כל אדם לטעם טעם אור האהבה שבדעת, כל אחד לפי בחינתו, אפלו עכשו בתוך הימים, הינו כשיקשר את לבו לדעתו. כי כל אחד מישראל יודע שיש אלקים בכלל, אבל הרשעים הם ברשות לבן (בראשית רבה נח פרשה ל"ד). והמדות והימים הם נכללין בלב, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (זהר תרומה קס"ב: ועין סנהדרין ק"ו:): 'רחמנא לבא בעי', ובלבד שיכון את לבו לשמים (ברכות ה':), כי עקרן של המדות הוא הלב. נמצא כשמקשר את לבו לדעתו, שיודע שיש אלהים (יודע) בכלל, שמלא כל הארץ כבודו, ויודע בידיעות התורה. וכשכופה את לבו לדעתו הזה, הינו שלבו ברשותו, אזי נכללין גם כן המדות שבלבו לדעתו. ואזי מקבלין המדות אור האהבה שבדעת, ורואה ומשיג אור הגנוז לפי בחינתו. הינו שהצדיקים והתורה שהיה גנוז וצפון עד עתה ממנו, כשכופף את לבו להדעת, אזי מקבל הלב שהוא שרש לכל המדות, ומקבל אור האהבה שבדעת, הוא האהבה שהיה בכח בין הקדוש ברוך הוא לישראל קדם הבריאה:

וזה מי האיש החפץ חיים, חפץ, הוא בחינת לב, שהחפץ הוא בלב. חיים, הוא בחינת דעת, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "מקור חיים שכל בעליו". הינו כשמקשר את הלב להדעת, שלבו ברשותו, שכופף את יצרו. אזי לפי בחינתו, אהב ימים, הוא ממשיך את האהבה מדעת, לתוך הימים ולתוך המדות. לראות טוב, ורואה ומשיג את האור כי טוב וגנוז. שמשיג האור, הינו התורה הגנוזה, והצדיקים הגנוזים:

[ושמעתי בשמו, שאמר שבהתורה הזאת כלולים הכונות של לולב. ולא זכיתי לשמע באור הענין, אך עינתי ומצאתי קצת. כי עקר הכונות של לולב הוא, להמשיך כל החסדים עד החזה, להאירם אל המלכות. וצריכין לנענע הנענועים, כדי להמשיך אור משרש החסדים שבדעת, אל החסדים המתפשטים בגוף, להוסיף עליהם אור גדול משרשם שבדעת וכו'. עין שם ב"פרי עץ חיים" בשער הלולב. וגם מבאר שם שהכונה בענין הכתוב: "יומם יצוה ה' חסדו", ולא אמר יום אלא יומם, שהוא הולך עם כלם עין שם. וכל זה מבאר בהתורה הנ"ל, על פי דרכו הנורא של רבנו, זכרונו לברכה. כי מבאר שם שעל ידי כפית היצר, זוכה לגלות האהבה, שהוא החסד, שהוא יומא דאזל עם כלהו יומין. דהינו שהאהבה שהוא החסד מלבש בכל המדות וכו'. ומבאר שם שיש אהבה שבדעת, שהיא למעלה מהזמן והמדות. ועל ידי שמקשר לבו לדעתו, שלבו ברשותו וכו', אזי מקבלין המדות אור האהבה שבדעת וכו' כנ"ל. וכל זה הוא סוד כונות לולב הנ"ל, שהוא להמשיך הארה משרש החסדים שבדעת, שהוא בחינת אהבה שבדעת, לתוך

החסדים שבגוף, שהם בחינת כלליות המדות, שבכלם מלבשים חסדים, שהם בחינת אהבה כנ"ל: וכל זה כדי להאיר אל המלכות, שהוא האתרוג. הינו כדי לגלות מלכותו לכל באי עולם, הינו למצא אלקותו בכל לשונות העכו"ם, ובכל הדברים גשמיים, ובכל מדורי הקלפות כנ"ל, שכל זה הוא בחינות: "ומלכותו בכל משלה". וכל זה נעשה על ידי הצדיק שכופה יצרו, שהוא בחינת הלולב, שהוא בחינת צדיק כידוע, בחינת: "צדיק כתמר יפרח". כי בסכות אנו עוסקין לגלות מלכותו לכל באי עולם, ואפלו לכל השבעים לשונות העכו"ם שזהו סוד השבעים פרים שמקריבין בשבילם בסכות. וזהו שאנו אומרים אחר נטילת לולב והקפותיו: "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד". וכל זה מבאר בהתורה הזאת כמבאר לעיל באריכות: ועדין צריכין עיונא רבא, לבאר כל הכונות של לולב על פי התורה הנ"ל באר היטב. וה' יאיר עינינו בתורתו שנזכה להבין דבריו ורמיזותיו הנוראים והנפלאים]:

לד

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות י"ט):

א כתיב (תהלים ס"ט): "חרפה שברה לבי", הינו החרפות ובזיונות שוברין לבו של אדם. והתקון הוא, על ידי שמקשר את לבו להנקדה השיך ללבו בעת הזאת, ועל ידי זה נתבטל החרפה השורה על לבו:

ב כי הנה הכלל, שהממשלה ביד הצדיק לפעל פעלות כרצונו, כמו שדרשו חז"ל (מועד קטן ט"ז:): "צדיק מושל" וכו' - מי מושל בי צדיק, וזהו בחינת (בראשית מ"ב): "ויוסף הוא השליט". והוא שרש כלליות נשמות ישראל, והם הענפים שלו המקבלים ממנו: ועקר הממשלה, להאיר ולהתעורר לבם לעבודת השם יתברך. כמו שכתוב (דברים ל"ג): "שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו", הינו להאיר הארת הצדיק בענפים, הינו בלב ישראל, וזהו: "ואל עמו תביאנו":

ג ובחינה הזאת, הינו "ויוסף הוא השליט", הוא בחינת מלאפום. כמו שכתוב (בכל ספרי קבלה ומובא ב"שערי ציון" בשער תקון הנפש) ברית מרכבה ליסוד, אשר הוי"ה שלו בנקוד מלאפום (עיין תיקון ע'). כי המלאפום הוא האותיות מלא פום, להורות, שכלי השפע, הינו הפה של הצדיק, הוא מלא מאלקות של השם יתברך. כי לכאורה קשה, למה אנו צריכין לתפלה, והשם יתברך יודע מחשבות. אבל מחמת שהדבור הוא כלי השפע, שבהם מקבלין השפע. כמו שכתוב (דברים א'): "ויברך אתכם כאשר דבר לכם",

הינו לפי הדבור כן השפע. אם הדבור הינו הכלי השפע הוא בשלמות ובמלואה, אזי יכולין לקבל בהם רב שפע. והדבורים של הצדיק, בודאי הוא בשלמות ובמלואה, לכן יכול להמשיך השפע לישראל. ועל ידי זה נקרא בחינת מלא פום, להורות שהפה שלו במלואה ובשלמות:

ד וכל אחד ואחד מישראל, יש בו בחינת "צדיק מושל" שהוא בחינת מלא פום, כמו שכתוב (ישעיה ס'): "ועמך (ישראל) כלם צדיקים". וזהו פרוש (תהלים קי"ד): "ישראל ממשלותיו", הינו 'מי מושל בי צדיק'. כי יש בכל אחד מישראל, דבר יקר שהוא בחינת נקדה, מה שאין בחברו. כמעשה דאביי ואבא אמנא (תענית כא:), שהשיבו לו לא מצית למעבד כעבדא דאבא אמנא וכו'. ובחינה הזאת שיש בו יותר מחברו, הוא משפיע ומאיר ומעורר לב חברו, וחברו צריך לקבל התעוררות ובחינה הזאת ממנו, כמו שכתוב (תרגום וקרא זה אל זה, ישעי' ג) ומקבלין דין מן דין: כי קדם מתן תורה היה הממשלה ביד השם יתברך, ואחר מתן תורה נתן הממשלה ליד כל ישראל, כל אחד לפי בחינתו. כי אותיות התורה הם התלבשות רצונו של השם יתברך, כי רצונו של השם יתברך שהמצוות יהיו כך. למשל מצות תפלין, היה רצונו שיהיה בארבע פרשיות ובתים של עור ולא של כסף, כי כן רצונו, נמצא שרצונו מלבש בכל התורה. ועכשו שהתורה מסורה בידינו, גם הרצון של השם יתברך מסורה בידינו. שאנו מושלין כביכול להיות רצונו כפי רצוננו, וזה בחינת "ישראל ממשלותיו" כנ"ל: וזהו שדרשו רז"ל (ירושלמי ראש השנה פא): רבות עשית אתה ה' אלקי, קדם מתן תורה. ואחר מתן תורה, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. הינו שהכל בידינו: וזהו (תהלים פ"א): "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", הינו קדם מתן תורה, היה הכל אנכי. ואחר מתן תורה, הרחב פיך ואמלאהו, זה בחינת מלאפום. שהוא בחינת יוסף הוא השליט, הינו מי מושל בי, הינו שהשפע הוא לפי הרחבת הפה, ולפי כלי הדבור, כל אחד לפי בחינתו:

ה ומלאפום, הינו בחינת: "ויוסף הוא השליט", הוא בחינת נקדה עם ואו. כי בחינת יוסף נמשך מחכמה ובינה, כמו שכתוב (בראשית מ"א): "אחרי הודיע אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך", הינו חכמה ובינה, ועל ידי זה נעשה "ויוסף הוא השליט". וחכמה היא בחינת נקדה, הינו יוד, מעין. ובינה הוא נחל הנמשך מן המעין. ועל שם המשכות, הוא ואו, נקרא נחל הנמשך מן המעין, שהוא יוד:

ו ובחינת מלאפום יש בכללות ובפרטות, כי עשרת הדברות עם הלוחות, הוא בחינת מלאפום. שהוא יוד, והלוחות הם ואו, כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא י"ד) והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה. והתורה עם העולם גם כן יוד וואו. כי התורה היא יוד, שנקראת

(תהלים קי"א): "ראשית חכמה". והעולם הוא ואו, שנברא בששת ימי המעשה. וצדיק עם ישראל, הם גם כן יוד ואו. כי צדיק הוא יוד, כי הצדיקים הם נקראים חכמי העדה. וישראל הם בחינת ואו, שהם תמכי אוריתא (עיין בהקדמת הזוהר דף ח'). ונקראים (שמות כז). ווי העמודים (עיין מאורי אור). ואצל כל אחד מישראל בפני עצמו, יש גם כן בחינת יוד ואו. יוד, על שם הפה, כמו שכתוב (תהלים מ"ט): "פי ידבר חכמות". ואו, על שם "והגות לבי תבונות", שהוא בחינת לוחות, שהם ואו כנ"ל, כמו שכתוב (משלי ג): "קשרם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך":

ז וכשהלב, הינו בחינת ואו, בחינת לוחות, הוא משקע באהבות רעות. הינו חרפות ובזיונות, הנקרא ערלת לב (דברים ו). אזי הוא בבחינת שברי לוחות. וחרפה הוא בחינת ערלה, כמו שכתוב (בראשית ל"ד): "לא נוכל לתת את אחותנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא לנו". והוא בחינת אהבה נפולה ושבורה, כי ידוע שהיצר הרע והקלפות נתהוים מן שבירת כלים. ומובא ב"עץ חיים" (בהיכל הנקדים שער שבירת הכלים פרק ג'): כי שבירת כלי החסד נפלו אל בינה דבריאה, הינו בינה לבא (פתח אליהו). והאור החסד נשאר ביסוד דאצילות, שהוא בחינת (משלי י): "צדיק יסוד עולם". נמצא שאהבות רעות באים משבירת כלי החסד, וזה שתרגם אנקלוס: "כי חרפה היא לנו", 'ארי חסודא היא לנא'. כי החרפה, הינו ערלת לב, הינו אהבות רעות, נעשה משבירת כלי החסד. כי זה נראה בחוש, ש"על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י). אפלו אם אחד פושע נגד חברו, אזי אינו מחרפהו, כי האהבה מכסה על כל פשעים. וכשמתקלקל ברית האהבה ביניהם, הינו בחינת שבירת כלי החסד, אזי מחרפהו, כי החרפה הוא משבירת כלי החסד כנ"ל. וכשהלב הוא משקע בחרפה, הינו בערלת לב, בחינת שברי לוחות, הינו "חרפה שברה לבי". וכשמקשר הלב, הינו בחינת ואו כנ"ל, להיוד, הינו נקדה, שהוא בחינת צדיק. ששם האור האהבה הקדושה שורה, כי אור החסד נשאר ביסוד דאצילות. אזי נתבטל האהבות רעות, הינו החרפות, הינו ערלת לב. כי הצדיק שהוא נקדה, ששם שורה האהבה הקדושה, יאיר להואו שהוא בחינת לב. ונתבטל החרפה, הינו ערלת לב. כי על כל פשעים תכסה אהבה, כי שם שורה אהבה הקדושה: וזהו שאמרו חז"ל (נדרים ל"ב:): בקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהנה משם, ובשביל שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום, נטלה משם ונתנה לאברהם, שנאמר: "אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק": וזהו כשהקדוש ברוך הוא נתן הכהנה לפינחס, אמר: "הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כ"ה). כי הכהנה היא בחינת אהבה, הוא אברהם, שורה במקום ברית שלום, הינו צדיק יסוד עולם:

ח נמצא שצריך כל אחד לדבר בינו לבין קונו, כדי שיאיר בחינת נקדה, בחינת: "פי ידבר חכמות", להואו, שהוא בחינת: "והגות לבי תבונות". ועל ידי זה נתבטל ערלת לבו, הינו חרפות, הינו אהבות רעות: וגם צריך כל אדם לדבר עם חברו ביראת שמים, כדי לקבל התעוררות בלבו מהנקדה שיש בחברו יותר ממנו, כמו שכתוב: "ומקבלין דין מן דין". כי בזה הבחינה שיש בחברו יותר ממנו, זאת הבחינה הוא בחינת נקדה. ושם בהנקדה הזאת, שורה האהבה הנקרא כהן. והנקדה הזאת, הוא בחינת צדיק לגבי חברו. והנקדה הזאת, מאיר ללב חברו, הנקרא ואו:

וכל הנקדות הללו, הינו הנקדה הנקרא פי ידבר חכמות, וגם הנקדה שיש בכל אחד מה שאין בחברו. הם ענפים להצדיק, שהוא נקדה כלליות של כל ישראל. שהכל צריכין לקבל מתחלה מהצדיק, ואחר כך יקבלו דין מן דין, וכל אחד יקבל מנה ובה. ועל ידי שלשה בחינות אלו, נתבטל החרפות, הינו ערלת לב, הינו אהבות רעות. וזהו: "על כל פשעים תכסה אהבה", כי שם שורה אהבה הקדושה: וזהו כשנולד יוסף הצדיק, אמרה רחל: "אסף אלקים את חרפתי" (בראשית ל'). כי כשנתגלה הנקדה ששם אהבה הקדושה, אזי נתבטל החרפות, הינו ערלת לב, הינו אהבות רעות: וזה שכתוב אצל יוסף (שם מה): "כי פי המדבר אליכם", ופרש רש"י: 'כפי כן לבי' (עיין מגילה טז:). הינו שהאיר הנקדה שלו, בואו שלו. שהאיר פי ידבר חכמות, בהגות לבי תבונות. וכתיב בו (שם נ): "וידבר על לבם", פרש רש"י: 'דברים המתישבין על הלב'. הינו שהאיר הנקדה כלליות שלו, בלב כל ישראל: נמצא שעל ידי שלש בחינות אלו, הינו התקשרות הצדיקים, והם יאירו בו, כי הם הנקדה כלליות ישראל, ויעוררו את לבו. וגם על ידי שידבר עם חברו, יכול גם כן כל אחד ואחד להאיר ולעורר לב חברו. וגם על ידי עצמו, שמדבר בינו לבין קונו, יכול גם כן לעורר את לבבו, על ידי פי ידבר חכמות. ויסיר ממנו ערלת לב:

וזהו פרוש: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, הינו בחינת אהבה הקדושה כנ"ל. וגוי קדוש, הינו קדש שהוא בחינת נקדה, וואו הוא בחינת לב כנ"ל: על ידי מה תבוא לבחינת אהבה, ולבחינת קדש ואו, על ידי אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. כי משה הוא נקדה כלליות נשמות ישראל, שבתחלה צריכין הכל לקבל מהנקדה כלליות, ואחר כך [צריך] כל אחד ואחד להאיר בחברו מהנקדה שיש בו, וגם יוכל להאיר מנה ובה מהנקדה שבו, שהוא "פי ידבר חכמות", להואו, שהוא "והגות לבי תבונות". ואז נקרא גוי קדוש, הינו קדש ואו. שהנקדה מאיר להואו. ועל ידי זה, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", הינו אהבה הקדושה. כי כשתקבל מן כל הנקדות הללו הן מנה ובה, והן מהנקדות

שבכל אחד מישראל, הן מנקדה כלליות. ששם אצל כל הנקדות שורה אהבה קדושה, הנקרא כהן, כמו שכתוב: "הנני נותן לו את בריתי שלום". והנקדה הוא ברית שלום, כמו שכתוב ב"עץ חיים": שהאור החסד נשאר ביסוד דאצילות: [וכשמדבר עם חברו ביראת שמים, מקבל הנקדה שבלב חברו בלי לבוש. ולפעמים מקבל הנקדה מחברו על ידי דברים אחרים שמספר עמו, כי יש לפעמים שיכולין לקבל אור והתעוררות לעבודת השם יתברך. מהנקדה של חברו, על ידי שיחת חלין שמדברין עמו. ואז מקבלין אור הנקדה על ידי התלבשות. כי לפעמים צריכה הנקדה להתלבש, והיא מתלבשת בדבורים אלו, והוא מקבל ממנה]:

לה

אשרי העם ידעי תרועה ה' באור פניך יהלכון (תהלים פ"ט):

א דע כי תשובה היא לשוב את הדבר למקום שנטל משם. והוא בחינת זרקא המובא בזהר הקדוש (תקונים תקון כ"א דף מ"ג: ובדף ס. ותקון ס"ד דף פ"ו:, ובתקונים שבסוף הזהר חדש בדף ק"ט:): 'דאזדריקת לאתר דאתנטילת מתמן. ומאן ההוא אתר, הוא חכמה'. כי חכמה היא שרש כל הדברים, כמו שכתוב (שם ק"ד): "כלם בחכמה עשית". לכן צריך כל אחד לשמר את שכלו משכליות חיצוניות, המכנה בשם בת פרעה. כי עקר החכמה לקנות שלמות, אינם רק חכמות אלקות. ושאר החכמות הם רק חכמות בטלות, ואינם חכמות כלל. ובת, היא מרמזת על החכמה שאינה חכמה. כמו שאמרו חז"ל (מנחות ק"י): "הביאי בני מרחוק וכו', ובנותי, אלו גליות שבשאר ארצות שדעתן אינם מישבת עליהם כבנות". פרעה לשון בטול, כמו שכתוב (שמות ה'): "אל תפריעו את העם": וחכמות חיצוניות, הם בחינת קנה. כי יש קנה בקדשה, הם חכמות קדושות, כמו שכתוב (משלי ד'): "קנה חכמה" (עיין זוהר פנחס רל"ב רל"ד:). "וזה לעמת זה עשה אלקים" (קהלת ז). הינו קנה שבקלפות, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "גער חית קנה", והם חכמות חיצוניות: "ישראל הם עם קדוש" (דברים ז', יד, כו, כח). וכל אחד ואחד מישראל, יש לו חלק אלוה ממעל שהוא בחינת חכמה כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית". ועל שם זה נקראים ראשית, כמו שכתוב (ירמיה ב'): "קדש ישראל לה' ראשית" וכו'. אבל בשעת הולדה, השכל מצמצם אצל כל אחד ואחד. וכשמתחילין להשתמש בו בהתבוננות עבודת השם יתברך, אזי שכלו הולך וגדול, כמו שכתוב (מלכים א ה'): "ותרב חכמת שלמה". וכשאדם מכניס בתוך שכלו הקדש מחשבות חיצוניות, הם חכמות חיצוניות, אזי נתמעט קדשת שכלו, כפי תפיסת המקום של חכמה חיצוניות,

שכל חיצוני, בתוך שכל הקדש. והחכמה חיצוני היא נעוץ בתוך השכל הקדש כקנה, ומחסר מקום הקדשה. ועל זה הקנה, הינו זה השכל, מתלקטים ומתחברים כל המדות רעות ומגנות: וזהו (סנהדרין כ"א:): 'כשנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים'. הינו שגם למעלה, מהשתלשלות הגבורות, שזהו בחינת ירד גבריאל. נעשה סוספיתא דדהבא, הינו בחינת קלפות, שהם חכמות חיצוניות, הנקרא גם כן קנה, ונעץ בים החכמה, שמחסר מקום הקדשה. והעלה עליו שרטון, הינו בחינת מדות מגנות. ועליו נבנה כרך גדול של רומי, הינו נחש הקדמוני, הכרוך אחר קדשה. ועל שם זה נקרא כרך גדול, כמו שאמרו חז"ל (סכה נ"ב): 'כי הגדיל לעשות'. (שדרשו שם, שהיצר הרע מתגרה בישראל דיקא, ובגדולים דיקא, כמו שכתוב שם: 'ובתלמידי חכמים יותר מכלם'. ועל שם זה נקרא הנחש והיצר הרע כרך גדול). שהוא כרוך תמיד אחר גדולי הדור ביותר משאר אנשים, שהוא בונה בנינו על זה השכל החיצוני:

ב ואחר כך כשאדם שומר את עצמו משכליות חיצונים, לא זו אף זו, שצריך לחדש השכל בכל עת. וזה בחינת: 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', כי חדוש בראשית הוא חדוש החכמה, כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". כי חדוש השכל היא חדוש הנשמה, כי השכל הוא הנשמה, כמו שכתוב (איוב ל"ב): "נשמת שדי תבינם". כמו שאמרו רז"ל (ברכות י'): 'מה הקדוש ברוך הוא זן את העולם אף הנשמה זנה את גופה', נמצא שהנשמה היא מחיה את הגוף, והיא בעצמה השכל, כמו שכתוב (קהלת ז'): "החכמה תחיה" וכו':

ג וחדוש השכל, הינו חדוש הנשמה, הוא על ידי שנה, כמובא בזהר הקדוש (בראשית י"ט. ויקהל רי"ג:): 'חדשים לבקרים רבה אמונתך'. כי כשהמחין מתיגעים, אז על ידי השנה הם מתחדשים, כנראה בחוש. וזהו שאנו מברכין הנותן ליעף כח, כי היו מתחלה עיפים ועכשו נתחזקו. ובשעת השנה, המחין, הינו הנשמה, באה בתוך אמונה, בחינת: "חדשים לבקרים" וכו' כמובא בזהר הקדוש (שם):

ד ויש כמה בחינת שנה, כי יש שנה בגשמיות, שהיא ניחא למחין. גם יש בחינת למוד, שהוא נקרא גם כן שנה, לגבי דבקות הבורא והוא למוד פשטא אוריתא, שהוא בחינת שנה (זהר פינחס רמ"ד: עין בראשית רבה, ויצא, פרשה ס"ט). כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כ"ד): "במחשכים הושיבני" - זה תלמוד בבלי. וזה בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים צ"ב): "ואמונתך בלילות", "ולחשך קרא לילה" (בראשית א'). ואדם הדבוק תמיד בעבודת הבורא, ונתיגעים המחין שלו מחמת גדל הדבקות, אזי ילמד פשטא אוריתא. וכשלומד פשטא אוריתא, אזי המחין שלו, הינו נשמתו, באה

בתוך אמונה, בבחינת: "חדשים לבקרים", ומתחדשים, ומתחזקים מעיפותם: וזה בחינת 'פשטא מנח זרקא', שפשטא אוריתא, שהם בחינת "ואמונתך בלילות", הם ניחא למחין, והמחין נתחדשו כבראשונה. וזהו זרקא, דאזדריקת לאתר דאתנטילת מתמן:

ה ועקר המחין שמקבלין על ידי האמונה, אין מקבלין אלא מאור הפנים, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים". "חיים", הם המחין, כמו שכתוב: "החכמה תחיה". מקבלין מאור הפנים, דרך האמונה, הנקראת מלכות. שהוא בחינת ירושלים, כמו שכתוב (בראשית י"ד): "ומלכי צדק מלך שלם", ותרגומו: 'מלכא דירושלם'. והיא בחינת אמונה, כמו שכתוב (ישעיה א'): "עיר הצדק קריה נאמנה". והיא בחינת לילה, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות". והיא בחינת פשטא אוריתא, כמו שכתוב: "במחשכים הושיבני" וכו', וכתיב: "ולחשך קרא לילה". והוא בחינת מאור הקטן, כמו שכתוב (קהלת ט'): "עיר קטנה" (עיין זוהר אחרי ס"ח:). וכמו שכתוב (בראשית א'): "את המאור הקטן לממשלת הלילה": ויש כמה בחינות באור הפנים, כי יש מקבלים השכל מאור הפנים של התורה, כי שבעים פנים לתורה. ויש מקבלים מאור פני הצדיקים, כשהצדיק מסביר לו פנים (עיין תענית ח). אזי מקבל שכל חדש, ונשמה חדשה. כי עקר השכל מאור הפנים, כמו שכתוב (קהלת ח'): "חכמת אדם תאיר פניו":

ו גם יש כמה בחינות בשנה, כי יש שנה שהיא בחינת למוד פשטא אוריתא כפי הדבקות. ויש שנה שהוא בחינת משא ומתן באמונה, שהוא גם כן פשטא אוריתא. כי כשעוסק במשא ומתן באמונה, אזי המחין, הינו נשמתו, באה לתוך אמונה, בבחינת: "חדשים לבקרים", ונתחדשו שם, ונתחזקו מעיפותם: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא קע"ה:): 'הרוצה להחכים יעסק בדיני ממונות', הינו הרוצה לחדש את שכלו, הינו נשמתו. יעסק בדיני ממונות, הינו משא ומתן באמונה. כי העוסק במשא ומתן באמונה, הוא בודאי עוסק בדיני ממונות. כי כל דיני ממונות שיך למשא ומתן, כי אי אפשר לעסק במשא ומתן באמונה, כי אם בקי בדיני ממונות, שלא יכשל בהם: וזה בחינת (משלי ל"א): "היתה כאניות סוחר", הינו על ידי משא ומתן, הינו על ידי פשטא אוריתא. אזי: "ממרחק תביא לחמה", וממשיך שכל חדש מאור הפנים. כי השכל נקרא רחוק, כמו שכתוב (קהלת ז'): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה":

ז אבל כשאדם מכניס שכלו, הינו נשמתו, בתוך האמונה, הינו פשטא אוריתא, הינו משא ומתן, בבחינת: "חדשים לבקרים". אזי צריך לשמר האמונה, שלא יינקו ממנה החיצונים. כי היא שוכנת בתוך החיצונים, בחינת (יחזקאל ה'): "זאת ירושלים שמתיה בתוך הגוים וסביבותיה ארצות". וירושלים הוא בחינת אמונה, כמו שכתוב: "קריה

נאמנה". והוא בחינת לילה, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות". והוא פשטא אוריתא, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: "במחשכים הושיבני", "ולחשך קרא לילה". והיא בחינת המאור הקטן, כמו שכתוב: "ואת המאור הקטן לממשלת הלילה". וצריך להמשיך בחינת חשמ"ל מעולם הבינה, להלביש את המלכות, הינו אמונה, שלא יינקו ממנה העכו"ם והארצות שסביבותיה. וכשאדם עוסק במשא ומתן כל כך באמונה, כמו רב ספרא, ומקים (תהלים ט"ו): "ודובר אמת בלבבו" (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, מכות כ"ד), זו הבחינה נעשה חשמ"ל, הינו מלבוש, סביב האמונה. ואזי אמא מסככת על בנהא (הק' התקונים) שלא יינקו ממנה. והיא: "אם לבינה תקרא" (משלי ב'), ובינה לבא (הקדמת תקונים). וזה שמקים: "ודובר אמת בלבבו", אזי אמא מסככת על בנהא. שהלב עושה חשמ"ל, הינו מלבוש, סביב האמונה, שלא יינקו ממנה החיצונים: וזה שאמרו חז"ל (שם בבבא בתרא): הרוצה שיעסק בדיני ממונות, ישמש את שמעון בן ננס. הינו הרוצה לעסק במשא ומתן באמונה, הינו פשטא אוריתא. הנקרא חשך, כמו שכתוב: "במחשכים הושיבני". ונקרא אמונה, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות". אזי צריך להמשיך חשמ"ל מהלב, הינו שיקים "ודובר אמת בלבבו". והחשמ"ל הזה, הוא מלביש את המאור הקטן, הינו את האמונה, בבחינת: 'אמא מסככת על בנהא'. וזהו: 'ישמש את שמעון בן ננס', כי שמיעה תליא בלבא (תיקון יח). כי חשמ"ל לב גמטריא שמע, כמו שכתוב (מלכים א ג'): "ונתת לעבדך לב שומע". ובן ננס, בחינת אמונה, היא בחינת בן ננס, הינו המאור הקטן:

ח וכשאדם עוסק במשא ומתן באמונה, עוסק בדיני ממונות, הינו פשטא אוריתא, זהו בחינת הקרבת הקרבן תמיד, והקטרת הקטרת. כי על ידי התמיד עולים חכמה בינה דעת דעשיה ביצירה, וכל הניצוצות הקדושים שבקלפה עולים בסוד אחד עשר סממני הקטרת, בבחינת מלכות. וכשהאדם עוסק במשא ומתן, והמשא ומתן הוא בחינת דיני ממונות, הינו פשטא אוריתא. נמצא בשעת עשית המשא ומתן, עוסק בפשטא אוריתא, שהם בחינת מט"ט המקנן ביצירה. נמצא שחכמה בינה דעת שלו בעשית המשא ומתן עולים ביצירה, הינו לפשטא אוריתא וכל ניצוצות הקדשה שיש בתוך העכו"ם והארצות שסביבות ירושלים, עולים לבחינת אמונה, הנקרא ירושלים ומלכות. 'כשזה קם זה נופל' (רש"י פ' תולדות ע"פ ולאם מלאם יאמץ). כי חרבן אמונה הוא נקרא חרבן ירושלים, כמו שדרשו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת קי"ט:): 'לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה אנשי אמונה'. (עין שם מבאר דכונתם על משא ומתן באמונה) וכשירושלים, הינו האמונה, הינו משא ומתן, שהוא פשטא אוריתא, מתגברת. אזי אלו

העכו"ם והארצות נופלים, ועולים ממנה כל הניצוצות הקדושים שבתוכם בסוד אחד עשר סממני הקטרת: וזהו שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין כ':): 'שלשה מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, העמדת המלך, וכריתות זרעו של עמלק, ובנין בית המקדש. והא בהא תליא', כי העמדת המלך היא בחינת אמונה כנ"ל. וכריתות זרעו של עמלק, הם הניצוצות שעולים מבין העכו"ם והארצות, בבחינת אחד עשר סממני הקטרת. כמו שמובא במדרש (רות פרשה א'): 'למה נסמכה פרשת כריתות זרעו של עמלק לפרשת משקלת, לומר שבעון משקלת היה מלחמת עמלק', והינו הך כידוע. ובנין בית המקדש, הוא בחינת אור הפנים, שהוא בחינת חדוש המחין, חדוש הנשמה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ל"ג): 'מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו'. וכנ"ל:

ט וזה החשמ"ל הנעשה מבחינת: "ודובר אמת בלבבו", ומלביש להאמונה, הוא בחינת רצועות. כי רצועות הם מקיפי מלכות, הינו אמונה. וזה שאמר רב לרב שמואל בר שילת (בבא בתרא כ"א): 'כד תמחי לינוקא, לא תמחי אלא בערקתא דמסאני'. תמחי, לשון טהרה, כמו שכתוב (ישעיה מ"ד): "מחיתי כעב פשעיך". 'ינוקא', היא בחינת מאור הקטן, היא בחינת שנה. 'לא תמחי אלא בערקתא דמסאני', הינו רצועות של תפלין. כמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה י"ז): 'בשכר שאמר אברהם מחוט ועד שרוך הנעל, זכו בניו לשני מצוות, לחוט של תכלת, ולרצועות של תפלין. ועד שרוך הנעל, תרגומו: 'ערקתא דמסאני'. הינו כשאתה רוצה לשמר את המאור הקטן, הינו משא ומתן באמונה, שלא יינקו ממנה החיצונים. לא תוכל לשמר את הנס, הינו מאור הקטן, הינו ינוקי, אלא בערקתא דמסאני, הינו רצועות של תפלין. הינו שתמשיך חשמ"ל מבינה לבא להלביש את האמונה, הינו בחינת ישמש את שמעון בן ננס כנ"ל, הינו שיקים "ודובר אמת בלבבו", בשעת עשית המשא ומתן, כרב ספרא: ורצועה גמטריא ש"ע, לרמז שעל ידי החשמ"ל הזה, שהוא בחינת: "דובר אמת בלבבו", נשמר האמונה, והנשמה, הינו המחין שבתוכה. ומקבלת מאור הפנים, שהוא ש"ע נהורין של פנים עליונים הנמשכין מתקון ואמת כידוע: וזהו שאמר (שם רב לרב שמואל הנ"ל): 'דקרי קרי, ודלא קרי להוי צותא לחברו'. כי הדבר קשה, הא תינח מי שהוא בר אורין ועוסק במשא ומתן באמונה. אזי המשא ומתן הוא טובה אצלו, שהמחין שלו מתחדשין. אבל מי שהוא אינו בר אורין, מה הנאה יש לו שעוסק במשא ומתן. דע, מי שהוא עוסק במשא ומתן באמונה, הוא עושה טובה לחברו שהוא משרשו, שמחין של חברו מתחדשין בתוך המשא ומתן שלו שבאמונה. וזהו דקרי קרי, מי שהוא בר אורין, אזי טובה לו שנתחדש שכלו בתוך

האמונה, ויהיה לו מחין חדשים ללמוד ולדבקות הבורא. ודלא קרי להוי צותא לחברו, הינו שהוא עושה טובה לחברו שמשרשו:

י וזה בחינת תקיעות ראש השנה כי ראש השנה הוא בחינת שנה כידוע, שהוא בחינת משא ומתן באמונה, בחינת פשטא אוריתא, בחינת עוסק בדיני ממונות. ותקיעות הם התעוררות השנה (עי' לקמן סי' ס' אות ט') שהוא חדוש המחין מאור הפנים. ומזה הוא התאדמות פני התוקע, שנתעוררו אורות מפנים עליונים:

וזהו פרוש, אשרי העם ידעי תרועה, הוא בחינת העלאת אחד עשר סממני הקטרת, שבתוך העכו"ם והארצות השוכנים סביבות המשא ומתן באמונה, שנתחברים אליו הניצוצות. וזה: "ידעי תרועה", ידעי, לשון התחברות. תרועה, מלשון שבירה, כי הניצוצות הם משבירת כלים. ה' באור פניך יהלכון, בחינת משא ומתן, כמו שכתוב (דברים ל"ג): "שמח זבולון בצאתך". הינו כשעוסק במשא ומתן באמונה, כדי להביא את נשמתו בבחינת: "חדשים לבקרים רבה אמונתך", כדי לקבל מאור הפנים, חדוש המחין, חדוש הנשמה, על ידי זה עולים כל הניצוצות על ידי אחד עשר סממני הקטרת:

לו

בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי וכו' (תהלים כ"ז):

א וזהו כלל, כי כל נפש מישראל הוא משרש בשבעים נפש של בית יעקב. ושבעים נפש של בית יעקב, משרשים בשבעים פנים של תורה (עיין תיקון ל"ב). וזה לעמת זה עשה האלקים, שכנגד שבעים נפש של בית יעקב, הם שבעים לשון. שכל לשון ולשון יש לה מדה רעה בפני עצמה, מה שאין בחברתה. ומחמת המדות האלו הם מרחקים משבעים פנים של תורה. וכשהנפש של בית יעקב באה בגלות תחת יד שבעים לשונות, הינו במדותיהם הרעים. אזי היא ראמת שבעין קלין, כיולדת שקדם הלדה היא צועקת שבעין קלין (זהר פינחס רמ"ט:), כנגד שבעין תבין שבמזמור "יענך", שבלא זה אי אפשר לה לילד: וזהו כלל שכל נפש מישראל קדם שיש לה התגלות בתורה ובעבודה, אזי מנסין ומצרפים את הנפש, בגלות של שבעים לשון, הינו בתאוותיהן. וכשהיא באה במדותיהן בגלות, אזי היא ראמת שבעין קלין. כי התגלות היא בחינת לדה, כי קדם התגלות של תורה, אזי היא בבחינת עבור. שהתורה היא נעלם ממנו, כעצמים בבטן המלאה (קהלת יא). בבחינת (דברים ל"א): "ואנכי הסתר אסתיר", הינו בגלות במדות הרעות של שבעים לשון. כי הקלפה קדמה לפרי, ומי שרוצה לאכל הפרי, צריך לשבר מקדם הקלפה. לכן

קדם ההתגלות, מכרח הנפש לבוא בגלות, הינו במדותיהם, כדי לשברם, ולבוא אחר כך להתגלות:

ב ודע שכללות של שבעים לשון של מדותיהן הרעות הללו, היא תאות נאוף. והוא תקון הכללי, מי שמשבר התאוה הזאת, אזי בקל יכול לשבר כל התאוות. ובשביל זה, משה רבנו לפי שהוא כלל של התגלות התורה, שהוא בחינת דעת, כי התורה נקרא ראשית דעת (משלי א). גם איתא משה רבינו עולה בגימטריא תרי"ג ("ספר הקנה" י"ב, "רוקח" סימן רצ"ו, "מגלה עמקות" אפן קי"ג), שהוא כללות כל התורה. ובשביל זה היה צריך לפרש את עצמו מכל וכל, כמו שכתוב (דברים ה'): "ואתה פה עמד עמדי". ובלעם שהיה כנגד משה בקלפה, כמו שכתוב (במדבר כ"ד): "ויודע דעת עליון". גם אותיות בלעם מרמזין שהוא בקלפה כנגד התורה, כי ב' היא התחלת התורה, ול' היא סוף התורה, וע' כנגד שבעים פנים, ומ' כנגד ארבעים יום שנתנה תורה. ומחמת שהוא בקלפה, לפיכך הוא משקע בתאוה הזאת ביותר, כמו שכתוב (שם כ"ב): "ההסכן הסכנתי" (עיין סנהדרין ק"ה:). גם יוסף קדם שהיתה לו התגלות בתורה, הינו חכמה בינה, כמו שכתוב (תהלים קי"א): "ראשית חכמה", כי "אם לבינה תקרא" (משלי ב'). וקדם שזכה להתגלות התורה, הצרך לבוא בנסיון בצרוף בתוך התאוה הכלליות של שבעים לשון הנ"ל. ועל ידי שעמד בנסיון ושבר הקלפה שקדמה לפרי זכה לפרי. הינו להתגלות התורה שהיא חכמה ובינה, כמו שכתוב (בראשית מ"א): "אין נבון וחכם כמוך:

ובשביל זה דרשו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות י"ב:) על פסוק: "אחרי לבבכם" וכו', (אחרי לבבכם - זהו מינות. ואחרי עיניכם - זו נאוף). גם שמשון הלך אחר עיניו (שם וסוטה ט:), גם בלעם נקרא "שתום העין" (במדבר כ"ד) מחמת שהוא כלליות מדה רעה של מדות רעות של השבעים לשון:

ג לפיכך כשקורין פסוק ראשון של קריאת שמע, צריך להעצים את עיניו, בבחינת: 'עולימתא שפירתא דלית לה עינין' (סבא משפטים דף צ"ה. וכמובא בכתבי האר"י, זכרונו לברכה, עין ב"שערי תשובה" סימן ס"א ס"ק ג). כי תקון של הרהורי זנות שבא לאדם, שיאמר 'שמע' ו'ברוך שם'. כי תאות נאוף היא באה מעכירת דמים, הינו מטחול, שהיא לילית, שהיא שפחה בישא, אמא דערב רב (הק' התקונים ובתי' ג' מתקונים אחרונים). שהיא מלכות הרשעה. ומלכותא דשמיא, הוא בבחינת גבירתא, "אשה יראת ה'" (משלי ל"א) שהיא בבחינת ים של שלמה העומדת על שנים עשר בקר, שהם שנים עשר שבטי יה (זהר ויחי רמ"א). וכשאדם מקבל עליו על מלכות שמים באלו הפסוקים, שכולל את נשמתו בשנים עשר שבטי יה, ומפריש את נשמתו מנשמת ערב רב, הבאים

מאשה זונה, שהיא שפחה בישא, שהיא בבחינת (בראשית ט"ז): "מפני שרי גברתי אנכי בורחת", שהתאוה בורחת ונפרדת ממנה. ואם אינו משתדל לגרש את האשה זונה, אזי הוא בבחינת (משלי ל'): "שפחה תירש גברתה"; כי בשני פסוקים אלו, יש שתים עשרה תבות, נגד שנים עשר שבטי יה. וארבעים ותשע אותיות, כנגד ארבעים ותשע אותיות שבשמות שבטי יה. ובקבלת על מלכות שמים, הוא בחינת ים של שלמה. הוא נפרד מנשמותיהן דערב רב, שהיא שפחה בישא, אשה זונה, ונכלל בנשמות שבטי יה, בחינת אשה יראת ה', אזי הוא בחינת סגירת עינים בשעת קבלת על מלכות שמים, להורות שעל ידי קבלת על מלכות שמים, הוא בבחינת עולימתא שפירתא, דלית לה עינין, שהיא התאוה שכוללת המדות רעות של שבעים לשונות:

ד וכל זה כשיש לו לאדם הרהור באקראי בעלמא, אזי די לו באמירת שני פסוקים הנ"ל. אבל אם הוא, חס ושלום, רגיל בהרהור של התאוה הכלליות, רחמנא לצלן, ואינו יכול להפריד ממנה, אזי צריך גם כן להוריד דמעות בשעת קבלת מלכות שמים. כי איתא (בס' שבילי אמונה, נתיב ד') שהדמעות הם ממותרות המרה שחורה, ומרה שחורה היא טחול (תקון נ"ו) שהיא בחינת מלכות הרשעה, אשה זונה, שמשם נשמותיהן דערב רב. וכשמוריד דמעות, אזי נדחין ויוצאין לחוץ המותרות הינו התאוות נאוף הבאים מעכירת דמים של טחול, ומהמותרות, וכולל נשמתו במלכות שמים: וזה שתרגם יונתן על פסוק (במדבר כ"ה): "והמה בוכים פתח אהל מועד" בכין וקורין את שמע. וזה לא עשו אלא כדי להנצל מהרהור של אשה זונה, שהיא קלפה הקודמת לפרי, ולבוא להתגלות התורה: ה וכשבא להתגלות התורה, אזי נעשה מההתגלות נשמות חדשות. כמו שכתוב: "למעבד נשמתין ורוחין חדתין בתרתין ובתלתין" היא התורה שיש בה שלשים ושנים נתיבות החכמה. "ובתלתא שבשין" הינו 'אוריתא תליתאי' (שבת פ"ח). נמצא כשהצדיק מגלה איזה דבר תורה, אזי מוריד נשמתין חדתין, לכל אחד מהשומעין התורה לפי בחינתו ותפיסתו.

כי התורה יש לה שני כחות: להמית ולהחיות. כמו שאמרו "ושמתם" - זכה נעשית לו סם חיים וכו' (יומא ע"ב:, ועין תענית ז), וכתיב (הושע י"ד): "ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם" וכו'. כך התורה של הצדיק לכל אחד כפי תפיסתו, יש אדם שנעשה לו נשמה חדשה מהתגלות התורה, ויש אדם שהוא, חס ושלום, להפוך, כמו שכתוב: "צדיקים ילכו בם". הכל לפי הכלי שלו, הינו כפי תפיסתו, תפיסת המחין שלו. דזה הוא כלל גדול, שאי אפשר לשום אדם להשיג ולתפס בדבורו של הצדיק, אם לא שתקן תחלה אות ברית קדש כראוי, ואזי יכול להבין ולתפס דבורו של הצדיק. דאיתא בזהר: 'סלוקא

דיסודא עד אבא ואמא' (עיין זוהר משפטים ק"י ובזוהר הרקיע שם ועיין בביאור האדר"ז קי"ח) שהם בחינת חכמה ובינה, שהם י"ה, שהם מחין. נמצא כשתקן אות ברית קדש כראוי, אזי המחין שלו בשלמות, ויכול להבין דבורו של הצדיק. כפי התקון של כל אחד, כך הוא השגתו:

ו וזה הוא כלל גדול, "כי מפי עליון לא תצא" (איכה ג). כי אם אור פשוט. אך לפי בחינת כלי המקבל את האור, כך נצטיר האור בתוכו, אם הכלי הוא בשלמות, אזי הוא מקבל בבחינת מאורות מלא, ואם, חס ושלום, הכלי אינו בשלמות, אזי הוא מקבל בבחינת מארת חסר ואו, כמו שכתוב (משלי ג): "מארת ה' בבית רשע" (כדאיתא בזוהר בכ"מ). וזה הוא "צדיקים ילכו בם" [וכו']. כי אור הפשוט הבא מלעיל, הוא בחינת 'קמיץ וסתים' (עיין תיקון ע). אך לפי בחינת הכלי המקבלים, הוא בחינת צירי, שנצטיר האור לפי בחינת הכלי. ועל כן כתיב בבלעם (במדבר כ"ג): "הנה ברך לקחתי, בקמץ. וברך ולא אשיבנו", בצירי. כי אפלו הלקיחה שהיא אז בבחינת קמיץ וסתים, היא בבחינת ברך. ראיה לזה, כי הוא היה רוצה להצטיר לפי בחינת הכלי שלו, שהיא בחינת קללה, ולא היה יכול להשיב ולצרף ולהצטיר כלל לפי בחינתו. וזה: "וברך ולא אשיבנו", ומפני שהיה בשעת לקיחה, הוא בחינת ברך. ומפני מה, לפי שהעיד עליהם הכתוב שישראל נקראו שבטי יה, כמו (שפרשו) (שפרש רש"י) זכרונו לברכה: על החנוכי (במדבר כ"ו): "שמי מעיד עליהם", שם יה שהוא בחינת מחין, כמו שמובא (בגמרא) [במדרש (שיר השירים פ"ד)]. שהעכו"ם היו אומרים אם בגופם היו מושלים וכו', לפיכך העיד הכתוב עליהם. וזה שכתוב (דברים י"א): "ראה אנכי נותן לפניכם" דיקא, כי למעלה [הוא] בבחינת קמץ, שקמץ וסתים. אבל לפניכם למטה, נצטיר האור לפי בחינת הכלי. ובשביל זה יעץ בלעם לבלק להכשילם בדבר ערוה, כדי לקלקל כליהם: וזה שכתבו חכמי הרפואות, שהסרוס רפואה למשגע. וזה הוא 'סלוקא דיסודא עד אבא ואמא', הינו בחינת שמי מעיד עליהם: וזה בקרב עלי מרעים, 'תרין רעין דלא מתפרשין' (זהר ויקרא ד.), הינו המחין. ואכילתם, שנאמר (שיר השירים ה): "אכלו רעים", הינו התחזקותם, הוא בשר קדש, הינו לאכל את בשרי. שהוא בחינת סלוקא דיסודא, הינו תקונו מגיע עד המחין, שהם אבא ואמא. והוא תקון הכללי, שעל ידו צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו, שהם בחינת שבעים לשונות. וכשישבר התאוה הזאת, ממילא נופלים כל התאוות רעות: (זאת התורה היא לשון רבנו, זכרונו לברכה. ואמר: שהיא סוד כונות קדוש, ויתבאר במקום אחר אם ירצה השם (עיין בס' חיי מוהר"ן שי"א שאמר זאת על מאמר בקרוב בסי' ק"א).

עוד מצאתי מכתב יד קדש של אדוננו מורנו ורבנו, זכרונו לברכה, מענין התורה הזאת, בשנוי לשון קצת. והניר היה קרוע חציו, ומה שנמצא כתוב על הנשאר העתקתי. וזהו). צפנת פענח דמגלין) (שבעים פנים) (תורה) (סוד אחר, כמו שכתוב (משלי כ"ה): "וסוד אחר אל תגל" כמובא בזהר (בתקונים תקון ל"ד נ"ו ס"ט) כשמפסיק הנקדה מהדל"ת של אחד, והנקדה היא אות ברית, אזי נעשה אחר. הינו כשמכניס בריתו בזונה, הנקראת מלכות הרשעה, הנקרא אל אחר, אבל מי שמקדש את עצמו מזאת התאוה, אזי הוא נתקשר במלכות שמים (א) הנקרא אני, כמו שכתוב (ויקרא י"ט): "קדושים תהיו כי קדוש אני", ובכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה תמצא קדשה (זהר מקץ ר"ד:): 'אבל מאן דגלי עריין, הכי איהו אתגלי בין אנון עריין, דאנון אלקים אחרים', תקונים (תקון נ"ו) דף צ"ג: ובשביל [זה] מובא בזהר (קדושים פ"ד): כד חזי רבי שמעון נשי שפירין, אמר: "אל תפנו אל אלילים". כי נאוף היא עריות, אלקים אחרים, מלכות הרשעה. ובשביל זה, סגלה לבטל הרהורי נאוף, לקרא שמע ישראל וברוך שם כבוד וכו', כמובא על פסוק: "ויקרב אל אחיו המדינית" וכו' דף א: נמצא שעקר הנסיון והצרוף שמנסין לאדם, אין מנסין אותו אלא בנאוף, שהיא כלולה משבעים אמות, שהיא כלולה מסוד אחר, אל אחר. וכשצועק לאלקים כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "כן נפשי תערג אליך", וצועק שבעין קלין לא פחות, אזי נפתחין לו סודות התורה, דמטמרין מגלין לה, ומוליד נפשין חדתין. כי מוליד תורה, והתורה היא כלולה מנפשות ישראל. ומגלה הפנים של התורה, כי עד עכשו היתה סתומה בקלפין, כי הקלפה קדמה לפרי. ויכול הצדיק להוריש בתורתו שמחדש נשמתין חדתין, לכל אחד מאנשי מקרביו המקשרים בתורתו. כמובא בהזמר: 'למעבד נשמתין חדתין בתרתין ובתלתין', הינו בהתורה המתחלת בבית ומסימת בלמד, 'ובתלתא שבשין', הינו אוריתא תליתאה, הוא 'עבד נשמתין ורוחין חדתין'. והתורה זכה - נעשה לו סם חיים ולא זכה וכו', כמו שכתוב ושמתם וכו', וכמו שכתוב: "צדיקים ילכו בם" וכו', לכל אחד ואחד כפי שמקבל. אבל מאתו לא תצא הרעות, כמו שכתוב (איכה ג): "מפי עליון לא תצא הרעות". והברכה והקללה נעשה אצל האדם, כפי הכלי שיש לו. כמו שכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה", "לפניכם" דיקא. כי מלפני הקדוש ברוך הוא יוצא אור פשוט, הינו אותיות פשוטים, ולפי האדם כן נעשה הצרוף. אם הוא אדם טוב, נעשה צרוף של ברכה. ואם לאו, להפך. וזה: "לפניכם ברכה וקללה" דיקא, כי לפני ה' עדין אין ציור לצרוף הזה, אם הוא ברכה אם לאו. וזה שהתמיה את עצמו בלעם על זה, הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה, ברך בקמץ, גם לקחתי משמע ברצונו לקח):

לז

דרשו יי ועזו בקשו פניו תמיד (תהלים ק"ה).
א כי עקר הבריאה היא בגין דישתמודעין לה (זהר בא מב.) כמו שכתוב (ישעיה מ"ג): "לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:
ב וגוף ונפש, הם בחינת אדם ובהמה, חמר וצורה, חכמה וסכלות, בחינת אור וחשך. כמו שכתוב (קהלת ב'): "כיתרון אור מן החשך" וכו', וכמו שאמרו (רבותינו, זכרונם לברכה, ברכות ל"ג): 'גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות', שנאמר: "כי אל דעות ה'". וכתיב (תהלים קי"ח): "אל ה ויאר לנו", וכתיב (שם פ"ב): "ולא ידעו ולא יבינו": והם בחינת חיים ומיתה, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה" וכו', וכתיב (איוב ד'): "ימותו ולא בחכמה" (עיין ב"ר פ' כ"ו ל"א). וכתיב (איכה ג'): "במחשכים הושיבני" וכו': והם בחינות שכחה וזכרון, כמו שכתוב (תהלים ל"א): "נשכחתי כמת מלב", וכתיב (שם צ"ח): "זכר חסדו". וזה שאמרו רז"ל (אבות פרק ג): 'השוכח דבר אחד ממשנתו כאלו מתחיב בנפשו', שנאמר: "רק השמר לך ושמר את נפשך מאד פן תשכח": והם בחינת חכמות התורה, שחכמות חיצוניות הם חמר וסכלות, ובחינת בהמה, כנגד חכמות התורה:
ג וצריך כל אדם להכניע החמר, הינו בחינות מיתה, בחינת סכלות של הגוף של הארבע יסודות. כמו שכתוב בזהר (בראשית כ"ז): "ויקח ה' אלקים את האדם", 'מאן נטל לה, מארבע יסודין דילה, דאפריש לה מתאוה דילהון'. וזה נעשה על ידי התענית, שעל ידי התענית מחלישין הארבע יסודות. ונתבטל החמר, בחינת החמר, סכלות, חשך, שכחה, בהמה. ונתגבר ונתעלה בחינת השכל, והצורה, האור, והזכרון, אדם: וזה שאמרו רז"ל (ברכות ו:) 'אגרא דתעניתא צדקתא', כי צדקה רמז לאור, כמו שכתוב (מלאכי ג'): "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה". והוא התורה, כמו שכתוב בזהר (לך לך ע"ו:): "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" - 'דאנון רחיקין מאוריתא'. והוא בחינת אדם, כמו שכתוב (במדבר י"ט): "זאת התורה אדם". וזה אותיות אדם, מ"ם סתומה הוא בחינת תענית, שהוא בחינת עולם הבא, דלית בה אכילה ושתיה (תקון כ"א). ודלת, הוא רמז לארבע יסודין שנשפלים על ידי התענית. ונתעלה השכל הרמוז באלף, כמו שכתוב (איוב ל"ג): "ואאלפך חכמה": וזה שכתוב בזהר (בהקדמה י"ג:) "נעשה אדם", על ידי התענית נתהוה בחינת אדם. כתיב הכא נעשה, וכתיב התם "ושם האיש אשר עשיתי עמו", מה התם צדקה, אף כאן צדקה. [פרוש: כי בזהר מפרש שם שעל ידי צדקה הוא בדיוקנא דאדם, ולמד שם ממקרא זה, "נעשה אדם", כתיב הכא עשיה, וכתיב התם "ושם האיש אשר עשיתי עמו" וכו', לענין צדקה וכו'. ורבנו, זכרונו לברכה, מביא ראיה מזה לענין תענית,

כי צדקה ותענית הם בחינה אחת, כי 'אגרא דתעניתא - צדקתא' כנ"ל. ועל כן מבאר מזה, שעל ידי התענית שהוא בחינת צדקה, נעשין בגדר אדם, שהוא הדעת האמתי של התורה, שהוא בחינת אור ונפש וכו'. כי הכנעת החמר והגוף בחינת בהמה וכו', לגבי הנפש שהוא בחינת אדם, הוא על ידי התענית, שהוא בחינת צדקה כנ"ל]:

ד אבל יש שני בחינות צדקה, כי יש צדקה בחוץ לארץ, ויש צדקה בארץ ישראל. וצדקת ארץ ישראל, היא גדולה ולמעלה מצדקת חוץ לארץ (עיין הלכות צדקה סי' ר"ן"א ס"ג). וכן יש שני בחינות תורה, כי אין דומה התורה היוצאת מהבל שיש בו חטא, להתורה היוצאת מהבל שאין בו חטא (שבת קי"ט:) כי אין הדין נמתק, 'ואין העולם מתקים, אלא על הבל פה של תינוקות' (שם). כמו שכתוב בזהר (בהקדמה דף א:): "הנצנים נראו בארץ" - אלין אבות העולם. "עת הזמיר הגיע" - כד אתא עדן לקצצא חיביא מן עלמא. "וקול התור נשמע" - דא קלא דינוקא דרביא דלעי באוריתא. כמו שכתוב (שיר השירים א): "תורי זהב", וכתיב (שמות כ"ה): "ועשית שנים כרבים זהב". על ידי קלא דינוקא דרביא, נתגלו האבות בעולם להגן. נמצא כשאתה רוצה שיתגלו על ידך האבות בעולם, כדי לדחות הדין, והחשך, שכחה, וסכלות, מן העולם. צריך שיהיה לך הבל שאין בו חטא, ועל ידי צדקה דארץ ישראל תכלל עצמך באוירא דארץ ישראל, שהוא בחינות הבל הקדוש שאין בו חטא: וזה פרוש (ויקרא כ"ו): "וזכרתי את בריתי יעקב" וכו', פרוש, אימתי יתגלון האבות בעולם, כד "הארץ אזכר". על ידי אוירא דארץ ישראל, ועל ידי הבל שאין בו חטא, שהיא בחינת הבל פיהם של תינוקות. כי כן נתברכו תינוקות, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "הוא יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי", שעל ידי התינוקות נתגלו האבות להגן. על ידי צדקה דארץ ישראל, יכללו באוירא דארץ ישראל, אויר הקדוש, שהוא בחינת הבל שאין בו חטא: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית י"א:): 'היושב בתענית נקרא חסיד', שנאמר: "גומל נפשו איש חסד". כי התענית הוא גמילות חסדים לנפשו, הינו לתורה, כמו שכתוב (תהלים י"ט): "תורת ה' תמימה משיבת נפש". גלל כן נקרא איש חסיד, כי מבטל הדין והחשך, וממשיך חסדים בעולם: ה וזה פרוש (סנהדרין צ"ו.): שלשה הזהרות שהזהיר רבי יהודה בן בתירא מנציבין, 'הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אנסו', 'והזהרו בורידין כרבי יהודה', 'והזהרו בבני עמי הארץ שמהם תצא תורה'. כי אלו השלשה בחינות, הם כלם רומזים להתעלות הנפש, והשכל, והתורה, והזכרון: 'זקן זה ששכח תלמודו מחמת אנסו', הוא בחינת מיתה, וסכלות, מחמת שכחה. אבל אנס רחמנא פוטרו (נדרים כ"ז.) 'והזהיר רבי יהודה לכבדו', שעל ידי הכבוד יתבטל ממנו השכחה. ויתגלה הנפש, הינו זכרון התורה. כי

שרש התורה היא כבוד השם יתברך, כמו שכתוב: "לכבודי בראתיו" וכו', וכמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות, פרק ו): 'אין כבוד אלא תורה':

ו וזהו: 'הזהרו בורידין כרבי יהודה', כי הדם הוא הנפש שבא בגלגול, וצריך השוחט לכון להעלות הנפש שבדם. גם עקר חסרון הפרנסה שנתמעט בדורות הללו, אין זה אלא על ידי השוחטים שאינם מהגנים. וזה (אבות פרק ג): 'אם אין תורה אין קמח', 'תורה' היא בחינת נפש כנ"ל. על ידי זה אין קמח, הפרנסה נתמעט: ובשביל זה החליף נקרא מאכלת, כמו שכתוב (בראשית כ"ב): "ויקח את המאכלת". כי יש שוחט הגון מאכיל ומפרנס לישראל, כי השוחט הגון הוא מלביש את הנפש שבחי במדבר, הינו בדבור הברכה שהוא מברך. והדבור הוא בחינת שכינה, כמו שכתוב (פתח אליהו): מלכות פה. וזה פרוש (ישעיה ל"ד): "חרב לה' מלאה דם", כי השכינה נקראת חרב לה' (כמובא בזהר הקדוש, ובפרדס), והיא בחינת דבור, שהוא בחינת חרב פיפיות, לשון פה, כמו שכתוב (תהלים קמ"ט): "רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות" וכו'. וכשהנפש באה בתוך חרב לה', בתוך הדבור, בבחינת מיין נוקבין. אזי השכינה מזדוגת על ידי המיין נוקבין שיש לה, בבחינת: "חזי במה ברא קאתינא" (זהר ויקרא י"ג.). וזה: "חרב לה' מלאה דם", מנפשות העולות בה בבחינת מיין נוקבין. ועל ידי הזווג, היא מקבלת פרנסה לישראל: וזה פרוש (איכה ה): "בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר", הינו כשהשוחט אינו הגון, ואינו מעלה את הנפש, בבחינת מיין נוקבין. וכשעומד עם החליף לשחט את החי, הוא עומד כרוצח נפשות. והחליף שלו הוא חרב המדבר, ואינו חרב לה', שהוא חרב המדבר. ויש צער להנפש החי, שצועקת בקול מר, (שיר השירים ה): "נפשי יצאה - כשיצאת בשביל להכניס בדברו של הברכה, בבחינת מיין נוקבין. וכשיצאתי, בקשתיו ולא מצאתיו, קראתיו ולא ענני - כי אינו שם בשעת הברכה, וחושב מחשבת פגול. על ידי זה, מצאני השומרים הסבבים בעיר, הכוני פצעוני, נשאו את רדידי מעלי - הינו שמעלה שהיה להנפש בבחינת חי, גם זה לקח ממנה, כי עכשו אין לה מנוח לכף רגלה. אוי לו להשוחט הזה! אוי להנפש, שהרג את הנפש, ומסר אותה בכף אויביה, ואין להשכינה מיין נוקבין, להמשיך טרף לביתה. ועל ידי זה: "בנפשנו נביא לחמנו" - ביגיעה וטרחא גדולה: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קי"ח): 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', כי ים סוף נקרע לשנים עשר קרעים (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ב ובתקון כ"א), כנגד שתים עשרה בדיקות הסכין (רא"ש חולין פ"א סי' כ"ד) שעל ידיהם קשים מזונותיו של אדם וכו': וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות נ"ה): 'שלחן דומה למזבח', כי שעור פגימות החליף, כשעור פגימות המזבח (חלין י"ז:): גם על השחיטה גימטריא

תל"ז, ובזעת אפיך תאכל לחם (בראשית ג') - ראשי תבות גימטריא תל"ז (עם הארבע תבות), לרמז חסרון הפרנסה על ידי שוחטים שאינם מהגנים: וזה פרוש (תהלים קי"א): "טרף נתן ליראיו", כי טרף יש לו שני משמעות, לשון טרפה, כמובא בזהר סוף משפטים (דף קכ"א:): ולשון מזון. לרמז, כשישראל שומרים את עצמם מטרפה, על ידי זה יש להם פרנסה: וזה פרוש (שבת ק"ד): 'מנצפך צופים אמרו', מנצפך הוא בחינת ורידין, בחינת רי"ו דין. וצופים, אלו נביאים, שיניקתם מבחינת כרבים, בחינת תינוקות, בחינת הבל שאין בו חטא, בחינת אוירא דארץ ישראל, ששם מקבלין רוח הקדש, כמובא בזהר (לך לך פ"ה.): "ויקם יונה לברח תרשישה". ואלו הצופים, הינו אלו שהם בבחינת הבל שאין בו חטא, הם נהירין ב"ורידין", רי"ו די"ן, במנצפ"ך. ומעלין את הנפש בבחינת מיין נוקבין, וממשיכין שפע. והשפע מכנה בשם א'מ'ר, כי מתחלה היא אור, ואחר כך נעשה מים, ואחר כך רקיע. וכשממתיקים את המנצפך, ועושים ממנצפך, אדני. כי מריו נעשה צורת אלף, ונעשה אדני. ואדני הוא דבור, הוא השכינה, כמו שכתוב (תהלים נ"א): "אדני שפתי תפתח". ומהבל הזה, הינו אדני, יוצא השפע, ונתחלק לכל אחד לפי בחינתו. וזה פרוש (תהלים ס"ח): אדני יתן א'מ'ר, המבשרות צבא רב, לכל אחד לפי בחינתו: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ק"ד:): "אכלי עמי אכלו לחם אדני לא קראו", 'רב אמר אלו הדינים, ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות. מר אמר חדא, ומר אמר חדא ולא פליגי'. 'רב אמר אלו הדינין', הינו רי"ו דין. שאינם מעלין את הנפש בבחינת מיין נוקבין, שאין עושין מרי"ו דין, אדני. רמז לשוחטים שאינם מהגנים, שמקלקלים הדינים. הינו רי"ו דין, מנצפך. הדמים שהם הנפשות, הם חמש אותיות, כנגד חמשה דמים כידוע. רמז לחמש בחינות שיש לנפש, כמו שאמרו חז"ל (ברכות י): הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי וכו'. 'ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות, שמקלקלין את ההבל שאין בו חטא'. כשדבורו והבלו של השוחט, אינו בבחינת הבל שאין בו חטא, בחינת אוירא דארץ ישראל, על ידי זה, "אכלי עמי", הפרנסה נתמעט. כי כשיש להשוחט בחינת הבל שאין בו חטא, בחינת חרב לה', בחינת צדקה דארץ ישראל, בחינת נפש, בחינת תורה כנ"ל, גם הנפש שעולה מהחי להמדבר שלו, גם כן נתעלה בבחינות מעלות אלו הנזכר: ז וזהו פרוש: 'הזהרו בבני עם הארץ'; כי זה ידוע, שהנפשות הנכבדות [הנעשקות] בתוך הטקלא, האמור בזהר (סבא משפטים דף קי"ג, ובשאר מקומות), בקלפות נגה. וקלפות נגה רוצה שישתקע שם הנפש, אזי היא נותנת אותן בתוך טפת זווגו של עם הארץ, כדי שיתטנף הנפש ההיא ביותר. נמצא שבני עמי הארץ הם נפשות יקרות, אלא שהם כצפרים האחוזות בפח (קהלת ט'). מאין אנו יודעים הדר תפארתם, אלא על ידי תורתם.

כשאנו רואים שהם תלמידי חכמים, בידוע שיש להם נפש יקרה. וכל התורה שהם מגלים, הוא הכל גלוי להשוחט. כי הנפש היא [בחינת תורה] כנ"ל. והתורה שהם מגלים בני עמי הארץ, הם בחינת ניצוצות. ועולה להשכינה בבחינת מיין נוקבין, בבחינת: 'חזי במאי ברא קאתינא'. ובשביל זה צריך לכבדם, כי על ידי הכבוד יתגלה ביותר התורה מהתעלמותה, הינו הנפש. כי שרש הכל הוא הכבוד, כמו שכתוב: "לכבודי בראתיו" וכו', והנפש משתוקקת להכלל בו בשרשו. וזה: 'הזהרו בבני עמי הארץ לכבדם', כדי שישתוקק התורה, שהיא הנפש, להכלל בשרשו, שהוא הכבוד. ועל ידי זה, 'מהם תצא תורה': וזה פרוש: דרשו ה' על ידי איזה חכמה תוכל לדרש אותו, הדר מפרש, ועזו. הינו על ידי התורה, ולא על ידי חכמות אחרים. שהם סכלות וחשך, כנגד חכמות התורה. ועל ידי מה תזכה לחכמות התורה, בקשו פניו תמיד, על ידי צדקה של ארץ ישראל. כמובא במדרש (בראשית רבה פרשה מ"ד; קהלת רבה סדר א'): 'אין בקשת פנים אלא צדקה', כמו שכתוב (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך". ואין תמיד אלא ארץ ישראל ("שוחר טוב" תהלים ק"ה ועין "ראשית חכמה" שער התשובה פרק ו'), כמו שכתוב (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה":

לח

מרכבת פרעה וחילו ירה בים וכו' (שמות ט"ו):

א כי צריך כל אדם לפשפש את עצמו בכל עת אם הוא דבוק בהשם יתברך. והסימן של דבקות הוא תפלין כי תפלין הם סימן על הדבקות (עי' חא"ג ברכות ו' ד"ה מנין שהקב"ה מניח תפלין):

ב ואי אפשר לבוא לבחינת תפלין, אלא שיעלה את הדבור ויתקנהו. כי הדבור שהוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא בחינת מלכות פה (פתח אליהו). הוא בחינת ים, שכל הנחלים הולכים לתוכו, כמו שכתוב (קהלת א): כל הנחלים הולכים אל הים (עיין תיקון י"א מתיקונים אחרונים). והוא בחינת אדני, כמו שכתוב (תהלים נ"א): "אדני שפתי תפתח". וכשפוגמין הדבור שהוא אדני, אז על ידי הפגם, נעשה מרוח פיו, רוח סערה. כי כ"ז אותיות כל אחד כלול מעשרה, גימטריא ר"ע. ונעשה מבחינת הדבור, הינו מבחינת אדני, ר"ע אותיות, סערה. ס"ה הוא אדני, ור"ע אותיות. וזה בחינת (תהלים קמ"ח): "רוח סערה עושה דברו", שעושים ומתקנים את הדבור, ומעלים אותו מבחינת רוח סערה: ורוח סערה הזה, הוא מקטרג הגדול, שממנו באים כל הקטרוגים והנסיונות. והוא אחר הדברים, שהוא יונק מהדבור, כשמוצא פתח לינק. הינו "לפתח חטאת" (בראשית ד'):

וכתיב (מיכה ז'): "שמר פתחי פיך" וכו'. וכמו שכתוב בזהר (וירא קי"ט:): "ויהי אחר הדברים והאלקים נסה את אברהם". והוא מסער גופה דבר נש (עיין תקו"ז תי' י"ח [דף ל"ה:]). וכל המלשינות והרעות שדוברים על אדם, בא מרוח סערה, מאחר הדברים הזה. כי הוא בחינת קץ כל בשר (בראשית ו') שעושה קץ וסוף לכל בשר: ובני אדם שהם דנים את כל אדם לכף חובה, וחוקרים תמיד על חובות בני אדם, הם מבחינת קץ כל בשר. כמו שכתוב (איוב כ"ח): "קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר", (עין בזהר מקץ קצ"ג.), שהוא חוקר תמיד לעשות תכלית וכליון לכל דבר, ולעורר דין ולהלשין ולקטרג, כמו שכתוב (ישעיה נ"ז): "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל": וצריך כל אדם לראות, לאכפיא סטרא דקץ כל בשר, תחת הדבור של הקדשה. כמו שכתוב בזהר (ויחי רל"ח. ובזהר בלק ר"ז.): "אסרי לגפן עירה", 'גפן' דא כנסת ישראל. כמו שכתוב (תהלים פ'): "ופקד גפן זאת", וכמו שכתוב (בראשית מ"ט): "וזאת אשר דבר". וכשהוא כופף את רוחו סערה, דהינו שהוא נוטל ממנו כל הדבורים שנפלו לתוכו, אז "יקם סערה לדממה" (תהלים ק"ז):

ג וצריך להעלות את הדבור לשרשו, שהוא הזרוע. שהם חמש אצבעין שביד שמאל, שהם חמשה גבורות, שהם בחינת חמשת מוצאות הפה. כי עקר הדבור על ידי חמשת מוצאות הפה, שהם הגבורות. כמו שכתוב (שם ק"ו): "מי ימלל גבורות ה'", שעל ידי גבורות נעשה הדבור. כמו שכתוב (שם קמ"ה): "וגבורתך ידברו", וכמו שכתוב (ירמיה כ"ג): "הלוא כה דברי כאש נאם ה'": והתחלת עליות של הדבור, הוא מראשו. הינו מהמבחר האמת שיש בהדבור, שהוא נקרא ראש. כי יש כמה אמת, כמו שאמרו (סנהדרין צ"ז): 'אמת נעשה עדרים', וכמו שכתוב (תהלים קי"ט): "ראש דברך אמת". כי קדם תקונו, היה בבחינות (דניאל ח'): "ותשלך אמת ארצה". ולא היה יכול לדבר שום דבר אמת, מחמת שרוח סערה בלבל אותו, כמו שכתוב (תהלים ק"ז): "יעלו שמים ירדו תהומות" וכשמתקנו, אזי אין לו בלבול. וזה בחינות (פסחים ג'): 'עקם הכתוב תשע אותיות, שלא להוציא דבר מגנה מפיו'. זה רמז, כשרוח סערה שולט, אזי אין ביכלת לדבר בדרך ישר, כי הרוח מבלבל אותו, וצריך לעקם את הדרך:

ד ותקון הדבור, הוא על ידי התורה שלומדין בצר לאדם, בעניות ובדחקות, שהוא בחינת לילה* שאז שלטנותא דקץ כל בשר. כמו שכתוב: "קץ שם לחשך", וכתיב (בראשית א'): "ולחשך קרא לילה". וחכמינו זכרונם לברכה, אמרו (חגיגה י"ב:): 'הלומד תורה בלילה. מושכין עליו חוט של חסד ביום'. 'חסד', הוא בחינת בקר דאברהם. כמו שכתוב בזהר (מקץ ר"ג.): "הבקר אור" - 'דא בקר דאברהם'. והאנשים שלחו, אנון מארי דדינין. המה

וחמוריהם, אנון וכל סטר מסאבא. וכמו שכתוב (רות ג'): "שכבי עד הבקר". אזי נופלים כל המקטרגים השולטים על הדבור, ואז הדבור יוצא בשיר ושבח והלל להקדוש ברוך הוא. כמו שכתוב (תהלים פ"ג): אלקים אל דמי לך; וכמו שכתוב (תהלים ל'): "למען יזמרך כבוד ולא ידם", ואז: "ברן יחד כוכבי בקר" וכו' (איוב ל"ח): וזהו (תהלים קכ"ב): "עומדות היו רגלינו", כי הדבור נקרא רגל, כמו שכתוב (ישעיה מ"א): "צדק יקראהו לרגלו", וכמו שכתוב (תהלים נ"ח): "צדק תדברון". בשעריך ירושלים, על ידי התורה, כפרוש רש"י (והוא מדברי רבותינו, זכרונם לברכה (מכות י')):

* כמובא ב"פרי עץ חיים" שער התפלין פרק ז, על פסוק: "שימני כחותם על לבך", שעל ידי למוד התורה בלילה, אזי כאור הבקר עולה ראש המלכות (שהוא בחינות הדבור כנ"ל), ויושבת בזרוע דזעיר אנפין, ומקבלת הרשימו שבחזה דזעיר אנפין. וזעיר אנפין מקבל הרשימו שלו. ועל ידי התפלה נכנסין מחין חדשים, והרשימו יוצאין בבחינת תפלין וכו':

ה וכשמעלה את הדבור לשרשו, הינו לגבורות, ומתחיל לדבר בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות, ומעורר את עצמו לעבודת השם יתברך. אזי נכנס אור שרש של הגבורות, הינו חמימות הלב * (*וזה בחינת רש"ימו שבלב זעיר אנפין. שנכנס בראש דברך אמת, הינו בראש המלכות, כשהיא יושבת בזרוע שמאלי) כי שרש הגבורות הם בלב, כמו שכתוב (תהלים ל"ט): "חם לבי בקרבי בהגיגי" וכו'. ושם שרש אמתי של האמת של הדבור, כמו שכתוב (שם ט"ו): "ודובר אמת בלבבו". ומתחיל לדבר בחמימות שבלב, דבר אמת שבלב. וכשמדבר בינו לבין קונו דברי אמת שבלבו, בהתעוררות בתשובה, ורואה פחיתותיו וגדלת הבורא. כי עד עכשו השליך חטאתיו אחר כתפיו ולא עין בהם, ועכשו כשיודע אותם, אזי נכנס בו בושה גדולה על גדל פשעיו, כנגד רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין. (יש אומרים שבכאן צריכין להעתיק ההגה השלישית, וכן הוא בכתב יד, והכל עולה בקנה אחד, ועין "פרי עץ חיים"): והבושה הזאת עדין איננה בפעל, הינו שהבושה הוא בפנימיות, ואין מתגלה על פניו, כמו שכתוב (תהלים ס"ט): "כסתה כלמה פני". כי זאת הבושה היא קדם התשובה, וזה ידוע אין דומה בן כפר לבן כרך. כל מה שמקרב ביותר אל המלך בשתו גדול. וכל מה שיודע ביותר בכבוד המלך, הוא בוש יותר מהמלך. וקדם התשובה, עדין ידיעתו בקטנות. על ידי זה בשתו אינו בפעל על פניו, כי חטאתיו מטמטמין שכלו וידיעתו, על ידי רוח שטות שבקרבו, כמו שאמרו (סוטה ג'): 'אין אדם עובר עברה' וכו' *. (*וזה בחינת שזעיר אנפין מתקנא במלכות ולוקח לעצמו הרשימו שלו) אבל אחר כך כשעושה תשובה, ומסיר ממנו הטפשות, ונתוסף בו שכלו.

אזי הוא מתביש ביותר, ונתגלה הבושה על פניו. והבושה הזאת הוא בחינת אור התפלין * (*וזהו בחינת שעל ידי התפלה באין מחין חדשים ואז יוצא הרשימו בבחינות תפלין כי על ידי הבושה הוא מתפלל ומבקש מחילה על עוונותיו) שנתגלה על פניו במצחו. ועקר התגלות הבושה היא במצח, כמו שכתוב (ירמיה ג'): "ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם": וזה פרוש (משלי ב'): "אז תבין יראת ה'", כמובא בזהר הקדוש (בהקדמת התקונים דף ט:): 'תפלין הם בחינת אמא על ברא', "ואם לבינה תקרא" (משלי ב'). וזה פרוש "אז תבין", הינו על ידי בינה יתרה שיהיה בהכרת הבורא, על ידי זה "יראת ה'", הינו בחינת תפלין, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו'): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", אלו תפלין. כי היראה הוא הבושה, כמו שכתוב (נדרים כ'): "יראת ה' על פניכם" - 'זה הבושה', שהיא על הפנים. הינו בחינת תפלין על ידי בינה, שהיא אמא על ברא: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות י"א): תפלין נקראין פאר, שנאמר: "פארך חבוש עליך". ופאר הוא כלליות הגונין, כי ההתפארות על ידי כלליות הגונין, כמו שכתוב (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר" (זוהר יתרו צ:), כי הם כלולין מגונין סגיאין. וזה שאנו רואים, כשאדם מתביש נעשה כמה גונין. ובזה יכולים אנו להבין, אם יש לאדם יראת שמים, הינו בושה, לאחר תקון החטא. כשאנו מסתכלין על פניו, ונופל עלינו יראה ובושה, הינו שנמשך עלינו דעת בגדלת הבורא יתברך שמו. וזה פרוש: "אז תבין יראת ה'", פרוש בזה תבין שיש לו יראת ה', ודעת אלקים תמצא. הינו כשימצא גם לך, דעה בגדלת הבורא, הינו בושה ויראה. וזה בחינת: "וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך", הינו שנמשך עליהם גם כן יראה:

ו ומשה זכה לאור התפלין, כמו שכתוב בזהר (בהשמטות בראשית רס"ב): "ויתנצלו את עדים" - דא תפלין. "ומשה יקח את האהל" - שלקח אותן האורות, מלשון (איוב כ"ט): "בהלו נרו עלי ראשי". (עין בזהר בראשית נ"ב: כי תשא קצ"ד.). וזהו (שמות ל"ד): "כי קרן עור פניו", על שם קרן אחת היה לו במצחו (חלין ס'). זה בחינת תפלין, שהוא במצח. ועל ידי זה "ויראו מגשת אליו", כי האיר עליהם היראה, כמו שכתוב: "אז תבין יראת ה'" וכו': וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות י"ב:): 'העובר עברה ומתביש בה מוחלין לו מיד', כי העברה מכניס באדם רוח שטות, ועל ידי בושה מחזיר המחין, כמו שכתוב: "אז תבין יראת ה'" כנ"ל: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים כ'): 'מי שיש בו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני', כי אדם הראשון פגם בבחינת תפלין, שהם בחינת עץ החיים, כמו שכתוב (ישעיה ל"ח): "ה' עליהם יחיו" (עיין מנחות מד). ודבק את עצמו באילנא דמותא. ועל ידי זה ויגרש אותו מגן עדן (בראשית

ג'): 'כי עזות פנים לגיהנם' (אבות פרק ה), וכד תב בתיובתא, כתיב (שם): "ויעש להם כתנות עור" - דא תפלין (כמובא בתקונים תקון ס"ט דף ק"ה.): וזה פרוש (חלין ס'): 'שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו', כי על ידי הקרבן, הינו על ידי התשובה, זכה לבחינת תפלין, שהוא בחינת קרון עור הפנים: וקין שהיה מזהמת הנחש (תיקון סט). כתיב בה (בראשית ד'): "למה נפלו פניך", שהוא בחינת אור התפלין, שהוא קרון עור הפנים. וקין הביא מפסלת (מ"ר פכ"ב) שראה חוב לכל אחד, ואיתא (במדרש תנחומא פרשת בראשית): "וישם לקין אות" - שזרח לו קרן, הינו כנ"ל: וזה שכתוב בקין (שם): "וישב בארץ נוד קדמת עדן", פרוש שלא זכה לעדן, על ידי שפגם באור התפלין. וזה קדמת ראשי תבות קרקפתא דלא מנח תפלין (עיין ר"ה יז). וזה שאמרו רז"ל (תענית ז:): מי שיש בו עזות בידוע שנכשל באשת איש, כי קין עמד על תאומתו של הבל, כמו שכתוב (שם): "ויהי בהיותם בשדה" (תיקון סט). וישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זהמתן, הינו זהמת הנחש. ועכו"ם שלא עמדו, לא פסקה זהמתן (שבת קמ"ו). וזה בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו, רגלי דיקא, כי אין להם רגלים, כמו שכתוב (בראשית ג'): "על גחנך תלך". וזה שכתוב (בזהר): "וישם ה' לקין אות", [פרוש רש"י]: החזיר מוראו עליהם. כמו שכתוב: "וראו כל עמי הארץ", כמו שכתוב (בזהר): 'כד תב בתיובתא', "וישם ה' לקין אות", (תקון ס"ט ק"ח:):

ז וזה שספר התנא (בכורות נ"ז:): ארז נפל במקומנו, ועברו עליו ששה עשר קרנות על חדו. כי ידוע שהצדיק שעובד את ה' בדבקות גדול, ובשכל גדול, כשנופל לאיזה מדרגה פחותה ממנה. אף על פי שזאת המדרגה שהוא עכשו בה, גם היא מדרגה גדולה לערך שאר הצדיקים. אבל מחמת שלפי ערכו הוי לה נפילה הוא מתביש בזה המדרגה כאלו חטא איזה חטא. ועושה תשובה על זה, כאלו חטא. ובא על ידי זה לבושה גדולה, הינו בחינת תפלין, בחינת: "אז תבין יראת ה'", ובא לבחינת ידיעה חדשה והכרה. ועקר הארת התפלין באים על ידי הלוחות, כמובא (בזהר בראשית וכי תשא הנ"ל): 'כשאמרו ישראל "נעשה ונשמע", זכו לחגירת זינא עלאה'. ומשה זכה לקרון עור פנים, מאור הלוחות. כי הם המחין בעצמן, כי על ידי חדוד השכל בתורה, נתחדדו המחין, ונתוסף בו הכרה ומתביש ביותר. והלוחות הם שרש התורה, ונקראים י"ו, על שם עשרת הדברות, וארכן ואו ורחבן ואו (בבא בתרא י"ד), והצדיק נקרא ארז בלבנון (כמ"ש (תהלים צ"ב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה): וזה שספר התנא בשבחו של הצדיק, שהיה צדיק בדורו, ונפל במקומנו. כי בודאי מדרגת התנא היתה גם כן גדולה, אבל לפי ערך הצדיק היתה נפילה. ועברו לשון התגלות כמו שכתוב (שמות י"ב): "ועבר ה' לנגף את מצרים", ותרגם

אנקלוס: ואתגלי. י"ו קרנות על חדו הינו על ידי חדוד שכלו, וחדוש שכלו, שקבל על ידי התורה שנקרא י"ו כנ"ל, נתגלה קרון עור הפנים, הינו בושה, בחינת תפלין. גם הקדוש ברוך הוא נקרא מקומו של עולם (ב"ר ס"ח). וזה פרוש: 'נפל במקומנו' שנפל להשגות אלקות לפי השגתנו. הגם שגם השגתנו גדולה, אבל לפי ערכו הוי לה נפילה, ששב בתשובה, ומתביש בהשגתנו: וזה פרוש "בראשית" ירא בשת (תקו"ז תי' ז). כי היראה הוא הבושה. תמן ראשי תמן בת, "אלה ראשי בית אבותם" (שמות ו) הינו תלת גונין דעינא בת עין (תיקון ד). רמז מקום התפלין, "ולטוטפות בין עיניך" (שם י"ג), ותלת גונין דעינא ובת עין הם ארבע פרשיות:

וזה פרוש (ישעיה נ"ח): אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, כי שבת, בחינת בושה. רגלך, בתחלה צריך לתקן הדבור, הנקרא רגל. ואיך תתקן הדבור, עשות חפצך ביום קדשי. כי זהמת הנחש גרם שלשים ותשע קללות (תיקון סד). שלשים ותשע מלאכות. וצריך כל אדם להמשיך קדשת שבת, לקדש ימי החל. כדאיתא במכילתא: "זכור את יום השבת" - 'זכרהו מאחד בשבת'. ולפי הקדשה שמקדש ימי החל, כן נדחה זהמת הנחש, קץ כל בשר, שהוא בחינת רוח סערה, ועל ידי זה עולה הדבור. וזה פרוש: עשות חפצך, כשאתה עושה חפצך, הינו בימי החל. ביום קדשי, ידמה כאלו עכשו יום קדשי. הינו שתמשיך מקדשת שבת על ימי החל, ותקדישם משלשים ותשע מלאכות: וזה (חגיגה י"ב:): תניא רבי יוסי אומר אוי להם לבריות, רואים ואינם יודעים מה רואים, הארץ עומדת על עמודים, הינו בינה, ארץ החיים, שממנה תוצאות התפלין כנ"ל. והתפילה נקרא עמוד, על שם (תהלים ק"ו): "ויעמד פינחס": ועמודים, בחינת תפלה, על המים. הינו על הלב, כמו שכתוב (איכה ב'): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'": ומים על ההרים, זו בחינת תורה, שעל ידה נתעורר חסד אברהם. כי ההרים זו תורה, שהוא מרומם, כמו שכתוב (משלי ח'): "בי מלכים ימלכו". גם אברהם נקרא הר, כמו שכתוב (בראשית י"ט): "ההרה המלט" (ב"ר פ"נ, מובא בפרש"י שם), והרים על הרוח, הינו רוח פיו של הקדוש ברוך הוא, הינו בחינת דבור. שעל ידי התורת חסד, נתעלה הדבור כנ"ל, כמו שכתוב: "שכבי עד הבקר". ורוח על סערה, הינו שבחינת קץ כל בשר, הוא בחינת אחר הדברים, הוא יונק מהדבור, ונעשה רוח סערה כנ"ל: וסערה על זרועו של הקדוש ברוך הוא, כי הבריות צריכין לקץ כל בשר, כמו שכתוב: "והנה טוב מאד" - 'דא מלאך המות' (בראשית רבה פרשה ט'), והשתלשלותם מגבורות עלאין, כי הוא טוב מאד. וזהו שסערה בזרוע, זרוע, אלו חמשה גבורות, שמשם חיותו עד זמן בלע המות לנצח (ישעיה כ"ה): וזה פרוש: "מרכבת פרעה וחילו", הינו בחינת תפלין, כמובא בזהר (ויגש ר"י.):

שפרעה היא אמא דכל נהירין אתפרען ואתגלין מנה. ותפלין נקרא מרכבות, כמו שכתוב (דברים ל"ג): "רוכב שמים". ושמים, אש ומים, בחינת גונין, כי תפלין הם נהרין מאמא עלאה. ועל ידי מה תזכה לבחינת תפלין, ירה בים. ירה, הם הגבורות (פרוש יר"ה עם הכולל גימטריא גבורה). בים, הוא בחינת דבור, כשתקשר ותעלה את הדבור לשרשה. ועל ידי מה תוכל להעלות את הדבור לשרשה, על ידי למוד התורה בלילה. שעל ידי למוד הזה, נמשך חוט של חסד, ואז הבקר אור וכו', ואז הדבור עולה, ונעשה בת אברהם, כמו שאמרו (בבא בתרא ט"ז:): 'בת היתה לו לאברהם ובכל שמה', בים גימטריא בכל. וזה: ומבחר שלשיו טבעו בים, התורה נקרא אוריתא תליתאי (שבת פ"ח). ומבחר דא אברהם כמו שכתוב (נחמיה ט'): "אשר בחרת באברם". פרוש, על ידי התורה, שעל ידה נתעורר מדת אברהם, על ידה נתתקן הדבור, וקץ כל בשר יטבע בנקבא דתהומא רבא. וזו טבעו בים סוף, סוף, הוא בחינת קץ כל בשר, שהוא דבוק בים הדבור, יטבע בנקבא דתהומא רבא, על ידי בקר דאברהם, שנתעורר על ידי התורה כנ"ל:

(זאת התורה היא סוד כונות תפלין, כמבאר שם בתוך דברי התורה הזאת. וכנרשם מן הצד בהג"ה איך כל כונות תפלין כלולין שם, והדברים מובנים למשכילים ועדין צריכין באור רחב לבאר הדבר היטב, ואם יהיה אלקים עמדי, יתבאר הדבר במקום אחר בעזרת השם יתברך: ודע ששמעתי מפיו הקדוש, שחשב כמה וכמה תורות. ואמר: שכלם הם סוד כונות תפלין, דהינו התורה "בחצצרות וקול שופר", ו"אנכי ה' אלקיך", ו"קרא את יהושע" וכו', והתורה "מי האיש החפץ חיים", "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", "אשרי העם זרקא", והתורה הזאת "מרכבת פרעה" וכו'. ועוד כמה וכמה תורות גדולות שאיני זוכר עתה לפרטם. ואמר שכלם הם סוד כונות תפלין. אשרי הזוכה להשיגם):

לט

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (דברים י"א): עשב ראשי תבות עושה שלום במרומיו. 'בשדך', לשון שדוד ושבירה. כשאדם מרגיש איזה רבינו עובדיה מברטנוראון, שמתגבר עליו תאות אכילה, ידע שיש לו שונאים. כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (עיין ב"מ נ"ט:) "השם גבולך שלום" (תהלים קמ"ז), ומי שיש לו רש"ים מלמטה, בידוע שיש לו רש"ים מלמעלה (סנהדרין ק"ג:). בכן צריך לשדד ולשבר הבהמיות שלו המתאוה לאכל, כי עקר הרעבון הוא לבהמיות. גם אמרו במדרש (בראשית פרשה ס"ג): 'בא זדון ויבוא קלון, דא קלונו של רבינו עובדיה מברטנורא', כמו שכתוב (יחזקאל ל"ו): "אשר לא תקחו עוד חרפת רבינו עובדיה מברטנורא בגוים". נמצא המחלקת, הינו מה שמחרפין לאדם,

בא על ידי זה בחינת רבינו עובדיה מברטנורא. ורעב הזה, הינו בחינת מחלקת, בחינת חרפה, הוא בחינת ערלה, כמו שכתוב (בראשית ל"ד): "כי חרפה היא לנו". והערלה הם שלש קלפות, המסבבים הברית שלום. וכשמשברין את הערלה, אזי נתגלה ברית שלום. וכשיש שלום למטה, יש לו שלום למעלה במרומו. וכשיש שלום למעלה, אזי נתגלה ונתרבה שבע גדול בעולם, כמו שכתוב גבי יוסף (שם מ"ז): "תן זרע ונחיה":

פרוש אחר. "ונתתי עשב", רמז לבנים, כמו שכתוב (איוב ה'): "וצאצאיך כעשב הארץ". "בשדך לבהמתך", הינו אימתי יהיה לך בנים חיים וקימים, כשיהיה זווגך בקדשה, ותשבר נפש המתאוה שלך, הינו נפש הבהמיות, וידמה לך כאלו כפאך שד (נדרים כ:). וזה "בשדך", לשון שד. על ידי זה יהיו לך בני קימא. כי מיתת הבנים, זה מחמת נשמות העשוקים בטקלא כידוע (עיין זוהר משפטים קי"ג.). כי הטקלא, הינו קלפות נגה, היא קרובה אל הנפש הבהמיות, כמובא במשנת חסידים במסכת ההרכבה: גם צריך שיהא עקר זווגך בליל שבת, שאז נכללת בקדשה, ויתפרדו ממנה כל פועלי און. וזה: "ואכלת ושבעת", זה רמז על שבת, שאז השביעה, שממנו נתברכין ששת ימים:

מ

איתא בעשרה מאמרות: "אלה מסעי בני ישראל. בשביל שחטאו באלה אלקיך ישראל. בשביל זה יסעו בני ישראל". נמצא כל הנסיעות של אדם, הוא בשביל קלקול האמונה, הינו בחינת עבודה זרה. כי אם היה מאמין באמונה שלמה, שיכול הקדוש ברוך הוא להזמין לו כל צרכו, לא היה נוסע שום נסיעה. נמצא כי הנסיעה היא קלקול אמונה, הינו בחינת עבודה זרה. וזה שכתוב בעבודה זרה (ישעיה ל): "צא תאמר לו", 'צא', זה בחינת נסיעה וטלטול: גם על ידי טלטול, מתקן את הטלטול שגרם כביכול למעלה. כמו שכתוב (שם כ"ח): "והמסכה צרה כהתכנס": גם על ידי עבודה זרה, נמנע המטר, כמו שכתוב (דברים י"א): "ועבדתם אלהים אחרים וכו' ולא יהיה מטר". וכשאין מטר, אין שבע. וכשאין שבע, אין שלום. כמו שכתוב (תהלים ע"ב): "ישאו הרים שלום לעם", כמו שפרש רש"י. וכשאין שלום, אזי אין איש עוזר לחברו. וכל אחד צריך לנסע ולטלטל ממקום למקום, בשביל פרנסתו: גם הגלות בא על בטול תורה, כמו שכתוב (ישעיה ה'): "גלה עמי מבלי דעת". ועל ידי עבודה זרה, בא עצירת גשמים. וכשאין קמח, אין תורה (אבות פרק ג):

מא

רקודין, הנה איתא ב"עץ חיים" דף כ"ב הברכים הינו הרגלין, הם נצח הוד, והם עוקבין. ועק"ב גימטריא שתי פעמים אלקי"ם, שהם דינים, שיש שם אחיזה לחיצונים כידוע. והפעלה להבריח החיצונים משם, שימשיך לתוך הברכים, הגבורות משרש הבינה. וכשממשיך שרש הגבורות מבינה, אז החיצונים בורחים משם, והוא לוקח הבכורה והברכה, שזה בחינת ברכים. ושרש הבכורות, נקרא יין כידוע, וזה יין המשמח. וזה שכתוב ביעקב, כשראה שהוא בחינת ברכים במקום דין, כי שתי פעמים אלקים עם עשר אותיות גימטריא יעקב, אזי המשיך שרש הגבורות, בחינת יין המשמח. כמו שכתוב (בראשית כ"ז): "ויבא לו יין וישת", שרש של הברכה. נמצא על ידי רקודין, ששותה יין המשמח, שהם שרש הגבורות שבבינה. ונמשכין למטה בתוך הרגלין, הינו שמרקד, בזה מגרש החיצונים משם, וזאת התלהבות של הרקוד, והוא "אשה ריח ניחוח לה'" (במדבר כ"ח). אבל מי שמרקד בהתלהבות היצר, זה נקרא חטא של נדב ואביהוא, שכתוב בהם (ויקרא י): "ויקריבו אש זרה". נדב ואביהוא, הם נצח והוד. והתלהבות שבקדשה, נקרא יין המשמח, שעל ידו נמתקים הבכורות. ואש זרה, נקרא יין המשכר, התלהבות היצר. ושם יש, חס ושלום, אחיזה להחיצונים, אשר לא צוה אותם:

וזה גם כן פדיון נפש, כי הממון נקרא עמודים, כמו שכתוב (דברים י"א): "ואת היקום אשר ברגליהם" (פסחים קי"ט). וכשהצדיק העושה הפדיון מניח ידיו על הממון, יכון כי יש יד הגדולה וכו', והינו שלש ידות, ושלש פעמים י"ד גימטריא מ"ב. ושם מ"ב יש בו שבעה שמות, וכל שם יש בו ששה אותיות. ויכון להמשיך אליו הווין, הינו השבעה שמות שיש בכל אחד ששה אותיות. להמשיך אותן לתוך הממון הנקרא עמודים, ואז נקרא ווי העמודים. ואלו עמודים, הינו רגלין, הינו עקבים, הם בחינת דין. כי שתי פעמים אלקים, גימטריא עקב, ויש שם אחיזה להחיצונים. ואין דין נמתק אלא בשרשו, ושרש הדינים בבינה, כמו שכתוב (בזהר ויקרא י:): 'בינה דינין מתערין מנה', "אני בינה לי גבורה" (משלי ח'). ושם מ"ב בבינה. נמצא כשממשיך שם מ"ב לתוך עמודים, אזי הדינין נמתקין בשרשם. וזה פרוש (שמות כ"ז): "ווי עמודים וחשקיהם כסף", פרוש: על ידי חשיקה והתחברות ווי עם עמודים, נעשה כסף, חסד, שנמתקין הדינין:

"עץ חיים" פרק י"ג (היכל הכתרים שער א"א): שם מ"ב בבינה, ואלו המ"ב הם ש"ע נהורין המאירין. ועם ח' חורתא גימטריא בשלום. שם בפרק י"ד גימטריא חשמל מלבוש, שזה החשמל שומר בגדים עליונים מע"ש של קלפה, כמו שכתוב (ישעיה נ"א): "כבגד יאכלם עש": וזה (יומא ע"א): 'הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונם של תלמידי

חכמים'. 'לנסך', הינו מלוכה וממשלה. כמו שכתוב (תהלים ב'): "ואני נסכתי מלכי" וכו'. יין, זה בחינת בינה, שרש הבכורה, יין המשמח, 'מזבח' זה בחינת דינים. 'תלמידי חכמים', הם בחינת נצח הוד: וזהו פרושו: הרוצה להמליך ולהמשיל ולהמתיק הדינים, על ידי שרשם, שהוא יין המשמח. מה יעשה, עצה (טובה): על זה. ימלא גרונם, על ידי רקודין, או על ידי פדיון, כמו שמובא לעיל: גם על ידי מלוי גרונם, נמתק הדינין. וזה פרוש (סוף ברכות): תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שעל ידם נמשך שם של מ"ב, שהם ש"ע נהורין, ועם ח' חורתא, גימטריא בשלו"ם. ותלמידי חכמים נקראים נצח הוד, רגלין, כמו שמובא במדרש: "שוקיו עמודי שש" הם תלמידי חכמים (עיין תרגום). וגם מזבח נקרא רגלין, כמו שכתוב (תהלים ד'): "זבחו זבחי צדק", וכמו שכתוב (שם פ"ה): "צדק לפניו יהלך": וזה פרוש (שם כ): "יתן לך כלבבך", ואימתי, כאשר "וכל עצתך ימלא", על ידי מלוי גרונם של תלמידי חכמים. כי תלמידי חכמים נקראים עצות, כמו שכתוב (אבות פרק ו): 'ונהנין ממנו עצה ותושיה', וכמו שכתוב (שם ל"ג): "עצת ה' לעולם תעמד", שהם עמודי עולם. וכמו שכתוב (ישעיה י"ד): "ה' צבאות יעץ", ה' צבאות, הם נצח והוד:

מב

וירא בצר להם בשמעו את ר"ן[תם וכו' (תהלים ק"ו). הנה על ידי נגינה, נמתקין הדינין. כמו שכתוב בזהר הקדוש (פינחס רט"ו): הקשת היא השכינה, ותלת גונין דקשת, הם האבות, והם לבושין דשכינתא. וכשהיא מתלבשת בלבושין דנהירין, אזי "וראיתיה לזכר ברית עולם", אזי 'וחמת המלך שככה'. משל למלך שכעס על בנו, וכשהמלך רואה המלכה בלבושין דנהירין, אזי מרחם על בנו. ואותיות התפלה היא השכינה, כמו שכתוב (תהלים נ"א): "אדני שפתי תפתח", שהדבור הוא שם אדני. ונקרא קשת, כמו שפרש רש"י (בראשית מ"ח): "בחרבי ובקשתי" - 'לשון תפלה'. וקול הנגינה הם תלת גונין דקשת, שיש בקול אש, מים, רוח, שהם שלשה אבות, שהאבות הם שלשה גונין דנהירין, שבהם וראיתיה לזכר וכו'. נמצא מי שמנגן אותיות התפלה, וקול הנגינה הם בזכות ובבהירות גדול. אזי מלביש את השכינה, הינו האותיות, בלבושין דנהירין. וקדשא בריך הוא רואה אותה, אזי 'וחמת המלך שככה': וזהו שפרש רש"י: "בשמעו את ר"ן[תם" - בזכות אבות. הינו כשהנגינה, שהם תלת גונין דקשת כנ"ל, בבהירות ובזכות גדול. כי התלת גונין הם האבות כנ"ל, והם לבושין דשכינתא. וכשהלבושין נהירין

בזכות ובבהירות, נקרא זכות האבות. אזי: "וראיתיה לזכר ברית עולם", אזי: "וינחם כרב חסדיו". הינו: 'וחמת המלך שככה', ונמתק הדינין:

גם על ידי אמונת חכמים, שמאמין שכל דבריהם ומעשיהם אינו פשוט, ויש בהם רזין. על ידיכן מלביש את הקשת בלבושין דנהירין, אזי: "וראיתיה לזכר ברית עולם". כי הצדיק הוא בחינת קשת, כמו שאמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי יהושע בן לוי: הנראה קשת בימיך וכו' (כתבות ע"ז:). ואיתא בזהר הקדוש (פרשת פינחס דף רט"ו): 'מי שעובדוי לאנהרא בהון מטרוניתא, ולמפשט מנה לבושין דקדרוניתא דפשטין, ולקשטא בלבושין דגונין נהירין דרזין דאוריתא, מה כתיב בה: "וראיתיה לזכר ברית עולם", דאור רז אתקרי, ובההיא זמנא סלק מנה רגזא דבריה, 'וחמת המלך שככה':

גם מי שעושה לבוש נאה לצדיק, על ידי זה נמתק הדינים:

גם זה בחינות תקיעות, כי תקיעה שברים תרועה, הם האבות אברהם יצחק יעקב, וסימנך קש"ת הינו תקיעה וכו' (זהר פרשת פינחס ר"ל:). וזהו פרוש: (איוב כ"ב): "והיה שדי בצריך". כי שם שדי הם האבות (שם רל"א), כי ש' תלת ענפי האילן, שהם האבות. והם שלשה שמות היחוד, ה' אלקינו ה', שהם י"ד אותיות, והם י"ד של שדי. וראשי תבות של אברהם יצחק יעקב, הם הראשי תבות של י"י אלקינו י"י: "אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם" (תהלים י"ט), זה בחינת קשת, וקול, תלת גונין דקשת:

מג

דע כי הדבורים של הרשע שהוא בר דעת, מולידים נאוף בהשומע. כי הזווגים נמשכים מהדעת, כמו שכתוב (בראשית ד): "והאדם ידע את חוה אשתו", וכתיב (במדבר ל"א): "כל אשה ידעת איש". אך יש שני מיני זווגים, הינו זווג דקדשה, הוא התקשרות לצדיקים, ואל התורה, ואל השם יתברך, זה נמשך מדעת דקדשה. וזווגים של עברה, נמשכים מדעת דקלפה. והדבור הוא התגלות הדעת, כי אין יודעים מה שבדעת, אלא על ידי הדבור, כמו שכתוב (תהלים י"ט): "ולילה ללילה יחוה דעת". 'יחוה' מלשון דבור, שהדבור מדבר מה שבדעת. וכשרשע מדבר ומוציא מפיו הבלים, מוליד אוירים ארסיים של נאוף. והשומע ממנו הדבורים, ונושם נשימות, מכניס בגופו אלו האוירים. ולפיכך בבלעם שהוא בחינות דעת דקלפה כמו שדרשו חכמינו, זכרונם לברכה (ספרי פרשת וזאת הברכה, ובזהר שמות כ"א:, בלק קצ"ג:): על פסוק: "לא קם כמשה" וכו', 'בישראל לא קם, אבל באמות קם, ומנו בלעם'. כי משה הוא דעת, ולזה נקרא דורו "דור דעה" (ויקרא רבה פ"ט): ולכך כשנטלו מואב עצה ממדין, אמרו להם: אין כחו אלא בפה,

כי הפה הוא התגלות הדעת. אמר מואב, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפה (כמובא בפרש"י בפ' בלק). כי הוא גם כן דעת דקלפה, כמו שכתוב (קהלת ז'): "את זה לעמת זה עשה אלקים". וזה שכתוב (במדבר כ"ד): "ויודע דעת עליון", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז'): 'שידע מתי הקדוש ברוך הוא כועס'. כי כשהדעת אינו בישוב, אזי יש כעס, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים ס"ו:): 'כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו'. ולפיכך כשכעס משה רבנו, עליו השלום, על אנשי הצבא כשבאו ממדין, נסתלק ממנו הדעת, והצרך אלעזר לומר הלכות טבילות כלים. וכשהדעת שלם, אזי אין כעס, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה". ובלעם היה מסתכל בדעת דקלפה, שהוא מותרות של דעת עליון. וכשמשתנה, ידע שהקדוש ברוך הוא בכעס. נמצא שבלעם הוא דעת דקלפה, ועל ידי דבוריו הוליד אוירים ארסיים של נאוף. לזה כשבאו ממלחמת מדין, נאמר (במדבר ל"א): "ויקצף משה על פקודי החיל, ויאמר החייתם כל נקבה, הן הנה היו בדבר בלעם". 'בדבר' דיקא, כי על ידי דבריו, שהוא התגלות הדעת שלו, הוליד נאוף במדין. ולפיכך כשבאו ממלחמות מדין, כתיב (שם): "ויקרבו אל משה ראשי הפקדים וכו', ויאמרו ונקרב את קרבן ה' וכו', לכפר על נפשותינו לפני ה'". ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת ס"ד): 'שכך אמרו, אף על פי שמידי עברה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו':

מד מה

שמכין כף אל כף בשעת התפלה. כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה א'): 'למה התחילה התורה מבראשית, כי העכו"ם יאמרו לנו גזלנים אתם, שכבשתם ארץ שבעה עממין. בשביל זה, כח מעשיו הגיד לעמו, שהגיד שכל העולמות הכל מעשי ידיו, ולמי שהקדוש ברוך הוא רוצה הוא נותן. וזה, לתת להם נחלת גוים, כי בידו הכל'. וכל הדברים נקראים כח מעשיו, כנגד כ"ח אתון דעבדא דבראשית, כנגד כ"ח פרקין דידים. וזה ידוע כי אוירא דארץ עממין היא טמאה (עיין שבת ט"ו: גיטין ח' נזיר נ"ד נ"ה:). ואוירא דארץ ישראל הוא קדוש וטהור, כי הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת יד העכו"ם ונתן לנו. אבל ארץ עמים, שהיא חוץ לארץ, שם אויר טמא. וכשאנו מחאן כף אל כף, בזה נתעורר כ"ח אתון דבראשית, כח מעשיו. ונמצא שבידו לתת לנו נחלת גוים, כי הכל של הקדוש ברוך הוא. ובזה יש כח בידינו לטהר אויר ארץ העמים, כי נחזר ארץ העמים תחת ממשלת הקדוש ברוך הוא, ובידו לתת לכל מי שירצה, כמו שכתוב: "לתת להם נחלת גוים". ואז נטהר אויר המקום שאיש הישראלי מתפלל, ושואב אויר

הקדוש כמו בארץ ישראל: גם על ידי מחאת כף, נתגרש אויר הטמא. כי על ידי [מחאת] כפים נשמע קול, וקול הזה הוא אויר קדוש, מכ"ח אתון דעבדא דבראשית, מכ"ח פרקין דידים. כמו שאנו רואין בחוש, שנתגרש האויר על ידי מחאת כפים: ובשביל זה צריך לקבע מקום לתפלתו (ברכות ו:), כמו שאנו רואין בחוש, שבני אדם הבאים למדינה שאינם מרגלים באוירה, על ידי זה הם נחלשים ומתים, אפלו מנוה הרעה לנוה היפה (עיין כתובות ק"י:). כן הדבר בתפלה, אפלו כשעומד להתפלל במקום שהתפלל צדיק, אף על פי כן קשה לו מאד להתפלל שם, כי אינו מרגל באוירא של מקום, כל שכן מנוה היפה לנוה הרעה: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שם): 'כל הקובע מקום וכו', אלקי אברהם בעזרו'. כי על ידו נבנה עולם מחדש, ובנין עולם על ידי אברהם, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "עולם חסד יבנה": וזה דאיתא בתקונים תקון עשרין ותרין (דף ס"ו.): ובהאי כח ישראל מתתקפין על אדום: ועוד, (שם): צריך לסלקא להאי כח לגבי חכמה, וזה בחינת: 'כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו'. כי אברהם הוא ימין, 'הרוצה להחכים ידרים' (בבא בתרא כ"ה:). ועוד, 'אלקי אברהם בעזרו', כי אברהם הוא ראשון להשגת ארץ ישראל. כדאיתא בזהר (לך לך ע"ח.): 'תקל בתקלא עד דאתגליא לה': וזה פרוש, (ברכות כ"ו:): 'תפלות כנגד תמידין תקנום'. 'תמיד', זה בחינות ארץ ישראל (עיין שוחר טוב מזמור קה). כמו שכתוב (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה". הינו צריך לראות שיתפלל תפלתו באוירא דארץ ישראל. הינו תקון מחשבות זרות שבתפלה, שהם בחינות תפלות כנגד כנ"ל. תקונם על ידי תמיד, על ידי בחינות ארץ ישראל: וזה פרוש, (הושע י"ב): "וביד הנביאים אדמה". על ידי הידים, על ידי מחאת כף, הדבורים נדברים ב"אדמת קדש" (זכריה ב'). נביאים, לשון דבור (רש"י שמות ו' על ואהרן אחיך יהי' נביאך): גם נתבטל הרג ואבדון מעולם, כי הידים הם בחינות: "יהי אור ויהי אור", ימינא ושמאלא, וכתיב (בראשית א): "וירא אלקים את האור וכו', ויבדל בין האור" - דא אהרן. "ובין החשך" - דא קרח (תקונים תקון ל' ע"א): וזה בחינות (ויקרא כ"ו): "ונתתי שלום בארץ וחרב לא תעבר בארצכם":

"אתם נצבים היום" (דברים כ"ט): - 'אין עמידה אלא תפלה' (ברכות ו:). "לפני ה' אלקיכם" - זה בחינות ארץ ישראל, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (כתבות ק"י:): 'כל הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוקי'. הינו על ידי מה תזכו שתהא תפלתכם באוירא דארץ ישראל, ראשיכם שבטיכם וכו', ומונה עשר בחינות, הינו בחינות מחאת כף. על ידי מחיאת כפים, התפלה היא באוירא דארץ ישראל כנ"ל:

תפלות כנגד תמידין וכו', הינו בחינות ארץ ישראל. הינו על ידי מחאת כפים, נתבטל מחשבות עכו"ם. כי כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוקי, וכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוקי. ועל ידי מחאת כף. אזי הוא דר באוירא דארץ ישראל, ויש לו אלוקי. ונתבטל מחשבות עכו"ם. ותפלה היא בחינת אמונה, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש", ותרגומו: "פרישן בצלו". ונגד אמונה, הם הכפירות מחשבות עכו"ם. ותקונם על ידי תמידין, על ידי ארץ ישראל, על ידי מחאת כף: וזהו פרוש, (ישעיה ס"ב): "והיית עטרת תפארת ביד ה'". פרוש: על ידי יד ה', על ידי מחאת כף, שנתעורר ידיו של הקדוש ברוך הוא כנ"ל, על ידי זה נתתקן הרהורי עכו"ם. כי על ידי עכו"ם פוגם בתפארת, כמו שכתוב (שם מ"ד): "כתפארת אדם לשבת בית". כשמתקן הרהוריו, על ידי זה, נעשה עטרת תפארת, שנתעטר תפארת בעטרה שעטרה לו אמו (שיר השירים ג'):

פרוש אחר. 'תפלות כנגד תמידין', פרוש, שעל ידי התפלה נתגלה סודות התורה, הנקראים כבשונו של עולם, כבשי דרחמנא, כמו שכתוב (משלי כ"ז): "וכבשים ללבושך". (כמו שדרשו רבותינו ז"ל על פסוק זה בחגיגה י"ג, דברים שהם כבשונו של עולם וכו') ותמידין הם כבשים, כמו שכתוב (במדבר כ"ח): "את הכבש אחד תעשה בבקר" וכו' (עיין זוהר פנחס רכ"ו:). ועל ידי תפלות נתגלה סודות התורה, כמובא על פסוק: "כי תעבר במים אתך אני" (עיין לקמן סי' ע"ג ולעיל סי' ט"ו:):

פרוש אחר. תפלות כנגד, הינו המחשבות זרות שהם כנגד, שהם מבלבלין תפלתו. ונקראים מבול, שהם מבלבלין את תפלתו. ותקונו, שיתן צדקה לארץ ישראל. ועל ידי זה הוא נכלל בארץ ישראל, אשר עליה נאמר: "ארץ לא נשמה ביום זעם" (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קי"ג), ועל ידי זה הוא נצול ממחשבות זרות. וזה 'תמידין תקנום', תקונם על ידי ארץ ישראל. שנאמר בה: "ארץ אשר וכו' תמיד עיני ה' אלקיך בה": גם 'אוירא דארץ ישראל מחכים' (בבא בתרא קנ"ח:), ועל ידי זה נזדכך מחו, הינו מחשבתו. וזה פרוש (בראשית ט'): "וראיתיה לזכר ברית עולם", 'וראיתיה', על ידי בחינות ארץ ישראל, על ידי זה נתעורר ונתתקן ברית עולם, בחינות תפלה, ח"י ברכאן דצלותא, צדיק חי עלמין: [כל זה הענין מתחלת סימן מ"ד עד כאן, מחבר יחד. וכן שמענו רב דברים אלו בדרוש אחד. אך בכתיבתו הקדושה, חלקם קצת. וכן היה דרכו כמה פעמים, ולא ידעתי טעמו]:

מה מחאת כפים בתפלה, כי על ידי זה נתעוררים בחינת כנפים, שמשם בא הדבור. כמו שכתוב (קהלת י): "ובעל כנפים יגיד דבר", וכתיב (יחזקאל י'): "וידי אדם מתחת

כנפיהם". נמצא שעל ידי שאדם נתעורר בידים שלו, אזי [הכנפים] נתעוררים. הינו כנפי ראה, שמשם נתהוה הדבור. אבל עדין צריכין להכין ולתקן פה, לקבל את הדבור בתוכו. ועל ידי שמכה כף אל כף, על ידי זה נתהוה הפה. כי בכל יד חמשה אצבעות. והכאות האורות, יד ימין ביד שמאל, הינו חמשה פעמים חמשה, גימטריא עשרים וחמשה. והכאות יד שמאל ביד ימין חמשה פעמים חמשה, גימטריא גם כן עשרים וחמשה, שני פעמים עשרים וחמשה, גימטריא חמשים. זה בחינות חמשים פעמים יציאת מצרים שנזכר בתורה, כי 'על ידי בחינות יובל יצאו מגלות מצרים' (זהר שמות מ"ו). ועקר גלות מצרים, שהיה הדבור בגלות, ובשביל זה היה משה כבד פה. ועל ידי גאלה נתהוה בחינת פה, נמצא שעל ידי חמשין שערי בינה נתהוה הפה. וזה בחינת, (שמות ד): "מי שם פה לאדם". מי דיקא, נמצא שעל ידי מחאת כף, חמשה אצבעות ימין בחמשה שביד שמאל וחמשה שביד שמאל בחמשה שביד ימין, נתהוה בחינת מי, שעל ידה נתהוה פה, כמו שכתוב "מי שם פה לאדם". והפה מקבל הדבורים מהכנפי ראה, כמו שכתוב: "ובעל כנפים יגיד דבר". וכנפים נתעוררים בהתעוררות ידי אדם, כמו שכתוב: "וידי אדם מתחת כנפיהם". וכל זה אנו רואים בחוש, שהידים הם כנגד כנפי ראה. ובשביל זה אמרו הפוסקים 'נשבר הגף סמוך לגוף טרפה' (יורה דעה סימן נ"ג), כי בודאי נקב על ידי זה הראה:

מו

מחאת כף בשעת התפלה, זה בחינות נתינת המטה בין צפון לדרום (ברכות ה:). כי מטה הינו בחינות זווג. בחינות תפלה (תקון י' ועין תקון נ"ח). וצפון ודרום, זה בחינות ידים. וזה שהתפלל אבא בנימין (ברכות ה:): 'שיהא תפלתו סמוך למטתו', הינו שלא יהיה הפרש בין התפלה לזווג:

גם על ידי מחאת כף, נמתקים הדינים. כי יש שלש הויות, שהם בחינת שלש ידים. יד הגדולה. יד החזקה, יד הרמה. ויד ימין זה יד הגדולה. ויד שמאל, זה יד החזקה. ובשעת הכאה שנתחברים יחד, זה בחינת יד רמה. והדבורים היוצאים, הם יוצאים מהגרון, גימטריא שלש פעמים אלקים, והם נמתקים על ידי שלש הויות. וזה פרוש (תהלים קי"ט): "נפשי בכפי תמיד" וכו', 'נפש', זה בחינות דבור. כמו שכתוב (שיר השירים ה'): "נפשי יצאה בדברו", הינו בחינות תפלה, כמו שכתוב (איוב י"ח): "טורף נפשו באפו" (עיין ברכות ה: שמובא פסוק זה לענין תפלה). בכפי, הינו בחינות מחאת הכף. על ידי זה, ותורתך לא שכחתי ראשי תבות שלו, גימטריא שלש הויות ושלש אלקים, הינו

המתקת הדינים: גם עקר השכחה הוא ממחין דקטנות, מבחינות אלקים. וכשממתיק את אלקים בכפיו, על ידי זה "ותורתך לא שכחתי": וזה פרוש, (תהלים צ"א): "כי בי חשק ואפלטהו". כי בי גימטריא מ"ב (הקדמת התקונים ז:), הינו שלש פעמים יד גימטריא מ"ב. שנתגלה החשק שבלב, בידים, וזה בחינות מחאת כפים. על ידי זה "ואפלטהו", בחינות המתקת הדינים:

גם על ידי מחאת כף, מבטל המחלקת. כי כל המחלקת נמשכים מבחינת קרח על אהרן, שהם בחינת שמאלא וימינא (זוה"ק בראשית י"ז. ובתי' ל). ועל ידי מחאת כף, נכללים שמאל בימין, וימין בשמאל ונעשים אחדות. וזה פרוש, (תהלים צ"ז): "האירו ברקיו תבל ראתה". תבל, זה בחינות מחאת כפים. כי ימין זה ע"ב, ושמאל זה רי"ו. ועל ידי שנכללים זה בזה, נעשה שני פעמים רי"ו, גימטריא תבל. כי גם ע"ב שהוא ימין, יש בו שלש פעמים ע"ב, גימטריא רי"ו. ושלשה פעמים ע"ב, זה בחינת כהן גדול וכהן הדיוט, וסגן הכהן. ועל ידי שנתראה תבל, הינו מחאת הכפים, על ידי זה "האירו ברקיו", נתתקן המחלקת הנקרא ברק. כמו שכתוב (זכריה ט'): "ויצא כברק חצו", וחץ לשון מחלקת. כמו שכתוב (בראשית מ"ט): "וישטמוהו בעלי חצים", ותרגומו: 'בעלי פלגותא': וזה פרוש, (תהלים מ"ז): "כל העמים תקעו כף", לשון התחברות. כי שני פעמים ע"ב רי"ו, גימטריא תקעו: להיות קדם שהעתקתי תורה זאת מכתיבת ידו הקדוש, כתבתי מתחלה קצת מענין זה בעצמי. כפי מה ששמעתיו. ולהיות קצת דברים מבארים שם קצת יותר. על כן העתקתיו גם כן. ושניהם כאחד טובים. וזהו: ענין הכאת כף אל כף בעת התפלה. כתוב ב"פרי עץ חיים" (בשער חזרת עמידה פרק ז' בסופו), "של"ו הייתי ויפרפרני" (איוב ט"ז), של"ו בגימטריא ג' הויות וג' אלהים. וראשי תבות של "וישם לך שלום", גימטריא של"ו. דהינו שג' פעמים הוי"ה, ממתיק ג' אלקים. כי יש ג' ידים, יד הגדולה, ויד החזקה, ויד הרמה. והן יד ימין, הוא יד הגדולה. יד השמאל, יד החזקה. ועל ידי חבוקת הידים, נעשה יד הרמה. ועל כן כשמכה כף אל כף ומחבר הידים בתפלה, נמתקין הדינין. כי יד הוא בחינת הויה, יוד אותיות וד' אותיות. ועל ידי ג' הידים, שהוא ג' הויות, נמתקין הג' אלקים, שהם הדינין היוצאין מהגרון, שהוא בגימטריא ג' אלקים: והוא סגלה לזכרון, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "נפשי בכפי תמיד". 'נפשי', הינו בחינת תפלה. כמו שכתוב (שיר השירים ה'): "נפשי יצאה בדברו". "בכפי תמיד", הינו כשמכה כף אל כף בשעת התפלה. על ידי זה, "ותורתך לא שכחתי". כי השכחה הוא מחין דקטנות, בחינת אלקים. וכשממתיק הדינים כנ"ל, אזי הוא במחין דגדלות, ואין לו שכחה. ועל כן ותורתך לא שכחתי, ראשי תבות של"ו. דהינו על ידי שממתיק ג' אלקים, בג' הויות כנ"ל, אין לו

שכחה. וזה דיקא בשעת התפלה, כי אז יודע אם הוא במחין דקטנות, או דגדלות. כי הדבור הוא התגלות המחין, כמו שכתוב (משלי ב): "מפיו דעת ותבונה":

מז

ואכלתם אכול ושבוע והללתם וכו'. (יואל ב). מי שהוא משקע בתאות אכילה בידוע שהוא רחוק מאמת, ובידוע שדינים שורין עליו, גם זה סימן על דלות, גם יבוא לידי בזיונות ובושות. כמו שכתוב (תהלים י"ב): "כרם זלת לבני אדם", 'כיון שנצרך אדם לבריות נשתנה פניו ככרום' (ברכות ו:): ודע מי שהוא משבר תאות אכילה, הקדוש ברוך הוא עושה על ידו מופתים. כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות כ:): כתיב: "אשר לא ישא פנים", וכתיב: "ישא ה' פניו אליך". 'אמר הקדוש ברוך הוא: איך לא אשא להם פנים, אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקין על עצמן בכזית ובכביצה'. נמצא שנשיאות פנים, הוא על ידי שבור תאות אכילה. וזה פרוש (דברים ל"א): "והסתרתי פני והיה לאכל", פרוש על ידי תאות אכילה הוא מסתיר פנים: והארת פנים, הוא תקון ואמת, בחינת יעקב, כמו שכתוב (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב". והוא בחינת תפלין, כי יעקב הוא תפארת, כלליות הגונין, בחינת תפלין הנקראים פאר, כמו שכתוב (יחזקאל כ"ד): "פארך חבוש" (עיין ברכות י"א:). ועקר עשירות בא מאמת, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת ק"ד): 'קשטא קאי'. ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קי"ט): "ואת היקום אשר ברגליהם" - זה ממונו, שעליו קאי: וזה שאמרו חז"ל (ברכות כ"ד): "והיו חייך תלואים" - זה התולה תפליו. גם אמרו, (מנחות ק"ג:): 'זה הקונה תבואה מן השוק'. הינו שהדלות בא על ידי פגם התפלין על ידי פגם של אמת:

וארץ ישראל, שעקר קבלתה מבחינת יעקב, כמו שכתוב (בראשית ל"ז): "וישב יעקב בארץ". בשביל זה, נקראת ארץ החיים (זהר ויקרא מ"ה:). כי תפלין נקראים חיים, כמו שכתוב (ישעיה ל"ח): "ה' עליהם יחיו" (עיין מנחות מד). וזה שבחה, "אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" (דברים ח'). כי לפעמים אדם אוכל לחם מחמת עניות, ולא מחמת חסרון תאוה לתענוגים אחרים. אבל אם היה לו שאר מאכלים, לא היה אוכל לחם לבד. וזה שבח ארץ ישראל, שלא מחמת עניות תאכל לחם, אלא מחמת שבור ובטול תאות אכילה. כי היא מקבלת הארה והשפעה, מבחינת תפלין, מבחינת יעקב, מבחינת אמת, שמשם בא עשירות. נמצא מה שתאכל לחם לבד, לא מחמת מסכנות, אלא מחמת שבור תאות אכילה: וזה פרוש (במדבר י"ג): "ארץ אכלת יושביה", פרוש שהיא מקבלת שפעה מבחינת יעקב, כמו שכתוב: "וישב יעקב בארץ": וזה פרוש, כי היא

שמלתו לעורו, דא עור של תפלין (תקונים תקון ס"ט דף צ"א:). שבה נכנס בחינת תפלין: [לכאורה אין לזה פרוש, מה חבור יש לענין זה למה שכתוב למעלה. אך נראה כונתו הקדוש, כי למעלה מבאר שעל ידי תפלין, שהוא בחינת אמת, בחינת יעקב, שזוכין על ידי שבירת תאות אכילה, על ידי זה נצולין מדלות ועניות כנ"ל. וזהו מה שהביא מקרא זה, "כי היא שמלתו" וכו', לענין זה. פרוש: כי מקרא זה נאמר על העני והאביון, "כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו". ומרמז על עניות השכינה בגלותא, שמשם עקר העניות של ישראל בגלות, כמבאר בתקונים (שם). וזהו: "כי היא כסותה וכו' היא שמלתו לעורו", 'דא תפלין'. הינו שהתפלין הם עקר השמלה המגנת על ענית השכינה וכנסת ישראל, כי תפלין מבטלין הדלות. כי עקר השפע והעשירות נמשך על ידי בחינת יעקב, שהוא בחינת אמת, בחינת תפלין. כך נראה לי לפרש]: וזה פרוש (דברים י"א): "ונתתי עשב", דא ע"ב שין (תקון נ"א וזהר בראשית כ"ה:), דא כלליות הגונין. "בשדך לבהמתך", כשתשדד את הבהמיות אז יתגלה כלליות הגונין, כמו שכתוב: "ישא ה' פניו אליך": וכשפוגם באמת, בכלליות הגונין, אזי נעשה מכלליות הגונין בושה. ובא עליו בושה (עיין זוהר אמור פ"ט: ובתיקון נ"ח.). הינו עניות. כמו שכתוב: "כרם זלת לבני אדם", נשתנה פניו לכמה גונין, ככרום:

ואנחנו בני ישראל, מקבלין השפע דרך ארץ ישראל. ושפע ארץ ישראל, היא הארת פני יעקב, הארת התפלין. ובשביל זה כתיב בה, (בראשית מ"ט): "הנותן אמרי שפר". כי שפר, זה בחינת פאר, בחינת תפלין. הינו, שהיא נותנת לנו אותיות הארה שקבלה מתפלין: וזה פרוש, (קהלת ט'): "ראה חיים עם אשה". הנותן אמרי שפר ראשי תבות אשה, וזה: "ראה חיים" דיקא, כי תפלין נקראים חיים. וזה: "נפתלי אילה שלוחה" וכו', נפתלי אותיות תפלין:

וכשאנו אוכלים שפע אמת הבא דרך ארץ ישראל, ואחר כך אנו מדברים הלולו של הקדוש ברוך הוא בזה הכח, אזי נעשה שמים וארץ חדשה. כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (הקדמת הזהר ה.): "לאמר לציון עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי, בשתפי וכו'. כי שמים החדש נעשה על ידי הארת פני יעקב, והארץ החדשה נעשה על ידי ארץ ישראל, שהולכת השפע דרך ארץ ישראל, נמצא שברא עכשו שמים ומזלות אחרים. נמצא שמשנה הטבע שהיה מטבע במזלות הראשונים, כי עכשו נעשה מזלות חדשים. נמצא שעל ידי שבור תאות אכילה, נעשה מופתים ופלאות:

גם זאת התורה כתבתי מתחלה בעצמי, ונמצאו בה כמה דברים מבארים יותר. גם סיום פרוש המקרא "ואכלתם", נחסר כאן בלשונו הקדוש, ומה שחסר זה גלה זה וכו', על כן העתקתי גם נסחא זאת שכתבתי בעצמי וזהו:

"ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלקיכם" וכו', כי מי שיצא מתאות אכילה, יכול להיות איש מופת. ומי שהוא משקע בתאות אכילה, סימן שהוא שקרן. וכן אפלו איש צדיק שכבר יצא מהתאוה ונפל ממדרגתו ונפל לתאות אכילה, סימן שיצא שקר מפיו. וכן מורה גם כן שיש דין עליו למעלה, וגם הוא סימן עניות:

והענין, דהנה כתיב (דברים ח'): "ואכלת ושבעת וברכת", ולכאורה מזה טענת היצר הרע לאכל ולשבע למלאת נפשו, ואחר כך לברך את ה'. אך באמת אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות כ:): כתיב: "אשר לא ישא פנים", וכתיב: "ישא ה' פניו אליך" וכו', וכי לא אשא פנים וכו', שאני אמרתי: "ואכלת ושבעת וברכת", והן מדקדקין על עצמן מכזית ועד כביצה. וזהו רמז נפלא, אם ישראל מדקדקין לבלי לאכל הרבה, רק מכזית ועד כביצה, אזי הם בבחינת: "ישא ה' פניו", ואז יש נשיאות פנים. אך להפך, חס ושלום, מכלל הן וכו'. כי כאשר הם משקעים בתאות אכילה, אזי הסתרת פנים, חס ושלום. וזהו, (דברים ל"א): "והסתרתי פני והיה לאכל". כלומר, אם הם משקעים בתאות אכילה, אזי "והסתרתי פני" חס ושלום: והנה נשיאות פנים הוא בחינות אמת, כמבאר בכונות על שלש עשרה מדות, תקון אמת הוא הארת פנים, וזהו שאמרו, כי המשקע באכילה הוא רחוק מאמת, כי הוא בהסתרת פנים, שהוא מדת אמת כנ"ל:

והנה כל העולם כלו, נזון משפע של ארץ ישראל כידוע. וארץ ישראל בעצמו, מקבל השפע מן אמת, שהוא מדת יעקב, כנאמר (מיכה ז'): "תתן אמת ליעקב". והוא מדת תפארת, שהוא כללות הגונין. והוא בחינות שמים, אש ומים, שהוא גם כן כללות הגונין. וזה מרמז בתורה, (במדבר י"ג): "ארץ אכלת יושביה". דקשה, הן אמת שהמרגלים הוציאו שקר מפיהם, אך איך נכתב שקר שלהם בתורה שהיא אמת (עיין כעין זה בזוהר בלק ר"ח:). ובהכרח, שבדברים הללו נרמז בהם דבר אמת. ויש לרמז הנ"ל, "ארץ אכלת", כלומר שאכילתה והשפעתה, הוא מבחינות יושביה, שהוא בחינות "וישב יעקב", שהוא מדת אמת כנ"ל. והוא גם כן בחינות תפלין, שנקראים פאר, שהוא מדת יעקב. ועל כן נקראת ארץ ישראל, "אילה שלוחה הנותן אמרי שפר", כמו שדרשו רז"ל, כלומר ארץ ישראל היא אילה שלוחה לבשל פרותיה. והשפעתה הוא ממדת אמת, שהוא בחינות תפארת, בחינות תפלין. והינו "הנותן אמרי שפר", כי שפר הוא לשון פאר, שהוא בחינת תפלין. ויש לרמז, נפתלי הוא אותיות תפלין:

ועל זה יש לרמז גם כן, (קהלת ט'): "ראה חיים עם אשה". כי אש"ה ראשי תבות ה'נותן א'מרי ש'פר. והינו "ראה חיים", כי תפלין נקראין חיים. כמו שאמרו רז"ל (מנחות מ"ד): "ה' עליהם יחיו", דדרשו על תפלין. כי בתפלין נאמר, (דברים כ"ח): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" וכו' (ברכות ו). והינו "ראה חיים", שהוא תפלין, "עם אש"ה", ראשי תבות ה'נותן א'מרי ש'פר, שהוא גם כן בחינות תפלין כנ"ל:

וזהו, (דברים ח'): "ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם". כלומר, 'ארץ', שהוא בחינות אמת. ואז הוא בבחינות הארת פנים, ואינו בוחר בתפנוקים. ועל כן 'לא במסכנת', מחמת דלות ועניות, 'תאכל בה לחם', ולא שאר מעדנים. רק מחמת שהוא בבחינות אמת, והוא מפשט מתאות אכילה, ואינו בוחר רק בלחם לאכל: ועל כן נקראת ארץ ישראל, ארץ החיים. כי השפעתה ממדת יעקב, שנאמר עליו: 'יעקב אבינו לא מת' (תענית ה:). והוא גם כן בחינות תפלין, שנקראים חיים: נמצא, כי האוחז במדת אמת, אזי פרנסתו ברוח, כי ההשפעה ממדת אמת כנ"ל. וזה רמז, (שבת ק"ד): קשטא קאי. כי רז"ל דרשו (פסחים קי"ט) על פסוק: "ואת כל היקום" וכו' - 'זה ממונו של אדם שמעמידו' וכו'. וזהו 'קשטא', האוחז במדת אמת, אזי 'קאי', זה ממונו שמעמידו על רגליו, ופרנסתו ברוח. אך 'שקרא לא קאי', כי הוא בהסתרת פנים שהוא בחינות אמת: ועל כן על כל צרה שלא תבוא, גוזרין תענית. כי מאחר שישראל נתונין בצרה, הם בבחינות הסתרת פנים, בחינות דינים. ועל כן גוזרין תענית, לשבר תאות אכילה. ואזי יהיה בחינות הארות ונשיאות פנים, שהוא בחינות המתקת ובטול הדינים כנ"ל, וכי לא אשא פנים שהן מדקדקין וכו':

ובזה תבין נפלאות בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות כ"ד), שדרשו על פסוק: "והיו חייך תלואים" - 'זה התולה תפליו'. גם אמרו (מנחות ק"ג:): - 'זה הקונה מן הפלטר'. זהו שאמרנו, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, ושניהם דבר אחד. כי מאחר שהוא תולה תפליו, ופוגם בתפלין, שהוא מדת אמת. אזי הוא בהסתרת פנים, ונתמעט השפע שלו, ומזונותיו מצמצמין, וצריך לקנות מן הפלטר: ועל כן כתיב על ארץ ישראל, (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה". "כי דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים ק"א), אך ארץ ישראל, שהיא מדת אמת, "תמיד עיני ה' בה" וכו':

והנה כשהצדיק אוכל לשבע נפשו, ולא מחמת תאוה הגשמיות. אזי הוא בבחינת נשיאות פנים, ונזון ממדת אמת. וכאשר בכח אכילה זו, עומד להודות ולהלל לה', אזי יוצאין ממנו דבורי אמת, שהם בחינת יעקב, מדת תפארת, שהוא כללות הגונין. והוא בחינת שמים, אש ומים. וגם כן בחינת ארץ ישראל, שהשפעתה גם כן ממדת יעקב כנ"ל. ועל כן בכח זה, נעשה שתף להקדוש ברוך הוא לברא שמים וארץ, שהם בבחינת

אמת, בדבוריו הקדושים שנובעים ויוצאים ממנו גם כן בבחינת אמת כנ"ל. וזהו שאמרנו למעלה, כי ארץ ישראל היא "אילה שלוחה". והינו "הנותן אמרי שפר", כי הנזון מבחינות ארץ ישראל, שהיא "אילה שלוחה", שהיא בחינות אמת, אזי "הנותן אמרי שפר". כלומר שנותנת מעצמה ומכחה "אמרי שפר" - לשון תפארת, שהם אמרי אמת. ועל כן יוכל לברא שמים וארץ, שהם גם כן ממדת אמת כנ"ל. ועליו נאמר (ישעיה נ"א): "ולאמר לציון עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי. מה אנא עבדי שמיא וארעא במלולי, אף אתם וכו' במלולא כנ"ל (הקדמת הזהר ה.), כי בדברים האמתיים, יוכל לברא שמים וארץ: (וזה, "ולאמר לציון", הינו על ידי אמרי אמת, שהוא בחינת אמרי ציון, אמרי ארץ ישראל, שהוא בחינת אמת, על ידי זה "עמי אתה", אל תקרי עמי וכו' כנ"ל). וכיון שיכול לברא שמים וארץ חדשים, יוכל לעשות מופתים בשמים ובארץ. כי השם יתברך מנהיג עולמו על פי דרך הטבע, והטבע הוא על פי הנהגת הגלגלים כידוע. וכיון שהצדיק יכול לברא שמים חדשים, אזי הוא משנה כל הגלגלים, ועושה טבע חדש. ועל כן בודאי הוא יכול לעשות מופתים, שהם שנוי הטבע. והענין פלא ודו"ק: וזה, ואכלתם אכול ושבוע כלומר מה שתאכלו, הן מעט והן הרבה, תשבעו ולא תהיו משקעים בתאות אכילה. אזי תהיו בבחינת נשיאות פנים, ונזונין ממדת אמת. ובכח אכילה זו, והללתם את שם ה' אלהיכם כנ"ל, אזי תהיו שתפין להקדוש ברוך הוא לברא שמים וארץ. וזהו אשר עשה עמכם, דהינו אל תקרי עמי אלא עמי, מה אנא וכו'. וכיון שתוכלו לברא שמים וארץ, אזי להפליא, שתוכלו לעשות נפלאות ומופתים בשמים ובארץ. והינו דסים ולא יבשו וכו', כי בחינת הבושה הוא גם כן כלליות הגונין, כי 'אזל סמקא ואתי חורא' (בבא מציעא נ"ח:), ופניו משתנה לכמה גונין. והוא מדת תפארת, ממדות הנפולין. ומה מתקו דברי רבותינו, זכרונם לברכה, לפי זה, (ברכות ו:): 'כיון שנצרך לבריות פניו משתנה ככרום' שמשתנה לכמה גונין. כי 'כיון שנצרך לבריות', והינו מפני שפגם במדת אמת, והוא בהסתרת פנים, שהוא מדת אמת כללות הגונין כנ"ל. ועל כן פניו משתנין ככרום לכמה גונין, שהוא גם כן מדת תפארת ממדות הנפולין. כי "את זה לעמת זה עשה" וכו' (קהלת ז'). ועתה המקרא הזה נדרש כמין חמר, "ואכלתם אכול ושבוע", בבחינת אמת כנ"ל. ואז תוכלו לעשות נפלאות, אשר עשה עמכם להפליא כנ"ל. אזי: "ולא יבשו עמי לעולם", כי מאחר שאתם בבחינות אמת, כללות הגונין, אינכם צריכין להתביש. שהיא כללות הגונין, במדות הנפולין. על כן ולא יבשו עמי לעולם: וזהו "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת". כמבאר בזהר (בראשית כ"ה: ובתקונים נ"א), 'עשב' הוא ע"ב שי"ן, תלת

ראשין שלשה אבות, שהוא הגונין. והינו "בשדך לבהמתך", שתשדד הבהמיות שלך. "ואכלת ושבעת", לאכל ולשבע, רק להסתפק במעט, אזי "ונתתי עשב":

מח

על אשר מעלתם בי וכו' במי מריבת קדש מדבר צין וכו' (דברים ל"ב): צירי זה בחינת וייצר, יצירה לטב יצירה לביש, יצירה לשכר יצירה לענש (זהר בראשית כ"ז. וברע"מ בהר קיא). ובברכות ס"א), בחינת דין ורחמים. וזה בחינת בינה, ששם נוצר הולד, כמו שכתוב (משלי ב'): "כי אם לבינה תקרא". ושם שני בחינות חסד ודין, כי משם דינין מתערין (זוהר ויקרא י). והיא בחינת סכה, כמו שכתוב (תהלים קל"ט): "תסכני בבטן אמי". והיא בחינת כח התפלה מה שמתפללין בכח, "כל עצמותי תאמרנה" וכו' (תהלים ל"ה). והוא בחינת סכה, כמו שכתוב (איוב י): "בגידים ועצמות תסוככני". כי כח שאדם מכניס בתבות, הם כ"ח אתון דעבדא דבראשית, שבהם נברא העולם. ועשרה מאמרות שבהם נברא העולם (אבות פרק ה'): מקבלין כח מכ"ח אתון אלו. והדבורים שאדם מדבר בכח, הם עצמן הדבורים של הקדוש ברוך הוא. וזה בחינת (ישעיה נ"א): "ואשים דברי בפיך", כי הם עצמם דבר ה', והם "כח מעשיו" (תהלים קי"א). והמאמרות שבהם נברא העולם, הם בחינת חסד, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "כי אמרתי עולם חסד יבנה". והחסד הוא בחינת סכה, בחינת חבוק, וזה "ואשים דברי בפיך", אזי "ובצל ידי כסיתיך", שהיא בחינת סכה, שהיא בחינת צל יד, חבוק יד ימין (זהר פינחס רי"ד:): אבל הדבורים שאינם דבורים קדושים, אזי גורם שנתעורר סכת נוצרים, סכת עכו"ם, כמו שכתוב (תהלים קמ"ד): "אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר", שהוא חבוק דסטרא אחרא. וזה פרוש, (שם ל"א): "תצפנם בסכה מריב לשונות". כי כשלשונות של עכו"ם גוברים, חס ושלום, אזי השכינה היא ריב עם קדשא בריך הוא. כמו שכתוב בתקונים (תקון כ"א דף מ"ד:): "שמעו הרים ריב" - 'דאיהי ריב על בנהא בגלותא'. כי בארץ ישראל איהי רבי (שם דף מ"ה:), שנתהפך אתון ריב"ב ונעשה רב"י. ועקר ארץ ישראל על ידי כח מעשיו, כמו שכתוב (תהלים קי"א): "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". אבל כשכח הזה, הינו בחינת סכה נפגם, אזי גוברים אמות העולם גובר ימין שקר. ונעשה מרב"י ריב"ב, אזי איהי ריב על בנהא, שגלו משלחן אביהם ומארצם יצאו: ובשביל זה, סכה, הינו תפלה בכח, היא סגלה לבנים. ובשביל זה, תכף אחר סכות שמיני עצרת. שהנוקבא עוצרת וקולטת הטפה, שלא תפיל (כמבאר ב"פרי עץ חיים" בסופו בכונות שמיני עצרת). וזה בחינת: "תסכני בבטן אמי", הינו בחינת סכה נעשה בחינת עבור. ובשביל זה "ותתפלל

חנה על ה'" (שמואל א א). על דיקא (זהר אחרי עט: ועי' זהר תולדות קל"ז ובפי' אוה"ח שם) שהיא בחינת סכה:

גם ארץ ישראל סגלה לבנים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ראש השנה ט"ז:): "לך לך מארצך", ושם תזכה לבנים. כי "נחלת ה' בנים" (תהלים קכ"ז), וזה מחמת, "שכר פרי הבטן", שכר סכה, בחינת: "תסכני בבטן אמי". כי עקר ארץ ישראל, הוא על ידי כח מעשיו, כמו שכתוב: "כח מעשיו וכו' לתת להם נחלת" וכו'. וכח הזה הוא בחינת סכה, "כל עצמותי תאמרנה", בחינת: "בגידים ועצמות תסוככני", בחינת: "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך": וזה בחינת (מיכה ו'): "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט", זה הדין (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה מכות כ"ד), בחינת: "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב'). "ואהבת חסד", זה בחינות חסדים הפנימיים. "והצנע לכת", זה בחינות מקיפים, בחינת סכה. כי דפנות הסכה הם שתים כהלכתן, שהם נצח והוד, ושלישית אפלו טפח (סכה ו:), שהוא בחינות יסוד. וזה בחינות: "והצנע לכת", 'והצנע', זה בחינות יסוד, 'מגלה טפח ומכסה טפח' (נדרים כ:). ו'לכת', זה בחינות נצח והוד. "עם ה' אלקיך" זה בחינת ארץ ישראל, כי 'כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוקי' (כתבות ק"י:), כי ארץ ישראל נעשה מכח מעשיו כנ"ל: ולעתיד לבוא שיתנסו אמות העולם על ידי מצות סכה (עיין ע"ז ג'), אז נתקים (צפניה ג'): "אז אהפך אל כל העמים שפה ברורה". שפה ראשי תבות של שכר פרי הבטן, הינו בחינת סכה כנ"ל: גם אז נתהפך ריב לשונות, ולא יהיה בחינת ריב כנ"ל, ויהיה שפה אחת לעבדו שכם אחד. ואז יתגבר אמת, כמו שכתוב (משלי י"ב): "שפת אמת תכון לעד". הינו, אפלו עכו"ם יחזרו לעבדו שכם אחד: וזה (בראשית ד'): "אם תיטיב שאת", ראשי תבות שפת אמת תכון. "ואם לא תיטיב", לפתח חטאת רובץ, ראשי תבות רחל למפרע בחזרת אנפין, בחינת ריב. שהיא ריב בגלותא, דמתגברין אמין דעלמא, ריב לשונות, אשר פיהם דבר שוא וכו': וזה פרוש במי מריבת, זה בחינת מי החסדים, בחינת סכה. שמצלת מריב לשונות, כמו שכתוב: "תצפנם בסכה מריב לשונות" כנ"ל: קדש תרגומו רקם, לשון רקם וציר. בחינת צירי כנ"ל, שממנו יצירת הולד: מדבר ציז לשון ציני הר הברזל. לשון תמרים (סכה ל"ב:): לשון תמורה וחלוף. פרוש כי הקדוש ברוך הוא צוה להם שידברו אל הסלע, כדי שילמדו ישראל קל וחמר על שכר וענש כפרוש רש"י, והם [פגמו] בהדבור, וגרמו, חס ושלום, התגברות של הריב לשונות. וגרמו התגברות ימין שקר, כמו שכתוב: "אשר פיהם דבר שוא" וכו'. וזה פרוש ציז, לשון תמורה, תמורת קדש, תמורת צירי, תמורת

סכה דקדשה, נעשה סכה בקלפה, חס ושלום. ובשביל זה ענשם, כי מנגד תראה ושמה לא תבוא, כי ארץ ישראל הוא מכח מעשיו כנ"ל:

מט

לשמש שם אהל בהם והוא כחתן יצא מחפתו וכו' (תהלים י"ט):
א כי קדם הבריאה היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף. ורצה הקדוש ברוך הוא שיתגלה מלכותו, ואין מלך בלא עם, והצרך לברא בני אדם, שיקבלו על מלכותו. והתגלות מלכותו אי אפשר להשיג אלא על ידי המדות, שעל ידי המדות משיגין אלקותו, ויודעין שיש אדון מושל ומנהיג: וצמצם את האור אין סוף לצדדין, ונשאר חלל פנוי. ובתוך החלל הפנוי, ברא העולמות (כמבאר ב"עץ חיים" בתחלתו בהיכל א' ענף ג'), והן הן מדותיו: והלב הוא הציר של המדות, הינו החכמה שבלב, כמו שכתוב (שמות ל"א): "ובלב כל חכם לב" וכו'. ועקר היצירה היתה בחכמה, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית". נמצא שהלב הוא הציר, כמו שכתוב (שם ע"ג): "צור לבבי". ואית יצירה לטב ולביש, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ס"א): "וייצר" - בשני יודין וכו'. והם שני יצרין, יצר טוב ויצר הרע. הינו מחשבות טובות, הם יצר טוב. ומחשבות רעות, הם יצר הרע. כי עקר היצרים, הם המחשבות והחכמות שבלב, כמו שכתוב (בראשית ו'): "כי יצר מחשבות לבו" וכו'. וכשאדם חושב במחשבות רעות, הוא מטמטם את החלל של הבריאה, ששם התגלות המדות. כי הלב הוא צור העולמים, הינו צור המדות. כי לפי אור להביות הלב של איש הישראלי, אי אפשר להתגלות מהמדות. כי אור להביותו, הוא עד אין סוף, הינו אין סוף ואין תכלית לתשוקתו. וצריך לצמצם ההתלהבות, כדי שישאר בלב חלל, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): "ולבי חלל בקרבי". ועל ידי הצמצום של ההתלהבות, יוכל לבוא להתגלות מהמדות, הינו לעבד את השם יתברך בהדרגה ובמדה. ומחשבות טובות שבלב, הן יצרין טבין. שעל ידן נתגלין פעלות ומדות טובות, והינו יצירה לטב. וכשחושב מחשבות רעות, הוא מטמטם הלב, בבחינת ערלת לב. ומקלקל את הבריאה, הינו החכמה שבלב. כי היצר הרע הוא טפשות הלב, כמו שכתוב (דברים י'): "ומלתם את ערלת לבבכם", ותרגומו: 'ית טפשות לבכון'. 'וטפשות', הוא קלקול הבריאה, שהיא על ידי החכמה: נמצא כשאדם חושב מחשבות טובות בלבו איך לעבד את השם יתברך, בזה נעשה לבו, בבחינת: "צור לבבי", ובבחינת: "ולבי חלל בקרבי", שבתוך החלל יתגלו פעלותיו. ועל ידי פעלותיו ומדותיו הטובים, יתגלה שהוא מקבל על מלכות שמים שלמה: וזה פרוש, (תהלים פ"ז): "ושרים כחוללים" וכו'. 'ושרים', זה

בחינת התגלות מלכות, בחינת 'שרה על העולם כלו' (ברכות י"ג), בחינת (זכריה י"ד): "והיה ה' למלך וכו'. כחוללים כל מעיני בך", הינו לפי החלל שנעשה על ידי מחשבותיו הקדושים, כן התגלות מלכותו:

ב וזה בחינת (דברים י"א): "ולעבדו בכל לבבכם", 'איזהו עבודה שבלב זה תפלה' (תענית ב). כי תפלה בחינת מלכות דוד, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): "ואני תפלה". ועקר התפלה תלוי בלב, שישים כל לבו עליה. שלא יהיה בבחינת (ישעיה כ"ט): "בשפתם כבדוני ולבם רחק ממני". כי תפלה שבלב, היא בחינת התגלות מלכותו, בתוך החלל הפנוי, בתוך המדות, בתוך העולמות:

ג וזה בחינת ה"א, כי דל"ת היתה, ואתחזרת ונעשית ה"א (עיין תי' כ"א (דף מ"ז.) ובזוהר חקת ק"פ:). כי דלת הוית, לשון דלה ועניה. הינו כשמטמטם לבו בטפשות, 'ואין עני אלא בדעת' (נדרים מ"א), ואז היא בחינת דל"ת. וכשמקדש מחשבתו, ולית קדשה פחות מעשרה (מגלה כ"ג:). והיא בחינת יו"ד (תקון י'), שממשיך לתוך הדל"ת, ונעשית ה':

ד וכשמקים התפלה, את בחינת מלכות, בבחינת: "ולעבדו בכל לבבכם", זה בחינת: "היא העולה" (ויקרא ו'): בחינת (שיר השירים ח'): "מי זאת עולה", 'מי עם זאת עולה' (הקדמת הזהר י' ותקון כ"א ל ל"ח ס"ט). והם שני בתים ביתא עלאה וביתא תתאה, שיש לשניהם עליה, כי לא אבוא בעיר עד דבקרבך קדוש: [פרוש כי רבותינו, זכרונם לברכה, דרשו (תענית ה'): על פסוק זה (הושע י"א): "בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר", 'נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלים שלמעלה, עד שיבנה ירושלים שלמטה'. ואיתא בכתבי האר"י, זכרונו לברכה, שהכונה על פי סוד הוא, שבינה אמא עלאה, ביתא עלאה, היא בחינת ירושלים שלמעלה. ומלכות, ביתא תתאה, היא בחינת ירושלים שלמטה. שאין היחוד שלמעלה, שהוא בחינת עלית ביתא עלאה נשלם, עד שנבנה ונשלם בחינת מלכות בשלמות, שהיא בחינת עלית ביתא תתאה וכו' עין שם. וזהו מה שכתב רבנו, זכרונו לברכה, מי עם זאת עולה וכו'. כי בינה לבא (פתח אליהו). היא בחינת ביתא עלאה, בחינת מי. ומלכות, היא בחינת ביתא תתאה, בחינת זאת. ועל ידי בחינות אלו הנ"ל הנאמרים בתורה הזאת, על ידי זה יש לשני בתים אלו עליה. שהם ביתא עלאה וביתא תתאה. שהם בחינת מי עם זאת. הינו על ידי שמצמצם אור התלהבות לבו, שלא יתלהב יותר מדי, כדי שיוכל לעבד את השם יתברך בהדרגה ובמדה. ומקדש את מחשבתו לבלי לחשב שום מחשבות רעות, רק לחשב תמיד מחשבות קדושות. שהם בחינת יצר טוב, בחינת חכמה שבלב. שעל ידי זה מציר המדות טובות, וזוכה לעשות פעלות ומעשים טובים ומדות טובות. ועל ידי זה נתגלה בחינת מלכות, כי נתגלה שהוא

מקבל על מלכות שמים שלמה. ואז יש עליה לבחינת מלכות, שהיא ביתא תתאה. אזי דיקא עולה גם ביתא עלאה, שהיא בחינת בינה לבא. כי באמת שניהם אחד, ואחת תלויה בחברתה: ולבאר הענין קצת, צריכין לחזר ולבאר ענין התורה הזאת. וכלל התורה היא, כי מבאר ב"עץ חיים" בתחלתו, שכשהשם יתברך רצה לברא את העולם היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולמות. והצרך כביכול לצמצם אור האין סוף לצדדין, ונעשה חלל הפנוי. ובתוך החלל הפנוי הזה, ברא כל העולמות. וכל העולמות נבראו על ידי חכמה, כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". ועקר תכלית בריאת העולמות היה בשביל המלכות, הינו כדי לגלות מלכותו. שזה אי אפשר כי אם על ידי העולמות, כי אין מלך בלא עם. ובשביל זה היה הצמצום של החלל הפנוי, כדי שיהיה מקום לבריאת העולמות, כדי שיתגלה מלכותו יתברך. כל זה מבאר בזהר ובכתבים. ורבנו, זכרונו לברכה, מבאר כל זה בכל אדם. כי כל אחד מישראל הוא חלק אלוק ממעל, ועקר האלקות בלב. והאלקות שבלב איש הישראלי הוא בחינת אין סוף, כי אור להביותו הוא עד אין סוף, הינו אין סוף ואין תכלית לתשוקתו. ולפי גדל ההתלהבות הלב של איש הישראלי שהוא עד אין סוף, לא היה אפשר לו לעשות שום עבודה, ולא היה יכול לגלות שום מדה טובה. כי מגדל התלהבותו עד אין סוף, אינו יכול לעשות שום דבר. שזהו בחינת מה שבתחלת הבריאה לא היה מקום לבריאה, מחמת שהיה הכל אין סוף כנ"ל. כי בריאת העולמות, הן הן המדות כנ"ל. ועל כן בהכרח צריך האדם לצמצם אור התלהבות לבו שהוא עד אין סוף, כדי שיוכל לעבד את השם בהדרגה ובמדה. כי השם יתברך רוצה בעבודתנו, שנעבד אותו בעבדות ובמדות טובות, שזה אי אפשר כי אם על ידי הצמצום כנ"ל. וכשמצמצם את אור להביות לבו, אזי נשאר חלל פנוי בלב. בחינת: "ולבי חלל בקרבי". (שזהו סוד חלל הפנוי שהיה בתחלת הבריאה). ובתוך זה החלל הפנוי, נתגלין מדותיו הטובות. שהם סוד בריאת העולמות, שהיה בתוך חלל הפנוי הנ"ל. כי המדות הן הן העולמות כנ"ל, הינו כי על ידי הצמצום שמצמצם את אור ההתלהבות, שעל ידי זה נעשה בחינת חלל הפנוי, בחינת: "ולבי חלל בקרבי". על ידי זה הוא עובד את השם יתברך בהדרגה ובמדה, ועושה מעשים טובים ומדות טובות. שכל זה הוא בחינת התגלות המדות, שהן העולמות, בתוך חלל הפנוי שבלב. ועקר בריאת העולמות היה על ידי חכמה כנ"ל, וזה הוא בחינת מה שעקר עבודת השם, לזכות למדות ומעשים טובים, הוא על ידי ששומר החכמה שבלב, שהוא המחשבה שבלב. שצריכין לשמר מאד המחשבה שבלב, שהוא בחינת חכמת לב, שזהו עקר היצרין. כי מחשבות טובות הם יצר טוב, ומחשבות רעות הם יצר הרע. הינו כשחושב מחשבות טובות, שזהו בחינת

חכמה שבלב, אזי על ידי זה זוכה לפעלות ומדות טובות, שזהו בחינת התגלות הבריאה, שהיא המדות, בתוך חלל הפנוי, על ידי החכמה שבלב, שהוא בחינת מחשבות טובות שבלב כנ"ל. אבל כשחושב מחשבות רעות, חס ושלום, אזי הוא מקלקל החלל שבלב, שהוא סוד חלל הפנוי, ואזי הוא מטמטם החלל שבלב, בבחינת ערלת לב וכנ"ל. וזהו בחינת קלקול הבריאה, שהיה על ידי החכמה שבלב כנ"ל. וכל עקר העבודה שצריכין לצמצום הנ"ל, ולחשב מחשבות טובות, כדי לזכות למעשים טובים ומדות טובות, כל זה הוא בשביל לגלות מלכותו יתברך, שבשביל זה היה עקר הבריאה כנ"ל. כי על ידי שזוכה לפעלות ומדות טובות על ידי כל הנ"ל, על ידי זה מקבל עליו על מלכות שמים שלמה שזהו בחינת התגלות מלכותו יתברך, שנתגלה על ידי בריאת העולמות שבתוך החלל הפנוי, על ידי החכמה וכנ"ל. והכלל שבריאת העולמות, ועבודת השם יתברך בפעלות ומדות טובות, הם בחינה אחת ממש וכנ"ל. והבן היטב: ואז כשנתגלה מלכותו יתברך על ידי מעשיו ומדותיו הטובים שנתגלו בתוך החלל שבלבו כנ"ל, זהו בחינת עלית שני הבתים הנ"ל, מי עם זאת, ביתא עלאה וביתא תתאה כנ"ל. כי התגלות המלכות, זה בחינת ביתא תתאה. ותחלת הצמצום שהוא החלל הפנוי שבלב, זה בחינת ביתא עלאה, שעקר כונת הצמצום היה בשביל עבודת השם יתברך, כדי לזכות לגלות מלכותו יתברך. ועל כן אין נשלם תקון ועלית ביתא עלאה, עד שעולה ביתא תתאה. דהינו עד שנתגלה מלכותו יתברך, שזה עקר תכלית כונת הבריאה. ואז כשנתגלה מלכותו יתברך, אז דיקא יש עליה לביתא עלאה. כי אז דיקא עולים שניהם יחד, ביתא עלאה וביתא תתאה, בבחינת מי זאת עולה, מי עם זאת עולה וכו' כנ"ל. כי לא אבוא בעיר עד דבקרבך קדוש, שאין הקדוש ברוך הוא נכנס בירושלים שלמעלה, שהיא בינה לבא וכו' כנ"ל, עד שיבנה ירושלים שלמטה, שהוא בחינת התגלות מלכותו יתברך כנ"ל: וכל זה הוא בחינת תפלה, שהיא עבודה שבלב. כי תפלה שבלב, היא בחינת התגלות מלכותו, שבתוך חלל הפנוי שבלב כנ"ל. והבן מאד, כי הדברים עמקים מאד מאד, ורבנו ז"ל קצר כאן ודבר הכל ברמז, כמאן דמחוי במחוג, והדברים נכוחים למבין. והעקר לקימם כפשוטן, לשמר עצמו מאד ממחשבות רעות, כי מחשבות רעות הם עקר היצר הרע, בחינת יצירה לביש. על כן צריכין לשמר מחשבתו מאד, ולהכריח עצמו תמיד לחשוב מחשבות טובות, שהם בחינת יצר טוב. ולזכות לעשות על ידי זה מעשים טובים ומדות טובות וכו', ולהתפלל בכונה ולעשות תשובה. ובתחלה צריכין לצמצם התלהבות לבו שלא יבער יותר מדי, כי צריכין לעבד את השם יתברך בהדרגא ובמדה דיקא. ושאר כל הדרכים קדושים וטהורים, ועצות נכונות, שיכולין להוציא מתוך דברי התורה הקדושה

הנוראה הזאת. ועוד לאלוק מלין בכל זה, ויתבאר במקום אחר קצת. כי לא יספיקו המון יריעות לבאר דבור אחד מדבוריו הנוראים, ודי בזה כעת:] (ונחזר לענין ראשון): ובשביל זה, נקרא ניסן אביב, אל"ף עם בי"ת, יו"ד עם בית. וזה יחודא עלאה, ויחודא תתאה:

ה וזה בחינת השיר שיתער לעתיד, והוא שיר פשוט כפול משלש מרבע (תי' כ"א (נ"א ע"ב

והם עשרה מיני נגונא. זה בחינת הא, שהיא דלת עם יוד. דל"ת, זה בחינת שיר פשוט כפול משלש מרבע. יוד, זה בחינת עשרה מיני נגונא. וזה על ידי התגלות מלכותו, בבחינת שרה על כל העולם. ושרה, זה בחינת שיר, בחינת: "ושרים כחוללים". וזה בחינת מלכות דוד, שהוא בחינת נעים זמירות ישראל (שמואל ב כ"ג): וזה פרוש (בבא מציעא נ"ט): 'אתתך גוצא גחן ולחיש', פרש רש"י: 'שמע עצתה'. כי באמת: "אשה יראת ה'" (משלי לא). היא בחינת עצה. כשהתפלה, הינו בחינת מלכות, בשפלות ובקטנות. בבחינת 'אתתך גוצא', בבחינת (שיר השירים ח'): "אחות לנו קטנה", בחינת (בראשית א'): "את המאור הקטן", בבחינת עצתו נופלת (סנהדרין כ"ב עין שם). צריך להקים אותה, בבחינת (עמוס ט'): "אקים את סכת דוד". וסכה זו שרה, שסכתה ברוח הקדש (מגלה י"ד), ושרה זה מלכות. בבחינת (משלי י"ט): "עצת ה' היא תקום", בבחינת (בראשית א'): "שני המאורות הגדולים". וזה: ולחיש לה, תקבל עצתה. וזה עליות התפלה שהיא בלחש (ברכות כד: ל.) שהיא עבודה שבלב:

ו וזה בחינת תשובה, כמו שכתוב (שמואל ב כ"ג): "הוקם על" - 'עלה של תשובה' (מועד קטן ט"ז:). ותשובה היא אותיות תשוב ה', שנעשית מדלת ה'. ועקר התשובה תלוי בלב, כמו שכתוב (ישעיה ו): "ולבבו יבין ושב". וזה בחינת: מי זאת עולה, מי עם זאת עולה. עלה של תשובה, עליתה של תשובה, עם מי: וזהו בחינת (יומא פ"ו): 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד', וזה (שם:): 'גדולה תשובה שמקרבת הגאלה'. כי לעתיד ליום שכלו שבת יתגלה אוריתא דעתיקא סתימאה (עיין זוהר בהעלותך קנ"ב). כמו שכתוב (ישעיה נ"ח): "אז תתענג על ה'" - על ה' דיקא, הוא עתיקא סתימאה (זהר ויחי רי"ט עין שם), וזה עקר ענג שבת. ושבת זה בחינת תשובה, כמו שכתוב (דברים ל): "ושבת עד ה' אלקיך". וזה בחינת גדולה תשובה, כשמעלה תשובה מבחינת את המאור הקטן, מבחינת 'אחות לנו קטנה'. לבחינת גדולה, לבחינת (ישעיה ל'): "והיה אור הלבנה כאור החמה". שמגעת עד כסא הכבוד, הינו שעל ידי זה יגיע וישיג אוריתא דעתיקא סתימאה. וזה 'כסא הכבוד', שמכסין אותה. בבחינת (משלי כ"ז): "וכבשים ללבושך", דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך (חגיגה י"ד). שמכסין אותה, בבחינת (משלי כ"ה):

"כבוד אלקים הסתר דבר". וזה 'כסא הכבוד', שמכסין מפני כבוד אלקים, ואתה תגיע ותשיג אותה: וזה בחינת בראשית, בי"ת ראשית, הינו שני ראשית. והם ראש השנה וניסן, שגם ניסן הוא ראש השנה. ואיתא בתקונים (תקון כ"א מ"ה.): 'והיא נקראת קבלה, כד איהי בין תרין דרועין דמלכא'. ו'תרין דרועין', הם תשרי וניסן (עיין תיקון כ"א הנ"ל). והם ימי תשובה, כי בם הוא ימי תשובה. כי 'בניסן עתידין לגאל' (ראש השנה י"א), ואין הגאלה אלא על ידי תשובה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ט): "ובא לציון גואל" וכו' (יומא פ"ו:). ועקר ידיעת הקבלה, הינו ידיעת סודות התורה, הוא יהיה לעתיד. שאז יתגלה אוריתא דעתיקא, בבחינת תענוג שבת, בבחינת: "אז תתענג על ה'". וזה לשון תשרי, לשון שירה. ולשון פסח, פה סח (שער הכונות דף פ"ב). כמו שכתוב (ישעיה ל'): "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג". כי יתער שיר ונגונא בעלמא, בבחינת פ"ה ס"ח. בבחינת (תהלים ל'): "למען יזמרך כבוד ולא ידם", 'ולא ידם' דיקא, הינו פה סח. 'כבוד', זה בחינת מלך הכבוד (תהלים כ"ד), בחינת שרה על כל העולם, בחינת שיר שלעתיד:

ז וזה בחינת ציצית, הינו בחינת תכלת, דאכלי כלא ושצי כלא. כי על ידי התגלות מלכות דקדשה, יתבטל מלכות דסטרא אחרא. אבל ישראל הדבוקים בה, יקבלו חיותם. כמו שכתוב בזהר (בראשית דף נ"א.): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", שהוא בחינת תכלת, דאכלי כלא ושצי כלא, אף על פי כן חיים כלכם היום. כי עקר החיות בא משם, בבחינת: 'דוד מלך ישראל חי וקים' (ראש השנה כ"ה.): וזה בחינת כלה, בחינת תכלת, דאכלי כלא ושצי כלא. אבל ישראל הדבקים בה, חיים וקימים. וזה בחינת (ירמיה ל'): "כי אעשה כלה בכל הגוים" וכו' (עיין זוהר בלק קצ"ט:). וזה (שמואל ב י"ג): "ותכל נפש דוד" (שם כתוב ותכל דוד, ופרש"י הרי זה מקרא קצר ותכל נפש דוד וכן ת"י וכו':). 'נפש דוד', היא בחינת תכלת, דאכלי כלא ושצי כלא: וזה בחינת (ברכות ג:): 'רוח צפון היה מנשבת בכנור של דוד, והיה מנגן'. 'רוח צפון', זה בחינת דינים גבורות, בחינת תכלת. משם הנגינה, בבחינת (ישעיה כ"ד): "מכנף הארץ זמרת שמענו". 'מכנף' דיקא, שהוא בחינת תכלת, ושם בחינת נעים זמירות ישראל: וזה בחינת ה ד"לת עם יוד. דלת, זה בחינת דלת כנפות, בחינת מכנף הארץ. יוד, זה בחינת עשרה מיני נגונא, בחינת זמרת שמענו: וזה פרוש (במדבר כ"ח): "ועשירית האיפה סלת למנחה" וכו'. כי עקר כח הכלה, הינו כח בחינת תכלת, היא מקבלת בבחינת אמא אוזפת מאנהא לברתה (הקדמת הזהר דף ב.). כי בינה, דינין מתערין מנה (זהר ויחי ר"כ:, ויקרא י:, אחרי ס"ה), והיא שרשן, שעל ידה נמתקין. וזה (בראשית ו): "ויתעצב אל לבו", בבחינת דינין מתערין מנה. "ויאמר אל לבו לא אוסיף עוד לקלל" (שם ח'), בבחינת המתקת הדינים בשרשן. וזה

פרוש: ועשירית האיפה. איפה, אי פה. מלכות פה (פתח אליהו). בחינות כבוד אלקים, מלך הכבוד. כד איהי סליקית מלאכיא שאלין בגינה אי פה, "איה מקום כבודו" (זהר בראשית כ"ד ובתקון י). ועשירית, זה בחינת יו"ד, בחינת קדשה כנ"ל. הינו כשרוצין להמשיך קדשה לתוך מלכות, כדי להעלות אותה בבחינת אי פה, סלת למנחה בלולה בשמן, צריך לחבר שני בתים להיות אחד. ביתא עלאה. נקרא סלת למנחה. מנחה, זה בחינת דינים, בחינת (ברכות כ"ו:): 'יצחק תקן תפלת מנחה'. סלת, לשון (תהלים קי"ט): "סלית כל שוגים מחקיך". שביתא עלאה ממתיק ומשבר הדינים כנ"ל, בבחינת (שם ק"ו): "מי ימלל גבורות ה'" (עיין זוהר ויחי רמ"ט:). וצריך שיבלל ביתא עלאה עם ביתא תתאה, הנקרא שמן, בחינת מלכות דוד, כמו שכתוב (שם מ"ה): "על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון". ועל ידי זה, רביעת ההין, נעשה מדלתין ההין (עיין תיקון כא [מז.]): וזה פרוש: לשמש שם אהל בהם, כי הצדיק נקרא שמש, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין ע"ב:): 'עד שלא שקעה שמשו של עלי' וכו', "וזרח השמש ובא השמש". וזריחתו של הצדיק, הינו השגתו, אינו אלא על ידי ישראל. כמאמר (שמות ל"ב): "לך רד כי שחת עמך", 'כלום נתתי לך גדלה אלא בשביל ישראל' (ברכות ל"ב.). וזהו: "אהל בהם". 'אהל' לשון זריחתו, כמו (איוב כ"ט): "בהלו נרו". וזהו: "בהם", על ידי ישראל. וכשישראל, חס ושלום, נכנסין בחכמות חיצוניות של האמות, אזי נופל הצדיק מהשגתו, ונתחפה ונתכסה השגתו. וכשיוצאין ישראל מחכמתן של האמות. אזי והוא כחתן יצא מחפתו, הצדיק יוצא מהחפה והמכסה שהיה לו עד עכשו. ואז ישיש כגבור לרוץ ארח, כי הצדיקים הם "גברי כח עשי דברו לשמוע בקול דברו" (תהלים ק"ג) (עיין זוהר לך לך דף צ'). כי צריך התגברות כדי לרוץ ארח הזה שהיו יכולים לילך בזמן הזה שהיו ישראל נזופים, ועכשו רצים במהירות גדול זה הדרך. והתגברות הזאת, היא בחינת ציצית, בחינת תכלת כנ"ל, בחינות מקיפים. וזה מקצה השמים מוצאו ותקופתו, בחינות מקיפים. ועם בחינת תכלת הזאת, מכלים ושצים העכו"ם, בבחינת: "כי אעשה כלה בכל הגוים". וזה, ואין נסתר מחמתו. מחמתו, זה בחינת כלה, כמו שכתוב (תהלים נ"ט): "כלה בחמה כלה ואינמו". ועל ידי זה זוכים להשגת אוריתא דעתיקא, בבחינת ענג שבת כנ"ל. וזה תורת ה' תמימה. שהיא תורה דעתיקא, שהיא תמימה עדין, שעדין לא השיגו ממנה כלום. משיבת נפש זה בחינת שבת, כי בו שבת וינפש:

וזה טעם למה שולחת הכלה להחתן טלית, כי הצדיק מקבל גבורתו על ידי ישראל, כמו שכתוב: לשמש שם אהל בהם: וזה שאומרים עלה על החתנה, על שם היא העולה כנ"ל,

כי השמחה היא בלב, כמו שכתוב (תהלים ד'): "נתתה שמחה בלבי". וזה בחינת: "מי זאת עולה" מי עם זאת עולה:

וזמירות שמזמרין על החתנה, זה ה"א, דל"ת עם יו"ד, שיר פשוט וכו' כנ"ל: וזה שצועקין שבת, שעל ידי זה זוכין לענג שבת, לאוריתא דעתיקא כנ"ל:

ומה שנותנין מעות כשקוראין שבת, כי באוריתא של עכשו יש ימין ושמאל "ובשמאלה עשר" (משלי ג). אבל בעתיקא לית שמאל ולית עשר תמן (זהר נשא קכ"ט). ובשביל זה כששומעין ישראל בשורת התורה דעתיקא נותנין את המעות. כי אין צריך למעות, כי בעולם הבא לית אכילה ושתיה (ברכות י"ז). וזה פרוש (תהלים סח): מלכי צבאות ידדון (עיין שבת פח:) הינו הצדיקים שהם מלאכיו גבורי כח שהם מדדין במרוצה ובמהירות כדי לרוץ ארח, וזה רקודין ונות בית תחלק שלל. וישראל הם מחלקים המעות, להורות שאין צריך למעות, ואין שם בבחינת עתיקא שמאל: בית תחלק שלל ראשי תבות שבת: ענין אחר להורות ותרנות גדול בזה שמחלקין מעות, להורות שהכלה היא בחינת ה"א שמדל"ת נעשית ה"א. שעל ידי זה בא עשירות גדול, בבחינות: 'והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם' וכו' (שבת ל"ב:). שמחלקין המעות, מורה שהגיעו לזאת הברכה, עד שהמעות אין חשוב אצלם. וזה פרוש: "ועשירית האיפה". 'עשירית', שהוא בבחינת אי פה, הינו שבלו פיהם מלומר די, שיש להם כל כך עשירות, וזה מחמת שנעשה מרביעית ההין, מדל"ת ה"א כנ"ל:

(מסימן ל"ב עד כאן, כל זה הוא לשון רבנו ז"ל. לבד באיזהו מקומות שהוספתי שם קצת דברים, כפי מה ששמעתי והבנתי מפיו הקדוש או מפי כתבו כנרשם כל אחד במקומו):

(עוד שמעתי דברים השיכים לתורה הזאת, וזהו):

הרוצה שינסך יין על גבי המזבח ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין (יומא ע"א). כי עקר האלקות הוא בלב, כמו שכתוב: "צור לבבי", כמו שכתוב (שמואל א ב'): "ואין צור כאלקינו", 'אין ציר כאלקינו' (ברכות י.). כי הלב הוא הציר של המדות. הינו החכמה שבלב וכו' כנ"ל. כי קדם הבריאה היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף וכו', כנ"ל עין שם היטב. נמצא כשהלב בבחינת: "ולבי חלל בקרבי", בבחינות צור לבבי כנ"ל, הוא בחינות בריאת העולם. ולהפך כשהלב אטום, בבחינת ערלת לב, הוא מקלקל את הבריאה, כמבאר למעלה עין שם. ועל כן הצדיק שלבו פתוח בחכמה, בבחינת: "ולבי חלל בקרבי", בחינות: "צור לבבי". על כן על ידי זה יוכל לחדש מעשה בראשית, ולעשות נסים ונפלאות בעולם. כמו שכתוב: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". 'ובטובו', זה הצדיק שנקרא טוב, כמו שכתוב (ישעיה ג'): "אמרו צדיק כי טוב" (יומא ל"ח:). כי

לב הצדיק הנ"ל, הוא בחינת בריאת העולם כנ"ל: וזה פרוש מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סכה מ"ט): "חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן" - אלו השיתין שמנקבין ומחללים עד התהום. הינו בחינות: "ולבי חלל בקרבי", כי 'תהום דא לבא' כמובא בזהר (עיין רע"מ פנחס רכ"ז:). וזה 'חלאים מעשה ידי אמן', מעשי ידי אמנותו של הקדוש ברוך הוא (כך דרשו שם בסכה). הינו שבחינות חלאים, הינו שמחללין עד התהום, בחינות: "ולבי חלל בקרבי" כנ"ל, זה בחינת בריאת העולם כנ"ל. וזה מעשה ידי אמן אמנותו של הקדוש ברוך הוא, כי בחינות ולבי חלל וכו', בחינות חלאים שמחללין וכו' כנ"ל, הוא ממש מעשה ידי אמנותו של הקדוש ברוך הוא, כי זה הוא בחינות בריאת העולם כנ"ל. ועל ידי זה יוכל לעשות נסים בעולם כנ"ל, וזהו 'שמחללין עד התהום', הינו בחינות נסים. כמו שכתוב (רות א'): "ותהם כל העיר" - שעל דבר נסי הכל תמהין. וזהו: 'הרוצה לנסך יין וכו' ימלא גרונם' וכו'. כי 'גרונם', הוא בחינת שיתין שמחללין עד התהום, הם קנה ולבא. (ועל ידי היין נפתח חלל הלב, בבחינת: ולבי חלל בקרבי, כי (סנהדרין ע'): חמרא וריחני פקחין). ועל כן כל הממלא גרונם וכו', כאלו מנסך יין על גבי השיתין שמנקבין ומחללין עד התהום כנ"ל: (כאן חסר קצת דברים, כי לא נכתב בזמנו. ונשכח קצת): שיך לעיל. "ישיש כגבור לרוץ ארח" וכו'. כי צריך התגברות גדול וכו' לרוץ ארח הזה שהיו יכולים לילך בזמן שהיו ישראל נזופים ועכשו רצים במהירות גדול זה הדרך וכו' עד כאן לשונו. בעת שאמר זאת התורה, שמעתי אז מפיו הקדוש ענין זה בבאור יותר. שאמר בפרוש ענין זה, לענין בני אדם הזוכים לעשות תשובה על העבר. ואמר, שאף על פי שזוכים לתקן מה שעבר, אף על פי כן עדין היכן הוא אותו הזמן שהיו רחוקים מהשם יתברך, שהיו יכולים לעבד את השם יתברך באותו הזמן. ובודאי צריכים לתקן זאת, דהינו להשלים ולמלאת את העבודה שהיו יכולים לעבד את השם יתברך בכל אותו העת שהיו נזופים מלפניו יתברך ורחוקים ממנו. על כן אחר שזוכין להתעורר לתשובה, צריכין זריזות גדול בעבודתו יתברך, ולרוץ מאד מאד, כדי שיזכה על ידי זריזות עבודתו לתקן ולהשלים גם חסרון העבודה של הימים שעברו. כי עכשו צריך לרוץ במהירות גדול זה הדרך שהיה יכול לילך בזמן שהיה רחוק מהשם יתברך: ואמר לאנשיו בזה הלשון: איר דארפט זיך זיער יאגין איר זאלט נאך קענין עפיס חאפין.

נ

(לשון רבנו, זכרונו לברכה):

הצילה מחרב נפשי מיד כלב וכו' (תהלים כ"ב):

כי כל הפוגם בברית, אין יכול להתפלל בבחינת: "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים ל"ה). וכשאין מתפלל בבחינת: "כל עצמותי", 'אזי כלבא נחת ואכל קרבנו' (עיין תקו"ז תי' כ"א דמ"ה ודס"ב:) הינו תפלתו. וכשמתפלל וטועם מתיקות בדבורי התפלה, זאת הבחינה נקראת "כל עצמותי תאמרנה". ואין יכול לטעם מתיקות בתפלה, אלא כשתקן פגם הברית. כי מיין מתיקין, זה בחינת מיין דדכין, (עיין זוהר שמות ו. ובזוהר נשא קכ"ד קכ"ה:). זרע קדש (ישעיה יג). שמירת הברית. ומי שהוא בבחינת מיין מתיקין, אזי דבוריו מתוקים וטובים. וכשיוצאים מפיו ומשמיע לאזניו, כמו שאמרו (ברכות ט"ו): 'השמע לאזנך' וכו', אזי נכנסים מתיקות המיין לתוך עצמותיו, בבחינת (משלי ט"ו): "ושמועה טובה תדשן עצם". וכשעצמות מרגישין מתיקות הדבורים, זה בחינת: "כל עצמותי תאמרנה". ואז אריה נחת ואכל קרבנה, כי עצם זה בחינת אריה (כמו שכתוב בתקונים תקון ג' בהי"א תקונים האחרונים). אבל מי שפגם בבריתו, הוא בבחינת מיין מרירין, בבחינת (שמות ט"ו): "ולא יכלו לשתות מים ממרה. מיין מסאבין, זרע טמא. אזי אין יכול להתפלל בבחינת: "כל עצמותי תאמרנה". ואז כלבא נחת, שהוא בחינת מיין מרירין, שצווח הב הב. והוא בחינת מרה דאית לה תרי פיות, והוא בחינת: "חרב פיות" (משלי ה'), בחינת גיהנם דאית לה תרי בנות, שצווחין הב הב (כמו שכתוב בתקונים שם). וזה בחינת חולאת שקורין ברעכנישׁ, רחמנא לצלן, ששובר עצמות של אדם. וזה מחמת קלקול המח שבעצמות, בחינת מיין מסאבין, מיין מרירין, שבא החולאת הזאת מחמת תאות נאוף. וזה שנצטוינו בקרבן פסח (שמות י"ב): "ועצם לא תשברו בו", [וכתוב בזהר (בא מ"א:): שהיו מקימין בעצמות "לכלב תשליכון אותו", וזה היה קשה מאד להמצרים עין שם] כדי שיבחינו כל אחד מישראל את עצמו, אם בריתו על תקונו. כי בפסח כתיב בו (שם): "וכל ערל לא יאכל בו", כי עקר הפסח תלוי במצות מילה כידוע. וכשהשליכו את עצמותיו לכלבים, וראו אם שלטו בהם הכלבים, חס ושלום, היו יודעים שאין הברית, חס ושלום, על תקונו: וזה מה דאיתא בזהר (פרשת קדושים דף פ.): "אל תהיו כסוס כפרד" לענין טמאת הברית, "אין הבין", ומביא הפסוק: "והכלבים עזי נפש" עין שם. בכן מי שפגם בבריתו ישמר את עצמו מכלבים ומחרב: וזה: "הצילה מחרב נפשי ומיד כלב (עיין רע"מ פנחס רכ"ד:) אבל הושיעני מפי אריה. הינו כשאריה יאכל קרבני, זה לי לישועה. וזהו אצל חרב וכלב כתוב לשון הצלה, ואצל אריה כתיב ישועה: ודע שעזי פנים שיש בדור, הן הן הכלבים, כמו שכתוב (ישעיה נ"ו): "והכלבים עזי נפש". והן עומדין וחולקים על תפלת איש הישראלי, שעדין לא תקן בריתו בשלמות: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית י"א:): 'צורבא מרבנן דיתיב

בתעניתא, ליכול כלבא שירותא'. כי בודאי הצדיק אכילתו היא יקר הערך, כי משביע את נפש דקדשה, כמו שכתוב (משלי י"ג): "צדיק אכל לשבע נפשו". והאי צורבא מרבנן דמרעיב את נפשו, ואין יודע להשביע נפשו, בשביל זה ליכול כלבא שירותא, שגם בהם כתיב: "לא ידעו שבעה", כי גם הוא אין יודע איך להשביע את נפשו היקרה: ובשביל זה נקרא כלב בשם שגל (ראש השנה ד), כי הוא בא על תאות המשגל כנ"ל: ודוקא שאין צריך להתענות ומתענה, אזי ליכול כלבא שירותא. אבל מי שצריך להתענות, בודאי צריך להתענות ומצוה הוא (עיין ב"ח או"ח סי' תקע"א). וזה בחינת דיתיב בתעניתא, יתיב דיקא, יתיב הוא מורה על הדבר שאין משתנה כמובא: (עד כאן לשונו ז"ל)

נא

אמר רבי עקיבא כשאתם מגיעין לאבני שיש טהור, אל תאמרו מים מים, שנאמר: "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני" (עיין התו' הזאת בנ"א מכת"י רבינו ז"ל ממש): כי השקר מזיק לעינים בגשמיות וברוחניות, בבחינת (ישעיה ג): "ומשקרות עינים". כי כשהעינים כהות הם משקרין, שאינם מראין הדבר כמו שהוא. כגון על דבר גדול מראה שהוא קטן, ועל אחד שהוא שנים, הפך מן האמת. כי העינים נעשו כהות מן הדמעות, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (שבת קנ"א:): "ושבו העבים אחר הגשם", 'זה הראות שהולך אחר הבכי'. ודמעות הן ממותרי המרה שחורה, שהטבע דוחה אותם לחוץ דרך העינים. והמרה שחורה, היא שואבת מעכירת הדמים. ועכירת הדמים, הוא על ידי השקר. כי אי אפשר לדבר שקר, עד שיעכר את דמיו. ואמת אי אפשר לדבר, כי אם כשמזכך מקדם את הדמים. כי עקר הדבור הוא הנפש, כמו שכתוב (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו". והנפש הוא הדם, כמו שכתוב (ויקרא י"ז): "כי הדם הוא הנפש". נמצא כשאומר שקר יש לו עכירת הדמים ומזה באה המרה שחורה. וממותרי המרה שחורה נתהוו הדמעות, ועל ידי זה העינים כהות. וזה בחינת (איוב ל): "הקטפים מלוח עלי שיח", "מלוח", זה בחינת דמעות, שהם מים מלוחים, שבא על ידי שיחה: וזה בחינת 'אל תאמרו מים מים', שהוא אזהרה על שקר. (כמו שסים שם שנאמר: "דבר שקרים לא יכון" וכו'): 'מים מים', הם בחינת שקר, שהוא בחינת דמעות, שהם מים מלוחים. כי השותה מים, מרוה צמאונו, אך השותה מים מלוחים, לא די שאינו מרוה צמאונו, אלא שמוסיף צמאון על צמאונו, עד שצריך לשתות מים אחרים, לכבות צמאונו. ועל כן נקרא השקר, 'מים מים'. וזהו 'אל תאמרו מים מים', שהוא השקר, שנאמר: "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני:

והתהוות השקר, שהוא הרע, שהוא הטמאה, הוא מחמת הרחוק מאחד. כי הרע הוא נגדיות, למשל, כל מה שהוא נגד רצונו של אדם הוא רע. ובאחד אין שיך נגדיות, אלא כלו טוב. וזה שאמרו חז"ל (פסחים נ): 'ביום ההוא יהיה ה' אחד וכו', שיהיה כלו הטוב והמיטיב', כי באחד אין שיך רע. ועל כן לעתיד לבוא יקים: "שפת אמת תכון לעד" (משלי י"ב), כי יהיה אז כלו אחד, כלו טוב. כי אמת הוא אחד, למשל, על כלי כסף כשאומרים עליו שהוא כלי כסף, הוא האמת אבל כשאומרין עליו שהוא כלי זהב, הוא שקר. נמצא שהאמת הוא אחד, כי אי אפשר לומר אמת רק שהוא כלי כסף לא יותר. אבל השקר הוא הרבה, כי אפשר לומר שהוא כלי זהב, וכלי נחשת ושאר שמות. נמצא שהשקר הוא בבחינת, "בקשו חשבנות רבים" (קהלת ז). ובשביל זה לעתיד לבוא יתבטל הרע, ויתבטל ההתנגדות, ויתבטל הדמעות, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "לא ירעו" וכו', הינו בטול הרע. וכתיב (שם): "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי" וכו', הינו בחינת בטול ההתנגדות. וכתיב (שם כ"ה): "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים", הינו בטול הדמעות, שהם בחינת שקר כנ"ל (עיין תיקון כ"ב דף ס"ו:). כי אז "יהיה ה' אחד ושמו אחד", שהוא כלו טוב, כלו אמת כנ"ל. ועל כן לעתיד לבוא יתבטל הטמאה, כמו שכתוב (זכריה י"ג): "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ". כי אז יהיה כלו אחד, כמו שכתוב (איוב י"ד): "מי יתן טהור מטמא לא אחד". [פרוש שעקר אחיזת הטהרה והטמאה, הוא מבחינת התרחקות מאחד]:

כי קדם הבריאה, כשהיה הבריאה בכח, כביכול, קדם שהוציא אל הפעל, היה כלו אחד, וכלו אמת, וכלו טוב, וכלו קדש. אפלו שם טהור לא היה שיך לומר, כי טהור אין שיך אלא כשיש טמאה, כמו שכתוב (יחזקאל ל"ו): "וטהרתם מכל טמאותיכם". אבל כשכלו אחד, אין שם בחינת חשבנות רבים, שהוא עקר הרע והטמאה כנ"ל. כי הטהרה הוא בחינת הממצע בין הקדש והטמאה, שעל ידו נתתקן הטמאה, כמו שכתוב: "וטהרתם מכל טמאותיכם". והוא בחינת הבחירה, שהוא ממצע בין שני דברים. וזה אין שיך קדם הבריאה, שאז היה כלו אחד. כי באחד אין שיך בחירה, שהוא בחינת הטהרה. וכשהוציא הקדוש ברוך הוא את הבריאה מן הכח אל הפעל, אזי נתהוה תכף בחינת הטהרה כי כשהוציא מן הכח אל הפעל, היו שני דברים, בחינת האחד והבריאה. ואז שיך בחירה, שהוא בחינת הטהרה. שהוא ממצע בין האחד, כי הוא סמוך לו, ועדין לא הגיע לחשבנות רבים, שהיא הרע והטמאה. אך הוא רשם וסימן על ההשתלשלות, שיוכל להשתלשל ויגיע עד שיהיה רע וטמאה. ועל כן כתוב בזהר (בראשית דף מ"ח. ובכמה מקומות): שעקר אחיזת הטמאה, מסטרא דשמאלא. כי הטהרה מרמזת שיש

טמאה, והוא סימן שישתלשל עד שיהיה טמאה. ועל כן אפשר לזכך ולהעלות הטמאה לטהרה, כי היא בעצמה נשתלשלה מטהרה. כמו שכתוב: "וטהרתם מכל טמאותיכם". נמצא שעקר אחיזת הטמאה, מבחינת הטהרה, שהוא בחינת הבחירה כנ"ל. והטהרה הוא בחינת שמאל, בחינת לוי (עיין זוהר קרח קע"ו:). בחינת: "וטהרת את בני לוי" (עיין במדבר ח). ולוי הוא בחינת שמאל כידוע. ועל כן עקר אחיזת הטמאה הוא מבחינת שמאלא, כי שמאל הוא בחינת הטהרה, שמשם עקר אחיזת הטמאה כנ"ל: וכל זה, הינו בחינת שמאל, בחינת טהרה, בחינת הבחירה, שמשם עקר השתלשלות הטמאה, שהוא הרע וההתנגדות, בחינת שקר כנ"ל. כל זה נמשך מבחינת אחר הבריאה, אחר שיצא הבריאה מכח אל הפעל. שאז היה כביכול שני בחינות, דהינו האחד והבריאה וכנ"ל. נמצא שעקר אחיזת השקר, שהיא הטמאה וכו', הוא מחמת הרחוק מאחד כנ"ל, הינו מבחינת אחר הבריאה וכנ"ל: ועל ידי השגחת השם יתברך, אפלו אחר הפעלה, שהוציא הקדוש ברוך הוא מכח אל הפעל, כל הדברים הם באחדות עמו. והרע יונק מהשארת ההשגחה, הינו מאחורי כתפה כידוע (עיין זוהר חוקת קפ"ד:). והוא רחוק מאחד. ועל ידי אמת השגחת השם יתברך עליו, כמו שכתוב (תהלים ק"א): "עיני בנאמני ארץ". ועל ידי השקר שהוא הרע, מסיר ממנו השגחת השם יתברך, כמו שכתוב (שם): "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני", ואין חיותו אלא מאחורי כתפא. נמצא מי שהוא רוצה שיהיה אחר הישות והפעלה שהוציא מכח אל הפעל, שיהיה כלו אחד, שיהיה אב ובן כאחד, כמו שהיה מקדם כשהיה בכח, ישמר עצמו משקר, ועל ידי זה השגחת השם יתברך עליו, ואזי כלו אחד: וזה שאמר רבי עקיבא, כשאתם מגיעים לאבני שיש טהור. שיש טהור, הוא בחינת אחר הפעלה, שהוא יש, ואז שיך שם טהור כנ"ל. אם תרצה שיהיה כמו קדם הפעלה שהיה בכח, שיהיה אב ובן כאחד. וזהו, כשאתם מגיעין לאבני. הוא בחינת אב ובן כחדא, שהוא בחינת קדם הבריאה שהיה בכח, שהיה הכל אחד. שיש טהור, הוא בחינת אחר הפעלה, שהוא בחינת ישות וטהרה. אם תרצו להגיע שיש טהור, לאבני. אל תאמרו מים מים, הוא בחינת שקר כנ"ל. שנאמר: "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני", כי על ידי שקר הוא מסיר מעליו השגחת השם יתברך, והוא רחוק מאחד. אך על ידי אמת, השגחת השם יתברך עליו. ועל ידי ההשגחה, כלו אחד, כמו שהיה קדם הבריאה כנ"ל: ועל כן שכר עולם הבא, "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעיה ס"ד, ועין ברכות ל"ד:). כי מאחר שיהיה כלו אחד, לא יהיה עין שיראה, רק "אלהים זולתך": ואמר אז, שגם בזה יש קשיא מה שאי אפשר להבין. כי אם כן איך יהיה חלוק השכר לכל אחד ואחד לפי מדרגתו, ולפי עבודתו ויגיעתו בזה העולם בשביל השם יתברך. כי בודאי גם

בהסוף האחרון, לא יהיו כלם שוים. ומאחר שיהיה כלו אחד, איך שיך חלוק בין אחד לחברו לפי מדרגתו. אך יש בזה סוד שאי אפשר להבינו, והדברים עתיקים:

(שיך לעיל): ובשביל זה השקר מזיק לעינים, כי על ידי השקר מסלק השגחת עיני השם יתברך, ופוגם בעינים, שהם בבחינת השגחה כנ"ל. כי השקר נמשך מרחוק מאחד, שמשם עקר אחיזת הטמאה, שהוא הרע, שהוא השקר, כנ"ל. ומחמת זה בעצמו, פוגם על ידי שקר בהשגחה, ומסלק השגחת השם יתברך מעליו. כי על ידי השגחת השם יתברך הכל אחד, אחר הבריאה כמו קדם הבריאה. ועל ידי השקר פוגם באחד, כי השקר רחוק מאחד כנ"ל. על כן מסלק ההשגחה על ידי השקר, ומפריד, חס ושלום, אחר הבריאה מקדם הבריאה, שמשם עקר אחיזת הטמאה כנ"ל. אבל על ידי אמת, שהוא בחינת כלו אחד, כלו טוב על ידי זה ממשיך השגחת השם יתברך, ואז הכל אחד. כי על ידי ההשגחה, נכלל אחר הבריאה בקדם הבריאה כנ"ל. וזהו אמר רבי עקיבא וכו' כנ"ל: ובזה מקשר המאמר הזה היטב, תחלתו בסופו, וסופו בתחלתו וכן באמצעותו, והבן היטב:

נב

רבי חנינא בן חכינאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחיב בנפשו (אבות פ"ג):

כי יש אפיקורסים, שאומרים שהעולם הוא מחיב המציאות. ולפי דעתם הרעה המשבשת, נדמה להם שיש על זה ראיות ומופתים, חס ושלום, ממנהג העולם. אבל באמת הבל יפצה פיהם, כי באמת העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות. כי רק השם יתברך לבד הוא מחיב המציאות, אבל כל העולמות עם כל אשר בהם הם אפשרי המציאות. כי הוא יתברך בראם יש מאין, וביכלתו וכחו ואפשרותו יתברך היה לבראם או שלא לבראם, על כן בודאי כל העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות. אך מאין נמשך הטעות, שיכולין לטעות, חס ושלום, שהעולם הוא מחיב המציאות, חס ושלום. דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בודאי העולם הוא בבחינת מחיב המציאות. כי כל העולם ומלואו הכל לא נברא אלא בשביל ישראל כידוע (ויק"ר פל"ו ורש"י ריש בראשית) וישראל מושלין בעולם. ועל כן בודאי עתה אחר שנאצלו ונבראו נשמות ישראל, כביכול הוא יתברך מכרח לברא ולקים העולם. כי על מנת כן האציל נשמות ישראל, כדי לברא בשבילם כל העולמות. אך נשמות ישראל בעצמן כשנאצלו, היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי

המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולבראם או שלא לבראם. אך תכף כשנתרצה הקדוש ברוך הוא להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחינת מחיב המציאות. כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי כביכול הוא מחיב להמציא העולם, כי על מנת כן נאצלו נשמתן, שכל העולמות יבראו בשבילן, והם ימשלו בכל. והבן היטב. ומזה נשתלשל ונמשך הטעות של האפיקורסים שאומרים שהעולם הוא, חס ושלום, מחיב המציאות. אבל באמת רק השם יתברך לבד הוא מחיב המציאות, אבל כל הדברים הם אפשרי המציאות כנ"ל:

ועקר הכונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו, ושיחזרו וידבקו בשרשן. דהינו שיחזרו ויכללו בו יתברך, שהוא מחיב המציאות, ובשביל זה נברא הכל. נמצא כל מה שישראל עושין רצונו של מקום, ונכללין בשרשם, שהוא מחיב המציאות. על ידי זה נכלל כל העולם שנברא בשבילם, בחיוב המציאות. כי עקר התכלית שנברא העולם הוא בשביל זה, ורק בשביל זה מחיב השם יתברך כביכול, לברא ולקים כל העולמות בשביל ישראל כנ"ל, כדי שיעשו רצונו כנ"ל. ועל כן אז דיקא כשעושין רצונו, נכלל העולם בבחינת מחיב המציאות כנ"ל. כי כל מה שעושין רצונו יותר, הם נכללין ביותר עם כל העולמות התלויים בהם בחיוב המציאות. כי על ידי שעושין רצונו יתברך, הם חוזרין ונכללין בו יתברך שהוא מחיב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשם, בחיוב המציאות כנ"ל: אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהינו לחזר ולהכלל באחדות השם יתברך, שהוא מחיב המציאות. זה אי אפשר לזכות, כי אם על ידי בטול. שיבטל עצמו לגמרי, עד שיהיה נכלל באחדותו יתברך: ואי אפשר לבוא לידי בטול, כי אם על ידי התבודדות. כי על ידי שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, על ידי זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו: אך עקר ההתבודדות הוא בלילה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העולם הזה. כי ביום, על ידי שרודפין העולם אחר העולם הזה, הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהשם יתברך. ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוד, אף על פי כן מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הבלי העולם הזה, על ידי זה קשה אז לבוא לידי בטול: וגם צריכין שיהיה ההתבודדות במקום מיחד, דהינו חוץ מהעיר בדרך יחידי, במקום שאין הולכים שם בני אדם. כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום, הרודפים אחר העולם הזה, אף על פי שכעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל גם כן ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו יתברך. על כן צריך שילך לבדו בלילה, בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם. ושם ילך ויתבודד, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עולם הזה, ויבטל הכל, עד

שיזכה לבחינת בטול באמת. הינו שבתחלה ירבה בתפלות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל, עד שיזכה לבטל זה הדבר, דהינו לבטל מדה ותאוה זאת. ואחר כך ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהג זמן רב בהתבודדות, בזמן הנ"ל, ובמקום הנ"ל עד שיבטל הכל. ואחר כך עדין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואחר כך מבטלין גם זה, עד שלא נשאר ממנו כלום. [פרוש כי יכול להיות אחר שבטל כל התאוות ומדות רעות, עדין נשאר ממנו כלום. דהינו שעדין לא בטל לגמרי הגאות והגסות, עד שנחשב בעיניו לאיזה דבר. ועל כן צריכין להתיגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום, שיהיה בבחינת מה באמת, עד שיזכה לבחינת בטול באמת]. ואזי כשזוכה לבטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהינו בו יתברך, שהוא מחיב המציאות. אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו, שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל, ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחינת מחיב המציאות כנ"ל:

ועתה תראה פלאי פלאות, איך כל זה מבאר עתה בהמשנה הנ"ל באר היטב. וזהו הנעור בלילה כפשוטו,

דהינו שהוא נעור בלילה, ומתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו והמהלך בדרך יחידי, הינו כנ"ל, שהולך בדרך יחידי דיקא, במקום שאין בני אדם הולכים שם כנ"ל, כי אזי הוא עקר שלמות ההתבודדות, בלילה, ובדרך יחידי דיקא כנ"ל, כי אז דיקא יכולין לבוא לבחינת בטול כנ"ל ומפנה לבו לבטלה-דהינו שמפנה לבו מכל עסקי העולם הזה-לבטלה, כדי לזכות לבחינת בטול כנ"ל ואז זוכה שיכלל נפשו במחיב המציאות כנ"ל, ואזי נכללין כל העולמות עם נפשו במחיב המציאות כנ"להרי זה מתחיב בנפשו, שנכלל כל העולם בבחינת מחיב המציאות עם נפשו כי על- ידי ההתבודדות הנ"ל, זכה לבחינת בטול, עד שנכלל נפשו בחיוב המציאות, ועל-ידי-זה נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות כנ"ל, ונעשה נפשו וכל העולם בבחינת מחיב המציאות כנ"ל, וזהו: 'הרי זה מתחיב בנפשו' כנ"ל:

(והא לך לשון רבנו מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקצור. וזהו):

המהלך בדרך יחידי, הנעור בלילה וכו': דע שעקר הבטול, שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השם יתברך, אין זה אלא על ידי התבודדות. וההתבודדות צריך מקום וזמן מיחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, הינו הנעור בלילה, שאז הכל ישנים. והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עוברי דרכים, אלא דיקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לבטול כל הישות, והינו והמפנה

לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השם יתברך, ואז הוא בא לבחינת מחיב, כי הקדוש ברוך הוא מחיב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות, וכשנתבטל ונכלל באחדותו, אזי הוא יוצא מבחינת אפשר, ונכלל במחיב, וזה בחינת: הרי זה מתחיב בנפשו:

נג

(גם זה לשון רבנו, זכרונו לברכה):

עקר הולדה תלוי בה"א, בבחינת (בראשית מ"ז): "הא לכם זרע". ואברהם ושרה לא הולידו, עד שהגיעו לה"א הזאת (עיין ז"ח שה"ש ע"פ נאוו לחייך). כי עקר הולדה על ידי הדעת, בבחינת (שם ד): "וידע אדם" וכו', 'וקטן אינו מוליד' (סנהדרין ס"ח:). ועקר הדעת, הינו שישתמש בדעתו, הינו שיוציא את שכלו מכח אל הפעל. כי גם לקטן יש דעת, אבל אצל הקטן עדין הדעת בכח ולא בפעל, כי לא השתמש בדעתו, ולא הוציא אותו מכח אל הפעל. ומי שהוא שלם בדעתו, שהוציא אותו מכח אל הפעל, והשיג בדעתו מה שאפשר לדעת האדם להשיג בדעתו. אזי הוא קרוב לדעת הקדוש ברוך הוא, ואין חלוק בין דעת האדם לדעת השם יתברך, אלא חמשה דברים כמובא. ואז דעתו יונק מדעת השם יתברך, שהיא בחינת ה"א, ואז מוליד:

ולהשלים את דעתו, שיהא שלם בדעת, אי אפשר אלא על ידי עסק שעוסק עם בני אדם לקרבם לעבודת השם יתברך, על ידי זה נשלם דעתו. כי הם מחדדין דעתו, בבחינות 'ומתלמידי יותר מכלן' (מכות י). ובשביל זה תלמידים נקראים בנים (ספרי פרשת ואתחנן על פסוק ושננתם לבניך), כי על ידם בא ההולדה: ובשביל זה אברהם ושרה טרחו את עצמן לגיר גרים, כי על ידי זה השלימו דעתם, ונתקרבו לה"א הזאת, הינו לדעת השם יתברך, וזכו לבנים. כי על ידי גרים נתגדל דעתם, בבחינת 'ומתלמידי יותר מכלם': אבל מי שאין שלם בדעתו, והוא רחוק מדעת האדם, כל שכן מדעת השם יתברך, שהוא בחינת ה"א, ואזי הוא קטן ואין מוליד: וזה הטעם שהצדיקים מיגעים את עצמן, ורודפים אחר בני אדם לקרבם לעבודתו יתברך. אין זה כדי להרבות כבודם, חס ושלום, אלא כדי להשלים דעתם, בבחינות 'ומתלמידי יותר מכלם': ובשביל זה ביד הצדיקים לפקד עקרות, כי הם שלמים בדעת, וקרובים לדעת עליון. ואין בין דעתם לדעת השם יתברך אלא חמשה דברים כנ"ל. וחמשה דברים, היא היא דעת השם יתברך שמשם ההולדה: וזה (ברכות נ"ז:): 'שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה, ודירה, וכלים'. אשה, הינו החמר מכנה בשם אשה. שיהא לו חמר ממזג במזג השוה, שיהא

ראוי לקבל שכל: ודירה נאה, הינו היראה, כמאמר (שבת ל"א:): 'חבל על מאן דלית לה דרתא', כי צריך שיהא יראת חטאו קודמת לחכמתו (אבות פרק ג). וכלים, הינו תלמידים הגונים שיקבלו ממנו. וכשיש לו כל אלו הכנות, יכול לבוא לשלמות הדעת: ואלו הן חמשה דברים שנבדל מדעו מן מדענו. הראשון, שבמדעו האחד יודע ידיעות רבות, ואין רבוי במדעו: השני, יודע הדברים קדם המצאם, אפלו כשאין להם הויה כלל: והשלישי, שמדעו מקיף דברים שאין להם תכלית: והרביעי, שאין שנוי בידיעתו. ואין שנוי כשיודע הדבר בכח, ואחר כך שב פעל: והחמישי שידיעתו אין מוציא הדבר מאפשרותו:

(עד כאן לשונו, זכרונו לברכה):

(והא לך נסחא שניה שכתבתי בעצמי קצת מזה כפי מה ששמעתי וזהו:)

כשאדם זוכה לשלמות הדעת, הינו שזוכה לדעת שאי אפשר לאדם לידע יותר, אזי יש הפרש בין דעת האדם בשלמות, לדעת השם יתברך, בחמש בחינות. והם מפרשים בספרים וצריך האדם להשתדל שיגיע לשלמות הדעת, מה שאי אפשר לאדם לידע יותר. ולא יהיה הפרש בין דעתו לדעת השם יתברך, רק בחמשה דברים אלו. שאלו חמשה דברים אי אפשר לשכל אנושי לדעת, אם לא מי שהוא למעלה ממין אנושי. אך לזכות לשלמות הדעת, הוא על ידי גרים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'הרבה למדתי מרבותי, ומתלמידי יותר מכלם'. כי על ידי שכל אחד מקשה ושואל, כי כל אחד יש לו מניעה לעבודת השם יתברך, וצריך להשיב לכל אחד על שאלתו, על ידי זה נשלם דעתו. ועל ידי זה זוכה לבנים. כי קטן אינו מוליד, כי אין לו דעת השלם. אך כשזוכה לדעת השלם, זוכה לבנים. ועל כן באברהם שהוא היה מגיר אנשים, ושרה מגירת נשים (בראשית רבה פרשה ל"ט), על ידי זה זכה לשלמות הדעת, שלא היה הפרש בין דעתו לדעת השם יתברך, אלא אלו החמשה דברים, ועל ידי זה זכה להה"א הנ"ל. ועל כן 'אברם אינו מוליד אברהם מוליד' (שם פרשה מ"ד), כי על ידי שלמות הדעת, שהוא בחינת ה"א, זכה להוליד:

נד

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר והנה מן היאר עלת שבע פרות וכו' (בראשית מ"א):

ה' אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת עטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה (תהלים ק"ד):

א כי צריכין לשמר מאד את הזכרון, שלא יפל לשכחה, בחינת מיתת הלב. ועקר הזכרון הוא לזכר תמיד בעלמא דאתי, שלא יהיה בדעתו, חס ושלום, שאין עולם אלא אחד.

ועל ידי מה שמדבק מחשבתו בעלמא דאתי, על ידי זה נעשה יחוד ה' אלקי הנ"ל: (כי ה' אלקים הוא בחינת שם מלא, שהוא בחינת עלמא דאתי כמובא. וכן מבאר בסבא משפטים דף צ"ח על פסוק זה. ה' אלקי, דא שרותא דמהמנותא, סליקו דמחשבה דעלמא דאתי):

ב ובחינה זו, לזכר תמיד בעולם הבא, דהינו לאדבקא מחשבתה בעלמא דאתי, הוא בכלליות ובפרטיות. בכלליות כך ראוי להיות מנהג יראי השם, תכף בבקר בהקיצו, קדם שיתחיל שום דבר, יזכר מיד בעלמא דאתי. ואחר כך יעשה זאת בפרטיות, כי כל העולם הזה, הוא התלבשות מדרגות התחתונות של הקדשה, הינו בחינת רגלין של הקדשה, בבחינת (ישעיה ס"ו) "והארץ הדם רגלי". אף שגם מדרגות העליונות של הקדשה, יש מהם גם כן התגלות בעולם הזה. אך שאין ההתגלות מתלבש בעצם בזה העולם, כי אם הארה שמאיר בבחינת רגלין. אבל בחינת רגלין, מתגלין בעצם בזה העולם. וכל יום יש בו מחשבה דבור ומעשה, והקדוש ברוך הוא מצמצם אלקותו מאין סוף עד אין תכלית. עד נקדת המרכז של עולם הגשמי שעומד עליו, ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום. ומלביש לו בזאת המחשבה דבור ומעשה שמזמין לו רמזים כדי לקרבו לעבודתו. בכן צריך להעמיק מחשבתו בזה, ולהגדיל בינתו, ולהבין מהו הרמיזות בפרטיות, שמלבש בזאת המחשבה דבור ומעשה של זה היום, שהזמין לו השם יתברך. הן מלאכה או משא ומתן, וכל מה שמזמין לו השם יתברך בכל יום, צריך להעמיק ולהגדיל מחשבתו בזה, כדי להבין רמיזותיו של השם יתברך:

אך ההגדלות השכל בזה, צריך להיות במדה, שלא יצא מגבול הקדשה. רק לפי שכל אנושי שלו, כן יגדיל המחשבה בזה. וכן לא יסתכל בזה למעלה ממדרגתו, כי 'במפלא ממך אל תדרש' (חגיגה י"ג). וזה גדלת מאד, הוד והדר לבשת. הינו כשרוצה לקח דבר מזה העולם, שהוא בחינת: "הוד והדר לבשת", שהם בחינת רגלין המלבשין בזה העולם*, יהיה בבחינת גדלת מאד. הינו שההגדלת השכל, יהיה במדה ובצמצום. וזה מאד, שהוא סטרא דשמאלא שממנו הצמצום. [כמו שכתוב בסבא שם. מאד, דא הוא סטרא דשמאלא].

*(כי הרגלין הם בחינת נצח והוד, שהם בחינת הוד והדר. וכמו שכתוב בסבא הנ"ל, "הוד והדר לבשת", אלין תרי בדי ערבות וכו' עין שם. שהם בחינת נצח והוד בחינת רגלין כידוע):

ואפלו מי שיודע ומבין בזה, הינו שזוכה להבין הרמזים שמרמז לו השם יתברך בכל דבר. ואם כן ירצה לעסק רק בזה, הינו שיעסק רק בעסקי העולם הזה, מאחר שהוא

מבין הרמזים שהשם יתברך מרמז בהם. אך באמת אינו כן, כי צריך האדם שיהיה לו הסתפקות, להסתפק מזה העולם, רק במה שצריך לו בהכרחיות מזה העולם. וזה מחמת שני טעמים. א. מחמת שזאת הקדשה המלבשת בעסקי העולם הזה, הוא בחינת רגלין. והיא קדשה נמוכה. בבחינת (תהלים מ"ט): "עון עקבי יסבני". שהקלפות מסבבין אותה תמיד, ורוצין לינק מהם, על כן הוא מקום מסכן. בכן צריך להסתפק רק בהכרחיות. ועוד, מחמת שיש עבודה גבוהה מזו, שהוא קדשה גבוהה ממנה, וצריך לעבד השם יתברך באותן העבודות והקדשות הגבוהות מזה. [הינו, שאפלו הצדיק והחכם שיש לו מח גדול, עד שיכול להבין את הרמזים שהשם יתברך מרמז לו בכל דבר בכל יום, אפלו בעסקי חל. ועל ידי זה הוא יכול לעבד את השם יתברך בכל הדברים שבעולם, אפלו בעסקי חל. ואם כן ירצה, חס ושלום, לעסק רק בזה, דהינו בעסקי חל. מאחר שהוא יודע הרמזים שיש בהם, ויכול להתקרב לעבודת השם יתברך על ידם. אבל באמת אינו כן, כי אסור להרבות בעסקי העולם הזה, אפלו למי שיודע ומבין הרמזים הנ"ל. מחמת שני הטעמים הנ"ל, א, מחמת שזאת העבודה בעסקי העולם הזה הוא מקום מסכן מאד וכו' כנ"ל; והב'. מחמת שיש קדשה ועבודה גבוהה מזה, דהינו קדשת התורה והמצוות. ועל כן אפלו מי שיודע הרמזים הנ"ל, הוא צריך הסתפקות, להסתפק מזה העולם בהכרחיות לבד כנ"ל]. וההסתפקות הוא בחינת עוטה אור כשלמה, הינו בחינת אור מלא. כי הרשעים שאין להם הסתפקות, בבחינת (משלי י"ג) "ובטן רשעים תחסר", אצלם מארת חסר. בבחינת (שם ג) "מארת ה' בבית רשע". אבל בצדיקים שיש להם ההסתפקות, בבחינת: "צדיק אכל לשבע נפשו" (שם י"ג), אצלם הוא אור מלא. בבחינת (בראשית א) "וירא אלקים את האור כי טוב", אין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג): "אמרו צדיק כי טוב" (יומא ל"ח:): ואפלו מזה ההסתפקות גופה, צריך להפריש ממנו לצדקה. וזה בחינת: נוטה שמים כיריעה (עיין תקון ה"א). כי ארון הברית, שהוא בחינת עני, היא תחת היריעה, והיריעה משפיע לארון הברית, וזה בחינת צדקה. [פרוש, כי על ידי צדקה שמשפיע הנותן להמקבל, על ידי זה נעשה יחוד צדיק וכנסת ישראל, שבחינת צדיק משפיע לכנסת ישראל, שזה בחינת השפעת היריעה לארון הברית, בחינת: "נוטה שמים כיריעה" כנ"ל]:

ג והמון עם, שאין להם זה השכל להעמיק בכל זה, להבין הרמזים כנ"ל. נעשה אצלם כל זה ממילא, על ידי שנה, וציצית, ותפלין, ותורה, ותפלה, ומשא ומתן. כי השנה, היא בחינת לאדבקא מחשבתא בעלמא דאתי בכלליות כנ"ל, בחינת ה' אלקי הנ"ל. כי בשעת שנה, הנשמה עולה לעלמא דאתי (עיין זוהר לך לך פ"ג:): וציצית ותפלין,

הם בחינת: "גדלת מאד". כי תפלין, הם בחינת הגדלת השכל הנ"ל. (כי תפלין, הם בחינת המחין כידוע, הינו בחינת הגדלת השכל להבין כל הרמזים שמרמז לו השם יתברך בכל יום כנ"ל). וציצית, הוא בחינת הצמצום הנ"ל, שהוא בחינת מאד הנ"ל. כי תכלת כרסיא דדינא (כמו שכתוב בזהר שלח לך דף קע"ה), שהוא בחינת צמצום. ועל כן ציצית קודם לתפלין, בבחינת (שיר השירים ב): "שמאלו תחת לראשי", ואחר כך: "וימינו תחבקני" (עיין מ"ר שה"ש) (כי שמאל הוא בחינת דין, בחינת צמצום, שהוא בחינת ציצית כנ"ל. וימין הוא בחינת מחין, בחינת תפלין כנ"ל): ותורה, הוא בחינת ההסתפקות הנ"ל. כי התורה היא בחינת עץ החיים דמזון לכלא ביה (עיין זוהר בראשית כ"ו.). הינו שיש לכל אחד די ספוקו ממנה, נמצא שהיא בחינת הסתפקות. וגם בלמוד התורה בעצמה, יש בחינת הסתפקות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב) 'לא עליך המלאכה לגמר'. ועל כן, למוד התורה הוא בחינת ההסתפקות הנ"ל. ואפלו ההמון שאינם יכולים ללמד, הם מקימין עסק התורה במה שקורין קריאת שמע, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מנחות צ"ט:): ותפלה, הוא בחינת: "הוד והדר" הנ"ל. כי תפלה היא חיי שעה (כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, שבת י), הינו בחינת: "הארץ הדם רגלי" הנ"ל, הינו בחינת רגלי הקדשה המלבשין בזה העולם כנ"ל: ומשא ומתן, היא בחינת: "נוטה שמים כיריעה" הנ"ל, הינו בחינת יחוד צדיק וכנסת ישראל הנ"ל. כי צדיק וכנסת ישראל, הם בחינת משא ומתן. הצדיק נקרא משא, כי הוא נושא את העולם, "כאשר ישא האומן את היונק" (במדבר י"א). והוא נושא כל הברכות, כמו שכתוב (משלי י): "וברכות לראש צדיק", כמו שכתוב (תהלים כ"ד): "ישא ברכה מאת ה'". והוא נושא הטפה זרעיית של כל הנשמות, בבחינת (שם קכ"ו): "נושא משך הזרע", ומשפיע לכנסת ישראל, והיא נותנת לכל העולם. ועל שם זה נקראת כנסת ישראל מתן, על שם (משלי ל"א): "ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה". ויחוד של צדיק וכנסת ישראל נעשה על ידי משא ומתן: כי כל דבר שבעולם, יש בו ניצוצות הקדשה שנפלו בשעת שבירה. ושבירה, הוא בחינת אותיות שנשברו ונפלו לכל דבר ודבר מזה העולם. וכל דבר יש לו שעה (עיין אבות פ"ד). וצריך לבוא בשעה זו לאדם זה, שהוא משרש אחד עם אותן הניצוצות שיש בזה הדבר. וכשמגיע זה הדבר לאדם זה, והוא מקבל חיות מזה הדבר, הינו מהאותיות הנשברים שיש שם. על ידי זה נכללין האותיות הנשברים בזה האדם, בחיות שלו, ונעשה מהם קומה שלמה, ומתפשט בחיות של כל הגוף. ועל ידי זה נשלמין האותיות, ויש להם שלמות. וצריך לשהות הדבר אצל זה האדם להשתמש בו, עד שנפסקין האותיות והניצוצות השיכין לשרשו. ואחר כך יוצא מרשותו לאדם אחר,

שהגיע העת שיהיה עליה להאותיות הנשארים, שהם משרש אחד עם האדם האחר, ועל כן יוצא לרשותו. ולפעמים חוזר הדבר ובא לאותו האדם שהיה שלו מתחלה, כי מחמת שלא היה לו אז חלקי נפש רוח נשמה אלו, לא היה יכול אז להשלים האותיות אלו, עד עתה שהגיעו לו אלו חלקי נפש רוח נשמה, שעל ידם יכול להשלים אלו האותיות הנשארים. ובין כך, הכרח לשהות אצל אחר. וכשמשלים האותיות אלו, נתוסף לו הארה בנפש רוח נשמה שלו, מחמת הארות אותיות אלו שהגיעו אליו ונשלמו אצלו. ועל ידי הארה זו, מאיר בשרש נפש רוח נשמה שלו, שהוא בצדיק וכנסת ישראל, שהם שרשי כל הנשמות כנ"ל. ועל ידי ההתנוצצות הזאת, נתיחד צדיק וכנסת ישראל, הנקראים משא ומתן כנ"ל. ועל שם זה נקרא מקח וממכר, וכל הדברים, וכל הלמוד, משא ומתן. כי על ידם נתיחד צדיק וכנסת ישראל, הנקראים משא ומתן כנ"ל:

ד וכדי לשמר הזכרון הנ"ל, צריך לשמר את עצמו שלא יפל לבחינת רע עין, לבחינת מיתת הלב. כי עקר הזכרון תולה בעין, בבחינת (שמות י"ג): "ולזכרון בין עיניך". כי השכחה בא על ידי רע עין, על ידי מיתת הלב, בבחינת (תהלים ל"א) "נשכחתי כמת מלב". כי רע עין ומיתת הלב הם בחינה אחת, כי שורינא דעינא בלבא תליא (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה כ"ח:). ועל כן נבל שהיה רע עין, נאמר בו (שמואל א כ"ה): "וימת לבו בקרבו". ומיתת הלב, היא בחינת שברי לוחות. לב, הוא בחינת לוחות. בבחינת (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". ושכחה היא על ידי שברי לוחות, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה, (ערובין נ"ד) 'אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא היתה שכחה בעולם'. נמצא שעקר השכחה, היא על ידי רע עין, שהוא בחינת מיתת הלב, שהיא בחינת שברי לוחות, שמשם עקר השכחה כנ"ל: ואבשלום שהיה עינו רעה במלכות אביו, על ידי זה נאמר בו מיתת הלב, שנאמר (שמואל ב י"ח): "ויקח שלשה שבטים ויתקעם בלב אבשלום". ועל כן לא הניח בן זכר (שם ועין סוטה י"א), כי פגם בזכרון, על ידי רע עין כנ"ל: ודוד המלך, עליו השלום, ברח אז ממלכותו מפני אבשלום, וקלל אותו שמעי בן גרא, ואמר (שם ט"ז): "אולי יראה ה' בעיניי". "בעיניי" דיקא, כי מי שרואה שנופל לרע עין, אם אינו מרגיש בעצמו שיוכל לעמד בזה להנצל ממנו, צריך לברח ממנו. אבל מי שיכול לתקן, אזי צריך לתקן. וצריך לראות מהות בחינת הרע עין, כדי לידע השרש שצריך לתקן על ידו, כי יש כמה בחינות רע עין. וכשנופל לרע עין של התנשאות, שעינו צרה בהתנשאות של חברו, צריך להכניע בהשרש של ההתנשאות. הינו בשרש המלכות, שהוא בחינת משיח. והוא שרש המלכות, בבחינת (שמואל א ב):

"ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו". והוא בחינת טוב עין, בבחינת (שם ט"ז): "יפה עינים וטוב ראי", הנאמר בדוד, שהוא משיח:

(לשון הגמרא נדה כ"ד:) תניא: אבא שאול אומר, קובר מתים הייתי. פעם אחת נפתחה מערה מתחתי, ועמדתי בגלגל עינו של מת, עד חטמי. כשחזרתי לאחורי, אמרו עין של אבשלום הוה:

וזה שאמר אבא שאול, קובר מתים הייתי. כי אבא שאול השתדל לתקן תמיד את הרע עין, הנקרא מיתה כנ"ל. פעם אחת נפתחה מערה מתחתי. מערה, הינו בחינת דבקות, בחינת: "כמער איש וליות" (מלכים א ז). מתחתי, הינו בחינת אמת. בבחינת (תהלים פ"ה): "אמת מארץ תצמח". כי "טוב עין הוא יברך" (משלי כ"ב), והברכות הם בחינת אמת, כמו שכתוב (ישעיה ס"ה): "המתברך בארץ יתברך באלקי אמן". וזה שאמר אבא שאול, שעל ידי האמת שלו, נפתחה לו דבקות. ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חטמי, הינו מחמת הדבקות, העמדתי עצמי בסכנה לכנס בגלגל עינו של מת, הינו ברע עין. עד שהצרכתי להשתמש בבחינת משיח, כדי להכניע את הרע עין. וזה עד חטמי, שהוא בחינת: "רוח אפינו משיח ה'" (איכה ד). וכשחזרתי לאחורי, אמרו לי עינו של אבשלום היתה, הינו שאבשלום נפל לבחינת הרע עין הזה. וזהו כשחזרתי לאחורי, הינו אחר התקון, שחזרתי בחינת משיח למקומו, לבחינת אחורי. כי שם שרש המלך המשיח, בבחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים", 'ברהיטי מחין' (תקון ו' דף כ"א). "אסור", הינו בחינת קשר של תפלין, שהיא בחינת אחורי, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ז): "וראית את אחורי", זה קשר של תפלין. וזה (שמואל א כ"ה): "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים", הנאמר בדוד. הינו קשר של תפלין (עיין זוהר לך לך פ"ט ע"ב). כי תפלין הם בחינת חיים, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה (מנחות מ"ד) 'כל המניח תפלין זוכה לחיים', שנאמר: "ה' עליהם יחיו". ועל כן לא אמרו לו שעינו של אבשלום היתה, עד שחזר לאחוריו. כי אלו היה יודע מקדם מזה, אפשר לא היה מסכן עצמו כל כך לכנס ברע עין כזה, כי הוא סכנה גדולה:

ה וצריך לשמר את העין מכח המדמה. ואפלו מי שהוא טוב עין, צריך לשמר מזה. כמו שאנו רואים, כי אפלו מי שיש לו ראיה יפה, יכול לטעות, על ידי שרואה מרחוק, ונדמה לו להפך מן האמת. על כן צריך שמירה יתרה לזה. והכח המדמה בא על ידי לשון הרע, כי כח המדמה הוא כח הבהמיות, כי גם בהמה יש לה זה הכח המדמה. והמוציא דבה הוא נופל לבהמיות, ועל כן נתגבר עליו כח המדמה, שהוא כח הבהמיות. כי "מוציא דבה הוא כסיל" (משלי י), וכשהדעת נסתלק ממנו, נופל מאהבת השם יתברך, ונופל

לאהבת הבהמיות. בבחינת (הושע ד): "כי אתה הדעת מאסת, ואמאסך מכהן לי". כהן, הינו בחינת (ישעיה מ"א): "אברהם אוהבי". בחינת (תהלים ק"י): "אתה כהן", בחינת: "וקמץ הכהן" (ויקרא ה) (עיין בהקדמת התיקונים ובתיקון י"ט ובתיקון ע'). ואז מתגבר עליו כח המדמה, שהוא כח הבהמיות. בבחינת (שם בהושע): "נדמו עמי מבלי הדעת", "נדמו", הינו כח המדמה:

ו וזה הכח המדמה, הוא מבקש תמיד כלי לשכן שם, ועל כן הוא מחזיר תמיד לשרות על פי שונה הלכות. ועל כן אם הם מחדשים דבר בתורה, הוא חדוש נאה ומתקבל (בלשון אשכנז גליך). כי הוא בא מכח המדמה, שהוא מדמה מלתא למלתא, אך שהרע שבו הוא יותר מהטוב. ואלו החדושים מזיקים לפרנסה, כי על ידי חדושי תורה נבראים שמים וארץ, כמו שכתוב (ישעיה נ"א): "ולאמר לציון עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי, מה אנא עבדי שמיא וארעא במלולי וכו' (כמו שכתוב בזהר בהקדמה דף ה). ועל ידי זה באים כל ההשפעות והברכות לעולם, כמו שכתוב (דברים כ"ח): "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים וכו'. אך כשהחדושים הם על ידי כח המדמה, אזי נבראין רקיעין דשוא (בזהר שם), ועל ידם בא רבינו עובדיה מברטנורא לעולם. ואף שיש בהם גם כן טוב, שהם דברי תורה, שהם בחינת שבע. אך מחמת שהרע יותר מהטוב, על כן הרע גובר, והטוב נתבטל. בבחינת: "ולא נודע כי באו אל קרבנה" (בראשית מ"א), שמתגבר, חס ושלום, בחינת שבע שני הרעב על בחינת שבע שני השבע, שהוא בחינת התגברות הרע על הטוב. עד שאין נכר הטוב מפני הרע, בבחינת: "ולא נודע" וכו' כנ"ל: ומה שמחזר הכח המדמה לשרות על פי שונה הלכות, הוא מפני שהוא נברא בערב שבת בין השמשות, וקדש עליו היום, ולא נברא לו גוף, כמו שכתוב בזהר (בראשית דף מ"ז ומ"ח, ובפרשת תרומה דף קנ"ה:) על פסוק: "אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית ב') שמבאר שם, שהקלפות שהם בחינת הכח המדמה, נבראו בערב שבת בין השמשות, ובתוך כך קדש עליו היום, ונשארו רוח בלא גוף וכו' עין שם. ועל כן זה הכח המדמה, שהוא בחינת הקלפות, שהוא רוח בלא גוף, הוא מבקש לעצמו גוף לשרות בו. והולך אצל השוני הלכות, כי הם בוראים הכל בדברי תורתם. על כן הוא הולך ושורה אצלם, כדי שיהיה נברא לו גוף להתלבש בו על ידם:

וזה שכתוב (שם בפרשה הנ"ל) ועל השנות החלום, הינו מה שהחלום שהוא בחינת כח המדמה, השתדלותו לשרות על השונה הלכות. כי נכון הדבר מעם האלהים, וממהר האלהים לעשותו. זה בחינת: "אשר ברא אלקים לעשות" הנ"ל, שהיה נכון הכל ערב שבת בין השמשות, וקדש היום, ומהר אלקים לעשותו בלא גוף, ומחמת זה הוא מחזיר

תמיד לשרות על השונה הלכות כנ"ל: וזה, "חלום פרעה אחד הוא" (שם). הינו חלום פרעה, שהוא בחינת כח המדמה, כח בטל, כמו שכתוב (שמות ה): "תפריעו את העם". הוא בא מאחד, הינו מאהבה, [כי אחד הוא בחינת אהבה כמבאר (לעיל בסי' ד' אות ד':) במקום אחר]. הינו מאהבה נפולה כנ"ל. בחינת: "נדמו עמי מבלי הדעת, כי אתה הדעת מאסת" וכו' כנ"ל:

נמצא על ידי הסתלקות הדעת, שבא על ידי לשון הרע, שהוא בחינת: "מוציא דבה הוא כסיל", דהינו שנסתלק ממנו הדעת. על ידי זה נופל מאהבת השם יתברך, לאהבות הבהמיות. ואז מתגבר עליו כח המדמה, שהוא כח הבהמיות. ועל ידי הכח המדמה, נפגם הזכרון ונופל לשכחה: ועתה בוא וראה, מה טוב ומה נעים עתה קשר כל המקרא הזה, "נדמו עמי" וכו' הנ"ל. וזהו, נדמו עמי מבלי הדעת. שעל ידי פגם הדעת, מתגבר כח המדמה כנ"ל. וזהו, כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי. כי על ידי פגם הדעת, נופל מאהבות דקדשה, שהם בחינת כהן כנ"ל, ואז מתגבר עליו הכח המדמה, בחינת "נדמו עמי" וכו' כנ"ל. וזהו שסים שם בפסוק זה, ותשכח תורת אלקיך. ותשכח ודאי, כי על ידי פגם הדעת, שעל ידי זה מתגבר הכח המדמה, על ידי זה נפגם הזכרון ובא לשכחה כנ"ל. וזהו, אשכח בניך גם אני. כי על ידי שפוגם בזכרון ונופל לשכחה, על ידי זה אין לו בן זכר, כמו שמובא לעיל לענין אבשלום, שלא זכה לבן זכר מחמת זה שפגם בזכרון כנ"ל, וזהו: "אשכח בניך גם אני" כנ"ל: ועל כן גזר פרעה על הזכרים דיקא, כי פרעה הוא בחינת הכח המדמה, שהוא כח בטל כנ"ל. שהוא מתגבר על הזכרון, שהוא בחינת בן זכר כנ"ל. כי כח המדמה כשמתגבר, חס ושלום, הוא פוגם ומבטל, חס ושלום, את הזכרון כנ"ל. וזהו, (שמות א): "ויצו פרעה וכו' כל הבן הילוד היארה תשליכהו". "היארה" דיקא, כי יאור מצרים, זה פישון (כמובא בפרש"י פרשת בראשית). הינו בחינת 'פי שונה הלכות' (זהר בראשית כ"ו ע"ב ובתקון נ"ה), ששם שורה הכח המדמה כנ"ל. הינו שרצה לפגם הזכרון, שהוא בחינת בן זכר, על ידי הכח המדמה, השורה על פי שונה הלכות כנ"ל:

ולהכניע הכח המדמה, הוא על ידי בחינת יד, בחינת (הושע י"ב): "ביד הנביאים אדמה". ויד, הינו בחינת שמחה, בחינת (דברים י"ב): "ושמחתם בכל משלח ידכם". וזה בחינת כלי זמר שמנגנין ביד, שעל ידי זה שורה הנבואה על הנביאים כמו שכתוב (מלכים ב ג): "קחו לי מנגן" וכו'. כי הכלי הוא התאספות הרוח, והוא מערב טוב ורע. כי יש עצבות רוח, רוח נכאה (עיין משלי ט"ו ישעי' נ"ד מ"ג). רוח רעה, כנאמר בשאול (שמואל א ט"ז): "ובעתתו רוח רעה". ויש רוח טובה, כמו שכתוב (תהלים קמ"ג): "רוחך טובה

תנחיני בארץ מישור". והוא בחינת רוח נבואה, רוח הקדש. אך כשהוא מערב טוב ורע, אינו יכול לקבל נבואות אמת. ועל כן כתוב בשאול (שמואל א י"א): "ויתנבא וכו' ויפל ערם", ופרש רש"י: 'לשון משגע'. כי היה מערב ברוח שטות, עצבות רוח. וזה שמנגן ביד על הכלי, הוא מקבץ ומלקט ביד את הרוח טובה, רוח נבואה, מתוך עצבות רוח. וצריך להיות יודע נגן, שידע לקבץ וללקט ולמצא חלקי הרוח אחת לאחת, כדי לבנות הנגון, הינו השמחה. הינו לבנות הרוח טובה, רוח נבואה, שהוא הפך עצבות רוח. כי צריך לעלות ולירד בידו על הכלי שמנגן, כדי לכון לבנות השמחה בשלימות: וכשהנביא שומע זה הנגון מהיודע נגן, אזי מקבל ממנו רוח נבואה, שקבץ זה בידו מתוך העצבות רוח. וזה: "ונגן בידו וטוב לך" (שם בשמואל א י"ט). "וטוב לך" דיקא, שמלקט ומצרף הטוב מתוך הרע. ועקר התקבצות ובנין הרוח נבואה, הוא על ידי היד. כי שם פקדונות הרוחות, כמו שכתוב (תהלים ל"א): "בידך אפקיד רוחי", וכמו שכתוב (איוב י"ב): "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש". וזה (שם במלכים): "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'":

נמצא על ידי שמנגן ביד על הכלי זמר, על ידי זה מברר הרוח טובה מן הרוח רעה, שזהו בחינת רוח נבואה כנ"ל. וכל זה הוא בחינת הכנעת המדמה, שהוא בחינת הרוח רעה, רוח שטות, שרוצה לפגם ולבלבל את בחינת הרוח טובה, רוח נבואה. והוא נכנע ונתבטל, על ידי השמחה הבאה על ידי המנגן ביד כנ"ל. כי עקר התגברות המדמה הוא על ידי עצבות, כי המדמה הוא בחינת עצבות רוח, רוח נכאה, רוח רעה, שהוא מבלבל את הרוח טובה, רוח נבואה, שהוא בחינת זכרון הנ"ל, בחינת לאדבקא מחשבתא בעלמא דאתי הנ"ל. ועל כן אין יכולין לקבל רוח נבואה, רוח הקדש, כי אם על ידי שמחה, שהוא בחינת מנגן ביד, כמו שכתוב: "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'", בחינת: "ונגן בידו וטוב לך" וכו' כנ"ל: וזה המנגן, צריך שיהיה יודע נגן כנ"ל. גם צריך שיהיה הכלי בשלמות, כדי שלא תצא כל הרוח המערב טוב ורע בבת אחת. ועל כן צריך שיהיה יודע נגן, וגם שיהיה הכלי שמנגנין עליה שלם. כדי שיוכל לברר ולכון הנגון בשלמות כראוי, שהוא בחינת מה שמברר הרוח טובה, שהוא בחינת שמחה, בחינת רוח נבואה. מן העצבות רוח, שהוא רוח רעה כנ"ל. כי כשאין הכלי שלם, או שאינו יודע נגן, ואינו יודע לעלות ולירד בידו, לברר הרוח טובה מן הרוח רעה, עליו נאמר (משלי כ"ט): "כל רוחו יוציא כסיל", דהינו שמוציא כל הרוח בבת אחת, ואזי בודאי אין נבנה הנגון. כי עקר נעימת הנגון, נעשה על ידי ברור הרוח (שהוא האויר שמשם הקול, כידוע לחכמי הנגינה). הינו שעקר בחינת הנגון, הוא על ידי ברור הרוח טובה מן הרוח רעה. וכשיוצא

כל הרוח בבת אחת, יוצא כמו שהוא מערב טוב ורע, ואזי אין נבנה הנגון והשמחה, ואין נכנע המדמה. וזה בחינת (תהלים קמ"ו): "תצא רוחו ישוב לאדמתו". "לאדמתו", הינו בחינת המדמה. הינו כשיוצא כל הרוח, אזי חוזר ושב אל המדמה. כי לא נכנע המדמה, מאחר שאינו יכול ללקט ולברר הרוח טובה, ויוצא כל הרוח המערב טוב ורע. אבל כשיש לו בחינת יד הנ"ל, המלקט ומברר בחינת הרוח טובה מן הרוח רעה. אזי מכניע המדמה, בבחינת: "וביד הנביאים אדמה" כנ"ל. כי עקר בחינת הנבואה, הוא מבחינת היד הנ"ל, שמברר הרוח טובה מן הרוח רעה. ועל ידי זה מכניע המדמה, שהוא בחינת רוח רעה המערב ברוח טובה כנ"ל: וזה שכתוב (משלי ל): "מי עלה שמים וירד, מי אסף רוח בחפניו, מי צרר מים בשמלה, מי הקים כל אפסי ארץ". 'מי עלה שמים וירד', זה בחינת המנגן. כי זה המנגן, הוא עולה ויורד בנגינה. כי צריך לעלות ולירד במדת הנימין, כפי משקל השיר, כדי לקבץ הרוח: וזה, מי אסף רוח בחפניו. בחפניו ממש, שהם הידים, כי שם שרש הרוח כנ"ל. שעקר בחינת הרוח הוא בידים, ששם פקדונות הרוחות כנ"ל: וזה, מי צרר מים בשמלה. מים, בחינת לב כמו שכתוב (איכה ב): "שפכי כמים לבך". הינו שעל ידי זה שמלקט הרוח, הוא צורר מים בשמלה, ששומר הלב שלא ישלט עליו המדמה: וזה מי הקים כל אפסי ארץ, שעל ידי זה הוא מקים בחינת רגלין המלבש בזה העולם. "אפסי", בחינת רגלין, כמו שכתוב (יחזקאל מ"ז): "ויעברני מי אפסים". כי על ידי נגון ביד הנ"ל, על ידי זה נכנע המדמה. ואזי זוכה לזכרון הנ"ל, שהוא בחינת מה שיודע להבין כל הרמזים שיש בכל דבר שבעולם, שהם בחינת חיות אלקות, בחינת רגלי הקדשה, המלבשים בכל הדברים שבעולם כנ"ל. וזהו: "מי הקים כל אפסי ארץ", שמעלה ומקים בחינת רגלי הקדשה המלבשין בזה העולם כנ"ל:

וזהו, ויהי מקץ שנתים ימים. שנתים ימים, הוא בחינת מוציאי דבה, הנאמר בהם (במדבר י"ד): "יום לשנה יום לשנה". שעל ידם נתקלקל ונפגם בחינת אהבה דקדשה, שהוא בחינת: "וקמץ הכהן" כנ"ל. וזה מקץ, שהוא בחינת פגם הקמץ. ופרעה חלם, הינו הכח המדמה כנ"ל. והנה עמד על היאר. היאר, זה פישון. הינו בחינת פי שונה הלכות, שמתגבר עליהם הכח המדמה כנ"ל. והנה מן היאר וכו', הינו שעל ידם בא שבע שני שבע ושבע שני רבינו עובדיה מברטנורא, הינו טוב ורע כנ"ל. והרע מתרבה וגובר על הטוב, בבחינת: "ולא נודע כי באו אל קרבנה". ותקונו הוא יוסף, בבחינת (בראשית ל): "אסף אלקים את חרפתי". שהוא ממתיק את הרע, שהוא בחינת הרעב, בבחינת (יחזקאל ל"ו): "אשר לא תקחו עוד חרפת רבינו עובדיה מברטנורא בגוים". והוא בחינת: "אסף רוח" וכו', בחינת (בראשית מ"א): "איש אשר רוח אלקים בו". וזה שנאמר בו, (שם מ"ו):

"ויוסף ישית ידו על עיניך". שעל ידי היד, נשמר העין מכח המדמה כנ"ל: עין בסבא (משפטים דף צ"ח.) מה שדרש על פסוק: "ה' אלקי גדלת מאד" וכו':

וזה בחינת: (תהלים ע"ז): "אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי". בלילה, שאז הוא פקדונות הרוחות, בחינת: "בידך אפקיד רוחי" הנ"ל, אזי הזמן לקבץ הרוח טובה מתוך הרוח רעה. הינו שאז עקר הזמן של ההתבודדות, להתבודד בינו לבין קונו, ולפרש שיחתו לפני השם יתברך, לשוח עם לבבו, ולחפש הרוח טובה, דהינו הנקדות טובות שיש בו עדין, לברר מתוך הרוח רעה. שזהו בחינת נגון הנ"ל, שעל ידי זה נשמר הזכרון כנ"ל. דהינו שעל ידי זה זוכה לזכר תכליתו האחרון לעולם הבא, ולחשב תמיד על סופו ולאדבקא מחשבתה בעלמא דאתי תמיד. שכל זה הוא בחינת זכרון כנ"ל. וזהו: "אזכרה נגינתי בלילה, עם לבבי אשיחה, ויחפש רוחי". אם תדקדק במקרא הזה, תמצא שבכל המלות האלה בכלם מבאר כל ענין הנ"ל. אזכרה, זה בחינת הזכרון הנ"ל, שצריכין לזכר תמיד בעלמא דאתי. וזה בחינת נגינתי, דהינו בחינת הנגון הנ"ל, שהוא בחינת ברור הטוב מן הרע כנ"ל. כי על ידי בחינת נגון ושמחה, יכולין לזכר עצמו בעולם הבא. כי שמירת הזכרון הוא, על ידי נגון ביד, שהוא בחינת שמחה כנ"ל. וזהו בלילה, כי עקר ברור הרוח טובה הוא בלילה, שאז הוא פקדונות הרוחות כנ"ל. וזהו: "עם לבבי אשיחה". כי על ידי בחינת נגון ושמחה הנ"ל, על ידי זה נשמר הלב מכח המדמה כנ"ל. ואז יכול לשפך לבו כמים לפני ה', שזהו בחינת: "מי צרר מים בשמלה" הנ"ל, בבחינת: "שפכי כמים לבך נכח פני ה'". וזהו, עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי. שעל ידי זה נתעוררין לשוח עם לבבו מתכליתו הנצחי לעולם הבא, ולחפש ולבקש למצא הנקדות טובות, בחינת הרוח טובה שבקרבו, כדי לשוב להשם יתברך על ידי זה. כי עקר התשובה הוא, להכניע הרוח רעה, ולברר הרוח טובה כידוע:

וזה בחינת קימה בחצות לילה, כי כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה היה מנגן מאליו (כמו שאמרו רבותינו ז"ל ברכות ג:). הינו שבחצות לילה אז נתעורר בחינות הנגון דקדשה הנמשך מכנור של דוד, שהוא בחינת ברור הרוח טובה וכו' כנ"ל. ועל כן אז הזמן להתגבר בעבודת השם, לקום אז לעסק בעבודת השם, לפרש שיחתו לפניו יתברך. כי אז עקר הברור על ידי בחינת נגון בכלי הנ"ל, שהוא בחינת כנור של דוד שמנגן אז כנ"ל. והבן היטב דברים אלו למעשה:

זאת התורה נאמרה בשבת חנכה. ואחר שאמר התורה הזאת אמר: אני אמרתי עתה, איך מדליקין נר חנכה, בחינת: 'לאמשכא משח רבות קדשא ולאדלקא בוצינא' (זהר בראשית ל"א ויקרא ז שמיני ל"ז אמר פ"ח ק"ד בהעלותך קנ"ד), "שמן משחת קדש" (שמות ל),

שהוא הדעת כידוע. הינו בחינת הגדלת הדעת הנ"ל שהוא בחינת זכרון הנ"ל; ולא באר יותר:

(שיך לעיל): מי אסף רוח בחפניו מי צרר מים בשמלה וכו' כנ"ל. וזהו, (תהלים קמ"ז): "ישב רוחו יזלו מים". על ידי ישב רוחו, שמלקט ומאסף הרוח בידו, על ידי זה יזלו מים. בחינת מי צרר מים, שהוא בחינת הלב, בחינת: "שפכי כמים לבך" כנ"ל, עין שם:

כלל הענין, הוא מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים ס"ו, נדה י"ט:) אין אדם דן גזרה שוה מעצמו. כי יכול להיות שהוא דן גזרה שוה מעצמו, והוא מכח המדמה. שמדמה מלתא למלתא כנ"ל עין שם. על כן אסור לדון גזרה שוה, הינו לדמות מלתא למלתא, מעצמו. אלא אם כן קבלה מרבו, ורבו מרבו, עד משה רבנו, עליו השלום, מפי הגבורה, כדי להנצל מכח המדמה והבן:

נה

(לשון רבנו, זכרונו לברכה):

איתא בגמרא (נדה כד:) אבא שאול אומר קובר מתים הייתי פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת וכו':

א דע, כי לראות במפלתם של רשעים אי אפשר, אלא על ידי בחינת ארץ ישראל. בבחינת (תהלים ק"י): "שב לימיני עד אשית אויביך הדם לרגליך" (עיין זוהר לך לך פ"ו:). ימין, זה בחינת ארץ ישראל. בחינת בנימין, בן ימין, שנולד בארץ ישראל (כמובא בפרש"י פרשת וישלח):

ב ולהמשיך בחינת קדשת ארץ ישראל עכשו בגלות, שהיא תחת יד הסטרא אחרא, ואין יכלת בקדשתה להתגלות, אף על פי כן יכולין לגלות ולהמשיך קדשתה אפלו בגלות המר הזה. בבחינת (ויקרא כ"ו): "ואף גם זאת בארץ איביהם", הינו אפלו בגלות המר, יכולין לגלות בחינת גם זאת. ועל ידי מה יכולין להמשיך את קדשת ארץ ישראל, על ידי התנוצצות אור זכות אבות. כמאמר הזהר (שלח דף קע"ד.) 'באתר דאית תמן אבות, אית תמן שכינתא'. בבחינת (שם): "וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכר", כשמתנוצץ אור זכות אבות, אזי נתגלה קדשת ארץ ישראל. ולא די שהאדם נצול מהרשע, אלא גם רואה בהרשע מה שהרשע רצה לראות בו:

ג כי הרשעים ממשיכים בחינת רע עין על שונאיהם, בחינת (ברכות ז:) 'ולא עוד אלא שרואה בשונאיו'. והאדם נצול מרע עין הזה, על ידי למוד זכות שלמד על הרשע. כי גם הקדוש ברוך הוא מלמד זכות על הרשע, בשביל להציל את הצדיק מרע עין של הרשע:

וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שם) 'ולא עוד אלא שזוכה בדין', שנאמר: "מרום משפטיך מנגדו". וזאת הזכיה שזוכה בדין, שמלמדין עליו זכות, על ידי זה נצול הצדיק מרע עין של הרשע. כי לסלק הדין והמשפט, צריך לזה התגלות היד, בבחינת (דברים ל"ב): "ותאחז במשפט ידי", שלא לשלט על הרשע. וכשנתגלה יד ה', אזי נעשה צל, שבו נתכסה הצדיק מארס של הרע עין, בבחינת (ישעיה נ"א) "ובצל ידי כסיתיך". כי הרשעים בגלות המר הזה, עיניהם לטושים כראי מוצק. וארס עיניו מביטים למרחוק, בבחינת (תהלים כ"ב): "המה יביטו יראו ביי". ועל ידי הצל כהו מאור עיניו ונחשכים, שאין הארס שלהם יכול להזיק. אבל הצדיקים שמאור עיניהם בזמן הזה קטן, בבחינת (ישעיה מ"ב): "מי עור כמשלם". ועל ידי הצל נתחזק מאור עיניהם, כדרך חלושי הראות שאינם יכולים לראות היטב כשאור חזק וגדול, וצריכים לצל כדי שיוכלו לראות: וזהו (תהלים ל"ז) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, הינו עם רע עין כנ"ל, וה' לא יעזבנו בידו. "בידו" דיקא, הינו בהתגלות יד ה' כנ"ל. ועל ידי מה נתגלה יד ה', על ידי ולא ירשיענו בהשפטו. על ידי בחינת: "ותאחז במשפט ידי", בחינת: "מרום משפטיך" כנ"ל. כי על ידי זה כהו מאור עיני הרשע, בבחינת (ישעיה כ"ח): "שגו בראיה, על ידי פקו פליליה", זהו בחינת משפט, שזוכה בדין. על ידי זה שגו בראיה, נחשך מאור עיניו כנ"ל: ועל ידי הצל נתחזק מאור עיניו של הצדיק כנ"ל, ויכול לראות למרחוק, בבחינת (תהלים קכ"א): "אשא עיני אל ההרים", ורואה ומשיג צדקתו של השם יתברך. ויכול לידע ולהבין כי ה' הצדיק, אף על פי שהרשע זוכה בדין, ואין זה ממדת הצדק. ורואה שהצדק שהקדוש ברוך הוא מצדיק את הרשע במשפט, זהו צדקתו של הקדוש ברוך הוא, (שמות כ"ג): "כי לא אצדיק רשע": וזהו, "אשא עיני אל ההרים", זהו בחינת צדקתו של הקדוש ברוך הוא. בבחינת (תהלים ל"ו): "צדקתך כהררי אל", אף על פי שמשפטיך כבוש בתהום רבה:

ד ועל ידי חזוק הראיה של הצדיק, שרואה צדקת ה'. נתחזק אמונתו, ויכול להתפלל. כי לבו נתפשט מעקמימותו, שהיה לו קדם שראה צדקת ה'. כי על ידי הצדקות של ה' שרואה, נתפשט הלב מעקמימותו, ונתישר, בבחינת (שם): "וצדקתך לישרי לב". כי מתחלה נעקם לבו מלהאמין בשלמות בהשם יתברך, כי היה נדמה לו שעות, חס ושלום, הקדוש ברוך הוא את הדין. אבל עכשו שרואה צדקות ה', נתישר לבו בשלמות אמונה ואז מחזק את עצמו, ומתפלל על צרכיו. כי עקר התפלה היא על ידי אמונה, שמאמין שהכל ברשות הקדוש ברוך הוא, אפלו לשנות הטבע. ואין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, כי צדיק ה'. וזהו בחינת (תהלים קי"ט): "אודך בישר לבב", על ידי ישרת לב, שהיא בחינת אמונה, נעשה בחינת תפלה: וזהו בחינת פרה אדמה, כמאמר הזהר (חקת דף

ק"פ:) 'פרה דקבילת משור'. פרה, זהו בחינת תפלה, בחינת (הושע י"ד): "ונשלמה פרים שפתינו". דקבילת משור, בחינת הסתכלות, לשון (במדבר כ"ד): "אשורנו ולא קרוב". כי על ידי בחינת: "אשא עיני אל ההרים" כנ"ל, נעשה בחינת תפלה. וזהו: "אדמה תמימה". 'אדמה', דא גזרת דינא. 'תמימה', דא שור תם, דינא רפיא (כמו שכתוב בזהר שם). הינו שרואה שהקדוש ברוך הוא מחליש כח הדין, בבחינת: "ותאחז במשפט ידי": "אשר לא עלה עליה על", דא שלומי אמוני ישראל (גם זה שם בזהר הנ"ל). זהו בחינת חזוק אמונה, בחינת תפלה, שנעשה על ידי חזוק הראיה כנ"ל, בחינת: "וצדקתך לישרי לב" כנ"ל:

ה וזהו בחינת עפר ואפר הנאמר בפרה. כי בחינת התפלה, צריכה לבחינת עפר ואפר. כי צריך להכניע הרע, הן בפרט הן בכלל, תחת הטוב, בבחינת (מלאכי ג): "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם" (עיין זוהר פקודי רל"ז:. וזה בחינת אפר שיש בבחינת התפלה. ורגל, זה בחינת תפלה, בבחינת (תהלים כ"ו): "רגלי עמדה" וכו': הרע שבפרט, הינו גופו המגשם וחמרו, יבטל בשעת תפלה. כמו חסידים הראשונים, שהיה להם בשעת תפלה התפשטות הגשמיות (עיין שו"ע או"ח סי' צ"ח:): והרע שבכלל, הינו התפלות של פושעי ישראל שמתפלל עמהם יבטל הרע שלהם, ויעשה מהרע כסא לקדשה. וזה בחינת אפר שבתפלה: ועפר שבתפלה, הינו שיקשר את עצמו בכלל ובפרט, עם נפשין ורוחין ונשמתין של שוכני עפר. ויעורר אותם בתפלתו, שיתפללו עמו, בבחינת (ישעיה כ"ו): "הקיצו ורננו שוכני עפר". וזהו, (איכה ג): "יתן בעפר פיהו". כלומר שיקשר דבורו עם שוכני עפר כנ"ל: וזהו שאמר אברהם בתפלתו (בראשית י"ח): "הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר", כי זה צריך לבחינת התפלה: וזהו נקרא תפלה בצבור, כי אותיות צבר ראשי תבות צדיקים, בינונים, רשעים. 'בינוני', הוא המתפלל, כמאמר חכמינו ז"ל (קדושין מ:): 'לעולם יראה אדם את עצמו כאלו חציו זכאי וכו'. 'צדיקים', זהו בחינת עפר. 'רשעים', זהו בחינת אפר כנ"ל: ולעורר שוכני עפר, זה יש בפרט ובכלל. בפרט, הינו חלקי נפש רוח נשמה שלו שבאו כבר בגלגול ונתקן. ובכלל, הינו נפש רוח נשמה של שוכני עפר אחרים, לעורר אותם שיתפללו עמו: וזהו בחינת שבעה שבעה הנאמר בפרה, שכל ענינה שבעה. הינו כמובא (בזהר אחרי ע"ו: ובמדבר רבה פרשה י"ט) שבעה כבוסין, שבעה כהנים וכו'. זהו בחינת תפלה, בחינת (תהלים קי"ט): "שבע ביום הללתיך":

ו גם צריך לתקן בתפלתו בחינת שלש קולות. בחינת (קהלת ה): "קול כסיל ברב דברים", ובחינת (שמות ל"ב): "קול ענות אנכי שומע", ובחינת קול, בחינת (תהלים מ"ד): "כל

היום כלמתי נגדי וכו' מקול מחרף ומגדף": וזהו בחינת עץ ארז, ואזוב, ושני תולעת, הנאמר בפרה:

ארז זה בחינת: 'קול כסיל ברב דברים, ברב ההנהגות ואמונות כוזבות'. שהם בחינת דרכי האמורי, כי "פתי יאמין לכל דבר" (משלי י"ד). וזהו בחינת ארז, בחינת (עמוס ב): "ואנכי השמדתי את האמורי אשר כגבה ארזים גבהו". והגבוהי קומה, על פי הרב הן כסילים. כי מחמת גבה קומתו, העשנים העולים מהלב אל המח להתבשל במח, ולהתהוות מהם מחשבות. העשנים האלו נחלשים ברב הדרך שיש מהלב אל המח, מחמת גבה קומתם, ואינם ביכלתם להתהוות מהם מחשבות שכליות. ומחמת זה, הגבוהי קומה הם שוטים. וזה בחינת דרכי אמורי, שאין להם שום שכל, מחמת "כי כגבה ארזים גבהו". בשביל זה, הם מאמינים אמונות רבות כזביות: וקטני קומה, שהעשנים שלהם נתבשלים היטב, ונעשה מהם מחשבות שכליות. אבל מחמת ששכלם יותר ממעשיהם הטובים, בחינת (אבות פרק ג): 'כל שחכמתו מרבה ממעשיו'. על ידי זה, כשהמחשבה שכליות חוזרת אל לבם, אין כח בלבם להכיל את השכל, כי עקר חזוק הלב, הוא על ידי מעשים טובים. על ידי זה הם בבחינות (משלי י"ז): "לקנות חכמה ולב אין", ועל ידי זה השכל הם מחטיאים, והן הן הפילוסופים, שאין להם לב טוב וטהור (עיין אבות פ"ב. תהלים נ"א:) ואינם בבחינת (תהלים קי"ט): "בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך", ומחמת זה השכל מחטיאים ביותר. והן, בחינת (מלכים א ה): "אזוב היוצא בקיר". 'אזוב', זה בחינת קטני קומה. הם בעלי השכל, אבל הלב אינו יכול להצפין כח השכל בתוכו, כי לבם חלש וחסר. ובפרט הנואפים העוסקים בחכמת פילוסופיא, שמאד מאד מזיק להם. כי לבם חסר, בבחינת (משלי ו): "נואף אשה חסר לב". וזהו: "אזוב היוצא בקיר", הינו בקירות הלב. שהשכל יוצא דרך קירות הלב, ואין הלב יכולה להכיל בתוכה את השכל, בבחינת: "בלבי צפנתי" וכו'. וזהו בחינת: "קול ענות אנכי שומע", קול חרופין וגדופין (כמובא בפירש"י שם). שמגדפין כלפי מעלה בחכמתם כידוע. ועליהם נאמר (קהלת ז): ואל תתחכם יותר:

ושני תולעת, זהו בחינת קול שלישי. שיש לאדם בזיונות וחרפות משונאים, בבחינת: "כל היום כלמתי נגדי ובשת פני כסתני, מקול מחרף ומגדף". וזהו תולעת בחינת (תהלים כ"ב): "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם": וזהו, 'שחיטה', 'שרפה', 'אסיפה', הנאמר בפרה, שהם שלש בחינות אלו. 'שחיטה', זהו בחינת בטול אמונת כסילים, בבחינת (הושע ה): "ושחטה שטים העמיקו": 'שרפה', זהו בחינת חזוק הלב, שיוכל להכיל את דברי החכמה בתוכו, בבחינת (תהלים ל"ט): "חם לבי בקרבי". כי על ידי

שנעצר דברי השכל בלב, נתחמם הלב, כי השכל הוא כאש עצור (עיין ירמיה ו). וזהו 'שרפה': ו'אסיפה', זהו בחינת בטול הבזיונות של השונאים, בבחינת (בראשית ל): "אסף אלקים את חרפתי", זה בחינת בטול שלישי כנ"ל:

ז וכל זה, צריך המתפלל לתקן בתפלתו. להעלות את הנופלים באמונות כזביות, להעלותם בתפלתו לאמונה אמתית שהיא התפלה, ולקבע בלבם אמונה שלמה: ולתקן את לב המחקרים החכמי פילוסופיא, שיוכל לבם להכיל את שכלם, שלא יחטיא אותם, בבחינת: "בלבי צפנתי" וכו'. וזה נעשה על ידי כונת הלב שבתפלה, מתקן את לבם: ולהפך כל הבזיונות והחרפות, להפך לכבוד. כי כשאדם עומד בהיכל המלך, ומבטל את עצמו מכל וכל, ואין רואה שום דבר, אלא את המלך רואה. בודאי כששומע איזהו חרפה ובזוי, הוא מפרש את החרפה והבזוי לפרוש של כבוד להמלך. כי איך אפשר שיבוא אחד לתוך היכל המלך, ויבזה את המלך, אלא בודאי אלו דברים הם דבורי כבוד. ומתבונן בהדבורים איך לפרש ולצרף אותם, שיתהוו מהם כבוד להמלך. ואין לחשב, שמא אלו החרפות עליו נאמרים. זה אינו, כי מי הוא, הלא ישותו נתבטל, ואין כאן אלא המלך בעצמו. וזהו (תהלים כ"ט): "ובהיכלו כלו אומר כבוד". כל האמירות, צריך לצרפם להתהוות מהם כבוד. ובשעת התפלה, האדם עומד בהיכל המלך. בבחינת (שם נ"א): "אדני שפתי תפתח", אדני זהו היכל (תקון י"ח דף ל"א:). בכן צריך לעשות מכל הבזיונות, צרופי כבוד להמלך:

ח ועל ידי תפלה כתקונו, מתנוצץ אור זכות אבות, בבחינת: 'חלה זכות אבות' [עין בזהר שלח, הנ"ל (באות ב)]. וזה נעשה על ידי תפלות כתקונו, כי חלה זכות אבות, על ידי: "ויחל משה את" וכו' (שמות ל"ב) על ידי בחינת תפלה. ובאתר דאבות תמן, שכינתא תמן, שהיא בחינת חלה, שהיא גם זאת. כי גם בחינת חלה, שהיא שעור מ"ג ביצים. והוא בחינת ירשת ארץ ישראל, כי זאת המצוה נצטוו שיעשו תכף, כמו שכתוב (במדבר ט"ו): "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (עיין ספרי והובא בפירש"י שם). כי 'באתר דאבהן תמן, שכינתא תמן'. דהיא בחינת חלה, היא ארץ ישראל. ועל ידי בחינת ארץ ישראל, לא די שנצול מרע עין של רשעים, אלא גם רואה בהם, מה שהם רצו לראות בו. ועד עכשו "עברו משכיות לבם" (עיין תהלים עג). שהשיגו יותר ממה שהתאוו. ועכשו על ידי "ויחל", על ידי חלה זכות אבות, על ידי חלה תרומה, על ידי ארץ ישראל, נעשה לבם, "תוחלת ממשכה מחלת לב" (משלי י"ג):

וזהו, (תהלים ל"ז) "קוה אל ה' ושמר דרכו". זה בחינת תקון התפלה, בחינת דריכת הקשת, בחינת התפלה. והן תלת גונין דקשת, שהם אור האבות המתנוצץ כנ"ל. על ידי זה, "וירוממך לרשת ארץ", זהו בחינת ארץ ישראל. ועל ידי זה, "בהכרת רשעים תראה", בחינת: "שב לימיני" וכו' כנ"ל: וזהו: "שכן ארץ ורעה אמונה" (תהלים שם). על ידי אמונה, שהיא התפלה, על ידי זה בא לבחינת ארץ ישראל:

ט ודע, שלאו כל אדם יכול לתקן קולות הנ"ל בתפלתו. כי לפעמים הקולות הנ"ל בתפלתו, הם יוצאים מרשעים גדולים כל כך, עד כי כל מי שעומד כנגדם הוא מסכן נפשו. וצריך לזה תפלה גדולה, כמו תפלת משה רבנו, עליו השלום. ואפלו משה רבנו עליו השלום היה ירא מעוג מלך הבשן. כי אחיזת עוג היה סמוך לימין, שהוא ארץ ישראל. עד שאמר הקדוש ברוך הוא למשה: "אל תירא אותו" (במדבר כ"א) כי אמר: 'הא ימינא דילי אסתלק', כמובא בזהר (חקת דף קפ"ד). ועוג אחיזתו בימין, שהוא מבני ביתא דאברהם. וארצו סמוך לארץ ישראל. ובשביל זה היה ירא משה ממנו להתגרות, כל שכן שאר בני אדם, שצריך מאד לפשפש את עצמו, ולהבין שרש הרשע איך אחיזתו אם יוכל להתגרות בו ולשיצאה לו:

וזהו שאמר אבא שאול: 'קובר מתים הייתי' - שהיתה השתדלותו תמיד לראות בהכרת 'רשעים שבחייהם קרויין מתים' (ברכות יח:). פעם אחת רצתי אחר צבי, כי עקר מפלתן של רשעים, הוא על ידי ירשת ארץ ישראל, על ידי המשכת קדשת ארץ ישראל, בבחינת: "שב לימיני" וכו' כנ"ל, וארץ ישראל "צבי היא לכל הארצות" (יחזקאל כ). ונכנסתי בקולית של מת, הינו שרצה לתקן קולות הנ"ל. ורצתי אחריו שלש פרסאות, הינו בחינת התפלה, שהם שלש תפלות, ועל ידם מתנוצץ אור שלשת אבות, שהם בבחינת רגלי הכסא, כדי להמשיך אור ארץ ישראל, שהיא בחינת צבי הנ"ל. וצבי לא הגעתי, וקולית לא כלתה. שלא השיג בחינת ארץ ישראל, בטול קולות הנ"ל. וכשחזרתי לאחורי, הינו אחר גמר תפלתי, שאז פוסע האדם לאחוריו שלש פסיעות. אמרו לי של עוג מלך הבשן היא, ואין כל אדם יכול לתקן קולות כאלו, כי אחיזתו בימין. ואפלו משה רבנו היה ירא מפניו, עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא אל תירא אותו כמובא בזהר (שם): ובשביל זה, בחינת רשע כעוג, נקרא פליט. כמו שכתוב (בראשית י"ד) "ויבא הפליט" - זה עוג (בראשית רבה לך לך פרשה מ"ב ועין נדה ס"א ובתוספות שם ועין מדרש רבה דברים פרשה א). שרצה שיהרג אברהם וישא את שרה. והוא בבחינת: "צופה רשע לצדיק, אברהם וכו', ה' לא יעזבנו בידו", בבחינת: "ותאחז במשפט ידי". והקדוש ברוך הוא כבש משפטו ממנו זמן רב, עד זמן משה רבנו, עליו השלום. ובשביל זה נקרא פליט,

בבחינת (איוב כ"ג): "ואפלטה לנצח משפטי", שנמלט מהמשפט זמן כביר: ועל ידי זה, הצדיקים שהם עושי טוב זוכים לפני ה'. כי קדם כריתות הרשעים היה פני ה' מכסה ומסתר בעושי רע כדי להכריתם בבחינת (תהלים ל"ד): "פני ה' בעושי רע להכריתם". ועכשו, תכף כשרואים בכריתות רשעים תכף נתגלה פני ה' לעושי טוב: וזהו (שם ק"ה): "בקשו פניו תמיד". כי על ידי תמיד, שהוא בחינת ארץ ישראל (עיין מדרש שוח"ט שם) כמו שכתוב (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה". על ידי ארץ ישראל תזכו למצא פני ה'. כי על ידי ארץ ישראל תזכו לראות בהכריתות רשעים כנ"ל:

וזהו בחינת כלליות מלאך סנד"ל במלאך מט"ט שר הפנים, כלליות עשיה ביצירה, על ידי שכופלין הפסוק "כל הנשמה" (כמובא בכוונות). בכל נשימה ונשימה, צריך להלל את ה' (בראשית רבה פרשה י"ד). ועל ידי עין הרע נכפל הנשימה, כנראה בחוש, כשיש לאדם עין הרע, אזי מגהק ופותח פיו לקבל נשימה כפולה. וכשהנשימה כפולה, גם ההלל צריך לכפל כנ"ל. ובפרט שצריך להלל ולהודות לה', שהציל אותו מעין הרע הזאת, והוא רואה בהכרת רשעים. וזהו בחינת מט"ט שר הפנים מאיר לעשיה, הינו שעושי טוב זוכין לפני ה' כנ"ל, על ידי כריתות הרע עין, שגרמו לכפילת הנשימה: (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה):

נו

וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיכם, מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כ"ח)::

א כי יש בכל אחד מישראל בחינת מלכות, וכל אחד לפי בחינתו, כן יש לו בחינות מלכות. יש שהוא שורר בביתו, ויש שהוא מושל ביותר, וכן יש שהוא מושל על כל העולם, כל אחד לפי בחינת המלכות שיש לו. בבחינות: "שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות" (שמות י"ח): ובחינות המלכות הזאת שיש בכל אחד, היא באתגליא ובאתכסיא. באתגליא, הינו הממשלה שיש לכל אחד לפי בחינתו, שהוא מושל על אלו האנשים באתגליא, כפי בחינת המלכות שלו כנ"ל. ובאתכסיא הוא, כי גם יש לכל אחד לפי בחינתו בחינת מלכות באתכסיא. דהינו שאף שבאתגליא נראה שאין לו שום ממשלה על אלו האנשים, עם כל זה באתכסיא ובהעלם גדול, הוא מושל על אלו האנשים. כי נשמתם הם תחתיו, ונכנעים תחתיו. וגם זאת הבחינה של מלכות באתכסיא, היא לכל אחד לפי בחינתו בבחינת: "שרי אלפים, ושרי מאות" וכו': ויש אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה, ואף על פי כן באתכסיא ובהעלם גדול, הוא מושל על

כל הדור, ואפלו על כל צדיקי הדור. כי כל נשמותיהם הם כלם תחת ממשלתו ומלכותו, וכלם נכנעים וכפופים אליו. רק שהוא בהעלם גדול, בבחינות (מלאכי א): "בכל מקום מקטר ומגש לשמי". שאף שהם עובדים עבודת אלילים, על כל זה בהעלם גדול הם כלם נכנעים אליו יתברך, ועובדים אותו יתברך, רק שהוא בהעלם גדול. כמו כן זאת הבחינה של מלכות באתכסיא, שאף שבאתגליא אין לו שום ממשלה, עם כל זה בהעלם גדול, הוא מולך עליהם, והם כלם תחתיו ונכנעים אליו:

ב וצריך כל אחד, לבלי להשתמש עם בחינות המלכות שיש לו להנאתו ולצרכו. שלא תהיה בחינות המלכות אצלו כעבד למלאת תאותו, רק שתהיה בחינת המלכות בבחינת בן חורין. בבחינת (קהלת י): "אשריך ארץ שמלכך בן חורין", שהמלכות יהיה אצלך בן חורין, לבלי להשתמש בו להנאתך:

וזה בחינת מרדכי, בחינת מר דרור (חלין קל"ט:). שהמרות, הינו המלכות, יש לה דרור וחרות, שלא להשתמש בה להנאתו ולצרכו, כי אם להשם יתברך, בבחינות (עבדיה א): "והיתה לה' המלוכה". דהינו להשתמש עם המלכות לעבודת השם יתברך, דהינו להזהיר ולהוכיח את כל הנשמות שנכנעים אליו, כל אחד ואחד לפי בחינות המלכות שיש לו באתגליא ובאתכסיא. הן אם הוא מושל בביתו, צריך להזהיר ולהוכיח את בני ביתו. ואם יש לו ממשלה יותר, מטל עליו להזהיר יותר ויותר אנשים, לפי בחינת המלכות שלו:

ג וצריך להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שלא תהיה בבחינות (פסחים פ"ז:): 'הרבנות מקברת את בעליה'. כי כל אחד לפי בחינת המלכות שיש לו, הוא בחינת צופה, שמטל עליו להזהיר ולהוכיח את האנשים שהם משרשו, שיש לו בחינת מלכות עליהם. ואם הוא מזהיר ומוכיח אותם, אזי הוא עושה את שלו, ומציל את נפשו, כמו שנאמר (יחזקאל ג): "צפה נתתיך לבית ישראל וכו', ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו וכו', הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת". אבל אם אינו מזהיר ומוכיח אותם, אזי הענש עליו (כמו שכתוב שם), ועל כן 'הרבנות מקברת את בעליה'. ועל כן צריך לראות להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, דהינו שיראה שיוכל להזהיר ולהוכיח אותם: אך איך אפשר לו להזהיר ולהוכיח אותם, כי אינו יודע מה שצריך להם, וגם אינם אצלו להוכיח אותם. ועל כן צריכין לזה דעת, כדי לידע איך להוכיחם. ולבוא לדעת הזה, הוא גם כן על ידי אריכת ימים בעצמו. וזה שאומרים העולם שאינו יודע מחייו, כי עקר הידיעה הוא מחיים, מאריכות ימים: כי לבוא לאריכות ימים, הוא על ידי עסק התורה. כי אוריתא שמא דקדשא בריך הוא (תקון י' דף כ"ה:), וכמו כשצריכין לקרות את אחד

קורין אותו בשמו, כן כשצריכין לקרות את חי החיים, כדי להמשיך ממנו חיים ואריכות ימים, צריך לקרות אותו בשמו כביכול, ושמו הוא התורה כנ"ל. נמצא שעל ידי עסק התורה, קורין את האריכות ימים. ועל כן מזהר המלך על עסק התורה ביותר מכל העולם, מחמת שהוא צריך לקרות את האריכות ימים לתוך המלכות כנ"ל. וזה שכתוב בפרשת המלך, (דברים י"ז): "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען יאריך ימים על ממלכתו". וזה: "וקרא בו כל ימי חייו". "וקרא" בו דיקא, הינו שעל ידי עסק התורה הוא קורא את החיים כנ"ל. וזה: "ימי חייו". ימי חייו דיקא, כי כשמקבלין את החיות, צריך לקבלם במדה. כי בלא מדה וצמצום אי אפשר לקבל את החיות מהשם יתברך, מחמת רבוי אור, כי רבוי השמן גורם כבוי הנר, על כן צריך לקבל החיות במדה, וזה זוכין על ידי עסק התורה. כי התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא, והשם הוא הכלי של הדבר, שבהשם הזה נגבל החיות של הדבר הזה. כמו שכתוב (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו", שבהשם נגבל הנפש והחיות של כל דבר. ועל כן כשקורין את האדם בשמו, הוא מזמן תכף אצלו, מחמת שבהשם נגבל כל הנפש והחיות שלו. וכן התורה הוא שמו של הקדוש ברוך הוא, הינו ששם נגבל החיות מחי החיים. כי התורה היא בחינת מדות, כי יש בהתורה אותיות ותבות ופסוקים ופרשיות וסדרים, שהם בחינת מדות, שבהם נגבל החיות במדה. ועל כן על ידי התורה שהוא שמו של הקדוש ברוך הוא, שהוא בחינת מדות, יכולים לקבל את החיות. כי על ידי התורה קורים את החיים, וממשיכין את החיות לתוך המדות, שהם בחינת ימים. וזה שכתוב (תהלים ל"ט): "ומדת ימי מה היא", הינו שהתורה שהיא בחינת מה, כמו שכתוב (דברים ו): "מה העדות והחקים והמשפטים", היא בחינת מדות וימים כנ"ל. שעל ידה קורין את החיות לתוך המדות והימים, שבלא זה לא היה אפשר לקבל את החיות מחמת רבוי אור. וזה: "וקרא בו כל ימי חייו", שעל ידי התורה קורא את החיות לתוך הימים והמדות כנ"ל. ועל כן צריך לעסק בתורה בפה דיקא, כי כשצריכין לקרות את אחד בשמו צריך לקרותו בפה דיקא, ואי אפשר לקרותו בשמו במחשבה בעלמא. כן אי אפשר לקרות את חי החיים בשמו, כי אם על ידי הפה, ולא על ידי המחשבה לבדה. וזה שאמרו חכמינו ז"ל (ערובין נ"ד): "כי חיים הם למוצאיהם" - 'למוציאיהם בפה'. למוציאיהם בפה דיקא, שעל ידי זה זוכה לחיים כנ"ל. נמצא על ידי עסק התורה, ממשיכין אריכות ימים, ואז זוכה לדעת. כי הדעת והשכל הוא בעצמו החיות כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה את בעליה", כי השכל הוא עקר החיות. ועל ידי זה הדעת, יכולים לקרב ולהוכיח את מי שצריכין להוכיח:

כי יש שני הסתרות. וכשהשם יתברך נסתר בהסתרה אחת, גם כן קשה מאד למצאו. אך אף על פי כן, כשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר ליגע ולחתר עד שימצא אותו יתברך, מאחר שיודע שהשם יתברך נסתר ממנו. אבל כשהשם יתברך נסתר בהסתרה תוך הסתרה, דהינו שההסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, אזי אי אפשר כלל למצא אותו מאחר שאינו יודע כלל מהשם יתברך. וזה בחינת (דברים ל"א): "ואנכי הסתר אסתיר" דהינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר. ואזי בודאי אינו יכול למצא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו יתברך, כי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל.

אבל באמת אפלו בכל ההסתרות, ואפלו בההסתרה שבתוך הסתרה, בודאי גם שם מלבש השם יתברך. כי בודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל. ועל כן בודאי בכל הדברים, ובכל המעשים, ובכל המחשבות, מלבש שם השם יתברך כביכול. ואפלו אם, חס ושלום, עושין דבר עברה, שהוא שלא כרצון השם יתברך, עם כל זה בודאי יש שם חיות השם יתברך, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול. והתורה היא החיות של כל דבר, נמצא שבכל הדברים, ובכל המחשבות, אפלו מחשבה דבור ומעשה של עברה, חס ושלום, יש שם גם כן התלבשות התורה, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול, בבחינת הסתרות: כי 'עבר ושנה נעשה לו כהתר', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא פ"ו:), דהינו שעל ידי העברות הוא מהפך דברי אלקים חיים, ועושה צרופים אחרים בתורה, עד שנעשה מאסור התר, כמו שכתוב (ישעיה ה): "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע" וכו'. נמצא שאפלו בתוך העברות מלבש שם חיות השם יתברך, דהינו אותיות התורה. רק שהוא בהעלם. דהינו שמחמת העברות, הפך הצרופים של התורה, עד שנעשה מאסור התר כנ"ל, עבר ושנה נעשה לו כהתר, וזה בחינת הסתרה אחת. וכשהשם יתברך נסתר ממנו בהסתרה אחת, דהינו בחינה הנ"ל שנעשה לו כהתר, גם כן קשה מאד למצאו, מאחר שכבר נעשה לו כהתר. אבל עם כל זה אפשר ליגע ולחתר עד שימצא אותו יתברך שמו, מאחר שעל כל פנים יודע שנעשה לו כהתר. על כן אף שהשם יתברך נסתר ממנו, וכבר נעשה לו העברות כהתר. עם כל זה אפשר שישיב אל לבו זה בעצמו, דהינו מה שנפל והגיע לבחינת נעשה לו כהתר, ויבקש ויחתר עד שיצא מזה, מאחר שעל כל פנים יודע מזה שנעשה לו כהתר. אבל דע, שיש עוד בחינת הסתרה בתוך הסתרה. דהינו שההסתרה בעצמה נסתרת, שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, דהינו שאינו יודע כלל שנהפך

אצלו האסור להתר, רק כל הדברים רעים דומות לו למישור גמור, חס ושלום. הינו אם, חס ושלום, אחר שעבר ושנה, עושה יותר עברות, חס ושלום, אזי נסתר ממנו אפלו זאת שידע שנעשה לו כהתר, רק שאינו יודע כלל משום נדנוד אסור, והכל הוא ישר בעיניו. וזה בחינת הסתרה שבתוך הסתרה, שההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל. ובאמת גם בתוך ההסתרה שבתוך ההסתרה, גם שם מלבש השם יתברך, דהינו אותיות התורה, כי בלעדיו אין חיות לשום דבר כנ"ל. רק שעל ידי רבוי העברות הפך דברי אלקים חיים לגמרי, עד שנהפך אצלו מחכמות התורה לפתיות. עד שאינו יודע כלל אפלו זה בעצמו שנעשה לו כהתר כנ"ל, שזה בחינת הסתרה שבתוך הסתרה כנ"ל. על כן צריך לגלות ההסתרות הנ"ל, וזה על ידי שממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שהוא בחינת דעת כנ"ל. ועל ידי זה הדעת, יוכל לידע שאפלו בתוך ההסתרה בעצמה, ואפלו בתוך ההסתרה שבתוך הסתרה, גם שם מלבש השם יתברך, דהינו התורה. ומאחר שיודע שאפלו בתוך ההסתרות יש שם השם יתברך, מזה בעצמו נתגלין ההסתרות, ונעשה מהם תורה. ואפלו מהסתרה שבתוך הסתרה, נעשה תורה. כי באמת גם שם מלבש השם יתברך, הינו תורה כנ"ל. רק מחמת שלא היו יודעין שהשם יתברך נסתר שם, זה בעצמו הוא בחינת ההסתרות. ותכף, כשיודעין שהשם יתברך נסתר שם, על ידי זה בעצמו נתהפכה ההסתרה שבתוך ההסתרה, ונעשה ממנה דעת, והחזרה התורה שנסתר כאן, לדעת, מאחר שיודע שהשם יתברך נסתר שם. וכיון שנחזר ההסתרה שבתוך הסתרה לדעת, ונעשה ממנה תורה, אזי התורה בעצמה מוכיחה אותם, בבחינת: 'אוריתא מכרזת קמיהו עד מתי פתיים תאהבו פתי' (זהר שמיני ל"ו, אחרי נ"ח, נשא קכ"ו). כי באמת התורה מכרזת וצועקת ומוכיחה תמיד, כמו שכתוב (משלי א): "בראש המיות תקרא וכו' עד מתי פתים תאהבו" וכו'. רק שאינו שומע קול הכרוז של התורה, מחמת ההסתרות הנ"ל. ומאחר שנתגלו ונחזרו ההסתרות ונעשה מהם תורה, על ידי הדעת כנ"ל, אזי תכף כשנעשה מהם תורה, התורה בעצמה מוכיחה אותם "עד מתי פתים" וכו' כנ"ל: וזה שכתוב (שם ל"א): "פיה פתחה בחכמה", שעל ידי החכמה ודעת הנ"ל שעל ידי זה מגלין ההסתרות, ועושין מהם תורה כנ"ל, על ידי זה "פיה פתחה". הינו בחינת אוריתא מכרזת קמיהו, שהתורה בעצמה פותחת פיה ומוכיחה אותם כנ"ל: נמצא שעל ידי עסק התורה, שעל ידה ממשיכין אריכות ימים לתוך המלכות, כי על ידה ממשיכין החיות לתוך הימים והמדות כנ"ל, ועל ידי זה זוכין לדעת כנ"ל. על ידי זה יכולין להוכיח אפלו את הרחוקים מאד מהשם יתברך, בבחינת הסתרה שבתוך הסתרה כנ"ל:

וזה פרוש (אסתר ב): "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים" וכו'. מרדכי, זה בחינת המלכות כנ"ל. ובכל יום ויום, זה בחינת התורה, שעל ידה ממשיכין החיות להימים והמדות כנ"ל. חצר בית, זה בחינת חיצוניות ופנימיות, הינו מחשבות ודבורים. שבכלם נסתר השם יתברך שם, אף המחשבות והדבורים של הרחוקים מהשם יתברך. וזה חצר בית הנשים, מלשון שנשו וקפצו ממקומו של עולם (מלשון גיד הנשה ברא' ל"ב ועיין רש"י שם:) שנתרחקו מהשם יתברך. ויש שכבר היו קצת אצל השם יתברך, אך שכבר שכחו אותו יתברך. וזה הנשים, לשון שכחה. כמו שכתוב (בראשית מ"א) כי נשני אלקים וכו', שכבר שכחו את השם יתברך. ויש שגם עתה זוכרים את השם יתברך, אך שנשתה גבורתם (לשה"כ ירמי' נא). ואין לאל ידם להתגבר על יצרם. ובשביל זה נקראים בשם נשים, מחמת שלש בחינת הנ"ל. בחינת שנשו וקפצו וכו', ויש שהם בבחינת שכחה וכו', ויש שהם בבחינת נשתה גבורתם כנ"ל. ועל ידי כל זה הם רחוקים מהשם יתברך, והשם יתברך נסתר מהם בבחינת הסתרות הנ"ל. ומרדכי, הינו בחינת המלכות. הוא יכול להוכיח ולהזהיר אותם, על ידי עסק התורה, שהוא בחינת ימים ומדות כנ"ל. שעל ידי זה זוכין לדעת, שעל ידי הדעת הזה מגלין ההסתרה שבתוך הסתרה, ועושין ממנה תורה כנ"ל, ואזי אוריתא מכרזת קמיהו כנ"ל. וזה, לדעת את שלום אסתר. שעל ידי זה עושה דעת, מהסתרה שבתוך הסתרה, שהיא בחינת אסתר, בחינת הסתר אסתיר. וזה, ומה יעשה בה. שעושה מההסתרה, בחינת מה, הינו תורה, כמו שכתוב: "מה העדות" וכו' כנ"ל. כי מזה בעצמו שיודע שגם בתוך הסתרה שבתוך הסתרה יש שם השם יתברך, מזה בעצמו נעשה דעת, דהינו תורה, ואזי אוריתא מכרזת קמיהו כנ"ל: וזה בעצמו בחינת התוכחה שמטל עליו להזהיר ולהוכיח כנ"ל, כי גורם על ידי הדעת שהתורה תוכיח אותם כנ"ל. ועל ידי התוכחה הזאת, הוא ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שלא תהיה בבחינת הרבנות מקברת את בעליה, שזהו כשאין מוכיח את האנשים שיש לו ממשלה עליהם וכו', כנ"ל. אבל על ידי עסק התורה הנ"ל, שעל ידי זה ממשיך חיים ואריכות ימים בחינת דעת וכו', עד אשר אוריתא מכרזת קמיהו, ומוכיחה אותם, נמצא שיוצא ידי תוכחה. אזי אין הרבנות והמלכות מזקת לו כנ"ל, כי ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, על ידי התוכחה כנ"ל. נמצא שעל ידי אריכות ימים, שהוא בחינת דעת שממשיכין על ידי התורה, על ידי זה בעצמו ממשיכין אריכות ימים הנ"ל לתוך המלכות כנ"ל:

ד ודע, שהתורה המלבש תוך ההסתרה שבתוך הסתרה, היא תורה גבוה דיקא, הינו סתרי תורה. כי מחמת שהיא צריכה להתלבש במקומות נמוכים כאלו, הינו אצל אלו שעברו

הרבה, עד שנסתר מהם בהסתרה שבתוך הסתרה, על כן חשב השם יתברך מחשבות לבלי להלביש שם פשטי תורה, לבל יוכלו הקלפות לינק משם הרבה, ויהיה הפגם גדול מאד. על כן הוא מסתיר ומלביש שם תורה גבוה דיקא, סתרי תורה, שהיא תורת ה' בעצמה (עיין ע"ז י"ט, ולעיל סי' כ"ב אות י') כדי שלא יוכלו הקלפות לינק משם הרבה. בבחינת (שמות י"ב): "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך, אני ולא השליח, אני ה' ולא" וכו'. כי בארץ מצרים ששם מקום הקלפות מאד, על כן שם דיקא מלבש ומסתר השם יתברך בעצמו הינו תורת ה' ממש, סתרי תורה. על כן דיקא מההסתרה שבתוך הסתרה, כשחוזר ומהפכה לדעת, נעשה ממנה דיקא תורת ה' ממש. כי שם נסתר תורת ה', סתרי תורה כנ"ל:

ה וכנגד מלכות דקדשה, יש מלכות הרשעה, הינו מלכות המן עמלק, כמה שכתוב (במדבר כ"ד): "ראשית גוים עמלק". וזה לעמת זה, כי מלכות דקדשה הוא בחינת: "מאסף לכל המחנות" (שם י'), כמו שכתוב (קהלת י"ב): "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא". זה בחינת מלכות, כמה שכתוב (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות'. הינו שמלכות דקדשה היא בחינת סוף דבר, בחינת מאסף לכל המחנות דקדשה. בחינת מחנה דן שהוא מאסף לכל המחנות, כי 'דינא דמלכותא דינא' (גטין י: בבא קמא קי"ג). ומלכות דסטרא אחרא, הוא מאסף ממון. כי מחמת שהוא ירא שלא יוציאו בלעו מפיו, הינו הניצוצות הקדושות שיש אצלו, על כן הוא מתגבר ומאסף ממון, שהם ניצוצי הקדשה. כי הם בחינת הגונין עלאין, שיש בזהב וכסף ונחשת שהם הממון. וזה בחינת תאות עשירות, שהיא בחינת מלכות. ועל כן עמלק, שהוא מלכות הרשעה. רודף את מחנה דן, שהוא בחינת מלכות דקדשה כנ"ל. כמו שכתוב (דברים כ"ה): "ויזנב בך וכו' ולא ירא אלקים", דהינו בעת שאין להם כח מלכות דקדשה, שהיא בחינת ירא אלקים כנ"ל. כי מלכות המן עמלק, הוא הפוך מלכות דקדשה. כי מלכות דקדשה, הוא בחינת מאסף לכל המחנות דקדשה. ומלכות המן עמלק, שהוא מלכות הרשעה, הוא בחינת מאסף ממון כנ"ל. כי מתגבר בתאות ממון, כדי לתפס כל הניצוצות הקדשה כנ"ל. אך אף על פי כן, אינו מועיל לו כלל. כי יש כח במלכות דקדשה, שהוא בחינת מרדכי, להוציא מאתו כל הממון, וכל הניצוצות הקדושים שבלע: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י:) "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת" - 'זה מרדכי'. הינו שמרדכי, שהוא בחינת מלכות דקדשה כנ"ל, נתן לו חכמה ודעת כנ"ל. וזה טוב לפניו, בחינת התורה, כי 'אין טוב אלא תורה' (אבות פרק ו). "ולחוטא נתן ענין לאסף ולכנס" - 'זה המן'. הינו שהמן, שהוא בחינת מלכות דסטרא אחרא כנ"ל, הוא מאסף ממון כנ"ל.

וזה: "לתת לטוב לפני אלקים", בחינת התורה. שמרדכי, שהוא בחינת מלכות דקדשה, מוציא ממנו כל הממון וכל הניצוצות, ונעשה מזה תורה כנ"ל. כי מרדכי מוציא ממנו כל העשירות, בבחינת (איוב כ): "חיל בלע ויקאנו". ועושה מזה תורה, שנקראת: "אשת חיל" (משלי ל"א):

ו ולפי הגדלת הדעת, כן הפרנסה בנקל. כי פרנסה בנקל תולה בדעת, כמו שכתוב (במדבר י"א): "שטו העם ולקטו" - 'בשטותא' (זהר בשלח ס"ב ס"ג). כי כל מי שחסר דעת ביותר, הוא יגע וטורח אחר הפרנסה ביותר: גם לפי הגדלת הדעת, כן נתרבה השלום. כי שלום תלוי בדעת, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "וגר זאב עם כבש וכו' כי מלאה הארץ דעה". שיהיה שלום נפלא בעולם, שיוכלו לגור ביחד שני הפכים, מחמת גדל הדעת שיהיה אז. כי על ידי הדעת נגדל השלום, כי נתבטל הכעס והאכזריות על ידי הדעת. כי כעס ואכזריות הוא מהעדר הדעת, כמו שכתוב (קהלת ז): "כעס בחיק כסילים ינוח". וכל מה שמתרבה הדעת, מתרבה הרחמנות והשלום. ועל כן הפרנסה בנקל, בבחינת (תהלים קמ"ז): "השם גבולך שלום, חלב חטים ישביעך":

ז וזה בחינת שבועות. כי שבועות הוא בחינת שכל גדול וגבוה מאד, שהוא חסד עליון ורחמים גדולים. כי גדל הרחמים, תלוי בגדל הדעת כנ"ל. כי 'בשעת מתן תורה, נראה להם כזקן מלא רחמים' (מכילתא פרשת בשלח, ופרשת יתרו, והובא בפרש"י פרשת יתרו). וזקן הוא בישוב הדעת, ובזה תלוי גדל הרחמים כנ"ל, ועל כן שבועות הוא חסד עליון ורחמים גדולים: וזה בחינת המקוה של שבועות, שהיא בחינות מקוה של שער החמשים, שהוא שער העליון מחמשים שערי בינה (כמו שמובא בכונות שבועות). שהוא בחינות שכל ודעת עליון, בחינת חסד עליון ורחמים גדולים כנ"ל: ועל כן המקוה מושיע בכל הצרות, כמו שכתוב (ירמיה י"ד): "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה". כי הוא חסד עליון, שמושיע מכל הצרות. ועל כן המקוה מטהר מכל הטמאות, כמו שכתוב (יחזקאל ל"ו): "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" וכו'. כי 'אין יסורין בלא עוון' וכו' (שבת נ"ה), ועל כן המקוה שמושיע מכל הצרות ומכל היסורים, הוא מטהר מכל הטמאות ומכל החטאים: וזה בחינת מן, בחינת מקוה של שער הנון, שהוא בחינת דעת גדול, כי המן בחינת דעת: וזה בחינת, (שבת ק"ד): 'מאמר פתוח נאמן פשוט'. 'מאמר פתוח' - זה בחינת התגלות הדעת. כי הדבור הוא התגלות הדעת, כמו שכתוב (משלי ב): "מפיו דעת ותבונה". ובמצרים שהיה הדעת בגלות, כמו שכתוב (שמות ו): "ושמי ה' לא נודעתי להם", היה גם הדבור בגלות (זהר וארא כ"ה:), בבחינת: "כבד פה וכבד לשון" (שם ד). וכשיצאו ממצרים, שיצא הדעת מהגלות, יצא ונפתח הדבור וזה בחינת

'מאמר פתוח', שנפתח הדבור ונתגלה הדעת. ועל ידי התגלות הדעת, נתפשט נאמנות השם יתברך, ונכר שהוא נאמן מבטיח ועושה. וזה בחינת 'נאמן פשוט', שנתפשט נאמנותו כנ"ל. אבל במצרים שהיה הדעת בגלות, לא נתפשט ונתגלה נאמנותו. וזה שפרש רש"י: "ושמי ה' לא נודעתי להם" - 'לא נכרתי במדת אמתית שלי'. שעל ידי שלא נתגלה הדעת במצרים, על ידי זה לא נכר נאמנותו כנ"ל, כי החסד תלוי בדעת כנ"ל: וזה בחינת "אנכי" - י'היבא כ'תיבא נ'אמנים א'מריה (שבת ק"ה). שעל ידי נתינת התורה, נפתח המאמר, ונתגלה הדעת כנ"ל, ועל ידי זה נתפשט נאמנותו כנ"ל, וזה בחינת 'נאמנים אמריה', בחינת 'נאמן פשוט מאמר פתוח' כנ"ל: וזה בחינת מן ראשי תבות מאמר נאמן, בחינת: 'מאמר פתוח נאמן פשוט' כנ"ל, כי המן הוא בחינת דעת גדול כנ"ל. ועל כן "אכלו בני ישראל את המן ארבעים שנה" (שמות ט"ז) כי 'בן ארבעים לבינה' (אבות פרק ה):

ח וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין ל"ח) 'את המן אכלו ארבעים שנה והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום, אלא עוגה שהוציאו ממצרים טעמו בה טעם מן'. כי באמת המן, שהוא בחינת הדעת, היה ראוי שיאכלו אותו ארבעים שנה בשלמות. כי ארבעים, הוא בחינת בינה ודעת כנ"ל. דהינו תכף שיצאו ממצרים ונתגלה הדעת, היה ראוי שיאכלו המן תכף. ועל זה תרצו רבותינו, זכרונם לברכה, עוגה שהוציאו ממצרים, הינו המצות, טעמו בה טעם מן. כי השלום תלוי בדעת וכנ"ל, ומחלקת הוא הפך הדעת. אך יש מחלקת שהוא לשם שמים, שהוא באמת דעת גדול מאד, יותר מהדעת של שלום. כי באמת זה המחלקת, היא אהבה ושלום גדול, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין ל:): "את והב בסופה" - 'לא זזו משם עד שנעשו אוהבים זה לזה'. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ה): 'מחלקת שהיא לשם שמים סופה להתקים', הינו שבאמת היא אהבה כנ"ל. וזה: 'סופה להתקים', בחינת אהבה, כמו שכתוב (במדבר כ"א): "את והב בסופה" כנ"ל. וזה בחינת משה, כי משה הוא בחינת הדעת, שהוא בחינת מחלקת לשם שמים. ועל כן משה הוא ראשי תבות מחלוקת שמאי הלל (כמובא במגלה עמוקות אופן ע"ד) שהם בחינת מחלקת לשם שמים. ועל כן היה גאלת מצרים על ידי משה, כי עקר הגאלה על ידי הדעת, כמו שכתוב (שמות ט"ז) "וידעתם כי ה' הוציא אתכם" וכו', (ויקרא כ"ג): "למען ידעו" וכו'. וזה בחינת עוגה, דהינו מצות, שהוציאו ממצרים. כי מצה היא בחינת מחלקת, כמו שכתוב (ישעיה מ"א): "אנשי מצתך יהיו כאין". וזהו: 'שהוציאו ממצרים', 'שהוציאו' דיקא. כי במצרים שהיה הדעת בגלות, בודאי לא היה מחלקת לשם שמים, כי זה תלוי בדעת כנ"ל. וזה: 'עוגה שהוציאו

ממצרים', הינו שהמצה, שהיא בחינת מחלקת, שהוציאו ממצרים, ששם היה הדעת בגלות, טעמו בהם טעם מן. כי לאחר שהוציאו בחינת המחלקת מן הגלות מצרים, היה בהם טעם מן, שהיא בחינת דעת גדול, שהיא בחינת מחלקת לשם שמים כנ"ל: וזה בחינת (שמות ט"ז): "לחם מן השמים" הנאמר במן. לשון מלחמה, כמו שכתוב (תהלים ל"ה): "לחם את לחמי", בחינת מחלקת. הינו שהמן, שהוא הדעת, הוא בחינת מחלקת לשם שמים כנ"ל. ועל כן דתן ואבירם שחלקו על משה שהוא הדעת, פגמו גם כן בהמן, והותירו ממנו. (מדרש רבה שמות פרשה א' ובפרשת כ"ה והובא בפרש"י בשלח) כי המן הוא בחינת הדעת, בחינת משה כנ"ל: וזה שכתוב בזהר הקדוש (תצוה דף קפ"ג:) כי 'מצה היא אסותא', כי מצה שהיא בחינת מחלקת לשם שמים, בחינת דעת, בחינת שלום כנ"ל, הוא רפואה. כי שלום הוא רפואה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ז): "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". כי עקר החולאת, חס ושלום, הוא מחמת העדר השלום, הינו מחלקת היסודות, שיסוד אחד מתגבר על חברו, ושלום הוא רפואה: וזה שנקרא מצה, "לחם עני" (דברים ט"ז). 'כי אין עני אלא מן הדעת' (נדרים מ"א). וזה בחינת חולה, כמו שכתוב (שמואל ב י"ג): "מדוע אתה ככה דל בן המלך". 'ומצה היא אסותא' כנ"ל, וזה: "לחם עני", שהוא רפואה להעני כנ"ל:

ט ולבוא למחלקת לשם שמים, צריך לזכך ולטהר את השמים, שלא יהיה בבחינת (ישעיה נ): "אלביש שמים קדרות". ולזכך ולטהר את השמים, היא על ידי אנחה באמת. כי יש בלב רוח הדופק, שהיא מתחלת התולדה, והוא נושא עליו כל הלחות, וכל הדמים, וכל המיצות (שקורין זאפטין) והרוח הדופק הזה, הולך ונוקש בכל האיברים. ועל ידי הליכתו ונשובו בהם, הוא מנענע ומנשב ומנפץ אותם מן העפוש, שלא יתעפשו ולא יתקלקלו. כמו הרוח המנשב בים, שהוא מנפץ ומנשב ומהפך ומגיס המים שלא יתעפשו ולא יתקלקלו. ועקר נשוב הרוח הדופק, בהידים. כי מחמת שהידים עסקניות, צריך לנשב ולנפץ אותם ביותר. ועל כן הדאקטר, כשמניח ידו על הדפק, יודע כל ענין החולה. מחמת ששם בידים, עקר הלוך הרוח הדופק של הלב, שהוא נושא הכל עליו כנ"ל. וצריך שילך זה הרוח הדופק, תנועה מסדרת כתקונו וכסדורו. ויש נחש, שעל ידה בא עצבות רוח (עיין משלי ט"ו, ישעי' נ"ד, ס"ג) הינו בחינת ל"ט מלאכות, שהוא זהמת הנחש, על ידי זה בא עצבות רוח. ועל ידי עצבות רוח, אין הרוח דופק כסדורו. ואזי נעשים האיברים כבדים, מחמת שאין רוח הדופק מנשב בהם כסדר. ואזי הידים בבחינת (שמות י"ז): "וידי משה כבדים". כי עקר הכבדות בהידים, ששם עקר רוח הדופק כנ"ל. וזה בחינת עצבון ידים (בראשית ה). כי עקר מזיק העצבות רוח להידים כנ"ל. וכשהאיברים כבדים,

אזי מכבידין יותר על הרוח הדופק, ונחלש עוד יותר. ועל ידי שנחלש יותר הרוח הדופק, נעשים האיברים כבדים עוד יותר. וכן על ידי שנעשים האיברים עוד יותר כבדים, נחלש הרוח הדופק עוד יותר ויותר. וכן חוזרת חלילה, עד שיוצאת נפשו, חס ושלום. ועל ידי האנחה, הוא מחיה ומבריא את הרוח הדופק, ונצול מהעצבות רוח. וחוזר הרוח הדופק ומנשב כסדר בכל האיברים, ובפרט בהידים. ועל ידי זה מזכך את השמים, כי הידים הם בחינת שמים, אש ומים, שהם בחינת יד ימין ויד שמאל: וזה (איכה ג): "נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים". שצריך לשא את הלב, הינו הרוח הדופק שבלב, אל הידים כנ"ל. וזה: "אל אל בשמים", כי מזה נזדכך השמים כנ"ל: וזה בחינת (דברים ל"ב): "כי אשא אל שמים ידי", שצריך לשא את הידים, שיהיה נעשה מהם בחינת שמים כנ"ל: וכשמזכך את הידים, בחינת שמים, על ידי אנחה. שעל ידה נושא הרוח שבלב אל הידים, ועל ידי זה נזדככין הידים והשמים כנ"ל, אזי הוא בחינת מחלקת לשם שמים. כי כל הדבורים מקבלין מן השמים, כי שם כל הדבורים, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים". והדבורים שמקבלין מן השמים, מקבלין מן הרעמים. בחינת (שם י"ח): "ירעם בשמים ה'", בחינת (איוב ל"ז): "ירעם אל בקולו נפלאות". נמצא שמקבלין הדבורים מהידים, כי הן הן בחינת שמים, ששם כל הדבורים. ועקר הקבלה על ידי בחינת רעמים, הינו בחינת רוח הדופק. שנתתקן על ידי אנחה, שעל ידו נתנשאים הידים לשמים. כי הרוח הדופק שהולך ומנשב ומנפץ הכל, ועקר בהידים, זה בחינת רעמים, בחינת: "ירעם בשמים ה'" כנ"ל. כי הידים הן בבחינת שמים כנ"ל. ושם כל הדבורים, בחינת: "לעולם ה' דברך נצב בשמים" כנ"ל, נמצא שמקבלין הדבורים מהידים. וזה בחינת: "כאשר דבר ה' ביד", הנאמר במשה ובשאר נביאים. כי שם כל הדבורים, ומשם מקבלין אותם כנ"ל: וכל הדבורים שמקבלין משם, הינו מבחינת ידים, בחינת שמים, בחינת רעמים. אין לגנות את המקבל, אף אם אין הלכה כמותו, מאחר שקבלם מן השמים. ועל כן באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים (ערובין י"ג:). ומה שאין הלכה כמותו, זה אי אפשר לנו להבין ולהשיג. כי זה בחינת רעמים, שמשם קבל הדבורים, שעליהם נאמר: "ירעם (ה') אל בקולו נפלאות". דהינו שהם באמת נפלאות תמים דעים (איוב שם). ואי אפשר לנו להשיג זאת. כי זה בחינת דרכי ה' שאי אפשר להשיג, הינו בחינת: "צדיק וטוב לו צדיק ורע לו, רשע וטוב לו רשע ורע לו", שאפלו משה רבנו, עליו השלום, לא השיג זאת, ועל זה בקש (שמות ל"ג): "הודיעני נא את דרכיך" (עיין ברכות ז). כי "צדיק וטוב לו", זה בחינת הצדיק שהלכה כמותו. "צדיק ורע לו", זה בחינת הצדיק שאין הלכה כמותו. "רשע וטוב לו", זה בחינת הרשע שמקרב להצדיק שהלכה כמותו.

"רשע ורע לו", זה בחינת הרשע שמקרב להצדיק שאין הלכה כמותו. ואפלו משה לא השיג זאת, כי הם בחינת דרכי ה', בחינת רעמים, שהם נפלאות תמים דעים שאי אפשר להשיג. ועל כן כשמקבלים דבורים מן השמים, מבחינת ידים, בחינת רעמים כנ"ל, אין לגנות אותו, אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחינת מחלקת לשם שמים, שבאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק שאי אפשר להשיג זאת. כי הוא נפלאות תמים דעים, בחינת רעמים כנ"ל: וזה פרוש (איוב כ"ו): "ברוחו שמים שפרה חללה ידו נחש ברח, הן אלה קצות דרכיו ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן". ברוחו שמים שפרה, הינו בחינת הרוח הדופק הנ"ל, המנשב בידים, שהם בחינת שמים כנ"ל. וזהו בחינת: "ברוחו שמים שפרה", כי על ידי הרוח הדופק הנ"ל, הוא מזכך ומשפר השמים, שהם הידים בבחינת: "נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים" כנ"ל: וזה חללה ידו נחש ברח, שעל ידי זה עושה חלל בהידים, שהיו כבדים וסתומים על ידי העצבות רוח, שהוא זהמת הנחש כנ"ל: ואזי כשמבטל בחינת זהמת הנחש, והרוח הדופק מנשב כסדר. ואזי נתנשאין הידים, ונזדכך השמים. ואזי מקבלין מהם דבורים, בחינת מחלקת לשם שמים, שזה בחינת דרכי ה', כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים כנ"ל. וזה הן אלה קצות דרכו, הינו שזה בחינת דרכי ה', בחינת: "צדיק וטוב" וכו', שאי אפשר להשיג כנ"ל, בחינת רעמים, שהם נפלאות תמים דעים כנ"ל. וזה: ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן, הינו שבאלו הדבורים שמקבלין מן השמים הנ"ל, אין בהם שום גנות, ואסור לגנות את המקבל, אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחינת דרכי ה', בחינת רעמים שאי אפשר להבין ולהשיג כנ"ל. וזה: ומה שמץ דבר וכו', הינו שאין בהם שום גנות, אף אם אין הלכה כמותו. כי ורעם גבורתו מי יתבונן, כי מי יוכל להבין רעם גבורותיו, שהם נפלאות תמים דעים, בחינת: "ירעם (ה') אל בקולו נפלאות". כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק שזה אי אפשר להשיג, כי הוא בחינת דרכי ה' כנ"ל:

וזה פרוש: וביום הבכורים, זה בחינת מלכות, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ". בהקריבכם מנחה חדשה לה', זה בחינת תורה חדשה (עיין ויק"ר פי"ג). תורת ה', שנעשה על ידי בחינת המלכות הנ"ל: בשבועתיכם, זה בחינת הדעת כנ"ל. בחינת מן, בחינת מקוה של שבועות, שהוא מקוה של שער החמשים כנ"ל. ועל כן נקרא שבועות עצרת, מלשון מלכות, כמו שכתוב (שמואל א ט): "זה יעצר בעמי" (עיין זוהר פנחס ר"ן): מקרא קדש יהיה לכם, זה בחינת רוח הקדש, בחינת רוח הדופק הנ"ל. הינו שצריכין לקרות את הקדש, בחינת רוח הדופק הנ"ל, כדי להנצל מזהמת הנחש, ל"ט מלאכות, עצבות רוח כנ"ל. כל מלאכת עבדה לא תעשו, לבטל זהמת

הנחש, ל"ט מלאכות, עצבון ידים, כמה שכתוב (בראשית ה): "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו". הכל כנ"ל:

נז

שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קסמא, אימתי בן דוד בא וכו'. אמר להן לכשיפל השער הזה ויבנה, ויפל ויבנה, ויפל, ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא (סנהדרין צ"ח):

רש"י : השער הזה, של ארם, שבארם היה באותה השעה: ואין מספיקין לבנותו, פעם שלישית:

(לשון רבנו, זכרונו לברכה):

שאלו את רבי יוסי בן קסמא אימתי יבוא בן דוד וכו':

א דע, כי כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נברא ממנו מלאך (חגיגה י"ד). וכל דבור ודבור נחלק לכמה ניצוצות, בבחינת (ירמיה כ"ג): "כפטיש יפוצץ סלע" (עיין שבת פ"ח:). כמו כן נבראו כמה וכמה מלאכים, לפי רב הניצוצות. ודבור הכולל את הניצוצות נברא מלאך, שהוא שר וראש על המלאכים שנבראו מן הניצוצות, והם מחנהו. וכל מלאך ומלאך, הוא ממנה על איזהו דבר. ואפלו כל אילנות ועשבים יש עליהם ממנים, כמה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה י): 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה' וכו'. וכל מלאך מקבל חיותו מהדבור, ומשפיע לתוך הדבר שנמנה עליו, הינו לאיזה עשב או דבר אחר שהוא ממנה עליו. ושני הכחות האלו, הינו כח שיש למלאך לקבל, וכח להשפיע, מכנים בבחינת ידים. ביד ימין מקבל חיותו, וביד שמאל משפיע. בבחינות: 'ומכה אותו ואומר לו גדל' (שם) והכאה היא בחינת שמאל. נמצא שכל הרפואות תלויים בתורה, בבחינות (משלי ד): "ולכל בשרו מרפא". כי התורה נותנת כח למלאכים, והמלאכים משפיעים לעשבים, ועשבים מרפאים בכח התורה. ומי שפוגם באמונת חכמים, ופורץ גדרם, אזי אין רפואה למכתו. בבחינות (שבת ק"י): 'דלמא חויא דרבנן טרקה, שאין לו אסותא'. כי הפורץ גדרם, על ידי זה מסיר הידים מן המלאכים, לפי בחינות הסרתו מדרך דברי רבנן. וזהו (דברים י"ז): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", לפי בחינות הסרתו, אם סר מדרך דברי רבנן לימין, בזה סר ימין המלאך, ואין לו כח לקבל. ואם סר לשמאל, בזה סר יד שמאל מהמלאך, ואין לו כח להשפיע. וכשנפגם איזהו יד המלאך, אזי אין לזה האדם אסותא. כי זה העשב שבו תלוי רפואתו, אין לו כח לרפאות, כי אין משפיע לו: וזה בחינת (דברים כ"ח): "מכה אשר לא כתובה בתורה" - 'זהו מיתת תלמידי חכמים', הינו המיתה שתלמידי

חכמים ממיתין איזהו אדם. כי חולאת הבאה לאדם על שעבר על דברי רבנן, אין לו רפואה, והוא מת מן החולאת, זה המיתה באה על ידי מכה אשר לא כתובה בתורה. כי דברים שלא נכתבו בתורה, נמסרו לחכמים, ואנחנו מצוים לשמע מהם. ויש מי שמזלזל דבריהם, ואין מאמין דבריהם, מחמת שנדמה לו שמדאוריתא אינו כן, ועל ידי זה נחלה במכה שאין לו רפואה, ומת בה. ויש יסורין של אהבה, השולטין על האדם שהוא צדיק, והוא מכה ביסורין, ואין רפואתו תולה ברפואת עשבים. כי הוא איש צדיק, ולא פגם ידי המלאך, והידים הם שלמים. וזה (שיר השירים ב): "כי חולת אהבה אני, שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". הינו חולת אהבה, יכולה היא לשלט על איש אחד, ואין רפואתו תולה בהידים הנ"ל. כי הידים בבחינתו הם שלמים, בבחינת: "שמאלו תחת" וכו': וזהו (ברכות ה:) 'כשבא רבי יוחנן לתנא שנחלה ביסורין, ואמר לו חביבין עליך יסורין, אמר לא וכו', אמר לו הב לי ידך וכו'. כי רבי יוחנן סבר שאלו יסורין הן יסורין של אהבה, וזהו ששאל אותו חביבין עליך יסורין, ששאל אותו: 'אם חביב עליו היסורין', הינו אם יסורין של אהבה הם. והשיב לו: לא וכו'. וכששמע רבי יוחנן שהיסורים לא של אהבה הן, חשב דילמא פגם, חס ושלום, בידים הנ"ל, ובשביל זה אין לו רפואה. וזה שאמר לו: 'הב לי ידך'. כדי שידע אם פגם בדברי רבנן, חס ושלום, כנ"ל. ותכף כשיהב לו ידא, אוקמוהו. כי לא היה יסורין של אהבה, ולא פגם בידים, בשביל זה היה יכול לחיות ולקום מחליו: וזהו, (איוב כ"ד): "ומשך אבירים בכחו יקום ולא יאמין בחיין". כי על ידי שאין מאמין בתלמידי חכמים הנקראים חיים, כמה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות י"ח): "ובניהו בן יהוידע בן איש חי" - 'צדיקים אפילו במיתתם נקראים חיים'. על ידי זה, הוא נופל בחולאת אשר לא יאמין בחייו. הינו שאין שום אדם מאמין שיחיה מחלי זה, כי אין רפואה למכתו כנ"ל. ותקונו, שיקים אמונה הנפולה, ויאמין אמונת חכמים. וזהו: "יקום ולא יאמין בחיין", הינו זה שלא האמין בחכמים הנקראים חיים, יקים זאת האמונה הנפולה. ועל ידי זה יקום מחולאת הזאת שלא האמין עד עכשו שום אדם שיש לו שום רפואה על מכתו, ועל ידי אמונתו יתרפא. כי על ידי אמונת חכמים, מתקן בחינות ידים של מלאכים, והם מקבלים ומשפיעים כחות לעשבים לרפואתו. וזה: "ומשך אבירים בכחו", הינו שהמלאכים הנקראים אבירים (עיין יומא ע"ה:) כל אחד ואחד נחזר לו כחו, הינו כ"ח פרקין דידים, וממשיכין שפע לכל הדברים שנתמנו עליהם, ואז יש לו רפואה כנ"ל. כי דברי חכמים עושין ומתקנין בחינת הידים כנ"ל:

ב ולהקים אמונה הנפולה, היא על ידי בחינת יעקב, הינו על ידי נדר (עיין זוהר פנחס ר"וה). שידר איזהו נדר (רוצה לומר: ויקים מיד, עין בהשמטות), ועל ידי הנדר ישוב

לאמונת חכמים. כי כשאין לו אמונת חכמים, זה בחינת הסתלקות החכמים, בחינת פלא. בבחינות (ישעיה כ"ט): "הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו", ודרשו חכמינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה, איכה א): שזה נאמר על סלוקן של חכמים. ותקונו של הפלאה הזאת, הינו של סלוקן של חכמים, תקונו, הפלאה של נדר, בבחינת (במדבר ו): "כי יפליא לנדר נדר". כי על ידי הנדר, הוא עולה לשרש שהחכמים משרשים שם, הינו בחינת 'פליאות חכמה' (ספר יצירה, ועין זהר בלק קצ"ג:), ויודע ומכיר מעלות החכמים, ועל ידי זה הוא שב ומאמין בהם. וזהו בחינת (ישעיה כ"ה): "אודה שמך כי עשית פלא", ועל ידי זה: "עצות מרחק אמונה אמן". הינו על ידי בחינת נדר, שהוא בחינות פלא, נתתקן אמונת חכמים, שעצתם מרחוק, בבחינת: "ממרחק תביא לחמה" (משלי ל"א). 'כי דברי תורה עניים במקומם ועשירים ממקום אחר' (ירושלמי ראש השנה פרק ראוהו בית דין), שהחכמים למדים דבריהם ממקומות רחוקים שבתורה, שזה נמסר להם לדרש התורה לכל חפציהם, בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. ומחיבין אנחנו להאמין לכל דבריהם, בבחינות: "לא תסור מן הדבר" וכו'. ויעקב הוא בחינות נדר, שהוא ראש לכל הנודרים, כמו שכתוב (בראשית כ"ח): "וידר יעקב נדר" (עיין ב"ר ויצא פ' ע'):

וזהו (שם מ"ט): "מידי אביר יעקב", בשביל לתקן ידי המלאך, הנקרא אביר. צריך להשתמש בנדר, שהוא בחינת יעקב כנ"ל. כי משם רועה אבן ישראל, הינו על ידי הנדר, נתתקן האמונה הנקרא רועה, בבחינת: "ורעה אמונה" (תהלים ל"ז). וכשנתתקן האמונה, נתתקן הידים, בבחינת: "לא תסור" כנ"ל:

ג וכשנתתקן הידים הנ"ל על ידי נדר כנ"ל, על ידי זה מתנוצצים בו אורות האבות. כי נדר זה בחינת אור יעקב, וידים, הם אברהם ויצחק, שהם ימין ושמאל. וזה בחינות (שם ע"ח): "נגד אבותם עשה פלא", הינו שעל ידי פלא הנ"ל, מתנוצצים בו אור האבות. וזהו סופי תבות של שמות האבות בקם, (כי סופי תבות של אברהם יצחק יעקב הם אותיות בקם) נוטריקון "בשמן קדשי משחתיו" (תהלים פ"ט), שהיא רמז בחינות נדר. כי כן כתיב בנדר יעקב, (בראשית כ"ח): "והאבן הזאת אשר" וכו'. וכתיב (שם ל"ה): "ויצק עליה שמן". הינו על ידי הנדר, מתנוצצים על האדם אור האבות:

ד ועל ידי האורות האלו, עולה ומתענג בענג שבת. בבחינות (ישעיה נ"ח): "אז תתענג על וכו' והרכבתיך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך". "במתי ארץ" - הם אברהם ויצחק שהם הידים, שהם זרועות עולם (דברים ל"ג). "והאכלתיך נחלת יעקב" - זה בחינות נדר הנ"ל. ועל ידי האבות עם האמונה הנ"ל, זוכה לענג שבת. בחינת שין בת,

שין זה בחינת אבות (הק' הזוהר דף ב: בראשית כ"ה). בת זה בחינות אמונה, בחינות 'בת היתה לאברהם' וכו', (בבא בתרא ט"ז: דרשו שם על פסוק: "וה' ברך את אברהם בכל" - 'בת היתה לו לאברהם ובכל שמה'). בחינת (משלי כ"ח): "איש אמונות רב ברכות":

ה ועגג שבת הזה, זה בחינת אכילה בקדשה. כי אכילת ימי החל, נהנה ממנה גם כן הסטרא אחרא. אבל מאכילת שבת, אין חלק לסטרא אחרא כלל וכלל. וזה שצוה אותנו על אכילת שבת, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "אכלוהו היום כי שבת היום לה'". כי אכילת שבת, נעשה קדשה ואלקות גמור, בלא תערבת סיגים כלל. ויכול לפעל באכילת שבת, מה שפועל בתענית, הינו להפיל אויביו לפניו, בזכות ענג שבת, כמו שפועל בצום. ועל שם זה נקרא שבת, כי בסגלתו "להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח):

ו כי על ידי הצום, אויביו נופלים לפניו. כי על ידי הכעס הבא מהכבד, בחינת: 'כבד כועס' (ברכות ס"א:), נתעורר המקטרג הגדול, שהוא עשו, "הוא אדום" (בראשית ל"ו) שאחיזתו בכבד (זהר פינחס רל"ד ותקון כ"א). והוא אדמוני (שם כה). שהוא בחינת כבד, שהוא מלא דם (עיין בכורות נה). ומן המקטרג העליון נתעוררים ונשתלשלים מקטרגים וצרים למטה על אדם הכועס, ושולטים עליו, ואינם יראים מלפניו. כי על ידי הכעס נדמה להם כבהמה, בבחינת (תהלים מ"ט): "נמשל כבהמות נדמו". כי עקר המורא שמתיראין מן האדם, בבחינת (בראשית ט): "ומוראכם וחתכם", אינו אלא על ידי הצלם אלקים שבפני האדם. ועל ידי הצלם, האדם הוא אדם. וכשסר צלם, אזי יוצא מגדר אדם לגדר בהמה, ואז סר מוראו (עיין שבת קנא). ועקר הצלם המאיר בפני האדם, היא חכמות הבורא, שנתן לאדם יתרון על הבהמה, היא המאירה בפני אדם, בבחינת: "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח). ועל ידי הכעס, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת (פסחים דף ס"ו:). ואז צלו סר, ופניו נופלים, בבחינת (בראשית ד): "למה חרה לך ולמה נפלו פניך". וכשאין לו פני אדם, אזי מוראו סר, כי נמשל כבהמות, וצריו מצרים לו. ועל ידי הצום והתענית הוא מתקן את פניו, ומחזיר לעצמו את חכמתו, שהיא צלמו המאיר בפניו. ואז הכל יראים ממנו, ואויביו נופלים לפניו. לפניו דיקא, כי עקר נפילתם, מחמת הפנים כנ"ל. וכל זה נעשה על ידי הצום, כי על ידי הצום, נכנע הכבד לפני המח. כי ביום שאדם אוכל, אז הכבד נזון תחלה, ואחר כך הוא שולח להמח. נמצא ביום האכילה, הגדלה והממשלה להכבד. וכשמתענה, אזי נזון המח תחלה, והמח שולח מזון אחר כך להכבד (עיין בשער תיקוני עונות להאריז"ל). נמצא ביום הצום, נכנע הכבד לפני המח, והגדלה והממשלה להמח. וזהו תקון למה שפגם בתחלה בהחכמה, שהיא המח, שהיא הצלם המאיר בפניו. ועכשו על ידי התענית, הוא מכניע את הכבד, ונותן הממשלה להמח.

וכשנכנע הכבד, שהוא ראש המקטרגים, אזי נכנעים כל האויבים האחוזים בהכבד: וזה אותיות צום נוטריקון וכתותי מפניו צריו (תהלים פ"ט), שעל ידי הצום, נכנע הכבד, ונתתקן מח החכמה, שהיא הצלם, ומאיר בפני אדם. ועל ידי הצלם שבפניו, על ידי זה: "וכתותי מפניו צריו", מפניו דיקא כנ"ל:

אבל כשזוכה לבחינת ענג שבת כנ"ל, אז אין צריך לצום (עיין אד"ז רפ"ח:). כי פועל באכילתו, מה שפעל על ידי הצום, הינו להשבית אויב. כי אכילת שבת, קדש היא, "וכל זר לא יאכל קדש" (ויקרא כ"ב). ואז נכנע הכבד, ואז נתבטל כחו, בבחינת (תרומה קל"ה:): וכל שולטני רגזין, שהם בחינת כבד כועס, כלהו ערקין ואתעברו*. ואז וכלא אהבה, בבחינת (שיר השירים ז): "אהבה בתענוגים", וכל זה מענג שבת הנ"ל:

*ונתגדל המח החכמה ומאיר בפניו, בבחינת ואנפהא נהירין בנהירו עלאה:

ז ודע, שלבטל ולהכניע האויבים, די הצום או אכילת שבת לבד. אבל לרב השלום, צריך גם להרבות בצדקה. כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב): 'מרבה צדקה מרבה שלום'. וזהו שאמרו (ברכות ו:): 'אגרא דתעניתא צדקתא', ואמרו (תענית ח:): 'שמש בשבת צדקה לעניים'. 'שמש', זה בחינת שלום, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (מכילתא ובספרי פרשת תצא ובירושלמי כתבות פ"ד): "וזרחה עליו השמש" - 'מה שמש הוא שלום לכל באי עולם וכו'. וזהו 'שמש', הינו השלום, אינו אלא על ידי צדקה לעניים:

ח ודע, שיש חלוק בין השלום של התענית של חל, ובין השלום של ענג שבת. הינו השלום של תענית אין לו בחינת דבור, בחינת (בראשית ל"ז): "ולא יכלו דברו לשלום". אבל על ידי ענג אכילת שבת, נשלם הדבור לשלום, בבחינת (תהלים קכ"ב): "למען אחי ורעי אדברה נא שלום". בחינת (ישעיה נ"ח): "ודבר דבר" הנאמר בשבת. כי הפה נשלם באור גדול, בשעת אכילת שבת. וזהו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (טעמי מצות לר"מ הבבלי וכן הובא בשל"ה במסכת פסחים): 'אין בין חמץ למצה אלא משהו'. 'חמץ', זהו בחינת תקון הכעס על ידי התענית כנ"ל, בחינת (ישעיה ס"ג): "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים". 'אדום', זה בחינת כבד הנ"ל. וחמץ זה בחינת הכנעתו, בחינת תענית, בחינת העדר אכילה, בחינת (שמות י"ב): "כל מחמצת לא תאכלו". 'לא תאכלו', זה בחינת תענית הנ"ל: מצה, זה בחינת אכילת ענג שבת, בחינת (ישעיה ס"ו): "למען תמצו והתענגתם" וכו'. וזהו: 'אין בין חמץ למצה' וכו', הינו אין בין התענית לבין אכילת ענג שבת הנ"ל, אין החלוק ביניהם, אלא משהו, נוטריקון והיה מעשה הצדקה שלום (ישעיה ל"ב). הינו כי אין דומה שלום של התענית, לשלום של שבת. כי זה אין לו פה, וזה יש לו פה. וזהו החלוק, שבחינת שלום שיש לו פה, הוא במעלה על שלום שאין לו פה, כמו

מעלת מדבר על חי. כי החיות הם חיים כמו בני אדם, אבל האדם יש לו מעלה שיש לו כח הדברי. וזהו החלוק בין חמץ למצה, שהחלוק בין חית להא. חמץ הוא בחית, זה בחינת שלום שאין לו פה, בחינת חי, בחינת (איוב ה): "וחית השדה השלמה לך". הינו בחינת שלום שאין לו פה, שאין לו כח הדברי, כמו חיות השדה. ומצה היא בהא, זה בחינת ה' מוצאות הפה, בחינת כח הדברי כנ"ל. וזה בחינת (בראשית מ"ז): "הא לכם זרע", בחינת (הושע י): "זרעו לכם לצדקה", בחינת: "מעשה הצדקה שלום" כנ"ל: וזהו, (משלי י"ח): "מדנים ישבית הגורל". 'גורל', זה בחינת ענג שבת. בחינת (דניאל י"ב): "ותנוח ותעמד לגורלך לקץ הימין", שאז יהיה כלו שבת. וזה: 'ותנוח', זהו בחינת (שמות כ): "וינח ביום השביעי". וגורל הזה, שהוא שבת, מבטל מדנים וצרים כנ"ל. ועוד יש לו כח, שבו נעשה בחינת פה כנ"ל. וזהו: "ובין עצומים יפריד", בין התעצמות והתחברות קנה החית לגג החית, הוא מפריד, ונעשה הא מחית, הינו בחינת פה כנ"ל:

וזהו ששאלו את רבי יוסי בן קסמא, אימתי בן דוד בא. והשיב להם, כשיפל זה השער וכו'. ועקר הדבר, שיפל שלשה פעמים, ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא. כי שער ארם, זה בחינת שער דסטרא אחרא. וכשיפל נפילה אחר נפילה, על ידי בחינת שהבאתי* כנ"ל, אז יבוא בן דוד, ויבנה שערי הקדשה. הינו, כשאין אמונות חכמים, ואין שומע להם, בבחינת (ישעיה כ"ט): "ולמוכיח בשער יקשון". על ידי זה באים לחלי עד אין מרפא כנ"ל, בבחינת (תהלים ק"ז): "ויגיעו עד שערי מות". אבל כשיש להם אמונה, אזי נפתחים להם שערי הקדשה, בבחינת (ישעיה כ"ו): "פתחו שערים וכו' שומר אמונים". "וכשזה קם זה נופל" (רש"י פ' תולדות ע"פ ולאם מלאם יאמץ) ואז נופל שער ארם פעם אחת: והקמת אמונה היא על ידי נדר, ואז נהיר בנהירו דאבהן כנ"ל. ואז נבנה פעם שניה שער דקדשה, בבחינת (תהלים כ"ד): "שאו שערים ראשיכם" כי האבות הן הראשים (עיין זוהר פנחס ר"ן"ג). בבחינת (שמות ו): "אלה ראשי בית אבותם". "וכשזה קם זה נופל", וזה בחינת נפילת פעם שנית שער של ארם: ועל ידי הארות האבות, זוכה לשבת, להשבית אויב, וזוכה לשלום כנ"ל. ואז נבנה פעם שלישי שער דקדשה, בבחינת (זכריה א): "ומשפט שלום שפטו בשעריכם". ובבחינת צדקה, "אל תדכא עני בשער" (משלי כ"ב). ומכניעים השונאים היונקים משער ארם, בבחינת (תהלים ס"ט): "ישיחו בי ישבי שער". כי נכנע כבד כועס, שהיא עשו אדום כנ"ל, שהוא כאדרת שער (בראשית כ"ה), וזהו נפילת פעם שלישי שער של ארם: (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה):

(שיך לעיל, אחר תבת על ידי בחינות שהבאתי* בכאן דלג רבנו, זכרונו לברכה, כמה תבות שהיו כתובים בלשונו שם, בכתיבתו הקדושה. וכשנתן לי להעתיק תורה זאת,

מחק בכונה כמה וכמה תבות מכתיבות ידו הקדוש, כדי שלא אעתיקם. וראיתי שהיה לו בזה כונה שלמה. וכן היה דרכו כמה פעמים, בכמה תורות, שהיה מדקדק מאד כשנתן תורתו להעתיקה, למחק שם כמה וכמה תבות שהיו מכרחים להענין מאד, ודלג באמצע, כי לא רצה שיתגלו אלו הדבורים. והמעין היטב באלו המקומות, יוכל להבין שחסר שם באמצע הענין. וגם בתורה הזאת יכולין לראות קצת, כי כתב וכשיפל וכו' על ידי בחינות שהבאתי. ואין זה דרך לשונו. אך כל זה היה אצלו כתוב הדור מבאר היטב. אך בכונה מדיקת דלג באמצע כי כל דבריו הקדושים היו בפלס ומשקל גדול, מה לגלות ומה שלא לגלות. ואפלו תבה אחת יתרה, היה מדקדק עליה שלא לדבר או שלא להעתיק. כפי מה שהיה יודע על פי השגתו העצומה, שאין צריכין לגלות זאת. ועין בסמוך בסימן נ"ח אות ט, מה שכתוב שם כי הגדלה של הכשרי הדור היא בחינת כלי אל התחדשות התורה בבחינת* ואלו וכו'. ושם נכר החסרון לעינים. ועתה על פי הנ"ל תבין הדבר, כי שם מחק כמה תבות באמצע התורה. וכן באותה התורה שבסימן נ"ח הנ"ל מחק מקדם גם כן כמה וכמה תבות וענינים, בשאר מקומות שאין נכר כל כך. וכן אחר כך בסימן נ"ט שם גם כן מחק באות ו' אחר וזה פרוש: בית והון וכו' שהאבות היו מגירים גרים וכו'. שם מחק כמה וכמה תבות. וכן בשאר מקומות באותה התורה וכן היה בכמה וכמה תורות שנתן להעתיקם כנ"ל. והדברים עתיקים.

שיך לאות א' וב' 'המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו' (שבת קי"ט:), כי כל הרפואות הם הרכבות, דהינו שלוקחים סם פלוני ועשב פלוני במדה ובמשקל כך וכך, וכן עשב אחר שמשקלו כך וכך, וכן שוקלין מכמה מינים, וכל עשב ועשב יש לו כח אחר, ומערבין אלו המינים ביחד, ועושין מהם הרכבה. וזאת ההרכבה, יש לה כח לרפאות החולאת נמצא. שעקר כח הרפואה על ידי ההרכבה, שנעשה לה כח אחר חדש על ידי הכח שקבלה מכל אלו העשבים שנתערבו. ובזה הכח של ההרכבה דוקא, מרפאין החולאת. ועל כן צריך רופא ממחה, שיודע לעשות ההרכבה. אבל מי שאינו ממחה, אף אם יקח העשבים שיש להם כח לרפאות, עם כל זה לא יפעל כלל, כי אין יודע איך להרכיבם.

כמו כן התורה שהיא רפואה לכל דבר, כמו שכתוב: "ולכל בשרו מרפא". אין מי שיודע אותה, כי אם חכמי הדור, כי נמסרה להם לדרשה בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. אבל מהתורה בעצמה אי אפשר לידע דבר, כי אם על פי חכמי הדור שהם מפרשים אותה. כי התורה עניה במקומה ועשירה במקום אחר, והחכמים מלקטין ומערבין ומרכיבין את התורה ודורשין אותה ממקום למקום בשלש עשרה מדות. והם גורעין

ומוסיפין ודורשין (בבא בתרא קי"א:), ואף שכתוב בהתורה כך, הם גורעים ממנה אות או תבה, ובמקום אחר מוסיפין, ובזה דורשין אותה, כפי מה שיודעין, כמו שנמסרה להם. ועל כן כשפוגם בכבוד תלמיד חכם, אין רפואה למכתו. כי עקר כח הרפואה שמקבלין מהתורה, אי אפשר לקבל כי אם על ידי חכמי הדור, כי להם נמסרה לדרש, והם יודעים להרכיב אותיות התורה כנ"ל, שזה עקר כח הרפואה כנ"ל, כי כל העשבים מקבלים כח מהתורה כמבאר לעיל. ועקר כחם לרפאות, הוא על ידי ההרכבה כנ"ל. על כן העקר תלוי בחכמי הדור, שעל ידי שהם יודעים לדרש את התורה, ולהרכיב אותיות התורה כנ"ל, על ידי זה מקבלין כח כל ההרכבות של כל העשבים, שמקבלים כח מהתורה: על כן העקר שיהיה לו אמונת חכמים, ולהזהר בכבודם, לירא מהם מאד. ואף אם נראה לו מהם דבר שאינו מפרש בהתורה כך לפי דעתו, ונדמה לו שהם עושים, חס ושלום, כנגד התורה, הוא צריך להאמין שבודאי הם עושים נכונה על פי התורה, כי התורה נמסרה להם. כגון שאנו רואים שמפרש בתורה: "ארבעים יכנו", (דברים כ"ה) והם אמרו: 'שלשים ותשע מלקות דוקא' (מכות כ"ב: עין שם). כי הם יודעים על פי הדרשות והמדות, כפי מה שנמסר להם, שצריך דוקא שלשים ותשע מלקות. על כן צריך להאמין בחכמים, ולהשליך שכלו ודעתו, רק לסמך עליהם, כי להם נמסרה התורה לדרשה כנ"ל:

נח

(לשון רבנו, זכרונו לברכה)

איתא בזהר בראשית (דף ל"ב:): תלת נפקין מחד. חד בתלת קימא. חד על בין תרין. תרין ינקין לחד. חד יניק לכמה סטרין:

א הינו כי באר וענן ומן, כלם חזרו בזכות משה. כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית ט): 'ואכחיד שלשת הרועים בירח אחד, וכי בירח אחד מתו. ותרצו, כי בהסתלקותם של אהרן ומרים נסתלקו ענן ובאר, וחזרו בזכות משה. וכשנסתלק משה בירח אדר, אזי נסתלקו באר וענן ומן, והוי כאלו מתו כל השלש בירח אחד'. וזהו: 'תלת נפקי מחד', הינו: 'באר וענן ומן', היו בשביל חד, בשביל משה:

ב ומשה היה נשמתו כלול משלשה אבות, והיה לו כח להמשיך אלו השלשה השפעות. "באר מים חיים" (בראשית כ"ו) זה בחינת אברהם, מימי החסד, ואברהם התחיל לחפר 'בארות'. ו'ענן' זה בחינת יצחק, בחינת: "חשך ענן וערפל" (דברים ד). בחינת (בראשית כ"ז): "ותכהין עיניו מראות". ו'מן' זה בחינת יעקב, בחינת (תהלים ע"ח): "לרעות ביעקב עמו". ומשה שהיה כלול מאבות, נאמר בו (שמות ב): "וישב משה על הבאר", וכתיב

בה (שם כ"ד): "ויבא משה בתוך הענן", וכתיב בה (שם ט"ז): "ויאמר משה אליהם הוא הלחם". 'הוא' דיקא, קאי על משה בעצמו, שבזכותו אכלו המן. ולעתיד בשעת התחיה, יקום משה כלול משלשה אבות כמקדם. בחינת (קהלת א): "מה שהיה הוא שיהיה", בחינת (דברים ל"א): "הנך שוכב עם אבותיך וקם", שיקום בתחיה כלול משלשתן; וזה: 'חד בתלת קימא':

ג ובכח שהיה כלול מאבות, היה לוחם כנגד עמלק, בבחינת (ויקרא כ"ו): "חרב נקמת נקם ברית" (עיין זוהר בשלח ס"ו). כי האבות הן ברית, בחינת (שם): "וזכרתי את בריתי יעקב" וכו'. ועמלק טמא בריתם, בבחינת (דברים כ"ה): "אשר קרך בדרך. וזהו: 'וחד על בין תרין' - זהו מלחמת עמלק, שנאמר בו (שמות י"ז): "ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד":

ד ובזה שהכניע קלפת עמלק ותקן הברית, זכה לבחינת (שמות ט"ז): "והיה לחם משנה על אשר ילקטו יום יום". ויוסף שזכה לברית, כתיב בה (בראשית מ"א): "וירכב אותו במרכבת המשנה", הינו משנה על אשר ילקטו יום יום, שעל ידי ברית זוכה לשפע כפולה: וזה: 'תרין ינקין לחד', שבחינת שבת מקבל מיוסף לחם משנה, הינו "משנה תורה להרמב"ם להרמב"ם להרמבם להרמב"ם להרמב"ם" (דברים יז). בחינת (משלי ח): "ואהיה שעשועים יום יום: ובחינת שבת, משפיע לשאר העולמות, בבחינת (ויקרא כ"ח): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". וזה: 'חד יניק לכמה סטרין':

ה וזהו, כי על ידי הדעת באים תלת הנ"ל, שהם: 'אכילה' 'ושתיה' 'ומלבושים', כי בו כלולים. בבחינת (משלי ט): "לכו לחמו בלחמי", בחינת 'אכילה', בחינת מן הכלול בדעת התורה: 'שתיה' כלול בדעת, בבחינת (ישעיה נ"ה): "הוי כל צמא לכו למים", שהיא באר, בחינת (משלי ה): "ונוזלים מתוך בארך": 'מלבושים', בבחינת (ישעיה ג): "שמלה לכה קצין תהיה לנו". בחינת ענן, בחינת לבוש, בחינת (איוב ל"ח): "בשומי ענן לבושו". וזהו: 'תלת נפקי מחד': ועקר קיומו של הדעת, על ידי האבות, שהם: 'חסד' 'גבורה' 'תפארת'. 'חסד', הינו בחינת אברהם. הינו שצריך ללמד חכמתו לאחרים, ולקרבם תחת כנפי השכינה. בבחינת (משלי ל"א): "ותורת חסד על לשונה", ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סכה מ"ט:): 'זה הלומד על מנת ללמדה', וזה בחינת (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו בחרן": 'גבורה', זה בחינת 'שמקדים יראת חטאו לחכמתו' (אבות פרק ג): 'תפארת' זהו שמדקדק איך להוציא חכמתו, שלא יהיו נבזים, בבחינת (קהלת י): "דברי פי חכם חן". וזהו: 'חד בתלת קימא': וכשהחכמה בקיומה ובשלמותה, אזי הוא בבחינת: 'חד על בין תרין'. שיכול ללחם מלחמות ה', בבחינת (שם ט): "טובה חכמה מכלי קרב". ואז

כשמכניע כל הצרים הרודפים אחר חלושי כח שבישראל, ומכניס אותם לעבודת השם יתברך, על ידי זה זוכה לחדש חדושין דאוריתא בשבת על חד תרין, בבחינת לחם משנה, בחינת משנה תורה להרמב"ם להרמב"ם להרמבם להרמב"ם להרמב"ם, בחינת: "מגלה עפה" (זכריה ה), בבחינת: 'תרין ינקין לחד' כנ"ל, בחינת: "חרב פיפיות" (תהלים קמ"ט). על ידי החרב נוקמת כנ"ל, זוכה לפי שנים, בחינת: "לחם משנה". ושבת משלח הארותיו לכל המדרגות, בבחינת: 'חד יניק לכמה סטרין', ומרפא רפואות הנפש ורפואות הגוף, בבחינת (שמות כ"א): "רק שבתו יתן ורפא ירפא", שתי רפואות, על ידי שבת:

ו וזה שהחכם משפיע "לחם משנה" הנ"ל, כי על ידי זכותו זכה גם כן לחלק חברו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (חגיגה ט"ו): 'זכה נוטל חלקו וחלק חברו'. וכשבא יום השבת, ונפשו נכללת בשבת, בבחינת: "כי בו שבת וינפש" (שמות ל"א), אזי נותן לחם משנה ליום השבת כנ"ל:

ז ועל ידי הארת שבת, נתעורר העולם לתשובה מאהבה. כי שבת בחינת תשובה, בחינת (דברים ל): "ושבת עד ה' אלקיך". והתשובה היא מאהבה, בחינת: "אהבה בתענוגים" (שיר השירים ז). כי אהבה בא מתענוג שבת, בחינת (ישעיה נ"ח): "וקראת לשבת ענג". ותשובה מאהבה, זה בחינת: "לחם משנה", כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה: 'כאן מאהבה כאן מיראה' (סוטה ל"א איתא שם גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור). על ידי תשובה מאהבה, עושה חסד לשני אלפים:

ח ואז כל הכשרים שבדור נתרפאים, בבחינת (ישעיה ו): "ושב ורפא לו". כי קדם סבלו יסורים, בבחינת (שם נ"ג): "אכן חלינו הוא נשא". גם נעשים מכבדים בעיני הבריות, בבחינת (שיר השירים ז): "מה יפית ומה נעמת", על ידי אהבה בתענוגים כנ"ל, כי מקדם היו בבחינת (ישעיה נ"ג): "לא תואר ולא הדר לו":

ט וכשהכשרי דור נתיפים ונתכבדים בעיני כל, אזי כל אחד לפי כשרותו, יכול להבין שכבר השפיע חכם הדור ביום השבת "לחם משנה" הנ"ל. כי כל אחד ואחד לפי כשרותו, כן מקבל יפי והדר ונתגדל כן בעיני הבריות. והיפי והגדלה היא ציון וסימן ורשימה על משנה תורה להרמב"ם להרמב"ם להרמבם להרמב"ם להרמב"ם הנ"ל, בבחינת (תהלים מ"ח): "הר ציון ירכתי צפון". 'הר', זה בחינת גדלה, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ק"ז): על "נודי הרכם צפור" - 'זה מלכות וגדלה'. שהגדלה הוא ציון וסימן "על ירכתי צפון", "על חמוקי ירכיך" (ש"ה ז) 'תורה הצפונה' (עיין סוכה מט). וזהו (ישעיה נ"ח): "אם תשוב משבת רגלך", על ידי תשובה הבאה מבחינת שבת, נמשך ירכתי צפון

וזהו 'רגלך': וכל אחד לפי כשרותו, כן נתצין ונתסמן אצלו, כדי לקבל אחר כך בתוך הציונים של הגדלה, את ירכתי צפון הנ"ל. כי הגדלה של הכשרי דור, היא בחינת כלי אל התחדשות התורה. בבחינת* (עיין לעיל אחר המאמר בסי' נ"ח בד"ה שייך לעיל):
י ואלו הכשרי הדור, צריך להם להתבונן מאד בההוד והדר והגדלה הבאה להם, שלא יכשלו בגאוה. כי לפעמים כשהדור אינם שומרים את פיהם, אזי אין יכלת בידם לקבל בחינת שבת הנ"ל. כי שבת תלוי בשמירת הדבור. בבחינת: "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל (שבת קי"ג:). ואז כשאינם שומרים את פיהם, אזי אף על פי שפקחי הדור משפיעים את השבת, את התשובה הנ"ל, נתקלקל אצלם הארת התשובה. ואז נתקלקל ההוד והדר והגדלה הבאה לכשרי הדור, ונתגאים. וזהו בחינת (תהלים נ"ט): "חטאת פימו דבר שפתימו וילכדו בגאונם". על ידי חטא הדבור, נלכדים בעון גאוה. וזהו גלות השכינה, הינו הגדלה, שהוא בחינת מלכות, בחינת שכינה, נפגם ונעשה גאוה: וזהו פרוש (שבת ל"א): 'מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות מפני שאין להם חיות פקחות'. 'בבליים', הינו הדור הפוגמים בהדבור בחינת (בראשית י"א): "כי שם בלל ה' שפת כל
הארץ". 'וראשיהם', הן כשרי הדור. סגלגלות,הינו סגל גלות. 'סגל', זה בחינת ההוד והמלכות, בחינת "סגלת מלכים" (קהלת ב), גלות השכינה כנ"ל, שנפגם אצלם ההוד, ונלכדים בגאות: וזה שהשיב להם: 'מפני שאין להם חיות פקחות'. 'חיות', זה בחינת שבת הנ"ל, בחינת: 'טועמיה חיים זכו', בחינת תשובה הנ"ל, בחינת (יחזקאל י"ח): "שובו וחיו", בחינת רפואה, כמו שכתוב (ישעיה ל"ח): "ותחלימני ותחייני". שאין מקבלין חיות, בחינת שבת הנ"ל, מפקחי הדור, מחכמי הדור הנ"ל, מבחינת משה הנ"ל. כי אי אפשר להם לקבל שבת, בחינת תשובה, מחכם הנ"ל, אלא על ידי שמירת הדבור כנ"ל. אבל הדור שהם בחינת בבליים כנ"ל, שאין מקבלין חיות שבת כנ"ל. על ידי זה, 'ראשיהם', שהם כשרי הדור, 'סגל גלות'. ההוד והגדלה אצלם בגלות, הינו שנפגם בחינת מלכות. וזהו גלות השכינה, שנופלים בגדלות, חס ושלום:

נט

א מי שמשתדל תמיד לקרב בני אדם לעבודת השם יתברך, צריך לשמר את עצמו שלא יתאחזו בו הקלפות והרע של אלו בני אדם. כי זה האיש המשתדל לקרב ולעשות נפשות, בבחינת (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו בחרן", הוא בונה בחינת 'היכל הקדש'. 'קדש', זה בחינת (ישעיה ד): "והנותר בירושלים קדוש יאמר לו", הינו זה שבני אדם

נשארים דבוקים ביראה שלמה (עיין ב"ר פ' נ"ו ובמדב"ר פ' ב' ע"פ נאוה כירושלים) על ידו. אף על פי שיש כמה וכמה שנפלו מקדשתם, אף על פי כן מאלו שנשארו ביראה שלם, על ידי זה "קדוש יאמר לו", וזה בחינת 'קדש'. ו'היכל', זה בחינת הכבוד שנתכבד השם יתברך. כמובא בזהר (יתרו דף ס"ט.) 'כד אתי יתרו, כדין אתיקר שמא דקדשא בריך הוא'. וזה בחינת (תהלים צ"ו): "ספרו בגוים את כבודו", שעל ידי שמקרבים את עצמן לעבודת השם יתברך אלו הרחוקים, זהו כבודו יתברך שמו. והכבוד זהו בחינת 'היכל', בבחינת (שם כ"ט): "ובהיכלו כלו אומר כבוד". ו'היכל הקדש' הזה, מושך את עצמו תמיד לשרשו, הינו ללבו של עושהו, כי שם שרשו. כי מחמת הדברים שיצאו מעמק לבו של האיש הכשר, נכנסו בלבם, וחזרו להשם יתברך. והיכל הקדש הזה, שורה ומלביש את הרוח החיוני שבלב האיש הכשר. כי הרוח הוא בלב. בבחינת (יחזקאל י"ח) ל"ו): "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה". ו'היכל הקדש' יונק חיותו מהרוח הזה, בבחינת (משלי כ"ט): "ושפל רוח יתמך כבוד". ועקר הלבשתו לרגלי הרוח, בבחינת (ישעיה מ"ב): "ורוח להלכים בה". כי ברוח הזה יש קומה שלמה, כי מבחינת רגלין, נתעורר להישיר את בני אדם לעבודת השם יתברך, בבחינת (שם מ): "ישרו בערבה מסלה לאלקינו". 'מסלה' דיקא, שהוא מקום הרגלין. וזהו בחינת (תהלים פ"ד): "מסלות בלבבם", שעל ידי מסלות שבלבבם, נתעורר להישיר את בני אדם השוכנים בערבה ובחשך, להישיר להם דרך לעבודת השם יתברך. ומחמת שהיכל הנ"ל נעשה מהנפשות אשר היו רחוקים עד הנה, ויש קלפות רבות השוכנים סביבם, בבחינת (יחזקאל ה): "זאת ירושלים שמתיה בתוך הגוים". ואפשר עכשו כשמלביש ההיכל את הלב כנ"ל, אפשר שיתאחזו, חס ושלום, החיצונים, ביצר מחשבות לבו של הכשר הזה. עצה על זה, שיזמין מלאכי לבו, שהוא בחינת התלהבות הלב. שההתלהבות הוא בחינת מלאכים, בבחינת (שמות ג): "וירא אליו מלאך ה' בלבת אש", ואש הזה הוא שורף אותם. ואז גם היכל הקדש מקבל כח האש, ושורף את הקלפות גם מלהתאחז בו, בבחינת (שם כ"ד): "וכבוד ה' כאש אכלת":

ב ואש המלאך הזה, נעשה מבחינת משפט. שמכלכל דבריו במשפט, שאדם שופט את עצמו. וזהו בחינת (ישעיה ס"ו): "כי באש ה' נשפט". והמשפט הוא בלב, בבחינת (שמות כ"ח): "ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו תמיד". ואז יוצא לאור משפט, הינו שנתלהב הלב, ויושב על כסא. בבחינת (תהלים ט): "כונן למשפט כסאו", שהוא בחינת כבוד הנ"ל בבחינת (ירמיה י"ז): "כסא כבוד". וזהו בחינת (תהלים י"ז) "תמוך אשורי במעגלותיך". 'אשורי', זה בחינת רגלין הנ"ל. 'במעגלותיך', זה בחינת כסא כבוד, בחינת

(מלכים א י): "וראש עגל לכסא מאחריו", הינו שהכבוד מלביש את הלב כנ"ל. וזהו בחינת (ישעיה א): "קריה נאמנה מלאתי משפט". 'קריה' זה בחינת ירושלים עיר הקדש הנ"ל, מלביש את משפט הנ"ל: וזהו בחינת (ירמיה ג): "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' ונקוו אליה כל הגוים לשם ה' ולא ילכו עוד אחרי שרירות לבם הרע". כי אש המלאכים שבלב הנ"ל, יכניע את לבם הרע:

ג וזהו בחינת שמירת שבת, כמובא בזהר (בהקדמה דף ה:): "את שבתותי תשמרו" 'שבתותי - דא עגולא ורבוע דלגו'. 'עגולא', בחינת כסא כבוד הנ"ל, בחינת: "וראש עגל לכסא". 'ורבוע', דא משפט, בבחינת (שמות כ"ח): "רבוע יהיה כפול" הנאמר בחשן המשפט. כי בחל, השכינה מבררת ברורים, ובשבת היא שובתת. ולעתיד שיתבטל כל הרע, בבחינת: "ולא ילכו עוד בשרירות לבם הרע", אזי יהיה יום שכלו שבת. כן על ידי עגולא ורבוע הנ"ל, שעל ידם נתבטל הרע כנ"ל, על ידי זה נתהוה בחינת שבתותי, בחינת עגולא ורבוע:

ד וזהו בחינת: 'בטול האסור בששים'. 'ששים', זה בחינת 'עגולא', בחינת סמ"ך, שהיא עגולא. בחינת כסא כבוד, בחינת (איוב ל"ו): "ואת מלכים לכסא", בחינת (שיר השירים ו): "ששים המה מלכות". והאסור שהיא הקלפה, נתבטל על ידי כסאות למשפט ואין זוכר אלא עגולא, כי זה באתגליא, ורבוע מכסה בעגולא ועקר הכח של הסמ"ך, אינה אלא מרבוע, הינו מהמ"ם, בבחינת (דברים כ"ה): "ארבעים יכנו". כי הסמ"ך מקבלת מהמ"ם, שהיא כסאות למשפט: וזה פרוש (שבת ק"ד): 'מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים'. 'מ"ם', זה רבוע, ו'סמ"ך' זה עגולא הנ"ל. שבלוחות הלב, כמו שכתוב (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". 'בנס עומדין', 'בנס', זה בחינת שבת, בחינת (שמות ל"א): "אות היא לעולם":

ה וזהו (ישעיה נ"ו): "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות". 'יד ושם' דיקא, בזכות שמירת שבתותי הנ"ל, הינו עגולא ורבוע הנ"ל. 'יד', בחינת רבוע, בחינת משפט הנ"ל, בבחינת (דברים ל"ב): "ותאחז במשפט ידי". 'שם' זה בחינת עגולא, בבחינת (תהלים כ"ג): "ינחני במעגלי צדק למען שמו": ו'יד', הינו שיהיה לו כח להעמיד תלמידים הגונים, ולהמשיך בהם רוח חכמה, כמו שכתוב (דברים ל"ד): "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו". וכח הזה יהיה לו מבית ה', שמעין החכמה יוצא מבית ה' (יואל ד), "כי בחכמה יבנה בית" (משלי כ"ד): 'ושם', הינו שיזכה לשם טוב, שכל הנפשות יתאוו תאוה להיות נשרשים בשמו. כי השם הוא הנפש, בבחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו". ויתאוו להיות נשרשים בנפשו,

בבחינת (ישעיה כ"ו): "לשמך ולזכרך תאות נפש". ולשם הזה יזכו, מחמת בחינת חומה. וזה בחינת 'חומה', בחינת מאריך אף, שיכבש כעסו. כי עשירות וכבישת כעס בחינה אחת, ונקראים חומה. כי מי שהוא מקלקל חומה של עשירות, ולוקח לעצמו כעס וחמה, ומחומה עושה חמה כי שניהם מסטרא דשמאלא, כמו שכתוב (ירמיה א): "מצפון תפתח הרעה" וכתיב (איוב ל"ז): "מצפון זהב יאתה". ועשירות היא חומה, כמו שכתוב (משלי י"ח): "הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה במשכתו". ובכעס כתיב, (שם כ"ה): "עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו". וכשנמשך לאיש עשירות, אזי יש לו חומה, והחומה של עשירות מעצור לכעסו. ולפעמים כשמתגבר בכעסו, ומקלקל החומה של עשירות, נמצא שהכעס מזיק לעשירות. וכשהיצר מסית לאדם שיכעוס, ידע שבזאת השעה ישפיעו לו מלמעלה איזה סך ממון, והיצר רוצה לקלקל זאת ההשפעה. ועקר שמירת השם, שמירת הנפש, אינו אלא שישמר מכעס. כי הכעס פוגם בנפשו, בבחינת (איוב י"ח): "טורף נפשו באפו". אבל כששומר את עצמו מכעס ומגדיל החומה של עשירות, ובזה מגדיל נפשו ושמו, אזי כל הנפשות תאבים להכלל בנפשו. כי כל הנפשות שרשם בעשירות, בבחינת (דברים כ"ד): "ואליו הוא נושא את נפשו". בשביל זה, 'הגוזל ממון ישראל כאלו גוזל את נפשו' (בבא קמא קי"ט), בבחינת (משלי כ"ב): "וקבע את קבעיהם נפש". בשביל זה הכל תאבים לקרב את עצמו לעשיר, כי שם שרש נפשם. נמצא זה שזכה להעמיד תלמידים חכמים, וזכה שיכללו בנפשו נפשות של רבים, בודאי זה טוב מבנים ובנות. כי בנים ובנות הם מעטים, ואלו הם מרבים. וכלם מקבלים חיות ממנו, וכאלו ילדם: וזה פרוש (בראשית י"ב): "ואברכך ואגדלה שמך", ופרש רש"י: 'ואברכך - בממון'. כי עקר גדול השם והנפש, הוא על ידי עשירות כנ"ל: וכל זה נעשה על ידי כסא ומשפט הנ"ל, כי על ידי שמכלכל דבריו במשפט, על ידי זה יכול ללמד לתלמידים חכמתו, ולא יזיק להם. כי עקר הלמוד תלוי בזה, שיכלכל דבריו במשפט (תהלים קי"ב). כמו שכתוב (אבות פרק א): 'חכמים הזהרו בדבריכם וכו', וישתו התלמידים הבאים וכו'. ועל ידי הכבוד שנתגדל, על ידי זה נתגדל נפש המגדל את הכבוד. כי הנפש בכבוד, בבחינת (בראשית מ"ט): "בסדם אל תבא נפשי" וכו'. וכשנתגדל שמו ונפשו, על ידי זה כל הנפשות תאבים להכלל בנפשו ובשמו הנ"ל: וזה פרוש: (משלי י"ט): "בית והון נחלת אבות". 'בית והון', זה בחינת: "בביתי ובחומותי" וכו'. זה הכח מקבל מאבות, שהאבות היו מגירים גרים, כמו שכתוב גבי אברהם (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו", וכתיב (שם ל"א): "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", ואיתא במדרש (בראשית פרשה פ"ד): 'מלמד

שיצחק גיר גרים', וזה: "מגורי אביו". וכתוב ביעקב (שם ל"ה): "ויאמר יעקב אל ביתו ולאשר עמו", הינו הגרים, "הסירו את אלקי הנכר":

ו ודע, שיש כמה רשעים שאסור לקרבם תחת כנפי עבודתו, כי הם מורידים את המקרבם ממדרגתו. כמו שמצינו גבי משה, שקרב את הערב רב, ואחר כך על ידי זה אמר לו הקדוש ברוך הוא: "לך רד כי שחת עמך" (שמות ל"ב). ואין כח במשפט הנ"ל, להכניע הרע שלהם. וכשאין משפט, אזי בא קלקול גדול, הן במלאכים הנעשים על ידי משפט הנ"ל, הן בעגולא ורבוע הנ"ל: וזה פרוש, (שבת ל"א): 'מפני מה עיניהם של תרמודיים טרוטות'. 'תרמוד', זה בחינת רשעים שאין מקבלין גרים מהם (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה יבמות ט"ז 'אין מקבלין גרים מן התרמודיין'). וכל המקרבם, עיניהם 'טרוטות'. זה בחינת קלקול שבת, 'שין', תלת גונא דעינא. 'בת', בת עין (תקונא שבעין). בחינת קלקול החומה ובית הנ"ל, שהם בחינת עינים. כי עין על שם החכמה נאמר, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם" (כמו שפרש"י שם). ועל הנפש נאמר, (קהלת ו): "טוב מראה עינים מהלך נפש". וזה בחינת פגם הכעס בחינת (תהלים ו): "עששה מכעס עיני" וזה בחינת עשירות, בחינת (קהלת ה): "ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליו כי אם ראות עיניו". ושאלו את הלל הנשיא: 'מפני מה עיניהם טרוטות'. הינו מקלקלין כל הבחינות עינין הנ"ל, כשמקרבין את שאינן ראויין לקרבן, כגון 'התרמודיים' והשיב הלל: 'מפני שדרין בין החולות'. הינו שאלו הרשעים, הצלחתן כל כך חזק, עד שאין יכלת בכח המשפט להכניע רשעתן. וזה (תהלים י): "יחילו דרכיו בכל עת מרום משפטיך מנגדו". וזה: 'בין החולות', בחינת 'יחילו', בחינת הצלחתן, עד שאין משפט כנגדם. וזה ידוע שצריך משפט כנ"ל, ומחמת שמרום משפט מנגדם, על ידי זה בחינת העינין בקלקול.

(עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה)

(תלת נפקין מחד שבסימן נ"ח, וזאת התורה של היכל הקדש, שניהם נאמרו כאחד, בתורה אחת, על פסוק: "אשרי העם ידעי תרועה". אך אחר כך כשכתבם חלקם לשני תורות. וכשקבלתי מאתו תורות אלו בכתב, אמר לי חלקתים לשנים. והבנתי שהיה לו כונה בזה, וה' יודע כונתו:)

ס

האדרא רבא קדישא (נשא דף קכ"ח):

פתח רבי שמעון ואמר, עת לעשות לה'. אמאי עת לעשות לה', משום דהפרו תורתך. מאי הפרו תורתך, תורה דלעלא דאיהי מתבטלא אי לא יתעבד בתקוני דא. ולעתיק יומין אתמר. כתיב: "אשריך ישראל מי כמוך", וכתיב: "מי כמוך באלים ה'". קרא לרבי אלעזר ברה אותבה קמה, ולרבי אבא מסטרא אחרא, ואמר: אנן כללא דכלא. עד כאן אתתקנו קימין. אשתיקו, שמעו קלא, וארכבתן דא לדא נקשן. מאי קלא, קלא דכנופיא עלאה דמתכנפי:

א

דע שיש שבילי התורה, שיש בהם התבוננות גדול מאד. שאי אפשר לבוא להתבוננות הזאת, כי אם על ידי עשירות. כמו שבפשטי אוריתא 'אם אין קמח אין תורה' (אבות פרק ג), וצריך שיהיה לו על כל פנים פרנסה. כמו כן להתבוננות הזאת, שהוא גדול מאד, צריך שיהיה לו עשירות גדול מאד. שיהיה לו הון רב, ולא תחסר כל בה. כי צריך כל הון דעלמא, להתבוננות הזאת. ובני יששכר שהיה להם זאת ההתבוננות, בבחינת (דברי הימים א י"ב): "ומבני יששכר יודעי בינה", לא זכו לזה, כי אם על ידי עשירות, בחינת (בראשית מ"ט): "יששכר חמור גרם", ותרגומו: 'עתיר בנכסין'. ועל כן משה וכל הנביאים היה להם עשירות גדול מאד, כדי לבוא על ידו להתבוננות הזאת. ומחמת שיש בהתורה התבוננות הזאת, על כן נקראת התורה הון (עיין עירובין נ"ד:): וכן כל מי שעבר דרך ידם התורה, היה להם עשירות גדול מאד. דהינו משה רבנו שהביא התורה לישראל, היה עשיר גדול כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עיין נדרים לח). וכן רבי שסדר וחתם המשניות, וכן רב אשי שהיה חתימת התלמוד, וסדר את כל התלמוד, שגם כן היו עשירים גדולים מאד כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (גטין נ"ט ועין בבא מציעא פ"ה). כי מחמת שתקנו וסדרו את כל התורה שבעל פה, ועבר דרך ידם התורה, על כן היו גם כן עשירים כנ"ל, כי צריך עשירות גדול להתבוננות הנ"ל. וזה בחינת (שמות ל"ד): "פסל לך", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי שקלים פ"ה ונדרים ל"ח): 'הפסלת יהיו שלך וכו'. כי כמו שבפשטי התורה, קדם שמחדשין איזה פשט, צריך לומר מקדם הקדמות. ואחר כך משליכין ההקדמות, ובאים אל המכון. כי העקר הוא המכון, וכל הדברים וההקדמות שמקדם, הם בחינת פסלת, שננסרין ונפסלין סביב המכון. כמו כן בהתבוננות התורה, צריך לילך מקדם, ולסבב בכמה סבובים, עד שבאים אל המכון. והעקר הוא המכון, וכל אלו הסבובים, הם בחינת פסלת, והם בחינת עשירות, שעל ידו באים אל ההתבוננות. וזה בחינת: "פסל לך" - 'הפסלת יהיה שלך', משם נתעשר משה. כי זה הפסלת של לוחות, הם בחינת הסבובים, שננסרין ונפסלין סביב סביב ההתבוננות.

והם בחינת עשירות כנ"ל, שעל ידו באים אל ההתבוננות כנ"ל. וזה אותיות ממון, ראשי תבות משם נתעשר משה. והוי"ו הוא בחינת הלוחות, שמשם נתעשר משה, כי הלוחות ארכן ו' ורחבן ו' וכו' כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בבא בתרא י"ד):

ב

ולבוא לעשירות הזאת, הוא על ידי בחינת תקוני עתיק. בחינת אריכות ימים, בחינת זקן. כי צריך אריכות ימים, כדי לקבל בתוכו את העשירות של ההתבוננות: ואריכות ימים, הינו שצריך שיראה להאריך ולהגדיל ימיו. כי כל יום ויום ממקום שמתחיל אצל כל אחד, בודאי בתחלה הוא קצר. הינו שבתחלת היום, קשה עליו מאד העבודה שצריך לעשות באותו היום, כגון להתפלל וללמד וכיוצא. ועל כן היום בתחלתו הוא קצר, כי צריך להתחיל מעט מעט, ואחר כך מתרחב והולך בעבודתו. וצריך האדם לראות להגדילה ולהרחיבה ולהאריך כל שעה ושעה שבא אחר כך, להגדיל ולהרחיב בתוספות קדשה. וכן כשבא יום השני, יהיה הולך ומתרחב בתוספות קדשה יתרה. וכן בכל פעם ופעם יהיו ימיו מתרחבין בתוספות קדשה, וזה בחינת אריכות ימים: ואברהם שזכה לבחינת זקן בחינת אריכות ימים על ידי זה זכה לעשירות בחינת (בראשית כ"ד): ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל: וזה בחינת (תהלים קי"ט): מזקנים אתבונן שעל ידי בחינת זקן הנ"ל בא להתבוננות שהוא בא על ידי עשירות, שנמשך לתוך אריכות ימים, שהוא בחינת זקן כנ"ל:

ג

ובחינת זקן, דהינו להרחיב ולהאריך ימיו בתוספות קדשה בכל פעם כנ"ל. הוא על ידי יראה, שהיראה מביאה תוספות קדשה בכל יום ויום. שעל ידי זה נתארכין ונתרחבין הימים, בבחינת (משלי י) "יראת ה' תוסיף ימים". וזה בחינת (ישעיה ל"ג): "יראת ה' היא אוצרו", בחינת (ברכות ס"א): 'עשאה כאוצר', שהוא קצר מלמעלה ורחב מלמטה. כי התחלת הימים הם קצרים, ואחר כך מתרחבין והולכין, בתוספות קדשה, על ידי היראה כנ"ל. נמצא שזוכין על ידי היראה, לאריכות ימים, שהם בחינת זקן, בחינת תקוני עתיק, שעל ידי זה זוכין לעשירות. כי היראה שומרת מההפך של עשירות, דהינו עניות, שבא על ידי בחינת: "שקר החן והבל היפי". כי יש כמה מיני חן של שקר, שעושים בעמידה, ובאכילה, ובדבורו עם אנשים, וכן בשאר דברים, ולכל דבר יש חן אחר מיחד. וכל אלו החנות של שקר, הם באים על ידי הבל היפי, בבחינת: "שקר החן והבל היפי". דהינו, מי שאינו נשמר מיפי הנשים, על ידי זה יש לו תאוות של אלו החנות של שקר. ויראה הוא הפך מזה, כמו שכתוב (משלי ל"א): "שקר החן והבל היפי, אשה יראת ה' היא

תתהלל". ועל כן אברהם ויצחק, כשבאו למקומות שלא היו שם יראות. ותכף כשרצו לכנס לשם, הרגישו זאת, על ידי שהתחילו להרגיש לפי ערך גדל קדשתם, יפי הנשים, ועל כן הרגישו שאין שם יראה, ועל כן אסרו על עצמן זווג נשותיהן כאחותו, כמו שכתוב (בראשית כ): "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה" וכו'. ואחר כך תקן אברהם זאת, והמשיך אריכות ימים, כמו שכתוב (שם כ"א): "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים", בחינת: "יראת ה' תוסיף ימים" כנ"ל. ואחר כך קלקלו הפלשתים כל התקונים שתקן אברהם, בחינת (שם כ"ו): "וכל הבארות וכו' סתמום פלשתים". ועל כן כשבא יצחק לשם, הצרך גם כן לאסר זווגו כאחותו כנ"ל. עד אשר המשיך שם אריכות ימים, שהיא בחינת יראה, שמצלת מזה כנ"ל. ואז התרה לו כמו שכתוב (שם): "ויהי כאשר ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך" וכו'. ועל ידי זה שהמשיך אריכות ימים, זכה שם לעשירות, כמו שכתוב (שם): "ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים" וכו' כנ"ל. כי מי שאין לו יראה, ואינו נשמר מבחינת: "הבל היפי". על ידי זה בא לעניות, כמו שכתוב (משלי ו): "אל תחמד יפיה בלבבך, כי בעד אשה זונה עד ככר לחם". כי עשירות והבל היפי, הם שני הפכים. כי עשירות, הוא מאריכות הנשימה. ויפי, הוא מהפסק הנשימה. כי בשעת יציאת הטפה זרעיות, אזי צריך להיות הפסק הנשימה, משני טעמים. א' כדי שלא יתקרר הטפה על ידי הנשימה, שהוא אויר הקר, שמקבל בכל רגע מבחוץ. כי צריכה לצאת בחמימות, כדי שתהיה ראוי להולדה. והב' כי מחמת שעוסק כח הדוחה להוציא ולדחות הטפה, על כן הוא בהכרח הפסק הנשימה. כי הנשימה הוא מוציא רוח ומכניס רוח, ומחמת שעוסק כח הדוחה לדחות הטפה, אי אפשר להוציא הרוח, ועל כן הוא הפסק הנשימה. וזה הרוח וההבל שנכנס מקדם ונשאר שם, הוא מתלבש בהכח הדוחה, ועל ידו יוצאה הטפה לחוץ. וכפי זכות וצחות ההבל, כן הולד מלבן ומזרז. כי אם ההבל זך ונקי, אזי הטפה שיוצאת שמלבש שם ההבל הזה, היא גם כן צחה ונקיה, ואזי הולד גם כן מלבן ומזרז. ואם יש עכירות בתוך ההבל, אזי נתעכר הטפה גם כן. וזה בחינת (תהלים קמ"ד): "אדם להבל דמה", כי כפי ההבל, כן התהוות הולד. וזה בחינת (שם ס"ב): "אך הבל בני אדם", כי ההבל הוא מלבן ומזרז הולד כנ"ל. וזה בחינת: "הבל היפי", כי היפי הוא כפי ההבל כנ"ל. נמצא שהבל היפי, הוא מהפסק הנשימה: ועל כן מי שחומד יפי הנשים, נמצא שמקבל בחינת הפסק הנשימה. ועל כן הוא בהפך מעשירות שהוא בחינת אריכות הנשימה כי כל מיני עשירות, דהינו כל מיני דגן, וכל האילנות ועשבים, וכל מיני מתכות, הם רק על ידי גשמים. וכן כל האוצרות הם על ידי גשמים, כמו שכתוב (דברים כ"ח): "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב לתת מטר

ארצך" וכו'. והגשמים הם מבחינת הנשימה, שמכניסין ומקבלין אויר מן החוץ, כמו שכתוב (איוב ל"ז): "מנשמת אל יתן קרח ורחב מים במוצק". וזה בחינת (משלי י"ח): "הון עשיר קרית עזו", הינו שהעשירות הוא על ידי בחינת הנשימה, שהוא אויר הקר שמקבלין בכל רגע מן החוץ כנ"ל. וזהו 'קרית עזו', בחינת: "גשם מטרות עזו" (איוב ל"ז): וזה שכתוב (ירמיה י"ד): "היש בהבלי הגוים מגשמים", כי 'בהבלי הגוים', שהם בחינת הפסק הנשימה, בחינת 'הבל היפי' הנ"ל, אין שם בחינת גשמים, כי גשמים הם רק על ידי הנשימה כנ"ל: וזה בחינת (משלי י"ג): "הון מהבל ימעט", על ידי הבל הנ"ל, נתמעט ההון: וזה בחינת (שם י"ז): "וקר רוח איש תבונה", על ידי קר רוח, שהוא רוח הקר של הנשימה, על ידי זה זוכין להתבוננות הנ"ל, שבא על ידי עשירות כנ"ל: וזה בחינת (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם", כי עקר ההתבוננות על ידי הנשימה, בחינת קר רוח כנ"ל. כי עקר תקון השכל, הוא על ידי הנשימה. כי עקר השכל שיהיה על תקונו, שיוכל להתבונן, הוא על ידי השמנים שבגוף. כי השכל הוא כמו נר הדולק, כי הוא דולק על ידי השמנים שנמשכין אליו, והם כמו שמן שנמשך אל פתילה הדולקת. וכשאין שמנים בגוף, אין השכל יכול לדלק בהתבוננות. ומזה באים משגעים, על ידי שנתיבשין לחות הגוף. ועל ידי זה נתקלקל המח, על ידי שאין לו שמנים לדלק. וכל הלחות והשמנים שבגוף, הם על ידי הנשימה. כי 'אלמלא כנפי ראה דנשבין על לבא, הוי לבא אוקד כל גופא' (תקון י"ג דף כ"ז:). נמצא שעקר קיום שמנונית ולחות שבגוף. הוא על ידי הנשימה. שמקבלת הראה רוח קר מבחוץ לקרר הלב, ועל ידי זה קיום השכל שיוכל לדלק בהתבוננות כנ"ל. וזה בחינת (משלי כ): "נר ה' נשמת אדם", שעקר קיום ותקון נר ה', שהוא השכל, הוא על ידי הנשימה כנ"ל. נמצא שעל ידי יראה זוכין לאריכות ימים, שעל ידי זה נמשך העשירות, שעל ידו באים להתבוננות כנ"ל:

ד

ושלמות היראה, היא בבחינת שלש קוין. בחינת 'מורא שמים', 'ומורא רבך', 'ומורא אב ואם'. וכשיש חכם הדור שזוכה לתלמידים הגונים, ולבנים הגונים, אזי היראה בשלמות. כי יראת החכם והרב שבדור, הוא בחינת 'מורא שמים'. והתלמידים, יש להם יראת הרב, בחינת 'מורא רבך'. והבנים, יש להם 'מורא אב ואם'. שעל ידי שלש יראות אלו, היראה בשלמות: ובחינת יראה של כל אחד מהשלש הנ"ל, צריך שיהיה כלול משלש שלש. דהינו מורא של הרב, שהוא 'מורא שמים', צריך שיהיה כלול בכל התלת מחין 'חכמה' 'בינה' 'דעת'. כי עקר יראתו של הרב, הוא על ידי התבוננות גדלת הבורא יתברך שמו, שחוקר ודורש בשכלו. נמצא שיראתו על ידי השכל, על כן צריך שתהיה היראה

מלאה בכל השלשה מחין, בחכמתו ובינתו ודעתו, כלם יהיו מלאים מיראת השם: ויראת התלמיד, דהינו 'מורא רבך', שהוא על ידי הלמוד שמקבל מהרב. צריכה שתהיה נמשכת בכל חלקי הלמוד, שהוא גם כן בחינת שלש קוין, הינו בחינת 'אוריתא תליתאה' (שבת פ"ח): ויראת הבן, שהוא 'מורא אב ואם', צריך להמשיכה בבחינת 'נחלת אבות', בחינת (משלי י"ט): "בית והון נחלת אבות". וצריך שתתפשט היראה על כל חלקי עשירות, שהם נחלת אבות כנ"ל. דהינו בחינת שלש קוין, בחינת (בבא מציעא מ"ב): 'לעולם ישלש אדם מעותיו, 'שליש בפרקמטיא', 'ושליש בקרקע', 'ושליש בידו'. ושלשה חלקים אלו שיש בעשירות, הם כנגד שלשה פעמים עשירות שנזכר בתורה. כי בכל התורה כלה לא נזכר עשירות, כי אם שלש פעמים אלו. דהינו אצל סדום, כמו שכתוב (בראשית י"ד): "ולא תאמר אני העשרתי את אברם". ואצל רחל ולאה, כמו שכתוב (שם ל"א): "כי כל העשר אשר הציל אלקים" וכו'. ואצל שקלים, כמו שכתוב (שמות ל): "העשיר לא ירבה". כי שליש שבפרקמטיא, הוא כנגד העשירות שנזכר אצל סדום. כי בסדום כתיב, (איוב כ"ח): "הנשכחים מני רגל" (עיין סנהדרין ק"ט). כי הם רצו לבטל המשא ומתן, שהוא בחינת רגל, כמו שכתוב (דברים ל"ג): "שמח זבלון בצאתך", על כן צריך דוקא משא ומתן. וזהו, 'שליש שבפרקמטיא': 'ושליש שבקרקע', הוא כנגד העשירות שנזכר אצל רחל ולאה. כי באמת עקר העשירות, הוא רק בשביל התבוננות. אבל בלא זה, העשירות הוא רק בשביל נשים, וקטני הדעת כמותן. וזהו שאמרו: "כי כל העשר אשר הציל אלקים מאבינו לנו הוא ולבנינו", הינו שכל העשירות הוא רק בשביל נשים וקטני הדעת כמונו. אבל אתה, "ועתה כל אשר אמר אליך אלקים עשה", דהינו שאתה צריך להעשירות בשביל התבוננות בגדלת ה'. וכנגד זה הוא בחינת 'שליש שבקרקע', בחינת (סנהדרין ע"ד:): 'אשה קרקע עולם': 'ושליש בידו', הוא כנגד העשירות שאצל שקלים. שנאמר שם: "לכפר על נפשתיכם", בחינת (איוב י"ב): "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש":

ה

והתגלות היראה, הוא על ידי פקידות עקרות. כי על ידי לדה, נתגלה יראה, בחינת (תהלים מ"ח): "רעדה אחזתם שם חיל כיולדה". כי על ידי הלדה יוצאין דמים וגבורות, שהן בחינת יראה. ובפרט כשנפקדה עקרה, שהיו הדמים והגבורות נעצרין כל כך עד עתה. על כן אחר כך כשיוצאין, נתגלה היראה ביותר. וכפי הלדה, כן התגלות היראה. כי כשנפקדה עקרה אחת, נתגלה יראה, וכשנפקדו הרבה עקרות, נתגלה היראה ביותר. וזה בחינת: "חיל כיולדה" - כפי הלדה כן התגלות היראה. ועל כן בראש השנה היה

פקידת יצחק (ראש השנה י"א.), שהוא תקף התגלות היראה מאד, בחינת: "פחד יצחק" (בראשית ל"א). כי כשנפקדה שרה, נפקדו כמה עקרות עמה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מדרש רבה בראשית פרשה נ"ג). וזה בחינת (בראשית כ"א): "כי ילדתי בן לזקניו", כי על ידי לדת יצחק, שהוא התגלות היראה, על ידי זה נמשך אריכות ימים, בחינת זקן כנ"ל, בבחינת: "יראת ה' תוסיף ימים" כנ"ל:

ו

ופקידות עקרות, נעשה על ידי שמעוררין את בני אדם משנתם. כי יש בני אדם שישנים את ימיהם, ואף שנדמה להעולם שהם עובדים את השם, ועוסקים בתורה ובתפלה, אף על פי כן כל עבודתם אין להשם יתברך נחת מהם. כי נשאר כל עבודתם למטה, ואין יכול להתרומם ולהתעלות למעלה. כי עקר החיות הוא השכל, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה את בעליה". וכשהעבודה היא עם שכל, משימין בה חיות שתוכל להתעלות. אבל כשנופל לבחינת מחין דקטנות, בחינת שנה, אין יכול להתעלות למעלה. ויש שנפלו לבחינת שנה, על ידי תאוות ומעשים רעים. ויש שהם אנשים כשרים ויפים, רק שנפילתם הוא על ידי אכילה. כי לפעמים כשאוכל האדם מאכל שלא נתברר עדין למאכל אדם, על ידי זה נופל מחו לבחינת שנה. כי כמו שבגשמיות, יש מאכלים שמרבים שנה, ויש שממעטים שנה. כמו כן ברוחניות, יש מאכלים שלא נתבררו, שמפילין לבחינות שנה. וכשאוכל בקדשה ובטהרה, אזי הוא בחינת: "לחם הפנים" (שמות לה). כי השכל הוא הפנים, כמו שכתוב (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו". אבל כשאין אכילתו בקדשה, אזי אובד פניו, הינו השכל, ונופל לבחינת שנה. כי עקר המאכל הוא להחיות הלב, כמו שכתוב (רות ג): "ויאכל וישת וייטב לבו", וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה בראשית פרשה מ"ח): 'פתא סעדא דלבא'. וכשאין המאכל מברר, ואין אוכל אותו בקדשה, אזי מביא רע אל הלב. ועל ידי רע הלב, נתקלקל הפנים, כמו שכתוב (נחמיה ב): "מדוע פניך רעים, אין זה כי אם רע לב". וכן להפך, בקשת הפנים, דהינו שיחזר ויבקש פניו, הוא תלוי בתקון הלב, כמו שכתוב (תהלים כ"ז): "לך אמר לבי בקשו פני". ועל כן לפעמים על ידי מאכל שאין מברר, שעל ידו נתקלקל הלב, על ידי זה אובד הפנים, ונופל לבחינת שנה. וצריך לעוררו משנתו. ואי אפשר לעוררו, כי אם כשמתעורר מעצמו, כי צריך אתערותא דלתתא. רק כשמתעורר מעצמו, אם לא היו מעוררין אותו, היה נשאר ישן יותר. על כן צריך תכף כשמתעורר, להראות לו פניו, ולהלביש אותו בפניו שנסתלק ממנו בשעת שנה, וזהו בחינת התעוררות השנה:

וכשרוצין להראות לו פניו, ולעוררו משנתו, צריכין להלביש לו את הפנים בספורי מעשיות. כי יש שבעים פנים לתורה, והם בחינת שבעים שנים, כי כל אחד משנה מחברו. וצריכין להלביש את הפנים דוקא, מחמת שלשה טעמים: א. כי כמו שמרפאין את העור, צריכין לסגרו, שלא יראה את האור פתאם. וצריכין לצמצם לו את האור, כדי שלא יזיק לו מה שיראה פתאם. כמו כן לזה שהיה בשנה ובחשך זמן רב, כשרוצין להראות לו פניו ולעורר, צריכין להלביש לו את הפנים בספורי מעשיות, כדי שלא יזיק לו פתאם האור. וזה בחינת (תהלים י"ז): "אני בצדק אחזה פניך", 'צדק', הוא בחינת לבושין, בחינת (איוב כ"ט): "צדק לבשתי". אזי: "אשבעה בהקיץ תמונתך". כי אז יכול לראות אחר כך בהקיץ, דהינו כשמקיצין ומעוררין אותו מהשנה, כי לא יזיק לו האור פתאם כנ"ל: והטעם השני, כי צריך להלביש, כדי שלא יתאחזו החיצונים בו: והטעם השלישי, כי החיצונים האוחזין בו, לא יניחו אותו לצאת. על כן צריך להלביש את פניו, כדי לשנותו, שלא יהיו מכירין בו, בבחינת (איוב י"ד): "משנה פניו ותשלחהו": ויש כמה בחינות, בזה שמלבישין את הפנים. כי יש שמלבישין את הפנים שלו, בספור מעשה. ויש שאי אפשר לעוררו בפנים שלו, וצריך להראות לו פנים גבוה. ולפעמים מלבישין גם כן בדברי תורה, דהינו שאומרים תורה גבוה, ואי אפשר לאמרה כך כמות שהיא, ומלבישין אותה בתורה נמוכה וקטנה ממנה. וזה בחינת (חבקוק ג): "ה' פעלך בקרב שנים חייהו". 'חייהו', פרש רש"י: 'עוררהו'. וזהו: 'פעלך', הינו ספורי מעשיות. 'בקרב שנים', הינו בחינת מעשיות של השבעים פנים, שהם שבעים שנים כנ"ל (עיין זוהר נשא קל"ח: ובס' קול ברמה שם ועיין זוהר בראשית ז: ובזוהר בשלח מ"ה ובפי' הרמ"ז שם). הינו שמעוררין אותו על ידי ספורי מעשיות, שהן בקרב שנים, הינו המעשיות של השבעים פנים כנ"ל: אבל יש שנפל מכל השבעים פנים, עד שאי אפשר לעוררו בשום פנים, כי אם על ידי ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, שכל השבעים פנים, שבעים שנים מקבלין חיות משם. וזה בחינת עתיק, בחינת זקן, בחינת הדרת פנים (עיין שבת קנב). שכל השבעים פנים מקבלין חיות והדור משם. וזה בחינת ורב חסד (שמות לד, במדבר יד). כי הלומד את תלמידו הלכה אחת, הוא עושה עמו חסד, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות צ"ו): 'כל המונע תלמידו מלשמשו, כאלו מונע ממנו חסד'. ושמוש חכמים, זה בחינת הלכות שהתלמיד מקבל מהרב. נמצא שמה שהרב לומד עם תלמידו, זה בחינת חסד. ועל כן כשמעוררו עם איזה פנים של השבעים פנים, שמלביש אותו בבחינת: "ה' פעלך בקרב שנים חייהו" כנ"ל, הוא בחינת חסד סתם. אבל

כשמעוררו על ידי ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, הוא בחינת ורב חסד (עיין זוהר נשא קמ). כי כל הפנים וכל החסדים מקבלין משם:

ז וכשעוסק לעורר בני אדם, הוא צריך לשמר עצמו מתלמידים שאינם הגונים, כדי שלא יהא נדבק בו מהרע שלהם, שלא יזיק לו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (חלין קל"ג): 'כל המלמד לתלמיד שאינו הגון' וכו'. וכן אסרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת ק"ח): לכתב על עור בהמה טמאה, שנאמר: "למען תהיה תורת ה' בפיך" - 'מן המתר לפיך'. וכשלומד עם אחר, הוא בחינת כתיבה. כי הלשון הוא בחינת (תהלים מ"ה): "לשוני עט סופר מהיר", שנחקק ונכתב על לב התלמיד, כמו שכתוב (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". ועל כן צריך שלא יהיו דבריו נכתבין על בחינת עור בהמה טמאה, הינו תלמיד שאינו הגון. אך אי אפשר לבשר ודם להיות נשמר בעצמו, שלא ישמעו תלמידים שאינם הגונים ממנו. ולזה צריך שיהיה למודו, ללמד וללמד ולשמר ולעשות. דהינו שעל ידי למודו עם תלמידו, יהיה כאלו עשאו לחברו, וכאלו עשאו לדברי תורה. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צ"ט:): 'כל המלמד בן חברו תורה, כאלו עשאו וכו', וכאלו עשאו לדברי תורה וכו'. וכשלומד בכונה זו, אזי השם יתברך שומר אותו, שלא יהיו דבריו נכתבין בכח הזכרון של התלמיד שאינו הגון, רק יהיו נשכחין ממנו. וכשעוסק לעורר על ידי ספורי מעשיות, צריך שיהיה שיחתו וספוריו גם כן בבחינת הלמוד הנ"ל, דהינו ללמד ולעשות כנ"ל. וזה בחינת (עבודה זרה י"ט:): 'שיחתן של תלמידי חכמים צריכין למוד', דהינו שכל מה שצריכין אל הלמוד, צריכין גם כן אל שיחתו, שהוא בחינת ספורי מעשיות כנ"ל: וזהו, (יחזקאל מ"ז): "ועלהו לתרופה". 'ועלהו', זה בחינת שיחת תלמיד חכם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם בעבודה זרה): "ועלהו לא יבל", 'אפלו שיחת תלמיד חכם וכו'. וזהו: "לתרופה" - להתיר פה, הינו בחינת: 'מן המתר לפיך'. כי כששיחתו היא בבחינת 'שיחת תלמידי חכמים צריכין למוד', הינו ללמד וללמד לשמר ולעשות כנ"ל, אזי נשמר מן תלמידים שאינם הגונים, שזהו בחינת: 'מן המתר לפיך' כנ"ל, 'מנין שאין כותבין וכו' כנ"ל:

ח

וזה בחינת מה שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ק): על פסוק זה: "ועלהו לתרופה" 'להתיר פה אלמים, ולהתיר פה עקרות'. כי על ידי זה שמעורר בני אדם משנתם על ידי ספורי מעשיות, שזהו בחינת: "ועלהו לתרופה" וכו' כנ"ל, על ידי זה נעשה בחינת 'להתיר פה אלמים'. כי מקדם כשהיו בבחינת שנה, ולא היו שומעים התעוררות החכם, ולא היה נשמע לאזניהם דבריו, כי 'זכאה מאן דמלל על אדנא דשמע' (זהר תצוה קפ"ו:),

אבל הם היו כחרשים ולא היו שומעים כלל. ומחמת זה לא היה אפשר להם לדבר, כי 'סתם חרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר' (תרומות פרק א' עין שם, חגיגה ב:), דהינו מחמת שאינו שומע אינו יכול לדבר. ועכשו שמעוררו החכם, ושומע דבריו, אזי יכולים לדבר. וזה בחינת 'להתיר פה אלמים', וזה בחינת (משלי ל"א): "פתח פיך לאלם": ועל ידי זה הוא בחינת להתיר פה עקרות, כי זה הדבור שהיה מצמצם אצלם כל כך זה זמן רב שהיו חרשים ואלמים, עכשו כשיוצא הדבור, הוא יוצא בכח גדול, בבחינת (תהלים ק"ג): "גבורי כח עשי דברו". וזה הכח בא לכלי הולדה, בחינת (בראשית מ"ט): "כחי וראשית אוני". דהינו בטחני הדור, שהם בחינת כלי ההולדה, הם מקבלין זה הכח, בבחינת (ישעיה מ): "וקוי ה' יחליפו כח". ועל כן נקראין הכליות, בטוחות, כי הכליות הם כלי ההולדה. וכשמקבלין בטחני הדור, זה הכח של הדבור, הם מקבלין על פי דין ומשפט. כל אחד לפי בטחונו, כן מקבל הכח. וזה בחינת: "פתח פיך לאלם", אל דין כל בני חלוף, בחינת: "קוי ה' יחליפו כח". שעל ידי פתח פיך וכו', על ידי זה יוצא כח הדבור אל כלי ההולדה, שהם הבטחנים, שמקבלין אותו על פי דין ומשפט כנ"ל. וצריך לראות, שיהיו כלי הדבור סמוכין וקרובין אל כלי ההולדה, כדי שיוכלו לקבל כח הדבור כנ"ל, שלא יהיו בבחינת (ירמיה י"ב): "קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם". ועל כן הויה אחת לכלי הדבור ולכלי ההולדה, כי אלו מלאים גידים ועצבים, כמו אלו, כי הם בחינה אחת. כי על ידי כח הדבור, נעשה ההולדה כנ"ל. וזה בחינת: "ועלהו לתרופה", 'להתיר פה אלמים, ולהתיר פה עקרות', כי זה תלוי בזה כנ"ל: וזה בחינת זווג הנשיקין, וזווג הגופני. שזווג הנשיקין, קודם לזווג הגופני, כמובא בכתבים. כי על ידי כח הדבור, בחינת להתיר פה אלמים, שהוא בחינת זווג הנשיקין, על ידי זה נעשה זווג הגופני, בחינת להתיר פה עקרות כנ"ל: וזה בחינת שבירת כלי חרס, ששוברין בשעת התקשרות הזווגים. להורות, שעכשו שנעשה התקשרות, שהוא בשביל הולדה. שהוא בבחינת בטחון, בחינת כליות, שהם כלי ההולדה כנ"ל, וזה בחינת (משלי ל"א): "בטח בה לב בעלה", על ידי זה נתבטל ונשבר בחינת הבטחון דסטרא אחרא. ועל זה שוברין הכלי חרס, בבחינת (ישעיה ל): "ותבטחו בעשק ונלוז וכו', ושברה כנבל יוצרים, ולא ימצא במכתתו חרס" וכו'. כי הבטחון דקדשה שנעשה על ידי ההתקשרות כנ"ל, הוא להפך מהבטחון דסטרא אחרא, שהוא בבחינת שבירת כלי חרס כנ"ל. וגם מרמזין להם, שאם לא יתנהגו בקדשה, ויבגדו, חס ושלום, בבחינת הבטחון, בבחינת ההולדה. אזי יהיו בבחינת שבירת כלי חרס, שזה נעשה על ידי מבטח בוגד כנ"ל: וזה (מיכה ז): "אל תבטחו באלוף, משכבת חיקך שמור פתחי פיך". הינו, שאי אפשר שיהיה הבטחון,

הינו כלי ההולדה, סמוכין אל הדבור, שהוא בחינת אלף שהוא ראשי תבות להתיר פה אלמים. וזה: 'משכבת חיקך', הינו שיהיה נעשה מזה הולדה. וזה: 'משכבת חיקך', בחינת (מלכים א א): "ושכבה בחיקך". וזה אי אפשר כי אם על ידי 'שמר פתחי פיך' כנ"ל: וזה, (איכה ג): "יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה". 'עפר', הוא בחינת העדר הדבור, כמו שכתוב (ישעיה כ"ט): "ומעפר תשח אמרתך". הינו, שצריך ליתן בחינת הדבור, להתיר פה אלמים כנ"ל. ועל ידי זה בא כח הדבור, לקווי ה', שהם כלי ההולדה כנ"ל, וזהו, 'אולי יש תקוה', כדי שיגיע הדבור לקווי ה' כנ"ל: וזהו (בראשית כ"ח): "והיה זרעך כעפר הארץ", כי ההולדה תלויה, על ידי בחינת 'יתן בעפר פיהו' הנ"ל: וזה בחינת (דניאל י"ב): "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו", הינו שמקיצין ומעוררין אותן משנתן כנ"ל. וזהו 'מישני אדמת עפר', מבחינת העדר הדבור כנ"ל. וזהו 'אלה לחיי עולם', הינו בחינת הדבור, כמו שכתוב (בראשית ב): "ויהי האדם לנפש חיה", ותרגומו: 'לרוח ממללא', הינו בחינת להתיר פה אלמים. ואלה לחרפות וכו', הינו בחינת (תהלים ס"ט): "חרפה שברה לבי", בחינת שכחה, שבירת הלב, שהיא בחינת שבירת הלוחות, כמו שכתוב: "לוח לבך". ועל ידי שבירת הלוחות, בא שכחה, כמו שאמרו רז"ל (ערובין נ"ד): 'אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא היתה שכחה'. הינו שאותן שאינן ראויין לקבל, שהם בחינת עור בהמה טמאה, נשכח מהם כנ"ל:

ט וזה בחינת שופר, כי שופר הוא בחינת התעוררות השנה. כמובא בספרים, ששופר מרמז בחינת: "עורו ישנים מתרדמתכם". ועל ידי זה הוא בחינת להתיר פה אלמים, ולהתיר פה עקרות כנ"ל. וזה בחינת 'תקיעה' 'שברים' 'תרועה'. 'תקיעה', הוא בחינת העדר הדבור, בחינת (משלי ו): "תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך". 'תרועה', הוא בחינת הדבור, בחינת (משלי י): "שפתי צדיק ירעו רבים". 'שברים', זה בחינת בטחון, בחינת (תהלים קמ"ו): "שברו על ה' אלקיו". בחינת כלי הולדה, כמו שכתוב (ישעיה ס"ו): "האני אשביר ולא אוליד". כי על ידי השופר, שהוא בחינת התעוררות השנה, על ידי זה הוא בחינת להתיר פה אלמים, ולהתיר פה עקרות כנ"ל. דהינו שכח הדבור, היוצא בכח מאלו שנתעוררו משנתם. שמתחלה היו בבחינת העדר הדבור, כי היו כחרשים ואלמים כנ"ל. ועכשו כשמעוררם משנתם להשם יתברך, עד ששומעים התעוררות החכם האמת, אזי מתחילין לדבר כנ"ל. וזה הדבור, בא לתוך כלי ההולדה, שהם בחינת בטחני הדור כנ"ל, ועל ידי זה נעשה פקידות עקרות. שזהו בחינת ראש השנה, שאז נפקדה שרה וכו' כנ"ל. וכל זה הוא בחינת שופר, שתוקעין בראש השנה, בחינת 'תקיעה תרועה שברים' כנ"ל. ועל ידי פקידות עקרות, נתגלה יראה כנ"ל. וזה בחינת שופר, כמו שכתוב

(עמוס ג): "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" וכו'. וזה בחינת שופר, שהוא 'קצר מלמעלה ורחב מלמטה', שזהו בחינת (תהלים קי"ח): "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה" כמובא. כי על ידי השופר, הוא התגלות היראה כנ"ל. שעל ידה זוכין לאריכות ימים, דהינו להרחיב ולהאריך ימיו בתוספות קדשה יתרה בכל עת, שזהו בחינת 'קצר מלמעלה ורחב מלמטה', בחינת: "יראת ה' היא אוצרו", בחינת 'עשאה כאוצר' וכו' כנ"ל.

וזה בחינת תקוני עתיק, שהוא בחינת אריכות ימים הנ"ל, בחינת זקן כנ"ל. כי הזקן גם כן 'קצר מלמעלה ורחב מלמטה', כמובא בכוונות: 'שתקוני דקנא הם בחינת: "מן המצר קראתי וכו' ענני במרחב" וכו', שמתחלה היא קצרה ואחר כך הולכת ומתרחבת. הינו כנ"ל, כי זקן היא בחינת אריכות ימים הנ"ל, דהינו שמאריכין ומרחיבין ימיו בכל עת בתוספות קדשה כנ"ל, שזה זוכין על ידי יראה כנ"ל, שכל זה הוא בחינת שופר כנ"ל. נמצא שעל ידי השופר, שהוא בחינת התעוררות השנה, ועל ידי זה נעשה פקידות עקרות כנ"ל, על ידי זה נתגלה יראה כנ"ל. ויראה, מכניע את הבל היפי כנ"ל. וזה בחינת ההבלים של השופר, כי הם בחינת 'הבל היפי'. כי שופר לשון יפי, בחינת 'שפרו מעשיכם' (מדרש רבה, אמר, פרשה כ"ט). הינו, שעל ידי ההבלים של השופר, נכנע הבל היפי, כי שופר הוא בחינת התגלות היראה כנ"ל:

וזה פרוש (תענית כ"ג): אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו הצדיק וכו', אמר מי איכא דנים שבעין שנין. יומא חד הוה קאזל בארחא, חזיה להההוא גברא דנטע חרובא, אמר לה מכדי חרובא עד שבעין שנין לא טעין, פשיטא לך דחיית שבעין שנין, ואכלת מנה. אמר לה, אנא עלמא בחרובא אשכחתה, כי היכי דשתלי לי אבהתי, אנא נמי שתלי לבנאי. יתב וקא כרך רפתא, אתיא לה שינתא, ונים. הדרא עלה משוניתא, ואכסי מעינא, ונים שבעין שנין. כי קם אתער, חזי להההוא גברא, דאכל מההוא חרובא. אמר לה, ידעת מאן שתלה להההוא חרובא, אמר לה אבוה דאבא, אמר ודאי נימי לי שבעין שנין. חזא לחמרה דקא ילדה לה רמכי רמכי וכו':

רש"י: אותו הצדיק, חוני המעגל וכו': אפשר וכו', בתמיהה: מי איכא דנים שבעין שנין,כלומר יש אדם ישן שבעין שנים, בשנה אחת: לא טען, טעינה קמיתא: יתב, חוני המעגל וכו': אהדרא לה משוניתא, עלתה סביביו שן הסלע: אכסי מעינא, דאנשי ולא אשכחוהו התם: רמכי רמכי, ולדי ולדות, מעברת זכר היתה וחזר ובא עליה והולידה:

כי חוני המעגל היה גדול מאד. כמו שאמרו שם בסגיא זו: 'דכד הוה עיל לבי מדרשא, כל קשיא דהוו להו לרבנן הוה מפרק להו, כי לא היה שום פנים של תורה נסתר ממנו. ועל כן שאל, מי איכא דנים שבעין שנין. הינו שאיך אפשר לפל לבחינת שינה מכל

השבעים פנים, כי אף שאפשר לפל מפנים אחד או יותר, אבל איך אפשר לפל מכלם. חזיה להוא גברא דנטע חרובא, אמר לה, וכו' פשיטא לך דחיית שבעין שנין, ואכלת מנה. 'חרוב', זה בחינת זקן, בחינת עתיק. כי חרוב הוא ברושים, שהוא בחינת מרדכי. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י:): "תחת הנעצוץ יעלה ברוש" - זה מרדכי. ומרדכי הוא בחינת רב חסד, כי הם במספר השוה, שהוא בחינת עתיק. הינו שראה אחד שעוסק בספורי מעשיות של שנים קדמוניות. שהם בחינת עתיק כנ"ל. ושאל אותו: 'מי פשיטא לך דחיית שבעין שנין'. 'חיית', זה בחינת התעוררות השנה, בחינת דבור כנ"ל. הינו, כלום בחנת לעורר על ידי ספורי מעשיות של בקרב שנים. ואכלת מניהו, הינו בחינת 'מן המתר לפיך'. הינו שיהיו דבריך נשמעים, שיהיו התלמידים הגונים. [הינו ששאל אותו, איך אתה עוסק לספר ספורי מעשיות גבוהות כאלה, של שנים קדמוניות. שמא ישמעו תלמידים שאינם הגונים, שאינם בבחינת 'מן המתר לפיך' כנ"ל. וכי כבר נסית ובחנת לעורר על ידי ספורי מעשיות של בקרב שנים, שהם בתוך השבעים שנים, שהם בחינת השבעים פנים לתורה, ועלה בידך לעוררם משנתם על ידי זה. כי הגיעו דבריך לתלמידים הגונים, שהם בחינת 'מן המתר לפיך', בחינת 'ואכלת מניהו' כנ"ל. עד שאתה רוצה עכשו, לעסק עוד בספורי מעשיות הגבוהים יותר, שהם ספורי מעשיות של שנים קדמוניות. ואיך אין אתה מתירא, לספר ספורי מעשיות גבוהים כאלה, אולי ישמעו תלמידים שאינם הגונים]. אמר לה, אנא עלמא בחרובא אשכחתה, הינו שאפלו שאספר ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, שהם בחינת חרובים כנ"ל. אני יכול להביא בחינת שכחה, שהתלמידים שאינם הגונים יהיה נשכח מהם כנ"ל. [הינו כמו שמבאר לעיל, שהצדיק שעוסק לעורר העולם מהשנה על ידי ספורי מעשיות, השם יתברך שומרו, שדבריו יהיו נשכחין מלב התלמידים שאינם הגונים כנ"ל]. כי היכי דשתלי לי אבהתי, אנא נמי שתלי לבנאי. הינו, כמו שהולידו אותי על ידי ספורי מעשיות הנ"ל, בבחינת 'להתיר פה אלמים, להתיר פה עקרות' כנ"ל. 'הכי נמי שתלי לבנאי', הינו שעל ידי זה גם כן נולדים בנינו על ידי זה כנ"ל: [פרוש, שאמר לו שהוא מכרח לספר ספורי מעשיות כאלה, בשביל פקידות עקרות. כי כמו שאבותי עסקו בספורי מעשיות, ועל ידי זה נמשך ההולדה, בחינת פקידות עקרות כנ"ל, שעל ידי זה הולידו אותי, כן אני צריך להוליד את בני על ידי זה, כי עקר ההולדה נמשך על ידי ספורי מעשיות כנ"ל. וזהו, 'כי היכי דשתלי לי אבהתי, הכי נמי שתלי לבנאי' כנ"ל]: כרך רפתא, אתיא לה שינתא ונים. הינו שאכל סעדתו, ועל ידי האכילה, בא עליו שנה ונים. הינו, שנפל לבחינת שנה לפי ערך מדרגתו על ידי האכילה. כמבאר לעיל, שלפעמים על ידי האכילה יכול לפל לבחינת

שנה כנ"ל. הדרא עלה משוניתא, הינו בחינת הסבובים והדמיונות שמחזרין וסובבין סביב בשעת השנה. ולא ידע בריתא, כי העולם אין מכירין במי שהוא בבחינת שנה, כי נדמה להם שעוסק בתורה ועבודה, ובאמת הכל הוא בחינת שנה כנ"ל. כי קם אתער, הינו בחינת התעוררות מלמטה. חזיה להאי גברא דאכל מהאי חרובא, הינו שראה אותו עוסק בספורי מעשיות הנ"ל. ואכל מהם, הינו בחינת מן המתר לפיך. אמר לה, ידעת מאן שתלי להאי חרובא, הינו שמאיזה זמן הוא ספור המעשה הזאת. כי אפשר שאחד מספר מעשה שהיה כבר, ובאמת לא היה כי אם לפני ארבע שנים. אמר לה אבוה דאבא. הינו בחינת זקן, בחינת עתיק. הינו, שהשיב לו, שהספורי מעשיות שהוא עוסק בהם, הם ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, שהם בחינת זקן, בחינת עתיק כנ"ל. אמר: ודאי נימי לי שבעין שנין. הינו שבודאי נפל לבחינת שנה מכל השבעים פנים, שהם בחינת שבעים שנים כנ"ל. חזא לחמרה, דקא ילדה לה רמכי רמכי. הינו בחינת עשירות, בחינת: "ישכר חמור גרם". כי על ידי זה נמשך עשירות גדול כנ"ל, כי על ידי ספורי מעשיות הנ"ל, שעל ידי זה מעוררין מהשנה כנ"ל, על ידי זה 'להתיר פה אלמים להתיר פה עקרות', שעל ידי זה נתגלה יראה, ועל ידי היראה נמשך אריכות הימים, בחינת זקן, בחינת תקוני עתיק כנ"ל, ועל ידי זה נמשך העשירות לתוך האריכות ימים כנ"ל:

וזה, פתח רבי שמעון ואמר: "עת לעשות לה'" וכו' דא תורה דלעלא דמתבטלא אי לא אתעבד בתקוני דא, ולעתיק יומין אתמר. הינו תורה דלעלא, שהיא בחינת התבוננות הנ"ל, שהוא מתבטל ואינו יכול להתקים, אם אינו נעשה על ידי בחינת תקונים הנ"ל, שהם בחינת תקוני עתיק, בחינת אריכות ימים הנ"ל: כתיב: "אשריך ישראל מי כמוך". וכתיב: "מי כמוך באלים ה'". זה בחינת אתערותא דלתתא, שהוא שבח של ישראל המתעוררים מלמטה, בחינת: "אשריך ישראל מי כמוך". ואחר כך הוא אתערותא דלעלא כנ"ל, שזהו בחינת: "מי כמוכה באלים ה'": קרא לרבי אלעזר ברה וכו' ולרבי אבא, ואמר: אנן כללא דכלא. הינו בחינת שלמות היראה, שהוא על ידי בחינת שלשה קוין הנ"ל. בחינת: 'מורא שמים', 'ומורא הרב', 'ומורא אב ואם'. נמצא, שעל ידי רבי שמעון, ורבי אלעזר בנו, ורבי אבא תלמידו, נשלם היראה. שעל ידי זה בא אריכות ימים, בחינת תקוני עתיק כנ"ל: אשתיקו, שמעו קלא. הינו שאותן שהיו בבחינת שתיקה, בחינת אלמים, ולא היו יכולים לדבר על ידי בחינת שנה כנ"ל. 'שמעו קלא', הינו בחינת התעוררות השנה, בחינת 'זכאה מאן דמליל על אדנא דשמע' כנ"ל. וארכבותה דא לדא נקשן, זה בחינת הולדה, בחינת זווג הגופני. כי על ידי התעוררות השנה, שהוא בחינת 'להתיר פה אלמים', על ידי זה להתיר פה עקרות כנ"ל, שזהו בחינת זווג הנשיקין שקודם לזווג

הגופני כנ"ל: מאי קלא, קלא דכנופיא עלאה דמתכנפי. הינו בחינת ספורי מעשיות, שמלבישין בהם את הפנים של תורה כנ"ל. כי ההתלבשות הוא בחינת כנף, בחינת (ישעיה ל) "ולא יכנף עוד מוריך". ועל ידי זה ההתלבשות, מעוררין מהשנה, ומתחילין לדבר, בבחינת (קהלת י): "ובעל כנפים יגיד דבר". הכל כנ"ל:

סא

חדי רבי שמעון ואמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי", אמר: התם יאות הוי למדחל וכו' (שם באידרא נשא דף קכ"ח):

א על ידי אמונת חכמים, יכולין להוציא משפטנו לאור. כי משפט הוא עמודא דאמצעיתא (פתח אליהו). הינו בחינת דרך הממצע, שאינו נוטה לימין ולשמאל. וזה זוכין על ידי אמונת חכמים, שהוא בחינת (דברים י"ז): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". ועל כן, על ידי זה יוצא המשפט ברור כנ"ל, בבחינת: "משפטי אמת" (תהלים יט). הינו, כי כל הלמודים שהאדם לומד, צריך שיקבל ויוציא מהם משפטי אמת, שלא יהיה בבחינת משפט מעקל. דהינו, שיקבל וילמד מכל הלמודים שלומד, משפטי הנהגות. שידע איך להתנהג, הן לעצמו, הן לאחרים שמתנהגים לפי דעתו, כל אחד ואחד כפי בחינתו, כפי הממשלה והרבנות שיש לו, הן לרב או למעט. וכל זה זוכין על ידי אמונת חכמים, שהוא בחינת: "לא תסור" וכו'. ואז יוכל להוציא משפטי הנהגות ישרות, בבחינת משפטי אמת, שאינו נוטה לימין ושמאל כנ"ל. אבל כשפוגם באמונת חכמים, אזי נדון ביגיעת בשר, הינו במותרות. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין כ"א): 'הלועג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת', כמו שכתוב: "ולהג הרבה יגיעת בשר". והוא מדה כנגד מדה, כי הוא אינו מאמין בדבריהם, ומלעיג עליהם, ודבריהם הם אך למותר אצלו, על כן נדון במותרות. וכל המשפטים הן מן המח, בבחינת (מלכים א ג): "ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט". והמח, הוא לפי המזון. וכשהגוף נקי, אזי המח ברור. ואזי יכול להוציא משפטי אמת, הנהגות ישרות. אבל כשנדון במותרות, על ידי פגם אמונת חכמים כנ"ל. אזי עולים עשנים סרוחים אל המח, ומערבבים ומבלבלין דעתו. ואזי אינו יכול להוציא משפטי אמת, ואזי יוצא משפט מעקל. בבחינת (חבקוק א): "כי רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעקל", הינו, על ידי שהעשנים סרוחים מסבבין ומקיפין המח, ומבלבלין אותו, על ידי זה יוצא משפט מעקל, בבחינת (תהלים קמ"ז): "משפטים בל ידעום", הינו בלבול המוחין:

ודואג, על ידי שלמודו היה מבחינת אלו המותרות, בבחינת הנאמר בדואג (שמואל א כ"א): "ושם איש מעבדי שאול נעצר לפני ה' ושמו דואג" וכו' ופרש רש"י: 'עוצר עצמו וכו' לעסק בתורה'. כי למודו היה מבחינת עצירות, בחינת מותרות. על ידי זה, לא היה מוציא מלמודו משפטי אמת, רק משפט מעקל. ועל כן היה דן שאין דוד ראוי לבוא בקהל (יבמות ע"ו:), וזה היה, על ידי שלמודו היה ממותרות כנ"ל:

ב ויש מנהיגים שנקראים בשם רבי, שלמודם מאלו המותרות. ולא די שאינם יכולים אפלו להנהיג את עצמן כנ"ל, ומכל שכן שאינם יכולים להנהיג את אחרים, והם נוטלים גדלה לעצמן, להנהיג העולם. צריך לראות שלא להסמיך אותם, שלא לתן להם תקף ועז, שלא יהיו מכנים בשם רבי. כי הם עצמן אינם חיבים כל כך, כי יש להם יצר הרע גדול להנהיג העולם. אך צריך לשמר מאד, שלא לתן להם תקף ועז, כי אלו הנותנים להם תקף ועז ונסמכים על ידם שיהיו נקראים בשם רבי, הם עתידין לתן דין וחשבון. ועל ידי שמסמיכין רבי שאינו הגון, על ידי זה נחלש כתב ידנו, ואין לו שום תקף, ונותנין כח בכתב ידם. ועל ידי זה הם גוזרין שלא יהיה תקף לכתבים שלנו, כי אם לכתבים שלהם, וישראל יהיו מכרחין ללמד כתב שלהם. ועל ידי זה גוזרין גם כן לגרש בני ישראל ממקום הישוב, שנתישבו שם ישראל כבר, אל מקומות שלא היו שם ישראל מעולם. כי הסמיכה שסומכין את הרב, והכתב, הם מבחינה אחת. כי הסמיכה בידים, כמו שכתוב (דברים ל"ד): "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו". והוא בחינת הכתב, בחינת יד כותבת. כי הכתב הוא גם כן מבחינת חכמה, כי אותיות הכתב, בהם נבראו כל העולמות. כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו" וכו', וכתיב (שם ק"ד): "כלם בחכמה עשית". כי יש בכל אות ואות חכמה, שחיבה חכמתו יתברך שהאות הזו יהיה בתמונה זו, ועל ידו יהיה נברא זה העולם בזאת התמונה, ולהתנהג באותו ההנהגה שיש באותו העולם. וכן שאר העולמות בתמונה והנהגה אחרת, על ידי תמונת אות אחר, כי כן גזרת חכמתו יתברך. וכשהחכם הראוי לסמיכה, נסמך בשם רבי, שהנהגתו בבחינת משפטי אמת כנ"ל. אזי על ידי הסמיכה, שאזי מקבל חכמתו מבחינת יד ה', בבחינת: "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה" וכו' כנ"ל. אזי מביא הארה וכח בכתב ידנו, שהוא גם כן מבחינת חכמה כנ"ל. בבחינת (דברי הימים א כ"ח): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", שעל ידי השכל שמקבל מיד ה', שזה בחינת סמיכה, על ידי זה מביא הארה וכח בכתב כנ"ל. וזה בחינת (במדבר י"א): "ותנח עליהם הרוח והמה בכתובים, שעל ידי שנסמכו אז, וקבלו הרוח חכמה, על ידי זה הביאו הארה בכתובים, הינו בכתב ידנו כנ"ל. ואזי, לא די שאין כתב ידנו נכנע למשפטם, אלא אפלו שכל משפטי הנהגות

שלהם, כלם על ידי כתב ידנו, בבחינת (תהלים קמ"ט): "לעשות בהם משפט כתוב. אבל כשמסמיכין רבי שאינו הגון, על ידי זה נחלש כתב ידנו, ונותנין תקף לכתב שלהם, וכל המשפטים צריכים להיות על ידי כתבים שלהם דוקא, שהוא בחינת "משפטים בל ידעום", בחינת משפט מעקל כנ"ל: ועל ידי זה גוזרין לגרש את ישראל ממקום שנתישבו כבר. כי במקום שישראל יושבין שם מכבר, אפלו בחוץ לארץ, הוא בחינת קדשת ארץ ישראל, בחינת (יחזקאל י"א): "מקדש מעט". כי על ידי שישראל יושבין שם, נתקדש האויר בבחינת אוירא דארץ ישראל. כי על ידי כתב ידנו, נתקדש האויר בבחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים' (בבא בתרא קנ"ח: זהר פינחס רמ"ה ובתקון כ"ב). כי הכתב הוא בחינת אותיות מחכימות, ועל ידי תנועות הקלמוס באויר בשעת כתיבה, נחקקים בחינת האותיות מחכימות בתוך האויר. ועל ידו נתקדש האויר, בבחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים'. ועל ידי שפוגמין בכתב ידנו, על ידי הסמיכה שמסמיכין רבי שאינו הגון כנ"ל, על ידי זה מגרשין ישראל מן הישוב, ממקום שישבו שם מכבר, שהוא בחינת אוירא דארץ ישראל כנ"ל. ומגרשין אותם משם, אל מקום מדבר שממה, שאין שם שום קדשה, כי לא ישבו שם ישראל מעולם כנ"ל:

ג

ועל ידי זה, נלקח ממנו חכמת תהלוכי גלגלי הרקיע, לידע כל ההשתנות ועתידות הבאין על ידי גלגלי הרקיע, ונמסר להם. כי מתחלה זאת החכמה נמסרה רק לנו, כמו שכתוב (דברים ד): "כי הוא חכמתכם ובנתכם לעיני העמים", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת ע"ה): 'איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר: זה חשוב תקופות ומזלות'. כי יש בזה שכל, שישאר הסוד אצלנו, אף על פי שמודיעין להם החכמה. כי בודאי צריך להודיע להם החכמה, כדי שידעו מחכמתנו, שאנו יודעין חכמה זו, כמו שכתוב: "כי היא חכמתכם" וכו'. ואם כן, מאחר שמודיעין להם, אינו סוד, כי הלא גם הם יודעין. אך יש בזה שכל, שיכולין להודיע להם החכמה, ואף על פי כן ישאר הסוד אצלנו. וזה בחינת: "כי היא חכמתכם ובנתכם לעיני העמים". 'לעיני העמים' דיקא, דהינו שהיא רק לעיני העמים בשעה שמודיעין להם, ותכף אחר כך אינן יודעין כלל, רק יודעין שהסוד אצלנו. כי אין אנו מודיעין להם זאת החכמה בעצם, שהיא סוד העבור, רק שיש בזה שכל, שיכולין להראות זאת החכמה לעיניהם לבד, למען ידעו שזאת החכמה היא אצלנו, אבל עצם סוד החכמה נשאר אצלנו. וזהו בחינת סוד העבור, שאינו נמסר רק לגדולי הדור, שיש להם נשמות גדולות. כי תהלוכות הגלגלים הוא על ידי שכליים, שהם המלאכים. וכל גלגל וגלגל יש לו שכל מיחד, דהינו מלאך, שמתנהג על ידו. ועל ידי זה הוא השתנות

הלוך הגלגלים, שזה הגלגל מהלך בחדש, ובזה הסדר, וזה הגלגל מהלך בשנה או יותר, ויש גלגל שצריך זמן רב כמה אלפים שנים עד שמסבב. והכל לפי השתנות השכליים, שהם משתנים לפי רחוקם מהעלה, וכמו כן מתנהגים הגלגלים. וכל אלו השכליים, כלם מקבלים מהמנהיג הכולל, שהוא שכל הכולל, שהיא הנשמה, שכלם מתנהגים על ידה. בבחינת (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם", שהנשמה שופע השכל בהם. ועל כן הנשמה נקראת שמים, שהוא כלליות הגלגלים. כמו שכתוב (תהלים נ): "יקרא אל השמים מעל", זו הנשמה (סנהדרין צ"א:). כי הנשמה הוא מנהיג הכולל, של כל הגלגלים כנ"ל. ועל כן הנשמה נקראת גלגלתא, על שם גלגלי הרקיע שמתנהגים על ידה. ועל כן אלו הנשמות הגדולות, בקיאין בסוד העבור, כי מי יודע הנהגתם כמו המנהיג. ואלו הנשמות הגדולות צריכין שיהיה להם גוף בבחינות (ישעיה ד): "פרי הארץ", בחינות אוירא דארץ ישראל. כי כשהאויר מתקדש בבחינות אוירא דארץ ישראל, אזי כל הפרות והתבואה הגדל שם, שמהם נזון האדם, ומשם בא הטפה זרעיות, הכל הוא בבחינות ארץ ישראל. ומשם נרקם הגוף, בבחינות (תהלים קל"ט): "רקמתי בתחתיות ארץ", בחינת ארץ ישראל, ואזי הגוף בבחינת פרי הארץ. ואזי ראוי לקבל נשמה גדולה, בבחינת: "יקרא אל השמים מעל" - 'זה הנשמה', "ואל הארץ" - 'זה הגוף' (שם סנהדרין). כי הנשמה לפי הגוף, כשהגוף זך ונקי, יכול לקבל נשמה גדולה, וכן להפך. ועל כן יש מדינות ששכלם עב ומגשם, וכן יש מדינות ששכלם זך וצלול. והכל לפי המדינה, לפי המזון היוצא ממנה. ועל כן על ידי שנתגרשין מבחינת אוירא דארץ ישראל, על ידי בחינת הנ"ל, אזי אין יכולין להתרקם גופים זכים, ואין יכולין לקבל נשמה גדולה, ועל ידי זה נלקח סוד העבור מאתנו: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (כתבות קי"ב) "והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו" - 'זה סוד העבור'. "ובכתב בית ישראל לא יכתבו" - 'זה סמיכה'. "ואל אדמת בני ישראל לא יבואו" - כמשמעו. הינו כנ"ל, 'בכתב ישראל לא יכתבו - זה סמיכה', הינו על ידי סמיכה שמסמיכין בשם רבי, את שאינם הגונים, על ידי זה מחלישין כתב ישראל כנ"ל. וזהו: 'ואל אדמת ישראל לא יבואו", הינו שנתגרשין מבחינת אוירא דארץ ישראל כנ"ל. וזהו 'בסוד עמי לא יהיו - זה סוד העבור', שעל ידי זה נלקח מאתנו סוד העבור כנ"ל: וכל זה על ידי המותרות הנ"ל:

ד ועל ידי זה אין לו עצה שלמה לעולם, ותמיד אינו יכול לתת עצה לנפשו, והוא תמיד מספק. כי כל עצותיו בבחינת עצות נבערות (ישעיה י"ט). עצת נשים. כי הטנפת של המותרות עולה אל הלב, בבחינת (יחזקאל י"ד): "העלו גלוליהם על לבם". ונעשה לבו

מטנף כמו בית הכסא, שהוא מקום עצת הנשים. כמאמר רב עילש (גטין מ"ה): 'נשי - כל מלי מסדרין בבית הכסא', ששם כל עצתם:

ה אך מי שכבר נשקע באלו המותרות, יש מים שהוא מטהר מזאת הטנפת, בבחינת (יחזקאל ל"ו): "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם". ואזי בא לעצה שלמה, בבחינת (שם ל"ז): "ולא יחצו לשתי ממלכות עוד, ולא יטמאו עוד בגלוליהם". שעל ידי שנטהרין מהגלולין והטנפת הנ"ל, על ידי זה, ולא יחצו לשתי ממלכות, בחינת עצות, כמו שכתוב (דניאל ד): "מלכי ישפר עלך", הינו שזוכה לעצה שלמה. כי על ידי המים הנ"ל, נעשים אצלו עצות שלמות, בבחינת (משלי כ): "מים עמקים עצה בלב איש": ואלו המים, הם בחינת מחלקת, בחינת (במדבר כ): "מי מריבה". ועל כן מחלקת נקרא פלגתא, בחינת (תהלים ס"ה): "פלג אלקים מלא מים". כי מכל מחלקת נעשה ספר, בחינת שות. כי המחלקת היא שאלה וקשיא, שמקשין ושואלין עליו. והוא שב בתשובה, ועל ידי זה הוא משיב ומתרץ השאלה, ונעשה מזה בחינת ספר שות. כי על ידי התשובה, על ידי זה נתחדשים אצלו כמה ספרים. כי יש כמה ספרים עכשו, וגם עתידים להיות עוד כמה ספרים, וכלם צריכים להעולם. ובתחלה כשלא היה לו אמונת חכמים, אזי היו כל הספרים אצלו כלא, כי היה מלעיג עליהם, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה" וכו', דהינו שמלעיג על רבוי ספריהם, ואזי כלם כלא אצלו. וכששב בתשובה על זה, אזי נתחדש אצלו בכל פעם ספר, כי חוזרים ונחשבים אצלו כל הספרים שבתחלה היו בעיניו כלא. והכל לפי המחלקת, כי הוא מסתכל ומתבונן בהמחלקת, מפני מה הם חולקים כך, באלו הדבורים, ולא באפן אחר. ועל ידי זה מתבונן איך לשוב בתשובה, ולתקן האמונת חכמים. כי משם נמשך המחלקת, על ידי שפגם באמונת חכמים. ולפי התשובה, לפי המחלקת, כן הוא חוזר ושב אל אמונת חכמים. וכמו כן נתחדש אצלו ספר, כי חוזר ונחשב בעיניו מה שהיה בתחלה בעיניו כלא. וכן בכל פעם לפי המחלקת, כן התשובה, ששב וחוזר אל האמונת חכמים. וכמו כן נתחדש אצלו ספר אחר, כי חוזר ונחשב בעיניו עוד איזה ספר אחר, שבתחלה היה מלעיג עליו, והיה בעיניו כלא כנ"ל. ועל כן, על ידי המחלקת נעשה ספר. וזה בחינת (איוב ל"א): "וספר כתב איש ריבי", שעל ידי ריב ומחלקת נעשה ספר: ויש צדיקי הדור שאמונתם שלמה בודאי, ואף על פי כן יש עליהם מחלקת. הוא בבחינת (ישעיה נ"ג): "והוא חטא רבים נשא" וכו', (שם): "ועוונותם הוא יסבל", הינו שיש לו מחלקת בשביל העולם. ועל ידי המחלקת שיש עליו, על ידי זה מתקן האמונת חכמים אצל ההמון עם: ויש שיש עליהם מחלקת, מחמת שאין להם אמונה בעצמן,

ואינם מאמינים בחדושי תורה שלהם שהם מחדשים, ואינם מאמינים שיש להשם יתברך שעשועים גדולים מחדושים שלהם. ועל ידי זה שאין להם אמונה בחדושים של עצמן, על ידי זה הם מתרשלין בהחדושין שלהם. ועל כן בא עליהם מחלקת, ועל ידי זה הם שבים בתשובה, וחוזרים ונחשבים אצלן חדושין שלהם, וחוזרים ומחדשים, ונעשה מזה ספר: ולפעמים נעשה מזה ספר למעלה, שעל ידי זה שזה שואל ומקשה, וזה שב בתשובה, ועל ידי זה משיב ומתרץ. על ידי זה נעשה ספר למעלה, בבחינת (מלאכי ג): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר":

ו ועל ידי זה נמתקים כל הצמצומים, שהם הדינים. וכל מקום שיש איזה דין וצמצום, נמתק על ידי זה, על ידי תקון אמונת חכמים, שעל ידי זה נתרבין הספרים של התורה הקדושה. כי כל המתקות של כל הצמצומים והדינים, הוא על ידי השכל, כי כלם במחשבה אתברירו (עיין זוהר פקודי ר"וד). שהשכל הוא שרש הדינים, ושם נמתקים הדינים. כי אין הדין נמתק אלא בשרשו (עיין זוהר ויחי רלא). וכל דין וצמצום צריך שיהיה נמתק בשכל השיך לו, ששם שרשו. ויש לכל צמצום וצמצום שכל שעל ידו נמתק. אך יש חכמה עלאה, שכל החכמות כלולים שם, ומקבלין משם, ועל כן שם נמתקים כל הדינים. כי בהשכליים פרטיים, אי אפשר להמתיק כי אם בזה השכל דיקא השיך לזה הצמצום, שהוא שרשו. אבל על ידי בחינת חכמה עלאה שכלול מכלם, שם נמתקים כל הצמצומים, וכל הדינים כלם. והתורה שהיא יוצאת מחכמה עלאה, כי 'אוריתא מחכמה עלאה נפקת' (זהר בשלח ס"ב). ואין יכולה לקבל מחכמה עלאה, כי אם כשיש לה שלמות. ושלמות התורה, היא על ידי תורה שבעל פה. כי תורה שבכתב אין לה שלמות, כי אם על ידי תורה שבעל פה. ועל כן על ידי הספרים הנ"ל, שנתחדשים על ידי המחלקת, בבחינת: "וספר כתב איש ריבי", בחינת: "עשות ספרים הרבה אין קץ", על ידי זה נשלם התורה. ואזי, התורה בבחינת (שמות כ"ד): "לוחות האבן" שמקבלת הארה מבחינת אבן שתיה (עיין זוהר ויחי רל"א). כי כל דבר שבעולם, יש לו צמצום אחר בכמות ואיכות. וכל הצמצומים שבעולם, כלם נרשמים באבן שתיה, שממנו השתת העולם, וכלם מקבלים ממנו. ושם המתקת כל הדינים, כי הוא בחינת חכמה עלאה, בחינת קדשי קדשים. כי השכל נקרא קדש (עיין זוהר אחרי דף סא). וכלם מקבלים ונכללים בבחינת קדשי קדשים, שהוא בחינת חכמה עלאה, שכלול מכלם. ומשם המתקת כל הדינים, בפרטיות ובכלליות. כי גם כשממתיקין הדין בפרט, באיזה שכל של איזה צמצום, צריכין גם כן להמשיך כח מהשכל העליון הנ"ל, כדי שיהיה כח לזה השכל הפרטי להמתיק הדין. וכן בכלליות, להמתיק כל הדינים מאיזה צמצום שיהיה,

אי אפשר להמתיק כי אם על ידי בחינת השכל העליון, בחינת קדשי קדשים, בחינת אבן שתיה (עיין זוהר ויחי רלא. ובתנחומא פר' עקב). כנ"ל. וכשהתורה יש לה שלמות על ידי הספרים כנ"ל, אזי מקבלת מחכמה עלאה, בבחינת לוחות האבן, בחינת אבן שתיה. ואזי משפעת בכל החכמות, ונמתקים כל הדינים. בבחינת (תהלים כ): "ישלח עזרך מקדש", שעקר העזר והישועה, שהוא בחינת המתקת הדינים, הוא מקדש, הינו על ידי השכל שנקרא קדש כידוע. וזה אותיות שתיה, ראשי תבות הן תוי שדי יעננ. (לשון המקרא איוב ל"א: "הן תוי שדי יעננ וספר כתב איש ריבי"). 'הן תוי שדי', הינו בחינת הרשימות של כל הצמצומים. נמתקין על ידי שבאים בתוך שתיה, בחינת אבן שתיה הנ"ל. וזה 'יעננ', בחינת ההמתקה, בבחינת: "ישלח עזרך מקדש" כנ"ל: וזה: "הן תוי שדי יעננ וספר כתב איש ריבי", שעל ידי וספר כתב כנ"ל, הינו רבוי הספרים שנעשין על ידי המחלקת כנ"ל, שאז יש להתורה שלמות, ומקבלת משכל הכולל, מחכמה עלאה, שהיא בחינת אבן שתיה כנ"ל, על ידי זה 'הן תוי שדי יעננ', בחינת ההמתקה, על ידי בחינת לוחות האבן, שמקבלין מאבן שתיה כנ"ל:

ז וזהו בחינת מה שנוסעין על ראש השנה לצדיקים. כי ראש השנה הוא יומא דדינא של כל השנה, וכל אחד ואחד בא עם קדשתו וצמצומיו אל הצדיק הדור. שהוא בחינת קדשי קדשים, בחינת אבן שתיה. בבחינת (שמואל א ב): "כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל" (י). שהם הצדיקים שעליהם נשתת העולם. ועל ידי זה נמתקים כל הדינים, על ידי בחינת אבן שתיה כנ"ל. וזה בחינת אבני יעקב, שנכללו כלם בתוך אבן שתיה (בראשית רבה ויצא פרשה ס"ח, עין זהר נח ע"ב, ויחי רל"א). כי הנפשות הם בחינת אבנים, כמו שכתוב (איכה ד): "תשתפכנה אבני קדש". וכלם באים ונכללים בתוך הצדיק הדור, שהוא בחינת אבן שתיה, ועל ידי זה נמתקים כל הצמצומים כנ"ל:

ח ועל ידי זה שנכללים יחד כל הנפשות כנ"ל, על ידי זה נעשה שמחה, בבחינת (משלי י"ג): "אור צדיקים ישמח". כי הנפש הוא בחינת נר, בבחינת (משלי כ): "נר ה' נשמת אדם". וכשנכללין יחד נעשה מהם אור, ועל ידי זה נעשה שמחה, בחינת: "אור צדיקים ישמח":

וזה חדי רבי שמעון ואמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי", תמן יאות הוי למדחל. כי חבקוק אמר נבואה זו על רבי עקיבא וחבריו שמתו על ידי שלא היה בהם אהבה כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות ס"ב:). כי הם היו בחינת גבורות וצמצומים, ולא נכללו יחד. ולא נמתקו. ורבי שמעון וחבריו שהיו התקון שלהם, על כן אמר אנן בחביבותא תליא, הינו בחינת האהבה וכללות שנכללין יחד, ועל ידי זה ההמתקה והתקון כנ"ל.

ומזה בא בחינת חדי רבי שמעון, הינו בחינת השמחה, שנעשה על ידי הכללות והאהבה, בחינת: "אור צדיקים ישמח": פתח ואמר: "הולך רכיל מגלה סוד". 'הולך רכיל וכו' דלית רוחה רוחא דקיומא. הינו רוח חכמה. ולא הוה מהימנא. הינו אמונת חכמים כנ"ל, כי על ידי שאין בו אמונת חכמים, אין בו רוח חכמה, כי נדון במותרות כנ"ל. מגלה סוד, זה בחינת בטול כתב ידנו, שאין מקבלין אור השכל מידי הסמיכה כנ"ל, בבחינת (איוב ל"ו): "על כפים כסה אור". כי האותיות צריכות לקבל אור השכל, מידי הסמיכה כנ"ל. ועל ידי פגם אמונת חכמים, שהוא בחינת 'הולך רכיל', על ידי זה 'מגלה סוד', שנתגלה ונסתלק אור השכל כנ"ל, ועל ידי זה בסוד עמי לא יהיו כנ"ל: ונאמן רוח מכסה דבר, דאית בה רוחא דקיומא. על ידי בחינת אמונת חכמים, על ידי זה, מכסה דבר, בחינת 'על כפים כסה אור' כנ"ל:

סב

(לשון רבנו זכרונו לברכה)

ויסב אלקים את העם וכו' (שמות י"ג) (עיין התו' הזאת בנ"א מכת"י רבינו ז"ל בעצמו): א דע, שעל ידי אכילתם של ישראל, נעשה יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה אפין באפין, בבחינת (רות ב): "ויאמר בעז לרות לעת האכל גשי הלם". 'לעת האכל' דיקא, הינו על ידי האכילה 'גשי הלם', דא יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה. בחינת (בראשית מ"ד): "ויגש אליו יהודה" - 'דא תקרבתא מלכא במלכא' (זהר ויגש דף ר"ו, ועין שם בפרוש הרמ"ז). רק האכילה צריך להיות מאכל אחר שנתברר, ואין בו שום תערובות. כי מאכל שיש בו תערובות. על ידי מאכל כזה, יוכל האדם לחטא:

ב והברור של המאכלים, הוא על ידי אמונה. כי האמת, מה שהגביל השם יתברך לשכל האנושי שיוכל להבין, הוא מצוה גדולה לחדד השכל, להבין הדבר על בריו, ועל זה נאמר (אבות פרק ב): 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס'. כי יש חלוק בין הקשיות, כי יש קשיא שיכול האדם להבין תרוץ על קשיא זו, על זה נאמר: 'ודע מה וכו'. ויש קשיא, שאינו באפשרי לשכל האנושי להבין תרוץ על קשיא כזו, רק לעתיד לבוא יתגלה התרוץ, אסור לאדם לעין בהם, וכל מי שסומך על שכלו ומעין בה, על זה נאמר (משלי ב): "כל באיה לא ישובון". כי על קשיא כזו, אסור לסמך על שכלו, רק להעמיד על אמונה. ואפלו אלו הקשיות שיש עליהם תשובה, לפעמים נסתמו שבילי השכל, ואינו יודע להשיב, ונזרקה בו אפיקורסות, ואינו יודע מה להשיב על אפיקורסות. וזאת האפיקורסות היא לכל אחד לפי בחינתו, יכול להבין בין רב למעט. כי צריך לעבד את ה' בשני יצרין, שיהיה היצר

הרע כפוף ליצר טוב, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות נ"ד): "ואהבת וכו' בכל לבבך" - בשני יצריך. שיהיה לבו שלם עם ה' אלקיו, שלא יהיה לו מחלקת בין שני יצרין. הינו שלא יהיה לבו חלק עליו, בחינת (הושע י): "חלק לבם". ובאמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, 'שמלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו), והקדוש ברוך הוא עומד בשעת התפלה, ושומע התפלה. ודאי היה מתפלל בהתלהבות גדול, והיה מדקדק מאד לכון את דבריו. ובשביל שהאדם אינו יודע זאת ידיעה בלב שלם, בשביל זה אינו מתלהב כל כך, ואינו מדקדק כל כך. וכל אחד לפי מעוט שכלו וידיעתו, כן התלהבותו ודקדוקו. והידיעה היא מהיצר הטוב שבלב, והסתרת הידיעה היא מהיצר הרע שבלב. והסתרת הידיעה, הן הן אפיקורסות וקשיות, שהיצר הרע מקשה את לבו לפל ברעה (משלי כ"ח): והתקון לזה המחלקת שבלב, לתקן אותו בשרשו. הינו כי עקר התהוות מחלקת היצר הרע, שרשו מן המחלקת שבקדשה. כשהשתלשלה מן דרגא לדרגא, עד שנשתלשל למטה, נתהוה ממנו מחלוקת היצר הרע, בבחינת "חלק לבם". ומטיל בו אפיקורסות, ומסתיר ממנו שבילי השכל אשר אינו יודע להשיב. ומחלקת שבקדשה, הוא מחלקת תנאים ואמוראים שבגמרא, שזה אוסר וזה מתיר. ומהשתלשלותם למטה, נתהוה ממנו מחלקת היצר הרע. וכשמתקן המחלקת שבקדשה, אזי ממילא נתבטל מחלקת היצר הרע, כי אין אחיזתו אלא משם. ותקון המחלקת שבקדשה, הן הלכות פסוקות. כי פסק הלכה הוא השלום והכרעה של מחלוקת התנאים ואמוראים. ועל ידי למוד הפוסקים, הוא נתקשר להשלום שבקדשה, ומתקן המחלקת שבקדשה. ואז נתבטל המחלקת היצר הרע שבלבו. ואז יוכל לעבד את השם בכל לבבו, בשני יצרים. ונפתחו לו שערי השכל. שיודע להשיב לאפיקורוס. וכל זה נעשה על ידי ההכרעה והשלום הנ"ל: וזה אותיות שלום, נוטריקון ודע מה שתשיב לאפיקורוס. כי על ידי השלום, יודע להשיב על אפיקורסות שבלבו: וזה (תהלים קי"ט): "אודך בישר לבב בלמדי משפטי צדקך". 'לבב' דיקא, בשני יצרין. אימתי, כד 'למדי משפטי צדקך', הינו על ידי למוד הפוסקים: אבל הקשיות שאין עליהם תרוץ, אסור לאדם לעין בהם, רק לחזק את עצמו באמונה. וכשיש לו אמונה בשלמות, יוכל להיות על ידי אכילתו, יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה כנ"ל. בחינת (תהלים ל"ז): "ורעה אמונה", הינו בחינת אכילה על ידי אמונה:

ג ועקר שלמות וקשוטי אמונה, הינו לקרב דוקא המרחקים, בחינת (צפניה ג): "לקרא כלם בשם ה'", אפלו עכו"ם יקרבו לאמונות ישראל, ולעבדו שכם אחד:

ד ולהשלים את האמונה, הינו לקרב את הרחוקים כנ"ל, צריך מתחלה להעלות ניצוצי אותיות הדבור. וכשנתבררו אותיות הדבור, אזי הופך את עצמו הדבור, ומלקט הניצוצות

הקדשה מבין הקלפות, ונשארים הקלפות בלא חיות. ואז העכו"ם שיניקתם מהקלפות, כשרואים שאין להם חיות, אזי משליכים את אמונתם, בחינת (ישעיה ב): "ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו", ומדביקים את עצמם לאמונת ישראל. וזה בחינת (שם בצפניה): "אז אהפך אל העמים שפה ברורה". 'שפה ברורה', הינו הדבור שנתברר מביניהם, הוא הופך את עצמו אל העמים, כדי ללקט מהם שארי ניצוצות הקדשה. ואז נתקים\: "לקרא כלם בשם ה'", שידבקו כלם באמונת ישראל:

ה ולהעלות ניצוצי הדבור, צריך לתענית. וזה בחינת (תהלים ק"ז): "מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו" וכו', אזי: "ישלח דברו". כי עקר תקון הדבור, הוא על ידי התענית. כי עקר יניקת הקלפות, אינו אלא מאחורי הקדשה. כי מפני הקדשה אי אפשר להם לינק, מחמת בהירות אור. אלא לפעמים נותנים להם מלמעלה במכון כח לינק מפני הקדשה, וכל זה אינו אלא לרע להם, בחינת (קהלת ח): "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו". וכל התאוות הם בחינת קלפות, כי התאוות הם מותרות, כי בלא התאוות יכול הגוף להתקים, נמצא שהם מותרות לקיום הגוף. כמו הקלפות הם מותרות, כי עקר אינו אלא הפרי. והקלפות הם מותרות. וכשמתגברים התאוות על האדם, הוא התגברות הקלפות על הקדשה. וראשי התאוות הם שלשה שרי פרעה, 'שר המשקים' ו'אופים' ו'טבחים', שהם: 'קנה' ו'ושט' ו'וריד' (עיין לק"ת להאריז"ל פ' לך לך ופ' וישב) שהם בחינת תאוות אכילה ושתיה, שהם ראשים, שכל התאוות נמשכים אחריהם. ויניקתם מפרעה, שהוא אותיות ערף, הינו מאחורים. ועקר יניקתם מהדבורים, בחינת אחר הדברים, כי הם סמוכין לה, כי 'קנה' ו'ושט' ו'וריד' הם סמוכים לחמשת מוצאות הפה. ועקר יניקתם, מהדבורים שאינם זכים כל כך. וכשראשי התאוות שהם הקלפות מתגברים, צריך להדביק ולהסתיר אחורי הקדשה, שלא יינקו. ודבקות אחורי הקדשה, היא על ידי התענית. כמו שכותבים שם הוי"ה בבחינת אחורים, שכותבים מתחלה יו"ד, ואחר כך כשרוצים וכותבים ה"א, חוזרים לאחורים וכותבים יו"ד ה"א וכו'. כן התענית, שהוא עקר הכנעתן של השרים הנ"ל, הוא בבחינת דבקות אחורי הקדשה: כי עקר זכות התענית, אינו אלא כשאנו חושבים השעות שהתחיל להתענות. למשל, כשמתענה שני ימים, היום השני שהוא נחשב ביותר, אין מחמת עצמו, אלא מחמת שאנו חוזרים ליום ראשון, אזי נחשב יום שני לזכות יותר: גם כי עקר כל הדברים הן התחלה, כי 'כל התחלות קשות' (מכילתא פרשת יתרו והובא בפרש"י), מחמת שיוצא מהפך להפך. אבל אחר התחלה, הוא נכנס מעט בהרגל, ואינו קשה עליו כל כך. וכן בכל יום ויום שהולך למרחוק מההתחלה, כן נקל הדבר, שנכנס מעט בהרגל. נמצא שעקר כח העבודה

של כל ימים, אינו אלא ההתחלה, שאנו צריכין לחזר לאחורי, ליום ראשון שהתחיל להבין ולהתענות (עיין דניאל י') שהוא תחלת התשובה, שהיה קשה עליו ההתחלה, שיצא מהפך להפך. ובכל יום חוזר לאחוריו, לקבל כח מהתחלה. ומחמת שאלו השרים הנ"ל, הם סמוכים להדבור, וכשמתגברים, אזי ממשכין את הדבור לגלות מצרים, בחינת מצר הגרון, בחינת (תהלים ס"ט): "נחר גרוני", ואינו יכול לדבר שום דבור לפני השם יתברך. ועל ידי התענית שמרעיב את עצמו, הוא ממשיך מימי החסדים ללחלח הגרון, ואז יוכל לדבר. וזה בחינת (בראשית י"ב): "ויהי רבינו עובדיה מברטנורא בארץ". 'רעב', הינו בחינת תענית, שמרעיב את עצמו. וזה הוא דבקות אחורי הקדשה, כי הויה אלקים בחינת אחורים, מספר רבינו עובדיה מברטנורא. [כי שם הויה באחורים, דהינו י י"ק יק"ו יקו"ק עולה ע"ב. ושם אלקים באחורים, כזה א אל אלק אלקי אלקים עולה ר'. ושניהם יחד עולים רע"ב] "וירד אברהם מצרימה", הינו הורדות מימי החסדים ללחלח מצר הגרון, להוציא את הגרון מבחינת "נחר גרוני". בבחינת (שם): "הלוך ונסוע הנגבה", ללחלח הנגיבה, להתקים (ישעיה נ"ח): "קרא בגרון אל תחשך". ואז כשנתדבקין אחורי הקדשה, שאי אפשר להקלפות לכנס לשם ולינק, ואז נתגלין הפנים של הקדשה. ואז: "ויראו אותה שרי פרעה" (בראשית שם). הינו, שאלו השרים הנ"ל, רואים את יופי הוד הדבור, "ויהללו אותה אל פרעה". וכל זה הוא מכון מהשם יתברך, כדי להוציא בלעם מפיהם, בחינת: "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו". וזה: "וינגע ה' את פרעה". וזה (משלי ל"א): "אשה יראת ה' היא תתהלל", בחינת: "ויהללו אותה אל פרעה". אין זה אלא בשביל, "תנו לה מפרי ידיה". הינו, להוציא ניצוצות הקדשה מביניהם. כשהיא מוציאה כל חיותה מבין הקלפות, אזי משליכין כל העכו"ם את אליליהם, ופונים כלם לאמונת ישראל, "לקרא כלם בשם ה'". וזה עקר קשוטי האמונה, שיקרבו אחרים לאמונתה: וזה בחינות (סבא משפטים דף צ"ה): עולימתא שפירתא דלית לה עינין. עולימתא שפירתא, זה בחינת אמונה, בחינת (שיר השירים ו) "יפה את רעיתי", בחינת: "ורעה אמונה": דלית לה עינין, הינו אלו הקשיות הנ"ל, שאין לעין בהם, וצריך לחזק באמונתו: גופא טמירתא ואתגלי, כי היא טמירא, כי אם תשאל את המאמין איזה טעם באמונה, ודאי אינו יודע להשיב לך טעם, כי אמונה אינו שיך אלא בדבר שאינו יודע טעם. ואף על פי כן, 'וגליא'. הינו שאצל המאמין הדבר גלוי, כאלו רואה בעיניו את הדבר שהוא מאמין בו, מחמת גדל אמונתו השלמה: נפקת בצפרא ומתכסיא ביממא, כי האמונה מתחדשת אצל האדם בכל בקר, בחינת (איכה ג): "חדשים לבקרים" וכו'. ומתכסיא ביממא, מחמת טרדת

עסקי עולם, נתכסה האמונה: מתקשטת בקשוטין דלא הוו, הינו עקר קשוטי האמונה, כשמקרבין אצלה בני אדם שלא היו מקרבין לה:

ו וכשהאמונה כל כך בשלמות, אזי אכילתו היא יקרה מאד. כי נתיחד קדשא בריך הוא ושכינתה, בבחינת: "ויאמר בעז לרות" וכו'. אזי, האמונה היא ממלצת על הרחוקים לפני השם יתברך, שיקרב אותם בצל כנפיו. וזה היא מליצתה. כי עקר טעותם של הרחוקים מאמונת השם יתברך, מחמת שעקר ידיעת אלקותו אינו אלא מגלוי על הסתום. ומחמת שרואים מגלוי, שהנהגת העולם הוא על ידי מערכת המזלות, נפלו בטעיות, כל אחד לפי טעותו. ויש חושבים שהכל על פי הטבע, עולם כמנהגו נוהג. ויש חושבים שצריך לעבד את האמצעי, כמו שטעו בעגל, שרצו לעשות את העגל אמצעי, בינם לבין השם יתברך, שאמרו: "אשר ילכו לפנינו" (שמות ל"ב), בחינת אמצעי. ובטעיות כזה, רבים נכשלים. ועושים את הסבות אמצעי, בינם לבין השם יתברך. הינו שמאמינים בהשם יתברך, אבל מאמינים גם כן באמצעי, ואומרים שצריך לסבות. הינו שמאמינים למשל בהסבה של פרנסה, שהוא המשא ומתן, ואומרים הסבה של משא ומתן עקר. כאלו חס ושלום, בלא הסבה של משא ומתן, אין יכלת ביד השם יתברך לתן להם פרנסה. ובהסבה של הרפואה, שהוא סמים, עושים מהם עקר, כאלו, חס ושלום, בלי הסמים, אין יכלת ביד השם יתברך לרפא. ואין הדבר כן, כי הקדוש ברוך הוא סבת כל הסבות ועלת כל העלות, ואין צריך לשום סבה. ועסקנו באלו הסבות, צריך להאמין בהשם יתברך לבד, ולא לעשות מהסבות עקר. וכשהצדיק מבטל בתפלתו איזה חיוב של מערכת המזלות, אזי נתידע מהגלוי על הסתום, שיש אלקי נמצא, שהוא שומע תפלת הצדיק, ומשדד המערכות ומשנה הטבע. וכל זה יהיה לעתיד, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים ס"ח): 'עתידים צדיקים להחיות את המתים', ושאר נפלאות:

וזה: ויגש אליו יהודא, דא תקרבתא דמלכא למלכא. ויאמר אליו בי אדוני, שהשכינה מבקשת רחמים מהשם יתברך, על אלו הרחוקים. ידבר נא עבדך דבר באזני אדני, ולא ישמע עוד אמצעי. ואל יחר אפך בעבדך, על העבר. כי כמוך כפרעה, פרעה, לשון התגלות. כי אתה אינך ידוע לבני אדם אלא מהגלוי, ומחמת שאינך ידוע אלא מהגלוי, לפיכך טעו כל אחד לפי טעותו. אבל כשאתה מבטל רצונך בשביל רצון הצדיק, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מעד קטן ט"ז:): 'הקדוש ברוך הוא גוזר וצדיק מבטל'. אזי ידעו מהגלוי על הסתום, כשרואים שמערכת המזלות מחיבים איזה גזרה, וצדיק מבטל, אזי ידעו שיש אלקי נמצא, שהוא עושה רצון הצדיק. וזה מה פרעה גוזר ואינו

מקים. פרעה הינו מערכת המזלות הגלויים לכל גזרתם. אף אתה גוזר ואינך מקים, כי הצדיק מבטל:

וזהו ויסב אלקים וכו', איתא במדרש (שמות פרשה כ) 'ויסב' - לשון סעדה, הינו לשון הסבה. וחמשים, אחד מחמשה (כמו שפרש"י שם), הינו חמשת מוצאות הפה. שעל ידם כל העכו"ם פונים לאמונת ישראל, לעבדו שכם אחד, כמו שכתוב: "אז אהפך אל כל העמים שפה ברורה" וכו'. עלו בני ישראל מארץ מצרים, ממצר הגרון. הינו, על ידי עלות בני ישראל מראשי התאוות הנ"ל, ממצר הגרון, הנ"ל, על ידי הדבור, מחזיר את העכו"ם לאמונת ישראל. וזה עקר קשוטי האמונה, בחינת 'מתקשטא בקשוטין דלא הוו'. על ידי אמונה בשלמות, אזי התרה אכילה, בחינת "ויסב": (עד כאן לשונו, זכרונו לברכה:

שיך לאות ב', וזה שלו"ם ראשי תבות ו'דע מ'ה ש'תשיב ל'אפיקורוס, כי על ידי השלום יודע להשיב על אפיקורסות שבלבו כנ"ל עין שם. וגם על ידי השלום שיש בין ישראל, בין אחד לחברו, גם על ידי זה נתבטלין האפיקורסות, כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן כ"ז). וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה ל"ח): "חבור עצבים אפרים הנח לו" (הושע ד), 'שכשיש שלום בין ישראל, אפלו עובדין עבודה זרה מוחלין להם'. אבל "חלק לבם, עתה יאשמו" (שם י). כי על ידי המחלקת באין כפירות כנ"ל, וכל אחד אוחז בדעתו, מאחר שאינם באים ומתועדים יחד, לדבר אחד עם חברו להפכו לדעתו. ואפלו יבואו יחד וידברו זה עם זה, לא ישוב מדעתו, מחמת הנצחון של המחלקת. אבל כשיש שלום, אפלו עובדין עבודה זרה מוחלין להם. כי על ידי השלום, בודאי יתבטל העבודה זרה והאפיקורסות שיש לכל אחד מהם, על ידי שידברו זה עם זה, וישיבו זה את זה מדעותיו הרעות והכפירות. ובודאי יבואו לאמונה שלמה וישרה על ידי השלום כנ"ל וכמבאר במקום אחר (שם):

(גם זה שיך לאות הנ"ל): מהמחלקת נעשה הלכות, כמבאר בתהלה לדוד עין שם היטב. מבאר שם שההלכות הם תקון המחלקת, כי חוזר ומהפך הצרופי אותיות של המחלקת להלכות כמבאר שם. עין שם מה שכתוב שם שהצדיק לומד אלו הצרופין של המחלקת, ועושה מהם צרוף הלכה וכו' עין שם. וזהו בחינת מה שמבאר כאן, שצריכין ללמד הלכות, דהינו פוסק, בשביל תקון המחלקת. והבן:

(שיך לאות ה): גם כי עקר כל הדברים הן התחלה. כי כל התחלות קשות מחמת שיוצא מהפך אל הפך וכו' כנ"ל. ועל כן בכל פעם ופעם שנוסע להצדיק, צריך שיראה שיבוא בכל פעם מחדש. לא כמו שכבר היה אצל הצדיק, ועכשו הוא בא פעם שנית, רק כמו שלא היה מעולם אצל הצדיק, ויהיה אצלו כמו שבא עכשו מחדש פעם ראשון. כי עקר

הוא ההתחלה, כי כל התחלות קשות כנ"ל, נמצא שעקר כח העבודה של כל הימים אינו אלא ההתחלה כנ"ל עין שם. וכפי הכח וההתלהבות של ההתחלה, כן הולך ומתנהג בעבודתו, כי עקר היא ההתחלה כנ"ל. על כן צריך להתחיל בכל פעם מחדש, כי פן ואולי לא היתה התחלתו כראוי, ואם כן גם כל עבודתו אינה בשלמות כראוי, כי הכל מתנהג כפי ההתחלה. על כן צריך להתחיל בכל פעם מחדש, ולבוא להצדיק מחדש, בכח ההתלהבות גדול, והתגברות חדש לעבודת השם יתברך, כדי שתהיה עבודתו כראוי כפי כח ההתחלה כנ"ל. וכן בכל פעם ופעם צריך לחשש חששא זו, פן לא התחיל עדין כראוי, וצריך להתחיל ולבוא להצדיק בכל פעם מחדש:

סג

.סוד כונת המילה.

א

סוד כונת המילה. כי ברית נקרא בלשון תרגום אמה, וכמו שמזכר בלשון זה בגמרא (שבת ק"ח:). והוא בחינת אמה בת ששה טפחים (עירובין ג:) שהברית כלול מהם. והוא בחינת (ישעיה ו): "שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד" (עיין זוהר פנחס רלו). 'שש כנפים', הם בחינת הששה טפחים הנ"ל. והם נחלקים לשלש, הינו בחינת (שם) "בשתים יכסה פניו, ובשתים יכסה רגליו, ובשתים יעופף". כי פנים, הוא בחינות 'וטפח לו על פניו' (בבא קמא ל"ב:). 'ובשתים יכסה פניו' הוא בחינות שני טפחים, בחינות 'מגלה טפח ומכסה טפח', הנאמר בברית, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (נדרים כ:). וכן 'בשתים יכסה רגליו', הוא בחינת 'וטפח לו בסנדלו' (בבא קמא שם). והוא גם כן בחינת שני טפחים כנ"ל, 'מגלה טפח ומכסה טפח'. 'ובשתים יעופף', הוא בחינת עופות, שנבראו מן הרקק (חלין כ"ז:), בחינות 'טופח על מנת להטפיח' (יומא ע"ח גטין ט"ז ע"ז ס:). וכל הששה טפחים כלם, כלולים ומנחים בברית. כי הששה טפחים הנ"ל, הם בחינת "ששת ימים שבהם עשה ה' את השמים ואת הארץ", בבחינת (תהלים ל"ט): "הנה טפחות נתת ימי". כמו שכתוב (שמות כ): "ששת ימים עשה ה' וכו' וינח ביום השביעי", הינו שכל הששת ימים, בחינת הששה טפחים, הניח כלם ביום השביעי, שהוא שבת, שהוא בחינת ברית, כמו שכתוב (שם ל"א): "ברית עולם ביני ובין בני ישראל". וזה בחינת 'בראשי"ת - בר"א שי"ת' (תקון י"א). בחינת ששת ימים, ששה טפחים הנ"ל, שכלם מנחים וכלולים בברית. וזה 'בראשי"ת - ברי"ת א"ש (תקון ג' דף י"ח). הינו ברית שהוא כלול מששה ימים, ששה טפחים, שש כנפים. וזה ברית אש,

בחינת 'שרפים בשש כנפים', שהן בחינת ששה טפחים כנ"ל. כי גם אש יש לה ששה כחות, וכמבאר גם למחקרים, שיש ששה כחות באש, הינו מתיך ומקפיא, מבשל ושורף, משחיר ומלבין. וכן עוף יש בו ששה כחות, כי על ידי העפיפה הוא נעלם ומתגלה, קרוב ורחוק וכו':

והצדיק שהוא בחינות ברית, בחינות (משלי י): "צדיק יסוד עולם". הוא כלול מבחינות הששה טפחים הנ"ל, שנחלקים לשלש בחינות של שתים שתים. הינו שכל בחינה מהשלש, הוא בחינות 'מגלה טפח ומכסה טפח'. כי הוא בחינת מגלה טפח ומכסה טפח נגד עצמו, וזה בחינת: 'בשתים יכסה פניו'. וכן הוא בחינת מגלה ומכסה וכו' נגד העולם, וזה בחינת 'בשתים יכסה רגליו'. וכן הוא בחינת מגלה ומכסה נגד השם יתברך, וזה בחינת 'בשתים יעופף'. כי לפעמים הוא אצל העולם בחינת מגלה, שמגלה ומקרב עצמו אליהם. ולפעמים הוא בחינת מכסה, שנתכסה ונתעלם מהם, שמתרחק מהם מאד. ולא די שמתרחק מהם, ומתרומם מהם, ואינם יכולים להתקרב אליו, אלא שנופלים עליו קשיות ותמיהות, עד שנתעקם ונתבלבל מחם, מחמת שנתרחק מהם מאד, וקשה עליו קשיות ופליאות, וזה בחינת: 'מכסה טפח'. וזה בחינת 'ובשתים יכסה רגליו', רגלין לשון המשכה, כמו (שמות י"א): "וכל העם אשר ברגליך", - 'ההולכים אחר עצתך' (כמובא בפרש"י שם). הינו, שבההמשכה שממשיך העולם אליו, הוא בחינת מגלה טפח ומכסה וכו' כנ"ל. כי מחמת שמח הצדיק בעצמו אי אפשר לקבל ממנו, על כן הוא צריך להתכסות ולהתלבש עצמו בדברים קטנים, כדי שיוכל להתגלות, שיוכלו העולם לקבל ממנו. וזה בחינת: 'מגלה טפח ומכסה טפח', שמה שמכסה ומתלבש עצמו, הוא בחינת מגלה, שעל ידי זה הוא מגלה עצמו אליהם, כי בלא זה לא היה אפשר להתגלות אליהם. ולפעמים הוא בחינת מכסה ממש, שמתכסה ומתעלם מהם ונתרחק ונפלא מהם כנ"ל:

וכן אצל השם יתברך צריך להיות בחינת מגלה ומכסה וכו', כי צריך לדבק ולקרב עצמו להשם יתברך, כאלו כביכול השם יתברך נגלה ומתקרב אליו. אבל כל מה שמתקרב יותר להשם יתברך, צריך להתרחק יותר. הינו כל מה שמתקרב יותר, צריך לידע שהוא רחוק מאד מהשם יתברך. כי אם יחשב וידמה בדעתו שכבר נתקרב להשם יתברך, ויודע בידעות השם יתברך, זה סימן שאינו יודע כלום. כי אם היה יודע קצת מהשם יתברך, היה יודע שהוא רחוק מאד ממנו. כי כל מה שמתקרב יותר להשם יתברך, ויודע יותר, הוא יודע שהוא רחוק מאד, ואינו יודע כלל. וזה דבר שאי אפשר לפה לדבר ולהסביר זאת, כי גדלת הבורא אין שעור. וזה בחינת (ישעיה נ"ז): "שלום לרחוק ולקרוב", בחינות: מגלה טפח ומכסה וכו', שכל מה שמתקרב מתרחק כנ"ל. וזה בחינת 'ובשתים יעופף',

'יעופף' כתרגומו: 'משמש', הינו בחינות מגלה טפח ומכסה וכו' של השמוש, שמשמש ועובד השם יתברך כנ"ל: ובשתים יכסה פניו, זה בחינת מגלה טפח ומכסה טפח אצל עצמו. כי פנים לשון כעס, כמו שכתוב (שמות ל"ג): "פני ילכו" (עיין ברכות ז:). וגם פנים לשון רצון והשגחת השם יתברך, כמו שכתוב (במדבר ו): "יאר ה' פניו אליך". והצדיק הוא לפעמים מקבל על עצמו יסורין בשביל העולם, והוא כמו חלוף, שמחליף עם השם יתברך ההשפעה וההשגחה, שאינו רוצה זאת ההשפעה וההשגחה, ומכסה פני השגחה זו, ומקבל על עצמו יסורין, כי הוא בוחר בהשפעה והשגחה רוחניות. ואותה ההשפעה שהלכה לה, נתפזרה בין העולם. וזה בחינת מגלה טפח ומכסה וכו', שלפעמים מגלה פנים של רצון והשגחה, ומכסה פנים של כעס, ולפעמים מכסה פנים של רצון והשגחה כנ"ל:

ולחם הפנים הוא בחינת ברית, כמו שכתוב (ויקרא כ"ד): "ביום השבת יערכנו לפני ה' וכו', ברית עולם", ונאמר בהם (שמות כ"ה): "ועשית לו מסגרת טפח": ועל כן נקראת הבחינה המקבלת הששה טפחים הנ"ל, מטפחת, כמו שכתוב (רות ג): "הבי המטפחת". כי זה היה בקשתה, כמו שכתוב (שם): "ופרשת כנפיך על אמתך", שבקשה הכנפים הנ"ל, שהן בחינת הששה טפחים כנ"ל. על כן: "ויאמר לה הבי המטפחת וימד לה שש שעורים", שהן בחינת ששה טפחים, שש כנפים הנ"ל: ויש נחש ונמלה בתוך פיה, וזאת הנמלה אין לה ניחא בודאי, מחמת שהיא בתוך פיה של נחש. והנחש פעמים הולך, ופעמים מעופף. והחלוק שבין הליכה לעפיפה, כי בעפיפה יוכל לעוף ולפרח ברגע הרבה, אבל בהליכה הוא הולך מעט מעט, כדרך ההולך, שהוא תנועה כבדה. ובכל הדבורים רעים שמדברים, ובפרט כשהם נוגעים על צדיקים וגדולים, באלו הדבורים הם עושים כנפים להנחש, שיוכל לעופף. כי על ידי דבורים קדושים, עושים כנפים דקדשה, בבחינת (קהלת י): "ובעל כנפים יגיד דבר". אבל באלו הדבורים רעים, עושים כנפים להנחש, והם נגד השש כנפים של הקדשה הנ"ל. כי הדבור יוצא מכנפי ראה, על כן נעשה ממנו בחינת כנפים להנחש, כי הדבור היוצא משית עזקאין דקנה, הוא נגד השש כנפים של הקדשה הנ"ל: והנחש, הם אלו החכמים להרע, החוקרים פילוסופיא ואפיקורסית. כמו שכתוב (ירמיה ד): "חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו", שהם רק חכמים להרע, שאם ירצו להשתמש בחכמתם להיטיב לא יוכלו. והם בחינות הנחש, בחינות (בראשית ג): "והנחש היה ערום מכל חיות השדה". ועל ידי דבורים רעים, עושים כנפים להחכמים אלו, שהם בחינת הנחש, שיוכלו לעוף ולפרח. הינו שמעופפת ומתפשטת חכמתם ואפיקורסית שלהם בעולם, ומזיק מאד להעולם. וגם בחקירותם בעצמם, הם

מעופפים, כמו מי שיש לו שכל מעופף, הינו ששכלם מעופף במהירות, ונפתח להם חכמתם מאד. אבל אם אין להנחש כנפים, הינו שאין להם דבורים רעים כנ"ל, אזי אין להנחש רק בחינת הליכה, הינו שאין להחכמים להרע הנ"ל, רק מה שחוקרים בינם לבין עצמן, ואינם מעופפים בעולם, הינו שאין מתפשט ומעופף חכמתם בעולם. ואינם יכולים להזיק להעולם, רק למי שסמוך אליהם, כגון תלמידיהם וחבריהם, אבל ברחוק מהם אינם יכולים להזיק. כמו ההולך, שהולך רק מעט, ואינו יכול למהר למרחוק כמו המעופף. וגם בינם לבין עצמן אין שכלם מעופף, הינו שאין נפתח להם החכמה כל כך, ואינם מעופפים ומהירים בחכמות שלהם, רק חוקרים בחכמתם מעט מעט, כמו ההולך. וגם מה שמזיקים לאחרים בחכמתם, הוא רק בבחינת הליכה, שאינו מעופף ונכנס בעמק לתוך המח והלב, רק שנדבק קצת להמח, אבל אינו נכנס בעמק לתוך הלב והמח. אבל כשיש להם, חס ושלום, כנפים מדבורים רעים כנ"ל, אזי שכלם מעופף כנ"ל, וגם מזיק למרחוק, כמו המעופף שמעופף בשעה אחת למרחוק, וגם שמעופף חכמתם המשבשת ונכנס ונדבק בהמח והלב בעמק גדול מאד: והנמלה המנח בתוך פי הנחש, הוא בחינות חכם הדור, שהוא חכם הישר והצדיק, ובעל מדות טובות. ומחמת שהוא חכם גדול דקדשה ונכנס באלו החכמות, אזי כשאלו החכמים נכנסים בחקירתם, לחקר באלו החכמות, אז יש לו צער גדול מאד, ויש לו מלחמה גדולה עמהם, הינו עם בחינת הנחש הנ"ל. כי מתגברים עליו מאד בלבולים ואמונות כזביות, והוא בחינת מבטח בוגד, שמתגבר עליו בטחון בוגד, שאינו בטחון שלם ואמת כראוי, שזהו בחינת אמונות כזביות. וזהו בחינות (משלי כ"ה): "שן רועה ורגל מועדת מבטח בוגד", הינו שזה המבטח בוגד היא בחינות שן רועה את החכם, שהוא הנמלה שבתוך פיה כנ"ל. כי מחמת שהוא חכם ונכנס בעבודת ה', מתגברים עליו אלו הבלבולים והאמונות כזביות ביותר, וצריך לו תמיד מלחמה גדולה עמהם. ובין כשהנחש הולך ובין כשהוא מעופף, יש לו צער גדול ומלחמה גדולה. רק שבודאי בעת העפיפה, צערו גדול יותר מאד. ואין לו שום ניחא בין כשהוא הולך, בין כשהוא מעופף. רק שיש ממצע בין ההליכה ובין העפיפה, והוא בעת שפוסק העפיפה ומוריד עצמו מן העפיפה, ממעלה למטה, כדרך המעופף בעת שרוצה לשלשל ולהוריד עצמו למטה, ואזי יש להנמלה הנ"ל ניחא, כי אזי אינו הולך ואינו מעופף. הינו, כי יש כמה עתים שהחכמים ניחים ואינם חוקרין, כגון בעת שנה ואכילה, ואז יש ניחא להחכם שהוא בחינת הנמלה שבתוך פיה. כי החכם הוא בחינת נמלה, כמו שכתוב (משלי ו): "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם", כי זה החכם מלמד דעת ודרכי ה' אל העם:

וזה סוד מה שאמר הסבא (זהר משפטים דף צ"ה): 'מאן הוא נחש דפרח באוירא ואזל בפרודא, בין כך ובין כך אית ניחא לחד נמלה דשכב בין שנוי'. הינו בחינות הנחש הנ"ל. 'דפרח באוירא', שפריחתו, על ידי האוירים. הינו, על ידי דבורים רעים, שנעשה לו מהם כנפים. 'ואזל בפרודא', הינו שאין לו רק בחינות הליכה, כשכנפים דקדשה הם כתקונו, ואין להנחש כנפים מדבורים רעים, אזי אין לו רק בחינת הליכה. וזה 'ואזל בפרודא', בחינות (יחזקאל א): "וכנפיהם פרודות מלמעלה", הינו בחינות כנפי הקדשה. אזי, 'ואזל', שאין לו רק בחינות הליכה. כי בחינות הליכה יש לו תמיד, כי הבחירה חפשית להמחקרים לחקר בכל עת שירצו, רק שאין יכולים לעופף בבחינה הנ"ל, כשאין להם כנפים מדבורים רעים, ואין להם רק בחינת הליכה כנ"ל: בין כך ובין כך, הינו בחינת הממצע בין ההליכה והעפיפה כנ"ל, וזה נקרא בין כך ובין כך, שהוא בין ההליכה והעפיפה ואזי יש לה ניחא להנמלה דשכב בין שנה כנ"ל: 'שארי בחבורא וסים בפרודא', הינו שאלו המחקרים, שהם חכמים להרע, שהם בחינות הנחש כנ"ל, חכמתם וחקירתם הוא, 'שארי בחבורא', שתחלת חקירתם מתחלת מהמחברים, מחבור חמר וצורה. 'וסים בפרודא', שמסתימת חכמתם בשכליים הנפרדים. כי כן דרך כל חקירתם, להתחיל מחבור החמר והצורה, ועולים ממדרגה למדרגה, מתחלה מחמר וצורה של הגשמיים, ואחר כך מחמר וצורה של הדקים יותר, ואחר כך מחמר וצורה של עלה ועלול, עד שמגיעים ומסימים בשכליים הנפרדים. ורוצים להשיג בחקירתם האנושית, המטעית והמשבשת, כידוע להמחקרים בעצמן, הם רוצים להשיג על ידי חקירותם הללו, מחבור חמר וצורה, את שכליים נפרדים, וזה 'שארי בחבורא וסים בפרודא':

סד

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני יי וכו'. הנני מביא מחר ארבה בגבולך (שמות י) (עיין התו' הזאת בנ"א מכת"י רבינו ז"ל בעצמו):

א כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרכז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברא את העולם, לא היה מקום לבראו מחמת שהיה הכל אין סוף. על כן צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי. ובתוך החלל הפנוי

הזה, נתהוו כל הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמו שכתוב בעץ חיים בתחלתו). וזה החלל הפנוי, היה מכרח לבריאת העולם. כי בלתי החלל הפנוי, לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי, אי אפשר להבין ולהשיג, כי אם לעתיד לבוא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין. כי החלל הפנוי הוא על ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל. אבל באמת לאמתו, בודאי אף על פי כן יש שם גם כן אלקות, כי בודאי אין שום דבר בלעדי חיותו. ועל כן אי אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי, עד לעתיד לבוא:

ב ודע, שיש שני מיני אפיקורסית. יש אפיקורסית, שבא מחכמות חיצוניות, ועליו נאמר (אבות פרק ב): 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס'. כי האפיקורסית הזאת יש עליה תשובה, כי זאת האפיקורסית בא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות, מבחינות שבירת כלים. כי מחמת רבוי האור נשתברו הכלים, ומשם נתהוו הקלפות כידוע. וחכמות חיצוניות באים משם, הינו משבירת כלים, ממותרות פסלת הקדשה. כמו אצל האדם, יש כמה מיני מותרות ופסלת, כגון צפרנים ושער וזעה, ושאר פסלת ומותרות, כן כל חכמה חיצונה בא ממותרות ופסלת ידועה של הקדשה, וכן כשוף בא ממותרות ופסלת ידוע. ועל כן מי שנופל לאפיקורסית הזאת, אף שבודאי צריך לברח ולהמלט משם. אך אף על פי כן מי שנופל לשם, אפשר לו למצא הצלה לצאת משם. כי יוכל למצא שם את השם יתברך, אם יבקשהו וידרשהו שם. כי מאחר שהם באים משבירת כלים, יש שם כמה ניצוצות הקדשה, וכמה אותיות שנשברו ונפלו לשם כידוע. ועל כן יוכל למצא שם אלקות ושכל, לישב הקשיות של האפיקורסית הזאת הבא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות משבירת כלים, כי יש שם חיות אלקות, הינו שכל ואותיות שנשברו ונפלו לשם. ועל כן האפיקורסית הזאת יש עליה תשובה, ועליו נאמר ודע מה שתשיב לאפיקורוס: אבל יש עוד מין אפיקורסית, והם החכמות שאינם חכמות. אלא מחמת שהם עמקים ואינם משיגים אותם, ומחמת זה נראים כחכמות. כמו למשל כשאחד אומר סברא שקר בגמפ"ת [גמרא, פרוש רש"י, תוספות], ומחמת שאין למדן לישב הקשיא שבא על ידי סברא זו, על ידי זה נדמה שאמר סברא וחכמה גדולה, אף שבאמת אינו סברא כלל. כן יש כמה מבוכות וקשיות אצל המחקרים, שבאמת אינם שום חכמה, והקשיות בטלים מעקרא. אך מחמת שאין בהשכל אנושי לישבם, על ידי זה נדמים לחכמות וקשיות. ובאמת אי אפשר לישב אלו הקשיות, כי אלו הקשיות של אפיקורסית הזאת, באים מחלל הפנוי, אשר שם בתוך החלל הפנוי אין שם אלקות כביכול. ועל

כן אלו הקשיות הבאים משם, מבחינת חלל הפנוי, אי אפשר בשום אפן למצא להם תשובה, הינו למצא שם את השם יתברך. כי אלו היה מוצא שם גם כן את השם יתברך, אם כן לא היה פנוי, והיה הכל אין סוף כנ"ל. ועל כן על האפיקורסית הזאת, נאמר (משלי ב): "כל באיה לא ישובון". כי אין שום תשובה על האפיקורסית הזאת, מאחר שבא מחלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול. רק ישראל על ידי אמונה עוברים על כל החכמות, ואפלו על האפיקורסית הזאת הבא מחלל הפנוי. כי הם מאמינים בהשם יתברך בלי שום חקירה וחכמה, רק באמונה שלמה. כי השם יתברך 'ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין' (רע"מ פנחס רכ"ה.). נמצא שהוא כביכול בתוך כל העולמות, וסביב כל העולמות. וצריך להיות הפרש כביכול, בין המלוי והסבוב. שאם לאו, אם כן הכל אחד. אך על ידי בחינת החלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול, ובתוכו ברא את כל הבריאה. נמצא שהחלל הפנוי מקיף את כל העולם, והשם יתברך שהוא סובב כל עלמין, מסבב גם על החלל הפנוי. ועל כן שיך לומר ממלא כל עלמין, הינו כל הבריאה, שנברא בתוך החלל הפנוי. וגם סובב כל עלמין, הינו שמסבב גם על החלל הפנוי. ובאמצע מפסיק החלל הפנוי, שכביכול צמצם משם אלקותו. והנה על ידי אמונה, שמאמינים שהשם יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. ומאחר שהוא סובב כל עלמין, אם כן שגם החלל הפנוי בעצמו נתהוה מחכמתו יתברך. ובודאי באמת לאמתו יש שם אלקותו יתברך, רק שאי אפשר להשיג זאת, ולמצא שם השם יתברך כנ"ל. על כן הם עוברים על כל החכמות והקשיות והאפיקורסית הבא משם מחלל הפנוי, כי יודעים שבודאי אי אפשר למצא להם תשובה. כי אם היה מוצא עליהם תשובה, הינו שהיה מוצא בהם את השם יתברך, אם כן לא היה חלל הפנוי, ולא היה אפשר להתהוות הבריאה. אבל באמת לאמתו, בודאי יש עליהם תשובה, ובודאי יש שם אלקותו יתברך. אבל על ידי חקירות נשקעים שם, כי אי אפשר למצא שם את השם יתברך, מאחר שהוא בחינת חלל הפנוי. רק צריכין להאמין שהשם יתברך סובב גם עליו, ובודאי באמת גם שם יש אלקותו יתברך. ועל כן ישראל נקראים עבריים, על שם שהם עוברים באמונתם על כל החכמות. ואפלו על החכמות שאינם חכמות, הינו האפיקורסית השנית הבא מחלל הפנוי כנ"ל. ועל כן השם יתברך נקרא "אלקי העבריים" (שמות ג), מלשון (יהושע כ"ד): "עבר הנהר" (רש"י בראשית ל"ט ע"פ איש עברי) 'לשון צדדין'. הינו שאלקותו מסבב גם על החלל הפנוי, הבא על ידי הצמצום, שצמצם האור לצדדין. ועל כן ישראל נקראים עבריים, שעל ידי אמונתם שמאמינים שהשם יתברך אלקי העבריים כנ"ל, הם עוברים על כל החכמות, ועל מה שאינם חכמות, הינו האפיקורסית השנית כנ"ל. ועל כן בודאי

מזה האפיקורסית השנית, בודאי צריך לזהר יותר ויותר, לברח ולהמלט משם, לבלי לעין ולהביט בדבריהם כלל, כי, חס ושלום, בודאי ישקע שם, כי עליו נאמר: "כל באיה לא ישובון" וכו' כנ"ל:

ג אך דע, אם יש צדיק גדול שהוא בחינת משה, הוא צריך דוקא לעין בדברי האפיקורסית אלו. ואף שאי אפשר לישבם כנ"ל, על כל זה על ידי עיונו שמעין שם, הוא מעלה משם כמה נשמות שנפלו ונשקעו בתוך האפיקורסית הזאת. כי אלו המבוכות והקשיות של האפיקורסית הזאת הבא מחלל הפנוי, הם בבחינת שתיקה, מאחר שאין עליהם שכל ואותיות לישבם כנ"ל. כי הבריאה היתה על ידי הדבור, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". ובהדבור יש חכמה, כי כלל הדבור הוא רק חמשת מוצאות הפה, ועל ידם נתהוו כל הדברים של כל הבריאה, וכמו שכתוב (שם ק"ד): "כלם בחכמה עשית". והדבור הוא הגבול של כל הדברים, כי הגביל חכמתו בהאותיות, שאותיות אלו הם גבול לזה, ואותיות אלו הם גבול לזה. אבל בהחלל הפנוי שהוא מקיף כל העולמות כנ"ל, והוא פנוי מכל כביכול כנ"ל, אין שם שום דבור, ואפלו שכל בלא אותיות כנ"ל. ועל כן המבוכות הבאים משם, הם בבחינת שתיקה. וכמו שמצינו במשה (מנחות כ"ט): 'כששאל על מיתת רבי עקיבא, זו תורה וזה שכרה. השיבו לו: שתק, כך עלה במחשבה'. הינו שאתה צריך לשתק, ולבלי לשאל תשובה ותרוץ על קשיא זו. כי כך עלה במחשבה, שהוא למעלה מן הדבור. על כן אתה צריך לשתק על שאלה זו, כי הוא בבחינות עלה במחשבה, שאין שם דבור לישב אותה. וכמו כן אלו הקשיות והמבוכות שבאים מחלל הפנוי, שאין שם דבור ולא שכל כנ"ל, על כן הם בבחינת שתיקה, וצריך רק להאמין ולשתק שם. ועל כן אסור לכנס ולעין בדברי האפיקורסית והמבוכות אלו, כי אם צדיק שהוא בחינת משה. כי משה הוא בחינת שתיקה, בבחינות שנקרא: "כבד פה" (שמות ד), בחינת שתיקה, שהוא למעלה מן הדבור. ועל כן הצדיק שהוא בחינות משה, בחינות שתיקה, יכול לעין בדברי המבוכות אלו, שהם בחינות שתיקה כנ"ל. וצריך דוקא לעין, כדי להעלות הנשמות שנפלו לשם כנ"ל:

ד ודע, כי מחלקת היא בחינות בריאת העולם. כי עקר בריאת העולם, על ידי חלל הפנוי כנ"ל, כי בלא זה היה הכל אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולם כנ"ל. ועל כן צמצם האור לצדדין, ונעשה חלל הפנוי, ובתוכו ברא את כל הבריאה, הינו הימים והמדות, על ידי הדבור כנ"ל, "בדבר ה' שמים נעשו" וכו'. וכן הוא בחינת המחלוקות, כי אלו היו כל התלמידי חכמים אחד, לא היה מקום לבריאת העולם. רק על ידי המחלקת שביניהם, והם נחלקים זה מזה, וכל אחד מושך עצמו לצד אחר, על ידי זה נעשה ביניהם

בחינות חלל הפנוי, שהוא בחינות צמצום האור לצדדין, שבו הוא בריאת העולם על ידי הדבור כנ"ל. כי כל הדברים שכל אחד מהם מדבר, הכל הם רק בשביל בריאת העולם שנעשה על ידם בתוך החלל הפנוי שביניהם. כי התלמידי חכמים בוראים את הכל על ידי דבריהם. כמו שכתוב (ישעיה נ"א): "ולאמר לציון עמי אתה" - 'אל תקרי עמי אלא עמי, מה אנא עבדי שמיא וארעא במלולי אף אתם כן' (כמו שכתוב בזהר בהקדמה דף ה): אך צריך לזהר שלא לדבר יותר מדי, רק כפי צרך בריאת העולם לא יותר. כי על ידי רבוי האור, שלא היו הכלים יכולים לסבל רבוי האור, נשתברו, ומשבירת הכלים היה התהוות הקלפות. כן אם אחד מרבה לדבר, מזה גורם התהוות הקלפות. כי הוא בחינת רבוי האור, שעל ידי זה היו שבירת הכלים, שעל ידי זה התהוות הקלפות:

וזה פרוש המשנה (אבות פרק א): כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא'. 'כל ימי גדלתי בין החכמים וכו'. בין החכמים, הוא בחינת חלל הפנוי, שנתהוה ונעשה בין החכמים, על ידי הפרוד והמחלקת שיש ביניהם כנ"ל. וזה 'בין החכמים' דיקא, הינו שיש פרוד ומחלקת ביניהם. כי אם היו כלם אחד, אין שיך לומר בין החכמים. ועל ידי המחלקת נעשה בחינות חלל הפנוי, ובתוך החלל הפנוי הזה נעשה בריאת העולם, הינו הימים והמדות. וזה כל ימי גדלתי, שהייתי מגדל ימי ומדותי, שהוא בחינת בריאת העולם. בין החכמים, בין החכמים דיקא, בתוך החלל הפנוי כנ"ל, כי שם נעשה כל הבריאה כנ"ל. וזה גדלתי, שהגדלתי ימי ומדותי, מקטנות לגדלות. וזה שקראם ימי, כי הם ימים שלו, כי הוא בורא את העולם וכו' כנ"ל. וזה ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כי שם בחלל הפנוי אין טוב משתיקה כנ"ל. כי אסור לכנס לשם, כי אם מי שהוא בבחינות שתיקה, בחינת משה כנ"ל. וזה שאמר: 'כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי וכו', כי על ידי שאחז במדרגה זו, בבחינת שתיקה, כמו שאמר: שאין טוב משתיקה, על כן היה מגדל ימיו ומדותיו שם בחלל הפנוי. כי אסור לכנס לשם, כי אם מי שהוא בבחינות שתיקה כנ"ל. וזה ולא המדרש הוא העקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא. כי כל מדרשם ודבריהם שאלו החכמים מדברים, אין העקר המדרש בלבד, אלא המעשה, שיעשו ויבראו על ידי דבריהם את העולם כנ"ל, אל תקרי עמי אלא עמי כנ"ל. אך 'כל המרבה דברים מביא חטא', כי מרבוי האור נתהוו הקלפות כנ"ל:

ה ודע, שעל ידי הנגון של הצדיק, שהוא בחינת משה, הוא מעלה את הנשמות מן האפיקורסית הזאת של החלל הפנוי שנפלו לשם. כי דע, שכל חכמה וחכמה שבעולם, יש לה זמר ונגון מיחד. שזה הזמר מיחד לחכמה זו, ומזה הזמר נמשכת החכמה

הזאת. וזה בחינות (תהלים מ"ז): "זמרו משכיל", שכל שכל וחכמה יש לו זמר ונגון. ואפלו חכמת האפיקורסית, יש לה נגון וזמר המיחד לחכמה האפיקורסית. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ט"ו:) 'אחר מה הוי בה - זמרא יוני לא פסק מפמה, וכשהיה קם מבית המדרש, כמה ספרי מינין נופלין ממנו', כי זה תלוי בזה, כי על ידי זמר הנ"ל שלא פסק מפיו, על ידי זה היו הספרי מינין נופלין ממנו, כי זה הזמר היה מיחד לזה האפיקורסית והמינות שהיה לו. נמצא כל חכמה וחכמה לפי בחינתה ומדרגתה, כן יש לה זמר ונגון השיך ומיחד אליו. וכן ממדרגה למדרגה, כי בחינת החכמה שבמדרגה היותר עליונה, יש לה זמר ונגון יותר עליון לפי בחינתה. וכן למעלה מעלה עד ראשית נקדת הבריאה שהיא תחילת האצילות, ושם אין למעלה ממנה. ואין מקיף לאותה חכמה שיש שם, כי אם אור האין סוף המקיף לחלל הפנוי, שבתוכו כל הבריאות והחכמות. ובודאי גם שם יש בחינת חכמה, אך החכמה שיש שם באור אין סוף, אי אפשר לידע ולהשיג אותה. כי אין סוף הוא השם יתברך בעצמו, וחכמתו אי אפשר להשיג כלל. ואין שם רק בחינת אמונה, שמאמינים בו יתברך שאורו האין סוף מסבב כל עלמין ומקיף הכל. ואמונה, יש לה גם כן זמר ונגון המיחד לאמונה. וכמו שאנו רואים שאפלו אמונות עכו"ם בדברי טעותם, יש לכל אמונה של עכו"ם נגון מיחד, שמזמרין בו ועורכין בו בבית תפלתם. כן להפך בקדשה, כל אמונה יש לה זמר ונגון. ואותו הזמר המיחד לאמונה הנ"ל, שהוא אמונה העליונה מכל המיני חכמות ואמונות שבעולם, הינו אמונה בהאור אין סוף עצמו הסובב כל עלמין כנ"ל, אותו הזמר הוא גם כן למעלה מכל הנגינות וזמירות שבעולם, השיכים לכל חכמה ואמונה. וכל הזמירות והנגונים של כל החכמות, נמשכין מזה הזמר והנגון, שהוא למעלה מכל הזמירות והנגונים של כל החכמות. כי הוא הזמר השיך להאמונה בהאור אין סוף עצמו, שהוא למעלה מן הכל: ולעתיד לבוא "שיהפך לכל העמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'" (צפניה ג), והכל יאמינו בו יתברך, אז יתקים (שיר השירים ד): "תבואי תשורי מראש אמנה". 'מראש אמנה' דיקא, הינו בחינת אמונה עליונה זו הנ"ל, שהוא ראש לכל האמונות כנ"ל. וזה 'תשורי' דיקא, הינו הנגון והזמן השיך לראש אמונה זו כנ"ל. ולבחינת זמר של אמונה העליונה הזאת, אין מי שיזכה, כי אם צדיק הדור, שהוא בחינת משה. שהוא במדרגת אמונה זו, שהוא בחינת שתיקה, בחינת 'שתק כך עלה במחשבה' הנ"ל, הינו שהיא עדין למעלה מהדבור כנ"ל. כי משה הוא בחינות שתיקה כנ"ל. וזה (שמות ט"ו): "אז ישיר משה", ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צ"א:) 'שר לא נאמר, אלא ישיר', מכאן לתחית המתים מן התורה, שעתיד משה לשיר לעתיד לבוא גם כן. כי כל השירות, בין של עולם הזה בין של לעתיד

לבוא, הוא רק אצל משה, שהוא בחינת שתיקה. שזכה לזמר ששיך לאמונה העליונה על הכל, ששם נכללין כל הזמירות, כי כלם נמשכים ממנה. וזה שפרש רש"י: 'ישיר', יו"ד על שם המחשבה נאמרה. הינו בחינות 'כך עלה במחשבה' הנ"ל, בחינות משה, בחינות שתיקה כנ"ל. ועל כן על ידי נגון של הצדיק, שהוא בחינות משה כנ"ל, על ידי זה עולים ויוצאים כל הנשמות שנפלו בתוך האפיקורסית של חלל הפנוי. כי נגונו הוא בבחינות 'ראש אמונה', הינו אמונה העליונה על הכל, שעל ידי נגון ואמונה זו נתבטלים כל האפיקורסית. ונכללים ונתבטלים כל הנגונים בתוך הנגון הזה, שהוא למעלה מן הכל, שממנו נמשכים כל הנגונים כנ"ל:

ו וזה, ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי וכו'. פרעה הוא בחינות חלל הפנוי. כי פרעה לשון בטול, מלשון (שמות ה): "תפריעו את העם", וגם פרעה לשון התגלות. הינו בחינת חלל הפנוי, שהוא בטל ופנוי מכל, ובתוכו התגלות כל הבריאה כנ"ל. ושם בחלל הפנוי יש כבדות לב, כי אי אפשר להשיג בחינות החלל הפנוי כנ"ל. וכל החכמות הבאים משם, יש בהם כבדות לב, שנשארים בקשיא על השם יתברך, ואי אפשר למצא שם השם יתברך, מחמת שפנה אלקותו משם כביכול, כדי שתוכל הבריאה להתהוות כנ"ל. ועל כן: "ויאמר ה' אל משה בא" וכו'. שמשה דיקא, יבוא אל פרעה, בחינות החלל הפנוי, כי אסור לכנס לשם כי אם בחינות משה כנ"ל, כי אי אפשר למצא שם את השם יתברך כנ"ל. וזה, כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו. עבדים, הם בחינות ההקדמות של כל החכמות. כי כל חכמה יש לה הקדמות, והם נקראים עבדים ומשמשים להחכמה. הינו שכל החכמות וההקדמות הבאים משם מחלל הפנוי, יש בהם כבדות לב, שנשארים בקשיא כנ"ל. וזהו למען שתי אתתי אלה בקרבו, הינו שמה שהכבדתי את לבו וכו', שאי אפשר למצא שם את השם יתברך, זה היה "למען שיתי" וכו', כדי שאשית בקרבו האותיות של הבריאה, הינו כדי שתוכל הבריאה להתהוות שם בתוך החלל הפנוי, שצמצם ופנה אלקותו משם כביכול. כי אם לא היה מצמצם אלקותו משם, לא היה מקום לבריאה כנ"ל. וזה ולמען תספר וכו', כי שם בתוך הבריאה שנתהוה בתוך חלל הפנוי, שם תוכל לספר ולדבר, כי יש שם אותיות ודבור, שעל ידם נתהוה הבריאה כנ"ל: וזה באזני בנך ובן בנך, כי עקר כלל הבריאה היתה בשביל רחמנותו כנ"ל, והבריאה היתה על ידי הדבור כנ"ל. נמצא שבכל דבר שנברא בתוך החלל הפנוי, יש שם צמצום רחמנותו. כי השם יתברך צמצם רחמנותו, וברא את הדבר הזה, בתבנית ודמות הזה, כפי הרחמנות שלו. שמדת רחמנותו יתברך חיבה, שזה הדבר יהיה כך. כי הרחמנות שרש כל הבריאה, כי הכל נברא כדי לגלות רחמנותו כנ"ל. וזה: "ולמען תספר

באזני בנך ובן בנך" - 'עד כאן רחמי האב על הבן' (ב"ר פ' נ"ד) (כמו שפרש רש"י בראשית כ"א על פסוק: "אם תשמר לי ולניני ולנכדי"). כי במה שהוא אחר הבריאה, שם תוכל לספר ולדבר, ולהשיג צמצום רחמנותו שיש בכל דבר. עד כאן רחמי האב וכו', הינו שבדבר הזה יש כל כך רחמנות, ובדבר הזה יש כל כך רחמנות. וזה את אשר התעללתי במצרים וכו', זה בחינת הקלפות שבאים מרבוי האור משבירת כלים. כי 'התעללתי', פרש רש"י: 'שחקתי'. הינו שעשיתי שחוק ועוללות בעולם, הינו בחינת הקלפות, שהן כנגד הקדשה רק כמו מי שמדמה ומשחק ומעקם עצמו לחברו, כי הם רק כקוף המשחק ומדמה עצמו לאדם (עיין זוהר תרומה קמ"ח:). וזהו ואת אתתי אשר שמתי בם, כי יש שם אותיות, כי הם באים מרבוי אור, משבירת כלים כנ"ל. על כן וידעתם כי אני ה'. כי שם תוכלו להכיר את ה', כי יש שם ניצוצי הקדשה ואותיות כנ"ל. הינו, שאפלו בתוך בחינת השחוק, בחינת הקלפות, הינו בחינת אפיקורסית הראשונה, שבא מבחינת רבוי אור כנ"ל, גם שם תוכל להכיר את ה'. כי עליו נאמר: 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס' כנ"ל. כי אפשר למצא שם אותיות וניצוצות לישבם, כי הם באים משבירת כלים כנ"ל:

וזה, ויבא משה אל פרעה וכו', הנני מביא מחר ארבה בגבולך. מחר, הוא בחינת לעתיד לבוא, כי מחר לקבל שכר (ערובין כ"ב): בחינת (בראשית ל): "וענתה בי צדקתי ביום מחר", הינו בחינת קבול השכר לעתיד לבוא, ואז יבינו בחינת החלל הפנוי שהוא על ידי הצמצום, איך אפשר להיות, שבאמת יש שם אלקות, ואף על פי כן הוא חלל הפנוי כנ"ל. וזהו בעצמו הקבול שכר, כי עקר הקבול שכר לעתיד הוא, שישיגו השגות, ויבינו מה שהיה אי אפשר להבין בעולם הזה. ואז ידעו שהחלל הפנוי הוא בבחינת ארבה, כההוא קמצא דלבושה מנה ובה (בראשית רבה פרשה כ"א), (כמובא בכל ספרי קבלה שזהו בחינת סוד חלל הפנוי). לבוש, הוא בחינת הצמצום של חלל הפנוי, שעל ידו בחינת הלבושין. יבינו שהוא מנה ובה, שבאמת יש שם אלקות. ואף על פי כן הוא בחינת לבוש, בחינת צמצום, בחינת חלל הפנוי. וזה בחינת: "וענתה בי צדקתי ביום מחר". 'צדקתי', בחינת לבושין, בחינת (איוב כ"ט): "צדק לבשתי". שאז ביום מחר, שיהיה הקבול שכר, יתגלה סוד בחינות הלבושין, בחינת הצמצום של החלל הפנוי כנ"ל. כי אז יתגלה ראש אמנה הנ"ל, בחינת: "תבואי תשורי מראש אמנה" הנ"ל, בחינת הנגון העליון של ראש אמונה הנ"ל, שעל ידו נתבטל כל המבוכות של חלל הפנוי כנ"ל. וזה הנני מביא מחר ארבה, ראשי תבות אכן רוח הוא באנוש (איוב ל"ב): בחינת נגינה, שהוא בחינת רוח. הינו, שאז יתגלה הנגון והזמר של ראש אמונה כנ"ל, ועל ידו יתבטלו כל האפיקורסית, אפלו של חלל הפנוי כנ"ל:

סה

ויאמר בעז אל רות, הלא שמעת בתי, אל תלכי ללקט בשדה אחר, וגם לא תעבורי מזה וכו'. עיניך בשדה אשר יקצרון, והלכת אחריהן, הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך. וצמת, והלכת אל הכלים ושתית, מאשר ישאבון הנערים (רות ב):

א דע, כי יש שדה, ושם גדלים אילנות ועשבים יפים ונאים מאד. וגדל יקר יפי השדה וגדוליו אי אפשר לספר, אשרי עין ראתה זאת. ואילנות ועשבים, הם בחינת נשמות קדושות הגדלים שם. ויש כמה וכמה נשמות ערמות, שהם נעים ונדים מחוץ לשדה, וממתינים ומצפים על תקון, שיוכלו לשוב ולכנס אל מקומם. וגם אפלו נשמה גדולה, שבה תלויים כמה נשמות, לפעמים כשהיא יוצאת לחוץ, קשה לה לחזר לשם. והם כלם מבקשים ומצפים על בעל השדה, שיוכל להתעסק בצרך תקונם. ויש נשמה, שתקונה על ידי מיתה של אחד, או על ידי מצוה ועבודה של אחד: ומי שרוצה לחגר מתניו, להכניס עצמו להיות הוא הבעל השדה, צריך להיות איש אמוד ותקיף, וגבור חיל, וחכם, וצדיק גדול מאד. כי צריך להיות אדם גדול ומפלג במעלה מאד. ויש אחד, שאינו יכול לגמר הענין כי אם עם מיתתו. ואפלו לזה צריך להיות גדול מאד, כי יש כמה וכמה גדולים, שאפלו עם מיתתם לא יועילו. רק אם יש אדם גדול ומפלג במעלה מאד מאד, יכול לגמר מה שצריך בחיים חיותו. כי הרבה יסורין ודברים קשים עוברין עליו, אך על ידי גדלותו ומעלתו עובר על כלם, ועושה פעלות השדה כמו שצריך: וכשזוכה לתקן הנשמות ולהכניסם, אזי טוב ויפה מאד להתפלל, כי אזי התפלה על תקונה: וזה הבעל השדה, הוא משגיח ומשתדל תמיד להשקות האילנות ולגדלם, ובשאר תקוני השדה. ולהרחיק האילנות זה מזה הרחקה הראוי, שלא יכחיש אחד את חברו. כי לפעמים צריך להראות למקרב גדול הרחקה גדולה, כדי שלא יכחיש את חברו:

ב ודע, שכשהנשמות עושין פרות שעושין רצונו של מקום. אזי מאירין עיני בעל השדה, ויכולין להיות צופין ורואין במקום שצריך. וזה בחינת (במדבר כ"ג): "שדה צופים". אבל כשאין עושין רצונו יתברך, חס ושלום, אזי נתחשכים עיניו, חס ושלום. וזה בחינת: "שדה בוכים" (אהלות פרק י"ח מעד קטן ה: עין שם), כי בכי הוא קלקול הראות, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "ושבו העבים אחר הגשם", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנ"א:): 'זה הראות שהולך אחר הבכי'. וכשעיניו מאירות וצופות, בבחינות 'שדה צופים' הנ"ל, אזי יכול להסתכל בכל אחד ואחד, להביאו אל התכלית. הינו שיכול להסתכל בהדבור של כל אחד, אם אינו על תקונו בשלמות, מחמת שרחוק מהתכלית עדין, אזי הוא מביאו אל התכלית, ואז הדבור כהגן בשלמות. כי כל דבור ודבור הוא עולם מלא,

וכשאדם עומד להתפלל, ומדבר דבורי התפלה, אזי הוא מלקט ציצים ופרחים ושושנים נאים. כאדם ההולך בשדה, ומלקט שושנים ופרחים נאים אחת לאחת, עד שעושה אגדה אחת. ואחר כך מלקט עוד אחת לאחת ועושה אגדה אחרת ומחברם יחד, וכן הולך ומלקט ומקבץ כמה וכמה אגדות יפים ונאים. כמו כן הוא הולך בתפלה מאות לאות, עד שמתחברים כמה אותיות, ונעשה מהם דבור. וכן עושה בתבות שלמות, ואחר כך נתחברין שתי התבות. ואחר כך הולך ומלקט יותר, עד שגומר ברכה אחת. ואחר כך מלקט יותר ויותר, והולך מאבות לגבורות, ומגבורות לקדשות, וכן הולך להלן יותר. מי יפאר גדל פאר הלקוטים והקבוצים, שאדם מלקט ומקבץ בדבורי התפלה. וכשהדבור יוצא, והדבור הוא יוצא מהנפש, כמו שכתוב (בראשית ב): "ויהי האדם לנפש חיה", ותרגומו: 'לרוח ממללא'. והדבור בא ונשמע לאזניו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ט"ו) 'השמע לאזניך מה שאתה מוציא בפיך'. אזי הדבור מבקש ומתחנן מהנפש, לבל תפרד ממנו. ותכף כשיוצא אות ראשונה, כגון אות בי"ת מתבת ברוך, אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תפרד ממנו. כי איך תוכל להתפרד ממני, לגדל ההתקשרות והאהבה שיש ביניהם. כי אתה רואה את יקר יפיי וזיוי והדרי ותפארתי, ואיך תוכל לנתק עצמך ממני ולפרד מאתי. הן אמת, שאתה צריך לילך יותר, כדי ללקט עוד סגלות יקרות וחמודות גדולות, אבל איך תוכל לפרד ממני ולשכח אותי, על כל פנים תראה שבכל מקום שתלך ותבוא לשם לא תשכח אותי, ולא תפרד ממני. מכל שכן כשגומר תבה אחת, אזי כל התבה מבקשת כל הנ"ל. ומלפפת ומחבקת אותו, ואינה מנחת אותו ליילך מאתה כנ"ל. ובאמת הוא צריך ומכרח לדבר עוד הרבה דבורים, וכמה ברכות ועניינים עד גמר התפלה. על כן הכלל שצריך לעשות אחד מכל התפלה כלה. ובכל דבור שמדבר, יהיה נמצא שם כל הדבורים של התפלה ומהתחלת התפלה עד הסוף יהיה הכל אחד. וכשעומד בהדבור האחרון של התפלה, יהיה עדין עומד בתבה ראשונה של התפלה. כדי שעל ידי זה יוכל להתפלל כל התפלה כלה, ואף על פי כן לא יתפרד אפלו מאות ראשונה של התפלה:

ג ודע, שבחינה זו, הינו בחינת אחד, זה הוא בחינת התכלית. כמו שכתוב (זכריה י"ד): "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". 'וביום ההוא', הינו התכלית. והוא בחינת כלו טוב, כי אחד הוא כלו טוב. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים נ) על פסוק זה: "ביום ההוא יהיה ה' אחד" וכו', 'אטו האדנא לאו אחד הוא, אלא האדנא מברכין על הרעה: 'דין אמת', ועל הטובה: 'הטוב והמיטיב', אבל לעתיד יברכו על הכל הטוב והמיטיב'. נמצא, שבחינת אחד הוא התכלית. והוא כלו טוב, כי התכלית הוא כלו

טוב. כי אפלו כל הצרות והיסורין והרעות העוברין על האדם, חס ושלום, אם יסתכל על התכלית, בודאי אינם רעות כלל, רק טובות גדולות. כי בודאי כל היסורין באים בכונה מהשם יתברך לטובתו, אם להזכירו שישוב בתשובה, אם למרק עוונותיו. ואם כן היסורין הם טובות גדולות, כי כונת השם יתברך הוא בודאי רק לטובה. נמצא, שבכל הרעות והיסורין שיש לאדם, חס ושלום, אם יסתכל על התכלית, הינו כונת השם יתברך, לא יהיה לו יסורין כלל. רק אדרבא יתמלא שמחה, מגדל רב הטובה שיסתכל בתכלית היסורין הללו. כי התכלית הוא כלו טוב. כלו אחד כנ"ל. ובאמת אין שום רע בעולם, רק כלו טוב. אך עקר הצער שיש לאדם מהיסורין שעוברים עליו, חס ושלום. הוא רק מחמת שלוקחין מהאדם הדעת, עד שאין יכול להסתכל על התכלית, שהוא כלו טוב, ואז מרגיש צער וכאב היסורין. כי כשיש לו דעת, ומסתכל על התכלית, אינו מרגיש כלל הצער של היסורין כנ"ל. ובזה תבין דבר נעלם ונסתר, מה שנטבע בנפש האדם, כשיש לו יסורין גדולים, רחמנא לצלן, כגון למשל כשחותכין איזה איבר לאדם, חס ושלום. אזי סותם ועוצם את עיניו בחזק. כי זה אנו רואים בחוש, כשאדם רוצה להסתכל על דבר שהוא רחוק ממנו, אזי סותם את עיניו, ומצמצם ומכוץ הראות, כדי לכון הראות אל הדבר הרחוק שרוצה לראות. וזה מחמת כי הראות הוא משרת ושליח של המח, להביא הדבר שרואה לתוך המח. כי עקר הראיה היא הידיעה, דהינו לידע מהות הדבר שרואה, והידיעה היא במח. וכשרוצה המח לידע זה הדבר שעומד כנגדו, אזי הוא שולח את הראות, והראות הולך ורואה הדבר, ומביאו לתוך המח, ואזי יודע מה שרואה. ועל כן כשמעבירין דבר לפני אדם במהירות גדול, אינו יודע מהות הדבר, אף שבאמת ראה הדבר בעיניו ממש, עם כל זה מחמת המהירות, לא היה פנאי להביא הדבר לתוך המח. ועל כן כשהדבר רחוק ממנו, אין כח בהראות לילך לשם ולהביאו לתוך המח, מחמת שהדברים אחרים שרואה מן הצד מבלבלים אותו. וכן מחמת הפזור שנתפזר הראות, על ידי זה הוא נקלש, ואין בו כח להביא הדבר שרואה לתוך המח. על כן צריך לסתם את עיניו, ולצמצם הראות, ולכונו אל הדבר שצריך, כדי שלא יבלבלו דברים אחרים. וגם כדי שיתחזק כח הראות, ולא יהיה קלוש, ואז יוכל לראות הדבר הרחוק כנ"ל. כמו כן, כשרוצים להסתכל על התכלית, שהוא כלו טוב, כלו אחד. צריך לסתם את עיניו, ולכון ההסתכלות אל התכלית. כי אור התכלית הזה היא רחוקה מהאדם, ואי אפשר לראותו כי אם בסתימו דעינין. שצריך לסתם את העינים לגמרי, ולסגרם בחזקה מאד, אף גם לדחקם בהאצבע, כדי לסתמם לגמרי, ואז יוכל להסתכל על התכלית הזה. הינו שצריך לסתם את עיניו מחזו דהאי עלמא לגמרי, להעלים עיניו ולסגרם מאד, לבלי להסתכל

כלל על תאוות עולם הזה והבליו. ואז יוכל לראות ולהשיג אור התכלית הזה, שכלו טוב. ואז יתבטלו היסורין כנ"ל, כי עקר היסורין מחמת שרחוק מהתכלית כנ"ל. ועל כן נטבע בנפש האדם לסתם עיניו בשעת יסורין כנ"ל, כדי לברח מהיסורין ולבטלם, על ידי ההסתכלות על התכלית, שהוא כלו טוב. שההסתכלות הזאת אי אפשר, כי אם על ידי סתימת העינים כנ"ל. ואף שהאדם אינו יודע כלום מה הוא עושה, אף על פי כן הנפש יודעת הכל, ועל כן מטבעה לסתם העינים בשעת יסורין כנ"ל:

ד והנה באמת, בשעת בטול שנתבטל אל התכלית, שהוא כלו טוב, כלו אחד, אזי באמת נתבטלין היסורין כנ"ל. אך אי אפשר להיות תמיד קבוע בבחינות הבטול, כי אם כן יצא מגדר אנושי, ועל כן מכרח שיהיה הבטול בבחינות רצוא ושוב. על כן כשחוזר השכל מהבטול אל המח, שהוא כלי השכל, אזי אי אפשר להמחין, שהם הכלים, לקבל זה השכל של בחינות בטול. כי הוא בחינות אין סוף, שהוא בחינות התכלית, שהוא כלו אחד, כלו טוב, ומחמת זה מרגיש המח הצער של היסורין. כי עקר ההרגשה של כל היסורין והכאבים, חס ושלום, הוא בהמח. כי מהמח יוצאין צנורות לכל האיברים כלם, ועל ידי זה מרגיש המח הכאב באיזו איבר שהוא: ודע שאחר כך כשחוזר מהבטול אל הכלים, דהינו המחין, אזי מתגברין היסורין ביותר ממה שהיו מקדם. כדרך שני אנשים שמתאבקים ונלחמים ונתגברים זה כנגד זה, שכשאחד רואה שחברו מתגבר עליו, אזי הוא מתחזק מאד, ומתגבר ביותר. כמו כן כשרואין הבעלי דינים, שהוא רוצה להתגבר על היסורין ולבטלם, על ידי הבטול אל התכלית כנ"ל, אזי הם מתחזקים ומתגברים ביותר. ועל כן אחר כך כששב מהבטול, אזי היסורין הם גדולים יותר מקדם. כי הם מתגברים כנגדו, מחמת שרוצה לברח מהם וכנ"ל:

אך אחר כך מקלים היסורין ומתנחמין עליהם, על ידי התחדשות התורה שזוכין על ידי היסורין. כי על ידי היסורין בא לבחינת בטול כנ"ל. ואחר כך, אף על פי ששב מהבטול, אף על פי כן מהרשימו שנשאר מהבטול, על ידי זה נעשה התחדשות התורה. כי על ידי הבטול שנתבטל אל התכלית, והשיג שכל היסורין הם טובות גדולות מאד, על ידי זה נתמלא שמחה. והשמחה הוא כלי אל חדושין דאוריתא, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת פ"ח): 'בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ירדו ששים רבוא מלאכים, ונתנו שני כתרים בראש כל אחד, וכשחטאו וכו', ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר "ושמחת עולם על ראשם"'. נמצא שהשמחה היא בחינת נעשה ונשמע, שהוא בחינת קבלת התורה. ועל ידי התחדשות התורה שזוכין על ידי הרשימו של הבטול כנ"ל, על ידי זה מקררין היסורין אחר כך, כי על ידי זה מכבין צמאון הנפש, כי הרגשת

היסורין הוא בחינת צמאון הנפש, כי צמאון הוא על ידי מליחות, ומליחות הוא בחינת יסורין, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ה): 'נאמר ברית במלח, ונאמר ברית ביסורין'. כי הנפש היא בת השכל, כי עקר גדול הנפש, הוא על ידי השכל, שמגדלה ומתקנה, וכמו שכתוב (משלי י"ט): "גם בלא דעת נפש לא טוב". וכשהשכל בשלמות, אזי הוא עושה פרות. אבל כשנפגם השכל, אזי הוא בחינת "ארץ פרי למלחה" (תהלים ק"ז). והמליחות, הוא בחינת היסורין שמרגישין, על ידי שאין השכל בשלמות כנ"ל, והוא בחינת צמאון הנפש כנ"ל. ועל ידי ההתחדשות התורה הנ"ל, על ידי זה מקררין היסורין, ומכבין הצמאון, בבחינות (ישעיה נ"ה): "הוי כל צמא לכו למים". וזה בחינות (תהלים צ"ד): "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו", כי על ידי היסורין, זוכה להתחדשות התורה כנ"ל. וזה סימן שפעל על ידי היסורין וקבלם כראוי, כשזוכה אחר כך לחדושין דאוריתא. שזה סימן שזכה לבחינות בטול אל התכלית על ידי היסורין, ועל ידי זה זכה לחדושין דאוריתא, על ידי הרשימו כנ"ל:

והבעל השדה הנ"ל, כשעיניו מאירות, בבחינות "שדה צופים". אזי יכול להסתכל בכל אחד ואחד, אם הוא קרוב אל התכלית. וכשרואה באחד שרחוק מהתכלית, אזי אין תפלתו עדין בשלמות כראוי כנ"ל, כי אינו יכול לעשות אחד מכל התפלה. וכשעומד בסוף התבה, שוכח תחלת התבה, ואינו יכול לכלל תפלתו בבחינות אחד כנ"ל. והבעל השדה הנ"ל, מסתכל בו, ומביאו אל התכלית, שהוא כלו אחד כנ"ל. ואזי יכול לעשות אחד מכל התפלה, ואף על פי שעומד בסוף התפלה, עדין הוא עומד בתחלת התבה של תחלת התפלה כנ"ל:

וזה בחינות (שבת ק"ד): 'מנצפ"ך צופים אמרו', ומסיק שם, שהצופים תקנו, הי בתחלת תבה והי בסוף תבה. צופים, זה בחינות הבעל השדה, כשעיניו בבחינות שדה צופים כנ"ל. אזי יכול לתקן ולהסתכל על אותם שהם סמוכים אל התכלית, וכשעומדים בסוף התפלה עדין הם בתחלת התבה כנ"ל. ועל אותם שהם רחוקים מהתכלית, והם בחינות סוף תבה. כי כשהם בסוף התבה, הם בסוף התבה ממש כנ"ל. והצופים מתקנים אותם, ומביאים אותם אל התכלית כנ"ל. וזה בחינות 'שכחום וחזרו ויסדום', הינו שמחמת שהם רחוקים מהתכלית, שכחו תחלת התבה, כי אינם כוללים תפלתם בבחינת אחד כנ"ל, וחזרו ויסדום ותקנו אותם, שיהיה כלו אחד כנ"ל:

וזה פרוש, ויאמר בעז אל רות. בעז הוא השכל, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תעז לחכם". רות היא בחינת הנפש, שממנה יוצא הדבור של התפלות והשירות והתשבחות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז:): 'למה נקרא שמה רות, שממנה יצא

דוד שרוה להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות'. הלוא שמעת בתי, כי הנפש היא בת השכל כנ"ל. וזהו הלוא שמעת, הינו השמע לאזניך מה שאתה מוציא בפיך, הינו הטה אזניך ושמע בקשת הדבור ותחנוניו, שמבקש ומתחנן לבל תתפרד ממנו כנ"ל. וזהו אל תלכי ללקט בשדה אחר כנ"ל, כי כל האותיות והדבורים הם לקוטים יקרים שמלקטים בשדות עליונים כנ"ל. והדבור מבקש מהנפש, לבל תלך מאתו ללקט לקוטים אחרים כנ"ל. אך זה אי אפשר כי צריך לילך וללקט יותר כנ"ל, אך וגם ולא תעבורי מזה. הינו, שאפלו כשתלך לתבה אחרת, אל תעבר מתבה ראשונה כנ"ל. וזה נעשה, על ידי שזוכה אל התכלית כנ"ל. וזה, עיניך בשדה אשר יקצרון. הינו בחינת ההסתכלות על התכלית, כי הקצירה היא תכלית החרישה והזריעה. הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך, זה בחינת סתימת העינים, שצריך לסוגרם, ולחבר הראות, לכונו אל התכלית כנ"ל, כי בלא זה אי אפשר להסתכל על התכלית כנ"ל. וזה "הלוא צויתי את הנערים", לשון צותא והתחברות, שצריך לצות ולחבר הראות כנ"ל. והעינים נקראים נערים, כי הם משרתי השכל כנ"ל, כי הראות הוא שליח ומשרת להשכל כנ"ל. וזהו לבלתי נגעך, בחינת נגעי הנפש. כי כשהראות נתפזר, ורואה כל מה שלפניו, הינו שאינו סותם וסוגר עיניו מחזו דהאי עלמא כנ"ל, זהו בחינת נגעי הנפש. וצריך לצות ולחבר את הנערים, דהינו הראות, לבלי להסתכל מן הצד על הבלי עולם הזה, לבלתי לנגע את הנפש. ואז יוכל להסתכל על התכלית כנ"ל, ואזי על ידי ההסתכלות על התכלית, נתבטלין כל היסורין כנ"ל. אך אחר כך כששב מהבטול, מתגברין היסורין ביותר כנ"ל, שזה בחינת צמאון הנפש כנ"ל. וזה, וצמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים. כי לכבות הצמאון, הוא על ידי התחדשות התורה, שמקבלין המחין, שהם הכלים של השכל, על ידי הרשימו שנשאר מהבטול כנ"ל, ומשם שותה הנפש לכבות צמאונה כנ"ל. וזה, ושתית מאשר ישאבון הנערים. כי הנערים שהם עיני השכל, הם שואבין התחדשות התורה, מהרשימו שנשאר מההסתכלות על התכלית כנ"ל. ועל ידי זה נתבטלין היסורין אחר כך, ומכבין צמאון הנפש כנ"ל: וזה בחינת הגן עדן, בחינת משה ואהרן. גן, הוא בחינת הנפש, בחינת (ירמיה ל"א): "והיתה נפשם כגן רוה". עדן, הוא בחינת התכלית. כי עדן עין לא ראתה (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, ברכות ל"ד:) בחינת בטול כנ"ל:

וזה בחינת (תענית לא): 'עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבוא, וכל אחד מראה באצבעו' וכו'. 'מחול', זה בחינת השמחה, שהיא כלי לקבלת התורה כנ"ל. וכל זה על ידי הבטול, שעל ידי הזריחה של הרשימו מן הבטול, משם באה התורה, על ידי הכלים, כמו שמובא שם. וזה בחינת 'מראה באצבעו'. 'מראה', זה בחינת המראה

והזריחה של הרשימו, שמשם באה התורה. וזה בחינת 'מראה באצבעו', בחינת התורה, שהיא בחינות (שמות ל"א): "אצבע אלקים":

סו

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ויאמר וכו' אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן וכו' (מלכים ב ב'). והנה נתקים אחר כך באלישע פי שנים, נמצא שהיה אלישע מתפלל בכונה יותר מאליהו רבו. כי כל הנסים והגדולות שעשה אלישע, כלם היו על ידי תפלה. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה כ"ז) על פסוק: "ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע". 'ואלישע כי עבד, בתפלה הוא דעבד':

א

דע, שאפשר שיהיה התלמיד גדול מהרב. דהינו שיהיה לו פי שנים כרבו. ואף על פי כן, הכל יהיה בכחו של רבו. וזה בחינת: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", 'ברוחך' דיקא, שעל ידי בחינת הרוח עצמו של אליהו רבו, יהיה לו פי שנים כמותו: כי איתא, שיש להצדיק בחינת שני רוחות. רוח לעלא, רוח לתתא. כמו שכתוב (בראשית ו) "אלה תולדות נח נח", 'נח לעלא נח לתתא' [כמו שכתוב שם בזהר נח דף נ"ט: על פסוק זה. עין שם בתוספתא וזה לשונו: 'למה נח תרי זמנא, אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא, אית לה תרין רוחין, רוחא חד בעלמא דין, ורוחא חד בעלמא דאתי. והכי תשכח בכלהו צדיקי וכו' עין שם]. דהינו שיש לו בחינת חיות למעלה, וחיות למטה. והרוח והחיות שלמעלה, הוא גדול מאד מאד. והתלמידים הם עם הצדיק משרש אחד, רק שהם תלויים בו כענפים באילן. שהאילן יונק חיותו משרשו, והענפים יונקים החיות דרך האילן. ויש בזה כמה בחינות, כי יש תלמידים שהם בבחינת ענפים ויש שהם בבחינת עלים, וכן שארי הבחינות. ובשעת הסתלקות הצדיק, אזי הוא משיג הרבה יותר ממה שהשיג בחייו, כל אחד לפי מדרגתו. כמו שמצינו ברבי שמעון בן יוחאי באדרא, וברבנו הקדוש, ובשאר צדיקים:

ודע, שזהו על ידי שבשעת הסתלקות, אזי יורד ובא למטה בחינת הרוח והחיות דלעלא, ואזי נתחבקין ונתאחדים יחד, הרוח דלתתא עם הרוח דלעלא. כי באמת שניהם אחד, ותכף כשנתגלין זה לזה, נתאחדין מאד באחדות גדול. ומחמת שהרוח דלעלא אינו יכול להיות בזה העולם, כי טבעו אינו יכול לסבל כלל זה העולם, על כן נסתלק לעלא. ועל ידי זה נסתלק הצדיק, כי כשנסתלק למעלה הרוח הנ"ל, נסתלק עמו הרוח דלתתא, מחמת שנתאחדו מאד באחדות גדול כנ"ל:

ועל כן הוא דבר גדול מאד, להיות בשעת הסתלקות הצדיק, אפלו מי שאינו תלמידו. כי מחמת שאז יורד ונתגלה למטה הרוח דלעלא, נמצא שנתגלה אז הארה גדולה מאד, על כן הוא טובה גדולה לכל מי שנמצא אז שם, והוא טובה להם לאריכת ימים. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ה:): על פסוק (תהלים מ"ט): "ויחי עוד לנצח וכו', כי יראה חכמים ימותו". אבל להתלמידים מגיע הארה גדולה מאד אז ביותר, כי מחמת שהם תלויין בהצדיק, ויונקים משרש אחד. נמצא שזה החיות דלעלא, הוא חיותם ממש. ונתאחדים ונתחבקים גם כן עם זה הרוח באחדות גדול, כי הוא רוחם וחיותם ממש כנ"ל. ועל ידי זה, אם זוכה יכול לקבל פי שנים. כי הצדיק שהגיע זמנו להפטר מן העולם, נסתלק על ידי האחדות שנתאחד עם הרוח דלעלא כנ"ל. אבל התלמידים שעדין לא הגיע זמנן, אזי אדרבה נשאר אצלם הרוח דלעלא לגדל האחדות שנתאחד מאד עם הרוח דלתתא, כי אי אפשר להם להתפרד עוד זה מזה. נמצא שהצדיק נסתלק על ידי זה, על ידי שמושך עמו הרוח דלעלא את הרוח דלתתא, והתלמידים מגיע להם פי שנים על ידי זה. כי נשאר אצלם בחינות הרוח דלעלא, כי נתאחד מאד עם הרוח דלתתא כנ"ל: אך כמה בחינות יש בתלמידים, ומי שמקשר מאד בהצדיק כמו ענפים באילן ממש, דהינו שהוא מרגיש בעצמו כל עליות וירידות שיש להצדיק, אף על פי שאינו אצל הצדיק. כי ראוי לו להתלמיד להרגיש בעצמו כל עליות וירידות של הצדיק, אם הוא מקשר באמת כראוי, כמו ענפים באילן. כי הענפים מרגישים כל העליות וירידות שיש להאילן, ועל כן בקיץ הם גדלים, ויש להם חיות. כי האילן יונק חיותו משרשו, על ידי הגידין שיש בו, שיונק דרך שם חיותו משרשו, דהינו שיש בו חללים שיונק דרך שם חיותו. ועל ידי כן בחרף שנתיבש הלחלוחית ונתכוץ החללים, על ידי זה נתכוצים גם כל הענפים, ומחמת זה נופלים העלים אז, וכן להפך בקיץ כנ"ל. ומי שהוא מקשר אל הצדיק כמו כן, דהינו שהוא מרגיש כל העליות וירידות של הצדיק. כי יש כמה וכמה בחינות של עליות וירידות, כי יש כמה וכמה בחינות הסתלקות, כי יש בחינות הסתלקות הנפש, ויש הסתלקות השם, שהוא גם כן בחינות הסתלקות, כי השם הוא הנפש, וכמבאר במקום אחר (לקמן סימן ר"ס), שזה בחינות מסירת הנפש ממש עין שם. ויש הסתלקות מדרגא לדרגא, שהוא גם כן בחינות הסתלקות. והתלמיד שמקשר כל כך, שמרגיש בעצמו כל העליות וירידות של רבו, אזי יכול לזכות לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל. וזה בחינות אם תראה אתי לקח, דהינו שתראה אותי לקח ונסתלק, מאתך. מאתך דיקא, דהינו שמאתך ומעצמך תרגיש ההסתלקות כנ"ל, ואז תזכה לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל. כי בכל עת של ההסתלקות מאיזה בחינה שהוא, אזי הוא

בחינת ירידת והתגלות הרוח דלעילא בבחינה הנ"ל. רק שההתגלות הוא כפי בחינת ההסתלקות, ובשעת ההסתלקות לגמרי, יורד ונתגלה לגמרי כנ"ל: וזה בחינות הקבלת פני רבו, שצריך להשתדל תמיד להקביל פני רבו, כי פן ואולי עכשו הוא עת של בחינת הסתלקות, ואם יזכה יקבל אז הארה גדולה, בבחינת פי שנים כנ"ל. וכשמקבל פי שנים, אזי אפשר שיתפלל בכונה, ויעשה עבדות וצדקות יותר מרבו. והכל על ידי בחינות רוח של רבו, בבחינת: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", 'ברוחך' דיקא כנ"ל: (ומי שאינו יודע זאת, אינו יודע מהו אטר יד, כי אטר יד הוא דבר חדוש. גם אינו יודע להוציא מכח אל הפעל):

ב

כי קדם שמוציאין מכח אל הפעל, אזי הכח והפעל נקשרים ביחד, ואין הפרש ביניהם. כי סוף מעשה במחשבה תחלה, דהינו כשאדם רוצה לעשות איזה דבר, כגון לבנות בית. צריך לחשב תחלה במחשבתו, איך יהיה ציור בנין ביתו. ואז כשנגמר במחשבתו דמות ביתו, אזי מתחיל לבנותו. נמצא שסוף המעשה, במחשבה תחלה. וקדם שהוציא מכח אל הפעל, אזי סוף המעשה נקשר עדין בתחלת המחשבה, ואין הפרש והבדל ביניהם כלל. וצריך לראות להוציא מכח אל הפעל, ואזי נפתחין ונבדלין הכח והפעל. ויש הפרש והבדל בין תחלת המחשבה, שהיא בחינות כח, ובין סוף המעשה, שהיא בחינת פעל. וזה בחינת אלף, כי א היא שתי יודין, ווא באמצע, שהיא בחינת פתח. ואלו השני יודין, הם בחינת יו"ד בראש ויו"ד בסוף, שהם בחינות כח ופעל. הינו בחינת היו"ד של שם העצם, שהוא שם הויה ברוך הוא, שהוא יו"ד בראש, שהוא בחינת מחשבה תחלה, בחינת כח. והיו"ד השני, היא בחינת יו"ד של הכנוי, שהוא שם אדני, שהוא יו"ד בסוף, בחינת סוף מעשה, בחינת פעל. ובתחלה שני יודי"ן אלו הם נקשרין יחד, ואין הבדל ביניהם כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין מכח אל הפעל, הם נפתחין ונבדלין כנ"ל. וזה בחינת הוא שבתוך האלף, שהוא בחינת פתח. הינו מה שנפתחין ונבדלין אלו השני יודי"ן, שהם בחינות כח ופעל כנ"ל: וזאת הוא שבתוך האלף, הוא בחינת הוא אותיות שיש בין שני היודי"ן של שני השמות הנ"ל, כזה, יאקדונקי. כי יש שלש אותיות אצל היו"ד של שם העצם, שהוא בחינת תחלת המחשבה. וכן יש שלש אותיות אצל היו"ד של שם הכנוי, שהוא בחינת סוף מעשה. כי בכל דבר שבעולם יש שלש בחינות, שהם מקום וציור וזמן, שהם בחינת שלש אותיות הנ"ל. כגון כשאדם רוצה לבנות בית, צריך לחשב באיזה מקום לבנותו, ובאיזה זמן, ובאיזה ציור יהיה נבנה הבית, וכן בכל דבר שבעולם. וכן אחר כך בסוף המעשה, דהינו כשעושה את הדבר, יש גם כן שלש בחינות הנ"ל,

שהם מקום וציור וזמן. וזה בחינות שלש אותיות שיש אצל יוד בראש, שהיא תחלת המחשבה, וכן יש שלש אותיות אצל יוד בסוף, שהיא בחינת סוף המעשה, שהם בחינת הואו שבין שני היודין כנ"ל. וזה בחינת שני הרוחות הנ"ל, שהם רוח דלעלא ורוח דלתתא כנ"ל, שהם בחינת כח ופעל. שבתחלה הם נקשרים יחד, ואחר כך נפתחין ונבדלין כנ"ל. כי בחינת שתי הרוחות הנ"ל, נעשין על ידי המתקת חרון אף. כי יש בחינת חרון אף אצל השם יתברך כביכול, ואצל בני אדם. וכשיש חרון אף, חס ושלום, הוא בחינות עשן שיוצא מנחיריו. כמו שכתוב (תהלים י"ח): "עלה עשן באפו". וזה העשן מזיק לפרנסה, [שעל ידה מוציאין מכח אל הפעל, כי על ידי שיש לו פרנסה ואינו נצרך לבריות, זוכה לאמת. בחינות עלמא דאתי, בבחינות: "אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו", שעל ידי זה מוציאין מכח אל הפעל כדלקמן]. כי העשן מזיק לעינים בבחינת (משלי י): "כעשן לעינים". שהם בחינת פרנסה, בחינת (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו" וכו'. כי כעס מזיק לפרנסה, כמו שמובא במקום אחר שכעס מפסיד העשירות (עין לעיל בסימן נ"ט). וצריך לשבר ולהמתיק החרון אף, דהינו להמתיק העשן ולבררו, עד שיהיה נעשה ממנו בחינת רוח. דהינו רוח אוירי, שנעשה מהתבררות העשן. וזה הרוח, שהוא המתקת העשן של החרון אף, הוא בחינת משיח, בחינת (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'". וכל זמן שלא בא בחינת זה הרוח אל בחינת הידים, עדין הוא קדם ההויה. כי עקר ההויה, הוא בבחינת הידים, שהם כלי העשיה, ששם הוא עקר התגלות בחינת הרוח. בבחינת (תהלים ל"א): "בידך אפקיד רוחי", ובבחינת (איוב י"ב): "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש". ואחר כך כשנתגלה הרוח בבחינת הידים, עדין שני הרוחות הנ"ל, שהם בחינת כח ופעל בחינת שני הידים ימין ושמאל, הם שניהם ביחד עדין. דהינו שעדין לא נפתחו ונתפרדו הידים, ששם התגלות שתי הרוחות כנ"ל. כי עדין הכח והפעל נקשרים יחד, ואין הבדל ביניהם כלל, ואזי אין נכר בין ימין לשמאל כנ"ל. ואז עדין בחינת קדם הבריאה, דהינו קדם שמוציאין מכח אל הפעל, שאז הן נקשרים יחד כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין מכח אל הפעל, אז הוא גמר הבריאה. ואז נפתחין הידים, ונכר בין ימין לשמאל, בבחינת (ישעיה מ"ח): "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים". כי אז יש הפרש והכר בין הכח והפעל, שהם בחינת שתי הידים, שתי הרוחות כנ"ל. וכל זה נעשה על ידי המתקת החרון אף כנ"ל, וזה בחינת 'אף ידי', אף דיקא כנ"ל. וזה בחינת (תהלים קמ"ה): "פותח את ידך", שהידים נפתחין ונכרין בין ימין לשמאל כנ"ל. וזה 'את ידיך', בחינת שני יודי"ן הנ"ל (כמו שכתוב בזהר ובתקונים בהקדמה דף ז: ומובא ב"פרי עץ חיים" בשער הזמירות פ"ה עין שם), 'אל תקרי ידך אלא יודיך'. כי הידים הם בחינת

שני יודין הנ"ל, שהם בחינת כח ופעל, שזה בחינות שתי הידים ימין ושמאל כנ"ל: וזהו 'פותח את ידך' סופי תבות 'חתך' כמובא, הינו בחינת שהידים נפתחין ונחתכין, ונכר בין ימין לשמאל כנ"ל, בחינת: 'אף ידי יסדה ארץ' וכו' כנ"ל. וזה, 'חתך' בגימטריא שתי פעמים רוח (כמובא ב"פרי עץ חיים" שם), הינו בחינת שני הרוחות הנ"ל, שהם בחינת שני היודין, שני הידים כנ"ל, כשנפתחין ונחתכין כשמוציאין מכח אל הפעל כנ"ל. וזהו 'פותח את' וכו', בבחינת פתח הנ"ל. וכל זה נעשה על ידי המתקות החרון אף, בבחינת 'רוח אפינו משיח ה'' כנ"ל. וזה פ'ותח א'ת י'דך ראשי תבות אפי, הינו בחינת רוח אפינו וכו' הנ"ל. כי על ידי בחינת 'רוח אפינו' וכו', נפתחין ונחתכין הידים, שהם בחינת שתי הרוחות כנ"ל: וכל המצוות והעברות תלויין גם כן בזה, בבחינת התפתחות הידים הנ"ל, בחינת כח ופעל כנ"ל. כי יש בהם גם כן שלש בחינות הנ"ל, שהם מקום וציור וזמן. וזה בחינת (אבות פרק ב): 'הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה', 'לידי עברה' דיקא, כי עקר העברה, חס ושלום, נעשה על ידי בחינות הידים הנ"ל. ובתחלה העברה בכח, שחושב לעשותה, חס ושלום, ואחר כך כשמוציאה מכח אל הפעל ועושה אותה, חס ושלום, אזי הוא רשע גמור, וחשוב כמת, כי 'רשעים בחייהן קרויין מתים' (ברכות י"ח:). וזה בחינת (תהלים פ"ח): "כמו חללים שוכבי קבר" וכו', הינו הרשעים שהם בחייהן קרויים מתים. וזהו, 'מידך נגזרו', 'נגזרו' לשון חת"ך, כמו שפרש רש"י. הינו שהעברה נעשה על ידי בחינת חתוך הידים, בחינת 'פותח את ידך' סופי תבות חת"ך. ומנפילת חתוך והתפתחות הידים אלו שבקדשה, נעשה העברה בבחינות 'והמה מידך נגזרו', לשון חת"ך כנ"ל. ועל כן מועיל תשובה על עברה, כי עקר התשובה היא חרטה שמתחרט על העברה, בחינות (נדרים כ"ב:): 'פתח חרטה'. שזה בחינות פתח כנ"ל, בחינות פותח את ידך כנ"ל:

ג

ולהוציא מכח אל הפעל, הוא על ידי שלמות הדבור. וצריך שיהיו אותיות הדבור בשלמות, וזה נעשה על ידי בחינות עלמא דאתי, שעל ידי זה נשלמין אותיות הדבור. כי לעתיד לבוא יהיה הדבור בשלמות, כי אפלו העכו"ם יקראו את השם יתברך עם הדבור. כמה שכתוב (צפניה ג): "כי אז אהפך אל העמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'" וכו', נמצא שיהיה להדבור שלמות. כי עכשו הדבור חסר ואינו בשלמות, מאחר שאין כל העולם קוראין להשם יתברך עם הדבור. אבל לעתיד יקראו כלם להשם יתברך עם הדבור, אפלו עכו"ם, ועל כן אז יהיה הדבור בשלמות, בחינת שפה ברורה, מאחר שהכל יקראו להשם יתברך עם הדבור, נמצא שיש להדבור שלמות. וכל זה יהיה לעתיד, כי

עקר גדלתנו ותפארתנו יתגלה לעתיד לבוא, שאז ידעו ויראו הכל את גדלתנו. כי אז יראו הכל את גדלת ותפארת הצדיקים והכשרים, אשריהם אשרי חלקם, "מה רב טובך הצפון להם" (תהלים ל"א). ולהפך מפלת הרשעים, כמה שכתוב (מלאכי ג): "ועסותם רשעים" וכו'. כי אז יהיה יומא דדינא רבא, שיהיה האדם נדון על כל מעשה, על כל פרט ופרט, ולא יותרו לו על שום דבר קטן, כי אין שכחה לפניו יתברך, והכל יהיה נזכר לו אז (עיין קהלת י"ב כי את כל מעשה וגו' ובתרגום שם ובחגיגה דף ה.). ואזי כשיהיה מפלת הרשעים, וישובו ויראו בין צדיק לרשע וכו', (כמו שכתוב שם במלאכי: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו"). כי אז דיקא ביומא דדינא, יראו החלוק בין צדיק לרשע וכו'. ואזי יתהפכו כלם להשם יתברך על ידי זה, ויקראו כלם בשם ה', בבחינות: "אז אהפך אל כל העמים" וכו' כנ"ל. ואזי יהיה הדבור בשלמות, בחינת שפה ברורה כנ"ל. נמצא שעל ידי מפלת הרשעים שיהיה לעתיד, על ידי זה יהיה נשלם הדבור אז כנ"ל. אבל צריכין להמשיך בחינת עלמא דאתי גם בעולם הזה, דהינו שיהיה מפלה לרשעים גם בעולם הזה, וזה נעשה על ידי אמת: ועקר האמת הוא, כשאין האדם נצרך לבריות. כי 'כיון שנצרך האדם לבריות, משתנה פניו ככרום, לכמה גונין' (ברכות ו:). כי מי שהוא נצרך לבריות, קשה לו מאד להתפלל ברבים, וטוב ונוח לו להתפלל ביחיד. כי ברבים נופלין עליו פניות גדולות ושקרים, שעושה תנועות ושקרים בתפלתו בשביל בני אדם, מאחר שהוא נצרך להם. ואפלו מי שאין נצרך לבריות בשביל פרנסה, כי מתפרנס משלו, אף על פי כן יש שהוא נצרך לבריות, בשביל כבוד, או בשביל דבר אחר, דהינו שיש לו תאוה של כבוד וחשיבות וכיוצא. נמצא שהוא נצרך לבריות, שהוא צריך לכבוד וחשיבות שלהם. ואזי כשהוא נצרך לבריות באיזה בחינה, יוכל לפל בשקר גדול בתפלתו, דהינו לעשות תנועות בשקר בשביל בני אדם כנ"ל. ויש מי שהוא איש כשר קצת, וירא את ה' במקצת, ומתביש בעיניו לעשות שקר מגנה בתפלתו בשביל אחרים, ומתכון להתפלל באמת. אבל האמת הוא הרבה מאד יותר מדי, וגם זה אינו אמת, כי לא נמצא הרבה אמת. כי האמת הוא רק אחד, כמו שמובא במקום אחר (לעיל בהתורה אמר רבי עקיבא בסימן נ"א). דהינו מחמת שהוא בוש בעיני עצמו להתפלל בשקר גמור כנ"ל, על כן הוא רוצה לכסות על השקר, ולהלביש השקר באמת. דהינו למשל, שחפץ לעשות איזהו תנועה או המחאת כף בשביל אחר, אבל הוא מתביש בזה שיעשה שקר בתפלתו בשביל בני אדם, על כן הוא גונב דעת עצמו, ומסבב לו היצר הרע סבובים במחשבתו, עד שנתגלגל הדבר במחשבתו שהוא צריך באמת לעשות תנועה זו בתפלתו, או להכות כף אל כף, דהינו שמוצא לעצמו איזה אמת שהוא צריך לעשות אותה התנועה

בשביל אותו האמת. נמצא שהוא מכסה השקר באמת, נמצא שיש לו הרבה אמת יותר מדי. כי העקר האמת אינו רק אחד, דהינו להתפלל באמת לאמתו בשביל השם יתברך לבדו. אבל זה האמת של שקר הוא הרבה מאד, כי יש בזה כמה גונין, וכמה מיני אמת שמוצא לעצמו לחפות על השקר. וזהו 'כיון שנצרך האדם לבריות', שאז נופלים עליו פניות ושקרים כנ"ל, אזי 'משתנה פניו לכמה גונין'. 'פניו', זה בחינת האמת, שהוא בחינת פנים, בחינת (תהלים כ"ד): "מבקשי פניך יעקב סלה", בחינת (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב". דהינו שהאמת שלו, שהוא בחינת פנים, נשתנה לכמה גונין, דהינו שיש לו כמה מיני אמת, שמלביש בו השקר. דהינו שמוצא לעצמו אמת, שכונתו בשביל כך, או בשביל כך, נמצא שנשתנה הפנים שהוא אמת, לכמה גונין, כי העקר האמת אינו אלא אחד כנ"ל: וזה פרוש (תהלים קמ"ו): "אהללה ה' בחיי", הינו כשאין נצרך לבריות. וזה 'בחיי', בחיי דיקא, הינו שאני חי מחיים שלי, שאינו נצרך לחיות שום אדם. כי 'הנצרך לבריות חייו אינם חיים' (ביצה ל"ב:), הינו שאינם חיים שלו, כי הוא חי מאחרים. אבל כשאיני נצרך לבריות, ואני חי חיים שלי, אזי אוכל להללו ולהתפלל לפניו באמת כנ"ל, וזהו: "אהללה ה' בחיי" דיקא כנ"ל: וזהו (שם): 'כיון שנצרך האדם לבריות עולם חשך בעדו' וכו' (עין למטה):

וכשיש אמת אזי הוא מפלת הרשעים, כי עקר מפלת הרשעים לעולם הבא, הוא על ידי האמת שיתגלה אז. כמו שכתוב (משלי י"ב): "שפת אמת תכון לעד", כוננת לעד לא כתיב אלא תכון. כי לעתיד לבוא יתגלה האמת, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (זהר תשא קפ"ח: ובתקון ס"ג). ועל ידי האמת שיתגלה לעתיד, על ידי זה יהיה מפלת הרשעים. בבחינת (דברים ז): "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", 'פניו' זה בחינת אמת כנ"ל. שעל ידי זה, 'משלם לשונאיו' ומאבידן מן העולם. כמובא בזהר הקדוש (מקץ דף קצ"ז). וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה, בגמרא (ערובין כ"ב): שכביכול הם כמשא על פניו, כי הפנים שהוא בחינת האמת של השם יתברך, אינו יכול לסבל את הרשעים. וכשנתגלה בחינת הפנים, דהינו האמת, אזי הוא מפלת הרשעים כנ"ל. ועל ידי זה יהיה מפלתם לעתיד, כי אז יתגלה האמת כנ"ל: ועל כן כשזוכין לאמת בעולם הזה כנ"ל, על ידי זה נתגלה בחינת הפנים כנ"ל. ואזי ממשיכין בחינת עולם הבא בתוך העולם הזה, ואזי נעשה מפלתם על ידי האמת גם בעולם הזה, כמו שיהיה בעולם הבא כנ"ל: ועל ידי זה ממשיכין שלמות אותיות הדבור שיהיה לעתיד, בחינת שפה ברורה, בתוך העולם הזה. כי בחינת שפה ברורה נעשה על ידי מפלתם, שעל ידי זה נתהפכין כלם אל השם יתברך כנ"ל. וזה בחינת (ישעיה נ"ח): "ודבר דבר", הנאמר בשבת. הינו שצריך להמשיך

בחינות דבור של שבת, שהוא בחינות עלמא דאתי, בתוך הדבור של עולם הזה, להשלים הדבור בעולם הזה. כי עקר שלמות הדבור הוא מבחינות שבת, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קי"ג:) 'שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל'. כי בשבת הוא שלמות הדבור, כי שבת הוא בחינות עולם הבא כנ"ל, וצריך להמשיך דבור של שבת בתוך הדבור של חל כנ"ל: וזהו בחינת 'אל הויה ביצירה' (פע"ח שער הזמירות בכוונות הללי נפשי. עיין פל"ח). שעל ידי בחינת 'אל', שהוא בחינת אמת, בחינת (במדבר כ"ג): "לא איש אל ויכזב", שהוא בחינת יעקב, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י"ח): 'מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, שנאמר: "ויקרא לו אל אלקי" וכו', כי יעקב בחינת אמת כנ"ל. וזה האמת שהוא בחינות עלמא דאתי, תלוי בפרנסה. כי כשיש לו פרנסה ואין נצרך לבריות, יכול להתפלל כנ"ל. וזה בחינת (תהלים קמ"ו): "אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו". כי 'כששברו על ה' אלקיו', ואין נצרך לבריות, אזי 'אל יעקב בעזרו', כי 'אל יעקב' הוא בחינת אמת כנ"ל. ואזי כשזוכין להמשיך בחינות עלמא דאתי, בחינות אמת, בחינות פנים, בתוך העולם הזה, אזי נעשה מפלת הרשעים כנ"ל. וזה בחינת הויה במלוי ההין, כי הי היא בחינת שלום שכר, כמה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין כ"א) על פסוק (יחזקאל ב): "הגה והי", והי זה שלום שכר לרשעים בעולם הבא. וזה בחינת 'אל הויה', דהינו אל שהוא בחינות אמת, שעל ידו נעשה שלום שכר לרשעים, שהוא בחינות הויה במלוי ההין כנ"ל, צריך להמשיכה בתוך העולם הזה. שהוא בחינות 'ודבר דבר', להמשיך דבור של שבת בתוך ימי החל כנ"ל, שהם בחינות יצירה. בבחינות (תהלים קל"ט): "ימים יצרו ולא אחד בהם", דהינו שימי החל הם בחינות יצירה, כשאין אחד בהם שהוא בחינות שבת. וצריך להמשיך לבחינות יצירה, שהוא בחינת ימי החל, את בחינות 'אל הויה', שהוא בחינות עלמא דאתי, בחינות שבת. וזה בחינות (פתח אליהו) 'מלכות פה', שעל ידי זה נשלמים אותיות הדבור כנ"ל:

ד וכשנשלמין אותיות הדבור כנ"ל, צריך לראות להוציא הדבור בשלמות. כי לפעמים נתחבין אותיות הדבור במצר הגרון, ואי אפשר להוציא הדבור בשלמות, שזה בחינות מה שקורין בלשון אשכנז היזריק. וצריך לראות להוציא הדבור ממצר הגרון, שיוכל לדבר בשלמות, דהינו להמשיך נקדות אל האותיות. כי בלא נקדות אי אפשר לדבר שום אות, כידוע בחוש. ואזי כשממשיכין נקדות אל האותיות, ומוציאין הדבור בשלמות, אזי יכולין להוציא מכח אל הפעל. כי כל המחשבות שיש לאדם, כלם באים בתוך הדבור, כדאיתא בזהר (עיין אד"ז רצ"ד.). 'רחושי מרחשן שפותה'. ואף שאין האדם מרגיש זאת,

אף על פי כן הוא בדקות גדול. כי כל מחשבה שבעולם שיש לאדם, כלם מכרחים לבוא בתוך הדבור בשעת המחשבה, רק שהוא בדקות מאד. ולכן כל עשיה שעושה האדם צריכה לבוא בתחלה בתוך הדבור, כי כל הדברים צריכין לבוא בבחינות מחשבה דבור ומעשה. נמצא שעל ידי הדבור, נגמר המעשה ויוצא מכח אל הפעל. כי קדם שיוצא המעשה מכח אל הפעל, צריכה לבוא תחלה בבחינות דבור. על כן כדי להוציא מכח אל הפעל, צריכין להשלים אותיות הדבור כנ"ל. ולהוציא הדבור בשלמות ממצר הגרון, דהינו להמשיך בחינות נקדות אל האותיות. ואזי כשיוצא הדבור בשלמות, יוצא הדבר מכח אל הפעל כנ"ל:

ולהמשיך נקדות אל האותיות הוא על ידי החשק והכסופין, שחושקין לעשות המצוה או שאר דבר שבקדשה שאיש ישראלי חושק לעשות. בבחינות (שיר השירים א): "נקדות הכסף", שעל ידי הכסופין והחשק נעשין נקדות. כי אי אפשר לעשות שום דבר כי אם על ידי חשק, דהינו למשל כשמדבר איזה דבור, צריך שיהיה לו מתחלה חשק לדבר. וכן כשעושה איזה פעלה, אם לא היה לו חשק מתחלה לעשותה, בודאי לא היה עושה אותה. ועל כן כל דבר שבקדשה שהאדם צריך לעשות, כגון לנסע להצדיק, או שאר דבר שבקדשה שהאדם צריך לעשות, נותנין לו מתחלה חשק, כדי שעל ידי זה יעשה הדבר: ועקר גדל החשק נעשה על ידי המניעה שמזמינין לו, כי כשאיש ישראלי צריך לעשות דבר הצריך לו ליהדותו, בפרט כשצריך לו לעשות דבר גדול הצריך ליהדותו, שכל יהדותו תלוי בזה, כגון לנסע לצדיק אמתי, אזי מזמינין לו מניעה. וזאת המניעה היא בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר לעשות אותו הדבר. כי על ידי המניעה שמונעין את האדם מן הדבר, על ידי זה נעשה התגברות החשק מאד. כמו למשל כשמראין לקטן דבר הנחמד לו, ותכף ומיד חוטפין ממנו ומחביאין ממנו, אזי הוא רודף מאד אחר האדם, ומבקש וחושק מאד לאותו הדבר, נמצא שעקר החשק נעשה על ידי שחטפו ממנו והחביאו את הדבר. כמו כן מונעין את האדם במניעות מהדבר הצריך לו, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר. בבחינות (משלי ט): "ולחם סתרים ינעם", שכל מה שהדבר נמנע ונסתר מן האדם ביותר, הוא חושק אליו ונעים לו ביותר. שמזה בא תאוות והתגברות החשק אל עברה, חס ושלום, רחמנא לצלן, כי מחמת שהעברה נמנעת מאד מן האדם, כי אנו מצוים ומזהרים ומפקדים עליה שלא לעשותה, נמצא שהיא נמנעת מאד מאתנו, על כן יש התגברות החשק אליה כנ"ל, בבחינות "ולחם סתרים ינעם". כמו כן בקדשה, כשיש מניעה לאדם, החשק מתגבר ביותר. וכל מה שהדבר הנחשק גדול ביותר, המניעה יותר גדולה כי יש חשק וחושק ונחשק, דהינו האדם החושק, והדבר הנחשק.

והחשק שחושקין לדבר הנחשק. וכפי מעלת הנחשק, כן צריך להיות גדל החשק. ועל כן כשהנחשק גדול מאד, נמצא שצריך שיהיה לו חשק גדול מאד. אזי יש לו מניעה גדולה ביותר, שעל ידי זה החשק גדול ביותר. כי כל מה שהמניעה יותר גדול, החשק מתגבר ביותר כנ"ל. ועל כן ראוי לאדם לדעת כשיש לו מניעות גדולות מאד מאיזה דבר שבקדשה, ידע ויבין מזה, שזה הדבר שרוצה לעשות, הוא נחשק גדול מאד, ודבר יקר מאד, שמחמת זה המניעה גדולה מאד כנ"ל. ובפרט כשרוצה לנסע לצדיק האמת, כי יש צדיקים הרבה, אבל יש בחינות נקדות האמת בין הצדיקים, שכשרוצים להתקרב אליו, שבזה תלוי הכל, אזי יש להאדם מניעות גדולות רבות מאד, ומזה בעצמו יבין האדם גדל מעלת הנחשק כנ"ל: והנה הכלל, שכל המניעות הם רק בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק גדול ביותר כנ"ל. ועל כן כשאדם חושק ביותר, בודאי יוכל לעשות הדבר, ויוכל להוציאו מכח אל הפעל. כי על ידי החשק נעשין נקדות, שעל ידי זה מוציאין מכח אל הפעל כנ"ל. כי החשק משבר המניעה, כי עקר המניעה אינו אלא בשביל החשק כנ"ל, ועל כן כשאדם חושק ביותר כפי המניעה, ממילא נשבר המניעה:

וזה בחינת ט' נקדין. ט' רקיעין (עיין בהקדמת התיקונים ובתיקון י"ח). כי הנקדות הם בחינות רקיעין, שהם בחינות מניעות. כי המניעה היא בחינת רקיע, שהיא בחינת מסך, שמפריש ומסך לפני האדם, ומונעו מן הדבר. כמו שכתוב (בראשית א): "יהי רקיע ויהי מבדיל", שהרקיע הוא בחינת מניעה שמפריש ומבדיל בין החושק והנחשק. ועל כן גם הארץ נקראת רקיע כמה שכתוב (תהלים קל"ו): "לרוקע הארץ על המים", כי גם הארץ היא שטח המבדיל ומפריש. ועל כן הט' נקדין, הם בחינת ט' רקיעין. כי הנקדות נעשין על ידי החשק כנ"ל, ועקר החשק על ידי המניעה, שהיא בחינת רקיע כנ"ל. ויש ט' נקדין, ט' רקיעין. כי יש כמה בחינות בהנחשק, כי יש נחשק למעלה מנחשק. ולפי גדל מעלות הנחשק, כן צריך להיות גדל החשק. ועל כן יש לו מניעה גדולה כנ"ל, שעל ידי זה נעשה הנקדה כנ"ל. וזה בחינת תשע נקדין, תשעה רקיעין, שהם מקמץ עד שורק, שהם נקדה למעלה מנקדה, רקיע למעלה מרקיע, דהינו נחשק למעלה מנחשק. שלפי גדל הנחשק, צריך שיהיה גדל החשק, שהיא בחינת הנקדה, שהיא בחינת רקיע. כי הנקדה נעשית על ידי הרקיע, שהוא בחינת מניעה כנ"ל. עד שיש נחשק שהוא בחינת קמץ, קמיץ וסתים, שהוא בחינת נקדות קמץ, שהוא למעלה מכל הנקדות, כי הנחשק קמיץ וסתים מאד. וכלל הדברים האלה, שכל מה שהאדם חושק באמת, בודאי יוכל לגמרו ולהוציאו מכח אל הפעל, ולא יוכל למנעו מזה שום מניעה ואנס. רק צריך שיהיה החשק גדול מאד, כפי מעלת הנחשק. וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה, שכשרואה המניעה

מתגברת ומשתטחת ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאד, ידע ויבין מזה, שהנחשק גדול מאד כנ"ל. ועל כן צריך להתגבר, שיהיה לו חשק גדול מאד מאד, כפי הנחשק, וכפי המניעה כנ"ל, ואז בודאי יוכל לגמרו כנ"ל:

כי אין להאדם לפטר את עצמו ולמצא לעצמו תרוץ, על ידי המניעה, לומר שהוא חפץ לעשות אותו הדבר, רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאנס, ועל כן יהיה נחשב לו כאלו עשאה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): 'חשב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, כאלו עשאה'. כי באמת בודאי כשיש לו אנס, נחשב כאלו עשאה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה. אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה אזי יוצא בה, כי מה לו לעשות כי יש לו אנס. אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה המצוה בעצמה, או הדבר שבקדשה שרוצה לעשות, הוא חפץ בהדבר עצמו. אם כן מה מועיל לו, מה שמקלין לו שנחשב כאלו עשאה, כי אינו מקרר דעתו כלל בזה. כי הוא תאב וחפץ ומתגעגע מאד, לעשות המצוה בעצמה, ולא לצאת עם ה"כאלו", שנחשב כאלו עשאה. כי באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמר חפצו ורצונו בכל דבר שבקדשה מכח אל הפעל: ואזי, כשחושק מאד באמת, ואינו מקרר דעתו כלל במה שנחשב עליו כאלו עשאה, אזי בודאי יגמר הדבר ויוציאו מכח אל הפעל. וישבר ויבטל כל המניעות ואנסים. כי הם לא באו רק בשביל החשק, וכשיש לו החשק הראוי לאותו המניעה, כפי גדל מעלת הנחשק, אזי ממילא נתבטל האנס והמניעה כנ"ל:

וזה בחינת (דברים כ"ו): "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור" (הגדה של פסח). שכשהדבור יורד במצר הגרון, שזה בחינת גלות מצרים, אזי הוא 'אנוס על פי הדבור'. הינו, שיש לו אנס ומניעה, על ידי שאין נקדות להאותיות, ואינו יכול להוציאו ממצר הגרון, שמזה באין כל המניעות ואנסין כנ"ל. וזהו בחינת 'אנוס על פי הדבור', שעל ידי שאין הדבור בשלמות, על ידי זה הוא אנוס כנ"ל:

וזהו (ביצה ל"ב:): 'כיון שנצרך לבריות עולם חשך בעדו', 'חשך' לשון מניעה, כמו שכתוב (בראשית ל"ט): "ולא חשך ממני, ולא חשכת את בנך" וכו' (שם כ"ב). הינו כשנצרך לבריות, אזי יש לו מניעות. וזה 'עולם חשך בעדו', הינו כשהוא בין העולם אזי יש לו מניעות, וקשה לו להתפלל באמת כנ"ל, כי כשנצרך לבריות נוח וטוב לו יותר להתפלל ביחיד כנ"ל. אבל מי שאינו נצרך לבריות, שאינו צריך להם לשום דבר, יוכל לעמד בין אלפים אנשים, להתפלל באמת להשם יתברך לבדו, מאחר שאין נצרך לשום בריה, לא לפרנסה, ולא לכבוד, ולא לשום דבר, רק "שברו על ה' אלקיו":

וזה סוד (ברכות י"ח:): 'מעשה בחסיד אחד שהקניטתו אשתו והלך ולן וכו', ושמע שתי רוחות שמספרות זו עם זו'. וספורם היה על אודות פרנסה, כמובא שם בגמרא. 'שהקניטתו', זה בחינת החרון אף. 'שתי רוחות' זה בחינת שתי רוחות הנ"ל, הנעשין על ידי המתקת החרון אף, דהינו כשמוציאין מכח אל הפעל כנ"ל. וזה תלוי בבחינת פרנסה, שעל ידה מוציאין מכח אל הפעל כנ"ל: ולא גלה יותר, איך כל התורה הזאת מרמזת במאמר זה:

סז

ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח וכו' ויביאה אל האדם (בראשית ב). חד אמר מלמד שנתן בה בינה יתרה, וחד אמר מלמד שקלעה לחוה והביאה אל האדם (נדה מ"ה:):

א הנפש היא יקרה מאד, וצריך להיות זהיר בה ולשמרה מאד. על כן צריכין לזהר מאד, כשבא איזה כבוד חדש לאדם. כי הכבוד הוא אם כל חי, והוא שרש כל הנפשות. וכשהנפש מסתלקת, היא מסתלקת אל הכבוד, שהוא שרשה, בבחינת (ישעיה נ"ח): "כבוד ה' יאספך". שהסתלקות ואסיפת הנפשות הם לתוך הכבוד כי שם שרשם כנ"ל: ועל כן כשבא כבוד חדש לאדם, צריך לזהר ולהשמר, כי אולי בא הכבוד, חס ושלום, בשביל הסתלקות, כדי שתסתלק הנפש אל הכבוד, שהיא שרשה כנ"ל: אך מדה טובה מרבה, ועל כן על פי הרב, בא הכבוד לטובה. דהינו, כשבא נפש חדשה אל האדם, אזי היא באה מלבשת בהכבוד, שהיא אם כל חי כנ"ל. ועל כן כשבא כבוד חדש לאדם, על פי רב הוא לטובה, דהינו שבא נפש חדשה לאדם, על ידי זה הכבוד. והכלל, שהכבוד הוא שרש הנפשות. ועל כן, לפעמים בא כבוד חדש לאדם בשביל הסתלקות איזה נפש, חס ושלום, כדי שתסתלק הנפש אל הכבוד כנ"ל. אבל על פי רב, בא הכבוד לטובה. דהינו, שבא נפש חדשה להאדם, על ידי זה הכבוד, שהוא שרש כל הנפשות כנ"ל. על כן צריכין לזהר מאד, לקבל הכבוד בקדשה גדולה, לשמו יתברך לבד, כי הכבוד הוא שרש כל הנפשות כנ"ל:

ב וצריך לראות, שיהיה פנים אל הכבוד. כי על ידי תאות אכילה, אזי נפגם הכבוד, ואין לו פנים. כי שלחנו של אדם היא בחינת כתר מלכות (יומא ע"ב: עין רש"י), והוא בחינת כבוד, בבחינת (תהלים כ"ד): "מלך הכבוד", כי הכבוד הוא בחינת מלכות. וכשפוגם באכילה אזי נפגם הכבוד ואין לו פנים. בבחינת (דברים ל"א): "והסתרתי פני והיה לאכל", שעל ידי תאות אכילה, חס ושלום, הוא הסתרת פנים. אבל על ידי מעוט אכילה, שמשבר תאות אכילה, על ידי זה הוא נשיאות פנים. כמו שאמרו רז"ל (ברכות כ:): "ישא

ה' פניו אליך" וכו', 'וכי לא אשא פנים לישראל, שאני אמרתי "ואכלת ושבעת וברכת", והם מדקדקין מכזית ועד כביצה'. נמצא שעל ידי שבור תאות אכילה, שמדקדקין מכזית ועד כביצה, על ידי זה הוא נשיאות פנים. וזה בחינות (יחזקאל מ"א): "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", 'לפני ה'' דיקא, בחינת הארת פנים על ידי השלחן, דהינו על ידי אכילה בקדשה כנ"ל:

ג וכשפוגם בתאות אכילה, ועל ידי זה נפגם הכבוד ואין לו פנים כנ"ל, על ידי זה מתגברין עזי פנים, דהינו שנופל הכבוד, שהוא בחינת מלכות, ואזי נוטלין כבוד העזי פנים שבדור. כי 'עזות מלכותא בלא תגא' (סנהדרין ק"ה), הינו כשאין בחינת מלכות, בחינת השלחן שבקדשה, בשלמות כנ"ל, אזי מתגבר העזות, שהוא 'מלכותא בלא תגא', בלא כתר מלכות הנ"ל: וזה בחינת (ישעיה נ"ו): "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה", הינו על ידי תאות אכילה, בחינת (משלי י"ג): "בטן רשעים תחסר", וזהו: "לא ידעו שבעה", הפך "צדיק אוכל לשבע נפשו" (שם), על ידי זה מתגברים העזי פנים, שהם בחינת כלבים עזי נפש, בחינת (סוטה מ"ט:) 'פני הדור כפני הכלב'. וזהו (שם בפסוק "והכלבים עזי נפש" הנ"ל) "המה רעים לא ידעו הבין", שהם נעשים רועים ומנהיגים אל הדור. כי הכבוד נפל אליהם, ויש להם כל הכבוד. אבל כשמשברין תאות אכילה, בבחינת "צדיק אוכל לשבע נפשו", על ידי זה הוא נשיאות פנים. ואזי אין שום פקידות ושררה להעזי פנים, כי יניקתם הוא רק מהסתרת פנים, על ידי תאות אכילה כנ"ל. וזהו (משלי י"ט): "ושבע יליו בל יפקד רע", 'ושבע יליו', זה בחינת 'צדיק אוכל לשבע נפשו'. על ידי זה, 'בל יפקד רע'. שאין שום פקדה והתמנות להרע, דהינו להעזי פנים וכנ"ל:

ד וכשנופל המלכות והכבוד להעזי פנים כנ"ל, אזי היא בחינת צדק. כי אות צדיק הוא יוד נון, והיוד היא בהחזרת פנים מן הנון, (כזה צ), שהיא בחינת מלכות בחינת (תהלים ע"ב): "לפני שמש ינון שמו" (פרש"י ינון לשון מלכות). הינו בחינת הסתרת פנים, דהינו שאין להכבוד פנים כנ"ל. וזה בחינת הדלת, דהינו שהכבוד והמלכות אזלא ונדלדלה, ונפלה אל הסטרא אחרא, שהן העזי פנים כנ"ל. וזה בחינת הקוף, הינו כשהמלכות והכבוד אזלא ונדלדלה, היא כקוף בפני אדם, דהינו שנתארך רגל ההא, ונעשה קוף, דהינו שנתארך מהרגל למטה, בבחינת (משלי ה): "רגליה יורדות מות", ויונקים ממנה. כי הכבוד והמלכות נפל ביניהם כנ"ל, ואזי היא בחינת "רגליה יורדות מות" דהינו שקיום מלכות דקדשה, צריכין לקבל מהם. ועל כן כשישראל צריכין לפעל איזה תקיפות, לצרך קיום דתנו הקדוש, צריכין לקבל הכח והממשלה ממלכות העכו"ם:

ה וצריך להעלות את הכבוד והמלכות מהם, וזה נעשה על ידי צדקה, בבחינת (משלי י): "צדקה תציל ממות" (עיין זוהר בחוקותי קיג). דהינו שעל ידי צדקה, מעלין ומצילין אותה מבחינת 'רגליה יורדות מות', ועושין מצדק צדקה. כי צדקה היא בחינת חמשה חסדים, כי הצדקה היא בחינת חסד, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סכה מ"ט:): 'אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה', שנאמר: "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד". ועל ידי בחינת החמשה חסדים על ידי זה מוסיפין ה, ונעשית מצדק צדקה: וכנגד זה נזכר בתורה חמש פעמים צדקה, כנגד החמשה חסדים שהוא בחינת צדקה כנ"ל: וזה בחינת (ישעיה מ"א): "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו", 'מי העיר ממזרח', זה בחינת צדקה. בבחינת (שם מ"ג): "ממזרח אביא זרעך", בחינות (הושע יוד): "זרעו לכם לצדקה" וכו'. על ידי זה, "צדק יקראהו לרגלו". הינו, שעל ידי הצדקה, אזי הצדק קורא את הרגלין, שמעלין את הרגלין, מבחינת 'רגליה יורדות' וכו' כנ"ל: וזה בחינת (ישעיה נ"ח): "והלך לפניך צדקך", דהינו שהצדק יוכל לילך, הינו בחינת שמעלין הרגלין, שהם כלי ההליכה. וזה "והלך לפניך", 'לפניך' דיקא, כי מעלין את הכבוד והמלכות, אל אור הפנים כנ"ל:

ו ואזי, כשמעלין את הכבוד והמלכות, אזי יוצא הכבוד מן הסטרא אחרא, מבין העזי פנים הנ"ל, וחוזר הכבוד אל המביני מדע, הפך נפילת הכבוד אל העזי פנים, שהם נקראים, 'המה רעים לא ידעו הבין', ועכשו חוזר אל המביני מדע: ואזי, כשחוזר הכבוד אל המביני מדע. בתחלת ממשלתם, נעשה מחלקת. כי עקר יניקת האויבים, הוא מן המביני מדע, דהינו מן המח. בבחינת (דברים ל"ב): "מראש פרעות אויב", הינו שמן המח שבראש, משם נתגלין כל האויבים והשונאים. כי יש בהמח מותרות, שמן אלו המותרות שבמח יוצאין השערות, ומהם יונקים האויבים. והם יונקים עד שכלה כל המותרות שבמח, ואזי אין להם יניקה, ונופלים: וזה בחינת קריחת ראש זקנים, כי 'בסבי מחא שקיט ושכיך' (כמו שמובא באדרא רבא דף קכ"ח:), הינו שדעת הזקנים צח וצלול, ואין להם מותרות במח. ועל כן נופלים השערות, כי אין להם יניקה כנ"ל: ועל כן על ידי הפרוד שבין השונאים, על ידי זה יש להם אריכת זמן וקיום ביותר. כי הם יונקים עד שיכלה כל המותרות שבמח, ואזי כשיכלה המותרות, ויהיה הדעת צח וצלול, אזי יפלו, כי לא יהיה להם עוד יניקה. ועל ידי הפרוד שיש ביניהם, אין להם כח לינק הרבה, ויונקים מעט מעט. ועל כן על ידי זה מאריכין זמן יותר, עד שיגמרו לינק כל המותרות. אבל כשמתחברין השונאים יחד, אזי יונקים הרבה, ואזי יונקים במהרה כל המותרות ונופלים כנ"ל: וזה בחינת שערות קלועין שנמצאין בבני אדם, שקורין קאלטיניס, שהעולם חוששין לקצצם, רק שיפלו מאליהם. הינו כשיש הרבה

מותרות במח, אזי מטבע בטבע האדם, שיצאו שערות קלועין. כדי שעל ידי קליעותן והתחברותם, יינקו ביותר ויקבלו, ויוכלו לינק כל המותרות הרבה שבמח. ועל כן אין נקצצין קדם זמנם, כי יוכלו להזיק להמח, על ידי שישאר בתוכו המותרות, על ידי שלא יהיה השערות קלועין לינק אותן: וזה בחינת 'מלמד שנתן בה בינה יתרה'. 'בינה יתרה', הינו בחינת מותרות המחין, שמשם יונקין השערות, שמשם יניקת האויבים כנ"ל: וזהו, 'וחד אמר מלמד שקלעה לחוה וכו', הינו הך ולא פליגי'. כי על ידי מותרות שבמח, שזה בחינת בינה יתרה כנ"ל, מזה בא שערות קלועין, בחינת שקלעה לחוה כנ"ל: [כי הכבוד הוא בחינת חוה. שהיא הצלע הנ"ל. שהיא בחינת (בראשית ג): "אם כל חי" כנ"ל]: וזה בחינת (שמואל א כ"ה): "ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע", בחינת שערות קלועין הנ"ל, הינו בחינת התחברות השונאים שעל ידי זה הוא מפלתם כנ"ל:

ז ואזי, כשבא הכבוד חדש אל האדם, ומלבש בתוכו נפש דקדשה כנ"ל, צריך לראות להוליד את הנפש בנקל, בלי קשוי הולדה. כי הכבוד היא 'אם כל חי' כנ"ל, והנפש מלבשת בה כעבר במעי אמו. ולפעמים כשיש, חס ושלום, בחינת קשוי לילד, יכולין להסתלק שניהם, חס ושלום, האם והולד, דהינו הכבוד והנפש. או לפעמים נסתלק אחד מהם, חס ושלום, כפי ענין הקשוי לילד, וצריך לראות, להוליד בנקל בלא קשוי: ואחר כך כשנולד הנפש, צריך לגדל את הנפש. ושתי בחינות אלו, דהינו ההולדה והגדול. נעשין, על ידי יראה ואהבה, שהם בחינת שתי ידים, יד הגדולה ויד החזקה. כי ההולדה נעשית על ידי היראה, בבחינת (תהלים מ"ח): "רעדה אחזתם שם חיל כיולדה". ואחר שנולד, אזי מגדילין אותה על ידי האהבה, בבחינת (בראשית ב): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", הינו 'בהבראם', שהוא לאחר הבריאה וההולדה, אזי מגדלין אותה על ידי בחינת אברהם, שהוא בחינת אהבה, בחינת יד ימין. וזהו בהבראם באברהם כמובא (בראשית רבה פרשה י"ב), הינו כנ"ל: וזה בחינת (דברי הימים א כ"ט): "ואתה מושל בכל", הינו בחינת הממשלה והמלכות, בחינת מלך הכבוד הנ"ל, ששם מלבש הנפש. 'ובידך כח וגבורה, ובידך לגדל ולחזק לכל', הינו בחינת שתי הידים כנ"ל ובידך כח וגבורה, זה בחינת יד החזקה. ובידך לגדל ולחזק, זה בחינת יד הגדולה. שעל ידי בחינת שתי הידים אלו, מולידין ומגדלין הנפש המלבשת בהכבוד כנ"ל: וזה בחינת הצדקה שנותנין אצל 'ואתה מושל בכל' (כמו שמובא בכוונות), כי על ידי הצדקה, מוציאין ומעלין את הכבוד והממשלה כנ"ל: וזה בחינת (איוב כ"ט): "כבודי חדש עמדי וקשתי בידי תחליף". הינו, כשמגיע כבוד חדש אל האדם, אזי צריך להחליף ולהעביר הקשוי, על ידי בחינת ידים הנ"ל. וזהו: "וקשתי בידי תחליף". שעל ידי הידים, חולפת ועוברת

הקשוי לילד כנ"ל: וזה בחינת חלוף שם אקי"ק שהוא שם בוכ"ו, שהוא בגימטריא ידך, שעל ידו ההולדה כידוע: ועין בכונות של "ואתה מושל בכל":

ח ולפעמים יש עיפות אל הנפש, על ידי שנתרחקה מאמה, דהינו הכבוד כנ"ל. וצריך להחיותה ולהבריאה, על ידי מים קרים, בבחינת (משלי כ"ה): "מים קרים על נפש עיפה". הינו כשמתפללין בלא לב, על ידי זה נתרחק הנפש מן הכבוד, בבחינת (ישעיה כ"ט): "בשפתיו כבדוני ולבו רחק" וכו'. כי כונת הלב זה בחינת הנפש, כמו שכתוב (תהלים כ"ה): "אליך ה' נפשי אשא" ופרוש רש"י: 'לבי אכון'. אבל כשהלב רחוק מדבורי התפלה, אזי הוא בחינת התרחקות הנפש, שהוא בחינת הלב, מן הכבוד, בבחינת: "בשפתיו כבדוני ולבו רחק". ואזי יש עיפות אל הנפש, וצריך להבריאה על ידי מים קרים כנ"ל: ומים קרים, מקבלין על ידי בחינת רעמים. ורעמים נעשין, על ידי מה שנותנין כבוד לזקן ששכח תלמודו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ח:) 'הזהרו בזקן ששכח תלמודו', שצריך לזהר ולכבדו. ועל ידי זה נעשין רעמים, ומשם באים מים קרים להחיות הנפש כנ"ל: כי הרעמים נעשין, על ידי שיוצאין אדים וקיטורים חמים, ובאים בתוך הענן, ונתלהבים שם, ועל ידי זה נקרע הענן, ומזה נשמע קול הרעם. ופעלות הרעמים, שעל ידי זה נתחלקין המים של כל מקום ומקום, כפי הצריך להשקותו, במדה ובמשקל, כפי הראוי לפי המקום, בבחינת (תהלים ק"ד): "מקול רעמך יחפזון יעלו הרים ירדו בקעות אל מקום זה יסדת להם". כמו כן, כשנותנין כבוד לזקן ששכח תלמודו, והשכחה הוא בחינת עננין דמכסין על עינין, וכשנותנין לו כבוד, והכבוד הוא בחינת אש, בבחינת (שמות כ"ד): "וכבוד ה' כאש אכלת", והוא בא בתוך הענן, בבחינת (שם ט"ז): "וכבוד ה' נראה בענן", הינו בתוך בחינת העננין דמכסין על עינין, ואזי נקרע הענן, ומזה נעשין בחינת רעמים. בבחינת (תהלים כ"ט): "אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים", שעל ידי הכבוד נעשין רעמים כנ"ל. ואזי יוצאין מים רבים, דהינו שנתגלה דעת הזקן, על ידי שנקרע הענן המכסה על העינין כנ"ל, בבחינת (ישעיה י"א): "כי מלאה הארץ דעה וכו' כמים לים מכסים", וזהו בחינת מים רבים הנ"ל. והם בחינת מים קרים, שעל ידן מחיין ומבריאים את הנפש כנ"ל: ועל ידי אלו הרעמים נתחלקין מימי הדעת לכל אחד ואחד כראוי לו, לפי מה שצריך לקבל מים קרים, להחיות את נפשו. וזה החלוק שבין הלומד מן הספר, לשומע מפי צדיקי אמת. כי כשלומד מן הספר, אינו יודע השעור שצריך ללמד להחיות נפשו. אבל כששומע מפי הצדיק, אזי משפיע לו בחינת מים קרים לפי הראוי לו, לפי מדרגתו, על ידי בחינת הרעמים כנ"ל: ואלו המים קרים מחיין ומתקנין את הנפש, שהיתה עיפה על ידי שנתרחקה מן הכבוד, על ידי שהתפלל בלא כונת הלב

כנ"ל. כי הסתלקות החכמה מן הזקנים, הינו מבחינת זקן ששכח תלמודו הנ"ל, זה נעשה על ידי מה שמתפללין בלא לב, וכמו שכתוב (שם בישעיה כ"ט): "בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר". ועל כן על ידי שנותנין כבוד לזקן ששכח תלמודו, שעל ידי זה חוזר ונתגלה חכמתו כנ"ל, על ידי בחינת הרעמים כנ"ל, נמצא שבזה בעצמו מתקן הפגם שגרם על ידי שהתפלל בלי כונת הלב, דהינו שגרם הסתלקות החכמה מן הזקנים כנ"ל, כי עכשו על ידי הכבוד שנותן להם, חוזר ונתגלה חכמתם כנ"ל. ועל כן, אזי על ידי זה בעצמו, יוצאין מים קרים, ומחיה את נפשו, שהיתה עיפה על ידי פגם התפלה כנ"ל: וזה בחינת (איוב ל"ז): "ירעם אל בקולו נפלאות", הינו שקול הרעמים מתקנין את בחינת הנפלאות שהוא בחינת הסתלקות החכמה מן הזקנים, כמו שכתוב: "הנני יוסיף להפליא הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו" וכו'. ועל ידי הרעמים נתתקנין, וחוזר ונתגלה חכמתם כנ"ל: ואזי, כשמחיין הנפש על ידי מים קרים הנ"ל, מחיין גם את העצמות. כי פגם הנפש הוא פגם העצמות, כמו שכתוב (תהלים ו): "כי נבהלו עצמי ונפשי נבהלה מאד". כי על ידי שאין מתפללין בכונת הלב, שעל ידי זה הוא עיפות הנפש, על ידי זה הוא פגם העצמות. כי צריך להתפלל להרגיש דבורי התפלה בכל עצמותיו. בבחינת (שם ל"ה): "כל עצמותי תאמרנה". ועל ידי המים קרים, שעל ידי זה מחיה הנפש, על ידי זה מחיה העצמות, בבחינת (איוב כ"א): "ומח עצמותיו ישקה". וזה בחינת (משלי כ"ה): "מים קרים על נפש עיפה, ושמועה טובה מארץ מרחק". 'שמועה טובה' זה בחינת קול הרעמים, שמשמיעין עצמן בטוב, שהם מתקנין התרחקות הנפש מן הכבוד, וזה בחינת 'שמועה טובה מארץ מרחק', שזהו בחינת מים קרים על נפש עיפה, שהם באים מן הרעמים, שהם בחינת 'שמועה טובה' כנ"ל: וזה בחינת (שם ט"ו): "שמועה טובה תדשן עצם", שעל ידי בחינת שמועה טובה, שהיא בחינת רעמים, שמשם בחינת מים קרים, שהם מחיין ומבריאין הנפש כנ"ל, על ידי זה נתתקנין ונתדשנין העצמות, בבחינת 'ומח עצמותיו ישקה' כנ"ל. וזה 'תדשן עצם' כנ"ל כי תקון הנפש הוא תקון העצמות כנ"ל: (מן תבת ואזי כשמחיין הנפש עד כאן, לא נכתב כראוי):

וזה בחינת (במדבר כ"ח) "וביום הבכורים", בחינת הלדת הנפש בלי קשוי לילד, בחינת (ירמיה ד): "צרה כמבכירה", שהוא בחינת קשוי לילד, וגם הוא בחינת גדול הנפש, בחינת (זכריה י"ב): "כהמיר על הבכור", שהוא צער הגדול. 'מקרא קדש', זה בחינת שהכבוד שהוא בחינת קדש, כמו שכתוב (שמות כ"ט): "ונקדש בכבודי", קורא את הרגלין, בבחינת 'צדק יקראהו לרגלו' כנ"ל: והשאר לא באר:

סח

כל הנפשות תאבים ומתאוים לממון. ולא לממון בלבד מתאוים ואוהבים אותו, אלא אפלו להאדם שיש לו הממון, דרך בני אדם למשך אליו ולאהב אותו, מחמת שיש לו ממון, כמו שאנו רואין בחוש, וכמו שכתוב (משלי י"ד): "ואוהבי עשיר רבים". וזה מחמת שהנפש באה ממקום עליון, שהממון בא ומשתלשל ומתהוה משם. כי בודאי התחלת המקום שמשתלשל משם הממון, הוא בודאי בחינת קדשה ושפע קדש. ואחר כך נתגשם למטה, כדרך ההשתלשלות, ונתהוה ממון. ועל כן הנפש תאבה לממון, מחמת שהנפש באה ממקום שהממון בא משם. אך צריך לבלי להתאוות להממון, כמבאר כבר כמה פעמים גדל גנות תאות ממון, רק להתאוות ולאהב המקום שהממון בא ומשתלשל משם כנ"ל. ובבחינה זו, 'רבי מכבד עשירים', כמו שאמרו רבותינו ז"ל(ערובין פ"ו). מחמת שיש להם ממון שהוא בא ממקום גבוה כנ"ל:

ודע, שראוי שכל ישראל יהיו להם ממון, אך יש מדה אחת שמפסדת ומאבדת מהם הממון. והיא מדה רעה מגנה, שקשה מאד להנצל ממנה. ואפלו אם ירצה אחד להנצל ממנה. ובפרט בשביל תאות הממון, כדי שלא תפסיד לו את הממון, עם כל זה המדה רעה הזאת מתגברת עליו בילדותו ובקטנותו, ועל ידי זה מפסדת ממנו הממון שהיה ראוי שיהיה לו: והמדה רעה ההיא הוא מדת הכעס, שעל ידי זה מפסיד ומאבד הממון הראוי לו. כי בבחינת שרש ההשתלשלות שמשתלשל הממון, ממקום שמשתלשל משם, הוא בחינה אחת עם הכעס ממש. ועל כן הבעל דבר כשרואה שמשתלשל ויורד שפע לאדם שיהיה לו ממון, אזי יורד ומזמין לו כעס, ועושה לו מבחינת ההשפעה והשתלשלות שיורד אליו שיהיה לו ממון, עושה לו ממנו כעס. כי הכעס הוא ממש בחינה אחת וענין אחד עם הממון, במקום שרש ההשתלשלות, ואין ביניהם שום הפרש. כי שניהם יורדים מגבורות, ונמשכין ממקום אחד ממש, בבחינת (איוב ל"ז): "מצפון זהב יאתה" וכתיב (ירמיה א): "מצפון תפתח הרעה" הינו בחינת כעס, כמו שכתוב (קהלת י"א): "והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך": כי הממון והעשירות היא בחינת חומה, כמו שכתוב (משלי י"ח): "הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה" וכו'. והכעס הוא קלקול החומה, כמו שכתוב (שם כ"ה): "עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצר לרוחו". והבעל דבר כשרואה שיורד לאדם השתלשלות שפע של ממון, שהוא בחינת חומה כנ"ל, אזי הוא עושה לו מזה ההשתלשלות, כעס, שמזמין לו דבר לכעס, ונתקלקל בחינת החומה, על ידי הכעס כנ"ל. כי הכעס והממון הם בחינה אחת, בשרש ההשתלשלות כנ"ל. ועל כן בקל מהפך לו ההשתלשלות שפע של ממון, שהוא בחינת חומה, לכעס שהוא הפך החומה, ועושה

לו מחומה חמה, שמהפך הממון לכעס כנ"ל. כי תחלת שרש השתלשלות הממון, הוא מקום שהנפש באה משם, בבחינת (דברים כ"ד): "ואליו הוא נושא את נפשו", הנאמר על ממון של שכיר יום, וכמו שכתוב (איכה ה): "בנפשנו נביא לחמנו", ועל כן הנפש מתאוה ותאב לו כנ"ל. ועל ידי כעס, מאבד נפשו, בבחינת (איוב י"ח): "טורף נפשו באפו", כמובא בזהר (תצוה דף קפ"ב):

ודע, שאפלו אם כבר הגיע לו השפע, ונתהוה ממנה ממון, וכבר יש לו הממון, שהוא בחינת חומה כנ"ל. על כל זה, לפעמים הבעל דבר מגרה אותו בכעס גדול כל כך, עד שמפסיד ומאבד ממנו, אפלו הממון שיש לו כבר. אף שהיה ראוי שלא יוכל אז להפסיד לו הממון על ידי הכעס, מאחר שכבר נתהוה מהשתלשלות השפע ממון, ושוב אי אפשר להתהפך לכעס, ואדרבא הממון שיש לו, שהוא בחינת חומה, ראוי שיגן עליו שלא יוכל להפסיד לו ולהזמין לו כעס, שהוא הפך בחינת חומה. על כל זה, יש כח ביד הבעל דבר להתגבר על האדם בכעס גדול כל כך, שיפסיד ממנו אפלו הממון שיש לו כבר. כי כשהממון יורד לאדם, הוא בבחינת (תהלים קי"א): טרף נתן ליראיו. והוא מהפכו לכעס, ונעשה מזה טורף נפשו באפו כנ"ל. ה' ישמרנו ויצילנו ממדה המגנה הזאת אמן כן יהי רצון:

סט

דע, שהגוזל את חברו ממון, בזה הוא גוזל ממנו בנים, הינו שהגזלן נוטל מהנגזל בנים. כי עקר הממון של האדם, בא לו על ידי בת זוגו (עיין זוהר תזריע נב). כי על ידי אור נפשה, מזה בא לו הממון. הינו, על ידי שמתנוצץ ומתפשט אורות מאור נפשה, אלו האורות הם בחינת הממון. כי הממון הוא ממקום הנפש, כמבאר במקום אחר (לעיל בסי' נ"ט, ס"ח, ובלקו"ת סי' מ"ו.). ונפש היא בחינת נקבה כידוע בכתבי האר"י, כי היא הבחינה האחרונה מן נפש רוח נשמה. וכן כלל נפש רוח ונשמה שלה, הוא בחינת נפש נגדו. כי כלל המדרגה התחתונה היא בחינות נפש, בחינת נקבה, נגד מדרגה שלמעלה הימנה. על כן על ידי בחינת הנקבה בת זוגו, שהיא בחינת הנפש אצלו, על ידה בא לו הממון. כי עקר הממון תלוי בה, כמבאר במקום אחר כי היא בחינת רגלין, כמו שכתוב בזהר (וירא קי"ב:): "רגלי חסידיו ישמר" - 'דא אתתא'. וכתיב (דברים י"א): "ואת כל היקום אשר ברגליהם", 'זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו' (פסחים קי"ט). כי עקר הממון בא מבחינת נפש, בחינת נקבה, בחינת רגלין. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות ס"ב:) 'השרוי בלא אשה שרוי בלא חומה', הינו בלא ממון. כי חומה

היא בחינת הממון, כמו שכתוב (משלי י"ח): "הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה" וכו'. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא מציעא נ"ט): 'אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו' (עיין תיקונא שבעין קכו): וכל אדם ואדם כאשר הוא בא לעולם, הוא בא עם בת זוגו המיחדת לו, ועם סכום ממון הקצוב לו, שיהיה לו בזה העולם. וכמה פרות, הינו בנים שיהיו לו בזה העולם. והם בחינת אילן וענפים ופרות. הינו, שאור נפשה הוא בחינת עקר האילן, שממנו יוצאים ומתפשטים ענפים, הינו התנוצצות והתפשטות אורה, הינו בחינת הממון כנ"ל, הוא בחינת ענפים של האילן. ועל הענפים אלו גדלים הפרות, הינו הבנים. נמצא כשאחד גוזל מחברו ממון, הוא גוזל ונוטל ממנו ענפים של האילן שלו, הינו התנוצצות אור נפשה, שמשם הממון כנ"ל. על כן, על ידי זה הוא גוזל ונוטל ממנו נפש בניו ובנותיו, שהם תלויים וגדלים ויונקים מאור הענף הזה, כי הם הם הפרות הגדלים על הענפים אלו, וכשנוטל הענף נוטל הפרות: וזה שכתוב (אסתר ה): "ויספר להם המן את כבוד עשרו, ורב בניו". כי זה תלוי בזה. וכמו שכתוב (איוב כ"א): "עתקו גם גברו חיל, זרעם נכון לפניהם וצאצאיהם לעיניהם". 'עתקו גם גברו חיל' - זה עשירות. על ידי זה 'זרעם נכון' וכו'. וזה שאמרו רחל ולאה, (בראשית ל"א): "כי כל העשר אשר הציל אלקים מאבינו לנו הוא ולבנינו". 'לנו ולבנינו' דיקא, כי עקר העשירות - על ידי האשה, ובה תלויים הבנים כנ"ל. כי האשה היא עקר בחינת האילן, והעשירות הם הענפים של האילן, והבנים הם הפרות הגדלים בענפים האלו כנ"ל. וזה סוד, שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא קמא קי"ט): 'הגוזל את חברו כאלו גוזל ממנו נפש בניו ובנותיו':

ודע, שאם זה הנגזל עדין לא היה לו בנים, יוכל לגזל ממנו שלא יהיה לו, על ידי שגוזל ונוטל הענף כנ"ל. ואפלו אם כבר יש להנגזל בנים, יוכל להזיק לו שימותו בניו, חס ושלום. כי אם עדין הבנים צריכין לאמן, הינו לענפים שלה, כמו שיש פרות שלא נגמרו כל צרכן, וצריכין לינק עוד מהענף. ועל כן כשזה נוטל הענף, הוא מזיק הפרות, הינו הבנים, הצריכים לינק עוד ולקבל מהענף, הינו מהתנוצצות אור אמן כנ"ל. והכל לפי הגזלה, והכל לפי האילן והענפים והפרות. כי יש כמה וכמה שנויים בין האילנות עצמן, ובין מהות ואיכות הענפים, ובין רבוי הענפים, וכן בין הפרות, בכלן יש שנויים רבים. כי יש אילן שיש לו ענפים רבים ופרות מעטים. וכן להפך. ענפים מעטים ופרות רבים. וכן בין מהות הענפים עצמן, יש אילן שיש לו ענף אחד, אבל הוא יקר מאד. ויש שיש לו עשרה ענפים, וכלם אינם שוים רק עשרה זהובים. כן יש כמה עניים שיש להם בנים רבים ואין ידו משגת אלא זוז אחד. הינו שכל הענפים שלו הם פחותים, ואינם רק בערך

זהב אחד, או שיש ענפים מעטים ופחותים. וכן להפך, יש עשיר גדול, מחמת שהענף שלו הוא יקר מאד, או שיש לו ענפים רבים ויקרים, ועם כל זה יכול להיות שלא יהיו לו רק בנים מעטים, כנ"ל במשל האילנות. והנה נתפס למשל, אילן אחד עם שלשה ענפים, וכל ענף מיחד לו שראוי להוציא שני פרות, נמצא שראוי שיהיה לו ששה בנים. וכן נאמר למשל, שכל ענף הוא בבחינה וערך שיהיה לו מאה אדמים. נמצא שראוי להיות לו שלש מאות אדמים, משלשה ענפים הללו. נמצא אם גוזל ממנה מאה אדמים, הוא גוזל ונוטל ממנו ענף אחד, נמצא שנוטל ממנו שני בנים. אבל דע, שבזה יש חלוק גדול, אם הפרות ראויים לצאת מהענפים בזה אחר זה, נמצא שאף שזה גוזל ממנו ענף אחד, ונוטל ממנו שני בנים, אף על פי כן עדין ראויים לו להתקים יתר הבנים של הענפים הנשארים, כי לא הזיק בהנשארים, כי לא נטל מהם כלום. אבל אם היו ראויים לצאת בבת אחת, בבחינת (שמו"ר פ"א) 'ששה בכרס אחד', על כן אף שזה לא גזל ממנו כי אם מאה אדמים, שהם בחינת ערך ענף אחד של שני פרות, עם כל זה קלקל אור כלם, מאחר שכלם היו ראויים לצאת בבת אחת, וזה נטל וחסר מהם אורם, ואין להם שלמות, על כן יוכל להזיק לו באלו המאה אדמים לבד שנטל ממנו, לטל ממנו כל הבנים. וכן יש בענין זה כמה וכמה שנויים, לפי הגזלה, ולפי האילן, והענפים והפרות, במהותם וכמותם. והכלל, כי היא צריכה תמיד להשלים אורה. וכל זמן שאין לה שלמות, אי אפשר לה להוליד. ועקר שלמותה על ידי הממון, כי הוא בחינת התנוצצות אורה כנ"ל: וזה שכתוב (ישעיה א): "למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ", שהפסוק מזהיר לעשות משפט ולחזק את הנגזל, להציל עשוק מיד עושקו, כדי להציל נפש בניו ובנותיו כנ"ל. וזה למדו היטב וכו', שמה שתעשו משפט, ותצילו גזול מיד גוזלו, על ידי זה תעשו טובה להבנים, שהם בחינת למודי ה', כמה שכתוב (שם נ"ד): "וכל בניך למודי ה'". וזה 'למדו היטב', שההטבה תהיה להבנים, שהם בחינת 'למודי ה'. וזה סוד כונת הגמרא, (בבא קמא קג) 'הגוזל את חברו שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפלו למדי'. והוא פליאה נשגבה מאד, למה תפסו מדי דוקא. אך דע, שהגמרא היא נעלמת ונסתרת מאד, וזה כונתם האמת. הגוזל וכו' יוליכנו אחריו אפלו למדי, הינו למודי ה', הינו הבנים. שצריך להחזיר לו אפלו הבנים שגזל ממנו על ידי שגזל את ממונו. וזה למדי, בחינת למודי ה' הנ"ל:

ודע, שלפעמים אף שנוטל ממנו ממון, עם כל זה לא יזיק לבניו, ולא יחסר אור נפשה. כי ברוחניות הנפש מרגשת הכאב והצער הגדול שיש לה, כשזה הגזלן שהוא כמו רוצח נפשות ממש, בא לחסר אורה, ולגזל נפש בניה. ועל כן היא מצמצמת אורה, וממשכת ומכוצת עצמה, ומקבצת לעצמה חלקי נפשה, כדי שזה הגזלן לא יוכל לינק ממנה,

ולחסר אורה. עד שלפעמים לא יוכל הגזלן להתגבר עליה לקבל מאורה, ואף שגזל ונטל הממון ממנו, עם כל זה כבר התגברה הנפש, וצמצמה ומשכה וקבצה אורה, ולא הניחה לקבל מאורה. וזה הממון שלקח הגזלן, אינו ממון כלל, רק עפרא בעלמא, מאחר שאין בו אור כלל. והממון הזה הוא בבחינת (איוב כ"ח): "עפרות זהב", בבחינת (דברי הימים ב ט): "אין כסף נחשב", מחמת שאין בהכסף והזהב שום אור, כי התגברה ולא הניחה לקבל מאורה. וכמו שיש דגמתו בעולם הזה, כי יש אילנות במדינת אונגרין, שכשאדם בא לטלם, הם ממשיכין ומקטינים עצמן, ואינם מניחים לטל אותם: וזה בחינת קדושין, כי כשאין שלמות בדבר, יש שם אחיזת הסטרא אחרא והקלפות. והנפש בחינת נוקבא, היא בין הקלפות. כי היא מתפזרת ונדחת ביניהם תמיד, בבחינת (משלי ה): "רגליה יורדות מות". ועל כן כשהיא רואה זה הכסף או שוה כסף, שהוא בחינת שלמות אורה כנ"ל, ביד זה האיש שבא לקדש אותה, ולהשלימה, על ידי זה תאבה אליו ונכספת לו, שהוא ישלים אורה, ויקבץ נדחיה מבין הקלפות, להוציא רגליה ממות. וזה בחינת קדושין בכסף, כי על ידי שנשלם אורה על ידי הכסף, ואין בה חסרון, על ידי זה היא מתקדשת מטמאתה, ויוצאה מבין הקלפות. ועל כן היא מקדשת ונקנית אליו על ידי הכסף הזה, כי הכסף הוא שלמות אור האשה כנ"ל. וזה לשון קדושין, שמתקדשת ומזמנת עצמה לצאת מן הטמאה, ולקבל קדשה על ידו: ובכל המשא ומתן שהוא נושא ונותן ומרויח, הוא משלים אורה בזה, ומקבץ נדחיה. כי הוא צריך להשלים אורה תמיד, כי הוא בחינת הנקת האילן והענפים והפרות, שעל ידי שהוא מיניקם ומשלימם, על ידי זה האילן מגדל ענפים, הינו שמתנוצץ אורה, והענפים עושים פרות כנ"ל. וזה שנותן לה כתבה תכף אחר הקדושין, ומבטיח לה בכתבה, 'ואנא אפלח ואוקיר ואוזין ואפרנס יתך', שמבטיח לה להשלים אורה תמיד, על ידי הממון כנ"ל:

וזה בחינת ירשה ששיך לבנים. כי כשהפרות יוצאין. לפעמים עדין צריכים לענפיהם לינק מהם כנ"ל. ועל כן כשנפטר, ואינם יכולים לינק עוד, כי נפסק הנקת האילן, על כן הם מקבלים ויורשים הממון השיך להם, להשלים אורם, והיא מקבלת השאר מה שראוי לה לאורה, וזה בחינת הכתבה שנוטלת: ולפעמים אין צריכין הבנים לקבל עוד אור מהענפים ואף על פי כן נוטלים ירשה זהו מבחינה אחרת, כי כשהבנים יוצאים לעולם, יוצא תכף עמהם בת זוגם, וממונם, ובניהם, הינו, האילן והענפים והפרות, והאב מקבץ אורם. ועל כן אפשר שיהיה גם כן לאב ממון בשביל בניו, על ידי שמקבץ חלקי אור שלהם. ועל כן לפעמים הם נוטלים ירשה, אף שאינם צריכים לאמן, לקבל אור מענפיה, אבל הם נוטלים ממון שלהם, שקבץ אביהם על ידם מחלקי אור שלהם. ובאמת לא היה

ראוי לחלק הירשה בשוה, כי בודאי אינו שוה חלקי אורם. אבל אי אפשר למסר משפט זה לבית דין שלמטה, כי אין יודע חלוקים אלו, כי אם היודע תעלומות, והוא באמת מסדר אחר כך כראוי, ונוטל מזה ונותן לזה:

ודע, שעל ידי זה שגוזל את חברו הוא בא להרהורים. כי בודאי הוא מתדבק ונכסף לאשת חברו שגזלו, על ידי הממון שנטל ממנו, שהוא אור נפשה כנ"ל. וכן היא מהרהרת אחריו, על ידי שמשך אותה אליו, על ידי שמשך לעצמו אור נפשה. ועל כן אמרו רז"ל (סנהדרין פ"א) 'היורד לאמנות חברו, כאלו בא על אשת איש', שנאמר: "ואת אשת רעהו לא טמא" וכו'. כי הוא בא ומטמא ממש אשת רעהו, על ידי הגזלה כנ"ל. ולפעמים, יאבד הגזלן בת זוג שלו על ידי הגזלה. כי מאחר שנתן עינו בממון חברו, הינו באור בת זוגו, אם כן הוא ממאס בשלו, ופונה את עצמו משלו, ואינו רוצה בחלקו, בממון שלו, באור בת זוג שלו, על כן היא גם היא פונה את עצמה ממנו, ומתרחקת ממנו, כמו שהוא התרחק את עצמו, ופנה ממנה. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי ברכות פרק ט) 'משל לאשה שהיא ממתנת לאיש, כל זמן שהיה בדעתו להנשא לה, היתה יושבת וממתנת לו, כיון שהפליג את דעתו ממנה, אף היא הלכה ונשאת לאחר. על כן אם אין להגזלן אשה, יוכל לאבד בת זוג שלו: וגם יוכל הגזלן לפעמים לגזל מחברו, אפלו הבת זוג של הנגזל. והכל לפי תקף וחזק תאותו וחשקו והתגברותו על ממון חברו בהרהור ובמעשה, עד שאפשר שיתגבר ויקח גם בת זוג של חברו הנגזל. כי מאחר שהתגבר וגזל ממון חברו, שהוא אור נפש בת זוגו כנ"ל, על כן לפעמים נמשכת היא בעצמה גם כן אחר הממון שגזל זה הגזלן מבעלה. ועל כן לפעמים הגזלן גוזל גם אשת חברו, על ידי הממון שגזל ממנו בידים, או על ידי חמדה. כי דע, כי גם על ידי חמדה ותאוה והשתוקקות שיש לו לממון חברו, גם על ידי זה יוכל לגזלו, כי המחשבה יש לה תקף גדול, כמבאר במקום אחר (ובשיחות הר"ן סימן ח' וסימן ס"ב). ועל כן יוכל להיות שיהיה להאדם ממון גזלה, אף שלא גזל כלום בידים. וזהו האסור הלאו החמור שבעשרת הדברות, לא תחמד, כי החמדה בעצמה הוא אסור חמור מאד רחמנא לצלן, כי יש כח בהחמדה לגזל ממנו ממונו, ונפש בניו ובנותיו כנ"ל. ועל כן יש אסור אפלו במחשבה לשלח יד בפקדון, כמו ששנינו בבבא מציעא (דף מ"ג:): 'החושב לשלח יד בפקדון'. כי הפלגתא היא רק אם חיב על זה, כמו השולח יד ממש, אבל אסור יש בודאי לכלי עלמא, כנ"ל.

והנה, לפעמים הגזלן הוא בבחינת ממאס באשת נעורים, וחומד אשת חברו כנ"ל. ולפעמים רוצה בשניהם, שרוצה את ממונו, וחפץ גם בשל חברו. וזה בחינת 'מכניס צרה בתוך ביתו'. והנביא הזהיר על זה, כמו שכתוב (מלאכי ב): "ובאשת נעוריך אל

תבגד, כי שנא שלח". הכונה, אם אין די לך בחלקך, ואתה שונא את ממונך, שאינו מספיק לך, על כן שלח. הינו שתעשה תקנה לזה, שתתן צדקה. שהיא בחינות שלח, כמו שכתוב (קהלת י"א): "שלח לחמך על פני המים", כמה שאמרו רז"ל (גטין ז.): 'אם רואה אדם שמזונותיו מצמצמין, יעשה מהם צדקה'. כי מה שמזונותיו מצמצמין, הוא מחמת התגברות הקלפות על הנפש, בחינת נוקבא, בבחינת: "רגליה יורדות מות" ועל ידי שמתגברים הקלפות עליה, הם יונקים ממנה ומחסרים אורה, ועל ידי זה אין לו ממון. אבל על ידי צדקה, הוא מוציאה מבין הקלפות. כי: "צדקה תציל ממות" (משלי י), הינו ממה שהיה מקדם "רגליה יורדות מות". ועל כן, על ידי צדקה יוכל לתקן ממונו, בחינות אשת נעוריו, ולא לבגד בה, וזה, כי שנא שלח:

ודע, שעל ידי צדקה יוכל לתקן ממון גזלה שיש לו, הינו שגזלו על ידי חמדה. כי גזלה ממש אין לה תקון עד שישיב את הגזלה, וכן אם גזל את הרבים, צריך לעשות בהממון שגזל, צרכי רבים. אבל אם יש לו ממון גזלה על ידי חמדה כנ"ל, זה יכול לתקן על ידי צדקה, שעל ידי צדקה יתקים כך. הינו שיתקים אצלו ממונו, אף שהיא של גזלה על ידי החמדה: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין עא) על פסוק (מלאכי ג): "וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אתם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה", צדקה עשה הקדוש ברוך הוא על משפחה שנטמעה נטמעה. הינו, שעל ידי צדקה נתתקן הגזלה, שהוא בחינות משפחה שנטמעה, כי הוא בחינת גוזל נפש בניו ובנותיו ונוטל אשת חברו כנ"ל, על כן הוא בחינת משפחה של תערובות. ועל ידי צדקה, נתתקן שיתקים כך, כמו שאמרו 'משפחה שנטמעה נטמעה'. וזה: "וישב מצרף ומטהר כסף וזקק אתם כזהב וככסף", הינו שיצרף ויזקק הכסף והזהב שהוא של גזלה כנ"ל, שהוא בחינת משפחה שנטמעה כנ"ל:

וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה(קדושין ע): 'הנושא אשה לשם ממון הוין לה בנים שאינם מהגנים'. כי כשנשאה לשם ממון, ופונה עצמו להממון, הוא שוטה וכסיל. כי "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו" (קהלת י), (עיין מ"ר במדבר פ' כ"ב). הינו שהחכם כשנושא אשה הוא פונה לימינו, הינו להתורה, שהוא בחינת ימין, כמו שכתוב (דברים ל"ג): "מימינו אש דת למו". הינו, שנושא אשה בשביל התורה, כדי שילמד תורה בטהרה, כמו שאמרו רז"ל (מנחות ק"י): 'הלומד תורה בטהרה נושא אשה' וכו'. אבל 'לב כסיל לשמאלו', שנושא אשה בשביל ממון, שהוא בחינת שמאל, כמו שכתוב (משלי ג) "בשמאלו עשר וכבוד". ונמצא כשנושא לשם ממון הוא כסיל, ופוגם ואובד דעתו, ועל כן הוין לה בנים שאינם מהגנים, מאחר שפגם הדעת שמשם באים הבנים:

ודע, שעל ידי שפונה עצמו להממון, מזה נעשים שונאים. כי עקר התגברות השנאה, הוא בא מבלבול ועכירת המח. כי אהבה תלויה בדעת ושכל, וכמו שכתוב (איוב ל"ט): "תקשיח בניה ללא לה, כי השה אלוק חכמה". הינו, שאין לה אהבה על בניה, זה בא מחמת שאין לה חכמה. ועל כן כשיש לו עכירת המח, מזה יונקים ומתגברים השונאים. וכפי הבלבול והעכירות של המח על ידי תאות ממון, כן התגברות השונאים. ולפעמים נעשים מזה שונאי חנם, כי לפי תאותו ופניתו לממון, כן נעשה כסיל, וכן נתעכר מחו, וכן מתגברים השונאים. וכל זמן שהעכירות בתוך המח, אזי השונאים המתגברים משם, הינו מהעכירות המח, הם גם כן שונאים בדעת ובמח, שיש להם טעם על שנאתם, אף שהדעת הזה הוא בחינות עכירות המח, כי עקר השנאה הוא רק מעכירת המח, עם כל זה יש להם על כל פנים טעם על שנאתם, מאחר שהעכירות עדין בתוך המח. אבל דע, שלפעמים חושק כל כך לממון, ונעשה כל כך כסיל, עד שאין המח יכול לסבל כלל העכירות, עד שיוצא בבחינות שערות, כי שערות הם מותרי מחין כידוע. ואז גם השונאים הבאים משם, הינו מהעכירות הזאת, מבחינת מותרי מחין, מבחינת שערות, הם שונאי חנם. כי אין להם שום טעם על שנאתם, מאחר שאינם באים אפלו מהעכירות שבתוך המח, רק ממותרי מחין, מבחינת שערות. על כן אין להם שום טעם ודעת, אפלו של עכירת מח, על שנאתם, והם רק שונאי חנם וזה בחינות (תהלים ס"ט): "רבו משערות ראשי שונאי חנם", כי שונאי חנם באים מבחינת שערות, מותרי מחין כנ"ל: אבל החכם, אף שיש לו גם כן מותרי מחין, בחינת שערות, דע, שהחכם, בחינות מותרי מחין ושערות שלו, הם בחינת שער בימין על השין. שמותרי מחין שלו, הם בחינת שערים, שפותח בהם שערי החכמה והמדע לעבודת השם יתברך. כי מחמת שמחו בעצמו, אי אפשר להעולם לסבלו לקבל מאורו, הוא צריך להתלבש ולהתכסות עצמו, ולהשפיל עצמו לדברים קטנים ונמוכים, כדי שיוכלו העולם לקבל ממנו, כדי שיפתח להם שערי החכמה והמדע לקרבם להשם יתברך. בבחינת (משלי י"ד): "שחו רעים לפני טובים, ורשעים על שערי צדיק". שכדי לשחות ולהכניע הרעים לפני הטובים, צריך להביא הרשעים על שערי צדיק כנ"ל. וזהו אצל הצדיק, בחינת מותרי מחין, בחינת שערות. נמצא שהשערות של החכם, הם בחינת שער בימין. אבל אצל הרשע הכסיל, הם שערות ממש בשמאל. וזה בחינת: "לב חכם לימינו, ולב כסיל לשמאלו. ועל כן אמרו רז"ל (שם בקדושין ע): 'הנושא אשה שאינה הוגנת לו, אליהו כופתו' כו'. כי כשנושא אשה שאינה הוגנת לו, בודאי אינו מתרצה בחלקו, בממונו באשת נעוריו, ובוחר במה שאינו שלו, שאינה הגונה לו. ועל ידי זה הוא בחינת מותרות, בחינת שערות כנ"ל, על כן אליהו ממנה על זה לענשו. כי הוא

"בעל שער" (מלכים ב א), שממנה על זה, על בחינת שערות, לעשות בהם דין. ועל כן אמרו רז"ל (שם) 'אליהו כופתו, והקדוש ברוך הוא רוצעו'. זה בחינת מחין, ובחינת מותרי מחין. 'כופתו', בחינת מחין, בחינת תפלין, בחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים", ברהטי מחין, שהם בחינת תפלין כמובא (בתקו"ז תיקון ו'. ובתי' ו' שבסוף התיקונים). 'רוצעו', זה בחינת מותרי מחין, בחינת רצועות, שהן בחינת מותרי מחין:

[זאת התורה של חמר אסור גזלה, והתורה שבסימן ס"ח הקודם, מענין פגם הכעס שמפסיד העשירות. שני התורה אלו, יש להם חבור ושיכות זה לזה, כמובן למשכיל. והם מחברים יחד בתוך התורה של היכל הקדש שבסימן נ"ט, כי שם הובאו שני ענינים אלו בקצור בתוך המשך התורה ההיא. עין שם היטב]:

ע

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: (ויקרא ט)

כי כל הדברים הם על הארץ, כמו שאנו רואין בחוש, שהכל גדל מן הארץ, וכל הדברים והבריות הולכים ומנחים על הארץ, ואי אפשר שיפסקו ויתרחקו מהארץ. אם לא על ידי כח המכריח הינו על ידי שיש מי שמכריח הדבר, ונוטלו ממקומו מהארץ, ומרחיקו ממנה. וכפי כח המכריח, כן נתרחק הדבר מהארץ. ואחר כך כשנפסק כח המכריח, חוזר הדבר להארץ. כגון: אם זורק אדם דבר למעלה, אזי על ידי כחו מכריח הדבר ומפסיקו מהארץ. וכפי כחו, כן מכריח הדבר וזורקו למעלה יותר. ואחר כך כשנפסק כחו, שהוא כח המכריח, חוזר הדבר ונופל להארץ. כי הארץ יש לה כח המושך, וממשכת כל הדברים לעצמה. כי אם לאו, לא היו יכולים להתקים עליה, כי היה ראוי לפל ממנה, מחמת שהיא כדורית, וכל בני העולם עומדים סביבה כידוע, אך שיש לה כח המושך. ועל כן כשנפסק כח המכריח, וחוזר הדבר ונופל למטה להארץ, כל מה שמתקרב יותר למטה, הוא פורח ונופל למטה במהירות יותר, זה מחמת שמתקרב להכח המושך של הארץ, על כן נופל במהירות יותר למטה. והצדיק הוא בחינת עפר הנ"ל, כי הצדיק הוא יסוד עולם כמו שכתוב (משלי י): "וצדיק יסוד עולם", וכל הדברים עומדים עליו. ויש לו כח המושך, להמשיך כל הדברים אליו. כי זה הצדיק, הוא רק יחיד בעולם, שהוא יסוד עולם, שכל הדברים נמשכים ממנו, ואפלו כל הצדיקים הם רק ענפים ממנו, כל אחד לפי בחינתו. יש שהוא בחינות ענף, ממנו, ויש שהוא בחינות ענף מן הענף. כי זה הצדיק היחיד בעולם, הוא ענו ושפל, ומשים עצמו כעפר, בבחינות (בראשית י"ח): "ואנכי עפר ואפר". ועל כן הוא יסוד עולם, הינו בחינת עפר, שכל הדברים הם עליו כנ"ל.

וזה שאנו מבקשים: 'ונפשי כעפר לכל תהיה', הינו שיהיה לה כח המושך, להמשיך הכל אליו כעפר כנ"ל. וזה הצדיק, ממשיך כל ההשפעות לעולם, בבחינות (איוב כ"ח): "ועפרות זהב", שכל ההשפעות נמשכין מבחינות עפר, מהצדיק הנ"ל. ועל כן אם נותנין צדקה לזה הצדיק, הוא מתברך מיד. כי הוא בחינת זריעה על העפר, שמצמחת כפל כפלים, בבחינות (הושע י): "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד". אבל אם נותן צדקה למי שאינו בחינת עפר כלל, אינו עושה פרות. וזה שקלל ירמיה את אנשי ענתות: "בעת אפך עשה בהם" - 'הכשילם בעניים שאינם מהגנים' (בבא קמא ט"ז:), הינו שאינם בבחינת עפר כלל, ועל כן הצדקה שנותנים להם אינה בחינת זריעה כלל. והנה היה ראוי שימשכו כל בני אדם לזה הצדיק, שהוא בחינת עפר, שיש לו כח המושך כנ"ל. אך על ידי כח המכריח, מפסיקין ומרחיקין ממנו. הינו, שיש בני אדם, שעל ידי דבורם ומעשיהם, הם מכריחים את בני אדם להפסיקם ולהרחיקם מהצדיק הנ"ל. ולפי כח המכריח, כן מרחיק מהצדיק כנ"ל. ואחר כך כשיפסיק כח המכריח, יחזר וימשיך עצמו ויתקרב להצדיק שהוא בחינת עפר כנ"ל. כי כשיפסיק המכריח, ישוב להעפר להצדיק הנ"ל, שיש לו כח המושך כנ"ל. ועל כן יש בני אדם שהם רחוקים מאד מהצדיק, מחמת שהם עדין בכח המכריח המרחיק אותם, אבל אחר כך כשיפסיק כח המכריח, יחזרו ויתקרבו כנ"ל. וזה שאנו רואין, כשאדם נוסע להצדיק, כל מה שמתקרב למקום הצדיק יותר, יש לו חשק יותר, מחמת שמתקרב יותר להכח המושך כנ"ל:

וזה בחינת משכן, כי משכן היה לו כח המושך, להמשיך אלקות למקום שהיה עומד שם. בחינת (שיר השירים א): "משכני אחריך נרוצה", 'אחריך נרוצה' דיקא. כי כל מה שמתקרב יותר אליו, הוא רץ ביותר כנ"ל, מחמת הכח המושך כנ"ל. וכמובא במדרש (שמות פרק ל"א) שהמשכן הוא לשון משכון, שהוא משכון לישראל, שתשרה שכינה אצלם אפלו אם יחטאו, חס ושלום, כמו שכתוב (ויקרא כ"ו): "ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם". נמצא שעל ידי המשכן, השכינה שורה בישראל. הינו כנ"ל, כי משכן לשון משכני וכו', שיש לו בחינת כח המושך, להמשיך אלקות למקום שהיה עומד שם כנ"ל. ועל כן אי אפשר להקים את המשכן, אלא הצדיק שהוא בחינת עפר, בחינת משה, שהיה ענו מכל האדם, כמו שכתוב (שמות מ): "ויקם משה את המשכן". ואחר לא היה יכול להקימו, כי דוקא זה הצדיק, שהוא בחינת עפר, בחינת כח המושך, יכול להקים המשכן, שהוא בחינת כח המושך, להמשיך האלקות כנ"ל: וזה שכתוב (דברים ז): "לא מרבכם חשק ה' בכם כי אתם המעט", ודרשו רז"ל (חלין פ"ט והובא בפרש"י שם): "לא וכו' רק מחמת שאתם ממעיטין עצמכם וכו', חשק ה' בכם". כי מחמת שהם ממעיטין

ומקטינים עצמן, על ידי זה הם בבחינת עפר, שיש לו כח המושך, בחינת משכן, שמושך האלקות כנ"ל, ועל כן חשק ה' בכם. וזה בחינת (ישעיה נ"ז): "אשכן את דכא", כי על ידי שפלות, שמשים עצמו כעפר, על ידי זה יש לו כח המושך, להמשיך השם יתברך אצלו, שזהו בחינת המשכן כנ"ל: וזה בחינת הכבוד הנאמר אצל המשכן, כמו שכתוב (שמות כ"ט): "ונקדש בכבודי", וכמו שכתוב (שם מ): "וכבוד ה' מלא את המשכן". כי כל הכבוד שיש לכל אדם שבעולם, מקטן ועד גדול, כלם הם מקבלים רק מזה הצדיק, שהוא בחינת עפר, בחינת משכן, שממנו נמשך הכל. כי כל הכבוד והגדלה, הוא רק אצל זה הצדיק, וכלם מקבלים ממנו. כמו שכתוב (מגלה ל"א): 'כל מקום שאתה מוצא גדלתו שם אתה מוצא ענותנותו'. נמצא, שבמקום השפלות והקטנות, שם שורה כל הכבוד והגדלה, כמו שכתוב: "אשכן את דכא". ועל כן כל הראשים שבעולם, מקבלים כבודם מזה הצדיק, שהוא בחינת עפר וכן התחדשות הכבוד, כי בכל פעם נתחדש הכבוד, שזה הממנה בא להתמנות אחר, ונתחדש הראשיות והכבוד הוא הכל על ידי זה הצדיק. כי כפי הקמתו את המשכן בכל פעם שמשם בא הכבוד בבחינות: "וכבוד ה' מלא את המשכן" כנ"ל, כן נתחדש כל הכבוד והראשיות כנ"ל:

וזה, ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. כי כשהצדיק צריך לקרות את ראשי העם, הוא קורא אותם בזה שהוא מקים את המשכן, ששם הכבוד כנ"ל, ועל ידי זה קורא אותם, כי כלם באים אליו לקבל הכבוד ממנו. וזה 'ביום השמיני', שהקים משה את המשכן, על ידי זה, 'קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל', שהם כלל ראשי העם, מקטן ועד גדול. כי על ידי הקמת המשכן, קרא את כל ראשי העם, שהם בחינת אהרן ובניו וכו' כנ"ל: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ראש השנה א): 'שניסן ראש השנה למלכים', כי אז היה הקמת המשכן, שמשם נמשך הכבוד של מלכים של כל הממנים והראשים כנ"ל: ועל כן היה הקמת המשכן בראש חדש ניסן דוקא, כי זה בחינת ראש חדש, שעל ידי זה נתחדשים כל הראשים כנ"ל, וזהו בחינת ראש חדש ניסן ראש השנה למלכים כנ"ל:

עא

דע, שקשה מאד להיות מפרסם. כי מה שהוא מפרסם, הוא מזיק לו מאד. כי לפעמים צריך לסבל יסורין בשביל רבים, כמה שכתוב (ישעיה נ"ג): "ובחברתו נרפא לנו". כי מאחר שהוא מפרסם, על כן הוא בבחינות (שם): "לכן אחלק לו ברבים", על כן צריך לסבל יסורין בשביל רבים, כי עליו נאמר: "ובחברתו נרפא לנו". רק שיש כמה בני אדם

שצריכין להיות מפרסמים, ועושים אותם דוקא מפרסמים. אבל יש צדיקים שמקבלים מעצמם יסורים עליהם בשביל ישראל, ובזה מחליפין השפע. כמבאר למעלה בסימן ס"ג על פסוק "ובשתים יכסה פניו". עין שם:

עב

לפעמים בא לאדם הרהור תשובה, ונעשה באותו שעה איש כשר. ואחר כך רוצה לעשות עבדא, באשר שנתעורר לבו לתשובה, בכן רוצה לנסע להצדיק. ואחר כך כשנוסע, מתגבר עליו היצר הרע, ונופל מתשוקתו שהיה לו תחילה. ואחר כך כשבא להצדיק, מתגבר עליו היצר הרע עוד יותר, ואובד כל חשקו, אל יקשה בעיניך זאת, ואל יבהלוך רעיוניך על זה. כי דע, שזה נמשך מחמת כי בתחלה כשבא לו ההרהור תשובה, מחמת הטוב שהתעורר בתוכו, אזי על ידי מעשיו באותו שעה, המית יצרו, ונתבטל יצרו הרע שהיה לו, כי המיתו בזה ההרהור תשובה והעבדא של אותו השעה. ואחר כך כשרוצה לנסע, מתגבר עליו יצר הרע אחר. כי 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו' (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה סכה נ"ב), ויש לו עתה יצר הרע גדול ממה שהיה לו תחלה. על כן אם אינו מתחזק נגדו, אזי מתגבר עליו זה היצר הרע החדש, ונופל מתשוקתו שהיה לו תחלה. כי צריך התגברות חדש ביותר, נגד זה היצר הרע החדש שבא לו כנ"ל:

כי יש כמה בחינות ביצר הרע. כי יש בני אדם נמוכים מגשמים, שהיצר הרע שלהם הוא גם כן יצר הרע נמוך ומגשם. והרב, היצר הרע שלהם הם הדמים בעצמם, הינו הדם שבחלל השמאלי, שהוא בתקפו. ועקר בלבולים שלהם, מעכירת ומבלבול הדמים. ובאמת מי שיש לו דעת צח כל שהוא, היצר הרע הזה, הוא אצלו שטות גדול ושגעון, ואין צריך שום התגברות לנצח אותו. ואפלו מה שנחשב בעיני ההמון לנסיון גדול, כגון הנסיון של תאות נאוף, הוא אצלו שטות, ולא נחשב לו לשום נסיון כלל (עיין שבחי הר"ן סי' טז ובשיחות הר"ן סי' נא). כי מי שיש לו שום דעת, ויודע מעט מגדלת אדוננו הבורא יתברך שמו, כמה שכתוב (תהלים קל"ה): "כי אני ידעתי כי גדול ה' ואדנינו מכל אלהים". ואי אפשר להסביר זה, לא בכתב ולא בעל פה (עיין שיחות הר"ן סי' א). כי גדלת השם יתברך הוא רק לכל חד לפום מה דמשער בלבה, כמו שכתוב בזהר הקדוש (וירא ק"ג:) "נודע בשערים בעלה", 'לכל חד לפום מה דמשער בלבה'. ומי שזוכה לשער בלבו את גדלת השם יתברך, בודאי אצל זה אינו נחשב שום דבר לנסיון, ואין צריך שום התגברות על זה. רק שיש בחינת יצר הרע, שהוא מלאך הקדוש, ואף על פי כן הוא יצר הרע, וצריך להתגבר ולהמלט מאד ממנו. הינו בחינות גבורות, בחינות דינים. וזה

הבר דעת, יש לו זה היצר הרע הנ"ל, הינו גבורות ודינים. וצריך להתגבר עליו, ולהמתיק הדינים, שיהיה רק כלו טוב. כי מי שנכלל במקום שצריך להכלל, הינו באין סוף, שם כלו טוב, ואין שם דין, חס ושלום. על כן צריך להיות כלו טוב, ולהמתיק כל הגבורות והדינים, שהם היצר הרע שלמעלה: ובזה פגם דוד בבת שבע, כי בודאי חלילה לומר, שדוד חטא בגשמיות מחמת תאוה, חס ושלום, כי כבר אמר דוד בעצמו, "ולבי חלל בקרבי" (תהלים ק"ט), שהרג כבר את היצר הרע הגשמי בתכלית, והכניע הדם שבחלל השמאלי. ואף שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת נ"ו.): 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וכו', אף על פי כן, אפלו זה הפגם הקטן והחטא קל שנעשה כמובא, גם זה בודאי לא היה, חס ושלום, מחמת תאוה, מחמת עכירת הדמים, חס ושלום, שמשם בא תאוה זו של נאוף. רק הפגם שלו היה למעלה בגבורות, שלא המתיק היצר הרע שלמעלה, הינו הגבורות והדינים. וגם זה היה בדקות גדול, כי ראויה היתה בת שבע לדוד וכו'. וזה שנאמר בדוד (דברי הימים א כ"ב): "לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת", הינו שלא המתיק הגבורות, על כן לא זכה לבנות הבית. ואף שמלחמת ה' נלחם, עם כל זה למעלה למעלה, בתכלית המעלה, במקום שצריך להכלל, הינו באין סוף, שם כלו טוב, וצריך להיות רק טוב בלי שום דינים כלל: וזה בחינת (תקוני זהר תקון ע' דף קכ"ג.): 'אפלו כתר עליון אכמא איהו לגבי עלת העלות. בחינת (תהלים פ"ב): "לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו" בחינת (עיין לעיל אחר המאמר בסי' נז, בד"ה שייך לעיל) הקדשה שלמעלה*) שהוא היצר הרע של הצדיקים הקדושים הנ"ל:

הגהה *) וגם למעלה (כביכול) אצלו יתברך מצינו בחינת יצר הרע הנ"ל כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה י"ב ומובא בפרש"י): בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין, שזה בחינת יצר הרע כנ"ל, ואחר כך כביכול שבר היצר הרע, ושתף מדת רחמים וכו'. ומזה הכח נשתלשל ונמשך כח למטה לשבר את היצר הרע, כי לולא זאת לא היה כח לשבר היצר הרע: וכן מבאר לשון זה בגמרא (יומא ס"ט:) שאמרו שם 'זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים'. נמצא מבאר שם ענין הנ"ל, שמה שהשם יתברך כובש מדת הדין ומאריך אפו, הוא בחינת שבירת היצר הרע אצלו יתברך (עיין רש"י שם בגמ' הנ"ל. ועיין ב"ב טז כאדם שמסיתים אותו וניסת וכו', הוא שטן הוא יצה"ר וכו'. ועיין סוכה נב ע"ב שכביכול הוא יתי' בעצמו מתחרט על בריאת היצה"ר וכו'. וכ"ז לשבר את האוזן, כפי' המהרש"א בחא"ג בב"ב שם. והכלל שמבחינת מדה"ד משתלשלים בחינת המלאכים העומדים לשמאל, עד שנשתלשל גם בחי' השטן, כמ"ש (איוב א) ויבא גם השטן בתוכם. והוא שטן הוא

יצה"ר, כי משם נמשך שורש היצה"ר שבלב האדם, שעי"ז יש לו בחירה) ועין בזהר בכמה מקומות. שם מובן ומבאר, שבחינת מדת הדין הוא (שרש) (ועיין זוהר בראשית מט ע"ב, ובזוהר ויצא קמח, ובזוהר שמות כו ע"ב, ובתיקון כא בענין פרה אדומה, ושם בדף ס' וגבורה תמן ס"מ דאיהו יצה"ר, וכן מבואר בכתבי האריז"ל במקומות הרבה, ועיין מאורי אור) בחינת היצר הרע: עד כאן ההגהה.

וכן שלמה המלך, עליו השלום, שנשא בת פרעה ונשים נכריות רבות, בודאי לא יעלה על הדעת, שהיה מהיצר הרע הגשמי, כי היה חכם אמת, כמו שכתוב (מלכים א ה): "ויחכם מכל האדם" וכו'. וכבר מנח כלל בידינו, שמי שהוא חכם אמת קצת, אינו נחשב אצלו זאת התאוה לשום נסיון. אפלו אם תתבע אותו אשה יפה במקום סתר, שיהיה בידו למלאת התאוה, הוא אצלו רק שטות ושגעון, ואינו נחשב לו לנסיון כלל. ומה שנאמר בתורה שבח יוסף הצדיק שעמד בנסיון, יש בזה סוד. ועקר הנסיון בבחינה הנ"ל, בבחינת המתקת הגבורות, לנצח היצר הרע של מעלה. אבל לא לנצח היצר הרע הגשמי, שזה אינו נסיון כלל. וכן מה שפגם שלמה, לא היה רק בבחינה זו כנ"ל:

ועל כן, מי שיש עליו דינים, חס ושלום, ויש לו איזה צרה רחמנא לצלן, צריך לראות ולהשתדל מאד להנצל מהיצר הרע אז. כי עקר היצר הרע הוא מהדינים, כי אפלו היצר הרע העב והגשמי של עכירות הדמים, בודאי יש לו שרש למעלה הימנו, וזה היצר הרע שלמעלה ממנו, יש לו גם כן שרש, כי יש כמה בחינות ביצר הרע*. ויש יצר הרע, שאינו מגשם כל כך, שאינו מעכירת הדמים, אך הוא בחינת קלפה דקה. וגם זה היצר הרע, אינו היצר הרע של הקדושים בעלי חכמה ודעת, כי אצלם הוא רק היצר הרע שלמעלה, שהוא מלאך הקדוש, שהוא בחינת גבורות ודינים. והוא תכלית השרש העליון, של כל היצרים רעים, מהיצר הרע העליון, עד היצר הרע התחתון המגשם והמזהם השוטה והפתי והסכל, עכירת הדמים. על כן, כשיש על אדם דינים, מאחר שמתגבר עליו גבורות ודינים, שהוא השרש של כל היצר הרע, על כן אז מתגבר עליו מאד היצר הרע שלו, וצריך השתדלות והתחזקות על זה.

* הגהה גם בענין ההתקרבות עצמו להשם יתברך, יש יצר הרע גדול. (כלומר, שלפעמים רבוי ההתלהבות חוץ מהמדה הוא מהיצר הרע, כי זהו בחינת "פן יהרסו" וכמבאר גם במקום אחר (בלק"ת סי' ה' אות ז' ובסי' ט') כי יש יצר הרע גדול, כשמתחיל להתקרב להשם יתברך. ועל כן בשעת מתן תורה, הזהיר השם יתברך למשה (שמות י"ט): "רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות". כי ישראל היו אז במעלה גדולה, והצרכו להזהירם מהיצר הרע שיש בהתקרבות להשם יתברך. עד כאן ההגהה.

ותדע, שהיצר הרע של רב העולם, שהוא עכירת הדמים, הוא שטות ושגעון וסכלות גדול, כמה שאמרו (סוטה ג): 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות'. כי באמת יש רוח שטות של עברה, שהוא חכם גדול יותר מכל העולם, ואף על פי כן הוא רוח שטות. אך זה הרוח שטות של רב העולם, הוא שטות ממש, אויל פתי ומשגע. והלא תראה, שיש כמה בני אדם שיש להם הרהורי עבודה זרה, ויש שבשעה שעומד להתפלל בא לנגדו דמות עבודה זרה. ואף שיודע בעצמו שאין בה ממש, אף על פי כן מתגבר עליו מאד, ומצטיר ועומד לפניו זה הדמות, וקשה לו מאד להעביר זאת מדמיונו ומחשבתו. ועתה ראה, היש לך שטות גדול ושגעון יותר מזה. ובודאי מי שמתגברים עליו אלו הדמיונות, קשה לו מאד להנצל מהם, ולהעבירם ממחשבתו. וכל מה שמתגבר ומנענע וזורק ראשו הנה והנה, מתגברים עליו הדמיונות אלו יותר ויותר. כי זה טבע וסגלת של אלו היצרין הרעים המזהמים, כל מה שרוצים להתגבר על אלו המחשבות, יותר ויותר הם מתגברים. כי הוא כמו שאדם בורח מדבר, ומסתכל מן הצד כלאחר יד על זה הדבר שברח ממנו, ואזי הדבר הזה מתגבר עליו ביותר, כי לא הסיח דעתו מזה, רק אדרבא שמסתכל בכל פעם לאחריו על זאת המחשבה, והבן זה. וכמו שידוע לכל מי שנלכד בזה, ויש לו אלו המחשבות, רחמנא לצלן. ובזה יכול כל אדם להבין שהוא שטות ושגעון גדול, והוא רק מעכירת הדמים, מעכירת ובלבול המח. כי זה ידוע לכל, שעבודה זרה אין בה ממש, ואף על פי כן קשה לו מאד לסלק מחשבתו מהם, מחמת שכבר נתעכר ונתבלבל מחו מאד. כן אלו ההרהורי זנות שיש לרב העולם, בפרט כשרואה בעיניו, כגון בעת שנזדמן לפניו אשה, וכשהוא רוצה להיות איש כשר, ואינו רוצה אלו ההרהורים, ואזי מנענע ראשו, ורוצה לסלק המחשבות אלו ממנו, ויותר ויותר הם מתגברים עליו כנ"ל. ובאמת מי שיש לו דעה, הוא אצלו שטות גדול, ואינו נחשב אצלו אפלו לשום מעלה, מה שאינו נופל עליו הרהור מזה, ואינו צריך כלל לזרק ולנענע ראשו כלל. וכמו שאצל רב בני אדם הוא שטות ושגעון אלו ההרהורי עבודה זרה, כן אצלו שטות ההרהורי זנות. ועל כן איתא בזהר (קדושים פ"ד): שרבי שמעון בר יוחאי כד חזא נשין שפירין, אמר: "אל תפנו אל האלילים". כי הם בחינת אלילים, וכמו שהרהורי עבודה זרה הם שטות נגלה לכל העולם, כן אלו ההרהורי זנות הם שטות ושגעון. על כן עקר התקנה, מי שכבר נלכד בזה, ויש לו אלו המחשבות, הן הרהורי זנות, הן הרהורי עבודה זרה, חס ושלום, אין לו תקנה, רק שיקדש ויטהר גופו, כדי שיזדכך ויטהר דמיו. וילך אצל חכם האמת, ויורה לו דרכי התשובה, דרכי החכמה, עצות נכונות על כל דבר. אז יכנע לבבו הערל, ושב ורפא לו. אבל כל זמן שעדין לא נתקדש ונטהר גופו, אין שום תקנה מה

שמתגבר ומתאמץ, ויש לו יסורים גדולים, לסלק המחשבה כי יותר ויותר הם מתגברים כנ"ל: גם עצבות הוא מזיק מאד, ונותן כח לזה היצר הרע העב הגשמי. על כן אדרבא, אם רוצה להיות ירא ה', ורוצה להתפלל, ואינו רוצה באלו המחשבות רעות, צריך שלא להשגיח עליהם כלל, ושלא יכפת לה מה שעומדים לפניו, ורק יעשה את שלו במה שהוא עוסק, בתורה או תפלה או משא ומתן, ולא ישגיח עליהם כלל. וכמו ששמעתי מעשה באחד שבשעה שעמד להתפלל, היה מזדמן ועומד לפניו בדמיונו עכו"ם ערל, והיה לו יסורים גדולים מזה, וכל מה שרצה להתגבר ולסלק המחשבה, התגברה עליו יותר. ויעץ לו חכם, שלא יכפת לה, ויעמד העכו"ם, ואף על פי כן יעשה את שלו ויתפלל, ובזה יסתלק ממנו. אך זה עצה לפי שעה, כל זמן שלא נתקדש גופו עדין. והעקר לקדש ולטהר עצמו כנ"ל, וילך לחכם, ויתן לו עצה נכונה על כל דבר כנ"ל:

עג

(לשון החברים) כי תעבר במים אתך אני (ישעיה מ"ג). דהנה התורה סתים וגליא, והקדוש ברוך הוא גם כן סתים וגליא. דהינו מה שנגלה לנו הוא הלבוש וחיצוניות, ומה שנסתר ממנו הוא הפנימיות. והנה, כל אדם צריך לזרז את עצמו להשיג הפנימיות, מה שנסתר ממנו. אך איך יוכל להגיע אל הנסתר ממנו, בתפלה לשמה, שיקשר המחשבה אל הדבור של התפלה, בקשר אמיץ וחזק. כי 'הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים' (חלין ס:), ולמה, כי הקדוש ברוך הוא חפץ חסד הוא (מיכה ז') ורוצה תמיד להשפיע השפעות וברכות. ואין השפעה יכולה לירד, רק על ידי כלי הנקרא אני שנאמר (במדבר ו): "ואני אברכם". והכלי הנ"ל נעשה על ידי כל אחד מישראל, כשמתפלל באפן שמקשר המחשבה להדבור. כי כל אחד מישראל נקרא צדיק, שנאמר (ישעיה ס): "ועמך כלם צדיקים". והצדיק נקרא אלף, מלשון "אלופינו מסבלים" (תהלים קמ"ד). והנון נקרא דבור, כי הדבור הוא מלכות, על דרך מלכות פה (פתח אליהו) ומלכות נקרא נון, כמו שכתוב (תהלים ע"ב): "ינון שמו", ופרש רש"י: לשון מלכות. והיוד נעשה, על ידי המחשבה שמקשר להדבור כנ"ל. כי המחשבה נקרא יו"ד, כמו שכתוב (שמות ט"ו): "אז ישיר משה", ופרש רש"י: 'יו"ד על שם המחשבה נאמרה'. ונגמר הכלי הנקרא אני והשפע יורד ונשלם חפץ השם יתברך כי חפץ חסד הוא ולפיכך השם יתברך מתאוה לתפלתן: וידוע הוא, כי מי שמקבל תענוג מאחר נקרא נוקבא. רוצה לומר לגבה. ונמצא כשהשם יתברך מקבל תענוג מישראל מתפלתן, כביכול נעשה נוקבא לגבי ישראל. וזהו שכתוב (במדבר כ"ח): "אשה ריח ניחוח לה'", כי על ידי ריח הניחוח שמקבל השם יתברך

מתפלות של ישראל, נעשה בסוד אשה. "ונקבה תסובב גבר" (ירמיה ל"א), אם כן מהפנימיות נעשה חיצוניות. (ועין לעיל בהתורה אור הגנוז (סימן ט"ו), שם מבאר גם כן ענין זה). וזהו פרוש הפסוק, כי תעבר במים, ותעבר, מלשון התגלות, כמה שכתוב (שמות י"ב): "ועבר ה' לנגף את מצרים", ותרגם אונקלוס: ויתגלי ה' וכו'. 'ואין מים אלא תורה' (בבא קמא י"ז). והפרוש הוא, כשתרצה שיתגלה לך הנסתר מהתורה. אתך אני, כלומר, תראה שתעשה הכלי שנקראת אני כנ"ל:

עד

רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך (תהלים נ"ז). הנה כל אדם צריך לרפאות נפשו, דהינו להעלותה למקום שרשה. ובמה, דהנה יש שני מיני דינים. (עיין זוהר פקודי רכ"ג) א, דינא דמסאבא, בחינת 'נחש הטיל זהמא בחוה' (שבת קמו). ויש דינא קדישא, כמו שכתוב (משלי ג): "אשר יאהב ה' יוכיח". והתחלת התקרבות הוא התרחקות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (תענית ח) כל המצדיק את עצמו מלמטה, מצדיקים עליו את הדין מלמעלה. והוא בחינת מחין דקטנות, והוא בחינת (בראשית כ"ה): "אברהם הוליד את יצחק". כי אברהם הוא חסד, ויצחק הוא גבורה, "פחד יצחק" (שם ל"א). וחסד זה מלבש בגבורה, הדא הוא דכתיב (תהלים כ): "בגבורות ישע ימינו", וזה שנאמר (שם קי"ז): "כי גבר עלינו חסדו". וזהו, כי יצחק הוא בחינת אלקים, כמו שכתוב (בראשית כ"א): "צחוק עשה לי אלקים". והוא בא מבחינת שרה, מדת מלכות, כמו שפרש רש"י (שם י"ז, והוא מגמרא ברכות י"ג): 'ששרה על כל העולם', 'ודינא דמלכותא דינא' (גטין י:). והמלכות נקרא צדק, כמו שכתוב (תקוני זהר דף י"ז): 'צדק מלכותא קדישא', "ומלכי צדק מלך שלם" (בראשית י"ד). וזהו בחינת קטנות. והוא בחינת "ותכהין עיניו מראות" (שם כ"ז), והוא בחינת חשך. "ולחשך קרא לילה" (שם א), והוא בחינת נפש, כמו שכתוב (ישעיה כ"ו): "נפשי אויתך בלילה" (עיין זוהר לך לך פג). וצריך כל אדם, לילך מקטנות לגדלות. וכשבא לגדלות, הוא בחינת (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר'. וזה מה שאמר הכתוב (שם א): "וירא אלקים את האור כי טוב", 'ואין טוב אלא תורה' (ברכות ח). ושני בחינות אלו, הן בחינות 'הושענא רבא ושמחת תורה'. שהן בחינות יצחק ויעקב. כי 'הושענא רבא', הוא בחינת דבור בלא דעה. והוא בחינת ערבה, כי 'ערבה דומה לשפתים' (תנחומא פרשת אמר, זהר צו ל"ב, פינחס ר"ן ו"), כדאיתא בזהר הקדוש (קדושים דף פ"ה:) 'אית מאן דלעי באוריתא ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע, כל מלה ומלה סלקא לעילא, וקדשא בריך הוא חדי בהאי

מלה, וקביל לה ונטע לה סחרנין דהאי נחלא, ואתעבדו מאנון מלין אילנין רברבין, ואקרון ערבי נחל: ושמחת תורה, הוא בחינת דבור בדעה. והוא החיות של הנפש, כמו שכתוב בזהר (שם): 'זכאין אנון דידעי אורחוי דאוריתא ומשתדלי בה בארח מישור, דאנון נטעין אילנא דחיין לעלא דכלא אסותא' וכו'. וזה שכתוב (מלאכי ג): "שמש צדקה ומרפא בכנפיה", כי שמש הוא בחינת יעקב. שהוא בחינת דבור בדעה, והוא בחינת אילנא דאסותא. וזה מאמר הכתוב (תהלים פ"ד): "שמש ומגן ה' אלקים" (עיין זוהר בראשית כ' פקודי רכד: ובהקדמת התיקונים. כי בחינות יצחק ויעקב, הם בחינות דין ורחמים. וזה פרוש (ישעיה ל): "והיה אור הלבנה כאור החמה", כי הלבנה הוא בחינת יצחק (עיין מ"ר במדבר פב). והחמה הוא בחינת יעקב (עיין מ"ר ויצא פ' סח). וסימן שידע אדם אם הוא בבחינת דינא דמסאבא, ואם הוא בבחינת דינא קדישא, סימן לדבר, תפלה. כשאין בו בטול תפלה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ה): 'איזהו יסורין של אהבה, כל שאין בו בטול תפלה', שנאמר "ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי". ותפלה הוא בחינת פנים, כמו שכתוב (ישעיה ל"ח): "ויסב חזקיה פניו ויתפלל"; וזה שכתוב (תהלים ל): "הסתרת פניך הייתי נבהל". וזה מה שפרש רש"י: לפי שהיו ליצני הדור אומרים: מאבימלך נתעברה שרה, בחינת סטרא דמסאבא, והקדוש ברוך הוא צר קלסתר פנים של יצחק דומה לו, והיו הכל מודים שאברהם הוליד את יצחק. פרוש שהדין, הוא בחינת דינא קדישא, ומסטרא דאברהם, הוליד יצחק. ובבחינת דין זה, שהוא הנפש, יש שתי בחינות. יעקב, הוא הדבור. ובחינת עשו, הוא הסיגים, והוא בחינת (ויקרא ה): "נפש כי תחטא" וזה פרש רש"י: אלה תולדות יצחק בן אברהם, יעקב ועשו. וכשבא אל בחינת יעקב, הוא החכמה כמו שכתוב (בראשית כ"ז): "ויעקבני זה פעמים", ותרגם אונקלוס: 'וחכמני'. אז נתרפא בחינת הנפש, כמו שכתוב: "שמש צדקה ומרפא בכנפיה". וזה שכתוב (תהלים י"ט): "תורת ה' תמימה משיבת נפש". והדבור בלא דעה נקרא צדק, כמו שכתוב (תהלים נ"ח): "צדק תדברון". וכשבא אל בחינת יעקב, היא החכמה, נקרא צדקה. וזה פרוש הפסוק (ישעיה ס"ג): "אני המדבר בצדקה רב להושיע", דהינו הנפש שהיה מקדם בלא ידיעה, ונושע על ידי הצדקה, שהוא בחינת דבור בידיעה. וזה פרוש הפסוק (משלי ג): "רפאות תהי לשריך", שהיא מדת מלכות. וכשבא אל בחינת חכמה, נתקן הנפש, ומעלהו לשרשו. כי טפת הזרע נמשכת מהמח, 'ומחא חכמה' (פתח אליהו). וכל העבודות שצריך האדם לעבד הבורא, הוא רק שיתגלה כבודו. והחכמה נקרא כבוד, כמו שכתוב (מלאכי א): "ואם אב אני איה כבודי". ואב נקרא חכמה, כמו שכתוב (בראשית מ"א) "אברך", פרש רש"י: 'אב בחכמה'. ועל ידי חכמה נתחדשו

העולמות, כי קדשא בריך הוא באוריתא ברא עלמין, והתורה נקרא חכמה, וישראל עלו במחשבה תחלה (בראשית רבה פרשה א). וכשבא הנפש אל החכמה, אזי נתחדש העולם. ויעקב הוא בחינת שמים: וזה פרוש הפסוק: "רומה על השמים אלקים", כשהוא מעלה בחינת נפש, שהיא בחינת אלקים, דינא קדישא, לבחינת יעקב. שהוא שמים, בחינת חכמה, אז, "על כל הארץ כבודך", שנתגלה כבודו:

[זאת התורה שבסימן זה, לא שמעתי מפיו הקדוש, והוא מלשון החברים כנ"ל. והמעין יראה בעיניו שהלשון מגמגם מאד, וחסר הרבה, וגם מה שנכתב הוא שלא כסדר. על כן אמרתי לבאר קצת כפי מה שהבנתי מדברים אלו הנכתבים כאן. והוא]

כי צריך כל אדם לרפאות נפשו, דהינו להעלותה למקום שרשה. וזה על ידי שמתיגע בתורה, עד שזוכה לידע אותה ולהבינה. כי יש שני מיני דינים, כי יש דינא דמסאבא, בחינת נחש הטיל זהמא בחוה. ויש דינא קדישא, בחינת: "את אשר יאהב ה' יוכיח". וזהו בחינת התרחקות שהוא התחלת ההתקרבות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, 'כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקים עליו את הדין מלמעלה'. דהינו, כשאדם רוצה להצדיק את עצמו ולהתקרב להשם יתברך, אזי מצדיקים עליו את הדין, דהינו שנמשכים עליו דינים ויסורים. ואלו הדינים והיסורים הם נראין כהתרחקות, כאלו רוצים להרחיקו מעבודתו, חס ושלום. ובאמת זה ההתרחקות הוא עקר ההתקרבות, כי אלו הדינים וההתרחקות הם לטובתו, בחינת "את אשר יאהב ה' יוכיח". כדי שיעמד בנסיון הזה, ויתגבר ויתאמץ להתקרב יותר (ועין במקום אחר (לעיל בסי' סו אות ד). שהמניעות הם בשביל החשק, ועוד מבאר מזה בכמה מקומות). ועל כן, זה הדין הוא בחינת דינא קדישא. רק שהוא בחינת מחין דקטנות, שמשם עקר אחיזת הדין כידוע. וזהו בחינת "אברהם הוליד את יצחק", כי אברהם הוא בחינת חסד, ויצחק הוא בחינת גבורה, בחינת פחד יצחק. הינו, שזה הדין הקדוש, שהוא בחינת יצחק, הוא נולד ונמשך מאברהם, שהוא בחינת חסד. כי באמת בזה הדין מלבש חסד גדול, כי הוא לטובתו, בחינת "את אשר יאהב ה' יוכיח" כנ"ל. וזה בחינת "בגבורות ישע ימינו", שבתוך הגבורות והדינים מלבש בהם ישע ימינו, בחינת חסד. כי זה הדין נמשך מחסד, בחינת "אברהם הוליד את יצחק" כנ"ל. וזהו בחינת "כי גבר עלינו חסדו", שהגבורות הם חסדים באמת כנ"ל, כדי שיתקרב על ידי זה יותר להשם יתברך כנ"ל. אבל צריך כל אחד לראות להמתיק זה הדין, כי הדינים הם מבחינת מחין דקטנות, וצריך כל אדם לילך מקטנות לגדלות, ועל ידי זה ימתיק את הדין, שהוא בחינת יצחק. כי יצחק הוא בחינת דין, בחינת אלקים, כמו שכתוב: "צחוק עשה לי אלקים". כי יצחק נולד משרה, שהיא בחינת מלכות, כמו

שפרש רש"י: 'שנקראת שרה על שם ששרה על כל העולם כלו'. ומלכות הוא בחינת דין, בחינת דינא דמלכותא דינא. ועקר הדין הוא, כשהוא בבחינת מחין דקטנות, שאז נקראת המלכות צדק כידוע, כי צדק מלכותא קדישא, בחינת "ומלכי צדק מלך שלם". ואז כשהמלכות היא בבחינת צדק, אז הוא בחינת מחין דקטנות, בחינת דינים, שמשם נמשך הדין של יצחק. שהוא בחינת חשך, בחינת "ותכהין עיניו מראות", שהוא בחינת לילה, בחינת "ולחשך קרא לילה". וזהו בחינת נפש, בחינת "נפשי אויתך בלילה". וצריך כל אדם לילך מקטנות לגדלות, ולהמתיק הדין שבא מבחינת מחין דקטנות. וכשבא לבחינת מחין דגדלות, זהו בחינת "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר'. כי עקר ההמתקה הוא על ידי חכמה, בחינת מחין דגדלות, דהינו על ידי ידיעת התורה. כי התורה נקראת אור, [בחינת (משלי ו) ותורה אור], וכמו שכתוב: "וירא אלקים את האור כי טוב", 'ואין טוב אלא תורה'. הינו, כי התורה היא בחינת אור, שהיא הפך החשך, שהוא בחינת דין כנ"ל. כי על ידי ידיעת התורה, נמתק הדין. כנ"ל. וסימן שידע האדם אם הוא בבחינת דינא דמסאבא, ואם הוא בבחינת דינא קדישא, סימן לדבר, תפלה. כשאין בו בטול תפלה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, 'איזה יסורין של אהבה, כל שאין בו בטול תפלה', שנאמר: "ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי". וזה שכתוב: "הסתרת פניך הייתי נבהל", 'פנים', זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: "ויסב חזקיהו פניו וכו' ויתפלל". הינו כשהוא הסתרת פנים, חס ושלום, דהינו בטול תפלה, חס ושלום, אז הוא דין קשה, חס ושלום, בחינת "הסתרת פניך הייתי נבהל" כנ"ל:

נמצא, שיצחק הוא בחינת דינא קדישא, שנמשך מצד החסד, בחינת "אברהם הוליד את יצחק" כנ"ל. וזה מה שפרש רש"י על פסוק זה: 'לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה', הינו בחינת סטרא דמסאבא. הינו, שהדין של יצחק שנולד משרה, נמשך מסטרא דמסאבא, חס ושלום, שהוא בחינת אבימלך. ועל כן צר הקדוש ברוך הוא קלסתר פנים של יצחק דומה לאברהם והיו הכל מודים שאברהם הוליד את יצחק. פרוש שהדין הוא בחינת דינא קדישא, ומסטרא דאברהם בחינת חסד, נולד יצחק כנ"ל:

והמתקת הדין של יצחק, על ידי החכמה, שהוא ידיעת התורה כנ"ל, זה בחינת יעקב שנולד מיצחק. כי מבחינת הדין הזה בחינת יצחק, שהוא בחינת הנפש כנ"ל, נולדים שתי בחינות, שהם בחינת יעקב ועשו. יעקב, הוא בחינת החכמה, בחינת דבור בידיעה, שהוא בחינת המתקת הדין של יצחק. ועשו, הוא בחינת הסיגים והפסלת גמור, שמשתלשלין ויורדין מבחינת הדין, והוא בחינת "נפש כי תחטא". וזהו: "אלה תולדות יצחק בן אברהם", ופרש רש"י: 'יעקב ועשו'. הינו כנ"ל: כי המתקת הדין של יצחק,

הוא על ידי בחינת יעקב, שהוא בחינת דבור בדעה. כי יעקב הוא בחינת חכמה, כמו שכתוב: "ויעקבני", ותרגם אונקלוס: 'וחכמני'. כי יש דבור בלא דעה, ויש דבור בדעה. ושני בחינות אלו, הן בחינת 'הושענא רבא ושמחת תורה', שהן בחינת יצחק ויעקב. כי 'הושענא רבא', הוא בחינת דבור בלא דעה, שהוא בחינת ערבה, כי ערבה דומה לשפתים, כי איתא בזהר הקדוש 'אית מאן דלעי באוריתא ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע, כל מלה ומלה סלקא לעלא, וקדשא בריך הוא חדי בהאי מלה, ונטע לה סחרנין דההוא נחלא, ואתעבדו מאנון מלין אילנין רברבין, ואקרון ערבי נחל'. נמצא שערבי נחל הם בחינת דבור בלא דעה. וזהו בחינת הושענא רבא, שהוא בחינת דין, בחינת פחד יצחק, שנמשך ממחין דקטנות, ועל כן הדבור בלא דעת עדין. אבל שמחת תורה, הוא בחינת דבור בדעה, והוא החיות של הנפש. כדאיתא בזהר: 'זכאין אנון דידעין אורחוי דאוריתא, ומשתדלי בה בארח מישור, דאנון נטעין אילנא דחיי לעלא דכלא אסותא'. וזה בחינת יעקב, שהוא בחינת חכמה, בחינת מחין דגדלות, שהוא בחינת רפואת הנפש, בחינת "שמש צדקה ומרפא בכנפיה". כי שמש, הוא בחינת יעקב, [כמו שכתוב (בראשית ל"ב): "ויזרח לו השמש"] שהוא בחינת חכמה, בחינת דבור בדעה, שהוא בחינת התורה, בחינת שמחת תורה, תורה שהוא בחינת אילנא דאסותא כנ"ל. וזה בחינת "שמש ומגן ה' אלקים", 'ה' אלקים', זה בחינת רחמים ודין, בחינת יעקב ויצחק, שהם בחינת שמש ומגן. וזה בחינת "והיה אור הלבנה כאור החמה", כי הלבנה היא בחינת יצחק, והחמה היא בחינת יעקב. וצריך להמתיק הדין של יצחק, שהוא בחינת לבנה, על ידי בחינת שמש, שהוא בחינת יעקב, עד שיהיה אור הלבנה כאור החמה. ואז נעשה מצדק צדקה, בחינת שמש צדקה ומרפא. כי כשהמלכות בבחינת דין, נקראת צדק. וכשממתיקין אותה, על ידי בחינת יעקב, אזי היא בבחינת צדקה, בחינת שמש צדקה, שהוא בחינת דבור בדעה, בחינת "אני ה' המדבר בצדקה ורב להושיע". כי הנפש שהיה מקדם בבחינת דין, בבחינת צדק, בבחינת מחין דקטנות, בחינת דבור בלא דעה. כשעולה מצדק לצדקה, זהו המתקתה וישועתה, בחינת "מדבר בצדקה ורב להושיע" וכנ"ל. וזהו בחינת "תורת ה' תמימה משיבת נפש" 'תורת ה' תמימה', הינו חכמת התורה, בחינת דבור בדעה. זהו עקר ההמתקה, שהוא בחינת רפואת הנפש, בחינת משיבת נפש וכנ"ל. וזהו בחינת: "רפאות תהי לשריך", שנאמר בשבח התורה. 'לשריך', זה בחינת מלכות, בחינת: 'ששרה על כל העולם', שמשם נמשך הדין של יצחק. והתורה, היא הרפואה וההמתקה של הדין הזה כנ"ל. כי כשבא לחכמת התורה, נתתקן הנפש, ומעלהו לשרשו. כי טפת הזרע של הולדת הנפש נמשכת מהמח, ומחא, חכמה. כי ישראל עלו במחשבה תחלה, והמחשבה

היא חכמה, שהיא שרש נפשות ישראל, ושרש כל העולמות. כי שרש כלם הוא חכמת התורה, כי באוריתא קדשא בריך הוא ברא עלמין. והתורה נקראת חכמה, כמו שכתוב (משלי ח): "אני חכמה" וכו'. וכשזוכה הנפש לחכמת התורה, זהו בחינת חדוש העולם. כי חדוש כל העולמות היה על ידי חכמה, שהוא התורה כנ"ל. ואזי כשזוכה לחכמה, אזי נתגלה כבודו יתברך, שזהו עקר התכלית של כל עבודות האדם. כי תכלית כל העבודות שצריך האדם לעבד את הבורא יתברך, הוא רק כדי שיתגלה כבודו. [כמו שכתוב (ישעיה מ"ג): "לכבודי בראתיו" וכו']. והכבוד נתגלה על ידי החכמה כמו שכתוב: "ואם אב אני איה כבודי" ואב הוא בחינת חכמה כמו שכתוב: אברך, ופרש רש"י: אב בחכמה: וזה פרוש הפסוק, רומה על השמים אלקים. שמים, זה בחינת יעקב (כמובא במקום אחר). כשהוא מעלה בחינת נפש, שהוא בחינת אלקים, דינא קדישא. לבחינת יעקב, שהוא בחינת שמים, בחינת חכמה. אזי, על כל הארץ כבודך, אזי נתגלה כבודו כנ"ל:

עה

יברכנו אלקים ויראו אתו כל אפסי ארץ. דהנה, יש מדת נצחון ומחלקת ומלחמה. ומהיכן בא מדה זו, מדמים שעדין לא עבד בהם השם יתברך, כמו שכתוב: "ויז נצחם". ופרש רש"י: 'דמים'. 'ולא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום' וכו' (עוקצין פרק ג). ובמחלקת יש בחינת העושה שלום, והוא בחינת העלאת מיין נוקבין. למשל, כשנופל לאדם איזה קשיא, הוא בחינות מחלקת. והתרוץ, הוא בחינת העושה שלום, והוא העלאת מיין נוקבין. ולפעמים, שלום עושה שלום במקום אחר, והוא העלאת מיין נוקבין למקום אחר. ותורה ותפלה, הוא גם כן בחינת העלאת מיין נוקבין, שהוא שלום. כמו שכתוב "בורא ניב שפתים שלום". "ועושה שלום ובורא את הכל", כי בשעת בריאה נפלו עולמות למטה, והעולמות הם אותיות, ונתפזרו לכמה ניצוצות. ועל ידי העלאת מיין נוקבין של תורה ותפלה, נעשה צרוף מהניצוצות, ונעשה עולם. וזה "ונתתי שלום בארץ", כי מהארציות נתעלה הניצוצות, ונעשה שלום. וזהו: "ולאמר לציון עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי בשתפי וכו', כי הוא גם כן כמו בורא במלולו שמים וארץ כנ"ל. ובחינת זאת נעשה בכל יום, עד ביאת משיח, עד "וביום ההוא יעמדו רגליו על הר הזיתים" שהוא בחינת רגלין. ותורה ותפלה, הם גם כן בחינת עמידה. 'תורה' כמו שכתוב: "ואתה פה עמד עמדי, ויתיצבו בתחתית ההר". 'ותפלה', "ויעמד פינחס ויפלל". והוא בחינת רגלין, ועל ידי בחינת רגלין דתורה ותפלה, נתקרבו, בחינת: "ועמדו רגליו על הר הזיתים", כמו שכתוב: "צדק לפניו יהלך", וצדק הוא תורה ותפלה

כמו שכתוב: "צדק תדברון". וזה פרוש: 'שותא דינוקא בשוקא דאבוה ודאמא' (סכה נ"ו). כי על ידי הדבורים של תורה ותפלה, נעשה בחינות שוקין ורגלין, "ובדבר ה' שמים נעשו", לכן יש ניצוצות שנפלו בכל דבר במאכל ובמשתה ובמלבוש. והתענוג שיש מן הדבר מאכל ומשתה הוא הניצוצות, והניצוצות הם אותיות. וקדם שמוציא אל הדבור, הם בחינת דם. והוא בחינת נפש, כמו שכתוב: "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא". וכשיצאה לדבור, הוא בחינת: "נפשי יצאה בדברו". וקדם היא בחינת: "צולע על ירכו", ובהיציאה אל הדבור, הם בחינת: "ויבן את הצלע". ומפני שניצוצות הנ"ל קדם הדבור אין להם צרוף והם בבחינת שברים ומחלקת כי כל ניצוץ מתגבר על חברו. ובהוציאו אל הדבור, הוא בצרוף, והוא בחינת שלום. נמצא, שצריך בהניצוצות הנ"ל לדבר בדברי תורה ותפלה, ולא בדברים אחרים. וזהו פרוש הגמרא (סכה נ"ג תענית כ"ה): 'לוי הטיח דברים כלפי מעלה ואטלע', שהוא בחינת צולע על ירכו. כי מכח שהוציא הניצוצות בדברים אחרים נשאר בבחינת: צולע על ירכו. וצריך לדבר בתורה או בתפלה, עד שיהיה הגוף בטל ואפס. וזה פרוש הפסוק "והיו לבשר אחד", שיהא הגוף אחד עם הדבור עד שיהא כאפס. ובמה הוא בא לדבר זה, ביראה, כי אמרו חז"ל (בבא בתרא י): 'גוף קשה פחד שוברו'. ופחד, הוא פחד יצחק, הוא יראה:

וזה פרוש הפסוק: "יברכנו אלקים וייראו אותו". כלומר כי הברכה כשיהיה בבחינת יראה, "כל אפסי ארץ". כלומר כל ארציות נעשים אפס, כמה שכתוב: "והיו לבשר אחד": ובתורה ותפלה יש שני גונים, מחשבה וצעקה, והוא בחינת משה ודוד. כי הצעקה בחינת: "חכמות בחוץ תרנה", ובמחשבה בחינת: "חמוקי ירכיך". במשה כתיב ויצעק משה, וכתיב: "וילך וידבר" וכו', כלומר שהיה מקהיל קהלות ברבים, וזה בחינת: "חכמות בחוץ תרנה". ובדוד כתיב: "במקהלות ברכו אלקים", והוא גם כן: "חכמות בחוץ תרנה".

[גם זאת התורה, הלשון אינו מתקן ומסדר כלל, גם חסר הרבה. וכל אשר מצאה ידי להבין מדברים אלו בעזר ה' יתברך, הכרחתי לחזר ולכתבם במהדורא תנינא. וזהו] יברכנו אלקים וייראו אתו כל אפסי ארץ (תהלים ס"ז):

כי יש מדת נצחון ומחלקת ומלחמה, ומדה זאת באה מדמים שעדין לא עבד בהם את השם יתברך. כי עקר מדת הנצחון הוא מהדמים, כמו שכתוב (ישעיה ס"ג): "ויז נצחם", ופרש רש"י: 'דמים'. וצריך כל אחד לבטל מדת הנצחון והמחלקת, ולרדף אחר השלום, כי 'לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום' (עוקצין פ"ג). וזה זוכין על ידי שידבר הרבה בתורה ותפלה, על ידי זה יזכה לשלום:

כי כשיש מחלקת, צריכין לעשות שלום. וזה העושה שלום, הוא בבחינת העלאת מיין נוקבין. כי כשנופל לאדם איזה קשיא, הוא בחינת מחלקת. כי חלוק לבו, ואינו מבין הדבר. כי נראה לו כאלו הדברים סותרין זה את זה, וחולקין זה על זה. והתרוץ הוא בחינת העושה שלום, כי על ידי התרוץ הוא עושה שלום בין הדברים הנראים כחולקים וסותרים זה את זה, וזהו בחינת העלאת מיין נוקבין. [כי עקר בחינת העלאת מיין נוקבין, הוא בחינת השתוקקות ואהבה שמעורר אחד לגבי חברו. כגון כשאחד משתוקק להשם יתברך, או לנסע לצדיק אמתי, זהו בחינת העלאת מיין נוקבין, שעל ידי זה מתחברין ומתקשרין להשם יתברך ולצדיקיו. נמצא שזה העושה שלום, שמכניס אהבה בלב כל אחד לגבי חברו, ומקרבם יחד, ועושה שלום ביניהם, זהו בחינת העלאת מיין נוקבין]. ולפעמים זה השלום עושה שלום במקום אחר, והוא בחינת העלאת מיין נוקבין למקום אחר. וכל הדבורים שמדברים בתורה ותפלה, הם בבחינת העלאת מיין נוקבין כידוע. שהוא בחינת שלום, כמו שכתוב (ישעיה נ"ז): "בורא ניב שפתים שלום". וזה עקר תקון הבריאה, כמו שכתוב: "עושה שלום ובורא את הכל". כי בשעת בריאה נפלו עולמות למטה (על ידי שבירת כלים כידוע), והעולמות הן בחינת אותיות, ונתפזרו לכמה ניצוצות. ועל ידי העלאת מיין נוקבין של תורה ותפלה, נעשה צרוף מהניצוצות והאותיות, ונעשה עולם, וזהו בחינת שלום, כי קדם שמכניס אלו הניצוצות והאותיות תוך דבורי תורה ותפלה, אין להם שום צרוף וחבור, והם בבחינת שברים ומחלקת, כי כל ניצוץ מתגבר על חברו. וכשמכניסם אל הדבור דקדשה, הוא מצרפם ומחברם, שזהו בחינת שלום. כי על ידי הדבור דקדשה של תורה ותפלה, נעשה העלאת מיין נוקבין, שעל ידי זה נעשה שלום כנ"ל, שעל ידי זה נתתקנין ונתחדשין כל העולמות הנפולין, ונחשב כאלו בראן מחדש. וזהו מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (הקדמת הזהר דף ה'): "ולאמר לציון עמי אתה", 'אל תקרי עמי אלא עמי בשתפי, מה אנא בורא שמים וארץ במלולי, אף אתה כן' וכו'. כי בודאי הוא בורא שמים וארץ בדבורי תורה ותפלה, כי חוזר ומחדש ומתקן העולמות הנפולין כנ"ל. וזה בחינת (ויקרא כ"ו): "ונתתי שלום בארץ", כי מהארציות נתעלין הניצוצות, ונעשה שלום, שזהו עקר תקון הבריאה כנ"ל. על כן צריכין לדבר רק דבורים קדושים, ולא דברים אחרים. כדי להעלות הניצוצות הנ"ל, לתקן כל העולמות. כי עקר הבריאה היתה על ידי הדבור, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו". ועל ידי השבירה נפלו ניצוצות בכל הדברים, במאכל ובמשתה ובמלבוש, ובכל התענוגים שבעולם. כי התענוג שיש בהדבר שאוכל ושותה וכיוצא בזה, הוא מהניצוצות שנפלו לשם, והנצוצות הם אותיות כנ"ל. וקדם שמוציאם אל הדבור, הם

בבחינת דם, שהוא בחינת נפש, כמו שכתוב (ויקרא י"ז): "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא". וכשמוציאם על ידי הדבור, זהו בחינת (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו". ואז מעלה הניצוצות ומחברם יחד, ועושה שלום ביניהם. וזהו שאמרנו למעלה, שעל ידי הדמים שלא עבד בהם את השם יתברך, מזה בא נצחון ומחלקת. כי עקר הנצחון והמחלקת, הוא מבחינת הניצוצות הנפולין הנ"ל, קדם שמחברם ומתקנם, שאז הם בבחינת מחלוקת כנ"ל, ואזי הם בחינת דמים כנ"ל. ועל כן צריך לעבד את השם יתברך בכל הטפי דם שנמצאים בו, דהינו שידבר הרבה בתורה ותפלה, עד שיהיה נעשה מכל הדמים, דבורים של תורה ותפלה. כי הדבור הוא מהנפש, שהוא בחינת דמים כנ"ל. ואזי מבטל כל הנצחון והמחלקת הנמשך מהניצוצות הנפולין הנ"ל, שהם הם בחינת הדמים שעדין לא עבד בהם את השם יתברך כנ"ל:

ובחינה זאת של ברור הניצוצות, נעשה בכל יום עד ביאת המשיח, עד שיתקים (זכריה י"ד): "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים" (כמובא בכתבי האריז"ל). כי עקר תקון הניצוצות, הוא בבחינת רגלין (כמבאר במקום אחר). כי תורה ותפלה הם בחינת עמידה, שהוא בחינת רגלין. 'תורה', כמו שכתוב (דברים ה): "ואתה פה עמד עמדי". וכתיב (שמות י"ט): "ויתיצבו בתחתית ההר". 'ותפלה', כמו שכתוב (תהלים ק"ו): "ויעמד פינחס ויפלל". וזה בחינת (שם פ"ה): "צדק לפניו יהלך", 'צדק', הוא בחינת הדבור של תורה ותפלה, כמו שכתוב (שם נ"ח): "צדק תדברון". על ידי זה נתתקנין הרגלין, בבחינת: "צדק לפניו יהלך". ועל ידי זה זוכין לבחינת: "ועמדו רגליו ביום ההוא" וכו', (וזה בחינת שותא דינוקא וכו' עין לעיל, זה איני מבין כלל). כי קדם התקון, דהינו קדם שמוציא הניצוצות אל הדבור דקדשה, אזי הם בבחינת: "צולע על ירכו" (בראשית ל"ב), שהוא בחינת פגם הרגלין. ואחר כך כשמוציאם אל הדבור, ובונה מהם דבור דקדשה, זהו בחינת (שם ב): "ויבן את הצלע", שמתקן בחינת צולע על ירכו. וזהו בחינת (מגלה כ"ב:): 'לוי הטיח דברים כלפי מעלה ואטלע', זה בחינת 'צולע על ירכו'. כי מחמת שפגם בהדבור, על כן אטלע. כי נשאר בבחינת 'צולע על ירכו', שהוא בחינת פגם הדבור כנ"ל: וצריכין לדבר בתורה ותפלה, עד שיהיה הגוף בטל ואפס. וזהו בחינת (בראשית ב): "והיו לבשר אחד", שיהא הגוף אחד עם הדבור. (שהוא בחינת חוה, כמו שכתוב (תהלים י"ט): "ולילה ללילה יחוה" כמבאר במקום אחר (לעיל בסי' יט אות ג', ובלקו"ת סי' פב) שהיא בחינת הצלע הנ"ל, בחינת: 'ויבן את הצלע', שעל זה נאמר: 'והיו לבשר אחד') דהינו, שיתבטל הגוף לגמרי כאין וכאפס על ידי דבורי תורה ותפלה. ולבוא לזה, לבטל

הגוף לגמרי, הוא על ידי יראה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בבא בתרא דף י): 'גוף קשה פחד שוברו', ופחד הוא בחינת (בראשית ל"א): "פחד יצחק", דהינו יראה:
וזה פרוש הפסוק יברכנו אלקים, זה בחינת שלום, כי 'לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום'. ויראו אתו, הינו יראה, שעל ידי זה נתבטל הגוף לגמרי, על ידי דבורי תורה ותפלה כנ"ל. וזהו כל אפסי ארץ, הינו שכל הארציות נעשים אפס ואין, כי נתבטלין לגמרי כנ"ל. אזי זוכין לברכה, שהוא בחינת שלום, בחינת 'יברכנו אלקים' וכנ"ל. ובתורה ותפלה יש שני גונים מחשבה וצעקה וכו', גם זה לא הבנתי כלל):

עו

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם (בראשית כ"ב):
איתא בתקוני זהר (תקון ע' קי"ח.), 'מסטרא דימינא מחא חורא ככספא', הדא הוא דכתיב: "זרע אברהם אוהבי": הנה, בהסתכלות יש אור הישר ואור החוזר. דהתפשטות הראות, הוא אור הישר. ובהגיע לראות דבר שחפץ, הוא אור החוזר. [כי עקר כח הראות, מחמת שכח הראות הולך ומתפשט ומכה בדבר הנראה, וחוזר הכח הראות, מחמת ההכאה, לעינים, ונצטיר הדבר בעינים, ואז העינים רואין את הדבר הנראה. כמבאר היטב (לעיל סימן י"ג אות ד עין שם). נמצא, שיש בכח הראות בחינת אור הישר ואור החוזר. כי כח התפשטות הראות מעיניו להדבר הנראה, זהו בחינת אור הישר. והכאת הראות בדבר הנראה, שעל ידי זה חוזר הדבר לעיניו ונצטיר בעיניו, שעל ידי זה עקר הראיה כנ"ל, זהו בחינת אור החוזר, שחוזר ושב הראות לעיניו כנ"ל]: והשם יתברך ברוך הוא אף שאינו נתפס בשום מדה, אך כדי לשבר האזן, נאמר בו גם כן (תהלים קל"ח): "כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק ידע". 'יראה', הוא בחינת אור הישר. 'ממרחק ידע', הוא בחינת אור החוזר. [כי עקר הידיעה, לידע מה שרואה, הוא על ידי בחינת אור החוזר, שהיא בחינת מה שחוזר הכח הראות לעיניו. ועל כן לפעמים האדם רואה איזה דבר בעיניו ממש, ואף על פי כן אינו יודע מה הוא רואה, כגון כשמעבירין איזה דבר לפני עיניו במהירות גדול. וזה מחמת שלא היה פנאי שיחזר הכח הראות לעיניו, ויציר הדבר בדעתו עד שידע אותו, וכמבאר בסימן ס"ה אות ג' עין שם. נמצא שהידיעה מה שיודע מה שהוא רואה, זה בחינת 'אור החוזר']:
ודע, שהסתכלות עושה כלי, דהינו גבול וזמן. כי מקדם ראותו הדבר, הוא בלא גבול. וכשרואה הדבר, נעשה לו גבול. וזהו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא ע"ד): "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן", כי אינו דומה מי שרואה ואוכל וכו', מכאן שסומא אין לו

שבע. כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא דגמרא, מאי קרא: "טוב מראה עינים מהלך נפש". כי בכח הראות, עושה הלוך לנפשו, והוא הגבול:

וזהו בחינת מעלת הבטחון. כי הבטחון הוא בחינת הסתכלות, שמסתכל וצופה בעיניו להשם יתברך לבד, ובוטח בו, בבחינת (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו". כי על ידי ההסתכלות בבטחון גם כן עושה כלי, דהינו גבול וזמן. כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אך שהיא בלא זמן. כי לפעמים דבר שצריך לו עכשו, יבוא בשתים או שלש שנים. אך על ידי הסתכלות בבטחון, עושה להההשפעה גבול וזמן, שתבוא השפע בעת וזמן שהוא צריך. וזה פרוש הפסוק: "עיני כל אליך ישברו", על ידי זה, "נותן להם את אכלם בעתו". פרוש: בהסתכלותו בעיניו להשם יתברך, דהינו בחינות בטחון, בחינת: "עיני כל אליך ישברו", על ידי זה: "אתה נותן להם את אכלם בעתו". 'בעתו' דיקא, דהינו בעת וזמן שהוא צריך. כי הבטחון שהוא בחינת הסתכלות, עושה כלי וגבול וזמן כנ"ל:

וזה בחינת מעלת התקרבות לצדיקים. כי יש בחינת (שם מ"ב): "צמאה נפשי", דהינו כמו מי שהוא צמא מאד, ששותה אפלו מים הרעים. כמו כן גם בעבודת הבורא יתברך, יש בני אדם שהם תמיד בבחינת צמאון, ולומדים ועובדים עבודתו תמיד. והם תמיד בבחינת צמאון, כי נפשו שוקקת תמיד לעבודת השם יתברך, אך שהוא בלא זמן ושכל. כי 'לפעמים בטולה של תורה היא קיומה' (מנחות צ"ט), כמה שכתוב (תהלים קי"ט): "עת לעשות לה' הפרו תורתך". וזהו מעלת התדבקות בצדיקים, כי הם עושים גבול וזמן, לבל יהיה בבחינת צמאון: וזה פרוש הפסוק: "צמאה נפשי לאלקים לאל חי", זה בחינת צמאון כנ"ל. "מתי אבוא" ולא יהא בבחינת צמאון. "ואראה פני אלקים", ואראה דיקא, דהינו שאזכה שתהיה העבודה בבחינת ראיה, שאזי הוא בבחינת גבול וזמן כראוי כנ"ל, ואזי אינו בבחינת צמאון כנ"ל:

על כן בכל יום ויום צריך התחדשות המחין, כמה שכתוב (איכה ג): "חדשים לבקרים" וכו', וכמה שכתוב: "המחדש בטובו" וכו'. [כי חדוש המח, דהינו שזוכה לשכל חדש, ושכלו הלך וגדול בכל פעם, זהו בחינת ראיה. כי ידיעת השכל הוא בחינת ראיה, שיודע ומבין הדבר על בריו, כאלו רואה אותו בעיניו בראיה יפה, וכמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר', כמובא בדברי רבנו כמה פעמים] ובכח הראות יש שתי בחינות, כי מי שכח הראות שלו יפה, יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין כח הראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות, ולהסתכל בו יפה. כן בעבודת השם יתברך, יש מי שמחו צח, ויכול להתפלל או ללמד בלי עיון. ויש מי שצריך להעלות במחשבתו

מקדם שידבר, ואם ידבר מקדם שיעלה במחשבתו, יהיה הדבור בלא מחשבה, והוא בחינת אחר הדברים. וזהו בחינת מחין דקטנות, שהם בחינת דינים. ומי ששכלו צח הוא בגדלות המחין, והוא בחינות רחמים וחסדים. כמאמר חכמינו, זכרונו לברכה (ברכות ל"ג): 'גדולה דעה שנתנה בין שני שמות', שנאמר: "כי אל דעות ה'". ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נ"ב): "חסד אל כל היום". וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם קי"ט): "רחמיך רבים ה'". אך אי אפשר להתפלל בשכל צח, עד שישוב בתשובה שלמה על חטאיו. כמו שכתוב (דברים ל): "ומל ה' את לבבך", ותרגומו: 'ויעדי ה' ית טפשות לבך'. ובאיזה תשובה נאמר, בתשובה מאהבה, שלא ישאר שום רשם כלל. כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (יומא פ"ו): "שובו בנים שובבים ארפא משובתם", דקשה שובבים משמע דמעקרא בלא שום רשם. 'וארפא', משמע שישאר רשם. ומשני, כאן מאהבה כאן מיראה. כי מאהבה אין נשאר שום רשם, ויש לו שכל צח, ויכול להתפלל בלי עיון, ובכל יום ויום יכול להתחדש מחו:

וזה פרוש הפסוק: ויהי אחר הדברים. פרוש, אדם שהוא תמיד בשוה, שאינו יכול לבוא להתחדשות המחין. שהוא בקטנות המחין, שהוא בחינת אלקים, דינין, שזהו בחינת אחר הדברים כנ"ל. והאלקים נסה, הינו לנסות ולהרים את בחינת המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים. זה זוכין, על ידי בחינת אברהם, שהוא בחינת אהבה. כי על ידי תשובה מאהבה, זוכין למחין דגדלות, שהם בחינת חסדים ורחמים כנ"ל. וזהו והאלקים נסה, את אברהם. שעל ידי בחינת אברהם, מנסין ומרימין את המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים, וזוכין למחין דגדלות כנ"ל: וזה פרוש הזהר הקדוש: 'מסטרא דימינא מחא חורא'. פרוש: ממדת אהבה נעשה שכלו צח ככסף, הדא הוא דכתיב: "זרע אברהם אוהבי". כי המח נקרא 'זרע אברהם אוהבי', שהיא מדת אהבה, שממדה זאת בא לשכל צח כנ"ל:

עז

והיה ה' למלך על כל הארץ זכריה י"ד). דהנה הכלל הוא, שכל מה שאנו עושים, הן התפלה, והן למוד, הוא כדי שיתגלה מלכותו יתברך. כי ההבל פה, הוא בחינת ה. והקול הוא בהמשכה, הוא בחינת ו. וכשלומד או מתפלל בדחילו ורחימו, נתגלה בחינת י"ה (תקון י), וכשלומד הלכה באפן זה, בורא עולם אחד. וכשלומד כל המסכתא, נעשה מטרוניתא, וההלכות הן עלמין דילה (בהקדמת התקונים דף י"ד). כי 'אין מלך בלא עם'. וזה: "והיה ה' למלך על כל הארץ", שנתגלה מלכותו: (מבאר למעין שחסר כאן רבו ככלו, כי עקר המכון חסר מן הספר, ולא זכיתי לעמד כלל על דברים אלו):

עח

ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו שמואל א ב). הנה יש בזה בחינת משיח, ורוח הקדש, ויחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, ותחיה. כי תחלת הבריאה היה כדי שיתגלה מדת מלכותו, ומחמת גדל הארתו לא היה באפשרי לקבל, והכרח להתצמצם בתוך עולמות. וזה (תהלים קמ"ה): "מלכותך מלכות כל עולמים", הינו שמדת מלכות התלבש בתוך עולמות, כדי שנוכל לקבל ואין מי שיקבל על מלכותו, לכן יוצאות נפשות ישראל, שיקבלו על מלכותו, כי אין מלך בלא עם. ומאין יוצאות נפשות ישראל, מעולם הדבור. וזהו (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו", הינו שנפשות ישראל יוצאות מעולם הדבור. והדבור הוא בחינת מלכות, כמו שאמר אליהו: 'מלכות פה'. ובחינות שכינה גם כן, כי שוכנת אתם תמיד בלי הפסק רגע, כמו שכתוב (ויקרא ט"ז): "השוכן אתם בתוך טמאותם" (עיין יומא נז ומ"ר נשא פז) והוא בחינת (תהלים קיג): "אם הבנים". הינו, כמו שהאם הולכת תמיד עם בניה, ואינה שוכחת אותם. כן הדבור, שהוא בחינת שכינה, הולכת עם האדם תמיד. וזהו (ירמיה ל"א): "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו", הינו כמו שאמרנו, שהדבור זוכרת אותו תמיד, והולכת עמו אפלו במקום הטנפת. וזהו בחינת גלות השכינה, שהדבור שהוא בחינת השכינה, בגלות. ונתאלם, כמו שכתוב (תהלים ל"ט): "נאלמתי דומיה". וזהו (תהלים נ"ח): "האמנם אלם צדק תדברון", הינו כי צדק זה מלכותא קדישא כנודע (פתח אליהו). ומלכות, הוא הדבור כנ"ל, כשהוא בגלות הוא אלם. ולכן במה שפגם יתקן, הינו ודוי דברים. כמו שאמר הכתוב (הושע י"ד): "קחו עמכם דברים", שיתודה תמיד בכל לבו, "נכח פני אדני". אזי, "ושובו אל ה'", שישובו כל הדברים שפגם אל שרשו. וזהו בחינת יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, כי מיחד הדבור, שהוא בחינת השכינה כנ"ל, אל ה'. וזהו גם כן שאמר הכתוב (ישעיה מ): "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר". הינו, כשמיחד הדבור עם ה', שהוא יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה כנ"ל, אזי "ונגלה כבוד ה'". 'כבוד', זו שכינה כנודע. הינו, שנתגלה ונתגדל הארת השכינה, שהוא בחינת מלכות. כי עכשו נקטן אורה ונחלש כחה, כמו שכתוב בזהר הקדוש (בתיקון ו' מהי"א תיקונים אחרונים) שהשכינה צווחת: "סמכוני באשישות וכו', כי חולת אהבה אני", הינו אהבת ישראל, שאני שוכן אתם אפלו בתוך טמאותם. וזהו גלות השכינה. אבל כמו שאמרנו [שעל ידי] שיתקן פרצוף מלכות, וייחד הדבור, שהוא בחינת מלכות ובחינת שכינה, עם ה', יתגלה ויתגדל אורה של פרצוף מלכות. וזהו (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים", הינו [שעל ידי] שיתן הארה בפרצוף מלכות, יכול לחיות, כי שואב חיים ממדת מלכות, שהוא שרשו כנ"ל: וגם זהו בחינת

רוח הקדש, כי מה שאדם חי, אינו כי אם מחמת שנושם נשימות. ומה היא נשימה, שמוציא ומכניס הרוח, וזהו בחינת (יחזקאל א): "החיות רצוא ושוב". ולכן, כשאדם דבוק למלכותא קדישא, ומדבר תורה או תפלה, מוציא ומכניס רוח הקדשה. וזהו (שם ל"ו): "ורוח חדשה אתן בקרבכם", הינו קרב שלכם, כשהוא נושם נשימה של קדשה, אזי, "ורוח חדשה אתן", הינו רוח הקדש. וזה (בראשית א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", הינו כשלומד תורה, כי מים זו תורה (עיין תענית ז' בבא קמא י"ז, פ"ב.). כידוע, אזי, "ורוח אלקים", שהוא רוח הקדש. "מרחפת" וחופף עליו ושואב רוח חיים. כי בלא תורה אי אפשר לחיות, כמו שכתוב (בתקוני זהר תקון י"ג דף כ"ז:): 'אלמלא כנפי ראה דנשבי על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא'. 'וראה דא מיא' זהר פינחס רי"ח:), 'ומיא דא תורה'. כי כשהאיש הישראלי בוער בלבו להשם יתברך, היה באפשרי להיות אוקיד כל גופא. אבל כשיתלבש באותיות התורה או תפלה, מגנת ומצלת עליו. וכן, חס ושלום, להפך, כשבוער אל תאוות עולם הזה, הוה אוקיד גם כן כל גופא. אבל כשאחר כך לומד תורה או עושה מצוה, היא מגנת ומצלת עליו, ויכול לחיות. כי שואב רוח חיים, שהוא רוח הקדש, ממדת מלכות שהוא שרשו. ולכן 'רשעים בחייהם קרויים מתים' (ברכות י"ח:), כי מחמת שנפסק מחבל דקדשה, מאין יהיה לו חיות. ושואב רוח של שטות, כי דבוק אל "מלך זקן וכסיל" (קהלת ד), וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ג): 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות'. אבל להפך, נכנס בו רוח הקדש. ורוח הקדש הוא בחינות מלכות, כמו שאמר הכתוב (אסתר ה): "ותלבש אסתר מלכות", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י"ד:): 'שלבשתה רוח הקדש'. ובחינת תחיה גם כן, כמו שפרש רש"י על פסוק (בראשית מ"ה): "ותחי רוח יעקב", 'ששרתה עליו רוח הקדש'. וזהו בחינה של משיח, כי כתוב אצלו (ישעיה י"א): "לא למראה עיניו ישפט" וכו', אלא הכל ברוח הקדש. כי אזי יתקן פרצוף מלכות בשלמות, ונתקבץ כל הבחינת מלכות אל שרשו. "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה), "והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה י"ד), ונוכל להכיר את בוראנו למעלה מכל העולמות, בלא שום לבוש וציור ותמונה. וזהו (תהלים מ"ז): "כי ה' וכו' מלך גדול על כל הארץ", הינו כשמדת מלכות יהיה גדול, ויתעלה אורה מחמת תקון מעשינו, אזי נוכל להכיר את בוראנו על כל, דהינו למעלה מכל העולמות, ולא כמו עכשו, כי עכשו הוא בהתלבשות עולמות כנ"ל:

וזהו: "ויתן עז למלכו", הינו כשיתן עז והארה למדת מלכות, אזי: "וירם קרן משיחו". כי כל אחד יתקן בחינות משיח שלו, וילך ממדרגה אל מדרגה מעט מעט, עד שיתקן הארת פרצוף מלכות בשלמות, וזהו בחינות משיח כנ"ל: [גם דברים אלה אינם מסדרים יפה,

וחסר בהם גם כן. וכפי הנראה המכון מהם שמדבר ממעלת הדבור דקדשה כי הדבור דקדשה הוא בחינות השכינה, והוא בחינות רוחו של משיח בחינות רוח הקדש, בחינות תחיה, בחינות יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה. וכל זה מבאר מתוך דברי התורה הנ"ל. רק שאין הדברים מסדרים כראוי, ואין הלשון מתקן. אף על פי כן כלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת: גם מבאר מתורה זאת, שהדבור הולך עם האדם אפלו למקומות המטנפים, כמו האם ההולכת עם הולד לכל מקום שהוא הולך, ועל כן נקרא הדבור "אם הבנים". וזהו: "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד", הינו שאפלו אם האדם מנח, חס ושלום, במקום שהוא, אפלו בשפל המדרגה מאד, אפלו במקומות המטנפים, אף על פי כן על ידי הדבור יכול להזכיר את עצמו בהשם יתברך. דהינו, שאפלו אם הוא במקום שהוא, אם יתחזק גם שם לדבר על כל פנים דבורים קדושים של תורה ותפלה והתבודדות, יכול להזכיר את עצמו בהשם יתברך, אפלו שם במקומות הנמוכים, שהם בחינות מקומות המטנפים, אפלו אם נפל למקום שנפל, כי הדבור אינו מניח אותו לשכח את השם יתברך. בבחינות: "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד", שכל זמן שיש בו הדבור של השם יתברך, שהוא הדבור דקדשה, זה הדבור אינו מניח אותו להיות נשכח מהשם יתברך, כי הדבור זוכר ומזכיר אותו להתחזק בהשם יתברך במקום שהוא. והבן הדבר היטב, מגדל כח הדבור. והוא עצה נפלאה ונוראה למי שחפץ באמת, לבל יאבד עולמו לגמרי, חס ושלום:

עוד מבאר מזה, גדל מעלת עסק התורה הקדושה, שהוא עקר החיים של האדם. כי 'אלמלא כנפי ראה דנשבי על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא' וכנפי ראה הוא בחינות התורה כנ"ל. הינו כי יש באדם שני מיני תבערות מדורת אש, לטוב ולהפך. ושניהם אינם טובים. כי לפעמים לב האיש הישראלי בוער מאד מאד להשם יתברך כיקד יקוד אש, אבל הוא יותר מדי, עד שהיה אפשר להיות אוקיד כל גופא. ואף על פי שבוער להשם יתברך, אף על פי כן מאחר שהוא יותר מדי אינו טוב. ואי אפשר לקרר ולצמצם ההתלהבות הזאת, שיהיה במדה כי אם על ידי התורה. כי כשיעסק בתורה תגן התורה עליו, ותציל אותו שיזכה לצמצם ההתלהבות שיהיה כראוי. וכן יש, חס ושלום, להפך. כי לפעמים בוער האדם אל תאוות עולם הזה כל כך, עד שגם כן היה אוקיד כל גופא, חס ושלום. אבל כשלומד תורה היא מגנת עליו, ומצלת אותו גם מהתלהבות האש הרע הזה של התאוות, שהיה רוצה לשרפו לגמרי, חס ושלום. נמצא שבלא התורה, חס ושלום, לא היה האדם מתקים כלל, כי היה נשרף ומתבטל מרבוי התבערות שיש בכחו, לימין יותר מדי, או לשמאל, חס ושלום. וזהו 'אלמלא כנפי ראה', שהיא התורה, 'דנשבי על

לבא, הוי לבא אוקיד כל גופא', על ידי שני מיני תבערות הנ"ל, ורק התורה מצלת מזה כנ"ל. והבן הדברים למעשה]:

עט

בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה (תהלים ל"ז). הנה הכלל, שצריך כל אדם לראות שמצדו לא יהיה עכוב משיחא, דהינו לעשות תשובה שלמה ולתקן מעשיו. ובכל צדיק וצדיק, מי שהוא צדיק באמת, יש בו התגלות משיח. ואף על פי שאין בו התגלות משיח, יש בו מדה של משיח, שהוא בחינת משה, כמו שכתוב בזהר הקדוש (בראשית דף כה:): 'משיח דא משה', כמו שאפרש. כי משה מסר נפשו בעד ישראל, כי ידע שפלותו באמת, וידע חשיבות וגדלות ישראל, כמו שכתוב (במדבר י"ב): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם", ומחמת זה מסר נפשו וחיותו בעדם. לכן מי שהוא צדיק באמת, ויודע שפלותו, ויכיר חשיבות ישראל, יכול למסר את נפשו בעדם. ואימתי יכול לראות שפלותו, בשבת. כי בשבת נאמר (שמות ט"ז): "ראו כי ה' נתן לכם את השבת", כי שב"ת הוא שי"ן בת, 'שי"ן', תלת גונין דעינא, 'ב"ת' בת עין, ועל כן בשבת יכול לראות שפלותו. וזהו: "שבו איש תחתיו" הנאמר בשבת (שם), הינו תחת מדרגתו, שפל ממה שהוא. ועל כל פנים, "אל יצא איש ממקומו", הינו למעלה ממדרגתו, כגון 'עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס' (סוטה כ"ב:). ואימתי יכול לראות שפלותו בשבת, כשעושה תשובה שלמה, שהיא שבת. כמו שכתוב (דברים ל): "ושבת עד ה' אלקיך, אתון דדין כאתון דדין". כי יש שני תשובות. אחת, יש בני אדם שעושין משא ומתן והולכין בהבלי עולם הזה. ובאמצעות נופל לו הרהורי תשובה, ואחר כך חוזר למקומו הראשון. וזהו בחינות (יחזקאל א): "החיות רצוא ושוב", שאין לו ניחא, כי פעם טמא ופעם טהור, כשר ופסול, אסור ומתר, וזהו בחינות ששת ימי חול. אבל תשובה שלמה הוא בחינות שבת, שיש לו ניחא. כי 'בא שבת בא מנוחה' (רש"י בראשית ב' פסוק ב') שיש לו מנוחה מכל וכל, ונדחה הרע לגמרי. ותדע נאמנה, שתשובה שלמה הוא בחינות שבת, כי איתא במדרש רבה (בראשית פרשה כ"ב): כשפגע אדם הראשון לקין, ושאל לו מה נעשה בדינך, והשיב לו שעשה תשובה. אמר, אם כך תקיף חילא דתשובה, פתח ואמר: "מזמור שיר ליום השבת". ולכאורה, מה ענין שבת אצל תשובה. אבל לפי דברינו מכון היטב, כי כשעושה תשובה שלמה ונדחה הרע לגמרי, ויש לו ניחא, זהו בחינות שבת, ובחינת שדי, ובחינת מט"ט. כי 'מה הוא שדי, שאמר לעולמו די' (חגיגה י"ב בראשית רבה פרשה מ"ו). ובחינות שבת גם כן כך כמו שכתוב (בראשית ב): "וישבת ביום השביעי

מכל מלאכתו", ואמר די. ובחינת מט"ט, הוא גם כן בחינת שדי כנודע. וזהו שכתוב בזהר הקדוש (בראשית דף כ"ז) על פסוק: "ויקח את האדם ויניחהו בגן עדן" וכו' 'ויקח' מאן נטל לה, אלא נטל לה מארבע יסודין דילה וכו'. בזמנא דתב בתיובתא ומתעסק באוריתא, קדשא בריך הוא נטל לה מתמן. ועלה אתמר "ומשם יפרד", אפריש נפשה מתאוה דילהון וכו'. לעבדה בפקודין דעשה, ולשמרה בפקודין דלא תעשה וכו'. ואי עבר על אוריתא, אתשקיה ממרירו דאילנא רע, דאיהו יצר הרע. ואם תיבין בתיובתא, אתמר בהון "ויורהו ה' עץ", דא עץ החיים, ובה "וימתקו המים". ודא משה משיח, דאתמר בה "ומטה האלקים בידי". מטה דא מט"ט, מסטרה חיים ומסטרה מיתה עד כאן לשונו. וזה כמו שפרשנו, הינו כשעושה תשובה שלמה, שידחה הרע לגמרי ונעשה כלו טוב, זהו בחינות משה משיח, דאתמר בה "ומטה האלקים בידי", הינו שהיה בידו להפך [מרע לטוב]. ומטה דא מט"ט, מסטרה חיים ומסטרה מיתה. כי מט"ט הוא בחינות משנה, שזה בחינות ששת ימי החל, שהם בחינות ששה סדרי משנה, שכלולים ששה בחינות כשר ופסול טמא וטהור אסור ומתר כנודע. ועל כן אלו בני אדם שאינם קבועים עדין בעבודת הבורא יתברך, ואין תשובתם שלמה עדין, רק לפעמים נופל לו הרהור תשובה ומתחיל קצת בעבודתו יתברך, ואחר כך נופל מזה וחוזר למקומו, ואחר כך הוא חוזר ונתעורר, וחוזר ונופל וכן משתנה בכל פעם מטוב לרע ומרע לטוב. זאת התשובה היא בחינות ששת ימי החל, שהם בחינות כשר ופסול וכו' כנ"ל. כי הוא גם כן פעם כשר ופעם פסול, פעם טמא ופעם טהור וכו', כי אין לו ניחא. אבל כשעושה תשובה שלמה, זהו בחינות שבת, כמו שפרשנו. וזהו בחינת משה משיח, שהיה בידו להפך מרע לטוב, ונדחה הרע לגמרי, וזהו בחינות שדי, ויש לו ניחא מכל וכל. ובחינת מט"ט גם כן בחינות שדי, אף על פי שאמרנו שבחינות מט"ט הוא משנה, זהו בששת ימי החל. אבל כשבא שבת בא מנוחה, "וישבת מכל מלאכתו", וזהו בחינת שדי. (אזי נכלל מט"ט בבחינת שד"י). היוצא לנו מזה, שכשעושה תשובה שלמה שהוא בחינת שבת כמו שאמרנו, על ידי זה יכול לראות שפלותו כנ"ל: וזה הוא בטח בה', לשון השקי ובטח, שיש לו מנוחה מכל וכל. ועשה טוב, הינו שנתהפך מרע לטוב גמור. שכן ארץ, הינו בחינות נפש, כמה דאת אמר (תהלים קמ"ג): "נפשי כארץ" וכו'. הינו שהנפש יש לו ניחא, מחמת שעשה תשובה שלמה כנ"ל. וכשעושה תשובה שלמה הוא בחינות שבת, ויכול לראות שפלותו, וחשיבות וגדלות ישראל. וזהו ורעה אמונה, הינו שיכול להיות כמו רעיא מהימנא, שיכול למסר את נפשו בעד ישראל:

שיך לעיל, לענין שפלות, שהוא בחינות "שבו איש תחתיו", דהינו שמחזיק עצמו שפל למטה תחת מקומו ומדרגתו. שוב שמעתי משמו, זכרונו לברכה, בענין זה. שעל ידי זה שזוכין לראות שפלותו באמת, על ידי זה אין שום אדם יכול להוציאו ולדחותו ממקומו, דהינו לקפח פרנסתו, חס ושלום. כי מאחר שהוא ענו ושפל באמת, הוא בבחינת אין, ואינו תחת המקום כלל, על כן בודאי אין יכולין לדחותו ממקומו. וזהו: "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו", הינו על ידי שזוכין לשפלות, שזהו בחינות "שבו איש תחתיו", שמחזיק עצמו תמיד בשפלות למטה תחת מקומו ומדרגתו כנ"ל, על ידי זה "אל יצא איש ממקומו". כי שום אדם לא יוכל להוציאו ממקומו, דהינו לדחותו מפרנסתו, חס ושלום כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין פ"א): 'כל היורד לאמנות חברו כאלו בא על אשת איש' וכו', כי מאחר שיורד לאמנות חברו, ורוצה לדחות חברו ממקומו ומפרנסתו, נמצא שהוא רוצה לפגם בחינת שפלות הנ"ל, בחינת: "שבו איש תחתיו" וכו' כנ"ל, ועל כן הוא 'כאלו בא על אשת איש'. כי אשת ראשי תבות שבו איש תחתיו, הינו שפוגם בבחינת ענוה ושפלות, שהוא בחינת 'שבו איש תחתיו', שעל ידי זה 'אל יצא איש ממקומו' כנ"ל:

פ

ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (תהלים כ"ט):

הנה ידוע שגדול השלום, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (עקצין פרק ג'): 'שלא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום'. ומה הוא השלום, שמחבר תרי הפכים. כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (זהר ויקרא דף י"ב:) בפסוק: "עושה שלום במרומיו", כי זה המלאך מאש וזה ממים, שהם תרי הפכים כי מים מכבה אש, והקדוש ברוך הוא עושה שלום ביניהם ומחברם יחד. והוא בחינת יוסף, כי יוסף מחבר תרי הפכים, חסדים וגבורות. לכך נאמר ביוסף (בראשית ל"ז): "ויבא יוסף את דבתם רעה", הוא בחינת גבורות. כי 'שמאל דוחה' (סוטה מ"ז) "את אחי אנכי מבקש" (בראשית שם), הוא בחינת חסדים, כי 'ימין מקרבת' (סוטה שם) וכתיב (בראשית מ"ב): "ויוסף הוא השליט", הוא בחינת גבורות. "הוא המשביר לכל עם הארץ", זה בחינת חסדים. ונאמר אצלו (שם מ"א): "ויקראו לפניו אברך", ופרש רש"י: 'אב בחכמה ורך בשנים', שהוא מחין דגדלות וקטנות [שהם בחינת חסדים וגבורות כידוע]

וזהו בחינת קדוש השם, כי קדוש השם הוא גם כן בחינת חסדים וגבורות. כי מתחלה הוא נתלהב בשלהובין דרחימותא, זהו בחינת חסדים. ואחר כך מתגבר על יצרו, ומוסר

את נפשו למות על קדוש השם, זהו בחינת גבורות, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כנ"ל. ולכך אפלו פושעי ישראל הערו את נפשם למות על קדוש השם. כי 'ישראל עלה במחשבה' וכו' (בראשית רבה פרשה א), ואפלו פושעי ישראל, אך שעדין הוא מכנה בשם ישראל, יש להשם יתברך תענוג גדול ממנו, כמו שכתוב (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר". וכשרוצין להפריד אותו מבחינה זו ישראל, שהיא בחינת ו' כנודע, ואי אפשר לקרותו בלא ואו שניה, שהוא בחינת יוסף, ותכף ומיד נתעורר בו בחינה זו למסר נפשו כנ"ל: [פרוש כי כל אחד מישראל אפלו פושעי ישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא פושעי ישראל (כמבאר בסימנים י"ד וי"ז), 'אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מ"ד), ומאחר שנקרא עדין בשם ישראל, שהוא בחינת ו' כנ"ל, על כן יש בו בחינת יוסף גם כן, כי ואו אי אפשר לקרותה בלא ו' שניה. הינו שישראל שהוא בחינת ו', מקשר בו ו' שניה, שהוא בחינת יוסף (כי ישראל ויוסף כחדא אזלי כידוע) (עיין זוהר וישב קפב:). נמצא שבכל אחד מישראל מקשר בו בחינת יוסף, שהוא בחינת שלום, בחינת קדוש השם כנ"ל. ועל כן תכף כשרוצין להעבירו על דת, חס ושלום, להפרידו מבחינת ישראל, נתעורר בו תכף בחינת יוסף שמקשר בישראל, שהוא בחינת מסירת נפש על קדוש השם. דהינו שלהובין דרחימותא, והתגברות על יצרו למות על קדוש השם, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כנ"ל]: כלל העולה, שיוסף הוא בחינת השלום, והשלום הוא כלי שעל ידו בוא יבוא כל ההשפעות והברכות לישראל. וכונתו יתברך שמו בזה, כדי שיוכל כל אדם הישראלי לדבר דבורים של קדשה לפני השם יתברך. ומה הוא קדשה, חכמה, כי חכמה נקרא קדשה כנודע (עיין זוהר אחרי סא). וזהו כשאדם מדבר בתורה ותפלה בחכמה ושכל, ומבין ושומע מה ידבר, נקרא קדשה. ויש להשם יתברך תענוג גדול מזה, כי נבנה מזה מחין, שהיא חכמה, והדבור, שהוא בחינת ירושלים. וזה בחינת (תהלים קמ"ז): "בונה ירושלים ה'".כי ירושלים הוא בחינת דבור, כמו שכתוב (בראשית י"ד): "ומלכי צדק מלך שלם" ותרגם אונקלוס: 'מלכא דירושלים', וצדק הוא בחינת הדבור, כמו שכתוב (תהלים נ"ח): "צדק תדברון". וה' הוא בחינת מחין כנודע. אימתי הוא נבנה, כשנדחי ישראל, רוצה לומר מי שהיה נדחה מבחינת ישראל, ואחר כך כונס: ונחזר לענייננו, שעל ידי השלום יכול לדבר דבורים בקדשה ובטהרה כנ"ל. והשלום הוא מחבר תרי הפכים כנ"ל, הינו חסדים וגבורות. הינו הויות שהוא חסדים, כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "יומם יצוה ה' חסדו". ואלקים הוא גבורות, כי אלקים הוא מלכות, כמו שכתוב (שם ע"ד): "ואלקים מלכי מקדם", 'ודינא דמלכותא דינא' (גטין י:): ולכן גם כן נאמר ביוסף (בראשית מ"א): "ומבלעדיך לא ירים איש את

ידו ואת רגלו". 'ידו', הוא בחינת מחין, כמו שכתוב (תהלים קל"ד): "שאו ידיכם קדש". וקדש הוא ראשית, וראשית הוא חכמה מחא. 'ורגלו' הוא בחינת גבורות, כמו שכתוב (ישעיה מ"א): "צדק יקראהו לרגלו". וצדק הוא הדבור, ודבור הוא בחינת גבורות, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "וגבורתך ידברו". נמצא שכתוב אצל יוסף חסדים וגבורות כנ"ל, ויוסף הוא השלום מחבר תרי הפכים להיות אחד, ויבוא ישועות וברכות בגשמיות וברוחניות. כמו שכתוב (ישעיה י"ב): "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", ותרגם אונקלוס: 'ותקבלון אלפן חדת'. הינו שעל ידי התשועה, יבוא תורה ואלפן חדת מאת הבורא יתברך, לכל אחד לפי מדרגתו: וזה פרוש הפסוק: "ה' עז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום". הינו כמו שפרש רש"י, כשה' יברך ברכות על ידי כלי שלום, אזי 'עז' שהיא התורה גם כן 'לעמו יתן' הינו 'ותקבלון אלפן חדת'. [נראה באור הענין, כי על ידי השלום יכולין לדבר דבורים בקדשה, כי השלום מחבר תרי הפכים, חסדים וגבורות, שזהו בחינת יוסף, בחינת מסירת נפש על קדוש השם כנ"ל. ועקר הקדשה הוא חכמה ומחין דקדשה, כי חכמה נקרא קדש כידוע. כי קדש הוא בחינת ראשית, כמו שכתוב (ירמיה ב): "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה", כי כל ראשית הוא קדש בכל מקום. וראשית הוא בחינת חכמה, כמו שכתוב (תהלים קי"א): "ראשית חכמה". וכשאדם זוכה לדבר דבורים קדושים של תורה ותפלה, ומכניס כל מחו וחכמתו ודעתו בתוך הדבורים, דהינו שמקשר מחשבתו היטב להדבורים, ומבין ושומע מה שהוא מדבר, זהו בחינת קדש, ויש להשם יתברך תענוג גדול מזה. וזהו בחינת שלום, שהוא בחינת התחברות חסדים וגבורות, כי הוא מחבר ומקשר החכמה והמחין שהם בחינת חסדים כנ"ל, להדבור שהוא בחינת גבורות כנ"ל. וזהו בחינת יוסף כנ"ל, ועל כן נאמר ביוסף: "ומבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו", כי יוסף הוא כלול מבחינת ידין ורגלין, שהם בחינת החכמה והדבור, כי ידין זה בחינת חכמה בחינת קדש, כמו שכתוב: "שאו ידיכם קדש", ורגלין זה בחינת הדבור וכו' כנ"ל. על כן צריכין לעסק בתורה ובעבודת השם במסירת נפש ובפרט בשעת התפלה, שעקר שלמות התפלה הוא להתפלל במסירות נפש, שיכון למסר נפשו על קדוש השם. כי מסירת נפש על קדוש השם, בודאי מרצה כל אחד מישראל אפלו הקל שבקלים כנ"ל (וכמו שכבר ראינו בחוש בדורות שלפנינו שכמה אנשים קלים ופחותים מסרו נפשם ומתו על קדוש השם - אשרי להם) ותכף כשמרצה למסר נפשו על קדוש השם, נתעורר בחינת שלום, בחינת יוסף כנ"ל. ועל ידי זה יכולין לדבר, דהינו לקשר המחשבה אל הדבור, שזה עקר הקדשה כנ"ל, שזוכין לזה על ידי שלום כנ"ל. וזהו: "בונה ירושלים ה'", ירושלים הוא בחינת הדבור וכו' כנ"ל, ה' הוא בחינת מחין כנ"ל. הינו

לזכות לקשר המח אל הדבור, שזהו בחינת "בונה ירושלים ה'", שהמחין בונין הדבור דקדשה. זה זוכין על ידי "נדחי ישראל יכנס", זה בחינת מסירת נפש על קדוש השם, שכל הנדחין מקדשת ישראל, כשרוצין להעבירם על דת, חס ושלום, אזי נתעוררין תכף ומוסרים נפשם על קדוש השם. נמצא שעל ידי קדוש השם נכנסין כל הנדחין מקדשת ישראל לתוך הקדשה, שזהו בחינת 'נדחי ישראל יכנס'. ועל ידי זה 'בונה ירושלים ה'', כי קדוש השם הוא בחינת שלום, שעל ידי זה יכולין לקשר המחשבה אל הדבור, שזהו בחינת 'בונה ירושלים ה' כנ"ל:

נמצא שיוצא לנו מזה עצה נפלאה לעבודת ה', ובפרט בשעת התפלה, שכשאדם רואה שאינו יכול להתפלל כלל, ולקשר המחשבה אל הדבור. אזי יזכיר את עצמו שהוא בודאי מרצה למות על קדוש השם, כי אף על פי שהוא כמו שהוא, אפלו אם הוא בדיוטא התחתונה מאד. אף על פי כן, אם היו רוצים להעבירו על דת לגמרי, חס ושלום, בודאי היה מוסר נפשו על קדוש השם. כי על זה מרצה אפלו פושעי ישראל למות על קדוש השם ולא לעבר על דת, חס ושלום, כאשר ראינו בחוש פעמים אין מספר וכנ"ל. ותכף כשיזכיר את עצמו שרוצה למסר נפשו על קדוש השם, על ידי זה יתעורר בחינת שלום, בחינת יוסף, שהוא בחינת התחברות המח והדבור כנ"ל, ועל כן על ידי זה יוכל להתפלל ולקשר המחשבה אל הדבור וכנ"ל: וכן שמעתי מפיו הקדוש שאמר זאת בתוך שיחתו הקדושה לדבר פשוט שצריכין להתפלל במסירת נפש]:

פא

עלו זה בנגב ועליתם את ההר (במדבר י"ג), ופרש רש"י: 'פסלת ארץ ישראל': הכלל הוא, שהדבורים של צדיק שמדבר בתורה או בתפלה נקרא ארץ ישראל, כי ארץ היא בחינת נפש, כמו שכתוב (תהלים קמ"ג): "נפשי כארץ" וכו'. ונפש הוא בחינת דבור, כמו שכתוב (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו". וכשהצדיק מדבר בתורה או בתפלה, נקרא ארץ ישראל. והדבורים שהוא מדבר עם המון עם בשיחת חלין, הוא נקרא פסלת ארץ ישראל. ולמה מדבר שיחת חלין, כדי לקשר את המון עם אל הדעת, שהוא בחינת הר. דאיתא בגמרא אין הר (צריך לומר: לבנון, עין גטין נ"ו, ועין ילקוט פרשה ואתחנן בשם ילמדנו) אלא בית המקדש, שנאמר: "ההר הטוב הזה והלבנון". ובית המקדש הוא בחינת דעת, דאיתא בגמרא (ברכות ל"ג): 'כל מי שיש בו דעת כאלו נבנה בית המקדש בימיו', שבית המקדש נתן בין שתי אותיות, ודעת נתן בין שתי אותיות. כי על ידי תורה ותפלה אי אפשר לקשרם אל שרשם, מחמת שהם רחוקים מן האמת. כדאיתא בתלמי

המלך (מגלה ט): 'כשהושיב ע"ב זקנים לכתב לו ספר תורה, וכתבו כלם אלקים ברא בראשית וכו'. כי הוא רחוק מן האמת, והצרכו להפך את הצרופים. כך הצדיק שרוצה לקשר את המון עם הרחוקים מן התורה האמתיות, צריך לדבר עמהם שיחת חלין, ולהלביש בהם התורה, רק שהוא מדבר בצרופים. ונקרא פסלת ארץ ישראל, כי אף שהם פסלת ארץ, אף על פי כן יש בהם תורה, שהיא בחינות ישראל: וזהו פרוש הפסוק, עלו, הינו שאתם המון עם עולים. זה בנגב, 'זה', - הוא בחינת הצדיק, כמו שכתוב (קהלת יב): "כי זה כל האדם", ודרשו רבותינו ז"ל (שבת ל) שכל העולם לא נברא אלא לצות לזה. הינו הצדיק הוא בנגב, הינו פסלת ארץ ישראל, הינו שיחת חלין. ועל ידי זה יכול לקשר אתכם, ועליתם את ההר, הינו הדעת הנ"ל: ועוד, כי לפעמים הצדיק נופל ממדרגתו, וכשבא אחד מן המון עם, ומדבר עמו דברים של הבלי העולם, והצדיק נהנה ממנו, אז הוא מחיה להצדיק, והצדיק בא למדרגתו, ואחר כך יכול הצדיק להעלותם לבחינת הדעת. וזהו עלו זה, הינו כשהצדיק צריך לעלות למדרגתו, צריך אתה להיות בנגב, הינו לדבר עמו שיחת חלין כדי להחיותו, ועל ידי זה ועליתם את ההר, שיוכל אז הצדיק לקשר אתכם לבחינת דעת הנקרא הר כנ"ל:

פב

איתא בגמרא (שבת פח:): הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו":
הנה נודע, כי יש שלש קלפות, רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת (האמורים ביחזקאל א). וקלפת נגה, היא בין השלש קלפות ובין הקדשה. ולפעמים נכללת בקדשה, ולפעמים נכללת בקלפה, והיא בבחינת נשמת העשוקים ודי למבין (עיין סבא משפטים דף קיג). וזהו בחינת סדרי בראשית, שלש שני ערלה, כנגד השלש קלפות הנ"ל, ורבעי הוא כנגד נגה. והוא בחינות חשמ"ל, כי לפעמים נכללת במ"ל אורות. וזהו סוד מילה, כי יש שלש עורות, הם שלש קלפות. ועור דק רביעי, בחינת נגה. וכל החרפות הבאים לאדם, הם משלש קלפות הנ"ל. ומפני זה אמרו אחי דינה לאנשי שכם (בראשית ל"ד): "לא נוכל לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו". וגם יהושע אחר מל את ישראל שנית, אמר (יהושע ה): "היום גלתי את חרפת ישראל". כי עקר החרפות באים מבחינת ערלה, שהיא בחינת שלש קלפות הנ"ל (עיין תיקון נח). ועל כן כשנולד יוסף, אמרה אמו (בראשית ל): "אסף אלקים את חרפתי". כי בהתגלות בחינת יוסף, שהוא בחינת קדשת הברית, בחינת מילה כנודע, נאספו החרפות, הינו השלש קלפות כנ"ל. וזהו כונת

רחיצת מים חמין בערב שבת קדש, כי אז קלפות נגה נכללת בקדשה, ואז חפצים גם השלש קלפות לעלות לאחז בקדשה, ואז יורדים בחינת (שיר השירים ח): "שלהבת י"ה", ומכוה אותן שלא יאחזו בקדשה, והוא בחינת מים חמין. והוא כונת נטילת צפרנים בערב שבת קדש כנודע: וזהו פרוש הגמרא 'הנעלבים ואינם עולבים', ואז הוא בחינת ח"ש, הוא שתיקה. 'שומעין חרפתם ואינם משיבים' כנ"ל. ועושין מאהבה, כי לפעמים שתיקה של האדם כדי לעשות יסורים לשכנגדו, ואז הוא בחינת זו נכלל בקלפה. אבל כשהוא מאהבה, אז הוא בחינת ח"ש נכללת בקדשה. עליהם הכתוב אומר: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", היא בחינת שלהבת יה כנ"ל: [פרוש שעל ידי ששומעין חרפתם ואינם משיבים, על ידי זה דוחים בחינת השלש קלפות הנ"ל, שהם בחינת ערלה, בחינת חרפה כנ"ל. ונכללים בבחינת חשמ"ל על ידי השתיקה שהיא בחינת ח"ש, כי הוא דוחה החרפה על ידי שאינו רוצה לריב ולחרף את חברו. שזהו בחינת מ"ל, בחינת מילה, שהיא בטול הערלה, שהיא בחינת חרפה. בחינת שלש קלפות הטמאות הנ"ל. וזהו חשמל, ח"ש מ"ל. הינו השתיקה, שהיא בחינת מילה, בחינת בטול החרפה, שהיא בחינת ערלה כנ"ל. וזהו 'ועושים מאהבה', כי זאת השתיקה שהיא בחינת חשמ"ל, זהו בחינת נגה הנ"ל. שיש בה שני בחינות, לפעמים נכללת בקדשה, ולפעמים נכללת בקלפה, בתוך השלש קלפות הנ"ל, שהם בחינת חרפה כנ"ל. הינו כי לפעמים הוא שותק לחברו, כדי לעשות לו יסורים ביותר, נמצא שבזאת השתיקה הוא מחרף את חברו ביותר. ואז נכללת השתיקה, בחינת נגה בקלפה, בבחינת חרפה כנ"ל. אבל כשעושה מאהבה ששותק מאהבה, מחמת שאינו רוצה לביש ולחרף את חברו, אזי בחינת נגה נכללת בקדשה. ועל כן עליהם הכתוב אומר: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", זהו בחינת שלהבת י"ה הנ"ל, שעל ידי זה נכלל נגה בקדשה, בבחינת חשמ"ל כנ"ל]

פג

מתן בסתר יכפה אף (משלי כ"א). דע, כי בהאלף בית יש ששה פאין. דהינו, אלף אי אפשר לקרות בלא פ. גם כף דף פ ף וקו"ף גם כן אי אפשר לקרא אותן בלא פ, נמצא שיש בהא"ב ששה פאין. וששה פעמים פ', גימטריא ת"פ, כמנין לילית. והנה, חס ושלום, כשארע לאדם מקרה בלתי טהור, הוא על ידי הקלפה הנ"ל כידוע. והנה הקלפה הנ"ל יונקת מן האלף בית כמנין שמה, הינו מן הפאין הנ"ל, ונעשה מן פא אף. לפיכך אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה יז) איש ואשה - זכו שכינה שרויה ביניהם. לא זכו, הינו שהוא בלתי טהור, אש אוכלתו. כי דע וראה, כי האותיות עצמן של הפאין (הינו א. כ.

ך. פ. ף. ק. הנ"ל), הם גימטריא אש, ונוקמין בו. וכשנותן צדקה בסתר, פודה הניצוצות הקדושות מן הקלפה, ונעשה מן האף פ"א. וזהו מתן בסתר יכפה אף. מלשון כופה עליו כלי (שהוא לשון הפיכה). וזה יכפה אף, שכופה והופך האף, ונעשה פ"א [והוא פלאי]:

פד

איתא בגמרא (מגלה כח): במה הארכת ימים, אמר לו ותרן הייתי בממוני. לבאר זה, צריך לידע מה דאיתא בזהר הקדוש (פרשה נשא דף קכ"ג), וזה לשונו: 'תא חזי לשית ימי בראשית לכל חד אית לה פרצופה דההוא דרגא דאנהיג לה, ולא תשכח יום דלית בה טוב וכו'. וכל יומא אית לה גדר מלבר, דלא יעול כל בר נש לההוא טוב, כגון חשך דכסיא לנהורא וכו'. ובגין דא, מאן דאיהו חיבא ויעול למנדע רזין דאוריתא כמה נחשים ועקרבים מבלבלין מחשבתה דלא יעול לאתר דלאו דילה. אבל מאן דאיהו טוב, כל אילין נטירין אנון למימרה, וקטגור נעשה סנגור, ויעלון לה לטוב הגנוז, וימרון מרנא הא בר נש טוב וצדיק וירא שמים בעי לעילא קדמך וכו'. ההוא טוב גנוז יימא לון, פתחו ליה בהאי תרעא דאתקרי אהבה, או בהאי תרעא דאיהו תשובה, כל צדיק יעול כפום דרגא דילה. ואין טוב אלא תורה (עבודה זרה יט:), וכשאדם רוצה להגות ולחשב בתורה, הינו ברזין דאוריתא, אנון נטירין ונחשים ועקרבים מבלבלין מחשבתה, ואלו הם המחשבות שבאין לאדם. וכשאדם רוצה וחושק עד מאד, ופותחין לו, כנ"ל בזהר הקדוש. אזי כל יום ויום אצלו גדול עד מאד, כי רואה ומשיג הטוב הגנוז, הינו רזין דאוריתא, השיך לאותו היום. וזה ששאל התנא במה הארכת ימים, הינו באיזה מדה מן המדות נכנסת להטוב הגנוז, והארכת הימים שלך להיות גדולים כנ"ל. והשיב לו ותרן הייתי בממוני, שזו היא מדת אברהם אבינו, והיא תרעא דאיתקרי אהבה, והוא סטרא דימינא. ואיתא בתקוני זהר (תקון ע דף קי"ח) 'מסטרא דימינא מחא חורא ככספא'. הינו שכל המקטרגים וכל הנחשים ועקרבים, הינו המחשבות זרות שמבלבלין מחשבתה, נעשין חורא ככספא. ולכך נאמר באברהם (בראשית כ"ד): "ואברהם זקן בא בימים", הינו שהיו כל הימים שלו שלמים וגדולים. כי מסטרא דימינא מחא חורא ככספא, ומן הקטגור נעשה סנגור, והיה יכול לבוא בכל יום אל הטוב הגנוז השיך לו:

פה

(לשון רבנו, זכרונו לברכה)

פוסעים בו פסיעה קטנה. כי מתחלה המלכות היא אצל זעיר אנפין בבחינת 'אושיט פסיעה לבר', כמובא בזהר הקדוש (בלק דף ר"ג: וכמבאר בכתבי האר"י, זכרונו לברכה). סועדים בו, פרוש כשאנו רוצים לתקנה ולגדלה בבחינת סעד ועזר כנגדו, שיהא פנים בפנים. ולברך שלש פעמים, פרוש שצריך להאיר את נצח הוד יסוד דזעיר אנפין, כי משם עקר בנינה. צדקתם תצהיר, פרוש על ידי מה מתברכין נצח הוד יסוד דזעיר אנפין, על ידי המחין שהוא מקבל כמובא. והמחין הם ארבע, חכמה בינה חסד וגבורה, והם מלבשים בנצח הוד יסוד דבינה. וזה בחינת כאור שבעת הימים, שהם סוד שין של שלשה ראשין ושין של ארבעה ראשין (עד כאן לשונו ז"ל):

פו

פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים וכו'.

הנה ידוע כי בימי החל הוא שליטת החיצונים, וערב שבתקדש בין השמשות אין להם שליטה כלל. כמו שמובא בזהר הקדוש: 'כד אתקדש יומא כדין "יתפרדו כל פועלי און". ועקר שליטה שלהן בימי החל, הוא בבחינות רגלין, שאין מניחין לאדם לילך בדרכי השם יתברך. דאיתא בגמרא (ברכות ו): 'הני ברכי דרבנן דשלהי מניהו, ובשבת קדש חוזרין להם כח ההליכה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ח): "אם תשיב משבת רגלך", הינו כמו שאמרנו, שבשבת קדש יכול לילך בדרכי השם יתברך. אך למשל, תינוק כשמתחיל לילך, עדין צריך סעד לתמכו. ואף על פי כן אינו יכול לילך במרוצה, רק פסיעות קטנות, וצריכין לחזק אותו. כך כשאדם מתחיל בשבת לילך בדרכי השם יתברך, צריך עוד סעד לתמכו, והסעד הזה הוא בחינת אמת. ובחינת אמת הזה הוא בחינת רגל שלישי, כדאיתא במסכת (שבת קד): 'קשטא קאי', ושבת הוא בחינת אמת, כדאיתא (במסכת דמאי פרק ד): 'אפלו עם הארץ ירא לשקר בשבת'. וכשמדבק את עצמו במדה זו, הוא סעד לתמכו, ובחינת רגל שלישי. אך עדין צריכין לברך את השלש רגלים הנ"ל, ולתן כח בהם, כדי שיוכלו לילך היטב. והוא על ידי צדקה שעושה בשבת, הינו שנותן לאדם על שבת, או שמאכסן עני על שלחנו. כי יש שני מיני צדקה, יש צדקה שעושין בימי החל, וצדקה שעושין בשבת קדש. וצדקה הוא בחינות שמש, כמו שכתוב (מלאכי ג): "שמש צדקה" וכו'. וצדקה שעושין בימי החל, הוא כנגד שמש שבזמן הזה. וצדקה של שבת שהוא מעין עולם הבא, היא כנגד שמש העתידה להתחדש לעתיד לבוא, שהוא כאור שבעת הימים. ושמש שהוא בחינות צדקה, הוא נותן כח לבחינת רגלין. שנאמר (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך", הינו שצדקה עושה לו הליכה. וגם נאמר (בראשית

ל"ב): "ויזרח לו השמש", ופרש רש"י: 'לו לצרכו, לרפאותו מצלעתו'. נמצא בזה שעושה צדקה בשבת, שהוא בחינת אור השמש כאור שבעת הימים, הוא הנותן כח לבחינת שלש רגלין הנ"ל. וזהו פרוש, פוסעים בו פסיעה קטנה, הינו שבשבת פוסע עדין פסיעה קטנה כנ"ל. סועדים בו, הינו על ידי בחינת שבת שהוא בחינת אמת כנ"ל, הוא עושה לעצמו סעד ורגל שלישי. לברך שלש פעמים, הינו שלש רגלים הנ"ל. ולתן כח בהם שיוכלו לילך כראוי, הוא על ידי צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים, הינו שיתן צדקה בשבת כנ"ל, שהיא בחינת שמש העתידה להתחדש כאור שבעת הימים כנ"ל:

פז

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם".
הענין הוא, כי אנו רואין בחוש תכף כשאדם רוצה לילך בדרך הישר, מתעוררין עליו דינים. והסברא הוא להפך. אך, כי יש שני מיני יראה, יראת הענש ויראת הרוממות. יראת הענש נקרא צדק, ויראת הרוממות נקרא אמונה. כי מחמת שהוא מאמין באמונה שלמה שהשם יתברך הוא רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין, הוא ירא ממנו. וידוע הוא, כי אי אפשר לבוא לאמונה רק על ידי יראת הענש. כי מחמת שהוא ירא מהענש, מאמין שהשם יתברך הוא תקיף, ובעל היכלת ובעל הכחות כלם, ומזה בא לאמונה יותר גדולה. נמצא, תכף כשרוצה לילך בדרך הישר, צריך להיות לו יראה הנקרא צדק. ובצדק כתיב (תהלים ט): "והוא ישפט תבל בצדק", לפיכך מתעוררין עליו הדינים. אך כשבא אל האמת, הינו אל היראה הנקרא אמונה, אז כל הדינין נמתקין בשרשן. וזהו תתן אמת ליעקב, הינו להיראה, כי יעקב הוא יראה, מלשון (משלי כ"ב): "עקב ענוה יראת ה'". אז בודאי חסד לאברהם, כי אברהם נקרא מי שבא לדבק את עצמו להשם יתברך, מלשון אבוא רם. וזה שכתוב (בזהר בלק דף קצ"ח:) "והיה צדק אזור מתניו ואמונה אזור חלציו", הינו צדק והינו אמונה, אלא עד לא אתחברת אמת בהדה אקרי צדק, כיון דאתחבר אמת בהדה אקרי אמונה, וכל טיבו וכל נהורא שריא בה:

פח

המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר (תהלים קמ"ז):
הנה ידוע, כי ההשפעות והברכות אי אפשר להם לבוא לעולם אלא על ידי הצדיק. כי הצדיק יש לו ידים במה לקבלם, דהינו אהבה ויראה, כי הם הידים לקבל בהם כל ההשפעות וכל הברכות. וצריך הצדיק כזה לגנז האהבה והיראה, כדי שלא יקטרגו

המקטרגים עליו, ויגזלו ממנו ההשפעות. וזהו המכסה שמים בעבים, הינו אש ומים. הינו כשהצדיק יכול לכסות שמים, הינו אש ומים, הינו האהבה והיראה שלו. אזי, המכין לארץ מטר, הינו שיכול להמשיך כל הברכות, שהם בחינת מטר: אך כשהצדיק הוא מפרסם גדול, אזי המקטרגים יודעים ומשגיחים עליו היטב, ואינם מניחים לו להוריד השפע. והקדוש ברוך הוא נותן בלב צדיק אחר להחזיק עליו במחלקת כדי לכסותו, ושיוכל להוריד השפע. וזהו 'מחלקת שהוא לשם שמים' (אבות פ"ה) הינו לשם צדיק, שהוא מכנה בשם שמים, מחמת שיש לו אהבה ויראה. הינו לשם שמים, האהבה ויראה. וכדי להכין מטר, שהוא בחינת השפעות וברכות:

פט

ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו (תהלים ח). הנה ידוע, כי כל מה שחסר לאדם הן ברוחני הן בגשמי, החסרון הוא בהשכינה, שהוא בחינת אלקים. וזהו ותחסרהו, בודאי מעט מאלקים, הינו החסרון בודאי מאלקים, הינו בהשכינה. אך כשידע זאת, שהחסרון הוא למעלה ולמטה, בודאי יהיה לו צער גדול ועצבות, ולא יוכל לעבד השם יתברך בשמחה. לכך צריך להשיב לעצמו, מה אני ומה חיי, כי המלך בעצמו מספר לי החסרון שלו, וכי יש כבוד גדול מזה. מתוך כך בא לשמחה גדולה, ונתחדשו המחין שלו. וזהו: וכבוד והדר תעטרהו. הינו על ידי כבוד והדר שיש לו שהמלך בעצמו מספר לו החסרון תעטרהו במחין חדשים:

צ

אנכי אשמח בה' יתמו חטאים מן הארץ (תהלים ק"ד)
הנה ידוע, כי כל החסרונות שבאים לאדם, הן באין מחמת השבירה, שנפלו ניצוצות ונחסרו מהשכינה כידוע. והתקון הוא על ידי שמשמח את עצמו באלקיו, אזי נשלמו כל החסרונות מהשבירה, ונתעלה כל הניצוצות. וזה אנכי אשמח בה', יתמו ונשלמו כל החטאים, הינו החסרונות. כמו שכתוב (מלכים א א): "והייתי אני ובני שלמה חטאים". מן הארץ, הינו ארץ העליונה, בחינת השכינה:

צא

ויהי ידיו אמונה עד בא השמש (שמות י"ז):
כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב. והעקר שצריך להיות לאדם אמונה כל כך, עד שיתפשט בכל האיברים. כמו שמובא בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו

בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדשה. נמצא שצריך לזה אמונה בהידים, להאמין שמחמת שמגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדשה. כי בלא אמונה אינו כלום, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך אמונה". וכשיש לו אמונה כזו, בא מן האמונה אל השכל. וכל מה שמחזיק את עצמו באמונה, בא אל שכל יותר. כי הדבר שהיה צריך מתחלה להאמין, עכשו כשבא אל אמונה יותר גדולה, מבין הדבר הראשון בשכל. וזה שכתוב במשה ויהי ידיו אמונה, שהיה לו אמונה כל כך גדולה, עד שנתפשט בכל האיברים, שאפלו בידיו היה האמונה כל כך גדולה עד בא השמש, הינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחינת חכמה כמובא אצלנו (לעיל בסימן א):

צב

על ידי מה שאדם נע ונד בתוך ביתו. יכול להחיות מתים. כמו שכתוב באלישע כשהחיה את בן השונמית, כתיב בה (מלכים ב ד): "וילך אחת הנה ואחת הנה". ומובא בתקונים (תקון י"ג דף כז:): 'אלמלא כנפי ראה דנשבי על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא', והראה והלב הם בחינות יעקב ויוסף. כי יעקב הוא בחינת אמת, כמו שכתוב (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב". ואמת הוא בחינת תורה (פתיחתא דאיכ"ר סי' ב') כמו שכתוב (מלאכי ב): "תורת אמת". ובהתורה יש חמשה ספרים, כנגד חמשה כנפי ראה (תקון כ"ה). ויוסף הוא בחינת לב, כי יוסף נקרא "צפנת פענח" (מקץ מ"א), וכתיב (תהלים קי"ט): "בלבי צפנתי" וכו'. וכשבוער האש שבלב, הוה אוקיד כל גופא. ועל ידי שהחמשה כנפי ראה נעים ונדים, מנשבי על לבא, ומשככים החמימות שבלב. לכך נאמר ביעקב (בראשית רבה וישב פרשה פ"ד): 'בקש יעקב', הינו הראה, 'לישב בשלוה. קפץ עליו רגזו של יוסף', הינו החמימות שבלב. נמצא שעל ידי מה שאדם, שהוא בחינת תורה, כמו שכתוב (במדבר י"ט): "זאת התורה אדם", נע ונד אפלו בתוך ביתו, יכול לשכך את האש שהוא בחינות דינים, ויכול להחיות מתים שיהיו חיים:

צג

כל העושה משא ומתן באמונה, מקים מצות עשה של "ואהבת", שהיא שרש לכל מצוות עשה. כמו שכתוב בתקונים (תקון כ"א): על פסוק: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", 'מפקודין דעשה': וכיצד מקימין מצות "ואהבת", דאיתא בגמרא (יומא פו): על פסוק "ואהבת" שתראה שיתאהב שם שמים על ידך כיצד? אדם קרא ושנה ושמש תלמידי חכמים ועסקו בנחת עם הבריות, ומשאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרים, אשרי מי

שלמדו תורה וכו'. נמצא שם שמים מתאהב על ידו, ומקים מצות של ואהבת, שהוא שרש כל המצוות (עי' מכילתא פ' בשלח ע"פ והישר בעיניו תעשה והובא ברמב"ן שם): גם במשא ומתן באמונה, בא למדרגה שלמעלה מהזמן. כדאיתא בגמרא (שם) במסקנא ועליו הכתוב אומר: "ישראל אשר בך אתפאר". וישראל הוא במחשבה, כמאמר חז"ל (בראשית רבה פרשה א): 'ישראל עלה במחשבה' ומחשבה הוא למעלה מהזמן. וגם על ידי משא ומתן באמונה יכול להתפלל בשכל צח. כי תפלה היא גם כן למעלה מהזמן, כי הוא דבר העומד ברומו של עולם (ברכות ו:). וגם מחמת שבא לאהבה, מכח זה בא לגדלות המחין, ויכול להתפלל בשכל צח:

צד

זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו (תהלים צ"ח). הענין הוא כך, שכל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל דכתיב (ישעיה מ"ג): "לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", דהינו 'בריאה' 'יצירה' 'עשיה' לא נברא אלא לכבודי. וכבודי הינו ישראל, דכתיב (שמות כ"ה): "ושכנתי בתוכם", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה [עין של"ה (מסכת תענית) דף ס] 'בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקדוש ברוך הוא משרה שכינתו בתוך כל אחד מישראל'. נמצא כל אחד מישראל נקרא לבוש. ולבוש נקרא כבוד, כי 'רבי יוחנן קרי למאנה מכבדותא' (שבת קיג). נמצא כל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל, כדי להשפיע להם רב טוב. וכשאינם יכולים לקבל מחמת עוונותיהם, יש לו צער, שנאמר (ישעיה ס"ג): "בכל צרתם לו צר". אך מחמת בהירות אור החסד, אי אפשר לקבלו כמות שהוא, וצריך לצמצום הקדוש. הינו כשרוצה להשפיע רב טוב, צריך לדבר, יהיה כך, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו". והאותיות הם צמצומים, עד כאן אות א, עד כאן אות ת. אך בעוונותינו הרבים הדבור גם כן בגלות, כמו שכתוב (שם צ"ו): "ספרו בגוים את כבודו", והינו הדבור עם ישראל בגלות. לכך נאמר (ישעיה מ): "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר", והינו כשיגאלו ישראל אז הדבור גם כן כביכול יהיה עם השם יתברך. ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין לז): 'חיב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם', וחיב לתקנו. ומהו התקון, הענין הוא כך. שיראה שיעלה כל הניצוצות שבכל דבר, והניצוצות הם אותיות, נמצא מעלה אותיות. והאותיות נעשים דבורים, ועל ידי הדבור נשפע רב טוב לישראל. אך כיצד יכולין להעלות ניצוצות להשם יתברך, העצה הוא כך. כשיסתכל בדבר מה, תכף, יאמין באמונה שלמה שיש בדבר הזה אותיות וניצוצות. ומן האמונה

הזה נעשה זי"ן, שנאמר (תהלים ל"ג): "וכל מעשיהו באמונה". והעשיה היא ששת ימי החל, והאמונה היא השביעית, ואחר כך יצרף אל האמונה החכמה, כמו שכתוב (דברי הימים א כ"ח): "דע את אלקי אביך". ואלקי אביך, היא בחינת אמונה, כמו 'מעשה אבותיהם בידיהם' (חלין יג:), שאנו מאמינים בו יתברך, שהוא אלקי אבותינו שזהו העקר, ודע, היא החכמה והשכל. וחכמה היא יו"ד, כמו שפרש רש"י (שמות ט"ו): "אז ישיר", 'שר לא נאמר אלא ישיר, י' על שם המחשבה נאמרה'. ומהיוד והזין הנ"ל, נעשה עין, כי ז' פעמים י' בגימטריא ע'. ועוד, העין הוא חכמה, כי חכמי העדה נקראים "עיני העדה" (במדבר ט"ו). וממילא כשיש לו עין כזה, כשמסתכל בדבר מהעולם, בודאי נתעלין הניצוצות. כמו שכתוב (שמות כ"ח): "ועשית ציץ זהב טהור", 'ציץ', מלשון הסתכלות (עיין זוהר ויקהל ריז ע"ב שלח קעה) כשהוא טהור כנ"ל, באמונה ובחכמה, אז, "ופתחת עליו פתוחי חותם", הינו שתפתח על ידי עין כזה הניצוצות החתומים בכל הדברים, ותעלה אותם "קדש לה'". והניצוצות הם אותיות, ומאותיות נעשה דבורים, ועל ידי הדבורים משפיע רב טוב לישראל. וכשמעלה ניצוצות מהדבר, אזי הדבר הזה נעשה אפס, כי הניצוצות הם החיות של הדבר: וזה פרוש של הפסוק, זכר חסדו, זכר, לשון השפעה. הינו כשרוצה להשפיע חסד לישראל, אזי יצרף, ואמונתו לבית ישראל, שהיא החכמה, שנאמר (משלי כ"ד): "בחכמה יבנה בית". בודאי, ראו כל אפסי ארץ, הינו הארציות של הדבר נעשה אפס. ואת, הינו האותיות מא' עד ת', הינו הניצוצות, נעשה ישועות אלקינו. כי מהניצוצות נעשה דבורים, ועל ידי זה משפיע השם יתברך רב טוב לישראל. וזהו: "ישועת אלקינו", כי זה תענוגו:

צה

(לשון רבנו ז"ל)

כשפרנסי הדור ומנהיגי הדור נתגאים, אזי הקדוש ברוך הוא מקים עליהם בני אדם שיחלוקו וידברו עליהם, כדי שלא יזוחו דעתם עליהם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא כ"ב:): 'אין ממנים פרנס על הצבור אלא אם כן קפה של שרצים תלוי מאחריו'. וזה פרוש: סוד שמובא ב"עץ החיים" שער אריך אנפין פרק י"ב. 'אחורים דמ"ה, תסיר מ"ה נשאר פ"ה'. פרוש, על ידי קפה של שרצים שתלוי מאחוריו, על ידי זה מחזיק את עצמו בבחינת מה ואפס ואין. וכשמסיר ממנו מה, שאין מחזיק את עצמו למה, אלא שהוא מתגאה, אזי נשאר פה, הינו שבני אדם פותחים את פיהם ואומרים חזר לאחוריך, ומבזים אותו. (עד כאן לשונו, זכרונו לברכה):

צו

זמם רשע לצדיק וחרק עליו שניו ה' ישחק לו כי ראה כי יבא יומו וכו' (תהלים ל"ז).
הענין הוא כך, דקשה מאין יבוא מחשבה זרה לצדיק שרוצה להתפלל בדבקות גדול, הלא אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא לח:): 'הבא לטהר מסיעין אותו'. אלא הענין הוא כך, כי מעת השבירה נפלו הניצוצות מכל העולמות, ועל ידי תפלות הצדיקים, עולין מעט מעט, מדרגה אחר מדרגה. וכשצדיק עומד להתפלל, ומדבק את עצמו למדה שהוא בה עתה, נופל לו מחשבה זרה מעין אותה מדה. וכשבא למדרגה יותר גדולה, נופל לו המחשבה זרה מעין המדה הזאת שהוא בה עתה. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה, וצריך לידע במה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה. אך לפעמים, הצדיק רוצה להעלותה ואינו יכול. הטעם הוא, כי נופל לו מחשבה זרה ממדרגה עליונה שלא בא עדין למדרגה זו, לכן אי אפשר לו להעלותה, כי יש לו עדין מדרגה תחתונה מזו, הינו מדרגה שהוא בה עתה. אך קשה, למה באה לו מחשבה זרה קדם זמנה. דע, כי יש קבלה בידי, כי כשיש מחלקת על איזה צדיק, נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלקת לצדיק אחר. ומחמת שרוצה להעלותה, אף על פי שאינו מעלה אותה, משבר בכח הרצון כל בעלי המחלקת: וזה פרוש הפסוק: זמם רשע, הינו מחשבה זרה. לצדיק, וחרק עליו שניו, הינו שרוצה להעלותה. וה' ישחק לו, כי ראה כי יבא יומו. הינו שעדין לא בא למדרגת המחשבה זרה זו. אך מאין יבוא לו המחשבה זרה זו. ומפרש, חרב פתחו רשעים, ופרש רש"י: 'חרב לשון מלחמה', הינו שנתעורר מחלקת על איזה צדיק. חרבם, הינו המחשבה זרה של אותה המחלקת. תבוא בלבם, הינו בלב צדיק זה. ועל ידי שרוצה להעלותה, בכח הרצון הזה, וקשתותם תשברנה. כלומר, המחלקת הנ"ל:

צז

אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל (תהלים פ"ג).
הענין הוא כך, דידוע הוא שיש מקום למעלה שנקרא אלדד ומידד, שמשם השפע יורד לעולם. כי השני אותיות א"ל, הם דד, והשני אותיות מ"י הם דד, (כמו שמובא ב"לקוטי תורה" להאר"י, פרשת בהעלותך). והשפע נקראת הא, כמו שכתוב (בראשית מ"ז): "הא לכם זרע". ונשלם השם אלקים משלם. אך לפעמים יש בעוונותינו הרבים הסתלקות השפע, ונעשה מן הא דלת, על שם דלית לה מגרמה כלום. וצריך כל אחד מישראל לזרז את עצמו שיעשה מן הד' ה'. וכיצד עושין מן הד' ה'. הענין הוא כך. דהנה כתיב

(תהלים ס): לי גלעד ולי מנשה אפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי, הפרוש הוא כך. כי קדם בריאת העולם, השם יתברך עדן וקשט את עצמו בתפלתן ובמעשים טובים של צדיקים, שצפה שיהיו צדיקים, שעל ידי מעשים טובים שלהם ימשלו בתפלתם, ויפעלו כל מה שירצו, על דרך: "צדיק מושל יראת אלקים" (שמואל ב כ"ג) (עיין מו"ק טז:): וכל אחד מישראל יכול לבוא למדרגה זו, למשל בתפלתו. אלא שיש שני מניעות, האחת היא קדם התפלה, הינו שעומד להתפלל בגדלות, שהוא מיחס גדול, או מחמת שהוא עמל ויגע בעבודת הבורא ומחמת זה אי אפשר שיהיה ממשלה לתפלתו. רק צריך לשכח כל זאת, ויהיה נדמה לו כאלו היום נברא, והוא יחיד בעולם. וזהו בחינת מנשה, לשון נשיון ושכחה. וזה שכתוב (בראשית מ"א): "כי נשני אלקים את כל בית אבי", זה היחוס. "ואת כל עמלי", שעמל בעבודת הבורא: והמניעה השנית, היא בתוך התפלה. כי מחמת עוונות הראשונים במזיד, או שהרהר במזיד, נופלים לו מחשבות זרות בתפלתו, ומחמת המחשבות זרות גם כן אי אפשר למשל בתפלתו. על כן צריך לשבר המחשבות זרות על ידי מחשבות קדושות של התפלה, ועל ידי זה הזדונות, דהינו המחשבות זרות, נעשין לו כזכיות. וזהו בחינת אפרים כמו שכתוב (שם): "כי הפרני אלקים בארץ עניי". פרוש כי הדבר שהיה בעניות מקדם, דהינו חרב ויבש, ועל ידי המחשבות קדושות נעשין לו כזכיות. וכשמתפלל בשתי בחינות אלו, מנשה ואפרים הנ"ל, ובודאי בא לידי ענוה ושפלות. ומן הענוה נמשך היראה, כמו שכתוב (משלי כ"ב): "עקב ענוה יראת ה'", נמצא מתפלל גם כן ביראה. והיראה נקראת מלכות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות' וכו', נמצא שהתפלה יש לה בחינת מלכות, ויש להתפלה כזו בחינת ממשלה. וזה תענוג של השם יתברך, ונתמלא רצון הבורא. ומה מתחלה שלא היה התענוג הזה, רק שהשם יתברך צפה למרחוק, שיהיו צדיקים שיתפללו באפן זה, ומזה התענוג נברא העולם בעשרה מאמרות. כל שכן עכשו, שבא התענוג הזה, שהשם יתברך מחדש את עולמו בעשרה מאמרות, כמו שכתוב: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". וזה פרוש הפסוק, לי גלעד, לשון גל עד. שנתגלה התענוג שהיה להשם יתברך קדם בריאת העולם, שעדן וקשט בתפלתן של צדיקים, כשיהיה לו השתי בחינות של מנשה ואפרים כנ"ל. מעוז ראשי, הינו שיגביר המחשבות קדושות. יהודה, הינו התפלה, כמו שכתוב (בראשית כ"ט): "הפעם אודה". מחוקקי, ופרש רש"י: 'לשון שררה ומלכות', הינו שיהיה להתפלה ממשלה, ויתגלה התענוג הנ"ל, ויחדש עולמו בעשרה מאמרות כנ"ל: ועשרה מאמרות הנ"ל הם יו"ד, יו"ד וד הנ"ל, נעשה ה. ועשרה מאמרות נמשך מחסד, שנאמר (תהלים פ"ט): "אמרתי", דהינו המאמרות,

'עולם חסד יבנה'. וחסד נקרא אל, שנאמר (שם נ"ב): "חסד אל כל היום": וזהו פרוש הפסוק: אלהים אל דמי לך. הינו, כשאתה רואה שמשם אלהים נעשה אותיות אל דמי, דהינו שנעשה מן הה' ד'. אמר לך אל תחרש ואל תשקט אל, שתראה שתעורר בחינות אל, על ידי התפלה בשתי בחינות הנ"ל, ותעשה על ידי זה מן הד' ה' כנ"ל, ונעשה א"ל בחינת דד, ומ"י בחינת דד. וה' היא השפע, כי ה' בשלשה ציורין שלה גימטריא חלב, עם ב' הכללות, כידוע ליודעי חן (עיין מאורי אור ערך חלב ועיין בע"ח שער הכללים פ' ג:):

צח

הענין מה שנאמר בגמרא כמה פעמים, נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות (ברכות נח שבת לד בבא בתרא עה סנהדרין ק). מה הלשון נתן עיניו בו, ומה נעשה גל של עצמות. אך, הנה האדם אינו רואה עד היכן הפגם מגיע, אם עבר עברה. והצדיק רואה, כי הצדיק יש לו עיני ה', כמו שכתוב (תהלים ל"ד): "עיני ה' אל צדיקים", שהצדיק יש לו עיני ה', "ועיני ה' המה משוטטות בכל הארץ" (זכריה ד דברי הימים ב ט"ז), נמצא הצדיק רואה עד היכן הפגם מגיע. וזהו פרוש הגמרא, נתן עיניו בו, כלומר שיהיה רואה בעיניהם של צדיקים. ונעשה גל של עצמות, גל מלשון התגלות, ועצמות מלשון (ישעיה ל"ג): "עוצם עיניו מראות ברע". דהינו שהוא רואה מה שפגם, שהיה נסתר ממנו מקדם. ואין ענש גדול מזה, כשאדם רואה מה שפגם:

צט

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג).
דהנה האדם צריך להתפלל בדבקות גדול להשם יתברך, אך אם לפעמים יש עת, שאינו יכול להתפלל בדבקות. אל יאמר איני מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכון כראוי ולהתפלל בדבקות, והתפלה אינה מקבלת, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לד:): על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל וכו' אמרו לו וכו' אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקבל ואם לאו יודע וכו'. וזהו על דרך שאמרנו, אם בדבקות, שאזי התפלה שגורה ומרצה בפיו, מקבלת. ואם לאו, חס ושלום, להפך. אף על פי כן אל יאמר האדם כן, אלא יתפלל תמיד. ואם לא יוכל להתפלל בדבקות כראוי. יתפלל בכל כחו. כי בעת שיתפלל בדבקות כראוי, אזי יעלה כל התפלות עם התפלה ההיא שהתפלל כראוי. וזה: ואתחנן אל ה' תמיד, בין בדבקות בין שלא בדבקות. בעת ההוא

לאמר, הינו בעת שאזכה להתפלל בדבקות, שהוא בחינת שגורה תפלתי בפי. והינו בעת ההוא לאמר, שהדברים נאמרים ומרצים בפיו מחמת שמתפלל בדבקות, אז יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל:

ק

הנה הצדיקים אשר בכל דור ודור כלם קדושים ובתוכם ה', ומדוע אנו רואין בחוש הראות, שיש בהם צדיקים אשר מזגם וטבעם טובה מאד, וטובים המה לכל. ויש אשר הוא צדיק אמת, ואין מזגו וטבעו נוחה עם המון עם, ולפעמים נראה ממנו כעס וקפידה. הנה ידוע שכל צדקת הצדיקים הוא לוקח מאור התורה, כי היא המורה דרך, וממנה לקחה צדקתו. והנה הצדיק אשר השיג מאור גדול ממאור התורה, ומעשיו גם כן בשוים לפי השגתו בתורה, אזי צדקתו ותורתו שניהם מתישבים בשובה ונחת, לפיכך דעתו נוחה עם הבריות. והצדיק אשר אור חכמת התורה שהשיג גדלה מאד ממעשיו, אזי התורה מרתחת בו האש הקדושה של התורה, ואי אפשר שתהא דעתו נוחה עם הבריות, ומעורבת עם המון עם כמו הצדיק הנ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ד): 'האי צורבא מרבנן דרתח אוריתא דקא מרתחא בה, לפי שגדלה תורתו מאד כנ"ל:

קא

בקרוב עלי מרעים לאכל את בשרי צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו.
הענין הוא כך, כי "ביה ה' צור עולמים" (ישעיה כ"ו), הינו בראשית ברא, כי בתורה שנקראת 'ראשית ברא עולמים' (בראשית רבה פרשה א'). כי יוד, הוא השכל של התורה, והא, הוא אותיות של התורה, שהוא חמשה חמשי תורה, בחינת חמשת מוצאות הפה. והינו בי"ה ה' צור עולמים, הינו בהתורה שהיא בחינת י"ק כנ"ל, ברא כל העולמים כנ"ל. וכתיב (יחזקאל ל"ד): "אדם אתם", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות סא): 'אתם קרויין אדם, ואין עכו"ם קרויין אדם'. כי יש ע' אנפין נהירין, ויש ע' אנפין חשוכין. כי יש שני כחות, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא עב:) על פסוק: "וזאת התורה אשר שם משה", זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם מות. סם חיים, הוא אנפין נהירין. סם מות, הוא אנפין חשוכין, כמו שכתוב (איכה ג): "במחשכים הושיבני כמתי עולם". ומן אנפין חשוכין, יש לעכו"ם יניקה. וכל עכו"ם יש להם כל המדות רעות, רק כל אמה ואמה כרוך אל מדה אחת יותר מכל המדות. וזה (דברים ל"ג): "הופיע מהר פארן" וכו', שרצה הקדוש ברוך הוא לתן התורה לכל הברואים, וכל אחד ואחד לא

רצה לקבלה, מחמת ששמעו שאותה מדה שהם כרוכים אחריהם אסרה תורה (ספרי פרשה זאת הברכה עין זהר בלק קצג). וכל מי שיש בו מדות רעות, הוא נכנע תחת אותם העכו"ם שהם כרוכים ומקשרים לאותם המדות רעות. וזהו (אבות פרק ג): 'כל הפורק ממנו על תורה נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ', הינו שעבוד בגשמיות, שזהו בחינת על מלכות. וגם דרך ארציות, דהינו המדות רעות של העכו"ם, שזהו בחינת על דרך ארץ. כי על ידי שפרק ממנו על תורה, שהיא בחינת ע' אנפין נהירין, על ידי זה מתגברין עליו בחינת ע' אנפין חשוכין, שהם השעבוד והמדות רעות של העכו"ם, שזהו בחינת על מלכות ועל דרך ארץ כנ"ל. אבל, 'כל המקבל עליו על תורה מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ', הינו מי שלומד בעיון, שמעין ומבין חכמות התורה, שזהו בחינת אנפין נהירין, בחינת (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו", על ידי זה מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ, כי נתבטל ממנו השעבוד והתאוות והמדות רעות שלהם, שהם בחינת אנפין חשוכין, על ידי שקבל עליו על תורה, שהיא בחינת אנפין נהירין כנ"ל. כי כל מה שאדם משיג בשכלו, הוא בחינת אנפין נהירין. ומה שאינו משיג, הוא בחינת אנפין חשוכין. ועל כן כשזוכה לעין בתורה, עד שמשיג חכמות התורה, שאזי הוא בבחינת אנפין נהירין, אז נכנעין המדות והתאוות של העכו"ם, שנאחזין בבחינת אנפין חשוכין כנ"ל. וזהו בחינת (דברים ל"ב): "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל". 'למספר', הוא לשון ספיר ונהיר. בחינת (שמות כ"ד): "לבנת הספיר". הינו אחר אנפין נהירין, שהם בחינת מספר בני ישראל, אחריהם יצב גבולות עמים, שהם בחינת אנפין חשוכין כנ"ל: ובכל אדם ואדם בעצמו יש בחינת אנפין נהירין, שהם בחינת קדשת ישראל עם קדוש, הרחוקים בשרשם מכל המדות והתאוות. ויש בו אחיזת השבעים עכו"ם, שהם בחינת אנפין חשוכין, שהם בחינת התאוות ומדות רעות, שכלם הם מבחינת השבעים עכו"ם, שהם אנפין חשוכין. כמו שכתוב (תהלים ק"ו): "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם", שהינו שמערב במדות רעות שבו, שנמשכין מן הגוים כנ"ל. וכשאדם עובר עברה, חס ושלום, אז העברה והעוון נחקק על עצמותיו, כמו שכתוב (יחזקאל ל"ב): "ותהי עונותם על עצמותם". ואי אפשר לו לצאת מזה, כי אם על ידי התורה, שהיא בחינת אנפין נהירין, שהיא ההפך מכל התאוות והמדות, שהם בחינת אנפין חשוכין שמשם נמשכין כל העברות, חס ושלום. כי צריך האדם להתיגע בתורה ולהמית עצמו עליה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות סג:): על פסוק (במדבר י"ט): "זאת התורה אדם כי ימות באהל", 'אין התורה מתקימת אלא במי שממית עצמו עליה', דהינו עצמיותו, שהם בחינת המדות רעות והתאוות רעות, שמהם כל הפגמים החקוקים על עצמותיו כנ"ל.

כי צריך להתיגע בהתורה עד שיזכה להבין אותה, דהינו שיצא מבחינת אנפין חשוכין, שהם בחינת חשכות והסתרת הידיעה, לבחינת אנפין נהירין, שהם בחינת ידיעת והשגת התורה כנ"ל. ואז נקרא אדם, בחינת זאת התורה אדם. הינו על ידי התורה נקרא אדם, בחינת 'אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם'. כי עקר שם אדם זוכין על ידי התורה, שהיא בחינת אנפין נהירין, שהיא ההפך מכל המדות והתאוות רעות, שעל שם זה נקראים אדם, בחינת 'זאת התורה אדם'. אבל העכו"ם הרחוקים מחכמות התורה, מאנפין נהירין, כי הם בחינת אנפין חשוכין, כי הם משקעים בכל המדות רעות ותאוות רעות, על כן אין קרויים אדם וכנ"ל. כי עקר בחינת אדם, הוא בחינת השכל האמתי שזוכין להשיג, דהינו חכמות התורה הקדושה. כי יש שלש שכליות, דהינו שכל פשוט, שהוא בחינת חכמה, בחינת (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית". וכשלומד ומבין, זה נקרא בינה. ואחר כך כשיודע התורה, זה נקרא דעת כידוע. ושלש שכליות אלו, הם בחינת ידים לתורה, בחינת יד הגדולה ויד החזקה ויד הרמה, שבהם מתקבלת התורה. ואלו השלשה שכליים, הם בחינת שלש פעמים י"ק. כי י"ק הם חכמה ובינה, שהם תרין רעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ד' האזינו ר"צ), שהם כלולים בכל אחד מהשלש שכליות הנ"ל, ושלש פעמים י"ק הוא גימטריא אדם. נמצא שעקר שם אדם, הוא בחינת השכל האמתי, דהינו חכמות התורה, שהוא בחינת אנפין נהירין, בחינת הרחקת ושבירת כל התאוות ומדות רעות כנ"ל: וזהו בקרב עלי מרעים, זה בחינת תרין רעין דלא מתפרשין, שהם בחינת י"ק, שהוא חכמת התורה בחינת אדם. צריך לאכל את בשרי, הינו לאכל ולהמית העצמיות שלי, כי 'אין התורה מתקימת אלא במי שממית עצמו עליה' כנ"ל. ואזי ממילא צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו, כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין, נכשלים ונופלים. כי נתבטלים בחינת האנפין חשוכין, וזוכה לאנפין נהירין, שהוא חכמות התורה, שהוא בחינת י"ה, בחינת תרין רעין דלא מתפרשין, שעל שם זה דיקא נקראין ישראל אדם כנ"ל. ואז כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין, בתאוות ומדות רעות, נכשלים ונופלים, כי זכה לאנפין נהירין כנ"ל:

קב

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי (בראשית מ"א).
הענין הוא, כי 'כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו' (אבות פרק ו). כדי לגלות מלכותו. ועל ידי זה, נכפפין הקלפות תחת השכינה. ובאיזה ענין נתגלה מלכותו, כשמשפיע רב טוב לישראל, אז מודים כל אחד ואחד כי "מלכותו בכל משלה" (תהלים

ק"ג). ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפלות, כי התבות הם כלים לקבל השפע. ועל כן כל אחד יזהר בתפלתו, שיתפלל באפן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין ל"ז): 'חיב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם'. ובאיזה ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): 'כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין'. ויש שני מיני יראה, האחד, יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי שתרצה, ועל יראה כזו אין שכר. ויש יראה, שבאה לאדם מכח אדם עצמו. ויראה זו נקרא: "צדיק מושל יראת אלקים" (שמואל ב כ"ג). וביראה כזו התפלה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה מלכותו. וזהו: אתה תהיה על ביתי. ביתי, הוא יראה כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת לא:): 'חבל על דלית לה דרתא' וכו'. רוצה לומר כשהצדיק מושל ביראת אלקים, על ידי זה, ועל פיך ישק כל עמי, ותרגום אונקלוס: 'ועל מימר פמך', הינו התפלה, יתזן כל עמי, הינו שיתעורר השפע בעולם. וזהו רק הכסא, הינו מעוט המלכות, כי רק הוא מעוט כסא, הוא מלכות. אגדל ממך, הינו מעוט המלכות, שעתה היא במעוט, נתגדל ממך. כי מכח התפלה שהיא ביראה, מוריד שפע בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל:

קג

איתא בגמרא (סנהדרין דף צא:): 'כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבות, שנאמר: "תורה צוה לנו משה מורשה" וכו'. וכיון שראה משה שבני ראובן ובני גד מניאין [לב] בני ישראל מנחלת אבותם, בשביל זה קרא להם "תרבות אנשים חטאים" (במדבר ל"ב), ותרגם אונקלוס: 'תלמידי גבריא חיביא'. הדבר הזה קבלתם מרבניכם, שרבכם גזל מכם הלכות, והלכות הם נחלת אבות כנ"ל. ועתה גם אתם הולכים בדרכי אבותיכם, ורצונכם לגזל מישראל נחלת אבותם. ובפרק קמא דבבא בתרא (דף ח:): "ומצדיקי הרבים ככוכבים" 'אלו מלמדי תינוקות', ועכשו שראה שהם מחיבים רבים, שמניאין לב בני ישראל, מסתמא גם רבם אינם מצדיקי הרבים, אלא מחיבי הרבים. בשביל זה קרא להם "תרבות אנשים [חטאים], ותרגם אונקלוס: 'תלמידי גבריא חיביא':

קד

איתא במדרש (הובא ב"ספר חסידים" סימן קל"ז וב"ראשית חכמה" שער ענוה פרק ח'): 'בשביל שאמר משה לבני גד תרבות אנשים חטאים, נענש שבן בנו עבד לפסל מיכה'. והדבר קשה, מה ענין זה של תרבות אנשים חטאים, לענש שלו שיעבד בן בנו עבודה

זרה. והתרוץ, כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (כתבות קי:): 'כל הדר בחוץ לארץ כאלו אין לו אלוה', ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת צז): 'החושד בכשרים לוקה בגופו'. ומשה היה חושד אותם שבני ראובן ובני גד אינם רוצים בארץ ישראל שום חלק, נמצא שאין להם אלוה. בשביל זה נענש בבן בנו שלא היה לו אלוה, כי הם כשרים היו בדבר, כי רצו לטל חלק בארץ גם כן כמובא:

קה

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (שירת הים שמות ט"ו):

הנה העולם צריכין רחמים גדולים, הן ברוחניות הן בגשמי. וכל אחד מבקש רחמים, ואינו יודע היכן הוא. והרחמים הוא לעיני כל, כמו שכתוב (דברים ל): "לא רחוקה היא ולא בשמים" וכו'. והנה איתא בזהר (נשא דף קל"ז:): 'אית רחמים ואית רחמים, אית רחמים פשוטים (ר"ל רחמים סתם כמ"ש בזוהר שם וכדלקמן) דזעיר אנפין, ואית רחמים גדולים דעתיקא סתימאה', כמו שכתוב (ישעיה נ"ד): "וברחמים גדולים אקבצך". ואנו צריכין רחמים, אך בעוונינו הרבים בדור הזה אין מי שיתפלל כך, שיוכל להמשיך הרחמים, מחמת שאין מי שיכיר גדלת הבורא כל כך, מפני גדל הגלות והדחקות. והקדוש ברוך הוא בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז): 'מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר: "ושמחתים בבית תפלתי", תפלתם לא נאמר אלא תפלתי, מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. ומה מתפלל, יהי רצון וכו'. ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, על ידי תורה. כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצרופים, ובכל מה שהוא מדבק את עצמו, לשם הוא מקשר חלקו. וכשהוא הולך אחר שרירות לבו ותאותו, הוא מקשר חלקו והאותיות והצרופים לסטרא אחרא, חס ושלום, ומתבלבלים האותיות והצרופים, והדעת גם כן מתבלבל, והוא גלות השכינה. וכל מי שאין בו דעת אין בו מדת רחמנות, וכמו שכתוב (קהלת ז): "כעס בחיק כסילים ינוח". לכן 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו', כמו שאמרו רבותינו, זכרונו לברכה (ברכות לג), כי אין בו מדת רחמנות. וכששב בתשובה שלמה, ישובו חלקיו מכלליות העולמות והאותיות והצרופים גם כן למקומן. ואז הדעת שלם, ומתעורר רחמנות. כמו שכתוב (דברים ל): "ושב ה' אלקיך את שבותך" (עין תרגום שם), דהינו החלק מכלליות העולמות אשר שם שבוי, אזי, "ורחמך", כי הדעת שלם. כמו שאמרו חכמינו, זכרונו לברכה (מגלה יב:): על הפסוק: "ובגולה לא הלך", שכל דבר שהוא במקומו דעתו שלם. ועקר התשובה תולה בתורה. והנה בכל דבר שבקדשה יש בו שלשה דברים, 'עבור' 'יניקה' 'מחין'. כי

כל זמן שהדבר בכח נקרא 'עבור', [כי הוא נעלם. וכשבא מכח אל הפעל, נקרא] 'לדה ויניקה'. וכשפשט הדבר לעשות הפעלה הצריכה, אזי נקרא 'מחין'. וכשלומד תורה גם כן צריכין להיות בו שלשה דברים הנ"ל. כי כשיושב ללמד, ונותן מחשבתו ולבו בהתורה, ומתעלם בה, נקרא עבור, כי הוא מתעלם בה כעבר במעי אמו. וכשלומד התורה ומבין בה, נקרא 'לדה ויניקה', כמו שכתוב (משלי ה): "דדיה ירוך בכל עת". ואחר כך כשמבין דבר מתוך דבר ורוצה לחדש בה, נקרא 'מחין'. כדאיתא בגמרא (ירושלמי ראש השנה פרק ראוהו בית דין): על פסוק: "ממרחק תביא לחמה", כי התורה נקרא עניה במקומה ועשירה במקום אחר, שצריך להביא ראיה ממקום אחר. ולכך נקרא חכמה, על דרך (קהלת ז): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". נמצא כשמבין דבר מתוך דבר נקרא מחין, הינו חכמה. וכשלומד באפן זה, אז היא תשובה גמורה. ומקשר האותיות והצרופים שבחלקו מכללות העולמות אל שרשן ואל מקומן, ונעשה בריה חדשה. ואז הדעת שלם, ומתעורר רחמנות:

והנה על דרך משל כשיש שני בעלי רחמים, האחד אינו יכול לרחם רק בדבר מעט, והשני כשהוא מרחם פועל ברחמנות שלו ישועה שלמה. על כן, מי שצריך לרחמים, למה לו להשתמש ברחמנות של ראשון, ולא יהיה רק ישועה מעטת. מוטב שיתפלל הבעל הרחמים הראשון לבעל הרחמים השני, ויפעל ברחמים של הראשון ישועה שלמה. כך השם יתברך ברחמים הפשוטים שלו מתפלל ומרחם על ישראל ברחמים גדולים. וכשלומד תורה כנזכר, נתעורר הרחמנות שהוא הדעת, והתפלה. וזהו עזי, ואין עז אלא תורה (עיין זבחים קטז.). ועל ידי התורה שילמוד כנזכר, נעשה זמרת יה, הינו התפלה והרחמים של השם יתברך, אז ויהי לי לישועה:

גם זאת התורה היא מלשון החברים, ולא נכתבה בבאור היטב. אך אחר כך שמעתי מפיו הקדוש בעצמו ענין תפלת ה' המבאר כאן, והוא.

כי יש אצל השם יתברך רחמים פשוטים ורחמים גדולים (כמו שכתוב בזהר הקדוש כנ"ל). והנה למשל, כשיש בעיר שני עשירים, אחד יש לו עשירות פשוט, והשני הוא עשיר גדול מאד ומפלג בעשירות עצום והון רב מאד מאד אשר אי אפשר להעריך עשירותו. והצרך אדם אחד לישועה גדולה, העולה לסך רב. והוא אינו יכול להתקרב לבקש מבקשו, כי אם להעשיר הקטן במעלה, כי להעשיר הגדול אי אפשר לו לבוא אליו. אבל זה העשיר הקטן, אף על פי שהוא רוצה לעזר לו בכל יכלתו, אף על פי כן לא יוכל לקבל מבקשו ממנו, כי אין ביכלתו למלאת משאלותיו של זה האיש, כי משאלותיו גדולים מיכלתו. על כן עצה היעוצה לזה האיש הצריך ישועה, שיעשה כך.

שילך לזה העשיר הקטן שבקל יכול להתקרב אליו, ולעורר רחמים אליו. שיבוא אליו, ויאמר לו, הנה אני נצרך לישועה גדולה, ואני יודע שאתה חפץ לרחם עלי, אבל אין ביכלתך למלאות משאלותי, על כן מבקשי ממך, כי הלא אתה רוצה לרחם עלי, יהיה זאת הרחמנות שלך עלי, שאתה תלך להעשיר הגדול מאד לבקש רחמים ממנו שימלא משאלותי, כי לעצם עשירותו הגדול, הוא יכול למלאת משאלותי, בכפלי כפלים. רק שאנכי איני יכול לכנס ולבוא לאיש גדול כזה, אבל אתה יכול לבוא אליו. תרחם עלי בזה, לבקש ממנו עבורי שימלא משאלותי, ובזה תושיעני בודאי כל צרכי ישועתי בשלמות. כמו כן הוא ממש כביכול, שאנו מבקשים אצל הרחמים פשוטים, שיעוררו רחמים אצל הרחמים הגדולים, ומשם יקבלו רחמים להושיענו כל צרכינו בשלמות. וזהו בחינות תפלת הקדוש ברוך הוא, שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, 'מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל', הינו שכביכול בחינות הרחמים פשוטים מבקשים ומתפללים ומעוררים הרחמים הגדולים. כי אנו אין בנו כח כי אם לעורר הרחמים פשוטים, שהם בחינות רחמים סתם דזעיר אנפין. אבל אלו הרחמים יש להם גבול, וכפי מדת הרחמים הפשוטים האלו, חס ושלום, אי אפשר להושיע לנו. על כן אנו צריכין לבקש שהרחמים סתם שאנו מעוררין בתפלתנו אצל השם יתברך, שאלו הרחמים בעצמם יתפללו ויעוררו הרחמים הגדולים, שיהיה נמשך עלינו רחמים רבים משם, ועל ידי זה יהיה לנו ישועה בודאי, וזהו בחינת תפלת הקדוש ברוך הוא כנ"ל: והבן היטב, כי הם דברים נפלאים ונוראים מאד: עוד שמעתי, שזהו פרוש הפסוק (במדבר י"ב): "אל נא רפא נא לה". דלכאורה תמוה מאד, כפל תבת נא. אך עתה מבאר היטב, שמשה רבנו, עליו השלום, בקש זאת מהשם יתברך, שהשם יתברך בעצמו כביכול יתפלל ויבקש מעצמו שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכת המקרא הזה. וזהו, אל נא. הינו שמשה רבנו, עליו השלום, התפלל לפניו יתברך ואמר לו: אל, נא, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, רפא נא לה. הינו כנ"ל, שמשה התפלל להשם יתברך ובקש אותו יתברך שהוא בעצמו יתפלל ויבקש רפא נא לה. ועתה מדקדק ומבאר היטב כפל תבת נא:

וכלל הדברים האלה הוא, שעל ידי התורה זוכין לתשובה, דהינו להשיב כל הדברים וכל הצרופים והאותיות שנדחו בעוונותיו למקום שנדחו ונתגרשו ממקומם שעל ידי זה לא היה הדעת מישב כי כל זמן שאינם במקומם אין הדעת מישב וכו' כנ"ל, כי על ידי העוונות נתגרשין ממקומם חלקי האותיות והצרופים שבכל העולמות כפי שרש נשמתו, וזה בחינת גלות השכינה, ועל ידי זה אין הדעת מישב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כנ"ל. וצריך לעשות תשובה, ועקר התשובה הוא על ידי התורה, שהיא

עניה במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר על ידי זה כל האותיות והצרופים שנתרחקו ממקומם, ומשיב כלם למקומם. ואז הדעת מישב, וזוכה לעורר רחמים. כי עקר הרחמים תלוי בדעת, כי 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'. (וכמבאר מזה כמה פעמים במקומות אחרים בדברי רבנו, זכרונו לברכה, עין שם). נמצא על ידי תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים אצלו יתברך. ועקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו יתברך, שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו יתברך צריך להתפלל על זה כנ"ל. דהינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים, על ידי אלו הרחמים ירחם עלינו, ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהיה לנו ישועה בודאי. וזהו עזי, אין עז אלא תורה, שעל ידי זה זוכין לתשובה ולדעת, שעל ידי זה מעוררים רחמים אצלו יתברך, עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו כנ"ל. וזהו וזמרת י"ק, זמרת י"ק דיקא, הינו תפלת ה'. אז, ויהי לי לישועה ודאי. כי על ידי זמרת י"ק, שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, אז בודאי יקבל ישועה שלמה כנ"ל. כי רחמיו הגדולים אינם נפסקים לעולם, וכשהשם יתברך ירחם עלינו באלו הרחמים, בודאי אין שום עוון ופגם שיהיה חוצץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובודאי יהיה לנו ישועה בשלמות. אמן ואמן:

קו

אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' (תהלים מ"א):

איתא 'דאין עניות אלא מן הדעת' (נדרים מא). ועל זה צריך רחמנות, כי אין רחמנות גדולה מזה. ועניות זה בכללות ובפרטות, בכללות על איש שאין לו שכל בעבודת הבורא, וצריך הבעל שכל להשכילו. ובפרטות על האיש עצמו, כי יש זמן שאין לו שכל, והוא נקרא קטנות המחין, וצריך לחזק את עצמו לבוא לגדלות המחין. וכשבא לגדלות המחין, נמתקין כל הדינין וממשיך עליו חסדים ורחמים. וזה מאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'גדולה דעה שנתנה בין שני אותיות', שנאמר: "כי אל דעות ה'". פרוש: כשיבוא לגדלות המחין, נתעורר עליו רחמים וחסדים משני אותיות. 'אל', הוא חסד, על דרך (תהלים נ"ב): "חסד אל כל היום". 'וה'', הוא רחמים, על דרך (שם קי"ט): "רחמיך רבים ה'": וזהו פרוש הפסוק אשרי משכיל אל דל, הינו כשהוא בקטנות המחין, ומשכיל עצמו לגדלות המחין, אזי ביום רעה ימלטהו ה', נמתקין כל הדינין. ואם לא יכול בעצמו לבוא לגדלות המחין, עצה לזה, שישכיל אחרים, ועל ידי זה נתעורר גם אצלו:

קז

כי תצא למלחמה על איביך וכו' ושבית שביו (דברים כ"א):
פרוש, כי תצא למלחמה על איביך, שהוא היצר הרע. ונתנו ה' אלקיך בידיך, כלומר היצר הרע יתן, כמו ימסר, 'את ה' אלקיך בידיך', על דרך "צדיק מושל ביראת אלקים" (שמואל ב כ"ג) (עיין מו"ק טז:) נותנת התורה עצה על זה, ושבית שביו, כלומר עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, הינו בגדלות, בזה תתגבר עליו, הינו שתאמר לו איך אני מושל כשיש לי גאוה, ואין הקדוש ברוך הוא שורה עמי, ודי למבין.

קח

זבחי אלקים רוח נשברה (תהלים נ"א):
הנה ידוע כי עולה באה על הרהור הלב, כמו שכתוב (יחזקאל כ): "העולה על רוחכם" (מדרש רבה ויקרא פרשה ז). הינו שעולה באה על הרהורי הלב, ששם משכן הרוח. 'ואין השם יתברך מצרף מחשבה למעשה, בר מהרהורי עכו"ם' (קדושין מ). והרהור עכו"ם שיך אצל כל אדם, הינו מה שמתחיל להתפלל בדבקות, או מתבודד את עצמו, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדרגתו, זהו בחינות הרהורי עכו"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קלקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה, נמצא מחזיר פניו מהשם יתברך, כמו שכתוב (ישעיה א): "נזורו אחור", והשם יתברך גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אחור באחור. וצריך להביא על זה עולה. ובחינות עולה הוא כשמשבר את רוחו בקרבו, ומתבייש וחושב בעצמו איך נפלתי ונשלכתי משמים לארץ. שהייתי במקום גבוה כזה, ועכשו, נפלתי והחזרתי פני מהשם יתברך, ונשארתי אחור באחור. ומרחם על עצמו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה, כמו שהיה אצל אדם הראשון, שנבראו דו פרצופין אחור באחור (ברכות סא), ואחר כך ננסר והיה פנים בפנים. והנסירה הוא בחינת שם חת"ך, כמו שכתוב בכונות "פות'ח א'ת יד'ך", סופי תבות חת"ך, הינו שחותך ומנסר את עצמו. והשם חת"ך נעשה על ידי שמשבר את לבו, כי כשמשבר את לבו בודאי מאנח ומוציא רוח ומכניס רוח, והוא תרין רוחין. ושני פעמים רו"ח, גימטריא חת"ך, וזהו בחינות נסירה, ובא אל בחינות פנים בפנים, וזהו בחינות עולה: וזהו זבחי אלהים, הינו בחינות עולה, הוא רוח נשברה כנ"ל.
(מסימן ע"ג כי תעבר עד כאן, הוא לשון החברים. גם יש בהם כמה דברים קטנים שנאמרו קדם ארץ ישראל, ועל פי הרב הלשון אינו מתקן כלל, עד שבכמה מקומות קשה לעמד על המכון. ובכל מקום שמצאה ידי לתקן תקנתי קצת, והשאר הנחתי כמו שהוא, כי

הלשון איך שהוא, יוצא מהם על כל פנים דברי מוסר הרבה, והקדמות נפלאות, ועצות נוראות להתקרב אליו יתברך).

קט

יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה וכו' (קהלת ח). פרוש, 'הבל', הינו הבל פה היוצא מהגרון, מגנוחי דקגנח, כל אחד לפי ערכו, "צדיקים ילכו ופושעים יכשלו". יש רשע כל ימיו, ומתאנח ונה על העבר. ויש, חס ושלום, צדיק מעקרו, ותוהא על הראשונות, ונה ומתאנח גם כן. והנה יש שני חבלים, חבל דקדשה, וכנגדו דטמאה. והבחירה חפשית, מי שמקדש עצמו מקשר עצמו בחבל דקדשה, ולהפך, חס ושלום, מי שמטמא עצמו מקשר עצמו בחבל דטמאה. והנה, הנה והאנחה הוא בחינת מיתה בגוף ונפש. בגוף, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות נח:): 'אנחה שוברת גופו של אדם'. ובנפש גם כן, כי ידוע מה שכתוב (תהלים ק"ד): "תוסף רוחם יגועון", כי קדם המיתה נתוסף רוחם, ואזי יגועון. כמו כן הנה והאנחה, אם תדקדק ותעין בה, איך היא נמשכת אל הגרון, היא בבחינת תוסף רוחם, כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו, וכמעט רגע תגוע ותאסף. והנה מי שמתאנח ונה על עברות שבידו, ורוצה לשוב בתשובה. אזי באנחה זו הוא נגוע ונאסף מן הרע שהיה בידו, בבחינת: "תוסף רוחם יגועון", ונדבק אל הקדשה. וכן להפך, חס ושלום, מי שנה ומתאנח על הטוב שבידו, ורוצה לדבק עצמו בטמאה, אזי נגוע ונאסף רוחו דקדשה, ונדבק אל הטמאה. וזהו יש הבל, הינו ההבל פה מהנה והאנחה שהוא נה ומתאנח. יש צדיקים שתוהין על הראשונות, ויוצא הבל מפיהם מהאנחה, ומגיע אליהם כמעשה הרשעים, כי נדבקין אל הסטרא אחרא והטמאה. ויש רשעים שנוהים ומאנחים, ומההבל שיוצא מפיהם, מגיע אליהם כמעשה הצדיקים, כי נפסקין מהטמאה, ונדבקין אל הקדשה. והכלל כי את זה לעמת זה, וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם, ותכף שהוא נפסק מחבל זה, הוא נדבק בחבל שכנגדו: על כן טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים, ולכסף ולהשתוקק בתקף אנחתו לשוב להשם יתברך. כי על ידי אנחה זאת, נפסק מחבל דטמאה, ונתקשר בחבל דקדשה כנ"ל:

עוד מצאתי מכתב יד החברים מענין זה. ומבאר שם בבאור יותר, מגדל מעלת יקרת האנחה דקדשה. כי מבאר שם שהאנחה שמאנח האדם על עוונותיו, או על מעוט השגתו, הוא יותר טוב מכמה סגופים ותעניות. כי בתענית אינו משבר רק הגוף לבד, אבל באנחה משבר כל הגוף, וגם מחליף את הנפש והחיות שלו מרע לטוב. כי ההבל של האדם,

הוא חבל המקשר הנשמה למקום שרשה, לטוב או להפך, חס ושלום. וכשמתאנח הוא בבחינת: "תוסף רוחם יגועון", ואזי נפסק מהחבל שהיה מקשר מתחלה ונתקשר לחבל אחר כפי האנחה וכו' וכנ"ל:

קי

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך (יהושע א): כי התורה היא רוחניות. ואשר זך ישר פעלו. ושכלו רוחני. יכול לתפס כל התורה כלה. ולא ישכח דבר. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ויכולה התורה להתפשט ולשכן בשכלו. אך מי שהוא מגשם דברי התורה. ועושה ממנה ממשות. אזי יש לה שעור וקצבה. כמה הוא יכול לתפס בשכלו ולא יותר. ואם ירצה להשיג יותר. אזי ידחה מה שכבר נכנס בשכלו. כדרך כל דבר גשמי. אם הוא כבר מלא. אם ימלאנו יותר ידחה מה שהיה בו כבר. ומזה בא השכחה: וזהו: "לא ימוש ספר התורה". 'ימוש' מלשון ממשות. כמו שכתוב (שמות י): "וימש חשך". כלומר הזהר שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה. 'מפיך' כלומר מחמת פיך שיוצא מאתך יהיה לה ממשות וגשמיות. תזהר מזה. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא מציעא פה) שהתענה רב יוסף ארבעים יום שיתקים למודו. אחוו לה לא ימושו מפיך. ושוב התענה וכו' אחוו לה ומפי זרעך וכו'. כלומר שלא ימושו ויגשמו מפיך. ואזי יתקים תלמודו. כי לא יהיה שכחה. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ודוק:

קיא

ראש בני ישראל (שמות ל) ראשי תבות רבי. ולהפך רשעים בחשך ידמו (שמואל א ב) ראשי תבות רבי:

קיב

צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלישים תעשה (בראשית ו). פרש רש"י: צהר, יש אומרים אבן טוב ויש אומרים חלון. הנה ידוע כי "סביב רשעים יתהלכון" (תהלים י"ב). כי הסטרא אחרא מסבבת הקדשה, כי את זה לעמת זה עשה. ובפרט מי שכבר נמשך אחר עברות, חס ושלום, ונמשך אחר הסטרא אחרא, ושם מקומו, חס ושלום, והם מסבבין אותו מכל צד. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה', קשה לו מאד להתפלל ולדבר דבורים לפני ה', כי הן מסבבין אותו מכל צד, לכל אחד לפי ענינו כנ"ל. ומחמת שאי אפשר לו להוציא דבור לפני אלקים בדחילו

ורחימו וחיות כראוי, לכן כל הדבורים והתפלות שהוא מדבר לא יוכלו לבקע המחצות והמסכים המבדילים לעלות למעלה, ונשארים למטה תחת המסכים. עד אשר יזכה וישוב באמת, וידבר דבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעמקא דלבא בהתעוררות גדול, אזי מבקע הדבור המאיר את כל המחצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו כל הדבורים שהיו מנחים למטה עד הנה. אך איך יזכה לזה, העקר שהכל תלוי בו הוא אמת, לילך בדרך אמת לפי מדרגתו, כי 'חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת' (שבת נה יומא סט), והוא יסוד הכל, כי אמת הוא ראש תוך סוף. וכיון שהוא במדרגת אמת, אזי כביכול נתלבש בו אור השם יתברך בעצמו, אשר חותמו אמת, ואז נאמר עליו: "ה' אורי וישעי" (תהלים קלט). וכיון שה' אור לו, יוכל למצא פתחים הרבה לצאת מהחשך והגלות שהוא סגור שם. כי באמת יש שם פתחים הרבה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא לח: מנחות כט:): 'הבא לטמא פותחין לו, יש לו פתחים הרבה' (עיין שבת ק"ד תד"ה אית). וכיון שנמצא שם פתחים, היה יכלת לצאת. רק הכסיל בחשך הולך (קהלת ב), ולא יראה הפתחים לצאת, והוא אסור וקשור שם, ולא יתנו לו לצאת. עד אשר יזכה לדבר דבורי אמת לפני ה', אזי הדבורים מאירים, וה' אור לו כנ"ל. ואזי: "פתח דבריך יאיר מבין פתיים" (תהלים קי"ט). כי הדבורים המאירים, הינו דבורי אמת כנ"ל, הם מראין לו הפתח. והינו דסים 'מבין פתיים', כי הפתיים הנתונין בחשך, ולא יראו לצאת, יבינו ויראו הפתח לצאת מהחשך, כמו שכתוב (ישעיה מ"ט): "לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו". אך צריך שיהיה האמת, אמת גמור ברור וצלול בלי שום דפי. והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דבור אחד של אמת לפני ה' כראוי. ויש בזה כמה מדרגות, ומי שזוכה לבחינות אמת האמתי, אזי ה' אור לו, ואזי הוא מאיר בעצמו, כי נתלבש בו אור ה'. אך מי שעדין לא הגיע למדרגה עליונה של אמת, ועל כל זה הוא במדרגה של אמת, אף כי אינו מאיר בעצמו, מאחר שלא הגיע לאמת הנכון, על כל זה האמת הועיל שיוכל אחר להאיר בו. וגם בזה מדרגות וענינים, יבינם המשכיל בעצמו. והנה ידוע שיש שלשה עולמות עולם המלאכים והגלגלים והגשמי, והשם יתברך מחיה ומקים כלם ברצונו. ומי שזוכה לאמת, וה' אור לו כביכול, הוא מקים העולם, ונותן שפע לכל השלשה עולמות. והינו דכתיב צהר תעשה לתבה, כלומר שתדבר דבורי אמת המאירים. ועל זה פרש רש"י יש אומרים אבן טוב וכו' ויש אומרים חלון, זהו שאמרנו כי יש שתי מדרגות, מי שהוא במדרגת אמת האמתי, הוא מאיר בעצמו. וזה יש אומרים אמרי אמת, שהם אבן טוב שמאיר מעצמו. ויש אומרים שהם אמרי אמת, אך לא במדרגה הנ"ל והם חלון, כי יוכל אחר להאיר בו כמו בחלון. כי

זה החלוק שבין אבן טוב לחלון, כי האבן טוב מאיר מעצמו, והחלון אין מאיר מעצמו, רק שדבר אחר כגון השמש וכיוצא בה יוכל להאיר בו. והינו ואל אמה, כי הדבור נקרא אמה, אמה, ראשי תבות אש מים שהדבור כלול מהם. וההי' הוא חמשת מוצאות הפה. והינו ואל אמה, שתדבר דבורים אשר תכלנה מלמעלה, מלשון (תהלים פ"ד): "כלתה נפשי", שיהיה נכספין להם למעלה שיהיו דבורי אמת המאירים. ואזי ופתח התבה בצדה תשים, 'וצדה', היא מלשון (בראשית כ"ה): "ציד בפיו", והינו היצר הרע והסטרא אחרא. וזה, שתזכה לעשות פתח בהסטרא אחרא והחשך המסבבין מכל צד. כלומר שאתה צריך לזהר לעשות פתח מכון ממש בצדה, כלומר כנגד הסטרא אחרא שנקראת צדה. כי כמו התגברות הצדה והסטרא אחרא, כן לפי זה מכון ממש אתה צריך לעשות פתח התבה, הינו דבורי אמת כנ"ל, והבן היטב: ועקר הכונה, שכאשר הוא משקע בתכלית התגברות החשך והקלפה, והוא כלוא ומסגר בתוך החשך אפלה, המסבבת ומקפת אותו מכל צדי צדדים בכמה סבובים רחמנא לצלן, ואין לו שום פתח ותקנה ותחבולה לצאת מתוך החשך. אזי עקר עצתו שימשיך עצמו להאמת, ויביט על האמת לאמתו, ויבקש רק האמת האמתי. וכנגד זה אין שום חשך וסבוב שיחשיך לו, כי האמת הוא השם יתברך בעצמו, והוא בחינת "ה' אורי". וכיון שה' אור לו, אין שום חשך שיחשיך אותו. ובודאי יזכה לראות הפתחים לצאת מהחשך, בבחינות "פתח דבריך יאיר מבין פתיים" כנ"ל. והבן היטב: והעקר, שבתפלתו ותחנתו ובקשתו, אף על פי שאי אפשר לו לדבר שום דבור בתפלה ותחנונים, מגדל החשך והבלבול המסבב אותו מאד מאד מכל צד, אף על פי כן, על כל פנים יראה לדבר הדבור באמת, באיזה מדרגה נמוכה שהוא. כגון למשל, שיאמר: "ה' הושיעה", באמת. אף על פי שאינו יכול לדבר בהתלהבות והתעוררות כראוי, אף על פי כן יאמר הדבור באמת, כפי מה שהוא. ועל ידי הדבור האמת, יזכה לראות הפתחים שבתוך החשך, ועל ידי זה יזכה לצאת מחשך לאור, ולהתפלל כראוי, וכנ"ל. (ועין לעיל כל זה בהתורה תהמת יכסימו בסימן ט'):

גם בזה שיזכה לבקע פתח לצאת, יזכה גם אחרים עמו, לעורר לתשובה רשעים אחרים, להוציאם מהחשך והגלות שהם אסורים שם. וזהו גם כן בחינת ופתח התבה בצדה תשים, שתעשה פתח באותם שהם מן הצד, כלומר שהם מצד אחר, ולא מצד הקדשה, רק מסטרא אחרא. והוא יעשה פתח, לעורר לבם להשיבם לצאת מהחשך. ואזי תחתים שניים ושלישים, הינו השלשה עולמות כנ"ל, תעשה. כי אתה תקימם באמת כנ"ל:

ויש בכלל דברים הנ"ל, ענינים גבוהים בענין התפלה, לכל אחד לפי מדרגתו. ובענין זה נכלל ענין כוכבים ומזלות, איך נעשים בבחינת התפלה, והוא נותן שפע לכל דבר. וענין

מה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה י'): 'אין לך כל עשב שאין לו כוכב' וכו', כי הוא משפיע לכל בדבוריו האמתיים. וענין נוסחאות התפלה, כי יש י"ב שערים כידוע, וצריך להעלות תפלתו לשער השבט שלו, כי אם יגיע לשער שבט אחר לא יוכל לעלות. וזהו (במדבר כ"ד): "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל". 'וקם', 'אין עמידה אלא תפלה' (ברכות ו:). והינו שבט מישראל, שצריך להעלות תפלתו לשער שבטו, והינו 'דרך כוכב מיעקב' כנ"ל. ובזה נעשה זווג למעלה, ודרך הוא בחינות זווג, מלשון (בראשית ו): "כי השחית כל בשר את דרכו". והינו שנצטער אבא בנימין כל ימיו על תפלתו שתהא סמוכה למטתו (ברכות ה:), כי "איש למטה אבותיו תשלחו", שצריך לשלח התפלה למטה אבותיו, הינו לשבט שלו כנ"ל. והינו 'שתהא סמוכה למטתי', למטה שלו. 'ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום', כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא כה:): 'הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין'. ובכל דבר, טוב הממצע כידוע, כי 'טוב תורה עם דרך ארץ' (אבות פרק ב) (הינו חכמה ועשירות). והינו בין צפון לדרום, שתהא ממצע בין שניהם, התפלה, שהוא בחינת מטתו כנ"ל. (הינו בין חכמה ועשר, שהן בחינת צפון ודרום כנ"ל, 'הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפין'). וזהו ופתח התבה בצדה תשים, שתתפלל דבורי אמת, שיעלו למקומם לשער שבט שלו. והינו בצדה תשים, שתשים הפתח התבה, הינו דבורי אמת של התפלה, בצדה, בצד שלה, בשער שבטו המגיע לו, והענין עמק. (עין כל זה בסימן ט' הנ"ל):

שיך לעיל, למה שכתוב שם כי באמת יש שם פתחים הרבה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'הבא לטמא פותחין לו, יש לו פתחים הרבה'. וכיון שנמצא שם פתחים (הינו הפתחים שנפל על ידם), היה יכלת לצאת, רק הכסיל בחשך הולך וכו' עין שם. ואז כששמעתי מפיו הקדוש כל הענין הנ"ל, דברתי עמו, זכרונו לברכה, שלכאורה קשה על זה, כי הלא רבותינו, זכרונם לברכה, אמרו שם (במנחות כ"ט:): "מפני מה נברא העולם הזה בה"י, מפני שדומה לאכסדרה (פרש רש"י שפתוח מתחתיו), שכל הרוצה לצאת יצא (פרש רש"י שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא). ומאי טעמא תליא כרעה, דאי הדר בתשובה מעילי לה (ופרש רש"י מעלין לה, בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו). וליעילו בהך, לא מסתיעי מלתא וכו' (ופרש רש"י וליעילו בהך, פתח התחתון דנפק בה. לא מסתיעא מלתא, דהבא לטהר בעי סיועא מפני יצר הרע, הלכך עבדי לה סיועא פתח יתרה). נמצא מבאר כאן, שאי אפשר לצאת מהטמאה ולשוב בתשובה על ידי הפתח שנפל דרך שם, כמבאר היטב בגמרא ופרש רש"י הנ"ל. ולכאורה זה סותר למה שכתוב למעלה, שיכולין לצאת מהטמאה, על ידי הפתחים שיש בהטמאה בעצמה

כנ"ל. ואמר: יפה הקשית. והשיב כלאחר יד, שיש בזה דברים בגו. כי אם יזכה לראות הפתחים שיש שם, הוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת חברו. כי הירידה והנפילה של זה, הוא בחינת עליה של זה, והבן. הינו, לפעמים מה שנחשב נפילה וירידה אצל חברו שהוא במדרגה גבוהה יותר, נחשב אצלו בחינת עליה, לגבי מדרגתו השפלה. על כן, אף על פי שאי אפשר לעלות דרך הפתחים שנפל הוא בעצמו דרך שם, רק דרך פתח הגבוה יותר כמבאר בגמרא הנ"ל, אף על פי כן אם היה זוכה לראות הפתחים שיש בהטמאה בעצמה, היה יכול לעלות משם, דרך הפתחים של חברו הגבוה ממנו שנפל על ידם. כי הירידה והנפילה של חברו, נחשב אצלו עליה כנ"ל. אבל אי אפשר לזכות לראות הפתחים שיש שם, ולעלות משם על ידם, כי אם על ידי האמת, על ידי שירגיל עצמו לדבר בתפלתו הדבור באמת כפי מה שהוא. אף על פי שהחשך והמניעות והבלבולים מסבבין ומקיפין אותו מכל צד ומצדי צדדים, ומבלבלין אותו מאד מאד עד שאינו יכול להתפלל כלל, אף על פי כן על כל פנים יראה לדבר הדבור באמת באיזה מדרגה שהוא כנ"ל, וכן יראה להמשיך את עצמו תמיד אל האמת לאמתו וכנ"ל. ועל ידי זה יזכה שיאיר לו השם יתברך בעצמו, ויראה הפתחים שיש שם, ויזכה לצאת מחשך לאור גדול וכנ"ל. עין שם היטב היטב: ואמר לי אז, שעל ידי עצה זאת יכולין להיות איש כשר באמת כל ימי חייו. כי תמיד איך שהוא יכולין להחיות את עצמו ולהחזיק את עצמו על ידי זה, על ידי האמת שהוא אור השם יתברך בעצמו, אשר "גם כל חשך לא יחשיך ממנו" (ב). כי אין שום טמאה וסטרא אחרא בעולם, שלא יהיה שם פתחים לצאת משם. רק שאין רואין אותן, מחמת גודל החשכות שיש שם. אבל על ידי האמת, מאיר לו השם יתברך בעצמו, ויזכה לראות ולמצא פתח תקוה גם בעמק נפילתו, לצאת מאפלה לאורה, ולהתקרב אליו יתברך באמת תמיד. אמן ואמן:

קיג

ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו (אבות פרק ג). כי שמעתי בשם הבעל שם טוב: כי קדם כל גזר דין שבעולם, חס ושלום, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא. ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין, חס ושלום, שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין, חס ושלום. והענין, כי בודאי אם ישאל לו בפרוש על עצמו, בודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן. אך מטעין אותו, ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין. וכענין שמצינו בדוד המלך, עליו השלום, בבוא אליו נתן הנביא וכו', וספר לו מעשה האורח (שמואל ב י"ב) ענה ואמר: חי ה' וכו', ואת הכבשה וכו', אזי

נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו. וזהו ונפרעין מן האדם מדעתו, כלומר ששואלין דעתו. ואף על פי כן הוא שלא מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו: והענין הוא עמק מאד, איך שואלין כל אדם. כי בכל הדבורים וספורים שאדם שומע, ימצא שם דברים גבוהים ורמים, וצריך לזהר בזה מאד, לבלי לגמר הדין עד שישנה וישלש, כי הוא סכנת נפשות. והדברים עתיקים, כי יש בזה בענין ספורי דברים ענינים גבוהים: וזה (ברכות ה:): 'חביבין עליך יסורין אמר לו לא הן וכו', הב לי ידך, יהב לה ידא ואוקמה'. כלומר אם אין אתה חפץ בהם, הב לי ידך על זה, שאין אתה רוצה בהם באמת. אזי יהב לה ידא, ואוקמה:

קיד

המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר וכו' (תהלים קמ"ז). כי טוב מאד מעלת הצדיקים הגנוזים, שהן יכולין לקבל שפע ורב טובה להמשיך להעולם, ואינם שואלים עליהם, ואינם מקטרגים עליהם, מחמת שהם גנוזים ואינם מפרסמים. אך אפלו מי שהוא מפרסם, כשיש עליו מחלקת הוא תעלת לזה. כי המחלקת מכסה עליו, ועל ידי זה יכול להמשיך שפע להעולם, ולא ימחו ויקטרגו עליו. וזה המכסה שמים בעבים, שמים הוא בחינת הצדיק, על שם אש ומים, הינו אהבה ויראה, ועל שם זה נקרא הצדיק שמים. וזה המכסה שמים בעבים, מלשון עביות וגשמיות, שמכסה את הצדיק בעביות וקשיות, שמקשין וחולקין עליו. ועל ידי כסוי המחלקת והקשיות האלו, המכין לארץ מטר, כי על ידי זה יוכל להמשיך שפע בלי קטרוג כנ"ל: וזה (תהלים ל"ז): צופה רשע לצדיק וכו', שהרשע שחולק על הצדיק הוא רק צופה, הינו צפוי וכסוי על הצדיק, כדי שיוכל להמשיך שפע כנ"ל. אך ומבקש להמיתו, שהרשע מבקש לעקר ולהמית, חס ושלום, את הצדיק, ה' לא יעזבנו בידו: (זה הענין מבאר לעיל בסימן פ"ח בשנוי לשון קצת. ועין עוד מזה לקמן סימן ר"ח):

קטו

ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים. כי מי שהוא הולך בגשמיות כל ימיו, ואחר כך נתלהב ורוצה לילך בדרכי השם יתברך, אזי מדת הדין מקטרג עליו, ואינו מניח אותו לילך בדרכי השם יתברך, ומזמין לו מניעה. והשם יתברך חפץ חסד הוא (א). ומסתיר את עצמו כביכול בהמניעה הזאת (עין למטה). ומי שהוא בר דעת, הוא מסתכל בהמניעה, ומוצא שם הבורא ברוך הוא, כמו דאיתא בירושלמי (תענית

פ"א): 'אם יאמר לך אדם היכן אלקיך תאמר לו בכרך גדול שבארם', שנאמר: "אלי קרא משעיר". ומי שאינו בר דעת, כשרואה המניעה חוזר תכף לאחוריו. ומניעה הוא בחינת ענן וערפל, כי ענן וערפל הינו חשך, חשך הוא לשון מניעה, כמו שכתוב (בראשית כ"ב): "ולא חשכת". וזה פרוש הפסוק, ויעמד העם מרחק, כי כשרואין הערפל, הינו המניעה כנ"ל, עומדין מרחק. ומשה, שהוא בחינת דעת כל ישראל, נגש אל הערפל, אשר שם האלקים. הינו אל המניעה, שבה בעצמה נסתר השם יתברך:

עוד שמענו בזה מפיו הקדוש, שהוסיף לבאר הענין הנ"ל, מה שהשם יתברך בעצמו מסתיר את עצמו בתוך המניעה כנ"ל. ואמר: כי השם יתברך אוהב משפט (ישעי' סא, תהלים לז) וגם הוא אוהב ישראל. אך אהבתו שהוא אוהב את ישראל, היא גדולה יותר מהאהבה שהוא אוהב את המשפט (עיין זוהר אמור צט). ועל כן כשהמדת הדין מקטרג על מי שאינו ראוי להתקרב להשם יתברך, לבלי להניחו לכנס לדרך החיים, להתקרב לצדיק האמת ולדרך האמת. והשם יתברך הוא אוהב משפט, על כן הוא יתברך מכרח כביכול להסכים להזמין לו מניעות למונעו מדרך החיים, כפי הראוי לו לפי מעשיו הרעים, על פי הדין והמשפט. כי הוא יתברך אינו יכול לדחות את הדין, כי הוא יתברך אוהב משפט כנ"ל. אך מאחר שבאמת הוא יתברך אוהב ישראל, ואותה האהבה של ישראל היא גדולה יותר מהאהבה של המשפט כנ"ל, מה עושה השם יתברך, כי הוא מכרח כביכול להסכים על המניעות למנעו מן האמת, מחמת הדין והמשפט שעליו, כי הוא אוהב משפט כנ"ל. אבל אף על פי כן באמת לאמתו רצונו וחפצו יתברך, שאף על פי כן יתקרב האדם אליו יתברך, כי הוא אוהב ישראל יותר מהמשפט כנ"ל. על כן, השם יתברך נותן רשות להזמין לו מניעות, אבל הוא יתברך בעצמו מסתיר את עצמו כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת, יכול למצא את השם יתברך בתוך המניעות בעצמן. כי באמת אין שום מניעה בעולם כלל, כי בתקף המניעות בעצמן נסתר השם יתברך, ועל ידי המניעות בעצמן דיקא יכולין להתקרב להשם יתברך, כי שם נסתר הוא יתברך כנ"ל. וזהו ומשה נגש אל הערפל, שהוא המניעה, כי שם האלקים כנ"ל:

קטז

הנותן צדקה נצול מעברות. כי 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים' (שבת קנא:), 'וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו' (ברכות לג). וכיון שמרחמין עליו, בהכרח נותנין לו דעת. ואזי נצול מלבוא לידי עברה, כי 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות' (סוטה ג), אבל כשיש לו דעה נצול מעברות. אמן כן יהי רצון:

קיז

הענין שקשה לישן במוצאי שבת. כי במוצאי שבת מתחיל התגלות אליהו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ערובין מ"ג:): 'שאין אליהו בא בשבת ולא בערב שבת. ובמוצאי שבת יוכל לבוא', ועל כן מאז מתחיל התגלות אליהו. ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עדיות פרק ח): 'אין אליהו בא אלא לרחק המקרבין בזרוע, ולקרב המרחקין בזרוע'. והינו לרחק השקר ולקרב האמת. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה בזהר (תשא דף קפ"ח): 'דשאל האי מינא כתיב: "שפת אמת תכון" וכו', והשיב לו רבי אלעזר: כוננת לא כתיב אלא תכון, כי האמת עתיד להתקים, דהינו כשיבוא אליהו ומשיח עין שם. וכאשר יבוא אליהו ובימיו יושע יהודה וישראל (ירמיה כג) אזי יקים: "שפת אמת תכון". 'וירחק המקרבין בזרוע' עד עכשו שהוא בשקר, 'ויקרב המרחקין בזרוע', שהם בחינת אמת. וזה 'לרחק המקרבין ולקרב המרחקין', הינו לרחק השקר ולקרב האמת, כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קד): 'שקר מקרבין מלה ואמת מרחקין מלה', והבן. והנה אליהו יבוא לרחק השקר, שהוא מבחינת הנחש, הנקרא ארור (בראשית ג), והנחש הביא מיתה לעולם, והשנה הוא אחד משש במיתה (ברכות נז:). וכיון שבמוצאי שבת מתחיל התגלות אליהו, נדחה השקר שהוא הנחש, לכן קשה לישן. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין מט:): 'עשרה קבין שנה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים'. ועבד הוא בחינת (בראשית ט): "כנען עבד עבדים", והוא בחינת ארור (שם), בחינת הנחש. וכיון שבמוצאי שבת הוא בחינת התגלות אליהו, ונדחה בחינת הנחש, שהוא בחינת כנען עבד עבדים, נדחה השנה שירדה לעבדים. ועל כן אליהו בגימטריא בן, הפך בחינת עבד: ועוד, כי אם אין דעת - הבדלה מנין (ירושלמי ברכות פרק ה'). נמצא שבמוצאי שבת שיש הבדלה, הוא בבחינת דעת, כי אם אין דעת וכו'. ועל כן קשה לישן, כי השנה הוא הסתלקות הדעת:

קיח

כשלומד איזה דבר, טוב לפרש הדבר בלשון אשכנז שמבין, [והוא טובה להעולם]. והענין, כי כל צדיק הדור הוא בחינת משה שהוא בחינת משיח, כמו שכתוב (בראשית מ"ט): "עד כי יבא שילה", הינו משיח. ושילה בגימטריא משה (זוהר בראשית דף כה: כז:). ועל כן קראו התנאים אחד לחברו משה, כמו שכתוב (שבת קא:): 'משה שפיר קאמרת'. וכשמחדש דבר בתורה, אלו הדברים של החדוש הם בבחינת משה משיח, כמו שכתוב בזהר (וישב דף קצ"ב:): "ורוח אלקים", דא רוחא דמשיח, "מרחפת על

פני המים" הינו התורה. וזהו שאמרנו, כי החדושי תורה שמחדש, הם בעצמם בבחינת משיח, כי שם רוחו מרחפת. והינו "רוח פיו" (תהלים ל"ג). 'רוח ממללא' (תרגום נפש חיה בראשית ב). ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (עיין סנהדרין צח וברש"י שם, ועיין זוהר ויקהל רי"ב). כי משיח סבל מרעין עבור כל ישראל, כמו שכתוב (ישעיה נ"ג): "והוא מחלל מפשעינו". בכן כל צדיק הדור הוא גם כן סובל יסורין בשביל כלל ישראל, להקל מעליהם, כי הוא בבחינת משיח כנ"ל. וכתוב בזהר (תצא ר"פ): "והוא מחלל מפשעינו" - 'דאתעבד חל בגיניהו'. וזהו דסבל מרעין. והינו מה שאמרנו, שצריכין לפרש הדבר בלשון שמבין, כי על ידי זה נעשה בבחינת חל. כי כשמפרש בלשונו, הוא דרך חל לערך גדל קדשת הדברים במקומם, כפי מה שיצאו מפי הצדיק בגבהי מרומים. ועל ידי זה הוא מחלל, דאתעבד חל. ובבחינה זו, סבל מרעין לכפר על ישראל, אך כל זה הוא מפשעינו דיקא, כי מחמת פשעינו, אין אנו משיגין הדברים רק בדרך חל כנ"ל, והוא סבל מרעין. אך לגבי אנשים הרמים אינם צריכים לזה, כי הם משיגים הדברים כמות שהם, כמו שיצא מהצדיק:

קיט

הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר: יכולה היא שתרחם (שבת יב). כי כשאדם צריך לרחמים, השם יתברך שולח לו רחמנות, שהוא ירחם על אחר, ועל ידי זה מרחמין עליו. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:): 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו', וכמו שכתוב (דברים י"ג): "ונתן לך רחמים ורחמיך. ומדת הרחמנות תלוי בדעת, מי שיש לו דעה יש לו רחמנות. כי כעס שהיא הפך הרחמנות, הוא מחמת כסילות, כמו שכתוב (קהלת ז): "כעס בחיק כסילים ינוח". ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו', כי אם אין בו דעה אין בו רחמנות, כי כעס בחיק כסילים ינוח. על כן אסור לרחם עליו, כי 'כל המרחם מרחמין עליו' כנ"ל, אבל אם אין בו רחמנות אסור לרחם עליו. נמצא זה החולה שצריך לרחמים, צריך שיהיה לו רחמים על אחרים, וזה תלוי בדעת כנ"ל. ושבת היא בחינות דעת, כי כל ימות החל כתיב (במדבר י"א): "שטו העם ולקטו" - בשטותא, כמו שכתוב בזהר (בשלח דף ס"ג), אבל בשבת נמשך הדעת לכל אחד. וזה שאומרין המבקרים להחולה, יכולה היא שתרחם, הינו שהשבת שהוא בחינות דעת, יכולה שתרחם, לשון נוכח, הינו שתרחם אתה, שיהיה לך רחמים על אחרים, על ידי הדעת שיש לך מבחינות שבת. וכיון שיהיה לך רחמים בודאי ירחמו עליך מן השמים, כי כל המרחם וכו' כנ"ל.

קכ

הענין מה שצריכין לנסע להצדיק, ולא די בספרי מוסר. מפרש בתורה (שמות י"ז): "ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע", כי אף שאמר לו לכתב בספר, אף על פי כן לא הסתפק בזה, וצוה לו, ושים באזני יהושע, שידבר עמו פה אל פה. כי העקר מה ששומעין מפה הצדיק, וכמו שאמרו במדרש (דברים פרשה ג) על פסוק: "שמע ישראל היום אתה עובר את הירדן" וכו', וזה לשונו, מה ראה לומר להם כאן שמע ישראל, רבנין אמרי למה הדבר דומה, למלך שקדש מטרונה בשני מרגליות, אבדה אחת מהן. אמר לה המלך אבדת אחת, שמרי את השניה. כך קדש הקדוש ברוך הוא את ישראל בנעשה ונשמע, אבדו את נעשה שעשו את העגל, אמר להן משה אבדתן נעשה שמרו נשמע, הוי שמע ישראל. עד כאן לשון המדרש. ועל כן כשלומד מתוך הספר שהוא בחינת עשיה, שהוא בחינת נעשה, אין בזה כח כל כך לעורר אותו, כי ישראל אבדו את הנעשה. אבל כששומע מפה הצדיק, הוא בחינת נשמע, שזה הכתר נשאר להם לישראל כנ"ל:

קכא

אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי לעשות רצונך וכו' (תהלים מ):
כשאדם רואה ולומד בספר, ובכל מקום שהוא רואה ולומד, מוצא את עצמו, הינו שלוקח לעצמו מוסר, ורואה פחיתותו ושפלותו, בכל מקום באיזה ספר שהוא בא ומעין שם, זה סימן שחפץ לעשות רצונו יתברך. וזה, אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי. זה סימן לעשות רצונך אלקי חפצתי כנ"ל:

קכב

וגם נצח ישראל לא ישקר (שמואל א ט"ו). כי זה ידוע, שמדת הנצחון אינה סובלת האמת, כי אף אם יראה לעינים דבר אמת, ידחה אותו מחמת הנצחון, וזה מברר מאד. אך לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא, כי הקדוש ברוך הוא אף בהנצחון הוא אמת, ואינו משקר, חס ושלום. וזהו: "וגם נצח ישראל לא ישקר".

קכג

העקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר קטן ודבר גדול. ולבלי לנטות, חס ושלום, מדבריו ימין ושמאל,

כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ספרי פרשת שופטים): 'אפלו אומר לך על ימין שמאל' וכו'. ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאלו אין לו שום שכל, בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור. וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלמות, ואינו מקשר להצדיק. וישראל בעת קבלת התורה היו להם חכמות גדולות כי אז היו עובדי עבודה זרה שבימיהם, שהיה טעותם על פי חכמות וחקירות גדולות כידוע. ולולי שהיו ישראל משליכין מעצמן החכמות, לא היו מקבלים התורה. כי היו יכולים לכפר בכל, חס ושלום, ולא היה מועיל להם כל מה שעשה משה רבנו עמהם. ואפלו כל האותות והמופתים הנוראים שעשה לעיניהם, לא היה מועיל להם, כי גם עתה נמצאים אפיקורסים הכופרים על ידי שטות וטעות חכמתם. אך ישראל עם קדוש ראו האמת, והשליכו החכמות, והאמינו בה' ובמשה עבדו, ועל ידי זה קבלו התורה. והינו שתרגם אונקלוס (דברים ל"ב): "עם נבל ולא חכם", 'עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו'. כי עקר קבלת התורה היה על ידי ולא חכימו, הינו על ידי שהשליכו מאתם כל החכמות כנ"ל: וזה נבל ראשי תבות לב נתיבות, שהוא כלליות התורה והיא החכמה האמתית, אשר אצלה כל החכמות בטלים. והינו נבל, שהיא בחינת התורה, הנקראת נובלות החכמה העליונה (בראשית רבה פרשה יז). (ובוא וראה שעתה מבאר ומישב התרגום הזה, שהוא פליאה גדולה, וכל העולם תמהים עליו, מה ענין תבת נבל, לתרגמו על קבלת התורה. אך עתה מה נמלצו לחך דברי התרגום האלו) (ועיין שוח"ט תהלים קיט בתמימות קבלו ישראל את התורה וכו' ע"ש): והעקר העבודה, להיות תם וישר ירא אלקים וסר מרע, בלי שום חכמות. ושלמה המלך, עליו השלום, אחר שכתוב בו (מלכים א ה): "ויחכם מכל האדם", אמר (משלי ל): "כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי". וכן אמר אסף (תהלים ע"ג): "ואני בער לא אדע בהמות הייתי עמך". וכן כתיב (משלי כ"א): 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'":

קכד

שיר מזמור למנצח, 'זמרו למי שמנצחין אותו ושמח' (פסחים קיט). כי כשמדבר לפני הקדוש ברוך הוא ומפרש שיחתו בטענות ובקשות, רוצה לנצח את הקדוש ברוך הוא כביכול, והשם יתברך יש לו תענוג מזה. על כן שולח לו דבורים שיוכל לנצח אותו כביכול, כדי לקבל התענוג. כי בלא זה בודאי לא היה אפשר לבשר ודם לנצח את הקדוש ברוך הוא, אך השם יתברך עצמו שולח ומזמין לו דבורים וטענות לנצח אותו כנ"ל:

קכה

ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכו', ולמדו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קיז:): 'מכאן, שחיב לאכל שלש סעדות בשבת, כי תלתא "היום" כתיבי'. נמצא שעל כל סעדה משלש סעדות כתיב היום, לרמז שלא לאכל בסעדה של שבת רק בשביל היום. כי לפעמים אוכלים בשביל שרעב מאתמול, ולפעמים בשביל שלא יהא רבינו עובדיה מברטנורא למחר, אך בכל סעדה משלש סעדות של שבת, לא יאכל כי אם בשביל היום, הינו סעדה זו לא בשביל קדם ולא בשביל אחר כך: [זה הענין לא שמעתי מפיו הקדוש בעצמו, רק מפי אחר שאמר משמו, וכתבתיו כמו ששמעתי. אחר כך נזדמן שדברתי עמו, זכרונו לברכה, מענין זה, ופקפק בעצמו על זה ואמר: הלא אכילת שבת יקרה מאד מאד, וכמבאר בכל דברי רבותינו, זכרונם לברכה, שבשבת צריכין דוקא לאכל ולשתות ולהרבות במעדנים. והבנתי שאין כונתו במאמר זה הנ"ל, למעט באכילת שבת, חס ושלום. ותכן כונתו במאמר זה לא באר לי כלל, כי לא זכיתי לדבר עמו עוד ממאמר זה. רק אחר כך שמענו מפיו הקדוש, זכרונו לברכה, כמה וכמה תורות על ענין מעלת קדשת אכילת שבת שיקרה מאד, ואמר בפרוש שצריכין בשבת להרבות במאכל ובמשתה כפשוטו, כי אכילת שבת היא כלה אלקות כלה קדש וכו'. עין בהתורה שאלו את רבי יוסי בן קסמא בסימן נ"ז, ולקמן (בסימן רע"ז) מה שכתוב שם שעקר כבוד שבת הוא האכילה עין שם ועוד בכמה מקומות (ועיין בס' נגיד ומצוה להאריז"ל וכן במשנת חסידים שכתב להדיא שאע"פ שיאכל בשבת יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא נבלע באיברים:

קכו

בזהר בכמה מקומות ששבחו החבריא את רבי שמעון בן יוחאי איתא וי לדרא כד תסתלק פוק עין ותשכח (עיין ח"א דף פ"ג וצ"ב ובח"ב כ"ג ס"ה פ"ו פ"ז פ"ט). והוא בחינת (שמות ל"א): "שבת וינפש", 'כיון ששבת וי אבדה נפש' (ביצה טז). הינו שמחמת גדל התענוג של הנפש יתרה שבא בשבת, על כן מתחילים תכף להתגעגע ולהצטער על אבדת הנפש במוצאי שבת. כן החבריא, מחמת גדל התענוגים והשעשועים שקבלו מרבם רבי שמעון בן יוחאי, על כן תכף ומיד התחילו להתגעגע, ועלה על לבם צער ההסתלקות שיהיה להם.

בכל מקום ששבחו החבריא את רבי שמעון בן יוחאי על שגלה להם סוד נפלא תמצא שאחר כך אמר להם עוד חדושי תורה:

קכז

הבגדים הם בסוד החשמ"ל, שהוא שמירה. ועל כן הבגדים יהיו שלמים תמיד ולא קרועים כי הוא קלקול השמירה: הבגדים בעצמן תובעין את האדם אם לא נזהר בשמירתן לכבדן כראוי ולהחזיקן בנקיות: (גדל אזהרה זאת לשמר את הבגדים מכתמים עין לעיל בסימן כ"ט):

קכח

איתא בגמרא (יומא סט:): לעניין היצר הרע דעברה, דהינו של תאות המשגל, כחלינהו לעינה ושבקוהו. נמצא שאף על פי שסמו את עיני היצר הרע של נאוף, אף על פי כן נשאר. וזה בחינת מה שנמצא לפעמים באנשים הכשרים קצת, שמחמת שנוגע יראת השם בלבו, הוא משפיל עיניו ואינו מסתכל בנשים, ואף על פי כן הוא גונב את העין כלאחר יד, ומסתכל מן הצד. והוא בחינת כחלינהו לעינה דיצרא, שמסמא עיני היצר הרע שרוצה להסתכל, והוא מסמא עיניו על ידי שמונע עצמו מלהסתכל, ואף על פי כן נשאר היצר הרע כי מסתכל מן הצד כלאחר יד:

קכט

ארץ אכלת יושביה (במדבר י"ג). כשמקרב להצדיק, אף שאינו מקבל ממנו כלל, הוא גם כן טוב מאד. והאמונה לבדה שמאמין בהצדיק, מועיל לעבודת השם יתברך. כי טבע האכילה שהמזון נתהפך לנזון, כגון כשהחי אוכלת צומח כגון עשבים, נתהפכין העשבים לחי, כשנכנסין בתוך מעיה. וכן מחי למדבר, כשהמדבר אוכל החי, נתהפך החי למדבר. ולכל מקום שנכנס לשם המזון שנתחלק להאיברים, נתהפך למהות האיבר ממש שנכנס לשם. כגון החלק מהמזון הנכנס להמח נתהפך למח, והנכנס ללב נתהפך ללב, וכן לשאר האיברים. וזהו: ארץ אכלת יושביה כי ארץ הוא בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה". וזהו אכלת יושביה, כי כשנכנס לארץ, שהיא בחינת אמונה, נאכל אצלה, הינו שנתהפך למהותה. הינו כשדבוק להצדיק ומאמין בו, שהוא בחינת ארץ, נאכל להצדיק ונתהפך למהות הצדיק ממש: וכן ארץ ישראל בעצמה, יש לה גם כן הכח הזה. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות קיא): 'כל היושב בארץ ישראל שרוי בלא עוון' שנאמר: "העם היושב בה נשוא עון", כי היא 'ארץ אוכלת יושביה', שהיושב שם נאכל אצלה, ונתהפך למהותה הקדוש. ועל כן אפלו 'המהלך ארבע אמות בארץ ישראל, מבטח לו שהוא בן עולם הבא' כמו

שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה שם: וזהו גם כן ענין המבאר במקום אחר (לעיל בסימן ק"א) על פסוק: "בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי". שכלל הענין שם, כשאני רוצה שיקרבו תרין רעין דלא מתפרשין, אני צריך לאכל את בשרי, הינו להכניע החמר. וזהו: 'לאכל את בשרי', 'לאכל' דיקא. שצריך שהנפש תאכל הבשר, שתתהפך למהותה. וזהו (שיר השירים ה): "אכלו רעים", הינו תרין רעין דלא מתפרשין, שהם המחין הקדושים, שצריכים שהמח והדעת הקדוש יאכל את הגוף, דהינו שהגוף יתהפך למהות הנשמה הקדושה, שהוא המח והדעת (כמבאר במקום אחר). שזהו בחינת אכילה, שהמזון נתהפך לנזון כנ"ל. וזהו: "שכן ארץ ורעה אמונה", הינו שאתה תהיה רועה ומזין את האמונה, הינו שתהיה נאכל להאמונה כנ"ל, בחינת המזון שנתהפך לנזון: אך אף על פי כן העקר תלוי ברצון, אם רצונו חזק מאד להתקרב להשם יתברך ולעבד אותו, רק שקשה לו לשבר תאוות גופו, אז על ידי התקרבות ואמונת הצדיקים, הוא בחינת אכילה, ונאכל להצדיק, הינו שנתהפך למהותו כנ"ל. אך אם אין רצונו כלל לעבד את השם, לא יועיל לו שום התקרבות לצדיקים, והוא בחינת מזון שאינו נתהפך לנזון. כגון אם אוכל אכילה שאין הטבע סובלת אותו, אזי אינו מתעכל ואינו מתהפך לנזון, רק הגוף מקיא אותו. כן הוא בחינה זו ממש, כי אינו נאכל כלל להצדיק, אף שמקרב אצלו. כי הצדיק אינו יכול לסבלו, ומקיא אותו. והוא בחינת הכתוב בארץ ישראל (ויקרא י"ח): "כאשר קאה את הגוי", דהינו שאינה יכולה לסבלו להיות נאכל אצלה שיתהפך למהותה, רק היא מקיאה אותו. ה' יצילנו:

קל

כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סכה נב). על ידי ענוה נצול מנאוף, וזוכה לשמירת הברית. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ד:): 'כל המתגאה - לסוף נכשל באשת איש', שנאמר: "ואשת איש נפש יקרה תצוד". וזה פרוש הסמיכות (במדבר י"ב): "והאיש משה ענו מאד" וכו', לפסוק: "ותדבר אהרן ומרים במשה". כי הם דברו על אודות האשה הכושית אשר לקח, כי 'כושית על שם יפיה נקראת' (ספרי ומובא בפרש"י שם), והם אמרו שלקחה לשם יפי (עיין חזקוני). ועל כן דברו על הפרישות, כי הם לא רצו להאמין שאפשר להיות פרוש. ועל זה השיבה התורה וסמכה תכף, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם", כי על ידי שהיה 'ענו מכל האדם', היה אפשר לו להיות פרוש לגמרי, ולא היה לו יחודא תתאה כלל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין יט:): 'תקפו של יוסף ענותנותו של בעז, תקפו של בעז ענותנותו של פלטי בן ליש'. כי

הוא תלוי בענוה, כי על ידי ענוה נצול מפגם הברית. וזה שכתוב: כל הגדול מחברו, שיש לו גדלות. יצרו גדול ממנו, שמתגבר עליו היצר הרע בתאות נאוף, כי זה עקר היצר הרע, כמובא בזהר (ויקרא דף טו:): 'עקרא דיצרא בישא לגלאה עריין':

קלא

צריך להתירא ולפחד מן הכבוד, כי כבוד הוא סכנה גדולה, סכנות נפשות. כי הוא דן את כל הדינים, כמו שכתוב (תהלים כ"ד): "מלך הכבוד", כי כבוד הוא בחינת מלכות הדן את הכל. ואזי הכל חוקרים ושואלין "מי הוא זה מלך הכבוד", אם הוא ראוי לזה. וזה שכתוב (שמות כ"ט): "ונקדש בכבודי", 'אל תקרי בכבודי אלא במכבדי' (זבחים קטו:), כי על ידי הכבוד יוכל לגרם לו מיתה, חס ושלום, ואזי הוא נשקל במאזנים, אם, חס ושלום, יפגם בהכבוד כחוט השערה שלא יקבלו כמו שצריך, אזי, חס ושלום, כף חובה מכרעת. וזה: נקרא "מאזני צדק" (ויקרא י"ט) כי 'צדק מלכותא קדישא' (עיין תיקונים מאמר פתח אליהו) שהוא בחינת כבוד, מלך הכבוד כנ"ל. והינו מאזני צדק, כי אז נשקל במאזנים:

קלב

יש צדיק שהוא מפרסם גדול במדינה אחת, ובמדינה הסמוכה אינו חשוב כלל, ושוב במדינה אחרת הוא מפרסם. הוא ענין הכתוב בזהר (תצא ר"פ): מעין דנפק מאתר חד, ואזלי מתחות לארעא עד שנובע ויוצא ברחוק במקום אחר, ואף במקום שהולך תחות ארעא, הוא משקה שרשי אילנא:

קלג

וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. כי השמש בעצמה מאירה במקומה בשוה בתחלת היום ובאמצע היום, רק המניעה הוא מחמת הארץ המפסקת בין בני אדם ובין השמש. על כן אין האור מתפשט כל כך בתחלת היום רק מקצת מקצת עד שנתפשט על הארץ. כן הצדיק הוא בעצמו מאיר תמיד, רק המניעה מחמת המקבלים. והמניעה הוא מחמת הארץ המפסקת, הינו העולם הזה. כי בני אדם משקעים בעולם הזה, ועל כן אינם יכולים לקבל אור הצדיק: והוא ענין שאמרו בגמרא (ערובין כא) על פסוק: "מגלה עפה כד עיפת לה וכו', כד קלפת לה" וכו', נמצא כל העולם כלו כזרת אחת משלשת אלפים ומאתים מתורה. נמצא שהתורה גדולה ורחבה מאד, רק שהזרת הקטן,

שהוא העולם, עומד בפני מאור העינים, ומונע מלראות אור הגדול של התורה, אף שכל העולם הזה הוא רק זרת קטן, נגד התורה שהיא גדולה מאד ורחבה מני ים (איוב י"א). ולכאורה קשה, איך יוכל דבר קטן כזה להפסיק ולחצץ בפני דבר גדול כזה, שגדול כמה אלפים פעמים כמותו. כי כל העולם הזה כלו קטן מאד כנגד התורה, שגדולה כנגדו אלפים פעמים. אך הוא כמשל המובא, כמו מטבע קטנה אם תחזיק אותה נגד עיניך, ימנע מלראות הר גדול, אף על פי שההר גדול אלפים פעמים כמו המטבע הקטנה. אך מחמת שהמטבע עומדת נגד עיניו, על כן חוצצת בפני ראית העינים, עד שאינו רואה הדבר הגדול ממנו כמה פעמים. כן כשמגיע ובא אל העולם הזה, נשאר שקוע שם בהבלי עולם, ונדמה לו שאין טוב מזה. והעולם הזה הקטן והמעט, מונע אותו מלראות אור גדול ומפלג של התורה, שהוא גדול כמה אלפים פעמים כנגדו כנ"ל. והוא ממש משל השמש, שהארץ מפסקת מלראות אור גדול של השמש, אף שהשמש גדול כמה פעמים כמו הארץ, והוא כמשל הנ"ל כמובא. וזהו: "וארח צדיקים כאור נגה", 'כאור נגה' ממש. כמו השמש שמאירה תמיד, רק שהמניעה מחמת הארץ המפסקת כנ"ל, אף שהארץ קטנה נגד השמש וכמשל הנ"ל. כן הצדיקים מאירים תמיד, רק שהארץ הינו העולם הזה מפסיק מלראות אור הגדול שלהם. ואף שאורם גדול מאד, והעולם הזה כלו בכלל הוא קטן ופחות מאד נגד אורם הגדול, עם כל זה הוא מפסיק ומונע מלראות אורם, כמשל המטבע הנ"ל. וכל זה מחמת שהעולם עומד בפני עיניו וחוצץ בפניו, עד שאינו יכול לראות אור התורה והצדיקים הגדול ממנו אלפים פעמים. אבל אם יסלק המפסיק הקטן מנגד עיניו, דהינו שיטה עיניו מן העולם, ולא יסתכל על העולם, רק ירים ראשו ויגביה עיניו ויסתכל למעלה מן העולם המפסיק וחוצץ, אזי יזכה לראות אור הגדול והמפלג של התורה והצדיקים. כי באמת אורם גדול אלפים ורבבות פעמים מכל העולם הזה והבליו כנ"ל, רק שהעולם הזה עומד לפני עיניו, ואינו מניח אותו כלל להטות עיניו להסתכל למעלה על אור התורה והצדיקים, כמשל המטבע הקטנה הנ"ל ממש, העומדת בפני העינים ומפסקת מלראות הר גדול וכו' כנ"ל. אבל בקל יוכל לסלק המטבע מנגד עיניו, ותכף יראה ההר הגדול ממנו. כמו כן ממש לענין העולם והתורה, שבהעברה בעלמא, יכול להעביר העולם מנגד עיניו, ואז יזכה לראות אור הגדול של התורה והצדיקים, שמאירין בכל העולמות כלם באור גדול מאד. והבן מאד. וכן שמעתי בשם הבעל שם טוב, שאמר אוי ואבוי, כי העולם מלא מאורות וסודות נפלאים ונוראים, והיד הקטנה עומדת בפני העינים, ומעכבת מלראות אורות גדולים:

קלד

עבודה גדולה לומר תורה אפלו ליחיד, כל שכן לרבים. כי צריך לזהר מאד, שלא יאמר דבר שאינו ראוי לשכל המקבל. כי הוא בחינת נאוף, שמשליך טפי השכל באתר דלא אצטריך. ונקרא לבטלה, כי אינו מוליד אצלו כלום. ולפעמים נקרא נאוף ממש, שמוליד ומוציא פסול ופגום, הינו שהמקבל עושה על ידי זה דבר שאינו צריך לו לפי מדרגתו. ועל כן על ידי שאומר תורה, יוכל, חס ושלום, להתגבר עליו היצר בתאות נאוף. ועל כן צריך לזהר מאד כשאומר תורה ברבים, שדבוריו יתחלקו שלא ישמע כל אחד כי אם מה שצריך לו, לא יותר. ואף שאומר בפני רבים לכלם בשוה, עם כל זה לא יכנס בלב כל אחד ואחד כי אם הנוגע לו, וצריך לו. וכמו שכתוב בזהר (יתרו דף סח): "וישמע יתרו" והלא כלא עלמא שמעו אלא יתרו שמע וכו' עין שם. וזהו 'זכאה מאן דמלל על אדנא דשמע' (זהר תצוה דף קפו:). וזה שאמרו (סכה נב): כל הגדול מחברו, הינו שהוא גדול, ועל ידי זה אומר תורה, אזי יצרו גדול ממנו כנ"ל, כי יוכל להתגבר עליו היצר הרע בתאות נאוף כנ"ל, וצריך להשמר ולפלס דבוריו כנ"ל:

קלה

כי אקח מועד אני מישרים אשפט. סגלה להנצל מגדלות, לכבד את הימים טובים, ולקבל יום טוב בשמחה ובהרחבת הלב כפי יכלתו. כי משה רבנו, עליו השלום, על ידי שזכה לארבעים ותשעה שערי בינה, זכה להיות "ענו מאד מכל האדם" (במדבר י"ב). ויום טוב מחין דאמא, שהיא בינה. ועל כן כשמקבל את היום טוב, שהיא בינה, זוכה לענוה. כי יום טוב בגימטריא סג עם הי' אותיות כמובא בכונות, שהוא הפך גס רוח (עין תקונים מן זו"ח). כי יום טוב מבטל הגדלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן כשמקרב להצדיק נתבטל הגדלות, כי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאו", הינו על ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות. ועקר כח קדשת יום טוב הוא תלוי בצדיקים, כמו שכתוב (ויקרא כ"ג): "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ראש השנה כד): 'אל תקרי אתם אלא אתם'. נמצא שהימים טובים תלויים בצדיקים, ועל כן כשמקבל ומכבד את הימים טובים, ומקבל אור הגדול של יום טוב, שהוא בחינת צדיק כנ"ל, נתבטל הגדלות שלו, כי הקטנות בטל לגבי גדלות. ועל כן 'חיב אדם להקביל פני רבו ברגל', כי עקר כח יום טוב תלוי בצדיקים: ובזה מישב שפיר מה שהקשו בגמרא (סכה דף כז:): על רבי אלעזר שאמר משבח אני את העצלנים ברגל

שנאמר: "ושמחת בחגך", והאמר רבי יצחק חיב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר: "מדוע את הולכת" וכו' עין שם היטב. כי אף שהוא ברחוק מאה פרסה מרבו ביום טוב, ולא אזל ואתי ביומה, על כל זה הוא מחיב להקביל פני רבו ברגל, הינו שיכיר פני רבו ברגל, הינו שיכבד את היום טוב, ויקבל אור הגדול של יום טוב, שהוא בחינת פני רבו וכו', כי עקר קדשת היום טוב תלוי בצדיקים כנ"ל. וכשמקבל את היום טוב הוא מקבל פני רבו ממש, ועל ידי זה נתבטל הגדלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לגבי גדלות כנ"ל: וזה פרוש כי אקח מועד, כשאקבל את הימים טובים. אני מישרים אשפט, הינו שאזכה לענוה, שהוא בחינת 'מישרים אשפט', כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (חלין פט): מאי דכתיב: "האמנם אלם" וכו' מה יעשה וכו', יכול אף בדברי תורה תלמוד לומר "צדק תדברון", יכול אפלו אם הגיס דעתו תלמוד לומר 'מישרים תשפטו בני אדם'. וזה: "כי אקח מועד אני מישרים אשפט", על ידי שאקבל את המועדים, על ידי זה אזכה לענוה, שהוא בחינת 'מישרים אשפט' כנ"ל: וזהו גם כן ענין המבאר במקום אחר על פסוק: "ארץ אכלת יושביה" (לעיל בסימן קכט) כי הקטנות בטל לגבי גדלות, ונאכל ונתהפך למהות הצדיק:

עוד שמענו בענין זה, אם הוא מקשר להצדיק יוכל להרגיש קדשת יום טוב, כי הצדיק הוא בחינת קדשת יום טוב כנ"ל. והסימן על זה אם הוא מקשר להצדיק, הוא אם יש לו שפלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לפני גדלות כנ"ל. ועקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלמה, כמו שכתוב (בראשית מ"ד): "ונפשו קשורה בנפשו", ותרגומו: 'חביבא לה כנפשה', וכמו שכתוב (שמואל א י"ח): "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד". ואהבתו את הצדיק יהיה יותר מאהבת נשים, כמו שכתוב (שמואל ב א): "נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים". אזי על ידי ההתקשרות להצדיק, יכול לקבל קדשת יום טוב כנ"ל, כי עקר יום טוב תלוי בצדיקים. כי עקר בחינת יום טוב הוא, להעלות בחינת מלכות דקדשה מבין הקלפות, לבטל מלכות ארבע מלכיות דסטרא אחרא. כי מלכות נקראת ד"לת, בגין דלית לה מגרמה כלום, כי 'אין מלך בלא עם', ונמצא דלית לה מגרמה כלום. והמלכות דקדשה, שהיא בחינות דל"ת, נפלה ונעשה ממנה ארבע מלכיות דקלפה. וביום טוב צריך להעלות המלכות דקדשה מהד' מלכיות דסטרא אחרא, וזהו שכתוב (שם י"א): "ויהי לעת תשובת השנה לעת צאת המלכים", פרוש: יום טוב נקרא תשובת השנה, כי כל הימים טובים הם ימי דין, כמו שכתוב (ראש השנה טז): 'בארבעה פרקים העולם נדון בפסח וכו', וצריך לשוב בתשובה. ועל ידי זה יוצא המלכות מבין הקלפות, ונתבטל ממשלתם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא פו:): 'גדולה

תשובה שמקרבת את הגאלה', שנגאלין על ידי תשובה מהמלכות דקלפות. וזהו "לעת תשובת השנה לעת צאת המלכים", שאז יוצא מלכות דקדשה, שהיא בחינת דל"ת, מבין הקלפות, ונתבטל כח הארבע מלכיות דסטרא אחרא. ועקר לבטל כח מלכות עמלק, כי היא כוללת הארבע מלכיות, כמו שכתוב (במדבר כ"ד): "ראשית גוים עמלק". ועל כן כשהרג שמואל את אגג מלך עמלק, נאמר (שמואל א ט"ו): "וישסף שמואל את אגג". ופרש רש"י: 'חתכו לארבע'. שחתך הארבע מלכיות דסטרא אחרא, לבל יהיה להם כח וממשלה מהמלכות דקדשה, שהיא בחינות דל"ת, כי העלה המלכות דקדשה מהם. וזה נעשה ביום טוב כנ"ל, וזהו "וישסף", וי"ו יוד הוא פעלה, ושרש התבה הוא שס"ף והוא ראשי תבות שבועות סכות פסח, שהם הימים טובים, שאז יוצא המלכות דקדשה. כי הימים טובים הם ימי דין, שהיא בחינת יראה, בחינת מלכות, כמו שכתוב (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות', ועל כן נאמר בעמלק (דברים כ"ה): "ויזנב בך כל הנחשלים וכו' ולא ירא אלקים", כי עקר כחו היה מחמת שלא העלו את המלכות דקדשה, מחמת שלא היה להם יראת אלקים, שהוא בחינת מלכות כנ"ל: ועל כן בכל יום טוב יש ארבע מצוות, בפסח ארבע כוסות, בסכות ארבעה מינים, בשבועות למוד התורה שהוא בארבעה בחינות, אז ראה ויספר"ה הכינ"ה וגם חקר"ה (איוב כ"ח ועין בראשית רבה פרשה כ"ד תשא פרשה מם), כנגד המלכות, שהיא בחינת דל"ת, שיוצאת ביום טוב מבין הקלפות כנ"ל. והתלמידי חכמים הם בחינת מלכות, כמו שאמרו רז"ל (גטין סב): מאן מלכי רבנן, כי הם מעלים את המלכות, על כן עקר קדשת יום טוב נעשה על ידם: וכשמקבלים קדשת יום טוב, יש לו ענוה ושפלות כנ"ל. וזהו (משלי כ"ב): "עקב ענוה יראת ה'", כי יראה הוא בחינת מלכות כנ"ל: ואברהם אבינו טרח גם כן על זה, ורדף ארבעת המלכים, להעלות מהם המלכות, ויצא ממנו יצחק וישמעאל יעקב ועשו, כנגד ארבעה בנים אחד חכם וכו':

(מן עוד שמענו עד כאן, כל זה מבאר היטב לעיל בהתורה מישרא דסכינא בסימן ל עין שם):

ועל ידי זה נפתח רחמה של המקשה לילד כמובא ב"עץ חיים" (שער ל"ה פרק ג). 'כשם שיש צירים ודלתות לבית כך יש צירים ודלתות לאשה' (בכורות מה), ומהשתי דלתין נעשה צורת ם' סתומה, ששם נוצר הולד וכו'. עין שם. וצריך לחתך הם' לשני דלתין, כדי שיצא הולד, וזהו: "וישסף" חתכו לארבע שחתך המ"ם לשני דלתין. והבן: (באור ענין זה של המקשה לילד, יתבאר במקום אחר):

קלו

אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו (אבות פרק ב). זהו מה שאמרו רז"ל (שם פרק א) 'הוי דן את כל אדם לכף זכות'. כי כשיש מחלקת על אדם צריך לחקר למצא זכות בחברו, במה שחולק עליו כדי לדונו לכף זכות. כי המחלקת לא ימנע משני פנים, או מחמת שחבירו גדול ממנו במעלה, ועל כן חולק עליו על שלא הגיע למדרגתו. ואזי צריך להשתדל שיגיע הוא גם כן למדרגת חברו, בכדי שיהיו שניהם שוים, ואזי לא יהיה מחלקת. או לפעמים להפך שהוא גדול מחברו, והמחלקת מחמת שחברו מתקנא בו, על שלא הגיע למדרגתו. ועל כן צריך לדונו לכף זכות, ובזה הוא מעלה חברו לכף זכות, ואז הם במקום אחד הינו במדרגה אחת, ואזי בודאי לא יהיה מחלקת. כי מחלקת הוא רק מחמת שהם משנים זה מזה, או שחברו גדול ממנו או שהוא גדול מחברו כנ"ל. אבל אם יהיו שניהם במקום אחד במדרגה אחת, בודאי לא יהיה מחלקת, כי בדבר אחד אין שיך מחלקת. וזהו: 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו', הינו שתשתדל שתהיה עמו במקום אחד, במדרגה אחת, מאחד משני פנים הנ"ל. ואזי בודאי לא יהיה מחלקת, כי בדבר אחד אין שיך מחלקת: ובזה שמעלה את חברו לכף זכות, יוכל להיות שחברו יחזר בו ולא יהיה שוב מחלקת, או שיהיה לו מפלה. כי יוכל להיות שגחלים אתה חותה על ראשו (משלי כה) בזה שאתה מעלהו לכף זכות. וזהו 'הוי דן את כל אדם לכף זכות', 'דן' דיקא, כי הוא בחינת דין ומשפט ממש. כי ידוע שקדם שעולין לאיזה מדרגה, דנין את האדם. ועל כן בזה שאתה דן אותו לכף זכות, ואתה מעלהו למדרגה יותר גבוה, דנין אותו, וכפי שיצא המשפט כן יקום:

קלז

חלקי ה' אמרתי לשמר דבריך (תהלים קי"ט). הינו שהחלק אלקי ממעל שיש לי, אומר לי ומלמד אותי לשמר דבריך:

קלח

לך אמר לבי בקשו פני (שם כ"ז) פרש רש"י: בשליחותך. כי עקר האלקות בלב, כמו שכתוב (שם ע"ג): "צור לבבי" כמבאר אצלנו במקום אחר (לעיל בסימן מ"ט) ומי שהוא "בר לבב" (שם כ"ד), בבחינת (שם ק"ט): "ולבי חלל בקרבי", יוכל לידע עתידות, על ידי מה שהלב אומר לו, שהוא דברי ה' ממש. וזהו "לך אמר לבי בקשו פני", 'לך בשליחותך' כנ"ל. כי מה שהלב אומר, הם דברי ה' ממש כנ"ל, והבן:

קלט

צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (תהלים פ"ה). כי יקרא דשבתא הוא, כי בחל שיש שליטת החיצונים, כשהאדם עושה מצוה, אזי יונקת הקלפה מהרגלין של המצוה, כי כל מצוה היא קומה שלמה. ואזי אין להמצוה ההיא בחינת רגלין, לעלות בהם ולילך לפני הקדוש ברוך הוא. כי הקלפה לקחה הרגלין, [בבחינת (משלי ה): "רגליה יורדות מות"]. וכשבא שבת, ונתבטל שליטת החיצונים, אזי עולים הרגלין מהמצוה, שהיו בתוך החיצונים בחל שינקו מהם, ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא. וזהו (ישעיה נ"ח): "אם תשיב משבת רגלך", שעל ידי שבת תשיב ותחזר הרגלין להוציאם מבין החיצונים. ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא משתעשע בה, אף אם נעשית על ידי קטן שבקטנים, ובלי כונה ושלמות הראוי להמצוה, עם כל זה יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול כשבנו מתחיל להלך, אף שאינו הולך כראוי, עם כל זה משתעשע מאד ממנו, כך הקדוש ברוך הוא משתעשע מאד מכל אחד מישראל כשעושה מצוה. והנה ההולך במדבר במקום שאין דרך, אינו יכול לעשות דרך כבושה על ידי פעמי רגליו, כי אם כשילך הרבה. והמצוות נקראים צדק, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך צדק". וזהו צדק לפניו יהלך, כשהמצוה הולכת לפני הקדוש ברוך הוא, אזי וישם לדרך פעמיו, הקדוש ברוך הוא עושה מפעמי רגליו, דרך, שהוא נאמר על דרך שהוא כבושה לרבים. כי מחמת גדל התענוגים והשעשועים שיש להקדוש ברוך הוא מהמצוה, עושה מפעמי רגליו, דרך כבושה. וזהו "וישם לדרך פעמיו". (עין ענין זה לקמן סימן רע"ז באריכות):

קמ

ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. (איוב ל"ז): כי הצדיק בעצמו אי אפשר להשיגו, כי אין בו שום תפיסה, כי הוא למעלה משכלו. רק על ידי אנשיו המקרבין אליו, יוכל להבין מעלת הצדיק. כי על ידי שרואין אנשיו, שהם אנשי מעשה יראים ושלמים, ובהם יש להם תפיסה והשגה, כי העולם אינם רחוקים עדין מהם כל כך כמו מהצדיק בעצמו, על כן מי שרוצה האמת אפשר לו לידע מעלת הצדיק על ידי אנשיו. וזהו כמו משל החותם, שהכתב החקוק עליו אי אפשר לקרותו, מחמת שהאותיות בהפך. רק על ידי שמכין ומצירין החותם על שעוה, רואים האותיות והציורים החקוקים על החותם, ומבינים כתב החותם. וזהו: וביד כל אדם יחתום הצדיק נקרא כל אדם, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "כי זה כל האדם". וזה לדעת כל אנשי מעשהו, על ידי אנשי מעשה של

הצדיק, תוכל לידע אותו, כמשל החותם כנ"ל. וגם הצדיק הוא בחינת חותם, כמו שכתוב "וצאצאיו חתם באות ברית קדש", 'וצדיק הוא מאן דנטר ברית' (זוהר פ' נח ד' נ"ט:):

קמא

אם יזכה שירגיש באמת כאב חטאיו הינו כשימול את ערלת לבבו. כי כל זמן שלבו ערל ואטום, אי אפשר לו להרגיש באמת, רק כשימול את ערלת לבבו, ויהיה לו חלל בלב, ואזי ירגיש לבבו באמת גדל כאבו, ויצטער ויתחרט באמת. ואזי מגדל החרטה, ירגישו גם כל הלבבות של כל הטפות שנמשכו ממנו, ולכל מקום שנמשכו, ירגישו שם במקום שהם, הן אותם שנמשכו ממנו ונתהוו מהם בניו ממין בני אדם, והן אותם שנמשכו ממנו למקום אחר חס ושלום, וגם שם יש להם לב ושאר איברים. ואזי כשימול את לבבו, וירגיש לבבו גדל כאבו, ויתחיל להצטער ולהתחרט באמת, אזי ירגישו שם כל הלבבות של הטפות, ויתודע להם האמת האיך הם מטלים במקום טנופות בשאול תחתית. כי מתחלה נדמה להם שטוב להם, כי הן מזיקי עלמא. רק אחר כך כשנמול לבבם, על ידי שנמול לבב אביהם, אזי מרגישין היכן הם, ומתחילין לקונן ולהצטער, ונעשה שם רעש גדול ביניהם. וזהו (דברים ל): "ומל ה' את לבבך, ואת לבב זרעך", הינו כשימול ה' את לבבו, ימול גם לבב זרעו. ולהיכן שנמשך הזרע, הן למין בני אדם, אזי מחיבים בניו שירגישו גם כן הרהור תשובה על ידי שנמול לבב אביהם. וכן אם נמשך למקום אחר חס ושלום, אזי ימולו שם הלבבות וירגישו כנ"ל: והזמן המסגל לזה הוא חדש אלול, כי אלול ראשי תבות את לבבך ואת לבב. הינו שימול ה' את לבבו ואת לבב סתם התלוי בו, להיכן שנמשך כנ"ל. הינו הלב של הטפות לאיזה מקום שנמשכו, אם שנמשכו ונתהוו מהם בניו מין בני אדם, והן שנמשכו, חס ושלום, למקום אחר וגם הם בניו, והם תלויים בו. ועל כן כשנפטר האדם הם הולכים אחר המטה ומקוננים עליו, כמו בניו ממש ממין אדם, אך שזה שהם הולכים ומקוננים אחריו, הוא לו לבזיון ולחרפה גדולה, רחמנא לצלן רחמנא לצלן מענשים הללו כידוע:

קמב

מי שאי אפשר לו ללמד כלל, כגון שהוא עם הארץ, או שאין לו שום ספר, או שהוא במדבר, רק שלבו בוער בו ונכסף מאד ללמד ולעבד את השם, אזי מה שהלב חומד ללמד, זה בעצמו הוא בחינת למוד מתוך הספר. כי נמצאו בעולם שני צדיקים שמדברים זה לזה, והם ברחוק מקום זה מזה כמה מאות פרסאות. הינו שזה הצדיק מקשה קשיא בתורה,

והצדיק השני שם במקומו, ואומר דבר שהוא תרוץ על הקשיא של הצדיק הראשון. וכן לפעמים זה מקשה וזה מקשה, והקשיא של האחד הוא תרוץ על קשיא של חברו, ועל ידי זה הם נדברים זה לזה, וזה אין שום אדם שומע כי אם הקדוש ברוך הוא בעצמו. וזהו (מלאכי ג): אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, הינו שהם אינם מדברים זה לזה, רק הם נדברים ממילא, על ידי שזה מקשה וזה מתרץ. וזה אין שום בריה שומע כי אם השם יתברך, וזהו ויקשב ה' וישמע, כי רק הוא יתברך שומע, ומחבר הדברים זה לזה. וכותבם בספר לזכרון, וזהו ויכתב בספר זכרון. וזה הספר שנכתבין עליו דבריהם, הוא בחינת לב שיש למעלה, שם נכתבין דבריהם, בבחינת (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". וזה שלבו בוער בקרבו וחושק ללמד, רק שאי אפשר לו, הוא מקבל לב, מלב שלמעלה, שהוא בחינת ספר זכרון הנ"ל, ומשם מקבל לבו חשקו, והוא בחינת למוד מתוך הספר ממש. וזה שכתוב ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, (ברכות ו): 'אפלו חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'. כי זה בעצמו שלבו נכסף וחושב לעשות, רק שאי אפשר לו, הוא נחשב לעשיה. כי מקבל חשקו מלב של מעלה, שהוא בחינת ספר זכרון. וזהו: "ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו", הינו שזה הספר זכרון שנעשה משני הצדיקים הנ"ל, הוא בשביל "יראי ה' וחושבי שמו", שהם החפצים וחושקים לעשות מצוות וללמד תורה, רק שיש להם מניעות ואנסים ואינם יכולים ללמד. שהם מקבלים על ידי חשק לבם החזק, מזה הספר, שהוא בחינת לב כנ"ל: ועל כן אברהם שהיה ראש לגרים, ולא היה לו ממי ללמד, ולא היה לו רק הלב, שחשק מאד לעבודת הבורא, קבל גם כן מזה הלב של מעלה, שנקרא ספר הזכרון. ואז לא היו שום צדיקים בעולם, והיה נכתב על הלב מה שחדשו הנשמות קדם הבריאה. ועל כן נקרא אברהם אבינו צור, כמו שכתוב (ישעיה נ"א): "הביטו אל צור חצבתם", זה אברהם כמו שפרש רש"י שם, כי הוא בחינת (תהלים ע"ג): "צור לבבי", כי לא היה לו רק לב חושק להשם יתברך. ועל כן כל הגרים נקראים על שמו, ונקראים (תהלים מ"ז): "נדיבי עמים עם אלקי אברהם", בחינת (שמות ל"ה): "נדיב לב", כי אין להם רק מה שלבם נכסף להשם יתברך, כמו אברהם:

קמג

מעלת המקבל עצה מחכמי הדור, כי הוא המתקת הדינים. כי כשצריך לעצה, ואינו יודע איך לעשות, היא בחינת צמצום, כי נתצמצם שכלו ואינו יודע איך לעשות, והוא בחינת דינים כידוע. ועל ידי שהחכם נותן לו עצה, הוא מרחיב לו, ומאיר בו חכמתו. וזה בחינת

חסדים, כי חסד הוא נהירו דחכמתא, כמו שכתוב בזהר הקדוש (לך לך דף צ"ד.): 'אל נהירו דחכמתא' וכתיב (תהלים נ"ב): "חסד אל כל היום":
גם כתיב (משלי י"א): "תשועה ברב יועץ", והצדיק נקרא רב, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ט): 'משה אידי דנפיש זכותה כרבים דמי'. גם אם מקבל עצת הצדיק, אף שאחר כך לא עלתה לו יפה מעצתו, אזי יודע שהיה רק מהשם יתברך. אך אם לא היה מקבל עצת הצדיק, היה אפשר שתגיע לו רעה בלי גזר דין של מעלה, רק שהוא בעצמו משך על עצמו, כמו שכתוב (משלי י"ט): "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו". אך אם קבל עצת הצדיק, יודע שהוא רק על פי משפט שלמעלה:
(לשון רבנו, זכרונו לברכה):

קמד

אין אדם מת וחצי תאותו בידו. (מדרש רבה קהלת סדר א), כי אצל הצדיק אין חלוק בין החיים ובין לאחר מיתה, כי גם לאחר מיתה הוא עובד את השם יתברך. ואין זה החלוק. אלא אצל זה האדם שנמשך אחר תאוות אכילה ושתיה כל ימיו, ולאחר מיתה אין אוכל ושותה, זה נקרא מת, והמיתה נכרת אצלו. ויש ימים שהתרה אכילה ושתיה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים סח:): 'חציו לה' וחציו לכם'. והצדיק, אפלו בזאת החצי הוא כובש את יצרו, ואוחז את תאותו בידו. וזהו וחצי תאותו בידו, אפלו זאת החצי שהתר לו, אפלו בזה הוא אוחז תאותו בידו. בודאי זה אין מת, אלא תמיד חי, אפלו לאחר מיתה. ואין חלוק אצלו בין מיתה לחיים, כי תמיד הוא עובד השם:

קמה

אין אדם מת וחצי וכו', זה בחינת מחלקת, כתרגומו (בראשית מ"ט): "ורבו בעלי חצים", 'בעלי פלגתא'. ומי שאוחז תאותו ממחלקת, בודאי כאלו לא מת. כמו שבקש דוד: "אגורה באהלך עולמים" (ירושלמי שקלים פרק ב'): וכי אפשר לדור בשני עולמות, אלא שיהיו אומרים דבר הלכה משמו (מימרא זו איתא נמי בבבלי יבמות צו. אלא דשם בירושלמי הגירסא וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקיים לעולמים אלא וכו'. מבואר מזה ביותר דע"י שאומרים וכו' הוא חי וקים לעולם ואינו מת) ואז 'כאלו לא מת'. אבל על ידי מחלקת, מצינו שלא אמרו הלכה משמם, כמו אחרים ויש אומרים (כמו שאמרו רבותינו ז"ל בהוריות יג: עין שם):

קמו

עדות ה' נאמנה וכו' (תהלים י"ט). כי הדבר קשה איך התורה הנקראת אשה יכולה להעיד, הלא אשה פסולה לעדות. והתרוץ על זה, שהיא מחכימת פתי, בשביל זה יכולה להעיד, כמו שמובא ב"חשן משפט" הלכות עדות סימן ל"ה סעיף י"ד, 'תקנת קדמונים הוא, דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, נשים נאמנות'. וזה ידוע, שעקר תאוות הם בסתר, בבחינת (משלי ט): "מים גנובים ימתקו" וכו', ואין בני אדם רגילים שם. אבל התורה היא עומדת שם, וקוראת אותו מי פתי יסור הנה וכו' (שם) (זהר אחרי דף נ"ח), ומחמת תשוקת תאותו אינו שומע קריאתה, ואחר גמר תאותו הוא מרגיש תכף קריאתה, ומתחרט תכף על העברה. וזאת החרטה, זה בחינת "מחכימת פתי", כי בשעת העברה היה בו רוח שטות, ואחר גמר העברה הטה אזנו לאמריה של התורה, והחכים ומתחרט. בשביל זה התורה אף על פי שהיא אשה יכולה להעיד, כי היא עומדת במקום שאין אנשים רגילים שם כנ"ל: (מסימן קמ"ד עד כאן, לשון רבנו זכרונו לברכה):

קמז

כשם שמי שהוא עזות פנים אין לו חלק בתורה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה יד): 'דבר צוה לאלף דור, שבקש הקדוש ברוך הוא לתן התורה לאלף דורות, ראה שאין העולם מתקים ונתנה לעשרים וששה דורות, ועמד ושתלן וכו', והן הן עזי פנים שבדור'. נמצא שהעזי פנים אינם בכלל קבלת התורה, כי הם מהתתקע"ד דורות שלא היו ראויים לקבל התורה. וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (נדרים כ): 'מי שיש בו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני', נמצא שהעזות פנים אין לו חלק בתורה. כמו כן, מי שהוא איש שפל ונבזה ואין בו שום עזות דקדשה, אין לו גם כן חלק בתורה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ביצה כ"ה:): 'מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין'. כי צריך שיהיה בו עזות דקדשה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ה): 'הוי עז כנמר'. ועל ידי עזות דקדשה שיש בו, הוא מקבל עזות דקדשה מהשם יתברך, והוא בחינת (תהלים ס"ח): "תנו עז לאלקים, אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם", 'תנו עז לאלקים', זה בחינת אתערותא דלתתא, שעל ידי זה שיש לנו עזות דקדשה לעמד כנגד כל הקמים עלינו למנע אותנו מעבודתנו, חס ושלום, ואנו מתגברין בעזות גדול כנגדם, שזהו עזות דקדשה, על ידי זה אנו נותנין כביכול עז וכח למעלה, בבחינת "תנו עז לאלקים". ועל ידי זה נתעורר למעלה בחינת עזות דקדשה, ונשפע עלינו, בבחינת "אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם", שהשם יתברך משפיע

עלינו עזות דקדשה, ונותן לנו עז ותעצומות, לעמד כנגד העזות דסטרא אחרא של כל העזי פנים שבדור, שאי אפשר לעמד כנגדם, כי אם על ידי עזות דקדשה. כי כשאין לו עזות דקדשה, בודאי יבטלו אותו המונעים מתורתו ועבודתו, כי אין לאדם חלק בתורה כשאין לו עזות דקדשה כנ"ל: וצריך לפלס דרכיו איך להתנהג עם העזות, לבלי להיות, חס ושלום, עזות פנים, כי היא מדה רעה מאד כנ"ל, ואף על פי כן יהיה לו עזות דקדשה. ומדת ענוה הוא ענין אחר לגמרי, ועקר מדת הענוה כשיהיה במדרגה שיוכל לכתב על עצמו כמו משה רבנו, עליו השלום (במדבר י"ב): "והאיש משה ענו מאד", זהו מדרגת הענוה בתכלית, וכמו שמצינו באמוראים שאמר רב יוסף (סוטה מ"ט:): 'לא תתני ענוה דאיכא אנא':

קמח

מדת היראה בעצמה היא יראה מהשם יתברך, ואם כן יש לה גם כן יראה. וזאת היראה היא גם כן יראה מהשם יתברך, ואם כן יש לה גם כן יראה. וכן נכלל יראה אחת בחברתה, למעלה למעלה עד אין סוף: וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תנחומא ד' א' שיר השירים רבה סדר א' ירושלמי שבת פרק א' ועין שם בפני משה): 'מה שעשתה ענוה עקב לסלותא עשתה חכמה עטרה על ראשה, שנאמר: "עקב ענוה יראת ה', ראשית חכמה יראת ה'". נמצא שעקב הענוה היא יראה, וכן "ראשית חכמה" היא גם כן יראה, נמצא שיש יראה למעלה מיראה, כי היראה בעצמה יש לה גם כן יראה, וכן למעלה למעלה עד אין סוף כנ"ל.

קמט

חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך (תהלים קי"ט). חצות הוא מסגל כמו פדיון, כי הוא המתקת הדינים. כי צדק דינא, ומשפט רחמי (פתח אליהו). וזהו, על משפטי צדקך, הינו שצדק גובר על משפט. התקון לזה, חצות לילה אקום: ועקר חצות הוא תמיד אחר ששה שעות מתחלת הלילה הן בקיץ והן בחרף, ואז מתחיל זמן חצות. ונמשך עד גמר אשמורה שניה, דהינו שתי שעות: ובבקר טוב להסתכל על השמים, ועל ידי זה נמשך הדעת (עין בזהר הקדוש. פרשת בשלח נ"ז):

קנ

דמות דיוקנו של אביו ראה (סוטה ל"ו: תנחומא פרשת וישב). הוא דבר נסתר מאד, איך הדמות נתראה, והוא בעצמו אינו יודע, כי בודאי יעקב לא ידע. ומעלת הנסיון אף שראה דמות דיוקנו. הם דברים נסתרים ומכסים מבני אדם.

קנא

סגלה לזרע של קימא, שיאמרו שניהם האיש ואשתו קדם הזווג, פרשת "ובראשי חדשיכם" (במדבר כ"ח). וכן כשהתינוק חולה, חס ושלום, יאמרו אז גם כן האיש והאשה פרשת "ובראשי חדשיכם". כי מארת חסר ואו שהוא החיות של כל דבר, וכן כלת משה חסר ואו גם כן (זהר ויחי רל"ו. ועין זהר פנחס ר"ן"ד). וכל זה הוא סוד פגימת הלבנה, שמשם נמשך בחינת מארת חסר ואו, שהוא אסכרה לרביי, חס ושלום (עיין זוהר בראשית יט ולג לד) כי הוא"ו הוא החיות של כל דבר (עיין זוהר בראשית ר"ן). ועל כן הוא"ו מרמז על חסרון החיות כנ"ל, ומשם נמשך מיתת הבנים קטנים, חס ושלום. ובראש חדש מתחלת הלבנה להתמלאת ולהתתקן כידוע, כי אז הגיעה לתכלית הפגם והחסרון, ואזי תכף מתחיל התקון והמלוי. וזהו כלת ראשי תבות כפרה לכל תולדותם, שבראש חדש נתתקן ונמתק בחינת כלת משה, שהוא בחינת הלבנה, כי אזי מתחלת להתמלאת כנ"ל. ואז נמשך מבחינת כלת משה, כפרה לכל תולדותם, כנ"ל, שנמשך כפרה וסליחה והמתקת על כל תולדותם של ישראל, שיהיה נמשך עליהם חיים טובים וארכים. ועל כן פרשת "ובראשי חדשיכם", סגלה לבנים כנ"ל:

קנב

כשבא נשמה קדושה לעולם עם הענפים השיכים לה, אזי הקלפה מסבבת אותה. רק נשאר פתח נגד אמונה, שכנגד האמונה הפתח פתוח. ומחמת פגם הענפים, חס ושלום, משליכין אותם משם, דהינו שמשליכין אותם מן האמונה. ואזי אין יכולין לכנס, דהינו להתקרב אל שרשם, שהוא הנשמה הנ"ל. כי לפעמים משליכין ומפילין אחד מן האמונה, כעין מה שמצינו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (זהר אחרי דף ע"ב): על ארץ ישראל, על המתים שאינם ראויים לקבר בארץ ישראל, ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי וכו'. והנה סתימת הפתח הנ"ל, דהינו האמונה, על ידי פגם הענפים כנ"ל, הוא רק לפי שעה, ואחר כך נפתח הפתח כבתחלה. הינו שבעת שצריכין להשליך לחוץ את מי שאין ראוי להתקרב אזי הקלפה המסבבת הנ"ל, שיש בה פתח כנגד אמונה כנ"ל,

היא מתגברת ומתקרבת ומתפשטת גם על הפתח הנ"ל, ואזי אין יכול לכנס. ותכף אחר כך, חוזר הפתח ונפתח כבתחלה. וכשיש, חס ושלום, רבוי פגמים הרבה, שעל ידי זה יש כח להסבוב הנ"ל להתפשט על הפתח לבלי להניח לכנס כנ"ל, אזי מתיראין וחוששין שלא יסתם הפתח לגמרי, חס ושלום, על ידי התגברות הקלפה המסבבת. ואזי מעמידין שם בפתח הנ"ל ירא שמים, שהוא בעצמו עומד לשמר שלא יכנסו שם. ואף על פי כן הוא תועלת נגד הקלפה המסבבת הנ"ל, שאי אפשר לה להתקרב ולהתפשט על הפתח, מחמת הירא שמים שעומד שם. ועל ידי מסירת נפש, דהינו שמוסר נפשו בשביל לנסע ולהתקרב להצדיק, על ידי זה אפשר לדבק עצמו אליו. אך אי אפשר שיאיר אליו חכמה דהינו המח בעצמו: והשם יתברך ימהר הגאלה בכלל ובפרט:

עין בזהר תרומה (דף ק"מ: קמ"א.): הובא ב"פרדס" שער התמורות פרק ב'. בארעא קדישא מתתקנא כלא וכו', עין שם היטב מה שכתוב שם פריסא קלישא שנפרס על הפתח. ועל פי הסוד הנ"ל, הוא בחינת הירא שמים שהוא בחינת פריסא קלישא. וכמבאר שם בזהר, למעל אי אפשר, וגם הקלפה אי אפשר לה להתפשט על הפתח מחמת הפריסא קלישא עין שם. והוא ממש מה שכתוב לעיל בענין הירא שמים, ודוק היטב ותבין נפלאות. וגם עין בספר טוב הארץ ששם מדבר גם כן מענין ארץ ישראל, והבן הדבר היטב לדמות מלתא למלתא, כי הכל אחד עם הנ"ל:

קנג

ענין קבלת פני תלמיד חכם. כי הלבנה אין לה אור מעצמה כלל, רק היא מקבלת אור מהשמש. הינו על ידי שהלבנה היא כמראה מלטשת, על ידי זה מקבלת אור מהשמש, ומתנוצץ ממנה אור להאיר על הארץ. אך אם היה גשמה עב וחשוך בלתי מלטשת, לא היתה יכולה לקבל אור השמש כלל. וכן התלמיד והרב, הם בחינת חמה ולבנה כמבאר במקום אחר (לעיל בסי' ו' אות ה. וע"ע בליקו"ת סי' צ"א). ואם התלמיד יש לו פנים, הינו בחינת אנפין נהירין, בחינת מראה מלטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. ואזי ראוי שהרב, יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלטשת, שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה. כן מחיב גם כן כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, הינו שיקבל פני הרב לתוכו, שיתראה בתוכו פני הרב. וזהו קבלת פנים, הינו קבלת פנים ממש כנ"ל. וזהו דוקא אם יש להתלמיד פנים, הינו אנפין נהירין, שהם בחינת מראה מלטשת כנ"ל. אך אם אין לו פנים, הינו שהוא בחינת אנפין חשוכין, אזי אין יכול לקבל פנים, כנ"ל לענין חמה ולבנה. ובודאי אין מתראה בתוכו פני הרב,

כמו העומד נגד כל דבר עב וחשוך. ועל ידי זה אפשר לדעת, אם הוא משקע בתאות ממון, כי אם אין רואה את עצמו בו, יודע שהוא בבחינת אנפין חשוכין, שהוא בחינת המשקע בתאות ממון כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן כ"ג עין שם). וכן כל אחד נגד חברו, אפשר לו לדעת על ידי זה. כי כל אחד שיצא מתאות ממון יותר מחברו, נקרא כנגדו צדיק, כמבאר במקום אחר (שם). וזה שכתוב (דברים ה): פנים בפנים וכו', הינו בשעת מתן תורה היו ישראל בבחינת אנפין נהירין, והיו יכולים לקבל פנים דקדשה, הינו שיתראה בתוכם פנים דקדשה כנ"ל. וזהו פנים בפנים, שפנים דקדשה היה בתוך פניהם, בחינת קבלת פנים כנ"ל. וזהו דבר ה' עמכם, שהדבור היה מדבר עם כל אחד, ויוצא מכל אחד מישראל, מאחר שנכלל בתוכו פנים דקדשה כנ"ל: אך מי שהוא עזות פנים, אין לו פנים דקדשה, ואינו יכול לקבל פנים כנ"ל, ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (נדרים כ): "כל מי שיש לו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני":

קנד

דע, כי יש יראות נפולות וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כלם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו יסורין ממנו. והם בחינת (שבת ע"ז:): חמש אימות אימת חלש על הגבור, שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלבשה באלו הדברים. ועל כן הם במספר חמש, כנגד חמש גבורות, שהם חמש אותיות מנצפ"ך כפולים. וצריך להעלות היראות הנפולות, לשרשם למקומם. ומקום היראה היא בלב, כמו שפרש רש"י: דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו "ויראת" (קדושים יט). והיראה צריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (איוב ד): "הלא יראתך כסלתך". והדעת צריך להיות בלב, כי גם עכו"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. אך עקר הדעת כשהוא בלב, כמו שכתוב (דברים ד): "וידעת היום והשבות אל לבבך", כמו שכתוב (שם כ"ט): "ולא נתן לכם לב לדעת" דיקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב): "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא": והנה כתיב (שם כ"ט): "מלך במשפט יעמיד ארץ", הינו על ידי משפט מעמיד ומעלה היראה, שהיא בחינת ארץ, כמו שכתוב (תהלים ע"ו): "ארץ יראה". ומשפט, הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידינו אותו למעלה. ועל ידי מה שהוא בעצמו שופט את עצמו נצול מדין שלמעלה, כי 'כשיש דין למטה אין דין למעלה' (מדרש רבה שופטים פרשה ה'). וכיון שאין עליו דין אין צריכה היראה לפל ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה, יראת הרוממות:

(עין כל זה לעיל בהתורה, מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז, בסימן ט"ו, שם מבאר כל זה באריכות)::

קנה

עצבות הוא מדה רעה מאד. ומה שהאדם אינו נוסע להצדיק, הוא מחמת עצבות וכבדות. וכן מה שאינו מתפלל כראוי, הוא מחמת עצבות ועצלות. הינו מחמת חסרון אמונה, כי בודאי אם היה לו אמונה שלמה, והיה מאמין שהשם יתברך עומד עליו, ושומע כל דבור ודבור שיוצא מפיו, ומאזין לקול תפלתו, בודאי לא היה לו שום עצבות ועצלות וכבדות בתפלתו, ובודאי היה מתפלל כראוי. אך עקר בלבול התפלה, הוא בא מחמת חסרון אמונה. ועל כן נופל עליו עצלות ועצבות, ומבלבל את תפלתו. כי עקר העצבות והעצלות, הוא מחמת חסרון אמונה. כמו למשל, כשמניחין חטה בארץ טובה, אזי הוא גדל וצומח יפה, ואינו מזיק לו שום רוח ולא זיקים ורעמים, וזה מחמת שיש כח הצומח וכח הגודל, על כן אינו מזיק לו שום דבר. אבל כשנותנין החטה בארץ שאינה טובה לזריעה, אזי הוא נרקב בארץ, מחמת שאין לו כח הצומח וכח הגודל. ואמונה היא בחינת כח הגודל וכח הצומח, כמו שכתוב (אסתר ב): "ויהי אומן את הדסה", לשון גדול, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת ל"א): 'אמונה זה סדר זרעים'. ועל כן כשיש לו אמונה, שהיא בחינת כח הגודל וכח הצומח, אזי אין מזיק לו שום דבר, ואינו ירא משום אדם ושום דבר, ומתפלל בחיות כראוי, ונוסע להצדיק, כי אינו מתירא ומתפחד משום ענין שבעולם. אבל כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו כח הגודל וכח הצומח, ואזי הוא נרקב ממש, כמו החטה הנ"ל, ועל כן יש לו עצבות ועצלות וכבדות, והוא נרקב ממש:
וזה בחינת ארך אפים, הינו מה שאינו ירא משום דבר, ואינו משגיח על שום בטול ובלבול בעבודתו, רק עושה את שלו, זה בחינת ארך אפים. שאין שום דבר יכול לבלבל אותו, כי לא אכפת לה שום דבר, רק עושה את שלו בעבודתו את השם יתברך. כי ארך אפים הוא תלוי בבחינת אמונה, כי 'כל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם' (ספרי פרשת ראה), אבל על ידי אמונה שהוא הפך עבודה זרה, נתבטל החרון אף, וזוכין לאריכת אפים, שהוא הפך החרון אף, הינו שזוכה על ידי אמונה לאריכת אפים, שיאריך אפו על כל דבר בלבול ומניעה שעובר עליו בתפלתו ועבודתו, שיסבל הכל, ולא יתעצב ולא יתעצל על ידי זה כלל, רק יעצר רוחו ולא יכפת לה כלל, ויעשה את שלו בעבודתו, ויעבר על הכל, ולא יחוש על כל הבלבולים והמניעות כלל. שכל זה הוא בחינת ארך אפים, שזוכין על ידי אמונה, שהוא בחינת כח הגודל וכח הצומח. כי על

ידי זה הוא גדל וצומח ומצליח בעבודתו, כי לא יוכל לבלבלו שום מונע להפילו בעצבות ועצלות חס ושלום, ולמנעו על ידי זה, חס ושלום, רק יעשה את שלו בזריזות ושמחה, ולא יסתכל על כל הבלבולים כלל, שכל זה הוא בחינת ארך אפים, בחינת אמונה, בחינת כח הגודל וכח הצומח כנ"ל.

ודע, שארך אפים תלוי בארץ ישראל, כי שם זוכים לבחינת ארך אפים. כי ארץ ישראל הוא בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה", וכמו שאמרו חז"ל (כתבות ק"י:): 'כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק'. נמצא שארץ ישראל הוא בחינת אמונה, ועל ידי אמונה זוכין לבחינת אריכת אפים כנ"ל, דהינו שלא יוכל לבלבלו שום מונע ובלבול מעבודתו כנ"ל. נמצא שעקר עבודת איש הישראלי, זוכין על ידי ארץ ישראל, שהוא בחינת אמונה, בחינת אריכת אפים, בחינת כח הגודל וכח הצומח, שעל ידי זה זוכין להתחזק בעבודתו, ולבלי להסתכל על שום מונע ומעכב ומבלבל, שאי אפשר לזכות לעבודת השם באמת כי אם על ידי זה וכנ"ל. ועקר גדל ההשתוקקות וההתלהבות של משה רבנו, עליו השלום, שהיה מתלהב לארץ ישראל כל כך, היה רק בשביל מדה זאת של אריכת אפים, מחמת שראה ששם בארץ ישראל זוכין לבחינת ארך אפים כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין קי"א): "וימהר משה ויקד ארצה וישתחו", 'מה ראה ארך אפים ראה'. הינו כנ"ל, כי מחמת שראה בחינת ארך אפים שהוא תלוי בארץ ישראל כנ"ל, על כן "ויקד ארצה", שהיה לבו בוער לארץ ישראל, כדי לזכות לארך אפים כנ"ל. וזה שאמרו שם: 'וחד אמר אמת ראה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי', כי ארץ ישראל הוא בחינת אמת כמבאר במקום אחר (בהתורה ואכלתם סי' מ"ז) ומסיק שם בגמרא שמע מנה ארך אפים ראה, כי עקר הוא בחינת אריכת אפים כנ"ל: וצריך כל אדם לבקש מהשם יתברך שיהיה לו כסופין וגעגועים לארץ ישראל, וגם שיהיה געגועים לכל הצדיקים לארץ ישראל. והוא סגלה להכעס ולעצבות, כי 'כל הכועס כאלו עובד עכו"ם' (שבת ק"ה). אבל ארץ ישראל הוא בחינת אמונה, בחינת ארך אפים, הפך הכעס: וזה שקדם קריאת שמע, שהוא אמונת היחוד, אנו מבקשים: 'והוא יוליכנו קוממיות לארצנו', הינו שאנו מבקשים ומתגעגעים לארץ ישראל, ועל ידי זה זוכים לאמונה, הינו קריאת שמע, שהוא אמונה.

קנו

לב טהור ברא לי וכו' (תהלים נ"א). כי מה שמדברים בינו לבין קונו, הוא בחינת רוח הקדש. ודוד המלך, עליו השלום, שהיה מעלתו גדולה מאד, יסד מזה ספר תהלים. וכן

כל אחד לפי בחינתו הוא בחינת רוח הקדש, כמו שכתוב (תהלים כ"ז): "לך אמר לבי", כמו שפרש רש"י: 'לך - בשבילך ובשליחותך', "אמר לי לבי". שכל הדברים שהלב אומר, הם דברי השם יתברך ממש, והוא בחינת רוח הקדש. וצריך לחדש תמיד, לבקש בכל פעם בתחנונים ודברי רצויים חדשים. ולזכות לזה, צריך טהרת הלב. וטהרת הלב הוא, על ידי שמתלהב ובוער לבו להשם יתברך, על ידי זה נטהר הלב. כי נגד שנתלהב ונבער לעברה או לתאוה רעה, חס ושלום, שמזה נטמא לבו, נגד זה צריך שיתלהב ויבער לבו להשם יתברך*, *(כי על ידי חמימות הלב, על ידי זה מגרש רוח הטמאה. כי טבע האש שמגרש האויר, כמו שנתברר לחכמי היסודות, כי זהו סבת מה שיורה הקני שרפה על ידי שמדליקין מה שזורין למעלה (דהינו הפילוור). כי על ידי כח האש, בורח האויר, והאויר הוא דוחה את הדברים שמלאו בהם את הקני שרפה, ועוד נתברר בחוש מכמה דברים. והכלל, שהאש מגרש האויר, על כן החמימות שבלב שבוער להשם יתברך, מגרש הרוחות שהם אויר, הינו שמגרש את רוח הטמאה, ועל ידי זה נטהר לבו). ועל ידי זה יטהר לבו, כמו שכתוב (במדבר ל"א): "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש". וכשיש לו טהרת הלב, אזי זוכה לדבר בכל פעם דבורים חדשים, שהוא בחינת רוח הקדש: וזהו לב טהור ברא לי אלקים, אזי ורוח נכון חדש בקרבי, שיזכה לחדש דבורים חדשים, שהם בחינת רוח הקדש כנ"ל.

ולבוא להתלהבות וחמימות להשם יתברך, הוא על ידי תנועה. כי תנועה מעורר חמימות, כמו שאנו רואין בחוש, אם יזרק חץ ויתחב בראשו שעוה, אזי ימס השעוה מחמת החמימות הבא על ידי התנועה. וכן כשאדם הולך הנה והנה, על ידי תנועתו הוא מזיע. (ועקר התנועה הוא מהמחשבה, כי מתחלה המחשבה נוחה ושקטה, ואחר כך מתחלת המחשבה להתנועע ממחשבה למחשבה. הינו מתחלה כשישב על מקומו, היה מחשבתו לישב. ואחר כך כשרוצה לילך, מתחיל מחשבתו להתנועע ממחשבה הראשונה לחשב לילך, ועל ידי כן מוריד חמימות. ועל כן כשאדם ישן צריך לכסות עצמו, כי מחמת שהמחשבה נוחה ושקטה, אין לו חמימות). וכמו כן ברוחניות, כשהמחשבה חושבת בגדלת הבורא יתברך ובתורתו הקדושה, ומתנועע ממחשבה למחשבה, על ידי התנועה מוריד חמימות, ובוער לבו להשם יתברך. וכן עקר חמימות יסוד האש, הוא מה שמקבל מתנועת הכוכבים. כי יסוד האש הוא למעלה מיסוד האויר וסמוך לגלגלים, וכן כל גלגל מקבל מגלגל שלמעלה הימנו. על כן על ידי שמצדיק הרבים, הינו על ידי שמקרב בני אדם לעבודת השם יתברך, או על ידי שדן כל אדם לכף זכות, שגם זה נקרא מצדיק הרבים, על ידי זה מוריד גם כן חמימות והתלהבות להשם יתברך, כמו שכתוב

(דניאל י"ב): ומצדיקי הרבים ככוכבים. והוא מקבל החמימות ממה שלמעלה ממנו, ויוכל להוריד חמימות לאחר גם כן, כמו הכוכבים שמקבלים מלמעלה, ומורידים למטה.
אבל מי שאינו מקבל החמימות
ממי שלמעלה, אף שמביא חמימות לאחר, הוא רק לפי שעה, והוא עצמו מתקרר כמוהברזל המלבן שמשליכין למים, שהברזל עצמו מתקרר וגם המים שנתחמם הוא רק לפישעה:[מן ולבוא להתלהבות עד כאן לא נכתב יפה כסדר כי לא שמעתי זה הענין מפיו הקדושבעצמו ועקר הענין עין לעיל בהתורה עתיקא טמיר וסתים בסימן כ"א, שם מבארים‌הקדמות אלו באריכות והכלל, שתנועת השכל מוליד חם בלב, דהינו על ידי שזוכה להשגתהדעת הקדוש, על-ידי קדשת השבעת נרות וכו' כמבאר שם, על- ידי-זה זוכה להתלהבותהלב להשם יתברך, כמו שכתוב שם עין שם ועל- ידי התלהבות הלב זוכה לגרש הרוחהטמאה רוח שטות כנ"ל, ועל-ידי-זה מטהר לבו כנ"ל ואז זוכה לדבר דבורים חדשים בכלפעם שמתבודד, שהם בחינת רוח הקדש ממש כנ"ל]:

קנז

אם יתדבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק, תמה אני איך אפשר אחר-כך לסבלולחפץ חיי העולם הזה(אבות פרק ד): 'כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם'

קנח

כמה בני אדם ספרו, שראו לפעמים אש בוער מרחוק, וקרבו לשם ולא היה כלום, וכנתראה גם-כן לפעמים בדרך וגם על הים לפעמים נתראה כך וכבר נודע שזה בא מן האדים‌העולים מן הארץ ויש אדים שיש להם כח של גפרית ועולים איזה אדים ונתקבצים זה עמזה, ומכה עליהם רוח קר מלמעלה ונופלים למטה ומתחילין לבער לפי שעה, כמו כן ישכמה בני אדם שלפעמים נבער לבו להשם יתברך ומתחיל בעבודת השם יתברך, ולאחרשעה נתבטל וחוזר לקדמותו, ולפעמים נמשך חצי יום או איזה ימים או איזה שבועות, אךלא לנצח ולא לזמן מרבה וזה בא מרשעים, הינו ממה שהרשעים מלאים חרטה ואלוהחרטות מתקבצים ובאים לאיזה אדם וכפי מספר החרטות הבאים לו כן נמשך הזמן‌שבוער לבו להשם יתברך כי מאלו החרטות נבער לבו פתאם אך לאו כל אדם שוה בזה, כייש בני אדם שאינו בא לו התלהבות מאלו החרטות רק ממקום אחר:

קנט

דע שיש אמצעי והיא השכינה שהוא אמצעי בין בני אדם ובין השם יתברך כביכול וידועשיש חלוק בין למוד התורות שלא כל אדם ואדם לומד בבחינה אחת, ומי שזוכה ללמדלהשכינה, שלמודו עולה להשכינה אזי השכינה, מקבלת הלמוד התורה ומעלה להשמיתברך, ונמשך מזה שפע, הינו שפע רוחניות ושפע גשמיותכי בהתורה יש אש ומים,וכשהשכינה שהיא בחינת אמצעי מקבלת התורה אזי עולה כח האש למעלה, ונמשך ממנושפע למעלה, לכל העולמות ולכל המלאכים ושרפים וכו', וזה הוא שפע רוחניות וכח המינעשה מזה שפע גשמיות, ויורד לזה העולמוזה הוא בחינת ימין ושמאל שיש בהתורה, הינו"ארך ימים בימינה ובשמאלה עשר וכבוד" (משלי ג) כי ארך ימים הוא לעולם שכלו ארךכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין ל"ט:) והוא בחינת שפע רוחניות שהיא בחינתימין שזאת השפע היא לעולם שכלו ארך, שהם עולמות העליונים, ועשר וכבוד שהוא שפעגשמיות היא בחינת שמאלאך לא כל אדם זוכה לזה שיהיה למודו עולה להשכינה, כי לזהצריך שיהיה אדם יקר ושיהיה למודו רק להשכינה, הינו לאוקמא שכינתא מעפרא, ולא כלאדם זוכה ללמוד זה, ואף אם לומד ביראת שמים, וגם אם אומר שלמודו לאוקמא שכינתאמעפרא, עם כל זה מי יודע אם ראוי לכך שיהיה למודו להשכינהוכשאין למודו עולהלהשכינה, אזי כשהתורה יוצאת, ואי אפשר לה לעלות אל מקום מכונה, וטבעה הואלהגביה את עצמה ולעלות, ובתוך כך נעשה לילה, ואזי יוצאין כל גרדיני נימוסין וכו'המבארים בזהר הקדוש (מקץ דף ר"ג:) והם מכים עליה, ונופלת למטה, ומתפזרת למטהלכל העולם, וכל בני עולם שואבים מהאויר, וכלם שואבים מזאת התורה שנתפזרה למטהבאויר, בהקיץ או בשנהולפי מהות האדם שמגיע לו מהתורה הזאת כן נעשה ממנה, כיאדם כשר וירא שמים אפלו מקטני הערך, או אדם גדול וצדיק, כשמקבלין מהתורות אלושנתפזרו, אזי נעשה אצלו מזה ט"ל תורה (הקדמת התקונים ובתקונים מז"ח ובילקוטישעיה כ"ו) ומגיע להם מזה התעוררות חדש וחשק להתורה, והכל לפי מדרגת המקבל,לקצת נעשים מאלו התורות חדושין דאוריתא, כי כשמקבל מכמה תורות של כמהבני-אדם, נעשה אצלו צרופין חדשים, ויוכל להשיג השגות מזה וחדושין דאוריתא, ולקטניםשאינם יכולים להשיג ולחדש, מגיע להם מזה התעוררות חדש וחשק נמרץ להתורה, שהואגם כן בחינת חדושין, שנתחדש החשק וההתעוררות אצלו וזה כשמגיע לבני אדם כשריסוהגוניסאך כשמגיע לבני אדם שאינם כשרים, אזי נעשה הפך מזה, שנעשה אצלו מאלוהתורות ל"ט מלאכות, שמגיע לו אדרבא חשק נמרץ והתעוררות חדש ליגיעות וטרחותועבודת

העולם הזה, שהוא ההפך ממש מט"ל תורה הינו ל"ט מלאכות שהוא בחינת(בראשית ג): "בזעת אפך תאכל לחם"וזה הוא בחינת ימין ושמאל שיש בהתורה כנ"ל, הינוכשמגיע לאדם כשר נעשה מזה טל תורה כנ"ל, הינו בחינת ימין ולהפך נעשה ל"ט מלאכותזה הוא בחינת שמאל, כי בלמוד התורה העולה להשכינה נעשה מהימין ושמאל מאשומים, שפע רוחניות ושפע גשמיות, ובזה הלמוד שאינו יכול לעלות אל השכינה כנ"לונתפזר באויר כנ"ל, נעשה מהימין ושמאל מהאש וממימטל, או ל"ט מלאכות, לפי מהותהמקבלים, כנ"ל: ודבר זה הוא מבאר בגשמיות ממש, כי כשהאדם לומד יוצאים הבליסואדים מפיו, ואפלו אם לפעמים אינו מוציא דבור מפיו, על כל זה בשעה שיושב על הספרומעין, יוצאים הבלים ואדים ממנו, ויש בהם חמימות ולחות כידוע בטבע, ואלו ההבליסוהאדים שיוצאים הם בחינת אש ומים, וכשאינם יכולים לעלות אל המקום הצריך להם,ואזי בלילה מכה עליהם הנ"ל, הינו בחינת הגרדיני נימוסין וכו' שיוצאין בלילה כנ"ל,ונתפזרים באויר, ובני אדם שואבין מהאויר, ואזי שואב כל אחד מכחות התורות האלושנתפזרו באויר, וכן באמת טל בגשמיות יש בו גם כן שני כחות טוב ורע להמית ולהחיות,ונעשה גם כן מהאדים העולים מן הארץ, ובלילה יש קרירות, ומכה עליהם הרוח קרמלמעלה ונופלים למטה, ונעשה מהם טל, והוא חיות כל העשבים, ובהמות האוכלותממנו, נעשים שמנים, ויש מינים שמזיק להם מאד הטל, וגם לבני אדם האוכלים מהטלמזיק להם, ומגיע מזה דבר ומיני חלאים, חס ושלום, נמצא שיש בהטל שני כחות, להמיתולהחיות כנ"ל, כן נעשה מהתורות הנ"ל על ידי בחינות הנ"ל, שהם ממש בבחינת הטלהגשמי, נעשה מזה ט"ל(אחר שאמר תורה הזאת, ענה ואמר, אבל לא מצאתי מקרא אואיזהו מאמר רבותינו, זכרונם לברכה, למצא בו דברים אלה, אפשר ימצא אחד שיוכללמצא דברים אלה באיזה מקרא או מאמר רבותינו, זכרונם לברכה, והזכיר אז מה שאמררבי יהושע (סוטה כ"ז): 'מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר עתיד דוראחד וכו' שאין לו מקרא מן התורה, והלא רבי עקיבא תלמידך מוצא לו מקרא מן התורה']:

קס

הדפק דופק ונוקש באדם: לפעמים הוא נוקש באדם ומזכיר אותו לעבודת השם יתברך,בבחינת (שיר השירים ה): "קול דודי דופק", ולפעמים הוא מזכיר את האדם לעברה, חסושלום, כי הדפק בא מן הנשימה, והנשימה בא מן האויר על-ידי הדבור, וכפי הדבור כנעשה הדפק אם לטוב או להפך:

קסא

המחלקת מגביה ומרים את האדם, כי "האדם עץ השדה" (דברים כ), והנה עץ המנח עלהארץ, אי אפשר לו להגביה את עצמו, כי-אם על ידי שבאין עליו מים שוטפין אזי המיסמרימין ונושאין את העץ, והמחלקת נקרא מים כמו שכתוב (תהלים פ"ח): "סבוני כמים כלהיום הקיפו עלי יחד":

קסב

בימי המגיד, זכרונו לברכה, היה איש עשיר ומיחס, והיה מתנגד לאנשי המגיד, וספרו לואנשיו מזה האיש, ואמר להם שיראו לקרב אותו אליו, ולהשתדל בזה מאד ולהתפלללהשם יתברך שיעזר להם, וכן עשו עד שעזרם ה' שהביאו אותו להמגיד, זכרונו לברכה,ונעשה איש כשר ירא שמים, אך התחיל לירד מנכסיו, ואמר המגיד, זכרונו לברכה שאלושניהם אי אפשר שיהיו במקום אחד, הינו תורה וגדלה, כי 'הרוצה להחכים ידרים-להעשיריצפין' (בבא בתרא כה:) נמצא כשרוצה להחכים עומד לדרום על-כן אי אפשר לו להעשיר, כיכשהוא בדרום אזי איננו בצפון ועשירות בצפון, וכן להפך כי-אם, אם הוא בתכלית העניוותשהוא אין ממש, אזי אינו עומד בשום צד כי אי אפשר לומר עליו שהוא בצפון או בדרוממאחר שהוא אין ואפס ממש, על- כן אפשר שיהיה תורה וגדלה במקום אחד, כגון משהרבנו, עליו השלום, ורבנו הקדוש קסד, קסה, קסו, קסז, קסח, קסט קז קע, קעא, קעב, קעג

קסג

לפעמים מנח הדבור ומוכן לצאת, ואינו יוצא דרך הפה כי-אם דרך הערף, (וממש אפשרלשמע כמה פעמים שהדבור אינו יוצא דרך הפה רק דרך הערף)כי יש שלש קלפות, והקלפותרוצים תמיד לתפס הדבור לעצמם, בפרט דבור הקדוש מאדם גדול, כי אצלם כל הדבורים יפים ונאים וחשובים, ורוצים לתפסם, מכל-שכן כשהדבור נאה באמת, כי המצריים שהיוכלם שחורים, אלו לא היתה שרה יפת תאר כל-כך, גם כן היתה חשובה בעיניהם מאד,והדבור הוא בחינות שרה לכל אחד לפי ערכו, יש שהוא בחינות שרה לאמתי (ברכות יג):שהוא מושל בדבור שלו על עיר ומדינה, ויש שהוא בחינת שרה על כל העולם כלו, וישששהוא שורר בביתו, אך אצלם שהם בחינות מצרים שכלם שחורים ושפלים, כל הדבורים חשובים ורוצים לתפסם כי השלש קלפות הם שר האופים ושר המשקים ושר הטבחים,שהם תאוות אכילה ושתיה ופרעה הוא אותיות הערף שעומד

אחורי הקדשה ותכף שרואיהשלשה שרים הנ"ל, שהם שרי פרעה, את שרה שהוא הדבור, אזי יפה ונאה בעיניהם,ותופסים אותו לפרעה כמו שכתוב (בראשית י"ב): "ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותהאל פרעה" כי השלשה שרים הנ"ל הם קנה וושט ווורידין, ותופסין הדבור להערף והנהכשהדבור הוא דבור הקדוש בחינות שרה שהיה שכינה עמה אף שהיה צר לאברהם מאדמאד בעת שנלקחה, עם כל זה ידע ובטח בה' שהוא טובה גדולה שנתפסה לשם, שנעשהמזה נחת גדול להשם יתברך, שהוא בחינת "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח)שלקטה משם ניצוצות הקדושים כידוע אבל אם הוא דבור פשוט, חס ושלום, אפשרשיתפסו אותו לשם, וכמעט, חס ושלום, ישתקע שם אם לא שיבוא צדיק אמת, שיש לוכח להוציאו משמויש אדם, שנעשה מכלו וממנו דבור, שנעשה שיחה בפי הבריות, והכלדוברין ממנו, והוא הולך נע ונד ומתפזר בפי כלם, ואצל כל אחד ואחד שבא לשם יש לועגויים וצרות משנות, כי אצל כל אחד יש לו פרעה לפי בחינתו, וכשבא לפי אדם גדול שספרעה מלך ומצרים מדינה ושלשה שרים אף כשהם תופסים הדבור ונופל אליהם צר לומאד, עם כל זה יש לו ניחא שאפשר לו למצא שם ניצוצות הקדושים ויהיה טובה מזהאךכשבא לפי אנשים שפלים ושם כשתופסים הדבור להערף והוא נופל שם, ושם מדברשממה ציה וערבה לא עבר בה איש אין לו עם מי לפגע, צר ומר מאד, הנפש הולכת נעהונדה ומתפזרת בפזור הנפש בפי כמה אנשים והוא עיף ורעב וצמא במדבר, ואין לה אכללהשיב נפשה הרעבה והצמאה ואוכלת את עצמה בבחינת: "איש בשר זרועו יאכלו" (ישעיהט) וכדמיון האיש שגבר עליו הקרירות מאד ואין לו שום כסוי לחמם עצמו ולהתעטף בווהוא מכפל ומחבק ומכוץ עצמו, כמו-כן הנפש, אין לה שום כסוי להתעטף ולכסות עצמה,והיא בחינת: "נפשם בהם תתעטף" - שמתעטפת מעצמה מנה ובה, וכל-כך נתעלפה, עדשאפלו אם נותנין לה דבר מאכל, אינה יכולה לקבל לאכל, כמו החולה שמטל זמן רבבחליו, עד שנתעלף כל-כך, שאי אפשר לו לקבל שום מאכל, וכשנותנין לו, הוא דוחה ואינויכול לקבל; ומה נעשה, ואנחנו גרמנו לעצמנו, שלא שמענו לעצות טובות שנתן לנו השמיתברך (כי פנו אלי ערף, ולא פנים) ואז הוא חבוש בבית-האסורין, כי נתפס ונאסר שמולפעמים מגביהו למעלה ומעלהו לשמים, ואחר-כך משליכו מאד למטה, כי העליה לאהיתה כסדר, רק בדרך השלכה כלאחר-יד למעלה, ועל-כן נשלך למטה, כמו שכתוב (תהליסק"ז): "יעלו שמים ירדו תהומות" השם יתברך ישלח רפואת הנפש, כי בטחנו שיהיה הכלנכון, וייטיב אחריתנו, אמן: (כל זה שמעתי מפיו הקדוש, אבל אחר-כך, כשראה דברים אלהאצלי בכתב, אמר: שדברים אלה לא כתבתים יפה כראוי ואמר: שכל דברים אלה

מקשריםלמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות נד:): 'ארבעה צריכין להודות', שהם מבארים‌במזמור ק"ז וכפי הנראה ומובן מדבריו, שכל ארבעה הנ"ל, שהם הולכי מדברות וחבושים‌בבית-האסורים וחולה ויורדי- הים - הכל מרמז על צרות הנפש, כמבאר לעיל בענין צרות‌הנפש, שהולכת נעה ונדה, עיף ורעב וצמא במדבר וכו', - וזה בחינת תעו במדבר וכו' וכן‌מדבר מענין חלי הנפש, שכל- כך נתעלפה, עד אשר אפלו אם נותנין לה דבר מאכל וכו' -וזה בחינת: "כל אכל תתעב נפשם", שמדבר מחולה וכן מדבר מענין חבוש בבית-האסורים,ומענין: "יעלו שמים ירדו תהומות", שזהו בחינת יורדי הים ומבאר כונתו הקדושה, שמרמזכל הארבעה צריכין להודות, על ענין צרות הנפש בעבודת השם, שיש עליה מחלקת רבים,ורבים קמים עליה, וסובלת ענויים ויסורים וטלטולים גדולים וצרות משנות וכו' כנ"ל,והשם יתברך מציל אותה בכל פעם מכל הצרות, ועל זה אנו חיבים להודות תמיד והשם‌יתברך יזכנו להבין כונתו הקדושה(ועין ענין זה בהתורה "ויסב אלקים" בסימן ס"ב):

קסד

לענין ספורי דברים של הצדיק האמת למשל: רופא שנחלה והכרח למסר את עצמו לידהדאקטיר הגדול, והרופא רוצה שיתן לו רפואות כפי מה שהוא יודע, להוציא לו שן ולגלחו,אבל הדאקטיר יודע רפואות יקרים וחשובים שצריך לתן לו כן יזדמן, שיבוא אישלהתלמיד-חכם וצדיק הדור, שהוא רופא חלי הנפשות, ורוצה שיתן לו הצדיק רפואות, הינוהנהגות ודרכים, כפי מה שהוא יודע אבל באמת הצדיק יש לו רפואות ודרכים ישרים,שצריך להנהיגו לרפואתו והנה לפעמים ההכרח לתן להחולה איזה סם, אשר אם יתנו לוהסם בעצמו כמו שהוא, ימות החולה בלי ספק, על-כן ההכרח לערב הסם בדברים אחרים‌כנ"ש אנשים, שאי אפשר לגלות להם פנימיות התורה הצריך לרפואתו, כי התורה היא רפואה,כמו שכתוב (משלי ג): "רפאות תהי לשרך", כי בהתורה יש שני כחות סם חיים וסם מותכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא עב:): 'זכה-נעשה לו סם חיים לא זכה-נעשה לוסם המות' ועל כן אם יאמרו לו התורה בעצמה כמו שהיא, ימות בלי ספק, כי אצלו שלאזכה נעשה סם מות, על-כן ההכרח להלביש לו פנימיות התורה בדברי תורה אחרים,ולפעמים גם זה אינו יכול לקבל אף אם ילבישו בדברי תורה אחרים על-כן מלבישין התורהבספורי דברים חיצוניים, למען יוכל לקבל הרפואה הגנוזה שם כי גם התורה בעצמהמלבשת עתה בספורי מעשיות מחמת שלא היה אפשר למסרה כמות שהיא:

קסה

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (ויקרא י"ט) הינו שתקבל באהבה, כל הרעות והיסורין הבאיםעליך, כי ראוי שתדע, שלפי מעשיך אחר כל היסורים והרעות שיש לך, עדין הוא מתנהג עמךברחמים, כי היה מגיע לך יותר ויותר, חס ושלום, לפי מעשיך וזהו "ואהבת לרעך", שתאהבהרע שבא לך, הינו הרעות והיסורין הבאים עליך, חס ושלום, תקבלם באהבה, כי כמוך כמושאתה הוא, הינו לפי מעשיך, "אני ה'", בעל הרחמים, עדין אני מתנהג עמך ברחמים כנ"ל:

קסו

כשהעולם אצל הצדיק אז יש לו ממשלה, כי אלישע פעם נכתב עליו איש האלקים ופעמאלישע סתם ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (זהר בשלח מ"ד): 'כשהיו בני הנביאים אצלוהיה נקרא איש האלקים, וכשהיה לבדו נקרא אלישע סתם:

קסז

דע והאמן, כי השבתים ששובתים אצל התלמיד-חכם האמת, הם כמו תענית:

קסח

כשבא לאדם גדלות סימן שיבוא לו צרה חס ושלום, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "לפני שברגאון", וכן כשהוא שפל, סימן שיבוא לכבוד גדול, כמו שכתוב (שם ט"ו): "ולפני כבוד ענוה":

קסט

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם (דברים ז) כי כשיש צרותחס ושלום, הן צרות בכלליות או בפרטיות, אי אפשר לרקד כי כשיש דינין מוסרין אותולשלוחי הדין והם נקראים רצים (זהר בראשית מ"ג) והם בחינת רגלין, ואזי הרגלין כבדיממחמת הדמים שנתפשטו לשם, הינו הדינין, כי דמים בחינת דינים וכשנולד הדין אזי יוצאיהדמים מהרגלין, כי בשעת לדה יוצאין הדמים מרגלי האשה, ועל כן נצטננין רגליה כמושאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה יא:) ועקר הלדה על- ידי שיוצאין הדמים מהרגלין,הינו שיוצאין הדינין מהרגלין, כי בשעת עבור הוא בחינת דין (ע' זוהר חיי שרה קכ"א) כמושאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות כט:): 'בשעה שאתה

מתמלא עליהם עברה כאשהעברה', נמצא שעבור הוא בחינת דין ולדה הוא בחינת המתקת הדין, כי אז בשעת לדהיוצאין הדמים מהרגלין שעל-ידי-זה עקר הלדה כנ"ל (ועין מזה ב"לקוטי תנינא" בסימן ב)ועל-כן בעת הדין והצרה, חס ושלום, אי אפשר לרקד, כי אז אי אפשר להגביה הרגלין כיהרגלין הם כבדים בשעת התגברות הדינין מחמת שהדמים שהם בחינת דינין נמשכין אזלתוך הרגלין כנ"ל אבל כשיוצאין הדמים שהם הדינין מהרגלין, דהינו כשנמתקין הדינין אזיהרגלין קלים, ואזי יכולה השמחה להתפשט שם, עד שירקד מחמת השמחה: ולהמתיק הדין, הוא על-ידי שהאדם דן את עצמו, דהינו על כל מה שעושה ידין וישפטבעצמו את עצמו על כל דבר אם כך ראוי לו לעשות, ויפשפש במעשיו ויתקנם כראוי על-פידין ומשפט התורה, ועל ידי זה שהאדם דן ושופט את עצמו, על ידי זה ממתיק ומבטל הדינשלמעלה כי 'כשיש דין למטה אין דין למעלה' (ועין מזה לעיל בסימן ט"ו) ואז כשנמתק הדיןאזי יוצאין הדמים מהרגלין ואזי יכולה השמחה להתפשט ברגלין עד שזוכה לרקודין וזהווהיה עקב תשמעון לשון שמחה (מ"ר נשא פ' יג) עקב הם הרגלין, הינו לזכות לשמחה עדשהעקבים שהם הרגלין ישמעו השמחה, זה זוכין על-ידי את המשפטים האלה ושמרתמועשיתם אתם שתשמרו לעשות בעצמכם המשפטים והדינים, שעל-ידי-זה נתבטל הדינשלמעלה כנ"ל, ואז 'והיה עקב תשמעון' שתשמעו השמחה בהרגלין על-ידי שיוצאים משמהדינים כנ"ל עוד מצאתי, שזהו בחינת ושמר ה' לך את הברית כי כשתזכה לשמחה אזיהשם יתברך בעצמו ישמר לך את הברית דהינו שיהיה בעזרך לשמר את הברית קדש, כיעקר פגם הברית הוא על-ידי עצבות כידוע, כי פגם הברית בא על- ידי הקלפה הידועהשנקראת לילית, על שם, שמיללת תמיד שזהו בחינת עצבות, ועל-כן עקר שמירת הבריתזוכין על-ידי שמחה, כי על-ידי שמחה זוכין שהשם יתברך בעצמו יעזר לו לשמר את הבריתקדש כנ"ל:

קע

ה' מה רבו צרי רבים וכו' (תהלים ג) כי כל אחד לפי נשמתו ולפי עבודתו כך יש לו יסורים,יש שיש לו יסורים מבניו ומאביו ומשכן, ויש שהוא במדרגה גדולה ממנו ויש לו יסורימשכנים רחוקים ויש גדול ממנו ויש לו יסורים מכל העיר ויש גדול מאד ויש לו יסורימכל העולם וכל אחד על-ידי היסורים נושא עליו האנשים שיש לו יסורין מהם, כי כשיש לויסורין מהם הוא נושא אותם עליו אך איך אפשר לחמר לשא עליו כל-כך אנשים אך על-ידיהיסורין נכנע גופו, כי כל היסורין נקראים צרות, על-שם שהם מצרין ומעיקין להגוף,וכשנכתת הגוף על-ידי הצרות על-ידי-זה מאירה ונתגדלה הנפש,

כי בהכנע החמר תגדלהצורה, וכמו שכתוב בזהר (שלח קסח) אעא דלא סלק בה נורא מבטשין לה, גופא דלאסלק בה נהורא דנשמתא וכו' ועל-כן נקראת צרה לשון צורה, כי על-ידי הצרה נכנע הגוף‌ומאירה הצורה נמצא שעל-ידי זה שיש לו יסורין וצרות מאירה הצורה הינו הנפש והנפשאפשר לה לשאת עליה כמה וכמה אנשים, וזה: ה' מה רבו צרי כל מה שנתרבין צרי רבים קמים עלי, כי על- ידי-זה אני נושא ומקים ומרים רבים לשרשם:

קעא

ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם (דניאל י"ב)על-ידי שנתעורר שכל חדש בעבודת ה' מה שלא היה נודע עד עתה, על-ידי- זה "רבים מישניאדמת עפר יקיצו", אך "אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם", כי "צדיקים ילכובם" (הושע י"ד) שעובדין עם זה השכל את השם יתברך, "ופושעים יכשלו בם", שאינם‌עובדין בזה את השם יתברך, רק שעל-ידי-זה הם מבזין ומחרפין את העולם, על שהם יודעין‌מזה השכל החדש, והעולם אינם יודעין מזה וכמו ששמעתי לחרפות ולדראון עולם, הינולחרף ולבזות העולם, כי אינם משתמשין עם זה השכל החדש, רק לבזות ולחרף העולם,על-ידי שהם יודעים מזה והעולם הם ריקים וחסרים מזה:

קעב

כל החסרונות שיש לאדם הן בנים או פרנסה או בריאות, הכל הוא מצד האדם עצמו, כיאור השם יתברך שופע עליו תמיד, אך האדם על-ידי מעשיו הרעים עושה צל לעצמו, שאין מגיע עליו אור השם יתברך, ולפי מעשיו כן נעשה הצל המונע אור השם יתברך, ומגיע לוהחסרון לפי המעשה שעל ידה נעשה הצל, והנה הצל הוא מדבר גשמי שעומד נגד דבר רוחני (הינו שהוא דק ממנו) כמו גשם עץ ואבן נגד אור הלבנה והחמה עושה צל, וכן לקוי חמה ולבנה על-ידי צל הארץ, וכן החמה בעצמה נגד מה שלמעלה ממנה, הוא גשמיות,ועושה צל נגדו, ועל-כן האדם כפי גשמיותו וכפי מעשיו, כן עושה צל בעצמו שמונע ממנואור ושפע של השם יתברך, אבל אם האדם מבטל עצמו, ואינו כלל מזה העולם, אזי אינועושה צל, ומקבל אור השם יתברך, ועקר אור השם יתברך הוא הכבוד, כי כל מה שבראהקדוש-ברוך-הוא לא ברא אלא לכבודו, כמו שכתוב (ישעיה מ"ג): "לכבודי בראתיו"וכו'(שם ו), הינו אם הוא "מלא כל הארץ", שאינו כלל מזה העולם, אזי מקבל אור השמיתברך שהוא הכבוד: וזה (משלי ג): "כבוד חכמים ינחלו", כי "החכמה

מאין תמצא" (איוב כח) ועל- כן החכמים שהם אין, זוכיםלכבוד, על-ידי שאינם עושים צל להפסיק, כי אין להם שום גשמיות כנ"ל: וכשהשם יתברך מראה פנים שוחקות חיים וטובה לעולם, ולהפך להפך חס ושלום וכןהצדיק כשמראה פנים שוחקות הוא טוב וכן להפך וזה: "ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב את המות" וכו'. היינו לפנים שלכם:

קעג

על ידי הכתב יכול הצדיק האמת להכיר הנפש ופנימיות הנפש של הכותב, והאמונה ושרשהאמונה שלו, כי יש בחינת שרש האמונה, כי האמונה בעצמה יש לה חיות ושורש, דהינושיש עולם אמונה שמשם נלקח האמונה, ועולם האמונה יש לו גם-כן אמונה בהשמיתברך, וזה בחינת שרש האמונה שהיא בחינת פנימיות האמונה, והיא בחינת פנימיותהנפש, כי הנפש והאמונה הם בחינה אחת כמו שכתוב (ישעיה כ"ו): "נפשי אויתיך בלילה",וכתיב (תהלים צ"ב): "ואמונתך בלילות", ועל-ידי הכתב אפשר להכיר הנפש ופנימיות הנפששהיא בחינת פנימיות האמונה כנ"ל, בבחינת "אנכי" שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבתקה): 'אנא נפשי כתבית יהבית' הינו שהכותב נותן נפשו בתוך הכתב וגם פנימיות נפשו, כיאיתא בזהר הקדוש 'אנ"י נוטריקון א'נא נ'פשי י'הבית-דא שכינתא חיצוניות אנכי-דאשכינתא פנימיות' נמצא שהכ"ף מרמז על בחינת שכינתא פנימיות (עיין לק"ת להאריז"ל פר'יתרו, ובשג"ע אות כ) וכן איתא ב"עץ-חיים" לענין התלבשות העולמות שהכתר היאפנימיות הנפש, והכ"ף היא בחינת כתר כמובא לעיל (בסי' ו' אות ב) כי השכינה היא בחינתנפש כידוע, נמצא שעל-ידי הכתב שהוא בחינת כ' נתגלה ונראה בחינת פנימיות הנפשפנימיות האמונה כנ"ל: והדבור שמדבר עם הצדיק האמתי הוא במעלה גדולה מהכתב, כיהכתב אינו רק פעלת הנפש, ומתוך הפעלה יכול הצדיק להבין מהות הנפש, והדבור הואהנפש בעצמו, כמו שכתוב (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו", ואף-על-פי שהדבור הואדבר שאין בו ממש, אף-על-פי-כן מחמת שהוא צדיק אמת, והדבור הוא מהות הנפשבעצמה, על-כן יכול לראות מהות הנפש בעצמה:

קעד

כשהדינין, חס ושלום, גוברים על האדם אין להמתפלל עבורו להזכיר שמו שלא יתגברוהדינין, חס ושלום, וכמו דאיתא (עיין זוהר נח ס"ט, ובלק"ת להאריז"ל פ' בראשית

שנח לאקרא לו אביו שם בעת לדתו משום שהיה אז העולם בדינין, ועל-כן לא רצה אביו לתן לושם כי על-ידי השם יהיה נכר ומסים בין המקטרגים ויוכלו הדינים להתגבר עליו, וזהוכשהתפלל משה רבנו, עליו השלום, על מרים לא הזכיר שמה, רק אמר סתם "אל נא רפאנא לה" (במדבר י"ב) כי מחמת שהיו הדינין גוברים עליה, לא רצה להזכיר שמה בפרושכנ"ל, ואף-על-פי-כן העלים שמה ברמז נפלא בתוך תפלתונא רפא בגימטריא מרים יוכבדמכוון ממש, הינו שם החולה ושם אמה שצריך להזכיר על החולה כשמתפללין עליו, אך לארצה להזכיר בפרוש כנ"ל:

קעה

עקר מעלת הבכיה הוא כשהיא מחמת שמחה וחדוה ואפלו' החרטה טוב מאד שתהיהמחמת שמחה, שמרב שמחתו בהשם יתברך, הוא מתחרט ומתגעגע מאד על שמרד נגדובימים הראשונים, ומתעורר לו בכיה מחמת רב השמחה, וזה עקר מעלת הבכיה, שתהיהמחמת שמחה, וזה בכיה הוא ראשי-תבות בשמך יגילון כל היום (תהלים פ"ט) שעקר הבכיהשתהיה מחמת שמחה בשמו יתברך כי בכיה הוא מתעורר משם ס"ג, שהוא בבינה, ועל-כןבכיה בגימטריא המלוי של ס"ג כמובא בכתבי האר"י, הינו שהתעוררות הבכיה תהיהמשמחה כי בינה לבא כמו שכתוב: "הלב מבין", ועקר השמחה היא בלב, כמו שכתוב(תהלים ד): "נתת שמחה בלבי", ומשם צריך שתהיה התעוררות הבכיה כנ"ל, ועל ידי זהנמתק הבכיה והבן:

קעו

צריך האדם למהר מאד לגרש מקרבו הרוח שטות, מה שלבו מלא מרוח שטות הדבוק בו,וזה על-ידי שנתקשר להצדיק האמת, והתקשרות הינו אהבת נפש מה שאוהב להצדיק מאד,ועל ידי זה נכלל לבו בלב הצדיק ולפי שלבו מלא מרוח שטות, והרוח הוא האויר, וטבעהאויר לבקש לו מקום פנוי לצאת שם, כמבאר אצל המחקרים, וכשמוצא האויר מקום פנוילצאת שם, הוא בוקע ושובר במהירות ובבהלה, ועל כן כשנכלל לבו בלב הצדיק, ולב הצדיקהוא חלל בבחינת: "ולבי חלל בקרבי" (תהלים ק"ט) ועל כן האויר של הרוח שטות הדבוקבלבו שלבו מלא מזה האויר, הוא בוקע ושובר לבו בבהלה ובורח לחוץ, מחמת שמצאמקום פנוי בלב הצדיק, ועל-כן על ידי שמגרש במהירות הרוח שטות מקרבו, על-ידי-זה ישלו לב נשבר, כי נשבר לבו על ידי מהירות ובהלות הרוח שטות לצאת כנ"ל, ועל-כן לא מצאלפי שעה מקום לצאת ועל-כן נשבר הלב:

קעז

(במדבר י"ד): ויאמר י"י סלחתי כדבריך ראשי-תבות כוסי כדברך, דבר ראשי תבות דשנתבשמן ראשי, כי יש צדיקים אמתים שיש להם כח כששותין יין לפעמים למחל עוונות על ידי זה, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא עו): שיין יש לו שני בחינות, זכה-נעשה ראש,וכשנעשה ראש שהוא בחינות מחין, על-ידי-זה הוא יכול לכפר עוונות, כמו שכתוב (משליט"ז): "ואיש חכם יכפרנה", וזהו: "ויאמר ה' סלחתי כדברך", כי דבר הוא ראשי-תבות "דשנתבשמן ראשי" כנ"ל, שהיא בחינת שלמות המחין, [שהם בחינת (שמות ל): "שמן משחתקדש" בחינת (תהלים קל"ג) "כשמן הטוב על הראש" כידוע] וזה: "ויאמר ה' סלחתי כדברך"שהוא ראשי-תבות "כוסי" כנ"ל וזהו: "סלחתי כדברך", שהסליחה כדברך דיקא כפי בחינת"דשנת בשמן ראשי" שאתה זוכה, הינו כפי המחין שזוכה הצדיק האמת על- ידי שתית היין,כמו כן זוכה לסליחות עוונות, כי עקר הסליחה על-ידי החכמה והמחין הקדושים שמקבלבבחינת "ואיש חכם יכפרנה" כנ"לדשנת בשמן ראשי כ'ו'ס'י' רויה (תהלים כ"ג) בחינת"באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה" (שם ס"ו שמות ל"ב) "וישרף את העגל וכו' ויזר על פניהמים" האמנם אלם (תהלים נ"ח) שנעשה האמנות אלם שאין לו דבור להתפאר, כי צריכין לעשות דבור להאמנות שיוכל להתפאר למעלהיה הם המוחין, וזה תלוי בשמירת הברית, כי"שבטי יה עדות לישראל" על פגם הברית, (כמובא בפרוש רש"י פרשת פינחס): בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה מלכות הוא בחינת כבוד, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "כבוד מלכותך יאמרו", והוא בחינת רצון, כי 'רצונו של אדם זהו כבודו' (ירושלמיפאה פרק א) וכשהאדם מסתפק ומתרצה ברצון השם יתברך, רק כמו שהוא יתברך רוצה,אזי 'ממליך מלכותה', כי עקר המלכות מהרצון כנ"ל, וזהו 'בעלמא די ברא כרעותה וימליךמלכותה', כי עקר המלכות הוא מהרצון כנ"ל, אבל כשרוצה האדם איזה רצון אחר חוץמרצון השם יתברך, על ידי זה נעשה מלכות אחרים של העכו"ם, וכפי הרצון האחר כן נעשהאיזה מלכות לאיזה עכו"ם, כי צריך האדם לבטל רצונו לגמרי נגד רצון השם יתברך, שלאיהיה לו שום רצון אחר, רק כמו שרוצה השם יתברך, הן שיהיה לו ממון ובנים, הן לאו חסושלום, והן כל שאר הרצונות לא ירצה שום רצון אחר רק כמו שרוצה השם יתברך יתגדלויתקדש שמה רבא יתגדל, תגי דל, שהוא תגי כתר דל, בחינת יעקב שהוא עקב בחינת דלובחינת ישראל הוא בחינת תגי, "כי שרית עם אלקים" וכו' (בראשית ל"ב)ויתקדש, ת"ק שדירבא, באר "ומשביע לכל חי רצון" (כל אלו הדברים לא נכתבו מהם כי אם ראשי פרקים, כיבשעת אמירת אלו הדברים הנוראים, לא זכינו שיבארם לנו היטב, כדרכו תמיד, רק

אמרסבמהירות בדרך רמז בעלמא, ורמז לנו כאן כל הכונות של קדיש המבארים בכונות האר"י,זכרונו לברכה, וכנ"ל ואין אתנו יודע עד מה באור הדברים האלה):

קעח

דע כי צריך דוקא ודוי דברים, כי צריך לפרט את החטא, וצריך להתודות בדבורים בכל פעם על כל מה שעשה. ויש לזה מניעות רבות. לפעמים נשכח מאתו החטא, ויש שיכבד עליו מאד וקשה לו להוציא הדבור להתודות, ועוד מניעות רבות. וצריך לזה שמחה של מצוה, כגון חתנה של מצוה או שאר מצוה בשמחה. כי שמחה הוא קומה שלמה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, ועל כן כשהוא שמח או מרקד, צריך לראות שיעבר בכל השמחה מראש ועד עקב, כי לפעמים השמחה רק ברגלין, ולפעמים בלב, או בהמחין, בחינת (ישעיה ל"ה): "ושמחת עולם על ראשם", אך עקר השמחה שיעבר בכל השמחה, הינו בכל הקומה שיש בהשמחה. וצריך לזה מצוות רבות, כי שרש נקדות כל המצוות היא השמחה, כי (תהלים י"ט): "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וכל מצוה מתרי"ג מצוות יש לה איבר מהשמחה, כל מצוה לפי בחינתה, ועל כן אם פגם באיזה מצוה הן מצות עשה או לא תעשה. אזי כששמח ועובר והולך בקומת השמחה, אזי כשפוגע בזה האיבר שהוא כנגד אותה מצוה שעבר, אי אפשר לו לשמח שם, מחמת שפגם שם באותה המצוה שנקדתה שמחה כנ"ל, ואדרבא, יש לו דאגה שהוא הפך השמחה. בבחינת (שם ל"ח): "אדאג מחטאתי", ועל כן על ידי זה מרגיש ונזכר החטא שעשה מקדם. אך על ידי רבוי המצוות, כי 'אפלו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון' (חגיגה כז). על ידי זה נתבטל הדאגה של החטא המונעת השמחה, כי רבוי אור השמחה של רבוי מצוות שלו נתלהב ומבטל המניעות של החטא ואזי יכול להתודות, ועל ידי ודוי דברים נתתקן עולם הדבור כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ח), כי פגם החטא בנפש, והנפש הוא בחינת הדבור, בבחינת (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו", ועל כן צריך להתודות בדבורים דוקא לתקן ולבנות פגם הדבור, כמו שכתוב (הושע י"ד): "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" ועין במקום אחר (שם). ועל ידי שנתקן ונבנה הדבור על ידי ודוי דברים, על ידי זה נעשה יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, שנתעורר הקול דלעלא ונתיחד עם הדבור, כי צריך התעוררות תחתון הינו לבנות הדבור, ועל ידי זה מתעורר ומתאוה הקול ומתיחד עם הדבור. וזה בחינת (תהלים ק"ג): "עושי דברו לשמע בקול דברו" ואיתא בזהר (לך לך דף צ): 'זכין למשמע קלין מלעילא' הינו על ידי "עושי דברו", שמתקנין הדבור על ידי זה 'לשמע בקול דברו', שנתעורר הקול להתיחד בדבור, וזכין למשמע קלין וכו'. (ויש בזה

עוד דברים נפלאים בענין שמיעת קול נגינה וקול כלי זמר, וזה (ישעיה נ"א): "ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה". הינו שנמצא בתוך הששון ושמחה, תודה, בחינת ודוי דברים, וקול זמרה כנ"ל:

קעט

דע שכנגד כל מיני מחלקת הן בגשמיות הן ברוחניות שאינו יכול להתפלל או לעשות מה שצריך בעבודת השם. כי הכל בכלל מחלקת, שעומדים וחולקים עליו ורוצים לבטל דעתו ורצונו מה שרוצה לעשות, וכדי לבטל המחלקת מאיזה בחינה שתהיה ולעשות שלום, על זה צריך תענית. וזה מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב): "מרבה צדקה מרבה שלום", צדקה הוא בחינת תענית, כי עקר התענית הוא צדקה, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): 'אגרא דתעניתא צדקתא', כי בחינת המחלקת הוא רצון אחר שעומדים עליו לבטל רצונו, וסגלת התענית איתא בזהר (אחרי ס"ח). "בעצם היום הזה תענו את נפשתיכם" - 'שמעלת התענית לאכנעא לבא לאדבקא רעותא דלבא לקדשא בריך הוא', שעל ידי התענית נכנע ונחלש הלב ונתבטל כל הרצונות האחרים שלו מפני רצון הקדוש ברוך הוא, לאדבקא רעותא דלבא וכו'. ועל כן על ידי זה נתבטל המחלקת שהוא בחינת רצונות אחרים שלא כרצונו כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב'): 'בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך', ועל ידי התענית כבר נתבטל רצונו מפני רצון השם יתברך כנ"ל, על כן נתבטל רצון אחרים מפני רצונו, ונתבטל המחלקת ונעשה שלום כנ"ל 'מרבה צדקה מרבה שלום'. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ראש השנה י"ח:): "צום הרביעי וצום החמישי וכו' יהיו לששון ולשמחה" 'קרי לה צום וקרי לה ששון וכו'. אלא כשאין שלום - צום', הינו כשאין שלום ויש מחלקת, אזי צום, כי צריך לזה תענית כנ"ל, ועל ידי התענית נעשה שלום. ואזי כשיש שלום - ששון ושמחה, כי על ידי התענית נבנה קומת וחיות השמחה, כי מעלת התענית שמעורר ומחיה מתים, הינו הימים שעברו בחשך, ואין להם שום חיות, כי כל יום ויום נמשך עליו שפע מלמעלה, וכשעושה בזה היום מצוות ומעשים טובים, אזי מחיה היום וממשיך לו חיות ושפע רב מלמעלה, אך אם, חס ושלום, אם אינו עושה בו מצוות, אזי אינו יורד עליו שפע מלמעלה כי אם בצמצום גדול מאד רק כדי חיונו בצמצום, וכשהוא נוטל זה היום ועושה בו, חס ושלום, רע, אזי מוריד ומיניק ומוצץ השפע המעט שיש בזה היום, עד שמוצץ גם עצם החיות שיש להיום בעצמו, מלבד השפע הבא מלמעלה דבר יום ביומו, כי כל יום הוא בריאה, ויש לו חיות עצמו

מלבד השפע, והוא מוצץ גם חיותו העצמי של היום, עד שנשארו הימים הללו פגרים מתים, כמו משל התינוק היונק משדי אמו, כל זמן שיש לה חלב יונק החלב, וכשנפסק החלב מוצץ דמה וחיותה ממש, אך על ידי התענית הוא מעורר ומחיה הימים הללו, והכל לפי התענית. ויש להבינו בגשמיות. כי כשמתענה, נמצא אין לו חיות וכח מזה היום, מאחר שאינו אוכל ושותה בו ואף על פי כן עובד את השם. נמצא שעובד השם בכח שיש לו מאתמול, כי בלא זה מאין לו כח, נמצא שעובד היום בכח של אתמול, על כן מביא חיות באותו היום של אתמול ואחר כך כשמתענה עוד ואזי אין מספיק לו כח של אתמול, כי כבר נחלש הגוף, ואז צריך להשתמש בכח של ימים הקודמים למפרע עוד, נמצא שמביא בכל פעם חיות והארה לימים הראשונים שנפלו ומתו, עד שאפשר להתענות כל כך, שיצטרך להשתמש בכח של הימים שינק משדי אמו, ואזי מחיה ומאיר כל הימים. [ועל כן על ידי התענית נבנה קומת השמחה, שהיא החיות ונקדות של כל המצוות כמבאר במקום אחר (לעיל בסי' קעח)]: (זה הענין לא באר היטב, והעקר שעל ידי התענית, על ידי מה שמוציא הכח של כל יום ויום שעבר ומכניס אותו בעבודת ה', ומחיה כל הימים המתים שפגם בהם כנ"ל, על ידי זה נבנה השמחה כנ"ל).

וזה שכתוב (תהלים צ): "שמחנו כימות עניתנו", 'עניתנו' לשון תענית, הינו שתהיה השמחה כימות התענית, כי כפי ימי התענית כן מחיה הימים הראשונים במצוות ומעשים טובים שלו. וכן נבנה השמחה כנ"ל, וזה שכתוב רבותינו, זכרונם לברכה (שם): 'כשיש שלום - ששון ושמחה', כי כשיש שלום הינו על ידי התענית כנ"ל, על ידי זה ששון ושמחה כנ"ל, בחינת: "שמחנו כימות עניתנו" כפי ימי התענית כן השמחה. (תהלים קל"ט): "גלמי ראו עיניך וכו' ימים יצרו", כל יום הוא יצירה בפני עצמו, "ולו אחד בהם" - זה יום הכפורים כמו שפרש רש"י שם שהוא תענית שמחיה כל הימים, כי יום הכפורים הוא כללות כל הימים, ועליו נאמר: "בעצם היום הזה תענו את נפשתיכם" הינו הרצונות, כמו שכתוב בזהר הנ"ל 'לאכללא כלא גופא ונפשא ולאתכנעא בהאי יומא ויהא רעותא דילהון בקדשא בריך הוא' וכו'. כי נפש הוא בחינת רצון, והעקר להכניע הרצון, וזה: "בעצם היום הזה", על ידי פנימיות העצמיות של היום שהוא כלול מכל הימים, תענו וכו' כנ"ל:

קפ

בענין סגלת הפדיון, מעות הם בחינת דינין, כמו שכתוב: "ואת כל היקום אשר ברגליהם" 'זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו', (פסחים קי"ט). נמצא המעות הם בחינת רגלין,

וזה בחינת (ישעיה מ"א): "צדק יקראהו לרגלו", 'וצדק מלכותא קדישא' (פתח אליהו). ומלכות הוא בחינת דינין, כי 'דינא דמלכותא דינא' (גיטין י). ועל כן מעות הם בחינת דינין. וצריך להמתיק הדינין בשרשן, ושרש הדינין בבינה, כמו שכתוב (משלי ח): "אני בינה לי גבורה". ועל כן על ידי שמניחין הידים על המעות נמתקין הדינין, כי יש בבינה שלש ידים, הינו שיש שם שתי ידים יד הגדולה ויד החזקה, וכללות הידים הוא יד הרמה ועל כן על ידי שבא המעות שהוא הדינין להידים שהם בחינת שלש ידים שבבינה, נמתקין הדינין בשרשן, כי שרשן הוא בינה ששם השלש ידים הנ"ל, וצריך להמתיק הדין שבזה העולם העשיה על ידי השלשה ידים שיש בכל עולם ועולם מהשלשה עולמות שלמעלה מזה העולם העשיה, הינו אצילות בריאה יצירה, וכשממתיק הדין של עולם העשיה בשלש ידים שביצירה, נמתק על ידי שם של מ"ב אב"ג וכו'. כי מ"ב בגימטריא שלש פעמים יד. ובעולם הבריאה נמתק על ידי שם אקי"ק ושם יק"ו ששניהם גם כן גימטריא מ"ב שלש פעמים יד. ולמעלה בעולם האצילות נמתק על ידי מ"ב אותיות של שם מ"ה הינו פשוט ומלוי ומלוי דמלוי שכלם יחד הם מ"ב אותיות שלש פעמים יד. וצריך לראות שלא יהיה קמצן שלא ישאר אצלו דינין, ולזה צריך חכמה יתרה, לדעת כמה זה צריך לתן, שלא ישאר אצלו דינין:

קפא

כשמתקשרים בקשר איזה אנשים על איש אחד אפלו אם הוא אדם חשוב יותר מהם, על כל זה יכולים להפילו, כי נתקבצים חלקי הכבוד שיש לכל אחד מהם, ועל ידי זה נתבטל חלק כבוד שלו ונופל על ידם, בבחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאו", שהקטנות בטל לפני גדלות, כי חלקי הכבוד שלהם כשנתקבץ ונתקשר יחד, הוא גדול מחלק כבוד שלו לבדו, אם לא שזה האיש שחולקין עליו הוא גדול במעלה מאד, עד שחלק כבוד שלו, גדול יותר מכל חלקי כבוד שלהם ביחד, אזי אדרבא נתבטלים הם לפניו בבחינת ראוני וכו' כנ"ל, אבל אם אין גדול כל כך יכולים להפילו על ידי הקשר, אפלו אם כל אחד מהם נמוך ממנו, רק שלא יהיו רשעים, כי 'קשר רשעים אינו מן המנין' כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כו): כי רשעים אין להם חלק בכבוד, אבל אם אינו רשע ויש לו חיות מהנפש, יש לו חלק בכבוד ויוכלו להפיל מי שחולקים עליו על ידי הקשר כנ"ל. ועל זה התפלל יעקב שלא יזיק מחלקת קרח למשה רבנו, עליו השלום, ואמר (בראשית מ"ט): "בקהלם אל תחד כבודי", הינו שלא יתיחד ויתקשר חלקי הכבוד שלהם שיש לכל אחד מהם, כי הם היו "קרואי מועד אנשי שם" חשובים, וכשלא יתיחד ויתקשר חלקי

הכבוד שלהם, בודאי יוכל משה לעמד נגדם להפילם. ומה שאמר כבודי. כי יעקב הוא בחינת הכבוד, כי הוא בחינות הנפש. כמו שכתוב (שם מו): "כל הנפש הבאה לבית יעקב". וכשמפילין איזה אדם, עקר הנפלה שנופל לתאות נאוף, השם יצילנו:
כל הדברים שדוברין על הצדיק האמת ועל אנשיו, הם טובות גדולות מאד בגשמי וברוחני, וכמו שאיתא במדרש (תנחומא פרשת נצבים) על פסוק: "אתם נצבים" שנסמך לפרשת קללות לומר שכל הקללות הן הן המציבין אתכם:

קפב

דע שכל מה שהעולם מדברים בספירה בכל ימי הספירה, הם מדברים רק מהספירה של אותו היום, ומי שהוא מבין יוכל לשמע ולידע זאת, אם יטה אזנו היטב לספורי דבריהם ישמע שהם מדברים רק מהספירה של אותו יום:

קפג

דע שהצדיקים שבדור הם יושבין בעגול, דהינו סדר ישיבתם שהם יושבים בעולם כל אחד ואחד במקומו, הוא על סדר העגול, ואף שיש שאר בני אדם ביניהם שמפסיקין ומקלקלין סדר העגול, אך דע שאלו בני אדם הם בבחינת אינו מן הישוב, ואינם נחשבים כלל, ואזי נשארים הצדיקים יושבים בסדר עגול והקדוש ברוך הוא על כלם, והוא בחינת ראש בית דין, כי אלו הצדיקים שיושבים בעגול הם בחינת בית דין שמהם יוצא המשפט לכל אחד ואחד, הן לזכות הן לחובה, וכן פרנסה יוצאת מהם שהם מחלקין הפרנסה לכל אחד ואחד כראוי לו: והעקר הוא שיהיה אהבה ביניהם, ואהבה הינו שיהיה האהבה חזקה כל כך, עד שיהיו רואים זה את זה תמיד, כי מחמת גדל האהבה אינם יכולים לסבל כלל שלא יראו אחד את חברו תמיד, גם יש אהבה שיכולים לסבל שלא יראו זה את זה, ואף על פי כן הוא אהבה שאוהבין את עצמן מרחוק, וגם זה הוא בחינת רואין זה את זה, כמו שאומרין העולם על דבר השנאוי שאינו יכול לראותו, אבל כשהם אוהבים זה את זה הוא בחינת רואים זה את זה, שהוא בחינת אהבה כנ"ל: וזה בחינת (סנהדרין ל): 'סנהדרין היתה יושבת כגרן עגלה', 'סנהדרין', זה בחינת הצדיקים, שמהם יוצאין כל המשפטים וכל הפרנסה כנ"ל, וזה בחינת כגרן, שמשם יוצא מזונות ופרנסה, וישיבתם בעגול כנ"ל, וכל זה כדי שיהיו רואין זה את זה כמו שכתוב שם בגמרא, הינו בחינת אהבה, שהיא בחינת ראיה כנ"ל:

קפד

כשאחד מדבר עם חברו ביראת שמים נעשה אור ישר ואור חוזר, ולפעמים מקדים האור חוזר קדם האור ישר, כשהמקבל יש לו מח קטן ואין יכול לקבל דברי חברו, כי אז קדם שמקבל חברו ממנו שזהו בחינת אור ישר, קדם לזה מקבל הוא מחברו, ואזי האור חוזר קדם לאור ישר: כי כשמדברין עם חברו ביראת שמים. אף שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא מקבל התעוררות מחברו, כי על ידי ההכאה שיצאו הדבורים מפיו לחברו, על ידי זה חוזר האור אליו, (וזהו בחינת אור חוזר ממש המובא בכתבים עין שם): כמו מי שמכה בכתל שחוזר הדבר אליו, כמו כן כשמדבר לחברו אף על פי שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא בעצמו יכול להתעורר מהם, על ידי ההכאה שיצאו הדבורים לגבי חברו והכו בו וחזרו אליו, ועל כן אם היה מדבר אלו הדבורים בינו לבין עצמו יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל, ועל ידי שדברם לחברו, נתעורר מהם אף שחברו לא נתעורר, כי חזרו אליו על ידי בחינת ההכאה כנ"ל. (וזה בחינת אור חוזר שהוא על ידי בחינת הכאה כמבאר בכתבים והבן):

קפה

איתא בזהר (ויקרא ד:): 'כד ישראל אשתלמו בעובדיהו כביכול שמא קדישא אשתלם' וכו', ועקר השלמות היא היראה, כמו שכתוב (דברים י): "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", ועל כן נקראת יראה סוף דבר, כמו שכתוב (סוף קהלת): "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא", כי היא שלמות כל הדברים. ויש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מה' מגדלתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושליט, ויש יראה למטה ממנה, הינו שבא ליראה על ידי יראות תחתונות, על ידי שירא מחיה או משר או מפחד אחר, על ידי זה הוא נזכר ובא ליראת ה'. ויראה הראשונה שהיא על ידי התבוננות השכל בגדלתו ורוממותו, היא בחינות א. כי היראה היא בחינת מלכות, כמו שכתוב (אבות פרק ג'): 'אלמלא מוראה של מלכות' וכו'. והיא בחינות דלת. 'בגין דלית לה מגרמה כלום', כי אי אפשר לבוא ליראה כי אם על ידי התבוננות השכל בגדלתו, והשכל נקרא יוד. כמו שכתב רש"י: "אז ישיר משה" 'שראוי לכתב שר משה, אלא יוד על שם המחשבה נאמרה', וההמשכה מהשכל להיראה הוא בחינת ואו. וזה א. והיראה השניה שהיא באה מדברים תחתונים, היא בחינת אד. כי היא בחינת דלי דלת, שאינה נמשכת מהשכל, אלא מהדברים תחתונים, ועל ידי היראה זו אינו נמשך רק השפעות בעולם, כי הוא בחינת העלאת מיין נקבין, כמו כשאחד צריך לחברו ומבקש ממנו, ועל ידי הבקשה

פועל אצלו הדבר, מחמת שדבוריו ובקשתו שהכניע עצמו לחברו ובקש ממנו, נעשו אלו הדבורים בחינת העלאת מיין נקבין, ופועלים הבקשה אצל חברו להשפיע לו מה שצריך, כן מה שמעלה היראה מהדברים התחתונים, נעשה מזה בחינת העלאת מיין נקבין, ונמשכין השפעות בעולם. וזה בחינת (בראשית ב): "ואד יעלה מן הארץ", על ידי היראה התחתונה זו שהיא בחינת אד כנ"ל, על ידי זה: "והשקה את כל פני האדמה", כי על ידה נמשכין השפעות כנ"ל, וכשנמשך השפע, צריך לעשות כלי לקבל השפע שלא יינקו החיצונים ממנו, והכלי היא בחינת מם סתומה, וזה אותיות אדם. ועל ידי ההשתוקקות והרצון לנסע להצדיק, נעשה רשם הכלי, כמו אמן כשרוצה לעשות כלי צריך לציר ולחקק מתחלה רשם וציור הכלי, ואחר כך עושה הכלי, כן בזה הרצון לנסע נעשה הציור ורשם הכלי, ואחר כך כשבא אליו נעשה הכלי וזה (שמואל א ט"ז): "אדם יראה לעינים", על ידי יראה לעינים, הינו היראה התחתונה שמקבל על ידי מה שרואה בעינים כנ"ל, על ידי זה נעשה בחינת אדם. הינו שנמשכין השפעות על ידי אד שהוא בחינת יראה זו כנ"ל. והמם הוא הכלי לקבל השפע כנ"ל, אבל על ידי היראה העליונה הנ"ל שהיא באה מהשכלת הלב ברוממותו, על ידה אשתלם שמא קדישא דקדשא בריך הוא כנ"ל, וזה וה' יראה ללבב, שעל ידי יראה ללבב שהוא בחינת יראה עליונה שהיא באה מהשכלת הלב ברוממותו יתברך כנ"ל. על ידי זה נשלם שם ה'. כמו שכתוב בזהר הנ"ל 'כד ישראל אשתלמו בעובדיהו שמא קדישא אשתלם', ועקר השלמות היא היראה כנ"ל, וזהו "וה' יראה ללבב" כי על ידי יראה עליונה הנ"ל שהיא בחינות יראה ללבב נשלם שם ה' כנ"ל: [זה המאמר שמעתי בשמו, שהוא שיך על פסוק (תהלים פ"ד): "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון", ואיני יודע הפרוש, אך כפי הנראה, יש שיכות לסוף המקרא לענין מאמר הנ"ל עין שם מה שכתוב בסופו, שעל ידי ההשתוקקות לנסע להצדיק נעשה ציור ורשם הכלי וכו', וזהו בחינת "יראה אל אלקים בציון". 'ציון' זה בחינת ציון ורשם הכלי, שנעשה על ידי ההשתוקקות וכו' כנ"ל, שעל ידי זה זוכין אחר כך להתקרב להשם יתברך בחינת "יראה אל אלקים בציון", הינו על ידי ציון ורשם הכלי, שנעשה על ידי השתוקקותו הגדולה בתחלה: ואמר רבנו, זכרונו לברכה, שכל מי שיש לו יגיעות וטרחות יותר בתחלת ההתקרבות להשם יתברך, דהינו שיש לו מניעות רבות וגדולות, כגון מאביו ואשתו וחותנו או משאר בני אדם שמונעים ומעכבים אותו מאד ומניעות מחמת ממון ושארי מניעות ועכובים ובלבולים, שמשתטחים לפניו ומונעים אותו מאד, והוא צריך להתיגע ולטרח מאד לשברם, כל אלו היגיעות והטרחות שיש לו בתחלת ההתקרבות, הם טובה גדולה להאדם, כי על ידי זה זוכה אחר כך לקבל הרבה

קדשה וטהרה, כי על ידי היגיעות שבתחלה נעשה הכלי וכל מה שיש לו יותר יגיעות וטרחות וכו' יש לו כלי גדול ביותר לקבל אחר כך בתוכו שפע קדשה וטהרה להתקרב להשם יתברך, וזה בחינת "יראה אל אלקים בציון" כנ"ל].

קפו

מה שמספרין מופתים מהצדיקים שבמדינות קיר"ה (דוין). הוא מחמת שאנשיהם הם אנשים כשרים ומאמינים בהצדיקים, כי על ידי אמונה שהם מאמינים בדברי הצדיק, על ידי זה נתגלין מופתים, כי באמת הצדיק בודאי מלא מופתים, וכשהוא מאמין בהצדיק ונותן עיניו ולבו על דברי הצדיק, על כל דבור ודבור, כי מאמין שכל דבריו אמת וצדק, ובכונה מכונת אזי אחר כך, כשבא לביתו, כל מה שיארע אותו, הוא מסתכל היטב על כל דבר שיארע לו, ומבין למפרע בדברי הצדיק שדבר עמו בהיותו אצלו, שזה היתה כונת הצדיק שרמז לו בתוך דברים שדבר עמו, וכן כל דבר ודבר שיזדמן לו, הוא מוצא הכל בדברי הצדיק למפרע, שרמז לו שיהיה כן, נמצא שנעשה ונתגלה המופתים על ידי זה, וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא הנבואה היתה ברמז, ולא היו מבינים נבואתו בפרוש על מה מרמז, ואחר כך כשנתקים דברי הנביא, היו יודעין למפרע שנתקים דברי הנביא שהתנבא ורמז על זה מקדם, והבינו דברי הנביא למפרע, שהתכון על זה, וכמו שמצינו בדניאל שמרמז על סוף קץ הגאלה, ועתה הדברים סתומים, כמו שכתוב שם (יב) סתם הדברים וחתם, כי אין אדם יודע עתה איך מרמז שם זמן הגאלה, אבל לעתיד אם ירצה השם כשיקים הדברים ויגיע קץ האמת ויבוא משיחנו, אזי ידעו למפרע איך שמרמז בדבריו זמן הקץ, וכן מצינו בכמה נביאים:

קפז

ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים ס"ב), הינו שהוא חסד גדול מאת השם יתברך שהוא משלם לאדם מדה כנגד מדה, שעל ידי זה הוא מבין לפשפש במעשיו ולידע החטא שפגם בו ולשוב בתשובה, אך דע, שעקר מה שמשלם השם יתברך מדה במדה, הוא בארץ ישראל, כמה שכתוב (איוב כ): "יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו", 'ארץ' הינו בחינות ארץ ישראל, היא מתקוממה לו ושם נתגלה עוונו, כי שם מדקדקין לשלם לאיש כמעשהו, מדה כנגד מדה, וזה שכתוב על ארץ ישראל (במדבר י"ג): "ארץ אכלת יושביה", ראשי תבות אתה תשלם לאיש כמעשהו כנ"ל, ועל כן היושבים שם בארץ ישראל יש להם על הרב יסורין, מחמת שממהרין שם לשלם לאיש כמעשהו:

קפח

דע שצריך לנסע להצדיק לחזר על אבדתו, כי קדם שיוצא האדם לאויר העולם, מלמדין ומראין לו כל מה שצריך לעשות ולעבד ולהשיג בזה העולם, וכיון שיצא לאויר העולם מיד נשכח מאתו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (נדה ל:), והשכחה היא בחינת אבדה, כמו שקראו רבותינו, זכרונם לברכה, את השוכח אובד, כמאמרם, זכרונם לברכה (אבות פרק ה'): 'מהיר לשמע ומהיר לאבד' וכו'. וצריך לחזר ולבקש אבדתו, והאבדה שלו היא אצל הצדיק, כי הצדיק חוזר על אבדתו עד שמוצאה, ואחר שמוצאה, חוזר ומבקש אחר אבדות אחרים עד שמוצא גם אבדתם, עד שמוצא האבדות של כל העולם, על כן צריך לבוא להחכם לבקש ולהכיר אבדתו, ולשוב לקבלה אצלו, אך הצדיק אינו משיב לו האבדה עד שידרשנו אם אינו רמאי ושקרן, כמו שכתוב: "עד דרש אחיך והשבתו לו" 'עד שתדרש את אחיך אם אינו רמאי' (בבא מציעא כז:):

קפט

צריך לזהר מאד מעצבות ועצלות, כי עקר נשיכת הנחש הוא עצבות ועצלות בבחינת (ישעיה ס"ה): "ונחש עפר לחמו", עפר היא בחינת עצבות ועצלות שהם באים מיסוד העפר, כמובא בספרים:

קצ

"ויענו כל העם יחדו ויאמרו: כל אשר דבר ה' נעשה, וישב משה את דברי העם אל ה', ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך וכו' ויגד משה את דברי העם אל ה'" (שמות י"ט). והוא תמוה ונפלא מאד, כי מה הם דברי העם שנית, שעליהם נאמר: "ויגד משה את דברי העם", כי לא נמצא בכתוב שום מענה ודברים שהשיבוהו העם שנית אחר מענה הראשון "כל אשר דבר" וכו'. ומה זה שוב "ויגד משה את דברי העם אל ה'". אך דע, כי ישראל טענו ואמרו על מה שאמר להם משה לקבל את התורה. ענו הם "כל אשר דבר ה' נעשה" כלומר כל אשר ידבר ה' אנו מכרחים לעשות, כי מאחר שיצא הדבור מפי ה' לעשות זאת המצוה, הרי אין שום בחירה, והרי אנו מכרחים במעשינו, וזה "כל אשר דבר ה' נעשה" בודאי כי אין שום בחירה שלא לעשות, מאחר שיצא מפי ה'. ועל זה נאמר תכף: "וישב משה את דברי העם אל ה'", שהשיב להקדוש ברוך הוא טענת ישראל, מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך" דיקא, "בעבור ישמע העם בדברי עמך" דיקא,

הינו שלא אדבר הדברות רק עמך לבד, כמו שכתוב: "אנכי ה' אלקיך, לא יהיה לך" וכו' וכן כלם, ולא לנכח לישראל, והם רק ישמעו בדברי עמך, ועל ידי זה יהיה להם כח הבחירה לעשות כרצונם, ועל זה נאמר: "ויגד משה את דברי העם אל ה'". הינו שמשה טען את דברי העם אל ה', הינו מה שטענו העם תחלה, טען הוא עתה אל ה' על עצמו, כי תקנת את ישראל שיהיה להם הבחירה, על ידי שלא תדבר רק עמי לבד, אבל את עצמי לא תקנת, כי מעתה לא יהיה לי כח הבחירה מאחר שתדבר עמי, וזה: "ויגד משה את דברי העם אל ה'". הינו מה שדברו העם וטענו תחלה, טען הוא עתה אל ה'. כי מה תהא עלי, כי לא יהיה לי בחירה, השיבו ה'. "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר", ולא צוה לו השם יתברך רק שני ימים, 'ומשה הוסיף יום אחד מדעתו' (שבת פ"ז): וכון לדעת הקדוש ברוך הוא, כי כן היתה דעתו יתברך, כמו שבאמת לא נתנה תורה עד שלשה ימים, ובזה היה תלוי בחירת משה לקבל את התורה או שלא לקבל, כי לא היה אפשר לקבל את התורה רק אחר שלשה ימים כמו שהיה באמת, ואם לא היה מוסיף יום אחד, לא היה מקבל את התורה, והשם יתברך לא אמר לו רק שני ימים והוא הבין מדעתו ובחר לו לקבל את התורה והוסיף יום אחד, שעל ידי זה היה קבלת התורה, ובזה היה תלוי עקר הבחירה של משה במה שהוסיף יום אחד מדעתו:

קצא

דע שאפשר שישב אחד אצל חברו במקום אחד בגן עדן, ולזה יהיו כל התענוגים והשעשועים וכל הש"י עולמות, וחברו לא ירגיש כלום ולא יהיה לו שום תענוג, "כי שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר" (משלי כ"ה) וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת יא): 'אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קלמוסים וכו' אין מספיקין לכתב חללה של רשות' שנאמר: "שמים לרום" וכו'. נמצא שלב מלכים גדול הרבה מרום השמים ועמק הארץ, שתופסים כל כך מקום כמה וכמה אלפי אלפים פרסאות, והלב והמח שקטנים מאד במקומם, הם תופסים הכל עד שיכול לתן לב על כל מדינה ומדינה ולתפס ולהצטיר בלבו כל מדינה ומדינה ותכונות השמים ויותר ויותר מזה, כי "לב מלכים אין חקר", ראה והבן וחכם גדלת הבורא. איך המועט מחזיק את המרבה, שחתיכת לב קטן כזה, ומח קטן כזה, יתפס במקומו דברים גדולים כאלה, וזה רק מחמת שנמצא שם האלקות. כי עקר האלקות הוא בהלב כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן מ"ט): ומעתה בין וחכם, אם בהלב שנמצא שם רק בחינות אלקות, שאינו כביכול חלק אחד מאלפי אלפים מהשגחת הבורא ברוך הוא כמה גדול ערכו, שיכול לתפס במקומו

המועט, עולמות אין מספר. ואפלו על עכו"ם נאמר: "ולב מלכים אין חקר", על שנותן לב לכל מדינה ומדינה, ותופס ומשער בדעתו, כל המדינות שתחתיו, עם כל האדם אשר עליו, וכל הנמצא בה, ומעתה הוי דן אלפי אלפים קל וחמר, לשער בדעתו מגדלות הבורא ברוך הוא. נמצא שעקר גדלות המלך ותענוגו וממשלתו הוא רק בלב, שיודע בלבו שהוא מלך על כל המדינות האלה ומושל בכלם כרצון לבו וחפצו, ומעתה תבין מעצמך, שלזה אפשר שיהיה לו כל הש"י עולמות בלבו כי הלב יכול לתפס במקומו עד אין חקר ואין מספר כנ"ל, ויהיה לו כל התענוגים והשעשועים, וחברו אף על פי שיושב אצלו לא ירגיש כלום כי לבו חסר מכל זה, מכל הטובות והשעשועים שיש לחברו הצדיק בתוך לבו, אשרי לו, כי עקר הרגשת תענוג ושעשוע עולם הבא וכל הש"י עולמות הכל הוא בלב כנ"ל:

קצב

דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה, אבל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות אין יקר ממנו, ומי ששומע דבור מפי הצדיק האמת שהוא דבור אמת, ובפרט כשרואה אותו אז. בבחינות (ישעיה ל): "והיו עיניך רואות את מוריך". הוא מקבל בחינות הפנים של הצדיק, ובחינות שכלו ונשמתו, כי זה הצדיק מניח שכלו בתוך זה הדבור שמחדש, והוא מקבל זה הדבור, נמצא שמקבל שכלו. וזה גם כן בחינות הנשמה, כי הנשמה היא בחינת השכל כמה שכתוב (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם", וכן מקבל פנים שלו, כי הדבור שהוא מדבר הוא אמת, ואמת הוא הפנים של כל הפנים דקדשה, בבחינות (תהלים כ"ד): "מבקשי פניך יעקב סלה", בחינות (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב", נמצא זה שמקבל דבור מפי הצדיק מקבל פניו ושכלו ונשמתו, ונחקק ונצטיר בדעתו דמות דיוקנו של הצדיק שהוא הפנים והשכל והנשמה. אך שצריך לשמר משכחה, כי שכחה משכחת הכל ממנו, הינו כל מה שנצטיר בדעתו מהדבור כנ"ל, על ידי השכחה נשכח ועובר ממנו כל הנ"ל, ואפלו אם יכתב הדבר בספר לזכרון כשבחינת השכחה מתגברת, נופל בחינת השכחה גם על הספר הנכתב, הינו כשחס ושלום, נפטר החכם שחדש הדבור, ואז מתגבר בחינות שכחה בבחינות (תהלים ל"א): "נשכחתי כמת מלב", ואז שורה שכחה אפלו על ספר הנכתב. ויש עצה לזה לציר לפניו דמות דיוקנו של החכם בשעת הלמוד כשלומדין דבריו כמובא בירושלמי (שקלים פ"ב): שצריך לציר בשעת

הלמוד כאלו התנא עומד לפניו, כי בהספר של החכם נרשם ונצטיר שם דמות החכם, כי אלו הדבורים והאותיות הנרשמין ומצירין בהספר, הם שכל החכם ונשמתו ובחינות פניו, נמצא ששכלו ונשמתו ופניו שהוא דמותו ממש הוא באלו האותיות והתבות, על כן נמצא בכל ספר וספר דמות דיוקנו של החכם שחדש אלו הדבורים, כי כפי דמותו דהינו שכלו ונשמתו ופניו של החכם, כן נצטירין האותיות בספר, כי אם היה להחכם דמות אחר הינו שכל ופנים ונשמה אחרת, היה מחדש ומציר אותיות אחרים בהספר, כפי השכל שהיה לו שהוא דמותו, נמצא שיש בכל ספר דמות דיוקנו של החכם: וכשזוכה לזכרון לזכר דברי החכם כמו שאמרם החכם. או על ידי מה שחוזר מאה ואחת פעמים, שעל ידי זה זוכרו, אז כשאומר זה הדבר בשם החכם, נצטיר לפניו דמות דיוקנו של החכם, והרי הוא כאלו אמרו החכם בעצמו, אך שיהיה הזכרון באמת בכח הזכרון, שאז נחקק בדעתו דמות דיוקנו ממש כנ"ל. וזה (אבות פרק ד'): 'הלומד ילד למה הוא דומה' כו'. כי זה הלומד עם התלמיד הוא ממש ככותב בדיו על הניר, ומציר אותיות שכלו שם, כן הוא מציר בדעת התלמיד, שכלו ודמותו ממש כנ"ל, אך שיש בהלמוד בחינות, הינו שיש בחינות הלומד ילד, הינו כשהתלמיד שומע הדבר מפי הרב ממש ובעת שחדש הרב זה הדבר, שאז הוא בחינת ילד, כי החדושים נתהוים על ידי מה שמעלה את הנפשות בבחינות עבור ומחדש אותם כמבאר לעיל (סימן יג). ונמצא שהוא בחינות ילד כאלו נולד היום, ואז דומה לדיו כתובה על ניר חדש, שנחקק ונצטיר שם היטב בלי טשטוש, הינו שאז יוכל להצטיר ולחקק בדעתו היטב ויוכל לזכרו. אבל הלומד זקן שאינו שומע מפי החכם בעצמו, או אפלו מפיו לאחר כך שלא בשעת החדוש, ואז לא נתחדש נשמתו בבחינת עבור כנ"ל, ואז הוא בחינות זקן כמו שהיה מקדם, ואז דומה לדיו כתבה על ניר מחוק, שהכתב מטשטש שם. כן החדוש שמחדש החכם אף שנכתב ונחקק בדעתו, עם כל זה לא נצטיר היטב שם ויוכל לשכחו, וזה בחינות (ברכות נח): 'דיו לעבד להיות כרבו', 'לעבד' דיקא, עבד, הוא מי שזוכר מה שמקבל מרבו על ידי שחזר מאה ואחת פעמים כנ"ל, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ט:): 'עובד אלקים זה החוזר פרקו מאה ואחת פעמים, ועל ידי הזכרון זוכה להיות כרבו, כי נזדמן לו דמות דיוקנו של רבו, וכאלו רבו אמרו אז כנ"ל, כי נחקק ונצטיר היטב בדעתו פנים ודמות רבו כדיו כתובה על הניר כנ"ל, וזה בחינות דיו לעבד כו'. בחינת דיו כתובה כנ"ל, (וכן מובא בזהר הקדוש תרומה קנ"ט עין שם): כי מה שנצטיר דמותו אצל התלמיד הוא בחינות דיו. כי לא נצטיר אלא דמות דיוקנו, כי זה כלל שכל ההתלבשות שמתלבש דרגא בדרגא אינו מתלבש אלא מדרגה אחרונה שבדרגא העליונה, הינו בחינת רגלין של העליונה,

והוא מדרגה הראשונה אצל דרגא התחתונה, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסלותא', ועל כן לא נצטיר אלא הדמות, והוא כמו דיו, שאף שנצטיר בו הצורה ממש והדמות כנ"ל. עם כל זה אינו רק ציור ודמות ואינו ממש הדבר בעצמו, כן הדבור אף שבו נצטיר הדמות, עם כל זה אינו אלא ציור ודמות, הינו מדרגה התחתונה שלו, הינו דבור. והבן: וזה בחינת (ירושלמי שקלים פרק ו'): 'אש שחורה על גבי אש לבנה', בחינת מחין, בחינת "ונוזלים מן לבנון" - 'מן לבונא דמחא', (זהר פינחס רל"ה:). וזה בחינת (שיר השירים א): "שחורה אני ונאוה", כי מה שהוא שחר ושפל אצל העליון, הינו מדרגה התחתונה שלו, הוא נאה ועליון אצל התחתון:

קצג

דע שהמחשבה יש לה תקף גדול, ואם יחזק ויגבר מחשבתו על איזה דבר שבעולם, יוכל לפעל שיהיה כך, ואפלו אם יחזק מחשבתו מאד שיהיה לו ממון, בודאי יהיה לו, וכן בכל דבר. רק שהמחשבה תהיה בבטול כל ההרגשות. והמחשבה תקיפה כל כך, עד שאפשר למסר נפשו במחשבתו ממש, דהינו שירגיש צער המיתה ממש, על ידי שיקבל על עצמו בדעתו שהוא מרצה למסר נפשו על קדוש השם באיזה מיתה שתהיה. ואפשר לחזק ולגבר המחשבה כל כך, עד שבשעה שמקבל במחשבתו שהוא מרצה למסר נפשו למות על קדוש השם, אזי ירגיש צער המיתה ממש. וזה שאמר רבי עקיבא (ברכות סא): 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקימנו עכשו' וכו'. הינו שבשעת קריאת שמע שהיה רבי עקיבא מקבל על עצמו ארבע מיתות בית דין, היה מקבל על עצמו מסירת נפשו במחשבה חזקה ותקיפה כזו, עד שהיה מצטער ומרגיש ממש יסורי המיתה ממש, כאלו סוקלין ושורפין אותו ממש בלי שום הפרש. וזה 'כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא' וכו' הינו שממה ששערתי וקבלתי בדעתי 'מתי יבוא לידי ואקימנו' למסר נפשי על קדוש השם, מזה לבד הייתי מצטער ומרגיש וסובל יסורי המיתה ממש כנ"ל, עכשו שבא לידי בפעל ולא אקימנו, הלא תמיד הייתי סובל זה הצער ממש מהקבלה במחשבה לבד. וכשמחזק המחשבה במסירת נפש כל כך כנ"ל, יוכל למות ממש מזה הצער כאלו היה מת מזו המיתה בפעל כי אין הפרש בין המיתה בפעל להצער שמרגיש מהמיתה במחשבה כנ"ל. על כן צריך למנע ולהרחיק עצמו לבלי לשאר שם בעת שמרגיש שקרוב שתצא נפשו, שלא ימות בלא עתו חס ושלום:

קצד

מי שרוצה כבוד הוא שוטה, כי למשל שר גדול שלח פקיד לעיר אחד מהעירות שלו למקום רחוק, והפקיד הנ"ל לקח לעצמו שם כל הכבוד, כי הערלים לא ידעו שהוא עבד השר, וסברו שהוא בעצמו השר וכשהיו צריכים אליו היו נופלים לפני רגליו, ונותנים לו כל הכבוד. והיו קוראים אותו עם כל הכנויים של כבוד השיכים להשר, פעם אחד בא השר בעצמו לשם ובא הפקיד לפניו, ושאל לו על עסקי המדינה, ומדוע אלו הערלים אינם עובדים עבודתם. וקרא לשוטר אחד, ושאל אותו השר על עסק העיר, והערל השוטר לא הכיר את השר רק את הפקיד. ותכף נפל לרגלי הפקיד, וחלק לו כל הכבוד השיך להשר, והשיב לו על עסק שאלתו. אזי נתהפכו פני הפקיד כשולי קדרה, ונתביש מאד, כי אין בזיון גדול מזה, שבעיני השר נותנים לו כבוד הזה. כמו כן עקר הכבוד הוא רק מהדבור, כי איבר מהאדם כגון יד אינה יכולה לחלק לו כבוד, כי גם אינו נכר בהיד בעצמה תבנית האדם, וכן אפלו פני האדם אינו מיחד להאדם בעצמו, כי נמצא גם חיה שיש לה פני אדם כגון קוף, ואין זה גדר האדם, ועל כן אינו מקבל כבוד כי אם מהדבור שבזה מבדל האדם מחי, ועל כן מאחר שעקר הכבוד הוא בהדבור. והדבור הוא היכל המלך, כי "היכל" גימטריא "אדני", בחינת הדבור, כמו שכתוב (תהלים נ"א): "אדני שפתי תפתח" (עין תקון י"ח): אם כן רוצה לקבל כבוד בהיכל המלך, ואין בזיון גדול מזה, כידוע בחוש, שבודאי יתביש העבד מאד כשיחלקו לו כבוד גדול לפני המלך, כנ"ל במשל הנ"ל:

קצה

בצר הרחבת לי (תהלים ד), הינו שגם אפלו בהצרה בעצמה, השם יתברך מרחיב לנו, כי אם יסתכל האדם על חסדי ה'. יראה, שאפלו בעת שהשם יתברך מצר לו, גם בהצרה בעצמה, השם יתברך מרחיב לו, ומגדיל חסדו עמו, וזה: "בצר הרחבת לי", הינו אפלו בתוך הצרה בעצמה, נתת לי הרחבה בתוכה, מלבד מה שאנו מצפים שהשם יתברך יושיענו בקרוב מכל הצרות, וייטיב עמנו מאד, אך אפלו גם בהצרה בעצמה מרחיב לנו:

קצו

וכשאתה מתפלל אל תעשה תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים וכו' (אבות פרק ב'). כי אסור לאדם לעמד עצמו על שום דבר, הינו שאסור להתעקש בתפלתו שהקדוש ברוך הוא יעשה לו דוקא את בקשתו, כי זה הוא כמו לוקח דבר בחזקה, בגזלה. רק צריך להתפלל ולהתחנן לפני השם יתברך ברחמים ותחנונים, אם יתן השם יתברך יתן ואם

לאו לאו, כמובא במקום אחר (בהתורה ט' תיקונין סי' כ'). וזה: 'אל תעשה תפלתך קבע', מלשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כ"ב): "וקבע את קבעיהם נפש". הינו שכל מה שהוא מבקש, הן פרנסה או בנים או שאר צרכים, אסור להתעקש ולעמד עצמו בתפלתו, שדוקא יעשה הקדוש ברוך הוא את תפלתו, כי זה הוא תפלת קבע שלוקח הדבר בחזקה בגזלה, רק יתפלל רחמים ותחנונים כנ"ל:

קצז

דע שלשון הרע של העולם מזיק ופוגם את העניוות שעל ידי לשון הרע שהעולם מדברים, על ידי הפגם הזה, אי אפשר להצדיקים להיות ענוים, כי פגם לשון הרע מפריד בין ענוה לחכמה, ועל ידי זה, נפגם הענוה, ואי אפשר להיות ענו, ואפלו אם יהיה ענו הוא בלא חכמה, וזה ידוע שענוה בלא חכמה אינה כלום, כי בודאי אין זה מעלת הענוה, להראות עצמו בכפיפת ראש בדרך שטות כאלו הוא ענו, כי זה ענוה פסולה, ועקר הענוה כשהיא בחכמה, ועל ידי פגם לשון הרע, נעשה פרוד בין ענוה לחכמה ועל ידי זה אי אפשר להיות ענו, וזה היה מעלת משה רבנו, עליו השלום, ששבחה התורה אותו, שהיה כל כך גדול במעלת הענוה, עד שאפלו לשון הרע לא הזיק לענותנותו, וזה שכתוב (במדבר י"ב): "ותדבר כו' במשה" כו'. נמצא שהיה פגם לשון הרע בעולם, אף על פי כן, "והאיש משה ענו מאד", כי היה במעלה גדולה כל כך בענוה, שאפלו פגם לשון הרע, לא הזיק לו לענוה שלו:

קצח

כשאחד צועק להשם יתברך אומרים לו לסע, כמו שכתוב (שמות י"ד): "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו":

קצט

דע שיש המתקה להנצל מענש של אלמן, שלא תמות אשתו, חס ושלום, והוא. על ידי שמרגישין טעם מתיקות בהתורה, על ידי זה נצולין מזה הענש, לבלי להיות אלמן, חס ושלום, וזה אותיות אלמן ראשי תבות מה נמלצו לחכי אמרתך (תהלים קי"ט): שעל ידי שמרגישין מתיקות בהתורה נצולין מהענש הזה, וגם הכתוב מסים: "מדבש לפי", שעל ידי זה המתיקות שמרגישין בהתורה ממתיקין הדין של מיתת אשתו, חס ושלום, כי דבש בגימטריא אשה כמובא בכתבים:

ר

הטעם שהצדיקים שבזמן הזה הם עשירים, ובזמנים הקודמים היו רבם עניים ואביונים, זה מרמז במשנה (אבות פרק ד'): 'כל המקים את התורה מעני סופו לקימה מעשר', והצדיקים שבזמן הזה הם הם הצדיקים שהיו בזמנים הקודמים בסוד הגלגול, וכבר קימו התורה מעני, על כן זוכים עתה לקימה מעשר:

רא

מרמז בתרגום (איכה ב): שבפסח צועקין בהתפלה כמובא על פסוק: "קול נתנו בבית ה' כיום מועד", 'כקל עמא דמצלין בחגא דפסחא', עין שם בתרגום: (משלי י): צדקה תציל ממות ראשי תבות מצת:
סגלה לחלי נופל רחמנא לצלן. לפזר צדקה, פזר נתן לאביונים (תהלים קי"ב): ראשי תבות נפ"ל.

רב

כל מי ששכלו קטן ביותר, צריך לחלק לו כבוד ביותר, כי כל מה ששכלו יותר קטן, הוא יותר חפץ בכבוד, וכמו שאנו רואים בחוש, שהנשים מקפידין מאד על כבודם, ורוצים מאד את הכבוד, וזה מחמת, שהנשים דעתן קלה וקטנה מאד:

רג

מספורי דברים של הנשים יכולים לידע מעמד השכינה איך היא אוחזת כעת, וזה שכתוב אצל מרדכי (אסתר ב): "שהיה מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר", ואסתר היא השכינה, כי מרדכי היה משיג זאת, לידע שלום השכינה מחצר בית הנשים על ידי ספורי דבריהם:

רד

מעלת הצדקה ידוע, בפרט כשנותנין לתלמיד חכם כמובא שהמעות שנותנין לתלמיד חכם הוא בחינת תמכי אוריתא, אבל באמת זה המעות שנותנין לתלמיד חכם הוא בחינת תורה ממש, ואין עברה יכול לכבות זה המעות שנותנין לתלמיד חכם, כי 'אין עברה מכבה תורה' כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה כא). וזה המעות הוא בחינת תורה ממש כנ"ל, וזה מעות ראשי תבות ואין עבירה מכבה תורה: ועוד יש בענין זה

דברים הרבה, כי בעת שגלה זאת ספר איזה מעשה בענין זה, אך לא זכינו לכתב כי אם דברים אלה:

רה

תקון למקרה לילה, רחמנא לצלן, לומר עשרה קפיטל תהלים באותו היום שארע לו, חס ושלום, כי יש כח באמירת תהלים להוציא הטפה מהקלפה שלקחה אותה, כי תהלים בגימטריא לילי"ת עם החמש אותיות של שמה שהיא הממנה על זה כידוע, וצריך לכון בשעת אמירת תהלים, שתהלים בגימטריא תפ"ה, שהוא מכון כמספר השני שמות אל אלקים במלואו כזה אלף למד אלף למד הי יוד מם שעל ידי השני שמות אלו יוצאה הטפה מהקלפה, כי הטפה היא בחינת חסד וגבורה כידוע, כי יש בה כח אש ומים חמימות ולחות שהם בחינת חסד וגבורה, ועל ידי השני שמות אל אלקים הנ"ל שהם בחינת חסד וגבורה כידוע שהם גימטריא תהלים כנ"ל, על ידי זה מוציאין הטפה משם, וזה צריך לכון בשעת אמירת תהלים: ועל כן צריך לומר עשרה קפיטל, כי יש עשרה מיני זמרה, שהם בחינת העשרה לשונות שנאמר בהם ספר תהלים כמובא (בגמרא פסחים קי"ז ובזהר): שהם אשרי ולמנצח ומשכיל והללויה וכו' עין בפרוש רש"י, ויש כח בכל לשון ולשון של העשרה לשונות הנ"ל לבטל כח הקלפה הנ"ל, כי כל אחד מאלו הלשונות, הם הפך הקלפה הנ"ל, כי אשרי הוא לשון ראיה והסתכלות, הפך הקלפה הנ"ל שעקר כחה מקלקול הראות, מבחינת "ותכהין עיניו מראות", בבחינות "יהי מארת" חסר, ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (תקוני זהר תקון מ"ד דף עט:): 'דא לילית' נמצא שעקר כחה מקלקול הראיה, ואשרי שהוא לשון ראיה היא הפך ממנה: וכן משכיל, כי היא בחינת משכל, ומשכיל הוא הפך מזה, וענין זה עין במקום אחר (לעיל בסימן יט). כי עקר כחה להחטיא את האדם במקרה, חס ושלום, הוא על ידי לשון תרגום, שהוא בחינת משכיל על ידי תרגמן, שהוא מערב טוב ורע, לפעמים משכל ולפעמים משכיל עין שם: וכן הללויה, הפך הקלפה, ששמה לילית, על שם שהיא מיללת ביללה תמיד, והלל הפך יללה, כי אותיות הללי הם הפך יללי"ה: והשאר לא פרש. גם הטפה באה מהדעת שהוא בחינת חסד וגבורה כידוע, כי גם הטפה היא בחינת חסד וגבורה כנ"ל, וידוע שהדעת הוא בחינת חמשה חסדים וחמש גבורות, על כן צריך לומר עשרה קפיטל: וזה בחינת (תהלים ל"ב): "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע ראשי תבות נאף. שהוא נכנע על ידי בחינת לדוד משכיל, דהינו תהלים:

אחר כך גלה רבנו, זכרונו לברכה, העשרה קפיטל תהלים בפרטיות, שצריך לאמרם באותו היום שיקרה לו, חס ושלום, מקרה בלתי טהור, ואלו הן, מכתם לדוד, ט"ז: לדוד משכיל, ל"ב: אשרי משכיל אל דל, מ"א: כאיל תערג, מ"ב: למנצח אל תשחת, נ"ט: למנצח על ידותון, ע"ז: תפלה למשה, צ': הודו לה' קראו בשמו, ק"ה: על נהרות בבל, קל"ז: הללויה הללו אל בקדשו, ק"נ: ואמר: שאלו העשרה קפיטל תהלים, הם תקון גדול מאד מאד למקרה חס ושלום, ומי שזוכה לאמרם באותו היום, אין צריך לפחד עוד כלל מפגם הנורא של המקרה, חס ושלום, כי בודאי נתתקן על ידי זה: (ועין ענין זה ב"לקוטי מוהר"ן - תנינא" בסופו):

רו

תעיתי כשה אבד בקש עבדך וכו' (תהלים קי"ט). כי יש חלוק גדול בעברה שעושה האדם, חס ושלום, בין אם נתעורר תכף ומיד ושב בתשובה, אזי אפשר לו בקל לחזר למקומו. כי עדין לא נתרחק הרבה מהדרך הטוב. כי כשעושה עברה, חס ושלום, אזי הולך ונוטה מהדרך הישר אל דרך אחר מקלקל ושם יוצאים מאותו הדרך כמה וכמה נתיבות ודרכים תועים ומקלקלים מאד, שכשמתחילין לילך, חס ושלום, באותו הדרך הרע, אזי תועים ונבוכים באלו הדרכים עד שקשה לשוב ולצאת משם, אבל השם יתברך דרכו לקרות את האדם תכף כשרואה שהוא תועה מדרך השכל, וקוראו שישוב לאחוריו ולכל אחד קורא לפי בחינתו, יש שקוראו ברמיזה, ויש בקריאה ממש, ויש שבועט בו ומכהו, וזהו הקריאה שלו, כי אוריתא מכרזת קמיהו "עד מתי פתיים תאהבו פתי", והתורה, הוא השם יתברך בעצמו שהוא קורא אותם ומבקשם שיחזרו אליו. ועל כן כשעדין לא נטה הרבה מדרך הישר, אזי אפשר לו בקל לשוב, מחמת שהוא מכיר עדין את הקול ורגיל בו, כי זה סמוך היה אצל השם יתברך, והיה שומע קולו קול התורה ועדין לא שכח את הקול, ועדין לא תעה הרבה באלו הדרכים האחרים התועים והנבוכים, ועל כן בקל אפשר לו לשוב, והוא כמשל הרועה שכאשר שה אחד תועה מהדרך אזי תכף הוא קורא אותו, וכשהשה עדין לא תעה הרבה מהדרך, אזי הוא מכיר הקול והולך אחריו תכף. אבל כשכבר נטה הרבה מהדרך, אזי כבר שכח את הקול ואינו מכיר בו. וגם הרועה מיאש עוד מלבקשו, מחמת שזה זמן רב שהלך ותעה מאתו, כן כשכבר האריך זמן, חס ושלום, ברשעו, ונטה ותעה הרבה מהדרך הישר לאלו הדרכים המקלקלים והתועים והנבוכים והמבלבלים אזי קשה לו לשוב כנ"ל:

ודע שאלו הדרכים המקלקלים והתועים, כשאדם תועה בהם, חס ושלום, הרבה מאד, אפשר לפעמים שיתעה מאד וילך באלו הדרכים הנבוכים, ואזי דיקא מרב תעותו בהם, יתהפך וישוב עד שיהיה סמוך מאד למקומו הראשון, ולא יהיה רק הרחק מעט בינו לבין מקומו הראשון, ובקל על ידי נסיון קל ישוב עוד למקומו, אבל כשהשם יתברך קוראו ומזמין לו הנסיון, אינו מכיר בקול, ואינו חושש לשוב למקומו, וזה הוא החלוק שבין עול ימים לזקן, כי מי שעדין בבחרותו ועדין לא הזקין בחטאיו, אפשר לו יותר לשוב מהזקן מחמת שעדין הוא סמוך ולא שכח את הקול הקריאה. וזה, "תעיתי כשה אבד, הינו שתעיתי מהדרך הישר כשה אובד הנוטה מהדרך כנ"ל, על כן אני שואל מלפניך, בקש עבדך, כי מצותיך לא שכחתי, הינו שתמהר לבקשני, כל זמן שאני זוכר עדין את הקול הקריאה של התורה והמצוות, וזהו: "בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי", שתמהר לבקשני תכף, "כי מצותיך לא שכחתי" עדין, ועדין אני מכיר את קול הקריאה של המצוות שהם התורה, על כן בקשתי, שתרחם עלי לבקשני מהרה מיד, כל זמן שעדין לא שכחתי את מצוותיך, דהינו שעדין אני מכיר את קול הקריאה של התורה והמצוות, כי כשחס ושלום, האדם נזקן בחטאים קשה מאד לבקשו, כי כבר שכח את קול התורה והמצוות, ואינו מכיר בקול הקריאה, על כן צריך האדם לבקש מהשם יתברך, שימהר השם יתברך לבקשו להחזירו אליו, כל זמן שלא שכח עדין לגמרי את קול התורה והמצוות כנ"ל, וזהו מה שבקש דוד המלך, עליו השלום, "בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי" כנ"ל:

רז

כל הדבורים הם בחינת גבורות כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "וגבורתך ידברו", וכמו שכתוב בכתבים שהה' גבורות שבדעת בוקעין ויוצאין בהפה ונעשה מהם ה' מוצאות הפה, נמצא שכל הדבורים הם בחינת גבורות, וצריך להמתיקם, וההמתקה הוא על ידי למוד התורה ודבורים טובים שמדברים, על ידי זה ממתיקין הדבורים שהם בחינת הגבורות.

ודע שלפעמים יוצאין גבורות קשות, רחמנא לצלן, והם באים בזה העולם לגדולי הדור מחמת שיש להם דעת גדול, על כן כשיוצאין, חס ושלום, גבורות קשות, באים בדעת הגדולים, ושם בוקעין ויוצאין מהפה, ונעשה מהם דבורים כנ"ל. ואזי הדבורים הם בחינת גבורות קשות, וצריך לראות להמתיקם, וכשאין ממתיקים הגבורות הקשות, חס ושלום, מחמת שאין להם כח להמתיקם או שהם אז במדרגה קטנה שאי אפשר

להמתיקם, מחמת שפגמו אז באיזה פגם וחטא, כי אפלו צדיקים וגדולים לפעמים הם פוגמים ושוגים באיזה דבר, "כי אין צדיק בארץ" וכו' (קהלת ז), ומחמת שהם אז בבחינה זו, אינם ממתיקים הגבורות הקשות שהם הדבורים, ואזי כשאינם ממתיקים הדבורים שהם גבורות קשות, אזי מתחילין לדבר באלו הדבורים דבורים רעים על הכלל או על הפרט, או שמדברין על צדיק הדור ואזי כל הדבורים שלהם שהם גבורות קשות באים ונופלים על צדיק הדור, חס ושלום. והצדיק הדור צריך לראות להמתיק אלו הגבורות קשות שהם הדבורים הנ"ל, ועל ידי שהוא דן אותם לכף זכות בזה שמדברים עליו, נמצא שהוא מטה כלפי חסד ובזה ממתיקם, או על ידי שמקבל היסורים שהם מדברים עליו, מקבלם באהבה, על ידי זה הוא ממתיק גם כן דבורים שלהם שהם הגבורות הקשות כנ"ל, אבל אם אין כח, חס ושלום, בצדיק הדור להמתיקם, אזי יוכל לפל ממדרגתו מאד, חס ושלום, על ידי אלו הגבורות הנ"ל שבאים עליו, או שיסתלק, חס ושלום, על ידי זה, ואז על ידי הסתלקותו נשמתו ממתקת אלו הגבורות הקשות הנ"ל, ומזה היה הסתלקות הבעל שם טוב, כי אמר שיסתלק ממעשה הש"צ ימח שמו, כי אצל הש"צ ימח שמו היו כמה גדולי הדור ולומדים מפלגים שהטעה אותם כמפרסם, והם יצאו מן הכלל ודברו רעות על כלל תורה שבעל פה, וזה היה מחמת שבא להם גבורות קשות ולא המתיקו אותם מחמת בחינת הנ"ל, ועל כן דברו דבורים רעים על הכלל, ואלו הדבורים נפלו על גדול הדור, והבעל שם טוב זכרונו לברכה, הוא היה אז הגדול הדור, ומזה נסתלק, וכמו שאומרים בשם הבעל שם טוב, זכרונו לברכה, שאמר: שנעשו לו שני נקבים בלבו על ידי המעשה של הש"צ ימח שמו. ומזה נסתלק וכנ"ל. כי כשמדברים על תורה שבעל פה, או כשמדברים על הצדיק הדור בעצמו, הוא דבר אחד ממש, כי עקר תורה שבעל פה הוא תלוי בצדיק הדור, כמו שכתוב (זהר ויצא קנג:): 'שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא', שהוא התורה שבעל פה כמובא במקום אחר (עין בהתורה תהלה לדוד בסימן י"ב). וכן התלמיד חכם הוא בעצמו התורה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כב:): 'כמה טפשאי וכו' דקימי מקמי אוריתא' וכו', אבל כשהצדיק ממתיק דבורים שלהם, אזי הוא חוזר ועושה מהדבורים תורה כמובא במקום אחר (שם בסימן י"ב): ואזי עושה תורת חסד, הינו ללמד לאחרים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סכה מט:) על פסוק: "ותורת חסד על לשונה" 'זה הלומד על מנת ללמדה', כי בודאי כשעושים תורה מדבורים אלו אפשר לו ללמד אחרים עמה, ונמצא שהוא תורת חסד, ובזה ממתיקם:

רח

לשון רבנו, זכרונו לברכה
"צופה רשע לצדיק ומבקש" וכו' (תהלים ל"ז). פרוש: מה שרשעים עושים יסורים לצדיקים ורודפים את הצדיקים, זה סבה מאת השם יתברך כדי שיתבונן הצדיק ויפשפש במעשיו, נמצא שהרשע הוא כמו צופה, כשומר העיר שנקרא צופה, כן הרשע הוא שומר את הצדיק מלפל בגשמיות. פרוש אחר, מעט המחלקת שיש על צדיקים היא טובה להם, כי המחלקת היא כמו מכסה להם שלא יתגלו ויתפרסמו ביותר מכדי הצרך, וזה פרוש: "צופה רשע לצדיק", צופה לשון מכסה כמו שכתוב (שמות כ"ה): "וצפית אותו זהב", אבל אלו הרשעים מרבים במחלקת, מרבים במכסה, עד שאין כח בצדיקים לסבל מחלקתם ושנאתם של הרשעים, וזהו: "ומבקש להמיתו" כמו שמכסין את אדם מראשו ועד רגליו עד שאי אפשר לו להנשם, כן אלו הרשעים הן מכסין ומרבים בצפויים במחלקת ומבקשין להמיתו, אבל "וה' לא יעזבנו בידו":

רט

תפלות כנגד תמידין תקנום (ברכות כו:). כי ידוע שיש לכל אדם תפלות רעות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ס"ג לפי נסחת ה"עין יעקב"): 'גנבא על מחתרתא רחמנא קריא', נמצא אחר כך כשעומד להתפלל תפלה הראוי להתפלל, אזי בא התפלה רעה ומבלבלת אותו, וזה בחינת תפלות כנגד שהיא מתנגדת לו, והתקון לזה, הכנסת אורח תלמיד חכם כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה, 'אורח מברך' (ברכות מו). ואורח הוא בחינת (משלי ד): "וארח צדיקים כאור נגה", וכתיב (שם י): "ברכות לראש צדיק", שהוא בחינת שמונה עשרה ברכות שבתפלה (זהר פנחס רמ"ד ובתקון מ"ז). נמצא שעל ידו בא התקון התפלה, וזה פרוש: תמידין תקנום, זה בחינת הכנסת אורח תלמיד חכם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות י:): 'המארח תלמידי חכמים בתוך ביתו כאלו הקריב תמידין':

רי

על ידי משא ומתן באמונה הוא מקים "ואהבת", כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא פו): "ואהבת" - 'שיהא שם שמים מתאהב על ידיך' וכו'. וכשמקים "ואהבת" על ידי זה יהיה לו פרנסה בלא יגיעה וטרח, כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קיח): 'קשין מזונותיו כקריעת ים סוף', וקריעת ים סוף היה על ידי זכות אברהם

בחינת "ואהבת" כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: "וישב הים לפנות בקר" 'דא בקר דאברהם' (א).(א) עיין זוהר תרומה קע). נמצא כשהגיע עת הבקר בחינת אברהם, אזי יצא מקשוי לקל, כי עד הבקר היה קשה לפניו קריעת ים סוף, נמצא על ידי משא ומתן באמונה אחוז בבחינת "ואהבת" בחינת אברהם אזי אין קשין לו מזונותיו:

ריא

מה שהעולם נוסעין על ראש השנה לצדיקים, כי עקר המתקת הדינין אינו אלא על ידי קדשת וטהרת המחשבות, כי שם שרשם. (כמו שכתוב) (כמובא בזהר): כלא במחשבה אתבררו (עיין זוהר פקודי ר"וד). ואי אפשר לבוא למחין זכים אלא על ידי התקשרות לצדיקים, (כמובא) (כמו שכתוב) בזהר: "ויקח משה את עצמות יוסף", 'משה הוא בחינת מחין, ויוסף הוא בחינת צדיק', הינו שאין שלמות למחין אלא על ידי התקשרות לצדיקים. וראש השנה הוא מקור הדינים של כל השנה, וצריך לטהר את מחשבתו כדי להמתיקם, ובשביל זה נוסעין לצדיקים כדי לזכות לקדשת המחשבה:

ריב

זה בחינת מחאת כף אל כף, כי על ידי זה מביטין בתמונת ה', כי תמונת ה' הינו דמיונות שאנו מדמין אותו רחום וחנון ושאר כנויים ודמיונות שאנו קורין אותו, כל אלו הדמיונות גלו הנביאים, ונביאים זה בחינת דבור התפלה, כמו "ניב שפתים", וכשאנו מדברים בשפתינו את התמונות והדמיונות ומוחאין בכפים, אזי נתקים (הושע י"ב): "ביד הנביאים אדמה", כי הנביאים הם הדבורים והכפים הם יד הנביאים, ואז הדמיון נתגלה, בבחינת: "וביד הנביאים אדמה", ונתקים (במדבר י"ב): "ותמונת ה' יביט":
גם מחאת כף זה בחינת (יחזקאל י): "וידי אדם מתחת כנפיהם", כי הכנפים הם הדבורים, בבחינת (קהלת י): "ובעל כנפים יגיד דבר":
גם נכלל התפלה בתוך תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהם שני ידים יד כותבת ויד חותמת:
כח הדבור בא על ידי התקשרות לצדיקים כמובא 'פה אתקריאת מסטרא דצדיק' (עיין לענין כל הנ"ל בתיקון יח):
(מסימן ר"ט עד כאן, לשון רבנו זכרונו לברכה:

ריג

דע שיש שם שכשהקדוש ברוך הוא רוצה להסתיר ולכסות את האדם מן הבעל דבר להציל אותו ממות שנגזר עליו, אזי הוא מסתיר ומכסה אותו בזה השם, ואזי הבעל דבר משוטט ומחפש סביבות זה האדם לבקש לו מקום שיוכל להכנס תחת המסתר והמכסה להזיק לזה האדם, אך תכף כשמביט עליו נסתלק ואין לו כח מחמת זה השם. אבל דע שכשחס ושלום, מוצא מקום לכנס תחת המסתר והמכסה לשלט על האדם, אזי אדרבא מקבל עוד הבעל דבר יותר כח מזה השם, וזה בחינת מה שכתוב בזהר הקדוש (פנחס רל"ו): 'שראה פינחס המ"ם של מות משוטט אז', הינו כי המ"ם היא בחינת הסמ"ך מ"ם המשוטט סביב סביב כנ"ל:

ודע שהשם הנ"ל, הוא שם סאל, ויוצא מפסוק (תהלים ל"ב): אתה סתר לי מראשי תבות, והמם של מצר תצרני הוא בחינת המ"ם הנ"ל בחינת הסמ"ך מ"ם המשוטט סביב המכסה והמסתר הנ"ל, לשלט על האדם כנ"ל, ואם, חס ושלום, מוצא מקום לשלט, אזי מקבל יותר כח מזה השם, כי נצטרף המ"ם להשם סא"ל הנ"ל, ונעשה צרוף שמו סמאל, על כן צריך להפסיק בין תבות אתה סתר לי, לתבת מצר, כדי שלא לעשות צרוף שמו, חס ושלום, ואזי כששולט על האדם, חס ושלום, ומקבל עוד כח מזה השם כנ"ל, אזי נעשה מהשם הנ"ל, סוף אדם למות (ברכות י"ז): שהוא ראשי תבות שם סא"ל הנ"ל. אבל כשמשמרין את עצמן בכח השם הנ"ל, אזי השם הנ"ל הוא מכסה ומסתר, בחינת אתה סתר לי, וגם מצר תצרני ותשמרני:

ריד

בדורות הראשונים כשהיו יודעים יום מיתתם, היו עוסקים בתורה כל היום ולא היה שליטה להבעל דבר עליהם. ועכשו מצינו בני אדם שמתו באמצע למודם, דע שאם הלמוד כהגן, בודאי אין לו שום כח, אבל אם אין הלמוד כראוי, בפרט למוד גמרא אם אין הלמוד כראוי, אזי הוא מקבל יותר כח מהלמוד, כי תלמוד בגימטריא אותיות של שמה לילית. על כן יש כח בלמוד התלמוד או להכניע אותה, או להפך, חס ושלום:

רטו

דע שיש עשרים וארבעה מיני פדיונות, כי יש עשרים וארבעה בתי דינים (עיין אד"ר נשא קלו: ובאד"ז רצג), וכנגד כל בית דין ובית דין יש פדיון מיחד להמתיק הדין שיש שם, על כן לפעמים אינו מועיל הפדיון שעושין, כי לא כל אחד ואחד יודע כל העשרים וארבעה

פדיונות, ואפלו אם יודע אותם אינו עושה כלם, ועל כן כשאינו עושה הפדיון המיחד לאותו הדין, על ידי זה אינו מועיל. אך דע, שיש פדיון אחד שכולל את כל העשרים וארבעה בתי דינין, ויכול להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינים, ולזה הפדיון צריך עת רצון, בחינת התגלות מצח הרצון, כמו בשבת במנחה, בחינת: "ואני תפלתי וכו', עת רצון" וכו' (תהלים ס"ט). אך אפלו הצדיקים, לאו כל אחד יודע זה הפדיון, ולא נמצא כי אם חד בדרא שידע זה הפדיון, ופעמים אפלו כשזה הצדיק עושה פדיון, אף על פי כן אינו מועיל, וזה מחמת כי גם למעלה תאבים מאד לפדיון כזה, כי לאו בכל פעם בא להם מלמטה פדיון כזה, שיוכל להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינין בבת אחת, ועל כן כשבא להם זאת ההמתקה הם משתמשים עמה לצרך דבר אחר, דהינו שעל ידי זה הפדיון וההמתקה, נעשין גרים, כי 'כל זמן שיש עכו"ם בעולם חרון אף בעולם' (ספרי פר' ראה). וכשממתיקין הדין והחרון אף, נמתק העכו"ם ונעשין גרים. וזה היה עבודת משה רבנו, עליו השלום, כל ימי חייו, וגם לאחר מותו, כי השתדל לקרב הערב רב כדי לעשות גרים, וגם במותו נקבר מול בית פעור, כדי להמתיק העכו"ם כדי שיהיו נעשין גרים. ועל כן נסתלק בשבת במנחה, שאז הוא עת רצון. כדי להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינים כנ"ל, כדי לעשות גרים, כי כל עבודת משה, להמתיק החרון אף של העכו"ם לרצון, ועל כן משה עומד בין שמד לרצון: כי מספר משה הוא ממצע, בין מספר שמד למספר רצון. כי הוא עומד תמיד להמתיק השמד להפכה לרצון כנ"ל: ועל כן מצינו במדרש שרבי אליעזר הגדול (עין בראשית רבה ויצא פרשה ע' ובמדרש רבה קהלת) גיר גרים, וזה מחמת שהיה גלגול בנו של משה, כי עליו נאמר: "ושם האחד אליעזר" כמובא (מדרש רבה במדבר פרשה י"ט): ועל כן בכח זה גיר גרים: וכן יתרו מחמת שהיה חותן משה על ידי זה נתגיר. כמו שכתוב (שמות י"ח): "וישמע יתרו חותן משה", כי מחמת שהיה חותן משה, זה גרם לו ששמע ונתגיר, כי כל עבודת משה בחייו ועכשו לאחר מותו, הוא רק לעשות גרים כנ"ל:

רטז

דע כי הפילוסופים קורים להטבע "אם כל חי". ואנחנו על ידי תפלותינו אנו מבטלים הטבע, כי הטבע מחיב כך, ועל ידי התפלה נשתנה הטבע, וזה בחינת ח"י ברכות התפלה חוץ ברכת המינים שעל ידי חי ברכאן, מבטלין הטבע אם כל חי. ומכניעין ומבטלין המינים והאפיקורסים:

ריז

(סוף מלאכי) זכרו תורת משה ראשי תבות תמז חסר ואו, כי אז בתמוז צריכים להמשיך הזכרון לתקן השכחה, כי אז נתהוה השכחה, כי על ידי הלוחות שנשתברו בחדש תמוז נתהוה השכחה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין נ"ד): 'אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל', ועל כן חסר ואו מתמז כנ"ל, כי מאחר שנשתברו הלוחות נסתלק הואו, כי הלוחות הם בחינת ואו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא י"ד): 'הלוחות - ארכן ששה ורחבן ששה: גם זמן מתן תורתינו ראשי תבות תמז. כי בתמוז נתנו הלוחות כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא ד:). וגם כאן חסר ואו, מחמת שאז נשתברו הלוחות שהם בחינת ואו כנ"ל:

ריח

דע שלפעמים כשנגזר על האדם, חס ושלום, איזה גזרה, 'ואף על גב דאיהו לא חזי מזלה חזי' (מגלה ג): ומחמת זה רוצה להסתיר את עצמו, ומזה בא שלפעמים פתאם האדם נוסע לאיזה מקום רחוק זהו כדי להסתיר את עצמו, ואף על פי שהוא אינו יודע מזה, עם כל זה הנפש יודעת מזה על כן בא לו רצון לנסע לשם ולפעמים כשבא לשם הוא נתפרסם שם ביותר, ואז יוכל להזיק לו מאד, חס ושלום, ומזה היה הסתלקות צדיק גדול מאד שפתאם רצה לנסע לארץ ישראל, והוא היה בעצמו יודע מזה שהיה צריך להסתיר את עצמו ונסע על המדינה והיה פרסום גדול, ונסתלק באותו הדרך, וכן ארע בזמננו בסמוך השם יצילנו:

ריט

בצע אמרתו (איכה ב), 'בזע פורפירא דילה', (מדרש שם). כי בודאי אין הבית המקדש יכול לסבל כבודו וגאותו יתברך, כמו שכתוב (מלכים א ח): "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה" וכו'. רק מחמת אהבת ישראל צמצם והלביש את גאותו כדי להשרות שכינתו בבית המקדש כדי לגלות מלכותו, וזה בחינת (תהלים צ"ג): "ה' מלך גאות לבש", שכביכול בשביל לגלות מלכותו, הלביש וצמצם את גאות שלו, כדי שנוכל לסבל קבלת על מלכותו עלינו, אבל כשישראל חטאו לפניו אזי כביכול הראה וגלה השם יתברך את גאותו וגאונו ולא רצה להלבישו ולצמצמו עוד, וממילא נחרב הבית המקדש, כי לא היה יכול לסבלו כנ"ל, וזה "בצע אמרתו" 'בזע פורפירא דילה', שקרע את הלבוש שלו, הינו שקרע את הלבוש והצמצום הנ"ל בחינת "גאות לבש" הנ"ל,

וממילא נחרב הבית המקדש, כי מאחר שקרע ובטל את הצמצום והלבוש, שוב אין הבית המקדש יכול לסבל גאותו וגאונו, כי "הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" כנ"ל:

עוד שמעתי בשמו לענין הנ"ל, שהלביש וצמצם את גאותו כדי לגלות מלכותו, שהזכיר אז מה שאמר ביום שלפניו, והענין, שיראה בחינת מלכות הוא בחינת הכנעה, וזה שכתוב (דברים י): "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", שהשם יתברך מקטין את עצמו כביכול ושואל מהם יראה, כי שואל מעמך, הוא בחינת הכנעה ושפלות, כמו השואל ומבקש מחברו. כי יראה הוא בחינת מלכות כמו שכתוב (אבות פרק ג'): "אלמלא מוראה של מלכות" (כמובא כבר כמה פעמים): ומלכות הוא בחינת עני והכנעה, כי 'אין מלך בלא עם', שזהו בחינת 'עניות דלית לה מגרמה כלום' (כמובא במקום אחר): הינו שמדת המלכות אין לה מצד עצמה כלום, כי אם על ידי העולם נתגלה מדת המלכות, כי 'אין מלך בלא עם', נמצא שמדת המלכות שהיא בחינת יראה, היא בחינת עני והכנעה. ועל כן בשעת מתן תורה שרצה השם יתברך לגלות מלכותו ויראתו, הכניע את עצמו השם יתברך לישראל כביכול, ובקש מהם שיקבלו מלכותו והבטיח להם כמה הבטחות, כמו שכתוב (שמות יט): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" וכו', שכל אלו ההבטחות הם בחינת הכנעה, וכל זה היה בשביל לגלות מלכותו ויראתו כמו שכתוב (שם כ): "ובעבור תהיה יראתו על פניכם" וכו', כי כל זה היה בשביל היראה שהיא בחינת מלכות כנ"ל, כי השם יתברך מקטין את עצמו בשביל לגלות מלכותו כנ"ל, וזהו: "ה' מלך גאות לבש", 'ה' מלך'. הינו כשרצה השם יתברך לגלות מלכותו. אזי "גאות לבש", שהלביש וצמצם את גאותו והקטין את עצמו כביכול כנ"ל:

גם שמעתי, שאמר אז דברי צחות לדרשן אחד שישב על שלחנו אז, בצע אמרתו. שאומר תורה בשביל בצע וממון:

עוד מעין הנ"ל, שמעתי בשמו, שאמר על פסוק (ירמיה כ"ג): "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו", כי כשאדם מקטין את עצמו, אז השם יתברך גם כן מקטין את עצמו, אבל כשהאדם מתגאה ומתגדל, אזי השם יתברך גם כן מראה גאותו וגדלו, וזהו: "אם יסתר איש במסתרים", שכשהאדם מקטין ומסתיר את עצמו במסתרים, דהינו שמסתיר ומעלים ומקטין את עצמו בענוה ושפלות, אזי ואני לא אראנו", שאני גם כן מראה עצמי אליו בבחינת לא. שהוא בחינת אין ואפס בחינת ענוה ושפלות, וכנ"ל:

רכ

דע כי יש כמה דברים יקרים בעולם, החכם הוא יקר מאד, וכן גבור, וכן עשיר ומושל, דהינו מי שיש לו איזה התנשאות: ודע שאצל כל אחד מהם, יכולים לפעל ולהושע מצערו, שאם יש לו איזה צער, חס ושלום, וילך אצל אחד מהם ויספרו לפניו עד שיעורר רחמים אצלו עליו, מזה יוכל להושע:

רכא

על ידי שנותנין מעשר נצול משונאים, כי השם יתברך מכסה אותו בידו ומצילו, כי "האלקים יבקש הנרדף" 'ואפלו צדיק רודף את הרשע' (מדרש רבה אמר פרשה כ"ז). וזה בחינת (ישעיה נ"א): "ובצל ידי כסיתיך" שהשם יתברך מכסה עליו בצל ידו ומצילו, וכשהנרדף צדיק שהוא סמוך להשם יתברך, אזי הוא יתברך מצילו בידו, כי הוא סמוך להשם יתברך, אבל כשהנרדף רשע, נמצא שהוא רחוק מהשם יתברך, ואף על פי כן השם יתברך מצילו כי האלקים יבקש וכו'. אזי כביכול השם יתברך מגדיל ידו ומושיטה ומחפה עליו, אף שהוא רחוק מהשם יתברך. ועל ידי מעשר נעשה בחינת יד הגדולה, כי יד הגדולה הוא בחינת הסתפקות, כמו שכתוב (במדבר י"א): "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים" וכו' "ומצא להם" ותרגם אונקלוס: 'היספק להון', והשיבו השם יתברך: "היד ה' תקצר", נמצא שבחינת יד הגדולה היא יכולה להספיקם, נמצא שבחינת הסתפקות הוא בבחינת יד הגדולה ועל ידי מעשר הוא בבחינת הסתפקות, כי 'אין אדם מת וחצי תאותו בידו', כי יש לו מנה מבקש מאתים וכו'. וכל מה שיש לו אין מספיק לו, אבל במעשר כתיב (מלאכי ג): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ובחנוני נא בזאת וכו' עד בלי די" ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת ל"ב:): 'עד שיבלו שפתותיכם מלומר די'. נמצא שעל ידי מעשר נעשה בחינת הסתפקות שהוא בחינת יד הגדולה כנ"ל, ועל ידי זה השם יתברך מושיט ידו ומכסה עליו ונצול משונאים כנ"ל. שויתי ה' לנגדי תמיד" בחינת מתנגד:

רכב

צריך להיות תמיד בשמחה ולעבד ה' בשמחה, ואפלו אם לפעמים נופל ממדרגתו, צריך לחזק עצמו בימים הקודמים שהיה מזריח לו איזה הארה קצת כמו שאנו רואים, שכמה סומים מחזיקים עצמן באיש אחד שאינו סומא ומאמינים בו והולכים אחריו, וגם הסומא מאמין למקלו שהולך אחר מקלו, אף שאינו רואה כלל, מכל שכן שראוי לילך אחר

עצמו, דהינו מאחר שבימים הקודמים הזריח לו קצת והיה מתחזק ומתעורר לבו להשם יתברך, אף שעכשו נפל מזה ונסתמו עיניו ולבו, עם כל זה ראוי שיאחז בימים הקודמים וילך אחריהם, דהינו כמו שאז היה מתעורר לבו להתחזק בעבודתו יתברך. כן גם עכשו יחזק לבו מאד, וילך אחר ההתעוררות והזריחה שהיה לו אז, אף שעכשו נפל מזה כנ"ל, עד אשר בקצת ימים יעזרו ה' ויחזר ויזרח לו אורו יתברך, אמן. (עין בסוף הספר מה ששיך לזה):

רכג

כשהצדיק צריך לבקש מאת השם יתברך יכול להיות שלא ימלאו בקשתו, כי 'זמנין דשמע וזמנין דלא' וכו' (זהר וירא דף קה:): אבל יש צדיק שיכול לגזר ולומר אני אומר שיהיה כן. וזה בחינת (במדבר ו): "כה תברכו וכו' אמור להם". הינו שאני אומר שיהיה כן "יברכך ה' וישמרך" וכו' אמן:

רכד

אפלו הרחוקים מן הצדיק, הם מקבלין חיות והארה מן הצדיק על ידי שמכסה עליהם, כמו האילן, שיש לו ענפים וקלפה ועלין, וכלם שואבין חיות מן האילן, ויש עשבים שרחוקים מן האילן, ונדמה שאין מקבלין חיות מהאילן ובאמת גם הם מקבלין חיות ממנו, כי האילן מגן עליהם ומצילן מן השמש, כן יש אצל הצדיק בחינת עלין וענפים וכו' כמו שמבאר במקום אחר (בסימן ס"ו אות א): ואפלו הרחוקים מקבלין חיות ממנו על ידי שמכסה עליהם כמו האילן כנ"ל:

רכה

דע כשהראה בשלמות, על ידי זה הבטחון בשלמות כי עקר הבטחון בשלמות הוא על ידי השכל כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו", 'עיני' זה בחינת השכל, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר', ולפי השכל כן הוא הבטחון, כי יש כמה מעלות ומדרגות בבטחון עד אין סוף, בבחינת (ישעיה כ"ו): "בטחו בה' עדי עד", והכל לפי השכל כנ"ל, ועקר השכל על ידי הראה, כי עקר השכל הוא על ידי הלחלוחית העולים אל המח, שהם בחינת השמן, והמח היא הפתילה, והנשמה שבמח הוא האור, נמצא שעקר קיום השכל הוא על ידי הלחלוחית שבגוף כנ"ל, והלחלוחית הוא על ידי הראה, כמובא (בתקוני זהר כ"ז:): 'אלמלא כנפי

ראה דמנשבי על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא', וזה בחינת (שמות כ"ה): "והיו הכרובים פורשי כנפים על הכפרת" - 'כפרתא דלבא' (זהר פינחס דף רלד.): נמצא שעל ידי הראה נתקים הלחלוחית שלא יתיבש על ידי הלב, ועל ידי זה קיום השכל שהוא בחינת נר דולק על ידי הלחלוחית כנ"ל, ועל ידי השכל על ידי זה נעשה הבטחון כנ"ל, נמצא ששלמות הבטחון הוא על ידי שלמות הראה כנ"ל: ואזי יכולין לעשות מהצפצוף דהינו הקול היוצא מהקנה שהוא רק קול פשוט וצפצוף, שיהיה נעשה דבור, על ידי חמשה מוצאות הפה שמחתכים הדבור, כי עקר ההבדל שיש בין אדם לחי, הוא על ידי חתוך הדבור, שהוא גדר האדם שהוא מדבר בבחינת (שמות ד): "מי שם פה לאדם", ועקר ההבדל הוא חתוך הדבור, דהינו שהאדם עושה מהצפצוף, והקול חתוך האותיות והדבור, כי גם בהמות ועופות יש להם קול וצפצוף, רק שאין להם חתוך האותיות והדבור, וזהו גדר האדם שיכול לחתך הדבור כנ"ל. ולבוא לבחינת גדר אדם, הוא על ידי צדקה, בבחינת (בראשית א): "נעשה אדם" וכתיב (רות ב): "שם האיש אשר עשיתי עמו היום" וכו' מה התם צדקה אף כאן צדקה כמו שכתוב בזהר (הובא לעיל בסימן לז).הינו שעל ידי צדקה נעשה בחינת אדם שהוא בחינת דבור כנ"ל, וזהו (ראש השנה ו): "בפיך" - 'זו צדקה', כי על ידי צדקה נעשה הפה דהינו הדבור, שהוא בחינת גדר האדם בבחינת: "מי שם פה לאדם". ועקר הצדקה הוא על ידי הבטחון, בבחינת (תהלים ל"ז): "בטח בה' ועשה טוב", כי אם אין לו בטחון אינו יכול לעשות צדקה כראוי, כי מתירא שיחסר לו מה שנותן לצדקה, ועקר הצדקה הוא על ידי בטחון, שבוטח בה' שלא יפסיד ולא יחסר על ידי הצדקה כלל, כי השם יתברך יברכו בגלל הדבר הזה וכו'. נמצא שעל ידי הבטחון שהוא על ידי השכל, על ידי זה עושין צדקה, ועל ידי זה נעשה הדבור כנ"ל, וזה בחינת (תהלים ס"ט): "נחר גרוני כלו עיני", הינו כשאין השכל בשלמות, בחינת "כלו עיני", דהינו השכל, ואזי אין לו בטחון כנ"ל, בחינת "כלו עיני מיחל לאלקי", אזי "נחר גרוני", הינו שאין לו חתוך הדבור כנ"ל, אבל כשיש לו בטחון ועושה צדקה כנ"ל, אזי יכול לעשות מקול הצפצופים דבורים כנ"ל, וזה בחינות (קהלת י"ב): "ויקו לקול הצפור וישחו כל בנות השיר", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קנב): 'שכל השירות דומות עליו כשיחה', הינו שיהיה נעשה מצפצופים ושירות, שיחה ודבור כנ"ל, וזהו בחינת מה שמספרין על הבעל שם טוב זכרונו לברכה, שהיה שומע דבורים מקול הכנור, כי היה עושה מצפצופים דבורים כנ"ל:

רכו

מה שהרשעים על פי רב הם מזמרים נגונים של יללה ועצבות, כי הם בחינת נשמת ערב רב, ואמא דערב רב היא לילית שהיא מיללת תמיד, ועל כן הם עושים נגונים של יללה כנ"ל, ומה שדרך בני אדם למשך אל נגונים הללו, כי יניקתם מבחינת "ועיני לאה רכות" (בראשית כ"ט), מבחינת קלקול הראות, בבחינת מארת חסר, כמו שכתוב (שם א): "יהי מארת" חסר - דא לילית (תקוני זהר תקון מ"ד דף עט:), ועקר הנגון הוא מבחינת שבט לוי שהיו מנצחים בשיר, שהם מבני לאה, ואז כשנולד לוי נאמר (שם כ"ט): "הפעם ילוה אישי אלי", כי על ידי שנולד לוי שהוא סטרא דנגונא (זהר שמות דף י"ט): על ידי זה בחינת ההמשכה, שילוה וימשך אליה, ועל כן נגינה שהוא נשתלשל ויורד משם, מבחינת "ועיני לאה רכות", יש לו כח למשך, בבחינת "הפעם ילוה" כנ"ל, וכשמזמרים אלו הנגונים הנ"ל בשבת, על ידי זה מעלין אותם, כי בשבת נשלם האור בבחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות מג:): 'פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו וכו' ומהדרא לה בקדושא דבי שמשא'. נמצא שבשבת האור בשלמות, בבחינת: "פוסעים בו פסיעה קטנה", ואזי מעלין הנגונים הנ"ל שיניקתם מקלקול הראות כנ"ל, על ידי שבת שהוא בחינת תקון הראות בשלמות כנ"ל:

רכז

שמעתי בשמו שספר בשם צדיק אחד שדרש בבית הכנסת, שמה שאומרים כשעוברין על הקוצרים ה' יעזר (ב"פ), כי יש רשעים שהם מגלגלים בעשבים הגדלים על הגגות, ואין להם עליה, כי אין קוצרין אותן העשבים, וזה בחינת (תהלים קכ"ט): "יהיו כחציר גגות וכו' שלא מלא כפו קוצר וכו' ולא אמרו העוברים ברכת ה'" וכו'. כי אין קוצרין אותן ואין אומרים עליהם ברכת ה' בשעה שעוברין עליהם ועל כן אין להם עליה, אבל אותה התבואה שקוצרין, אומרים העוברים ברכת ה' כנ"ל, ועל ידי זה יש לה עליה.

רכח

דע שכשהקדוש ברוך הוא מסתכל בנשמה שתוכל להחזיר בני אדם בתשובה ולעשות גרים, אזי הוא יתברך בעצמו כביכול מבקש ורואה שיהיה מחלקת עליו, כי 'אין מקבלין גרים לימות המשיח ולא בימי שלמה' (יבמות כד) משום שלחן מלכים', כי אז אינן מתגירין מאהבה, רק מחמת שרואין גדלת ישראל, ועקר הגרים הוא כשמתגירין בעת שישראל סחופים בעני ודחק, כמו שכתוב (ישעיה נ"ד): "מי גר אתך, בעניותך" וכו' (שם

בגמרא): ועל כן בהכרח שיהיה מחלקת על מי שמחזיר בני אדם למוטב ומגיר גרים, כדי שלא יהיה לו שום שלוה, כי אז מי שמתקרב אליו הוא באמת, ואזי יכול לגיר גרים באמת לא משום שלום ונחת כנ"ל. וזהו: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" ואיתא במדרש (בראשית פרשה ד'): "מגורי אביו" - שהיה מגיר גרים כמו אבותיו, כמו מגיורי אביו, וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם): "וישב יעקב 'בקש יעקב לישב בשלוה, מיד קפץ עליו רגזו של יוסף', הינו מחמת שיעקב היה מגיר גרים, בחינת "מגורי אביו", על ידי זה לא היה יכול לישב בשלוה כדי שיהיו הגרים באמת, ואם יהיה לו שלוה לא יוכל לעשות גרים, כי אין מקבלין גרים לימות המשיח כנ"ל:

רכט

דע שיש עצים שכשעושין מהם מטה, הם מסגלים להולדת בנים ולגדלם, וכן להפך יש שאינם מסגלים וכו'. וזה מרמז בפסוק: "שאול שאל האיש לנו ולמולדתנו" (בראשית מג). ואיתא במדרש (בראשית פרשה צ"א): 'אפלו עצי עריסותינו גלה לנו', כי על ידי עצי המטה על ידי זה סגלת ההולדה כנ"ל:

רל

דע מי שיש לו עינים לראות יכול לראות ולהכיר בפנים של התלמיד מי הוא רבו, ובלבד שראה רבו פעם אחת, כי (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו", נמצא כשהתלמיד מקבל חכמת רבו הוא מקבל פניו, ובשביל זה צריך להסתכל בפני רבו בשעה שמקבל חכמתו, כמו שכתוב (ישעיה ל): "והיו עיניך רואות את מוריך". כי החכמה הוא בפנים כנ"ל, ועל כן כשמסתכל בפני התלמיד יכול לידע מי הוא רבו כנ"ל:

רלא

בשעה שאומרים: "וצבא השמים לך משתחוים", ראוי להתפלל על כל דבר, כי כל הרפואות על ידי כחות הגלגלים שהם צבא השמים, וכל אחד נותן כח באיזה סם ועשב השיך לו, ומהם מקבלים הסמים ועשבים כח לרפאות, וכשצריכים רפואה מתחברים כמה כחות מהגלגלים שזה נותן כח בעשב זה וזה בעשב אחר וכיוצא, ומתחברים כלם ועושין מהם הרכבה לרפואה, על כן טוב לבקש מהשם יתברך בעת שאומרים: "וצבא השמים" וכו', שאז באים כלם להשתחוות ולתן שבח והודיה אליו יתברך, שיצוה השם

יתברך להם שימשיכו אלו הכחות הצריכים לרפואתו בתוך חתיכת לחם או בדבר אחר ויתרפא ממילא אמן כן יהי רצון: (עין ענין זה באריכות בלקוטי תנינא בסימן א):

רלב

בשעה שאומר: "הללו את ה' מן השמים וכו' הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו" וכו'. אזי האדם קורא לכלם ומצוה לכלם שיהללו את ה'. ומזה ראוי לאדם להתעורר לתפלה בכונת הלב, מאחר שבתפלתו קורא לכל העולמות להללו ולשבחו יתברך:

רלג

כשמתגברים על האדם מחשבות רעות והרהורים, והוא מתחזק ומתגבר עליהם ומנצח אותם, יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מזה. והוא יקר מאד בעיני השם יתברך, כמשל שיש אצל המלכים לפעמים ביומא דפגרא, הם מניחין כמה חיות שינצחו זה עם זה, והם עומדים ומסתכלים ויש להם תענוג גדול מן הנצחון, כמו כן המחשבות הם באים מבחינת החיות (עיין תיקון כא בסופו) ומחשבות קדושות הם בחינת חיות טהורות, ומחשבות רעות הם בחינת חיות טמאות, ומניחים בכונה מלמעלה שינצחו זה עם זה, ויש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול כשהאדם מתגבר על החיות טמאות ומנצח אותם:
הכלל שאי אפשר בשום אפן בעולם שיהיו שני מחשבות ביחד בפעם אחד. על כן בקל יכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה, דהינו שלא לחשב אותו המחשבה רק לחשב איזה מחשבה אחרת בתורה או עבודה או אפלו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אפן. וכבר מבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ב): שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות כי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר רק לבלי להשגיח עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפלה או משא ומתן, ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק:

רלד

דע שספורי מעשיות מצדיקים. הינו ממה שארע להם, הוא דבר גדול מאד, ועל ידי זה נטהר מחשבתו, אבל אי אפשר לספר מעשיות של צדיקים. כי אם מי שיכול להדמות עצמו להשם יתברך, דהינו שיכול להבדיל בין אור וחשך כמו השם יתברך כביכול, כי כנגד כל מעשה של צדיק יש כנגדו רע, דהינו שיש כנגדו מעשיות של רשעים, שגם

להם ארע כיוצא בזה, כגון שמצינו שפינחס עשה דבר גדול שפרח באויר, וכנגד זה יש מעשה של רשע, שגם בלעם פרח באויר, וכן כיוצא בזה, כי הרע לעמת הטוב. וההפרש הוא רק מי שיכול להבדיל בין אור וחשך, זה יודע גדל ההבדל וההפרש שבין מעשיות של צדיקים למעשיות של רשעים, כי זה מסטרא דקדשה על ידי תפלתו, כמו שכתוב באלישע (מלכים ב ח): "ספרה נא לי הגדלות", הינו שעשה הנסים על ידי תפלה (מגלה כז), אבל מעשיות של רשעים הם על ידי תחבולות או כשוף או דבר אחר מסטרא אחרא, נמצא שעקר ההפרש יודע רק זה שיודע להבדיל בין אור לחשך בין רע לטוב. וגם מי שאין לו זה הדעת להבדיל וכו', אבל יש לו אמונה שלמה שמאמין ההבדל שיש ביניהם כנ"ל, גם זה יכול לספר מעשיות של צדיקים, אבל צריך שתהיה האמונה אמונה שלמה ברורה מאד, עד שעל ידי האמונה יהיה דומה לו כאלו רואה הדבר שמאמין בעינים ממש, בחינת סתים וגליא כמובא במקום אחר (לעיל בסימן ס"ב). וזה שמובא במדרש (בראשית פרשה ב): "להבדיל בין האור ובין החשך" 'אור - אלו מעשיהם של צדיקים' 'חשך - אלו מעשיהם של רשעים' הינו שמעשיות של צדיקים הם בחינת אור, ולהפך מעשיות של רשעים הם בחינת חשך, ומי שיכול להבדיל בין אור לחשך יכול לספר מעשיות של צדיקים כנ"ל: ועל ידי זה נטהר מחשבתו, גם נצול מצרות, כי בלבול הדעת הוא בחינת מחין דקטנות, ומזה באין צרות, כי מחין דקטנות הם בחינת דינין, וספורי מעשיות של צדיקים הם בחינת מחין דגדלות, כמו שכתוב: "ספרה נא לי את הגדלות", בחינת המאור הגדול, ועל ידי זה מטהר מחשבתו ממחשבות רעות שהם נמשכין ממחין דקטנות, ועל ידי זה ממתיק הצרות והדינים שכלם הם מבחינת מחין דקטנות כנ"ל:

גם צריך לידע איך לספר המעשה, כי בכל מעשה יש צמצום, וגם כשרוצה לטהר מחשבתו על ידי ספור המעשה של הצדיק, נמצא שנעשה אצלו מהמעשה ומהספור שהוא דבור, נעשה אצלו מחשבה, ובודאי צריך שיהיה זה הצדיק שמספר ממנו גבוה ממנו, כדי שיהיה מעשיות של אותו הצדיק, בבחינת מחשבה אצלו, על כן צריך לידע ממי לספר ואיך לספר, ואזי נטהר מחשבתו, ויכול לעלות אל עולם המחשבה שזה נקרא עלית העולמות, כי המחשבה גבוה מאד, ומי שרוצה לכנס אל עולם המחשבה, צריך לשתק, ואפלו אם ידבר אז דבור הגון, הוא מפסיד המחשבה, כי המחשבה הוא דבר גבוה מאד, שאפלו דבור הגון מפסידה, וזה בחינת (מנחות כט): 'שתק כך עלה במחשבה', שלעלות אל המחשבה צריך לשתק ואפלו אם ישתק ולא ידבר כלל, עם כל זה יש בלבולים שמבלבלין המחשבה ומונעין אותה, ועל זה צריך טהרת המחשבה, וזה על ידי ספורי מעשיות כנ"ל:

ולזכות לזה, שיוכל להדמות אליו יתברך להבדיל בין אור וחשך כנ"ל, הוא על ידי השגחה, הינו שיצא מטבעיות, שזה בחינת כלליות הקדשה, וזה זוכין על ידי ארץ ישראל, כי ארץ ישראל הוא כלליות הקדשה שבכל הקדשות, כי שם כל העשר קדשות, ועל כן נאמר בארץ ישראל, (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה", כי שם הוא רק השגחה, בחינת (דברים כ"ו): "השקיפה ממעון קדשך", וזה (תהלים ט"ז): "שויתי ה' לנגדי תמיד", הינו כשאני רוצה להשוות ולדמות עצמי להשם יתברך כנ"ל, אזי "לנגדי תמיד", הינו בחינת ארץ ישראל, כמו שכתוב במדרש (תהלים ק"ה): 'אין תמיד אלא ארץ ישראל' שנאמר: "תמיד עיני ה' אלקיך בה":

ודע שיש שם שכשרוצין לעשות מלך משתמשין בזה השם, והשם הוא קמה (עיין ויקהל משה פרשה קמא) ראשי תבות השקיפה ממעון קדשך, וזה בחינת (דניאל ב): "מהעדה מלכין ומהקם מלכין", וזה שנאמר ביוסף (בראשית ל"ז): "והנה קמה אלמתי":

רלה

דע שמי שהולך ונחלק ונופל, ואזי העולם שוחקין ממנו, והוא מתביש מזה, זה בא על ידי שפגם בשמחת יום טוב, כי יום טוב נקרא רגל, וגם נקרא מועד, ועל ידי שפגם בשמחת יום טוב, נעשה מזה רגל מועד, על כן רגלו מועדה ונפל, וזה השחוק ששוחקין, הוא בחינת השמחות נפולות מפגם שמחת יום טוב, ועל כן מתביש, כי עבודה זרה נקרא בשת, (הושע ט). 'והמבזה את המועדות כאלו עובד עבודה זרה' (פסחים קיח) על כן באה עליו בושה. ולפעמים הוא לו לכפרה, ולפעמים אין נתכפר לו בזה רק כדי להזכירו שישוב:

רלו

מי שנוהג רבנות בכשרות ובתמימות כראוי, על ידי זה זוכה שיעלה לגדלה לסוף ימיו, וכל מה שנחשב לגדלה באותו הדור, הוא עולה לגדלה זו, כגון בדור הזה שעקר הגדלה והכבוד הוא כשמחזיקין אותו לצדיק מפרסם, אזי זוכה שיתקבל בסוף ימיו למפרסם גדול, אף שבאמת אינו כן, רק שהוא איש כשר פשוט, ונותנין לו שכרו קדם שיוצא מן העולם ואחר כך וכו':

רלז

עקר הנגון והכלי שיר הביא לוי לעולם, כמובא בזהר (שמות י"ט.): שעקר הנגון מסטרא דלואי, וזה שאמרה לאה: "הפעם ילוה אישי אלי" (בראשית כ"ט). שעתה הפעם שנולד לוי שעל ידו בא בחינת הנגון וכלי שיר לעולם 'הפעם ילוה אישי אלי' בודאי, כי התחברות שני דברים הוא על ידי נגון וכלי שיר, והבן. וזה בחינת כלי זמר שמנגנין על חתנה. (תהלים קי"ט): שרים רדפוני חנם ראשי תבות רחש.

(זה הענין הם דברי צחות שאמר על עצמו, שהיו נוהגין לתן לו רחש המגיע להרב, ופעם אחת עמדנו לפניו בעת שהיה חתנה בעיר ואמר אז ענין הנ"ל מענין כלי זמר שמנגנין על החתנה כנ"ל, (כי כן היה דרכו בקדש, שעל פי רב היה אומר תורה מעין מה שהיה נעשה ונדבר אז באותה העת כאשר יתבאר מזה במקום אחר). ואז היו משיחים לפניו מענין רחש המגיע לו. ענה ואמר: בודאי מגיע לי רחש, ש'רים ר'דפוני ח'נם:

רלח

כששני אנשים מחלקים ביניהם על איזה ענין וכשיבוא השלישי אף שאינו יודע כלל מענינם, אזי יסכים עם אחד יותר מעם חברו, זה מחמת שהאחד סמוך לשרשו יותר מחברו, כי בודאי אי אפשר שיהיו שוים לו כאחד, כי אין שני אנשים שוין, ואם כן בודאי אחד סמוך יותר, ומזה בא שהוא מסכים עם זה, והבן:

רלט

על ידי מחלקת אי אפשר לדבר, כי עקר הדבור הוא משלום, כמו שכתוב (תהלים קכ"ב): "אדברה נא שלום". ועל כן צריך כל אחד קדם התפלה לקבל על עצמו מצות עשה: "ואהבת לרעך כמוך" כדי שעל ידי זה שיש אהבה ושלום, על ידי זה יוכל לדבר בתפלה, אבל כשאין שלום ויש מחלקת, אי אפשר לדבר, ועל כן אפלו אם אחד רוצה שלום, רק שהם חולקין עליו, עם כל זה אין השלום בשלמות על כן אי אפשר לדבר ולהתפלל אף שהוא איש שלום, מאחר שהם חולקין עליו, וזה שאמר דוד המלך, עליו השלום, (שם ק"כ): "אני שלום", כי אני איש שלום ומצדי היה שלום עם כלם, ועם כל זה "וכי אדבר, המה למלחמה", הינו שאף שאני שלום, עם כל זה אי אפשר לדבר מחמת המלחמה והמחלקת שהם חולקין עלי כנ"ל:

והנה כל הדבורים הם משלום כנ"ל, ועל כן מי שהוא בבחינת שלום, יכול לידע כל הדבורים של כל העולם, כמו הקדוש ברוך הוא שנקרא שלום, שהוא יודע כל הדבורים

של כל העולם כמו שכתוב (עמוס ד): "ומגיד לאדם מה שחו", כי כל הדבורים באים משלום כנ"ל, וזה אותיות שלום ראשי תבות ומגיד לאדם מה שיחו:
כל הדבורים באים מחמימות, ומי שיש בו חמימות הרבה מדבר הרבה, וכן מי שנתקרר ואין בו חמימות, אין יכול לדבר, כי הדבור הוא מחמימות, כמו שכתוב (תהלים ל"ט): "חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני", והוא שלהובא דנורא וכו':

רמ

כל ההשפעות וכל הדברים הם באים רק מהצדיק האמת, ועל כן כשמקרב להצדיק האמת, יוכל לקבל בקל את מה שצריך לו הן עשירות או בנים, אבל כשהוא רחוק מהצדיק אזי בא לו בקשי גדול, כי כל אחד מקבל עשירות או בנים לפי המזל שלו, והמזל מקבל ההשפעה מהצדיק, כי משם באים כל ההשפעות, ועל כן כשהוא רחוק מהצדיק, אזי המזל צריך לעשות לו כח גדול, כדי לקבל ההשפעה מהצדיק, מחמת שהוא רחוק ממנו. ועל כן נמצא בזה חלוקים רבים, לפעמים מגיע לאדם עשירות והוא מת מזה ונשאר העשירות ליורשין, ולפעמים הוא מת על ידי זה שמקבל עשירות וגם אובד את העשירות, וכן חלוקים רבים, והוא כמו למשל כשאחד רוצה להגביה משא כבד, והוא מכניס כל כחו להגביה המשא מחמת שכבדה מאד, ולפעמים מגביה המשא, אבל מחמת גדל הכח שהכניס בזה נעקרו ונתלשו מעיו בקרבו עד שמת מחמת זה, אבל יכול להיות שאף על פי כן נשאר המשא בידו, ולפעמים מחמת שנתלש בקרבו נפל גם המשא מידו, נמצא שזה מת מחמת שהגביה המשא וגם המשא לא נשארה אצלו אפלו לבניו, כמו כן בהנ"ל, מחמת שהמזל צריך לעשות לו כח גדול כדי לקבל מהצדיק ההשפעה, מחמת שהוא רחוק ממנו מחמת זה יכול להיות כמה חלוקים כנ"ל. אבל המקרב להצדיק, אזי אין המזל צריך לעשות לו כח, מחמת שהוא קרוב אצלו. אבל עם כל זה, לפעמים יכול להיות שאדם יתקרב להצדיק האמת, ועל ידי זה אובד העשירות, דע כי זה מחמת שהוא רואה דבר יקר גבוה מאד 'ואף על פי דאיהו לא חזי מזלה חזי' (מגלה ג). ומחמת שהמזל רואה דבר יקר ונעלה מאד, על ידי זה משליך העשירות מאצלו, כמו מי שנושא משא של נחשת, ורואה זהב ואבנים טובות ויקרים, אזי משליך הכל ורץ וחוטף את הדברים היקרים, כמו כן מחמת שנתקרב ורואה יקר מפז ומפנינים, אזי משליך המזל העשירות כלאחר יד, מכל שכן כשזוכה שירגיש גם בעצמו שההתקרבות להצדיק הוא יקר מכל העשירות שבעולם, אזי בודאי אינו משגיח על ממון ואינו רוצה כלל עשירות:

רמא

כשיש דינים, חס ושלום, אזי המדת הדין היה מכלה את האדם, חס ושלום, אבל המדת הדין אין לה כח לכלות לגמרי, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ט): 'חצי כלים והם אינם כלים', אבל האדם יש לו כח לכלות לגמרי את חברו, חס ושלום, ועל כן כשיש דינים על אדם אחד, חס ושלום, ובא אדם אחר ועומד וחולק עליו, אזי מדת הדין מסתלק ממנו, כי הם רוצים יותר שינקם בו האדם, כי יש לו כח כנ"ל, על כן מי שהוא צדיק גדול ומשגיח בתקון העולם, הוא חולק לפעמים בכונה על צדיק אחד כדי לסלק מעליו מדת הדין כנ"ל, כי יסמכו עליו שהוא ינקם יותר, אבל אחר כך הוא עושה ברחמים ואינו עושה יסורים לאותו הצדיק: וזה פרוש (במדבר כ"ה): "פינחס בן אלעזר וכו' השיב את חמתי וכו' בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי" וכו'. הינו שפינחס השיב את חמת ה' וסלק מדת הדין מישראל, על ידי שהוא לבש נקמה לנקם בהם. על כן נסתלקו הדינים כנ"ל, וזה מחמת כי הדינים אינם יכולים לכלות וכו', על כן הם רוצים יותר כשאדם רוצה לנקם כנ"ל. וזה: "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", הינו שבזה מודיע לנו התורה גדל הטובה שעשה פינחס לישראל, בקנאו את קנאתו יתברך. ולבש נקמה לנקם בהם, שבזה עשה להם טובה גדולה, והטעם הוא כי "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", הינו שבקנאתי במדת הדין שלי, איני מכלה את בני ישראל, כי מדת הדין אין בה כח לכלות כנ"ל. אבל האדם כשנוקם יש לו כח לכלות לגמרי, חס ושלום. על כן עשה פינחס טובה נפלאה לישראל, במה שלבש קנאה לנקם בהם. כי על ידי זה רפתה מישראל כח הדינים. בחשבם שפינחס ינקם בהם ביותר, כי פינחס הוא אדם שיש לו כח לנקם יותר לכלות לגמרי, חס ושלום, וכנ"ל, ועל כן על ידי זה השיב פינחס את חמתי וסלק מדת הדין כנ"ל. אבל באמת, פינחס בודאי היה רחמן, ובודאי אחר כך הקל הדינים מעליהם:

רמב

דע שיש בחינת 'אריך אנפין בקלפה' (עין "עץ חיים" שער הקלפות פ"ג): ומי שפוגע באשה מבחינה זו, קשה לו להנצל מהרהור, ואף אם יעצים עיניו, אף על פי כן בכל צד שיפנה תזדמן לו, כי היא בחינת 'אריך אנפין של הקלפה', שהם פנים ארכים, ועל כן בכל צד שיפנה תזדמן לו:

ודע שצדקה הוא סגלה גדולה ומועלת מאד להנצל מהרהורי נאוף, אך אף על פי כן אסור לסמך על זה, ולהיות מערב עם הנשים ולהרבות שיחה עמהם חס ושלום. רק שאינו

מזיק לו כל כך, וזהו (אבות פרק א): 'ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה', הינו שאף שאתה עושה צדקה ועניים הם בני ביתך, אף על פי כן אל תרבה וכו' כנ"ל, אבל אין האסור רק שלא ירבה, אבל מה שהוא מכרח אין מזיק לו וזה נעשה על ידי הצדקה שהיא מצלת מהרהורים של נאוף שהם בחינת אבי אבות הטמאה, בחינות מת, וצדקה מצלת מהם בבחינת (משלי י'): "וצדקה תציל ממות", השם יצילנו:

רמג

דע שיש צדיק גדול מאד, שאין העולם יכול לסבל קדשתו, על כן הוא מתעלם מאד, ואין רואים ממנו שום קדשה ופרישות יתרה, זה מחמת גדל קדשתו מאד. וזה בחינות 'כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים' (ידים פרק ג), נמצא ששיר השירים הוא קדוש מאד יותר הרבה מכל הספרים, והנה מצינו ששלמה המלך, עליו השלום, חבר שלשה ספרים: משלי, קהלת ושיר השירים, ובאמת משלי וקהלת הם כלם מלאים מוסר ויראת שמים מאד. ומצינו בהם תבות קדשה וטהרה כמה פעמים, אבל בשיר השירים אינו נמצא תבות קדשה וטהרה כלל, פוק עין ותשכח, שבכל ספר שיר השירים אין נמצא שם בכל הספר שום תבות קדש וטהור. וזה מחמת גדל עצם קדשתו אינם רואים שם שום קדשה. על כן אינו נמצא שם תבות קדשה וטהרה כלל:

רמד

מי שהוא מערב בין העכו"ם, דהינו שיש לו עסקים ומשא ומתן עמהם, צריך לשמר עצמו מאד מאד שלא יזיק לו, כי בקל יוכל להתפס ברשתם, חס ושלום, לחלק עצמו ממדרגת יהדותו שיש לו, כי לא די להאדם שהוא בעולם הזה השפל אשר מלאכים אין להם כח לעמד בזה העולם. כמו שמצינו שפעם אחת באו מלאכים בזה העולם ונלכדו מאד (זהר בראשית דף נ"ח). אבל באמת ישראל יש להם כח יותר ממלאכים, והם יכולין לעמד בזה העולם ולהתגבר על העולם הזה, ולהדבק בהבורא יתברך שמו, אבל להיות גם כן מערב עם העכו"ם, זה קשה מאד, על כן צריך לשמר עצמו מאד מאד, להיות כיתד חזק בל ימט ממדרגת כשרותו ויהדותו:

רמה

דע שיש חדרי תורה, ומי שזוכה להם, כשמתחיל לחדש בתורה, הוא נכנס בהחדרים, ונכנס מחדר לחדר ומחדר לחדר, כי בכל חדר וחדר יש כמה וכמה פתחים לחדרים

אחרים, וכן מאותן החדרים לחדרים אחרים, והוא נכנס ומטיל בכלם, ומלקט משם אוצרות וסגלות יקרות וחמודות מאד - אשרי חלקו. אבל דע, שצריך לזהר מאד, לבל יטעה בעצמו, כי לא במהרה זוכין לזה, כי יש כמה וכמה חדושין שאינם באים משם, רק מהיכלי התמורות, כי את זה לעמת זה עשה אלקים. ואף שנדמה לאדם להשגה גדולה, אף על פי כן, גם שם יש חדושים נאים שנדמין להשגות. וגם בזה יש כמה בחינות, כמו למשל כשכותבין תבת אדם, יודעין שזה מרמז על דמות האדם, אבל הוא רק ברמז בעלמא, כי אין כתוב שם שום ציור האדם, ויש שמצירין על הניר ציור האדם, ושם נגלה יותר קצת דמות האדם, ויש שמנסרין ציור האדם מחתיכת עץ ושם נתגלה עוד יותר ציור האדם, אבל אף על פי כן אין זה אדם ממש. רק האדם בעצמו הוא האדם באמת, כמו כן יש כמה חדושין של תורה שהם רק כמו פנקס וכמו שכותבין תבת אדם לבד, כי התורה היא בחינת אדם, כמו שכתוב (במדבר י"ט): "זאת התורה אדם", ויש שהוא נכנס לפנים מזה, אבל אף על פי כן אין זה אדם כנ"ל, רק כשזוכין אל התורה בעצמו זהו בחינת אדם באמת, וזהו זאת התורה אדם, זאת התורה דיקא הינו רק זאת התורה האמתית, הוא בחינת אדם:

ודע שכל אדם קדם שמשיג בתורה השגה של אמת, צריך לילך בהכרח דרך אלו היכלות התמורות, אבל הכלל שאסור לטעות בעצמו, לסבר שכבר בא אל ההשגה הראוי, כי אם יסבר כן ישאר שם חס ושלום, אבל כשידע שעדין לא התחיל לכנס לחדרי תורה האמתיים, אזי יתחזק בעבודת השם, וירבה בתפלות, ויפציר עד שיפתחו לו שערי הקדשה באמת, ואז יראה ההפרש. ואפלו אם עשה עבדות ותעניתים וסגופים בשביל השם יתברך, ואחר כך זכה לחדושין, אף על פי כן אל יעמד על זה לסבר שהם השגות של אמת הנ"ל, כי אפלו להדמיונות של היכלי התמורות צריך עבדות ותעניתים, ואפלו בתאוות עולם הזה יש דגמא לזה, כגון למשל כשעושין שחוק וקומדיע, אזי נוסע אחד ומכריז וחושב כל הדברים שיעשו על הקומדיע, ואף שהוא תאוה לשמע, אף על פי כן אין זה השחוק בעצמו, וכן כשבא להחדר שעושין שם הקומדיע יש שם מציר על הטבלא כל הדברים שיעשו שם, וגם זה אינו הדבר בעצמו, ואפלו כשבאים לשם לפנים, עומד לץ אחד, ועושה כמעשה קוף, וכל הדברים שעושה הבעל קומדיע, הוא עושה אחריו בליצנות, וגם זה אינו הדבר בעצמו, ועקר הוא השחוק בעצמו שעושין שם, וכמו כן תבין הנמשל מעצמו, כי יש מי שנדמה לו שנכנס לפנים, ולפני ולפנים, ועדין עומד בחוץ לגמרי, כי לא התחיל להשיג השגה של אמת: והצדיק הגדול מאד, אף כשזוכה להשיג השגות גדולות של הקדשה באמת, אף על פי כן אינם נחשבים בעיניו לכלום, לגדל עצם

הכרתו את גדלות הבורא יתברך. על כן הוא משתדל ומתחזק בכל פעם, שיתחיל השם יתברך להראות לו אור התורה, כאלו לא התחיל להשיג כלל מימיו:

רמו

לפעמים צריך האדם שיהיה לו גדלות, כמה שכתוב (דברי הימים ב י"ז): "ויגבה לבו בדרכי ה'". והוא מועיל כמו תענית, כי כשצריך לבוא להשגה ולעלות לאיזה מדרגה, אזי צריך לשכח את חכמתו שמקדם. וכמו שמצינו (בבא מציעא פה): 'שרבי זירא התענה כדי לשכח תלמוד בבלי', כי היה צריך לבוא להשגה יותר גדולה שהיא תורת ארץ ישראל, והגדלות מועיל כמו התענית הנ"ל, כי על ידי הגדלות שוכח גם כן את חכמתו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים סו:): 'כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו', אך צריך לזה חכמה יתרה, כי בודאי גדלות הוא אסור גדול מאד, ואם יתגאה באמת, בודאי חכמתו תסתלק ממנו לגמרי, ולא יבוא להשגה, ויהיה נעשה שוטה ממש, אך צריך לזה אמנות יתרה, איך להתנהג בזה, שיהיה לו גדלות רק כדי לשכח חכמתו שמקדם שהוא צריך לשכח כנ"ל, ואף על פי כן יהיה ענו באמת:

רמז

איתא בזהר הקדוש (רעיא מהימנא צו כ"ז:): ש"תיקו" הנאמר בש"ס הוא בחינת מחסר תקון, דהינו שנחסר הנון של תיקון ונעשה תיקו. ודע שזאת הנון פשוטה כשנחסרת מהתיקון ונעשה בחינת תיקו כנ"ל, אזי היא נשפלת ונכפפת ונעשה מזה בחינת קינות שהוא אותיות תיקון, רק שהנון נכפפת כנ"ל, ה' יגאלנו ויתהפכו הקינות לתיקון, ויתתקן התיקו הנ"ל:

רמח

דע שספורי מעשיות מצדיקים, הוא דבר גדול מאד, כי על ידי ספורים מצדיקים נתעורר ונתלהב הלב בהתעוררות גדול להשם יתברך בחשק נמרץ מאד, כי הרשימו שעשה אותו הצדיק שמספרין ממנו, על ידי עבודתו את השם יתברך, זאת הרשימו נתעוררת בעת שמספרין מהצדיק, והיא מעוררת להשם יתברך בהתעוררות גדול:

רמט

עקר הגבורה בהלב, כי מי שלבו חזק ואינו מתירא משום אדם ומשום דבר, יכול לעשות גבורות נוראות ולכבש המלחמות על ידי חזק ותקף לבו שאינו מתירא ורץ לתוך תקף

המלחמה, וזה בחינת (אבות פרק ד'): 'איזהו גבור הכובש את יצרו', וזה בחינת גבורות שמשון שנאמר בו (שופטים י"ג): "ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאל", שבאותן המקומות צלחה עליו רוח ה'. ולבש גבורה, דהינו שבא לו חזק ותקף גבורה בלב, ועל ידי זה עשה גבורות נוראות:

רנ

דע שכל מיני צער וכל היסורים אינם רק מחסרון הדעת, כי מי שיש לו דעת ויודע שהכל בהשגחה מהשם יתברך, אין לו שום יסורין, ואינו מרגיש שום צער, כי "ה' נתן וה' לקח" (איוב א). ואף על פי שיש יסורין שבהכרח מרגישים אותם, כגון היסורים שבאים מחמת ההרכבה, כמו יסורים שיש מיציאת הנשמה מן הגוף, והם יסורי החולה שבאים מחמת שמתחלת הנשמה להתפשט מן הגוף, ומחמת שנקשרה הנשמה בהגוף בקשר אמיץ וחזק, על כן בהכרח מרגיש היסורים בעת הפרוד, אף על פי כן היסורים קלים מאד ונוחים להתקבל בעת שיודע בדעת ברור שהכל בהשגחה מהשם יתברך, ומכל שכן שאר מיני צער ויסורין שאין מרגישין כלל כשיש לו דעת כנ"ל, ועקר הצער מהיסורין, הוא מחמת שנוטלין ממנו הדעת כדי שירגיש היסורין:

וזה עקר צער של ישראל שיש להם בגלות, הכל הוא מחמת שנפלו מהדעת ותולין הכל בטבע ובמקרים ובמזל, ומחמת זה יש להם צער ויסורין כנ"ל, וזה בא להם מחמת שהם שרויין בין העכו"ם ולמדו מהם, מחמת שרואין שעתם מצלחת מאד, וישראל נבזים ושפלים, על כן הם לומדים מהם ותולין הכל בטבע ומקרה, ומחמת זה בעצמו יש להם יסורים, כי אלו היה להם דעת שהכל בהשגחה. לא היה להם יסורים כלל כנ"ל. ובאמת ישראל הם למעלה מהטבע, רק כשהם חוטאים, חס ושלום, אזי נופלים אל תחת הטבע, כמו העכו"ם שהם תחת המזל והטבע, ואזי יש להם גלות וצער, חס ושלום, ועקר הצער והגלות שלהם הוא רק על ידי זה בעצמו שאין להם דעת, ותולין בטבע, וכשהקדוש ברוך הוא רוצה לרחם על ישראל, ולהושיעם מגלותם, ולעשות קץ וסוף מהמצר להם, אזי ממשיך עליהם השגחה, ואזי מכניע ומבטל הטבע והמזל שהיה מחיב שיהיו ישראל נתונים תחת ידם, ואזי מחיב המצר להם, וישראל עולים עליהם על ידי ההשגחה:

ודע שזאת ההשגחה הוא ממשיך מסוף העולם, כי לעתיד בעת הקץ יתבטל הטבע לגמרי, ולא יהיה רק השגחה לבד, כמה שכתוב (ישעיה נ"א): "כי השמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה", הינו שיתבטל הטבע שהיא על פי מערכת הכוכבים ומזלות, וזהו נמלחו, הינו שיתבלבלו ויתערבבו כל המזלות, ולא יהיה שום מזל רק השגחה לבד, ואז יהיו

ישראל למעלה, ועל כן גם עתה כשהשם יתברך רוצה לעשות קץ וסוף מאיזה עכו"ם ושיהיו ישראל למעלה, אזי ממשיך עליהם השגחה מקץ וסוף העולם, שאז לא יהיה רק השגחה, ועל ידי זאת ההשגחה נתעלים ישראל ונעשה קץ וסוף מהעכו"ם שהיה מצרה להם: וזה בחינת (יחזקאל ז'): "קץ בא הקץ", הינו כשהקדוש ברוך הוא רוצה להביא קץ על העכו"ם, אזי ממשיך השגחה מקץ האחרון כנ"ל: ותפלה הוא בחינת השגחה למעלה מהטבע, כי הטבע מחיב כך, ותפלה משנה הטבע, והוא בחינות גדול, בחינת (דברים ד): "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו", כי זה גדלתנו, שהשם יתברך שומע תפלתנו, ומשנה הטבע על ידי השגחתו יתברך וכמו שכתוב (מלכים ח'): "ספרה נא לי את הגדולות אשר עשה אלישע", וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה כז): 'ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד', נמצא שתפלה שהיא בחינת נסים והשגחה הפך הטבע, היא בחינת גדול:

וזה פרוש מה שהשיב אובי טמיא לרב קטינא (ברכות נט): מאי גוהא? בשעה שהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו שהן שרויין בצער בין העכו"ם מוריד שני דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף עולם ועד סופו, הינו כשהקדוש ברוך הוא זוכר שהן שרויין בצער בין העכו"ם, בין העכו"ם דיקא, כי זה עקר הצער, מה שהן שרויין בין העכו"ם ולמדו מהם ונפלו מהדעת ותולין בהמזל והטבע, וזה עקר הצער שלהם כנ"ל, ואזי מוריד דמעות וכו'. הינו שממשיך עליהם השגחה כי דמעות הם בחינות השגחה, כמה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:): על פסוק (קהלת י"ב): "ושבו העבים אחר הגשם", 'זה הראות שהולך אחר הבכי', נמצא שהדמעות הם לוקחים חלק הראות, והראות נמשך לתוכם, נמצא שהדמעות הם חלקי ההשגחה והראות, כי הדמעות לוקחים הראות כנ"ל: וזה 'ומוריד שני דמעות', הינו שממשיך חלקי ההשגחה, לים הגדול, הינו בחינות העכו"ם המושלין על ישראל, בחינת (ישעיה נ"ז): "והרשעים כים נגרש", ואזי נעשה בחינות גדול בחינת השגחה, בחינות תפלה שהיא בחינת גדול כנ"ל, וזהו וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, הינו שממשיך השגחה מסוף העולם מקץ האחרון עד סופו, לעשות סוף וקץ מהעכו"ם המושלים בישראל, בחינות קץ בא הקץ כנ"ל: וזה בחינת דמעות שבוכין בעת הצער, כי מאחר שיש לו יסורין וצער, על כן הוא צריך לבחינות השגחה, כדי שיהיה לו ישועה כנ"ל, ועל כן מורידין דמעות כדי להמשיך על ידם חלקי ההשגחה והראות, כי ההשגחה והראות נמשך לתוך הדמעות, בבחינות "ושבו העבים אחר הגשם" 'זה הראות שהולך אחר הבכי', הינו שהם מחסרים הראות ונוטלים חלק מהראות נמצא שהראות נמשך לתוך הדמעות כנ"ל: וזה בחינות (ישעיה ל"ח): "ויבך

חזקיהו בכי גדול", הנאמר בעת שחלה, 'בכי גדול' דיקא, כי המשיך לתוך הבכי את הראות וההשגחה, שזה בחינות גדול בחינות תפלה וכו' כנ"ל, וזה מה שנאמר בדוד בעת שבכה על צערו, (שמואל א כ): "עד דוד הגדיל", שהגיע בכיתו לבחינות השגחה בחינות גדול כנ"ל, כי על ידי ההשגחה נצולים מכל מיני צער ויסורין כנ"ל:

רנא

דע שעל ידי מלחמות הינו מחלקת, על ידי זה נופלים מחשבות של רשעים על אנשים כשרים, הינו מחשבות של כפירות, שנופלים עליהם על ידי זה: והתקון לזה - למסר המלחמה על ה'. שה' ילחם המלחמה, על ידי זה מבטל מחשבות רשעים הנ"ל, אבל דע שעל ידי צדקה שלהם, יש כח במחשבתם להתקים אפלו אם ימסר המלחמה לה'. כי יש צדקות שרשעים נותנים, כי מצינו שאפלו מלכי עכו"ם נותנים צדקה ועושים טובות כמו שכתוב (משלי כ"ח): "לחונן דלים יקבצנו" כמו שפרש רש"י עין שם:

ודע שאיש אמת, דהינו שעושה מצוות בשלמות ובכל הדקדוקים בינו לבין קונו כמו שמדקדק לעשות המצוה בפני בני אדם, שזה בחינת אמת, שהכל אחד אצלו, בין כשעושה מצוה לפני ה' ובין כשעושה בפני בני אדם, זה האיש האמת, יש לו כח להמשיך לעצמו כל הצדקות, כי אלו הצדקות הנ"ל שהם עושין, היא עומדת רחוקה מהם ואינה אצלם כי דרך הצדקה למשך עצמה לאמת, ומחמת שהם רחוקים מאמת, הצדקה רחוקה מהם, וזה האיש אמת מושך לעצמו כל הצדקות, כי הצדקה נמשכת רק אחר האמת, וזה בחינת (ישעיה נ"ט): "וצדקה מרחוק תעמד, כי כשלה ברחוב אמת", הינו שהצדקה עומדת מרחוק, זה מחמת, שנכשל ברחוב אמת, כי מחמת שאין אמת, על כן הצדקה רחוקה מהם כנ"ל:

וזה שכתוב (דברים ו): "וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר צונו". הינו כשיהיה לנו בחינות אמת, דהינו לשמר לעשות כל המצוות לפני ה' לבדו, בכל הדקדוקים, כמו שעושה בפני בני אדם, שזה בחינת אמת כנ"ל, וזה "כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר צונו" וכו' 'לפני ה' אלקינו' דיקא, הינו שנשמר לעשות כל המצוות לפני ה' לבד, בינינו לבין קוננו, בכל הדקדוקים והפרטים. וזהו כאשר צונו, הינו בכל הדקדוקים כאשר צונו השם יתברך, הינו בחינת אמת הנ"ל, שגם כשעושה המצוה לפני השם יתברך לבד, הוא מדקדק בכל הדקדוקים וכו' כנ"ל, ואז: "וצדקה תהיה לנו", 'לנו' דיקא. הינו שנמשיך לעצמנו כל הצדקות, כי

דרך הצדקה למשך לאמת כנ"ל: נמצא כשזה האיש אמת מושך לעצמו הצדקות, אזי אין להם כח הצדקה ואין כח במחשבתם להתקים כנ"ל:

ומה שצדקה נמשכת לאמת, כי צדקה הוא בחינת אמת (עיין זוהר אמור פ"ט) כי אמת הוא אחד כי אחד הוא רק אחד כי לפני אחד מה אתה סופר (ספר יצירה): ואם יש שני וכו' אינו אחד, וכן האמת הוא רק אחד, כי כשאומרים על איזה דבר האמת, אי אפשר לומר כי אם אחד, דהינו האמת כמו שהוא, אבל שקר אפשר לומר על דבר אחד דברים רבים כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן נ"א, עין שם מה שמבאר שם. כי על כלי כסף אי אפשר לומר האמת כי אם אחד, דהינו שהוא כלי כסף לבד, אבל אם ירצה לומר שקר, יכול לומר הרבה כי יוכל לומר שהוא כלי זהב או נחשת או שאר שמות, וכן בכל הדברים שבעולם, אי אפשר לומר האמת כי אם דבר אחד כמו שהוא, אבל השקר הוא הרבה כנ"ל, נמצא שאמת הוא אחד, ועין שם עוד דברים נפלאים מענין האמת שהוא אחד עין שם). ועל כן קדשא בריך הוא ואוריתא וישראל כלא חד. כי השם יתברך אמת, ותורתו אמת וישראל אמת, וכיון שכלם אמת, הכל אחד, כי באמת אין בו שום שנוי, כמו שכתוב (מלאכי ג): אני ה' לא שניתי ואתם בית יעקב לא כליתם, כי השם יתברך אמת והוא אחד בלי שנוי, חס ושלום, כנ"ל, והשנוי הוא רק אצל המקבלים, כי כפי המקבל כן נתהוה אצלו השנוי, אבל השם יתברך אין בו שום שנוי, חס ושלום, וזה בחינת שמש, כי השמש הוא רק כח אחד לבד, והשנוי הוא אצל המקבלים, כי כמה שנויים נתהוים על ידי השמש, כגון להתיך ולהקפות לקרר ולחמם ושאר הכחות כמבאר במקום אחר. וזה רק מחמת המקבלים, כגון כשהשמש באה על שעוה, מתכת אותו. זה מחמת שהשעוה אינו קשה באמת, ועל כן נתהוה אצלה הכח להתיך, וכן בשאר הכחות. אבל השמש הוא רק כח אחד לבד. וזה בחינת צדקה, שהיא בחינת שמש בחינת אמת כנ"ל. בחינת (מלאכי ג): "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה", וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): 'כרום זלת לבני אדם, כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנין לכמה גונין', כי על ידי הצדקה באים כמה שנויים, והכל הוא רק מחמת המקבלים, אבל הצדקה שהוא בחינת אמת בחינת שמש כנ"ל הוא רק אחד לבד, ואין בה שנוי כנ"ל, והשנוי הוא רק אצל המקבלים שנשתנין פניהם לכמה גונין, ויש שנשתנה פניו מחמת גדלות שיש לו, באשר שאינו ראוי לו שיצטרך לבריות, ויש מחמת קטנות על שהוא נצטרך לבריות, ויש שנשתנה פניו מחמת שמחה, ששמח על שנותנים לו, וגם בזה יש שנויים, כי יש מי ששמח מאד על שנותנין לו, נמצא שהשנויים הוא רק אצל המקבלים כל אחד לפי בחינתו כן נשתנין פניהם כנ"ל. אבל הצדקה היא רק כח אחד לבד, כי היא בחינת אמת,

בחינת שמש, ועל כן מושכת עצמה לאמת כנ"ל: ויעקב שהוא בחינת אמת. כמו שכתוב (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב" נאמר בו (בראשית ל"ב): "ויזרח לו השמש", הינו בחינת ולנו תהיה צדקה הנ"ל, כי שמש היא בחינת צדקה כנ"ל "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה", הינו שיעקב על ידי האמת היה לו כח להמשיך ולהזריח לעצמו כל הצדקות, שהם בחינת שמש, וזה "ויזרח לו השמש", לו דיקא, בחינת "ולנו תהיה צדקה" כנ"ל:

בגמרא (יבמות צו:): 'מעשה שנחלקו בבית המדרש עד שנקרע ספר תורה מחמתן ואמר: תמה אני אם לא יהיה בית זה עבודה זרה'. נמצא שעל ידי מחלקת נעשה עבודה זרה וכפירות, וזה שכתוב (תהלים ק"ם): "אשר חשבו רעות בלב כל יום יגורו מלחמות", שעל ידי המלחמות, הינו מחלקת, על ידו חשבו רעות בלב, על ידי זה באים מחשבות רעות, הינו כפירות כנ"ל: והתקון לזה למסר המלחמה לה' שה' ילחם המלחמה כנ"ל. וזה בחינת שתיקה, הינו שצריך לשתק להם רק לסמך על ה' שהוא ילחם בשבילנו, וזה בחינת (שמות י"ד): "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". ועל ידי השתיקה זו נתעלה המחשבה, כי נתבטלין מחשבות רעות של כפירות כנ"ל, וזה בחינת 'שתק, כך עלה במחשבה' (מנחות כט). שעל ידי השתיקה נתעלה המחשבה כנ"ל.

אך כשגם הם שותקים, אזי יכולים, חס ושלום, לקלקל התקון שנעשה על ידי שתיקתו, וזה בחינת (תהלים קכ"ט): "על גבי חרשו חורשים" לשון שתיקה בחינת "ואתם תחרישון", הינו ששתיקתם עולה על גבו כנ"ל. וזהו 'האריכו למעניתם', זה בחינת הצדקה שלהם, בחינת (בראשית ל): "וענתה בי צדקתי", הינו שעל ידי הצדקה שלהם, הם יכולין, חס ושלום, להתגבר ששתיקתם יעלה, חס ושלום, על שתיקתנו, בבחינת "על גבי חרשו חורשים" וכו'. ומחמת זה אין מועיל העצה הנ"ל, דהינו למסר המלחמה לה' שהוא בחינת "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" כנ"ל, אך האיש האמת מושך לעצמו כל הצדקות ונתבטל כח הצדקה שלהם ואזי ממילא נתבטל מחשבתם הרעה ונתבטלין כל הכפירות כנ"ל:

רנב

כשיש אחדות בין הצדיקים, אין הצדקה מזקת כי על פי הטבע כשנותנין צדקה נחסר מאתו מה שנתן, אבל על ידי האחדות שבין הצדיקים יוכל לתן צדקה ולא יחסר כלל, וכן על ידי זה יכולים שיהיה להאדם מסירת נפש באמת, ואף על פי כן לא יזיק לו וישאר בחיים:

רנג

דע שמעוט שנה, הוא ממעט תאות נאוף, כי יש אש באדם מתחלת התולדה, שמהאש הזה בוערין באדם כל התבערות של כל התאוות, וגם כל האכילה ושתיה שנותנין להגוף. האש הזה הוא מכלה ושורף הכל, ועל ידי מעוט שנה, האש הזה נחלש ואין לו כח לבער, אך שמזיק להמח מעוט שנה, וכן רבוי שנה כשהאדם מכריח עצמו לישן הרבה גם זה מחליש וממעט האש הנ"ל, וגם זה מזיק להמח, רק כשאדם ישן במדה כראוי, אזי תאות המשגל בתקפה וכחה, כי לא נחלש האש הנ"ל: [כל זה שמענו מתוך שיחותיו הקדושים ותכן כונתו בזה לא באר היטב, אך כפי מה שהבנתי משיחתו, הכונה שאין מועיל שום עצה למעט תאות נאוף על ידי איזה תחבולה, כי מזיק להמח, כי היה אפשר להחליש התאוה על ידי מעוט שנה או רבוי שנה, אבל שניהם מזיקים להמח, על כן אין חכמה ואין עצה כנגד זה, רק להתחזק להיות גבור לכבש את יצרו, וה' יעזר לו לסלק תאוה זאת מאתו]:

רנד

עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעינים כשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעיניו רואות, כי הם רואות תמיד, אך שאין יודע מה רואה. כמו למשל כשמעבירין דבר לפני עיני האדם בהעברה ובמהירות גדול ואזי אין האדם יודע מה ראה, והנה אף שבשעה שהעבירו הדבר לפני עיניו, בודאי ראה אותו בראיה גמורה, עם כל זה אין יודע מה ראה, כי אף שעיניו ראו הדבר בשלמות, עם כל זה מחמת המהירות לא היה פנאי בכדי שיביא הראות להדעת שידע מה ראה, כי לידע הדבר שראה זה תלוי בדעת, ולזה צריך קצת זמן, שישהה קצת הדבר הנראה לפני עיניו, בכדי שיבוא ויושיט כח הראות להדעת את הדבר הנראה, כדי שידע בהדעת מה ראה, ומחמת המהירות לא ראה הדבר רק בכח הראות, אבל לא היה זמן להושיט הדבר להדעת, ועל כן אינו יודע מה ראה, וכן האדם רואה בעיניו תמיד דברים גדולים (הינו מראות וחזיונות) אך שהוא כמו שמעבירין לפניו בהעברה בעלמא ובמהירות גדול, על כן אינו יודע מה ראה כנ"ל, והבן:

רנה

כשהאדם הוא מאמין בהצדיק בלי שום דעת אפשר לו לפל מהאמונה, כי מאמונה לבד אפשר לפל, אבל אם יש לו גם דעת שמבין גם בהדעת, אזי אי אפשר לו לפל:

רנו

שם אתה מסגל על הים להכניע הגלים, והסוד (תהלים פ"ט): "בשוא גליו אתה תשבחם" (עיין זוהר נח סט. ובמק"מ שם):

רנז

"כי תבא בכרם רעך" וכו' (דברים כ"ג). על פי מעשה וכו'. שהניחה לו אמו צואה שמי שאינו יכול לסבלו לא יניחנו להיות אצלו, ואם לאו יצטרך לעזר מהרחוקים על הקרובים אצלו וכו'. (ויתבאר במקום אחר). כי כשאוכל יותר מצרכו זה המאכל מזיק לו, כי כל דבר יש לו שרש שיש לו חיות ממנו, כגון הסמים יש להם חיות ממה שהאדם לוקח אותם לרפואה, וכן המאכלים יש להם חיות מזה שהאדם אוכל אותם ומקבל חיות מהם, מזה יש חיות להמאכלים אבל כשאוכל יותר מצרכו אין לזה המאכל ממי לקבל חיות, מאחר שאין האדם צריך אליו, והוא דומה כאלו הניחו האדם לתוך כלי שבודאי אינו מקבל חיות משם, ועל כן המאכל מבקש לו חיות להחיות עצמו ואזי הוא מוציא החיות של האדם ועל ידי זה הוא מזיק להאדם, ומחמת זה נצטרפין עמו אפלו שאר המאכלים ומזיקים לו, וזה: "ואכלת כנפשך שבעך", לא יותר. וזה: "ואל כליך לא תתן", הינו שלא תאכל יותר מצרכך שזה דומה כנותן לתוך הכלי מאחר שאין צריך לו כנ"ל:

רנח

כשיש מחלקת על האדם יכולים להטות אותו מדרך השם יתברך ולהפילו ממדרגתו, חס ושלום, וזה שהתפאר דוד המלך, עליו השלום (תהלים קי"ט): "רבים רודפי וצרי, מעדותיך לא נטיתי", שאף שהיה עליו מחלקת רבים, עם כל זה לא נטה מדרך השם יתברך:

רנט

כשאדם מתבודד ומפרש שיחתו וצערו לפני השם יתברך, ומתודה ומתחרט על גדל הפגמים שעשה, אזי גם השכינה כנגדו מפרשת לפניו שיחתה וצערה ומנחמת אותו, כי כל פגם ופגם שפגם בנשמתו, פגם אצלה גם כן כביכול, וזה בחינת (דברים כ"ו): "את ה' האמרת וה' האמירך" וכו'. והיא מנחמת אותו שתבקש תחבולות לתקן כל הפגמים:

רס

השם הוא הנפש, כמו שמבאר בהתורה היכל הקדש (בסימן נ"ט). עין שם. בבחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו" עין שם. ויש בבחינה זו מסירת נפש: כי יש עשרה הרוגי מלכות שמסרו נפשם על קדוש ה' בשביל יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה כידוע, שעקר היחוד על ידי מסירת נפש, והם ראו באותן הדורות, שאי אפשר לתקן ולעשות יחודים למעלה כי אם על ידי נשמותיהם, על כן מסרו נפשם על קדוש השם, כי כשהנפשות עולות למעלה על ידי מסירת נפש, אזי הם חוזרים להשכינה, כי משם יצאו, כי ישראל הם חלק אלוה ממעל ממש, שהם חלקי השכינה ממש, בבחינת "העמסים מני בטן" (ישעיה מ"ו). וכשהם חוזרים להשכינה אזי השכינה מתפארת חזי במה ברא קאתינא לגבך (זהר ויקרא י"ג). ואזי מתעורר השתוקקות עליון ונעשה יחוד כידוע, ולפעמים בא לצרך זה הריגה, חס ושלום, שנהרגין, חס ושלום, כמה וכמה נפשות מישראל, כדי שיהיה יחוד על ידי נפשותיהם העולות למעלה, כי לפעמים צריכין אל היחוד הרבה נפשות מאד, חס ושלום, על כן בא הריגה, חס ושלום: וכן על ידי אבדת השם, הינו המפרסם, דהינו שיש אחד שהוא מפרסם ואינו מפרסם, דהינו שהוא מפרסם בפי כל והכל מדברים ממנו, ואף על פי כן אינו מפרסם, כי אינו חשוב כלל, ויש אחד שאינו חפץ בזה, רק שאבד את המפרסם, דהינו אבדת השם שהיא הנפש, דהינו אף על פי שאין רצונו שלא יהיה מפרסם, אף על פי כן אבד אותו, כמו שאדם אובד דבר שלא ברצונו, דהינו שאבד את השם, שהוא בחינת מפרסם שיש לו שם בעולם, אבל יש אחד שעושה זאת ברצונו ובדעתו, שמוסר את נפשו על קדוש השם, דהינו המפרסם שלו, שהוא בחינת שם כנ"ל, שהוא בחינת נפש כנ"ל, ומחמת זה אף על פי שהוא מפרסם, אף על פי כן אינו מפרסם כלל כי אדרבא הוא להפך, כי הכל דוברים עליו, ובודים עליו כזבים שלא עלה על דעתו, ויש לו שפיכות דמים ממש מזה ועושה זה בכונה, כי הוא בחינת מסירת נפש ממש, כי השם הוא הנפש כנ"ל, וגם יש לו שפיכות דמים מזה כנ"ל, והוא מציל את ישראל בזה ממה שהיה ראוי לבוא עליהם, חס ושלום, בשביל היחוד כנ"ל, ועל ידי מסירת שמו שהוא נפשו כנ"ל, הוא מציל אותם כנ"ל.

רסא

כשנופל אדם ממדרגתו ידע שמן השמים הוא, כי התרחקות תחלת התקרבות, על כן נפל שיתעורר יותר להתקרב להשם יתברך, ועצתו שיתחיל מחדש לכנס בעבודת ה'. כאלו לא התחיל עדין כלל מעולם. וזה כלל גדול בעבודת ה' שצריכין ממש בכל יום להתחיל

מחדש: (ועין ענין זה עוד בכמה מקומות בספרי רבנו, זכרונו לברכה. כמה צריך האדם להתחזק בעבודת ה'. ולבלי לפל משום דבר שבעולם, רק להתחיל בכל פעם מחדש, עין היטב בענין זה, ויערב לך לעד):

רסב

דע, שעל ידי התחדשות התורה נעשה נהרות, כי כשמתחיל לחדש בתורה, אזי מתחיל לנבע מעין בבחינת (יואל ד): "ומעין מבית ה' יצא", שהוא השכל, כמו שכתוב (משלי כ"ד): "בחכמה יבנה בית". וזה המעין בתחלה הוא צר וקטן, ואחר כך מתרחב ומתפשט יותר ויותר, עד שנעשה ממנו נהרות, והכל באים לשתות מאלו הנהרות. על כן מי שרוצה לחדש חדושין דאוריתא שיש בהן ממש, הוא צריך לבכות מקדם, כי כשנעשין נהרות הנ"ל והכל באים לשתות מהם, אזי יבואו גם כן קלפות וסטרא אחרא, חס ושלום, לשתות גם כן משם, על כן צריך לבכות מקדם, ואזי עושה על ידי הבכי נהרות, בבחינת (איוב כ"ח, עין רש"י שם): "מבכי נהרות חבש"; שעל ידי הבכי מתקן נהרות, ומשם שותין די ספוקם כל הקלפות וסטרא אחרא. ואחר כך כשעושה נהרות מחדושין דאוריתא שמחדש אחר כך, אזי יכול להמשיכם רק למקומות שצריך, שלא ישתו ממנו זרים. ועל כן חבור ההלכות והחדושין נקרא מסכת. זה בחינת (תהלים ק"ב): "ושקוי בבכי מסכתי" שצריך למסך המשקה בבכי, כי צריך לבכות מקדם כנ"ל. וזה בחינת (תהלים קל"ז): "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", זה בחינת תלמוד בבלי שנעשה אצל הישיבות, שמהם נעשין נהרות כנ"ל. וזהו גם בכינו. כי צריך לבכות מקדם, בבחינת: "ושקוי בבכי מסכתי" כנ"ל.

רסג

דע שחלי הקדחת, רחמנא לצלן, בא על ידי מה שאדם אוכל אכילה יתרה, כי כשאוכל יותר ממה שצריך הוא בחינת מאכל בהמה, כי גדר האדם לאכל רק כפי מה שצריך, וכשאוכל יותר הוא מעשה בהמה, שאוכלת ולועסת כל היום, ועל ידי זה בא קדחת, רחמנא לצלן, וכן כשנזדמן להאדם בתוך מאכלו ניצוצות שלא נתבררו עדין ממאכל בהמה למאכל אדם, על ידי זה בא גם כן חלי הנ"ל. (אם לא מי שהוא אדם גדול מאד שיכול לדלג ממדרגה שלמה ולהעלות המאכל למעלת מדבר): כי כשאוכל מאכל בהמה כנ"ל, נמצא שיוצא מגדר אדם לגדר בהמה, וזה בחינת (תהלים ס"ו): "הרכבת אנוש לראשנו". הינו שגדר אנושי למעלה ממנו, כי הוא למטה מגדר אדם, כי ירד לגדר בהמה

כנ"ל, אזי באנו באש ובמים זה בחינת חלי הקדחת, רחמנא לצלן, שהוא אש ומים חמימות וקרירות. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (באבות דרבי נתן פרק א ובתנא דבי אליהו רבא פרק ל"א שם איתא לשון זה): 'בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון ואכלת את עשב השדה נזדעזעו איבריו. אמר: אני וחמור נאכל באבוס אחד', 'נזדעזעו איבריו', זה בחינת חלי הקדחת, שבא על ידי אכילת עשב השדה על ידי מאכל בהמה כנ"ל. וזה שאמרו 'כיון ששמע בזעת אפך תאכל לחם נתישבה דעתו', כי חלי הקדחת זה בחינת פגם הדעת, כי עקר הדעת הוא על ידי חבור אש ומים, וזה כיון ששמע בזעת אפך וכו'. כי רפואת החלי הנ"ל הוא על ידי זעה, ועל ידי זה נתישבה דעתו, הוא בחינת מה שנתרפא מחלי הנ"ל, שהוא שלמות הדעת כנ"ל:

רסד

צדקה היא תקון הברית, כי פגם הברית הוא, כי הוא היה צריך להשפיע בקדשה למקום שצריך להשפיע, והוא סלק ההשפעה משם, והמשיכה, חס ושלום למקום אחר, ועל כן התקון על ידי הצדקה, שעל ידי זה חוזר ומשפיע לשם אל הקדשה, ועל ידי זה נתתקן: וזה בחינת: "ויבואו האנשים על הנשים" הנאמר בנדבת המשכן (שמות ל"ה). הינו בחינת זווג שנעשה על ידי הצדקה של נדבת המשכן כנ"ל, ועל כן כשנותן לעני שאינו הגון, אזי אדרבא הוא נפגם יותר, כי חוזר ומשפיע למקום שאינו צריך: ועין במקום אחר (לעיל בסימן ל"א, ובסימן נ"ד) שמבאר גם כן שצדקה הוא תקון הברית:

רסה

טעם על שבירת כלי חרס בשעת התקשרות השדוך, כי (כל) אלו נשמות של הזווג הם למעלה אחד (עיין זוהר לך לך פ"ה: ובדצ"א ובזהר תזריע מג. ובשפע טל שער ג פ"ד) אך למטה ההתקשרות וההתאחדות שלהם הוא בהעלם, כי אין יודעין מהתאחדות שלהם עד השדוך, ואזי נתגלה ההתקשרות שלהם שהיה עד עתה בהעלם, אך זה ההתגלות של ההתקשרות שנתגלה בעת התנאים הוא בבחינת: "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א). כי בשעת השדוך נתגלה ההתקשרות, ותכף ומיד נתעלם, כי אחר כך נתפרדין ונתרחקין, כי עדין היא אסורה עליו עד החפה, נמצא שבשעת השדוך נתגלה אור האחדות שלהם שהיה עד עתה בהעלם, ותכף ומיד נתעלם כנ"ל, בבחינת 'והחיות רצוא ושוב' כנ"ל, ובשביל זה שוברין כלי חרס בשעת התקשרות השדוך, כי כתיב (שם): "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק", פרוש כאור היוצא מן החרסין, דהינו הניצוץ שיוצא

בשעה ששוברין כלי חרס שהוא רק לפי שעה, ועל כן בשעת התקשרות השדוך שאז אור האחדות שלהם נתגלה בבחינת רצוא ושוב כנ"ל, על כן שוברין כלי חרס, זה מרמז על סוד 'והחיות רצוא ושוב' כמראה הבזק כנ"ל: (ועין עוד טעם על זה לעיל בסימן ס' ובלקוטי תנינא בסופו):

רסו

דע שמיתות בהמות וחיות בלא זמנן, הוא על ידי שאינן נזהרין במצות סכה כראוי, כי סכה בחינות 'אמא דמסככא על בנין' (תקונים דף ג), בחינות: "אם לבינה תקרא" (משלי ב). וזהו בחינות ההבדל שבין גדר אדם לגדר בהמה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות י): "ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו", שעשה לה דדים במקום בינה, אבל הבהמה יונקת מדדי בהמה למטה, וזהו ההפרש שבין גדר אדם לבהמה, שהאדם יונק מדדי אדם שהוא במקום בינה, בחינות "אם לבינה תקרא" בחינות סכה. אבל הבהמה יונקת מדדי בהמה שהם למטה, ועל כן כשפוגם במצות סכה, אזי נופל מבחינות דדי אדם שהם במקום בינה, בחינות סכה, ואזי נופל לבחינת דדי בהמה, ויונק משם, נמצא שיונק משפע של הבהמה, ועל כן יונק את חיותם, ועל ידי זה הם מתים, על ידי שנוטל מהם את השפעתם, ולפי הפגם שפגם בסכה כן הוא נפילתו, וכן נוטל את השפע של הבהמות, וכמו כן גורם מיתות הבהמות והחיות, וזהו בחינת ולמקנהו עשה סכות (בראשית ל"ג): כי הסכה הוא בשביל מקנהו כנ"ל:

גם העוסקין בבנין מזיק להם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה יא): 'כל העוסק בבנין מתמסכן', כי צריך לבנות הבית בחכמה ושכל, ואזי אין מזיק לו הבנין ואזי ראוי לו לבנות בית, כמו שכתוב (משלי כ"ד): "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן ובדעת חדרים ימלאו", (עיין סנהדרין צב) (כי יש לו מקום להכניס השפע). אבל כשבונה בלא שכל, אזי מזיק לו, ועל כן מתמסכן, כי זה ענשו על שפגם בחכמה. כי היה ראוי לו לבנות הבית בחכמה כנ"ל. ועל כן ענשו שמתמסכן, שזה בחינות פגם החכמה, בחינות "חכמת המסכן בזויה" (קהלת ט). ועל כן על ידי הסכה שהיא בחינת שכל, בחינת אם לבינה כנ"ל על ידי זה יכול לבנות בית בבחינת "בחכמה יבנה בית" וכו' כנ"ל: וזה בחינת (בראשית שם): "ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית" כנ"ל:

וזה בחינת שבועות, כי שבועות וסכות הם אחד, כי התורה יוצאת מבינה שהיא בחינת סכה כמו שכתוב (משלי א): "ואל תטש תורת אמך", בחינת: "אם לבינה" שהוא בחינת סכה כנ"ל:

ועל כן תכף אחר סכות הוא שמחת תורה, כי מבחינת סכה משם יוצאת התורה. נמצא על ידי שנכנסו בסכה, נעשים בעצמם בבחינות התורה, כי משם יוצאת התורה כנ"ל, ואז מתחלת התורה שהוא בראשית, בחינות בית, הינו בית דבראשית, בחינות: "ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית" כנ"ל: וזהו בחינת סוון (צ"ל סיון ביוד ואו כי כן מבואר בש"ע אה"ע סי' קכו סעיף ז' ור"ל בפסוק זה מרומז ענין סיון שני פעמים כי ויעקב נסע סוכותה ר"ת סיון היינו הוי"ו יוד של ויעקב כי הואו אינה משרש התיבה ע"כ צריכין לצרף עמה גם היוד וכן נסע סוכותה ויבן ר"ת סיון כנ"ל) שאז הוא זמן מתן תורה ראשי תבות ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית וכו' כנ"ל (לב ר"ת לו בית לב זו התורה כי בית מבראשית למד מלעיני כל ישראל היינו כלל התורה (זה מצאתי מכת"י ז"ל
:

רסז

שבועות הוא רפואה להראה, כי 'חמשה' כנפי ראה כנגד 'חמשה' חמשי תורה, (תקון כ"ה): ובשבועות מקבלין התורה יכולין לקבל חיות חדש:

רסח

כשאין האדם מסתכל על התכלית, למה לו חיים. והנה הנפש מתגעגעת תמיד לעשות רצון יוצרה, וכשרואה שאין האדם עושה רצונו יתברך, חס ושלום, אזי היא מתגעגע מאד לחזר לשרשה, ומתחלת להמשיך עצמה להסתלק מגוף האדם, ומזה נחלה האדם, על ידי שנחלש כח הנפש, על ידי שממשכת עצמה ממנו מחמת שאין ממלא רצונה, כי היא רוצה רק שיעשה רצון המקום ברוך הוא: ומה שהאדם חוזר לבריאותו על ידי רפואות. הוא מחמת שהנפש רואה שזה האדם יכול לכף עצמו לעשות הפך תאותו ורגילותו, כי הוא מרגל באכילת לחם ושאר מאכלים ועכשו כופה תאותו ומקבל רפואות וסמים מרים בשביל בריאותו, ומחמת שהנפש רואה שהוא יכול לכף תאותו בשביל איזה תכלית על כן היא חוזרת אליו, כי היא מצפה שיכף תאותו בשביל התכלית האמתי, לעשות רצון יוצרו יתברך:

רסט

(לשון רבנו, זכרונו לברכה)

מדירת הצדיק נכר מעשה הדור, וסימן לדבר, והיא יושבת תחת תמר (שופטים ד). ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (מגלה יד): 'מה תמר אין לו אלא לב אחד אף ישראל כן': (עד כאן לשונו, זכרונו לברכה)

ער

כמו שיש התעוררות מאדם לחברו, כגון כשרואין שאחד אומר בקשות וסליחות בהתעוררות בלב נשבר, אזי חברו מתעורר ממנו גם כן, כי מתעורר מחברו ומתחיל להסתכל על עצמו, ונתעורר גם כן, ומתחיל לומר גם כן בקשות בהתעוררות הלב, כמו כן יש אצל האדם עצמו התעוררות מנה ובה, שמתעורר מתוך דברי עצמו, דהינו שאומר בקשות ותחנות בהתעוררות וצועק וי לי. ובתוך כך נתעורר מזה ומתחיל להסתכל על עצמו היכן אני, ומי צועק כך, הלא וי לי, לי ממש, ומתחיל שנית לצעק וי לי, לי דיקא. ואף שבתחלה נדמה לו כאלו גם כן אומר באמת כראוי, עם כל זה אחר כך רואין ההפרש בין קדם לאחר כך והבן:

רעא

צריך שיהיה להאדם עזות דקדשה כמבאר בכמה מקומות. כמו שכתוב (אבות פרק ה): 'הוי עז כנמר', וכמובא לעיל, ואפלו נגד הרב בעצמו צריך שיהיה לו עזות, שיעז פניו לדבר עמו כל מה שצריך, ולא יתביש. וזה שאחד מקרב יותר, הוא רק על ידי שיש לו עזות יותר, ומחמת זה מדבר עמו יותר, אך זה תלוי בזה, שזה שיש לו עזות לדבר, הוא מחמת עבודתו שהוא עושה ועובד הרבה את ה'. ומחמת זה יש לו עזות לדבר עם הרב, ומחמת זה שהוא מדבר עמו, על ידי זה עושה ועובד הרבה, על ידי שמתעורר ביותר על ידי שמדבר הרבה עמו, נמצא שזה תלוי בזה, וכן יש כמה דברים בעולם שהם תלויים זה בזה, ואין יודעין מהיכן ההתחלה, כי כל אחד מתחיל מחברו, כי זה תלוי בזה כנ"ל:

ערב

היום אם בקולו תשמעו (תהלים צ"ה), זה כלל גדול בעבודת השם, שלא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום, הן בעסק פרנסה והצטרכותו, צריך שלא יחשב מיום לחברו כמובא בספרים, וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה, כי כשרוצין לכנס בעבודת ה', נדמה להאדם כאלו הוא משא כבד, ואי אפשר לו לשא משא כבד כזו. אבל כשיחשב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו משא כלל, וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל, מחר אתפלל בכונה ובכח כראוי, וכיוצא בזה

בשאר העבודות, כי אין לאדם בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי. היום אם בקולו תשמעו, 'היום' דיקא, והבן:

רעג

דע שיש בנים שמולידים בזה העולם, אבל יש בני עליה גדולים מאד, שמולידים נשמות שהם למעלה מהנשמות המתלבשים בבנים הנולדים בעולם, כי כל הנשמות שהם בעולם הם ששים רבוא, ואף שיש יותר, הם רק מהתחלקות הניצוצות. אבל בכלל הם רק ששים רבוא. אבל אלו הנשמות הנ"ל הם למעלה מששים רבוא נשמות שמתלבשים בזה העולם, כי הם אינם ראויין כלל להתלבש בזה העולם, ואפלו כשבאין בזה העולם, הם אינם נחשבים מזה העולם כלל, וזה בחינות בני משה, שכתוב בהם "ובני רחביה רבו למעלה", ודרשו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ז): 'למעלה מששים רבוא', כי הם לא היו נחשבים בכלל הששים רבוא, כי הם היו למעלה מהם כנ"ל:

רעד

דע שיש רשעים שעובדים ויגעים כל ימיהם כדי לעקר עצמן מהשם יתברך ומתורתו לגמרי, כי הנקדה הקדושה של קדשת ישראל שיש עדין בתוכם, אף על פי שהם רשעים גמורים, היא מבלבלת אותם, ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין הגדול, ומחמת זה אין להם תענוג מהעברות והתאוות שלהם, על כן הם מתאוים ויגעים כדי שיגיעו לכפירה גמורה בדעתם, חס ושלום, באפן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנטות אל האמת, אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאד מאד כמה וכמה שנים רחמנא לצלן, רחמנא לשזבן, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד:
ודע שיש מהם כשמגיעין ובאין למה שהתאוו דהינו לכפירה גמורה, חס ושלום, בלי שום ספק אל האמת, אזי תכף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת:

ערה

דע שכל מצוה ומצוה שעושין, נעשה ממנה נר אחד (עיין זוהר תרומה קסו). וכשנסתלק האדם, אם היא נשמה גדולה שהיא יקרה מאד בעיני השם יתברך, אזי נותנין לה להיות מחפש בגנזיא דמלכא, שיחפש ויקח לו מה שירצה מגנזי המלך יתברך, וזהו תכלית כל תענוגי עולם הבא, ולחפוש צריכין נרות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים י:): 'שחפוש בנרות', ולמדו מפסוק: "נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן", והנרות

נעשין מן המצוות כנ"ל, בבחינת: "נר מצוה" (משלי ו). ואצל אלו הנרות, מחפשת הנשמה אחר ההסתלקות בגנזיא דמלכא, וזה בחינת "במתים חפשי" 'כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות' (שבת קנא:). 'חפשי'. הינו בחינת החפוש שנעשה מן המצוות, כי המצוות הם נרות שעל ידם החפוש כנ"ל: אבל יש צדיק שממית עצמו בחייו, וגם בעודו בחיים הוא מחפש בגנזי אביו:

רעו

דע כי אכילת שבת אינה בשביל שביעה כלל, רק בגין דיתברכון כלהו שתא יומין, כמובא בזהר (יתרו פ"ח): כי מאכילת שבת נשפעין ונתברכין כל ששת הימים, כי עקר השביעה בשבת, כי סומא אין לו שבע, כמו שלמדו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא עד:) מפסוק: "המאכילך מן במדבר למען ענתך" וכו'. 'ופסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם ומהדר לה בקדושא דבי שמשי' (ברכות מג:). נמצא שעקר שלמות מאור עינים הוא בשבת, ועל כן אז השביעה, כי השביעה על ידי ראית עינים כנ"ל, וזה 'פוסעים בו פסיעה קטנה, סועדים בו לברך שלש פעמים', הינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה, שעל ידי זה המאור עינים בשלמות, שעל ידי זה השביעה כנ"ל. ועל כן מה שסועדים בו שלש פעמים הוא רק לברך, דהינו בגין דיתברכון כל שתא יומין כנ"ל. אבל בשביל שבת עצמו לא היה צריך לאכל כל כך שלש פעמים, כי בשבת השביעה, רק הוא לברך כנ"ל:

רעז

דע כשיש מחלקת על האדם, אין לעמד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו שעושה לי כן אעשה לו כנגדו. כי זה גורם שהשונא יבוא למבקשו, לראות בו, חס ושלום, מה שהוא רוצה לראות בו, רק אדרבא ראוי לדון אותם לכף זכות, ולעשות להם כל הטובות, בחינות: "ונפשי כעפר לכל תהיה", כמו העפר שהכל דשין עליה, והיא נותנת להם כל הטובות אכילה ושתיה וזהב וכסף ואבנים טובות, הכל היה מן העפר, כמו כן אף על פי שהם חולקים עליו ומבקשים רעתו, אף על פי כן יעשה להם כל הטובות, כמו העפר כנ"ל. והוא כמשל, כשאחד חותר תחת בית חברו, אם הוא יעמד עצמו ויחתר גם כן כנגדו, אזי בודאי בקל יבוא החותר למבקשו, אבל כשאחד חותר וחברו עומד בפנים ושופך עפר ועושה תל כנגדו, אזי מפיר מחשבתו, ואינו יכול השונא לעשות מבקשו, כמו כן אין לעמד כנגד השונאים לעשות כנגדם, שזהו בחינת שחותר גם כן כמו השונא, שעל ידי זה יבוא למבקשו בקל. אבל על ידי בחינת עפר, בחינת "ונפשי כעפר" כנ"ל.

על ידי זה מפיר מחשבת השונא כנ"ל, ואזי כורה שחת בה יפל, כי נופל ונשאר בהשחת שכרה על חברו על ידי העפר שנשפך עליו, כי חברו עומד ושופך עליו עפר כנגדו כנ"ל, על ידי בחינת ונפשי כעפר כנ"ל: וכל זה כשהחולקים הם רשעים. אבל כשחולקים עליו צדיקים, בודאי כונתם הוא רק לטובה, שמרימין ומנשאין אותו על ידי זה, וממתיקים דינים מעליו, והוא כמו אחד שחופר עצמו תחת חברו ומשליך לו מתנה טובה וכמו שמצינו כעין זה בצדקה, שכמה תנאים השליכו צדקות בהצנע, כדי שלא ידע המקבל (כתבות סז:), כן זאת המחלקת של צדיקים, הוא שנותנין לו טובה בהעלם והצנע כנ"ל. וזה שבקש דוד (תהלים צ"ב): "בקמים עלי מרעים" וכו'. כי יש תמר בקדשה בחינת "צדיק כתמר יפרח" (שם), וכנגדו תמר בסטרא אחרא. בחינת 'שאור בככותבת' (לשון זה הובא בסידור האריז"ל וכבר ביארו בזה המקובלים ועיין בשו"ת חתם סופר חלק או"ה סי' קלז) וכותבת היא תמרה, הינו התמר שבסטרא אחרא, כי שאור הוא כללות ותקף הדינים, כי הוא בחינת אלקים ברבוע ובמלוי כמובא, ועל כן נקרא תמר לשון תמורה, הינו הסטרא אחרא שהיא נקראת תמורה, כי תמורת חכמה אולת, תמורת חיים וכו' כמובא (בספר יצירה). ושרש הדינים והסטרא אחרא הוא מחלקת שבקדשה, כי הסטרא אחרא הוא בחינת מחלקת, ושרשם - מחלקת שבקדשה, ואין הדין נמתק אלא בשרשו, ועל כן על ידי מחלקת של צדיקים שהיא מחלקת שבקדשה, על ידי זה נמתקים הדינים בשרשן כנ"ל, ועל ידי זה "צדיק כתמר יפרח", כי נמתק ונתבטל התמר דסטרא אחרא, על ידי המחלקת שהיא בחינת המתקת הדינים בשרשן, נמצא שמחלקת של צדיקים היא טובה גדולה, רק מחמת שמשם נשתלשל ונאחז הסטרא אחרא והדינים שהם מחלקת גמורה, על כן אפשר שידמה שהמחלקת של צדיקים היא גם כן מחלקת גמור של שנאה חס ושלום, מחמת שהם נאחזין שם כנ"ל, אבל באמת הוא רק לטובה. וזה שבקש דוד, כשיהיה עליו מחלקת של צדיקים שלא ישמע מן המחלקת - רק טובות, כי בודאי כונתם לטובה כנ"ל, וזה בקמים עלי מרעים. הינו מחלקת של צדיקים, שהם אחים ורעים בחינת תרין רעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ע"א). כי בודאי הם אוהבים גדולים. וכשהם יקומו עלי תשמענה אזני צדיק כתמר יפרח. שלא ישמע מן המחלקת כי אם הטובות שעושין לו בזה, שהוא בחינת "צדיק כתמר יפרח" בחינת המתקת הדינים כנ"ל, ולא יטעה, חס ושלום, שהיא מחלקת גמורה, חס ושלום, כנ"ל, כדי שלא לתן להם אחיזה בזאת המחלקת, כי זאת המחלקת הוא רק לטובה כנ"ל:

גם כל הרפואות באין מן הארץ, ועל כן בעת שהארץ נותנת יבולה, שנותנת כח בכל האילנות והצמחים, דהינו בזמן החניטה שהוא בחדש איר אזי יש כח יותר בכל הרפואות

כי אז נותנת הארץ בהם כח. אבל בזמן אחר, אפלו אם יקחו אותן הרפואות בעצמן, אין להם זה הכח ועל כן לוקחין רפואות בחדש איר שהוא (מאי). ועקר הוא ארץ ישראל, כי כל הארצות מקבלין מתמצית ארץ ישראל. וארץ ישראל יש לה ב' בחינות, לפעמים נקראת ארץ כנען, ולפעמים נקראת ארץ סתם. הינו כשיש מחלקת, אזי נקראת ארץ כנען, בחינת 'כאן עני', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (פסחים נ): על פסוק "ולא יהיה כנעני" 'אין כאן עני', נמצא כנען הוא בחינות כאן עני, וזה על ידי מחלקת, כי מחלקת אחת דוחה מאה פרנסות (כמובא בשל"ה דף רמב): וזה בחינות (בראשית י"ג): "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני אז בארץ", שעל ידי הריב והמחלקת על ידי זה 'והכנעני' וכו'. כי אזי נקראת בחינת ארץ כנען כנ"ל. אבל כשיש שלום אזי היא נקראת בחינת ארץ סתם, ואזי היא בחינת "ארץ נתנה יבולה" (תהלים ס"ז), שנותנת כחותיה לכל יבול הארץ, ואזי יש כח לכל הרפואות כנ"ל, ועל כן אותיות אייר ראשי תבות איבי ישובו יבשו רגע (תהלים ו): (כמובא בדן ידין מאמר ז' ובמגלה עמוקות אופן קכא). כי אזי הם כל הרפואות שהם בחינת שלום, בחינת ארץ נתנה יבולה כנ"ל שהוא הפך המחלקת, שהיא בחינת ארץ כנען כנ"ל:

ודע שעקר כבוד שבת היא האכילה, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "אכלוהו היום", כי אכילת שבת יקרה מאד, כי הוא כלו אלהות כלו קדש, וכמבאר (לעיל בסימן נ"ז). ועל כן מצוה גדולה להרבות בסעדת שבת, והוא תקון לחלול שבת, כי מחלול שבת אי אפשר לזהר. כי בקל אפשר להכשל בחלול שבת, חס ושלום. והתקון הוא על ידי האכילה של שבת, כי חלול שבת הוא בחינות חלל, בחינת הסתלקות, בחינות "כי ימצא חלל באדמה" (דברים כ"א). 'ומי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות' כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כב), ושבת היא בחינת אשתו ראשונה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה י"א): שאמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג ולי לא נתת, והשיבה השם יתברך שכנסת ישראל הוא בן זוג שלה. נמצא שחלול שבת הוא בחינות פסיעות קצרות, בחינות פסיעותיו מתקצרות כנ"ל. והנה מצינו להפך, כי הלא אדרבא רבותינו, זכרונם לברכה, אסרו לפסע בשבת פסיעה גסה (שבת קיג:), וצריך דוקא לפסע בשבת פסיעה קטנה. אך דע, כי בחל כשעושין מצוה, וכל מצוה היא קומה שלמה, יש מקומות שהסטרא אחרא יונקת מהם, והן הרגלין של המצוה, שמשם יניקת הסטרא אחרא, בבחינות "רגליה יורדות מות" (משלי ה), ובשבת עולין הרגלין מן הקלפות בבחינות "אם תשיב משבת רגלך" (ישעיה נ"ח), שבשבת משיבין הרגלין של מצוה אל הקדשה, ואזי מתחלת לילך לפני השם יתברך, והנה בודאי בתחלת

ההליכה אינה יכולה לעשות דרך כבושה רק הוא עדין שביל דקיק פעמי הרגלין, אך הוא כמשל התינוק כשמתחיל לילך, שבתחלה אינו יכול להלך יפה, אך האב מחמת גדל אהבתו ושעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך, כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דבור אף שאינו חכמה כלל, עם כל זה מחמת אהבת האב ושעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול, כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחלה הוא שביל דקיק, עם כל זה מחמת גדל שעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. וזה בחינות (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך". 'צדק', הינו המצוות כמה שכתוב (שם קי"ט): "כל מצותיך צדק". כשמתחלת המצוה לילך לפניו יתברך, אזי "וישם לדרך פעמיו", שהוא יתברך עושה דרך כבושה מפעמי הרגלין, שהם רק שביל דקיק, ומחמת שעשועיו, הוא משים לדרך רחב וכבוש, את פעמיו, שהם רק שביל דקיק כנ"ל, וכל זה נעשה על ידי אכילת שבת שמשם מקבלין כח הרגלין בבחינת (שבת קנב): 'דוק בככי ותשכח ברגלין', שעל ידי האכילה מקבלין הרגלין כח ואזי נעשה מפעמי הרגלין, שהם רק שביל דקיק, פסיעות קטנות, נעשה מהם דרך כבושה כנ"ל: וזה בחינות: פוסעים בו פסיעה קטנה, סועדים בו לברך שלש פעמים. הינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה. והוא תמוה, לכאורה, כי הלא אדרבה, מי שמתה אשתו הראשונה, פסיעותיו מתקצרות, ושבת הוא בחינות אשתו הראשונה כנ"ל, והיה ראוי שיהיה בו פסיעות גדולות ורחבות, אך סועדים בו לברך וכו' הינו שאוכלים סעדת שבת. ועל ידי זה באמת נתתקנין הפסיעות קטנות ונתרחבין ונעשה מהם דרך כבושה בבחינת "וישם לדרך פעמיו" כנ"ל, ועל כן על ידי אכילת שבת נתתקן חלול שבת, שהוא בחינות פסיעות קצרות כנ"ל, כי על ידי אכילת שבת נעשה מפסיעות קצרות רחבות ונעשה מהם דרך כבושה כנ"ל:

רגל הוא רפואה להראה כידוע לחכמי הרפואות:

"אויה לי כי גרתי משך" (תהלים ק"כ). היה דרכו לכון בתפלתו שמצטער על שהיה מתירא מיראות הנפולות, שהם באים מש"ך דינים, וזה: "כי גרתי משך": תמר הוא גם כן שתי פעמים ש"ך, כמובא:

רעח

דע שעל חליף טוב יכולין לראות כל הכלים של הבית המקדש איזה פנים יש להם, וזה שכתוב כשאמר יצחק לעשו שיבדק הסכין וישחט יפה "שא נא כליך", (בראשית כ"ז),

רמז על כלים של בית המקדש, שהם נראים על הסכין היפה כנ"ל, וכן איתא במדרש (בראשית פרשה ס"ה): שכליך רמז על כלים של בית המקדש, כמו שאמרו שם: 'כליך - זה בבל'. שנאמר: "ואת הכלים הביא בית אוצר אלהיו", נמצא שכליך מרמז על כלים של בית המקדש:

"בקנאו את קנאתי" (במדבר כ"ה), בחינת הצדיק שאינו מקנא שום צדיק, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, רק אותו לבדו יתברך:

רעט

דע שיש שאומרים תורה מלמטה למעלה, והיא מלמטה רחבה מאד, שלמטה מרחיבין הדבר ומגדילין אותו מאד ולמעלה הוא קצר, והולך ומקצר ועולה עד שלמעלה מעלה הוא קצר מאד מאד, כי למעלה לא נשאר ממנה כלום, רק מעט מעט כי בודאי יש שם איזה ניצוץ הקדוש. אבל יש להפך שאומרים תורה מלמעלה למטה, ושם למעלה היא רחבה מאד מאד, וכל מה שיורדת למטה מתקצרת ויורדת, עד שלמטה היא קצרה מאד. והיא רק מעט מעט למטה, אבל למעלה היא רחבה מאד: וכן בהתעוררות מלמטה, צריך שיהיה מלמטה קצר, בבחינות (תהלים ס"ו): "ודבר פי בצר לי", בבחינת שופר, שהרחב הוא למעלה והקצר הוא למטה אצל הפה. וזה בחינות "ודבר פי בצר לי", הינו שיהיה הצד הצר והקצר אלי, אצל פי, בבחינות שופר כנ"ל, וכמו שמצינו אצל דוד בכל תפלותיו, שההתחלה היה מן המצר והדחק, שהיה צר לו מאד, כגון מחמת שנפל עליו צרות אבשלום או צרת נבל וכדומה, ואחר כך בא באותו תפלה לתוך רוח הקדש:

רפ

דע מי שצריך לדון לפני דינים בדין תורה, זה לו ענש ונקמה שהתורה נוקמת בו, כי באמת כל המשא ומתן הוא תורה, כי למשל הדין המחליף פרה בחמור הוא תורה ומכל שכן כשעושין הדבר בעצמו הוא בודאי תורה, (וכמו שמספרין כל זה בשם הבעל שם טוב זכרונו לברכה). ועל כן כשעושין משא ומתן, צריך שיקשר מחשבתו רק בהתורה והדינים המלבשים שם, ומי שעוקר המשא ומתן מן התורה, ונופל אל המשא ומתן בעצמו, ואינו מקשר מחשבתו אל התורה המלבש שם, אזי ענשו, שאחר כך הוא צריך לדון בדין תורה, ואזי צריך לחזר ולהביא כל הדברים וכל המחשבות וכל העסקים שהיה לו בשעת המשא ומתן מתחלתו ועד סופו, צריך להביא הכל אל התורה, דהינו שצריך לחזר ולספר הכל לפני הדינים, והם פוסקים על זה דין תורה. נמצא שחזר ונעשה מכל דברי המשא ומתן

תורה, והוא לו נקמה, שהתורה נוקמת בו על אשר עקר הדינים המלבשים בהמשא ומתן מן התורה, ונפל אל המשא ומתן בעצמו, כאלו אין שום תורה בהמשא ומתן, על כן ענשו שצריך לבוא לפני דין תורה, ואזי צריך להביא כל דברי המשא ומתן ולעשות מהם תורה, ואזי מראים לו שכל המשא ומתן הוא תורה, כי עכשו נעשה מהכל דין תורה כנ"ל, כי בודאי הוא צריך להביא כל הדברים אפלו כל המחשבות לפני הדינים, כי אם חסר איזה דבור או איזה מחשבה יתקלקל הדין תורה, וצריך דוקא להביא הכל כל מה שעבר בשעת המשא ומתן לפני הדינים, והם עושין מזה דין תורה, נמצא שחזר ונעשה מהמשא ומתן תורה, ומראין לו שאין הדבר כמו שהוא סבר מתחלה שאין בהמשא ומתן תורה, כי הלא ראה בעיניך שכל דברי המשא ומתן כלם הם תורה, כי עכשו נעשה מהכל דין תורה כנ"ל. והכל לפי הפגם, כי יש אחד שאין ענשו רק שצריך לדון, אבל זוכה בדין, רק שמראין לו שפגם כנ"ל, אבל יש אחד שעקר יותר המשא ומתן מן התורה, אזי ענשו יותר, שגם אינו זוכה בדין. כי באמת כשעושין משא ומתן צריך שיהיה רק חיצונית המחשבה בתוך המשא ומתן. אבל פנימיות מחשבתו צריך לקשר אל התורה כנ"ל:

גם צריך אמונה בהמשא ומתן, דהינו שישא ויתן באמונה, ויהיה הדבור דבור אמת, כמה שאמרו (שבת לא): 'נשאת ונתת באמונה', כי משא ומתן הוא בחינות שמנשאין ומרימין הדבר, ונותנין ומשיבין אותו למקומו, כי יש קדשות נפולות, הינו בחינות ניצוצות שנפלו, ועל ידי משא ומתן מנשאין ומרימין אותן, ונותנין אותן למקומן, וזה בחינות משא ומתן כנ"ל.

ועקר ברור הניצוצות מן הקלפות הוא על ידי אמונה, כי דרך האמונה לשכן תמיד אצל אלו הקדשות הנפולות, בבחינות (יחזקאל ה'): "זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות", ירושלים היא קריה נאמנה, בחינות אמונה, היא שוכנת בתוך הגויים וסביבותיה וכו'. כי היא ביניהם תמיד כנ"ל, ועל כן אלו הניצוצות שנפלו, הם נדבקים ונתאחזין סביבות האמונה, והיא מעלה אותם משם, ועל כן צריך לעשות משא ומתן באמונה, שעל ידי האמונה מעלין הניצוצות כנ"ל, שזה עקר בחינות משא ומתן, להעלות הניצוצות כנ"ל. וזה בחינות פנימיות חב"ד [חכמה בינה דעת] דעשיה שעולה אל היצירה, ומלכות דעשיה עולה מן הקלפות, יצירה היא בחינת וא"ו, שהיא בחינת התורה (כמובא בזהר הקדוש), ועל ידי שמקשר פנימיות מחשבתו, בשעת עשית המשא ומתן אל התורה כנ"ל, זהו בחינת פנימיות המחין דעשיה, הינו של המשא ומתן, שהוא בחינות עשיה, שעולה אל היצירה, דהינו התורה כנ"ל, ומלכות דעשיה, הינו בחינות האמונה שבמשא ומתן כנ"ל, עולה מן הקלפות, כי היא מבררת הניצוצות מהם ועולה

מהם, ועל ידי שעלה חב"ד דעשיה ליצירה, על ידי זה יש מקום למלכות לעלות לעשיה, גם על ידי זה שעולה חב"ד ליצירה, דהינו על ידי שמקשר מחשבתו אל התורה, על ידי זה מקבלת האמונה כח לברר הניצוצות מן הקלפות ולעלות מהם, כי בלא זה הכח, היה אפשר שיתאחזו גם הם בעצמן בהאמונה, חס ושלום. אך על ידי שמקשרין פנימיות המחשבה אל התורה, מקבלת כח לעלות כנ"ל, ואזי נעשית מלחמה, כי צריך ללחם עמהם להוציא הניצוצות מהם: וזה פרוש (דברים כ"א): "כי תצא למלחמה" וכו'. כי תצא, זה בחינות משא ומתן, בחינת (דברים ל"ג): "שמח זבולון בצאתך" וכו'. כי משא ומתן נקרא בחינת צאתך. כי אף על פי שזבולון וישששכר שוים, מחמת שזבולון היה מספיק לישששכר, ונאמר עליו 'שמח זבולון', על כל זה נקרא צאתך, 'וישששכר אהליך', כי אף על פי כן, עבודת התורה היא פנימיות יותר, והיא למעלה מעבודת המשא ומתן, אף על פי שגם המשא ומתן היא עבודה גדולה. כי הוא מספיק את התלמידי חכמים, ונאמר עליו 'שמח זבולון', על כל זה נקרא צאתך, נגד עבודת התורה שהיא בחינת 'יששכר באהליך' כי אף על פי כן עבודת התורה למעלה יותר, וכן כל מדרגה ומדרגה נגד המדרגה שלמעלה ממנה, נקראת המדרגה שלמטה צאתך נגד המדרגה שלמעלה, שהיא נקראת אהליך ואפלו מי שעובד השם יתברך בדבקות, עם כל זה נגד המדרגה שלמעלה ממנה עוד, נקרא אפלו דבקות בחינת צאתך, וזהו כי תצא. הינו בחינת המשא ומתן כנ"ל, וזהו למלחמה על איביך, כי אז הוא שעת מלחמה עם האויבים כנ"ל, כי צריך לברר ולהעלות הניצוצות מהם כנ"ל, וזהו ונתנו ה' אלהיך בידיך, זה בחינת אמונה. כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", כי על ידי אמונה מעלין הניצוצות כנ"ל. וזהו ושבית שביו זה בחינות התורה, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "עלית למרום שבית שבי" כנ"ל:

רפא

אפלו אדם פשוט אם ישב עצמו על הספר, ויסתכל על אותיות התורה, יכול לראות חדשות ונפלאות, הינו שעל ידי הסתכלותו היטב היטב על אותיות התורה יתחילו האותיות להאיר ולהצטרף בבחינת אותיות בולטות ומצטרפות שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא עג:), ואזי יראה נפלאות צרופים חדשים, ויכולין לראות בהספר מה שבעל המחבר לא כון לזה כלל, וזה אפשר אפלו אדם פשוט, כי אדם גדול יכול לראות זאת בלי יגיעה, רק אפלו אדם פשוט לגמרי יכול להשיג ולראות חדשות כנ"ל, אם ישב עצמו ויסתכל על אותיות התורה כנ"ל, אך שלא יעמיד הדבר לנסיון, כי יכול להיות שאז דוקא לא יראה כלל, אך אף על פי כן יכול להשיג לזה אפלו אדם פשוט כנ"ל:

רפב

דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה, וזה בחינת (תהלים ל"ז): "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" הינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות, ואף על פי שאתה רואה שהוא רשע גמור, אף על פי כן צריך אתה לחפש ולבקש למצא בו מעט טוב ששם אינו רשע וזהו ועוד מעט ואין רשע, שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדין, ששם אינו רשע, כי אף על פי שהוא רשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב עדין, כי איך אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו, ועל ידי זה שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, על ידי זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישוב בתשובה על ידי זה, וזהו ועוד מעט ואין רשע, על ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, על ידי זה והתבוננת על מקומו ואיננו, הינו כשתתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, כי על ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקדה טובה, ודנין אותו לכף זכות, על ידי זה מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל, והבן: וכן צריך האדם למצא גם בעצמו, כי זה ידוע שצריך האדם לזהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאד מאד (כמבאר אצלנו כמה פעמים). ואפלו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה, חס ושלום, אף על פי כן אסור לו לפל מזה, רק צריך לחפש ולמצא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא גם כן מלא פצעים ואין בו מתם, הינו שרואה שגם המצוה והדבר שבקדשה שזכה לעשות, הוא גם כן מלא פניות ומחשבות זרות ופגמים הרבה, עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדשה איזה מעט טוב, כי על כל פנים איך שהוא, על כל פנים היה איזה נקדה טובה בהמצוה והדבר טוב שעשה, כי צריך האדם לחפש ולבקש למצא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה כנ"ל, ועל ידי זה שמחפש ומוצא בעצמו עדין מעט טוב. על ידי זה הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה, בבחינות "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" כנ"ל, הינו כמו שצריכין לדון אחרים לכף זכות אפלו את הרשעים ולמצא בהם איזה נקדות טובות. ועל ידי זה מוציאין אותם באמת מכף חובה לכף זכות, בבחינת ועוד

מעט וכו' והתבוננת וכו' כנ"ל, כמו כן הוא אצל האדם בעצמו, שצריך לדון את עצמו לכף זכות, ולמצא בעצמו איזה נקדה טובה עדין, כדי לחזק את עצמו שלא יפל לגמרי, חס ושלום, רק אדרבא יחיה את עצמו, וישמח את נפשו במעט הטוב שמוצא בעצמו, דהינו מה שזכה לעשות מימיו איזה מצוה או איזה דבר טוב, וכמו כן צריך לחפש עוד, למצא בעצמו עוד איזה דבר טוב, ואף שגם אותו הדבר הטוב הוא גם כן מערב בפסלת הרבה, עם כל זה יוציא משם גם כן איזה נקדה טובה. וכן יחפש וילקט עוד הנקדות טובות, ועל ידי זה נעשין נגונים כמבאר במקום אחר (במאמר ויהי מקץ בסימן נ"ד), בחינת מנגן בכלי זמר, שהוא בחינת שמלקט הרוח טובה מן הרוח נכאה עצבות רוח עין שם. [והכלל כי נגינה דקדשה היא גבוה מאד מאד כידוע, ועקר הנגון נעשה, על ידי ברור הטוב מן הרע, שעל ידי שמבררין ומלקטין הנקדות טובות מתוך הרע, על ידי זה נעשים נגונים וזמירות, עין שם היטב]. ועל כן על ידי שאינו מניח להפיל את עצמו ומחיה את עצמו במה שמחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקדות טובות ומלקט ומברר אלו הנקדות טובות, מתוך הרע והפסלת שבו וכו' כנ"ל, על ידי זה נעשין נגונים כנ"ל, ואזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. כי זה ידוע שכשהאדם נופל בדעתו מחמת גשמיותו ומעשיו הרעים שרואה שהוא רחוק מאד מאד מן הקדשה באמת, אזי על פי רב אינו יכול להתפלל כלל מחמת זה. ואינו יכול לפתח פיו כלל, מחמת גדל העצבות והמרה שחורה והכבדות שנופל עליו, על ידי שרואה גדל עצם רחוקו מהשם יתברך. אבל כשהוא מחיה את עצמו על פי העצה הנ"ל. דהינו שאף על פי שיודע בעצמו שיש לו מעשים רעים וחטאים הרבה מאד, והוא רחוק מאד מאד מהשם יתברך, אף על פי כן הוא מחפש ומבקש ומוצא בעצמו עדין איזה נקדות טובות כנ"ל, ומחיה ומשמח את עצמו בזה, כי בודאי ראוי להאדם, להגדיל שמחתו מאד בכל נקדה ונקדה טובה מקדשת ישראל שמוצא בעצמו עדין, ואזי כשמחיה ומשמח את עצמו על ידי זה כנ"ל אזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'.

וזה בחינת (תהלים קמ"ו): אזמרה לאלקי בעודי. בעודי דיקא, הינו על ידי בחינת העוד שלי שאני מוצא בעצמי בחינת עוד מעט ואין רשע כנ"ל, על ידי אותה הנקדה, על ידי זה אוכל לזמר ולהודות לה' כנ"ל. וזהו אזמרה אזמרה דיקא הינו זמירות ונגונים שנעשין על ידי שמלקט הנקדות טובות כנ"ל:

[והזהיר רבנו, זכרונו לברכה, מאד לילך עם התורה הזאת, כי הוא יסוד גדול לכל מי שרוצה להתקרב להשם יתברך, ולבל יאבד עולמו לגמרי חס ושלום, כי רב בני אדם שרחוקים מהשם יתברך, עקר רחוקם הוא מחמת מרה שחורה ועצבות, מחמת שנופלים

בדעתם, מחמת שרואים בעצמם גדל קלקולם שקלקלו מעשיהם כל אחד כפי מה שיודע בעצמו את נגעי לבבו ומכאוביו, ומחמת זה הם נופלים בדעתם, ורבן מיאשים עצמן לגמרי, ועל ידי זה אינם מתפללים בכונה כלל, ואינם עושים אפלו מה שהיו יכולים לעשות עדין. על כן צריך האדם להשכיל מאד על דבר זה, כי כל הנפילות שבדעתו, אף על פי שהוא מחמת מעשים רעים שעשה באמת, עם כל זה, הנפילה שבדעתו, והעצבות והמרה שחורה שנופל עליו על ידי זה, הכל הוא רק מעשי בעל דבר, שמחליש דעתו כדי להפילו לגמרי, חס ושלום. על כן צריכין להתחזק מאד, לילך עם התורה הזאת לחפש ולבקש בעצמו בכל פעם איזה מעט טוב ונקדות טובות וכו' כנ"ל. ועל ידי זה יחיה וישמח את עצמו, ויצפה לישועה עדין, ויוכל להתפלל ולזמר ולהודות לה', בבחינת אזמרה לאלקי בעודי כנ"ל, ועל ידי זה יזכה לשוב באמת אל ה' כנ"ל]:

ודע שמי שיכול לעשות אלו הנגונים, דהינו ללקט הנקדות טובות שנמצא בכל אחד מישראל, אפלו בהפושעי ישראל כנ"ל, הוא יכול להתפלל לפני העמוד, כי המתפלל לפני העמוד, הוא נקרא שליח צבור, וצריך שיהיה נשלח מכל הצבור, דהינו שצריך שיקבץ כל נקדה טובה שנמצא בכל אחד מהמתפללין, וכל הנקדות טובות יהיו נכללין בו, והוא יעמד ויתפלל עם כל הטוב הזה, וזהו שליח צבור, וצריך שיהיה בו בחינה גבוה כזו, שעל ידי זה, יהיו כל הנקדות תאבים אליו, ויהיו נכללין בו, ומי שיכול לעשות נגונים הנ"ל, דהינו שיכול לדון את כל אדם לכף זכות, אפלו את הקלים והרשעים, כי משתדל לחפש ולבקש למצא בכלם נקדות טובות כנ"ל, שעל ידי זה נעשין נגונים כנ"ל, זה הצדיק שאוחז במדרגה זאת, הוא יכול להיות חזן ושליח צבור, דהינו להתפלל לפני העמוד, כי הוא יש בו בחינה זו הצריכה להשליח צבור ההגון באמת, שצריך שיהיה בו בחינת שיהיו כל הנקדות טובות תאבים אליו ויהיו נכללין בו כנ"ל, כי הוא יכול לקבץ כל הנקדות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפלו בפושעי ישראל כנ"ל:

ודע שיש בכל דור ודור רועה, והוא בחינות משה, שהוא רעיא מהימנא, וזה הרועה הוא עושה משכן. ודע שתנוקות של בית רבן מקבלים הבל פיהם שאין בו חטא מזה המשכן, ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה, הוא מתחיל מן "ויקרא אל משה" (מדרש רבה צו פרשה ז), שהוא אלף זעירא כי "ויקרא" מדבר מגמר הקמת המשכן, שאז קראו השם יתברך והתחיל לדבר עמו מהמשכן, ועל כן משם מתחילין התינוקות, כי משם מקבלין הבל פיהם כנ"ל, ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה:

ודע שכל הצדיקים שבדור כל אחד ואחד הוא בחינת רועה, כי בכל אחד ואחד יש בו בחינת משה, וכל אחד ואחד לפי בחינתו, הוא עושה בחינת משכן, שמשם מקבלין התינוקות הבל פיהם כנ"ל, וכל אחד לפי בחינתו, לפי בחינת המשכן שהוא עושה, כמו כן יש לו תינוקות שהם מקבלין משם, נמצא שיש לכל אחד ואחד מצדיקי הדור, סך תינוקות שהם מקבלין הבל פיהם ממנו, כל אחד לפי בחינתו כנ"ל, וזה בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת לג:): שתינוקות נתפסין על עוון הדור שנאמר: "ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים" שמתמשכנין על הרועים וזהו: "על משכנות הרועים", שהם מקבלין הבל פיהם מבחינת המשכנות של הרועים, דהינו הצדיקים שבדור, שכל אחד עושה משכן כנ"ל: אך לידע כל זאת, דהינו לדעת כל צדיק וצדיק, איזה הם התינוקות השיכים לו, וכמה הם מקבלין ממנו, ולידע כל הבחינות שיש בזה, והדור שיבוא מהם עד הסוף. דע, מי שיוכל לעשות נגונים הנ"ל, הוא יכול לידע כל זה. וזהו סוד מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה במשנה (שבת יא): 'באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קוראים'. החזן, דהינו מי שיכול לעשות הנגונים הנ"ל. שהוא יכול להיות חזן ושליח צבור להתפלל לפני העמוד כנ"ל. הוא רואה ויודע היכן התינוקות קורין, הינו אצל איזה צדיק הם מקבלין הבל פיהם, שעל ידו הם קוראין ונכנסין בהתורה כנ"ל:

.

.

תם ונשלם ספר ראשון. תהלה לאל אחרון וראשון:

ואלה מוסיף על הראשונים. לקוטים חדשים שלקטתי מהחברים. מפיהם ומפי כתבם. שלא הובאו בראשונים:

.

רפג

(שמעתי בשמו איזה דברים יקרים מתורה נפלא, אך כפי הנראה שחסר מהם הרבה, אך אף על פי כן ארשם מה ששמעתי):

דע כי יש שני צדיקים שהם משרש אחד, ואף על פי כן יש ביניהם מחלקת, זה מחמת שאחד משנה מדתו שבשרשו, וזה בחינת מחלקת שבין שאול ודוד, כי כתיב (תהלים כ"ג): "אך טוב וחסד ירדפוני". ואיתא בזהר הקדוש (תרומה קס"ח): 'הינו טוב הינו חסד, אלא טוב טובה כליל בגוה. חסד דאתפשט לבר', וזה בחינת שני צדיקים ששניהם משרש אחד, רק שזה בחינת טוב 'שטובה כליל בגוה'. דהינו שאינו מגלה תורתו

לאחרים, והשני הוא בחינת חסד דאתפשט לבר, שמגלה תורתו לאחרים, שזהו בחינת חסד בחינת: "ותורת חסד על לשונה" (עין סכה מט:): ועל ידי זה יש ביניהם מחלקת. וזה בחינת המחלקת שהיה בין שאול ודוד, ששניהם היו צדיקים גדולים, ואף על פי כן היה ביניהם מחלקת, הינו מחמת בחינות הנ"ל, כי זה היה בחינת טוב, וזה היה בחינת חסד, כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין נג): 'דוד דגלי מסכתא' כתיב בה: "יראיך יראוני וישמחו", 'שאול דלא גלי מסכתא' כתיב בה: "אל כל אשר יפנה ירשיע", הינו כנ"ל. כי 'שאול דלא גלי מסכתא', זהו בחינת טוב. 'דטובה גניז בגוה'. אבל דוד דגלי מסכתא, שהיה מלמד תורתו לרבים, זהו בחינת חסד דאתפשט לבר, בחינת "ותורת חסד על לשונה", ומחמת זה היה ביניהם מחלוקת. כי 'המחלקת הוא בחינת רעמים' כמובא במקום אחר (בסימן נ"ו), ואיתא שהרעמים נעשין על ידי שיוצאין אדים חמים כמו אש, והעננים שואבין אותן האדים חמים ומחמת ששואבין אותם האדים הרבה עד שאין יכולין להחזיקם בתוכם, על ידי זה נבקע הענן ומזה נעשין רעמים, וזה בחינת מחלקת הנ"ל, כי מחמת שהתורה שהיא בחינת אש, כמו שכתוב (ירמיה כ"ג): "הלא כה דברי כאש" וכו', היא עצורה בלבו כאש בוערת, מחמת שאינו מגלה אותה, על ידי זה בוקעת ויוצאת בבחינת רעמים, שהוא בחינת מחלוקת כנ"ל. וזה בחינת (עבודה זרה י"ט): 'שיחתן של תלמידי חכמים צריכין למוד', הינו כל השיחות של התלמידי חכמים שמשיחין וחולקין זה על זה, לזה צריכין למוד, כי עקר המחלקת הוא מחמת חסרון הלמוד, מחמת שאין מלמד תורתו לאחרים וטובה גניז בגוה כנ"ל: נמצא שהמחלקת של צדיקים, הוא נמשך מהתורה כנ"ל. אבל יש מחלקת של הרשעים שאינו נמשך מהתורה כלל, וזהו שהיה קובל דוד לפני השם יתברך. (תהלים קי"ט): "כרו לי זדים שיחות אשר לא כתורתך", שהם משיחין וחולקין עלי שלא על פי התורה כלל: וזה שבקש דוד (שם כ"ג): "אך טוב וחסד ירדפוני", שבכל עת שיהיה עלי רדיפות ומחלקת שיהיה המחלקת רק משם, מבחינת טוב וחסד כנ"ל:

רפד

שמעתי בשמו, שהוכיח את אחד שאמר לו, שאין לו פנאי ללמד מחמת שעוסק במשא ומתן, אמר: שאף על פי כן ראוי לו לחטף איזה זמן לעסק בתורה בכל יום. ואמר, שזהו מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (שבת לא), ששואלין את האדם: קבעת עתים לתורה? קבע הוא לשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כ"ב): "וקבע את קבעיהם נפש"; הינו

ששואלין את האדם, אם גזל מן הזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזלת מהן עתים לתורה, כי צריך האדם לחטף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדא והעסק:

רפה

"טעמה כי טוב סחרה" (משלי ל"א) - הינו תכף כשטועמין טעם התורה של הצדיק האמת, שוב "לא יכבה בלילה נרה", הינו אף על פי שאחר כך ימנע ולא יתקרב אליו ויהיה רחוק ממנו (שזהו בחינת לילה וחשך), אף על פי כן לעולם יאיר לו אור התורה, שטעם קצת ממנה בהיותו אצלו. וזהו: "טעמה כי טוב סחרה" - תכף כשטועמין "כי טוב סחרה", שהוא התורה של הצדיק, שהסחורה שלו, הינו התורה שלו, טעמה טוב, אזי שוב לעולם "לא יכבה בלילה נרה", כי תמיד תאיר לו אור התורה שטעם אצלו, אפלו בלילה, הינו בעת ההתרחקות, שהיא בחינת לילה, כי לא יכבה בלילה נרה לעולם ועד:

רפו

(שמעתי משמו מכבר מה שאמר על פרשת שפטים ושטרים ונשכח הרב, וזהו היוצא משם, מה שאנו זוכרים עדין):

כי יש גן עדן, והם שני בחינות: גן ועדן, והם בחינת חכמה עלאה וחכמה תתאה, כי עקר תענוג גן עדן הוא השגת חכמת אלקות, הינו חכמה עלאה וחכמה תתאה, שהם בחינת גן עדן כנ"ל. אך לזכות לזה אי אפשר כי אם על ידי השערים, כי יש שערים, הינו בחינת שערי גן עדן, שעל ידי זה זוכין לכנס לגן עדן, דהינו להשגת חכמה עלאה וחכמה תתאה, אך אלו השערים גנוזים וטמונים בארץ, בחינת (איכה ב): "טבעו בארץ שעריה"; וצריכים לזה בעל הבית על הארץ, שיהיה מושל בארץ, שיוכל להוציא ולהקים ולהעמיד השערים שנטבעו בארץ: ודע, שעל ידי למוד פוסקים זוכין להיות מלך ומושל בארץ, ואז יכולין להעמיד ולהקים השערים שטבעו בארץ. וזה בחינת (משלי כ"ט): "מלך במשפט יעמיד ארץ". 'במשפט' דיקא, הינו על ידי משפט, שהוא משפטי ודיני התורה, דהינו למוד פוסקים, שמבררים משפטי ודיני התורה, על ידי זה נעשה מלך ומושל, ועל ידי זה יוכל להעמיד ארץ, ואז מעמיד ומקים ומגלה השערים שטבעו בארץ, שעל ידי זה זוכין לגן עדן כנ"ל: וזהו: "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך וכו' לשבטיך" (דברים ט"ז). "שבט" ראשי תבות ט'בעו ב'ארץ ש'עריה (הינו השערים שנטבעו בארץ), וזהו: שפטים ושטרים תתן לך וכו'; כי השופטים ושוטרים, שהם בחינת המנהיגים והמושלים בארץ. וזהו שופטים דיקא, כי העקר על ידי משפטי התורה, בחינת פוסקים, בחינת:

"מלך במשפט יעמיד ארץ", על ידי זה נתגלין השערים שנטבעו בארץ. וזהו: תתן לך בכל שעריך לשבטיך, כי השופטים ושוטרים מקימין השערים שנטבעו בארץ. וזהו "בכל שעריך לשבטיך", כי הם מקימין ומגלין השערים שנתעלמו, בחינת טבעו בארץ שעריה; הם מקימין אותם על ידי המשפט שלהם, דהינו למוד פוסקים, בחינת: "מלך במשפט יעמיד ארץ", כנ"ל:

.

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים, אשר עד כה עזרנו ברחמיו העצומים להתחיל ולגמר דבריו הראשונים, אשר הובאו בכרך הנורא הזה ספר "לקוטי מוהר"ן". אפרסמונא דכיא תליסר נהרין, צפנת פענח כל צפונות בו מתגלין ומתבארין, כשבילי דנהרדעא כן כל שבילי החכמה האמתית ויראת שמים ועצות דקדשה לה נהירין, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו דמגליא לה דמטמרין, כל דבריו כגחלי אש זקוקין דנור ובעורין. קומו וברכו את ה' אלקיכם מן העולם ועד העולם דגלי לן נהורין. עזרת אבותינו הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם לדרי דרין, כען נחוי קדה ונצלי קדם רחמנא, דיהוי בסעדנא, להתחיל ולגמר ספר "לקוטי מוהר"ן - תנינא". אנא ה' הושיעה נא. כאשר זכינו לסדר אותם כן נזכה לעשותם עדי נשוב לציון ברננה, ובמהרה בימינו יקים תבואי תשורי מראש אמנה. אמן, כן יהי רצון:

חזק חזק ונתחזק

תקעו ממשלה - א

תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו (תהלים פ"א):

א כי איש הישראלי נברא, שיהיה לו ממשלה על המלאכים (עיין תיקון עין דף קלז, וזה התכלית והסוף של ישראל, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי שבת פרק ב'): 'עתידין צדיקים, שיהיה מחצתן לפנים ממלאכי השרת', שנאמר: "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", שהמלאכים יצטרכו לשאל מישראל, כשירצו לידע מה פעל אל. וצריך כל אחד לראות, שיבוא לזה התכלית, שיהיה לו ממשלה על מלאכים, אך צריך לשמר עצמו מאד ולראות, שיהיה לו כח לעמד בממשלה זו, שלא יקנאו בו מלאכי השרת ויפילו אותו, חס ושלום (עין זוה"ח שה"ש ע"פ שחורה אני ונאוה כו'), כי המלאכים מתקנאים מאד באדם כזה, שיש לו ממשלה עליהם, כמו שמצינו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה טו:) על כמה גדולים, שבקשו מלאכי השרת לדחפו:

ב והעצה על זה לקשר עצמו עם נשמות ישראל ועל ידי ההתקשרות נצול מהם. וזה בחינת (איוב כ"ו): "מאחז פני כסא", שצריך לאחז עצמו בשרשי הנשמות, החצובות מתחת כסא הכבוד, שהיא בחינת (בראשית ג'): "אם כל חי" (עין מדרש הנעלם חיי שרה קכ"ה:). וזה בחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת פח:): בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת: מה לילוד אשה בינינו, אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו: אשר תנה הודך על השמים וכו'. אמר הקדוש ברוך הוא למשה: החזר להם תשובה. אמר: אני מתירא, שלא ישרפוני בהבל פיהם. אמר לו: אחז בכסא כבודי וכו'; הינו שנתן לו השם יתברך עצה לאחז ולהתקשר בשרשי הנשמות, שהם בחינת כסא הכבוד, אם כל חי, כנ"ל, שעל ידי זה יהיה נצול מן קנאת המלאכים כנ"ל. וזה בחינת (בראשית ב): ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם וכו'. ויבן - ראשי תבות: ותקעתיו יתד במקום נאמן (ישעיה כ"ב); שהוא בחינת ממשלה, כמו שתרגם יונתן על זה הפסוק: 'ואמנינה אמרכל מהימן משמש באתר קיס', הינו בחינת ממשלה הנ"ל, שיהיה לה קיום כנ"ל. וזהו בחינת הצלע, שהיא בחינת חוה אם כל חי, בחינת כסא הכבוד, שרשי הנשמות כנ"ל, שעל ידי זה יש כח לעמד בממשלה זו כנ"ל. וזהו: אשר לקח מן האדם, הינו האדם העליון, כמו שכתוב (יחזקאל א): "ועל הכסא דמות כמראה אדם" וכו'. ויביאה אל האדם, הינו אל האדם התחתון, שעל ידי זה יש כח לאדם התחתון לעמד בממשלה זו כנ"ל. וזהו שאמר רב עמרם חסידא אל המלאך (קדושין פ"א): 'אנא בשרא ואנת אש, ואנא עדיפנא מנך'. בשרא ראשי תבות: ששים רבוא בכרס אחד (מ"ר שה"ש בפסוק הנך יפה, ע' תיקון כא) דהינו בחינת שרשי הנשמות, שעל ידי זה יש לו כח, שיהיה לו ממשלה על המלאכים, בחינת: 'אנא עדיפנא מנך' כנ"ל:

ג ולקשר עצמו לשרשי הנשמות של ישראל צריך לידע מקור כל הנשמות ומקור חיותם, מהיכן כל נשמה ונשמה מקבלת חיות, והעקר לידע כל מפרסמי הדור. כי אם אינו יכול לידע ולקשר עצמו בפרטיות עם כל נשמה ונשמה, צריך לקשר עצמו עם כל מפרסמי ומנהיגי הדור, כי הנשמות נחלקים תחתם, כי כל מפרסם ומנהיג הדור יש לו כמה נשמות פרטיות, השיכים לחלקו, וכשמקשר עצמו עם המפרסמים, הוא מקשר עם כל פרטי נשמות ישראל. אך צריך לידע ולהכיר את המפרסמים. כי יש כמה מפרסמים שהם בשקר והם רק על ידי עזות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין קה.): 'עזות מלכותא בלא תגא':

ד ולהכיר את המפרסמים, איזהו על ידי עזות, הוא על ידי בנין ירושלים, שהוא בחינת הלב (עין תיקון כא מט.), כי ירושלים בחינת יראה שלם (מדרש רבה וירא פרשת נ"ו,

ועין מדרש רבה במדבר פרשה ב' על פסוק: "נאוה כירושלים"), הינו שלמות היראה התלויה בלב, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין לב): 'דבר המסור ללב - נאמר בו ויראת':

אך יש שלש מדות, שהם מחריבי ירושלים, דהינו הלב, הינו שמפסידין היראה התלויה בלב. והשלש המדות הם: 'תאות ממון' ו'תאות אכילה' ו'תאות משגל', כי שלש מדות אלו הם בלב, ועל כן הם מפסידים היראה שבלב. 'ממון' - שרשו בלב, בבחינת (משלי י): "ברכת ה' היא תעשיר, ולא יוסף עצב עמה"; בחינת (בראשית ו): "ויתעצב אל לבו"; 'אכילה', בחינת (תהלים ק"ד): "ולחם לבב אנוש יסעד". 'תאות משגל' גם כן בלב, כי עקר התאוה על ידי החמימות, הבא מהדם שבחלל הלב. ומחמת שהם בלב, על כן הם מפסידין היראה שבלב שהוא בחינות ירושלים: וזה פרוש (ברכות ג'): 'שלש משמרות הוי הלילה' וכו'. 'לילה' זה בחינת חשך, הינו מניעות, והם בחינת שלש משמרות, הינו בחינת שלש מדות הנ"ל. וזהו: 'משמרה ראשונה - חמור נוער', בחינת 'תאות ממון', בחינת (בראשית מ"ט): "יששכר חמר גרם" ותרגומו: 'עתיר בנכסין'. 'שניה - כלבים צועקים'. זה בחינת 'תאות אכילה', כמו שכתוב (ישעיה נ"ו): "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה". 'שלישית - תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה' - זה בחינת 'משגל', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות יג.): ראוה מדברת וכו', וזהו 'תינוק יונק משדי אמו' כי תאוה זו - לפי היניקה: אם התינוק יונק מחלב אשה חצופה, אזי מתגבר בו תאוה זו, כי 'דם נעכר ונעשה חלב' (בכורות ו:), ועל כן כשהיא חצופה, אזי מזיק להתינוק חלב הנעשה מעכירת דמיה, ונולד לו חמימות בלבו, שהוא התגברות תאוה זו. וכן להפך, כשיונק חלב אשה כשרה, אזי לבו חלל בקרבו, ואין לו חמימות, רק מעט המכרח למצוות הבורא יתברך שמו. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ד:): לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, שנאמר (תהלים ק"ט): "ולבי חלל בקרבי". כי לבי חלל בקרבי - ראשי תבות חלב, הינו שעל ידי חלב כשרה לבו חלל בקרבו, ואין מתגבר בו תאוה זו, ועל כן דוד, שהיה בבחינה זו, לא היה ראוי לאותו מעשה. ולהפך חלב אשה חצופה מוליד חמימות הרבה, בחינת: חם לבי בקרבי (תהלים ל"ט) - ראשי תבות חלב וכנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם

בברכות): 'ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי'; הינו על הפסד היראה, בחינת: "אריה שאג מי לא יירא" (עמוס ג') כי שלש מדות הנ"ל שהם בחינת שלש משמרות, הם מפסידין בנין ירושלים, הינו שלמות היראה התלויה בלב כנ"ל:

ה ולתקן שלש מדות אלו הוא על ידי הדעת, שצריכין להמשיך הדעת אל הלב, בבחינת (דברים ד'): "וידעת היום והשבות אל לבבך", שצריך להמשיך הדעת אל הלב, ועל ידי זה נתתקן שלש מדות הנ"ל. כי הדעת הוא בחינת תלת מחין, תלת חללי דגלגלתא, והם בחינת שלש רגלים. כי כל רגל הוא בחינת התחדשות המחין, שנמשך שכל חדש לתקן שלש מדות אלו, הינו בכל רגל משלש רגלים נתתקן מדה אחת משלש מדות הנ"ל. על כן צריכין לזהר מאד בכבוד יום טוב ולקבל השלש רגלים כראוי. כי על ידי מצות השלש רגלים, על ידי זה זוכין לתקן השלש מדות הנ"ל, כי 'בפסח נתתקן תאות ממון', כמו שכתוב (שמות י"ב): "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום" - 'בעל כרחם' (ברכות ט'), כי הם לא רצו כלל, כי אז נתתקן תאות ממון. 'בשבועות נתתקן תאות משגל', בבחינת: 'דם נעכר ונעשה חלב' (כמובא בכוונות ספירה ושבועות ומובא ג"כ בבאר היטב סימן תצ"ד סק"ח ע"ש

פל"ח). 'בסכות נתתקן תאות אכילה', כי סכות נקרא "חג האסיף" (שמות כ"ג), שאוסף כל מיני מאכל, וזהו בחינת תקון תאות אכילה, כי 'אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו' וכו' (יומא ע"ד:). וזהו בחינת (במדבר ט"ז): "קרואי מועד אנשי שם". 'אנשי שם' זה בחינת שלש מדות הנ"ל, שכל אחד ואחד נקרא בחינת שם. 'ממון' - כמו שכתוב (שמות כ): "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", בחינת: "ברכת ה' היא תעשיר" וכו', כנ"ל. 'אכילה' - כמו שכתוב (רות ד'): "וקרא שם בבית לחם". 'משגל' - בחינת (אסתר ב'): "כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם". וגם היראה שבלב היא גם כן בחינת שם, בבחינת (דברים כ"ח): "ליראה את השם הנכבד". וזהו בחינת: "קרואי מועד אנשי שם", שצריכין לקרות את המועדות, דהינו השלש רגלים, לתקן את השלש מדות הנ"ל, שהם בחינת 'אנשי שם' כנ"ל:

ו ועל ידי בנין ירושלים, דהינו תקון שלמות היראה שבלב, על ידי זה נברא מלאך, שמשפיע נבואה לכלי הנבואה. כי הנבואה באה מבחינת כרובים, בבחינת (במדבר ז'): "וישמע את הקול מבין שני הכרבים" וכרובים הם אנפי זוטרי (סוכה ד"ה ע"ב) (זהר בראשית יח:), והם נשפעים מן המלאך, בבחינת (בראשית מ"ח): "המלאך הגואל אתי מכל רע יברך את הנערים"; שהם אנפי זוטרי, בחינת כרובים (עין זוהר ויחי רכח: ובזוהר בלק קפ"ז.). וזה המלאך - שרשו מיראה, כי זה אותיות מלאך

ראשי תבות כי אין מחסור ליראיו (תהלים ל"ד), ואזי נמשכת נבואה, ואפילו קטנים יכולין להתנבאות, בבחינת (יואל ג'): "ונבאו בניכם ובנותיכם":

ז אך צריך לזהר מאד מהתמנות, כי זה הזוכה ליראה, יש לו השתוקקות להתמנות, כי 'מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין' (ברכות ו:), ומחמת שדבריו נשמעין, הוא משתוקק להתמנות, אבל צריך לשמר עצמו מאד מהתמנות, כי ההתמנות מפסיד השפעת הנבואה, בחינות המלאך הנ"ל, הנעשה על ידי היראה. וזה שאמר יהושע למשה, כשאמר לו: "אלדד ומידד מתנבאים במחנה" (במדבר י"א): - "אדוני משה כלאם". פרש רש"י (והוא בסנהדרין י"ז): 'הטל עליהם צרכי צבור והם כלים' וכו'. כי 'צרכי צבור', הינו התמנות, מכלה ומפסיד הנבואה כנ"ל, כי נעשה מאותיות מלא"ך כלא"ם:

ח ועל ידי השפעת הנבואה אף על פי שאין מי שיתנבא, רק שיש בחינת השפעת הנבואה בעולם, על ידי זה נגאלת ונפדית התפלה, כי התפלה היא גבוהה מאד, ובני אדם מזלזלין בה. וכשעומדים להתפלל, חפצים לפטר התפלה מעליהם, כמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): "כרם זלת לבני אדם" - 'אלו דברים העומדין ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בהם' וכו' ועל ידי הנבואה נגאלת התפלה מן הגלות, בבחינת (בראשית כ): "כי נביא הוא ויתפלל בעדך". שעל ידי נבואה התפלה בשלמות, כי התפלה היא בחינת (ישעיה נ"ז): "בורא ניב שפתים", בחינת נבואה:

ט וכשנגאלת ונפדית התפלה, אזי נופל כל הדאקטיריי, כי אין צריכין לרפואות. כי כל הרפואות הם על ידי עשבים, וכל עשב ועשב מקבל כח מכוכב ומזל המיחד לו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה, בראשית, פרשה י): 'אין לך כל עשב ועשב, שאין לו כוכב ומזל, שמכה אותו ואומר לו: גדל'. וכל כוכב ומזל מקבל כח מכוכבים שלמעלה ממנו, והעליון - מהעליון ממנו, עד שמקבלים כח מהשרים העליונים, כמו שאמרו (בתקוני זהר, תקון מ"ד, ע"ט:): 'כל כוכביא לוין דא מן דא, סהרא לוי מן שמשא' וכו', "כי גבה מעל גבה" וכו' (קהלת ה'), והם כלם בחינת לווים זה מזה וזה מזה, עד שמקבלים ולווין מהשרים העליונים, והשרים מקבלים מהעליונים מהם, גבוה מעל גבוה, עד שכלם מקבלים משרש הכל, שהוא דבר ה', כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". ועל כן כשזוכין לתפלה, אין צריכין לרפואת העשבים, כי התפלה היא בחינת דבר ה', שהוא שרש הכל. וזה בחינת נביא, ראשי תבות: בדבר יי שמים נעשו כי האלף הוא רקיע, המבדיל בין מים למים (תקון ה' ותקון מ').* (*פרוש, ועל כן תבת שמים היא במקום הא' שבתבת נביא, כי הא' היא רקיע וכו' כנ"ל) כי על ידי נבואה זוכין לתפלה, שהיא בחינת דבר ה' כנ"ל. וזה בחינת (תהלים ק"ז:) "ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם". 'ישלח דברו וירפאם', הינו שמקבלין כל הרפואות רק על

ידי דבר ה', דהינו תפלה. אזי: 'וימלט משחיתותם', הינו עשבים, בבחינת (מנחות ע"א): 'הקוצר לשחת', כי אין צריכין לרפואת העשבים כנ"ל:

וזהו בחינת: "ועבדתם את ה' אלקיכם, וברך את לחמך ואת מימיך, והסירתי מחלה מקרבך" (שמות כ"ג). "ועבדתם את ה'" - 'עבודה זו תפלה' (בבא קמא צב:). אזי: "וברך את לחמך ואת מימיך והסירתי מחלה" וכו'; הינו שיהיה לך רפואה על ידי לחם ומים, על ידי שיתברכו מן שרש הכל, דהינו דבר

ה' בחינת תפלה, ויהיה ללחם ומים כח לרפאות כמו עשבים. כי התחלקות הכחות שזה העשב יש לו כח לרפאות חולאת פלוני וזה חולאת פלוני, וכיוצא בזה - כל חלוקי כחותם הוא רק למטה, אבל למעלה בשרש הכל, דהינו דבר ה' הכל אחד, ואין חלוק בין לחם ומים ובין עשבים, וכשאוחזין בהשרש, דהינו דבר ה' בחינת תפלה, יכולין להמשיך כחות הרפואה לתוך לחם ומים, ויהיה לו רפואה על ידי לחם ומים, בחינת: "וברך את לחמך וכו' והסירתי מחלה" וכו' כנ"ל:

י אך יש שלש עבודות שהם מפסידין עבודות התפלה, והם שלש מדות, הינו: א. 'אל תהי בז לכל אדם' (אבות פרק ד') - שלא לבזות שום אדם ב. עבודה זרה - ואפילו קלקול האמונה, שאין האמונה בשלמות הוא גם כן בחינת עבודה זרה ג. שמירת הברית - הינו מי שאין שומר הברית כראוי. כי כל שלש מדות אלו הם בחינת עבודות דסטרא אחרא, ומפסידין עבודת התפלה. בזוי אנשים הוא בחינת עבודה, כמו שמצינו באחי יוסף, על שבזו אותו ולא האמינו שהוא יהיה מלך, על ידי זה נפלו לבחינת עבדות ואמרו לו: "הננו לך לעבדים" (בראשית נ). עבודה זרה - כמו שכתוב (שמות כ): "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", כי ארץ מצרים מלאה גלולים ועבודה זרה, ועל כן נקראים בית עבדים, בחינת עבדות הנ"ל (עיין מכילתא פ' יתרו). שמירת הברית - מי שפוגם בו הוא גם כן בבחינת עבדות, בבחינת חם, שנאמר בו (בראשית ט'): "ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו". וצריך לצאת משלש עבודות אלו, דהינו משלש מדות הנ"ל, ואז זוכין לעבודת התפלה, ואז יכולין להתרפאות בכל דבר שבעולם אפלו בלחם ומים כנ"ל. וזה פרוש (פסחים כ"ה): בכל מתרפאין, הינו בכל דבר שבעולם יכולין להתרפאות, ובתנאי; חוץ מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, דהינו שלש מדות הנ"ל, שהם בחינת שלש עבודות כנ"ל, הינו כשיוצא משלש מדות אלו, אזי: בכל מתרפאין - אפלו בלחם ומים כנ"ל. כי כשהוא חוץ משלש עבודות הנ"ל, ואז זוכה לעבודת התפלה, אזי יכול להתרפאות בכל דבר שבעולם כנ"ל:

יא ודע, שיש חלוק בין החולאות. כי יש חולאת שהוא בחינת צומח, כמו שזורעין גרעין בארץ והוא נרקב, ויוצא ממנו שמנונית ונעשין גידין, ונתוספין אלו על אלו, עד שנעשה השרש, וממנו יוצא כמו ענפים, ומאלו ענפים עוד ענפים אחרים, עד שצומח הפרי. כמו כן יש חולאת שגדל באדם כמה שנים. ויש חולאת שהוא באדם בתולדה מאביו ואמו, ואינו נתגלה אלא לעת זקנותו, ובשעת צמיחת וגדול החולאת אזי החולאת נסתר ונעלם מעין כל חי, ואין שום אדם יודע ממנו, רק שיש מחושים שנולדים באדם אז, בעת גדול החולאת, שהם סימנים על החולאת. וכן ברפואת העשבים יש גם כן חלוקים שיש חולאת, שיוכל להתרפאות על ידי עשב אחד, ויש חולאת גדול מזה, שצריכין לרפואתו מרכבים, להרכיב כמה עשבים לרפואה, ויש שצריכין רפואות ממרחקים לרפאותו, ויש חולאת שאין מועיל לו שום רפואה, כי כח החולאת גדול מכח העשבים, ובתחלת צמיחת החולאת, קדם שנצמח ונתגלה, היו יכולין לרפאות אותו בקל, רק שאז היה נעלם ונסתר מעיני כל, ואין יודע ממנו רק השם יתברך לבד. אבל כשאוחזין בבחינת דבר ה', בחינת תפלה כנ"ל, שאזי מקבלין הרפואה מכל הדברים שבעולם אפלו מלחם ומים בבחינת: בכל מתרפאין כנ"ל, אזי יכולין להתרפאות אפילו בעת צמיחת החולאת, בעת שהוא נסתר מעין האדם, מאחר שאין צריך לרפואות כלל, רק רפואתו על ידי לחם ומים כנ"ל. על כן גם אז, הינו בעת שעדין לא נתגלה החולאת, יוכל גם כן להתרפאות על ידי לחם ומים, שאוכל אז. וזהו בחינת (שמות ט"ו): "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך". והקשו כל המפרשים: אם לא ישים, מה צרך לרפואה (עיין סנהדרין קא.), אבל לפי הנ"ל מישב היטב. פרוש: "כל המחלה וכו' לא אשים עליך", הינו שלא יביא אותך לידי מחלה כלל, כי ירפא אותך מקדם בעת צמיחת המחלה. וזה: "כי אני ה' רופאך" - 'אני ה'' דיקא. הינו בעת צמיחת המחלה, שאז אין יודע ממנו, רק 'אני ה'', אז ארפא אותך על ידי בחינת דבר ה', בחינת תפלה, ולא יבוא לידי מחלה כלל, כי יתרפא מקדם בעת צמיחתו כנ"ל. וכל זה תלוי בתקון התפלה כנ"ל, ותקון התפלה הוא על ידי שיוצאין משלש עבודות הנ"ל: וזהו בחינת: "ויאמר אם שמוע וכו' והישר בעיניו תעשה, והאזנת למצותיו, ושמרת כל חקיו" (שם) - זה בחינת תקון השלש עבודות הנ"ל. והישר בעיניו תעשה - זה הפך בזוי אנשים, כי כשמבזה אנשים נאמר (איוב ל"ג): "ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי" וכו', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא פ"ז.). והאזנת למצותיו - זה בחינת תקון הברית, בבחינת (בראשית כ"א) "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אתו אלקים". ושמרת כל חקיו - זה בחינת תקון אמונה, הפך עבודה זרה פגם אמונה, שנאמר עליהם (ירמיה י'): "חקות

העמים הבל הוא", ואזי: "כל המחלה אשר שמתי וכו' כי אני ה' רופאך"; כי אזי התפלה בשלמות, ויכול להתרפאות על ידי דבר ה' בכל הדברים שבעולם,* (* וגם כשנולד ונצמח המחלה, כגון כשאין זוכה להתרפאות מקדם, אזי גם כן יוכל להתרפאות על ידי בחינת דבר ה' גם ממחלה גמורה, בבחינת: "וברך את לחמך וכו' והסירותי מחלה מקרבך", הינו מחלה גמורה, כי על ידי דבר ה' יוכל להתרפאות לעולם בכל דבר שבעולם כנ"ל), אפלו קדם שנתגלה החולאת כנ"ל, בבחינת: 'בכל מתרפאין' וכו' כנ"ל:

וזה שאמר חזקיה: "והטוב בעיניך עשיתי" (ישעיה ל"ח), ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות י'), שסמך גאלה לתפלה וגנז ספר הרפואות, והכל אחד, כי על ידי שסמך גאלה לתפלה, הינו שגאל את התפלה מן הגלות כנ"ל, על ידי זה גנז ספר הרפואות. כי כשנגאלת התפלה, אז נופלים כל הרפואות כנ"ל, כי נתרפאין על ידי דבר ה' כנ"ל, ואזי כל הדאקטורים מתבישין ברפואות שלהם, כי אזי אין כח לשום רפואה, כי כל העשבים חוזרים כחם לתוך התפלה, שהוא בחינת דבר ה', שהוא שרשם העליון כנ"ל. כי כן חובת כל

העשבים וכל שיח השדה; כשאדם עומד להתפלל, שאזי הוא בבחינת דבר ה', שהוא שרשם העליון, אזי הם מחזירין כחם לתוך התפלה, שהוא שרשם העליון. וכשאדם מתפלל על איזה חולאת, אזי אותן העשבים, שיש להם כח לרפאות אותו החולאת, הם מחיבים להחזיר כחם לתוך התפלה, שהיא שרשם, בחינת דבר ה' כנ"ל. וזה בחינת (בראשית כ"ד): "ויצא יצחק לשוח בשדה" - שתפלתו היתה עם שיח השדה, שכל שיח השדה חזרו כחם ונתנו אותם בתוך תפלתו, שהיא שרשם כנ"ל:

יב וזה בחינת התנוצצות משיח. כי כל הדברים נחלקים זה מזה במראה טעם וריח. בשביל זה הדבר המגדל כל הצמחים נקרא בשם מטר, ראשי תבות: מראה, טעם, ריח. ועקר הוא הריח, כי אין הנשמה נהנית אלא מהריח, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות מ"ג:): 'איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף, הוי אומר זה הריח'. ועקר התפלה היא מהנשמה, בבחינת (תהלים ק"נ): "כל הנשמה תהלל יה". ומשיח מקבל כל התפלות, כי משיח הוא בחינת חטם, בבחינת (איכה ד'): "רוח אפינו משיח ה'" שמקבל כל הריחות שהם בחינת התפלות, כי יניקת התפלה שהיא מהנשמה, היא מהריח כנ"ל. וזה בחינת (ישעיה מ"ח): "ותהלתי אחטם לך" בחינת חטם כנ"ל. ובשביל זה נקרא משיח, כי הוא יונק ומקבל משיח השדה (עיין זוהר בראשית כה.) דהינו כל הריחות שבאים בתוך התפלה שהיא בחינת חטם, בחינת: "ותהלתי אחטם" וכו' ומשיח מקבל אותם בבחינת: "רוח אפינו משיח ה'" כנ"ל:

יג וזה בחינת נשיאות חן, בבחינת: "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראיה" (אסתר ב') - שכל אחד ואחד נדמה לו כאמתו (מגלה י"ג). כי זה הבעל תפלה הוא בבחינת דבר ה', שהוא השרש העליון, שכל הכחות וכל צבא השמים כלם מקבלים ממנו, ועל כן כל צבא השמים וכל השרים העליונים, כל אחד ואחד נדמה לו כאמתו, הינו שהוא נושא חן בעיניהם, וכל אחד ואחד נדמה לו שהוא עוסק עמו לבד, כי כלם מקבלים ממנו:

ואזי יכול להכיר המפרסמים שהם על ידי עזות, כי עזותם נופל לפניו. כי כשזוכה לתפלה שהיא בחינת דבר ה', שהוא השרש העליון, שכל השרים העליונים וכל צבא השמים כלם מקבלים כחם ממנו, אזי הם כלם בחינת לווין אצלו, בבחינת: כל כוכביא לווין דא מן דא וכו'. נמצא שכלם הם בחינות לווים עד השרש העליון, שהיא דבר ה', שהוא בחינת הבעל תפלה, שהוא המלוה הגדול, שכל צבא השמים וכל הכחות כלם הם בחינת לווין ממנו, בבחינת (נחמיה ט'): "וצבא השמים לך משתחוים" - שכל צבא השמים הם משתחוים ונכנעים לשרשם שהוא בחינת דבר ה', בחינת הבעל תפלה כנ"ל. וזה: וצבא השמים לך משתחוים - ראשי תבות מלוה, כי כלם הם בחינת לווין זה מזה וזה מזה עד המלוה הגדול, שהוא בחינת הבעל תפלה, שהוא המלוה הגדול, כי הוא בבחינת השרש העליון, שהוא דבר ה' כנ"ל. ועל כן יכול להכיר בהמפרסמים שהם רק על ידי עזות, כי אין אדם מעז פנים בפני בעל חובו (בבא מציעא ג), ועל כן עזותם נופל לפני הבעל תפלה, שהוא המלוה הגדול כנ"ל, כי כלם הם בחינת לווין ממנו כנ"ל. וזה בחינת (שמות ל"ג): "כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם" - שעל ידי בחינת נשיאות חן, שהוא בחינת: 'וצבא השמים לך משתחוים', שכלם מקבלים ולווים ממנו, שעל ידי זה נושא חן בעיניהם, בבחינת: 'כל אחד ואחד נדמה לו כאמתו' כנ"ל, על ידי זה: 'ואדעך בשם' - שתוכל לדעת ולהכיר כל המפרסמים בעלי השם, כי מי שהוא מפרסם ויש לו שם על ידי עזות, הוא נופל לפניו כנ"ל. גם 'ואדעך בשם' זה בחינת הנפשות, בחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו" כי על ידי המפרסמים הוא מקשר עם כל הנפשות כנ"ל, שזה בחינת: "מאחז פני כסא", דהינו התקשרות לשרשי הנשמות, שהם בחינת כסא הכבוד כנ"ל:

יד ואזי יכולין לעשות ראש השנה. כי כשאדם יושב לדבר בחברו, זה בחינת ראש השנה, שהוא יומא דדינא, שהוא יושב ודן את חברו. וצריך לזהר מזה מאד, ולהסתכל על עצמו היטב אם הוא ראוי לזה לשפט את חברו, "כי המשפט לאלקים הוא" (דברים א'). כי רק הוא יתברך לבדו ראוי לשפט את האדם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב): 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו' ומי הוא שיכול לידע ולהגיע למקום חברו, כי אם השם יתברך, שהוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו (בראשית רבה,

ויצא, פרשת סח, הובא בפירש"י (בפסוק הנה מקום אתי.) פרשת תשא), וכל אחד ואחד יש לו מקום אצלו יתברך, ועל כן הוא לבדו יתברך יכול לדון את האדם, כי הוא יתברך בעל הרחמים, ובודאי הוא מקים בנו: 'הוי דן את כל האדם לכף זכות' (אבות פרק א). ואנו רואין רחמנותו במה שקבע לנו ראש השנה, שהוא יום הדין, בראש חדש, כי זה הוא חסד גדול, כי איך היינו מרימין פנינו לבקש כפרה מאתו יתברך, על כן עשה עמנו חסד וקבע יום הדין ראש השנה בראש חדש, שאז כביכול הוא יתברך בעצמו מבקש כפרה, בבחינת: 'הביאו עלי כפרה', הנאמר בראש חדש (כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (חולין דף ס:) שבועות ט), ועל כן אין לנו בושה ביום הדין לבקש כפרה, מאחר שהוא יתברך בעצמו מבקש אז כפרה, כנ"ל. גם על ידי שהשם יתברך בעצמו כביכול בא לידי זה שיצטרך לומר: הביאו עלי כפרה הינו שעשה דבר שהצרך להתחרט עליו ולומר: הביאו עלי וכו' על כן אין לנו בושה לבוא לפניו בחטאינו לבקש עליהם כפרה ולהתחרט עליהם, כי גם הוא יתברך עשה דבר שהצרך להתחרט עליו כנ"ל. נמצא, שאנו רואין גדל רחמנות שלו, על כן הוא לבדו יתברך ראוי לדון את העולם, כי הוא יתברך יודע מקום כל אחד ואחד, כי כל המקומות הם אצלו יתברך, כי הוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו כנ"ל. כי אף על פי שאנו מוצאים מקומות שהיה בהם השראת השכינה, כגון בבית המקדש, אין הכונה, חס ושלום, שנתצמצם שם אלקותו יתברך, חס ושלום, כמו שאמר שלמה (מלכים א ח): "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה" וכו' רק מחמת שהיה שם דברים נאים, כי בבית המקדש היה ציורא דעבדא דבראשית וציורא דגן עדן (עין בהקדמת התקונים), על כן המשיך לשם קדשתו יתברך, אבל הוא יתברך אין העולם מקומו, רק הוא מקומו של עולם, ועל כן הוא יתברך יכול לעשות ראש השנה, שהוא יום הדין, כי הוא מקים: 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו', כי הוא מקומו של עולם כנ"ל. וזה בחינת (תהלים צ"ג): "לביתך נאוה קדש, ה' לארך ימים" הינו שהשם יתברך המשיך רק קדשתו לבית המקדש מחמת שהיו שם דברים נאים, אבל הוא יתברך בעצמו אין העולם מקומו, רק הוא מקומו של עולם ועל כן: "ה' לארך ימים", הינו שהוא יתברך יכול לעשות ראש השנה, שהוא יומא אריכתא כנ"ל (עין ביצה ד' ודף ו' ובשלחן ערוך ארח חיים סימן שצ"ג). ומי שאוחז בבחינת כסא הכבוד, בבחינת שרשי הנשמות, הוא גם כן בחינת מקומו של עולם, בבחינת (שמואל א ב): "וכסא כבוד ינחילם, כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל". דהינו על ידי בחינת כסא הכבוד, שרשי הנשמות, על ידי זה הוא מקומו של עולם, בחינת: 'וישת עליהם תבל' ועל כן הוא יכול לעשות ראש השנה כנ"ל:

וזה פרוש: תקעו בחדש שופר. תקעו זה בחינת הממשלה הנ"ל, בחינת: "ותקעתיו יתד במקום נאמן" כנ"ל. בחדש זה בחינת התחדשות המחין שבשלש רגלים, בבחינת (תהלים ק"ד): "עשה ירח למועדים" - שכל המועדים והרגלים הם על ידי חדוש הירח. שופר זה בחינת הלב, שנזון משופרא דשופרא (זהר פנחס דף רטז רכא ועין תקונים תקון כא מט). גם שופר הוא בחינת יראה, בבחינת (עמוס ג): "היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". גם שופר הוא בחינת נבואה, בבחינת (ישעיה נ"ח): "הרם כשופר קולך". גם שופר הוא בחינת תפלה, בבחינת (תהלים קי"ח): "מן המצר קראתי יה" וכו', וזה בחינת מצר השופר ומרחב השופר. גם הוא בחינת שיח השדה, שחוזרין כחם לתוך התפלה, בבחינת: "ויצא יצחק לשוח בשדה" כנ"ל, וזה בחינת שופר, בבחינת (יהושע ו): "במשוך בקרן היובל - ראשי תבות: ויצא יצחק לשוח בשדה, כנ"ל. ועל ידי כל הבחינות אלו - "בכסא ליום חגנו" הינו ראש השנה, כי על ידי זה יכולין לעשות ראש השנה כנ"ל:

בענין הנבואה הנ"ל יש קשיא, כי המלאך המשפיע הנבואה, דהינו בחינת המלאך הגואל וכו', כנ"ל, הוא למטה מבחינת מקום הנבואה, כי המלאך הנ"ל הוא בחינת השכינה, כמובא, והיא בבחינת למטה מנצח והוד, שמשם הנבואה. אך יש בזה דברים בגו, דהינו כשהיא עולה למעלה מהם, אזי היא דיקא משפיע נבואה, ואין לנו עתה עסק בזה:

ב

א ימי חנכה הם ימי הודאה, כמו שכתוב: 'וקבעו שמונת ימי חנכה אלו להודות ולהלל' וכו'. וימי הודאה זה בחינת שעשוע עולם הבא, כי זה עקר שעשוע עולם הבא - להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתברך, כי כל מה שיודעין ומכירין אותו יתברך ביותר, סמוכים אליו ביותר, כי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד כלם, בבחינת: 'כל הקרבנות בטלין, חוץ מקרבן תודה' (מדרש רבה, צו פרשה ט, אמור פרשה כז, עין שם), שלא ישאר לעתיד, רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שזה כל שעשוע עולם הבא:

ב ובחינת תודה, שהוא שעשוע עולם הבא, זה בחינת הלכות, כי ההלכות שזוכין ללמד, בפרט מי שזוכה לחדש בהם, זה בחינת שעשוע עולם הבא, בבחינת (נדה עג): 'כל השונה הלכות בכל יום, מבטח לו שהוא בן העולם הבא'. כי כשנתחדש הלכה, נתחדש שכל וידיעה, והדעת הוא עקר שעשוע עולם הבא כנ"ל. וזה בחינת (ברכות נד:): 'ארבעה צריכין להודות', דהינו תודה, שהם מפרשין במזמור ק"ז, שסים בסופם: "מי חכם וישמר

אלה ויתבוננו חסדי ה'". "חסדי ה'" זה בחינת הלכות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות צו): 'כל המונע תלמידו מלשמשו, כאלו מונע ממנו חסד', שנאמר: "למס מרעהו חסד" ושמוש חכמים זה בחינת הלכות, שהם בחינת (ישעיה נ"ה): "חסדי דוד" - שהלכה כמותו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צג:): "וה' עמו" - 'שהלכה כמותו'. וזהו: "וה' עמו", הינו שסמוך וקרוב להשם יתברך, בחינת שעשוע עולם הבא, שהוא בחינת הלכות כנ"ל:

ובשביל זה מכנה התודה בשם הלכה, כי תודה מביאין כשיוצאין מצרה, כי כשנופלין לאיזהו צרה, חס ושלום, אזי עקר הצרה בלב, כי הלב יודע ומרגיש הצרה ביותר, כמו שכתוב (משלי י"ד): "לב יודע מרת נפשו" כי "הלב מבין" (ברכות ס"א), ועל כן הוא מרגיש הצרה ביותר. ואזי, בשעת הצרה, מתכנסים כל הדמים ועולים אל הלב, כמו כשיש צרה באיזהו מקום, חס ושלום, אזי מתכנסים כלם אל החכם שיש שם, לקבל ממנו עצה. כמו כן נתקבצים כל הדמים ועולים אל הלב, לבקש עצה ותחבולה כנגד הצרה. ואזי הם שוטפים על הלב, ואז הלב בצרה ובדחק גדול, כי לא די שהלב דואג בעצמו, כי הוא מרגיש הצרה יותר מכלם, אף גם הדמים שוטפין עליו ומצרין לו מאד. ועל כן כשיש, חס ושלום, צרה לאדם, הלב דופק בדפיקות גדולות, כי הוא מבקש לנענע מעצמו ולהשליכם מעליו, ועל כן הוא דופק בדפיקות גדולות בשעת הצרה, חס ושלום, ואחר כך כשיוצאין מהצרה, אזי חוזרין תהלוכות הדמים לילך כסדר בתוך שבילי הגוף. ועל כן התודה, שהיא באה כשיוצאין מהצרה, היא מכנה בשם הלכה, על שם תהלוכות הדמים, שהולכין כסדר כשיוצאין מהצרה כנ"ל:

ג ומזה באה הולדה בנקל. כי 'בשעה שאשה כורעת לילד ירכותיה מצטננות' (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, סוטה יא:), ועל ידי זה נעשה ההולדה, כי הדמים עולין למעלה, ואזי נדחק המקום שם, ואזי הם דוחים את הולד לחוץ, ואחר כך חוזרים הדמים למקומם, שזה בחינת תודה הלכה, שהוא בחינת תהלוכות הדמים, שחוזרים לילך כסדר כנ"ל. כי גם ההלכה היא בחינת הולדה, כי יש תמכי אוריתא, שנותנים ממון ללומדי תורה, ובתחלה הם מחסרים ממונם מעצמם, כי כשנותנים הממון להתלמיד חכם, נחסר אצלם, שזה בחינת ירכותיה מצטננות, כי 'דמים תרתי משמע' (מגילה יד: ועי' חא"ג שבת קלט ד"ה כי כפיכם). אבל אחר כך, על ידי ממונם שמחזיקין התלמיד חכם, ונולד הלכות שהם בחינת חסד, אזי על ידי השפעת החסד חוזר ונתמלא החסרון. וזה בחינת שעשוע עולם הבא, בבחינת (ישעיה ל): "והיה אור הלבנה כאור החמה", הנאמר לעתיד (עין פסחים סח ובסנהדרין צא:), כי הלבנה טבעה קר, בחינת חסרון וקרירות, ועתידה

להתמלאת כאור החמה, בחינת מלוי החסרון, שזה בחינת הולדה, בחינת הלכות, שהם בחינת שעשוע עולם הבא כנ"ל. וזה בחינת (בראשית ב): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - באברה"ם (בראשית רבה פרשת יב), הינו חסד, כי ההולדה - על ידי בחינת הלכות, שהם בחינת חסד כנ"ל. וזה בחינת (תהלים ק): "מזמור לתודה הריעו לייָ כל הארץ". לתודה - אותיות תולדה. הריעו לייָ כל הארץ - ראשי תבות הלכה, כמובא. כי ההלכות, בחינת תודה, הם בחינת הולדה כנ"ל:

וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה י): 'אסא חלה את רגליו, על שעשה אנגריא בתלמידי חכמים'. כי על ידי שעשה אנגריא בתלמידי חכמים ובטל אותם מן ההלכות, על ידי זה חלה את רגליו, כי ההלכות הם בחינת תקון וקיום הרגלין, כי ההלכות הם בחינת תהלוכות הדמים, שחוזרין והולכין כסדר כנ"ל, ואסא שפגם בזה ובטל את התלמידי חכמים מן ההלכות, על כן חלה את רגליו:

ד וכשזוכין לבחינת תודה הלכה, על ידי זה נתגלה אור האמת ומאיר בהדבור, כי מתחלה כשהדמים שוטפין על הלב הוא בחינת פגם האמת, בבחינת (משלי כ"ט): "אנשי דמים ישנאו תם", אבל אחר כך כשיוצאין מהצרה, שזה בחינת תודה הלכה, אזי מאיר האמת, בבחינת (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם" . "חסד לאברהם" - הינו הלכות כנ"ל - על ידי זה מאיר האמת ומשלים הדבור, כי עקר שלמות הדבור - על ידי אמת, כי קושטא קאי וכו' (שבת ק"ד), ואפלו שקר אין לו קיום רק על ידי אמת (כמו שפרש רש"י (במדבר י"ג) על פסוק: "וגם זבת חלב ודבש" וכו') (עי' הקדמת הזוהר ד"ב ע"ב). נמצא שעקר קיום ושלמות הדבור הוא על ידי האמת, שהוא מאיר בהדבור על ידי שלשה שמות, בבחינת (תהלים נ): "אל אלהים ה' דבר". כי אלו שלשה שמות הם מקור האמת, ועל ידם מאיר האמת בהדבור, דהינו ברבוע הדבור, הינו בחינת ארבעה חלקי הדבור. כי יש רבוע הדבור, ועל כן כשהיו ישראל בגלות, והיה הדבור בגלות (עין זוהר וארא כה:), נאמר במשה (שמות ד): "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך" וכו', זה בחינת רבוע הדבור, ארבעה חלקי הדבור. כי יש 'דבור של צדקה', בבחינת (ישעיה ס"ג): "מדבר בצדקה", שזהו בחינת היתרון שיש לאדם על החי שהוא הדבור, שהוא גדר האדם והוא בחינת צדקה, שהוא גומל חסד עם הבריות שזה גדר האדם, שדרכו לגמל חסד, מה שאין כן החי. וזה שנאמר: "נעשה אדם", וכתיב: "ושם האיש אשר עשיתי עמו היום" וכו'. 'מה התם צדקה אף כאן צדקה' (הקדמת הזהר דף יג:), שעל ידי צדקה נקרא אדם, כי הצדקה שמשם הדבור הוא גדר האדם כנ"ל. וזה בחינת: "לא איש דברים אנכי", הינו הדבור של צדקה, בחינת (תהלים קי"ב): "טוב איש חונן ומלוה

יכלכל דבריו", דהינו גמילות חסד וצדקה. ויש 'דבור של תשובה', בחינת (הושע י"ד): "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'". וזה בחינת: גם מתמול, בחינת דבור של תשובה, כמו שכתוב (תהלים צ): "ותאמר שובו בני אדם כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול":

ויש 'דבור של עשירות', דהינו עשירים קרובים למלכות שהם בחינת (בראשית מ): "שלשת השריגים", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (חלין צ"ב): 'שלשה שרי גאים', דהינו 'עשירים קרובים למלכות' (כמו שפרש רש"י שם), שיש להם בחינת דבור, בבחינת (משלי כ"ב): "חן שפתיו רעהו מלך", הינו הדבור של קרובים למלכות. וזה בחינת: גם משלשם, בחינת שלשת השריגים הנ"ל, הינו הדבור של 'עשירים קרובים למלכות'. ויש 'דבור של מלכות', בחינת מלכות פה (פתח אליהו). וזה בחינת: גם מאז דברך, בחינת (תהלים צ"ג): "נכון כסאך מאז": והאמת מאיר ברבוע הדבור הנ"ל על ידי שלשה שמות הנ"ל שהם: אל, אלקים, יי, שהם בחינת: תפלה ותורה ושדוכים וזווגים. אל זה בחינת תפלה, כי אל על שם הכח, שהוא תקיף ובעל היכלת, ועל ידי התפלה נקראין ישראל בשם אל, בבחינת (מגלה י"ח): 'מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל שנאמר: "ויקרא לו אל" וכו'. כי על ידי התפלה, כביכול, אנו לוקחין לעצמנו הכח ממנו יתברך, כי אנו מבטלין גזרותיו, נמצא שיש לנו הכח, ועל כן נקראין ישראל - "אל" על ידי התפלה על שם הכח כנ"ל. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי תענית): "לא איש אל ויכזב" - 'לא איש הוא, שעשה דברי אל ככזב'. כי על ידי התפלה מבטלין גזרותיו יתברך, ואזי ישראל נקראין אל. ומשם מאיר הדבור, בבחינת (תהלים קמ"ה): "וגבורתך ידברו"; דהינו על ידי הכח וגבורה, שזה בחינת אל על שם הכח, מאיר הדבור על ידי האמת, כי התפלה היא רק על ידי אמת, כמו שכתוב (שם): "קרוב ה' וכו' לכל אשר יקראהו באמת". אלקים זה בחינת תורה, כמו שכתוב (שמות ד): "ואתה תהיה לו לאלקים", ותרגומו: 'לרב'. וזהו: "הוא יהיה לך לפה" - שבחינת אלקים, בחינת תורה הוא מאיר לפה, דהינו להדבור, כי הרב מורה דרך ישר לתלמידיו בתורתו, שזה בחינת (ירמיה ט"ו): "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה", והוא בחינת אמת, בבחינת (מלאכי ב): "תורת אמת היתה בפיהו". ה' זה בחינת שדוכים, בבחינת (בראשית כ"ד): "מה' יצא הדבר", בחינת (משלי י"ט): "ומה' אשה משכלת". והוא בחינת אמת, בבחינת (בראשית שם): "אשר הנחני בדרך אמת". ועל ידי זה נשלם הדבור, כי 'עשרה קבין שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים, ואחד כל העולם כלו' (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, קדושין מ"ט:) וכל זמן שאין התקשרות, אין להדבור שלמות, אבל כשנתקשרין, נתחברים ונשלמים חלקי הדבור. נמצא שעל ידי שלשה שמות הנ"ל

שהם: אל, אלקים, ה', שהם בחינת: תפלה, תורה, שדוכים - נשלם הדבור על ידי האמת, הינו רבוע הדבור, שנשלם על ידי האמת כנ"ל:

ה ושלמות הדבור הוא בחינת לשון הקדש, כי כל לשונות העמים הם חסרים, ואין להם שלמות, כי נקראין לשון עלגים (ישעיה ל"ב), ואין שלמות - רק ללשון הקדש. ולשון הקדש הוא מקשר לשבת, בבחינת (שם נ"ח): "ודבר דבר" - 'שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל' (שבת קי"ג). בבחינת (במדבר ו): "כה תברכו" - 'בלשון הקדש' (סוטה ל"ח) שבלשון הקדש נכלל ברכה וקדשה, כי הלשון הקדש מקשר לשבת, שנאמר בו ברכה וקדשה, כמו שכתוב (בראשית ב): "ויברך ויקדש" וכו'. ועל כן על ידי שלשון הקדש מקשר לשבת, על כן על ידי שלמות הדבור שהוא בחינת לשון הקדש, על ידי זה ממשיכין השמחה של שבת לששת ימי החל. כי ימי החל הם בחינת עצבות, ואפלו המצוות שעושין בימי החל הם בחינת עצבות, כי מט"ט שלטנותה בימי החל (תקוני זהר, תקון יח, דף לג:), ומט"ט הוא בחינת עבד, בחינת עצבות, אבל שבת הוא בחינת בן ואז ניחא לעלאין ותתאין, ונתעורר שמחה, ואזי נתרוממין ונתעלין כל המצוות של ששת ימי החל מן העצבות, ונמשך עליהם מנוחה ושמחה, בבחינת (בראשית ה): "ויולד בן ויקרא שמו נח לאמר, זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו", הינו בחינת שבת שהיא בחינת בן, בחינת נח, ניחא דעלאין ותתאין (עין תקון ע' בסופו ובזהר בראשית נ"ח נ"ט), שהוא מנחם ומשמח הכל מן העצבות, בחינת: "זה ינחמנו" וכו'. וכשזוכין לבחינת לשון הקדש, שהוא מקשר לשבת, אזי ממשיכין על ידו את הקדשה והשמחה של שבת לששת ימי החל, כי מחמת שהלשון הקדש מקשר לשבת, על כן נמשך על ידו השמחה של שבת לששת ימי החל. וזה: אל אלקים ה' דבר (עם התבות) מספר שמחה, כי על ידי שלמות הדבור שהוא לשון הקדש, נמשך שמחה כנ"ל:

ו ועל ידי זה שממשיכין קדשה של שבת לששת ימי החל, על ידי זה נתגלה האחדות הפשוט יתברך. כי בששת ימי החל הם פעלות משתנות, שבכל יום נברא פעלה משנה, וזה כנגד השכל האנושי, להבין זאת בשכל האנושי, שפעלות משתנות יהיו נמשכין מאחד הפשוט יתברך ויתעלה, כי בשכל האנושי אי אפשר להבין זאת. רק על ידי שבת שאנו זוכין, שנתן לנו השם יתברך מתנה גדולה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת י:): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה', על ידי זה נתגלה אחדות הפשוט. כי שבת מורה על אמונת היחוד, שאנו מאמינים, שכל הפעלות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, שברא כלם בששת ימי החל ושבת בשבת. נמצא שעל ידי שבת נתגלה אחדות הפשוט יתברך. והתגלות אחדות הפשוט זאת הבחינה יקרה מאד אפלו אצלו

יתברך, כמו שמצינו: 'יחיד ורבים - הלכה כרבים' (ברכות ט' ול"ז), כי מחמת שהם רבים, שכל אחד יש בו דעה משנה בחינת פעלות משתנות, וכשהם מסכימים יחד לדעת אחד, נמצא בחינת פעלות משתנות נעשה בחינת אחדות הפשוט, שזה יקר מאד בעיניו יתברך, ועל כן הלכה כמותם. וגם כדי שלא להרבות מחלקת בישראל, כי אם לא כן, כל יחיד ויחיד יאמר כדעתו ואין לדבר סוף, ויתרבו מחלקת בישראל (עין בבא מציעא נ"ט:), שאין זה רצונו יתברך, כי רצונו רק בבחינת אחדות הפשוט, כי כשנתגלה בחינת אחדות הפשוט למטה, גם למעלה נתגלה אחדות הפשוט יתברך, בבחינת: "אתה אחד ושמך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". שעל ידי אחדות שנתגלה בישראל למטה, נתגלה אחדותו הפשוט יתברך למעלה:

וזה בחינת מעשה דרבי אליעזר הגדול בתנור של עכנאי (בבא מציעא מ"ט), כי 'רבי אליעזר - הלכה כמותו בכל מקום' (שם), והיה רוצה להראות, שזכה לשלמות הדבור, דהינו שלמות רבוע הדבור, שזוכין לזה על ידי הלכות כנ"ל, ועל כן אמר: 'חרוב יוכיח', 'אמת המים יוכיח', 'כתלי בית המדרש יוכיחו', 'בת קול יוכיח'. כי אלו ארבעה דברים הם בחינת רבוע הדבור, דהינו ארבעה חלקי הדבור הנ"ל. כי הצדיקים הם גבורי כח עושי דברו, כמובא בזהר הקדוש (לך לך דף צ), שהם עושים ומנהיגים עם הדבור כרצונם, ועל כן רצה רבי אליעזר להראות, שיש לו שלמות רבוע הדבור, ועל כן יכול לעשות עם הדבור כרצונו, דהינו לשנות הטבע כרצונו על ידי שלמות דבורו, והראה זאת בארבעה דברים שהם בחינת רבוע הדבור:

חרוב יוכיח - זה בחינת הדבור של צדקה, כי חרוב הוא בחינת צדקה, כי חרוב נוטעין אותו רק לדורות, כמו שאמרו בגמרא (תענית כ"ג): 'אנא עלמא בחרובא אשתכח, כי היכי דשתלי לי אבהתי, אנא נמי שתלי לבנאי'. נמצא שהחרוב הוא רק לדורות כמו הצדקה שהיא לדורות, כמו שאמר רבי חיא (שבת קנ"א:): 'כי אתא עניא אקדם לה רפתא, כי היכי דלקדמו לבניך וכו', גלגל הוא שחוזר בעולם': אמת המים - זה בחינת תשובה, בבחינת (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'":

כתלי בית המדרש - זה בחינת עשירים, שהם כתל שהכל פונין בו, כי "אהבי עשיר רבים" (משלי י"ד), והכל פונים אל העשירים. וזהו: 'כתלי בית המדרש', בחינת (תהלים ל"ד): "דרשי ה' לא יחסרו כל טוב" דהינו הצדיקים - דורשי ה', שכל טוב נמשך מהם. אך 'צדיקים מהני זכותיהו אעלמא, אדידהו לא' (חלין פ"ו), כי הצדיקים בעצמן אין להם כלום, רק ממשיכין כל טוב אל העולם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, על רבי חנינא בן דוסא (שם): 'כל העולם נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין'

וכו'. ועל כן העשירים נקראין כתלי בית המדרש, שהם כתל שהכל פונין אליו על ידי עשירותם, וכל טוב שיש להם נמשך להם מבחינת בית המדרש, הינו בחינת: "דורשי ה' לא יחסרו כל טוב", שמהם נמשך כל ההשפעות כנ"ל:

בת קול - זה בחינת מלכות, כי הקול יוצא משת עזקאין דקנה, בחינת מלכות, בחינת (מלכים א י'): "שש מעלות לכסא" (עין זהר נשא קכ"א: פנחס רל"ה ובתקון כ"ב). נמצא שהראה רבי אליעזר בארבעה דברים אלו, שיש לו שלמות רבוע הדבור, דהינו בחינת ארבעה חלקי הדבור הנ"ל. אבל אף על פי כן לא השגיחו על זה, כי יחיד ורבים - הלכה כרבים, כי זה יקר בעיני השם יתברך, שזה בחינת התגלות אחדות הפשוט מבחינת פעלות משתנות כנ"ל, שזה בחינת שבת כנ"ל. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא: 'נצחוני בניי'; הינו שבחינת בן שלהם נצח, כי זה שרבים מסכימים לדעת אחד, זה בחינת שבת, בחינת בן כנ"ל:

וזה בחינת: "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק'). הינו להמשיך שמחה לבחינת עבד, בחינת מט"ט, בחינת ששת ימי החל כנ"ל. וזהו: דעו כי ה' הוא אלקים, בחינת אחדות הפשוט, שכל השנויים הם אחד, שזה נתגלה על ידי שנמשך השמחה של שבת לששת ימי החל, שהם בחינת עבד כנ"ל:

וזה בחינת חנכה. כי ימי חנכה הם ימי הודאה, שהוא בחינת שעשוע עולם הבא, בחינת הלכות, שעל ידי זה זוכין לשלמות הדבור, על ידי התגלות האמת כנ"ל. וזהו בחינת השמן של נר חנכה, בבחינת (דברים ל"ג): "תמיך ואוריך לאיש חסידך"; שעל ידי החסדים, דהינו בחינת הלכות, נתגלה אור האמת, בחינת: "תמיך ואוריך". וזה בחינת השמן, שהוא בחינת אור האמת, בחינת (תהלים מ"ג): "שלח אורך ואמתך". וצריך לתנו סמוך לפתח (שבת כ"א:), בחינת: "פתחי פיך" (מיכה ז'), הינו הדבור, כי האמת מאיר בהדבור כנ"ל, בבחינת (תהלים קי"ט): "פתח דבריך יאיר" ואזי נמשך vanjv ak ac, kaa, hnh חנכה - חנו כ"ה, בחינת שבת ניחא, שבו מקשר לשון הקדש שהוא בחינת: "כה תברכו" - בלשון הקדש כנ"ל. והשמחה של שבת מאיר לששת ימי החל, שהם גם כן בחינת חנכה בחינת חנוך, מט"ט, עבד, ששלטנותה בימי החל, בבחינת: "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו" בחינת שמחה של שבת, שנמשך לששת ימי החל כנ"ל:,vjk gk hsh kaui vesa' avut aknu, vscur/ uzv cjhb

וזה: "ויהי מקץ שנתים ימים" (בראשית מ"א). מקץ - הינו סוף, בחינת הלכות, שהם שעשוע עולם הבא שהוא בסוף. וזהו: שנתים ימים, כמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ה:): על האי בר בי רב דחד יומא שהיה מצטער, עד שדרש לו רבי יוחנן:

"ואותי יום יום ידרשון", שיום אחד בשנה חשוב שנה, וזהו: שנתים ימים, בחינת הימים שנחשבין לשנים על ידי למוד הלכות, בחינת יום יום ידרשון כנ"ל: (וגמר פרוש הפסוק על פי התורה הנ"ל לא זכינו לשמע)

ובשעה שהלב בצרה גם הראה בצרה. כי הראה היא קיום הגוף, כי הראה מקימת הלחה לבנה וממשכת הלחלוחית להגוף, כי הגוף יש לו תנועות שהם מיבשין הגוף, כי התנועות מיבשין, ועל כן עקר הקיום - על ידי הראה, שממשכת לחלוחית. וכשהלב בצרה, שאז הדמים עולין ושוטפין על הלב, ואזי הלב דופק בדפיקות גדולות, אזי הראה מנשבת נשיבות גדולות, ואזי נתיבש הראה, ועל ידי זה נתיבש הגוף, חס ושלום. ושמן הוא רפואה להראה, כמו שאומרין העולם, כי השמן מלחלח, הינו בחינת השמן הנ"ל, שהוא בחינת תקון הצרה כנ"ל. ובתחלה כשהצדיק בצער ובצרה, כמה וכמה נשמות שבעולם הזה ועולם הבא מקוננין ומתאבלין על צערו, וגם השכינה מקוננת, כי אפלו על דמים של רשעים השכינה מקוננת, קל וחמר על דמן של צדיקים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (סנהדרין מו) אבל כשזוכה לרפואה, אזי מתנחמין כלם, ונמשך שמחה לכלם, בבחינת (ישעיה נ"ז): "וארפאהו ואשלם נחמים לו ולאבליו", שעל ידי רפואתו נמשך נחמה לכל האבלים הנ"ל, הינו שמחה כנ"ל:

ודע, שמזמור לתודה הוא מסגל למקשה לילד, דהינו לומר אותו. כי מזמור לתודה - ראשי תבות מל, בחינת שבעין קלין של היולדת שצועקת קדם הלדה, כמובא (בזוהר פנחס רמ"ט:). ויש במזמור זה קס"ח אותיות. קס"ח הוא חסד בא"ת ב"ש, שעל ידי החסד בחינת הלכות ההולדה בנקל כנ"ל. ויש מ"ג תבות בזה המזמור, כי קשוי ללילד הוא על ידי שיש קלפה שהיא אומרת: "גזרו, גם לי גם לך לא" וכו' (מלכים א ג'), כי אינו רוצה שיצא לאויר העולם, וכנגד זה יש מ"ג תבות בזה המזמור כנגד בחינת גם הנ"ל, כי המזמור הזה הוא סגלה למקשה ללילד כנ"ל:

ג

כשחלה רבי אליעזר הגדול, אמר לרבי עקיבא: חמה עזה בעולם (סנהדרין ק"א). כי לא היה אז מי שיוכל להמתיק הדין, כי היה צריך לפדיון להמתיק הדין ולא נמצא. כי באמת אחר ההמתקה והפדיון, אז דיקא טוב לרפאות החולה על ידי רפואות, כי אזי דיקא אחר הפדיון וההמתקה יש רשות לרופא לרפאות. כי הנה באמת, איך יכול הרופא לחגר מתניו לרפאות החולה על ידי רפואות וסמים, הלא אינו יודע הסם, הצריך לרפואות אותו החולה, כי יש סמים הרבה שהם מסגלים לרפואות החולאת, אך בודאי החולה אינו

יכול להתרפא כי אם על ידי סם פלוני המיחד לרפואתו, כפי שנגזר למעלה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה נ"ה), 'שגוזרין למעלה, שיתרפא על ידי סם פלוני ועל ידי איש פלוני ביום פלוני'. ואם כן איך יכול הרופא להכניס עצמו לרפאות, הלא אינו יודע הסם, שנגזר למעלה. אבל אחר ההמתקה והפדיון אז יכול לרפאות. כי מה שצריך שיתרפא דיקא על ידי סם פלוני ואיש פלוני הוא מחמת מדת הדין, שכפי מדת הדין נגזר, שימשך החולאת עד אותו הזמן ויום פלוני, ועל כן נגזר שלא יוכל להתרפאות כי אם על ידי סבות אלו, דהינו סם פלוני ואיש פלוני, כדי שימשך החולאת עד יום פלוני, כי כפי הזמן שצריך שימשך החולאת, כך גוזרין הסבות לרפואתו, כדי שלא יוכל להתרפאות עד שיזדמנו יחד סבות אלו: סם פלוני ואיש פלוני, באפן שלא יהיה לו רפואה כי אם ביום פלוני; אבל כשעושין פדיון וממתיקין הדין, ואזי נתבטל הגזרה, אזי קדם שגוזרין דין אחר, כי כשנמתק דין זה אזי גוזרין דין אחר, ובין כך ובין כך, דהינו אחר המתקת הדין הראשון קדם שגוזרין דין אחר, אזי יכול הרופא לרפאות החולה על ידי סמים, כי אזי אין דין, ואזי יוכל להתרפאות על ידי איזה סם שיהיה, כי אין צריך דוקא סם פלוני וכו' מאחר

שאין דין כנ"ל. נמצא שאי אפשר לרופא לרפאות כי אם על ידי פדיון, שצריכין לעשות פדיון תחלה להמתיק הדין, ואז דיקא יש רשות לרופא לרפאות כנ"ל: וזהו "ורפא ירפא" (שמות כ"א) (עם שתי התבות) מספר פדיון נפש. כי עקר הרפואה - על ידי פדיון דוקא, על ידי שממתיקין הדין. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ס): 'מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות'. מכאן דיקא, הינו אחר הפדיון, אז דיקא יש לו רשות להרופא לרפאות, כי קדם הפדיון אין רשות להרופא לרפאות, כי צריך להתרפאות על ידי סם פלוני וכו' כנ"ל. רק אחר הפדיון וההמתקה אז יש לו רשות לרפאות כנ"ל:

גם החלוק שבין הנקדות של ורפא ירפא הוא כי ורפא בחולם, ירפא בצירי, הינו כי חולם הוא בחינת המתקה, כמובא בכתבי האר"י, זכרונו לברכה, שחולם - גימטריא שלש הויות, שהם ממתיקין שלשה אלקים שבגרון, שהם מחין דקטנות, שיורדין בגרון, ונמתקין על ידי שלש הויות, גימטריא חלם. ואזי אחר ההמתקה - ירפא בצירי, בחינת (ירמיה ח): "הצרי אין בגלעד אם רפא אין שם", הינו בחינת רפואות, שאחר ההמתקה שהוא בחינת ורפא בחולם, אזי דיקא יכולין להתרפאות על ידי רפואות, שהוא בחינת ירפא בצירי כנ"ל:

ד

וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיכם, מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו (במדבר כ"ח):

א "ואת הערבים צויתי לכלכלך" (מלכים א י"ז) - זה בחינת צדקה. כי בתחלה כשמתחילין להתנדב לצדקה, אזי צריכין לשבר את האכזריות שלו להפכו לרחמנות, וזהו עקר עבודת הצדקה. כי מי שהוא רחמן בטבעו ונותן צדקה מחמת רחמנות שבטבעו, אין זה עבודה, כי יש גם כמה חיות שהם רחמנים בטבעם, רק עקר העבודה - לשבר האכזריות להפכו לרחמנות. וזה בחינת: "ואת הערבים צויתי לכלכלך" כי העורב הוא בטבעו אכזרי, ונתהפך לרחמנות לכלכל את אליהו. כמו כן צריכין בצדקה כנ"ל. וכל הנדיבי לב, כל מי שהוא נדבן, צריך לילך ולעבר בתחלה דרך בחינה זו, בחינת: "ואת הערבים" הנ"ל. דהינו שבתחלה צריכים לשבר האכזריות שלהם, מה שיש להם אכזריות בתחלה, להפכו לרחמנות, להתנדב לצדקה כנ"ל:

ב ובחינה זו, דהינו התחלת הצדקה היא קשה וכבדה מאד. כי כל העבודות וכל התשובות, כל מה שרוצין לעשות איזה עבדא בעבודת השם, כמה קלין של אוי ואבוי וכמה גניחות וכמה כפילות וכמה הטיות (הינו תנועות משנות שעושין יראי ה' בעבודתם) צריכין לעשות קדם שעושין איזה עבדא. ועקר בהתחלה, שאז קשה מאד, כי 'כל התחלות קשות' (מכילתא פרשת יתרו, והובא בפירש"י שם), וצריכין כמה קלין וכמה גניחות וכו' קדם שמתחילין איזהו התחלה. וגם אחר כך לאחר ההתחלה גם כן אינו בא בנקל עבודת השם, וצריכין כמה יגיעות וכמה תנועות כנ"ל קדם שזוכין לעשות איזה עבדא, שיהיה לה הדור. אך ההתחלה קשה מאד כנ"ל, כי עקר תולדותיהן של צדיקים - מעשים טובים, (תנחומא פרשת נח והובא בפירש"י שם) נמצא שהמצוות ומעשים טובים וכל עבודת השם הם בחינת הולדה, וקדם ההולדה כמה קלין וכמה חבלים וצירים יש להיולדת קדם שמולדת ההולדה, ובפרט מבכירה, דהינו הולדה ראשונה של אשה, שאז קשה עליה מאד, כמו שכתוב (ירמיה ד): "צרה כמבכירה", שזה בחינת ההתחלה, בחינת: 'כל התחלות קשות' כנ"ל. וצדקה היא תמיד התחלה בבחינת (דברים ט"ו): "פתוח תפתח" שאפלו כשיש פתח והתחלה הצדקה היא פותחת יותר ויותר ומרחבת הפתח יותר, כי כל דבר ודבר מעבודת השם, כשרוצין לכנס באותו הדרך ואותו העבודה, צריכין לפתח שם פתח לכנס באותו הדרך, וזה בחינת: 'כל התחלות קשות', מחמת שבהתחלה צריכין לשבר ולפתח פתח מחדש, על כן קשה מאד. וסגלת כח הצדקה - להרחיב ולפתח הפתח יותר ויותר, שכשעושין איזהו פתח באיזה עבודה

ונותנין צדקה, אזי הצדקה פותחת ומרחבת הפתח יותר ויותר, כי צדקה היא ההתחלה של כל ההתחלות, כי היא פותחת ומרחבת כל הפתחים כנ"ל. וגם בצדקה עצמה יש התחלה, דהינו כשמתחילין לתן צדקה, שזה בחינת: 'ואת הערבים צויתי' כנ"ל, ועל כן התחלת הצדקה היא קשה וכבדה מאד, כי היא בחינת התחלה של כל ההתחלות כנ"ל:

ג אך התועלת של הצדקה גדול מאד מאד, כי הצדקה מועלת תמיד, כי צרכי הגוף הם רבים מאד, ואפלו ההכרחיות הם רבים וגדולים מאד: אכילה ושתיה ומלבושים ודירות, שיכולין לבלות ימיו ושניו אפלו על ההכרחיות לבד, והם מונעין את האדם מאד מעבודת הבורא, ואף על פי שגם הם בעצמן הם גם כן עבודת הבורא יתברך, כי הם בחינת אתערותא דלתתא, כי 'בעבדא דלתתא אתער לעלא' (זוהר פ' לך לך עז: פו: ועוד במקומות רבים מזוה"ק). כי על ידי כל עסקים ומלאכות שעושין בני אדם, על ידי זה נתעורר אותו הציור של אותו המלאכה למעלה במעשה בראשית, ומביא חיות והארה לאותו הציור של אותו המלאכה של מעשה בראשית שלמעלה, שהוא מכון כנגד אותו העסק והמלאכה, שהאדם עושה למטה בעולם הזה, כי על ידי העסקים והמלאכות שעושים, נעשה על ידי זה בחינת משכן. כי כל המלאכות כלולים בל"ט מלאכות שהם אבות מלאכות, 'אבות מכלל דאיכא תולדות' (בבא קמא ב.), כי כל מיני מלאכות ועסקים שעושין, כלם כלולים בל"ט מלאכות שהם האבות, והשאר הם תולדות. ול"ט מלאכות הם כנגד מלאכת המשכן, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת מ"ט:): 'אבות מלאכות ארבעים חסר אחת - כנגד מי, כנגד מלאכת המשכן'. 'וציורא דמשכנא כציורא דעבדא דבראשית' (תקוני זהר דף יב בהקדמה), והאדם עושה המלאכה, 'וציורא דגופא כציורא דמשכנא' (בהקדמת התקונים שם). נמצא שעל ידי האדם שעושה המלאכה והעסק, על ידי זה נעשה בחינת משכן, כשעושה המלאכה והעסק כראוי, כמו שצריך לעשות, ועל ידי זה נותן חיות

והארה למעשה בראשית, והוא קיום העולם. נמצא שגם זה הוא עבודת הבורא:

אף על פי כן אם היה שופע עלינו חסדו, לא היינו צריכים לכל זה, כי הלא איך ברא השם יתברך את כל העולם כלו אחר העדר הגמור, שלא היה שום הויה, שיהיה על ידה אתערותא דלתתא, ואף על פי כן ברא עולמות כאלו. והכל בחסדו בלי אתערותא דלתתא כלל, בבחינת (תהלים פ"ט): "עולם חסד יבנה". ומאחר שהוא יתברך היה יכול לברא עולמות כאלו בלי אתערותא דלתתא כלל, רק על ידי חסדו, בודאי הוא יכול להחיות ולקים העולמות רק על ידי חסדו, ולא היינו צריכים לעשות כלל שום עסק ומלאכה, ואפלו ההכרחיות היו נעשין על ידי אחרים, כמו שכתוב (ישעיה ס"א): "ועמדו זרים ורעו

צאנכם, ובני נכר אכריכם וכרמיכם, ואתם כהני ה' תקראו". כהני ה' דיקא בחינת חסד, בחינת: "עולם חסד יבנה", הינו שיהיו נקראים "כהני ה'", בחינת חסד, שאין צריכים לעשות שום מלאכה, רק העולם מתקים בחסדו כנ"ל. אך כשהחסד נתעכב, חס ושלום, ואין משפיע עלינו חסדו, אזי צריכין לעשות בשביל אתערותא דלתתא כנ"ל. וזה בחינת (תהלים ס"ב): "ולך ה' החסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". הינו כשהחסד נתעכב אצלו יתברך, שזה בחינת: "ולך ה' החסד" - שהחסד נתעכב אצלו יתברך ואין משפיעו עלינו, אזי: "כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", הינו כפי העשיות והעסקים שעושה, כן הוא יתברך משלם. כי צריכין לעשות דוקא, מחמת שהחסד נתעכב אצלו יתברך ואינו משפיעו עלינו, אבל אם היה משפיע עלינו החסד, לא היינו צריכין לעשות כלל, ואזי היה נתקים: "כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", כאלו הוא עושה, כי אין צריכין לעשות כלל, כששופע חסדו כנ"ל:

ד אך צריך לקבל החסד בהדרגה, כי רב החסד אי אפשר לקבל, כי היו בטלים במציאות מחמת רב החסד, כי אין יכולין לקבל רב טובה (תענית כ"ג), וצריך לעשות כלי וצנור לקבל על ידו החסד. וזה נעשה על ידי יראה, כי על ידי יראה נעשה חקיקה וצנור לקבל על ידו החסד, בבחינת (בראשית מ"ט): "ומחוקק מבין רגליו". 'רגל' הוא בחינת יראה שהיא בחינת סוף, כמו שכתוב (סוף קהלת): "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא", הינו שעל ידי יראה שהיא בחינת רגל, נעשה חקיקה וצנור לקבל בתוכו את החסד. וזה בחינת (במדבר י"ז): "והנה פרח מטה אהרן לבית לוי" הינו שהחסד - בחינת אהרן, צריך לקבלו על ידי הכלי, שהוא בחינת יראה סטרא דלוי, וזה בחינת (תהלים כ): "בגבורות ישע ימינו":

ה ועקר היראה נעשה על ידי התגלות הרצון, בבחינת: "רצון יראיו יעשה" (תהלים קמ"ה), שעל ידי התגלות הרצון נעשה יראה, הינו על ידי שנתגלה שהכל מתנהג ברצונו יתברך, כי הוא יתברך ברא הכל ברצונו בלי שום חיוב כלל, ומחיה ומקים הכל ברצונו יתברך, ואין שום חיוב הטבעי כלל, על ידי זה נעשה יראה, כי אזי יש שכר וענש, ושיך להתירא מפניו יתברך, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ד): 'ויירא יעקב מאד - אמר: שמא יגרם החטא'; אבל כשאין נתגלה הרצון וסוברים שיש חיוב הטבע, חס ושלום, וכאלו מתנהג הכל על פי הטבע, חס ושלום, אין שיך יראה כלל, כי אין שכר וענש כלל, חס ושלום, מאחר שהכל מתנהג רק כפי חיוב הטבע, חס ושלום. נמצא שעקר היראה - על ידי התגלות הרצון:

ו והתגלות הרצון הוא על ידי ימים טובים, כי כל אחד מהימים טובים מכריז וקורא ומגלה את הרצון, שהכל מתנהג רק על פי רצונו בלבד, בבחינת (ויקרא כ"ג): "מקרא קדש", שהיום טוב קדש קורא ומכריז את הרצון כנ"ל, כי בכל יום טוב ויום טוב עשה השם יתברך עמנו אותות נוראות, שהם הפך הטבע, שעל ידי זה נתגלה הרצון, שהכל ברצונו, ואין שום חיוב הטבע כלל. בפסח - יציאת מצרים, שהוציאנו ממצרים באותות נוראות. בשבועות - מתן תורה, שנתן לנו התורה באותות נוראות. בסכות - הקף ענני כבוד. ועל כן כל יום טוב ויום טוב מכריז וקורא את הרצון בבחינת מקרא קדש כנ"ל. ועל כן הימים טובים נקראים רגל, שהיא בחינת יראה כנ"ל. כי על ידי יום טוב, שהוא התגלות הרצון, על ידי זה נעשה יראה כנ"ל:

אך לא תמיד שומעין את קול הקריאה של יום טוב, שמגלה את הרצון כנ"ל, וזה נכר בשמחת יום טוב, כי כל אחד לפי מה שמרגיש ושומע את קול הקריאה של יום טוב, שמכריז וקורא את הרצון, כמו כן יש לו שמחת יום טוב, כי כשנתגלה הרצון, שהכל ברצונו יתברך, אזי יודעים, שכל השעבודים והגלות וכל ההכבדות של העכו"ם, שהם מכבידים עלינו - על כלם ינקם בהם הוא יתברך ויגאלינו מידם. אבל כשסוברים, חס ושלום, שהכל על פי חיוב הטבע, אין שיך נקמה בהם, מאחר שהכל מתנהג רק על פי סדר הטבע, חס ושלום. וזה בחינת (תהלים נ"ח): "ישמח צדיק כי חזה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע". פעמיו דיקא. הינו על ידי "שלש פעמים בשנה" (דברים ט"ז), שהם הימים טובים שעל ידם נתגלה הרצון, על ידי זה: 'ישמח צדיק כי חזה נקם' וכו' כנ"ל, וכמו שכתוב (שם): "ויאמר אדם אך פרי לצדיק, אך יש אלקים שפטים בארץ". דהינו, שנתגלה שיש אלקים שופט ברצונו, ויש פרי לצדיק ובהם ינקם, ועל ידי זה: "ישמח צדיק". וזה בחינת שמחת יום טוב, על ידי התגלות הרצון שנתגלה ביום טוב על ידי קול הקריאה, שהיום טוב מכריז וקורא את הרצון כנ"ל, אך לא כל אחד ואחד שומע קול הקריאה הנ"ל של יום טוב, כי יש חיות רעות דורסים וטורפים, והם חכמי הטבע, שמראין בחכמתם המטעית שהכל על פי הטבע, וכאלו אין שום רצון, חס ושלום, ואפלו האותות נוראות שעשה עמנו השם יתברך, משימים הכל בתוך דרך הטבע. והחכמים הללו הם בחינת חיות רעות, והם דורסים וטורפים רבים מבני עמנו, שטועים גם כן אחריהם וסוברים כמותם, כאלו הכל על פי חיוב הטבע, חס ושלום, וכשהם מתגברים, אזי קול שאגתם עולה ומתגבר על קול הקריאה של יום טוב, שקורא את הרצון, ואזי נשבת שמחת יום טוב, חס ושלום, כי עקר שמחת יום טוב - על ידי התגלות הרצון כנ"ל. וזה בחינת (שם ע"ד): שאגו צרריך בקרב מועדך, שמו אותתם אתות - ששאגת

הצוררים, דהינו קול החיות רעות, שהם חכמי הטבע, נכנס בקרב המועדים ממש, הינו בתוך קול הקריאה של יום טוב, שמכריז וקורא את הרצון כנ"ל, ושאגת הצוררים נכנס בתוכם ממש, ושואגים בקולם, שהכל רק על פי חיוב הטבע, חס ושלום, כפי סדר אותות השמים. וזה: שמו אותתם אתות - שמשימים אותות השמים לאותות, שאומרים שהכל רק על פי אותות השמים כפי חיוב הטבע, חס ושלום:

ז והכנעתם של אלו החיות רעות, חכמי הטבע, הוא על ידי חכם גדול שבקדשה, שיכול לקשר כל הרצונות בשרש הרצון, ששם הוא בחינת הסתלקות משה, כידוע (זהר פרשת יתרו פ"ח: ועין זהר נשא קכ"ט). והוא בחינת מצח הרצון, בחינת (שמות כ"ח): "והיה על מצחו לרצון". וצריך לקשר כל הרצונות שיש בעולם לשרש הרצון, ועל ידי זה הוא מתגבר ומכניע וסותר דעות חכמי הטבע, שכופרים ברצון. אך כנגד זה יש בחינת מצח הנחש, שהוא שרש חכמת הטבע, כי כל דבר יש לו שרש, ושרש חכמת הטבע הוא בחינת מצח הנחש, בחינת (שמואל א י"ז): "ומצחת נחשת על רגליו", הנאמר בגלית, הינו בחינת מצח הנחש הנ"ל, כי גלית היה כופר והיה רוצה להראות, שכל הסבות הכל על פי הטבע, חס ושלום, שזה בחינת מצח הנחש כנ"ל, וזהו: "רגליו", בחינת סבות, כמו שכתוב (בראשית ל): "ויברך ה' אותך לרגלי" - בסבותי, כי כן הוא הפרוש שם, שיעקב אמר ללבן, שהשם יתברך היה מסבב אליו הברכה על ידו ובסבתו. נמצא שרגל הוא בחינת סבות. רק שיעקב תלה כל הסבות בהשם יתברך כנ"ל, וגלית היה תולה כל הסבות שלו במצח הנחש, דהינו בחיוב הטבע, וזהו: "ומצחת נחשת על רגליו" כנ"ל:

ולפעמים מתגבר בחינת מצח הנחש בפעל, דהינו על ידי איש פרטי, שיונק חכמתו ממצח הנחש, שהוא שרש חכמת הטבע, והוא מראה בחכמתו, שהכל על פי הטבע, חס ושלום. ויש שנכנס בחינת מצח הנחש, שרש חכמת הטבע, בתוך החכם שבקדשה, וחכמה זו של מצח הנחש מתחלת לכנס עמו מעיון לעיון, עד שנכנס בעיון דק מאד, עד שרוצה להטיל פגם, חס ושלום, בשרש הרצון ולכפר שם, חס ושלום, כאלו אין רצון כלל, חס ושלום:

ח ודע, שזה המצח הנחש - יניקתו מזקני הדור, ממאריכי ימים שבדור, כשאין בהם שלמות, מזה יונק מצח הנחש הנ"ל, כי 'זקן - זה קנה חכמה' (קדושין ל"ב:), וצריך האדם, כל מה שמזקין, כל מה שנתוסף ובא לו יום מימי חייו, להוסיף בכל יום ויום שבא אחר כך תוספות אור קדשה ודעת, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (קנים פרק ג): 'זקני תלמידי חכמים - כל זמן שמזקינין, דעתן מתישבת עליהן' כי צריכין בכל יום ויום שבא אחר כך להוסיף בו קדשה ודעת, כמו שכתוב (בראשית א): "ויקרא אלקים לאור יום" -

שכל יום צריך שיאיר ביותר כנ"ל. אבל כשהזקנים, המאריכי ימים שבדור, פוגמים את ימיהם ואין מוסיפין אור קדשה ודעת בכל יום ויום, מזה יונק מצח הנחש, חכמת הטבע הנ"ל, (כי מנפילת הימים של הזקנים, אשר אין דעתם מתישבת כנ"ל, מפגם הדעת הזה של אלו הזקנים יונק מצח הנחש, שהוא חכמת הטבע) ומתגבר, חס ושלום, דעת חכמת הטבע, שכופרים ברצון על ידי נפילת הדעת והימים, שנופלים מהזקנים המאריכי ימים שאינם כראוי כנ"ל. וזהו בחינת (איוב י"ד) "קצר ימים שבע רגז" הינו שתי הבחינות הנ"ל. 'קצר ימים' זה בחינת הזקנים שאינם כראוי, שאין מוסיפין קדשה ודעת בכל יום, שזהו עקר הזקנה והאריכות ימים כנ"ל, וכשהזקנים פוגמים את ימיהם ואין מאריכין את ימיהם בקדשה ודעת כנ"ל, זה בחינת "קצר ימים", ומזה יונק מצח הנחש, שהוא הפך מצח הרצון, וזהו: "שבע רגז" - הפך הרצון כנ"ל. אבל כשהזקנים כראוי, בחינת: 'זקן - זה קנה חכמה' וכו' כנ"ל, על ידי זה מתגבר התגלות הרצון, בבחינת (ישעיה ט): "זקן ונשוא פנים" - שעל ידי זקן שבקדשה מתגבר הרצון, שהוא בחינת נשוא פנים, כי נשיאת פנים הוא בחינת רצון, כמו שאמר אלישע ליהורם (מלכים ב ד): "לולי פני יהושפט אני נשא אם אביט אליך ואם אראך" - שאלישע לא היה לו שום רצון ליהורם, רק על ידי נשיאת פנים של יהושפט, על ידי זה נתרצה אליו. נמצא שנשיאות פנים הוא בחינת רצון, וזה בחינת זקן ונשוא פנים כנ"ל:

ט וצדקה מועיל לזה, שעל ידי הצדקה מתקנין ומעלין פגם נפילת הימים והדעת של הזקנים מאריכי ימים, שאינם כראוי, שמזה יניקת מצח הנחש כנ"ל, בבחינת (קהלת י"א): "שלח לחמך על פני המים, כי ברב הימים תמצאנו" - שכח הצדקה מוצאין ברב הימים, דהינו במאריכי ימים, כי על ידי הצדקה מעלין ומתקנין הפגם שלהם כנ"ל. וזהו: "שלח לחמך על פני המים", הינו שתתן צדקה, והכתוב מבטיחך, שההפסד שאתה מפסיד ממונך, שפזרת לצדקה תרויח ותמצאנו ברב הימים, במאריכי ימים כנ"ל, כי על ידי הצדקה מעלין פגם נפילת הדעת של המאריכי ימים, שמזה הוא יניקת מצח הנחש כנ"ל, ומוציאין כל היניקה והחיות של מצח הנחש, חכמת הטבע, ומתגבר בחינת מצח הרצון. כי עקר עבודת הצדקה היא בבחינת: ואת הערבים צויתי וכו' כנ"ל, דהינו מה שצריכים בהתחלה לשבר האכזריות להפכו לרחמנות, ומזה בעצמו מתגבר בחינת הרצון, 'כי מנה ובה אבא ליזיל בה נרגא' (סנהדרין ל"ט), מאחר שמתגבר ומהפך אכזריות שבטבעו לרחמנות, על ידי זה נתהפך הרגז לרצון. ואזי כשנכנע מצח הנחש ונתגלה בחינת מצח הרצון, אזי נכנעים ונופלים קול החיות רעות, ונשמע קול הקריאה של יום טוב, שהוא התגלות הרצון כנ"ל. ואזי כשנתגלה הרצון, נעשה יראה כנ"ל. ועל

ידי היראה יכולין לקבל החסד כנ"ל. וכששופע החסד, אזי אין צריכין לעשות שום עסק ומלאכה כנ"ל, כי אזי נתקים: "ועמדו זרים ורעו צאנכם וכו' ואתם כהני ה' תקראו" וכו', כנ"ל. וכל זה נעשה על ידי הצדקה כנ"ל. נמצא שתועלת הצדקה גדול מאד:

י ועל כן כשרצה יעקב לעשות רצון בעשו, אמר: "ולקחת מנחתי מידי, כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני" (בראשית ל"ג). כי גם מה שנותנין לעכו"ם, הוא גם כן בחינת צדקה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ט): 'ונוגשיך צדקה', ועל ידי צדקה נעשה רצון כנ"ל. וזהו שאמר לו: "ולקחת מנחתי מידי", הינו צדקה, בחינת (מלאכי ג): "מגישי מנחה בצדקה". "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים", הינו כמו ראות פני אלקים, שהוא בחינת (דברים ט"ז): "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה'", דהינו ימים טובים, שעל ידם נתגלה הרצון, (ועקר התגלות הרצון על ידי ימים טובים הוא על ידי הצדקה כנ"ל), כמו כן יהיה נעשה אצלו רצון על ידי הצדקה, וזהו: 'ותרצני' כנ"ל. (כי מאחר שהמנחה והצדקה שנתן לעשו היא בחינת צדקה ממש, בחינת: "ונוגשיך צדקה", נמצא שעל ידי זה נתגלה הרצון העליון, שהוא נתגלה על ידי צדקה כנ"ל, ומשם נשתלשל הרצון למטה ונעשה רצון גם בעשו):

יא וזה בחינת מלחמת דוד וגלית (שמואל א י"ז), כי גלית היה רוצה להראות בחכמתו, שהכל על פי הטבע, כי היה יונק ממצח הנחש, בבחינת: "ומצחת נחשת על רגליו", שתלה כל הסבות בחיוב הטבע, שהוא בחינת מצח הנחש כנ"ל. ועל כן "חרף מערכות אלקים חיים" (שם), כי היה רוצה להראות, שהכל על ידי מערכת השמים כפי חיוב הטבע, חס ושלום:

ודוד היה איש חיל (שמואל א' ט"ז). ועמד כנגדו ואמר, שכבר היה לו מעשה כזו: ובא הארי והדוב - דהינו חיות רעות הנ"ל הדורסים וטורפים, שהם חכמי הטבע כנ"ל. ונשא זה מהעדר - הינו מהעדר הגמור, שנשא וסלק זאת מהעדר הגמור, דהינו שכפר בזה, שהשם יתברך ברא הכל ברצונו אחר העדר הגמור, רק שהכל על פי חיוב הטבע, חס ושלום. ויצאתי אחריו והכתיו - הינו שהייתי מתגבר עליו והכנעתי והשפלתי אותו. ויקם עלי - הינו שאחר כך התגבר עוד כנגדי. והחזקתי בזקנו - הינו שהבנתי, שכל כחו ויניקתו על ידי מצח הנחש, שיונק מזקני הדור שאינם כראוי כנ"ל, ועל כן החזקתי בזקנו, שהחזקתי ותפסתי שם בשרש יניקתו בזקני הדור. והכתיו והמיתיו - שהכנעתי והשפלתי את חכמי הטבע, חיות רעות, על ידי שהחזקתי בזקנו, בשרש יניקתם כנ"ל. ועל כן: והיה הפלשתי כאחד מהם - כי הוא גם כן בחינה זו ממש, שכל כחו ממצח הנחש, בחינת: "ומצחת נחשת" וכו' כנ"ל, ועל כן גם הוא כמותם, ואוכל להכניעו ולהפילו. וזה שכתוב

(שם): ותטבע האבן במצחו - הינו במצח הנחש, שהכניעו על ידי בחינת (משלי י"א): "אבן שלמה רצונו" בחינת רצון כנ"ל. וזה בחינת שהזהיר ישי את דוד בלכתו לשם: "ואת ערבתם תקח" זה בחינת עורב בחינת צדקה. כי עקר עבודת הצדקה - בבחינת עורב, בחינת: "ואת הערבים צויתי" וכו' כנ"ל, כי על ידי הצדקה הוא מוציא החיות של מצח הנחש, שיונק מזקני הדור כנ"ל: ודע, שאפלו כשמכניעין וסותרין דעות חכמי הטבע ומשפילין אותם, אף על פי כן אם אין התגלות הרצון חזק ותקיף, דהינו שעדין יש ספק ברצון, שאינו מברר בברור חזק שמתנהג רק על פי הרצון, אף על פי שחכמת הטבע נכנעת, אף על פי כן מאחר שהרצון אינו חזק עדין יש יכלת, חס ושלום, למצח הנחש, חכמת הטבע, שיחזר ויתעורר ויתגבר כבתחלה, וגם על זה צריכין כח הצדקה, כי הצדקה מועלת תמיד ועומדת תמיד כנגד מצח הנחש כנ"ל:

וזה פרוש: רב יהודא הנדואה משתעי: זמנא חדא הוה אזלינא בספינתא וחזינא ההוא אבן טבא דהדר לה תנינא, ונחת בר אמוראי לאתויה. אתא תנינא, קא בעי בלע לספינתא. אתא צפרא פושקנצא, פסקה לרישה. אתהפכו מיא והוו דמא אתא תנינא חברה, שקלה ותליא לה ואחיה. הדר אתי, קא בעי בלעה לספינתא. הדר אתי צפרא (פושקנצא), פסקה לרישה, שקלה להההוא אבן טבא, שדיה לספינתא. הוה צפרא מליחי בהדן, אותבינהו עליהו, שקלוהו ופרחו להו בהדה: (בבא בתרא עד:)

רשב"ם

וחזינא ההוא אבן טבא, לתוך הים, והדרא לה תנינא, הכי גרסינן אתא ההוא תנינא, רגש וקא בעי למבלע לספינתא. אתא פושקנצא, עורב נקבה: וקטעה לרישא דתנינא. אתהפכו מיא והוו דמא, מרב דם, שהיה גדול הרבה: הדר קא בעי לטבועי לספינתא, אתא ההוא פושקנצא וקטלה, ואזל בר אמוראי ושקלה להההוא אבן טבא, ותלינהו להנהו צפרי, לנסות אם יחיו וחיו: ופרחו להו בהדי, ההוא אבן:

זמנא חדא אזלינא בספינתא, - זה בחינת שרש הרצון, ששם קבורת משה, שנסתלק בשרש הרצון כנ"ל. וזה בחינת ספינתא, בחינת (דברים ל"ג): "כי שם חלקת מחקק ספון". וחזינא ההוא אבן טבא דהדר לה תנינא - הינו בחינת: אבן שלמה רצונו, בחינת הרצון הנ"ל. דהדר לה תנינא - זה מצח הנחש, שמסבב ומתגבר על הרצון כנ"ל. ונחת בר אמוראי לאתויה - הינו בחינת החכם שבקדשה, בחינת (משלי ז): "אמר לחכמה אחותי את", שהחכם שבקדשה רצה להתגבר ולהעלות הרצון, לקשרו לשרש הרצון כנ"ל. אתא תנינא קא בעי בלע לספינתא, הינו שבא בחינת מצח הנחש, שרש חכמת הטבע, ורצה לבלע הספינה, בחינת שרש הרצון, בחינת: "כי שם חלקת מחקק ספון", כי

מצח הנחש רצה להתגבר גם בשרש הרצון, להטיל פגם וכפירה שם, חס ושלום, כנ"ל. אתא פושקנצא , הינו עורב, פסקה לרישה. פרוש, שבא בחינת עורב, דהינו צדקה כנ"ל, כי עקר עבודת הצדקה - בבחינת עורב, בחינת: "ואת הערבים צויתי" וכו' להפך אכזריות לרחמנות, ועל ידי זה מתגברים על מצח הנחש, חכמת הטבע כנ"ל, כי מנה ובה אבא ליזיל בה נרגא כנ"ל. וזהו שאתא פושקנצא, דהינו עורב בחינת צדקה, ופסקה לרישה, שחתך ראש הנחש בחינות מצח הנחש, שהכניעו והרגו על ידי הצדקה כנ"ל. אתהפכו מיא והוו דמא - הינו שעל ידי זה שהכניע מצח הנחש, שרש חכמת הטבע, על ידי זה נכנעו ונפלו קול שאגת החיות רעות, הדורסים וטורפים רבים מבני עמנו כנ"ל, ואזי נשמע קול הקריאה של יום טוב, שהוא התגלות הרצון, ואזי: 'ישמח צדיק כי חזה נקם' וכו' כנ"ל. וזהו אתהפכו מיא - הינו שאגת החיות רעות, בחינת (איוב ג): "יתכו כמים שאגתי". והוו דמא - זה בחינת: "ישמח צדיק כי חזה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע" כנ"ל. כי על ידי הכנעת קול שאגת החיות רעות, על ידי זה: "ישמח צדיק כי חזה נקם" וכו', כי נשמע קול הקריאה של יום טוב כנ"ל. אתא תנינא חברה, שקלה ותליא לה ואחיה - שבא בחינת מצח הנחש, ושקלה לאבן טוב הנ"ל, שנטל את האבן טוב, בחינת: אבן שלמה רצונו. ותליא לה, הינו שהטיל בו ספק, וזהו: ותליא לה, כמו דבר התולה בספק, שהטיל ספק ברצון, שהוא בחינת אבן טוב הנ"ל, ועל ידי זה ואחיה - שחזר וחיה חכמת הטבע, מצח הנחש, כי חכמת הטבע חזרה ונתגברה על ידי שהיה ספק ברצון כנ"ל. וזהו: הדר אתי קא בעי בלעה לספינתא - שחזר ובא התנין מצח הנחש לבלע הספינה, בחינת שרש הרצון, חס ושלום, כנ"ל. הדר אתי צפרא פושקנצא, פסקה לרישה - הינו שחזר ובא העורב בחינת צדקה כנ"ל, ופסקה לרישה, שהרג את מצח הנחש והכניעו, כי תמיד מכניעין את מצח הנחש על ידי הצדקה כנ"ל. ושקלה להוא אבן טבא ושדיה לספינתא - כי אחר שהכניע את מצח הנחש, חכמת הטבע, לגמרי, אזי נטל את האבן טוב בחינת הרצון, בחינת: אבן שלמה רצונו, ושדיה לספינתא - שהשליכו לשרש הרצון, ששם מקשרין כל הרצונות כנ"ל:

הוה צפרי מליחי בהדן, אותבינהו עליהו, שקלוהו ופרחו להו, פרוש, שהיה עמנו צפרי מליחי, הינו נפשות ישראל מבני עמנו שטעו אחריהם, אחרי חכמי הטבע, שהם בחינת חיות רעות, שדורסים וטורפים רבים מבני עמנו כנ"ל. וזהו: צפרי מליחי, כי הם "כצפרים האחזות בפח" (קהלת ט). וזהו 'מליחי' - לשון ממלח, הינו מבלבל (עין רש"י שמות ל' פסוק לה). כי גם הם נתבלבלו על ידי חיות רעות הנ"ל, וטעו גם כן אחריהם, ועכשו פרחו להו ויצאו לשלום על ידי האבן טוב הנ"ל, על ידי בחינת הרצון שנתגלה עתה

כנ"ל. ואזי כשנתגלה הרצון, אזי נעשה יראה, ועל ידי יראה מקבלין החסד כנ"ל. וזה גם כן בחינת פרחו, בחינת: "והנה פרח מטה אהרן לבית לוי", הינו בחינת השפעת החסד על ידי היראה, שנעשה על ידי התגלות הרצון כנ"ל:

יב וזה בחינת רפואות, כי הוא רפואה לכל המכות, כי כל בחינות אלו הם בחינת רפואות. צדקה היא רפואה, בבחינת (מלאכי ג): "צדקה מרפא בכנפיה". זקן - זה קנה חכמה (קדושין ל"ב) הוא בחינת רפואה, בבחינת (משלי י"ב): "לשון חכמים מרפא". רצון הוא בחינת רפואה, כמו שכתוב (ישעיה ס"א): "ה' שלחני לחבש לנשברי לב, לקרא שנת רצון". מלאכת מעשה בראשית הוא רפואה, כמו שכתוב (דברי הימים ב כ"ד): "ותעל ארוכה למלאכה בידם". כי רפואות המכה היא על ידי כמה בחינות. שבתחלה צריכין שיפתח פי המכה, אחר כך צריך כח המושך, שימשך ויוציא הלחה והדמים המקלקלים מתוך המכה, אחר כך צריכין להדיח כל הדמים, שלא יהיה בהם שום קלקול ועכירות, כדי שיוכלו הדמים לילך ולסבב כל סדר סבובם כסדר בלי שום עכוב. כי כשהדמים הולכים ומסבבים בגוף כדרכם, כשבאים למקום שיש בו קלקול, דהינו במקום המכה, נתעכבים שם, ושם נתעכב ונמשך כל עכירות וקלקול שיש בהדמים, כי כן הדרך - שבמקום המקלקל שם נתעכב כל מיני עכירות וקלקול שיש בהדמים, ואזי נתעכבים שם הדמים, ואין יכולים לסבב סבובם כסדר הלוכם ומרוצתם, כי יש להדמים סדר ההלוך, שהולכים ומסבבים הגוף כך וכך פעמים בשעה, וכיוצא, וכשיש בהם עכירות, נתעכבים במקום המקלקל כנ"ל, ואינם יכולים לסבב כסדר, על כן צריכין להדיחם ולכבסם. אחר כך צריכים לסגר פי המכה. וכל אלו בחינות רפואות נעשים על ידי בחינות הנ"ל, כי צדקה היא בחינת פתיחת פי המכה, בבחינת: "פתוח תפתח". חכמה היא בחינת כח המושך, בבחינת (איוב כ"ח): "ומשך חכמה מפנינים" - מלפני ומלפנים (וכמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי שבת פרק המצניע) על פסוק: "יקרה היא מפנינים" - מלפני ולפנים, עין שם), שבחינת חכמה מושכת ומוציאה הקלקול מלפני ולפנים, מכל מקומות הפנימיים. רגל שהוא התגלות הרצון, על ידי זה נעשה בחינת הדחת וכבוס הדמים, כדי שיוכלו הדמים לסבב סבובם כסדר. וזה בחינת רגל, בחינת (מלכים א א): "עין רוגל" - עין כובס, כמו שפרש רש"י שם. הינו שעל ידי רגל ויום טוב שהוא התגלות הרצון, על ידי זה נעשה בחינת הדחת וכבוס הדמים כנ"ל, ואזי יכולים הדמים לסבב כסדר. ובשביל זה נקרא הרגל חג - לשון סבוב, כמו שכתוב (ישעיה מ): "הישב על חוג הארץ" - על סבוב הארץ, כי על ידי הדחת וכבוס הדמים, על ידי זה הם מסבבים כסדר כנ"ל. מעשה בראשית - דהינו בחינת: 'עולם חסד יבנה', כי על ידי בחינות אלו הנ"ל זוכין

להשפעת החסד, שיתקים העולם בחסדו, בחינת: "ואתם כהני ה' תקראו" כנ"ל, ועל ידי בחינה זו, בחינת כהן, חסד - על ידי זה נסגר פי המכה, בבחינת (ויקרא י"ג): "והסגיר הכהן את הנגע" שעל ידי בחינת חסד, בחינת כהן, נסגר המכה לגמרי ונתרפא בשלמות: וזה פרוש: וביום הבכורים - זה בחינת התחלה, בחינת צרה כמבכירה. ואיזהו התחלה, בהקריבכם מנחה חדשה לה' - הינו התחלת הצדקה, כשמתחילין מחדש לתן צדקה. וזה בחינת מנחה חדשה, בחינת צדקה חדשה, בחינת התחלת הצדקה. כי מנחה בחינת צדקה, כמו שכתוב: "מגישי מנחה בצדקה". ועל ידי הצדקה נתתקן בחינת זקן כנ"ל, וזהו: בשבעתיכם - זה בחינת זקן, כי בסיני נדמה להם כזקן (כמו שפרש רש"י בפרשת אנכי), כי על ידי בחינת מנחה חדשה שהוא בחינת התחלת הצדקה נתתקן בחינת זקן, שהוא בחינת שבועות כנ"ל, ואזי נתבטל יניקתו של מצח הנחש, שיונק מזקני הדור, שאינם כתקונו כנ"ל, ונשמע קול הקריאה של יום טוב, שמגלה את הרצון כנ"ל. וזהו: מקרא קדש יהיה לכם - הינו קול הקריאה של יום טוב שהוא התגלות הרצון, שזה בחינת: "מקרא קדש" כנ"ל, שהוא נשמע עתה על ידי הצדקה, שמכניע את מצח הנחש, חכמת הטבע, כנ"ל. ואזי על ידי התגלות הרצון, כל מלאכת עבדה לא תעשו - כי על ידי התגלות הרצון נעשה יראה, ועל ידי יראה נשפע חסד, ואזי אין צריכין לעשות שום מלאכה, כי נתקים העולם בחסדו, בבחינת: "עולם חסד יבנה", ואזי: "ועמדו זרים ורעו צאנכם" וכו', "ואתם כהני ה' תקראו", כנ"ל. וזהו: כל מלאכת עבדה לא תעשו - כי אין צריכין לעשות שום מלאכה ושום עסק, כי נתקים העולם בחסדו, בחינת: "ואתם כהני ה' תקראו", כנ"ל:

יש חלוק בין החיות רעות ובין המצח הנחש, כי חכמי הטבע שהם בחינת חיות רעות הם החכמים שאוחזים בחכמת הטבע להנאתם, כי יש להם הנאה מזה, כדי להחזיק דעת ושקר שלהם וכיוצא. אבל החכם שהוא בבחינת מצח הנחש, הוא רשע וכופר בלי שום הנאה, שאין לו שום הנאה מחכמתו, רק הוא (כמו רשע ירא, שהוא) רשע וכופר בלי שום הנאה כנ"ל:

כלל המאמר כלו אחד וכלו קשור זה בזה, שהצדקה היא קשה מאד בהתחלה, אבל התועלת של הצדקה גדול מאד, כי על ידי הצדקה אין צריכין לעשות שום מלאכה ועסק, כי נתקים העולם בחסדו, כי על ידי הצדקה מוציאין יניקת מצח הנחש, שיונק מזקני הדור, ואזי נשמע קול הקריאה של יום טוב, שמגלה את הרצון, ואזי נתגלה יראה, כי עקר היראה - על ידי התגלות הרצון, ועל ידי היראה נעשה כלי וצנור לקבל על ידו השפעת החסד, כי בלא הכלי והצנור אי אפשר לקבל את החסד, רק על ידי היראה שהוא צנור

וכלי, על ידה מקבלין את החסד, ואזי מתקים העולם בחסדו, ואז אין צריכין לעשות שום מלאכה, כי נתקים: "ועמדו זרים ורעו צאנכם" וכו' כנ"ל:

ה

תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב (תהלים פ"א):

א העקר הוא האמונה, וצריך כל אחד לחפש את עצמו ולחזק את עצמו באמונה. כי יש סובלי חלאים, שיש להם מכות מפלאות, והם סובלים החלאים רק בשביל נפילת האמונה, בבחינת (דברים כ"ח): "והפלא ה' את מכתך מכות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים". 'ונאמנים' דיקא, כי הם באים על ידי פגם אמונה, כי על ידי נפילת האמונה באים מכות מפלאות, שאין מועיל להם לא רפואות ולא תפלה ולא זכות אבות. כי כל הרפואות הם על ידי עשבים, והם גדלים רק על ידי אמונה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ח): 'אין הגשמים יורדין אלא בזכות אמונה', שנאמר: "אמת מארץ תצמח, וצדק משמים נשקף". שכשיש אמונה, אז יורדין גשמים וצומחים עשבים, ואזי יש רפואות, אבל על ידי נפילת האמונה אין גשמים, ואזי אין רפואה. גם עקר כח הרפואה שיש בכל עשב ועשב הוא על פי הסדר שיש להזרעים, לפי המקום ולפי הזמן. כי יש עשב, שעקר כחו לרפאות הוא רק כשקוצרין אותו, עד שלא הביא שליש, ואחר כך אין כח לאותו עשב לרפאות. וכן יש עשב, שכחו רק כשנגמר, עד שנופל מאליו, וכיוצא בזה, כפי הסדר של הזמן שיש להם. וכן יש סדר לפי המקום - שבמקום זה גדל זה העשב, ובמקום אחר גדלים עשבים אחרים, ועקר כחם לרפאות הוא רק על פי הסדר שיש להם לפי הזמן והמקום. וסדר הזרעים הוא על ידי אמונה, בבחינת (שבת לא): 'אמונה - זה סדר זרעים', שעל ידי אמונה נעשה הסדר של הזרעים לפי הזמן והמקום, שעל ידי זה יש להם כח לרפאות, ועל כן על ידי נפילת האמונה אין מועיל רפואות. וכן תפלה הוא גם כן בחינת אמונה, כמו שכתוב (שמות י"ז) "ויהי ידיו אמונה", ותרגומו: 'פרישן בצלו'. וכן זכות אבות נתגלה גם כן רק על ידי אמונה, בבחינת (שיר השירים ב): "הנצנים נראו בארץ". 'הנצנים' - אלין אבהן, כמו שכתוב בזהר הקדוש (בהקדמה א:), הם נראין ונתגלין בארץ שהיא בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה", בחינת: 'עפר מאנא דכלהו' (תקוני זהר, תקון ע' ק"כ:). על כן על ידי נפילת האמונה אין מועיל לו לא רפואה ולא תפלה ולא זכות אבות, כי כל אלו הם בחינת אמונה כנ"ל. וגם אין מועיל להחולה קול צעקה של אח וגניחות, שלפעמים מועיל להחולה אלו הקולות, שמרחמין

עליו על ידי קולות הללו, אבל על ידי נפילת האמונה גם זה אין מועיל, כי הגניחות וצעקת אח הנ"ל הם קול בלא דבור, וקול - זה בחינת אבהן, כי הקול כלול מאש מים רוח (תקון סט), שהם בחינת תלת אבהן, והם נראין ונתגלין רק על ידי אמונה, שהיא בחינת עפר מאנא דכלהו. ועל כן על ידי נפילת האמונה אין מועיל לו גם הקולות הנ"ל. וגם על ידי זה בעצמו אין מועיל לו רפואה, כי עקר הרפואה היא על ידי התמזגות היסודות, כי יש ארבעה יסודות: אש, מים, רוח, עפר, וצריך לזה חכם גדול, שידע על פי (דאקטירייי) למזג היסודות שיש בכל אחד ואחד מן העשבים, כפי הרפואה שצריך זה החולה לפי קלקול היסוד, שנתקלקל ונחלש אצל זה החולה. (גם בהכרעת הקול יש בחינת התמזגות היסודות), ועל כן על ידי פגם אמונה, שעל ידי זה נפגם בחינת הארבעה יסודות, כי כלם מתגלין רק על ידי בחינת עפר שהיא מאנא דכלהו, על כן אין לו רפואה:

ב והתקון לזה הוא שצריכין לחתר ולמצא המים, שמשם גדלה האמונה. ואלו המים הם בחינת עצות שמשם גדלה האמונה, בבחינת (ישעיה כ"ה): "אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אמן"; שעל ידי העצות גדלה האמונה. ועצות הם בחינת עמק הלב, הינו כשנתקלקל ונופל האמונה, עד שאין מועיל אפלו קול צעקה, שהוא קול בלא דבור כנ"ל, אזי צריכין לצעק מן הלב לבד, בבחינת (איכה ב): "צעק לבם אל ה'", שהוא צעקת הלב לבד, בלי קול, בבחינת (תהלים ק"ל): "ממעמקים קראתיך ה'" - מעמקא דלבא. ועמק הלב זה בחינת עצות, בבחינת (משלי כ): "מים עמקים עצה בלב איש". ועל כן כשאין מועיל קול צעקה מחמת נפילת האמונה, אזי צריכין לצעק מן הלב לבד; בלי קול, רק מעמקא דלבא, ועל ידי זה נתגלין העצות כנ"ל, שהם בחינת: "מים עמקים עצה" וכו'. ועל ידי העצות שנתגלין בעולם, (דהינו שיודעין בעולם לתן עצה לנפשם, כל אחד ואחד מה שצריך), על ידי זה גדלה האמונה, בבחינת: "עצות מרחק אמונה אמן", כנ"ל. ואזי חוזר ונתתקן כל הבחינות הנ"ל, כי העצות הם בחינת פלא, בחינת: "אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק" וכו', ועל ידי זה נתתקן ומקבל רפואה להמכות המפלאות, שהם בחינת: "והפלא ה' את מכתך" וכו'. גם תפלה היא בחינת פלאות בחינת (שמות ט"ו): "נורא תהלת עשה פלא". וכן זכות אבות, בבחינת (תהלים ע"ח): "נגד אבותם עשה פלא": וזהו: "ואנכי תרגלתי לאפרים" (הושע י"א) - זה בחינת עצות, כמו שכתוב (שמות י"א): "העם אשר ברגליך" - ההולכים אחר עצתך. קחם על זרועתיו - זה בחינת זכות אבות, שהם "זרועות עולם" (דברים ל"ג). ולא ידעו כי רפאתים - כי באמת על ידי זה נעשה רפואה כנ"ל:

וזהו בחינת בריאת העולם, 'ברישא חשוכא והדר נהורא'. חשך זה בחינת העדר העצה, בבחינת (איוב ל"ח): "מי זה מחשיך עצה במלין" ואחר כך, כשנתגלה העצה שהוא בחינת עמק, בחינת מים עמקים, זה בחינת (שם י"ב): "מגלה עמקות מני חשך". וכל מה שנתגלה יותר האור, דהינו העצה, ונדחה החשך שהוא העדר העצה, נתגדל האמונה ביותר. כי עקר גדול האמונה הוא בבחינת (תהלים צ"ב): "ואמונתך בלילות", דהינו כל מה שנדחה והולך חלק מהלילה ונתקרב אל אור היום, נתגדל האמונה ביותר, וכן הולכת ונגדלת מעט מעט, כפי מה שנדחה מהלילה ונתקרב יותר אל היום, עד שבאור היום אז נתגדל האמונה בשלמות, בבחינת (איכה ג): "חדשים לבקרים רבה אמונתך". ואז, באור היום, הוא עקר צמיחת הרפואה, בבחינת (ישעיה נ"ח): "אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח". נמצא שעל ידי התגלות העצה שהיא בחינת התגלות האור מן החשך, דהינו שנדחה החשך שהוא בחינת לילה, ונתגלה האור, בחינת יום, על ידי זה נתגדל האמונה כנ"ל, ועל ידי זה עקר הרפואה, בבחינת: "אז יבקע כשחר אורך וארכתך" וכו': וזהו מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: מאי טעמא עזי מסגן ברישא והדר אמרי, כבריתו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא (שבת עז:). עזי זה בחינת אמונה, בחינת (תהלים צ"ג): "לבש ה' עז התאזר", בחינת (ישעיה י"א): "והיה צדק אזור מתניו, ואמונה אזור" וכו'. והדר אמרי - אמרי בחינת הרפואה, בחינת (שם נ"ז): "אמר ה' ורפאתיו", וזהו אמר; ראשי תבות: אש מים רוח, שמשם הרפואה. הינו מפני מה עקר הרפואה על ידי אמונה, כי צריך להקדים אמונה בתחלה, ואחר כך זוכין לרפואה, והשיב: כבריתו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא, הינו, כי זה הוא בחינת בריאת העולם שברישא חשוכא וכו', כי עקר גדול האמונה - על ידי העצה, שהיא בחינת: "מגלה עמקות מני חשך", כי אין האמונה נגדלת בשלמות רק באור היום, ועל כן צריכין לקבל הרפואה רק על ידי אמונה, כי צמיחת הרפואה היא רק באור היום, בבחינת: "אז יבקע כשחר אורך" וכו', כנ"ל:

ג

ולדלות ולגלות המים הנ"ל, דהינו העצות, לזה צריכין איש תבונות, בבחינת: "מים עמקים עצה בלב איש, ואיש תבונות ידלנה". וזה שכתוב (דברים ל"ב): "כי גוי אבד עצות המה, ואין בהם תבונה", כי כשאין תבונה, עצתו אבודה, כי התגלות העצה - על ידי איש תבונה כנ"ל. ואיש תבונות הוא, מי שיש לו נשמה, בבחינת (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם". וצריך לזכך ולצחצח הנשמה, וזה נעשה על ידי שממשיך המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, שזה בחינת שדי, שהוא בחינת צמצום, כי שדי - על שם שאמר

לעולמו די, (כמובא בפירש"י פרשת מקץ, ועין בראשית רבה פרשה ה' ופרשה מ"ו, חגיגה י"ב), ועל ידי זה מצחצח הנשמה. וזהו: "ונשמת שדי תבינם" - שעל ידי בחינת שדי, דהינו המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, על ידי זה מצחצח הנשמה, ואזי הוא איש תבונות כנ"ל. כי על ידי המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, דהינו לתוך גופים, על ידי זה נכפל ונתרבה פרנסתו, כי כשממשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים, דהינו לתוך גופים, זה בחינת בריאה, כי נעשה עתה בריאה חדשה על ידי חבור רוחניות אלקות עם הגוף והצמצום, שזה עקר הבריאה, ואזי תכף כשנעשה איזה בריאה, אזי השם יתברך נותן פרנסה תכף, כי השם יתברך מפרנס 'מקרני ראמים עד ביצי כנים' (עבודה זרה ג:), ותכף שיש בריאה, תכף השם יתברך נותן פרנסה, כי הנשמה לבד אינה צריכה פרנסה, וכן הגוף לבד אינו צריך גם כן פרנסה, ועקר צרך הפרנסה הוא רק כשנתחבר הנשמה עם הגוף, דהינו 'שתופא דנפשא ובשרא' (עיין הקדמת התיקונים) אז צריכין פרנסה, ועל כן על ידי שממשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים וגופים שזה בחינת בריאה, בחינת שתופא דנפשא וגופא, על ידי זה נתרבה ונכפל פרנסתו, כי תכף כשיש בריאה, נותן השם יתברך פרנסה כנ"ל. וזה בחינת (ברכות ס"ג): כל המשתף שם שמים בצערו - דהינו שממשיך ומשתף רוחניות אלקות לתוך הצמצום שהוא בחינות צער, אזי כופלין לו פרנסתו, כי על ידי זה נתרבה הפרנסה כנ"ל. שנאמר: והיה שדי בצריך, וכסף תועפות לך. 'שדי' זה בחינות הצמצום, בחינות המשכת רוחניות אלקות לתוך הצמצום, בחינת 'משתף שם שמים בצערו' - על ידי זה: "וכסף תועפות לך", הינו רבוי הפרנסה כנ"ל, ועל ידי הפרנסה הוא מצחצח נפשו, כי אכילת הצדיק הוא רק בשביל הנשמה, כמו שכתוב (משלי י"ג): "צדיק אוכל לשבע נפשו", ושביעת הנפש זה בחינת הצחצחות, שמצחצח נשמתו על ידי אכילתו, בבחינת (ישעיה נ"ח): "והשביע בצחצחות נפשך". ואזי כשמצחצח נשמתו, אזי הוא איש תבונות, בחינת: "ונשמת שדי תבינם" כנ"ל. ועל ידי זה נתגלין העצות כנ"ל. ומשם גדלה האמונה וכו' כנ"ל:

ד ודע, שעל ידי נפילת האמונה על ידי זה נעשה ונתחזק אמונות כזביות, אמונות העבודה זרה וכיוצא, כמו שכתוב (יחזקאל כ"ו): "אמלאה החרבה", כשזה קם זה נופל וכו' (עין מגלה ו) (ועין רש"י תולדות ע"פ ולאם מלאם יאמץ). כי עקר קיום וחזוק אמונות כזביות הוא מנפילת האמונה הקדושה, וכשמעלין האמונה הנפולה, מזה נעשין גרים, כי על ידי שנלקטין ונבררין נפילת האמונה שמשם יניקת אמונתם, על ידי זה נחלש כח אמונתם, ואזי הם חוזרים לאמונתינו הקדושה ונעשין גרים. ולפעמים נעשין גרים בכח ולפעמים נעשין גרים בפעל. הינו או שנעשין גרים ממש בפעל, שבאין עכו"ם ומתגירין או שנעשה

רק בכח, שעל ידי שמעלין אמונה הנפולה ונחלש אמונתם, על ידי זה נתגלה להם במקום שהם האמונה הקדושה, ומאמינים שם במקום שהם, שיש יחיד קדמון יתברך, בבחינת (מלאכי א): "בכל מקום מקטר ומגש לשמי". וזה תלוי כפי חזק האמונה כזביות שהיה מתחלה, הינו כשהאמונה כזביות היתה חזקה בתחלה, אזי אחר כך כשמשברין אותה ומעלין האמונה הנפולה דקדשה משם ונעשין גרים, אזי נעשין גרים בפעל ממש, וכשהאמונה כזביות לא היתה חזקה כל כך בתחלה, אזי כשנשברת ומהפכין אותה אל הקדשה, אזי אין נעשה ממנה רק גרים בכח:

ה והנה הכלל - שעל ידי שמעלין אמונה הנפולה, על ידי זה נעשין גרים, ומחמת שאלו הגרים נעשין מלקיטת נפילת האמונה, על כן הם מזיקין לישראל, בבחינת (קדושין ע:): 'קשים גרים לישראל כספחת'. ספחת - הינו מכות, בחינת מכות מפלאות הנ"ל, שנעשין על ידי נפילת האמונה כנ"ל, ומחמת שאלו הגרים נעשין מלקיטת נפילת האמונה, על כן הם קשים כספחת כנ"ל:

ואלו הגרים הם מכניסין גאוה בישראל, כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה ה:): "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" - 'מפני גאותן של ישראל, שנתנה לעכו"ם'. נמצא שהגאוה דקדשה של ישראל נפלה אליהם, ועל כן כשחוזרים עכו"ם ומתגירין, הם מביאין עמהם גאוה שהיתה אצלם כנ"ל, ומכניסין בישראל גאוה:

ועל ידי זה נוטלין חרב הגאוה מנהיגי הדור, שמתגאים על הדור בחנם, כי יש מנהיגים, שמתנהגים ברבנות ומושלים על עם דל, והם מתגאים על הדור בחנם, כי לא נתן להם גדלה מן השמים כלל, רק הם מתגאים מעצמם על הדור בחנם, והם מקבלין חרב הגאוה, בבחינת (דברים ל"ג): "ואשר חרב גאותך" - על ידי הגרים הנ"ל, שהם מכניסין גאוה בישראל כנ"ל, ומושלים על עם דל בחנם, ויש להם כח אפלו להעניש את מי שאינו רוצה להכניע עצמו תחת ממשלתם, וכל זה על ידי חרב הגאוה הנ"ל. ובאמת אין זה נקרא מעניש, אלא מזיק, כי הן מזיקי עלמא. וזה: 'קשים גרים לישראל כספחת', בחינת ספיחים שגדלים מאליהם, הינו שעל ידי הגרים נוטלין גאוה מנהיגי הדור, שגדלים מאליהם ומתגאין מעצמן על הדור בחנם, כי לא נתן להם גדלה מן השמים כלל כנ"ל, ועל כן נקראים גרים, על שם (תהלים ס"ג): "יגירהו על ידי חרב", כי על ידי הגרים נעשה חרב הגאוה כנ"ל:

ו ועל ידי הגאוה של אלו המנהיגי הדור על ידי זה הם מגבירים תאות נאוף בעולם, בבחינת (משלי ו): "ואשת איש נפש יקרה תצוד", שעל ידי גאוה מתגבר תאות נאוף (עיין סוטה ד:) שהיא בחינת חותם דסטרא אחרא, בחינת (ויקרא ט"ו): "החתים בשרו מזבו,

כי על ידי חרב הגאוה דקדשה מתגברים על תאות נאוף, בבחינת (תהלים מ"ה): "חגור חרבך על ירך". אבל על ידי חרב הגאוה של אלו המנהיגים הנ"ל שמקבלים מהגרים כנ"ל, מתגבר, חס ושלום, תאוה זו כנ"ל:

ז ולהנצל מזה הוא על ידי המגנים שבדור. כי יש מגני ארץ, שהם מגנים עלינו ומצילין אותנו, כי הם מכניעין החותם דסטרא אחרא, שנעשה על ידי הגאוה כנ"ל, בבחינת (איוב מ"א): "גאוה אפיקי מגנים סגור חותם צר", שהם סוגרין ומכניעין חותם דסטרא אחרא, שהיא בחינת תאוה הנ"ל, שנעשה על ידי גאוה כנ"ל. ועל ידי שהם מכניעין זאת התאוה, שהוא בחינת חותם דסטרא אחרא, על ידי זה נעשה בחינת תפלין, מחין, שהם בחינת חותם דקדשה, בחינת (שיר השירים ח): "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך" (עין תקון א ותקון כ"ב). כי עקר תקון המחין - על ידי שבירת תאות נאוף, כי עקר המח על ידי לחות הגוף, כי המח הוא כמו נר דולק, והלחות שבגוף הם עולין להמח, ונעשין שמנים אל המח. נמצא שעקר המחין - על ידי לחות ושמנונית הגוף. על כן על ידי שמכניעין תאות נאוף, ואין יוצאין לחות ושמנונית הגוף לחוץ, על ידי זה עולין הלחות אל המח ונעשה שמנים, שזה עקר המחין. על כן על ידי המגנים הנ"ל שמכניעין תאוה זו, על כן הם עושין על ידי זה בחינת תפלין, מחין כנ"ל, כי הם מעלין לחות הגוף מבחינת החתים בשרו, עושין מזה מחין בחינת תפלין, כי תפלין הם התנוצצות המחין, ועל כן נקראו התפלין יקר, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה ט"ז:) "ויקר" - אלו תפלין, כי התפלין נעשין על ידי תקון תאות נאוף, שהיא בחינת: "אשת איש נפש יקרה תצוד", כנ"ל. ועל כן נקראין התפלין פאר (סוכה כ"ה.), כי נעשין על ידי תקון הגאוה וההתפארות, שמביאין הגרים כנ"ל. וזה בחינת (שמות ג): "ומשה היה רעה". משה הוא הדעת בחינת מחין, תפלין, הוא רועה דקדשה, הפך "רעה זונות" (משלי כ"ט). וזה בחינת שבעה רועים דקדשה, בחינת משה היה רועה בחינת תפלין, שין של שלשה ראשים, שין של ארבעה ראשים, שהם בחינת שבעה רועים הנ"ל. וזה בחינת שדי של תפלין, זה בחינת הצמצום, שצריך כל אחד ואחד לצמצם את מחו ושכלו, שלא להניח את המח לצאת חוץ לגבול שיש לו, שלא יהיה משוטט המח במה שאין לו רשות לפי מדרגתו, בבחינת (חגיגה י"ג): 'במפלא ממך אל תדרש, במכסה ממך אל תחקר', שזהו בחינת שדי בחינת צמצום, כי שדי - שיש די באלקותו לכל בריה (כמובא בפירש"י פרשת לך), הינו שכל בריה יש לו די וגבול באלקותו יתברך, שאסור לו ללילך בשכלו כי אם עד הגבול, לא יותר, כי כל אחד ואחד יש לו גבול וצמצום בשכלו לפי ערכו, שאפלו בקדשה אסור לו לצאת חוץ לגבול שיש לו, בחינת: 'במפלא ממך אל תדרש וכו', בחינת

(שמות י"ט): "פן יהרסו אל ה' לראות" וכו' *). (*) פי' כל אחד ואחד יש לו גבול וצמצום בידיעת אלקותו, לפי ערכו ומדריגתו. כי מה שנחשב להקטן במעלה בחינת במופלא ממנו, שהוא למעלה ממדריגתו, וצריך לצמצם שכלו שם, זה אצלו בחינת במופלא ממנו. והאדם הגדול ממנו במעלה הגבוה, הוא יכול להשיג זאת, רק שהוא יש לו צמצום וגבול אחר גבוה ממנו, ששם הוא צריך לצמצם שכלו. וכן אדם הגבוה עוד יותר, גם זה אינו נחשב אצלו בחינת במופלא ממנו, רק שיש לו צמצום וגבול גבוה עוד יותר. וכן בכל אדם ואדם לפי מדריגתו. נמצא שלכל אדם וכל בריה יש לו צמצום וגבול מיוחד בהשגת אלקותו יתברך לפי מדריגתו, שעד זה הגבול מותר לרדוף מחשבתו להשיג ממנו יתברך לא יותר. וזה בחינת שדי, שדרז"ל שיש די באלקותו לכל ברי'. היינו שכל ברי' וברי' יש לו די וגבול וצמצום באלקותו, היינו בידיעת אלקותו, היינו שכל בריה ובריה יש לו די וצמצום וגבול מיוחד בפ"ע בידיעת אלקותו כפי מדריגתו, וזהו שיש די באלקותו לכל בריה). וזה בחינת (שם ל"ג): "ושמתיך בנקרת הצור", הנאמר במשה, בעת שזכה לראות ולהשיג מה שהשיג, הינו שהבטיחו השם יתברך להגן עליו, שיהיה נסתר בנקרת הצור, דהינו בחינת צמצום, שלא יצא המח לשוטט חוץ לגבול שהיה לו:

ח ועל ידי זה נעשין דבורים כשרים, להחיות ולהשיב את הנשמות הנפולות, כי יש נשמות שנפלו, שצריכין להחיות ולהשיב אותם בכל מיני מטעמים, המשיבין את הנפש, בבחינת (שיר השירים ב): "סמכוני באשישות, רפדוני בתפוחים, כי חולת אהבה אני". ועל ידי תקון וזכוך המחין, שנעשה על ידי מגני ארץ כנ"ל, מזה נעשה אמרות טהורות להחיותם. כי עקר התגלות המח הוא בהדבור, כמו שכתוב (משלי ב): "מפיו דעת ותבונה". ועל כן כשהמחין זכים, נעשין דבורים כשרים, ובהם משיבין את הנשמות הנפולות, בבחינת (שם כ"ו): שבעה משיבי טעם, הינו על ידי תפלין מחין שהם בבחינת שבעה רועים, על ידם נעשין שבעה משיבי טעם, הינו בחינת דבורים כשרים הנ"ל, שבהם משיבין הנשמות שנפלו, שהם בחינת (שם כ"ד): שבע יפול צדיק וקם. וזהו בחינת (תהלים י"ב): אמרות ה' אמרות טהורות מזקק שבעתים; הינו בחינת האמרות טהורות שנעשין על ידי זכוך המחין, בחינת תפלין שהם בחינת שבעה רועים, שעל ידי זה נעשה שבעה משיבי טעם כנ"ל, וזהו: מזקק שבעתים, כנ"ל:

ט וזה בחינת חלום על ידי מלאך (עיין ברכות נה:). כי אלו המאמרות טהורות הם בחינת מלאך, בחינת חלום על ידי מלאך, כי הדבור הוא הרשימה של המח, כי מה שנרשם ונעלם במח, נחקק ונרשם בהדבור, וכשהמחין זכים, שעל ידי זה נעשין אמרות טהורות כנ"ל, אזי גם כשנסתלק המח בשעת שנה, ואין נשאר רק הרשימה של המח

שהוא בחינת דבור, אזי גם הרשימה זכה, בבחינת חלום על ידי מלאך. וזה בחינת שאחר הסתלקות משה בא שר צבא ה' ואמר: "עתה באתי" (יהושע ה). הסתלקות משה זה בחינת הסתלקות הדעת, בחינת שנה שאז הדעת מסתלק, ואין נשאר רק הרשימו, אזי הוא בחינת: "ויאמר וכו' אני שר צבא ה'", דהינו מלאך, "עתה באתי", כי אז נשאר הרשימו בבחינת מלאך, בחינת חלום על ידי מלאך כנ"ל: וזה בחינת: "ה' יתן אמר המבשרות צבא רב" (תהלים ס"ח). ה' יתן אמר - זה בחינת אמרות טהורות הנ"ל, בחינת הרשימה של המח שזה בחינת מלאך כנ"ל. וזהו: המבשרות צבא רב - הינו מלאכים כנ"ל. וזה בחינת מה שמובא בכתבי האר"י, זכרונו לברכה, שצבאות הוא הנעלם של שדי, כי הנעלם של שין דלת יוד הוא בגימטריא צבאות עם הכולל, כמבאר שם. הינו שהנעלם של שדי, דהינו כשבחינת שדי שהוא המחין נסתלק, בחינת הסתלקות המחין בשעת שנה, ואין נשאר רק הרשימו, שהוא בחינת נעלם של שדי, אזי זאת הרשימו שהיא בחינת נעלם של שדי, היא בבחינת צבאות, בחינת מלאך כנ"ל. וזה בחינת (דניאל ז): "ושער ראשה כעמר נקא". 'שער ראשה' זה בחינת התנוצצות המחין, כי השערות יוצאין מן המחין, וכשהמחין נקיים וזכים, אזי נעשה גם מהרשימו בחינת מלאך. וזהו: 'כעמר נקא'. עמר ראשי תבות: עשה מלאכיו רוחות (תהלים ק"ד), בחינת מלאכים שנעשין על ידי הרשימו, כשהמחין נקיים וזכים כנ"ל. אבל כשאין המחין נקיים וזכים, אזי נעשה מבחינת שערות בחינת (ישעיה י"ג): "ושעירים ירקדו שם", בחינת חלום על ידי שד. וזה בחינת אדם ובהמה, בחינת חלום על ידי מלאך וחלום על ידי שד. כי חלום על ידי מלאך זה בחינת אדם, בחינת (בראשית א): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". 'כדמותנו' - זה כח המדמה, שהוא בצלמנו בבחינת מלאך, בחינת חלום על ידי מלאך, כי בשעת שנה המח מסתלק, ואין נשאר רק בחינת כח המדמה, וכשהמחין זכים, אזי גם הכח המדמה שנשאר הוא בבחינת מלאך, בחינת: כדמותנו בצלמנו - שהכח המדמה הוא בצלמנו, בבחינת מלאך כנ"ל, בחינת חלום על ידי מלאך וזה בחינת אדם, כמו שכתוב: "נעשה אדם" וכו'. אבל חלום על ידי שד זה בחינת בהמה, בבחינת (חבקוק ב): "ושד בהמות יחיתן". וזה בחינת (תהלים מ"ט): אדם ביקר בל ילין - הינו כשאינו לן וישן ביקר בבחינת תפלין כנ"ל, הינו שאינו מזכך המחין בבחינת תפלין אזי: נמשל כבהמות נדמו - הינו אז הכח המדמה בבחינת בהמה, בחינת חלום על ידי שד שזה בחינת בהמה כנ"ל. וזה אותיות מלאך ראשי תבות: "כי לאלקים מגני ארץ" (שם מ"ז) כי על ידי מגני ארץ נעשה המלאך, על ידי שמתקנין המחין והתפלין כנ"ל, שעל ידי זה נעשה בחינת חלום על ידי מלאך כנ"ל:

י אבל יש גם להמאכלים חלק בחלום, כי מן המאכלים עולים עשנים אל המח ונצטירין מהם חלומות בשנה. על כן צריכין לחזק את המלאך, כדי שלא יהיה נפגם החלום על ידי המאכלים, כי כשאין חזוק בהמלאך, אזי נפגם החלום על ידי המאכלים בבחינת חלום על ידי שד, חס ושלום:

כי יש שבעה אקלימים, ועל כל אקלים יש מלאך ממנה, בחינת (זכריה ד): "שבעה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ", ועל כן בכל אקלים גדלים פרות אחרים, כפי הממנה, ועל כן הם נחלקים לשבעה אקלימים כנגד בחינת שבעה רועים, שהם בחינת תפלין, שמשם נעשין בחינת המלאכים כנ"ל והשפע כשיורדת, מקבל אותה תחלה המלאך הממנה שם, ואחר כך יורדת דרך השדים השוכנים באויר, שהם מקבלים את השפע בדרך מעבר לבד, ואין יונקים ממנה רק כדי חיותם לבד, ואחר כך יורדת השפע למטה, לאותו המקום והשדה שהשפע הולכת לשם, ואחר כך מקבל המלך את השפע (עיין זוהר תרומה קנג.) בבחינת (דניאל ד): "אנת הוא מלכא" וכו', שנאמר שם על האילן "דמזון לכלא בה" וכו'. וזה בחינת (קהלת ה): "מלך לשדה נעבד", שהמלך מקבל השפע מן השדה, דהינו כשהשפע באה למטה, אז מקבל אותה המלך. וכל אלו מקבלין מבחינת שדי, ועל כן כלם נקראים על שם שדי, כי שד - על שם שד"י, וכן שדה - על שם שדי, וכן העובד השדה נקרא על שם שדי, כמו שכתוב (ישעיה כ"ח): "יפתח וישדד אדמתו". וכשבחינת המלאך חזק, אזי אין השדים מקבלין השפע רק דרך מעבר לבד, ואין יונקים ממנה רק כדי חיותם לבד. אבל כשנחלש, חס ושלום, כח המלאך, אזי הם מקבלין לעצמן כח המלאך, ואזי המאכלים הגדלים על ידם, נתערב בהן כח הש"ד, כי הם קבלו לתוכן ממש את כח המלאך. נמצא כשגדלים המאכלים, הם גדלים על ידי תערבת כח הש"ד, וכשאוכלין אלו המאכלים, נעשה מהם חלום על ידי שד, חס ושלום, ולא זו אף זו, כי גם הם יכולין לטמא את האדם, חס ושלום, בשנה בטמאה הידוע, חס ושלום, כי המלאך הוא בחינת אש, כמו שכתוב (יחזקאל א): "מראיהם כגחלי אש בוערות כמראה הלפידים", וכשנחלש כח המלאך, ואזי השדים מקבלין לעצמן כח המלאך, אזי הם מחממין על ידי האש הזה ומטמאין, חס ושלום, בטמאה הנ"ל. ועל כן צריכין לחזק את המלאך, וחזוק המלאך הוא על ידי שמחה, בבחינת (משלי ט"ו): "לב שמח ייטב פנים, זה בחינת המלאך, בחינת (ישעיה ס"ג): "ומלאך פניו הושיעם" - שנתחזק על ידי לב שמח. ועל כן מקום המלאכים נקרא שחקים על שם שחוק ושמחה, כי עקר חזוק המלאכים - על ידי שמחה כנ"ל:

וזה בחינת השמחה של תפלין, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, [שרב] (שר' ירמיה) הוה בדח טובא, ואמר: תפלין קא מנחנא (ברכות ל, ועין תר"י שם). הינו, כי על ידי תפלין

מחין נעשה בחינת המלאך כנ"ל, ועל כן צריך שמחה כדי לתן חזוק להמלאך כנ"ל. ועל כן כשחלם לאדם חלום לא טוב, התקון הוא תענית (עיין שבת י"א.), כי תענית הוא בחינת שמחה, כמו שכתוב (תהלים צ): "שמחנו כימות עניתנו", שעל ידי תענית נעשה שמחה, ועל ידי השמחה נותנין חזוק להמלאך ומתקנין ומכניעין את בחינת החלום רע, שהוא בחינת חלום על ידי ש"ד, שבא על ידי שאין חזוק בהמלאך כנ"ל. ועל כן מי שאין רוצה להתענות על החלום, אומרים לו המיטיבין: "לך אכל בשמחה לחמך", (קהלת ט) הינו שיהיה אכילתו בבחינת שמחה, שעל ידי זה מחזק את המלאך ומכניע את השדים, שעל ידם נתקלקל החלום על ידי המאכלים כנ"ל:

ועקר חזוק המלאך הוא בניסן, כי ניסן ראש השנה למלכים (ראש השנה ב.), ואז נתחדש כל ההתמנות של כל אחד ואחד, ואז נותנין לכל המלאכים ההתמנות שלהם, ואזי נתחדש הרצון של השם יתברך, בחינת (דניאל ד): "וכמצביה עבד בחיל שמיא", כי אז נותנין לכלם ההתמנות שלהם כרצונו יתברך, ואז יש להמלאכים שמחה ונתחזקין. כי אז, בניסן, הוא זמן הגאלה, כי 'בניסן נגאלו', וזה ידוע, שעקר גלות מצרים היה לתקן חטא אדם הראשון, שהיו שדים מחממין אותו והוליד שדין וכו' (ערובין י"ח: בראשית רבה פרשת כ'), והחמום הוא על ידי חלישות המלאך כנ"ל, ומחמת זה היה גלות מצרים ובניסן נגאלו, ונתתקן חטא אדם הראשון אז. נמצא שבניסן נתחזק כח המלאך, שזה בחינת תקון חטא אדם הראשון, שנתתקן בניסן, בעת גאלת מצרים כנ"ל. וזה שכתוב (שמות ז): "והוצאתי את צבאתי" - בחינת מלאכים, שיצאו ונגאלו בניסן (עין מכילתא פ' בא). כי אז נתחזקו ונתתקנו כנ"ל. ועל כן עקר התחדשות הרצון, בחינת: "וכמצביה עבד בחיל שמיא", הוא בניסן, כי אז הוא זמן תקון וחזוק שלהם כנ"ל. אבל גם בכל השנה יכולין לחדש הרצון על ידי השמחה, כי על ידי השמחה נותנין חזוק בהמלאכים כנ"ל, ואזי נתעורר שמחה בהמלאכים כאלו נתחדש הרצון, בחינת: "וכמצביה עבד בחיל שמיא", באותו היום, כאלו קבלו ההתמנות שלהם באותו היום. אבל עקר התחדשות הרצון הוא בניסן, ואזי הוא עקר חזוק שלהם. ואזי בניסן היה ראוי שיתבטל הטמאה הנ"ל לגמרי, מאחר שנתתקן ונתחזק כח המלאך, כנ"ל:

יא אבל יש שבא טמאה הנ"ל מבחינה אחרת. כי דע, שעל ידי רבנים ודינים שאינם כשרים, שעושין עוות הדין, על ידי זה בא טמאה הנ"ל, חס ושלום, כי על ידי עוות המשפט, שהוא בחינת (תהלים קכ"ב): "כסאות למשפט", נופלין בחינת אהבות מן המרכבה, כי כסאות למשפט שהוא בחינת המרכבה, שם הוא בחינת אהבה קדושה, בבחינת (שיר השירים ג): "מרכבו ארגמן, תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים". וכשנפגם

המרכבה בחינת כסאות למשפט על ידי עוות הדין - אזי נופלים משם אהבות נפולות, ועל ידי האהבות הנפולות בא, חס ושלום, החמום והטמאה הנ"ל. ועוות המשפט נעשה על ידי בחינת תפלין רעים. כי יש בחינת תפלין מחין שיש בהם פסלת, כי התפלין מחין נעשין על ידי שמעלין הלחות ושמנונית הגוף מבחינת החתים בשרו לבחינת חותם דקדשה, בחינת תפלין מחין כנ"ל. ויש לחות שצריכין לצאת בבחינת טפת עשו וישמעאל, וכשמעלין בחינת אלו השמנונית מבחינת החתים בשרו אל המח, אזי נתערב פסלת בהמחין והתפלין, ועל ידי זה נעשה קלקול המשפט, בבחינת (חבקוק א): "רשע מכתיר את הצדיק" הינו הפסלת שמתערב ומסבב את המח, על ידי שמעלין בחינת טפת עשו וישמעאל אל המח, על ידי זה נתקלקל המשפט. וזהו: על כן יצא משפט מעקל, הינו קלקול המשפט כנ"ל, כי המשפט - על ידי המח, כמו שכתוב בשלמה (מלכים א ג): "כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט". ועל כן כשנפגם המח, נתקלקל המשפט. ועל ידי קלקול המשפט בחינת משפט מעקל, על ידי זה בא, חס ושלום, טמאה הנ"ל, כנ"ל. וזה מעקל, אותיות עמלק, שעל ידו בא הטמאה הנ"ל, בבחינת (דברים כ"ה): "אשר קרך בדרך". וזהו (במדבר כ"ד): "וירא את הקיני" - "וירא את עמלק", שהם סמוכים זה לזה בתורה, כי טמאה הנ"ל, שהיא טמאת עמלק, היא באה על ידי גרים, ככל המבאר למעלה. וזה בחינת מראה בחלום (כמו שקורין זאת הטמאה מראין). מראה ראשי תבות: רשע מכתיר את הצדיק, שעל ידי זה בא טמאה זו כנ"ל, על ידי שנעשה עוות המשפט כנ"ל:

יב ואזי כשבא טמאה הנ"ל על ידי עוות המשפט, אין תקון רק על ידי קשור המרכבה שצריכין לקשר המרכבה, בחינת: מרכבו ארגמן, שהם רפאל וגבריאל וכו', שהם מלאכי המרכבה, כמובא, שצריך לקשרם, לתקן פגם המרכבה הנ"ל, שמשם באין האהבות הנפולות כנ"ל. ועל כן קדם השנה נתתקן מקדמונים לומר קשור המרכבה, דהינו: מימיני מיכאל, ומשמאלי גבריאל וכו'; כי על ידי קשור המרכבה נצולין מטמאה הנ"ל:

יג וזה בחינת: תקיעה, תרועה, שברים. תקיעה זה בחינת: "היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג), בחינת חרדת הגוף, בחינת קר רוח בחינת (משלי י): "וקר רוח איש תבונה", שעל ידי זה הוא תקון האמונה, על ידי 'איש תבונה' כנ"ל. תרועה זה בחינת: "ומשה היה רעה" בחינת תפלין, הפך רעה זונות כנ"ל. שברים זה בחינת חלומות צודקים ואמתיים, בחינת (שופטים ז): "את מספר החלום ואת שברו", דהינו חלומות צודקים ואמתיים:

גם שברים הוא בחינת תקון המשפט, בחינת (תהלים נ"א): "לב נשבר" (עין תקון כ"א דף מ"ט), דהינו מה שהלב נשקה לכבות חמום הלב, שהוא כמו נור דלוק, בחינת (תהלים ק"ד): "ישברו פראים צמאם" כי על ידי קלקול המשפט, שמזה נופלין אהבות נפולות כנ"ל, ועל ידי זה הם מחממין הלב ומטמאין, חס ושלום, כנ"ל, כי הלב הוא מקום המשפט, כמו שכתוב (שמות כ"ח): "ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו". וכשיש קלקול המשפט, הם מחממין הלב על ידי האהבות הנפולות, ועל כן צריך להשקות את הלב, לכבות חמום הנ"ל. וזה בחינת שברים, בחינת לב נשבר, בחינת: "ישברו פראים צמאם", דהינו שהלב נשקה, ונכבה חמום הנ"ל, שזה בחינת תקון המשפט:

יד וזה בחינת: ראש השנה, יום כפור, סכות, שמיני עצרת. כי ראש השנה הוא בחינת תקון האמונה, בבחינת (תהלים פ"ט): "אף אמונתך בקהל קדשים", כי אז נתקבצין כל הקהלות הקדושות, ועל ידי זה נתלקטין ונתקבצין כל לקוטי האמונה, בבחינת: "אף אמונתך בקהל קדשים" כנ"ל, ועל ידי זה נעשה תקון המחין כנ"ל. וזהו ראש השנה - ראש דיקא, כי נעשה ונתתקן בחינת מחין כנ"ל. וזהו בחינת החמשה חושים של המח, שכלם נמצאים בבחינת ראש השנה, כי יש חמשה חושים בהמח, שהם: "ראיה, שמיעה, ריח, טעם, משוש" - וכלם נמשכין מהמח, כי מהמח נמשכין גידין לכל אלו החושים, וכל אלו החושים נמצאים בבחינת ראש השנה, שהוא בחינת ראש ומחין כנ"ל. 'חוש הראיה' בראש השנה הוא בבחינת (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", בראש השנה נדון מה יהא בסופה (כמובא בפירש"י שם), שבראש השנה רואה ומשגיח על כל השנה, מה יהא בסופה, וזהו בחינת 'חוש הראיה'. שמיעה הוא בחינת מה שהשם יתברך שומע קול צעקות ותפלות ותרועת עמו ישראל ברחמים. ריח זה בחינת (ישעיה י"א): "והריחו ביראת ה'", בחינת: 'ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת'. טעם זה בחינת (בראשית כ"ז): "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" - 'מפקודין דעשה' (תקוני זהר, תקון כ"א), הינו מה שהשם יתברך טועם בראש השנה כל המעשים טובים של ישראל, וזהו בחינת 'חוש הטעם'. משוש הוא בידים, כמו שכתוב בעבודה זרה (תהלים קט"ו): "ידיהם ולא ימישון" כי המשוש הוא בידים, וזהו בחינת 'שידו פשוטה לקבל שבים מראש השנה עד יום הכפורים' (ראש השנה י"ח), וזה בחינת 'חוש המשוש'. נמצא שבראש השנה הוא תקון המחין כנ"ל, ועל ידי תקון המחין נעשין בחינת תפלין דמכסין על מחא, כי תפלין הם התנוצצות המחין. וזהו בחינת עשרת ימי תשובה, כי תשובה היא בחינת (ירמיה ט"ו): "אם תוציא יקר מזולל" וזהו בחינת תפלין שנקראו 'יקר', כמו שאמרו: "ויקר" - אלו תפלין כנ"ל. (כי

התפלין נעשין על ידי תקון המחין, שהם נעשין על ידי שמתקנין ומעלין מבחינת החתים בשרו לבחינת חותם דקדשה בחינת מחין תפלין כנ"ל. וזהו בחינת: "אם תוציא יקר מזולל", שהוא בחינת תשובה, והבן - נראה לי). וביום כפור, אז הוא גמר תקון חותם דקדשה, שהוא בחינת תפלין, הפך חותם דסטרא אחרא כנ"ל, בבחינת: 'וביום צום כפור יחתמון'. הינו שבעשרת ימי תשובה נעשה בחינת תקון התפלין כנ"ל, וביום הכפורים אז הוא גמר תקונם, כי אז נגמר גמר תקון חותם דקדשה, שהוא בחינת תפלין כנ"ל. סכה זה בחינת תקון המלאך, כי סוכה בגימטריא מלאך, בחינת חלום על ידי מלאך, שנעשה על ידי תקון המחין והתפלין כנ"ל. ועל כן סכות הוא זמן שמחתנו, בחינת שמחה של תפלין, לתן חזוק להמלאך, כדי שלא יזיקו המאכלים לקלקל את החלום כנ"ל, כי סכות הוא חג האסיף, שאוסף כל מיני מאכל, ועל כן אז צריכין שמחה לחזק את המלאך, שזהו תקון המאכלים כנ"ל, ועל כן הוא זמן שמחתנו כנ"ל. שמיני עצרת זה בחינת מלכות, בחינת (שמואל א ט): "זה יעצר בעמי", הנאמר במלך, שזה בחינת תקון המשפט, בבחינת (תהלים ע"ב): "משפטיך למלך תן", הינו בחינת תקון המשפט המבאר למעלה, שעל ידי זה נתבטל טמאה הנ"ל, כנ"ל. וזהו בחינת מה שמובא בכתבים, שבשמיני עצרת הנקבא עוצרת הטפה, הינו בחינת תקון טמאה הנ"ל, שנתתקן בחינת החתים בשרו על ידי בחינות הנ"ל, ונעצרת הטפה בקדשה ואינה נשחתת, בבחינת החתים בשרו, חס ושלום: טו וזה בחינת רבי עם תלמידים, שכשיש רבי אמתי עם תלמידים, על ידי זה נעשה ונתתקן גם כן כל הבחינות הנ"ל, כי על ידי קבוץ התלמידים אצל הרב, על ידי זה נתקבץ ונתלקט חלקי האמונה. ועל כן נקרא למוד הרב עם התלמידים ישיבה, על שם קבוץ חלקי האמונה, שהוא בחינת (שמות ט"ז): "ארץ נושבת", בחינת (תהלים ל"ז): "שכן ארץ ורעה אמונה", הפך: "ארץ לא זרועה" (ירמיה ב), שהיא בחינת פגם אמונה כנ"ל. כי הרב הוא משגיח על חלקי האמונה של כל אחד ואחד לקבצם ולהעלותם, בבחינת (תהלים ק"א): "עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי". 'לשבת עמדי' - בחינת ישיבה, בחינת: "ארץ נושבת", וכנ"ל. ועל כן הגרים שנעשין על ידי קבוצי האמונה, כמבאר לעיל, על כן הם נקראים על שם ישיבה, כמו שכתוב (במדבר כ"ד): "וירא את הקיני ויאמר איתן מושבך". וזהו: אית"ן - תני"א דמסיע לך, כמובא בתקונים (תקון כ"א דף מ"ג), כי למוד הישיבה הוא מסיע לגרים, כי הם נתגירין על ידי בחינת הישיבה כנ"ל, כי על ידי רבי עם תלמידים שהוא בחינת ישיבה, על ידי זה נעשין גרים, על ידי שנתקבצין ונתלקטין חלקי האמונה כנ"ל. נמצא שבחינת אמונה נתתקן על ידי רבי עם תלמידים. גם נתחדש ונתתקן המח, כי מח התלמידים נתתקן ונתחדש על ידי הרב, וגם מח הרב נתחדש על ידי

התלמידים, כמו שאמרו (מכות י): 'ומתלמידי יותר מכלם': ועקר זמן הקבוץ הוא בראש השנה, שהוא בחינת ראש שאז הוא בחינת תקון המחין כנ"ל, והם מאירין ומחזקין זה את זה, דהינו כי גם בהרב עם התלמידים כשמתקבצים, יש כל בחינות החמשה חושים של המח. 'חוש הראיה' זה בחינת מה שרואין את הרב, בבחינת (ישעיה ל): "והיו עיניך רואות את מוריך", שהוא דבר גדול. 'שמיעה' הוא בחינות (איוב ל"ו): "ויגל אזנם למוסר" דהינו מה שכל אחד ואחד שומע המוסר של הרב. 'ריח' זה בחינת הטרחות והיגיעות שיש לכל אחד ואחד בשביל לנסע ולילך ולבוא אל הרב, וזה בחינת ריח, בחינת (שיר השירים ז): "וריח אפך", בחינת (קהלת ב): "אף חכמתי עמדה לי" - 'חכמתי שבאף עמדה לי' (מדרש רבה קהלת סדר ב, עין שם במתנות כהונה), דהינו על ידי טרחות ויגיעות, כי אי אפשר לקבל מהרב כי אם על ידי טרחות ויגיעות, וזהו בחינת 'חוש הריח'. טעם' זה בחינת מה שכל אחד טועם ומרגיש מתיקות אמרי נעם של הרב. 'משוש' זה בחינת ידים כנ"ל, זה בחינת ההוצאות שיש לכל אחד, מה שכל אחד מוציא יגיע כפו על הוצאות לבוא להרב, וזה בחינת 'משוש', בחינת ידים, בחינת יגיע כפו כנ"ל. נמצא שגם כאן נתתקן בחינות החמשה חושים כמו בראש השנה, והם מאירין ומחזקין זה את זה. שלפעמים נחלש בחינות החמשה חושים של ראש השנה, ונתחזקין על ידי אלו החמשה חושים של הרב עם התלמידים, וכן להפך. גם בחינת תפלין, שהוא חותם דקדשה, נתתקן על ידם, בבחינת (ישעיה ח): "חתום תורה בלמדי":

וזה בחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות ק"ו עין שם): 'כד הוו קמו רבנן ממתיבתא דרב הונא, הוו נפצי גלימיהו, וסלק ענני (בג' איתא וסליק אבקא, אך המכוון שהאבק כסה על אור החמה כמו ענן. וע' בחידושי מהרי"ט כתובות, שכתב שם וז"ל ונראה דה"ק דכי מכסי יומא במערבא מחמת עננים וכו' הוו אמרי קמו ממתיבתא דר"ה, כלומר דמו כמאן דקמו, ומזכירין אותו לשבח לומר שהיה לו תלמידים הרבה (ואפשר שהוא על דרך כמו (נחום א) וענן אבק רגליו). וכסי ליומא' (דהינו שמשא). הינו כשהיו קמים התלמידים מהישיבה של רבם רב הונא, 'הוו נפצי גלימיהו', דהינו הלבושין בחינת גדלות, כמו שכתוב (תהלים צ"ג): "ה' מלך גאות לבש", הינו שהיו מנפצין ומסלקין בחינת הגאוה, כי על ידי הישיבה של הרב עם התלמידים נתתקן חותם דקדשה, שהוא הפך הגאוה כנ"ל. וזהו: גלימיהו, גלמי ראשי תבות: "יי מלך גאות לבש" (תהלים צ"ג), בחינת הגאוה כנ"ל, שהם הכניעו וסלקו אותה. וזהו: 'וסלק ענני', זהו בחינת תקון הברית שמסלקין ומעלין בחינת החתים בשרו לבחינת מחין תפלין כנ"ל. וזהו: 'וסלק ענני', בחינת (בראשית ט): "והיתה הקשת בענן", בחינת תקון הברית כנ"ל. וזהו: ענן - ראשי

תבות: "נדיבי עמים נאספו" (תהלים מ"ז), בחינת גרים. כי על ידי תקון הגרים נעשה תקון הברית כנ"ל. ואזי כשנעשה תקון הברית, דהינו שמעלין בחינת החתים בשרו לבחינת מחין, אזי נעשה בחינת תפלין דמכסין על מחא (עין תקון ס"ט דף קט"ו). וזהו: 'וכסי ליומא, דהינו שמשא', הינו בחינת תפלין דמכסין על מחא שהוא בחינת שמשא, בחינת משה, בחינת (בבא בתרא עה): 'פני משה כפני חמה', כי משה הוא הדעת, וכנ"ל:

וכשנתתקן המח בבחינת משה, בחינת תפלין כנ"ל, אזי גם בבחינת הסתלקות משה, דהינו כשנסתלקין המחין, אזי גם הרשימה שנשאר שהיא בחינת שנה, היא טובה גם כן מאד, בבחינת (קהלת ה): "מתוקה שנת העובד" - ראשי תבות משה. כי לפעמים נסתלקין המחין אצל הרב, וכן אצל התלמידים, כי אין המחין קבועים תמיד. ובשעת ההסתלקות אזי הוא בחינת הסתלקות משה, שהוא הדעת בחינת שנה, ועל ידי תקון המחין על ידי הישיבה כנ"ל, אזי גם בשעת ההסתלקות הדעת, שהוא בחינת הסתלקות משה, בחינת שנה, אזי גם בחינת השנה מתוקה וטובה, בבחינת: "מתוקה שנת העובד" כנ"ל, כי על ידי תקון המחין בבחינת משה על ידי זה הוא תקון השנה, בבחינת חלום על ידי מלאך כנ"ל. וזהו: "מתוקה שנת העובד". 'מתוקה' דיקא, בחינת מין מתיקין, בחינת תקון הברית שהוא בחינת מין מתיקין (כמובא (במ"א) בלקוטי הראשון בסימן נ'), הפך פגם הברית, שהוא בחינת מין מרירין, שהוא בחינת פגם טמאה הנ"ל, חס ושלום, אבל על ידי תקון המחין כנ"ל, על ידי זה השנה מתוקה בבחינת מין מתיקין, בבחינת תקון הברית כנ"ל. וזהו: 'אם מעט ואם הרבה יאכל', הינו שאין מזיק לו האכילה, שעל ידה בא, חס ושלום, טמאה הנ"ל בחלום בשנה כנ"ל, כי נתתקן בחינת השנה על ידי תקון המחין כנ"ל, כי על ידי תקון המחין גם השנה שהיא בחינת הסתלקות הדעת, היא גם כן טובה ומתוקה מאד כנ"ל:

כי באמת צריכין דיקא לסלק את המח, כי צריכין להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בפשיטות, כי צריך שיהיו מעשיו מרבין מחכמתו (אבות פרק ג), ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה (שם פרק א), ועל כן צריכין לסלק כל החכמות ולעבד את ה' בפשיטות, בלי שום חכמות. לא מבעיא חכמות של שטות של סתם בני אדם, אלא אפלו חכמות גמורות, אפלו מי שיש לו מח גדול באמת, כשמגיע לאיזה עבודה, הוא צריך להשליך כל החכמות ולעסק בעבודתו יתברך בפשיטות. וצריך אפלו להתנהג ולעשות דברים, שנראה כמשגע בשביל עבודת השם, בבחינת (משלי ה): "באהבתה תשגה תמיד", שבשביל אהבת השם צריכין לעשות דברים הנראין כשגעון, כדי לעשות מצוותיו ורצונו יתברך, כי צריכין להתגלגל בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת השם ומצוותיו יתברך,

ולאו דוקא מצוה ממש, אלא כל דבר שיש בו רצון השם יתברך נקרא מצוה. כי יש תרי"ג מצוות, ואלו התרי"ג מצוות יש להם ענפים רבים, וכל דבר שיש בו רצון השם יתברך, שעושין בו נחת לאביו שבשמים, הוא בחינת מצוה, וצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט, כדי לעשות איזה רצון ונחת להשם יתברך. ואזי כשאהבתו חזקה כל כך להשם יתברך, עד שמסלק כל חכמתו ומשליך עצמו לרפש וטיט בשביל עבודתו יתברך, כדי לעשות לו יתברך איזה נחת, אזי הוא טובה להמחין, כי אזי זוכה להשיג אפלו מה שהוא למעלה מהמחין, מה שגם משה בחייו לא השיג, הינו בחינת: "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו" (עין ברכות ז), שזה בחינת עוות המשפט, כי זה נראה כעוות הדין, חס ושלום, שגם משה בחייו לא השיג זאת. הינו גם כשהמח בשלמות ואינו נסתלק, שזה בחינת משה בחייו, כי הסתלקות המחין בחינת שנה זה בחינת הסתלקות משה כנ"ל, וקיום המחין, בעת שהמחין קימים ואינם נסתלקין, זה בחינת משה בחייו, וגם אז אין יכולין להשיג השגה הנ"ל, דהינו להשיג מפני מה יש צדיק ורע לו וכו', אבל על ידי שאהבתו חזקה כל כך להשם יתברך, שמשליך ומגלגל עצמו ברפש וטיט בשביל עבודתו יתברך, ועושה עבדות כעבד ממש בשביל אהבתו יתברך, אזי זוכה להשיג גם מה שבחינת משה בחייו, דהינו בעת קיום המחין אין יכולין להשיג, דהינו 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו': כי יש בחינת בן, שהוא מחפש בגנזיא דמלכא, כמו בן (עין זהר בהר קי"א:), ויש בחינת עבד, שאין לו - רק לעשות עבודתו שנתנו לו, ואסור לו לשאל שום טעם וחקירה על עבודתו, כי הוא מחיב רק לעשות את שלו, דהינו עבודתו שנתנו לו לעשות. אבל יש בן, שהוא אוהב כל כך את אביו, עד שמחמת האהבה הוא עושה מעשה עבד, מה שעבד פשוט צריך לעשות, והולך וקופץ בתוך הסוללות הגדולה (שקורין פאסי'), בתוך קשרי המלחמה, ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו, מה שאפלו עבד פשוט לא היה עושה עבודות כאלו, ואזי כשאביו רואה אהבתו החזקה כל כך, עד שמשליך עצמו לעבדות גמור בשביל אהבתו, אזי הוא מגלה לו גם מה שאין נמסר אפלו לבן, כי אפלו הבן, שהוא מחפש בגנזיא דמלכא, אף על פי כן יש מקומות שגם הבן אסור לכנס לשם, הינו שיש השגות, שגם הבן אינו משיג אותם, אבל על ידי שהבן מסלק כל חכמתו ומשליך עצמו לעבדות כנ"ל, על ידי זה אביו מרחם עליו ומגלה לו מה שאינו נמסר אפלו לבן, הינו שנתגלה לו בחינת 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו', שגם משה בחייו לא השיג זאת. וזהו בחינת (מלאכי ג): וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על בנו העבד אתו. 'העבד אתו' דיקא, הינו בחינת בן שמשליך עצמו לעבדות, שמסלק כל חכמתו ועושה מעשה עבד, וזהו: בנו העבד אתו, הינו בן שעושה מעשה עבד כנ"ל, על ידי זה: 'וחמלתי עליו', כי

על ידי זה השם יתברך מרחם עליו, מחמת שרואה אהבתו חזקה כל כך, ומראה ומגלה לו בחינת 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו' כנ"ל. וזהו (מה שכתוב שם): ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וכו', דהינו שזוכה להשיג על ידי זה צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, כנ"ל: וזה בחינת תקון המשפט; כי זוכה להשיג 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו', שזה נראה כעוות המשפט, ועכשו, כשזוכה להשיג ולהבין זאת, זה בחינת תקון המשפט. נמצא שעל ידי רבי אמת עם תלמידים, נעשין ונתתקנין כל הבחינות הנ"ל:

טז וזהו בחינת הראה. כשהראה בשלמות נעשין גם כן כל הבחינות הנ"ל, כי הראה היא קר ולח. קר זה בחינת: "וקר רוח איש תבונה", בחינת תקון האמונה על ידי איש תבונה כנ"ל. לח זה בחינת הלחלוחית והשמנונית העולה אל המח, ונעשה בחינת מחין תפלין כנ"ל. גם כשהראה בשלמות, זה בחינת תקון השנה, כי השנה על ידי הראה. כי הראה היא קר ולח, ועל ידי קר ולח, על ידי זה עקר השנה. ועל כן בשעת גשמים אז הוא זמן שנה, כי אז ערב לאדם השנה מאד, וזה מחמת שהגשמים הם קר ולח, קרירות ולחות וכן בבקר השנה ערבה גם כן, כי אז יורד הטל, ואזי גם כן הוא קר ולח, ועל כן השנה ערבה אז גם כן. נמצא שעל ידי הראה שהיא קר ולח, הוא בחינת תקון השנה. גם ראה על שם שהיא מאירת עינים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חלין מט). וזהו בחינת שמחה, בחינת (משלי ט"ו): "מאור עינים ישמח לב", הינו בחינת תקון השמחה, שהוא חזוק המלאך כנ"ל. גם הראה בשלמות זה בחינת תקון המשפט, כי מקום המשפט הוא בלב, כמו שכתוב: "ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו". ועל ידי קלקול המשפט, שעל ידי זה נופלין אהבות נפולות מן המרכבה כנ"ל, על ידי זה בא חמום הלב כנ"ל. נמצא שחמום הלב זה בחינת קלקול המשפט. והראה מנשבת על הלב ומקררת החמום, שזהו בחינת תקון המשפט. וזה בחינת (תהלים קמ"ז): "ישב רוחו יזלו מים". הינו על ידי נשיבת הרוח של הראה שהיא מנשבת על הלב ומקררת חמום הלב, על ידי זה נעשה בחינת תקון המשפט. וזהו: "יזלו מים", בחינת (עמוס ה): "ויגל כמים משפט", שהוא בחינת תקון המשפט כנ"ל. וזהו ראה על שם שהיא מאירת עינים כנ"ל, זה בחינת (סנהדרין ו:): 'אין לדין אלא מה שעיניו רואות', שזהו בחינת תקון המשפט. וזהו: מאירת - ראשי תבות: תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, הינו בחינת תקון המשפט שהוא תקון המרכבה, ששם האהבה דקדשה, בבחינת: "מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים", כנ"ל. וזה בחינת (הושע ו): "ומשפטיך אור יצא" וכמו שאנו אומרים: 'ותוציא כאור משפטינו' הינו על ידי הראה, שהיא מאירת עינים, על ידי זה הוא בחינת תקון המשפט, בחינת: 'ותוציא כאור משפטינו':

וזה פרוש: אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן, זמנא חדא הוה קאזלינן במדברא, והוה אטמא דבשרא בהדן. פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבא. אדמיתינן ציבי, חלם אטמא וטוינן. כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא, חזינהו להנהו גמרי דהוו קא מלחשי. כי אתאי לקמה דאמימר, אמר לי: ההוא עשבא סמתרי הוה, הנהו גמרי דרתמא הוו: (בבא בתרא ע"ד:)

הינו שספר, שפעם אחד הלך במדבר - זה בחינת תקון האמונה, בבחינת (ירמיה ב): "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". 'ארץ לא זרועה'. זה בחינת פגם האמונה, שעל ידי זה נתקלקלו הזרעים כנ"ל, ולכתך אחרי במדבר זה בחינת תקון האמונה, שהאמינו בו יתברך והלכו אחריו במדבר, ותקנו בחינת "ארץ לא זרועה", דהינו נפילת האמונה כנ"ל. והוה אטמא דבשרא בהדן. 'אטמא בשרא' זה בחינת גרים, שהם ערלי בשר (יחזקאל מ"ד), שעל ידם בא בחינת: החתים בשרו, כנ"ל. וזהו: אטמי בשרא - בחינת ערלי בשר ובחינת החתים בשרו, כנ"ל. כי על ידי עלית האמונה הנפולה נעשין גרים, שעל ידם מתגבר, חס ושלום, חותם דסטרא אחרא, בחינת: החתים בשרו, כנ"ל. ופתחינן - הינו שתקננו בחינת החתים בשרו, ונעשה בחינת חותם דקדשה, שהוא בחינת (שמות כ"ח): "פתוחי חתם קדש לה'", הינו בחינת תקון המחין כנ"ל. ונקרינן - זה בחינת: "ושמתיך בנקרת הצור", בחינת צמצום המחין, שלא לצאת חוץ לגבול כנ"ל. ואנחנא אעשבא - 'עשבא' זה בחינת כלליות המאכלים, כמו שכתוב (בראשית ט): "כירק עשב נתתי לכם את כל"; נמצא שכלליות המאכלים הם בחינת עשבא. וזה: ואנחנא אעשבא - הינו אחר שהיינו מתקנים את המחין כנ"ל, הנחנו עצמנו אעשבא, הינו על המאכלים, לתקן את המאכלים, שלא יזיקו ויפגמו את החלום, חס ושלום. ותקון זה, הינו תקון המאכלים, נעשה על ידי חזוק המלאך, שנתחזק על ידי התחדשות הרצון, על ידי השמחה כנ"ל. וזהו: 'אדמיתינן ציבי' - זה בחינת: "וכמצביה עבד בחיל שמיא", בחינת התחדשות הרצון. הינו שהיינו רוצים להביא הרצון, בחינת התחדשות הרצון, שזהו חזוק המלאך, שעל ידי זה הוא תקון המאכלים כנ"ל. וזהו: אדמיתינן ציבי חלים - הינו שבתוך שהיינו עוסקים בתקון המאכלים על ידי התחדשות הרצון, חלם לנו חלום. וזהו: חלים לשון חלום. גם חלים הוא לשון התקשרות והתחברות, כי החלום היה מחובר משני כחות: מכח המלאך וכח השד, מחמת שעדין לא נתתקנו המאכלים כנ"ל. וזהו: וטוינן לשון תענית (עין דניאל ו, פסחים ק"ז), הינו שהיינו מתענים. כי התענית מביא שמחה שהוא תקון החלום כנ"ל. כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא - הינו כשחזרנו ובאנו לחדש ניסן שהוא אחר שנים עשר חדשי השנה, כי ניסן תחלת החדשים והוא ראש השנה למלכים,

ואז הוא חזוק המלאך כנ"ל, ואף על פי כן: חזינהו להני גמרי דקא מלחשי, דהינו שגם לבתר תריסר ירחי שתא שהוא ניסן, אז גם כן עדין היו בוערים הגחלים, הינו בחינת חמום הלב, שעל ידי החמימות בא טמאה הנ"ל, חס ושלום. ובאמת בניסן הוא חזוק המלאך כנ"ל, והיה ראוי שיתבטל אז הטמאה הנ"ל לגמרי - כי אתינא לקמה דאמימר, אמר: הנהו עשבא דסמתרי הוו, הינו שהמאכלים הנ"ל שהם בחינת עשבא כנ"ל, 'של סם תרי הוו', שהיה כלול בהם שני כחות: סם חיים וסם מות, דהינו כח המלאך וכח השד כנ"ל. כי קדם תקון המאכלים, אזי נתערב בהן כח השד כנ"ל, ואזי הם בחינת סמתרי, סם תרי, כי הם כלולים משני כחות: כח המלאך וכח השד כנ"ל. וזהו: הנהו עשבא דסמתרי הוו, כנ"ל. הנהו גמרי דרתמא הוו. 'רתמא' הינו רתם, כמו שפרש רש"י, זה בחינת תקון המרכבה, בחינת (מיכה א): "רתם המרכבה". הינו שהודיע לו אמימר, שהחמימות בא מפגם המרכבה על ידי עוות המשפט כנ"ל, שלזה אין תקון כי אם על ידי קשור המרכבה, בחינת: רתם המרכבה. וזהו ריתמא - ראשי תבות: תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים שמנפילת האהבה הזאת בא החמימות הנ"ל, ואין תקון כי אם על ידי בחינת: "רתם המרכבה", הינו קשור המרכבה, בחינת: "מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים", כנ"ל:

וזהו: "תקעו בחדש שופר". תקעו זה בחינת: "היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", בחינת חרדת הגוף, בחינת: "וקר רוח איש תבונה". הינו בחינת איש תבונות שעל ידו נתתקן האמונה כנ"ל. בחדש שופר - הינו בהתפארות חדש, דהינו התפארות וגאוה חדשה שנתגלה. הינו בחינת גרים שהם מכניסין גאוה בישראל, שנעשין על ידי שמעלין האמונה הנפולה כנ"ל. וזהו: בכסא ליום חגנו. בכסא - זה בחינת תפלין דמכסין על מחא, כי מהגאוה הנ"ל נעשה תפלין על ידי המגני ארץ, שהם מתקנין ומעלין פגם הגאוה, שהיא בחינת: החתים בשרו ועושין מזה בחינת חותם דקדשה, בחינת תפלין כנ"ל. וזהו: ליום חגנו - הינו ראש השנה שהוא בחינת ראש ומחין, שאז נעשין כל הבחינות הנ"ל. כי חק לישראל הוא - חק לשנא דמזונא (ביצה ט"ז), בחינת תקון המאכלים כנ"ל. משפט לאלקי יעקב - זה בחינת תקון המשפט, הכל כנ"ל:

שיך לעיל, לפסוק: וחמלתי עליהן וכו'

ובאמת הוא דבר גדול מאד להשליך מאתו כל החכמות ולהתנהג בפשיטות, לעשות מעשה עבדות לעבדו יתברך בעבדות בתמימות, בלי חכמות, כי זה בחינת סתרי תורה, שהתורה נסתרת ונעלמת שם, כי כשעושה עבדות פשוטים, ובאמת בודאי יש בהם תורה גבוה מאד, רק שאין יודעין מה שיש בהם. נמצא שהתורה שיש בהם הוא נסתר

ונעלם, בחינת סתרי תורה. וסתרי תורה הוא בחינת (שיר השירים ז): "חמוקי ירכיך" - 'מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר', כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סכה מט:), ועל ידי זה נעשה תקון המשפט, בבחינת: "חמוקי ירכיך כמו חלאים" וכו', שהם השתין שמחוללין ויורדין עד התהום (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, שם [עמוד א'] בסכה), בחינת (תהלים ל"ו): "משפטיך תהום רבה"; הינו בחינת המשפט שנפל עד התהום. ועל ידי העבדות הנ"ל, שהם בחינת סתרי תורה, בחינת: "חמוקי ירכיך", בחינת: שתין, שהם מחוללין עד התהום, הם בוקעין ויורדין עד התהום ומעלין את המשפט מנפילתו, מבחינת: "משפטיך תהום רבה", בבחינת (תהלים מ"ב): "תהום אל תהום קורא", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית כ"ה:): 'כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחברו: אבע מימך'. הינו, שהתהומות קורין זה לזה, שישובו ויחזרו המשפט שנפל אליהם, כדי שיחזר ויתתקן המשפט, בבחינת: "ויגל כמים משפט". וזהו: 'אבע מימך', בחינת: "ויגל כמים משפט", הינו שיביעו ויחזרו המשפט שנפל אליהם, שיתתקן בבחינת: "ויגל כמים משפט", כנ"ל. נמצא שעל ידי עשיות ועבדות בפשיטות נעשה תקון המשפט:

1

על ידי זעה טובה (כגון כשמזיעין על ידי דבר שבקדשה), על ידי זה נעשה שמחה, בחינת (דברים ט"ז): "ושמחת בחגך", בחינת שמחה של יום טוב. (ולאו דוקא יום טוב ממש, אלא כל יום שהוא בחינת טוב, נקרא יום טוב). כי השמחה - על ידי הדמים, כי העצבות - מן הטחול, וטחול היא עכירות הדמים. וכשמתגבר, חס ושלום, עכירת הדמים של הטחול, על ידי זה באין חלשות, חס ושלום, כי כשהעכירת הדמים הוא במדה בטחול, אזי אדרבא, הוא טובה מה שהטחול מקבל העכירת הדמים, כי נשארין הדמים זכים אבל כשעכירת הדמים של הטחול מתגבר, חס ושלום, נעשין חלשות, חס ושלום. והרפואה היא זעה, כי על ידי הזעה יוצא הארס, שיש בהדמים העכורים, שהם הפילו אותו למשכב, חס ושלום, ואזי נשארין הדמים זכים. ואזי זוכה לשמחה, כי עקר העצבות - על ידי הטחול, שהוא עכירת הדמים כנ"ל, ועכשו שיוצאין עכירת הדמים על ידי זעה, נעשה שמחה וכו'. וזה אותיות זיעה - ראשי תבות: "זה היום עשה י'י" (תהלים קי"ח) הינו בחינת שמחה של יום טוב, שנעשה על ידי זעה טובה כנ"ל:

וזה שאנו רואין, שהחולה תכף כשמזיע, נמשך עליו שמחה, כי על ידי הזעה נעשה שמחה כנ"ל:

ז

ויהי מקץ שנתים ימים, ופרעה חלם וכו' (בראשית מ"א):

א כי מרחמם ינהגם (ישעיה מ"ט) - הינו מי שהוא רחמן, הוא יכול להיות מנהיג. וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, כי על רשעים או על רוצחים וגזלנים אסור לרחם. וכן מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות, אזי יוכל לרחם על תינוק של ארבעה ימים, לתן לו מאכל הצריך לגדול ולא לקטן כזה, כי קטן כזה צריכין לזונו רק על ידי חלב דוקא. על כן צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, שלקטן כזה צריכין לרחם לתן לו חלב דיקא, ולגדול - מאכל הצריך לו, וכן על כל אחד ואחד צריכין לרחם במה שצריך לו:

ב ורחמן כזה הוא רק משה רבנו, כי הוא היה מנהיג ישראל, והוא יהיה המנהיג לעתיד, כי "מה שהיה הוא שיהיה" וכו' (קהלת א). כי משה רבנו היה לו רחמנות באמת על ישראל, ומסר נפשו בשביל ישראל, והשליך נפשו מנגד, ולא היה חושש על עצמו כלל. כי השם יתברך אמר לו (שמות ל"ב): "ואעשך לגוי גדול", והוא לא השגיח על זה כלל, רק אמר: "אם תשא חטאתם" וכו' (שם), כי הוא היה רחמן ומנהיג אמתי, והיה עוסק בישובו של עולם, שיהיה העולם מישב מבני אדם, כי עקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת, אינו מן הישוב ואינו מכנה בשם אדם כלל, רק הוא בחינת חיה בדמות אדם. ומשה רבנו היה לו רחמנות, והיה עוסק בישוב העולם, שיהיה העולם מישב וממלא מבני אדם, הינו בני דעה, כנזכר לעיל, כי הוא פתח לנו אור הדעת, כמו שכתוב (דברים ד): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים", כי משה פתח את הדעת וגלה לנו, כי יש אלקים שליט בארץ:

ג כי עקר הרחמנות הוא כשישראל עם קדוש נופלין, חס ושלום, בעוונות, רחמנא לצלן, כי זהו הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות. כי כל היסורים הקשים שבעולם אינם נחשבים כלל כנגד המשאוי הכבד של עוונות, חס ושלום. כי כשישראל נופלים בעוונות, חס ושלום, זהו משאוי כבד מאד, שאי אפשר לשא כלל המשאוי הכבד הזה, בבחינת: "כמשא כבד יכבדו ממני" (תהלים ל"ח). כי מי שיודע קדשת ישראל מאין הם לקוחים, ויודע רוחניות ודקות של ישראל - הוא יודע, שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עוון שיך להם כלל כלל לא, לפי גדל קדשתם משרשם וגדל דקותם ורוחניותם. ועל כן כל היסורים שבעולם אינם נחשבים למשאוי כנגד המשאוי הכבד של עוונות, חס ושלום, רחמנא לצלן. ואפלו כשיש לאדם יסורים, אם אין בהם עוונות, אינם נחשבים ליסורים כלל. וזה בחינת (שבת נ"ה): 'אין יסורין בלא עון'. שכשאין בהם עוון, אינם יסורים כלל, כי עקר היסורים הם רק כשנופלים בעוונות, חס ושלום, וזהו עקר הרחמנות, לרחם

על ישראל - עם קדוש, להוציאם מהמשאוי הכבד של עוונות. ועל כן משה רבנו, עליו השלום, בכל עת שנפלו ישראל באיזה עוון, היה מוסר נפשו עליהם והתפלל בעדם, כגון במרגלים וכיוצא. כי ידע, שלפי קדשת ישראל ודקותם הם רחוקים מעוון ואי אפשר להם לשא כלל המשא הכבד של עוון כנ"ל. ובאמת, מהיכן באים לעוונות, חס ושלום, הוא רק על ידי שאין לו דעת, כי 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות' (סוטה ג), וזהו הרחמנות הגדול מן הכל, שצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת, בבחינת (תהלים מ"א): "אשרי משכיל אל דל" כי 'אין עני אלא מן הדעת' (נדרים מ"א), וצריכין לרחם עליו, להכניס בו דעת:

ד ואפלו כשמגיע זמנו להסתלק, והנשמה עולה ומתדבקת במקום שעולה, בעולמות עליונים, אין זה תכלית ושלמות, שתהיה הנשמה רק דבוקה למעלה. רק עקר השלמות של הנשמה היא, שבעת שהיא למעלה תהיה למטה גם כן. על כן צריך שישאיר אחריו ברכה, בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה גם כן בעת שנסתלק למעלה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא קט"ז): "אשר אין חליפות למו" - 'חד אמר בן, וחד אמר תלמיד', כי התלמיד מקבל דעת הרב. גם הבן, בודאי אין מעלה כשנשאר בן רשע, חס ושלום, והעקר - להשאיר בן שיהיה בחינת תלמיד גם כן, שיקבל ממנו שכלו ודעתו. ולאידך מאן דאמר די בתלמיד לבד, כי מאחר שעקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם, על כן די גם בתלמיד לבד, כי זהו עקר השלמות, שישאר דעתו בעולם הזה גם בעת ההסתלקות, כשהנשמה עולה למעלה. כי מי שיודע קצת בידיעתו יתברך, הוא יודע שעקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך הוא רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו יתברך, וזהו עקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך, כמו שכתוב: "ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חמר" וכו', כי השם יתברך יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים, שהם עובדים אותו יתברך, ואף על פי כן עקר התענוג והשעשוע שלו - כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה. ועל כן צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה, שיאיר בבני עולם הזה השפל. כי כשנשאר דעתו למטה על ידי בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם:

וכל אדם יכול לקים זאת, להעמיד תלמידים. כי כששנים מדברים יחד ביראת שמים, אזי כשאחד מאיר לחברו באיזה דבור, נחשב חברו אצלו בחינת תלמיד. ולפעמים נעשה להפך, דהינו כשאחר כך הוא מקבל מחברו איזה דבור, אזי נעשה הוא בבחינת תלמיד לגבי חברו. וצריך כל אדם לזהר, להשתדל ולעסק בזה, כי "לא תהו בראה לשבת יצרה" (ישעיה מ"ה), כי צריך כל אחד לעסק בישובו של עולם, שיהיה העולם

ממלא מבני אדם, כמו שכתוב (בראשית א): "ומלאו את הארץ", כי זה עקר ישוב העולם, כשהעולם ממלא מבני אדם, הינו מבני דעה. כי מי שאין בו דעת, אינו אדם כלל כנ"ל. [הינו כמו שהאדם - מצוה להעמיד בנים בעולם בשביל קיום העולם, כן הוא מצוה להכניס דעת ויראת שמים בבניו ובתלמידים, כי זה עקר המצוה, שמצוה להעמיד תולדות לקיום העולם, כי העקר - להעמיד תולדות ממין בני אדם דוקא, ולא מין בהמות וחיות בדמות אדם. על כן כל זמן שאין מאיר הדעת בבני אדם, ואינם יודעים ומרגישים אלקותו יתברך וממשלתו, אינם בכלל בני אדם, מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה', שזה עקר גדר האדם. ועל כן נחשב העולם כתהו ובהו, ועל זה נאמר: לא תהו בראה לשבת יצרה, כי צריכין לישב את העולם, שיהיה מישב העולם מבני אדם דיקא, דהינו מבני דעה, שיודעין את השם יתברך. וזהו גם כן מצות: "ומלאו את הארץ", שצריכין למלאות את הארץ בבני אדם. הינו שכל אדם מצוה שידבר עם חברו ביראת שמים כדי להכניס דעת בחברו, שזה עקר ישוב העולם, שיהיה העולם מישב מבני אדם, הינו מבני דעה, שיודעין את השם יתברך כנ"ל]. על כן צריך כל אחד לעסק בזה - להכניס דעת ויראת שמים בחברו, שעל ידי זה נעשה חברו בחינת תלמיד אצלו, ואזי כשימלאו ימיו ויגיע זמן הסתלקותו, אזי יתלבש בזה הדבור שהכניס בחברו, ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש קים בזה העולם, כמו שכתוב: "אשר אין חליפות למו" - 'חד אמר בן, וחד אמר תלמיד'. נמצא כשנשאר בן או תלמיד אחריו, אזי יש חליפות למו, הינו כי יש לו חליפין, מאחר שנשאר דעתו אחריו על ידי בן או תלמיד כנ"ל. כי עקר הוא הדעת, וכשנשאר הדעת אחריו על ידי בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא ממש נשאר קים בעולם. וזה חליפות - ראשי תבות: פי ידבר חכמות והגות לבי ת'בונות (תהלים מ"ט). כי עקר הוא הדעת שהוא בחינת: "פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות", שזהו עקר ההשארה והחליפות שנשאר מן האדם אחריו, דהינו מה שהיה מדבר חכמה ותבונה עם חברו והכניס בו דעת אמת ויראת שמים כנ"ל. ועל כן פ'י י'דבר ח'כמות ו'הגות ל'בי ת'בונות - ראשי תבות חליפות, כי זה עקר החליפות וההשארה כנ"ל:

ובאמת בן ותלמיד הוא כלו חד. כי הבן הוא גם כן תלמיד כנ"ל, וגם התלמיד הוא בחינת בן, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צ"ט: ועין שם גם בדף יט): 'כל המלמד בן חברו תורה, כאלו עשאו' כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד גם כן, כי מקדם לא היה נקרא בשם אדם כלל, מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק דמות אדם, נמצא שעל ידי שלמד עמו תורה והכניס בו דעת, על ידי זה נעשה אדם, על כן נחשב כאלו עשאו ממש, על כן גם התלמיד הוא בחינת בן:

ה אמנם, מי שרוצה לדבר עם חברו ביראת שמים כנ"ל, הוא צריך שיהיה לו יראת שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חברו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): 'כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין' וגם כדי שיתקימו דבריו אצל חברו. כי לפעמים מדבר אחד עם חברו, ותכף ומיד עובר והולך הדבור מלב חברו, ואינו מתקים אצלו כלל. על כן צריך לזה יראת שמים. כי 'מי שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקימת' (אבות פרק ג), הינו שיש קיום לדבריו אצל חברו. נמצא; מי שרוצה להכניס דעת בחברו, הוא צריך שיהיה לו יראת שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין וכדי שיתקימו דבריו. וזהו: אשר אין חליפות למו, ולא יראו אלקים (תהלים נ"ה), הינו כשאין נשאר דעתו אחריו על ידי בן או תלמיד, שזה בחינת חליפות כנ"ל, זה סימן שלא יראו אלקים, כי על ידי יראה נשאר דעתו אחריו כנ"ל:

ו

ועל ידי זה שעוסקים לדבר אחד עם חברו להכניס בו דעת ויראת שמים ולהעמיד תלמידים כנ"ל, על ידי זה נכנסין אורות המקיפים, דהינו שזוכה להבין ולידע, מה שלא היה מבין ויודע מתחלה (עין מסכת ע"ז לה:). כי מה שאדם מבין ומשיג בשכלו זה בחינת פנימי, כי זה השכל נכנס לתוך שכלו אבל מה שאין יכול לכנס לתוך שכלו, דהינו מה שאי אפשר לו להבין זה בחינת מקיפים, כי זה הדבר מקיף סביבות שכלו, ואי אפשר לו להכניסו בפנים בתוך שכלו, כי אי אפשר לו להבין זאת, מחמת שהוא בחינת מקיף אצלו. וכשעוסק לדבר עם בני אדם, ומכניס בהם דעתו, נמצא שנתרוקן מחו מהשכל והדעת שהיה לו, אזי על ידי זה נכנס השכל המקיף לפנים, כי על ידי שנתרוקן שכלו על ידי שהכניס דעתו בחברו, על ידי זה נכנס המקיף לפנים, וזוכה להבין בחינת השכל המקיף, דהינו שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחילה כנ"ל:

ויש כמה בחינות במקיפים, כי מה שמקיף לזה, הוא בחינת פנימי אצל חברו, שהוא במדרגה למעלה ממנו, וכן למעלה מעלה. ויש שכל, שהוא בחינת מקיף לזה, ואצל אחר זה השכל הוא נמוך אפלו מבחינת פנימי, מחמת שהוא במדרגה גבוה ממנו הרבה, ועל ידי שמדבר אחד עם חברו ביראת שמים ומכניס בו דעתו, על ידי זה נכנס מקיף שלו לפנים כנ"ל. וכן למעלה מעלה, שכל אחד לפי בחינתו ומדרגתו נכנס מקיף שלו לפנים, על ידי שמדבר עם חברו ותלמידו ומכניס בו דעתו כנ"ל. וזהו (דברים ל): כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך ובלבבך לעשתו. כי קרוב אליך הדבר מאד - הינו לקרב אליך הדבר שהוא בבחינת מאד, בחינת מקיפים, שהם נעלמים ורחוקים מאד מן האדם, ולקרבם אליך להכניסם בפנים - זה תלוי בפיך ובלבבך לעשתו. בפיך ובלבבך - זה בחינת: "פי

ידבר חכמות והגות לבי תבונות", הינו שיגלה חכמתו ותבונתו לתלמידיו כנ"ל. וזהו: לעשתו - בחינת כאלו עשאו הנ"ל, ועל ידי זה יוכל להכניס ולקרב המקיפים, שהם בחינת מאד, להכניסם לפנים כנ"ל: ולמעלה מן הכל הם המקיפים העליונים של חכם הדור, שהוא הרבי שבדור שעל ידי שזה הרבי והחכם שבדור עוסק לדבר עם תלמידיו ומכניס בהם דעתו, על ידי זה נכנסים המקיפים שלו לפנים. והמקיפים שלו הם בחינת אריכות ימים ושנים, כי המקיפים שלו הם בחינת עולם הבא, שהוא יום שכלו ארך (קדושין ל"ט: חלין קמ"ב), כי שם הוא למעלה מהזמן. כי כל הזמן של כל העולם הזה כלו, מה שהיה ומה שיהיה, הוא כלו אין ואפס נגד יום אחד, ואפלו נגד רגע אחת של עולם הבא, שהוא יום שכלו ארך. ושם אין שום זמן, כי הוא בחינת למעלה מהזמן, רק סדר הזמנים שיש שם הם בחינת השגות של המקיפים. שיש מקיפים שהם בחינת ימים, ויש מקיפים שהם בחינת שנים, בחינת: "תקופות הימים" (שמואל א א), "תקופות השנים" (שמות ל"ד ודברי הימים ב כ"ד) ואלו המקיפים שיש שם, הם בחינת סדר הזמנים שם. והשגות מקיפים הללו זה עקר התענוג והשעשוע של עולם הבא; אשרי מי שזוכה להשיגם. וזה בחינת תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע. כי השגות אלו המקיפים, שהם בחינת שעשוע עולם הבא, זה בחינת (תהלים ל"א): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", כי הם הם רב טוב הצפון וטמון וסתום מעין כל. וזהו: "מה רב טובך" - מה דיקא, כי הם בחינת מה, בחינת: "מה חמית מה פשפשת" (הק' הזוהר ד"א ע"ב), בחינת 'תכלית הידיעה אשר לא נדע'. וזה בחינת שפע הכתר, כי כתר הוא בחינת מקיף, כמו שכתוב (שופטים כ): "כתרו את בנימין" וכו':

ז וזה החכם שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל, בחינת שפע הכתר, הוא צריך שיהיה לו בחינת כל, בחינת (דברי הימים א כ"ט): "כי כל בשמים ובארץ", ותרגומו: 'דאחד בשמיא וארעא' (זהר בראשית ל"א ובתקון כ"ב). הינו שיהיה אוחז ומקים שני העולמות, עולם העליון ועולם התחתון, שהם בחינת שמים וארץ. כי הצדיק והחכם הנ"ל הוא צריך שיהיה אוחז בשניהם, לקים את כל אחד ואחד בבחינתו. כי יש דרי מעלה ויש דרי מטה, דהינו עולם העליון ועולם התחתון, בחינת שמים וארץ, וצריך הצדיק להראות לדרי מעלה, שאינם יודעים כלל בידיעתו יתברך, שזה בחינת השגה של מה, בחינת: 'מה חמית מה פשפשת', בחינת: איה מקום כבודו ולהפך: צריך להראות לדרי מטה, שאדרבא, מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו). כי יש שוכני עפר, שהם בני אדם המונחים במדרגה התחתונה, ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו יתברך, וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם, בבחינת (שם כ"ו): "הקיצו ורננו שכני עפר". ולגלות להם שה' עמם, והם

סמוכים אליו יתברך, כי "מלא כל הארץ כבודו". ולחזקם ולעוררם, שלא יהיו מיאשין עצמן, חס ושלום, כי עדין הם אצל השם יתברך וקרובים אליו, כי "מלא כל הארץ כבודו". וזה בחינת כל, שיש להצדיק, בחינת: "כי כל בשמים ובארץ", 'דאחד בשמיא וארעא', הינו שהוא אוחז ומקים שני העולמות: עולם העליון הוא אוחז ומקים בבחינת מה, בחינת 'איה מקום כבודו', ועולם התחתון הוא מקים בבחינת "מלא כל הארץ כבודו". [ועין לקמן (סימן ס"ח), שם מבאר גם כן ענין זה בבאור יותר קצת. והכלל - שהצדיק - עקר שלמותו, כשיש לו שני הבחינות הנ"ל, דהינו שידע איך לדבר וללמד ולהאיר בכל אחד ואחד, בדרי מעלה ודרי מטה, בעליונים ובתחתונים, בשמים ובארץ, שהם בחינת גדולים וקטנים, הינו שלהגדולים במעלה, בני עליה, בחינת דרי מעלה, צריך שיהיה כח להצדיק להראות להם ולגלות להם, שעדין אינם יודעים כלל מהשם יתברך, בחינת: 'מה חמית מה פשפשת' וכו' וזה הלמוד וההשגה הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה, שהם בחינת דרי מעלה. ולהפך, יש בני אדם שמונחים במדרגה התחתונה מאד, עד שהיו מיאשין את עצמן לגמרי, חס ושלום, כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהשם יתברך, וכבר אבד נצחם ותוחלתם מה' - צריך הצדיק שיהיה לו כח לעוררם ולהקיצם, שלא יהיו מיאשין עצמן בשום אפן בעולם, יהיה איך שיהיה, ולהראות להם ולהאיר בהם, כי עדין ה' עמם ואצלם וקרוב להם, ואפלו בתוך הארץ ממש, אפלו אם נפל לשאול תחתיות, חס ושלום, אף על פי כן שם דיקא נמצא כבודו יתברך, כי "מלא כל הארץ כבודו" וזה בחינת כל, שיש להצדיק וכו', כנ"ל):

ח גם זה החכם הדור הנ"ל צריך לידע איזה מקיפים, שהוא צריך להמשיכם ואיזה מקיפים שאין צריך להמשיכם, ובשביל זה יש דברים שאין רשאים לגלותם בפני התלמידים, כי אם יגלה אותן הדברים, יכנסו מקיפים אחרים בתוך שכלו כנ"ל. ולפעמים אין צריך לקבל אלו המקיפים, כמו למשל, כשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת [גמרא, פרוש, תוספות], ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא, ואותו הקשיא היה בתחלה בבחינת מקיף אצלו, כי לא ידע ממנה בתחלה, ותכף כשנופל בשכלו זאת הקשיא, הוא אומרה בפני תלמידו, ובתוך כך כשמסביר לו הקשיא, נופל בשכלו תרוץ על הקשיא, נמצא שחוזר ומשיג מקיף אחר, שהוא תרוץ על הקשיא, ואזי אומר גם התרוץ בפני התלמיד. אך כשמגלה גם התרוץ בפני התלמיד, אזי נכנס בו עוד מקיף אחר, ואז על ידי זה השכל שבא עליו עתה, הדרא קשיא לדוכתא, ואדרבא, עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחלה. נמצא שעל ידי שגלה התרוץ בפני התלמיד, שעל ידי זה נכנס בו מקיף אחר, דהינו שכל חדש, שעל ידי זה חזרה הקשיא למקומה ביתר עז, כי עתה הקשיא

חזקה ורחבה יותר מבתחלה. כמו כן יש בהשגות, שיש דברים שאסור לגלותם, כי אם יגלה זה התרוץ בפני התלמיד, יכנס בו מקיף חדש, שעל ידו יהיה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחלה, עד שיוכל לכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתרוצים שיש שם, כי הם למעלה מהזמן. כי כל מה שהוא מגלה איזה שכל, קשיא או תרוץ, נכנס בו שכל חדש שהוא בחינת מקיף כנ"ל. על כן אם לא יהיה נזהר בדבריו, לדקדק איזה דבר לגלות ואיזהו דבר שלא לגלות, על ידי זה יהיה נכנס בקשיות ותרוצים, שאין הזמן מספיק לבארם, כי הם בחינת מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל. על כן מכרח החכם לעשות סיג לדבריו, לדקדק ולזהר מה לגלות ומה שלא לגלות, באפן שלא ישיג רק אותן המקיפים, שצריך להשיג, ולא יבוא להשיג מקיפים שאין צריך להשיג:

וזה בחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מנחות כט:): 'כשעלה משה למרום, מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו: רבונו של עולם! מי מעכב על ידך. אמר לו: עתיד אחד לעמד ועקיבא בן יוסף שמו, שיהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלין של הלכות. אמר לו רבונו של עולם! ראוי שתנתן תורה על ידו. אמר לו: שתק! כך עלה במחשבה'. ולכאורה קשה, מה אמר לו השם יתברך שתק וכו', הלא כבר אמר הקשיא, ומה זו שתיקה, מאחר שכבר הקשה מה שהקשה. אך תכף כשאמר משה הקשיא, נפל בשכלו תרוץ על הקשיא. אך אם היה אומר את התרוץ, היה נכנס בו מקיף אחר, והיה בא על קשיא יותר חזקה ורחבה מבתחלה. על כן אמר לו השם יתברך - שתק - על התרוץ, הינו שישתק ולא יגלה את התרוץ, כדי שלא יבוא על קשיא יותר חזקה מבתחלה. וזהו: כך עלה במחשבה, הינו שתכף כשמגלין את השכל הפנימי, אזי עולה במחשבה שכל אחר חדש, כי נכנס מקיף אחר לפנים, ועל כן צריכין לשתק, כדי שלא יבוא למקיפים, שאין צריכין להשיגם כנ"ל, וזהו: שתק, כך עלה במחשבה, (*) (*) (משה היה למעלה מן המחשבה, לכך היה יודע את התרוץ, כי השיג בחינת (סתרי) [כתרי כ"ה בדפוס הראשון שנדפס ע"י מוהרנ"ת ז"ל]. אותיות. והדברים סתומים, כי לא באר היטב ענין זה), כנ"ל:

וזה פרוש: 'הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה' (אבות פרק א). 'הוו מתונים בדין' - זה בחינת שצריך החכם הנ"ל להיות לו מתינות, לידע איך לדבר עם כל אחד ואחד; שלפני בחינת דרי מעלה יגלה להם ההשגה של מה, בחינת: מה חמית וכו' ולפני דרי מטה יגלה ההשגה של 'מלא כל הארץ כבודו'. וזה בחינת דין, בחינת משפט, בחינת (תהלים ע"ה): "כי אלהים שפט, זה ישפיל וזה ירים" - שהגבוהים

הוא צריך להשפיל, להראות להם שאינם יודעים כלל בידיעתו יתברך, והקטנים, בחינת שוכני עפר, צריך להרים, לעוררם ולהקיצם שלא יתיאשו, כי מלא כל הארץ כבודו, כנ"ל. וזהו: 'והעמידו תלמידים הרבה' - כי כשזוכה להשגה כזו, להאיר בגדולים וקטנים וכו' כנ"ל, בודאי יעמיד תלמידים הרבה, כי כלם צריכים אליו, כי יש לו כח ללמד עם כלם כנ"ל. וזהו: 'ועשו סיג לתורה' - בחינת (אבות פרק ג): 'סיג לחכמה שתיקה', כי צריך לעשות סיג לדבריו, לשתק לפעמים, בחינת: שתק, כך עלה במחשבה, כנ"ל. כי על ידי שזוכה להעמיד תלמידים הרבה, על ידי זה הוא זוכה להשיג את המקיפים, דהינו שמשיג ומבין מה שלא היה יכול להשיג מתחלה, על כן הוא צריך לעשות סיג לדבריו ולשתק לפעמים, כדי שלא יכנס במקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתרוצים שיש שם כנ"ל:

ואלו השני בחינות של דרי מעלה ודרי מטה, דהינו השגה של בחינת מה והשגה של בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', הם בחינת השגה של בחינת בן והשגה של בחינת תלמיד כי אף על פי שבן ותלמיד כלו חד כנ"ל, כי הבן הוא גם כן תלמיד, כנ"ל, והתלמיד הוא גם כן בחינת בן, כי נחשב כאלו עשאו כנ"ל, אף על פי כן יש הפרש בין בן לתלמיד. כי הבן שהוא תלמיד הוא במעלה יתרה מתלמיד לבד, כי הבן הוא כלו נמשך מן האב, מראשו עד רגלו, ואין בו שום שערה שאינה נמשכת ממח האב, על כן בחינת ההשגה של הבן גדולה יותר במעלה מהשגה של בחינת התלמיד. וזהו בחינת החלוק שבין נבואת משה רבנו לשאר נביאים; כי משה ראה באספקלריא המאירה, והם ראו באספקלריא שאינה מאירה (יבמות מט:), שזהו בחינת החלוק שבין השגת דרי מעלה להשגת דרי מטה, שהם בחינת בן ותלמיד. כי משה השיג בחינת (שמות ל"ג): "כי לא יראני האדם וחי", זה בחינת ההשגה של מה, בחינת: מה חמית וכו', שזהו ההשגה של דרי מעלה, בחינת בן. וישעיה, שהיה במדרגה קטנה ממשה, אמר (ישעיה ו): "ואראה את ה'" - זה בחינת השגה של דרי מטה, בחינת תלמיד, בחינת 'מלא כל הארץ כבודו'. כי אף על פי שידע ישעיה שיש השגה של בחינת מה, אף על פי כן אמר לפי מדרגתו, שהוא היה בבחינת ההשגה של 'מלא כל הארץ כבודו', בחינת: "ואראה את ה'" (עין זוהר וארא כ"ג:). נמצא שבן ותלמיד הם בחינות דרי מעלה ודרי מטה, הינו ההשגה של מה, בחינת: מה חמית פשפשת, בחינת: 'איה מקום כבודו', בחינת: "כי לא יראני האדם" - זה בחינת השגת הבן, השגת דרי מעלה והשגה של מלא כל הארץ כבודו, בחינת: וארא את ה', זה בחינת השגת התלמיד, השגת דרי מטה. כי הבן שהוא נמשך כלו ממח האב, על כן זוכה להשגת אביו ממש שהוא בחינת מה, שהוא ההשגה של הרבי והחכם שבדור

כנ"ל. אבל התלמיד אין מקבל רק בחינת ההשגה של דרי מטה, שהוא בחינת מלא כל הארץ כבודו וכו' כנ"ל:

ט וצריך לכלל העולמות, עליון בתחתון ותחתון בעליון, שיהיה הבן כלול מבחינת תלמיד, וכן התלמיד יהיה כלול מבחינת בן, כדי שיהיה להם יראה. כי הבן שהוא בבחינת ההשגה של מה, בחינת: מה חמית וכו', ואם כן לא יהיה לו יראה כלל, מאחר שאינו רואה כלל כבודו יתברך. ועל כן צריך שיהיה הבן כלול מבחינת תלמיד, להראות לבחינת בן גם כן קצת מההשגה של בחינת התלמיד, דהינו בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', כדי שיהיה לו יראה. וכן התלמיד שהשגתו בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', ואם כן יוכל להתבטל במציאות, ועל כן צריך להראות לו קצת מההשגה של בחינת הבן, דהינו בחינת מה, כדי שלא יתבטל במציאות, ויהיה לו יראה:

י ועל ידי כלליות בן ותלמיד; על ידי זה מי שהוא איש חיל ואינו ההפך (שקורין: רע מזל, שלימזל), הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת הרצון, דהינו שיאיר לו הרצון בעת האכילה, וישתוקק ויכסף מאד אליו יתברך ברצון מפלג, בלי שום ידיעה, שלא ידע כלל מה הוא רוצה. וזה בחינת (תהלים קמ"ה): "ואתה נותן להם את אכלם בעתו". בעתו זה בחינת הארת הרצון הנ"ל, בחינת (במדבר כ"ג): "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי שבת פרק ב): 'עתידין צדיקים שיהיה מחצתן לפנים ממלאכי השרת'. 'מחצה' זה בחינת מקיפים, שהם המחצה של השכל. ולעתיד יהיה מחצות המקיפים של הצדיקים למעלה ממקיפים של מלאכי השרת, ואז יהיה השגתם בחינת מה, בחינת: מה פעל אל. וזאת ההארה של בחינת מה הוא בחינת הארת הרצון, שהוא למעלה מן הכל, והוא מתגלה בעת האכילה, בבחינת: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו" - בעתו דיקא, בחינת הארת הרצון שהוא בחינת מה, בחינת: "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה" וכו', בחינת מקיפים הנ"ל שהם בחינת מה, שזהו בחינת הארת הרצון כנ"ל:

ומה שמתגלה הארת הרצון בעת האכילה דוקא - דע, כי מי שרוצה לחגר מתניו להיות מפרנס, לתן פרנסה להתלויים בו, הוא צריך שיהיה איש חיל ולא יהיה ההפך, (שקורין: רע מזל, שלימזל), כי צריך שיהיה לו קצת ממשלה. כי כל הפרנסה נמשך מהמלכות (ד), (ד) עי' זוהר תרומה קנג ובמק"מ שם וע"ש גם בדק"ע.כמו שכתוב במלך: (דניאל ד) "אילנא די חזית די רבה ותקף וכו' ומזון לכלא בה, אנת הוא מלכא". ועל כן מי שרוצה לקבל פרנסה, צריך שיהיה לו קצת ממשלה, כדי שיהיה לו איזה שיכות עם המלכות. וזה בחינת (רות ב): "לעת האכל גשי הלם" - 'אין הלום אלא מלכות' (זבחים קב). כי

צריך שיהיה לו ממשלה בחינת מלכות לעת האכל, כי על ידי זה נמשך הפרנסה כנ"ל. ועל כן כשהבעל חוגר מתניו נגד אשתו ומחיב עצמו לפרנסה, כמו שכתוב בכתבה: ואנא אפלח ואוקיר ואזון וכו', אז נותנים לו קצת ממשלה, כמו שכתוב (בראשית ג): "והוא ימשל בך", כי על ידי הממשלה הוא יכול להמשיך הפרנסה כנ"ל. וכן כל השרים - כל מי שצריך לתן פרנסה יותר לאנשים רבים התלויים בו, הוא צריך שיהיה לו יותר ממשלה, כדי שיוכל להמשיך הפרנסה על ידי המלכות כנ"ל. והמלכות מקבל הפרנסה מן בחינת הידים שיש בים החכמה, דהינו הרמזים שהם בחינת ידים. כמו שכתוב (משלי א): "נטיתי ידי ואין מקשיב", ופרש רש"י: דהינו רמזים, כי כשהחכם מגלה חכמתו; לפעמים אומר איזה דבור, שמרמז בו רמזים לתלמידיו, דהינו מה שאי אפשר לבאר בפיו בפרוש, רק על ידי הרמזים שיש בהדבור, הם מבינים כונתו. ואלו הרמזים הם בחינת ידים, בחינת: נטיתי ידי כנ"ל, וזהו בחינת הידים שיש בים החכמה, בבחינת (תהלים ק"ד): "זה הים גדול ורחב ידים". ומאלו הידים מקבל בחינת המלכות את הפרנסה, בבחינת (שם קמ"ה): "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", הינו שהפרנסה נמשכת מבחינת הידים הנ"ל. וזהו: "ומשביע לכל חי רצון" - בחינת הארת הרצון, שמתגלה בתוך הפרנסה כנ"ל בבחינת: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו", כנ"ל. כי מחמת שהמלכות מקבל הפרנסה מידים אלו שיש בים החכמה, על כן מתגלה שם בתוך האכילה והפרנסה הארת המקיפים, שהם בחינת הארת הרצון כנ"ל כי המקיפים מאירים בים החכמה שמגלה החכם כנ"ל. וזה בחינת: זה הים גדול ורחב ידים וכו', לויתן זה יצרת לשחק בו.. 'לויתן' זה בחינת מלכות, כמו שכתוב (ישעיה כ"ז): "לויתן נחש בריח, לויתן נחש עקלתון" ופרש רש"י: 'מלכות'. וזהו: לשחק בו - בחינת שחקים, ששם שוחקין מן (חגיגה יב:), דהינו פרנסה. הינו שהמלכות בחינת לויתן מקבל הפרנסה מן הידים שיש בים החכמה, שזהו בחינת: "זה הים גדול ורחב ידים", כנ"ל, וכשמגיע הפרנסה להמלכות, שם היא נשחקת ונכתשת, לתן לכל אחד ואחד חלק פרנסה כפי מה שראוי לו. וזהו: 'לשחק בו' - בחינת שחקים, ששם שוחקין מן. כי הפרנסה, שהיא בחינת מן, נשחקת ונכתשת אצל בחינת המלכות שהוא בחינת לויתן, שמקבל הפרנסה מבחינת: "זה הים גדול ורחב ידים", הינו מן הידים שיש בים החכמה, שהם בחינת רמזים כנ"ל. וזהו: כלם אליך ישברון לתת אכלם בעתו. כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה, והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונות של כל באי עולם, מה שכלם מצפין ומסתכלין על פרנסה, ועם אלו הבטחונות עולה המלכות ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל. וזהו: "כלם אליך ישברון", הינו על ידי הבטחונות הנ"ל, שכלם ישברון אליו, ומצפין ומסתכלין על פרנסה, על ידי

זה נמשך הפרנסה על ידי המלכות כנ"ל. וזהו: "לתת אכלם בעתו" - 'בעתו' דיקא, בחינת הארת הרצון, שמתגלה בתוך הפרנסה, שהוא בחינת: "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", בחינת: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו", בחינת: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", כנ"ל: וזהו: "כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם" (תהלים מ"ד). 'ימינך וזרועך' - זה בחינת הידים הנ"ל, שבהם מתגלה הארת המקיפים, שהוא בחינת הארת הרצון כנ"ל. וזהו: 'ואור פניך כי רציתם', כי המקיפים הם אור הפנים, וזה: 'כי רציתם', כי הם בחינת הארת הרצון, כנ"ל: וזהו: "אשריך ארץ שמלכך בן חרין ושריך בעת יאכלו" (קהלת י) (עין זוהר לך צה. חיי שרה קכד:). 'חרות' זה בחינת יובל, שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד, כי יובל הוא אותיות: "וכל בניך למודי יי" (ישעיה נ"ד), דהינו כלליות בן ותלמיד. כי בניך זה בן, 'למודי ה'' הם תלמידים, ומכלליות בן ותלמיד שהוא בחינת יובל, בחינת חרות, משם מקבל המלכות הפרנסה כנ"ל. וזהו: 'אשריך ארץ שמלכך בן חורין' - שמלכות מקבל הפרנסה מבחינת חרות, בחינת יובל וכו' כנ"ל. וזהו: 'ושריך בעת יאכלו'. 'בעת' - זה בחינת התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה, בחינת: כעת יאמר וכו' כנ"ל (עין זוהר תרומה קע"ה ובאדר"נ פ' כא.). וזה בחינת (תענית ה:): 'אין מסיחין בסעדה', כי אז, בשעת סעדה, מאיר הארת הרצון שהוא בחינת הארת המקיפים, שהם בחינת שתיקה, בחינת: שתק, כך עלה במחשבה, כנ"ל:

יא וזה בחינת חנכה. כי ענין חנכה; דע, כי כל אחד ואחד כפי מה שזוכה לפעל בקשתו ביום הכפורים, דהינו בקשת סלח נא, כן יש לו חנכה, כי על ידי סלח נא נעשה חנכה. כי משה רבנו בקש (במדבר י"ד): "סלח נא לעון העם הזה" - על חטא המרגלים, ועל ידי חטא המרגלים גרמו חרבן בית המקדש, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית כט), שהשם יתברך אמר להם: 'אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות'. כי אותו הלילה ליל תשעה באב היה, שבו נחרב הבית המקדש, ומשה רבנו בקש על זה סלח נא, כי בזה החטא והפגם תלויים כל העוונות, כי על ידי זה הפגם נחרב הבית המקדש, ובזמן שבית המקדש, היה קים, היינו נקיים מעוונות, כמו שכתוב (ישעיה א): "צדק ילין בה", ופרש רש"י, כי תמיד של שחר היה מכפר על עברות של לילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עברות של יום. כי ישראל עם קדוש; לפי גדל רוחניותם ודקותם אין יכולין לשא עליהם המשא של עוון אפלו יום אחד, על כן אנו צריכין את הבית המקדש, שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשנו, אין אנו יכולים לנקות עצמנו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדנו. ומשה רבנו, עליו השלום, שידע כל זאת, על כן מסר נפשו על ישראל, ובקש: סלח נא לעון העם הזה וכו', כי ידע שבזה

החטא תלוי חרבן הבית, שהוא כולל כל החטאים כנ"ל. וכשזכה לפעל בקשתו, מזה נעשה בחינת חנכת הבית, בחינת חנכה, הפך חרבן הבית. וכן כל אחד כפי מה שזוכה לפעל בקשת סלח נא ביום הכפורים, שעל ידי זה נתתקן פגם חרבן הבית, כמו כן נעשה בחינת חנכת הבית, בחינת חנכה. נמצא שחנכה נעשה על ידי סלח נא כנ"ל, ועל כן רמז משה רבנו, עליו השלום, צרוף חנוכה בפסוק סלח נא, כי סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה וכו' - הוא ראשי תבות חנוכה, כי חנכה נעשה על ידי סלח נא וכו' כנ"ל. וכן כל הבחינות הנ"ל כלם כלולים בבית המקדש, כי בית המקדש כלול מבחינות בן ותלמיד כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית טז): 'למה נקרא שמו הר המוריה, שממנו הוראה יוצאה לישראל' - זה בחינת תלמיד. גם אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש שיר השירים על פסוק: "ערשנו רעננה"): 'למה נקרא שמו חדר המטות שעל ידו פרים ורבים ישראל' - זה בחינת בן. ועל כן בית המקדש במקום הגרן (שמואל ב כ"ד) זה בחינת פרנסה, שנמשך על ידי כלליות בן ותלמיד כנ"ל. וזה בחינת לחם הפנים שהיה בבית המקדש, זה בחינת האכילה והפרנסה, שנמשך על ידי כלליות בן ותלמיד, שבו נתגלה אורות המקיפים, שהם בחינת אור הפנים כנ"ל, כי אור הפנים זה בחינת ש"ע נהורין, כידוע, וש"ע הוא שתי פעמים הקף, כמובא. וזה בחינת (תהלים ק"ד): "להצהיל פנים משמן, ולחם לבב אנוש יסעד", הינו שבתוך האכילה מתגלה הארת המקיפים שהוא בחינת אור הפנים, בחינת: להצהיל פנים משמן ולחם וכו'. ועל כן מצות חנכה - בשמן. כי חנכה הוא בחינת חנכת הבית, שעל ידי זה נמשך פרנסה, ונתגלה אור הפנים, שזה בחינות לחם הפנים, בחינות: "להצהיל פנים משמן ולחם" וכו', כנ"ל. וזה בחינות (במדבר ו): "יאר ה' פניו אליך ויחנך". 'ויחנך' - זה בחינות חנכה, שעל ידו נתגלה אור הפנים, בחינת: "יאר ה' פניו" וכו' כנ"ל. ומשה רבנו זכה לסוד חנכה, על ידי שמסר נפשו בשביל ישראל ונתן לבו עליהם להסתכל בצרתם, כי הוא היה רחמן ומנהיג אמתי כנ"ל. ועקר צרת ישראל הוא המשא של עוונות, חס ושלום, כנ"ל, ועל כן בקש עליהם סלח נא כנ"ל, ועל ידי זה נעשה בחינת חנכה, בחינת חנכת הבית, שבזה תלוי תקון כל הבחינות הנ"ל, כנ"ל. וזהו חנוכה - חנו כ"ה (תקו"ז תי' י"ג), הינו כ"ה בכסלו. כסליו (עין בספר גט פשוט סימן קכו שכן הוא הגירסא בתרגום) הוא אותיות: "וירא יי כי סר לראות" (שמות ג) כי משה רבנו נתן לבו להסתכל בצרתן של ישראל. וזהו: 'כי סר לראות - לשון סר וזעף' (מלכים א כ"א) (ועין מ"ר שמות פ"ב) ועקר צרתן הוא המשא של עוונות, חס ושלום, כנ"ל. והשם יתברך כשראה, שהוא נותן לבו על זה, קראו אליו ויאמר: "משה משה, ויאמר הנני" - 'הנני לכהנה, הנני למלכות'. כמו שדרשו

רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה, שמות, פרשה ב). 'הנני לכהנה' - זה בחינת חנכת הבית, כי משה שמש בשבעת ימי המלואים, כמו שכתוב (תהלים צ"ט): "משה ואהרן בכהניו" (זבחים ק"ב). גם כהן הוא בחינת כלליות בן ותלמיד, כי בכהן נאמר (ויקרא י): "להורת את בני ישראל" 'להורות' - לשון הוראה זה בחינת תלמיד. גם להורת - לשון הריון, בחינת בן. 'הנני למלכות' - זה בחינת מלכות הנ"ל, שעל ידו נמשך הפרנסה, שבו נתגלה אור הפנים כנ"ל. וזה בחינת (בראשית י"ד): "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, והוא כהן לאל עליון". 'מלכי צדק מלך שלם' - זה בחינת מלכות. 'הוציא לחם ויין' - הינו בחינת פרנסה, שנמשך על ידי המלכות הנ"ל. 'והוא כהן' - זה בחינת כהנה כנ"ל, שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד, שמשם נמשך הפרנסה על ידי המלכות, כנ"ל:

יב וזה בחינת מזג הראה; כשהראה היא במזג השוה, היא כלולה מכל הבחינות הנ"ל. כי הראה היא מאירת עינים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חלין מט) - זה בחינת תלמיד, שהשגתו בחינת: "וארא את ה'". גם על ידי הראה בא שנה (כמבאר [במ"א] לעיל בסימן ה) - זה בחינת השגת הבן, שהשגתו בחינת מה, בחינת: מה חמית וכו', שזהו בחינת שנה, בחינת (ישעיה ס"ד): "עין לא ראתה אלקים זולתך". ורוח החיים שבתוך הראה זה בחינת מקיפים הנ"ל, בחינת (קהלת א): "סובב סובב הולך הרוח", בחינת (איוב ד): "ורוח על פני יחלף", בחינת אור הפנים. וכשהשמנים של הראה הם במזג השוה, על ידי זה מאיר אור הפנים, בבחינת: "להצהיל פנים משמן", הינו על ידי השמנים של הראה מאיר אור הפנים בחינת מקיפים. והידים הנ"ל שיש בים החכמה כנ"ל, בהם נתגלה אור הפנים בחינת מקיפים, שהם בחינת הארת הרצון, בבחינת: "פותח את ידך" וכו', כנ"ל. וזהו בחינת חת"ך, שהוא סופי תבות של פות'ח א'ת ידי'ך, שהוא השם של הפרנסה, כמובא. חת"ך שתי פעמים רוח, הינו שבאלו הידים הנ"ל נתגלה בחינת המקיפים, שהם בחינת: "סובב סובב הולך הרוח", בחינת: "ורוח על פני יחלף", כנ"ל. וזה בחינת (יחזקאל י): "וידי אדם מתחת כנפיהם" - זה בחינת כנפי הראה ששם סובב הרוח, בחינת מקיפים, שמשם נמשך בחינת הארת הידים כנ"ל: וזה בחינת: "רוח איש יכלכל מחלהו" (משלי י"ח). 'רוח איש' - זה בחינת רוח החיים הנ"ל, שהוא בחינת: "סובב סובב הולך הרוח", בחינת מקיפים שמשם נמשך פרנסה וכלכלה, בחינת: יכלכל וכו' כנ"ל:

יג ועל כן כשמעינים ומדברים מאיזה חדוש, שחדש החכם שבדור, אזי נופל יראה על זה שמדבר ומעין בהחדוש. כי כשחוזרים את החדוש, אזי נתעורר ונתגלה ים החכמה, שמשם מקבל המלכות את הפרנסה, ואזי בא בחינת המלכות להמשיך פרנסה. ועקר

היראה היא במלכות, כי מלכות היא מקור היראה, כמו שאמרו (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות'. ואזי נתעורר היראה של החכם שחדש זה החדוש, כי הכל תלוי ביראה, כי צריך שיהיה לו יראה, כדי שיהיו דבריו נשמעין, וכדי שיתקימו דבריו כנ"ל. ועל כן כשחוזרים את החדוש, שאזי בא בחינת המלכות לקבל משם פרנסה, ומלכות הוא בחינת יראה כנ"ל, ועל ידי זה נתעורר יראה של החכם הנ"ל, על כן נופל יראה על זה שמעין בהחדוש:

וזה פרוש: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה, והיה רבי אליעזר ישן, ורבי יהושע נעור. נזדעזע רבי יהושע, וננער רבי אליעזר. אמר לו: מה זה, יהושע, מפני מה נזדעזעת. אמר לו: מאור גדול ראיתי בים. אמר לו: שמא עיניו של לויתן ראית, שנאמר: "עיניו כעפעפי שחר" (בבא בתרא עד:):

רבי אליעזר ורבי יהושע - זה בחינת בן ותלמיד. רבי אליעזר - זה בחינת בן, שהשגתו בחינת מה, בחינת: מה חמית וכו', בחינת: 'כי לא יראני האדם', בחינת: "עין לא ראתה אלקים זולתך" וכו' כנ"ל. וזה בחינת רבי אליעזר, כי אליעזר - ראשי תבות: עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה וכו', שזה בחינת בן כנ"ל. רבי יהושע - זה בחינת תלמיד, שהשגתו הוא בחינת 'מלא כל הארץ כבודו', בחינת: "וראה את ה'", שזהו בחינת ההשגה של דרי מטה, שצריך לעוררם ולהקיצם, שלא יתיאשו עצמן כנ"ל, בבחינת: "הקיצו ורננו שוכני עפר" ולהראות להם כי 'מלא כל הארץ כבודו'. וזה בחינת רבי יהושע, כי יהושע הוא ראשי תבות: "יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר". ומשה רבנו שהוא בחינת חכם הדור, שהוא מאיר בבן ותלמיד כנ"ל, על כן היה לו בן שהיה שמו אליעזר ותלמיד ששמו יהושע. כי אליעזר בן משה הוא בחינת רבי אליעזר הגדול הנ"ל, כמובא במדרש (במדבר, פרשה י"ט) על פסוק: "ושם האחד אליעזר" - 'האחד המיחד'. כי משה רבנו בקש על זה, שיהיה רבי אליעזר מיוצאי חלציו, ונתקים כן:

וזה: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו'. מעשה הוא מה ש"ע, כמובא בכתבים, הינו בחינת מקיפים הנ"ל, שהם בחינת ש"ע נהורין של אור הפנים, בחינת מה כנ"ל. וזה: שהיו באין בספינה, הינו שרבי אליעזר ורבי יהושע, שהם בחינות בן ותלמיד, היו מהלכין בים החכמה, ששם מתגלין אורות המקיפים. וזה בחינת ספינה, לשון ספון וטמון, בחינת המקיפים שהם ספונים וטמונין מעין כל, (כי הם בחינת: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, כנ"ל). וזה בחינת (משלי ל"א): "היתה כאניות סוחר" - לשון סחור סחור, בחינת מקיפים שהם בחינת ספינה כנ"ל:

וזה והיה רבי אליעזר ישן, ורבי יהושע נעור. כי השגת רבי אליעזר שהוא בחינת בן, הוא בחינת שנה, בחינת: 'עין לא ראתה' וכו', בחינת מה, בחינת: 'מה חמית' וכו' כנ"ל. אבל השגת רבי יהושע שהוא בחינת תלמיד, בחינת דרי מטה, הוא בחינת נעור, בחינת: "ואראה את ה'", בחינת: "מלא כל הארץ כבודו", בחינת: "הקיצו ורננו שוכני עפר". וזה: והיה רבי אליעזר ישן, ורבי יהושע נעור, כנ"ל. נזדעזע רבי יהושע, וננער רבי אליעזר. ננער רבי אליעזר - זה בחינת כלליות בן בתלמיד, כי צריך לכלל בן בתלמיד. להראות לבחינת בן בחינת ההשגה של התלמיד, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזהו: וננער רבי אליעזר, הינו שרבי אליעזר שהוא בחינת בן, בחינת שנה כנ"ל, נכלל בבחינת תלמיד, שהשגתו בחינת נעור כנ"ל. אמר לו: מה זה, יהושע - מה דיקא, זה בחינת השגה של בחינת בן, שהוא בחינת מה כנ"ל. זה בחינת כלליות תלמיד בבן, כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחינת בן, שהוא בחינת מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה (דברים י): "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". 'מה' דיקא, כי צריך שיהיה נכלל בבחינת מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה: מה זה, יהושע - הינו שרבי אליעזר הביא את רבי יהושע לבחינת השגה של מה, כדי שיהיה רבי יהושע, שהוא בחינת תלמיד, נכלל בבן כנ"ל. מפני מה נזדעזעת. אמר לו: מאור גדול ראיתי בים - שראה אור גדול בים החכמה. אמר לו: שמא עיניו של לויתן ראית וכו', - לויתן זה בחינת מלכות, בחינת: "לויתן זה יצרת לשחק בו, כלם אליך ישברון" וכו' כנ"ל. הינו שהשיב לו, שראה עיניו של לויתן. דהינו מה שבחינת מלכות מלקט ומקבץ כל הבטחונות של כל באי עולם, שכלם עיניהם תלויות ומצפין על פרנסה, ומלכות, בחינת לויתן, מקבץ כל אלו הבטחונות ונכנס עמהם לים החכמה לקבל משם פרנסה. ועל ידי זה נזדעזע רבי יהושע, כי נפל עליו יראה, מחמת שנכנס בים החכמה, ששם נתגלה בחינת מלכות, שבא לקבל פרנסה, שזה בחינת עיניו של לויתן כנ"ל, ועל ידי זה נופל יראה, כי מלכות הוא מקור היראה כנ"ל:

וזה: "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם" וכו'. שנתים ימים - זה בחינת תקופות הימים, תקופות השנים הנ"ל, שהם בחינת עולם הבא; שהוא יום שכלו ארך; שהוא למעלה מהזמן; ששם סדר הזמנים הוא בחינת מקיפים כנ"ל; שהם כל התענוגים והשעשועים של עולם הבא כנ"ל. ופרעה זה בחינת יובל, כמובא בזהר (ויגש דף ר"י:), דכל נהורין אתפרעין ואתגלין מנה: (והשאר לא באר),

וזה בחינת קבורת משה שהוא בחינת המקיפים, שהם טמונים מעין כל. וזה: 'עליונים נדמה להם למטה ותחתונים נדמה להם למעלה', הנאמר בקבורת משה. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה י"ד), זה בחינת כל הנ"ל, בחינת: "כי כל בשמים ובארץ",

שצריך הצדיק שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל שיהיה לו בחינת כל כנ"ל, להראות לעליונים שהם למטה, שאינם יודעים כלל בידיעתו יתברך, בחינת: מה חמית וכו' ולהפך, תחתונים נדמה להם למעלה, כי הם משיגים, 'שמלא כל הארץ כבודו', בחינת: "וראה את ה'":

עוד יש בזה דברים נעלמים הרבה, ולא באר רק קצת, קצת ראשי פרקים. כי משה רבנו היה ענו (במדבר י"ב), וענוה גדולה מכלם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה כ:). ויש עוד צרוף של חנכה, שהוא מרמז בפסוק (דברים ל"ד): ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו, בסופי תבות יש צרוף חנוכה, כי בזה הפסוק מרמז כל הבחינות של המאמר הנ"ל: מלא זה בחינת: ומלאו את הארץ, המבאר לעיל, וכן רוח חכמה - כי סמך משה ידיו וכו', כל זה מבאר לעיל במאמר הנ"ל. גם בענין היראה; כי יש חמש גבורות שהם חמש אימות, שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת עז:), ויש אלף וארבע מאות וחמש גבוראן, המובא בזהר הקדוש (במדבר, דף קלז:), שנכללים הגבורות זה בזה עד אלף וארבע מאות וחמש. וכל אלו הדברים לא באר כלל, כי אלו הדברים נאמרו וכו':

התורה הזאת מדברת מכל העשר ספירות: שפע הכתר, חכמה ובינה, ידים גם יראה. גם אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות צו): 'המונע הלכה מפי תלמיד, כאלו מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים'. גם בן ותלמיד - בן, איתא בזהר הקדוש (יתרו דף עט:): מה שמו, דא חכמה. מה שם בנו דא תפארת. תלמידים הם למודי ה', דא נצח הוד. כל, דא יסוד, ומלכות הנ"ל. ראה היא איברים הפנימיים. ויש ספירות שמדבר מהם כמה פעמים. (אשרי אזנים שכך שומעות. אשרי העם שככה לו וכו'):

ח

תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פ"א):

א אף על פי שתוכחה הוא דבר גדול, ומטל על כל אחד מישראל להוכיח את חברו, כשרואה בו שאינו מתנהג כשורה, כמו שכתוב (ויקרא י"ט): "הוכח תוכיח את עמיתך", אף על פי כן לאו כל אדם ראוי להוכיח. כמו שאמר רבי עקיבא (כ"ה הגי' בע"י) (ערכין טז:): 'תמה אני, אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח'. ואם רבי עקיבא אמר זאת בדורו, כל שכן בדור הזה של עכשו. כי כשהמוכיח אינו ראוי להוכיח, אזי לא די שאינו מועיל בתוכחתו, אף גם הוא מבאיש ריח של הנשמות השומעים תוכחתו. כי על ידי תוכחתו

הוא מעורר הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שהוא מוכיחם. כמו כשמנח איזה דבר שיש לו ריח שאינו טוב, כל זמן שאין מזיזין אותו הדבר, אין מרגישין הריח רע, אבל כשמתחילין להזיז אותו הדבר, אזי מעוררין הריח רע; כמו כן על ידי תוכחה של מי שאינו ראוי להוכיח, על ידי זה מזיזין ומעוררין הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שמוכיחם, ועל כן הוא מבאיש ריחם, ועל ידי זה הוא מחליש את הנשמות שלהם, ועל ידי זה נפסק השפע מכל העולמות, התלויים באלו הנשמות. כי עקר יניקת הנשמה הוא מהריח. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות מ"ג:): 'מנין שמברכין על הריח, שנאמר: "כל הנשמה תהלל יה". איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף, הוי אומר: זה הריח'. ועל כן על ידי זה המוכיח, שהוא מבאיש ריחם, על ידי זה נחלשת הנשמה, שיניקתה מהריח כנ"ל, וממילא נפסק השפע מכל העולמות התלויים בהם. אבל כשהמוכיח ראוי להוכיח, אזי אדרבא, הוא מוסיף ונותן ריח טוב בהנשמות על ידי תוכחתו. כי התוכחה צריכה להיות בבחינת התוכחה של משה, שהוכיח את ישראל על מעשה העגל, שעל ידי תוכחתו נתן בהם ריח טוב, בבחינת (שיר השירים א): "נרדי נתן ריחו", הנאמר על מעשה העגל. עזב לא נאמר, אלא נתן, כמו שפרש רש"י שם וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, בגמרא (שבת פח:). כי על ידי תוכחה של משה על מעשה העגל הוסיף ונתן בהם ריח טוב, שהוא בחינת מזונא דנשמתא. כי עקר יניקת הנשמה היא מהריח כנ"ל, כי על ידי קול המוכיח שהוא ראוי, על ידי זה הוא נותן ריח טוב בהנשמות, שהוא בחינת מזונא דנשמתא כנ"ל: כי יש מזונא דנשמתא ומזונא דגופא (תק"ז כ"א ועל ידי מזונא דגופא נחלש מזונא דנשמתא. כי על ידי מזונא דגופא, דהינו על ידי אכילה ושתיה על ידי זה מגדילין את בחינת עקב דסטרא אחרא, בבחינת (תהלים מ"א): "אוכל לחמי הגדיל עלי עקב". כי על ידי האכילה נתחזקין העקבים והרגלין, בבחינת (שבת קנב): 'דק בככי ותשכח בנגרי'. ואז כשנתגדל, חס ושלום, עקב דסטרא אחרא, על ידי זה נחלש, חס ושלום, בחינת עקב דקדשה שהוא בחינת (משלי כ"ב): "עקב ענוה יראת ה'", שהיא בחינת ריח, בבחינת (ישעיה י"א): "והריחו ביראת ה'", שהוא מזונא דנשמתא. והתקון לזה הוא על ידי בחינת קול כי בחינת קול הוא משקה את הגן, ששם גדלים כל הריחות והיראות, בבחינת (בראשית ב): "ונהר יצא מעדן להשקות את הגן". 'נהר היוצא מעדן' וכו' - זה בחינת קול, בבחינת (תהלים צ"ג): "נשאו נהרות קולם"; וזה בחינת (בראשית ג): "את קלך שמעתי בגן ואירא". כי זה הקול משקה את הגן, שעל ידי זה גדלים שם כל הריחות, שהם בחינת יראה כנ"ל, שזהו בחינת מזונא דנשמתא כנ"ל. כי על ידי זה הקול נכנע בחינת עקב דסטרא אחרא,

כי זה הקול הוא בחינת (שם כ"ז): "הקל קול יעקב". ועל כן זכה יעקב לבחינת הריח, בבחינת (שם): "ראה ריח בני כריח שדה", הנאמר ביעקב, והוא מכניע עקב דסטרא אחרא, בבחינת (שם כ"ה): "וידו אוחזת בעקב עשו". וזה הקול הוא בחינת קול המוכיח הראוי, בבחינת (ישעיה נ"ח): "הרם כשופר קולך והגד לעמי פשעם" וכו'. כי המוכיח שרוצה להוכיח את ישראל ולהגיד להם פשעם וחטאתם, הוא צריך לזה הקול, כדי שלא יבאיש ריחם על ידי שמעורר עוונותיהם כנ"ל. על כן צריך לזה הקול, כי על ידי זה הקול הוא מוסיף ונותן בהם ריח טוב, כי על ידי זה הקול גדלים כל הריחות, כי זה הקול משקה את הגן וכו' כנ"ל: וזהו: "הרם כשופר קולך" - כשפר דיקא, כי זה הקול המשקה את הגן, שהוא בחינת: "ונהר יצא מעדן", הוא בחינת קול הנגון של השיר שיתער לעתיד, כשיחדש את עולמו, שהוא בחינת שיר פשוט, כפול, משלש, מרבע. וזהו כשפר - ראשי תבות: פשוט, כפול, שלוש, רבוע - שהוא בחינת השיר שלעתיד, שהוא בחינת הקול המשקה את הגן, שעל ידי זה הקול דיקא הוא יכול להוכיח. וזהו: "הרם כשפר קולך" - כשפר דיקא, כנ"ל. וזהו בחינת: 'מושכין עליו חוט של חסד', הנאמר במוכיח הראוי, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תמיד כח): 'המוכיח את חברו לשם שמים, מושכין עליו חוט של חסד', שנאמר: "מוכיח אדם אחרי חן ימצא", כי חוט של חסד זה בחינת שנקלע ונשזר ונעשה חוט מהנימין, שעל אלו הנימין (שקורין סטריניס) יתנגן הנגון והשיר הזה של לעתיד, שהם ע"ב נימין כנגד שם י' י"ק יק"ו יקו"ק, שהוא בחינת שיר פשוט כפול וכו', כמובא בתקונים (תקון כ"א), שהוא עולה כלו ע"ב. ועל אלו הנימין יתנגן השיר הזה שלעתיד כשיחדש את עולמו, בבחינת (תהלים פ"ט): "עולם חסד יבנה", שאז יתער שיר פשוט וכו'. וזהו בחינת חוט של חסד הנ"ל, הנאמר במוכיח הראוי, הינו בחינת החוט הנעשה מהנימין הנ"ל, שעליהם יתנגן השיר הזה כשיהיה חדוש העולם, בחינת: "עולם חסד יבנה", כנ"ל. וזהו: 'מושכין עליו חוט של חסד' - זה בחינת ההמשכה, שמושכין ופושטין את הנימין, כדי לנגן עליהם שיר הנ"ל. נמצא שעל ידי קול המוכיח הראוי, הוא נותן ריח טוב בהנשמות כנ"ל:

ב אך לבוא לזה, לבחינת קול הנ"ל, הוא על ידי תפלה. כי עקר התפלה היא רחמים ותחנונים (כמבאר בפרק ב' דאבות), ועקר הרחמים תלוי בדעת, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". כי לעתיד יגדל הדעת, ואז לא יהיה שום הזק ואכזריות, כי יתפשט הרחמנות על ידי הדעת, כי עקר הרחמים תלוי בדעת. ולפעמים, כשהסטרא אחרא יונקת מן הרחמנות, אזי הם ממשיכין לעצמן הרחמנות, ואזי נתמעט הרחמנות אצלנו. ואפלו מעט הרחמנות

שנשאר הוא בבחינת אכזריות, כי על ידי שהם יונקים מן הרחמנות, נתקלקל הרחמנות ונעשה אכזריות, כי "רחמי רשעים אכזרי" (משלי י"ב). ועל כן גם מעט הרחמנות הנשאר אצלנו הוא בבחינת אכזריות, כי נתקלקל על ידי שהם יונקים מן הרחמנות, חס ושלום, כנ"ל. וזה בחינת (איכה ד): "גם תנים חלצו שד" - זה בחינת רחמנות דסטרא אחרא, בחינת: "כשד משדי" (ישעיה י"ג), כי שדי הוא בחינת רחמנות דקדשה, בבחינת (בראשית מ"ג): "ואל שדי יתן לכם רחמים", שהוא בחינת תפלה, שהוא שדוד המערכות. ועל ידי "שד משדי", בחינת הרחמנות דסטרא אחרא, בחינת: גם תנים חלצו שד - על ידי זה: בת עמי לאכזר, כי על ידי זה שהם יונקים מן הרחמנות, על ידי זה גם מעט הרחמנות הנשאר אצלנו נפגם ונעשה אכזריות כנ"ל. ועל ידי זה שנתקלקל הרחמנות ונעשה אכזריות, נפגם הדעת, בבחינת 'כל הכועס, חכמתו מסתלקת ממנו' (פסחים סו:) ואזי נקטן הדעת ונעשה בבחינת מחין דקטנות, ואזי הם יונקים, חס ושלום, מפגם הדעת, בבחינת (בראשית ג): "והנחש היה ערום". הינו דעת דסטרא אחרא, שיונק על ידי נפילת הדעת דקדשה, שנפגם על ידי אכזריות וכעס כנ"ל. ומזה בא, חס ושלום, תאות נאוף, כי המח הוא מחצה פרוסה בפני תאוה זו, כי 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות' (סוטה ג) אבל כשהמח והדעת שלם, הוא מגן בפני התאוה הזאת. כי יש שלשה מחין, וכל אחד ואחד הוא בחינת מחצה פרוסה בפני זאת התאוה; ומאלו השלשה מחין נמשך שלשה מיני רחמנות כי יש שלשה מיני רחמנות, בבחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה על פסוק (בראשית כ"א): "אם תשקר לי ולניני ולנכדי" - 'עד כאן רחמי האב על הבן' (בראשית רבה, וירא פרשה נד והובא בפרש"י שם), שהם בחינת שלשה מיני רחמנות, והם נמשכין משלשה מחין, כי 'מח הבן - ממח האב' (תקון י"ח): וזה בחינת שלש תפלות ביום. כי כל תפלה ותפלה הוא בחינת מח מיחד מאלו השלשה מחין, שהם בחינת שלשה מיני רחמנות התלויים במח, כי עקר התפלה היא רחמים ותחנונים כנ"ל. ועל כן כשהדעת נפגם, חס ושלום, כנ"ל, מזה בא, חס ושלום, תאות נאוף כנ"ל. ואזי כשנפגם הרחמנות והדעת, אזי אי אפשר להתפלל בבחינת רחמים ותחנונים, ואז התפלה בבחינת דין וכשהתפלה בבחינת דין, אז הסטרא אחרא בולעת את התפלה, חס ושלום, כי עקר יניקת הסטרא אחרא היא מבחינת דינים, שהם מחין דקטנות בחינת אלקים, כידוע, ועל כן הם נאחזין, חס ושלום, בתפלה זו שהיא בחינת דין, ובולעין אותה, חס ושלום:

ג ואז כשהתפלה בבחינת דין, אז צריכין בעל כח גדול, שיוכל להתפלל תפלה בבחינת דין. כמו פינחס בעת שקנא על מעשה זמרי, כמו שכתוב (תהלים ק"ו): "ויעמד פנחס

ויפלל". ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין מד): 'שעשה פלילות עם קונו' הינו תפלה בבחינת דין, כי קנא על מעשה זמרי, שהוא בחינת (איוב ל"א): "כי הוא זמה והוא עון פלילים". הינו שהוא עוון שצריכין לזה תפלה בבחינת דין, שהוא בחינת פלילים, בחינת: 'ויעמד פנחס ויפלל'. כי כשיש פגם תאות נאוף, חס ושלום, שאז התפלה בבחינת דין והסטרא אחרא בולעת אותה, חס ושלום, אז צריכין בעל כח גדול, שיתפלל תפלה בבחינת דין, כמו בעת שהיה מעשה זמרי, שהצרך פינחס להתפלל תפלה בבחינת דין. כי כשזה הבעל כח מתפלל תפלה בבחינת דין, ואזי הסטרא אחרא רוצה לבלע אותה, כי היא בולעת תמיד התפלות שהם בבחינת דין כנ"ל. ואזי כשהיא רוצה לבלע זאת התפלה של הבעל כח שהיא בבחינת דין, אזי זאת התפלה היא עומדת בבית הבליעה שלו, בבחינת (שם מ"א): "בצוארו ילין עז"; הינו התפלה של הבעל כח הנ"ל, שהוא בחינת מטה עז, היא עומדת לו בצוארו, בבית הבליעה שלו, ואזי הוא מכרח לתן הקאות, הינו שהסטרא אחרא מכרח להקיא ולהוציא כל הקדשות של הדעת והרחמנות והתפלות שבלע, בבחינת (שם כ): "חיל בלע ויקאנו". ולא די שהוא מקיא ומוציא כל הקדשה שבלע, אף גם הוא מכרח להקיא ולהוציא עצמות החיות שלו ממש, בבחינת: "מבטנו יורישנו אל"; הינו שמוציא ומקיא עצמות חיותו ממש: וזהו בחינת גרים שמתגיירין, שהם היו תחלה מעצמות הסטרא אחרא ממש, ועכשו חוזרין אל הקדשה. כי הסטרא אחרא מכרח להקיא ולהוציא עצם חיותו ממש, שזהו בחינת גרים כנ"ל. וזהו בחינת (תהלים ק"ל): "מטה עזך ישלח ה' מציון רדה בקרב איביך". 'בקרב' דיקא, בחינת: "מבטנו יורישנו אל", כי מטה עז, הינו התפלה של הבעל כח הנ"ל, היא יורדת בקרבו ממש, כי על ידה הוא מוציא ומקיא עצמות חיותו ממש, מקרבו ומבטנו, בחינת: 'מבטנו יורישנו אל', כנ"ל. וזה בחינת (שם ע"ד): "אתה פוררת בעזך ים, שברת ראשי תנינים על המים". כי על ידי מטה עז הנ"ל, הוא משבר ראשי תנינים על המים. הינו הסטרא אחרא והנחש, שהיתה יונקת מן הרחמנות והדעת, שהיא בחינת: "כמים לים מכסים", בחינת: "והנחש היה ערום", כנ"ל. ועל ידי מטה עז הנ"ל, הינו התפלה של הבעל כח בחינת פינחס, על ידי זה הוא מוציא קדשת הדעת והתפלות שבלע ומשבר ראשי תנינים על המים כנ"ל. כי התפלה של הבעל כח, שהיא בבחינת דין, בבחינת: "ויעמד פינחס ויפלל" - היא עומדת בבית הבליעה של הנחש, ועל ידי זה הוא מכרח להקיא ולהוציא הכל כנ"ל. וזהו צרוף ויפלל - ראשי תבות: והשלך לפני פרעה יהי לתנין (שמות ז). כי צריכין להשליך מטה עז, שהיא בחינת התפלה הנ"ל, להתנין, בבחינת: "והשלך לפני פרעה יהי לתנין". שמשליכין בכונה המטה עז לפני הסטרא אחרא, כדי שיהיה להתנין, הינו כדי שיבלע

התנין את התפלה הזאת. כי על ידי זה מוציאין ממנו כל הקדשות שבלע, כי היא עומדת בבית הבליעה שלו כנ"ל:

וזה בחינת: "וישמע יתרו" - 'מה שמועה שמע ובא; קריעת ים סוף ומלחמת עמלק' (זבחים קטז). כי עמלק טמא את ישראל בפגם תאות נאוף, כמו שכתוב (דברים כ"ה): "אשר קרך בדרך", בחינת מקרה לילה, חס ושלום, שבא על ידי בחינת עמלק. כי עמלק יונק מבחינת הדעת, בבחינת (במדבר כ"ד): "ראשית גוים עמלק", שזה בחינת: "והנחש היה ערום" כנ"ל, שעל ידי זה בא, חס ושלום, טמאת התאוה הזאת כנ"ל, וזה בחינת מלחמת עמלק. והתקון לזה הוא בחינת קריעת ים סוף, בחינת: "אתה פוררת בעזך ים, שברת ראשי תנינים על המים". הינו בחינת מטה עז הנ"ל, שעל ידי זה מוציאין ממנו מימי הדעת, שבלע מן הקדשה כנ"ל. ועל ידי זה: וישמע יתרו, הינו בחינת גרים, כי על ידי מטה עז הנ"ל שהוא בחינת קריעת ים סוף, בחינת 'אתה פוררת בעזך ים וכו', שהוא מתקן ומכניע מלחמת עמלק כנ"ל, על ידי זה נעשין גרים, בחינת וישמע יתרו. כי מוציאין ממנו גם עצמות חיותו שהוא בחינת גרים כנ"ל:

ד וזה בחינת רעמים. כי על ידי גרים שנעשין על ידי מטה עז הנ"ל, על ידי שהסטרא אחרא מכרחת להחזיר כל הקדשה שבלעה, עם עצמות חיותה כנ"ל, על ידי זה נתרבה ונתגדל כבודו יתברך בבחינת (תהלים צ"ו): "הבו לה' משפחות עמים, הבו לה' כבוד ועז". וזה בחינת רעמים, בבחינת (שם כ"ט): "אל הכבוד הרעים, ה' על מים רבים". 'מים רבים', זה בחינת מימי הדעת, בחינת (ישעיה י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", הינו בחינת מימי הדעת, שיוצאין מן הסטרא אחרא וחוזרין אל הקדשה, שעל ידי זה נעשין גרים, ונתגדל כבודו יתברך, שזהו בחינת רעמים, בחינת: "אל הכבוד הרעים". כי הרעש והפרסום שנתפרסם כבודו יתברך על ידי הגרים, זה בחינת רעמים, שהם קול רעש גדול. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות נט): 'מאי רעמים ענני דשפכי מיא להדדי'. 'ענני דשפכי מיא', זה בחינת הסטרא אחרא, שהיא בחינת (איכה ג): "סכת בענן לך מעבר תפלה". הינו הקלפות המעכבים את התפלה - כשחוזרים ושופכים מימי הדעת שבלעו, זה בחינת: 'ענני דשפכי מיא' ואז נתגלה כבודו יתברך, בבחינת: "וכבוד ה' נראה בענן" (שמות ט"ז), וזהו בחינת רעמים כנ"ל. ועל כן צרוף גרים הוא ראשי תבות: "רעם גבורתו מי יתבונן" (איוב כ"ו), כי גרים הם בבחינת רעמים כנ"ל:

ה ועל ידי התגלות הכבוד, על ידי זה בא התפשטות הנבואה. כי הנבואה באה מבחינת שרשי נפשות ישראל שהם בחינת שבעים נפש, בבחינת (דברים י): "בשבעים נפש ירדו אבותיך" - ראשי תבות נביא. ושרש הנפשות הוא בחינת כבוד, בבחינת (בראשית מ"ט):

"בסדם אל תבא נפשי, ובקהלם אל תחד כבדי". ועל כן על ידי התגלות הכבוד שהוא בחינת שרש הנפשות, על ידי זה בא התפשטות הנבואה. וזה בחינת (שבת צב): 'אין הנבואה שורה אלא על 'חכם', 'גבור' ו'עשיר'; כי כל בחינות אלו הם בבחינת כבוד, שמשם נמשך הנבואה. חכם - בבחינת (משלי ג): "כבוד חכמים ינחלו". גבור - בבחינת (תהלים כ"ד): "מי זה מלך הכבוד, ה' עזוז וגבור". עשיר - בבחינת (בראשית ל"א): "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבד הזה". וזה בחינת (ברכות ג): 'אוי לי שהחרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתי את בני לבין אמות העולם'. 'החרבתי את ביתי' - זה בחינת פגם התפלה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ו): "כי ביתי בית תפלה". 'ושרפתי את היכלי' - זה בחינת פגם הכבוד, בחינת (תהלים כ"ט): "ובהיכלו כלו אומר כבוד". 'והגליתי את בני' - זה בחינת בטול הנבואה שבאה מנפשות בני ישראל, בחינת: "בשבעים נפש ירדו אבתיך מצרימה". כי גלות בני ישראל הוא בחינת בטול הנבואה, שבאה מנפשותם כנ"ל: ו וזה בחינת רפואה, כי כל בחינות הנ"ל הם בחינת רפואה. כי התגלות הכבוד הנ"ל זה בחינת זריחת השמש, בבחינת (ישעיה ס): "וכבוד ה' עליך זרח"; ועל ידי זריחת השמש בא רפואה. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא טז:): 'אדלי יומא אדלי קצירי', כמו שכתוב (מלאכי ג): "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא". כי רוח נבואה שנתפשט על ידי התגלות הכבוד, זה בחינת הרפואה הבאה על ידי זריחת השמש, בבחינת (משלי י"ח): "רוח איש יכלכל מחלהו". ועקר התגלות הכבוד הוא על ידי התפלה הנ"ל, שעל ידה העננים, שהם הסטרא אחרא והקלפות, כלים והולכים, ואז נעשין גרים, ונתגלה הכבוד כנ"ל. וזה בחינת סליחת העוון, שבא על ידי רבוי התפלות, שעל ידי זה השמש זורחת, שעל ידה בא רפואה. כי העוון הוא בחינת ענן, שמחשיך אור השמש. כי טבע העוונות הם בחינת חשך, כמו שכתוב (ישעיה כ"ט): "והיה במחשך מעשיהם"; וזה בחינת החולאת, כי עקר החולאת באה מעוונות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת נה): 'אין יסורין בלא עון', שנאמר: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם"; כי העוונות הם בחינת עננים, שמחשיכים אור השמש, שעל ידה הרפואה. ועל ידי התפלה נתכפרין העוונות, כי התפלה מכפרת, כי היא במקום קרבן (ברכות כו:), כמו שכתוב (ישעיה נ"ו): "והביאותים אל הר קדשי, ושמחתים בבית תפלתי, עולותיהם וזבחיהם". וכשנתכפרין העוונות, זה בחינת שהעננים כלים והולכים, בבחינת (שם מ"ד): "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך" וכו' ואזי הוא בחינת זריחת השמש שמשם הרפואה, כי עקר החולאת היא בחינת העוון שהוא בחינת ענן וחשך, שמחשיך אור השמש שהוא בחינת רפואה; וכשנסלח העוון, הוא בחינת שהענן כלה, ואז השמש

זורחת, ואזי בא רפואה כנ"ל. וכל זה בא על ידי התפלה, שהיא מכפרת עוונות כנ"ל. ועקר התפלה, שעל ידה נסלח העוון ונצולין מהחולאת, הוא בא על ידי שנתוסף שכן מישראל. כי כל מה שנתוסף שכן מישראל, נתרבה ונתגדל התפלה במאד מאד. וזה בחינת הקבוץ של ישראל. כי כל מה שנתקבצין ונתרבין ביותר נפשות ישראל ביחד, נתרבה ונתגדל ביותר מאד מאד בית התפלה. כי שלש אבנים בונות ששה בתים, ארבע אבנים בונות עשרים וארבעה בתים, חמש - מאה ועשרים בתים וכו', עד שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב, כדאיתא בספר יצירה. נמצא שכל מה שנתוסף אבן אחת, נתרבין הבתים ביותר מאד מאד בכפלי כפלים כנ"ל. והנפשות הם בחינת אבנים, בבחינת (איכה ד): "תשתפכנה אבני קדש" וכו', והבתים זה בחינת: "כי ביתי בית תפלה". נמצא שכל מה שנתוסף ונתרבה נפש אחת להקבוץ של ישראל, נתרבה ונתגדל מאד בית התפלה כי עכשו, כשנתוסף עוד נפש אחד להקבוץ, נעשין צרופים אחרים חדשים הרבה מאד מאד, כפלי כפלים כמה וכמה פעמים כנ"ל. ועל כן כשנתוסף שכן מישראל, כגון במקום שדרים שם יהודים, כשנתוסף עליהם עוד שכן מישראל, אזי נתרבה ונתגדל התפלה במאד מאד, כי נתוסף נפש אחת להקבוץ כנ"ל. ועל ידי רבוי התפלה, על ידי זה סליחת העוון, שהוא בחינת רפואה כנ"ל. וזה בחינת (ישעיה ל"ג) ובל יאמר שכן חליתי כי על ידי שנתוסף שכן, על ידי זה נצולין מהחולאת כנ"ל, כי: העם הישב בה נשוא עוון - כי על ידי השכן נתרבה התפלה, ואזי הוא בחינת נשיאות עון כנ"ל, ועל ידי זה בא רפואה, ונתבטל החולאת כנ"ל:

[ודע, שלפעמים הוא בחינת נשא עון על ידי הקבוץ כנ"ל, ולפעמים הוא בחינת, חס ושלום (שם נ"ג): "אכן חלינו הוא נשא"; כי כשאין בני הקבוץ זכאים, אזי אין זוכים לבחינת נשא עון, ואז הצדיק מכרח לקבל על עצמו יסורין בשביל ישראל. ואין נצולים מחולאת - רק העולם, אבל לא הצדיק, חס ושלום, כי הוא מקבל יסורים בשביל ישראל, בחינת: אכן חלינו וכו'; אבל כשהם זכאים ותפלתם הגונה, אזי הוא בחינת: "העם הישב בה נשוא עון", ואז נצול גם הצדיק מחולאת, בבחינת: "ובל יאמר שכן חליתי, העם היושב בה נשא עוון", כנ"ל]:

ז ועל ידי התפשטות הנבואה על ידי זה נתברר ונתתקן בחינת כח המדמה, בבחינת (הושע י"ב): "וביד הנביאים אדמה" כי עקר תקון וברור המדמה הוא כשהוא ביד הנביאים, וכשנתתקן המדמה, על ידי זה נתתקן האמונה האמתית דקדשה, ונתבטל אמונות כזביות. כי עקר האמונה תלויה בכח המדמה. כי במה שהשכל מבין אין שיך אמונה. ועקר אמונה היא רק במקום שהשכל נפסק ואינו מבין הדבר בשכלו, שם צריכין

אמונה, וכשאינו מבין הדבר בשכלו, אזי נשאר רק בבחינת כח המדמה, ושם צריכין אמונה. נמצא שעקר האמונה היא בבחינת המדמה, ועל כן על ידי התפשטות הנבואה שעל ידי זה נתברר ונתתקן המדמה, על ידי זה נתתקן האמונה האמתית דקדשה כנ"ל. כי יש עשרה מדרגות בנבואה (עין מ"ר לך פ' מד) והם כנגד עשרת הדברות, שהם בחינת עשרה מדרגות של נבואה. כמו שכתוב (דברים ה): "פנים בפנים דבר ה' עמכם". 'דבר ה'' - זו נבואה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קלח:). ועל כן על ידי נבואה שהוא בחינת עשרה מדרגות, בחינת עשרת הדברות, זוכין לאמונה בהשם יתברך; להאמין שהכל ברא ה' בעשרה מאמרות. נמצא שעקר תקון האמונה הקדושה היא על ידי בחינת רוח נבואה:

ח ועל כן צריכין לחפש ולבקש מאד אחרי מנהיג אמתי להתקרב אליו. כי כל מנהיג ומנהיג יש לו בחינת רוח נבואה, וגם עכשו, שבטלה הנבואה, אף על פי כן בהכרח שיהיה להמנהיג בחינת (במדבר י"ד): "רוח אחרת", מה שאין נמצא בשאר ההמון, שעל ידי זה זכה להיות מנהיג. כי בלא זה, מפני מה יזכה זה דיקא להיות מנהיג ולא אחר. אך באמת כל מנהיג ומנהיג של ישראל יש לו בחינת רוח אחרת. כי המנהיג הוא בחינת (במדבר כ"ז): "איש אשר רוח בו, אשר יוציאם ואשר יביאם", כי המנהיג המוציא והמביא את ישראל, בודאי יש לו בחינת רוח אחרת, אשר מחמת זה נעשה הוא דיקא מנהיג לישראל. וזה הרוח אחרת שיש להמנהיג הוא בחינת רוח הקדש, רוח נבואה. אף על פי שעכשו אין נמצא רוח נבואה, רוח הקדש ממש, אף על פי כן בודאי יש לו בחינת רוח אחרת, הנמשך מן הקדשה, מה שאין נמצא בשאר ההמון, שזהו גם כן בחינת רוח הקדש. אף על פי שאינו רוח הקדש ממש לידע עתידות, אף על פי כן הוא בבחינת רוח הקדש, רוח נבואה. ועל ידי בחינת הרוח הקדש שיש להמנהיג האמתי שהוא בחינת רוח נבואה, על ידי זה כל המתקרבים אליו - נתחזק ונתתקן אצלם האמונה האמתית דקדשה. כי כל מי שזוכה להתקרב למנהיג האמתי, על ידי התקרבותו אליו נתתקן ונתברר אצלו בחינת המדמה, על ידי בחינת הרוח נבואה של המנהיג. כי עקר תקון המדמה הוא על ידי בחינת רוח נבואה כנ"ל, ועל ידי תקון המדמה נתתקן ונתברר האמונה הקדושה כנ"ל. על כן כל המתקרבים למנהיג אמתי, זוכין לאמונה ישרה דקדשה: אבל באמת צריכין לחפש ולבקש מאד מאד אחר מנהיג אמתי כזה, וצריך לבקש מאד מהשם יתברך, שיזכה להתקרב למנהיג אמתי, כדי שיזכה לאמונה אמתית בשלמות. כי כשמתקרבין, חס ושלום, למנהיג של שקר, על ידי זה באין, חס ושלום, לאמונות כוזבות. כי מנהיג של שקר הוא בחינת נביא השקר, בחינת (מלכים א כ"ב): "רוח שקר"; ועל ידי זה אדרבא,

נתקלקל המדמה, ובאים לאמונות כזביות. כי עקר תקון האמונה היא על ידי בחינת רוח נבואה שיש להמנהיג האמתי, שעל ידי זה נתברר המדמה, ועל ידי זה נתתקן האמונה כנ"ל. אבל בלא בחינת נבואה אין המדמה ברור ומתקן, ואזי המדמה מערב ומבלבל את האדם באמונות כזביות. וזה בחינת זהמת הנחש. כי ערוב ובלבול המדמה, שמערב ומבלבל באמונות כזביות, זה בחינת זהמת הנחש. כי כל המנחשים והקוסמים כלם הם על ידי כח המדמה, שאינו מברר ומתקן, שמערב ומבלבל אותם באמונות כזביות של שטות ושקר שהם זהמת הנחש. ועל כן 'ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זהמתן' (שבת קמו), כי שם זכו כלם לנבואה, על ידי משה רבנו, רבן של כל הנביאים, שהיה מנהיג האמתי שלהם. ועל ידי זה נתברר ונתתקן המדמה אצלם, וזכו לאמונה שלמה בה'. ועל כן פסקה זהמתן, זהמת הנחש, שהוא אמונות כזביות, כי זכו לשלמות אמונה הישרה דקדשה על ידי ברור המדמה, שזכו על ידי רוח נבואה כנ"ל. וזה בחינת ה דהששי, הנאמר במעשה בראשית. כמו שכתוב: "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת פח), שכל העולם היה תלוי עד ששה בסיון, שקבלו ישראל את התורה. כי עקר חדוש העולם, דהינו לידע שהעולם מחדש והשם יתברך ברא את העולם ברצונו, הוא תלוי באמונה. כי על ידי שכל אי אפשר להבין חדוש העולם, ועל כן האפיקורסים כופרים בזה, מחמת שאי אפשר להבין זאת בשכל. כי עקר חדוש העולם הוא רק על ידי אמונה, כי אנו מאמינים בה' שהוא יתברך ברא את העולם מחדש. כי באמת חדוש העולם היה על ידי בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "וכל מעשהו באמונה". נמצא שעקר חדוש העולם תלוי באמונה. ועל כן היה העולם תלוי עד קבלת התורה, כי אז זכו לאמונה שלמה על ידי רוח נבואה כנ"ל ועל כן אז דיקא נתגלה חדוש העולם, כי עקר חדוש העולם תלוי באמונה כנ"ל:

ט ועל ידי אמונה יהיה חדוש העולם לעתיד. כי התקבצות החסדים - שעל ידם יהיה חדוש העולם, בבחינות (תהלים פ"ט): "כי אמרתי עולם חסד יבנה", הוא על ידי אמונה, בבחינת (שם צ"ב): "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות". 'אמונתך בלילות' - זה בחינת האמונה, שהיא תלויה בכח המדמה שהוא בחינת לילה, בחינת חלום לילה (איוב ל"ג). שבא על ידי המדמה. ועל ידי זה: 'להגיד בבקר חסדך', הינו בחינת חסד הנ"ל, שעל ידו יהיה חדוש העולם לעתיד כנ"ל. וזה בחינת (איכה ג): "חדשים לבקרים רבה אמונתך". 'רבה אמונתך' - הינו אמונה, על ידי זה יהיה חדוש העולם, בחינת: חדשים לבקרים, בחינת: "להגיד בבקר חסדך" וכו' כנ"ל:

י וכשיהיה חדוש העולם לעתיד, אז יתנהג העולם על ידי נפלאות, הינו על ידי השגחה לבד שהיא בחינת נפלאות, שלא כדרך הטבע. כי חדוש העולם לעתיד הוא בבחינת ארץ ישראל, כי עקר ארץ ישראל הוא על ידי בחינת (תהלים קי"א): "כח מעשיו הגיד לעמו" וכו'. כמו שפרש רש"י על פסוק: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ופרש רש"י: 'שבשביל זה פתח בבראשית, משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", כדי שלא יאמרו האמות העולם: לסטים אתם וכו', על כן פתח בבראשית, כי הוא יתברך בראה וכו'. נמצא שעקר ארץ ישראל הוא על ידי 'כח מעשיו', על ידי שיודעין שהשם יתברך ברא את העולם. ולעתיד יחדש הקדוש ברוך הוא את כל העולם כלו בבחינה זו של ארץ ישראל, כי אז יתגלה שהשם יתברך ברא הכל, ואז יחדש כל העולם כלו בבחינת ארץ ישראל. ועקר קדשת ארץ ישראל הוא, ששם הוא השגחתו יתברך תמיד, בבחינת (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"; ולעתיד, שיחדש את כל העולם כלו בבחינת ארץ ישראל כנ"ל, אז יתנהג כל העולם כלו על ידי השגחה לבד, כמו ארץ ישראל, ואז יתבטל הטבע לגמרי, ויתנהג העולם על ידי השגחה לבד, שהוא בחינת נפלאות, שלא כדרך הטבע. ואז יתער שיר חדש, בחינת (תהלים צ"ח): "שירו לה' שיר חדש, כי נפלאות עשה"; הינו השיר שיתער לעתיד, שהוא נגון של השגחה, בחינת נפלאות, כי אז יתנהג העולם על ידי השגחה ונפלאות. כי יש נגון של בחינת דרך הטבע, וזה בחינת (שם י"ט): "השמים מספרים כבוד אל, ומעשי ידיו מגיד הרקיע", שהוא בחינת הנגון והשיר של דרך הטבע, של תכונות השמים. הינו בחינת השירים ותשבחות שמשבחין להשם יתברך על ההנהגה של עכשו, שמנהיג העולם בדרך הטבע. אבל לעתיד יתער שיר חדש של בחינת נפלאות, בחינת השגחה, כי אז יהיה ההנהגה על ידי השגחה לבד. ושיר החדש הזה שיתער לעתיד, הוא בחינת שיר פשוט, כפול, משלש, מרבע, שעולה ע"ב, בחינת חסד, שעל ידו יהיה חדוש העולם לעתיד, בחינת: "עולם חסד יבנה". ושיר הזה הוא בחינת קול הנ"ל, שהוא משקה את הגן, שעל ידי קול הזה יכולין להוכיח, בבחינת: "הרם כשפר קולך והגד" וכו', כנ"ל. נמצא שעל ידי תפלה זוכין לבחינות הנ"ל, שעל ידי זה באין לבחינות קול הנ"ל, שעל ידי זה יכולין להוכיח כנ"ל. כי על ידי תפלה הנ"ל נעשין גרים, ונתגלה הכבוד, ועל ידי זה נתפשט הנבואה. ועל ידי נבואה זוכין לאמונה, ועל ידי אמונה יהיה חדוש העולם לעתיד. וחדוש העולם הוא בבחינת ארץ ישראל, הינו בבחינת השגחה כמו ארץ ישראל, ואז יתער השיר של השגחה ונפלאות, ושיר הזה הוא בחינות קול הנ"ל:

וזה בחינת: "וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבל, ויהי למס עבד" (בראשית מ"ט). מנחה - זה בחינת נבואה, כמו שכתוב בברוך בן נריה (ירמיה מ"ה): "ומנוחה לא מצאתי" - 'זו נבואה', כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (מכילתא פרשת בא והובא בפרש"י שם). ואת הארץ - הינו ארץ ישראל. ויט שכמו לסבל - זה בחינת נגון, בחינת שיר חדש הנ"ל, בחינת: "בכתף ישאו" ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ערכין יא): 'אין ישאו אלא לשון שירה', שנאמר: "שאו זמרה ותנו תף"; ועל ידי הנגון, בחינת שיר חדש, על ידי זה נתתקן הריח כנ"ל, שהוא בחינת משיח, בחינת (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'". וזהו: ויהי למס עובד - זה בחינת משיח, כמו שכתוב (רות ד): "ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל וכו' ותקראנה שמו עובד". וזה בחינת למס - בחינת מסמוס, שממסמסין בדבר שיש לו ריח, כדי שיהיה הריח נודף. כי על ידי בחינות הנ"ל נתתקן הריח שהוא בחינת משיח כנ"ל:

יא וזה בחינת ראש השנה, כי בראש השנה אז התפלה בבחינת דין ומשפט, כי "המשפט לאלקים הוא" (דברים א), ועל ידי זה מוציאין כל החיות של הסטרא אחרא, שינק מדעת ומתפלות ישראל. וזה בחינת (תהלים פ"א): "כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב". 'חק לשנא דמזונא', כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה על פסוק זה (ביצה טז), הינו שמוציאין כל המזון והחיות מהסטרא אחרא, כי הוא מכרח להוציא ולהקיא הכל על ידי בחינת 'משפט לאלקי יעקב', הינו על ידי התפלה שהיא בבחינת דין ומשפט, שהיא בבחינת מטה עז, שעל ידי זה הוא מקיא כל הקדשה, שבלע מן הדעת ומתפלות ישראל כנ"ל. וזה בחינת תשרי, בחינת: "אתה פוררת בעזך ים, שברת ראשי תנינים על המים" (תהלים ע"ד), ים שברת ראשי תנינים - ראשי תבות הוא צרוף תשרי. ואז, כשמחזיר קדשת הדעת שבלע, אז הדעת והמח בשלמות. וזהו בחינת ראש השנה; ראש דיקא, בחינת תקון הראש והמח על ידי מטה עז הנ"ל. וכשמוציאין מהסטרא אחרא מה שבלע, אז מוציאין גם עצמות חיותו, שהוא בחינת גרים. וזהו בחינת תשרי, בחינת (שמות כ"ג): "ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם" וכו' - סופי תבות תשרי. ועל ידי גרים נתגלה הכבוד, ונתפשט הנבואה, ונתתקן האמונה הקדושה, ונתבטל אמונות כזביות. וזה בחינות תקיעה, תרועה, שברים. תקיעה זה בחינת התגלות הכבוד, בבחינת (ישעיה כ"ב): "ותקעתיו יתד במקום נאמן והיה לכסא כבוד". תרועה זה בחינת רוח נבואה, בבחינת (במדבר כ"ג): "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו", ותרגומו: 'ושכינת מלכיהון בהון': הינו השראת השכינה, בחינת נבואה. שברים זה בחינת בטול אמונות כזביות, בבחינת (שמות כ"ג): "שבר תשבר מצבתיהם", (כמובא בתקון י"ח ובתקון כ"א),

הינו בחינת בטול אמונות כזביות ותקון האמונה הקדושה, בחינת (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו". ועל ידי אמונה זוכין לחדוש העולם. וזה בחינת תשרי. כי 'בתשרי נברא העולם' (ראש השנה י:), וחדוש העולם יהיה בבחינת ארץ ישראל, בחינת השגחה, וזה בחינת ראש השנה, בבחינת: "תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה" וכו'. ואז יתער שיר חדש כנ"ל, וזה בחינות תשרי, בבחינת (שיר השירים ד): "תבואי תשורי מראש אמנה":

יב וזה בחינת הראה. כשמזג הראה בשלמות, נמצאין בה כל הבחינות הנ"ל, כי זה הבעל כח הנ"ל, שמתפלל תפלה בבחינת דין, שעל ידי זה מוציא כל הקדשה מהסטרא אחרא. בחינת: "ויעמד פינחס ויפלל", הוא בחינת 'ציר נאמן לשולחיו', כי הוא מוסר נפשו בשביל ישראל. וזה בחינת הראה, בבחינת (משלי כ"ה): "כצנת שלג ביום קציר כן ציר נאמן לשלחיו"; וצנה וקרירות הוא בחינת הראה, כי הראה מקרר חמימות הגוף. כי 'אלמלא כנפי ראה דנשבין על לבא, הוי לבא אוקיד כל גופא' (תקון י"ג, דף כז:). שלמות הדעת הנ"ל הוא בבחינת הראה, כי עקר הדעת והמחין הוא על ידי שמנונית הגוף. כי השכל דולק כמו נר על ידי שמנונית הגוף, והראה היא מעלה שמנונית הגוף אל המח על ידי הנשימה של הראה. גם על ידי הנשימה נתקים כל השמנונית של הגוף, שעל ידי זה עקר קיום השכל. ועל כן נקראין המחין - נשמה, בבחינת (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם"; כי עקר המח והדעת - על ידי הנשימה כנ"ל. וזה בחינת (משלי כ): "נר ה' נשמת אדם". כי השכל הוא נר דולק על ידי השמנונית שבגוף, שמתקימין ועולין אל המח על ידי הנשימה של הראה. נמצא שעקר קיום הדעת - על ידי הראה. גרים הנ"ל זה בחינת: 'הבל נחת הבל סלק', הנאמר בהראה, כמובא (בתקוני זהר, תקון ס"ט דף צו.). כי יש הבלים בעולם, שהם בחינת (ירמיה י נ"א): "הבל המה מעשה תעתעים", הינו הבלי עולם של שטות. וכשמקבלין אלו הבלים ומכניסין אותם בתוך תורה ותפלה, ונעשה מהם הבלים דקדשה, זה בחינת גרים. כי מהבל מעשה תעתועים נעשה הבל דקדשה של תורה ותפלה, שזה הוא בחינת גרים. וזה בחינת: 'הבל נחת הבל סלק', הנאמר בהראה, שמקבלת הבל ומוציאה הבל. הינו בחינת גרים הנעשין על ידי שמקבלין הבלים של העולם, שהם בחינת 'הבל המה מעשה תעתעים', ומעלין אותן לבחינת הבל דקדשה על ידי תורה ותפלה כנ"ל. התגלות הכבוד הנ"ל זה בחינת (משלי ג): "כבד את ה' מהונך" - 'אל תקרי מהונך, אלא מגרונך' (עין משלי ג' ברש"י שם, וכן הובא בבאה"ט או"ח סי' נג בשם הפסיקתא. אמנם בפסיקתא עצמה איתא ממה שחננך אם נתן לך קול ערב וכו'), והגרון יוצא מהראה. התפשטות הנבואה הנ"ל, זה בחינת הרוח של כנפי ראה, שהוא

בחינת רוח נבואה, בחינת (שמואל ב כ"ג): "רוח ה' דבר בי". תקון המדמה הוא בבחינת הראה, כי שנה ודמיון הוא תלוי בהראה, כי עקר שנה ודמיון הוא על ידי קר ולח. ועל כן בעת הגשמים אז נופל שנה על האדם, והראה היא קר ולח, שעל ידי זה בא שנה ודמיון, הינו הדמיונות הבאין לאדם בעת השנה, שזה בחינת כח המדמה. חדוש העולם בבחינת הראה, זה בחינת (תהלים ק"ד): "תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה", בחינת הרוח של כנפי ראה. והחדוש העולם הוא בבחינת השגחה, בחינת ארץ ישראל, וזה בחינת הראה, בבחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חלין מט): 'למה נקרא שמה ראה שמאירת את העינים' - זה בחינת: "תמיד עיני ה' אלקיך בה" וכו', הנאמר בארץ ישראל, שהוא בחינת השגחה כנ"ל. נגון ושיר חדש הנ"ל בבחינת הראה, זה בחינת: "קרא בגרון אל תחשך, כשפר הרם קולך". והגרון הוא הראה כנ"ל, ושם הוא בחינת הנגון כנ"ל, שהוא בחינת כשפר וכו' כנ"ל. תקון הריח והיראה, שהוא מזונא דנשמתא, שנתתקן על ידי כל בחינות הנ"ל, הוא בבחינת הראה, כי צרוף הראה הוא סופי תבות: ה' רעי לא אחסר (תהלים כ"ג). "ה' רעי לא אחסר", זה בחינת מזונא דנשמתא, וזהו: 'לא אחסר' - בחינת (שם לד): "כי אין מחסור ליראיו", הינו בחינת יראה, שהיא בחינת ריח, שהוא מזונא דנשמתא כנ"ל:

וזה פרוש מאמר רבותינו, זכרונם לברכה, על עוג מלך הבשן: אמר: מחנה ישראל כמה הוי, תלתא פרסי. אזיל ואעקר טורא בת תלתא פרסי, ואשדי עליהו. עקר טורא בת תלתא פרסי, ואותבה ארישה. איתי עלה קומצא ונקבוה, ונחת עלה אצוארה. בעא למשלפה, משכוה שנה להאי גיסא ולהאי גיסא. משה כמה הוי, עשר אמין. שקל נרגא בת עשר אמין, ושור עשר אמין, ומחיה בקרסלה, וקטלה (ברכות נד:):

כי עוג היה אחזתו בימין, כמובא (זהר חקת דף קפד), והיה יונק מבחינת הדעת דקדשה, כי 'מסטרא דימינא מחא חורא ככספא' (תקון ע, דף קיח), ועל כן רצה להתגבר על ישראל. וזה שאמר: 'מחנה ישראל כמה הוי, תלתא פרסי. מחנה ישראל - זה בחינת קדשת המחנה של ישראל, בחינת (דברים כ"ג): "והיה מחניך קדוש". ועקר קדשת מחנה ישראל הוא על ידי שמירה מתאות נאוף, מבחינת מקרה לילה, חס ושלום, כמו שכתוב שם בפרשה. ועקר השמירה מתאוה זו הוא על ידי בחינות תלתא פרסי, הינו תלת מחין, שכל אחד ואחד הוא מחצה פרוסה בפני תאוה זו כנ"ל. וזהו: מחנה ישראל כמה הוי, תלתא פרסי - הינו עקר הקדשה של מחנה ישראל, שיהיו קדושים מתאוה זו, ממקרה לילה, חס ושלום, הוא על ידי בחינת תלתא פרסי, הינו תלת מחין, שהם מחצה פרוסה בפני התאוה ההיא כנ"ל. אזיל ואעקר טורא בת תלתא פרסי, ואשדי עליהו. טורא זה

בחינת התפלה, בבחינת: "והביאותים אל הר קדשי, ושמחתים בבית תפלתי". וזהו 'בת תלתא פרסי', כי התפלה נמשכת גם כן משלש המחין, שהם בחינת מחצות פרוסות, שמשם נמשך שלשה מיני רחמנות, שהם בחינות שלש תפלות ביום כנ"ל. הינו שהסטרא אחרא שיש לה יניקה מן הדעת, חס ושלום, בחינת עוג, היא רוצה לעקר, חס ושלום, תפלות ישראל, להמשיכם אליהם ולבלעם, חס ושלום, כנ"ל. וזהו שאמר: 'ואשדי עליהו', כי עקר רצונו הוא רק להמשיך אליו תפלות ישראל להתאחז בהם, אבל אחר כך כשהם אצלו, חס ושלום, אזי מרצה לחזר ולהשליכם על ישראל. כי מאחר שכבר ינק מהם, אזי אף על פי שהוא מעצמו מחזיר ומשליכם לישראל, עדין הם פגומים, על ידי שיש לו יניקה מהם, כי 'רחמי רשעים אכזרי' כנ"ל. ועל כן כשהוא יונק, חס ושלום, מהרחמנות ומתפלות ישראל, אף על פי שהוא נותנם מעצמו לישראל, אף על פי כן הם פגומים על ידי אחיזתו בהם כנ"ל. וזה שאמר: 'ואשדי עליהו', כי אחר כך שיעקרם ויבלעם, חס ושלום, הוא רוצה לחזר ולהשליכם לישראל, כי כבר הם פגומים על ידו כנ"ל. [כי מאחר שהסטרא אחרא לא נכנעת, רק מעצמה היא מחזרת לישראל, על כן הם פגומים אבל כשמוציאין ממנו בעל כרחו על ידי מטה עז כנ"ל, אזי הסטרא אחרא נכנעת לגמרי, ואז חוזר הכל אל הקדשה בשלמות, והבן - נראה לי]. אזל עקר טורא בת תלתא פרסי ואותבה ברישה - הינו שהתגבר ועקר תפלות ישראל, שהם בחינת 'טורא בת תלתא פרסי' כנ"ל. ואותבה ברישה - שהמשיך התפלות, שהם בחינות דעת ורחמים, לתוך הראש והמח שלו, שזה בחינת: 'והנחש היה ערום', כנ"ל. איתי קומצא זהו בחינות התפלה של הבעל כח, שהיא בבחינת קמוץ ודין, בחינות מטה עז הנ"ל. ונקבוה - זה בחינת: "נקבת במטיו ראש פרזו" (חבקוק ג). כי על ידי התפלה שהיא בבחינת קמוץ ודין של הבעל כח הנ"ל, שהוא בבחינת מטה עז, על ידה משברין ומכניעין אותו כנ"ל. כי היא עומדת בבית הבליעה שלו, בבחינת: "בצוארו ילין עז". וזהו: ונחת אצוארה - שהיא עומדת בצוארו, בבחינת "בצוארו ילין עז", כנ"ל. וזהו: 'בעא למשלפה' - כי הוא מכרח להוציא ולהקיא כל הקדשות של התפלות והדעת שבלע, בבחינת: "חיל בלע ויקאנו" כנ"ל. וזהו משכוה שנה וכו' - כי לא די שהוא מקיא ומוציא קדשת תפלת ישראל וכו', אף גם "מבטנו יורישנו אל"; הינו שמכרח להוציא עצמות חיותו ממש, שזהו בחינת גרים. וזהו בחינת: 'משכוה שנה', בחינת: "מעיו עשת שן" (שיר השירים ה), הינו שמכרח להוציא עצמות חיותו מתוך קרבו ומעיו, בבחינת: "מבטנו יורישנו אל", בחינת: "רדה בקרב אויביך", כנ"ל. משה כמה הוי, עשר אמין. משה הוא בחינת נבואה, כי משה רבן של כל הנביאים. וזה בחינת 'עשר אמין', בחינת עשרה מדרגות של נבואה. כי על ידי מטה עז הנ"ל שעל

ידו נתגלה הכבוד כנ"ל, על ידי זה זוכין לנבואה כנ"ל. שקל נרגא בת עשר אמין - נרגא זה בחינת כלי מלאכה של מעשה בראשית, וזהו: בת עשר אמין - בחינת עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהם בחינת כלי מלאכה של מעשה בראשית. כי על ידי נבואה זוכין לאמונה, שהיא בחינת עשרה מאמרות שהם כלי מלאכה של מעשה בראשית. כי על ידי אמונה מאמינים בחדוש העולם, שהשם יתברך ברא הכל בעשרה מאמרות כנ"ל. ועל ידי אמונה זוכין לחדוש העולם שלעתיד, ואז יתער שיר חדש הנ"ל. וזהו: ושור עשר אמין - זה בחינת השיר שלעתיד, שהוא שיר פשוט וכו', שהוא יוד אותיות, בחינת עשר אמין. וזהו: ושור - זה בחינת (שיר השירים ב): "מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". 'הרים וגבעות' הם בחינת ריחות, בבחינת (שם ד): "אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה", הינו הריחות הגדלים בגן על ידי קול הנגון, שהוא משקה את הגן כנ"ל. וזה בחינת: "מדלג על ההרים מקפץ" וכו' - זה בחינת הנגון הנ"ל, שעל ידו גדלים הריחות, שהם בחינת הרים וגבעות. וזהו מדלג וכו' - זה בחינת המדות של הנגון, שקורין מאסין, שהם נעשין על ידי דלוג וקפיצה על הנימין שבכנור. וזהו בחינת 'ושור עשר אמין', הינו בחינת הנגון הנ"ל, שהוא בחינת: 'מדלג על ההרים' וכו' כנ"ל, כי על ידי בחינות הנ"ל זוכין לזה הנגון. וזה הנגון הוא בחינת הקול הנ"ל, בחינת קול יעקב, שהוא מכניע עקב דסטרא אחרא וזהו: ומחיה בקרסלה וקטלה - שהכה והכניע עקב דסטרא אחרא על ידי בחינת קול הנגון הנ"ל, שהוא בחינת קול יעקב, שהוא מכניע עקב דסטרא אחרא, בבחינת: 'וידו אוחזת בעקב עשו', כנ"ל:

וזה פרוש: תקעו בחדש שופר. תקעו - זה בחינת התגלות הכבוד, בחינת: "ותקעתיו יתד במקום נאמן והיה לכסא כבוד". בחדש - זה בחינת חדוש העולם, בחינת שיר חדש הנ"ל. וזהו בחינת שופר, בחינת הרם כשפר קולך כנ"ל. והדר מפרש איך זוכין על ידי התגלות הכבוד, שהוא בחינת תקעו, לבחינת חדוש העולם, בחינת שיר חדש, שהוא בחינת 'בחדש שופר' - וזהו: בכסה ליום חגנו. בכסה - זה בחינת נבואה, בחינת (בראשית י"ח): "המכסה אני מאברהם אשר אני עשה", שזה בחינת נבואה, בחינת (עמוס ג): "כי לא יעשה ה' אלקים דבר, כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים". ליום חגנו - הוא ראש השנה. זה בחינת אמונה, שנתתקן על ידי תקון כח המדמה, שהוא בחינת חג, בבחינת (ישעיה מ"ד): "ובמחוגה יתארהו". 'יתארהו' - הינו תארים ושבחים, שהם בחינת כח המדמה. כי כל התארים והשבחים שאנו מדמין אותו יתברך הם בבחינת המדמה. כי בפנימיות השכל הוא יתברך מפשט לגמרי מכל השבחים והתארים. נמצא שכל השבחים והתארים הם בבחינת המדמה. ועל כן כשהמדמה מברר ומתקן, אז יכולים

לסדר שבחים ותארים לו יתברך כי כשאין המדמה מתקן, אזי אין יודעים כלל לתאר אותו יתברך, כביכול, בשבחים ותארים, כי כל השבחים והתארים הם בבחינת המדמה כנ"ל. וזה בחינת חג, בחינת "ובמחוגה יתארהו". ועל ידי זה נתתקן האמונה שהיא בחינת ראש השנה. כי עקר ראש השנה, שאז הוא חדוש העולם, כי בתשרי נברא העולם, הוא תלוי באמונה כנ"ל. וזה: בכסא ליום חגנו - כי עקר תקון המדמה והאמונה היא על ידי נבואה כנ"ל. ועל כן ראש השנה שהוא בחינת אמונה, עקר ראש השנה תלוי בסיון שהוא קבלת התורה, שעל ידי זה נתתקן האמונה כנ"ל. ועל ידי תקון המדמה והאמונה, שנתתקן על ידי נבואה, בחינת: "בכסא ליום חגנו" - על ידי זה זוכין לבחינת חדוש העולם, בחינת שיר חדש הנ"ל, שהוא בחינת "בחדש שופר". וכל זה נמשך מבחינת התגלות הכבוד, בחינת תקעו כנ"ל. כי על ידי התגלות הכבוד זוכין להתפשטות הנבואה וכו' כנ"ל. וכלל כל הבחינות האלו נעשין על ידי בחינת כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, שהוא בחינת מטה עז הנ"ל, כנ"ל, שעל ידי זה נעשין כל הבחינות הנ"ל, כנ"ל:

ט

אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו (יחזקאל א):

איתא בתקוני זהר (תקון יג, דף כז): כלהו ערקין דלבא מתנהגין בתר רוחא, הדא הוא דכתיב: "אל אשר יהיה הרוח ללכת" וכו', דהינו הרוח היוצא מכנפי הראה. כי 'אלמלא כנפי ראה דנשבין על לבא, הוי לבא אוקיד כל גופא' (שם בתקוני זהר). כי על ידי הרוח מכבין הנר ומדליקין הנר. כנראה בחוש, שלפעמים נכבה הנר על ידי הרוח המנשב, ולפעמים מדליקין הנר שנכבה על ידי הרוח שמנשבין בו. כי כבוי הנר הוא על ידי שנופל על הנר עפרוריות, ונפרדין חלקי האש, שיש בו מיסוד האש, ואינם יכולים לבער. ועל כן כשמנפחין בו, אזי הרוח מנפח מן הנר העפרוריות, ועל ידי זה חוזרים ונתחברים ונתקשרים חלקי האש ומתחילין לדלק. [וכן לפעמים מכבין הנר על ידי הרוח, שמנפח ומפריד האש מהנר]. ומנהיגי הדור הם בחינת רוח, כמו שכתוב (במדבר כ"ז): "איש אשר רוח בו" - 'שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד' (מ"ר פ' פנחס, ומובא בפרש"י שם). וישראל הם בחינת לבא, כי ישראל הם לבא דכל עלמא (זהר פינחס רכא:). וצריכין מנהיגי הדור לנשב בבחינת רוחם על כל אחד מישראל, שהם לבא דעלמא, לנפח מהם העפרוריות, דהינו מרה שחורה שנופל עליהם, שעל ידי זה אינו יכול האיש הישראלי, שהוא בחינת לב, לדלק ולבער להשם יתברך. גם יש רשעים שהם בחינת ערב רב, וכשהם נופלים על הלב, דהינו על ישראל, זה גם כן בחינת עפרוריות, שעל ידי זה אין יכול לבער

כנ"ל. ועל כן צריכין מנהיגי הדור לנפח העפרוריות מן הלב, דהינו מכל אחד מישראל, וחוזרין ונתחברין חלקי האש שבכל אחד ואחד מישראל, ונתקשרין ישראל ביחד, ונעשין בחינת לב. וכל אחד ואחד מישראל נעשה בחינת לב למקום, שצריך שיהיה שם בחינת לב, וחוזר ובוער להשם יתברך כנ"ל:

אך לפעמים, כשמנשב רוח סערה, אזי הוא מבעיר האש מאד חוץ מן המדה. כמו כן לפעמים יש שמנשב בהאדם בחינת רוח סערה, ומבעירו ביותר חוץ מן המדה, שזה בחינת הריסה, בחינת (שמות י"ט): "פן יהרסו לעלות אל ה'" וכו', כי 'במפלא ממך אל תדרש' (חגיגה יג), ואסור להרס לעלות אל ה' מה שאינו ראוי לו לפי בחינתו. על כן כשרואה אדם שבוער ביותר חוץ מהמדה, ידע שזה בחינת רוח סערה כנ"ל. ואליהו היה יכול להכניע זאת (עין זהר פינחס דף רכז: ובזהר חדש על רות). וזה בחינת: 'איש אשר רכב על סוסי אש בסערה - שהיה רוכב ומכניע סוסי אש בסערה', דהינו האש הדולק ביותר מן המדה, שבא על ידי הסערה כנ"ל, היה אליהו רוכב על זה ומכניעו. כי הרוח צריך לנשב במדה, כדי שידלק האש שבלב במדה על פי מזג השוה כנ"ל:

ו

מה שהעולם רחוקים מהשם יתברך ואינם מתקרבים אליו יתברך, הוא רק מחמת שאין להם ישוב הדעת, ואינם מישבין עצמן. והעקר - להשתדל לישב עצמו היטב, מה התכלית מכל התאוות ומכל עניני העולם הזה, הן תאוות הנכנסות לגוף, הן תאוות שחוץ לגוף, כגון כבוד, ואז בודאי ישוב אל ה':

אך דע, שעל ידי מרה שחורה אי אפשר להנהיג את המח כרצונו, ועל כן קשה לו לישב דעתו. רק על ידי השמחה יוכל להנהיג המח כרצונו, ויוכל לישב דעתו, כי שמחה הוא עולם החרות, בבחינת (ישעיה נ"ה): "כי בשמחה תצאו", שעל ידי שמחה נעשין בן חורין ויוצאין מן הגלות. ועל כן כשמקשר שמחה אל המח, אזי מחו ודעתו בן חורין, ואינו בבחינת גלות, ואזי יוכל להנהיג את מחו כרצונו ולישב דעתו, מאחר שמחו בחרות ואינו בגלות. כי על ידי גלות אין הדעת מישב, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (מגילה יב:) על בני עמון ומואב, דמיתבא דעתיהו מחמת שלא הלכו בגלות, שנאמר (ירמיה מ"ח): "שאנן מואב מנעוריו וכו', ובגולה לא הלך, על כן עמד טעמו בו" וכו':

ולבוא לשמחה הוא על ידי מה שמוצא בעצמו איזה נקדה טובה על כל פנים, כמבאר על פסוק: "אזמרה לאלקי בעודי" (בלקוטי הראשון, בסימן רפב), עין שם. ועל כל פנים יש לו לשמח במה שזכה להיות מזרע ישראל, שלא עשני גוי, וכמו שאנו אומרין: 'ברוך

אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו וכו' ונתן לנו תורת אמת' וכו'. מכל זה וכיוצא בזה ראוי לו לקח לו שמחה לשמח דעתו כנ"ל. וזה בחינת (שבת עז:): 'בדיחא דעתה', שהוא דבר גדול, דהינו שמקשר השמחה למחו ודעתו, ואזי המח משחרר, ויש לו ישוב הדעת כנ"ל, וגם למעלה נעשה מזה יחוד גדול על ידי בדיחא דעתה:

יא

דע, כשאדם מתפלל בשדה, אזי כל העשבים כלם באין בתוך התפלה, ומסיעין לו, ונותנין לו כח בתפלתו. וזה בחינת שנקראת התפלה שיחה, בחינת (בראשית ב): "שיח השדה", שכל שיח השדה נותנין כח וסיוע בתפלתו. וזה בחינת (שם כ"ד): "ויצא יצחק לשוח בשדה" - שתפלתו היתה עם סיוע וכח השדה, שכל עשבי השדה נתנו כח וסיוע בתפלתו כנ"ל, שבשביל זה נקראת התפלה שיחה כנ"ל. ועל כן בקללה נאמר (דברים י"א): "והאדמה לא תתן את יבולה"; כי כל יבול הארץ צריכין לתן כח וסיוע בתוך התפלה, וכשיש פגם ועכוב על זה, אזי נאמר: "והאדמה לא תתן את יבולה". כי אפלו כשאינו מתפלל בשדה, נותנים גם כן יבול הארץ סיוע בתפלתו, דהינו כל מה שסמוך אל האדם, כגון אכילתו ושתיתו וכיוצא, רק כשהוא בשדה, שאזי סמוך להם ביותר, אזי כל העשבים וכל יבול האדמה נותן כח בתפלתו כנ"ל. וזה יבול - ראשי תבות: ויצא יצחק לשוח בשדה - שכל יבול השדה התפללו עמו, כנ"ל: (זה הענין מבאר היטב במאמר תקעו בחדש שופר, המתחיל בדף א, עין שם):

יב

כשאדם הולך אחר שכלו וחכמתו, יוכל לפל בטעותים ומכשולות רבים, ולבוא לידי רעות גדולות, חס ושלום. ויש שקלקלו הרבה, כגון הרשעים הגדולים מאד המפרסמים, שהטעו את העולם, והכל היה על ידי חכמתם ושכלם. ועקר היהדות הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות, בלי שום חכמות, ולהסתכל בכל דבר שעושה, שיהיה שם השם יתברך, ולבלי להשגיח כלל על כבוד עצמו. רק אם יש בזה כבוד השם יתברך יעשה, ואם לאו - לאו, ואזי בודאי לא יכשל לעולם. ואפלו כשנופל, חס ושלום, לספקות, ויש שנפילתו גדולה מאד מאד, רחמנא לצלן, שנופל לספקות והרהורים, ומהרהר אחר השם יתברך, אף על פי כן הנפילה והירידה היא תכלית העליה. כי דע, כי שרש כל הבריאה הוא הכבוד. כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וכו' (יומא לח). ומאחר שהכל נברא בשביל כבודו

יתברך, נמצא שכבודו יתברך הוא שרש כל הבריאה. ואף על פי שכלו אחד, על כל זה בהבריאה יש חלקים, ובכל חלק וחלק מהבריאה יש בו בחינת כבוד מיחד, שהוא שרשו כנ"ל. וזה בחינת (אבות פרק ה): 'בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא בשביל שכר וענש נברא בעשרה מאמרות'. ובכל מאמר ומאמר יש בו בחינת כבוד מיחד, שהוא שרשו, כי הכבוד הוא שרש הכל כנ"ל. וזה בחינת (תהלים כ"ט): "ובהיכלו כלו אמר כבוד" - שבכל מאמר מלבש בו כבודו יתברך, שעל ידי זה נברא העולם, כי 'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו). ואפלו בעברות ודברים רעים, חס ושלום, ששם אין כבודו יתברך, בבחינת (ישעיה מ"ב): "וכבודי לאחר לא אתן", שיש גבול להכבוד שלא יתפשט לשם, ואף על פי שמלא כל הארץ כבודו, עם כל זה יש גבול כשמגיע למקומות הנ"ל, שלא יצא לשם, בבחינת: 'וכבודי לאחר לא אתן' כנ"ל. ויש גבול לכל כבוד וכבוד, שמלבש בכל מאמר ומאמר מעשרה מאמרות כנ"ל, שלא יתפשט למקומות החיצונים כנ"ל. אבל דע, כי אף על פי כן בודאי גם הם מקבלים חיות ממנו יתברך, ואפלו מקומות המטנפים או בתי עבודה זרה צריכין גם כן לקבל חיות ממנו יתברך. אך דע, כי הם מקבלים מבחינת מאמר סתום, שהוא בראשית מאמר סתום (עין חא"ג שבת קד ד"ה מם סתומה, מאמר סתום), שהוא כולל כל המאמרות, וכלם מקבלים חיות ממנו. והכבוד של המאמר סתום הוא סתום ונעלם בתכלית ההסתרה, ומשם הם מקבלין חיות. כי מבחינת הכבוד והמאמרות המתגלים אי אפשר להם לקבל חיות משם, בבחינת: 'וכבודי לאחר לא אתן' כנ"ל, רק מהמאמר סתום, שהוא נסתר בתכלית ההסתרה, משם מקבלין חיות. ודבר זה אי אפשר להבין, ואסור להרהר בזה כלל. ועל כן כשאדם נופל, חס ושלום, לבחינת מקומות אלו, דהינו לבחינת מקומות המטנפים, ונופל לספקות והרהורים ובלבולים גדולים, ואזי מתחיל להסתכל על עצמו, ורואה שרחוק מאד מכבודו יתברך, ושואל ומבקש איה מקום כבודו, מאחר שרואה בעצמו שרחוק מכבודו יתברך, מאחר שנפל למקומות כאלו, רחמנא לצלן, וזה זה עקר תקונו ועליתו, בבחינת 'ירידה תכלית העליה', המובא בספרים. כי איה מקום כבודו - זה בחינת הכבוד עליון של המאמר העליון, דהינו המאמר סתום בראשית כנ"ל, שמשם נמשך חיות למקומות האלו. נמצא כשמבקש ומחפש איה מקום כבודו, בזה בעצמו הוא חוזר ועולה אל הכבוד העליון, שהוא בחינת איה, שמגדל הסתרתו והעלמו הוא מחיה מקומות הללו, ועכשו, על ידי שהוא נפל לשם, ואזי מבקש איה מקום כבודו. ובזה חוזר ומדבק עצמו לשם, ומחיה את נפילתו, ועולה בתכלית העליה. וזה בחינת קרבן עולה, שמכפר על הרהור הלב. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה,

ויקרא, פרשה ז), כמו שכתוב: "והעולה על רוחכם" - 'שעולה מכפר ההרהור'. כי יש בחינת (תהלים ל"ח): "לבי סחרחר", כי יש קלפה, שהיא מעקמת ומסבבת הלב בעקומים וסבובים ובלבולים הרבה, והיא בחינת קלפת נגה. ועל כן נקרא סחרחר, תרגום של סביב: 'סחור סחור', בחינת (יחזקאל א): "ונגה לו סביב". כי היא בחינת תרגום, כמובא (עין בלקוטי א' סימן יט), ועל כן כתיב בלשון תרגום. וכשאדם נופל לשם, שזה בחינת מקומות המטנפים, ואזי מבקש וצועק איה מקום כבודו, וזה בעצמו תקונו. כי חוזר ושב אל הכבוד העליון, שהוא בחינת איה כנ"ל. וזהו בחינות עולה, בחינת (בראשית כ"ב): "ואיה השה לעולה". שבחינת איה היא בחינות שה לעולה, לתקן ולכפר הרהור הלב, שבא ממקומות המטנפים כנ"ל. כי על ידי בחינות איה נתתקן ועולה משם כנ"ל. וזה בחינות מה שמובא בסוף תקונים (תקון תנינא דף א): 'בראשי"ת - בר"א תי"ש", דהינו השה לעולה, שנעשה על ידי בחינת איה, שהוא בחינות בראשית מאמר סתום כנ"ל. וזה בחינות תשובה, כי זה עקר התשובה, כשאדם מבקש ומחפש אחר כבודו יתברך, ורואה בעצמו שרחוק מכבודו יתברך, ומתגעגע ושואל ומצטער אי"ה מקום כבודו, וזהו בעצמו תשובתו ותקונו כנ"ל, והבן היטב. ויש בזה עוד הרבה דברים. כי כשאדם הולך בדרך או כשהולך בדרכים ברוחניות, אזי התורה הולכת לפניו, בבחינות (משלי ו): "בהתהלכך תנחה אתך", כי יש בזה כמה בחינות, כי כל אחד לפי תורתו. ולפני כל תורה יש בחינות ספקות הנ"ל, כגון בחדושי תורה, קדם שמחדשין יש כמה ספקות ובלבולים, קדם שמברר ומלבן הדבר כראוי. ואלו הספקות הם בחינת עץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת נגה. וכשמגיע אל התורה בעצמה, זה בחינת עץ החיים וכו':

שיך לעיל; וזהו בחינות: 'אם יאמר לך אדם, היכן אלקיך - תאמר לו: בכרך גדול של רומי' (ירושלמי תענית פרק א) - שגם שם, שמלאים גלולים ועבודה זרה, גם שם מסתר הוא יתברך כנ"ל. והכלל - כשנופל לשם, חס ושלום, אזי כשמתחיל לבקש איה מקום כבודו, בזה הוא מחיה את עצמו מחיות הקדשה. כי חיות הקלפות הוא רק מההסתרה, מה שנסתר השם יתברך שם בתכלית ההסתרה, עד שאין יודעין ממנו יתברך כלל. אבל תכף כשמבקשין איה מקום כבודו, נמצא שיודעין על כל פנים שיש אלו"ק יתברך, רק שהוא נסתר ונעלם, ועל כן מבקשין 'איה מקום כבודו'. ובזה בעצמו מחיה עצמו במקום נפילתו. כי איה הוא בחינות מאמר סתום, שהם מקבלין חיות משם, רק שחיות הקלפות הוא מההסתרה. אבל הוא מחיה את עצמו בבחינות חיות הקדשה במקום נפילתו, על ידי הבקשה והחפוש שמחפש איה מקום כבודו כנ"ל. ואחר כך זוכה לעלות משם לגמרי

אל הקדשה בעצמה, דהינו במקום התגלות כבודו יתברך, כי עקר הקדשה - שיתגלה כבודו יתברך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

(זאת התורה, וגם מאמר המתחיל: אלו המתפארין עצמן וכו', וכל מה שנאמר בדרך וכו', כגון הקשו וכו' - הכל אחד, כי כל אלו המאמרים קשורים זה בזה, והם מרמזים ונסתרים בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (שבת דף עז) בתוך האגדה הפליאה מאד, מה ששאל רבי זירא את רב יהודה כד הוי בדיחא דעתה, ואי בעי מנה כל חללי דעלמא וכו', ושאל אותו כמה שאלות, והם פליאות נשגבות מאד, כגון: מאי טעמא תורא אריכא גנובתה וכו', מאי טעמא תרנגולא מדלא עינא וכו', וכל השאלות הנאמרות שם כלם הם פליאות גדולות מאד, ושם מרמז ונסתר כל הנ"ל. ומה שמובא לעיל בענין שמחה ובדיחא דעתה שיך גם כן לזה, ומרמז גם כן באגדה הנ"ל, שנאמר שם בעת שהיה בדיחא דעתה. גם מה שמובא במאמר הזה על פסוק: "ואיה השה לעלה", מרמז באגדה הנ"ל, שנאמר שם: 'אי בעי מנה כל חללי דעלמא' - זה סוד בחינת חלל הפנוי, שהוא כביכול פנוי מאלקותו יתברך. ובאמת בודאי אי אפשר שלא יהיה שם גם כן השם יתברך, כי אם כן מהיכן יקבל חיות. אך זהו בחינת הנ"ל, שמקבל חיות מבחינת מאמר סתום, בחינת בראשית וכו'. גם מה שמובא לקמן בענין יראה 'ירא שבת', שיך גם כן לכאן, כי כל יראה יש לה מאמר וכו', ויש מאמר שכולל כלם וכו' כנ"ל. גם מה שמובא לקמן בענין השגחה שיך גם כן לזה, על אגדה הנ"ל: מאי טעמא תרנגולא מדלי עינא. ולא זכינו לשמע באור כל זה):

יג

כשחולקין על האדם, נמצא שרודפין אותו, והוא בורח בכל פעם להשם יתברך, וכל מה שחולקין עליו יותר, מקרבין אותו יותר להשם יתברך כי השם יתברך בכל מקום, בבחינת (תהלים קל"ט): "אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך", נמצא שבכל מקום בורח להשם יתברך. וזה בחינת: "ופרעה הקריב" - 'שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים' (מדרש רבה, בשלח פרשה כא), שעל ידי רדיפתו אותם נתקרבו יותר להשם יתברך כנ"ל:

יד

"רבים לוחמים לי מרום" (תהלים נ"ו), הינו שיש לו שונאים למעלה במרום. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עין סנהדרין מד: ובדף קג): 'כשם שיש צרים למטה, כך יש צרים מלמעלה':

טו

אלו המתפארין עצמן בשקר בגדולות ונפלאות, וכאלו אין שום דבר נמנע מהם, והכל בידם, ויש מהם שהם מנהיגי הדור - הנה עקר כחם ויניקתם הוא רק מהצדיקים הגדולים. כי יש צדיקים אמתיים גדולים במעלה, ויש להם פה קדוש, ודרכם לדבר גדולות ונפלאות, והם באמת יכולים לעבד ה' בכל דבר שבעולם: באכילה ושתיה ושאר דברים. וכמובא בכונות, 'שלפעמים ממתיקין דינים על ידי אכילה ושתיה'. ויש צדיקים אמתיים, שיכולין לעשות פדיון על ידי אכילתם וכיוצא. ומחמת ההתפארות של אלו הצדיקים הגדולים שיוצא מפיהם הקדוש, מזה בא, שנמצאים צבועים שקרנים, שמתדמים עצמן כקוף, ומתפארין עצמן גם כן ממש באלו הלשונות של התפארות, שיוצא מפה קדוש של הצדיק האמת. וכעין שמצינו בנביאים, שירמיה היה מתנבא בשוק העליון: "הנני שבר את קשת עילם" וכו' (ירמיה מ"ט), וחנניה בן עזור, נביא שקר, היה מתנבא בלשון זה ממש להפך, (סנהדרין פט) כמו כן מתנהג עכשו כנ"ל. אבל עקר יניקתם - רק מצדיקים כאלו שהולכים בגדולות ונפלאות כנ"ל. כי מצדיקים פשוטים, עובדי ה' בפשיטות, בתורה ותפלה ומעשים טובים, אין להם שום כח, מאחר שהצדיקים בעצמן אינם מדברים גדולות, ומתנהגים בפשיטות בעבודה תמה, על כן אין להשקר והגדלות שלהם אחיזה בהם כל כך. ואף על פי שגם בזה אפשר קצת שימצאו שקרנים צבועים בדרך זה. כמו שנמצא, שיש אנשים שיושבים מעטפים בטלית ותפלין כל היום, והם צבועים, עם כל זה אין להם כח להטעות העולם כל כך כמו אלו המתפארין בגדולות כנ"ל. כי דע, שהצדיק האמת הנ"ל מקבל דבור פיו הקדוש מבעלי צדקה, וזה בחינת (תהלים קי"ט): "נדבות פי רצה נא ה'" - שהצדיק מקבל דבור פיו מנדיבי לב, דהינו בעלי צדקה. וצדקה היא בחינת מים, בבחינת (שם קי"ד): "ההפכי הצור אגם מים", 'הצור' - זה בחינת (תהלים ע"ג): "צור לבבי", כי יש "לב אבן" (יחזקאל ל"ו), דהינו "אבירי לב הרחוקים מצדקה" (ישעיה מ"ו), וזהו: "ההפכי הצור אגם מים", דהינו שנתהפך ללב רך, בחינת (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'", הינו לב רך להתנדב לצדקה. ובשביל זה נקרא צדקה מים, כמו שכתוב (עמוס ה): "וצדקה כנחל איתן", וזה בחינת (קהלת י"א): "שלח לחמך על פני המים", הנאמר בצדקה. ועל ידי הצדקה נעשה פה קדוש של הצדיק כנ"ל, וזה בחינת (ראש השנה ו.): "בפיך" - 'זו צדקה', שעל ידי צדקה נעשה הפה של הצדיק כנ"ל. והצדיק הוא בחינת (דברים ל"ג): "בכור שורו הדר לו", ובכור נוטל פי שנים, הינו שדבור פיו הקדוש יש לו שני משמעות, ומזה בא שיש כח ויניקה להצבועים

הנ"ל לינק מהם, להפך דבריהם אל השקר שלהם, מאחר שהדבור הקדוש בעצמו יש לו שני משמעות, בבחינת פי שנים כנ"ל:

אבל באמת הוא טובה להצדיק האמת מה שנמצאים אלו השקרנים המתדמים אליהם. כי יש רשעים שנותנין צדקה לצדיקים, ועל ידי הצדקה נעשה בחינת יבק, הינו: יחוד ברכה קדשה, וכל שלש בחינות אלו נאמרו במים, שהוא בחינת צדקה כנ"ל. 'יחוד' - כמו שכתוב (בראשית א): "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד". 'ברכה' - כמו שכתוב (שם): "ישרצו המים שרץ נפש חיה" וכו'. 'קדשה' - כמו שכתוב (במדבר ה): "מים קדשים". ומחמת זה נמצאים בעלי צדקה שהם נואפים, כי הם יונקים מבחינת היבק הנ"ל. ובחינת היבק בקדשה הוא בחינת זווגין דקדשה, ואצלם נתקלקל זאת היניקה, ונעשה אצלם נאוף, רחמנא לצלן. ועל כן הצדקה שלהם היא רעה אצל הצדיק. כי הצדיק מקבל דבור פיו הקדוש מן הצדקה, וכשנתקלקל אצלם כנ"ל, גורם פגם לדבור פיו של הצדיק, שמקבל משם כנ"ל. ועל כן הוא טובה מה שנמצאים השקרנים הנ"ל, שאזי אלו הרשעים הנותנים צדקה פונין אליהם ונותנין להם, וכמאמר ירמיה הנביא: 'הכשילם בעניים שאינם מהגנים', כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא קמא טז:), ואזי נצול הצדיק האמת מפגם הצדקה שלהם כנ"ל. אבל עקר כח יניקת השקרנים הנ"ל הוא רק מאלו הצדיקים הגדולים, ההולכים בגדולות כנ"ל, אבל מאלו העוסקים בתורה תמיד ומתנהגים בפשיטות, אין להם יניקה וכח כנ"ל:

לשון הגמרא

מאי טעמא גמלא זוטרי גנובתה, משום דאכל כיסי. מאי טעמא תורא אריכא גנובתה, משום דדיר באגמי, ובעי לכרכושי בקי:

רש"י: דאכלה כיסי. קוצים, לפיכך זנבו קצר, כדי שלא ידבקו בו הקוצים. ובעי לכרכושי בקי. להבריח היתושים:

וזהו ששאל רבי זירא את רב יהודה: מאי טעמא גמלא זוטרי גנובתה ותורי אריכא גנובתה (שבת עז:), 'גמלא' - זה בחינות הצדיק הפשוט, בבחינת (תהלים קל"א): "ולא הלכתי בגדלות ונפלאות כגמל עלי אמו". כי הוא מתנהג בפשיטות, ואינו מדבר גדולות, וכל עבודתו הוא בבחינת שתיקה. כי אין יוצא מפיו גדולות ונפלאות, והוא רק כגמול עלי אמו, וזהו בחינת 'גמלא'. ו'זוטרי גנובתה' - זה בחינת נביא ומורה שקר, הוא הזנב, כמו שכתוב (בישעיה ט). הינו אלו הצבועים המשקרים, בחינת נביאי השקר, שאחיזתם הוא רק בצדיקים הגדולים כנ"ל. אבל בהצדיקים הפשוטים, שהם בחינת גמלא, אין להם אחיזה כל כך, וזהו 'זוטרי גנובתה' כנ"ל. וזהו: 'תורי אריכא גנובתה' -

זהו בחינת הצדיקים הגדולים, בחינת: "בכור שורו הדר לו" כנ"ל. 'ואריכא גנובתה' - הינו שעקר יניקת הנביא ומורה השקר, שהוא הזנב, הוא רק אצלם כנ"ל. וזהו שהשיב: 'משום דאכלי קוצי', הינו שאלו הצדיקים הפשוטים, שהם בחינת גמלא, 'אכלי קוצי' - שאוכלים ומכלים את הקוצים והחוחים, הסובבים את השושנה העליונה. ושושנה זה בחינת הדבור הקדוש, בחינת (שיר השירים ה): "שפתותיו שושנים" וכו'. כי הם עוסקים בתורה ועבודה יום ולילה ומכלים כל החוחים, שלא יהיה להם יניקה מהדבור הקדוש. כי מעבודה פשוטה בתמימות אין להם יניקה כנ"ל. כי אינם יכולים להתדמות אליהם ולנהג שקר שלהם על ידם, מאחר שהנהגתם רק בתמימות ובפשיטות כנ"ל. 'ותורי אריכא גנובתה, משום דדירי באגמי ובעי לכרכושי בקי'. 'דדירי באגמי' - הינו שמקבלים דבור פיהם הקדוש מבעלי צדקה, מבחינת: "ההפכי הצור אגם מים" כנ"ל. וזהו 'דדירי באגמי ובעי לכרכושי' בקי - בחינת יב"ק הנ"ל, שצריכין לגרש היבק של הצדקה שנותנין רשעים, כי אצלם נפגם היבק כנ"ל, וגורם רעה להצדיק שמקבל דבור פיו מהם כנ"ל. ועל כן הוא טובה גדולה מה שיונק מהם הנביא וכו', שהוא הזנב, שעל ידי זה מגרשין הרשעים מעצמן. כי מכשילין אותן בשקרנים הנ"ל, שפונין אליהם ונותנין להם הצדקה, ונצולין הצדיקים, כנ"ל:

טז

הקשו: מפני מה כשהאדם מבקש פרנסה, אין נותנין לו תכף מן השמים, כי אם על ידי סבות, לכל אחד לפי סבתו; - שזה צריך לזרע תבואה ולחרש ולקצר וכו', וזה צריך לנסע ולמצא צרך פרנסתו שם, וכיוצא בזה, ולמה לא נותנין לו תכף, בשעה שמבקש פרנסתו, מזמן. והתרוץ: דע, שכל הפרנסה של ישראל צריכין לקבל על ידי המלך (עין זוהר תרומה קנג), כמו שכתוב במלך (דניאל ד): "אילנא די חזית די רבה ותקף וכו' ומזון לכלא בה אנת הוא מלכא". ועקר המלכות הוא על ידי ענוה, בבחינת (משלי ט"ו): "ולפני כבוד ענוה", שעקר כבוד וגדלת המלכות הוא על ידי ענוה דיקא, כי כן דרך המלכות; בכל פעם, שצריך, שיקדים ענוה לכבודו וגדלתו. כמו שבכל יום בשעה שקם ממטתו, שאזי עדין הוא בקטנות, שמלבש במלבושים פשוטים, וגם פניו אינו בצחות וזכות עדין קדם הרחיצה, ואחר כך מיפה עצמו ומתלבש בבגדי כבוד, ומתפשט בגדלתו כדרך המלך. וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יומא כב:): 'מפני מה לא נמשכה מלכותו של שאול, מפני שלא היה בו שום דפי. כי אין ממנין פרנס על הצבור אלא אם כן קפה של שרצים תלויה מאחוריו. שאם תזוח דעתו עליו, אומרים לו: כלך מאחריך'. כי עקר

המלכות - על ידי ענוה כנ"ל, וכל מה שיש להמלך ענוה ביותר, מתפשט מלכותו ביותר כנ"ל. וכשנמשך המזון על ידי המלך כנ"ל, נעשה ממנו ברורים, כגון תבואה, שהרבה ממנה אוכלין בהמות, ואחר כך מתברר עוד, ואוכלין ממנה עכו"ם, עד שמתברר ממנה לישראל. וגם בהאכילה יש ברורים, עד שמתברר ונעשין מהם אמרי שפר, דהינו ברכות שמברכין עליהם תחלה וסוף, ומתפללין ועובדין השם יתברך בכחות האכילה. וזה בחינת (בראשית מ"ט): "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר". 'שמנה לחמו' וכו', דהינו הפרנסה שהיא בחינת 'מעדני מלך', כי מקבלין אותה על ידי המלך, ועל כן תכף כתיב אחריו: 'נפתלי וכו' הנותן אמרי שפר', דהינו אמרי שפר של ברכות ותפלות וכיוצא, שנעשין מן הברורים של מעדני מלך כנ"ל. ואלו הברורים הם בחינת קטרת, כידוע, שקטרת היא בחינת ברורים. ומאלו אמרי שפר שנעשין מן מעדני מלך, נעשה עטרה להמלך, וגם יכולין לראות זאת העטרה. וזהו בחינת (שיר השירים ג): "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו" - הינו לראות העטרה של המלך שנעשה ביום חתנתו. כי התחברות שמתחברין האמרי שפר עם המלך, זה בחינת חתנה, בבחינת (משלי כ"ב): "חן שפתיו רעהו מלך" שחן השפתים, דהינו האמרי שפר, מתחברין עם המלך בבחינת רעות - וזהו "ביום חתנתו". וזהו: "וביום שמחת לבו" - זה בחינת קטרת, בבחינת (משלי כ"ז): "שמן וקטרת ישמח לב". כי הברורים שמהם נעשה אמרי שפר כנ"ל, שמהם נעשה העטרה כנ"ל, הם בחינת קטרת כנ"ל. וזהו: "שעטרה לו אמו" - הינו בחינת חוה, שהיא היתה "אם כל חי" (בראשית ג) כי חוה - ראשי תבות: המעטרכי חסד ורחמים (תהלים ק"ג), הינו בחינת העטרה הנ"ל, שנעשה על ידי בחינת: "המשביע בטוב עדיך", דהינו בחינת מעדני מלך כנ"ל. (והעקר חסר). והכלל - שצריכין לראות את המלך, בבחינת (ישעיה ל"ג): "מלך ביפיו תחזינה עינך", דהינו כשהוא ביפיו וגדלתו, ולא בשעת קטנות. ואם היו נותנין לו פרנסתו תכף ומיד, לחם מזמן, היה אפשר שיראה את המלך בשעת קטנות, כגון בשעה שמקטין את עצמו ומחשב את עצמו שקפה של שרצים תלויה מאחוריו וכיוצא כנ"ל. אבל עכשו שנותנין הפרנסה על ידי סבובים, נמצא שבאה בעתים מיחדים. כי לכל סבה צריכה עת מיחד, עד שתצא הפרנסה אליו. ועל כן לא יבוא לראות את המלך בקטנותו, רק ביפיו כנ"ל, כי אין נותנין לו הפרנסה תכף, רק בעת מיחד, באפן שלא יראהו - רק ביפיו, בבחינת: 'מלך ביפיו' וכו'. כי על ידי הפרנסה רואין המלך בעטרה כנ"ל. וזה הסוד מרמז בפסוק (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידך" וכו'. 'עיני כל' וכו' - זהו הקשיא הנ"ל, הינו: "עיני

כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו", דהינו שמבקשין על פרנסה, ואין נותנין תכף, רק בעתו כנ"ל. והתרוץ: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" (ולא סים):

יז

צריך לזהר מאד להיות שמח וטוב לב בשבת, כי מעלות וקדשות שבת גדולה ויקרה מאד, כמובא, ובפרט ב"ראשית חכמה" בשער הקדשה בתחלתו, עין שם. וראוי ונכון ללמד ב"ראשית חכמה" בשער הנ"ל, ולשום לבו היטב על כל הדברים הנאמרים שם בענין קדשת ומעלות שבת קדש. כי יש שם כמה דברים פרטיים יקרים מקדשת ומעלות שבת. כי כל ענין ומעלה הנאמר שם על שבת הוא דבר בפני עצמו, והבן שם היטב, כדי שיתלהב לבו לקבל שבת בשמחה גדולה ועצומה כראוי. ועל ידי זה היראה בשלמות, דהינו עם דעת, כי בחל אפשר שיהיה היראה עם כסילות, בבחינת (איוב ד): "הלא יראתך כסלתך". ועקר הכסילות הוא מחמת השעבוד שיש בחל, כי על ידי השעבוד אין הדעת שלם. וכמו שכתוב במואב (ירמיה מ"ח): "שאנן מואב מנעוריו וכו' ובגולה לא הלך, על כן עמד טעמו בו" וכו'. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה יב:), כי על ידי שעבוד וגלות הדעת מבלבל. אבל בשבת הוא חרות, וכשיש חרות ואין שעבוד וגלות, אזי הדעת שלם כנ"ל. ועקר החרות

על ידי התענוג והשמחה של שבת, בחינת (ישעיה נ"ח): "אז תתענג על ה'", הנאמר בשבת. ועל ידי זה נעשה חרות, בבחינת (שם נ"ה): "כי בשמחה תצאו", שעל ידי שמחה יוצאין לחרות. וכשיש חרות, הדעת בשלמות כנ"ל ואזי היראה כראוי, בבחינת ירא שבת (תקוני זהר תקון ט), כי אז היראה בלי כסילות שיש בימי החל, כי עקר הכסילות - מחמת השעבוד כנ"ל. ובזה מעלין היראות הנפולות, דהינו מה שיראים לפעמים משר וכדומה, כי על ידי הדעת מרימין אותן. ועקר הדעת הוא בשבת על ידי השמחה, שעל ידי זה יש חרות ואזי הדעת בשלמות כנ"ל:

והכלל, שצריך לנהג שמחה גדולה בשבת קדש, ולבלי להראות שום עצבות ודאגה כלל. רק להתענג על ה' ולהרבות בתענוגי שבת בכל מיני תענוג, הן אכילה ושתיה, הן מלבושים כפי מה שיכול. כי אכילת שבת היא כלה רוחניות, כלו קדש, ועולה למקום אחר לגמרי מן אכילת חל, כמבאר במקום אחר (לעיל בסימן נו, ובסימן רעז, ועין זהר ויקהל דף ריח ובמק"מ שם):

דרך השם יתברך - להביט על הטובות שעושין, ואף שנמצא בהם גם כן מה שאינו טוב, אינו מסתכל על זה. כמו שכתוב (במדבר כ"ג): "לא הביט און ביעקב". (עין ילקוט

ובתד"א רבה פ"א). מכל שכן שהאדם אסור לו להביט על חברו לרעה, למצא בו דוקא מה שאינו טוב ולחפש למצא פגמים בעבודת חברו, רק אדרבא, מחיב להביט רק על הטוב. ולזה טובה גדולה שיש טבע והשגחה. כי כשהאדם עושה טוב, אזי מנהיג אותו בהשגחה. וכשהוא אינו טוב, ואם היה מנהיג אותו בהשגחה - לא היה יכול להגיע לו שום טובה, אזי מניח אותו על הטבע, ויכול להיות שיהיה לו טובות על פי הטבע. ואם לא היה רק השגחה, היה אפשר שתתבטל ההשגחה לגמרי. כי כשהיה רואה יתברך, שאין האדם מתנהג כראוי, היה כועס, והיה מסיר ההשגחה לגמרי. אבל עכשו מניחו על פי הטבע, וכשהוא חוזר למוטב, משגיח עליו כנ"ל. ובאמת אין אנו יכולין להבין מהו טבע והשגחה. כי באמת גם הטבע היא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר לאדם להבין שני דברים כאחד, דהינו הטבע שבאמת היא השגחתו יתברך:

יח

סכנה גדולה להיות מפרסם ולהנהיג העולם. לא מבעיא כשאינו ראוי כלל, ולובש טלית שאינו שלו, רק אפלו עובדי השם באמת, גדולי הדור, יש עליהם סכנות נוראות בהנהגת העולם. כי איש פשוט רחוק מאד, שיעבר על רציחה, אפלו אם אינו איש כשר, כי אין לו תאוה לזה. ואפלו כשמגיע, חס ושלום, לתאוה כזו, רחמנא לצלן, אינו בא לידו, ויש לו כמה מניעות לזה ואפלו אם יעבר, לא יעבר כי אם לעתים רחוקות, וקרוב שלא יעבר רק פעם אחת כל ימיו. אבל בהנהגת העולם ובחדושין דאוריתא שמחדשין, יכולים לעבר ממש גנב ונאף ורצח בכל פעם, בכל רגע, רחמנא לצלן(עין זוה"ק בהק' ד"ה ע"א):

יט

עקר התכלית והשלמות הוא רק לעבד השם בתמימות גמור, בלי שום חכמות כלל. כי יש מחקרים שאומרים, שעקר התכלית והעולם הבא הוא רק לדעת כל דבר כמות שהוא, כגון לידע הכוכב כמו שהוא, לידע מהותו ומפני מה עומד במקום ההוא. כי יש משכיל ומשכל ושכל, דהינו הכח המשכיל והשכל בעצמו והדבר המשכל וזהו התכלית והעולם הבא אצלם, שיהיה נעשה אחד מהמשכיל והמשכל והשכל והם מבלים ימיהם על זה בעולם הזה לחקר ולהשיג המשכלות, שזהו התכלית אצלם, וזהו בעצמו העולם הבא לדעתם. רק שבעולם הזה שמלבשין בגוף, אין להם תענוג כל כך מן החקירות, ובעולם הבא שיתפשטו מהגוף, יתענגו מאד מזה. ולדעתם הרעה, עקר השגת התכלית הוא על ידי חקירות וחכמות חיצוניות שלהם. אבל באמת אצלנו עקר השגת התכלית הוא רק

על ידי אמונה ומצוות מעשיות, לעבד השם על פי התורה בתמימות ובפשיטות. ועל ידי זה בעצמו זוכין למה שזוכין, 'עין לא ראתה' וכו', כמו שכתוב (תהלים קי"א): "ראשית חכמה יראת ה'" - שעקר ראשית וקדימת החכמה הוא רק יראת ה', שצריך להקדים היראה להחכמה. ותדע שאין הדבר כדעתם, חס ושלום. כי אם כן לא ישיגו התכלית, רק מתי מעט מעט מאד, דהינו הבעלי שכל פילוסופים. ומה יעשו קטני הערך, שאין להם שכל כזה לחקר חקירות, לדעת המשכלות, שהם רב ועקר העולם, איך ישיגו הם את התכלית. אבל באמת עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור. וזהו (סוף קהלת): "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". הינו ששלמה המלך, עליו השלום, מלמד אותנו, שעקר השגת התכלית, שהוא בחינת סוף דבר, הוא רק על ידי תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולשמר מצוותיו בפשיטות. וזהו: "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור", שזהו בחינת תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולקים מצוותיו בעבדא וכו' בפשיטות כנ"ל. וזה שסים: "כי זה כל האדם" - הינו כי זה יכול כל אדם לקים ולהשיג על ידי זה את התכלית, מאחר שעקר הוא "את אלקים ירא" וכו'. על כן יכול כל אדם להשיג התכלית, כי זה כל אדם יכול לקים:

ובאמת הוא אסור גדול מאד להיות מחקר, חס ושלום, וללמד ספרי החכמות, חס ושלום. רק הצדיק הגדול מאד, הוא יכול להכניס עצמו בזה, ללמד השבע חכמות. כי מי שנכנס בתוך החכמות הללו, חס ושלום, יכול לפל שם. כי יש אבן נגף בכל חכמה וחכמה, שהיא בחינת עמלק, שעל ידי האבן הנגף הזה יכולין לפל, חס ושלום. כי עמלק היה פילוסוף ומחקר וכפר בעקר, כמו שכתוב (דברים כ"ה): "ולא ירא אלקים", דהינו שהוא רק נוהג על פי חכמות, ואין לו יראה כלל. אבל הצדיק כשנכנס באלו השבע חכמות, הוא מחזיק עצמו ונשאר קים על עמדו על ידי אמונה, בבחינת (חבקוק ב): "וצדיק באמונתו יחיה". כי "שבע יפול צדיק וקם" (משלי כ"ד) הינו שהצדיק הגדול הולך דרך אלו השבע חכמות, ואף על פי ששם יכולין להחליק ולפל על ידי האבן נגף, בחינת עמלק כנ"ל, אבל הצדיק - שבע יפל, וקם על ידי אמונה כנ"ל. וזה: "שבע יפול צדיק וקם" - סופי תבות עמלק, שהוא האבן נגף של השבע חכמות, שעל ידו נופלין, חס ושלום, אך הצדיק שבע יפול, וקם על ידי אמונה כנ"ל. וזה שכתוב במשה רבנו (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", במלחמת עמלק כי על ידי אמונה החליש את עמלק, דהינו החכמות והחקירות כנ"ל. וזה: "ויהי ידיו אמונה". 'ידיו' - הינו בחינת מצוות מעשיות שהם בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך אמונה". שעל ידי אמונה ומצוות מעשיות, שהם

הפך בחינת עמלק, החלישו כנ"ל. ואמונה זה תפלה, כמו שתרגם: 'פרישן בצלו'. כי התפלה משנה הטבע, ונתבטלין החכמות והחקירות, שהם הולכים על פי הטבע. וזהו עקר התכלית אצלנו, שתהיה התפלה נכללת באחדותו יתברך, בבחינת (דברים י): "הוא תהלתך והוא אלקיך", שהתפלה והשם יתברך אחד, כביכול, וזהו עקר התכלית באמת: והמחקרים והכופרים מפרשים כל התורה כלה על פי חכמות ואפיקורסות שלהם, שכל התורה, ואפלו מצוות מעשיות הכתובים בתורה, מפרשים הכל על פי צורה ושכל. לא מבעיא מעשיות הכתובים בתורה, אומרים שהם מרמזים רק על הנמשל והצורה לבד, דהינו שכליות שלהם, אלא אפלו מצוות מעשיות המפרשים בתורה, מפרשים הכל שהם מרמזים רק על שכליות וחכמות שלהם, וכופרים בפשוטו לגמרי. וזהו בחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תנחומא והובא ברש"י תצא), 'שהיה עמלק חותך מילות וזורק כלפי מעלה'. כי מילה היא מצוה ראשונה, שנצטוה בה אברהם אבינו, שהיה ראש למאמינים. ועמלק, שהוא בחינת הפילוסופים והכופרים, הוא כופר בכל המצוות ומפרש הכל על שכליות לבד כנ"ל. וזהו: 'חותך מילות וזורק כלפי מעלה' - שכופר במצות מילה, וזורקה כלפי מעלה אל השכל. כי הם מפרשים הכל רק על שכליות לבד, וכופרים בעשיות המצוות כנ"ל. אשרי מי שאינו יודע מהם כלל. ועל כן עקר הכנעתו - על ידי אמונה, בחינת: "ויהי ידיו אמונה" וכו' כנ"ל:
(זאת התורה לא שמעתי מפיו הקדוש בעצמו, ועין בהשמטות מזה).

כ

שיך לא"ב חדש, מריבה, אות י
על ידי המחלקת שיש בעולם, על ידי זה נעשין מפרסמים קדם זמנם. הינו כי כשאחד נכנס בעבודת השם, הוא צריך לשהות ולהתמהמה עד שיתפרסם בעולם, ועל ידי פגם המחלקת נתפרסם קדם זמנו. ועל ידי זה הם גורמים הזק והפסד להאיש הזה, שנעשה מפרסם קדם זמנו, או גם להדרך לעבודת השם, שהיה זה רוצה לגלות בעולם, ואזי גורמין מיתה לבעלי המחלקת. ולפעמים, שאין הפגם גדול כל כך, אזי גורמין עניות. וזה הסוד מבאר בתורה בפסוק (שמות כ"א): "וכי ינצו אנשים יחדו ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה" וכו'. כי כשמתחיל לכנס לאיזה דרך הוא בחינת הריון, וצריך להתעלם שם בבחינת עבור, כי עדין לא נתגלה זה הדרך בעולם, רק הוא נכנס לשם לגלותו, ואזי הוא בחינת הריון, בבחינת (משלי ד): "בדרך חכמה הריתיך". בחינת הריון, וצריך לשהות שם ולהתמהמה, לחמם עצמו שם כמו עבר במעי אמו, עד שיגיע הזמן, שיצא לאויר

העולם, לגלות זה הדרך בעולם. וכשיוצא קדם זמנו, זה בחינת נפל. ופגם זה נעשה על ידי מחלקת כנ"ל. וזה בחינת: "וכי ינצו אנשים יחדו" - הינו מחלקת, על ידי זה: "ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה" - הינו בחינת המפרסמים שנעשין קדם זמנם, שהם בבחינות נפלים כנ"ל, וענשם מיתה או עני, לפי הפגם כנ"ל. וזה: "אם לא יהיה אסון" - פרש רש"י: באשה. הינו שלא יפסידו ויקלקלו את הדרך חכמה בעצמו, שהוא בחינות אשה הרה כנ"ל, רק יפסידו הנפלים, דהינו האנשים בעצמן, שנתפרסמו ויצאו בעולם קדם זמנם. כי כמו שבאשה הרה, כשנוגפין אותה עד שמפלת נפלים, יש שתי בחינות, דהינו שלפעמים היא מפסדת הנפלים לבדם, שמפלת אותם על ידי שיצאו בלא עתם, ולפעמים גם האשה הרה בעצמה נזוקת על ידי זה ונסתלקה כמו כן בבחינות הנ"ל. הינו שלפעמים נפסדין האנשים בעצמן, שנתפרסמו קדם זמנם, שהם בחינת נפלים אבל עדין לא נסתלק הדרך חכמה בעצמו, רק הנפלים לבד, ויכולין אחרים להתעבר שם בבחינת הריון הנ"ל, כמו במשל אשה הרה כנ"ל. ולפעמים נפסד גם הדרך חכמה בעצמו, באפן שאפלו איש אחר אינו יכול לכנס לשם בבחינת הריון, לגלות ולהוציא זה הדרך לעולם, שזה בחינת מיתת האשה הרה כנ"ל. ולפי הפגם, כן הענש. כמו שמפרש בתורה, "אם לא יהיה אסון" - 'באשה', "ענוש יענש" - 'בממון', הינו עניות, שנעשה כשאין הפגם גדול כל כך כנ"ל. "ואם יהיה אסון" - 'באשה', שגרמו להפסיד גם הדרך בעצמו כנ"ל, אזי: "ונתת נפש תחת נפש", הינו מיתה כנ"ל. ה' יצילנו:

כא

כשמחדשין חדושי תורה, ואזי יש אלו הידועים, המסתכלים ומצפים על זה, וצריך להעמיד אנשי חיל, להעמידם לפניהם ולאחריהם, כדי שלא יתקרב זר וזה נעשה על ידי למוד הפוסקים, שצריך ללמד פוסקים קדם החדוש שמחדש ואחר כך, ועל ידי זה נעשין בחינת אנשי חיל מלפניהם ומלאחריהם. והתורה יורדת והולכת ביניהם לבטח, כי האנשי חיל עומדים עם הכלי זין, ואינם יכולים אלו הנ"ל להתקרב:

כב

בענין ההכנעה טועים העולם הרבה כי הלא כמה אנו מיגעין עצמנו בעבודות ובתפלה כדי לצאת ממחין דקטנות למחין דגדלות, ואם כן אי אפשר שיהיה ההכנעה בפשיטות, כי אם כן הוא נכנס לקטנות, ועל כן בהכרח שיש בזה דעת. ועל כן לאו כל אדם יכול להיות ענו כראוי, רק משה רבנו, עליו השלום, הוא היה "ענו מכל האדם אשר על פני

האדמה" (במדבר י"ב). ורבותינו, זכרונם לברכה, קראו לענוה שאינו כראוי - חנפה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה מא:) על ירמיה הנביא, שהיה ענו נגד הנביא שקר חנניה, ואמר לו בהכנעה: אמן, כן יעשה ה'; ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה, על זה: 'כל המחניף וכו' לסוף נופל ביד בנו' וכו':

כג

בענין השמחה. על פי משל, שלפעמים כשבני אדם שמחים ומרקדים, אזי חוטפים איש אחד מבחוץ, שהוא בעצבות ומרה שחרה, ומכניסים אותו בעל כרחו לתוך מחול המרקדים, ומכריחים אותו בעל כרחו שיהיה שמח עמהם גם כן, כן יש בענין השמחה. כי כשאדם שמח, אזי המרה שחרה ויסורים נסתלקים מן הצד. אבל מעלה יתרה - להתאמץ לרדף אחר המרה שחרה דוקא, להכניס אותה גם כן בתוך השמחה, באפן שהמרה שחורה בעצמה תתהפך לשמחה. שיהפך המרה שחרה וכל היסורין לשמחה, כדרך הבא לתוך השמחה, שאז מגדל השמחה והחדוה מהפך כל הדאגות והעצבות והמרה שחרה שלו לשמחה. נמצא שחוטף המרה שחרה ומכניס אותה בעל כרחה לתוך השמחה, כמשל הנ"ל. וזה בחינת (ישעיה ל"ה): "ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה" - שהיגון ואנחה בורחים ונסים מן השמחה, כי בעת השמחה דרך היגון ואנחה לעמד מן הצד כנ"ל, אבל צריך לרדף אחריהם דיקא, ולהשיגם ולהגיעם, להכניס אותם דוקא לתוך השמחה כנ"ל. וזהו: "ששון ושמחה ישיגו" וכו' - שהששון ושמחה ישיגו ויתפסו את היגון ואנחה, שהם נסים ובורחים מן השמחה, להכניס אותם בעל כרחם לתוך השמחה כנ"ל. כי יש יגון ואנחה שהם הסטרא אחרא, שאינם רוצים להיות מרכבה אל הקדשה, ועל כן הם בורחים מן השמחה. על כן צריך להכריח אותם לתוך הקדשה, דהינו השמחה בעל כרחם, כנ"ל:

כד

מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, ולהתגבר להרחיק העצבות והמרה שחרה בכל כחו. וכל החולאת הבאין על האדם, כלם באין רק מקלקול השמחה. כי יש עשרה מיני נגינה שהם בחינת שמחה, כמו שכתוב (תהלים צ"ב): "עלי עשור וכו' כי שמחתני ה' בפעלך" וכו'. ואלו יוד מיני נגינה באין בתוך עשרה מיני דפקין, והם מחיין אותן (עין תיקון סט דף קה). ועל כן כשיש קלקול ופגם בהשמחה, שהיא בחינת יוד מיני נגינה, על ידי זה באין חולאת מן היוד מיני דפקין, שנתקלקלין על ידי קלקול היוד מיני נגינה, שהם

השמחה כנ"ל. כי כל מיני חולאת כלולים ביוד מיני דפקין, וכן כל מיני נגונים כלולים ביוד מיני נגינה. וכפי קלקול השמחה והנגון, כן בא חולאת כנ"ל. וגם חכמי הרופאים האריכו בזה, שכל החולאת - על ידי מרה שחרה ועצבות, והשמחה הוא רפואה גדולה. ולעתיד תתגדל השמחה מאד, ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ירושלמי סכה פרק לולב וערבה ובמדרש רבה שמיני פרשה יא): 'עתיד הקדוש ברוך הוא להיות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבוא', דהינו שיעשה מחול לצדיקים, והוא יתברך יהיה ראש חולה, כי שכינה למעלה מראשותיו של חולה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (נדרים מ), שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי". כי אין להחולה שום חיות, רק השכינה מחיה אותו. ולעתיד על ידי השמחה יתתקן כל החולאת כנ"ל, ואז יהיה השם יתברך ראש חולה, דהינו ראש המחול כנ"ל, כי השמחה היא בחינת תקון החולה כנ"ל. ובשביל זה נקראין השמחה והרקודין חווה כנ"ל, כי הם תקון החולאת כנ"ל:

והכלל, שצריך להתגבר מאד בכל הכחות, להיות אך שמח תמיד. כי טבע האדם - למשך עצמו למרה שחרה ועצבות מחמת פגעי ומקרי הזמן, וכל אדם מלא יסורים, על כן צריך להכריח את עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד ולשמח את עצמו בכל אשר יוכל, ואפלו במלי דשטותא. אף שגם לב נשבר הוא טוב מאד, עם כל זה הוא רק באיזו שעה, וראוי לקבע לו איזה שעה ביום לשבר לבו ולפרש שיחתו לפניו יתברך, כמובא אצלנו, אבל כל היום כלו צריך להיות בשמחה. כי מלב נשבר בקל יכולין לבוא למרה שחרה, יותר מאשר יכולין לכשל על ידי שמחה, חס ושלום, לבוא לאיזה הוללות, חס ושלום, כי זה קרוב יותר לבוא מלב נשבר למרה שחרה. על כן צריך שיהיה בשמחה תמיד, רק בשעה מיחדת יהיה לו לב נשבר:

כה

ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל. דהינו לקבע לו על כל פנים שעה או יותר להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו בטענות ואמתלאות בדברי חן ורצוי ופיוס, לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך, שיקרבו אליו לעבודתו באמת. ותפלה ושיחה זו יהיה בלשון שמדברים בו, דהינו בלשון אשכנז (במדינתנו). כי בלשון הקדש קשה לו לפרש כל שיחתו, וגם אין הלב נמשך אחרי הדבורים, מחמת שאינו מרגל כל כך בהלשון, כי אין דרכנו לדבר בלשון הקדש. אבל בלשון אשכנז - שמספרים ומדברים בו, קל וקרוב יותר לשבר לבו, כי הלב נמשך וקרוב יותר אל לשון אשכנז, מחמת שהוא מרגל בו. ובלשון אשכנז יכול לפרש כל שיחתו. ואת כל אשר עם

לבבו ישיח ויספר לפניו יתברך, הן חרטה ותשובה על העבר, והן בקשת תחנונים לזכות להתקרב אליו יתברך מהיום ולהלאה באמת, וכיוצא בזה כל חד לפום דרגה. ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מדי יום ביום שעה מיחדת כנ"ל, ושאר היום יהיה בשמחה כנ"ל. והנהגה זו הוא גדולה במעלה מאד מאד, והוא דרך ועצה טובה מאד להתקרב אליו יתברך, כי זאת היא עצה כללית, שכולל הכל. כי על כל מה שיחסר לו בעבודת השם, או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו יתברך - על הכל יפרש שיחתו ויבקש מאתו יתברך כנ"ל. ואפלו אם לפעמים נסתתמין דבריו, ואינו יכול לפתח פיו לדבר לפניו יתברך כלל, אף על פי כן זה בעצמו טוב מאד. דהינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו יתברך, וחפץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו גם כן טוב מאד, וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפלה מזה בעצמו. ועל זה בעצמו יצעק ויתחנן לפניו יתברך, שנתרחק כל כך, עד שאינו יכול אפלו לדבר. ויבקש מאתו יתברך רחמים ותחנונים, שיחמל עליו ויפתח פיו, שיוכל לפרש שיחתו לפניו. ודע, שכמה וכמה צדיקים גדולים מפרסמים ספרו, שלא באו למדרגתם, רק על ידי הנהגה זו. והמשכיל יבין מעצמו גדל מעלת הנהגה זו, העולה למעלה למעלה, והוא דבר השוה לכל נפש מקטן ועד גדול, כי כלם יכולים לנהג הנהגה זו, ועל ידי זה יבואו למעלה גדולה. אשרי שיאחז בזה:

גם טוב לעשות מהתורה תפלה. דהינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה, דהינו לבקש ולהתחנן לפניו יתברך על כל מה שנאמר שם באותו המאמר, מתי יזכה גם הוא לבוא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו יתברך, שיזכהו לבוא לכל הנאמר שם באותו המאמר. והמשכיל והחפץ באמת, יוליכו ה' בדרך אמת ויבין בעצמו דבר מתוך דבר, איך להתנהג בזה, באפן שיהיו דבריו דברי חן וטענות נכונות, לרצותו יתברך שיקרבהו לעבודתו באמת. ועניין השיחה זו עולה למקום גבוה מאד, ובפרט כשעושה מתורה תפלה, מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה:

כו

שיך לא"ב החדש, שכרות, אות ד

צריך להרחיק משכרות, ולדקדק שלא לשתות יותר מיכלתו, כדי שלא יבוא לידי שכרות, כי מעט השתיה לפי הצרך הוא טובה להרחיב דעתו. ודע, כי הדעת מלבש בחסדים, וכששותה במדה כראוי לפי ערכו, אזי נתרחב דעתו ונתרומם מחו, ואזי נגדלין החסדים ביותר על ידי השתיה. כי כשנתרומם הדעת, נתרוממין ונגדלין החסדים, כי הדעת מלבש בחסדים כנ"ל. ועל זה אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין ס"ה): "כל המתפתה ביינו,

יש בו מדעת קונו". 'מתפתה' דיקא, בחינת חסדים, שעל ידי היין נגדלין החסדים. וזהו מתפתה - שעל ידי הגדלת החסדים הוא מתפתה ומתפיס, אף על פי שלא היה ראוי להתפתות לפי חסדים סתם, והיה יכול להיות רגז, אבל על ידי הגדלת החסדים על ידי היין הוא מתפתה כנ"ל. אבל השותה יותר מדאי ומשתכר, אזי אדרבא, מתגברין תקף הגבורות, ונעשה כעס ורגז, ולפעמים מתגברין גבורות דסטרא אחרא, ויוכל לבוא לידי רעות וכו', חס ושלום:

ודע, שעל ידי שכרות שוכחין כל המצוות והאזהרות שצוה משה רבנו, עליו השלום. כי משה הוא מלבש בכל אחד ואחד מישראל, בכל איבר ואיבר, ומזכיר כל איבר ואיבר, שיעשה המצוה השיכה לאותו איבר. כי רמ"ח מצוות כנגד רמ"ח איברים. ועל כן משה נקרא מחקק (דברים ל"ג), שהוא גימטריא רמ"ח, שמזכיר רמ"ח מצוות כנ"ל. ועל ידי השכרות שוכח אותם, בבחינת (משלי ל"א): "פן ישתה וישכח מחקק", שעל ידי השתיה והשכרות שוכח רמ"ח מצוות של משה כנ"ל. והתלבשות משה באיברים זהו בעצמו בחינת התלבשות הדעת בחסדים כנ"ל. כי משה הוא הדעת, והאיברים הם רמ"ח, בחינת אברהם איש החסד, שהוא גימטריא רמ"ח איברים:

כז

מי שהוא פרנס חדש או מנהיג, (שקורין רוגירי"ר), והוא מנהיג בכשרות ובישר, ורואה ומסתכל להטיל המשאוי על כל אחד כראוי לו, כפי מה שמעריך את כל אחד בישר להכביד על זה ולהקל על זה כראוי, על ידי זה מבטל הארבע מדות רעות, דהינו 'עבודה זרה' 'וגלוי עריות' 'ושפיכות דמים' 'ולשון הרע'. והסוד - כי הנדר שנודרין צריכין לשלם מיד, והמאחר נדרו גורם אלו הארבע מדות הנ"ל. כדאיתא במדרש (ויקרא פרשה לז), שלמד מיעקב, שבשביל שאחר נדרו בא לידי ארבע הנ"ל. 'עבודה זרה' - שנאמר: "הסירו את אלקי הנכר". 'גלוי עריות' - "ותצא דינה" וכו' 'שפיכות דמים' - בשכם. 'לשון הרע' - "וישמע את דברי בני לבן". ואיתא (שם), שבשביל שראה משה בסבלות בני ישראל, כמו שכתוב: "וירא בסבלותם", דהינו שנתן לב על סבלותם, שהיו מכבידין עליהם, והעבודה השיך לאיש נתנו על אשה, וכן להפך, והיה משה מסתכל על זה, והפך הדבר ונתן על כל אחד העבודה הראוי לו, מה שראוי לאיש וכו', וכן בין אנשים בעצמן הסתכל לתן על כל אחד מה שראוי לו. ואמר לו השם יתברך למשה, שעל ידי זה תזכה להתיר נדר, שנאמר בו גם כן: "בין איש לאשתו" וכו'. נמצא שעל ידי שמסתכלין להעריך כל אחד כראוי, על ידי זה זוכין להתרת נדרים, ועל ידי זה נצולין מארבע מדות הנ"ל, כנ"ל. והבן:

כח

דע, שיש חלוקים בין התורות, כי יש תורה שלא נתנה אפלו לדרש, ויש תורה שנתנה לדרש ולא נתנה לכתב. ויש שנתנה לכתב, וכמו שמצינו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (גטין ס:): 'דברים שבעל פה - אי אתה רשאי לאמרם בכתב' וכו'. ומי שיודע להבחין ולהכיר בין התורות, איזהו נתנה לכתב, ואיזהו לא נתנה לכתב - הוא יכול להכיר את איש ישראלי בין האמות, ואפלו אם אחד מישראל עומד בין כמה אמות, יכול להכירו. וסוד זה מרמז בפסוק (הושע ח): "אכתב לו רבי תורתי כמו זר נחשבו" (ילקוט שם). הינו כשכותבין רבי תורתי, הינו רב יותר מהראוי, דהינו שכותבין מה שלא נתן לכתב כנ"ל, אזי "כמו זר נחשבו", הינו שאין יוכל להכיר את הישראל, וכמו זר נחשב אצלו, שנדמה לו לזר ולנכרי, וכן להפך, שיוכל לטעות על הנכרי שהוא ישראל כנ"ל. כי עקר ההבדל שבין ישראל לאמות הוא בבחינת מה שלא נתן לכתב, בחינת תורה שבעל פה. כמו דאיתא (עין מ"ר תשא פ' מז הובא בתוספות גיטין ס: ד"ה אתמוה וע' ירושלמי פאה פ"ב), 'שבשביל זה נתנה תורה שבעל פה, מחמת שצפה שיהיו ישראל בגלות, ויעתיקו האמות לעצמן תורה שבכתב, על כן נתן לנו תורה שבעל פה, שזה אינם יכולים להעתיק, מחמת שהוא בעל פה'. נמצא שעקר ההבדל והיתרון של ישראל על האמות הוא בבחינת תורה שבעל פה, שלא נתן לכתב. ויש בכל אחד ואחד מישראל חלק מבחינת תורה שבעל פה, שלא נתן לכתב. ועל כן מי שמכיר בין התורות שנתנו לכתב ושלא נתנו לכתב, הוא יכול להכיר בין ישראל לאמות, כי זה עקר הבדלם כנ"ל:

כט

כשארע שאלה בבית האדם על ידי תערבת אסור בהתר, ואין בהתר כדי לבטל את האסור - בזה מראין לו, שפגם באיזהו יחוד של מעלה. כי כל היחודים והזווגים הם בחינת בטול אסור. וזה בחינת 'ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות'. נמצא שמאסור נעשה התר, כי בתחלה היא ארוסה, ואז היא אסורה, ואחר כך נעשית התר בנשואין. ועל כן גם בזווג התחתון של זה העולם נאמר (תהלים ס"ח): "אלקים מושיב יחידים ביתה", הינו זווגים. כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, (סוטה ב) זה הפסוק לענין זווגים, אזי: "מוציא אסירים בכושרות", הינו שנעשה האסור כשר והתר, בחינת בטול האסור כנ"ל. ועל כן כשאין נתבטל האסור, והשאלה אסורה, היא סימן שפגם ביחוד של מעלה, כי היחוד הוא בחינת בטול האסור כנ"ל:

ל

כשבא ספר חדש לעולם, וזה מבאר אצלנו, שיש חדושים שנעשין על ידי דמעות (כמובא בסימן רסב), אזי אלו הדמעות של החדושים, שמהם נעשה הספר החדש, הם עומדים כנגד גזרות האמות, ומבטלן: והדבר מבאר, כי כל כחם היא מן הדמעות של עשו (עין זוהר שמות יב.), ועל כן כשיש אלו הדמעות הנ"ל, הם עומדים כנגדם ומבטלן. וזה אותיות בכיה - ראשי תבות: "בני ישראל כחול הים" (הושע ב) - 'מה חול הים מגן מן גלי הים, שלא ישטפו העולם (עין זוהר פקודי רכה. ובמדרש תהלים ב.), כן בני ישראל מגן עליהם' הבכיה והדמעות כנגד גזרות האמות כנ"ל. וזה: "והיה מספר בני ישראל כחול הים" - 'מספר', הינו מספר הנ"ל, משם בני ישראל כחול הים', הינו בכיה ודמעות של החדושין שבספר, שמגן עליהם כנ"ל:

לא

על ידי הנגינה אדם נכר, אם קבל עליו על תורה. וסימן: "בכתף ישאו" (במדבר ז), ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (ערכין יא): 'אין ישאו אלא לשון שירה', שנאמר: "שאו זמרה ותנו תף", ומקרא זה נאמר במשא בני קהת, שהיו נושאין בכתף את הארון, הינו בחינת על תורה:

לב

יש צדיקים גנוזים, והם יודעים פנים בתורה, אך הם צריכים להעלים תורתם, וכמו שמספרין מעשה מהבעל שם טוב עם הדרשן. וגם אצלו יש לפעמים, שיודע תורה שיש לה פנים, דהינו פנים בתורה והוא צריך להעלימה, ואינו אומרה ולפעמים אינו כותבה כלל, ולפעמים כותבה ואחר כך שורפה. ובאמת אם היתה נכתבת, היה מזה ספר והיה בא בתוך העולם. וגם יש בהם שמות, בחינת שמי שנכתב בקדשה, אך העולם מקלקלין זאת, וצריכין להעלימה ולשורפה. אבל הוא טובה להעולם, מה שנעלם ונשרף תורות וספרים הללו. כי גם יש כמה ספרים, שכבר נעשו ספרים ונמחו ונאבדו מן העולם, כי בודאי הצדיקים הגדולים הקדמונים, תנאים ואמוראים וכיוצא בהם, עשו ספרים הרבה, אך נאבדו. אך הוא טובה להעולם, כי אם לא היה זאת, לא היה אפשר לנו כלל להתקרב להשם יתברך. כי יש הרבה ספרי מינין, שאם היו, חס ושלום, מתפשטין בעולם, לא היה אפשר כלל להתקרב להשם יתברך. כי ירבעם בן נבט, שעשה שני עגלי זהב ואמר: "הנה אלקיך ישראל" וכו' (מלכים א י"ב), והטעה כל ישראל אחריהם - היעלה על הדעת,

שהטעה עם רב בשטות כזה לעבד עגלים, אך בודאי היה בזה חכמות גדולות מאד מאד של אפיקורסות ואם היה, חס ושלום חס ושלום, רחמנא לצלן, נמצא עתה דף אחד מספרים הללו, חס ושלום, היו מתרחקים מאד מהשם יתברך, ולא היה אפשר להתקרב אליו יתברך כלל. ובשביל זה הוא טובה מה שנתעלמין ונשרפין הספרים הקדושים הנ"ל: כי הספר הוא בחינת שם ה', בבחינת: "מגדל עז שם ה', בו ירוץ צדיק ונשגב" (משלי י"ח). ואיתא בזהר (בראשית דף לז:): שם ה' - דא ספר, כי ספר במספר שם, כמובא. כי הספר הוא בחינת שמי שנכתב בקדשה, ונתפשט בעולם ועושה שם. ודע, שכל אחד ואחד צריך לשמר את בחינת משיח שיש לו. כי כל אחד כפי קדשתו וטהרתו, כן יש לו בחינת משיח, וצריך לשמר מאד, שלא יתקלקל בחינת משיח שלו. ועקר הדבר שבו תלוי בחינות משיח הוא שמירה מנאוף. כי משיח הוא בחינות חטם, בבחינות (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'", ונאוף תלוי בחטם, כמו שכתוב (שמות כ): "לא תנאף". ואיתא במדרש (רבה פרשת נשא פרשה י): 'לא תהנה אף'. וצריך לשמר עצמו מאד אפלו מריח נאוף, כי הוא פוגם בחינת משיח שלו, שהוא בחינת חטם כנ"ל. ובחינת משיח הוא שורה על אנפי אוריתא, דהינו הספרים הקדושים שמגלין הפנים של תורה, ושם מרחף רוחו של משיח, בבחינת (בראשית א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". 'רוח אלקים - דא רוחו של משיח' (זהר ויחי דף רמ.), 'שמרחף על פני המים', ומים הוא התורה, כמובא (תענית ד', ב"ק י"ז):

ודע, שבחינת - "רוח אפינו משיח ה'" - נעשה רוח קנאה, שהולך ומקנא; בכל מקום שמוצא שם נאוף, הוא נעשה רוח קנאה ומקנא על זה לגדל קדשתו וטהרתו. ופעמים "מקנא והיא נטמאה, או עבר עליו רוח קנאה וכו' והיא לא נטמאה", (במדבר ה) כי לגדל עצם קדשתו וטהרתו, אף על פי שלא נטמאה, הוא מקנא על הסתירה לבד, כי נחשב פגם כנגד עצם טהרתו של הרוח קנאה, ונעשה על ידי זה לפעמים גט. ועל כן נקרא הגט "ספר כריתות" (דברים כ"ד), כי נעשה על ידי הספר, ששם שורה רוחו של משיח, שהוא הרוח קנאה כנ"ל. או שמשקה אותה מים מארירים, ואזי נבדקת אם נטמאה וכו' ואם לאו, אזי אדרבא: "ונקתה ונזרעה זרע" וכו':

ודע, שיש יחודא תתאה שבזה העולם, שהוא בכשרות גדול בקדשה ובטהרה כל כך, עד שבו תלוי יחודא עלאה. שהזוג, דהינו האיש והאשה, כשרים כל כך, שהיא כשרה מאד ואין בה שום שמץ פסול, וגם הוא כשר מאד, וזווגם בכשרות ובקדשה כל כך, שבו תלוי יחודא עלאה. כי 'איש ואשה, זכו - שכינה שרויה ביניהם' (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, סוטה יז), כי יש בו יו"ד ובה ה"א, שזהו יחודא עלאה. וזה הזווג והיחודא

תתאה הוא יקר מאד מאד, מאחר שבזה העולם נעשה יחודא תתאה בקדשה כזו, שבו תלוי יחודא עלאה. והנה הרוח קנאה שהוא בחינת רוחו של משיח כנ"ל, שהוא מקנא על נאוף, מה הוא עושה כאן, מאחר שהם קדושים וטהורים מאד, אך דע, שכאן בא הרוח קנאה בשביל אהבה. כי איתא בזהר (ויחי דף רמה.): 'כל רחימותא דלא קשיר עמה קנאה, לאו רחימותא רחימא', הדא הוא דכתיב: "כי עזה כמות אהבה, קשה כשאול קנאה". כי הקנאה מורה על אהבה. כי מחמת גדל האהבה הוא מקנא בה: "אל תסתרי" כדי שלא יתקלקל האהבה, חס ושלום, וזה פועל כאן הרוח קנאה הנ"ל בשביל אהבה כנ"ל. אך מחמת שאף על פי כן זה היחודא תתאה הוא בזה העולם, יוכל להתקלקל השלום שביניהם, חס ושלום, על ידי הרוח קנאה. כי הקנאה, אף על פי שהיא בשביל אהבה, יכולה להטיל מחלקת, חס ושלום, על ידי שמקנא לה וכו':

ועל כן דע, שבשביל זה צריכין הצדיקים הגדולים להעלים תורתם, לשרפן ולהאבידן כנ"ל, כדי שיהיה נסתלק הרוח קנאה, שלא יקלקל, חס ושלום, שלום הזוג הקדוש הנ"ל. כי יחודא תתאה שלהם יקר מאד, וכשנתקלקל שלום שביניהם על ידי הרוח קנאה כנ"ל, הוא הפסד גדול מאד. ועל כן מכרחין שיהיו נאבדין התורות והספרים הנ"ל, כדי לסלק הרוח קנאה. כי הרוח קנאה הוא רוחו של משיח, שהוא שורה על אנפי אוריתא, דהינו הספרים כנ"ל נמצא כשנשרפין ונאבדין הספרים, ממילא נסתלק הרוח קנאה, שהוא רוחו של משיח, ששורה על הספרים כנ"ל. וזהו סוד "שמי שנכתב בקדשה - ימחה". כי הספר הוא בחינת שם ה', בחינת 'שמי שנכתב בקדשה' כנ"ל. ואמרה תורה, שימחה ויאבד, כדי להטיל שלום בין איש לאשתו, דהינו זוג הקדוש הנ"ל, שבשביל השלום שביניהן נמחין ונאבדין הספרים, שהם בחינת שמי שנכתב בקדשה כנ"ל. ואזי נושאין קל וחמר למעלה (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (שבת קטז): ומה שמי שנכתב בקדשה, שהוא הספרים הקדושים הנ"ל, אמרה תורה - ימחה - בשביל להטיל שלום וכו', ספרי המינין שהם מטילין שנאה ותחרות בין ישראל וכו', על אחת כמה וכמה שימחו ויאבדו ויעקרו מן העולם, שימח ויעקר זכרם מן העולם. נמצא שעל ידי אבדת הספרים הקדושים בא טובה, שנאבדין ונעקרין ספרי המינין, ואזי יכולים להתקרב אליו יתברך, אמן:

לג

"ויחד יתרו על כל הטובה" וכו' (שמות י"ח), ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צד), 'שנעשה בשרו חדודין חדודין'. כי כל השמחות הם רק בשעתן, כגון, למשל שמחה

של חתנה או ברית, השמחה הוא רק בשעתן, ואם יסתכל על הסוף, אין שום שמחה בעולם, כי סוף אדם וכו' (ברכות יז). אבל אם יסתכל על הסוף של הסוף, אז יש לו לשמח מאד, כי סוף כל סוף, דהינו התכלית הוא טוב מאד. והנה זהו רק מצד הנשמה, שמצדה המות טוב מאד, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה ט): "והנה טוב מאד" - זה וכו', כי הוא טוב מאד, שעל ידו באין לתכלית הטוב. אך מי שהוא צדיק, ואפלו גופו נקי וקדוש מאד, אזי יכול לשמח גם עם גופו, אפלו אם מסתכל על הסוף, מאחר שגם גופו טהור וקדוש. כמו שכתוב (תהלים נ"ו): "באלקים בטחתי מה יעשה בשר לי" - שהבשר, דהינו הגוף אינו יכול לעשות לו שום הזק, וכמו שכתוב (תהלים ט"ז): "אף בשרי ישכן לבטח" - שהצדיק בטוח, שגם להגוף יהיה טוב מאד, ועל כן יכול לשמח גם עם גופו, אפלו כשמסתכל על הסוף. אבל מי שאין גופו קדוש כל כך, בפרט גר, שאף על פי שנשמתו גבוה מאד, אף על פי כן גופו נוצר מטפה טמאה, ואיך אפשר לשנות זאת. נמצא שזה האיש שאין גופו קדוש כל כך, בפרט גר, אי אפשר לו לשמח עם גופו כשמסתכל על התכלית. וזהו: "ויחד יתרו על כל הטובה" - שיתרו היה שמח על כל הטובה, פרוש, אפלו כשהסתכל להלאה מן הטובה. וזהו: "על כל הטובה" - למעלה ולהלאה על הטובה, אף על פי שהסתכל על זה, הינו להלאה מן הטובה, הינו על הסוף, אף על פי כן היה שמח מאד. כי מצד הנשמה אף כשמסתכל על הסוף, הוא טוב מאד כנ"ל, אך שנעשה בשרו חדודין חדודין - בשרו דיקא, דהינו הגוף. כי מאחר שהיה גר, לא היה שמחתו בגופו כשהסתכל על הסוף כנ"ל. וזהו: 'נעשה בשרו חדודין חדודין' - בשרו דיקא כנ"ל:

לד

"ויחד יתרו על כל הטובה" (שמות י"ח). כי אצל סתם בני אדם אין השמחה של כל הטובות ביחד, כי יש חלוקים רבים בענין השמחה. למשל כשבאין על חתנה, יש מי ששמח מן האכילה שאוכל, דגים ובשר וכיוצא, ויש אחד, ששמח מן הכלי זמר, ויש ששמח מדברים אחרים כיוצא בהם, ויש ששמח מן החתנה עצמה, כגון המחתנים, שאינן משגיחים על אכילה ושתיה, רק שמחים מן החתנה עצמה, וכיוצא שאר חלוקים. אבל אין אדם שיהיה שמח מכל השמחות ביחד. ואפלו מי ששמח מכל הדברים הנ"ל, אף על פי כן אין השמחה מכל הדברים ביחד, רק מכל אחד בפני עצמו בזה אחר זה. גם יש אחד, שאין לו שום שמחה כלל, לא מן האכילה ושתיה ולא משאר דברים, ואדרבא, יש לו קנאה וצער, שמקנא על השדוך, על שזה נשתדך בזה. אבל שלמות וגדלות השמחה

הוא, מי שזוכה לשמח מכל הטובות ביחד. וזה אי אפשר כי אם כשמסתכל למעלה על כל הטובה, דהינו על השרש, שמשם נמשכין כל הטובות. ושם בהשרש הכל אחד, ואזי שמחתו מכל הטובות ביחד, ואז השמחה גדולה מאד, ומאירה באור גדול מאד. כי על ידי הכלליות שנכלל שמחה בחברתה, נגדל ביותר אור השמחות. וכן כל מה שנכללין יותר רבוי השמחות זה בזה, נגדל ונתוסף אור השמחה ביותר ויותר, כי נגדל ונתוסף האור מאד, על ידי התנוצצות שמתנוצץ משמחה לחברתה. וכל מה שיש יותר שמחות שנכללין ביחד, נתוסף ביותר ויותר אור ההתנוצצות. ועל כן כשנכלל השמחה של כל הטובות ביחד, אזי אור השמחה גדול מאד על ידי רבוי ההתנוצצות מזה לזה ומזה לזה כנ"ל. וזהו: "ויחד יתרו על כל הטובה" - שהיה שמח מכל הטובות ביחד. וזהו: "על כל הטובה", כי היה מסתכל למעלה על כל הטובה, הינו על השרש, ששם הכל אחד, ושם נכללין כל השמחות יחד, ועל כן היה שמח על כל הטובות ביחד כנ"ל:

לה

לומדי תורה ראוי להם לידע עתידות, וזה שכתוב: "קדם ידעתי" (תהלים קי"ט) - שאני יודע מקדם מה שיהיה. ומהיכן - "מעדתיך", דהינו מן התורה:

לו

תכף שנעשה ספר מן התורות הגבוהות והנפלאות מאד מאד, מאחר שנעשה מהם ספר, יש עליהם חפויים והסתרות, שנחפה ונסתר אורם הצח והנפלא. והדפין של כריכה הם מחפים וכו':

לז

"ממתים ידך ה' ממתים מחלד וכו' אני בצדק אחזה פניך" וכו' (תהלים י"ז). הכלל - שעקר התכלית הוא רק לעבד ולילך בדרכי ה' לשמו יתברך, כדי לזכות להכיר אותו יתברך ולדעת אותו יתברך, שזהו עקר התכלית, וזהו רצונו יתברך, שאנחנו נכיר אותו יתברך. ואין ראוי לאדם שיהיה לו כונה אחרת בעבודתו יתברך, כי אם למלאות רצונו יתברך, שאמר ונעשה רצונו. כי יש מי שעובד כל ימיו ורודף אחר תאוות עולם הזה, כדי למלאות בטנו וכרסו בתאוות עולם הזה. ויש מי שעובד ומשתדל, כדי לזכות לעולם הבא, וגם זהו נקרא מלוי בטן, שרוצה למלאות בטנו ותאותו עם עולם הבא. וזהו בחינות, "חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם". 'חלקם בחיים וצפונך' - הינו הן אותן שבוחרין

חלקם בחיים, דהינו למלאות תאותם בחיים, חיותם בעולם הזה, והן אותן שבוחרין ברב טוב הצפון, דהינו עולם הבא, וזהו 'וצפונך', שבוחרין בטוב הצפון, דהינו עולם הבא - ושניהם הם בחינת מלוי בטן כנ"ל: וזהו 'חלקם בחיים וצפונך - תמלא בטנם', שאלו שתי הכתות, הן הבוחרין בעולם הזה והן העובדין בשביל העולם הבא, שהם בחינות 'חלקם בחיים וצפונך', כנ"ל, - שניהם הם בבחינת 'תמלא בטנם', שרוצים למלאות בטנם ותאותם; זה - בעולם הזה, וזה - בעולם הבא. רק שזה הבוחר בעולם הבא הוא חכם יותר, שבוחר בעולם עומד, הקים והנצחי, וממאס עולם הזה, שהוא עובר וכלה. וגם באמת בודאי טוב יותר הרבה לעבד ה', אפלו אם עובד בשביל עולם הבא, אך אף על פי כן גם זה נקרא בחינת מלוי בטן כנ"ל. וזהו: 'ישבעו בנים' - שהשביעה שלהם הוא בנים, כדרך העולם, שכל עבודתם הוא כדי להשאיר ירשה לבניו. ובאמת מי שאינו איש קדוש, ורודף אחר תאוות, ומניח ממונו לבניו, הוא כמו מי שמלכלך עצמו בטנוף, ולוקח טנוף ומכסה על הטנוף. כי באמת ממון דקדשה הוא גבוה מאד, ויש בו כמה בחינות גבוהות וקדושות עליונות מאד, כמבאר במקום אחר. אבל הממון של תאות עולם הזה הוא מותרות, שנשאר מן האדם מותרות, אחר שמלא תאותו בעולם הזה, והמותרות אחר כל תאוותיו הוא הממון שנשאר אחריו. גם הבנים שאינם נולדים בקדשה, הם גם כן מותרות ממש, כי הם באים ממותרות וסרחון ועכירת המח שיוצא לחוץ, ומזה נתהוו הבנים, בחינת (אבות פרק ג) 'טפה סרוחה', סרחון ממש. ובשביל זה נקראים הבנים עוללים, לשון טנוף, כי "עולל" פרש רש"י (תהלים ח): 'טנוף ולכלוך', וכנ"ל. ומי שמניח בנים כאלו, הוא גנאי ובזיון. כי הם בחינות מותרות וטנוף, על כן הוא רוצה לכסות אותם וליפות אותם עם הממון, שהוא גם כן מותרות גמור, שנשאר אחר כל התאוות כנ"ל, וזהו הירשה שמשאיר להם אחר מותו, נמצא שמכסה בטנוף על טנוף. וזהו: "ישבעו בנים" - שהשביעה שלהם הוא בנים, שבשבילם הם מבלים את ימיהם. והניחו יתרם לעולליהם - שמכסים במותרות על העוללים, שהם גם כן בחינות מותרות כנ"ל, הינו הירשה שמניחים לבנים, שבשביל זה מבלים ימיהם כנ"ל. אבל אני, אין בוחר לעצמי משתי הכתות הנ"ל, כי אם לזכות לחזות בנעם ה', וזהו: "אני בצדק אחזה פניך"; שדוד המלך, עליו השלום, אמר, שבחר לו רק לזכות בצדקות שלו, לחזות פני ה' ולהכיר הבורא יתברך, וגם הבנים שהוא חפץ להשאיר, כונתו רק בשבילו יתברך, כדי להשלים, כביכול, צלם דמות תבניתו, כי הבנים דקדשה הם גבוהים מאד. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות סג:): 'כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה, כאלו ממעט את הדמות'. כי כשבא ונולד בן בעולם, נולד ובא צלם אלקים, כביכול, ונשלם צלם דמות תבניתו.

וזהו: 'אשבעה' - דהינו השביעה של בנים, בחינת ישבעו בנים הוא רק: "בהקיץ תמונתך", שעקר שביעתו של בנים הוא רק מה שהוא מקיץ ומעורר בזה תמונתו יתברך, בחינת צלם דמות תבניתו, כנ"ל:

וזהו: "ממתים ידך ה'" וכו'. כי יש שהם מתים מיתה טבעית, שהם נולדים בלחות שרשית ושאר דברים כאלו, שעל ידם ראוי להם לחיות מספר שנים כאלו, והם מתקימים וחיים כל אותן השנים, עד שנפסק ונכלה לחותם וחיותם, והם מתים מחלד. וזהו בחינת: "ממתים מחלד". ויש שהשם יתברך גוזר עליהם מיתה קדם זמנם בשביל ענש, וזהו: "ממתים ידך ה'" וכו', ואלו ראוי להם עולם הבא, מאחר שמתו קדם זמנם. אבל המתים מחלד הם בחינת בני עולם הזה, שאין להם עולם הבא, כי הם חיים וקימים בעולם הזה בלי שום ענש, עד שמתים מחלד כנ"ל. ודוד המלך, עליו השלום, אמר, שמשתי הכתות הנ"ל, דהינו בני עולם הזה ובני עולם הבא, וזהו: "ממתים ידך ה'", ממתים מחלד, הינו מן המתים על ידי ה', ויש להם עולם הבא, ומן המתים מחלד, דהינו בני עולם הזה, וזהו: "חלקם בחיים וצפונך", הינו שתי הכתות כנ"ל, ששניהם בחינת: "תמלא בטנם", הינו מלוי בטן בעולם הזה או בעולם הבא כנ"ל, וזהו: "ישבעו בנים והניחו יתרם לעולליהם", כנ"ל, וגם מי שבוחר בעולם הבא, ורוצה להשאיר זכותו לבניו, גם זה בחינת: "ישבעו בנים והניחו" וכו'. אבל אני בוחר לעצמי משתי הכתות הנ"ל - "בצדק אחזה פניך", שעם כל הצדקות שלי אזכה לחזות פני ה', אשבעה בהקיץ תמונתך, כנ"ל. ועם כל זה טוב מאד אפלו מי שעובד בשביל עולם הבא. וגם טוב להשאיר זכותו לבניו, כמובא, שאין לאדם לקבל כל שכרו, רק ישאיר מזכותו לבניו אחריו. רק שהצדיקים השלמים, אוהבי ה' באמת, כגון דוד וכיוצא, אין בוחרים בכל זה כלל, ואין רוצים לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ולא להשאיר זכותם וצדקתם לבניהם, רק למלאות רצונו יתברך וכנ"ל:

לח

לפעמים הגדול הולך ונוסע להקטן, ולפעמים להפך. דהינו שלפעמים הצדיק נוסע על המדינה ומאיר להתלמידים, ולפעמים התלמידים באים אצלו. ודע, שזאת הבחינה היא גדולה, דהינו כשהגדול נוסע להקטן, זאת הבחינה היא גדולה ביותר. כי זה פשוט שהקטן צריך לבוא להגדול, כי הוא צריך לקבל ממנו. אך לפעמים אורו של הגדול הוא גדול מאד מאד, עד שאי אפשר להקטן לקבל מן הגדול במקומו מחמת רבוי האור הגדול מאד, על כן מכרח הגדול להוריד ולהכניע עצמו אצל הקטן ולילך אחריו, כדי שעל ידי זה יתמעט ויתגשם האור קצת, כדי שיוכל הקטן לקבלו. נמצא כשהגדול צריך לילך

להקטן, זהו מגדל עצם מעלתו מאד כנ"ל. ומשה רבנו, עליו השלום, היה גדול במעלה כל כך, עד שאפלו לפני גדולים היה צריך להקטין עצמו ולהראות הכנעה נגדם. כמו שכתוב (במדבר י"ב): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם" וכו' הינו אף על פי שגם הם היו גדולים מאד, כגון יהושע ואהרן, עם כל זה היה משה רבנו, עליו השלום, במעלה גדולה ועצומה מאד, עד שהכרח להקטין עצמו ולהכניע עצמו נגדם, כדי שיוכלו לקבל אורו כנ"ל. וזה בחינת (מגלה לא): 'בכל מקום שאתה מוצא גדלתו, שם אתה מוצא ענותנותו' - שבכל מקום שיש גדלות ביותר, שם צריך ענוה וקטנות, כדי שיוכלו לקבל האור כנ"ל. והנה כשהקטן בא לפני הגדול כדי לקבל ממנו, ואזי הגדול מאיר בו. ועקר הדבר לעשות ממחין דקטנות מחין דגדלות, דהינו להאיר בהקטן, להגדיל דעתו, שיתגדל מקטנותו ויהיה נעשה גדול, דהינו שיבוא למחין דגדלות, שזהו בחינת המתקה. ולפעמים מאיר בו על ידי הארת פנים ונחמות, שמאיר לו פניו בפנים שוחקות, אנפין נהירין, ולפעמים אינו יכול לקבל על ידי זה, והוא בבחינת: 'אעא דלא דליק, מבטשין לה', שצריך להאיר בו על ידי יסורין שצריך ליסרו ולבזותו, כדי לבטל אותו שיוכל לקבל. ודע, כי אף על פי שהגדול צריך להוריד עצמו ולבטל עצמו קצת מגדלותו, כדי שיוכל הקטן לקבל, אף על פי כן אין נחשב זה הגרעון וההפסד של הגדול, שצריך לבטל אורו לפי שעה, כנגד התקון שנעשה בהקטן, שהוא מתקנו ומגדילו. כי בטול וקטנות הגדול הוא רק לפי שעה ואחר כך חוזר למעלתו, והוא מתקן ומגדיל את הקטן לגמרי כנ"ל:

ויש חלוקים בענין קטנות והכנעת הגדול אצל הקטן, כדי לקבל אורו כנ"ל, כי הכל לפי הענין: לפעמים הוא בתנועה בעלמא, ולפעמים צריך לילך ולנסע אליו, והכל לפי הענין. כמו נר שכבה, כשיש בו קצת אור, עדין יכולין להדליקו, רק על ידי מה שמקרבין אותו קצת לנר הדולק, דהינו שאוחזין אותו למטה אצל נר הדולק, כידוע בחוש, וזה מחמת שיש בו עדין קצת אור אבל כשאין בו שום אור, אין יכולין להדליקו מרחוק, כי אם כשמקרבין אותו ממש להאור או להפך וכו':

לט

"לכו חזו מפעלות ה', אשר שם שמות בארץ" (תהלים מ"ו). כי באמת הדבר נפלא ונורא מאד, אשר ברא השם יתברך את כל הבריאה, שיש בה כמה וכמה דברים נפלאים ונוראים הרבה מאד מאד, מה רבו מעשי ה'! ואפלו בזה העולם לבד עצמו נפלאות ה', אשר ברא דוממים וצומחים וכו', ומי יוכל לשער גדלת ה' שיש בבריות של זה העולם, מכל שכן שאר העולמות. והכל כאשר לכל לא נברא אלא בשביל ישראל. וישראל

בעצמן, עקר בריאתן - בשביל בחינת שבת, שהוא התכלית. כי שבת הוא תכלית מעשה שמים וארץ, שהוא בחינת עולם הנשמות (הקדמת הזהר דף א; וזהר תרומה קלו), שהוא עולם שכלו שבת, ושם ישיגו את השם יתברך כראוי, בלי שום מסך המבדיל ובלי שום מונע; כי אז יהיה נעשה אחדות גמור, וכל אחד יהיה מראה באצבעו: "זה ה' קוינו לו", כמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (תענית לא), וזהו התכלית, שבשביל זה ברא השם יתברך את כל הבריאה כלה. ועל כן יש בודאי בכל דבר ודבר, שנברא בעולם בחינת התכלית, כי בכל דבר ודבר יש בו התחלה וסוף, דהינו ההתחלה ממקום שנשתלשל בהשתלשלות, עד שנתגשם ונתהוה בזה התמונה והדמות. וגם יש בו בחינת התכלית והסוף, שבשביל זה נברא, דהינו שיכולין ישראל להעמיק עיונם ולדעת ולהתבונן בפרטי הבריאה: בתבנית האיברים ובנין וקומה ודמות וכו', של כל דבר ודבר, להתבונן בהם גדלות הבורא יתברך, ולעבדו יתברך על ידי זה. וכן למעלה מעלה עד התכלית, ששם נסמך אותו הדבר אל התכלית. כי כל דבר ודבר יש לו אחיזה בהתכלית, שבשבילו נברא, שעל ידי דבר זה יכולין להשיגו יתברך ולעבדו עד אותו התכלית, ששם נסתים אותו הדבר ונסמך אל התכלית. וצריך כל אחד להעמיק עיונו בזה, לדעת ולהכיר גדלת הבורא בכל דבר ודבר, בתבניתו ודמותו, בפרטיות איבריו ובנינו וכיוצא בזה, ולעבדו יתברך בזה, עד אשר יבוא לבחינת התכלית של אותו הדבר, שהוא בחינת שבת, עולם הנשמות וכו': והנה הבעלי שכל שיש להם שכל גדול, הם יכולים זאת. אבל קטני ערך כמונו היום, שכלנו במדרגה פחותה מאד בבחינת רגלין, איך אפשר לנו לבוא לידיעה זו. ועל כן יש לנו לכסף ולהתגעגע ולהשתוקק מאד, מי יתן והיה לנו מנהיג הדור, רועה נאמן, שיהיה לו זה הכח, שיוכל להאיר אפלו בנו בבחינת רגלין, ידיעה והשגה הנ"ל, שנזכה לבוא אל התכלית. כמו משה רבנו, עליו השלום, שמגדל עצם מעלתו היה יכול להאיר אפלו בפחות שבפחותים, אפלו בשפחה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכילתא פרשת בשלח ופירש"י שם, ועין זהר בשלח נה, ויקרא כב): 'ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל הנביא'. הרי שאפלו יחזקאל, שהיה נביא גדול כזה, לא היה רואה, מה שראתה שפחה בימי משה. וכל זה מחמת גדל עצם מעלת המנהיג, שהיה משה רבנו המנהיג, והוא יכול להאיר אפלו בבחינת רגלין. שאפלו הרגלין שרחוקים מהמח, אף על פי כן גם הם יוכלו להשיג ולדעת התכלית, על ידי מפעלות ה' אשר ברא בעולם השפל הזה כנ"ל. כי על ידי גדלת המנהיג יכול להמשיך המח אפלו להרגלין, ואז יוכל להיות, שהרגלין אלו הם גדולים ממח אחר. וזהו: 'לכו חזו'. 'לכו' דיקא, הינו בחינת הרגלין, שהם כלי ההליכה, גם הם יחזו 'מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ'. הינו פעלות ה' אשר

שם בארץ הזו, דהינו בזה העולם השפל, שעל ידי מפעלות ה' שבארץ הזאת השפלה, יכולין לדעת ולהשיג התכלית. וזהו: 'אשר שם שמות בארץ', הינו שהתכלית שהוא בחינת שמות - ראשי תבות: תכלית מעשה שמים וארץ, בבחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו", וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז:): 'אל תקרא שמות, אלא שמות' דהינו עולם הנשמות שהוא התכלית הוא מלבש ונאחז בארץ השפלה הזו, שעל ידי עולם הזה השפל, דיקא על ידו מכרחין להשיג התכלית כנ"ל. ובאמת הוא חדוש נפלא ונורא מאד, שהשגת התכלית, שהוא דבר גבוה כזה להשיג אותו יתברך, הוא תלוי דיקא בבריות עולם השפל, וכל הנשמות מכרחין לעבר בזה העולם כדי להשיג התכלית. כי 'אין משיח בן דוד בא, עד שיכלו כל הנשמות שבגוף' (יבמות סב.), כי כלם מכרחין לבוא לזה העולם השפל, כדי להשיג התכלית על ידו כנ"ל. נמצא שכלם הם בחינת נצרך לבריות, שהם נצרכים לבריות העולם, להשיג התכלית על ידם כנ"ל:

וראוי לנו לומר זאת בבכיה, בדמעות שליש, לבכות ולהתגעגע, לבקש ולהתחנן לפניו יתברך, מתי נזכה לזה, שיהיה לנו זה הדעת, שנוכל לדעת ולהכיר הבורא יתברך מכל דבר של זה העולם בפרטי פרטיות כנ"ל, עד התכלית כנ"ל. וכפי המדרגה פחותה שלנו עתה, וכלנו אין פנינו יפות כלל (עין מדרש תהלים מזמור קמג) אנו צריכין שירחם עלינו השם יתברך, לתן לנו מנהיג רועה נאמן, שיוכל להאיר בנו ידיעה הנ"ל, כדי שנוכל לעבדו יתברך כראוי ולבוא אל התכלית כנ"ל:

ששת ימים הם ההתחלה, שבהם נברא הכל, ושבת הוא הסוף והתכלית וכו'. ובודאי יש חלוק בין הבריות, כי בודאי יש חלוק בין מה שנברא קדם ובין מה שנברא בששי, שהוא סמוך יותר לשבת. ואיתא בספרים, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" (שמות ל"א), שגם ששת ימים בעצמן נבראו, והם בסוד עגלה אל הנקדה פנימית, שהיא שבת (זהר ויקהל רד), אך אף על פי כן יש חלוקים:

מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא' (ערובין יג:), וכן מה שכתוב (קהלת ד): "וטוב משניהם את אשר עדן לא היה" - הדבר תמוה: ואם כן על מה נברא. ובודאי אין הדברים נאמרין כי אם בעולם הזה, שכפי צרות עולם הזה והיסורין, שסובלין בני אדם בזה העולם כל אחד ואחד, בודאי היה טוב יותר אם לא היה נברא כלל. אבל בעולם הבא בודאי טוב יותר מה שנברא, כי על ידי זה דיקא באין אל התכלית כנ"ל. וגם אפלו בעולם הזה - 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא' (אבות פרק ד):

'ניסן - ראש השנה למלכים' (ראש השנה ב), ואז ממנין כל המלכים למעלה, ובודאי נותנין מתנות לכל אחד ואחד שממליכין אותו. והשם יתברך יתן לנו גם כן מלך ומנהיג, רועה נאמן, שיוכל להאיר בנו וכו' כנ"ל. "ואנחנו הם העם אשר ברגליך - ההולכים אחר עצתך" (שמות י"א ופרש"י שם), שמתנהגים אחר המנהיג. ומי יתן והיה לנו מנהיג כמו משה רבנו, עליו השלום, וכו' כנ"ל (כל זה שיך לסימן ל"ט):

מ

מי שיודע מארץ ישראל, שטעם באמת טעם ארץ ישראל, הוא יכול להכיר באחר, אם היה אצל צדיק על ראש השנה אם לאו, ואם אותו הצדיק הוא גדול במעלה או קטן, ואם הוא צדיק אמתי אם לאו, או אם הוא בעצמו צדיק. כי טעם ארץ ישראל יכולין לציר לפני מי שיודע טעם שכל. כי רק מי שהוא איש בור, אי אפשר לו לידע זאת, אבל מי שיודע משכל, כגון לומדים שמרגישים מעט טעם השכל בפשט וקשיא כדרך הלומדים, או חכמים בחכמות אחרות, שמרגישים טעם שכל, יכולין להבין טעם ארץ ישראל, כי 'אוירא דארץ ישראל מחכים' (בבא בתרא קנח, ובזהר פינחס דף רמה:, ובתקון כב). וטעם החכמה והשכל בודאי יקר מאד, אך עקר מעלת קדשת ארץ ישראל הוא רק על ידי השגחת השם יתברך. ומחמת שהשם יתברך מסתכל בארץ ישראל תמיד, כמו שכתוב (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", על ידי זה ארץ ישראל מקדשת ואוירה מחכים, כי עינים על שם החכמה, כי התפתחות החכמה נקרא בחינת עינים, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר'. ומחמת שעיני ה' בארץ ישראל, שמסתכל בה תמיד, על ידי זה 'אוירא דארץ ישראל מחכים'. אך מהיכן נמשך ונתעורר זאת אצל השם יתברך, דהינו בחינת עינים להשגיח כנ"ל, זה נעשה על ידי נשמות ישראל, שהשם יתברך מתפאר בהם, בבחינת (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר". ועל ידי ההתפארות נעשין בחינת תפלין, שנקראין פאר (סכה כה), והתפלין הם בחינת מחין, ונכנסין לפנים ובוקעין בעינים, ומזה נעשה השגחת השם יתברך כביכול, שעל ידי זה נעשה קדשת ארץ ישראל, בחינת אוירא דארץ ישראל מחכים כנ"ל. ועל שם זה נקרא ארץ ישראל, שמקבלת קדשתה, מבחינת: "ישראל אשר בך אתפאר", כנ"ל. אך בודאי לא כל העתים שוות בהתקרבות ישראל להשם יתברך, כי לפעמים, חס ושלום, יש שנתרחק אחד מהשם יתברך (עין זוהר בשלח א ב.) ואזי אדרבא, השכינה צועקת: 'קלני מראשי, קלני מזרועי' (סנהדרין מו). הינו שצעקתה, שנתקלקל ונפגם בחינת ההתפארות שאינו יכול

להתפאר בהם, ונפגם בחינת התפלין, שנעשין מן ההתפארות כנ"ל. וזה: 'קלני מראשי, קלני מזרועי', 'מראשי' 'מזרועי' דיקא, בחינת תפלין (שמניחין על הראש ועל הזרוע) וכנ"ל. רק כשאחד מישראל נתקרב להשם יתברך, ונתוסף עוד ישראל שרוצה לעבדו יתברך, וכל מה שנתוספין יותר רבים מישראל שרוצים לעבדו ולהתקרב אליו, אזי נתגדל ונתוסף יותר התפארותו יתברך, שהוא יתברך מתפאר בעמו ישראל המתקרבים אליו. ועל ידי זה ההתפארות נעשין תפלין מחין, ומזה נעשה קדשת ארץ ישראל, בחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים' על ידי עיני השגחתו כנ"ל: אך מי שיכול לראות זאת ההתפארות, שמתפאר השם יתברך בעמו ישראל, אזי הוא מקבל בחינת פאר ומחין מן זאת ההתפארות שרואה, ונעשין אצלו גם כן בחינת תפלין, ונכנסין לפנים כנ"ל, ובוקעין בעינים כנ"ל, ואזי נעשין עיניו גם כן בבחינת עיני ה'. ואזי בכל מקום שהוא מסתכל ורואה, נעשה שם גם כן בחינת אוירא דארץ ישראל מחכים, כי עקר קדשת ארץ ישראל הוא רק מבחינת עינים הנ"ל. אבל מי הוא זה שיוכל לראות את השם יתברך, שיוכל לראות התפארותו יתברך, אמנם מי שרואה את הצדיק האמת, שהוא מקרב בני אדם לעבודתו יתברך, והוא עקר התקרבות ישראל לאביהם שבשמים, נמצא שהוא בעצמו ההתפארות שמתפאר השם יתברך בעמו, כי על ידו כל ההתקרבות וההתפארות. אזי מי שמסתכל בו. ועקר הדבר בעת הקבוץ, בעת שמתקבצים אליו העולם הבאים לשמע את דבר ה', וביותר - בראש השנה, שאז הוא הקבוץ הגדול, אזי ההתפארות גדול ביותר, מחמת שמתקבצים הרבה בני אדם, החפצים להתקרב אליו יתברך, ואזי נתגדל ונתוסף פאר ויפי הצדיק, כי הוא בעצמו ההתפארות כנ"ל, אזי מי שמסתכל באמת בזה הצדיק האמתי, אזי הוא גם כן מקבל מן ההתפארות הזאת, ונעשין אצלו גם כן בחינת תפלין מחין כנ"ל, ואזי נעשין עיניו גם כן כנ"ל בבחינת עיני ה'. ואזי גם בכל מקום שהוא מסתכל, נעשה גם כן בחינת ארץ ישראל, בחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים', כי הוא מחכים האויר על ידי הסתכלותו בעיניו הנ"ל, שנעשין מן ההתפארות כנ"ל. וזה פרוש (ישעיה ל"ג): "מלך ביפיו תחזינה עיניך", הינו כשתזכה לראות מלך ביפיו, דהינו הצדיק ביפיו ותפארתו, דהינו בעת הקבוץ, שאזי הוא יפיו ותפארתו כנ"ל, על ידי זה: "עיניך תראינה ארץ מרחקים", בחינת ארץ ישראל, בחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים'. כי החכמה נקרא מרחקים, כמו שכתוב (קהלת ז): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה", הינו שעל ידי זה שתראה את הצדיק ביפיו ותפארתו כנ"ל, על ידי זה בכל מקום שתראה בעיניך, יהיה נעשה בחינת אוירא דארץ ישראל מחכים כנ"ל. וזהו: 'עיניך תראינה ארץ מרחקים' כנ"ל. נמצא, מי שיש לו תאוה והשתוקקות לארץ ישראל, בפרט מי שטעם

טעם האמת של ארץ ישראל, כשפוגע ומתועד יחד עם אדם שהיה אצל צדיק אמתי על ראש השנה, הוא מחיב להרגיש אז טעם ארץ ישראל, כי על ידי זה האיש נעשה גם זה האויר בבחינת ארץ ישראל כנ"ל, וראוי שיתעורר לו עתה השתוקקות וגעגועין לארץ ישראל, כל אחד לפי בחינתו. ועקר הדבר - שיהיה באמת ובתמימות:

ויש בזה עוד ענינים, כי 'אין אדם מת וחצי תאותו בידו'. (קהלת רבה סדר א) נמצא שאין ממלא תאותו ורצונו בממון לעולם, כי תמיד חסר לו כנ"ל. אבל יש בחינת שפע כפולה, בחינת (איוב כ"ב): "וכסף תועפות לך", שהוא לשון כפול. נמצא שבזה השפע נתמלא רצונו, מאחר שהיא כפולה (ולא סים):

מא

לפעמים השם יתברך עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים, בבחינת (דברי הימים א ט"ז): "מפתיו ומשפטי פיהו", שעל ידי 'משפטי פיהו', שפוסק שיהיה כך, נעשה מופת. כי מחמת שנתקבל לבעל פוסק, וכשפוסק באסור והתר וכיוצא, מקבלין דעתו, כמו כן כשפוסק באיזה ענין, מקבלין דעתו, ונעשין מופתים על ידו. וזהו בחינת המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו:

מב

"כי אני יי רפאך" (שמות ט"ו) - ראשי תבות: אמן כן יהי רצון. (ועין במקום אחר באור ענין זה):

מג

על ידי חלישות הלב נופלים פחדים עליו. כי הגבור אין לו שום פחד, ועקר הגבורה הוא בלב. דהינו מי שלבו חזק, אינו מתירא משום דבר, ורץ לתוך קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חזק ואמץ לבו. וכן להפך, רכי לבב הם מתפחדים. וזה שכתוב (דברים כ): "איש הירא ורך הלבב", פרש רש"י: 'הירא' וכו', כי על ידי רך לבב, על ידי זה הוא מתירא, כנ"ל:

מד

האמונה תולה בפה של אדם, בבחינת: "אודיע אמונתך בפי" (תהלים פ"ט). הינו על ידי שמדברין האמונה בפה זהו בעצמו אמונה, וגם על ידי זה באים לאמונה. ומחמת זה צריך לזהר מאד מדבורים של כפירה ואפיקורסות, אף על פי שאינו אומרם מלבו; הינו שהוא בעצמו מאמין ואינו כופר, חס ושלום, רק שהוא חוזר ואומר דברי אפיקורסות ששמע

בשם אחרים, שהם אפיקורסים, והוא מתלוצץ מהם, אף על פי כן גם מזה צריך לזהר מאד, כי הדבור הזה של כפירה מזיק לאמונה. גם הוא אסור גמור, כי על השם יתברך, ברוך הוא, אסור לומר דברי הלצות, אפלו בדרך שחוק. וכבר מבאר בספרים ובדברינו בכמה מקומות, להרחיק עצמו מאד מאד לבלי לעין כלל בספרי המחקרים הפילוסופיא, ואפלו מספרים של חקירה שחברו גדולים מאחינו בני ישראל, גם מהם צריך להרחיק מאד, כי הם מזיקים מאד לאמונה, כי די לנו באמונתנו שקבלנו מאבותינו הקדושים. וזה כלל גדול ויסוד ועקר בעבודת השם - להיות תם וישר וכו', לעבד אותו יתברך בתמימות, בלי שום חכמות וחקירות כלל כלל לא. גם מחכמות שיש בעבודת השם בעצמו צריך להרחיק מאד. כי כל אלו החכמות של העולם, שיש להנכנסין ומתחילין קצת בעבודת השם, אינם חכמות כלל, והם רק דמיונות ושטותים ובלבולים גדולים. ואלו החכמות מפילין מאד את האדם מעבודת השם, דהינו מה שחושב וחוקר ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא כראוי במה שעושה. כי בשר ודם אי אפשר לו שיצא ידי חובתו בשלמות, 'ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא' וכו' (עבודה זרה ג.), ולא נתנה תורה למלאכי השרת' (קדושין נד). ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחמרות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא י"ח): "וחי בהם", 'ולא שימות בהם', (יומא פה:) כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחרות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל):

ובאמת, אחר כל החכמות, אפלו מי שיודע חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות חכם כלל. כי באמת אין חכם בעולם כלל, 'ואין חכמה ואין תבונה נגדו יתברך' (משלי כ"א). והעקר הוא, כי 'רחמנא לבא בעי' (סנהדרין קו: זהר תצא דף רפא:):

מה

בענין בני אדם שרוצים ומכינים עצמן כמה פעמים לנסע לצדיק האמת, ואחר כך יש להם מניעות, ונמנעים - דע, כי שבת היא נקדה הפנימית, וממנה יונקים כל הששה ימים, שהם בחינת העגולים סביב הנקדה, כמו שכתוב בזהר (ויקהל דף רד.) וכמובא. והקלפות מוליכין את הרשעים סביב הנקדה, בבחינת (תהלים י"ב): "סביב רשעים יתהלכון", ואינם מניחים אותם להתקרב לפנים אל הנקדה הפנימית, וכל זמן שהם עדין

בתוך העגולים, עדין יש להם תקוה להתקרב. אפלו פושעי ישראל - כל זמן שלא יצא מן העגולים לגמרי, חס ושלום, עדין יש לו תקוה להתקרב אל הנקדה הפנימית אבל מי שכבר יצא לגמרי, חס ושלום, מן העגולים, כגון משמדים, אזי אי אפשר לו להתקרב כלל. והצדיק הוא בחינת שבת, בחינת הנקדה פנימית, שממנו יונקים הכל, כמובא:

מו

מסירת נפש יש לכל אחד ואחד מישראל בכל יום ובכל שעה, כגון שנותן ממונו לצדקה. והממון הוא הנפש, "כי אליו הוא נושא את נפשו" (דברים כ"ד). דהינו שמוסר נפשו ביגיעות וסכנות קדם שמרויח הממון, ואחר כך נוטל הממון ונותנו בשביל השם יתברך, נמצא מוסר נפשו. וכן בתפלה איתא במדרש הנעלם (חיי שרה דף קכד:), שהיא בחינת, "כי עליך הרגנו כל היום" וכו', הינו מסירת נפש. כי צריך יגיעה גדולה ומלחמה גדולה עם המחשבות והבלבולים, ותחבולות לנוס ולברח מהם, ועל זה נאמר: 'כי עליך הרגנו' וכו', כמובא במדרש הנעלם, נמצא שהוא מסירת נפש, וכן כיוצא בזה:

ודע, שהמניעות שיש לכל אחד לעבודת הבורא יתברך שמו, כגון לנסע להצדיק האמת וכיוצא, ולכל אחד ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמד בהם. דע, שלכל אחד אין לו מניעות רק כפי כחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמד בהם - אם ירצה. ובאמת אין שום מניעה, כי גם בהמניעה בעצמה מלבש שם השם יתברך, וכמבאר במקום אחר (בלקוטי א' סימן קטו). והמניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המח, דהינו מה שמחו ולבו חלוקים מהשם יתברך או מהצדיק, כי אפלו כשמשבר המניעות שיש לו לנסע להצדיק האמת ובא לשם, עם כל זה, כשמחו חלוק וקשה לו קשיות על הצדיק, ויש לו עקמומיות בלבו על הצדיק, זאת המניעה מונע אותו יותר מכל המניעות. וכן בתפלה; שבתחלה יש לו כמה מניעות על התפלה, ואחר כך כשעובר עליהם ובא להתפלל, כשלבו עקם ופתלתל מהשם יתברך, זאת המניעה גדולה מכלם כנ"ל, הינו בחינת (תהלים ל"ח): "לבי סחרחר". תרגום - 'סביב' - 'סחור סחור'. דהינו שלבו מסבב ומקף ומעקם בעקמומיות וקשיות וכפירות על השם יתברך, שזה בחינת (שמות א): "וימררו את חייהם בעבדה קשה" וכו'. ואיתא בתקונים (תקון יג דף כח.): בקשיא וכו', הינו הקשיות שבלבו, שהם המניעה הגדולה מכלם, ואזי צריך לצעק לאביו שבשמים בקול חזק מעמקי הלב, ואזי השם יתברך שומע קולו ופונה לצעקתו. ויכול להיות, שמזה בעצמו יפל ויתבטל לגמרי כל הקשיות והמניעות הנ"ל, ועל כל פנים השם יתברך שומע קולו, שזה ישועתו. וזה אותיות קשיא - ראשי תבות: "שמע יי

קולי אקרא" (תהלים כ"ז) שצריך רק לקרות לה', כשמתגבר עליו הקשיא והכפירה כנ"ל.
ומעין זה מה שמספרים בשם הבעל שם טוב, זכר צדיק וקדוש לברכה, משל, שמלך אחד הניח אוצר גדול במקום אחד, וסבב באחיזת עינים כמה וכמה חומות סביב האוצר וכשבאו בני אדם לאלו החומות, נדמה להם שהם חומות ממש, וקשה לשברם. וקצתם חזרו תכף, וקצתם שברו חומה אחת ובאו אל השניה ולא יכלו לשברה, וקצתם שברו יותר ולא יכלו לשבר הנשארים, עד שבא הבן מלך, אמר: אני יודע, שכל החומות הם רק באחיזת עינים, ובאמת אין שום חומה כלל, והלך לבטח עד שעבר על כלם.
ומזה יבין המשכיל הנמשל מאליו על כל המניעות וההסתות ופתויים, שהם בחינת חומות, שיש על אוצר של יראת שמים, שבאמת אינם כלום. והעקר - לב חזק ואמיץ, ואז אין לו שום מניעה ובפרט המניעות בגשמיות, כגון מחמת ממון או שמונע אותו אשתו ובניו וחותנו או אביו ואמו וכו', וכיוצא, הם כלם בטלים ומבטלים למי שלבו חזק ואמיץ להשם יתברך. וגם אפלו גבורה של הגבורים, הוא רק מחזק ואמץ הלב, שיש לו לב חזק ביותר לרוץ בקשרי המלחמה, כמובא בספרים (עי' לקו"א סי' רמ"ט ולעיל בסי' מ"ג):

מז

סכנה גדולה לומר תורה, וצריך לזה יגיעה גדולה ואמנות יתרה, שיוכל לשקל בפלס דבריו, באפן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעין כי אם מה שצריך לו, לא יותר. ואף על פי שהכל שומעין כל התורה שאומר, עם כל זה לא ישמע כל אחד רק מה שצריך לבד. וכמובא על פסוק "וישמע יתרו": 'והלא כל העולם שמעו, אלא יתרו שמע' וכו' (זהר יתרו דף סח). כי רק שמיעת יתרו נחשב לשמיעה, שנכנס באזניו, ושמיעת כל העולם אינו נחשב שמיעה כלל. ומי שאינו יכול לומר תורה בבחינה זו, אסור לו לומר תורה. כי כל אחד ואחד כשבא אל הצדיק לשמע תורה, בא עמו גם הרע שלו, דהינו הקלפות הנבראים על ידי עברות, חס ושלום, והם הדוחקים את העולם ועושים בלבול ודחק גדול בשעת אמירת התורה, כי הרע הנ"ל של כל אחד רוצה לבלבל. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ו): 'האי דחקא דכלה מניהו', הינו מהרע של כל אחד ואחד, שהם הקלפות כנ"ל. ואלו הקלפות רוצים גם כן לינק מן התורה, ויניקתם הוא רק מהמותרות, דהינו מה שאחד שומע יותר ולמעלה ממחו והבנתו, זה בחינת מותרות, ומשם יניקתם. וזה בחינת רזי תורה שנמסר לחיצונים, כי יניקתם רק מבחינת רזי תורה, דהינו ממה שהוא למעלה ממח האדם, כל אחד לפי הבנתו. על כן צריך החכם האומר תורה, שיהיה לו אמנות הנ"ל, שלא ישמע שום אחד מהשומעין מה שאינו לפי מחו והבנתו, שאינו

שיך לו כנ"ל, כדי שלא לתן להם יניקה, חס ושלום. ודע, שיש קלפה דקה, שסמוכה להקדשה, שזאת הקלפה הדקה יכולה לינק אפלו מגוף התורה בעצמה, אפלו אם אין בה מותרות. והתקון לזה - כשמדברים מישועת ישראל, שאז בורחת אותו הקלפה הדקה. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (זבחים קטז), 'שיתרו בא והלך לו קדם מתן תורה', כי יתרו הוא בחינת הקלפה הדקה שבורחת, כששומעת ישועות ישראל. והצדיק האמת יש לו אימה גדולה כשאומר תורה, יותר מאימת ראש השנה ויום הכפורים:

מח

כשאדם נכנס בעבודת השם, אזי הדרך - שמראין לו התרחקות. ונדמה לו שמרחיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל לכנס לעבודת השם, ובאמת כל ההתרחקות הוא רק כלו התקרבות. וצריך התחזקות גדול מאד מאד לבלי לפל בדעתו, חס ושלום, כשרואה שעוברים כמה וכמה ימים ושנים, שהוא מתיגע ביגיעות גדולות בשביל עבודות השם, ועדין הוא רחוק מאד, ולא התחיל כלל לכנס לשערי הקדשה. כי רואה עצמו שהוא מלא עדין עביות וגשמיות והרהורים ובלבולים גדולים, וכל מה שהוא רוצה לעשות בעבודת השם איזה דבר שבקדשה, אין מניחין אותו. ונדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתכל עליו כלל, ואין רוצה כלל בעבודתו, מחמת שהוא רואה שהוא צועק בכל פעם ומתחנן ומתנפל לפניו יתברך שיעזרהו בעבודתו, ואף על פי כן עדין הוא רחוק מאד מאד. על כן נדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתכל עליו כלל ואין פונה אליו כלל, כי הוא יתברך אין רוצה בו כלל. הן על כל אלה וכיוצא בזה צריך התחזקות גדול, לחזק עצמו מאד מאד, ולבלי להסתכל על כל זה כלל. כי באמת כל ההתרחקות הוא רק כלו התקרבות כנ"ל. וכל הנ"ל עבר על כל הצדיקים, כאשר שמענו מפיהם בפרוש, שנדמה להם, שהשם יתברך אין מסתכל ופונה אליהם כלל, מחמת שראו שזה זמן רב, שהם מבקשים ויגעים ועושים ועובדים עבודת השם יתברך, ועדין הם רחוקים מאד מאד, ואלו לא היו מחזקים עצמן מאד לבלי להסתכל על זה, היו נשארים במקומם הראשון, ולא היו זוכים למה שזכו. והכלל, אהובי אחי, חזק ואמץ מאד, ואחז עצמך בכל הכחות לשאר קים בעבודתך, ואל תחוש ואל תסתכל כלל על כל הנ"ל או כיוצא בזה. ואם אתה רחוק מאד מאד ממנו יתברך, ונדמה לך, שאתה פוגם בכל שעה ממש נגדו יתברך, עם כל זה כנגד זה תדע, שאיש כזה שהוא מגשם כל כך - כל תנועה ותנועה שהוא מנתק עצמו מעט מעט מן גשמיותו ופונה להשם יתברך היא גדולה ויקרה מאד מאד, ואפלו נקדה קטנה מאד, שהוא נעתק מגשמיותו אליו יתברך, הוא רץ בזה כמה וכמה אלפים

פרסאות בעולמות עליונים, כאשר תבין היטב מן המעשה של הצדיק שהתגבר עליו מאד העצבות וכו', כמובא אצלנו. ועל זה ישמח מאד ויחזק עצמו בשמחה תמיד, כי עצבות מזיק מאד מאד. ודע, שתכף כשאדם רוצה לכנס בעבודתו יתברך, אזי תכף היא עברה גדולה כשיש לו עצבות, חס ושלום, כי 'עצבות היא סטרא אחרא (זהר נח דף עא), והשם יתברך שונא אותה':

וצריך להיות עקשן גדול בעבודת השם, לבלי להניח את מקומו, דהינו מעט מקצת עבודתו שהתחיל, אף אם יעבר עליו מה. וזכר דבר זה היטב, כי תצטרך לזה מאד, כשתתחיל קצת בעבודת השם. כי צריך עקשנות גדול מאד מאד להיות חזק ואמיץ, לאחז עצמו, לעמד על עמדו, אף אם מפילין אותו, חס ושלום, בכל פעם. כי לפעמים יש שמפילין אחד מעבודת השם, כידוע, אף על פי כן עליו לעשות את שלו, לעשות מה שיוכל בעבודת השם, ואל יניח עצמו לפל לגמרי, חס ושלום. כי כל אלו הנפילות והירידות והבלבולים וכיוצא בזה צריכים בהכרח לעבר בהם, קדם שנכנסין בשערי הקדשה, וגם הצדיקים האמתיים עברו בכל זה. ודע, שיש אחד שכבר הוא אצל הפתח של הקדשה, והוא חוזר לאחוריו מחמת הבלבולים הנ"ל, או שאזי כשהוא סמוך אצל הפתח, אז מתגבר עליו הסטרא אחרא והבעל דבר מאד מאד, רחמנא לצלן, בהתגברות גדול ונורא מאד מאד, רחמנא לצלן, ואין מניחין אותו לכנס לתוך הפתח, ומחמת זה הוא חוזר לאחור, חס ושלום. כי כן דרך הבעל דבר והסטרא אחרא, כשרואה שהאדם סמוך סמוך ממש לשערי הקדשה, וכמעט שיכנס, אזי הוא מתפשט עליו בהתגברות גדול מאד מאד, רחמנא לצלן. על כן צריך אז התחזקות גדול נגדו. ושמענו מצדיק אמתי שאמר, שאלו היה אומר לו אחד, יהיה מי שיהיה, בעת שעסק בעבודת השם בתחלתו: אחי, חזק ואחז עצמך - הייתי רץ ומזדרז מאד בעבודתו יתברך, כי גם עליו עבר כל הנ"ל, ולא היה שומע שום התחזקות משום אדם. על כן מי שרוצה לכנס בעבודת השם, יזכר זאת היטב. וחזק עצמך מאד, ועשה מה שתוכל בעבודת השם, וברבות הימים והשנים תכנס לבטח בעזרתו יתברך לתוך שערי הקדשה, כי השם יתברך מלא רחמים ורוצה בעבודתך מאד. ודע, שכל התנועות וההעתקות, שאתה נתק ונעתק בכל פעם איזה מעט מן גשמיות לעבודתו יתברך, כלם מתקבצים ומתחברים ומתקשרים ובאים לעזרתך בעת הצרך, דהינו כשיש, חס ושלום, איזה דחק ועת צרה, חס ושלום. ודע, שהאדם צריך לעבר על גשר צר מאד מאד, והכלל והעקר - שלא יתפחד כלל:

ודע, שיש אילן, שגדלים עליו עלים, שכל עלה צריך להיות גדל מאה שנים, והוא נמצא בפרדסים של השרים, וקורין אותו בלשונם מאה שנים. ומסתמא כשגדל מאה שנים,

בודאי עובר עליו מה שעובר, ואחר כך בסוף המאה שנים הוא יורה בקול גדול כמו קני שרפה, שקורין אורמאטיע. והבן הנמשל היטב:

וראוי לילך עם מה שנאמר במאמר אזמרה לאלקי בעודי (בלקוטי הראשון בסימן רפ"ב), דהינו לבקש ולחפש למצא בעצמו איזה זכות ואיזה נקדה טובה. ובזה המעט טוב שמוצא בעצמו, ישמח ויחזק עצמו, ואל יניח את מקומו, אף אם נפל למה שנפל, רחמנא לצלן, אף על פי כן יחזק עצמו במעט דמעט טוב שמוצא בעצמו עדין, עד אשר יזכה לשוב על ידי זה להשם יתברך, וכל הזדונות יהיו נעשין זכיות (עין יומא פו:). ומה עשה הבעל שם טוב, זכר צדיק לברכה, על הים, כשהסיתו הבעל דבר וכו'. ומזה תבין, עד היכן אתה צריך להתחזק ולבלי ליאש עצמך, חס ושלום, אף אם יהיה מה שיהיה. והעקר להיות בשמחה תמיד. וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפלו על ידי מלי דשטותא, לעשות עצמו כשוטה ולעשות עניני שטות וצחוק או קפיצות ורקודים, כדי לבוא לשמחה, שהוא דבר גדול מאד:

מט

לפי גדלות השם יתברך ועצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא, שאינו כראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי, חס ושלום חס ושלום, אך השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם. על כן צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל, אף אם הוא כמו שהוא. ויסמך על רחמיו המרבים מאד בלי שעור, כי בודאי לא יעזב אותו, אף אם עבר מה שעבר. העבר אין, והעקר - מכאן ולהבא לא יעשה עוד, ויהיה - שב ואל תעשה - על כל פנים, הן במחשבה והן במעשה. כי גם המחשבה של אנשים כאלו היא גם כן עשיה, כי גם בעולם העשיה יש מחשבה, וצריך להיות שב ואל תעשה במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא, אל יחוש ואל יסתכל על זה כלל:

ודע, שעקר התשובה השלמה היא, כשאדם עובר באלו המקומות ממש שהיה מקדם התשובה, כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים, וכשעובר באלו המקומות והענינים שהיה מתחלה ממש, ועכשו פונה ערף מהם, וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה - זהו עקר התשובה השלמה, ורק זה נקרא תשובה:

והוא מעלה גדולה, כשיש עדין יצר הרע להאדם, כי אז יכול לעבד אותו יתברך עם היצר הרע דיקא, דהינו לקח כל ההתלהבות והחמימות ולהכניסו בתוך עבודת השם, דהינו להתפלל ולהתחנן בחמימות והתלהבות הלב וכיוצא. ואם אין יצר הרע להאדם,

אין עבודתו שלמה כלל. והעקר - לעצר ולעכב החמימות בעת התאוות, ולהניחו בעת התפלה והעבודה, שם יניח חמימותו והתלהבותו לתוך העבודה כנ"ל. ואפלו מי שאינו איש כשר, נזדמן לו לפעמים, שמתפלל בהתלהבות, וזה בא גם כן מחמימות היצר הרע שיש לו, רק שהוא אינו מקבל על זה שכר. אבל מי שרוצה להתנהג בכשרות, הוא מעלה גדולה כשיש לו עדין יצר הרע כנ"ל:

נ

המחשבה - ביד האדם להטותה כרצונו למקום שהוא רוצה, וכמבאר במקום אחר, שאי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד כלל, ואפלו אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומשוטטת בדברים אחרים וזרים, הוא ביד האדם לחזר ולהטותה בעל כרחה אל הדרך הישר, לחשב מה שראוי. והוא ממש כמו סוס שפונה מן הדרך וסר לדרך אחר, שתופסין אותו באפסר וכיוצא, ומחזירין אותו בעל כרחו אל הדרך הישר, כמו כן במחשבה ממש, שיכולין לתפסה בעל כרחה להשיבה אל הדרך הראוי:

נא היצר הרע נוקש באדם בכל פעם ומעוררו למה שמעוררו. ואף אם אין האדם שומע לו ופונה ערף ממנו, אף על פי כן הוא נוקש בו עוד פעם שני ושלישי ורביעי ויותר. אבל אם האדם הוא חזק בדעתו ועקשן נגד היצר הרע, ואינו פונה אליו כלל, אזי היצר הרע מסתלק והולך לו. וכן בתפלה, בענין המחשבות הבאים לבלבל, הוא ממש כנ"ל, שהמחשבה באה כמה פעמים, פעם אחר פעם, לבלבל. וצריך להיות חזק לבלי להסתכל עליה כלל בשום אפן, ואזי תסתלק. ועין במקום אחר מזה:

נב

מה שקשה קשיות על הצדיקים, זהו מכרח להיות. כי הצדיקים מתדמים ליוצרם, כמובא, וכמו שקשה קשיות על השם יתברך, כמו כן בהכרח שיהיה קשה קשיות על הצדיק, כי הוא מתדמה אליו יתברך:

ובענין הקשיות שקשה על השם יתברך, מרגלא בפמה לומר: אדרבא, כך ראוי להיות דיקא, שיהיו קשיות על השם יתברך, וכך נאה ויפה לו יתברך לפי גדלתו ורוממותו. כי מעצם גדלתו ורוממותו, שהוא מרומם מאד מדעתנו, על כן בודאי אי אפשר שנבין ונשיג בשכלנו הנהגתו יתברך. ועל כן בהכרח שיהיו עליו יתברך קשיות, כי כך נאה ויפה להבורא יתברך, שיהיה מרומם ונשא מדעתנו, שעל ידי זה קשה הקשיות כנ"ל ואם היה הנהגתו כפי חיוב דעתנו, אם כן היה, חס ושלום, דעתו כדעתנו:

נג

גדל יקרת המחשבה נודע לי עתה. כי המחשבה יקרה מאד מאד, שנעשה ממנה דברים שלמים ממש, שיש להם קיום כל הימים שיתקימו העולמות, כל זמן אשר השם יתברך וכו' וכו'. וחכמה יקר יותר, כי מחשבה הוא שעולה על מחשבתו לבד, וחכמה הוא שבונה בחכמתו בנינים בשכלו, והוא יקר מאד, ועקר הדבר - שיהיה באמת. ואפלו פשט שמחדשין, הוא גם כן דבר גדול מאד, וצריך גם כן שיהיה באמת. וגם להפך, כשהוא בלא אמת נעשה ממנה גם כן דברים להפך:

נד

הבחירה - ביד האדם לעשות כרצונו. ואפלו כל הדברים, הכל ביד האיש הישראלי להתנהג הכל כרצונו כבחירתו. כי ביד ישראל יש בחירה בידם על כל דבר שבעולם. כי אצל אחרים יש דברים שהם מכרחים בהם, אבל אצל איש הישראלי, כל דבר ודבר שהוא עושה, כגון לנסע לאיזה מקום וכיוצא, יש בו עבודה, ועל כן יש לו בחירה על הכל:

נה

רוח העולם הזה אין לשער, דהינו מה שהאדם יכול להרויח בזה העולם, ואין צריך על זה הוצאות משלו, שקורין אויש לאג, רק ממה שהכין לפניו הבורא יתברך, יכול להרחיב ידו ולהרויח הרבה מאד. עין לא ראתה וכו':

נו

כשיש להאדם לב, אין שיך אצלו מקום כלל, כי אדרבא, הוא מקומו של עולם וכו'. כי האלקות הוא בלב, כמו שכתוב (תהלים ע"ג): "צור לבבי". ואצל השם יתברך נאמר (שמות ל"ג): "הנה מקום אתי" - שהוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו (כמובא בפרש"י שם, והוא במד"ר שם). נמצא, מי שיש לו לב ישראלי, אין ראוי לו לומר שמקום זה אין טוב לפניו, כי אין שיך אצלו מקום כלל, כי אדרבא, הוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו כנ"ל:

נז

דע, כשצדיק גדול אמתי מגלה תורה, חדושים נפלאים ונוראים, הוא טובה להקטנים במעלה, שעל ידי זה נתגדל הקטן במעלה, שהכל רצים ובאים אליו. וגם בהסטרא אחרא

נתגדל אחד על ידי זה, כמו שמצינו בבלעם, כשנתן השם יתברך את התורה לישראל, באו כל האמות לבלעם (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, זבחים קטז). נמצא שעל ידי נתינת התורה לישראל נתגדל בלעם, ובאו אליו כל העולם, והוא עמד עצמו על איזה פסוק ואמר להם תורה. כי אז כשבאו אליו, שאלו אותו מה ששאלו - "ה' למבול ישב", והוא עמד על פסוק, והשיב להם: "ה' עז" וכו'. וכן בישראל בעצמן שהם בקדשה ואינם באים, חס ושלום, לבלעם וכיוצא בו. אך כשצדיק גדול אמתי מגלה חדושים, ונעשה רעש גדול, שזה מגלה חדושים נוראים כאלו, אזי כלם מתקבצים ובאים לאיזה קטן במעלה, ונאספים אצלו לשמע ממנו, מחמת הרעש שנעשה על ידי החדושים, שמגלה הצדיק הגדול, והוא עומד עצמו על איזה פסוק ואומר להם מה שאומר:

נח

יש בני אדם שאומרים, שכשהצדיק גדול במעלה, מחמת גדלתו אינו יכול להשגיח ולהסתכל על בני העולם, כי הוא רחוק מהעולם. ובאמת אינו כן, כי אדרבא, כשהצדיק גדול מאד, הוא יכול להשגיח ולהסתכל יותר על העולם. וכמו שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי, שבודאי היה גדול במעלה מאד מאד, יותר ויותר הרבה מהצדיקים שבזמן הזה, ואף על פי כן אמר: 'אוי לי אם אמר, אוי לי אם לא אמר' (כלים פרק יז משנה טז). נמצא שרבן יוחנן בן זכאי היה בקי כל כך בתוך העולם, עד שהיה מתירא לומר דברי תורה, שלא ילמדו ממנו הרמאים. הרי שהיה בקי מאד בהעולם, עד שאדרבא, היה מתירא פן ילמדו ממנו רמאות, כי באמת כל מה שהצדיק גדול ביותר, יכול להשגיח ולהסתכל בעולם יותר, כי הלא השם יתברך הוא מרומם ומנשא מאד מאד מן העולם, ואף על פי כן הוא משגיח בהשגחה פרטית על כל העולם. כי באמת מי שהוא יש, אזי אינו יכול להיות בכל מקום בבת אחת, כי מה שהוא ישות, כשהוא עומד כאן אינו כאן, כגון כשהוא באיזה עבודת השם, אינו יכול להסתכל בעולם. אבל מי שהוא אין, אין מקום שלא יהיה שם, כי אין לו מקום כלל. ועל כן כל מה שהצדיק נכלל יותר באין, הוא יכול להשגיח ולהסתכל בעולם ביותר, כי אין שיך לומר עליו שהוא במקום גבוה ורחוק מהעולם, כי אין לו מקום כלל, וכמו שמובא בדברינו (בלקוטי קמא, סימן קסב) בשם המגיד, על הרוצה להחכים, ידרים וכו', עין שם:

נט

יש זריז ונשכר, זריז ונפסד (עין פסחים נ:). כי דע, כי "מצוה גוררת מצוה" (אבות פרק ד), נמצא שהמצוה גוררת את חברתה. ובודאי יש איזה בחינה בין המצוות, מה שהוא בין מצוה למצוה, שהוא מקשר מצוה אחת לחברתה, אשר על ידי זה המצוות נגררים אחת אחר חברתה. ובאמת זאת הבחינה בעצמה, הינו מה שהוא בין המצוות כנ"ל, זאת הבחינה היא גם כן יקרה מאד. ועל כן מי שהוא צדיק מנעוריו והולך בדרך הישר מימיו, מדרגא לדרגא, כמו שכתוב באברהם (בראשית כ"ד): "ואברהם זקן בא בימים" - שאברהם בא לדרגא שלו על ידי הימים, כמובא בזהר (חיי שרה דף קכט.), כי 'בן שלש שנים הכיר את בוראו' (נדרים לב), והיה הולך תמיד מדרגא לדרגא. ומי שהוא בבחינה זו, הוא מפסיד על ידי הזריזות. כי כשהוא זריז גדול ורץ בזריזות ממצוה למצוה, אזי הוא מפסיד על ידי זה את בחינת הקדשה, מה שהוא בין מצוה למצוה כנ"ל. כי על ידי זה הזריזות הוא עובר ומדלג על הבחינה הזאת, כי המצוה בעצמה הולכת אליו, כי היא נמשכת ונגררת אליו על ידי המצוה ראשונה, שגוררת את השניה כנ"ל. וכשגם הוא רץ בזריזות אל המצוה, אזי יוכל לדלג ולעבר את הבחינה הנ"ל, דהינו מה שהוא בין המצוות כנ"ל, ועל כן הוא זריז ונפסד. אבל כששוהה קצת, יוכל בתוך כך להשיג גם הבחינה שבין המצוות כנ"ל. וכל זה - למי שהולך בדרכי ה' כסדר מנעוריו. אבל מי שצריך לעשות תשובה, הוא צריך דוקא להיות זריז גדול מאד מאד, למהר ולרוץ מאד, להמלט על נפשו, ואסור לו לשהות כלל לעמד ולהתישב כי בעל תשובה אינו הולך מדרגא לדרגא כלל, ואין בינו ובין הקדשה שום בחינה הנ"ל, כי הוא צריך להתחיל מחדש, והוא צריך לרוץ ולדלג אל הקדשה, כמובא, שהבעל תשובה צריך לדלג על מה שצריך לדלג, ולקפץ אל הקדשה בזריזות גדול. ואיש כזה הוא זריז ונשכר כנ"ל:

ובחינה שבין המצוות כנ"ל הוא כגון: "וידבר ה' אל משה לאמר ועשית". ובודאי יש עבודה גם באלו הדבורים, שהם קדם המצוה. כי עקר המצוה בעצמה נאמר בתורה אחר כך, אחר תבת "ועשית", אבל באמת בודאי גם בפסוקים הנ"ל שבין מצוה למצוה, יש בהם עבודה. וזהו בחינה הנ"ל מה שבין מצוה למצוה. ועוד יש בזה, ועין במקום אחר (בלקוטי א סימן כב) מענין זה, שבאמת יש עבודה גם בפסוק וידבר וכו':

ס

כשיש מלחמות בעולם, השכל מחיב שיהיה יקרות, כי נתעורר הקללה של קין: "כי תעבד את האדמה לא תסף תת כחה לך" (בראשית ד), על ידי השפיכות דמים שיש

בעולם. כי קללה זו נאמרה על שפיכות דמים, כי האדמה היא חיבת בזה כשיש שפיכות דמים. כי הגשמים נעשין על ידי האדים העולים מן הארץ, כמו שכתוב (בראשית ב): "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה", כי מן האדים העולים מן הארץ, מזה נעשים גשמים, וכשיש מלחמות ושפיכות דמים, אזי נעשה מן האדים הנ"ל שפיכות דמים. וזה שכתוב (יחזקאל ל"ה): "ותגר את בני ישראל על ידי חרב בעת אידם", הינו בחינת אדים הנ"ל, שעל ידם נעשה השפיכות דמים. וכן בכמה אמות: מצרים ועמון ומואב, כשנבא על מפלתם, נאמר שם: "בעת אידם" - בחינת אדים הנ"ל, שעל ידם נעשה השפיכות דמים כנ"ל. ועל כן כשיש מלחמות ושפיכות דמים, אזי האדמה נותנת כחה לשם, כי מן האדים העולים ממנה נעשה השפיכות דמים, ועל כן אין יורדין גשמים, כי הגשמים נעשין מן האדים, ועכשו נעשה מן האדים ענין אחר, דהינו שפיכות דמים כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה - (תענית ח:): 'בשעת גשמים אפלו גיסות פוסקות בו'. כי כשיש גשמים, נפסקים הגיסות והמלחמות כנ"ל:

ולזה מקשר מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'כשהיה רבי עקיבא בתפיסה, אמר לו רבי שמעון בן יוחאי: רבי, למדני תורה, ואם לאו, אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות' (פסחים קיב). והדברים תמוהים מאד מאד, שרבי שמעון יאמר כדברים האלה לרבו, שימסרו למלכות. וגם כי מסתמא כשרבי עקיבא רבו לא רצה ללמדו, בודאי כון לטובה. וגם הלא כבר היה תפוס בתפיסה, ומה ימסרהו עוד:

אך דע, כי גם על ידי מי שאומר תורה ברבים, ושומעים תלמידים שאינם הגונים, על ידי זה בא גם כן עצירת גשמים, כי על ידי כבוד התורה בא גשמים, בבחינת (שמות ט"ז): "וכבוד ה' נראה בענן", ועל ידי הענן בא גשמים. וזה בחינת (תהלים כ"ט): "אל הכבוד הרעים, ה' על מים רבים"; הינו בחינת גשמים שבאים על ידי כבוד ה', בחינת כבוד התורה. והלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, אמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (חלין קלג) שהוא כזורק אבן למרקוליס, ופרשו רבותינו, זכרונם לברכה (עין תוספות סנהדרין סד ד"ה מרקוליס). שמרקולי"ס פרושו: מ"ר קלו"ס, הינו חלוף הכבוד. נמצא כשלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, הוא הפך הכבוד, ועל כן בא על ידי זה עצירת גשמים, הפך הכבוד, שעל ידו באין גשמים. וזה בחינת (משלי כ"ו): "כמטר בקציר כן לא נאוה לכסיל כבוד", הינו כשלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, שזה בחינת: "נותן לכסיל כבוד" (שם) (כמבואר שם בחולין), שנותן כבוד התורה לכסיל, דהינו תלמיד שאינו הגון, ועל ידי זה מקלקל הגשמים. וזהו: "כמטר בקציר", הינו קלקול הגשמים שיורדין שלא בעונתן. כי

בשעת הקציר, אזי אדרבה, מזיק המטר - כן לא נאוה לכסיל כבוד, כי על ידי זה בעצמו הוא קלקול הגשמים כנ"ל:

וזה שאמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי עקיבא: למדני תורה, ואם לאו, אני אומר וכו'. כי רבי עקיבא היה מקהיל קהלות ודורש ברבים, וסבר רבי שמעון, שמפני זה נתפס בתפיסה, מחמת שהיה דורש ברבים, ושמעו בני אדם שאינם מהגנים. כי על ידי חדושי תורה שמגלין, על ידי זה נמשך אלקות, כביכול, כמו שכתוב (שמות כ"ה): "ויקחו לי תרומה", הינו כשתרצו לקח ולהמשיך אותי, אי אפשר כי אם על ידי התורה, כי על ידי התורה ממשיכין אותו, כביכול. ולהיכן נמשך האלקות - לתוך מח השומע. ואף על פי שזהו תפיסה, כביכול, בבחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים" - 'ברהטי מחין' (סוף התקונים תקון ו, דף ה) (ועין בתיקון ו' דף כא:). 'אסור' דיקא, שמה שנמשך אלקותו יתברך, כביכול, ברהטי מחין הוא בחינת תפיסה, בחינת (תהלים ס"ח) "שבית שבי", אף על פי כן הוא ניחא להשם יתברך, שיהיה נמשך, כביכול, על ידי התורה, אף על פי שהוא בחינת תפיסה. אבל כשלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, וממשיך אלקותו יתברך לתוך מח שלו, זהו תפיסה ממש, ועל כן ענשו תפיסה. ועל כן סבר רבי שמעון בן יוחאי, שעל ידי זה נתפס רבי עקיבא בתפיסה כנ"ל, כי על ידי התפיסה יתתקן, ויזדככו הדבורים, שהכניס לתלמידים שאינם הגונים, בבחינת (בראשית מ"ב): "ואתם האסרו ויבחנו דבריכם". ועל כן אמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי עקיבא, שילמדנו תורה, ועל ידי זה שילמד עתה לרבי שמעון בן יוחאי, על ידי זה יתתקן פגם הנ"ל, שלמד תורה לתלמידים שאינם מהגנים:

'ואם לאו, אני אומר' וכו' - 'אני אומר' דיקא, הינו שרבי שמעון אמר לרבי עקיבא, שאם הוא אינו רוצה ללמדו תורה, אזי אני אומר תורה. וזהו: 'אני אומר ליוחאי אבא', כי כל חדושי התורה שמגלין, על ידי זה מגלין חסדים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (כתבות צו): 'כל המונע תלמידו מלשמשו, כאלו מונע ממנו חסד', שנאמר: "למס מרעהו חסד". ויש בכל אחד חסדים וגבורות: חסדים מצד האב וכו'. ורבי עקיבא לא היה לו מצד האב חסדים, כי היה בן גרים, ולא היה לו זכות אבות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות כז:), שלא רצו למנותו נשיא לרבי עקיבא, משום דלית לה זכות אבות. וסבר רבי שמעון, שרבי עקיבא - אין רוצה לומר תורה מחמת זה, מחמת שאין לו חסדים מצד האב. אבל רבי שמעון בן יוחאי בודאי היה לו חסדים מצד אביו רבי יוחאי, (שהיה גדול בישראל) (עין בהקדמת הזוהר דף י"א יוחאי הברנא). ועל כן אמר רבי שמעון: 'ואם לאו, אני אומר ליוחאי אבא', הינו שאני אומר להתורה שהוא בחינת 'יוחאי אבא',

בחינת החסדים מצד האב, שמשם התגלות התורה, כי התגלות התורה הוא התגלות החסדים כנ"ל. וזהו: 'ומוסרך למלכות' - כי רבי שמעון אמר, שזה שרבי עקיבא אינו רוצה לומר תורה ולגלות החסדים, ועל ידי התגלות החסדים על ידי התורה שהיה רבי עקיבא אומר עתה, היה מתקן פגם הנ"ל, שלמד תורה לתלמידים שאינם הגונים. אך רבי עקיבא אינו רוצה לגלות חדושי תורה ולגלות החסדים, מחמת שאין לו חסדים מצד האב. ורבי שמעון אמר, שזהו רק מחמת עניוות של רבי עקיבא, שמחמת ענותנותו של רבי עקיבא הוא סובר שאין יכול לגלות תורה, מחמת שאין לו חסדים מצד האב, ואין יכול לתקן פגם הנ"ל כי אם על ידי התפיסה, כי התפיסה הוא תקון וזכוך להדבורים כנ"ל. אבל באמת רבי עקיבא הוא רבי גדול כזה, שיש לו חסדים מצד עצמו, ואין צריך לזכות אבות כלל, ויכול רבי עקיבא לגלות תורה על ידי החסדים שיש לו מצד עצמו לבד, ועל ידי זה יתקן פגם הנ"ל, כנ"ל. ועל כן אמר רבי שמעון: 'אני אומר' וכו', הינו שאני אומר תורה, שיש לי חסדים מצד האב, ועל ידי זה יביא את רבי עקיבא לתוך בחינת גדלות, עד שיכרח רבי עקיבא בעל כרחו לומר תורה. כי באמת רבי עקיבא יכול בודאי לגלות תורה, אף על פי שאין לו זכות אבות, כי רבי עקיבא גדול כל כך, שיכול לגלות תורה על ידי חסדים שיש לו מצד עצמו, רק שהוא ענו, ועל ידי שיגלה רבי שמעון תלמידו תורה שהוא יש לו חסדים מצד האב, על ידי זה יביא את רבי עקיבא לבחינת גדלות, עד שיכרח בעל כרחו לומר תורה אף על פי שאינו רוצה. וזהו: 'ואם לאו', הינו שאמר רבי שמעון לרבי עקיבא: אם אין אתה רוצה לומר תורה, וזהו מחמת ענותנותך, אזי 'אני אומר ליוחאי אבא', הינו שאני אומר תורה, כי יש לי חסדים מצד האב כנ"ל, 'ומוסרך למלכות', שאביא אותך ואמסרך בעל כרחך למלכות, לבחינת גדלות, ותהיה מכרח בעל כרחך לגלות תורה, שהיא התגלות החסדים כנ"ל. כי על ידי שרבי שמעון בן יוחאי תלמידו יאמר תורה, על ידי זה יביא את רבי עקיבא לבחינת גדלות בעל כרחו, ויכרח לומר תורה, שהוא התגלות החסדים, שהוא תקון פגם הנ"ל: (ולא באר איך על ידי התגלות התורה שמגלה חסדים, על ידי זה יתתקן פגם הנ"ל. גם לא באר איך על ידי התלמיד שיש לו זכות אבות, כשמגלה תורה, על ידי זה יהיה רבו מכרח לבוא בגדלות ולומר תורה).

וזהו: 'ומוסרך למלכות' - מסירה הוא לשון בעל כרחו, כמו שכתוב (במדבר ל"א): "וימסרו מאלפי ישראל" - פרש רש"י: 'שנמסרו בעל כרחם'. כי רבי שמעון בן יוחאי יביא את רבי עקיבא בעל כרחו לבחינת גדלות על ידי שהוא יאמר תורה כנ"ל:

סא

השם יתברך הוא למעלה מהזמן, כמובא. וזה הענין הוא באמת דבר נפלא ונעלם מאד, ואי אפשר להבין זאת בשכל אנושי. אך דע, שעקר הזמן הוא רק מחמת שאין מבינים, דהינו מחמת ששכלנו קטן, כי כל מה שהשכל גדול ביותר, הזמן נקטן ונתבטל ביותר. כי בחלום, שאז השכל נסתלק, ואין לו רק כח המדמה, אזי ברבע שעה יכולים לעבר כל השבעים שנה, כאשר נדמה בחלום, שעובר והולך כמה וכמה זמנים בשעה מעטת מאד, ואחר כך כשנתעוררים מהשנה, אזי רואים, שכל אלו הזמנים והשבעים שנה שעברו בחלום, הוא זמן מעט מאד באמת. וזה מחמת שאחר כך בהקיץ אז חוזר השכל אליו, ואצל השכל כל אלו השבעים שנה שעברו בחלום הם רק רבע שעה אצלו, רק שבעים שנה ממש, הם שבעים שנה גם אצל השכל שלנו. ובאמת בהשכל הגבוה למעלה משכלנו, גם מה שנחשב אצלנו לשבעים שנה ממש הוא גם כן רק רבע שעה או פחות. כי כמו שאנו רואין שיכולין לעבר שבעים שנה בחלום, ובאמת אנו יודעין אחר כך בשכל שלנו שהוא רק רבע שעה, כמו כן ממש, מה שנחשב לפי שכלנו שבעים שנה ממש, הוא בשכל הגבוה למעלה יותר רק רבע שעה, רק שאין אנו מבינים זאת. כי גם בחלום אם היה אחד בא אצלו בשעת החלום והיה אומר לו, שכל זה שנדמה לו שעוברים ימים ושנים, שבאמת אינם כלום, והכל הוא רק רבע שעה - בודאי לא היה מאמין לו כלל, כי לפי הדמיון שבחלום נדמה לו שעוברים ימים ושנים ממש; כמו כן ממש, אף על פי שאצלנו לפי שכלנו נדמה שזהו זמן של שבעים שנה, בשכל הגדול יותר הוא רק רבע שעה. וכן למעלה מעלה שבשכל שהוא גבוה עוד יותר למעלה, גם אותו הזמן שבשכל הגבוה משכלנו אינו נחשב שם, בשכל הגבוה עוד יותר, רק לזמן מעט ופחות מאד. וכן למעלה מעלה עד אשר יש שכל גבוה כל כך, ששם כל הזמן כלו אינו נחשב כלל, כי מחמת גדל השכל מאד, כל הזמן אין ואפס לגמרי, כמו שאצלנו השבעים שנה שעוברים בחלום הם רק רבע שעה באמת כנ"ל, כמו כן יש שכל למעלה משכל, עד שהזמן נתבטל לגמרי:

ועל כן משיח - שעבר עליו מה שעבר מיום בריאת העולם וסבל מה שסבל, ואחר כל זה, בסוף יאמר לו השם יתברך: "בני אתה, אני היום ילדתיך" (תהלים ב). והדבר תמוה ונפלא מאד, לכאורה, אך כל זה מחמת גדל עצם שכלו של משיח, לפי גדל מדרגתו שיאחז אז, ומחמת הפלגת עצם מעלת שכלו, שיגדל אז מאד מאד. על כן יהיה כל הזמן שעבר עליו מיום בריאת העולם עד אותו הזמן, כלו אין ואפס ממש, ויהיה ממש כאלו נולד היום, כי יתבטל כל הזמן בשכלו, שיהיה גדול מאד. ועל כן יאמר לו השם יתברך: "אני היום ילדתיך" - 'היום' ממש, כי כל הזמן שעבר, אין ואפס לגמרי כנ"ל:

וכן אנו רואים במקום גם כן, שהבעל כח יכול לעבר מקום גדול בשעה מעטת. נמצא שאצלו כל זה המקום הוא קטן, ואצל החלושי כח נחשב זה המקום גדול, וצריכים לילך שעה מרבה עד שעוברים אותו המקום. וכמו כן למעלה מעלה, כל מה שהכח גדול יותר, המקום נקטן אצלו יותר, וכן למעלה מעלה, עד שהמקום נתבטל לגמרי, רק שבשכלנו אי אפשר להבין כל זה, כמו שאי אפשר להבין בחלום את האמת, שכל אותו הזמן שנדמה בחלום אינו כלום באמת, כמו כן גם אנו אי אפשר לנו להבין, שכל הזמן שלנו אינו כלום למעלה בשכל הגבוה כנ"ל:

סב

"אלה מסעי בני ישראל" (במדבר ל"ג). איתא במדרש (עין בלקוטי קמא סי' מ' בשם ס' עשרה מאמרות) שמסעי בני ישראל, דהינו הנסיעות שבני ישראל נוסעין ממקום למקום, הם מכפרין על אלה אלקיך ישראל, הינו על פגם עבודה זרה. כי אפלו כשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, כי קלקול האמונה היא גם כן בחינת עבודה זרה, וכמו שמובא (בשם הבעל שם טוב) על פסוק (דברים י"א): "וסרתם ועבדתם אלקים אחרים", שתכף כשסרים מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה, ועל ידי הנסיעות של ישראל נתכפר. 'וכל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם' (ספרי, פרשת ראה והובא בפרש"י שם). נמצא כשנתכפר פגם עבודה זרה כנ"ל, נמתק החרון אף, ונמשך רחמנות. ועקר רחמנות הוא בבחינת (בראשית מ"ג): "ואל שדי יתן לכם רחמים" - 'לכם' דיקא. הינו שהשם יתברך יתן לנו הרחמנות, שימסר את הרחמנות בידינו. כי אצלו יתברך יכול להיות, שגם החולאת הקשה וכל היסורין הם הרחמנות שלו, כי בודאי כל מה שהשם יתברך עושה להאדם, אפלו יסורין קשים, הכל הוא רק רחמנות. אבל אנו מבקשים, שיתן וימסר בידינו את הרחמנות, כי אין אנו מבינים הרחמנות שלו וגם אין אנו יכולין לקבל אותו הרחמנות שלו הנ"ל, רק שהשם יתברך יתן בידינו את הרחמנות, שאנחנו בעצמנו נרחם עלינו, ואצלנו הרחמנות בפשיטות, להתרפא מן החלי וכיוצא בזה. וזהו ישראל- ראשי תבות: אל שדי יתן לכם רחמים, כנ"ל, כי הרחמנות נעשה על ידי מסעי בני ישראל כנ"ל:

סג

דע, כי יעקב אבינו, כששלח את בניו - עשרת השבטים - ליוסף, שלח עמהם נגון של ארץ ישראל. וזה סוד: "קחו מזמרת הארץ בכליכם" וכו' (בראשית מג), בחינת זמר ונגון,

ששלח על ידם ליוסף, וכמו שפרש רש"י: "מזמרת" - 'לשון זמר' וכו'. כי דע, כי כל רועה ורועה יש לו נגון מיחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם, כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיחד, שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים והמקום שרועה שם, כן יש לו נגון. כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר, שזה בחינת פרק שירה, ומשירת העשבים נעשה נגון של הרועה. וזה סוד מה שכתוב (שם ד): "ותלד עדה את יבל, הוא היה אבי ישב אהל ומקנה ושם אחיו יובל, הוא היה אבי כל תפש כנור ועוגב". כי תכף כשהיה בעולם רועה מקנה, היה תכף כלי זמר כנ"ל. ועל כן דוד המלך, עליו השלום, שהיה "ידע נגן" (שמואל א ט"ז), על כן היה רועה (שם) כנ"ל. (גם מצינו באבות העולם כלם, שהיו רועי מקנה). וזה בחינת (ישעיה כ"ד): "מכנף הארץ זמרת שמענו", הינו שזמירות ונגונים יוצאים מכנף הארץ, כי על ידי העשבים הגדלים בארץ נעשה נגון כנ"ל. ועל ידי שהרועה יודע הנגון, על ידי זה הוא נותן כח בהעשבים, ואזי יש לבהמות לאכל. וזה בחינת (שיר השירים ב) "הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע", הינו שהנצנים גדלים בארץ על ידי הזמר והנגון השיך להם כנ"ל. נמצא שעל ידי הזמר והנגון שהרועה יודע, הוא נותן כח בעשבים, ויש מרעה לבהמות. גם הנגון הוא טובה להרועה בעצמו, כי מחמת שהרועה הוא תמיד בין בהמות, היה אפשר שימשיכו ויורידו את הרועה מבחינת רוח האדם לרוח הבהמיות, עד שירעה הרועה את עצמו, בבחינת (בראשית ל"ז): "וילכו לרעות את צאן אביהם" וכו', ופרש רש"י: 'שהלכו לרעות את עצמן'. ועל ידי הנגון נצול מזה, כי הנגון הוא התבררות הרוח, שמבררין רוח האדם מן רוח הבהמה, בבחינת (קהלת ג): "מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה, ורוח הבהמה הירדת היא למטה", כי זהו עקר הנגון - ללקט ולברר הרוח טובה, כמבאר במקום אחר. ועל כן על ידי הנגון נצול מרוח הבהמיות, כי נתברר רוח האדם מרוח הבהמה על ידי הנגון כנ"ל:

ויש חלוקים רבים בנגינה, כי יש נגון שלם, ויש נגון שהוא בכמה בבות, ויכולים לחלקו לבבות וענינים:

ודע, שהמלך יש לו כל הנגון כלו בשלמות, אבל השרים אין להם רק איזה חלק בנגון, כל אחד לפי מקומו. ועל כן אמר דניאל לנבוכדנצר (דניאל ד): "אנת הוא אילנא וכו' ומזון לכלא בה". כי נבוכדנצר שהיה מלך ויש לו כל הנגון, על ידו נמשך כל המזון, כי המזון נמשך על ידי הנגון כנ"ל. ועל כן יעקב אבינו, אף שלא היה יודע אז שהוא יוסף, רק כפי מה שספרו לו השבטים הנהגותיו של יוסף, שלח לו נגון השיך לשר כמותו, כפי מה ששמע מבניו דרכיו והנהגותיו, כי יעקב רצה לפעל אצלו על ידי הנגון מה

שהיה צריך, על כן שלח לו אותו הנגון של ארץ ישראל. וזהו שאמר לבניו: "קחו מזמרת הארץ בכליכם", הינו שיקחו בחינת הנגון הנ"ל, שהוא בחינת 'זמרת הארץ' כנ"ל, בכלים שלהם. "והורידו לאיש מנחה, מעט צרי ומעט דבש, נכאת ולט, בטנים ושקדים" - הם בחינת משקולות ומדות הנגון, כי הנגון נעשה מגדולי הארץ כנ"ל:

סד

מה שאנו רואים, שכל הנגידים הגדולים, כמעט כלם, הם משגעים ממש כמו שאנו רואין בחוש, שכל מי שהוא עשיר, יש לו שגעון גדול - דע, כי הממון עושה אותו משגע. כי הממון הוא מנפילת העשירות של הנביאים, כי 'כל הנביאים היו עשירים' (נדרים לח), והנבואה כשבאה על הנביא, היה כמו משתגע, כמו שפרש רש"י: "ויתנבא" - 'ואשתטי' (שמואל א י"ח): ואצל הנגידים הנ"ל נעשה על ידי הממון שגעון גמור, ועל כן הם נעשים משגעים על ידי העשירות שלהם:

סה

כשמקנאין קנאת ה' צבאות, נחשב כמו צדקה. כמו שכתבו התוספות בפרק השתפין, על מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא י:): "צדקה תרומם גוי" - 'אלו ישראל', "וחסד לאמים חטאת" - 'אלו העכו"ם', שכל חסד שעושין וכו'. והביאו ראיה מנבוזראדן, עין שם. וכתבו התוספות שם: 'ונבוזראדן עשה אז צדקה, שקנא להקדוש ברוך הוא'. נמצא שקנאת ה' צבאות הוא כמו צדקה:

סו

הצדיק הוא מכרח לעשות תשובה בעד ישראל, דהינו כשיוצא אחד חוץ לשורה ופורק על, אזי הצדיק מכרח לעשות תשובה בשבילו. על פי משל, שפעם אחד נסעו שני בני אדם עם סוס מבהל ומשגע, ונשא אותם הסוס והשליכם מן העגלה. ועמד אחד והתחיל להכות את הסוס באגרוף, והכה אותו הרבה. ושחק ממנו השני ואמר לו: הלא אתה מכה את ידך, ומה תועיל להסוס הכאה זו, רק אתה צריך לקח רצועה, שמכין בה הסוסים, להכות אותו. והלך ועשה כן, ולקח רצועה והתחיל להכות את הסוס. ועמד הסוס ורץ בבהלה גדולה, וברח ונשא אותם והשליך אותם לתוך רפש וטיט, והסוס ברח לו להלן. נמצא, שגם זה אינו עצה טובה. ויעצו אותו שיעשה כך; שיקח חבל יפה, ויקשר את הסוס לאיזה אילן, ויכה אותו הרבה, ובזה ילמדו להיטיב. ועשה כך, והכה הסוס הרבה

ונתיגע. וראה שגם זה אינו עצה טובה, כי אינו כדאי הסוס כלו בעד היגיעה והקצר רוח, שיש לו על ידי ההכאה, ואין תקנה לסוס כזה רק לירות אותו על ידי קני שרפה, וזה צר לו. כך כשאחד יוצא לחוץ, ואינו מתנהג כשורה - אין יכולין למצא עצה מה לעשות לו. כי היה אפשר להעניש אותו בעצמו או על ידי שליח או באפן אחר, אך כל הענשים הם נוגעים להצדיק בעצמו. כמו שמצינו אצל השם יתברך, "שבכל צרתם לו צר" (ישעיה ס"ג), כי הם חלק אלו"ק ממעל, ועל כן כשיש להם צרה, חס ושלום, לו צר כביכול; כמו כן אצל הצדיק גם כן, "כי גם ענוש לצדיק לא טוב" (משלי י"ז), כי הענש שמעניש את אחד, הוא נוגע להצדיק בעצמו. כי האדם נתהוה מארבעה יסודות (ע' זוהר בראשית כז.) אש, רוח, מים, עפר. וכל אלו הארבעה יסודות נמשכין מיסוד הפשוט, שהוא בחינת הצדיק, בחינת (משלי י): "צדיק יסוד עולם". שהצדיק הוא בחינת יסוד הפשוט, שממנו נמשכין כל הארבעה יסודות, בבחינת (בראשית ב): "ונהר יצא מעדן להשקות את הגן", ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. "נהר יצא מעדן" - זה בחינת 'צדיק יסוד עולם', בחינת יסוד הפשוט, אשר "משם יפרד" - הארבעה יסודות, שהם בחינת ארבעה ראשים כנ"ל. נמצא שכלם נמשכין מהצדיק, ועל כן אם הוא מעניש את אחד, נוגע את הצדיק בעצמו, ועל כן: "גם ענוש לצדיק לא טוב" כנ"ל:

וזה שאמרו הבעלי מוסר, שכשבאים לצדיק ורואים אותו, בבחינת (ישעיה ל): "והיו עיניך ראות את מוריך", ראוי שימצא את עצמו בתוך הצדיק, שיסתכל בעצמו על כל המדות, איך הוא אוחז בהם על ידי ראית פני הצדיק. כי כל המדות נמשכין מהארבעה יסודות הנ"ל, כמובא (במשנת חסידים, עי' בלקו"א סי' ד' אות ח'). ועל כן כשרואה את הצדיק, שהוא בחינת יסוד הפשוט, שממנו נמשכין כל הארבעה יסודות, ראוי לו שיסתכל וירגיש על ידי זה איך הוא אוחז בכל המדות, שבאין מן הארבעה יסודות, שנמשכין מהצדיק, שהוא בחינת יסוד הפשוט כנ"ל:

וזה: והיו עיניך ראות את מוריך - ראשי תבות: אש רוח מים עפר, שהם הארבעה יסודות, שמהם נמשכין כל המדות, שכלם נמשכין מהצדיק כנ"ל. ועל כן כשרואין את הצדיק, שזה בחינת: והיו עיניך ראות את מוריך, על ידי זה רואין בעצמו איך הוא אוחז בכל המדות, שבאין מארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר, שנמשכין מהצדיק כנ"ל:

וזה שקורין העולם את מחרת יום הכפורים שם ה', כי אחר יום הכפורים, אז נתגלה בחינת שם ה'. וזה שנצטוו תכף למחרת יום הכפורים על שבת, כי למחרת יום הכפורים נתרצה השם יתברך לישראל והזהירם על מלאכת המשכן, ואזי הקהילם משה והזהירם על שבת, כדי שלא יטעו לומר שמלאכת המשכן דוחה שבת (כמובא בפרש"י פרשת

ויקהל). נמצא שתכף למחרת יום הכפורים הזהרו על שבת, ושבת שמא דקדשא בריך הוא (זהר יתרו דף פח:). כי אז, אחרי יום הכפורים, נתגלה בחינת שם ה'. כי כשמעניש את אחד, עוקרין אותו משרש חיותו, כי אפלו שאר ענשים נקראים בחינת מיתה, כמו שכתוב (שמות ד): "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ה.), 'שנעשו עניים'; והשם הוא החיות, בבחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו". 'ושמו משתף בשמנו כביכול' (ירושלמי תענית פרק ב, ובפרש"י יהושע ז, ירמיה יד, ובילקוט יהושע ז). ועל כן כשיש לישראל איזה ענש, חס ושלום, נוגע את עצמו יתברך, כביכול, כי עקר הענש נוגע בהחיות שהוא השם, ושמו משתף בשמנו כנ"ל. ועל כן כשאמר משה: "ואם אין מחני נא" (שמות ל"ב), והשיבו השם יתברך: "מי אשר חטא לי אמחנו" וכו' (שם) - בקש משה, שיעשה למען שמו הגדול המשתף בשמנו (עין ברכות לב ובמ"ר תשא פ' מד ובמדרש קהלת). כי מאחר ששמו יתברך משתף בשמנו, נמצא כשיעניש אותם, נוגע את עצמו יתברך, כביכול, כנ"ל. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה י:): 'הוא אינו שש' וכו', כי נוגע בעצמו יתברך, כביכול, כי שמו משתף בשמנו כנ"ל. נמצא כשנתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ביום הכפורים ואמר: "סלחתי כדבריך", אזי, כביכול, נגדל שמו יתברך המשתף בשמנו כנ"ל. ועל כן נצטוו תכף אחר יום הכפורים על שבת כנ"ל, כי שבת שמא דקדשא בריך הוא כנ"ל, ועל כן קורין מחרת יום הכיפורים שם ה', כי אחר המחילה והסליחה שנעשה ביום הכפורים, נגדל שם ה', כנ"ל:

סז

(חבור התחלת התורה בסופה)

"בראשית - לעיני כל ישראל". כי יש ענין דמכסין על עינא, שהם רומי רבתי ורומי זעירתא, כמובא (ברעיא מהימנא, פינחס דף ר"נב). וזה בחינת (קהלת י"ב): "ושבו העבים אחר הגשם" - 'זה מאור עינים, שהולך אחר הבכיה'. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:), שעל ידי הבכי הולך ומסתלק מאור עינים. וזה בחינת שקיעת האור במערב, כי במזרח חמה זורחת ובמערב שוקעת, נמצא שמערב הוא שקיעת האור. וכל זה על ידי בחינת הבכי, שעל ידו מסתלק מאור העינים כנ"ל, שזה בחינת שקיעת האור כנ"ל. כי מערב - ראשי תבות: "רחל מבכה על בניה" (ירמיה ל"א), (כמובא בכתבי האריז"ל), כי שכינה במערב (בבא בתרא כה), והשכינה בוכה ומיללת, כביכול, על ישראל, בחינת (ירמיה ל"א): "רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו" -

שהיא בוכה על צרת ישראל, המפזרים בגויים ואינם על מקומם. ועל כן שקיעת האור במערב, כי על ידי הבכיה מסתלק מאור עינים, שזה בחינת שקיעת האור כנ"ל. וזה בחינת 'כתל המערבי', ששם השכינה בוכה ומיללת על חרבן בית המקדש, כי ב"מערב" שם רחל מבכה על בניה, כנ"ל. ויש 'מאורי אור ומאורי אש' (עין זוהר בראשית כ:), והם זה לעמת זה. שכשיש כח ל'מאורי אור', אזי נכנעין 'מאורי אש', וכן להפך, חס ושלום, שכשנכנעין ונסתלקין מאורי אור, חס ושלום, אזי מתגברין 'מאורי אש'. וזה בחינת חרבן בית המקדש, בחינת (איכה א): "ממרום שלח אש בעצמתי", כי נתגברו מאורי אש על ידי שנסתלקו מאורי אור, בבחינת: "רחל מבכה על בניה", כי הבכיה הוא בחינת הסתלקות מאורי אור כנ"ל, ואזי מתגברין, חס ושלום, מאורי אש, בחינת: "ממרום שלח אש" וכו' כנ"ל:

וזה בחינת ההעלמה, שנתעלם היפי והפאר של כל העולם. כי יש צדיק, שהוא היפי והפאר והחן של כל העולם כלו, בבחינת (בראשית ל"ט): "ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה", בחינת (תהלים מ"ח): "יפה נוף משוש כל הארץ" (ועין זוהר ויגש רו:). כי זה הצדיק האמתי שהוא בחינת יוסף, הוא ההדור והיפי של כל העולם, וכשזה היפי והפאר נתגלה בעולם, דהינו כשזה הצדיק, שהוא היפי של כל העולם, נתפרסם ונתגדל בעולם, אזי נפתחין העינים של העולם. שכל מי שנכלל בזה החן האמת של זה הצדיק, שהוא החן והיפי של העולם, דהינו שמתקרב אליו ונכלל בו, נפתחין עיניו ויכול לראות, והעקר להסתכל על עצמו. וכמבאר לעיל (בסימן סו), שעל ידי שמתקרב לצדיק אמתי, שהוא בחינת (משלי י): "צדיק יסוד עולם", בחינת יסוד הפשוט, שממנו נמשכין כל הארבעה יסודות, בבחינת (בראשית ב): "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים"; 'נהר יוצא מעדן' - זה בחינת: 'צדיק יסוד עולם', שהוא בחינת יסוד הפשוט, אשר "משם יפרד והיה לארבעה ראשים" - הינו בחינת הארבעה יסודות, שנמשכין מן הצדיק כנ"ל. וכשמתקרב אליו, על ידי זה ראוי לו להסתכל בעצמו על כל המדות, איך הוא אוחז בהם. כי כל המדות נמשכין מן הארבעה יסודות, כידוע (עין בלקו"א סי' ד' אות ה'.), והארבעה יסודות נמשכין מן הצדיק כנ"ל, ועל כן כשנתגלה זה הצדיק, שהוא החן והיפי של העולם, כל מי שמתקרב ונכלל בזה החן האמת, נפתחין עיניו, ורואה ומסתכל על עצמו, איך הוא אוחז בכל המדות, שנמשכין מארבעה יסודות, שהם נמשכין מהצדיק כנ"ל. וגם יכול לראות ולהסתכל בגדלת השם ולהסתכל בעולם, על ידי שנפתחו עיניו על ידי התגלות הפאר של הצדיק האמת כנ"ל. כי כשזה הצדיק נתגלה ונתפרסם בעולם, זה בחינת 'שם', דהינו שנתפרסם ויש לו שם בעולם, ובתוך

זה השם של הצדיק האמת מלבש ומשתף שמו יתברך, כי 'שמו משתף בשמנו' (מצויין לעיל בסי' סו בפנים). נמצא כשנתגדל שם הצדיק, נתגדל שמו יתברך, וכל מה שנתגדל יותר שם הצדיק, נתגדל יותר שמו יתברך, כביכול, כי שמו משתף בשמנו כנ"ל. ושם ה' הוא בחינת (זכריה י"ד): "ה' אחד ושמו אחד" כי שמו יתברך הוא אחדות פשוט, אך למטה משתלשל משמו יתברך בחינת הארבעה יסודות, כי שמו אחד יתברך - הוא בחינת ארבע אותיות השם. ועל כן למטה נשתלשל משמו יתברך בחינת הארבעה יסודות. ומתחלה משתלשל מארבע אותיות השם בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, ואחר כך משתלשל לארבעה יסודות. ומקדם משתלשל לבחינת: 'צדיק יסוד עולם', שממנו נמשכין כל הארבעה יסודות. וזה: "ראו כי קרא ה' בשם בצלאל" (שמות ל"ה) (ועין זוהר תרומה קנב.) - 'ראו' דיקא, כי על ידי שנתגלה ונתגדל שם בצלאל, על ידי זה 'ראו', כי על ידי זה נפתחין העינים ורואים כנ"ל. וזה: "כי קרא ה' בשם בצלאל", הינו, כי ה' הוא בשם בצלאל, כי שמו משתף בשמנו, ועל ידי זה ראו כנ"ל. כי כח הראות נמשך גם כן מבחינת השם, שהוא בחינת ארבע אותיות, שמשם נמשך תלת גונין דעינא ובת עין כנ"ל. וזה בחינת שבת - שין בת. שין - תלת גונין דעינא, ב"ת עין (תקון ע) - כי 'שבת שמא דקדשא בריך הוא' (זהר יתרו דף פח:). גם הצדיק הוא בחינת שבת, כמו שכתוב (בזהר נשא דף קמד:): 'אנת הוא שבת דכלהי יומי'. וזה: "ראו כי ה' נתן לכם את השבת" (שמות ט"ז) - 'ראו' דיקא, כי שבת, שהוא שמא דקדשא בריך הוא, הוא בחינת כח הראות, בחינת תלת גונין דעינא ובת עין כנ"ל. ועל כן בכל מקום שנזכר בנין בית המקדש, נזכר שבת, כמו שכתוב (ויקרא י"ט): "את שבתתי תשמרו, ומקדשי תיראו". וכן בכל מקום שהזהיר על מלאכת המשכן, הזהיר מקדם על שבת, כי שבת מאיר להבית המקדש, כי המקדש הוא גם כן בחינת עינים, כמו שכתוב (יחזקאל כ"ד): "גאון עזכם, מחמד עיניכם" (עין בבא בתרא ד). ושבת הוא בחינת הגונין המאירין במקדש, כי שבת הוא בחינת כח הראות, שהם תלת גונין דעינא ובת עין, המאירין לבית המקדש שהוא בחינת עינים. וזה בחינת מחין. כי מתחלה נעשה מבחינת שם ה', שהוא ארבע אותיות, בחינת ארבעה מחין, בחינת (שמות ל"א): "ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה". 'חכמה, תבונה ודעת וכל מלאכה' - זה בחינת ארבעה מחין (כמו שמובא בתקוני זהר דף יג: בהקדמה), שהם נעשין מבחינת שם ה', כמו שכתוב: 'ראו כי קרא ה' בשם בצלאל, ואמלא אותו וכו' בחכמה ובתבונה" וכו', ואחר כך נעשה בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, ואחר כך ארבעה יסודות כנ"ל:

ובשביל זה נקראים הצדיקים "עיני העדה" (במדבר טו) (עין בבא בתרא ד), כי על ידם נפתחין העינים כנ"ל. ואזי כשנתגלה הפאר והיפי של הצדיק האמת ונתגדל שמו, שזה בחינת הגדלת שמו יתברך, כביכול, כנ"ל, שעל ידי זה נעשין המחין וכח הראות, ונפתחין העינים כנ"ל, אזי יש להעולם בעל הבית, שהוא משגיח על העולם. וזה בחינת 'בראשי"ת - רא"ש בי"ת' (תקוני זהר תקון ג דף יח.). 'ראש' זה בחינת מחין, 'בית' זה בחינת בית המקדש, שעקר קיומו - על ידי בחינת המחין, שהם בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, בחינת שבת, שמאיר לבית המקדש כנ"ל. גם 'בית' זה בחינת הבתים של התפלין, ששם הם המחין, בחינת: 'ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה'. 'ואמלא' דיקא, בחינת הבתים שהמחין ממלאין אותם, ואזי יש בעל הבית בחינת ראש הבית, שהוא מחזק בדקי הבית, כי תקון הבית המקדש הוא על ידי זה כנ"ל:

אבל יש, חס ושלום, ההפך ממש. כשנתפרסם, חס ושלום, מי שאין בו שם ה' כלל, וכשנתפרסם ונתגדל שמו של זה, כביכול, נתמעט ונתעלם שם ה', ואזי נתגדלין בעולם בעלי שמות וקדריים, שקורין טאטירין, ובאין לעולם, חס ושלום, דברים שאין מועיל להם כי אם שמות הטמאה, חס ושלום, שכל זה הפך שם ה', כי נתעלם שם ה', חס ושלום. ואזי נסתלקין ונכנעין מאורי אור, חס ושלום, שהם בחינת מאור העינים, בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, שנמשכין משם ה' כנ"ל. וכשנכנעין מאורי אור, אזי מתגברין מאורי אש, ומזה באין שרפות בעולם, חס ושלום, על ידי שמתגברין ונתגדלין בשם אלו המפרסמים של שקר, שעל ידי זה נתעלם שם ה', חס ושלום, ונכנעים מאורי אור, ומתגברין מאורי אש, בחינת: "ממרום שלח אש", שזה בחינת שרפת בית המקדש, שנעשין גם כן על ידי הסתלקות מאורי אור, שעל ידי זה נתגברו מאורי אש כנ"ל:

וזה בחינת: "ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה" (איכה ד). 'יסודותיה' - זה בחינת ארבעה יסודות, שנמשכין מבחינת מאורי אור, מבחינת תלת גונין דעינא ובת עין, שנאכלו ונשרפו על ידי: 'ויצת אש בציון', על ידי ההתגברות מאורי אש כנ"ל:

והנה מה שעבר אין, כי כבר נשרף בית מקדשנו. אך כעת, שהשם יתברך מצפה לשוב אלינו ולחזר ולבנות בית מקדשנו, ראוי לנו שלא לעכב, חס ושלום, בנין בית המקדש, רק להשתדל בבנינו. על כן מאד צריך לזהר לקום בחצות, להיות מתאבל על חרבן בית המקדש, כי אולי בגלגול הראשון היה הוא הגורם שיחרב הבית המקדש, ואפלו אם לאו, אולי הוא מעכב עתה בנין בית המקדש, ונחשב גם כן כאלו הוא גרם להחריבו (עין ירושלמי יומא פ"א ה"א). על כן צריך לזהר מאד לקום בחצות, ולהיות מתאבל מאד על חרבן בית המקדש, והשם יתברך הבטיח לכל המתאבל על ציון לשום לאבלי

ציון "פאר תחת אפר" (ישעיה ס"א). 'פאר תחת אפר' דיקא. 'פאר' זה בחינת המחין, בחינת תפלין, בחינת ראש בית, בחינת כלליות הגונין, בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, בחינת מאורי אור, בחינת שבת המאיר לבית המקדש כנ"ל. 'תחת אפר' - 'אפר' זה בחינת מאורי אש, (שהוא ההפך מהנ"ל), הינו שיהיו נכנעין מאורי אש, שעל ידם נשרף הבית המקדש, ויתגברו מאורי אור, שהם קיום הבית המקדש כנ"ל, וזהו 'פאר תחת אפר', כנ"ל. נמצא, שעל ידי שהוא מתאבל על הבית המקדש, על ידי זה מכניע מאורי אש, ומתגברין מאורי אור, שהם בחינת שבת כנ"ל. וזה מתאבל- ראשי תבות: "לא תבערו אש בכל משבתיכם" (שמות ל"ה). כי על ידי שמתאבלין, נכנעין מאורי אש כנ"ל. וזהו: "ביום השבת", כי אזי מאירין מאורי אור, שהם בחינת שבת, בחינת תלת גונין דעינא ובת עין, שהם מאירין להבית המקדש, בבחינת: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" כנ"ל. וזה שכתוב (שמות ל"א): "לעשות את השבת לדרתם". ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (זהר פינחס דף רמג: ובתקון כד): 'לדרתם' כתיב - לשון דירה. הינו כי על ידי שבת, שהוא בחינת מאורי אור, על ידי זה נעשה דירה, דהינו בחינת הבית המקדש, שקיומו על ידי שבת כנ"ל. גם דירה ממש, כי על ידי שבת, שהוא בחינת מאורי אור, על ידי זה נכנעין מאורי אש, ונצולין משרפות כנ"ל (עין שבת קיט.). נמצא שקיום דירות ישראל הוא על ידי שבת כנ"ל:

וזהו: 'בראשית - ראש בית', בחינת הבעל הבית של העולם. הינו הצדיק האמת, שהוא היפי והפאר של העולם, שהוא בחינת יוסף, בחינת (בראשית מ"ב): "ויוסף הוא השליט הוא המשביר" וכו', בחינת ראש בית, בחינת בעל הבית של העולם. כי על ידו קיום הבית המקדש וקיום הבתים והדירות של ישראל כנ"ל. ועל ידי שנתגדל השם של זה הצדיק, שהוא בחינת ראש בית, על ידי זה נפתחין העינים של ישראל כנ"ל. וזהו 'בראשית - לעיני כל ישראל'. 'בראשית', הינו ראש בית, בחינת הצדיק הנ"ל, שהוא הפאר של העולם כנ"ל, על ידו נפתחין עיני כל ישראל כנ"ל:

וזה בחינת הספד על סלוק הצדיק. כי בראשית הוא הספד על נח, הינו מאמר הנ"ל על בראשית הוא הספד על סלוק הצדיק, שהוא בחינת נח. כי שם נאמר מבחינת ההעלמה, שנתעלם הפאר של ישראל, הינו שנסתלק ונתעלם הצדיק שהוא הפאר של ישראל, והנה להצדיק שנסתלק, אין לו הפסד כלל במה שנתעלם ונסתלק, כי אם נתעלם ונסתלק מכאן, הוא גדול ומפאר שם בעולם הבא, בחינת (בראשית ו): "את האלקים התהלך נח". אבל על הדור יתום שנשארו ועל התולדות, דהינו הבנים שנשארו, הוא רחמנות גדול מאד,

ועליהם נאמר כמקונן: "אלה תולדת נח", כמקונן ואומר: 'אלה' הם התולדות והבנים של הצדיק, בחינת נח שנסתלק, ואלה הם התולדות היתומים שנשארו:

כי דע, שכל הדרות כלם נמשכין מן הצדיק שהוא הראש, בחינת ראש בית, בחינת הבעל הבית של העולם כנ"ל בבחינת (ישעיה מ"א): "קורא הדרות מראש", שכל הדרות נמשכין מן הראש, דהינו הצדיק הנ"ל. ואזי כשיש זה הצדיק שהוא הראש בית, אזי יש בחינת 'ראש' ויש בחינת 'בית', ואזי כלנו, דהינו כל בני הדור, כלם בחינת בני בית. אבל כשנסתלק ונתעלם זה הראש שהוא הפאר, בחינת שם ה' כנ"ל, אזי מתגברין, חס ושלום, שמות הטמאה של החיצונים, שזה בחינת המפרסמים של שקר כנ"ל. והם בחינת ראש של הסטרא אחרא, שהוא כנגד ראש הנ"ל דקדשה, בחינת "ראש כל חוצות", שזהו בחינת ראש דסטרא אחרא, בחינת מפרסמים של שקר, בחינת שם הטמאה של החיצונים, חס ושלום, ואזי אין בית, ומתגלגלים בחוצות, חס ושלום. ועל כן נקרא ראש כל חוצות, כי נתעלם, חס ושלום, בחינת ראש בית, ואזי אין בית, ומתגלגלים בחוצות, חס ושלום. ועל זה נאמר: "תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות, בני ציון היקרים המסלאים בפז" וכו' (איכה ד). דהינו שישראל קדושים מתגלגלים, חס ושלום, 'בראש כל חוצות', כי נסתלק ונתעלם הראש בית, דהינו הצדיק האמתי, ונתגבר, חס ושלום, ההפך, שהוא בחינת שם של הטמאה של החיצונים, בחינת 'ראש כל חוצות' כנ"ל:

וירמיהו הנביא היה מקונן ומחבב דם ישראל שנשפך, והיה משתתף בצרתן, והיה רואה ישראל מוליכים בקולרין, וידיהון מהדקין לאחורא, ורחיא על צואריהון, והיה משתתף עמהם, והיה מקונן על כל טפה דם של ישראל: "בני ציון היקרים המסלאים בפז וכו' תשתפכנה אבני קדש" וכו':

וזהו: "אלה תולדת נח", הינו כמקונן על התולדות שנשארו כנ"ל. וזהו: "נח איש צדיק תמים היה", הינו שהיה ונסתלק וכו' כנ"ל:

והנה כל הדרות כלם נמשכין מן הצדיק שהוא הראש, בחינת "קורא הדרות מראש" כנ"ל. וזה בחינת: "אלה תולדת נח" - שכל התולדות, דהינו הדרות, כלם נמשכין מן נח שהוא בחינת הצדיק, בחינת הראש, בחינת 'קורא הדרות מראש', כנ"ל:

ודע, שגם הדור האתרוג נמשך גם כן מן הראש הנ"ל. וזה בחינת 'קורא הדרות מראש', בחינת הדור האתרוג, שנמשך גם כן מהראש הנ"ל, דהינו הצדיק הנ"ל, שהוא הראש והפאר וההדור של העולם כנ"ל. והנה עקר ההדור הם ישראל, כי אף על פי שגם חם ויפת הם תולדות נח, אף על פי כן עקר ההדור הם ישראל, שבאים מבני שם. וזה בחינת: 'הדור מצוה עד שליש' (בבא קמא ט: ושלחן ערוך ארח חיים סימן תרנו) - זה בחינת שם, שהוא

השליש משלשה בני נח (ועין בסנהדרין קיא מה שדרשו על פסוק : "והשלישית יותר בה" - שלישי של נח, שלישי של שם), שהוא עקר ההדור והפאר כנ"ל. והוא בחינת שם, שם דיקא, בחינת שם הקדש, שהוא בחינת פאר והדור כנ"ל: (והבן היטב לקשר כל זה עם מה שמבאר לעיל במאמר בראשית, ובסימן סו, כי הכל מקשר יחד, עין שם היטיב) שיך לעיל: "רחל מבכה על בניה" - זה בחינת 'עולמתא שפירתא דלית לה עינין' (זהר משפטים דף צה). כי "רחל היתה יפת תאר ויפת מראה" (בראשית כ"ט), ועל כן עקר ההולדה של הצדיק שהוא בחינת יוסף, שהיה יפה תאר ויפה מראה, בחינת הפאר והיפי של העולם כנ"ל, הוא מרחל. אבל עכשו בגלות, אחר החרבן, היא בבחינת 'רחל מבכה על בניה', ועל כן היא בחינת 'עולמתא שפירתא דלית לה עינין' כי מאור עינים נסתלקין על ידי הבכי כנ"ל, והבן היטב. ועל ידי זה מקשר היטב מאמר הנ"ל, שמתחיל לדבר מענין 'רחל מבכה על בניה', ואחר כך מדבר מההעלמה, שנתעלם הצדיק, שהוא הפאר והיפי, בחינת יוסף, בחינת: "ויוסף היה יפה תאר" וכו', כי הכל ענין אחד, כי עקר הולדת הצדיק, שהוא בחינת יוסף וכו' כנ"ל, הוא מרחל וכו' כנ"ל:

סח

עקר שלמות הצדיק - שיוכל להיות למעלה ולמטה, שיהיה יכול להראות למי שהוא למעלה ונדמה בדעתו שהוא במדרגה עליונה, יהיה מראה לו שהוא ההפך. וכן להפך, למי שהוא למטה מאד במדרגה התחתונה, בתוך הארץ ממש, יהיה מראה לו שאדרבא, הוא סמוך להשם יתברך. וזה השלמות מכרח שיהיה להצדיק, ובלא זה אינו צדיק כלל, כי צריך להראות למי שהוא למטה מאד בדיוטא התחתונה לגמרי, שעדין הוא סמוך לה' ממש, כביכול, ולעוררו ולגלות לו: ה' עמך, ואל תירא ואל תפחד ואל תחת, כי הוא יתברך עמך ואצלך וקרוב לך ממש, כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו). על כן אפלו אם האדם נופל, חס ושלום, למקום שנופל, רחמנא לצלן, והוא בשפל המדרגה התחתונה ממש - גם משם יוכל לדבק את עצמו בה' ולשוב אליו יתברך, כי 'מלא כל הארץ כבודו'. וכבר דברנו מזה, שכשהאדם מנח למטה לגמרי, ורואה שהוא בדיוטא התחתונה, חס ושלום, רחוק מאד מהשם יתברך - ראוי לו להחיות עצמו בזה בעצמו, הינו כי זהו בעצמו הוא התקרבות, מאחר שרואה שהוא רחוק. כי מקדם היה מרחק כל כך, עד שלא היה יודע כלל שהוא רחוק, ומאחר שעל כל פנים יודע שהוא רחוק זהו בעצמו התקרבות, ובזה בעצמו ראוי לו להחיות את עצמו ולשוב אל ה':

וכן להפך, למי שהוא למעלה מאד, צריך הצדיק להראות לו שהוא רחוק לגמרי מהשם יתברך, 'מה חמית מה ידעת' וכו' (הק' הזוהר דף א:). וזהו שלמות הצדיק, בבחינות (דברי הימים א כ"ט): "כי כל בשמים ובארץ", שהוא בחינת הצדיק, כידוע, 'דאחד בשמיא ובארעא' (תרגום שם וע' בזוהר בראשית לא ובתיקון כ"ב), דהינו כנ"ל, שיהיה למעלה ולמטה, שיהיה מראה למי שהוא למעלה, בבחינות שמים, שהוא להפך, שהוא רחוק מאד ואינו יודע כלל בידיעתו יתברך, בחינות: 'מה חמית מה ידעת' וכו', כי שם למעלה בשמים, שם דיקא, שואלים 'איה מקום כבודו'. ולהפך, למי שהוא למטה בארץ ממש, יהיה מראה לו כי ה' עמו, כי 'מלא כל הארץ כבודו'. וזהו עקר השלמות, להיות למעלה ולמטה. וזה בחינות בנים ותלמידים שצריכין להניח בעולם. כי לכאורה הדבר תמוה, כי הלא העקר - שצריך האדם לשבר עצמו לגמרי מן החמר, ואם כן למה הוא חיוב כשהאדם נסתלק לגמרי למעלה, דהינו אחר ההסתלקות, שיניח אחריו בנים בזה העולם הגשמי, שימלאו מקומו בזה העולם, הלא אדרבא, טוב להסתלק לגמרי למעלה. אך באמת, העקר השלמות להיות למעלה ולמטה, בשמים ובארץ, כי כשהוא בעולם אחד לבד, אין זה שלמות, רק שניהם יחד, מעלה ומטה, זהו עולם שלם. ועל כן מחיב האדם שיהיה נשאר ממנו שארית בארץ, בן או תלמיד, כדי שגם כשיהיה למעלה אחר ההסתלקות, יהיה למטה גם כן בזה העולם, דהינו מה שנשאר ממנו למטה בן או תלמיד הנמשכים ממנו. ועקר הוא המח, שיהיה נשאר למטה ממחו, ועל כן צריך להניח בן או תלמיד, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, (בבא בתרא קטז) על פסוק: "אשר אין חליפות למו" - 'חד אמר בן, וחד אמר תלמיד', כי התלמיד הוא ממח הרב, וכן הבן נמשך גם כן ממח האב. ורבי יוחנן סבר תלמיד, כי לא היה לו בנים. כי אצל התלמיד המח מפשט מגשמיות, אבל אצל הבן המח מלבש בהטפה זרעית, אבל גם זה צריכים:

והכלל, שצריך שישאר ממנו בנים ותלמידים, והתלמידים יאירו יותר לתלמידים אחריהם, וכן להלן יותר, שגם התלמידים יפרו וירבו ויעשו תלמידים אחרים, ותלמידי תלמידיו יעשו יותר תלמידים, וכן להלן יותר ויותר, כדי שיהיה נשאר מחו גם למטה לעולם ועד. וכן הבנים צריכים גם כן שישאר זכרם לדורי דורות, בנים ובני בנים וכו'. כי זהו עקר השלמות של הצדיק, שיהיה למעלה ולמטה, בבחינת: 'כי כל בשמים ובארץ - דאחד בשמיא וארעא': (עין כל זה במאמר ויהי מקץ - כי מרחמם ינהגם (בסימן ז), עין שם, כי שם מבאר הענין היטב.)

סט

מה שנוהגים לתן ברכה להאיש, המביא המשקה לאורחים או על החתנה וכיוצא, (הינו כשנושאין יין או דבש לאורחים או על חתנה, אזי נוהגין לתן מן המשקה להשליח, הנושא את המשקה, לעשות ברכה) הוא על פי מה שכתוב בזהר (פקודי דף רמב.), שיש כמה דברים שהם נשאים ונושאים, וחושב שם כמה דברים שהם נשאים, דהינו שנושאים אותם, ובאמת אלו הדברים הם נושאים, כגון המרכבה, שהיא נשאת ונושאת, וכן הארון, שהיו נושאים אותו "והוא נשא את נושאיו" וכו'. וזה בחינת ברכה שנותנין כנ"ל, כי ברכה - ראשי תבות: "כי רוח החיה באופנים" (יחזקאל א), בחינת נשאת ונושאת. כי האופנים נושאים החיות, והחיות נושאים אותם, כי רוח החיה באופנים, וכן הוא כל המרכבה, שהאופנים נושאים את החיות, והחיות את המרכבה, ובאמת המרכבה נושאת הכל. ועל כן זה שנושא את המשקה נותנין לו ברכה, שהוא בחינת: 'כי רוח החיה באופנים', בחינת נושא ונשא, כי הוא נושא את המשקה, ועתה המשקה מנשא אותו. (או שנעשה מזה שברים, כי המשקה הוא מכבה וגם מחממת קצת - ולא באר הדבר הזה כלל):

ע

כל מי שגדול יותר, צריך לבקש מבקשו ברחוק מקום יותר. כמו שאנו רואין, שהצומח - חיותו ומבקשו סמוך לו מיד, כי הוא צומח מן הארץ בסמוך לו ממש, ובהמה - מבקשה סמוך לה גם כן על הארץ, אך הוא ברחוק יותר קצת מן הצומח, כי הבהמה גדולה במעלה מן הצומח. אבל בן אדם צריך לבקש מבקשו ברחוק יותר ויותר מן הבהמה. ועל כן משה רבנו, עליו השלום, שהיה גדול במעלה מאד, היה צריך לבקש מבקשו ברחוק מקום ביותר, ועל כן הצרך לבקש לו אשה ממדין, כי מבקשו היה רחוק מחמת גדלתו:

עא

דע, כי יש מחין של ארץ ישראל ויש מחין של חוץ לארץ. וגם המחין של חוץ לארץ הם מקבלים ויונקים גם כן מהמחין של ארץ ישראל. כי עקר המח והחכמה היא בארץ ישראל, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה במדרש (בראשית רבה פרשת ט"ז): 'אין חכמה כחכמת ארץ ישראל' וכו'. וכל אחד מישראל יש לו חלק בארץ ישראל, וכל אחד כפי חלקו שיש לו בארץ ישראל כן הוא מקבל ויונק מהמחין של ארץ ישראל. נמצא שכל המחין הם בחינת מחין של ארץ ישראל, כי כלם מקבלים משם, כי שם בארץ ישראל

עקר המח והחכמה כנ"ל. אבל אף על פי כן יש מחין של חוץ לארץ, וזה נעשה על ידי פגם הכבוד, חס ושלום. שמי שפוגם, חס ושלום, בכבוד השם יתברך, אזי על ידי פגם הכבוד של השם יתברך אין יכולין לקבל ולינק מהמחין של ארץ ישראל, וכפי הפגם שפוגם בכבוד השם יתברך, כמו כן אינו יכול לקבל ולינק מהמחין של ארץ ישראל, ואזי נשארין המחין בבחינת מחין של חוץ לארץ ממש. וכשהמחין הם בחינת מחין של חוץ לארץ, אזי אין יכולין להשוות דעתן יחד. וזהו בחינת המחלקת שיש בעולם, כי מחין של חוץ לארץ אין יכולין להשוות עצמן יחד. אבל היה ראוי שלא יהיה מחלקת כי אם בחוץ לארץ, ובאמת אנו רואין שגם בארץ ישראל יש מחלקת:

אך דע, כי אלו המחין של חוץ לארץ, שנעשו על ידי פגם הכבוד כנ"ל, הם מבקשים לעצמן תקון. והתקון של אלו המחין של חוץ לארץ הוא בעת ששופע נעם העליון, שעל ידי זה נעשה התגלות הכבוד, אז הוא זמן תקונם של אלו המחין של חוץ לארץ. כי כבוד הוא תקון העולם, כי כל העולם נברא בשביל הכבוד, כמו שכתוב (ישעיה מ"ג): "לכבודי בראתיו" וכו' (יומא לח), הינו בשביל כבוד השם יתברך. כי יש כבוד פרטי לכל מאמר ומאמר של העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אשר בשביל אותו הכבוד היה זה המאמר, שעל ידו נברא חלק פלוני מהבריאה. נמצא שכל מאמר ומאמר יש לו כבוד מיחד, שבשביל זה הכבוד היה אותו המאמר. כי זה המאמר, שבו נברא חלק פלוני מהבריאה, היה בשביל כבוד זה, כדי שיגיע כבוד זה להשם יתברך, וכן מאמר אחר, שבו נברא חלק אחר מהבריאה, היה בשביל כבוד אחר, שיגיע אותו הכבוד להשם יתברך, וכן כל המאמרות, כלם היו רק בשביל כבוד השם יתברך, אשר בשביל זה נברא העולם כנ"ל:

ועל כן כשאחד מישראל זוכה לראות בעצמו איזה התגלות הכבוד, הינו כשיש לו איזה כבוד, אזי הוא צריך לידע מאיזה מאמר נתהוה זה הכבוד, אשר בשביל זה הכבוד היה אותו המאמר, שעל ידו נברא חלק מהבריאה כנ"ל. ובודאי לאו כל אדם זוכה לזה, להרגיש בעצמו התגלות כבוד השם יתברך. אבל אלו שהם בהיכלא דמלכא, כשיש להם איזה כבוד, אזי אין לוקחין לעצמן כלל מן הכבוד, רק הם מעלין כל הכבוד להשם יתברך, כדי שיתגדל ויתעלה כבודו יתברך, כדי שיהיה על ידי זה תקון העולם כנ"ל. והם מבינים בהכבוד מאיזה מאמר נתהוה זה הכבוד, אשר בשביל זה הכבוד היה אותו המאמר, שעל ידו נברא חלק מהבריאה כנ"ל. וזה בחינת (תהלים כ"ט): "ובהיכלו כלו אומר כבוד", הינו שאצל אלו שהם בהיכלא דמלכא, הכבוד הוא כלו אומר, הינו כלו מאמר, כי הכבוד

שיש להם הוא כלו רק בשביל המאמר, שנתהוה בשביל זה הכבוד, אשר על ידו נברא חלק מהבריאה כנ"ל:

וזה בחינת: "ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך" (דניאל א). 'כח זה בחינת כ"ח אתון דמעשה בראשית' (תקוני זהר, תקון יח), בחינת עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. הינו שאלו שהם בהיכלא דמלכא, הם מגלין ומאירין כ"ח אתון הנ"ל על ידי הכבוד כנ"ל, וזהו: "ואשר כח בהם לעמד" וכו' - לפי פשוטו של מקרא, הינו כח ממש, כי בודאי צריך שיהיה להם כח וגבורה לעמד בזה, שיזכו להיות בהיכלא דמלכא, אשר שם הכבוד הוא כלו אומר, בחינת כ"ח אתון דמעשה בראשית כנ"ל:

ועקר הכבוד של השם יתברך נתגלה רק על ידי האדם. כי האדם הוא תכלית כל הנבראים, כי עקר הבריאה היתה בשביל האדם (ברכות ו:). כי עקר התגלות כבודו יתברך הוא על ידי האדם. ועל כן על ידי ההולדה, כשנולדין ונתרבין בני אדם ביותר, על ידי זה נתגלה כבודו ביותר, כי עקר התגלות הכבוד - על ידי בני אדם כנ"ל:

ודע, כי מחין של ארץ ישראל הם בחינת נעם, ומחין של חוץ לארץ הם בחינת חובלים, כמו שכתוב (זכריה י"א): "לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים". ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כד): 'נעם' - 'אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימים זה לזה בהלכה', 'חבלים' - 'אלו תלמידי חכמים שבחוץ לארץ, שחובלים זה לזה בהלכה'. ועקר ההולדה הוא על ידי בחינת נעם העליון, כי מנעם העליון נתעוררין שלהובין דרחימותא (עין תיקון טז), אשר על ידם בא ההולדה, בבחינת (שמואל ב א): "נעמת לי מאד, נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים". שעל ידי נעם העליון מתעורר האהבה, בחינת שלהובין דרחימותא שעל ידם ההולדה:

ונעם העליון שופע תמיד, אבל צריכין כלי לקבל על ידו שפע נעם העליון. ודע, שעל ידי צדקה נעשה הכלי לקבל על ידה מנעם העליון שלהובין דרחימותא, כי צדקה היא נדיבות לב, כמו שכתוב (שמות כ"ה): "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", ונדיבות לב, הינו שנפתח ונתנדב הלב, ועל ידי זה נפתחין שבילין דלבא, ונעשין כלי לקבל שלהובין דרחימותא, שנמשכין מנעם העליון כנ"ל. ויש צדקה של ארץ ישראל, ויש צדקה של חוץ לארץ, ועקר הוא הצדקה של ארץ ישראל, שעל ידה נעשה כלי לקבל מנעם העליון, שעל ידי זה ההולדה כנ"ל. וזה בחינת (הושע י): "זרעו לכם לצדקה", כי עקר ההולדה - על ידי צדקה כנ"ל. וזה בחינת (בראשית ל"ז): "אלה תולדות יעקב יוסף", הינו שעקר ההולדה - על ידי יעקב ויוסף. כי יעקב הוא בחינת צדקה, כמו שכתוב (תהלים

צ"ט): "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", ועקר ההולדה - על ידי צדקה כנ"ל, (שהיא הכלי לקבל השפעת נעם העליון כנ"ל, ויוסף הוא בחינת נעם, כמו שמבאר לקמן):
ועל ידי ההולדה, דהינו שנולדין ונתרבין בני אדם, על ידי זה נתגלה כבודו יתברך ביותר כנ"ל. וזה בחינת (שם כ"ב): "כל זרע יעקב כבדוהו", כי על ידי ההולדה שנעשה על ידי בחינת יעקב, שהוא בחינת צדקה כנ"ל, על ידי זה: 'כבדוהו', כי על ידי זה נתרבה כבודו יתברך כנ"ל:
ואזי כששופע נעם העליון על ידי הכלי, הנעשה על ידי צדקה בשביל ההולדה כנ"ל, וגם בחינת הנעם העליון שהוא המחין, מקבל ונשפע עוד מלמעלה יותר, כידוע, אזי אלו המחין של חוץ לארץ, שהם בחינת חובלים, הם נופלים גם כן באלו המחין של ארץ ישראל, שהם בחינת נעם, כדי להתתקן על ידי זה, כי אז הוא זמן תקונם של אלו המחין של חוץ לארץ. כי עקר פגם וקלקול המחין של חוץ לארץ הוא על ידי פגם הכבוד, שעל ידי זה אינם יכולים לינק ממחין של ארץ ישראל, ואזי הם בחינת מחין של חוץ לארץ ממש, וזהו קלקולם כנ"ל. וזה בחינת (משלי י"ג): "בז לדבר יחבל לו". 'בז לדבר', הינו בזיונות, הפך הכבוד, על ידי זה: 'יחבל לו', הינו מחין של חוץ לארץ שהם בחינת חובלים, כי על ידי פגם הכבוד נשארין המחין בבחינת חובלים, שהם מחין של חוץ לארץ כנ"ל. נמצא שעקר קלקול המחין של חוץ לארץ הוא על ידי פגם הכבוד. ועל כן בעת ששופע נעם העליון על ידי הכלי של צדקה בשביל הולדה, שעל ידי זה נעשה התגלות הכבוד כנ"ל, אז הוא זמן תקונם של המחין של חוץ לארץ, כי מאחר שנתעורר בחינת התגלות הכבוד, על ידי זה הם יכולין להתתקן, כי עקר הקלקול שלהם היה על ידי פגם הכבוד כנ"ל. ועל כן בעת ששופע נעם העליון בשביל הולדה כנ"ל, אז באים המחין של חוץ לארץ שהם בחינת חובלים, ונופלים במחין של ארץ ישראל שהם בחינת נעם, כדי להתתקן על ידי זה כנ"ל. וזה (תהלים ט"ז): "'חבלים נפלו לי בנעימים" - 'חבלים', הינו המחין של חוץ לארץ שהם בחינת חובלים, הם נופלים בנעימים, הינו במחין של ארץ ישראל שהם בחינת נעם כנ"ל, כדי להתתקן על ידי זה כנ"ל. וזהו: "אף נחלת שפרה עלי". 'נחלת' - זה בחינת יעקב, בחינת (דברים ל"ב): "יעקב חבל נחלתו'", בחינת צדקה. שפרה - זה בחינת יוסף, בחינת (בראשית ל"ט): "ויהי יוסף יפה תאר" וכו', ויפה תאר זה בחינת יפה תאר, הנאמר בדוד. ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צג:): 'איש תאר, שמראה פנים בהלכה', הינו בחינת מחין, בחינת נעם, שמנעימים בהלכה כנ"ל.
ועל ידי שתי בחינות אלו, יעקב ויוסף, שהם בחינת "נחלת שפרה", על ידי זה נעשה ההולדה, שאז החובלים נופלים בנעימים כנ"ל. וזה "יעקב חבל נחלתו". חבל זה בחינת

חובלים הנ"ל, שנתתקנים על ידי בחינת יעקב, בחינת צדקה, שעל ידה ההולדה, שעל ידי זה נתתקנים החובלים, שהם המחין של חוץ לארץ כנ"ל. וזה בחינת חבלי לדה, בחינת חובלים הנ"ל, שנתתקנים על ידי הלדה כנ"ל. גם זהו בחינת שפרה הנ"ל בחינת שפיר ושליא, בחינת הולדה וכנ"ל:

ומחמת שהמחין של חוץ לארץ שהם בחינת חובלים, שחובלים זה לזה בהלכה, כי אינם יכולים להשוות דעתן יחד כנ"ל, הם נופלים במחין של ארץ ישראל שהם בחינת נעם, כדי להתתקן כנ"ל. על כן לפעמים כשפוגמים הרבה, חס ושלום, אזי אינם יכולין להתתקן, אדרבא, גורמים פגם גם להמחין של ארץ ישראל, ואזי גם המחין של ארץ ישראל אינם יכולים להשוות עצמן, כי נפגמו, חס ושלום, על ידי המחין הפגומים של חוץ לארץ, שנפלו לתוכם כנ"ל. וזהו בחינת המחלקת שיש בארץ ישראל גם כן:

וכלל הדברים - כי כל הנבראים וכל ההולדות, כלם הם רק בשביל התגלות כבודו יתברך. ועקר ההולדה - על ידי הצדקה, שעל ידה נעשה כלי לקבל מנעם העליון, שעל ידי זה נעשה ההולדה, ועל ידי זה נתגלה ונתגדל כבודו יתברך כנ"ל. וזה אותיות תרומה הם סופי תבות: לחזו"ת בנע"ם ה' ולבק"ר בהיכל"ו (תהלים כ"ז), כי תרומה, הינו צדקה שהיא נדיבות לב, בחינת: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", על ידה נעשה כלי לקבל מנעם ה', שעל ידי זה נמשך התגלות כבודו יתברך, שהוא בחינת: "ובהיכלו כלו אמר כבוד". וזהו: "לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו" - סופי תבות: תרומה כנ"ל. וזה בחינת השירה, בחינת (שמואל ב כ"ג): "נעים זמרות ישראל" (ולא גלה יותר):

אשרי הזוכה להרגיש נעימות התורה. כי יש נעימות בתורה, וזהו העקר, לזכות להרגיש הנעימות שיש בהתורה:

("דרכיה דרכי נעם וכל נתיבתיה שלום" (משלי ג) נראה לי):

עב

דע, שלראות את עצמו עם הצדיק האמת הוא גם כן דבר גדול מאד. בודאי כשזוכין לשמע מפיו תורה, הוא מעלה יתרה, אבל גם כשאין שומעין תורה, הראיה לבד, שזוכין לראות את עצמו עם הצדיק, הוא גם כן טוב מאד. כי על ידי שרואין את עצמו עם הצדיק, על ידי זה מקבלין גדלה. ועקר הגדלה היא שפלות, כמו שמצינו אצל השם יתברך: 'כל מקום שאתה מוצא גדלתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענותנותו' (מגלה לא), כי עקר הגדלה היא שפלות. ועקר התחיה לעתיד, שיעמדו בתחיה ויחיו חיים נצחיים, עקר מה שיהיה נחיה ויקום בתחיה הוא השפלות של כל אחד. כי השפלות של כל

אחד ואחד יהיה נחיה לעתיד, ויקום בתחיה, בבחינת (ישעיה כ"ו): "הקיצו ורננו שכני עפר", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ה): 'מי שנעשה שכן לעפר בחייו'. כי עקר התקומה בתחיה יהיה רק להשפלות, שהשפלות של כל אחד ואחד יהיה נחיה ויקום בתחיה לעתיד. כי תענוג עולם הבא אי אפשר לנו להשיג עכשו, וזה מחמת שאנו עכשו בגבול, וכל דבר שיש לו גבול אי אפשר לו להשיג תענוג עולם הבא הרוחני. ועל כן גם ענג שבת, שהוא מעין עולם הבא, אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קיח): 'כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מצרים', הינו בלי גבול, כי ענג שבת שהוא מעין עולם הבא, הוא בחינת בלתי גבול. ועל כן עקר חיים נצחיים של לעתיד לבוא, בחינת תענוג עולם הבא, יהיה רק להשפלות של כל אחד. כי שפלות ועניוות הוא בחינת בלתי גבול, כי הוא בחינת אין ממש, ואין לו שום גבול, מחמת שהוא בתכלית העניוות, ועקר חיים נצחיים של עולם הבא הוא רק בבחינת בלתי גבול כנ"ל. ועל כן שבת שהוא מעין עולם הבא, נאמר בו: "טועמיה - חיים זכו", כי מי שטועם טעם ענג שבת, זוכה לחיים, בחינת חיים נצחיים כנ"ל:

ודע, שכל אחד ואחד לפי התנוצצות המחין שלו כן זוכה לקבל גדלה, בבחינת (שיר השירים ו): "מלך אסור ברהטים" - 'ברהטי מחין' (סוף התקונים תקון ו, דף ה). הינו שבחינת המלכות, דהינו גדלה הוא אסור וקשור ברהטי מחין, שלפי התנוצצות המחין כן מקבל גדלה. והמחין והדעת הם בחינת בנין בית המקדש, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'כל מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו. כי דעה נתן בין שתי אותיות, ובית המקדש נתן בין שתי אותיות' וכו', ועל כן כל אחד כפי מחו ודעתו וכפי שהוא מכניס עצמו בתוך הדעת, כל מה שהוא עוסק יותר להגדיל מחו ודעתו, כן הוא עוסק בבנין בית המקדש, כי עקר בחינת בנין בית המקדש הוא הדעת כנ"ל. ויש מי שיש לו מח מהיר וחריף, והוא עוסק תמיד להגדיל מחו ודעתו, שזהו בחינת עוסק בבנין בית המקדש, וכפי הגדלת דעתו ומחו כן זוכה לקבל גדלה. וזה בחינת (משלי כ"ב): "חזית איש מהיר במלאכתו, לפני מלכים יתיצב". 'איש מהיר במלאכתו' זה בחינת מי שיש לו מח מהיר וחריף כנ"ל, שהוא בחינת 'מהיר במלאכתו', הינו במלאכת בנין בית המקדש (עין מדרש שה"ש בתחלתו). כי מלאכת בנין בית המקדש הוא כפי מחו כנ"ל, ועל ידי זה: 'לפני מלכים יתיצב', הינו שזוכה לגדלה, בחינת מלכות, כי הגדלה היא כפי התנוצצות המח, בבחינת: 'מלך אסור ברהטים', כנ"ל:

ויש מח כללי ויש מחין פרטים, וכל המחין הפרטים הם מקבלין ממח הכולל, שהוא חכם הדור. וזהו מעלת הזוכה לראות את עצמו עם הצדיק האמת, שהוא חכם הדור,

בחינת חכם הכולל כנ"ל. כי על ידי שזה החכם הכולל רואה אותו ומסתכל בו, על ידי זה מתנוצץ מחו, ועל ידי שמתנוצץ מחו, על ידי זה מקבל גדלה, כי עקר הגדלה הוא על ידי התנוצצות המח כנ"ל. כי עינים על שם החכמה נאמר, כמו שכתוב (בראשית ג): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י: 'על שם החכמה נאמר'. ועל כן על ידי שזה החכם, שהוא מח הכולל, מסתכל בו, על ידי זה מאיר בו חכמה ומחין, ומתנוצץ מחו, ועל ידי זה מקבל גדלה כנ"ל. כי כל אחד ואחד יש לו איזה מח ודעת לפי מדרגתו. אבל המח והדעת של כל אחד ואחד הוא מנח בקטנות, ואינו מתנוצץ, ועל ידי שמסתכל בו החכם הדור, שהוא מח הכולל, על ידי זה מתנוצץ מחו של כל אחד ואחד כפי מדרגת מחו, ועל ידי התנוצצות המח מקבל כל אחד גדלה כפי מדרגת מחו, כי עקר הגדלה היא על ידי התנוצצות המח כנ"ל:

ועל כן משה רבנו, עליו השלום, שהוא היה הדעת הכולל של כל ישראל, על כן על ידי ראיתו לבד, שהיה מסתכל בתוך כל אחד ואחד, על ידי זה היה יכול לחלק הגדלה והשררה לכל אחד ואחד כראוי לו לפי מדרגת מחו. וזה בחינת (שמות י"ח): "ואתה תחזה מכל העם, ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות" וכו'. 'ואתה תחזה' דיקא, כי על ידי הראיה לבד של משה רבנו, שהיה רואה ומסתכל בכל אחד ואחד, היה מתנוצץ מחו של כל אחד, ועל ידי זה קבל כל אחד ואחד גדלה ושררה כפי ערכו, כפי הראוי לו לפי מדרגת מחו, דהינו בחינת 'שרי אלפים ושרי מאות' וכו'. וזהו: 'ואתה תחזה וכו' ושמת עליהם שרי אלפים' וכו', כי על ידי שיחזה משה ויסתכל בעם, על ידי זה בעצמו הוא משים אותם 'שרי אלפים' וכו', כי על ידי הסתכלותו בהם מקבל כל אחד גדלתו, על ידי התנוצצות מחו שמתנוצץ על ידי ההסתכלות שמסתכל בו חכם הדור, בחינת משה כנ"ל. וגם משה היה יכול לצוות, שזה יהיה שר אלף וזה שר מאה וכו', כי על ידי הסתכלותו בהם היה יודע הגדלה המגיע לכל אחד ואחד, כי על ידי הסתכלותו היה יודע התנוצצות המח של כל אחד, אשר כפי התנוצצות המח כן מגיע לו גדלה כנ"ל:

ואזי כשמקבל כל אחד גדלה כפי הראוי לו באמת לפי מדרגת מחו, על ידי שיש מנהיג אמתי בחינת משה, שיכול לחלק הגדלה לכל אחד כראוי לו על ידי הסתכלותו לבד, אזי יודע כל אחד מהשרים והמנהיגים של ישראל לחדש חדושין דאוריתא כפי הראוי לו לפי מדרגת מחו, לא פחות ולא יותר. כי מאחר שכל אחד עומד על מקומו הראוי לו באמת, דהינו שיש לו שררה וגדלה כפי הראוי לו באמת כנ"ל, על כן כל אחד יודע לפי גדלתו והתמנותו איך וכמה הוא צריך לחדש בתורה, ובפני כמה אנשים הוא צריך לומר

תורה, כי זה שממנה על אלף מישראל, דהינו שר האלף, הוא צריך לומר תורה בפני אלף אנשים, וכן כלם:

כי יש בחינת רוח בכל אחד ואחד, והמנהיג האמתי של כל ישראל, דהינו בחינת משה הוא בחינת רוח הכולל, בחינת (במדבר כ"ז): "איש אשר רוח בו", ופרש רש"י: 'שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד'. כי המנהיג האמתי הוא בחינת רוח הכולל, שיודע להלך נגד כל רוח ורוח, כי כלם מקבלים ממנו, כי הוא בחינת רוח הכולל, בחינת (יחזקאל ל"ז): "כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח". ורוח הזה הוא בחינת רוח אלקים, שהוא בעצמו בחינת המחין, בבחינת (שמות ל"א): "ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה", דהינו בחינת המחין, שהם בחינת מלאכת בנין בית המקדש כנ"ל. וכל אחד לפי בחינת הרוח אלקים שיש בו שהוא בחינת רוח הקדש, רוח נבואה, כמו כן הוא זוכה לחדש בתורה, כי זה הרוח אלקים, הוא שורה על פני התורה, בבחינת (בראשית א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", הינו על פני התורה שנקראת מים, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ז' ב"ק י"ז). על כן על ידי הרוח אלקים הזה זוכין לחדש בתורה, כי הרוח אלקים שורה על פני התורה כנ"ל. על כן על ידי המנהיג האמתי שהוא בחינת משה, בחינת דעת הכולל, בחינת רוח הכולל, שעל ידו מתנוצץ מחו של כל אחד, שזהו בעצמו בחינת רוח אלקים שממשיך לכל אחד, כי הרוח אלקים הוא בעצמו המחין כנ"ל. על כן על ידי זה נמשך לכל אחד חדושין דאוריתא, כי החדושין דאוריתא הם על ידי בחינת הרוח אלקים, שהוא שורה על פני התורה כנ"ל, שהוא בעצמו בחינת המחין, שכל זה נמשך מהמנהיג, בחינת משה, שהוא דעת הכולל, רוח הכולל כנ"ל:

אבל זה המנהיג צריך שיהיה פרוש גדול בקדשה גדולה, ואז דוקא הוא יכול להיות מנהיג ישראל. כי על ידי פרישותו וקדשתו הגדולה, הוא יכול לחזות ולהסתכל בכל אחד מישראל, ולחלק הגדלה לכל אחד על ידי ההסתכלות לבד, בבחינת: "ואתה תחזה" כנ"ל, כי הסתכלות הזאת היא תלויה בקדשה ופרישות גדול. ועל כן משה רבנו שהיה קדוש ופרוש גדול מאד על פי הדבור, כמו שכתוב (דברים ה): "ואתה פה עמד עמדי" - על כן היה יכול לחזות ולהסתכל בישראל, ולחלק להם הגדלה על ידי זה. וזהו: "ואתה תחזה" - אתה דיקא, כי רק משה שהיה פרוש גדול מאד בקדשה גדולה, זוכה להסתכלות הזאת, כי הסתכלות הזאת, בחינת "ואתה תחזה", היא תלויה רק בקדשה ופרישות מתאוה זאת. וזה בחינת (מלכים א כ"ב): "והזנות רחצו", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין לט:): 'למרק שתי חזיונות'. הינו, שכפי מה שרוחצין עצמן מתאוה זאת, בחינת: 'והזנות

רחצו', דהינו שרוחצין עצמן מתאוה זו, כמו כן הוא ממרק ומצחצח שתי חזיונות, בחינת: 'ואתה תחזה', בחינת: 'חזית איש מהיר במלאכתו' וכו', דהינו בחינת הסתכלות הנ"ל. כי עקר הסתכלות הנ"ל היא על ידי קדשה ופרישות מתאוה זו כנ"ל. כי תאוה הזאת היא בחינת פגם העינים, כמו שכתוב (במדבר ט"ו): "ולא תתורו וכו' ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם". ועל כן צריך לקדש עצמו ביותר בפרישות גדול מזאת התאוה, ואז יש לו עינים זכים לחזות ולהסתכל ולתן הגדלה לכל אחד כראוי לו על ידי הסתכלותו לבד כנ"ל, ואז דוקא הוא יכול להיות מנהיג ישראל כנ"ל. וכשאין לישראל מנהיג ומשגיח כזה, באמת כל העולם מערב ומבלבל, וכל הרוצה לטל את השם, נוטל, כמו שמתנהג עכשו, בעוונותינו הרבים. כי ישראל צריכין שיהיה עליהם משגיח, שישגיח ויראה בהם שיעמד כל אחד על מקומו הראוי לו באמת, והמשגיח הזה יהיה פרוש וקדוש גדול, בבחינת קדשת ופרישות משה, ואז יכול להנהיג את ישראל לתן לכל אחד גדלה כראוי לו על ידי ההסתכלות לבד כנ"ל:

ועל ידי זה נעשה תשובה, כי עקר התשובה היא על ידי הבושה, ועל ידי זה המנהיג בחינת משה, שהוא מסתכל בכל אחד ואחד, ומתנוצץ מחו, וזוכה לבאורי התורה, דהינו לחדושין דאוריתא, על ידי זה נמשך בושה על כל אחד ואחד, ואז רואה כל אחד את בשתו וכלמתו. כי עברה היא בודאי בושה גדולה, כי עברה אינה ראויה כלל לישראל, ובודאי אין נאה כלל לישראל שיהיה לו עברה, חס ושלום. אבל גם מצוה, כשרוצין לעשות איזה מצוה, ראוי שיהיה לו גם כן בושה גדולה, כי איזה זכות יש לו שיזכה לעשות המצוה, ואיך יעז פניו לכנס בהיכל המלך לעשות מצוה. וישער בדעתו לפני מי הוא עושה המצוה, וגם גדל מעלת המצוה בעצמה, כי המצוה בעצמה יקרה מאד אשר אין לשער, ובודאי ראוי שיפל עליו בושה גדולה כשבא לעשות איזה מצוה, כשיסתכל על עצמו ויראה שהוא רחוק מאד מהשם יתברך, ואין לו שום זכות שיזכה לעשות מצוה. ואם היה להאדם בושה, היה מתביש אפלו לקח המאכל, להושיטו לפיו, כי 'מאן דאכל דלאו דילה בהית לאסתכולי באפה' (ירושלמי פרק א דערלה), ומאחר שאין לו שום זכות, שיהיה לו אכל, אם כן הוא אכל דלאו דילה ובהית לאסתכולי באפה, על כן בודאי יש לו להתביש אפלו להושיט המאכל לפיו. אבל עקר הבושה נמשך על ידי המנהיג הנ"ל, בחינת משה שממשיך באורי התורה לכל אחד, על ידי זה נמשך בושה על כל אחד. כמו שבשעת מתן תורה, שהמשיך משה התורה לישראל, נאמר שם (שמות כ): "ולבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (נדרים כ): 'זה הבושה', וזהו: "לבלתי תחטאו", דהינו שיהיה להם בושה לבלי לעשות חטא ועוון, חס

ושלום. וגם אפלו 'לבלתי תחטאו', לבלי לעשות עברה, צריך שיהיה גם כן יראתו על פניו, דהינו בושה, כי אפלו כשעושין מצוה, צריך שיהיה לו גם כן בושה גדולה כנ"ל. כי איך באים לחטף התפלין, שהם כתרי דמלכא, ולהניחם פתאם על הראש. בודאי ראוי שיהיה לו בושה גדולה, כשבא לעשות איזה מצוה, וזאת הבושה נמשכת על ידי באורי התורה על ידי המנהיג הנ"ל, כמו שהיה בשעת מתן תורה כנ"ל. ועל כן בשעת מתן תורה זכו כל ישראל לבחינת קדשה ופרישות, כמו שכתוב (שמות י"ט): "היו נכונים לשלשת ימים, אל תגשו אל אשה". כי כלם נתקדשו בבחינת פרישות על ידי משה, שהיה קדוש ופרוש גדול, שהמשיך להם את התורה על ידי זה כנ"ל, ועל כן נמשך עליהם קדשה ופרישות גם כן. וכשזוכין לבושה, אזי רואה כל אחד את רחוקו מהשם יתברך, איך הוא רחוק מאד ממנו יתברך, ונופל עליו בושה גדולה, ועל ידי הבושה עושין תשובה, כי עקר התשובה - על ידי הבושה (עין ירמיה ג. לא יחזקאל טז לו וע' ברכות יב. וברי"ף שם). ותשובה הוא בחינת חיים, בחינת (יחזקאל י"ח): "והשיבו וחיו", בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, בחינת שבת, בחינת: 'טועמיה חיים זכו'. וזה: "בראשי"ת" - 'יר"א בש"ת', 'יר"א שב"ת' (תקוני זהר תקון ז ותקון ט). כי היראה והבושה, דהינו בחינת תשובה, הוא בחינת שבת, בחינת חיים נצחיים של עולם הבא כנ"ל. ועקר החיים הוא להשפלות של כל אחד, כי השפלות של כל אחד הוא יהיה נחיה, ויקום בתחיה כנ"ל. ועל כן על ידי התשובה שהוא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, על ידי זה חוזר ונחיה, וקם בתחיה השפלות של משה רבנו, שיש בכל אחד מישראל, בכל איבר ואיבר. כי דע, שיש בכל אחד ואחד מישראל בחינת השפלות של משה בכל איבר ואיבר, וזה זכו ישראל במעמד הר סיני, שאז המשיך משה השפלות שלו בכל אחד ואחד מישראל, בכל איבר ואיבר אבל אותו השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד מישראל, הוא מנח ושוכב אצל כל אחד ואחד בבחינת שכיבה ומיתה, כי זאת השפלות נתעלם אצל כל אחד, ואינו מתעורר ומתגלה אצלו. אבל על ידי התשובה שהוא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, שעל ידי זה נחיה השפלות של כל אחד, כי עקר התחיה הוא להשפלות, כי השפלות יהיה נחיה ויקום בתחיה כנ"ל, על ידי זה חוזר ונחיה השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד ואחד מישראל בכל איבר. שמקדם היה מנח ושוכב זאת השפלות בהעלם ואתכסיא אצלו, בבחינת מיתה, ועכשו חוזר ונעור ונחיה אותו השפלות על ידי התשובה, שהיא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא כנ"ל. כי עקר החיים נצחיים, בחינת תחיה שיהיה לעתיד, יהיה רק להשפלות, כי השפלות של כל אחד יהיה נחיה ויקום בתחיה כנ"ל, ואזי כשנחיה השפלות של כל אחד, בחינת שפלות של משה שיש בכל איבר ואיבר כנ"ל,

אזי רואה ומרגיש כל אחד שפלותו, מאחר שחזר ונחיה ונתגלה אצלו בחינת השפלות של משה, שיש בכל איבר ואיבר כנ"ל:

וזה פרוש: "באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה" (במדבר כ"א). באר זה בחינת באורי התורה, שזוכין השרים של ישראל, על ידי שמסתכל בהם בחינת משה, שעל ידי זה מקבל כל אחד את גדלתו כראוי לו, שעל ידי זה הם זוכין לבאורי התורה, בחינת חדושין דאוריתא כנ"ל. ועל ידי באורי התורה זוכין לבושה ותשובה כנ"ל, וזהו: "באר חפרוה שרים. חפרוה" - זה בחינת בושה, כמו שכתוב (ישעיה כ"ד): "וחפרה הלבנה ובושה החמה", כי על ידי באורי התורה הנ"ל, בחינות באר, זוכין לבושה כנ"ל, וזהו: חפרוה שרים, הינו שרים הנ"ל, בחינת שרי אלפים שרי מאות וכו' כנ"ל. וזה: כרוה נדיבי העם - נדיבי העם זה בחינת תשובה, כמו שפרש רש"י על פסוק (שופטים ה): "בהתנדב עם" - 'בהתנדב לבם לתשובה'. וזהו: במחקק במשענתם. מחקק - דא משה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא טו). גם מחקק בגימטריא רמ"ח, הינו בחינות השפלות של משה, שמלבש בכל אחד מישראל ברמ"ח איבריו, בכל איבר ואיבר כנ"ל. במשענתם - זה בחינת תחיה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה, (פסחים סח) על פסוק: "ואיש משענתו בידו" - 'עתידין צדיקים שיחיו מתים' וכו'. וזהו: במחקק במשענתם, הינו שיהיה נחיה השפלות של משה, שיש בכל הרמ"ח איברים של כל אחד ואחד, על ידי התשובה כנ"ל. וזהו: וממדבר מתנה - מדבר הינו שפלות, שמשים עצמו כמדבר, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (ערובין נד) - על ידי זה: מתנה, הינו שבת, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת י:): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה'. כי עקר תענוג עולם הבא, בחינת שבת, בחינת חיים נצחיים, יהיה רק להשפלות של כל אחד כנ"ל:

וזה שכתוב: סלע ישכן ויתלנן (איוב ל"ט). סלע זה הבאר, בחינת באורי התורה, בחינת: 'באר חפרוה שרים' כנ"ל. וזהו: משם חפר אכל - בחינת בושה כנ"ל. כי על ידי באורי התורה על ידי זה זוכה לבושה כנ"ל. וזהו: "משם חפר אכל", כי הוא מתביש להושיט האכל לפיו על ידי הבושה שבאה אליו כנ"ל. וזהו: למרחוק עיניו יביטו - הינו שרואה ומביט איך הוא רחוק מהשם יתברך כנ"ל:

ועל כן יתרו דיקא אמר למשה: "ואתה תחזה", כי משה היה חתנו, וידע יתרו גדל קדשתו ופרישותו, ועל כן הוא דיקא אמר למשה: "ואתה תחזה". 'ואתה' דיקא, כי ידע יתרו בגדל קדשתו, שהוא יכול לחזות ולהסתכל על כל אחד, ולחלק להם הגדלה והשררה על ידי הסתכלות לבד כנ"ל. וגם יתרו היה גר. והגרים באים מקדשת הזווג של הצדיקים, כמו

שכתוב (בראשית י"ב): "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ואיתא (בזהר שלח לך דף קסח): שאברהם ושרה בעת שהיו עקרים, הולידו מזווגם נפשות הגרים. ועל כן יתרו שהיה גר, שהוא בא מקדשת הזווג של צדיקים, על כן הוא יודע גדל יקר קדשת הצדיקים, שלגדל קדשתם נעשה מזווגם נפשות הגרים, מכל שכן קדשת פרישותם, ועל כן הוא יודע, שלגדל קדשת ופרישות משה הוא יכול לחזות בעם, ועל ידי ראיתו לבד יתן להם הגדלה כנ"ל. ועל כן יתרו דיקא אמר למשה: 'ואתה תחזה' וכו', כנ"ל. וזה אותיות יתרו - סופי תבות: "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו" (דניאל י"ב), כי יתרו דיקא אמר למשה: 'ואתה תחזה', כנ"ל, ועל ידי בחינת 'ואתה תחזה', על ידי זה זוכין לגדלה וזוכין לבאורי התורה, ועל ידי זה באין לבושה ותשובה. ועל ידי התשובה, שהיא בחינת חיים נצחיים, חוזר ונחיה השפלות של כל אחד, כי עקר התחיה הוא להשפלות, בבחינת: "הקיצו ורננו שכני עפר", כנ"ל. וכל זה נעשה על ידי יתרו דיקא, כי יתרו דיקא אמר למשה: 'ואתה תחזה', שעל ידי זה נעשין כל הבחינות הנ"ל. ועל כן מרמז באותיות יתרו: ורבים מישני אדמת עפר יקיצו, שהוא סופי תבות יתרו, כי על ידי יתרו, שאמר: 'ואתה תחזה', על ידי זה נמשך בחינת חיים, בחינת תחיה, בחינת: "הקיצו ורננו שכני עפר", בחינת: "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו", 'מישני אדמת עפר' דיקא, הינו בחינת שפלות כנ"ל. וזה (ישעיה ד): "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו". 'והנותר בירושלים' - זה בחינת יתרו, על ידו דיקא: 'קדוש יאמר לו' - להצדיק. כי יתרו, שהוא גר, הוא יודע קדשת הצדיק כנ"ל, ועל כן אמר למשה: 'ואתה תחזה', מחמת שידע קדשתו כנ"ל, וזה בחינת: 'קדוש יאמר לו' כנ"ל:

וכלל היוצא מכל הנ"ל, שמי שבא אצל צדיק אמתי ושומע מפיו תורה, ראוי שימשך עליו בושה ושפלות גדול מאד. וזה סימן שהיה אצל צדיק אמתי, כשנמשך עליו בושה ושפלות על ידי ששמע מפיו איזה דבר תורה, כי על ידי התורה שממשיך הצדיק האמתי, על ידי זה נמשך בושה, כמו שהיה בשעת מתן תורה כנ"ל. ועל ידי הבושה, דהינו תשובה, על ידי זה נחיה השפלות של משה, שיש בכל אחד בכל איבר ואיבר, ואז מחיב שירגיש כל אחד שפלותו באמת. אבל מי שהוא בא אצל איזה מפרסם, ושומע מפיו תורה, ובא עליו גדלות על ידי זה וכו' (ההפך מובן ממילא). אבל אין אנו יודעים כלל מהו שפלות אמתי, כי בודאי אין זה תכלית שיהיה שפל ונבזה ועצל, שקורין רע מזל (ובלע"ז: שלים מזלניק). כי השפלות הוא עקר החיים של כל איבר ואיבר, והוא כל תענוג עולם הבא כנ"ל, ובודאי אין זה התכלית של עולם הבא, שיהיה נבזה ועצל וכו', חס ושלום. על

כן צריכין רק לבקש מהשם יתברך, שיעזר לזכות לעניוות ושפלות אמתי, שהוא עקר החיים ועקר התענוג של עולם הבא כנ"ל:

עג

מי שרוצה לזכות לתשובה, יהיה רגיל באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסגל לתשובה. כי יש נון שערי תשובה, ומ"ט שערים יכול כל אדם לכנס בהם ולהשיגם, אך שער החמשים הוא בחינת התשובה של השם יתברך בעצמו, כביכול, כי גם אצלו יתברך מצינו בחינת תשובה, כמו שכתוב (מלאכי ג): "שובו אלי ואשובה אליכם". ואלו המ"ט שערי תשובה הם בחינת מ"ט אותיות שיש בשמות שנים עשר שבטי י ה, כי כל שער ושער יש לו אות ממ"ט אותיות השבטים, והנה הכל חפצים ליראה את שמך, ואף על פי כן לאו כל אדם זוכה לעשות תשובה. כי יש אחד שאין לו התעוררות כלל לתשובה, ואפלו מי שיש לו התעוררות לתשובה, אינו זוכה להגיע אל האות והשער של תשובה השיך לו; ואפלו אם מגיע לשם, יכול להיות שהשער של תשובה סגור, ומחמת כל זה אין האדם זוכה לתשובה. ועל ידי אמירת תהלים, אפלו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר לעשות תשובה, וגם זוכה על ידי תהלים להגיע אל השער ואות השיך לו ולפתח השער. נמצא שזוכה על ידי תהלים לעשות תשובה. וזה בחינת (שמואל ב כ"ג): נאם הגבר הוקם על, ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (מועד קטן טז:): 'שהקים עלה של תשובה', ונעים זמרות ישראל, כי על ידי בחינת נעים זמירות ישראל, דהינו ספר תהלים שיסד, על ידי זה הוקם עלה של תשובה, כי על ידי תהלים זוכין לתשובה כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ד:): 'לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה ליחיד' וכו'. נמצא שעקר הוראת התשובה על ידי דוד המלך, ועקר התשובה של דוד המלך הוא ספר תהלים, שאמרו בהתעוררות גדול מאד וברוח הקדש, עד שכל אחד ואחד כפי מה שהוא יכול למצא את עצמו בתוך ספר תהלים, ולזכות לתשובה על ידי אמירת תהלים כנ"ל:

ועקר הזדככות שנים עשר שבטי י ה, שהם מ"ט אותיות, שהם בחינות מ"ט שערי תשובה, היה במצרים, שהוא בחינת מצר הגרון, שהוא בחינת תשובה עלאה (כמובא בכתבי האר"י ז"ל, ועין שם והבן היטב). ועל כן אחר שנזדככו שם במצרים וזכו לצאת משם, ספרו מ"ט ימי הספירה, שהם כנגד מ"ט שערי תשובה, שהם בחינת מ"ט אותיות הנ"ל. וביום החמשים, אז: "וירד ה' על הר סיני" (שמות י"ט) - זה בחינת: "ואשובה אליכם", בחינת התשובה של השם יתברך בעצמו, כביכול, בחינת שער החמשים כנ"ל:

וזהו: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו" - סופי תבות הם אותיות תהלים ואותיות תשובה. כי על ידי תהלים זוכין לתשובה, שהיא בחינת שמות בני ישראל הבאים מצרימה וכו'. כי מ"ט שערי תשובה הם בחינת מ"ט אותיות שיש בשמות בני ישראל, הבאים מצרימה, להזדכך שם כנ"ל:

וזה שאנו רואין, שבימי תשובה, דהינו באלול ועשרת ימי תשובה, כל ישראל עוסקין אז באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסגל לתשובה כנ"ל. ועל כן הוא דבר גדול מאד לעסק תמיד באמירת תהלים, כי תהלים הוא התעוררות גדול מאד מאד להשם יתברך, אשרי שיאחז בו:

עד

אחר פורים קורין פרשת פרה, שהיא הכנה לפסח. כי פרשת פרה קורין, כדי שיהיו נזהרין לטהר מטמאת מת, כדי שיהיו טהורין לעשות הפסח. ובתחלה הוא בחינת פור, כי פורים על שם הפר (אסתר ט ועין בכונות האריז"ל בסוד הפיל פור ובסוד פרה אדמה), ואחר כך נעשה פר"ה, כי גם פורים הוא בודאי הלוך ודרך לפסח. וזהו בחינת (שיר השירים ה): "שפתותיו שושנים נטפות מור עבר". שפתותיו זה בחינת פסח - פה סח (כמובא). שושנה היא אסתר, (כמובא בזהר הקדוש ובכתבי האריז"ל, ושושנה גימטריא אסתר). נטפות מור עבר זה בחינת מרדכי - מר דרור (חלין קלט:), לשון חרות, בחינת חרות של פסח. ועל כן צרוף של פורים מרמז בפסח, בפסוק (שמות כ"ג): "שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב, כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם". ממצרים ולא יראו פני ריקם - ראשי תבות פורים, כי פורים הוא דרך לפסח, שיהיו יכולים להיות נזהרין מחמץ: (ופסק באמצע הענין ולא גלה יותר).

כי בתחלה היו כל ההתחלות מפסח, ועל כן כל המצוות הם זכר ליציאת מצרים. ועכשו, (ולא סים).

עה

הסתכלות פני הצדיקים לבד הוא גם כן דבר גדול מאד. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה, שהתלמיד חכם הוא גדול מן התורה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כב:): 'כמה טפשאי שאר אנשי, דקימו מקמי ספר תורה ולא קימי מקמי גברא רבה'. נמצא שהתלמיד חכם הוא גדול יותר מן התורה. ואצל התורה מצינו, שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (מדרש רבה איכה בפתיחתא), כי המאור שבה מחזירו למוטב, מכל שכן אור

הצדיק, שההסתכלות בו לבד הוא מועיל לקדשה מאד, בודאי כשזוכין לדבר עמו טוב יותר, אך גם ההסתכלות לבד הוא גם כן דבר גדול:

עו

ישראל הם נעשים אדונים לבעליהם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (סנהדרין קד): 'כל מקום שהם הולכים, נעשים שרים לאדוניהם'. כי בכל מקום שהם באין בגלות, בתחלה הם כבושים בגולה, אבל אחר כך הם נעשים אדונים לבעליהם, כי אחר כך הם כובשים את המקום ההוא, שהם באים בגולה שם. כי ישראל הם מרימין ומעלין כל המקומות השפלים והנפולים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מגלה ו): 'עתידין בתי תרטיאות וקרקסיאות, שילמדו בהן תורה ברבים', שנאמר (זכריה ט): "ונשאר גם הוא לאלקינו" וכו' עין שם. כי ישראל מעלין ומנשאין כל המקומות הנפולין, ועל כן נקראין ישראל בגלות בני הגולה. כי אף על פי שאחר כך הם נעשים אדונים, ומקימין ומנשאין ומעלין הכל, אף על פי כן בתחלה הם בגלות, כי אף על פי כן הם נע ונד בגלות, אבל אחר כך הם מעלין ומנשאין הכל כנ"ל, ועל כן נקראין בני הגולה, כי זה אותיות גולה - ראשי תבות: ונשאר גם הוא לאלקינו. כי אחר כך הם מעלין ומנשאין הכל, בבחינת: 'ונשאר גם הוא לאלקינו', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'עתידין בתי תרטיאות וקרקסיאות' וכו', כנ"ל:

עז

דע, שכל אחד מישראל, אפלו צדיק גדול, צריך שיהיה לו איזה צער בכל יום, וגם מי שדעתו יותר גדולה, צערו גדול ביותר, בבחינת (קהלת א): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". וההמתקה הוא על ידי אכילה בקדשה וביראת שמים, הינו, שעל ידי אכילה בקדשה, על ידי זה נעשה המתקה, שלא יתגבר הצער ביותר, חס ושלום, וגם שלא יהיה נשתלשל מן הצער, חס ושלום, השתלשלות אל הסטרא אחרא, שהיא דין קשה, חס ושלום. ועל ידי זה, הינו על ידי אכילה בקדשה, שעל ידי זה נעשה ההמתקה כנ"ל, על ידי זה נעשה הפה בבחינת קומת אדם, בבחינת (שמות ד): "מי שם פה לאדם", הינו שעושה ומשים הפה לבחינת קומת אדם. כי מי שאין אכילתו בקדשה, חס ושלום, אזי פיו הוא בחינת בעל חי ממש, אבל כשאוכל בקדשה, אזי משים את הפה לאדם, שנעשה מהפה בחינת קומת אדם כנ"ל. כי עקר היראה היא באה לאדם בשעת אכילה דיקא, בבחינת (רות ב): "לעת האכל גשי הלם", (כאשר דברנו מזה [במקום אחר] לעיל בסימן ז אות י) - 'אין

הלם אלא מלכות' (זבחים קב), שהיא בחינת יראה, כמו שאמרו (אבות פרק ג): 'אלמלא מוראה של מלכות'. נמצא שבשעת אכילה אזי באה היראה להאדם, (וכמבאר במאמר 'ויהי מקץ - כי מרחמם ינהגם', שעקר האכילה והפרנסה נמשכת מבחינת מלכות, שהיא בחינת יראה, עיין שם היטב). ועל כן כשאוכל בקדשה וממשיך על עצמו היראה הבאה לו בשעת אכילה, דהינו שאוכל עם יראת שמים בקדשה ובטהרה כראוי, אזי הוא מכניס את בחינת המלכות, שהיא בחינת היראה כנ"ל, לתוך הפה, ואזי נעשה מהפה בחינת קומת אדם, בבחינת: "מי שם פה לאדם" כנ"ל. כי כשאינו אוכל בקדשה וביראת שמים, אזי היראה הבאה בשעת אכילה כנ"ל, היא עומדת מרחוק ואינה נכנסת בו, אבל כשאוכל בקדשה וביראה, דהינו שממשיך על עצמו היראה קדושה הנ"ל, אזי נכנס בחינת היראה מלכות בפיו, ונעשה מהפה בחינת קומת אדם כנ"ל. ובשכר זה, שאוכל בקדשה וביראת שמים ועושה מהפה קומת אדם, על ידי זה זוכה לעליה יותר גדולה, שנתעלה בחינת קומת אדם הנ"ל ונעשה בחינת אדם העליון, בבחינת (יחזקאל א): "ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (עיין זוהר פנחס רכה); שזה בחינת אדם העליון, בחינת: 'שכינה מדברת מתוך גרונו', בחינת: "אדני שפתי תפתח", שבפתיחת פיו הוא בחינת אדני, בחינת 'שכינה מדברת מתוך גרונו'. הינו כי כשעושה מהפה בחינת קומת אדם, אזי הוא בגדר מדבר, כי גדר האדם הוא הדבור, אבל אחר כך זוכה שנתעלה הפה בבחינת אדם העליון, הינו בחינת: שכינה מדברת מתוך גרונו, בחינת: 'אדני שפתי תפתח', כנ"ל: ומה שנמתק הצער על ידי אכילה בקדשה - כי דע, כי זאת ההשתלשלות, שנשתלשל ובא צער יותר גדול למי שהוא בר דעת, בבחינת: "יוסיף דעת יוסיף מכאוב", כנ"ל. ולכאורה קשה: מפני מה יהיה כך, שמי שמוסיף דעת יוסיף צער, חס ושלום, אך דע, כי זה בחינת מעברתא של תפלין, כי "ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קי"א), 'ואם אין יראה אין חכמה' (אבות פרק ג), ועל כן כל מי שזוכה לאיזה חכמה ודעת, עובר עליו יראה גם כן, כי זה תלוי בזה כנ"ל. וזה בחינת מעברתא של תפלין. כי תפלין הם בחינת מחין, והרצועה היא בחינת יראה, כי רצועה בישא היא יראה נפולה (הקדמת הזהר דף יא:), וכן היראה דקדשה היא גם כן בחינת רצועה דקדשה. וזה בחינת הרצועה שעוברת בתוך המעברתא של תפלין, הינו שהרצועה שהיא היראה, היא עוברת בתוך המחין והתפלין, כי "ראשית חכמה יראת ה'", כנ"ל. ועל כן כל איש ישראל שזוכה בכל יום לבחינת מחין, בחינת תפלין, עובר עליו יראה גם כן, בבחינת הרצועה שעוברת במעברתא של תפלין, ומזה נשתלשל ובא לכל אחד איזה צער בכל יום. וכל מי שדעתו יותר גדולה, צערו יותר גדול, כי הצער נשתלשל מן היראה, והיראה היא כפי המח והדעת כנ"ל. ויש צער

שבא מיראה דקדשה, אבל יש שנשתלשל, חס ושלום, עד שבא הצער מבחינת יראות הנפולות, רצועה בישא. ואפלו בר ישראל כשאינו זוכה, אזי, חס ושלום, יש לו צער מרצועה בישא, חס ושלום. אבל על ידי אכילה בקדשה, שאוכל בקדשה וממשיך עליו היראה דקדשה בשעת האכילה, שבאה ונגשת אליו אז כנ"ל, אזי על ידי זה הוא ממתיק הצער והדין הבא מרצועה בישא, חס ושלום, כי הוא ממשיך עליו היראה דקדשה, שעל ידי זה עולין ונמתקין היראות הנפולות, שהם בחינת רצועה בישא, חס ושלום:

וזה בחינת מאמר רבותינו, זכרונם לברכה: רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין, ועל זה היה אותו צדיק מצטער בכל יום, ובקש לבלעה, וזכה ונעשה אשפיזכן לשכינה (מגלה כו).

בנימין הוא בחינת הדעת, בחינת מחין תפלין. כי 'בית המקדש בחלקו של בנימין' (ספרי פרשת וזאת הברכה וברש"י שם, יומא יב, סוטה לז, זבחים נג קיח), ובית המקדש הוא בחינת הדעת, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג) 'כל מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו', כי דעה נתן בין שתי אותיות, ובית המקדש נתן בין שתי אותיות וכו'. יהודה הוא בחינת מלכות, בחינת יראה. וזהו רצועה - הינו רצועה הנ"ל, בחינת יראה, בחינת רצועה של תפלין. שיוצאת מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין - הינו כי הרצועה באה מבחינת חלקו של יהודה, מבחינת יראה, ונכנסת בחלקו של בנימין, הינו בתוך התפלין מחין, בבחינת רצועה העוברת בהמעברתא של תפלין כנ"ל. וזהו: ועל זה היה אותו צדיק מצטער בכל יום - כי מזאת הרצועה בא הצער בכל יום לכל אחד מישראל, ובפרט להצדיק - שדעתו יותר גדולה כנ"ל. וזהו: ובקש לבלעו - הינו שהיה מבקש ומחפש תמיד לתקן ולהמתיק הצער, הבא מרצועה הנ"ל על ידי האכילה כנ"ל. וזכה ונעשה אשפיזכן לשכינה - הינו שזכה להמתיק הצער על ידי האכילה בקדשה וביראת שמים כנ"ל, ועל ידי זה נעשה אשפיזכן לשכינה, הינו שנעשה הפה בבחינת קומת אדם. וזה בחינת אשפיזא, כי רבי יוסי בר אסין (ערובין נג:) כד הוי משתעי בלשון חכמה, הוי אמר על אשפיזא: גבר פום דין. הינו: 'איש פי זה' כמו שפרש רש"י שם, וזה בחינת: "מי שם פה לאדם", שנעשה מהפה קומת אדם הינו בחינת איש פי זה שנעשה מהפה בחינת איש, בחינת קומת אדם כנ"ל. וזהו: 'ונעשה אשפיזכן לשכינה', כי על ידי ההמתקה הנ"ל על ידי אכילה בקדשה כנ"ל, שעל ידי זה זוכה לעשות מהפה בחינת אדם כנ"ל, על ידי זה זוכה אחר כך לבחינת אדם העליון, בחינת: 'שכינה מדברת מתוך גרונו'. וזהו: 'ונעשה אשפיזכן לשכינה', שזכה לבחינת: 'שכינה מדברת מתוך גרונו', כנ"ל:

עח

בענין הנהגת הפשיטות של הצדיק האמת. הינו כי לפעמים הצדיק האמת הוא איש פשוט ממש, (שקורין פראסטיק), שמתנהג עצמו בדרכי הפשיטות, ואינו מגלה שום תורה, ועוסק בשיחת חלין וכיוצא, והוא אז בחינת איש פשוט ממש:

דע, כי עקר החיים היא התורה, כמו שכתוב: "כי הוא חייך וארך ימיך" (דברים ל), 'וכל הפורש מן התורה כפורש מן החיים' (זהר לך לך דף צב, בהעלותך דף קמח, ואתחנן דף רס). ועל כן לכאורה, הדבר תמוה ונפלא, איך אפשר לפרש עצמו מן התורה אפלו שעה קלה. ובאמת זהו מן הנמנע ובלתי אפשר להיות דבוק בהתורה, תמיד יומם ולילה, בלי הפסק רגע, וכל בעל תורה, הן למדן שעוסק בלמוד התורה בגמפ"ת [בגמרא, פרוש רש"י, תוספות] וכיוצא, כל אחד כפי ערכו, כפי עסק למודו, בהכרח שיבטל מהתורה איזה שעה ביום. וכן אפלו בעל השגה, ואפלו מי שהוא גבוה יותר ויותר למעלה למעלה, אף על פי כן בהכרח שיפסיק ויבטל מהשגתו איזה זמן, כי אי אפשר להיות דבוק תמיד בתורה והשגה בלי הפסק. כי צריכין בהכרח להפסיק איזה שעה, אם לעשות איזה משא ומתן או כיוצא בזה, כי צריכין לעסק בצרכי הגוף גם כן. והכלל - כי אי אפשר בשום אפן להיות דבוק בהתורה ובהשגה בלי שום הפסק, ובהכרח צריכין לבטל איזה שעה. ובאותו שעה שמבטלין מהתורה, אזי זה הלמדן או הבעל השגה הוא בחינת איש פשוט ממש (הינו פראסטיק). ולכאורה, זה הדבר קשה מאד, איך אפשר לפרש עצמו מן התורה אפלו שעה קלה, הלא היא חיינו וכו', ומי הוא זה שירצה לפרש עצמו מן החיים אפלו רגע קלה. ואף על פי שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צט): 'בטולה של תורה זהו קיומה', אף על פי כן מי יתרצה בזה להתבטל מן התורה אף שזהו קיומה, אף על פי כן טוב יותר בודאי להיות דבוק בהתורה, אשר היא החיים וארך הימים. ומי האיש אשר יתרצה לפרש מן החיים אפלו רגע אחת, בפרט מי שזוכה לאהבת התורה, ומתמיד מאד בתורה, ודבוק בה מאד, מכל שכן מי שזוכה להרגיש איזה מתיקות בתורה, לחדש איזה חדוש, אפלו איזה פשט בגמפ"ת, [בגמרא, פרוש רש"י, תוספות] מכל שכן וכל שכן בעל השגה, ובפרט מי שזוכה לגנזיא דמלכא, ומעלה זו אי אפשר לשער במח, ואיך יתרצה לפרש מן התורה אפלו שעה קלה. ובאמת זהו בלתי אפשר להיות דבוק בעסק התורה תמיד כנ"ל, כי בהכרח צריכין לבטל ולהפסיק איזה שעה, ואם כן במה מחיין עצמן בזו השעה שבטלין מן התורה, הלא עקר החיים הוא מן התורה כנ"ל:

אך דע, כי הצדיק האמת מחיה עצמו באותו הזמן שהוא איש פשוט כנ"ל מהדרך של נסיעת ארץ ישראל. כי דע, כי כל אלו הפשוטים, דהינו זה הלמדן בשעה שבטל מן

התורה, שאז הוא איש פשוט כנ"ל, וכן יש איש פשוט ממש, שאינו למדן כלל ואף על פי כן הוא איש כשר וירא שמים, ובודאי מקבל חיות מן התורה, וכן אפלו הנמוכים למטה יותר, ואפלו אמות העולם, גם הם מקבלים בודאי גם כן חיות מן התורה. וכל אלו הפשוטים צריכין שיהיה עליהם איש פשוט גדול, שכלם יקבלו על ידו חיות, כי כל הפשוטים הנ"ל, כלם צריכין לקבל איזה חיות מהתורה, שהיא עקר החיים, ובאמת הם רחוקים מהתורה, כי הם אנשים פשוטים (שקורין פראסטאקיס), על כן צריכין שיהיה עליהם איש פשוט גדול, שעל ידו הם מקבלין חיות מהתורה:

כי דע, כי כל הפשוטים הנ"ל, הן למדן שהוא עוסק בתורה לשם שמים, (כי כשעוסק בתורה שלא לשמה, אינו מועיל בלמודו לישוב העולם, כי שלא לשמה הוא נצרך רק בשביל עצמו, וגם בזה יש בחינות, רק כשעוסק לשמה, שזהו עוסק בישוב העולם), כשמבטל מלמודו, שאז הוא בחינת איש פשוט ממש כנ"ל. הן שאר הפשוטים - כל אחד ואחד כפי אחיזתו בהתורה כן הוא מחיה עצמו בעת פשיטותו מבחינת קיום העולם קדם קבלת התורה. כי קדם קבלת התורה היה העולם מתקים רק בחסדו, כי לא היה עדין תורה ושום עשיה של מצוה, שעל ידו יתקים העולם, והיה עקר קיום העולם על ידי חסדו לבד. והצדיק - בעת פשיטותו, בשעה שבודל מן התורה, הוא מקבל חיות מבחינה זו. וזה בחינת 'אוצר מתנת חנם'. כי יש אוצר של מתנת חנם, שמי שאין לו שום זכות כלל מקבל משם (מדרש רבה תשא פרשת מה), ובודאי אין זה האוצר מוכן בשביל רשעים, כי אם כן הרשע הוא גדול מן הצדיק, כי הרשע בודאי אין לו שום זכות כלל, וכי יזכה בשביל זה לקבל מאוצר מתנת חנם. אך באמת הרשע בודאי אינו מקבל משם, רק זה האוצר מתנת חנם הוא בשביל הצדיק לבד, הינו בשעה שהצדיק הוא איש פשוט כנ"ל, אזי הוא מקבל מזה האוצר מתנת חנם, שזהו בחינת קדם קבלת התורה, שהיה מתקים העולם בחסד חנם לבד, בבחינת: "כי לעולם חסדו", הנאמר על קדם מתן תורה. [כמובא בגמרא פסחים (קיח): 'הני עשרים ושתה כי לעולם חסדו כנגד מי, כנגד עשרים ושתה דורות' וכו']. כי אז לא היה שום תורה, והיו עוסקין רק בישוב העולם ובדרך ארץ, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה במדרש (רבה צו פרשה ט): 'גדולה דרך ארץ, שקדמה לתורה עשרים ושתה דורות', ואז היה עקר קיום העולם על ידי חסד חנם לבד. ובאמת גם קדם קבלת התורה, בודאי גם אז היתה התורה במציאות, כי התורה היא נצחית. אמנם אז, קדם מתן תורה, היתה התורה בהעלם ובהסתר, הינו כי כל התורה כלולה בעשרת הדברות, ואז קדם מתן תורה, היו העשרת הדברות נעלמין בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. נמצא שהיתה כל התורה כלה נעלמת ונסתרת בתוך ישוב העולם, שנברא בעשרה מאמרות.

ובכל הדבורים של העולם ובכל העבדות והעשיות, הן מי שחוטב עצים או איזה עבדא שיהיה - בכלם נעלם התורה, כי הכל נברא בעשרה מאמרות, אשר שם התורה נעלמה ונסתרה קדם מתן תורה. והצדיק, בשעה שפורש מן התורה והוא בחינת איש פשוט, הוא מקבל חיות מבחינה זו של קדם מתן תורה. וזהו בחינת הדרך של ארץ ישראל הנאמר למעלה, שהצדיק מחיה עצמו בעת פשיטותו משם. כי עקר כח קדשת ארץ ישראל הוא על ידי בחינת: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". כמו שפרש רש"י בפסוק בראשית וכו', שבשביל זה פתח ב"בראשית", שלא יאמרו גזלנים אתם וכו', על כן פתח בבראשית, כי הוא יתברך ברא הכל, וברצונו נתנה להם וברצונו וכו'. נמצא שעקר כח ארץ ישראל הוא מבחינת עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהם בחינת 'כח מעשיו', שעל ידי זה היו ישראל יכולים לילך ולכבש ארץ ישראל. וגם כאן, בחוץ לארץ, נמצא בחינה זו, כי ישראל עם קדוש באים לפעמים במקומות שהיו רחוקים מאד מאד מקדשת ישראל, כגון במקום שהיו מתחלה של עכו"ם, וגם עכשו הוא ברשות מי שהוא רחוק מאד מקדשת ישראל, וישראל באים לשם, וכובשים המקום ומקדשין אותו, שיהיה מקום ישראלי, שזהו גם כן בחינת ארץ ישראל והיו יכולים לומר גזלנים אתם, שכבשתם זה המקום שאינו שלכם אך על ידי 'כח מעשיו', בחינת 'עשרה מאמרות', על ידי זה יש לנו רשות לכבש כל העולם ולקדשו בקדשת ישראל, כי הוא יתברך בראה, וברצונו נתנה לנו. נמצא שעשרה מאמרות שהם מלבשין בדרך ארץ, הינו בישוב העולם, כי בהם נברא העולם, הם דרך לארץ ישראל, כי על ידי בחינת העשרה מאמרות יכולין לכבש ארץ ישראל כנ"ל. וזהו בחינת דרך ארץ, הינו שהוא דרך ונתיב לארץ, הינו לארץ ישראל. כי דרך ארץ שהוא ישוב העולם, שנברא בעשרה מאמרות, זה זה בעצמו הוא דרך ונתיב לארץ ישראל כנ"ל, וזהו דרך ארץ, הינו דרך לארץ ישראל כנ"ל. ובזה הדרך ארץ, הינו הדרך של ארץ ישראל, שהוא בחינת עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ששם נעלמת התורה, שבזה היה העולם מתקים בחסדו עשרים וששה דורות שקדם מתן תורה, בזה בעצמו הצדיק מחיה עצמו בעת פשיטותו שאינו עוסק בתורה. כי אז הוא מחיה עצמו בבחינת התורה שנעלמת בתוך העולם, בכל הדבורים ובכל העבדות שנבראו בעשרה מאמרות, ששם נעלמת התורה כנ"ל:

ועל כן מכרח הצדיק הגדול לירד ולפל לתוך פשיטות ולהיות איש פשוט ממש איזה עת. כי על ידי זה הוא מחיה את כל הפשוטים הנ"ל, יהיה מי שיהיה, ואפלו אמות העולם, כי הוא מחיה עצמו בבחינת התורה הנעלמת בעשרה מאמרות, המלבשין בתוך

העולם, וממנו מקבלין חיות כל הפשוטים הנ"ל. וכל אחד כפי קרובו יותר אל הקדשה ואל הצדיק הנ"ל, כן הוא מקבל ממנו חיות גבוה יותר:

ועל כן משה רבנו, עליו השלום, כשבקש לבוא לארץ ישראל, בקש מתנת חנם, כמו שכתוב (דברים ג): "ואתחנן אל ה'" - בחינת מתנת חנם (מד"ר שם ומובא בפרש"י שם). וזהו: "בעת ההיא לאמר" - הינו שתפלתו היה עם כח בחינת: "בעת ההיא לאמר", הינו בכח אותו העת שהיה העולם מתקים על ידי העשרה מאמרות, שהוא קדם מתן תורה, שאז היה העולם מתקים על ידי העשרה מאמרות שבהם היתה התורה נעלמת, ואז היה קיום העולם על ידי מתנת חנם כנ"ל. ובכח הזה של קיום העולם קדם מתן תורה, הינו בחינת מתנת חנם, בחינת עשרה מאמרות הנ"ל - בכח הזה זוכין לבוא ולכבש ארץ ישראל כנ"ל, ועל כן בקש משה לבוא לארץ ישראל על ידי בחינה זו. וזהו: "ואתחנן אל ה'" - הינו מתנת חנם "בעת ההיא לאמר" - הינו עם כח בחינת עת ההיא, שהיה העולם מתקים על ידי המאמרות לבד, שאז היה העולם מתקים על ידי בחינת מתנת חנם כנ"ל, אשר על ידי זה יכולין לבוא לארץ ישראל כנ"ל, ועל כן בקש משה לבוא לארץ ישראל על ידי בחינה זו כנ"ל. וזה בחינת: "בעת ההיא". 'ההיא' - זה בחינת סתום ונעלם, כי באותה העת, קדם מתן תורה, היתה התורה נעלמת ונסתרת בתוך העשרה מאמרות וכו' כנ"ל:

והכלל, כי אסור ליאש עצמו. כי אפלו מי שהוא איש פשוט ואינו יכול ללמד כלל, או שהוא במקום שאי אפשר לו ללמד וכיוצא בזה, אף על פי כן גם בעת פשיטותו צריך להחזיק עצמו ביראת ה' ובעבודה פשוטה לפי בחינתו, כי גם אז הוא מקבל חיות מהתורה כנ"ל, על ידי איש פשוט הגדול, הינו הצדיק הגדול, שהוא לפעמים איש פשוט, שהוא מחיה את כלם כנ"ל. ואפלו מי שהוא, חס ושלום, במדרגה התחתונה לגמרי, חס ושלום, רחמנא לצלן, אפלו אם מנח בשאול תחתיות, רחמנא לצלן, אף על פי כן אל יתיאש עצמו, ויקים "מבטן שאול שועתי" (יונה ב), ויחזיק עצמו במה שיוכל, כי גם הוא יכול לחזר ולשוב ולקבל חיות מהתורה על ידי הצדיק הנ"ל. והעקר - לחזק עצמו בכל מה שאפשר, [כי אין שום יאוש בעולם כלל. (ואמר אז בזה הלשון: קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין), ומשך מאד אלו התבות קיין יאוש וכו' ואמרם בכח גדול ובעמקות נפלא ונורא מאד, כדי להורות ולרמז לכל אחד ואחד לדורות, שלא יתיאש בשום אפן בעולם, אפלו אם יעבר עליו מה], ואיך שהוא, אפלו אם נפל למקום שנפל, רחמנא לצלן, מאחר שמחזק עצמו במה שהוא, עדין יש לו תקוה לשוב ולחזר אליו יתברך. ואפלו איש פשוט גם כן צריך שיהיה לו יראת שמים. ויש כמה בחינות יראות, כי למעלה דברנו מבחינת דרך ארץ, הינו הדרך לארץ ישראל. אמנם ארץ ישראל בעצמה - יש בה גם כן

בחינת עשר קדשות, כי יש שם יוד [עשר] בחינות קדשות זו למעלה מזו, והם בחינת עשרה מאמרות, וכל מאמר יש לו בחינת יראה, בחינת (תהלים קי"ט): "הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך", כי יש יראה למעלה מיראה (ולא סים לבאר זה הענין). וצריך לחזק עצמו ביראת שמים גם בעת פשיטותו בכל מה שיוכל, ויוכל לבוא לשמחה גדולה על ידי תמימותו ואמונתו. כי חכמות אין צריכין כלל, רק אמונה ותמימות ופשיטות בלי שום חכמה כלל. כי חכמות מזיקים מאד להאדם, והחכמים נלכדים בחכמתן של עצמם, כי החכמה מתעה אותו מחכמה לחכמה, ומאותה החכמה לחכמה אחרת, וכן מחכמה לחכמה יותר ויותר, עד שנלכד ונתעה בחכמות עצמו, בבחינת (איוב ה): "לכד חכמים בערמם" - 'בערמם' דיקא, הינו בערמימות וחכמות שלהם בעצמם הוא לוכד אותם. אשרי ההולך בתמימות:

וצריכין לבקש מאד מהשם יתברך, לזכות להתקרב להצדיק האמת, כי אשרי למי שזוכה להתקרב בעודו בחיים חיותו לצדיק האמת, אשרי לו, אשרי חלקו. [כי אחר כך (הינו לאחר מיתה) קשה אז מאד להתקרב, וצריכין מאד להרבות בתפלה ותחנונים מאד, שיזכה בחיים חיותו להתקרב לצדיקי אמת]. כי הבעל דבר שם לבו על זה מאד עכשו, לבלבל את העולם, כי ישראל הם עכשו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשו לישראל געגועים גדולים וכסופין גדולים להשם יתברך, אשר לא היתה כזאת בימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשם יתברך. על כן הערים הבעל דבר והכניס מחלקת בין הצדיקים, והקים בעולם מפרסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמתיים הכניס מחלקת גדול, עד שאין אחד יודע היכן האמת. על כן צריכין לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת:

(העתקה מכתב יד רבנו, זכרונו לברכה, בעצמו, מה שמצאנו אצלו. והם ראשי פרקים מענין הנ"ל, ועוד נוסף דברים בהם מה שלא באר בפרוש. וכפי המובן מאלו הראשי פרקים יראה המעין שיש בזה הענין הנ"ל עוד דברים רבים כהמה, אך אנחנו לא זכינו לשמע בפרוש כי אם ענין הנ"ל:

ואתחנן. מתנת חנם. חנם, ערירות. פגם הדעת. משה, דעת. פרישות. פה עמד עמדי. הבריאה, מתנת חנם. עולם חסד יבנה. הבריאה קדם מתן תורה. עת לעשות לה', הינו עשית העולם. הפרו תורתך, בטולה של תורה. בעת ההיא לאמר, בעשרה מאמרות. ההוא, ההעלמה. כח מעשיו הגיד לעמו:

עוד מצאנו כתב יד רבנו, זכרונו לברכה, והם ראשי פרקים מאיזה תורה נפלאה:

עט

הקול קול יעקב. כרוז. עשו וישא קולו. יצחק זמן קוף צדיק ישנים וכו'. ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו. יצחק בן אברהם זמן נתאחד. אברהם אוהבי. בעיניו כימים אחדים באהבתו. ושאר ישוב בנך. אם תשוב ואשיבך לפני תעמד:

כי בא השמש. נתקצר הזמן. וישכב במקום. יש כ"ב (תקון יח). "קחו עמכם דברים ושובו. מאבני המקום אבנים אותיות. מראשותיו מחשבה מברר הכל:

וישלח יעקב מלאכים מצוות זמניות עשה מצוות הרבה נברא כמה מלאכים. לפניו. תשובה. ואשיבך לפני. ארצה שעיר. נ'ד'ת'ה'ר'. אציגה. סכה תשובה. תסכני בבטן אמי. הולדה. שאר ישוב בנך:

וישב יעקב בארץ - לקים כבוד אב, לבטל כח כבוד של עשו. אלה תולדות - פוסל זרעו של עשו. יוסף תשובה. תוספות על צדיקים. במקום שבעלי תשובה עומדים. בית עשו לקש בית יוסף להבה:

מקץ שנתים. אחרית הימים. ופרעה חולם. סטרא אחרא מתחזקת. והנה עומד שתק. יאור תשובה מבכי נהרות חבש. נשאו נהרות קולם:

ויגש אליו יהודא תקרבתא מלכא במלכא נתאחדו במצוות. כי הנה המלכים אזי עברו כל מלאכי חבלה. ידבר נא באזני ולא יבלבלו את קולי. ואל יחר אפך. בצר לך. כפרעה תשובה. בפרוע פרעות בהתנדב. כי כמוך כפרעה. תשובה המשקל. יוסף הטמין חרפתי:

ויקרבו ימי ישראל למות. התאחדות הזמן. למות זה בצר לך וכו' באחרית הימים. ויקרא לבנו ליוסף. תשובה שאר ישוב בנך. הטמין חרפתי. אל תקברני במצרים במצר הגרון. בשעת בחינת בצר לך:

ואלה שמות. לכו חזו מפעלות וכו' שמות פעלות מצוות. שמות פרוד בין המצוות. ויהי כל נפש וכו' שבעים נפש. אחדות. על ידי ויוסף היה במצרים אסף חרפתי:

וארא אל אברהם וכו' באל שדי זמן וגבול גלות. ושמי ה' כשידפקו על דלתי רחמים. קדם הקץ (עין אור החיים פרשת וארא) זהו התקרבות הזמנים. וגם הקמתי את בריתי וכו' לתת להם ארץ מגריהם תותבותהון תשובה וגם אני שמעתי נאקת בני ישראל. זה קול. מגריהם אסיפת הניצוצות בתשובה. לארץ ישראל. בונה ירושלים. נדחי ישראל יכנס:

בא אל פרעה. משה בחינת אחדות הזמנים, מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה. פרעה, קולה כנחש ילך. אני הכבדתי את לבו למען שתי אתתי. אם לא יאמינו לקול האות. בקרבו. הכבדתו שהכביד על ישראל כדי לעוררם בתשובה. ופרעה הקריב:

וישמע יתרו קריעת ים סוף ומלחמות עמלק. קריעת ים סוף, זה בטול הזמנים. וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם. עמוד אש זה לילה וענן זה יום, והקדוש ברוך הוא ערבבם ובטל הזמנים. מלחמת עמלק זה תשובה. משה אהרן וחור פרש רש"י בתענית היו שרויים. על ידי זה וישמע יתרו שמע הקול: (עד כאן לשון רבנו, זכרונו לברכה):

כל זה מצאנו מכתב יד רבנו, זכרונו לברכה, והעתקנו אות באות. והנה הדברים סתומים וחתומים מעין כל, אין יוצא ואין בא. אך מעצם תשוקתנו להבין ולהשכיל כל מה דאפשר מנעימת נפלאות השגותיו הקדושים, יגעתי ומצאתי מעט מזעיר כמציץ מן החרכים. והנה אנכי הרואה, כי דברים האלה - כתבם בדרך ראשי פרקים ברמז בעלמא לזכרון, ואחרי העיון הבנתי איזה הקדמות שכון להם, אשר עליהם יסב כל הענין הזה. אפס קצהו מצאתי, לא כלו, כי כפי הנראה בודאי כון עוד לאיזה הקדמות, אשר לא זכיתי לעמד עליהם, ומחמת זה אי אפשר לבאר ולפרש הענין הזה היטב, שיהיה מובן כל דבריו. אך אף על פי כן מה שאפשר להבין מעט על פי ההקדמה, שהבנתי מדבריו, אמרתי לבאר מה שבידי, ואולי על ידי זה ישמע חכם ויוסף לקח, ויבין עוד דבר מתוך דברי, לבאר השאר על נכון:

והנה מה שהאיר ה' עיני הוא, כי רבנו, זכרונו לברכה, רוצה לגלות, שתשובה ובחינת למעלה מהזמן, דהינו בטול הזמנים, הם בחינה אחת, ועל ידי זה זוכין לשמע הקול דקדשה ולהכניע הקול דסטרא אחרא. וכן מבאר בהאלף בית החדש, באות תו - תשובה, סימן א, וזה לשונו: יום שהאדם עושה תשובה הוא למעלה מהזמן, ומעלה כל הימים למעלה מהזמן, וכן יום הכפורים הוא למעלה מהזמן, עד כאן לשונו. נמצא מבאר, שתשובה הוא למעלה מהזמן. ולעניות דעתי זהו מה שרוצה לבאר בפסוקים אלו בצרוף עוד איזה הקדמות, שלא זכיתי לעמד עליהם כנ"ל. ועתה בוא וראה, ותבין מעט מדבריו. ונתחיל לדגמא מסוף דבריו הקדושים, והוא: וישמע יתרו קריעת ים סוף וכו' כנ"ל. קריעת ים סוף זה בטול הזמנים, וישקף ה' וכו' - פרוש, בזה רוצה לבאר ולהוכיח בקצור נפלא, שקריעת ים סוף הוא בחינת בטול הזמנים, כי בקריעת ים סוף כתיב (שמות י"ד): "וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם". 'עמוד אש' זה לילה, 'וענן' זה יום, והקדוש ברוך הוא ערבבם ובטל הזמנים. נמצא שקריעת ים סוף הוא בחינת בטול הזמנים. והולך ומבאר ההקדמה הנ"ל, שבטול הזמנים ותשובה הוא בחינה אחת וכו', וזה שכתב: מלחמת עמלק זה תשובה, משה אהרן וחור - פרש רש"י בתענית היו שרויים. פרוש, שמביא ראיה שמלחמת עמלק זה תשובה, כי אז היו שרויים בתענית משה אהרן וחור שזהו בחינת תשובה, נמצא שקריעת ים סוף ומלחמת עמלק זהו בחינת בטול

הזמנים ותשובה, שהם תלויים זה בזה. ועל ידי זה וישמע יתרו שמע הקול, הינו כנ"ל כי על ידי תשובה, שהוא בטול הזמנים, על ידי זה שומעין הקול דקדשה כנ"ל. ועל פי דרך זה תשוב ותראה כל הענינים האלה, הכתובים לעיל, ותמצא בהם דברים ערבים. ועתה נשוב לתחלת דבריו, הקל קול יעקב. כרוז. עשו וישא קולו. הינו שצריכין להגביר הקול קול יעקב על הקול דסטרא אחרא שהוא בחינת עשו, שנאמר בו "וישא קולו", שהוא מתגבר להעלים, חס ושלום, הקול של יעקב, וצריכין להתגבר להכניע הקול של עשו, כדי שנזכה לשמע הקול של יעקב. וזה זוכין על ידי תשובה, שהוא בטול הזמנים כנ"ל. וזהו: יצחק זמן קוף צדיק ישנים וכו' - הינו שיצחק מרמז על זמן, כי יצחק אותיות קץ חי, כמובא. קץ מרמז על הזמן שהוא בחינת אחרית הימים, כמו שמובא לקמן: מקץ שנתים, אחרית הימים. וזה מה שאיתא, שאותיות קוף צדיק ישנים וכו' שזה מרמז על הזמן, כמבאר במקום אחר, שעקר הזמן הוא בבחינת שנה (כמבאר לעיל בסימן סא). ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו - הינו על ידי תשובה זוכין לשמע קולו יתברך, הינו הקול דקדשה כנ"ל, כי תשובה היא בחינת בטול הזמן, שעל ידי זה שומעין הקול כנ"ל. ועתה הולך ומבאר, שתשובה הוא בחינת בטול הזמן, דהינו שהזמן נתאחד, דהינו שהזמן עולה ונתקשר ונכלל בבחינת למעלה מהזמן. וזהו שמבאר בלשונו הקדוש יצחק בן אברהם זמן נתאחד. אברהם אוהבי. בעיניו כימים אחדים באהבתו. ושאר ישוב בנך וכו'. הינו שמבאר, שאברהם הוא בחינת למעלה מן הזמן, כי מדתו של אברהם היא אהבה, כמו שכתוב (ישעיה מ"א): אברהם אהבי, ואהבה הוא בחינת התאחדות הזמן, כמו שכתוב (בראשית כ"ט): "בעיניו כימים אחדים באהבתו". וזהו בחינת תשובה שעל זה מרמז תבת בן, כמו שכתוב (ישעיה ז): "ושאר ישוב בנך". כי תשובה היא למעלה מהזמן, כמו שכתוב (ירמיה ט"ו): "אם תשוב ואשיבך לפני תעמד", ולפניו יתברך הוא בודאי למעלה מהזמן, כי השם יתברך הוא למעלה מהזמן, כידוע. נמצא שיצחק בן אברהם מרמז על התאחדות הזמן על ידי תשובה, כי יצחק, שהוא בחינת הזמן כנ"ל, עולה ונתאחד ונכלל בבחינת אברהם שהוא בחינת אהבה, בחינת למעלה מהזמן, על ידי בחינת בן שהוא בחינת תשובה כנ"ל. ואזי מתגבר הקול יעקב על קול של עשו וכו' כנ"ל. כי על ידי תשובה שהוא בחינת בטול הזמן, על ידי זה שומעין הקול דקדשה, שהוא בחינת קול יעקב כנ"ל:

וזהו: כי בא השמש - נתקצר הזמן. כי השמש באה שלא בעונתה בשביל יעקב, ונתקצר הזמן שזהו בחינת בטול הזמן. וזה: וישכב במקום, ואיתא שתבת וישכב הוא בחינת יש כ"ב, הינו כ"ב אתון דאוריתא, שמהם כל הדבורים. וזה מרמז על תשובה, בחינת

(הושע י"ד): קחו עמכם דברים ושובו". וזהו: מאבני המקום, אבנים אותיות. הינו אותיות הדבורים שהם בחינת תשובה, בחינת: 'קחו עמכם דברים ושובו', כנ"ל. וזהו: מראשותיו - מחשבה מברר הכל. כי עקר תקון התשובה היא על ידי קדשת המחשבה, שמבררת ומתקנת כל הפגמים, כי כלם במחשבה אתבררו (עין זוהר פקודי ר"ן"ד:). נמצא שפסוק "וישכב במקום ההוא וכו', כי בא השמש, ויקח מאבני המקום, וישם מראשתיו" - כל זה מרמז, שתשובה הוא בחינת למעלה מהזמן. ובדרך זה תעין היטב בכל הדברים הנ"ל, הנכתבים ברמז בדרך ראשי פרקים, ותבין ותראה הקדמות הנ"ל בכל ענין וענין. אפס קצהו תראה, לא כלו, כי עדין חסרים כמה הקדמות שכון אליהם כאן, שלא זכיתי לעמד עליהם עדין. גם אלו ההקדמות שכבר מצאנו בדבריו, תהלה לאל, עדין צריכין באור רחב כי באמת עקר העבודה הוא לקשר ולבטל בחינת הזמן, להעלותו וליחדו בבחינת למעלה מהזמן. וזה בחינת מצוות זמניות, כדי לזכות על ידי המצוות זמניות, שיתאחד הזמן ויעלה הזמן לבחינת למעלה מהזמן. וכל הצרות והדינים ואחיזת הסטרא אחרא, הוא רק בבחינת הזמן, שזהו בחינת (דברים ד) "בצר לך" וכו' 'באחרית הימים' דיקא, שזהו בחינת זמן, ואז: "ושבת עד ה' אלקיך", דהינו שנזכה לשוב, ועל ידי זה נזכה לבטל הזמן כנ"ל, ואז יתבטלו כל הצרות והדינים וכל אחיזת הסטרא אחרא, ונזכה לשמע קול דקדשה, בחינת: "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו". כל זה מבאר מתוך דברי רבנו ז"ל בהראשי פרקים הללו. תן לחכם ויחכם עוד, להבין קצת על פי דרכים הנ"ל רב דברי רבנו, זכרונו לברכה הכתובים כאן, והבן היטב:

פ

איתא בפרק שני מסכת יומא: בראשונה כל מי שרצה לתרם תרומת הדשן תורם וכו'. פרוש, דורות הראשונים שהיו צדיקים, בשביל זה כל מי שרצה לזכות בהתנשאות, הנקרא דשן, כמו שכתוב (תהלים כ"ג): "דשנת בשמן ראשי" - תורם, והיה מנהיג הדור. ובזמן שהן מרבין, רצין ועולין בכבש, כל הקודם את חברו בארבע אמות - זכה. הינו כשהיו מרבין - רצין, שכל אחד אומר: אני רוצה להנהיג הדור. 'עולין בכבש - הינו כבשונו של עולם' (עין חגיגה יג), הינו מי שידע והשיג יותר בסודות התורה, לזה היו ממנין פרנס על הצבור. וזהו: 'כל הקודם את חברו בארבע אמות, הינו ארבע אמות של הלכה' (ברכות ח), 'זכה' - זה היה זוכה לתרומת הדשן, לבחינת: "דשנת בשמן" וכו'. ואם היו שניהן שוין, הממנה אומר להן הצביעו. ומה הן מוציאין, אחת או שתים, ואין מוציאין אגודל במקדש. פרוש, כשהיו שנים שוין בהשגת התורה, שעל ידה היו זוכין

להתנשאות, כמו שכתוב (משלי ח): "בי מלכים ימלכו", וכל אחד רצה ההתנשאות, אזי הממנה, הינו היצר הרע, היה מסית ואומר להם: הצביעו, הינו שיראה איזה צביעות בפני המון עם, כדי שיחזיקו אותו ויקבלו אותו לרב. והממנה, הינו היצר, פתה את כל אחד על צביעות, והקל להם ואמר להם: ומה הן מוציאין, אחת או שתים. פרוש, אמר: 'ומה הן', הינו מה היא עברה בזה, שתוציא צביעות פעם אחת או שתים, ואחר כך כשתהא מחזק אצל המון עם לצדיק, אזי תחזיר לצדקתך ולאמתתך. אבל הצדיקים האלו - אין מוציאין שום צביעות ואין שומעין לעצת יצר הרע, מחמת גדל הכרתם בגדלות הבורא, 'שמלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו), ורואה ויודע הכל, ומתבישין לפני השם יתברך להראות איזהו צביעות. וזהו: 'אין מוציאין אגודל במקדש', הינו שכלם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (ברכות לג): 'מי שיש בו דעה כאלו נבנה מקדש בימיו'. מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חברו ונפל, ונשברה רגלו. וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה, התקינו שלא יהא תורמין אלא בפיס. נשברה רגלו - הינו כפירה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, (מכות כג): 'בא חבקוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה'. מחמת קנאה שקנא את חברו, שהיה שניהם שוים בהשגת התורה, וחברו דחף אותו, על ידי זה כפר בעקר. גם ירבעם אמר: 'מי בראש' (סנהדרין קב), כמו שמצינו בדור הזה, שכמה בני אדם נפלו מאמונתם מחמת שרואים שבני גילם עלו לגדלה. ובודאי מה שדחף אותו ולקח גדלה לעצמו היא עזות, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין קה): 'עזות - מלכותא בלא תגא'. התקינו שיהא תורמין על ידי פיוס. הינו מתחלה היו רוצים בהתנשאות לשם שמים, אבל עכשו שההתנשאות היא בשביל כבוד עצמו, התקינו שלא ירדף שום אדם אחר התנשאות, אלא יברח מן ההתנשאות, 'ואין תורמין אלא על ידי פיס'. פרוש, הינו לא ירצה שום אדם בהתנשאות, אלא עד שיבואו כל העם ויפיסו אותו שיקבל רבנות, אזי יקבל, אבל בלא פיוס לא יקבל, ולא ירדף אחר התנשאות, כי לא מצינו בדור הזה שיהא כונתו לשם שמים. כמו שמצינו, (הוריות יג:) שהתקין רבן גמליאל כבוד לעצמו וכבוד לנשיא וכבוד לאב בית דין, ואחר כך כשראו רבי מאיר ורבי נתן, התיעצו לבטל הדבר, ובודאי לא היו כונתם, חס ושלום, בשביל כבוד עצמם, אלא בשביל כבוד השם יתברך:

פא

כשאדם משמח עצמו בשמחה של מצוה, והשמחה גדולה כל כך, עד שנוגעת עד רגליו, הינו שמרקד מחמת שמחה, זה הבחינה נקרא: "ונביא לבב חכמה" (תהלים צ). הרגלים

הם נצח והוד, בחינת נביאים, נתעלים לבחינת לב על ידי השמחה שבלב, כי השמחה מעלה אותם. וזהו הרקוד שמעלה רגליו בכל פעם. וכשלומד תורה או שעושה מצוה בכל כך שמחה, שהשמחה נוגעת עד רגליו, ומעלה את רגליו למעלה - בזה נתעלים כל תומכי דאוריתא, שהם נקראים סמכי קשוט. וזה פרוש (ישעיה מ"א): "צדק יקראהו לרגלו", כי התורה והמצוה נקראים צדק, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (חלין פט): 'צדק תדברון' וכו', וכמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כי כל מצותיך צדק". גם הדבור הרע נקרא רגל, כמו שכתוב (שם ט"ו): "לא רגל על לשונו", גם הוא נתעלה. גם אדם נתעלה בממון, הנקרא רגל, כמו שכתוב (דברים י"א): "ואת היקום אשר ברגליהם" (פסחים קיט.). גם כל המדרגות התחתונות המכנים בשם רגלים, נתעלים על ידי שמחת תורה ומצוה, כמו שכתוב: "צדק יקראהו לרגלו", שהתורה והמצוה הם קוראים למעלה את אלו המדרגות התחתונות. וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא י): 'מי שאין לו בנים, ישמח את אשתו בדבר מצוה'. כי אשה נקראת רגל, כמו שכתוב (שמואל א ב): "רגלי חסידו ישמר" (עין זוהר וירא קיב:). נמצא שעל ידי השמחה הוא מעלה ומקשר אותה לבחינת צדק, הנקרא הא, ושם עקר הזרע, כמו שכתוב (בראשית מ"ז): "הא לכם זרע". גם 'ברא כרעא דאבוה' (ערובין ע:). גם אמונה נקראת רגל, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כד): 'בא חבקוק והעמידן על אחת' וכו'. [וכן] כל הדברים הנקראים רגל נתעלים:

פב

"כי תצא למלחמה" וכו' (דברים כ"א). כתיב: "אחור וקדם צרתני" (תהלים קל"ט) - זה בחינת כסדר ושלא כסדר. 'קדם' הוא בחינת כסדר, בחינת אלף בית כסדר, ואחור הוא בחינת תשר"ק שלא כסדר. וזה בחינת אדם וחוה, כסדר ושלא כסדר. הוי"ה במלוי אלפין גימטריא מ"ה - אדם, וחוה הוא בחינת (פתח אליהו). 'מלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה'. וחוה לשון דבור, כמו שכתוב (תהלים י"ט): "ולילה ללילה יחוה דעת", הינו מלכות פה. כי המלכות נקרא דבור, על שם 'כי אין מלך בלא עם', ואין העם יודעים רצונו אלא אם כן כשהמלך מגלה מחשבתו ורצונו לתוך דבורו. נמצא שעקר הנהגות מלכותו אינו אלא על ידי דבור, וזה פרוש: 'מלכות פה'. וזה שאנו רואים, שלפעמים הולך להאדם שלא כסדר, כי שלמות של כל הדברים אינו אלא כשהם מיחדים ומקשרים בו יתברך, כי השלמות והמלוי היא החיות. כי איבר שנסתלק ממנו החיות, אזי נקרא חסרון. והחיות היא המחין והשכל, כמו שכתוב (קהלת ז): "והחכמה תחיה" וכו', והחכמה הוא בחינת מה - כ"ח מ"ה, מ"ה חיינו מ"ה כחנו. ומ"ה הוא אדם, כי לית אדם בלא

אלף (הקדמת התיקוני זוהר), הינו הוי"ה במלוי אלפין. הינו הקדוש ברוך הוא הוא חיות של כל הדברים, כמו שכתוב (נחמיה ט:): "ואתה מחיה את כלם". נמצא זאת הבחינה מלכות, חוה כשהיא מקשרת לאדם, לבחינת מ"ה, הינו להקדוש ברוך הוא, אזי יש לה שלמות. כי השכל שהקדוש ברוך הוא שם בהנהגת מלכותו, בזה הוא מחיה אותה, כמו שכתוב: "החכמה תחיה". וזהו (תהלים כ"ד): "לה' הארץ ומלואה" - כשהארץ, הינו בחינת חוה מלכות מקשרת לה', אזי הוא במלאו ובשלמות. ומי שמחלק בחינת חוה, מלכות לעצמו, שאומר: אנא אמלך - בזה הוא מחלק ומפריד אותה מהקדוש ברוך הוא, אזי אינה בשלמות. כי עקר חיותה - מ"ה, הינו השכל. וזה (ירמיה י): "כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך". פרוש: שכלם אין כל כך גדול להחיות את מלכותם, וכשהוא מחלק את מלכות לעצמו, אזי הולך לו שלא כסדר, כי הוא בתוך בחינת שלא כסדר, הינו מלכות, חוה, תשר"ק. וכשזאת הבחינה חוה היא מקשרת להאדם, הינו להקדוש ברוך הוא, אזי הולך לו כסדר, כי 'באתר דאית דכר, נקבה לא אדכר תמן' (זהר חקת קפג ועין זהר בא דף לח לט). נמצא כי בחינות חוה שלא כסדר נתבטלים על ידי האדם כסדר:

ובחינת כסדר נקרא יוד. שמלכות הנקרא דלת, לית לה מגרמה כלום, והקדוש ברוך הוא ממשיך לה חיות החכמה, הנקרא יו"ד, וזה יו"ד ו"ו דל"ת. וזה "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך" - אל תקרי כפך, אלא כפך, הינו יוד גימטריא כף. וכשמחלק את הד לעצמו וממשיך לעצמו חיות ממנה, אזי נעשית לו שלא כסדר דוי - מיוד נעשה דוי. וזה (ישעיה א): "וכל לבב דוי", כי כשהולך לאדם שלא כסדר, זה לו מחלת לב, כמו שכתוב (משלי י"ג): "תוחלת ממשכה" וכו'. וכשרואה אדם בעצמו, שהולך לו שלא כסדר ידע, שיש לו גדלות, הינו: אנא אמלך - יעשה תשובה וישפיל את עצמו, ויהיה בחינת מ"ה, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "ונחנו מה", ואזי נחזר חוה לבחינת אדם, לבחינת מה, ונעשה כסדר, הינו אחור וקדם וכו' כפך הינו יו"ד:

ועקר התשובה הוא בחדש אלול, כי הם ימי רצון, שעלה משה לקבל לוחות אחרונות ופתח דרך כבושה לילך בה. והדרך שעשה משה הוא כך, שמשה קשר את עצמו אפלו לפחות שבישראל ומסר נפשו עליהם, כמו שכתוב (שמות ל"ב): "ואם אין מחני נא". וזה פרוש (שמות ל"ה): "ויקהל משה" וכו' - שמשה היה מאסף ומיחד ומקשר את עצמו עם כל ישראל, אפלו עם הפחות שבפחותים. וזה פרוש (תהלים נ"ג): "כלו סג יחדו" - אפלו כשאני רואה אחד מישראל, שסג מכל וכל מהקדוש ברוך הוא, אף על פי כן צריך אני שנהיה יחדו - צריך ליחד ולקשר עמו, כמו שעשה משה. כי יש בחינת אלקות אפלו

בדיוטא התחתונה, אפלו בעשרה כתרי דמסאבותא, לקים (תהלים ק"ג): "ומלכותו בכל משלה". וזה בחינת חיריק, כמו שכתוב (בתקוני זהר תקון י', דף כח:): 'ובחיריק לאנחתא לה לתתא, להמליך לה על תתאין'. נמצא שבפחות מישראל - יש בו בודאי איזה אלקות, ועל ידי זה אני יכול להיות יחדו עמו, וזה: "כלו סג יחדו". ועוד זאת הבחינה היתה למשה, כי כל מה שעלה למעלה יותר עליונה, מצא שם אלקים, כמו שכתוב (שמות י"ט): "ומשה עלה אל האלקים". כי בגשמיות אנו רואים, שיש אדם שהוא למטה בדחקות, אזי הוא עובד השם ומכיר אותו, וכשהוא נתעלה למעלה, שנתעשר, אזי הוא שוכח בהקדוש ברוך הוא. ודוד אמר (תהלים קל"ט): "אם אסק שמים שם אתה" - אפלו בשמים שם יש הקדוש ברוך הוא, בכל עליה ועליה צריך למצא שם הקדוש ברוך הוא. ומצינו שאלישע אחר עלה לרקיע על ידי שם, ואף על פי כן כפר בעקר (חגיגה יד). והדבר תמוה, כי אדרבא, כי כל מה שאדם נתעלה ביותר, בודאי הוא יותר קרוב לאלקות, כי כל הטוב הוא אלקות, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "טוב ה' לכל", ואנו רואים בהפך - כשאדם בא בעשירות, בטוב, אזי הוא שוכח בהקדוש ברוך הוא. ותדע, שזה בחינת (בראשית כ"ז): "ותכהינה עיניו מראת", מחמת שנתקרב ביותר אל האור אלקות, אזי האור מכהה עיניו ומזיק לו, כמו כשאדם מסתכל בעצם השמש, אור השמש מזיק לעיניו. אבל יש בחינת סגול, כמו שכתוב (תקוני זהר, תקון יח, דף לא:): 'וסגול כד איהי בין (שם אי' תחות תרין וכו') תרין דרועין דמלכא', שזהו בחינת (שמות ל"ג): "ושכתי כפי עליך", כי בלא זה היה עצם אור הכבוד מזיק למשה, כמו שכתוב (שם): "כי לא יראני האדם וחי, וראית את אחרי" וכו'. וזה שבקש דוד: "ואחר כבוד תקחני" (תהלים ע"ג): תקרבני בהתקרבות של משה, שבקש ממך "הראני נא את כבדך" (שמות שם), והראית לו את אחורי כבודך, כמו שכתוב: "ושכתי וכו' וראית את אחרי":

וכשהולך לאדם שלא כסדר, זהו התנגדות הרצון: אני רוצה שיהיה כן הדבר, והדבר להפך, שלא כסדר. וזה בחינת מלחמה, כי כל מלחמה הוא התנגדות הרצון, הוא בחינת שלא כסדר. וזהו: "כי תצא למלחמה" - כשהולך לך שלא כסדר, הינו התנגדות הרצון, "ונתנו ה' אלקיך בידך" - שיתבטל כל רצונות נגד רצונך, שילך לך כסדר כרצונך, אימתי כד, "ושבית שביו" - כשתהיה בבחינת מה, כשתמשיך לך אלקות, הוי"ה במלוי אלפין. וזה פרוש 'מחשב"ה - חש"ב מ"ה' (זהר בראשית כ"ד ותקון סט). כשתקשר תמיד במחשבתך אלקותו. וזה בחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים" - 'ברהטי מחין דילך' (תיקון ו'. ובתי' ו' שבסוף התקונים). וזהו: "ושבית שביו" - שתמשיך מ"ה בתוך מחשבתך, שתקשר אלקותו במחשבתך, כי כל דבר שנמשך ממקום גבוה נקרא שבי,

כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "עלית למרום שבית שבי", ועל ידי זה יתבטלו כל המלחמות וכל הרצונות נגד רצונך. וזה הסוד נרמז בעץ החיים בהקדמה בכלל יט ובכונות של ראש חדש אלול:

פג

על ידי תקון הברית שהוא קשת, יכול להוציא החצים, שהיא התפלה, שהוא חי ברכן דצלותא שהם תלת ווין, בחינת חצים, ומקומם בברית, בבחינת (תהלים פ"ט): "ובריתי נאמנת לו". אמונה זה בחינת תפלה, בבחינת (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה". ואז התחלת צמיחת קרן משיח, בבחינת (תהלים קל"ב): "אצמיח קרן לדוד", בבחינת (חבקוק ג): "קרנים מידו לו". 'ידו' זה בחינת תפלה, ותפלות הם שלשה, כי כלליות משיח באבות, הינו משיח שהוא הדבור, שבו מתפלל, בחינת משיח אלמים, הוא מאש, מים, רוח:
ואז נעשה בן חורין, הינו שבא לקדשת שבת, שאסור במלאכה. כי שבת זו 'שין בת'. 'שין' תלת גונין: אש, רוח, מים. בת היא התפלה שהן הברכות, בחינת (בבא בתרא טז:): בת היה לו ובכל שמה, בחינת (בראשית כ"ד): "וה' ברך את אברהם בכל":
וקדשת שבת זה בחינת תכלית הידיעה, ותכלית הידיעה שלא נדע. ובשביל זה שבת נקרא תכלית שמים וארץ, ותכלית זה בחינת (קהלת ז): "אמרתי אחכמה, והיא רחקה ממני", הינו זה עקר החכמה - שישכיל שרחוק ממנו החכמה:
ותכלית הזה הוא עקר המקום, הינו בחינת מקומו של עולם, שזה התכלית הוא המקיף את כל העולם שנברא בחכמה, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית". וזהו בחינת (ברכות ו:): 'הקובע מקום לתפלתו', כי זה עקר המקום, בבחינת (שמות ט"ז): "אל יצא איש ממקמו ביום השביעי":
ואז פושט גופו המצרע, שהוא ממשכא דחויא, ולובש בגדי שבת, הינו גוף קדוש מגן עדן. כי המקום גורם, בבחינת (שם ג): "של נעליך וכו' כי המקום" וכו' (עין תיקון י"ב). ועל שם הגוף הקדוש נקרא שבת, בבחינת (שם ד): "והנה שבה כבשרו" - 'שנרפא מצרעתו', ונתלבש בגוף קדוש מגן עדן, הנקרא בשר, בחינת (בראשית ב): "בשר מבשרי":
ואז נתרומם מזלו, שהיא בשר מבשרו, וזוכה לעשר, בבחינת (משלי י): "ברכת ה' היא תעשיר", ונתחזק יצרו הטוב, הינו "לב בשר" (יחזקאל ל"ו) - יצר טוב, "מצא אשה מצא טוב" (משלי י"ח). וזהו (שמות י"ט): "קול השפר הולך וחזק מאד" - 'קול השופר' היוצא מגופא שפירא הנ"ל. וקול זה בחינת תפלה הנ"ל "הולך וחזק מאד" - 'זה ממון' (ברכות נד). שנתחזק מזלו ויצרו הטוב כנ"ל, ונתבטל העצבות והליצנות הבאים ממרה שחרה.

כי העצבות - מחמת דחקות ועניות, והליצנות היא "שחוק הכסיל" (קהלת ז), בחינת: 'הטחול שוחק' (ברכות סא) - הן נתבטלים על ידי המזל של עשירות ועל ידי יצר הטוב, שהוא בחינת (קהלת י): "לב חכם לימינו":

ובימין הזה הוא מקים את הנופלים לאהבות וליראות רעות, הוא מקים אותם לאהבות ויראות קדושות, בבחינת (תהלים ק"ן): "כל הנשמה תהלל י"ק". כי ימינו מעביר החשך מעיניהם, ואז עיניהם רואות נפלאות, בבחינת (תהלים קי"ט): "גל עיני ואביטה נפלאות". ונפלאות האלו הן בבחינת פסח שהוא ימין, בחינת (מיכה ז): "כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות". ופסח הוא פה סח, בחינת (מלאכי ב): "תורת אמת היתה בפיהו", ונחשב כאלו ברא את העולם, כי שם כתיב (בראשית א): "יהי מארת", ועבר חשך, שכסה פני תהום:

ואור העינים מעלין גם כל הבקשות ותחנות, אשר יתפללו אל הבית המקדש, כי שם עולין כל הבקשות (מלכים א' ה'). ומשם האור עינים יוצא, בבחינת (מלכים א ט): "והיה עיני ולבי שם". ואור העינין מעוררין הגאלה, התלויה בלב, בבחינת (ישעיה ס"ג): "כי יום נקם בלבי", כי עיניו ולבו שם. וזה בחינת (בראשית א): "ויקרא לאור יום", אור העינין מעוררין יום נקם שבלב, לבטל שאור וחמץ של יצר לב האדם רע, הנשאר לו מנעוריו (בראשית ח). ושאור וחמץ שבלב האדם, הוא המסית את האדם, שיהרהר אחר תלמידי חכמים שבדור, ולומר זה נאה וזה לא נאה, בבחינת (הושע י): "חלק לבם". לבם הם עי"ן בי"ת צדיקים שבדור. וזהו (פסחים ב): 'אור לארבעה עשר', הינו אור שבעינים, שיש בהם שני פעמים שבעה גלדי עינא, בהם בודקין את החמץ:

ואז יכול הלב להתלהב בלמוד התורה בשלהובין דרחימותא, ומים רבים שהם אהבות ויראות חיצוניות, אי אפשר להם לכבות התלהבות הזאת, בבחינת (שיר השירים ח): "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". והשכינה היא מכסה בכנפיה על דמהון של ישראל באהבה הזאת, שלא ישלטו עליהם זרע מרעים, שהם בחינת מי המבול. וזה: 'העובר עברה ומתביש בה, מוחלין לו' וכו' (ברכות יב), כי "על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י), כי על ידי הבושה נשפך דמו, ואז השכינה מכסה דמו באהבה כנ"ל, בבחינת כסוי דם, ועל ידי כסוי הזאת נתכסה כל פשעיו ממילא (ברכות יב):

(מתחלת סימן זה עד כאן הוא לשון רבנו, זכרונו לברכה).

וכשהקדוש ברוך הוא רוצה לטעם ממצוות עשה של איש ישראלי, שהוא צדיק, אזי היא בחינת איבר מן החי, שהוא אסור באכילה, וצריך שחיטה להתירה. על כן צריך שיבוא עליו בושה שהיא שפיכות דמים, בחינת שחיטה, שהיא מטהרת האיבר מן החי, ואזי

יוכל השם יתברך לטעם מהמצוות עשה שלו, בין מצות עשה אחת בין מצוות רבות, כי המצוות נקראים מטעמים, כמו שכתוב (בראשית כ"ז): "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" - 'מפקודין דעשה', כמובא (בתקוני זהר תקון כא דף נ). וכשנשפך דמו על ידי הבושה כנ"ל, אזי צריך לשמר, שלא יינקו ממנו החיצונים הידועים, שרוצים לינק מזה הדם הנשפך. על כן צריך כסוי, שהשכינה מכסה דמהון של ישראל, שנשפך באהבה הזאת, בחינת: כאשר אהבתי, כנ"ל. וזה בחינת כסוי דם:

ובענין שפיכות דמים של ישראל יש דברים עליונים ונסתרים הרבה, בין שפיכות דמים על ידי בושה, בין שאר שפיכות דמים ממש. כי יש כמה וכמה נשמות נפולות, שאין להם עליה כי אם על ידי שפיכות דמים של ישראל - של אדם גדול, ולפעמים אין להם עליה כי אם על ידי שפיכות דמים ממש. וזה בחינת (יומא פו:): 'זדונות נעשין כזכיות'. שעל ידי הבושה ושפיכות דמים השכינה מכסה דמהון באהבה הנ"ל, וזה בחינת: "על כל פשעים תכסה אהבה", כנ"ל, ונתהפכין הזדונות לזכיות, ונתעלו הנשמות הנפולות, שהן בחינת פשעים, כי נתעלין ונתהפכין לזכיות על ידי כסוי דם באהבה הנ"ל (עין בתקון כא):

פד

לשון רבנו, זכרונו לברכה:

דע, שעקר התחברות ודבקות להשם יתברך הוא על ידי התפלה. כי התפלה הוא שער, שדרך שם נכנסין להשם יתברך, ומשם אשתמודעין לה. כי תפלה היא מלכות, כמו שכתוב (תהלים ק"ט) "ואני תפלה"; ותפלה - לשון התחברות, כמו שכתוב (בראשית ל): "נפתולי אלקים נפתלתי", תרגומו: 'לשון התחברות'. ובשביל זה על פירב כשאדם מתפלל נופלים לו מחשבות של גדלות. כי התפלה, הינו בחינת מלכות, בחינת אני, היא בגלות בתוך מלכות הרשעה, כמו שכתוב (יחזקאל א): "ואני בתוך הגולה". וכשהיא רוצה לצאת, אזי מתאחזת בה מלכות הרשעה הינו גדלות, שגדלות היא ממלכות הרשעה, שרוצה להתגדל ולמלך. וזה שמתפללים בכח, בזה נותן כח בתפלה להתחזק כנגד מלכות הרשעה לצאת מגלותא. וזה (תהלים ס"ח): "תנו עז לאלקים על ישראל גאותו". כד הגאוה, הינו מלכות הרשעה, גוברת על ישראל, התקון לזה - שתתפללו בכח ותחזקו את אלקים, הינו בחינת אני. וזה (דברים ח): וזכרת את ה' אלקיך, כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל. פרוש, שעל ידי הכח תתקן את אשת חיל, בחינת מלכות. וזה פרוש: 'למקני נכסין' (הינו תרגום של לעשות חיל - למקני נכסין.) פרוש, כי המלכות

כד איהי בגלותא אזי אומרת: "אל תראוני שאני שחרחרת" (שיר השירים א), כי היא מלבשת בלבושין אכמין, בלבושין דקלפין ומכסה בהם. ואזי: "כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד" (משלי כ"ז), כי היא קן דילה. וכד אדם מתפלל בכח ומוציא אותה מגלותא, מכסויין דילה, ונעשית קן להקדוש ברוך הוא. וזה פרוש: 'למקני' - לשון קן נכסין - לשון כסויין. ועקר כונתך יהיה, שתתקן השכינה כדי לזוגה עם בעלה. וזה פרוש: למען הקים את בריתו - הקמת הברית רמז לזווג. כי מתחלה צריך אתערותא דלתתא, הינו תקון השכינה, וכשהשכינה מתלבשת בלבושין נהירין: 'חור סמק ירק', בחינת אבות, והיא בחינת שבועה, בחינת שבעה (ע' זוהר וישב קפא.). ונעשה כאלו עכשו נשבע לאבות וזה: אשר נשבע לאבותיך כיום הזה - כיום הזה דיקא. נמצא על ידי תפלה בכח נתחדש השבועה לאבות:

פה

אגוזים הנקראים לוזים, הם רומזים לבחינת לאה שהיא בערף, שהיא נקבא ראשונה, ואחר כך נכנסין לבית המקדש, שהוא בחינת: יעקב קראו בית אל (פסחים פח). וזהו שפרש רש"י (שופטים א), שדרך לוז נכנסין לבית אל. וזהו (ישעיה מ): "נחמו נחמו". שתי פעמים נחמו גימטריא קדקד, שהוא בחינת ערף, שעל ידה נכנסין לבית אל. וזהו שלשה שבועות שהם עשרים ואחד יום שבין המצרים, וכנגדו באילן לוז. בשביל זה נוהגין לאכל ביצה בסעדה המפסקת בתשעה באב, כי הביצה נגמרת בעשרים ואחד יום, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (בכורות ה) (עין תוספות שם): תרנגלת מולדת לעשרים ואחד יום וכו', וכנגדו באילן לוז. וזהו העצם לוז שיש בערף אדם, שישאר אחר כליון הגוף, וממנו יתחדש בנין הגוף בשעת תחית המתים. וזהו עקר נחמותינו, בחינת 'נחמו נחמו' כנ"ל, כי על הגוף נאמר (רות ג): "שכבי עד הבקר", שהוא עת התחיה, והנה בבקר והנה היא לאה (בראשית כ"ט) - הינו עצם לוז הנ"ל, שעל ידה נתבנה הגוף. ובשביל שכל כונתו של יעקב היה בשביל רחל, נאמר בבני רחל, דהינו יוסף: "ולקדקד נזיר אחיו" (בראשית מ"ט), ובבנימין כתיב (דברים ל"ג): "ובין כתפיו שכן". רמז, שעל ידי בחינת לאה שהיא ראשונה, יכול לבוא לבחינת רחל. קדקד וכתפיו זה בחינת לוז הנ"ל. ערף גימטריא ש"נ ראשי תבות: שבת נחמו, רמז להנ"ל:

פו

דע, שעל ידי שהעולם הם מקטני אמנה, על כן הם צריכים לתענית, דהינו עבודות קשות. כי בודאי ידוע, שאפשר לעבד השם יתברך בכל דבר, כי 'אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו' (עבודה זרה ג), אך מה שצריכין לפעמים לעבודות קשות, הוא בבחינת מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין עד:): 'בשעת שמד אפלו אערקתא דמסאני יהרג ואל יעבר'. נמצא שאף שבאמת אין ראוי שיהרג על זה, אך מחמת שהוא שעת שמד, והם מתגברים ורוצים דיקא להעבירו על דת ולהביאו לכפירות, חס ושלום, על כן הוא מכרח למסר נפשו אפלו על דבר קל. והעבודה זרה והכפירות הם בבחינת (תהלים קל"ה): "אף אין יש רוח בהם" - שאין בהם שום רוח כלל. והקטני אמנה הם בבחינת "מקצר רוח", שהוא כמו ממצע, דהינו שאין להם אמונה שלמה, שהיא בחינת מאריך רוחו, כמובא במקום אחר (בלקוטי א סימן קנה), ואף על פי כן אינם כופרים לגמרי, שאין להם שום רוח כלל, רק הם כמו ממצע, ורוחם קצרה בחינת מקצר רוח. וזהו (שמות ו): "מקצר רוח ומעבדה קשה" - שמחמת שהם בבחינת "קצר רוח", מחמת שהם קטני אמנה כנ"ל, על ידי זה צריכין לעבודות קשות ולתעניתים כנ"ל. כמו שבשעת השמד שהיא קלקול אמונה לגמרי, צריכין אפלו למסר נפשם ממש אפלו על דבר קל, כמו כן כשיש קטנות ופגם באמונה, צריכין לעשות עבודות קשות כנ"ל. ויש כמה בחינות בקטני אמונה. כי יש אפלו צדיקים שהם קטני אמנה, כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה מח:) על פסוק: "כי מי בז ליום קטנות" - 'מי גרם לצדיקים' וכו':

פז

דע, שכונת אלול הם תקון לפגם הברית, כי סוד כונות אלול הוא "הנותן בים דרך" (ישעיה מ"ג) (וכמבאר בכונת האר"י ז"ל) - להאיר בחינת דרך בים, ודרך זה נפתח בחדש אלול (ועין שם בכונות כל הכונות של אלול). ועקר פגם הברית הוא בבחינת דרך הזה, כי היה צריך להאיר בחינת הרכ"ד [מאתים עשרים וארבעה] אורות בבחינת ים, בחינת אמונה, והוא נטה מזה, ופגם בבחינת דרך, בבחינת (בראשית ו): "כי השחית כל בשר את דרכו". כי אשה נקראת דרך, כמובא בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין ב:), ויש דרך אחר, בחינת (משלי ל): "דרך אשה מנאפת". והכלל - שעקר הפגם בבחינת דרך, שלא האיר הדרך בים. ולפעמים מחמת זה הפגם יוכל לאבד את זווגו (עין תיקון יד). כי מאחר שנטה מזווגו, קשה לו למצא את זווגו, ואפלו אם ימצא את זווגו, תהיה לו מנגדת, ולא תהיה נוטה אחר רצונו, מחמת שנטה ממנה ולא האיר בה, מזה נתהוה שיש לה רצון

אחר כנגדו. ואז: לא זכה - כנגדו. (יבמות סג) וחדש אלול שאז יכולין לתקן זה ולהאיר הדרך בים כנ"ל, [על כן כונת אלול הם תקון לזה]. וכשמתקן זה, אזי מוצא זווגו, והיא אינה כנגדו, רק כרצונו. ויש בזה סוד נפלא. כי דע, שזה הסוד מסר אברהם לאליעזר עבדו, כששלחו לבקש הזווג של יצחק בנו, הינו סוד כונת אלול, שהם מסגלים לתקון הברית, שעל ידי זה מוצאין הזווג. כי על ידי התקון הנ"ל נעשה בה רצון אליו, כי מקדם לא היתה נוטה אחר רצונו, כי נטתה ממנו כנ"ל, ועל ידי זה אי אפשר למצא זווגו, ואפלו אם מוצאה, אינה נוטה אחר רצונו כנ"ל. אבל על ידי כונת אלול שהם התקון לזה, על ידי זה חזר ונעשה בה רצון אליו כנ"ל. וזה הסוד מבאר בתורה בפרשת אליעזר, כי אברהם מסר לו הסוד הזה. וזה שאמר אברהם לאליעזר (בראשית כ"ד): "ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך", ראה והבט נפלאות תורתנו, כי ראשי תבות פסוק זה הם אותיות אלול, ובאמצע הם תבות: תאבה האשה, כי על ידי בחינת אלול, הינו סוד כונות אלול, על ידי זה תאבה האשה, כי על ידי זה נעשה בה רצון אליו כנ"ל. נמצא שבאלו התבות בעצמן שדבר אברהם עם אליעזר מענין החשש, שמא לא תתרצה לילך אחריו, דהינו מה שאמר לו: "ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך" - באלו התבות עצמן גלה לו סוד התקון לזה, דהינו סוד אלול, המרמז בראשי התבות, שהוא התקון לזה, שעל ידי זה תאבה האשה. ועוד יש בזה סודות נוראים מאד. גם עין במאמר המתחיל: "ויאמר ה' אל משה קרא את יהושע" (בלקוטי א סימן ו), כי שם מדבר מכונות אלול, והוא תקון לפגם הברית כנ"ל. הינו לעין באותו המאמר, ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה בעבודת השם - על ידי זה יתקן פגם הברית:

פח

צריך לזהר מאד, שלא לאכל פרי, שלא נתבשלה כל צרכה. וכמו 'שאסור לקץ אילן בלא זמנו', כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא כו), כן אסור לתלש פרי קדם בשולה וכן אסור לאכלה. והאוכל פרי קדם גמר בשולה, יכולה להזיק לו מאד לנשמתו, כי יוכל לאבד נפשו על ידי זה. כי הפרי - כל זמן שהיא צריכה להתגדל, יש לה כח המושך, כי היא צריכה חיות להתגדל, ועל כן בודאי יש לה כח המושך, שמושכת יניקתה וחיותה וכשתולשין אותה קדם זמנה, קדם שנתבשלה עדין כל צרכה, עדין יש לה כח המושך, כי כשמתבשלת כל צרכה, שוב פסק ממנה כח המושך, כי אינה צריכה עוד למשך חיות אבל כשצריכה להתבשל עוד, עדין יש לה הכח המושך. ועל כן זה האוכלה קדם גמר בשולה, תוכל הפרי למשך לעצמה חיות הנפש של זה האדם, מאחר שעדין

יש להפרי כח המושך כנ"ל, על כן תוכל הפרי להמשיך לעצמה חיות נפשו, ויוכל לאבד נפשו. ועם כל זה, אם מברך הברכה של הפרי בכוונה וביראת שמים, אזי יוכל להנצל מזה, וגם אם הוא חזק ביותר בעבודת ה', יוכל גם כן להוציא עוד חיות מהפרי ולמצא שם אבדות. כי יש דברים אבודים, ויש בזה דברים נפלאים, סודות נסתרים ונוראים מאד, רזין עלאין. והעקר, שהאדם צריך לזהר מזה מאד, הינו שלא לאכל פרי, קדם שנתבשלה כל צרכה. ודע, כי גם כשמבשלין הפרות בביתו אינו מועיל לזה, אבל אם הפרות שלא נתבשלו כל צרכן על האילן, הם מנחים איזה זמן, עד שנעשין מבשלין מאליהן בתלוש, זה מועיל, ומתר לאכלן. וזה דומה כמו האדם שהוא יגע והוא מרחף רחיפות הרבה בפיו (שקורין סאפין), עד אשר ינוח, כמו כן אלו הפרות שנתלשו, קדם שנתבשלו כל צרכן, צריך להמתין עד שינוחו מרחיפתן, ואז יש התר לאכלן. והדברים סתומים: ודע, שיש מלאך, ותחתיו כמה ממנים, וכלם אוחזים בידם שופרות והם עומדים וחופרים תמיד ומחפשים תמיד אחר אבדות, והם תוקעים תקיעה תרועה, ואחר כך חוזרים ותוקעים תקיעה, וכשהם מוצאים איזה אבדה, נעשה רעש ושמחה גדולה. כי יש כמה דברים אבודים, הינו מה שאובדים אבדות הרבה על ידי התאוות, בבחינת (תהלים קי"ב): "תאות רשעים תאבד". ואפלו מי שהוא צדיק הוא אובד גם כן לפעמים, בבחינת (קהלת ז): "יש צדיק אבד בצדקו". ואפלו הצדיקים החופרין ומבקשים אחר אבדות, הם אובדים גם כן לפעמים, בבחינת (תהלים פ"ג): "יחפרו ויאבדו" - שאפלו החופרים אחר אבדות חוזרים ואובדים לפעמים, וזה בחינת (קהלת ג): "עת לאבד". וזה: תאות רשעים ת'אבד - ראשי תבות: תקיעה, תרועה, תקיעה, כי המלאכים המחפשים אחר האבדות, שהם בחינת 'תאות רשעים תאבד', הם אוחזים בידם שופרות ותוקעים תר"ת כנ"ל. וגם הזכיר אז, שקשה מאד מאד להיות מקבל. וגם הזכיר אז 'קנאת סופרים תרבה חכמה' (בבא בתרא כא). ולא באר כל זה, כי הם דברים סתומים וחתומים. גם נשכח קצת, כי לא כתבתים בזמנו כי אם בדרך רמז (כאשר נדפס כבר בהדפסה ראשונה). ואמר: שכל הנ"ל, דהינו ענין כונת אלול, שהם תקון לפגם הברית וענין הפרות הנ"ל, וענין זה של המלאך וכו' כנ"ל - הכל אחד, ויש בזה רזין גדולים:

פט

הדעת משדך כל השדוכים, כי כל השדוכים הם שני הפכים, והדעת הוא המתוך בין שני הפכים (עין לקוטי הראשון סי' ד). על כן כל השדוכים שבעולם, כלם נעשים על ידי הבר דעת שיש בעולם. ועל כן לפעמים קשה למצא זווגו, כי לפעמים שני המשדכים רחוקים

מאד, והם שני הפכים ביותר זה מזה, על כן קשה למצא זווגו. והתקון לזה - שצריך שיבוא להבר דעת לשמע תורה מפיו, ועל ידי זה יכול למצא השדוך שלו. כי כל זמן שהדעת בכח, אזי לפעמים אי אפשר לחבר המשדכים, כשהם בהפך גדול זה מזה, כי לפעמים הם בהפך גדול מאד זה מזה כנ"ל, ואז אי אפשר להדעת לחבר אותם כל זמן שהדעת בכח. על כן צריך לשמע תורה מפיו, שאז יוצא הדעת בבחינת (משלי ב): "מפיו דעת ותבונה", ואזי כשיוצא הדעת מכח אל הפעל, אזי יכול לשדכם, אף אם הם בהפך גדול זה מזה. וזה אותיות שידוך - ראשי תבות (מלאכי ב): "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה". וזהו: "יבקשו מפיהו", כי צריך לבקש התורה מפיו דוקא, כדי להוציא הדעת מכח אל הפעל כנ"ל. ועל כן צריך לשמע תורה דוקא מפיו, אף שגם בדבורים פשוטים של הבר דעת יש בהם גם כן דעת, אף על פי כן צריך לשמע תורה דוקא. כי התורה נקראת כלה, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים מט:): 'אל תקרי מורשה, אלא מארסה'. ויש בה גם כן שני הפכים, כי יש בה שני מיני אותיות עין הקדמת הזוהר אתוון רברבין ואתוון זעירין). וכשהצדיק אומר תורה, הוא בחינת משדך שדוכין, כי דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר (ירושלמי ראש השנה פרק ראוהו בית דין), וצריך לחבר דברי תורה ממקום למקום, כי מחברים דברי תורה ממקומות מפזרים, שהם רחוקים זה מזה, ומחברים אותם יחד, ועל ידי זה נעשה החדוש שמחדשים. נמצא כשהצדיק הבר דעת אומר תורה, הוא משדך שדוכים. על כן צריכין לשמע מפיו תורה דוקא, ועל ידי זה יכולין למצא זווגו כנ"ל:

צ

טעם על שבירת כלי חרס בשעת השדוך הוא בשני ענינים. כי באמת צריכין לזהר מאד מאד, שלא לגרש את אשתו, כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערובין מא:): 'שלשה אינם רואים פני גיהנם וכו', ומי שיש לו אשה רעה. למאי נפקא מנה לקבולי באהבה'. ופרשו המפרשים, שמפני זה לא אמר כאן הנפקא מנה דלעיל, כי קדם לזה איתא שם: שלשה דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו. למאי נפקא מנה למבעי רחמי. וכאן לא אמר נפקא מנה זו. כי באלו השלשה צריכין לקבל באהבה דוקא, מאחר שעל ידם אינו רואה פני גיהנם. וזהו בחינת שבירת כלי חרס בשעת השדוך, כי שער החרסית היה בירושלים (שהיו משליכין שם שברי חרסים, כמו שפרש רש"י שם), וזה השער הוא כנגד פתחה של גיהנם, כמו שכתוב (ירמיה י"ט): "ויצאת אל גי בן הנם אשר פתח שער החרסית". 'וגי בן הנם' זהו בחינת הגיהנם, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה

(סכה לב: וערובין יט): 'שתי תמרות יש בגי בן הנם, ועולה עשן מביניהם, וזהו פתחה של גיהנם'. וזהו ששוברין כלי חרס בשעת השדוך, כי מרמזים לו בזה שני ענינים. הינו שמרמזין לו: אם היא אשה רעה, תזהר לבל תבגד בה, רק תקבל באהבה, כי על ידי זה אינך רואה פני גיהנם כנ"ל. ואם היא אשה טובה, דע וזכר, כי יש גיהנם, ולא תהיה נמשך אחר תאותך, ותקדש עצמך כראוי, כי זכור תזכר שיש גיהנם. וכל זה מרמזין לו על ידי שבירת כלי חרס, שהוא בחינת שער החרסית, שהוא בחינת פתחה של גיהנם כנ"ל, ועל כן על ידי שבירת כלי חרס מרמזין לו שני ענינים הנ"ל:

צא

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" (שמות כ):

דע, כי ההתקשרות באמת לצדיקים אמתיים הוא תועלת גדול מאד מאד, כי על ידי זה זוכין לתשובה שלמה ולכפרת עוון, ונמתקין הדינין ונתבטלין לגמרי, ונעשה על ידי זה יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, כי איתא בזהר הקדוש (ויגש דף רו:): "כי הנה המלכים נועדו". 'תרין עלמין קדישין, עלמא עלאה ועלמא תתאה וכו', כד מתחברן כחדא כדין כל אנפין נהירין וכל חובין אתעברו וכו', עין שם.

כי דע, כי יש שני בחינות חכמה: חכמה עלאה וחכמה תתאה. וחכמה תתאה נמשך מחכמה עלאה, ויונק ומקבל משם. והוא כמו הרב והתלמיד, כי מה שהרב מלמד עם תלמידו והתלמיד מקבל ממנו, הוא בחינת חכמה עלאה וחכמה תתאה. וחכמה עלאה, דהינו מה שהרב מלמד להתלמיד זה בחינת יוד, ומה שהתלמיד מקבל ממנו, שזה בחינת חכמה תתאה, הוא בחינת למד, שהוא בחינת מגדל הפורח באויר (חגיגה טו: עין רש"י שם). כי הלב פורח באויר ושומע מה שהרב אומר, ועל ידי זה מבין האדם השומע, כי עקר הבנת התלמיד הוא על ידי הלב, כי הרב צריך לומר דברים המתישבין על הלב. והתלמיד צריך לתן הלב ולהתבונן, במה שאמר הרב, וכמו שכתוב (משלי י"ז): "לקנות חכמה ולב אין". ועל כן מה שהתלמיד מקבל הוא בחינת למד, בחינת מגדל הפורח כנ"ל. וזה בחינת למד, לשון תלמיד הלמד מהרב. נמצא שהרב והתלמיד, שהם בחינת חכמה עלאה וחכמה תתאה, הם בחינת למד יוד. ודע, כי כלל התורה הקדושה הוא בחינת חכמה עלאה, וכלל החכמות שבעולם נמשכין מבחינת חכמה תתאה, וכשהחכמות שבעולם שיונקים מחכמה תתאה הם נפרדים מהתורה ומהשם יתברך, מבחינת חכמה עלאה, כמו התלמיד שאינו רוצה להבין מה שהרב אומר, זה בחינת מעוט הלבנה, בחינת גלות השכינה. כי כל אדם באשר הוא שם, הוא צריך לקשר שכלו ממקום שהוא להתורה

ולהשם יתברך, שהוא בחינת חכמה עלאה. אבל אם מפריד שכלו וחכמתו, חס ושלום, מהשם יתברך, זה בחינת (משלי ט"ז): "ונרגן מפריד אלוף" - שמפריד אלופו של עולם, וגורם, חס ושלום, פגימת הלבנה על ידי שאינו מקשר חכמה תתאה בחכמה עלאה, דהינו שאינו מקשר החכמות של כל העולם להשם יתברך ולהתורה, שהוא בחינת חכמה עלאה כנ"ל:

אבל הצדיקים אמתיים הם מקשרים חכמה תתאה בחכמה עלאה. כי שיחתן של הצדיקים אמתיים שהם משיחין ומספרים שיחת חלין, היא יקרה מאד מאד, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה יט): 'שיחתן של תלמידי חכמים צריכין למוד', כי הצדיק האמת בונה עולמות החרבין ומגביה חכמה תתאה ומקשרה לחכמה עלאה על ידי שיחתו וספורי דבריו, שמדבר עם המון עם. כי השכל של המון עם שאינם מקשרים אותו להשם יתברך, הוא נפרד מחכמה עלאה, אבל הצדיק האמת מקשר השכל של ההמון, אפלו השכל והחכמה של הרשע להשם יתברך. וזה ענין מה שהצדיקים מדברים עם אנשים שאינם הגונים או אפלו עם עכו"ם (אך כשמדבר עם עכו"ם, אזי הצדיק מוציא הטוב ממנו, והוא נשאר אפס וריק, שזה בחינת מה שהרג משה את המצרי), כי כשהצדיק מדבר עם רשעים, והצדיק מגביה שכלו ומקשרו להשם יתברך, אזי מעלה ומקשר שכלם ממקום שהם להשם יתברך. כי הצדיק האמת מצמצם שכלו, ומדבר עמם בחכמה נפלאה ובמלאכה גדולה, ומקשר כל הדבורים להשם יתברך, ועל ידי זה מביאם לידי תשובה. וזה בחינת (דברים ל"ג): "והם תכו לרגלך ישא מדברתיך", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא ח): 'אלו תלמידי חכמים שהולכים ומכתתים רגליהם מעיר לעיר ונושאים ונותנין בדבריו של מקום'. כי הצדיקים האמתיים מדברים לפעמים עם רשעים ומספרים עמהם מעסקי מלחמות וכיוצא בזה מעסקי העולם, אך הוא מלביש בזה האור הגדול של התורה, כי הוא מלביש אור התורה בלבושים שונים זה מזה, עד שמלבישו בדברים הללו, והאור התורה מתלבש בצרופים אחרים. כי אם היה הצדיק מדבר תכף תורה בפרוש עם הרשע, היה יכול להתפקר יותר והיה נעשה רשע יותר. כי 'צדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם' (הושע י"ד). כי 'זכה - נעשה לו סם חיים לא זכה - נעשה לו סם מות' (יומא עב:). ועל כן אם היו מגלין לו תורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר, כי היה נעשה אצלו סם מות, חס ושלום, כי הוא רחוק מן התורה. ועל כן צריכין להלביש לו התורה בצרופים אחרים. וכמו שמצינו בתלמי המלך, כשהושיב שבעים ושנים זקנים, ונתן השם יתברך בלב כל אחד ואחד להלביש התורה בצרופים אחרים, וכתבו: 'אלקים ברא בראשית' וכו' (מגלה ט), וכמו שפרש רש"י שם.

כי אם היו כותבין התורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר וכו'. ועל כן צריכין הצדיקים האמתיים לדבר עם ההמון שיחת חלין, והם מלבישין בהם התורה, והם מקשרים אותם באלו הדבורים ממקום שהם, כי הם אינם רחוקים מאלו הדבורים והספורים, שהצדיק מדבר עמם, ועל ידי זה מקשר אותן ומעלה אותן להשם יתברך. וזה בחינת שהוא נושא ונותן בדבריו של מקום, דהינו שהוא מדבר עם כל אחד לפי מקומו במקום שהוא, והוא נושא אותן הדבורים ונותן אותם להשם יתברך, כי הוא מקשרם לשרשם, לבחינת חכמה עלאה. נמצא שהצדיק האמת מקשר חכמה תתאה עם חכמה עלאה. ובשביל זה כשהצדיק נפטר מן העולם, חס ושלום, אזי יש צער גדול להשם יתברך, כי השם יתברך אינו רוצה במיתתן של רשעים, כי אם בטובתן, שיזכו לשוב בתשובה, והצדיק היה מקשרם ומעלה אותן להשם יתברך והיה משיבן בתשובה וכנ"ל, כי הוא מקשר חכמה תתאה בחכמה עלאה וכנ"ל. וזה שמובא במדרש (ובסוטה יג:): 'כד מית משה רבנו, צוח קדשא בריך הוא: וי מי יקום לי עם מרעים'. לי דיקא, בחינת חכמה עלאה וחכמה תתאה שהם בחינת למד יוד, בחינת לי, הינו מי יקום ויעלה ויקשר בחינות לי, הינו חכמה תתאה עם חכמה עלאה, עם מרעים - הינו שהוא מעלה החכמה תתאה מכל הרעים שבעולם, ומקשרם להשם יתברך, ומעלה אותה לחכמה עלאה שזה בחינת לי, בחינת התקשרות חכמה תתאה עם חכמה עלאה כנ"ל. כי משה רבנו, עליו השלום, בודאי היה יכול זאת מאד, להעלות בחינת החכמה תתאה מכל הרעים ורשעים שבעולם וכנ"ל. ועל כן העקר לקשר עצמו לצדיקים אמתיים, כי הצדיק מגביה ומקשר חכמה תתאה לחכמה עלאה כנ"ל, ואזי מפגימת הלבנה נעשה מלוי הלבנה. וזהו: "כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו", 'כד מלכים אזדמנו תרויהו ברעותא חדא, כדין וכו' כלהו מארי דדינא אתכפין ואתעברו מעלמא' וכו' (כמו שכתוב בזהר ויגש הנ"ל). ואזי הוא בחינת (מלכים א ה): "ותרב חכמת שלמה", ותרגומו: 'ואתרביאת סהרא', דהינו שנתמלא פגימת הלבנה וכנ"ל. ואזי נמתקין כל הדינים ונתכפרין כל העוונות, (כמובא בזהר הנ"ל ובכמה מקומות, שעקר המתקת הדינים וכפרת העוונות ושלמות כל האורות ומלוי פגימת הלבנה ותקון כל העולמות - הכל הוא על ידי שנתחבר עולם התחתון בעולם העליון, שהם בחינות חכמה תתאה וחכמה עלאה כנ"ל.) וכל זה על ידי הצדיק, שמקשר חכמה תתאה בחכמה עלאה על ידי שיחתו, שמלביש אור התורה בספורי דברים וכנ"ל. וזהו: וידבר אלקים את. וידבר - לשון זווג והתקשרות, כמו: ראוה מדברת (כתבות יג). אלקים את - זה בחינת חכמה תתאה וחכמה עלאה. אלקים - בחינת חכמה תתאה, כנודע את - זה בחינת חכמה עלאה, בחינת: "את השמים" (עין תקון כב). הינו לזוג ולקשר

חכמה תתאה בחכמה עלאה, זה נעשה על ידי בחינת: הדברים האלה לאמר - הינו על ידי הצדיק שמלביש הדברים האלה, הינו דבורי התורה הוא מלביש בספורי דברים. וזהו: לאמר - לשון הלבשה, כמו שכתוב (איכה ב): "בצע אמרתו", שפרושו לבוש. ועל ידי שהצדיק מלביש אור התורה בספורי דברים, על ידי זה מקשר חכמה תתאה עם חכמה עלאה וכנ"ל:

ברוך ה' לעולם אמן ואמן

צב

תקון למקרה לילה, חס ושלום, לומר עשרה קפיטל תהלים, כמבאר בספר הראשון (בסימן רה), עין שם הענין. כי עשרה קפיטל תהלים הם כנגד עשרה מיני נגינה, שנאמר בהם ספר תהלים (פסחים קיז, זהר אמור דף קא, פינחס דף רכג, תקון יג) (עין מדרש שוח"ט תהלים ובהמפרש שם), שהם: ברכה, אשרי, משכיל וכו'. כי עשרה מיני נגינה הנ"ל יש להם כח לבטל כח הקלפה והפגם הנ"ל, כי הם הפך הקלפה והפגם הנ"ל, כמבאר מזה שם בספר הראשון. ודע, כי זה הענין של העשרה מיני נגינה הנ"ל, שהם כנגד פגם הנ"ל, הוא מרמז בפסוקים אלו: ברכה - "אברך את ה' אשר יעצני אף לילות" וכו' (תהלים ט"ז). אשרי - "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (שם ל"ב). משכיל - "ומה' אשה משכלת" (משלי י"ט). שיר - "בלילה שירה עמי" (תהלים מ"ב). נצוח - "למנצח אל תשחת" (שם נ"ט). נגון "אזכרה נגינתי בלילה" (שם ע"ז). תפלה - "היאכל תפל מבלי מלח" (איוב ו) (עין רש"י שם וע' תיקון מז). הודו - "פן תתן לאחרים הודך" (משלי ה). מזמור - "הנותן זמירות בלילה" (איוב ל"ה). הללויה - "אשה יראת ה' היא תתהלל" (משלי ל"א). והבן היטב רמזים אלו:

ודע ,כי אלו הם העשרה קפיטל שצריכים לאמרם באותו היום, שארע לו מקרה בלתי טהור, חס ושלום: "מכתם לדוד" - טז. "לדוד משכיל" - לב. "אשרי משכיל אל דל" - מא. "כאיל תערג" - מב. "למנצח אל תשחת" - נט. "למנצח על ידותון" - עז. "תפלה למשה" - צ. "הודו לה' קראו בשמו" - קה. "על נהרות בבל" - קלז. "הללו אל בקדשו" - קן. ואלו העשרה קפיטל תהלים הם תקון גדול מאד מאד לענין הנ"ל, ומי שזוכה לאמרם באותו היום, אין צריך לפחד עוד כלל מפגם הנורא של המקרה, חס ושלום, כי בודאי נתתקן על ידי זה. ובזכות תקון חטא זה יבוא משיח צדקנו לקבץ נפוצותינו, כמו שכתוב (תהלים קמ"ז): "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס", במהרה בימינו, אמן:

חזק

נשלם ספר לקוטי מוהר"ן תנינא - תהלה לאל עליון אשר שמים וארץ קנה:
ואלה מוסיף על הראשונים, מה שלקטתי מתוך שיחותיו הקדושים:

צג

שמעתי בשמו, שאמר לענין המחלקת שהיו חולקים עליו. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו:): "כרם זלת לבני אדם" - 'אלו דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בהם, ומאי ניהו, תפלה'. על כן מחמת שכל עסקו תפלה. כי בענין תפלה היה מרבה לדבר עם אנשיו, והזהירם מאד להרבות בתפלה והתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, כמבאר בספריו הקדושים ויותר מזה הרבה לדבר עמנו וחזק אותנו בהתחזקות בלי שעור, להרבות בתפלה והתבודדות. על כן בני אדם מזלזלין בו ומבזין אותו וחולקין עליו, כי כל עסקו הוא תפלה, שהם דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בהם. והבן:

צד

שמעתי מפיו הקדוש, שהיה כתוב אצלו תורה על ענין ראש השנה, שצריכין לנסע לצדיקים על ראש השנה. והיה מבאר שם מענין שלשה ראשים שמתקבצין בראש השנה, כשזוכין אז להיות אצל הצדיק. כי הצדיק הוא בחינת ראש, כי הוא ראש בני ישראל, וראש השנה הוא גם כן בחינת ראש, כי הוא ראש השנה, וכל אחד בא עם מחו ודעתו להצדיק ומקשר דעתו ומחו שבראשו, שזהו גם כן בחינת ראש, להצדיק שהוא ראש בני ישראל (שמות ל) בראש השנה, נמצא שנתקבצו שלשה ראשים יחד. והיה לו בזה תורה שלמה, ולא זכיתי לקבלה:

צה

לענין התבודדות ושיחה בינו לבין קונו ואמירת תהלים ותחינות ובקשות, טוב מאד כשזוכין לאמרם בלב שלם באמת, עד שיזכה לבכות לפני השם יתברך, כבן הבוכה לפני אביו. אבל אמר, שכשהאדם אומר תחנות ובקשות וחושב בלבו ומצפה שיבכה, זאת המחשבה אינה טובה, והיא מבלבלת גם כן את דעתו, כי מחמת זה אינו יכול לומר הבקשות בלב שלם בשלמות. כי צריכין בשעת אמירת תחנות ובקשות להרחיק מעצמו כל מיני מחשבות חוץ שבעולם, רק לכון דעתו אל הדבורים, שהוא מדבר לפני השם יתברך, כאשר ידבר איש אל רעהו, ואז ממילא בקל יתעורר לבו, עד שיבוא לבכיה גדולה

באמת. אבל כשחושב ומצפה על זה שיבכה, אזי זה וזה אינו עולה בידו, כי האמירה בעצמה נתבלבלה על ידי זה כנ"ל. כי זה שחושב ומצפה שיבכה, הוא גם כן בחינת מחשבה זרה שמבלבלת, הכונה, שאינו יכול לשמע היטב מה שהוא מדבר על ידי זה, כי העקר - לדבר הדבור באמת לפני השם יתברך בלי שום מחשבות אחרות כלל כנ"ל. ואם יזכה לבכיה באמת - מה טוב, ואם לאו - לאו, ולא יבלבל אמירתו בשביל זה כנ"ל:

צו

עוד אמר לענין התבודדות, שהיה דרכו ז"ל לזרז מאד בזה להיות רגיל מאד בהתבודדות, לפרש שיחתו לפני השם יתברך בכל יום ויום. ואמר: שאפלו כשאין יכולין לדבר כלל, אפלו כשמדברין רק דבור אחד, גם כן טוב מאד. ואמר: שאפלו אם אינו יכול לדבר רק דבור אחד, יהיה חזק בדעתו, וידבר אותו הדבור כמה וכמה פעמים בלי שעור וערך, ואפלו אם יבלה כמה וכמה ימים בדבור זה לבד גם זה טוב. ויהיה חזק ואמיץ, וירבה לדבר אותו הדבור פעמים אין מספר, עד שירחם עליו השם יתברך, ויפתח פיו, ויוכל לפרש שיחתו:

ואמר: שהדבור יש לו כח גדול מאד, כי הלא יכולין ללחש על קנה שרפה שלא תוכל לירות. והבן. ואז כשדבר מזה, דבר הרבה מהתבודדות, והאריך מאד בשיחה נפלאה בכמה מיני לשונות, וחזק אותנו וזרז אותנו מאד מאד בזה, להתחזק להרבות בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו. ואמר: שרצונו שיהיה לנו כל היום כלו התבודדות, ולבלות כל היום על זה, אך לאו כל אדם יכול לקים זאת. על כן בהכרח לצוות להם שיהיה להם על כל פנים איזה שעה התבודדות, כי גם זה טוב מאד. אבל מי שלבו חזק בה', ורוצה לקבל עליו על עבודתו יתברך באמת, רצונו שיהיה לו כל היום התבודדות. והזכיר אז מאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות כא): 'ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו':

צז

עוד שמעתי בשמו לענין מעלת השיחה בינו לבין קונו, שאמר שעל תפלות ותחנות ובקשות הסדורות מכבר, כבר יודעין מהם כל המחבלים והמקטרגים, והם אורבים על הדרכים של אלו התפלות, מחמת שיודעים מהם מכבר. כמו, למשל, על הדרך הכבושה, הידוע ומפרסם לכל, שם אורבים רוצחים וגזלנים תמיד, מחמת שיודעים מדרך זה כבר. אבל כשהולכין בנתיב ודרך חדש, שאינו נודע עדין, שם אינם יודעים לארב שם כלל. כמו כן לענין הנ"ל, כי השיחה שמדבר האדם עצמו בינו לבין קונו, הוא דרך חדש ותפלה

חדשה, שהאדם אומרה מלבו מחדש, על כן אין המקטרגים מצויים כל כך לארב. ואף על פי כן הזהיר מאד גם על אמירת שאר תחנות ובקשות, כמבאר בדברינו כמה פעמים:

צח

עוד אמר לענין התחזקות בהתבודדות ותחנות ובקשות, כי הדבור יש לו כח גדול לעורר את האדם, אף על פי שנדמה להאדם שאין לו לב, אף על פי כן כשידבר הרבה דברי התעוררות ותחנות ובקשות וכיוצא, זהו בעצמו שמדבר, הוא בחינת התגלות התעוררות לבו ונפשו להשם יתברך, בבחינת (שיר השירים ה): "נפשי יצאה בדברו", שהדבור בעצמו הוא התגלות הנפש והלב. ולפעמים על ידי שידבר הרבה, אף על פי שיהיה בלא לב כלל, אף על פי כן יבוא אחר כך על ידי זה להתעוררות גדול בלב ונפש. והכלל - כי הדבור בעצמו יש לו כח גדול:

צט

אמר: שעקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו בשלמות הוא, כשיפרש שיחתו כל כך לפני השם יתברך, עד שיהיה סמוך מאד שתצא נשמתו, חס ושלום, עד שכמעט יגוע, חס ושלום, עד שלא תהיה נשמתו קשורה בגופו כי אם כחוט השערה מעצם צערו וגעגועו וכסופיו להשם יתברך באמת. וכן מבאר בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ח), שאמרו: 'אין תפלתו של אדם נשמעת, אלא אם כן משים נפשו בכפו' וכו', הינו כנ"ל: ואמר: הלוא כשהשם יתברך עוזר בהתבודדות, אזי ההתבודדות הוא כאשר ידבר איש אל רעהו:

ק

ספרו לי שאמר, שמקטן ועד גדול אי אפשר להיות איש כשר באמת, כי אם על ידי התבודדות. והיה מזכיר כמה וכמה צדיקים מפרסמים אמתיים ואמר, שכלם לא באו למדרגתם כי אם על ידי התבודדות. וגם תפס איש אחד פשוט מנכדי הבעל שם טוב, זכרונו לברכה, ואמר: גם זה מפרש שיחתו בכל פעם לפני השם יתברך בבכיה גדולה. ואמר: שזרע הבעל שם טוב רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המלך, עליו השלום, וכל עסקו של דוד היה ענין זה, שהיה משבר לבו מאד לפני השם יתברך תמיד, שזהו עקר ספר תהלים שיסד, כמבאר במקום אחר:

קא

אמר: שעל ידי אמירת תקון חצות יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות. כי מסתמא אין אומרים חצות על העבר, ועקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשו עם האדם, וכשיאמר חצות בבחינה זו, יכולין למצא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות:

וכן אמירת תהלים וכיוצא צריך לראות, שימצא את עצמו בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחנות ובקשות וסליחות וכיוצא. ובקל בפשיטות בלי חכמות יכולין למצא את עצמו בתוך כל התחנות ובקשות, ובפרט בתהלים, שנאמר בשביל כלל ישראל, בשביל כל אחד ואחד בפרט. וכל אדם - כל מלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו, הכל מבאר ומפרש בתהלים, כי עקרו נאמר על מלחמות היצר הרע וחילותיו, שהם עקר האויבים והשונאים של האדם, שרוצים למנעו מדרך החיים ולהורידו לשאול תחתיות, חס ושלום, אם לא ישמר עצמו מהם. ורק על ענין מלחמה זאת נתיסד כל ספר תהלים. כי עקר כלל ושרש ויסוד של כל העצות להתקרב להשם יתברך, הוא רק אמירת תהלים ושארי תחנות ובקשות והתבודדות, לפרש שיחתו בינו לבין קונו, לבקש מלפניו, שיקרבהו לעבודתו יתברך, ורק על ידי זה זוכין לנצח המלחמה אם יהיה חזק ואמיץ מאד תמיד להעתיר ולהתפלל ולהתחנן לפני השם יתברך תמיד, יהיה איך שיהיה, אז בודאי ינצח המלחמה. אשרי לו. כך הבנו מדברי רבנו, זכרונו לברכה:

כי אף על פי שנמצאים כמה עצות טובות בספרי רבנו, זכרונו לברכה, שהם מלאים עצות להתקרב להשם יתברך, אף על פי כן על פירב קשה להאדם לקים העצה בעצמה. על כן העקר הוא תפלות ותחנות ובקשות, יהיה איך שיהיה, על כל פנים ידבר בפיו באיזה בחינה שהוא, ויבקש מהשם יתברך תמיד, שיוציא אותו מחשך לאור ויחזירהו בתשובה שלמה באמת, ואל יתן דמי לו עד שיענהו. ואף על פי שהוא קורא וצועק להשם יתברך זה זמן רב מאד, ועדין הוא רחוק מאד מאד, אף על פי כן אם יהיה חזק ואמיץ בתפלות ובקשות, בודאי סוף כל סוף יענהו השם יתברך ויקרבו לעבודתו באמת, בודאי בלי ספק, רק חזק ואמץ. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לב), 'שתפלה צריך חזוק', כמו שכתוב (תהלים כ"ז): "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", ופרש רש"י 'ואם לא תתקבל תפלתך, חזר וקוה. וכן לעולם, עד ישקיף וירא ה' משמים':

וכבר מבאר זאת בדברינו כמה פעמים. אך צריכין לכפל ולשנות זאת ולזכר זאת בכל יום ויום, כי יש כמה וכמה מיני חלישות ובלבולים על זה בלי שעור, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב. על כן צריכין לחזר זאת אלפים פעמים, כדי שיתחזק ויתאמץ

לעמד על עמדו, להתפלל ולהתחנן לפני השם יתברך תמיד, שיקרבהו לעבודתו, יהיה איך שיהיה. "נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים. כי לא יטש ה' את עמו ונחלתו לא יעזב. חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו":

קב

פעם אחד באתי אליו, זכרונו לברכה, וספר לי, שזה בסמוך היה אצלו רב אחד, ודבר עמו ואמר לפניו תורה, (הינו שרבנו, זכרונו לברכה, אמר לפני הרב הנ"ל תורה). ולא זכיתי, שיחזר ויאמר אותה התורה לפני, רק אלו הדבורים שמעתי מפיו הקדוש, שספר לי, שאמר אז מענין בעז ורות, שבעז ורות הם סוד סמיכת גאלה לתפלה, כי בעז הוא בחינת גואל, כמו שכתוב (רות ג): "כי גואל אנכי" וכו', ורות היא בחינת תפלה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז:): 'למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד, שרוה להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות'. והיה מובן מדבריו, זכרונו לברכה, שגלה בזה תורה גבוה, אך לא זכיתי לשמעה:

גם שמעתי בשמו, שאמר אז, שכל ההשגות הגבוהות מאד שהוא משיג, אינו עולה אצלו כנגד איזה דבור, שהוא מגלה בפני העולם. כי בכל דבור ודבור שהוא מגלה בפני העולם, תלויים בו כל העולמות, עליונים ותחתונים: (פרוש, כי אף על פי שבודאי ההשגות שלו שאינו מגלה הם גבוהים אלפים ורבבות פעמים בלי שעור, כנגד מה שהוא מגלה בפני העולם, כמבאר מזה במקום אחר כמה פעמים, אבל אף על פי כן זה אינו חשוב ויקר בעיניו כל כך, מאחר שאינו מזכה את ישראל כל כך בזה. והעקר הוא אצלו, כשהעולם זוכין לשמע ממנו איזה דבור, כי בכל דבור וכו' כנ"ל).

קג

בשעת התפלה, כל זמן שהאדם שומע עוד אז איזה אדם, דהינו ששומע ומרגיש, שעומד עוד אדם אחד בשעת תפלתו, הוא לא טוב. כי צריך כל אדם בשעת תפלתו, שיציר בדעתו, שאין שם אלא אני והשם יתברך לבד. ובמאמר אבא שאול וכו' פעם אחת רצתי אחר צבי וכו' (בסימן נה), שם מבאר בטול גדול יותר בשעת התפלה, שמחיב האדם לבטל עצמו כל כך בשעת התפלה, עד שלא ירגיש אפלו את עצמו כלל בשעת תפלתו, רק את השם יתברך לבדו, כי אז, בשעת התפלה, האדם עומד בהיכל המלך וכו', עין שם מה שכתוב שם (באות ו): מי הוא, הלא ישותו נתבטל, ואין כאן אלא המלך בעצמו וכו', עין שם:

קד

היה אוהב מאד את העבודות הפשוטות של סתם בני אדם, האנשים הפשוטים הכשרים, והיה אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחנות ובקשות בתוך הסדורים הגדולים, כדרך ההמון עם הכשרים. והיה מזהיר ומוכיח אותנו כמה פעמים, לזמר זמירות בשבת, והיה מקפיד וכועס מאד על מי שהוא חכם בעיניו ואינו מתאמץ לזמר זמירות בשבת ובמוצאי שבת או שאר עבודות פשוטות, כי עקר היהדות הוא בפשיטות ובתמימות גמור, בלי שום חכמות, כמבאר אצלנו כבר כמה פעמים:

וגם הוא בעצמו, זכרונו לברכה, קדם שהגיע לו החולאת הכבד שנסתלק על ידו, קדם לזה, כל ימיו היה מזמר זמירות הרבה בכל שבת ושבת ובמוצאי שבת:

קה

שמעתי מאחד, שהזהיר אותו, שישתדל לעין בתורתו, ויראה לחדש בתורתו איזה דבר, (כאשר הזהיר על זה לכמה וכמה מאנשיו). ואמר לו: אם תזכה לכון אל תכן כונתי בתורתי - מה טוב, ואפלו אם לא תוכל לכון כונתי, אף על פי כן טוב מאד כשזוכין לחדש איזה דבר בתורה, כי הוא תקון גדול להרהורים. כי כל ההרהורים באים על ידי כח המדמה, ועל ידי שמחדשין איזה דבר בתורה, שזהו בחינת מדמה מלתא למלתא, על ידי זה מתקנין פגם ההרהורים שבאין על ידי המדמה:

גם אנכי בעצמי שמעתי מפיו הקדוש כמה וכמה פעמים, שהזהיר מאד לחדש בתורה, ואמר שהוא תקון גדול מאד מאד על העבר. ואמר שאפלו דבור אחד לבד כשזוכין לחדש, הוא גם כן טוב מאד, כי הוא תקון גדול מאד. גם אמר שהוא טובה לנשמת אבותיו, שכבר נסתלקו(עין זוהר שלח קעא וקעד ובז"ח רות):

קו

ראוי להרהר בדברי תורה בשעת זווג (עין זוהר מצורע נו ובמק"מ שם), ואף על פי כן יוכל להוליד בנים, אף על פי שמחשבתו תהיה דבוקה אז בהרהורי תורה. וטוב מאד להרגיל עצמו בכך:

קז

פעם אחד דבר מענין מאוס והרחקת התאוה הכללית, שהיא תאות נאוף. ענה ואמר: הנה אכילה, על כל פנים נתוסף להאדם כח וחיות על ידי זה, אבל זאת התאוה, הלא

אדרבא, היא מפסדת ומזקת החיות מאד ומתשת כחו של אדם מאד, בודאי אין צריכין אותה כלל, כי אם בשביל קיום המין לבד:

קח

פעם אחד ספר מענין מעשה בני אדם. ענה ואמר: הלא האדם, בשביל תענוג קטן אחד של רבע שעה הוא יכול לאבד ולהפסיד כל העולם הזה עם העולם הבא. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: א מענטש פון איין תענוג'ל וועגן פון א פערטל שעה, קאן ער אן וועלן גאר דעם עולם הזה מיט דעם עולם הבא:

קט

ספר עמי מענין קבר הבעל שם טוב, זכר צדיק וקדוש לברכה, שטוב מאד להיות שם על קברו. ואמר כי "צדיקים יירשו ארץ" (תהלים ל"ז), הינו שהצדיקים אמתיים יורשים ארץ ישראל, שזוכין שמקום גניזתם הוא קדוש בקדשת ארץ ישראל ממש, וארץ ישראל הוא תקון גדול לפגם הברית:

קי

שמעתי שאיש אחד שאל אותו: כיצד הוא הבחירה, השיב לו בפשיטות: שהבחירה היא ביד האדם בפשיטות, אם רוצה עושה, ואם אינו רוצה אינו עושה. ורשמתי זאת, כי הוא נצרך מאד, כי כמה בני אדם נבוכים בזה מאד, מחמת שהם מרגלים במעשיהם ובדרכיהם מנעוריהם מאד, על כן נדמה להם שאין להם בחירה, חס ושלום, ואינם יכולים לשנות מעשיהם. אבל באמת אינו כן, כי בודאי יש לכל אדם בחירה תמיד על כל דבר, וכמו שהוא רוצה עושה. והבן הדברים מאד:

קיא

אחד שאל אותו בענין הנהגת התקרבות להשם יתברך, וצוה לו ללמד וכו'. ושאל אותו: הלא איני יכול ללמד. השיב לו: על ידי תפלה יכולין לבוא לכל, לכל טוב, לתורה ועבודה ולכל הקדשות ולכל העבודות ולכל הטובות שבכל העולמות:

פעם אחד אמר: אם היו מניחין מת לעולם הזה להתפלל, בודאי היה מתפלל יפה יפה בכל כחו:

קיב

לענין התחזקות לבל יפל האדם בדעתו מחמת רבוי הפגמים והקלקולים שקלקל על ידי מעשיו, ענה ואמר: אם אתה מאמין, שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן:

קיג

מי שרק מתנוצץ לו השם יתברך, כשעושה, חס ושלום, אפלו דבר אחד שלא כראוי בשלמות (כלומר, אף על פי שאין בזה הדבר שום נדנוד עברה, חס ושלום, ולא שום תאוה גמורה בגשמיות, רק שאינו עושה הדבר בתכלית שלמות הקדשה כראוי באמת), ראוי לו שתכלה נפשו לגמרי מעצם החרטה והבושה:

קיד

פעם אחד דברתי עמו ז"ל והבנתי, שהיה חפץ מאד לגלות לי איזה דבר מהשגותיו שהשיג, כדרכו תמיד, אך היה קשה עליו. והלכתי עמו יחד בשתיקה, כי לא דבר עמי מאומה, אך בתוך זה יצאו מפיו הקדוש דבורים אלו: סע האט א פנים אז מע מוז זיך פון א הרהור זייער היטן. והבנתי אז בלשונו הקדוש ומתנועותיו הקדושים בעת שדבר זאת, שאז נתגלה לו בהשגותיו הנוראות עצם פגם ההרהור, חס ושלום, שפוגם מאד מאד, רחמנא לצלן. ואי אפשר לציר זאת בכתב:

קטו

ספר שהיה לו התחזקות גדול בעבודתו, ולא הניח עצמו לבלבל כלל. ודרכו היה, שהיה בורר לו איזהו דרך ישרה איך להתנהג בעבודת השם, והתחיל להתנהג באלו ההנהגות ובאותו הדרך, שבחר לו. והיה מתנהג באלו ההנהגות איזה זמן, וכל מה שהיו באים עליו מחשבות אחרות לבלבלו מהנהגה זאת ולהתנהג בדרך אחר, לא היה שומע לאלו המחשבות כלל, והיה דוחה את אלו המחשבות מדעתו, ולא הניחם לכנס בדעתו כלל, רק היה חזק ואמיץ בדעתו מאד, והיה הולך ומתנהג בדרך שבחר לו איזה זמן. אך אחר כך בהמשך הזמן, אחר כמה שבועות, חזר ובא על דעתו איזה מחשבות, שצריך להתנהג בדרך אחר, ואז, אחר שכבר עבר זמן ארך, אז ישב עצמו ובחר לו איזה דרך וסדר אחר, כפי שהיה נראה לו אז. אבל לא הניח עצמו לבלבל בכל פעם מעבודה לעבודה ומדרך זה לדרך אחר, רק היה חזק לילך בדרך אחד זמן גדול כנ"ל:

קטז

ספר שכשהיה בארץ ישראל, ספרו לו שם החשובים שהיו שם, שבאו ממדינות אלו וקבעו דירתם שם בארץ ישראל, כמפרסם. וספרו לו, שקדם שהיו בארץ ישראל, לא היו יכולים לציר לעצמן, שארץ ישראל היא עומדת בזה העולם, והיו סוברים שארץ ישראל הוא עולם אחר לגמרי, לפי גדל קדשת ארץ ישראל המבאר בספרים. ומפרש בתורתנו הקדושה מעלת קדשת ארץ ישראל כמה וכמה פעמים, והתורה בעצמה מפרשת כל גבולי ארץ ישראל לגדל מעלתה וקדשתה העצום והנורא מאד מאד. על כן לא היו יכולין לציר לעצמן בעיניהם, שארץ ישראל יהיה בזה העולם, עד אשר באו לשם וראו, שארץ ישראל היא בזה העולם ממש. כי באמת ארץ ישראל הוא כמו מדינות אלו ממש, ועפר ארץ ישראל הוא במראה ודמות כמו עפר מדינות אלו ממש. כי מה שמביאין לפעמים עפר לבן משם זהו רק במקומות פרטיים, וגם במדינה זו נמצא עפר לבן ועפר של נתר בכמה מקומות, אבל עקר העפר בארץ ישראל הוא כמו עפר מדינות אלו ממש. כי באמת בדמות ותמונה אין חלוק כלל בין ארץ ישראל ובין שאר מדינות, להבדיל, ואף על פי כן היא קדושה מאד מאד בתכלית הקדשה עצומה ונוראה מאד. אשרי הזוכה להלך שם אפלו ארבע אמות וכו', כאשר הפליגו רבותינו, זכרונם לברכה וכל הספרים בעצם קדשתה הגדולה והנוראה:

וספר רבנו, זכרונו לברכה, זאת, כי הוא ענין נצרך מאד לכמה ענינים, שבני אדם נבוכים בהם בטעותים. כי יש טועים סוברים, שצריכין להכיר את הצדיק או שאר דבר שבקדשה להכירו בפניו בצלמו ודמותו, שיהיה משנה בדמותו ובתנועותיו דיקא, ובאמת לא כן הוא. כי הצדיק הוא בדמות וצלם ככל האנשים ואין בו שום שנוי, ואף על פי כן הוא ענין אחר לגמרי, ושארי בני אדם אינם בדמותו כלל באמת לאמתו, כמו שאמר רבנו, זכרונו לברכה, שאיש הכשר - נדמה, שהולך עם כרכשות ודקין כמו שאר בני אדם, ואף על פי כן הוא ענין אחר לגמרי. וכן ארץ ישראל באמת היא מבדלת ומפרשת לגמרי משאר ארצות בכל ענייה ובחינותיה. ואמר רבנו, זכרונו לברכה, שארץ ישראל - יש לה רקיע אחר משאר ארצות, וכמובן בזהר הקדוש פרשת תרומה (ועין זוהר ויקהל ר"מ.). אך אף על פי כן בגשמיות לפי מראה עיני האדם אין רואים שום שנוי בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי אם מי שזוכה להאמין בקדשתה, יכול להבחין קצת ההפרש. כמו כן הצדיק והאנשים כשרים לערך שאר העולם, שבאמת הם דומים בכל תנועותיהם כשאר בני אדם בדמותם וצלמם, ואין ביניהם הפרש בגשמיות לכל מראה עיני בשר, ואף על פי כן באמת לאמתו אנו מאמינים שהם מפרשים ומבדלים לגמרי. כי איש כשר הוא

ענין אחר לגמרי כנ"ל, מכל שכן הצדיקים האמתיים. וענין זה נצרך לכמה ענינים, והבן זה מאד:

קיז

מה שמבלבל את האדם, כשנכנס לקדשה גבוהה, כגון כשמתקרב לצדיק האמת וכיוצא, אזי דיקא יקרה לו מקרה בלתי טהור, חס ושלום. כבר מבאר מזה במקום אחר (שכשהאדם נכנס לקדשה, מתגבר עליו היצר הרע ביותר, כי כל מה שנכנס בקדשה יותר, יש לו בכל פעם יצר הרע חדש גדול מבתחלה. עין בלקוטי הראשון בסימן עב ובמקום אחר). ובאמת הבלבול הזה שטות, כי ממה נפשך: אם יקרה לו מחמת הרהור - מי חיב בזה, ואין לו להתרעם כלל, מאחר שהוא בעצמו גרם לו, ואם אינו מחמת הרהור, אזי בודאי אינו סימן רע כלל, כי אם היה ענין רע, לא היו רבותינו, זכרונם לברכה, נותנין אותו לסימן יפה לחולה, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות נז), שקרי - 'סימן יפה לחולה'. ובאמת אדרבא, מחמת שנתקרב לקדשה גבוהה מאד, מחמת זה נזדמן לו, כי 'כל המצדיק את עצמו מלמטה, מצדיקין עליו הדין מלמעלה', שנאמר: "וכיראתך עברתך", כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ח). נמצא כשאדם מצדיק עצמו ונכנס בקדשה, מדקדקין עליו יותר, ומתעוררין עליו קטרוגים ודינים, חס ושלום, ומהשתלשלות הדינים נעשה היצר הרע, כמובא במקום אחר (בסימן עב הנ"ל). ועל כן אין לו להתרעם כלל על זה, כי אדרבא, מחמת שנכנס לקדשה גבוהה כזו, מחמת זה נתגרה בו היצר הרע, מהשתלשלות הדינים כנ"ל. ועל כן חשבו רבותינו, זכרונם לברכה, לנס גדול, מה שלא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ה), כי מחמת שנכנס הכהן הגדול ביום הכפורים לקדשה גבוהה כזו לפני ולפנים, היה בודאי עליו קטרוגים והתגרות הרבה, שמשם נמשך היצר הרע כנ"ל, על כן נחשב לנס, מה שנצול הכהן הגדול ממקרה ביום הכפורים. ועתה ראה והבן, איך יבלבל את האדם ענין הנ"ל, וכי יש לו להתרעם על שלא היה לו נס כמו לכהן הגדול ביום הכפורים, גם דע, שלפעמים יש באדם טמאה טמונה, שאין יודעין לה שום תקון, מחמת שהיא טמונה ונסתרת בו, ועל כן זהו טובה מה שארע לו כשמתקרב אל הקדשה, כי יוצא ממנו הטמאה הטמונה הנ"ל, כי אזי כשיוצאת, יכולין למצא לה תקון, מה שאין כן מקדם כשהיתה טמונה כנ"ל. ומחמת זה לא הוליד אברהם את יצחק, עד שהוליד תחלה את ישמעאל, וכן יצחק הוליד את עשו ואחר כך את יעקב, כדי להוציא הזהמא תחלה, כמובא:

קיח

לענין חדושי תורה שיש גדולים, שהיו משבחים אותם, שאומרים תורה בלי מחשבה ועיון מקדם, אמר שאין זה מעלה כל כך, כי בודאי יכולים לומר תורה בלי מחשבה ועיון, כי יכולין לקשר המחשבה והדבור להשם יתברך ולומר תורה בלי מחשבה ועיון מקדם, אבל טוב יותר כשחושבין תורה. והלא אפלו אצל השם יתברך; מצינו במדרש (בראשית רבה פרשת כי תשא פרשה מ), שהשם יתברך - כשרוצה לגלות תורה, הוא חוזרה ארבע פעמים קדם שאומרה. ולמדו מפסוק: "אז ראה ויספרה, הכינה וגם חקרה", שנכתב בכאן ארבע בחינות: "ראה ויספרה" וכו', שהשם יתברך, כביכול, רואה וסופר ומכין וחוקר דברי התורה ארבע פעמים קדם שאומרה, ואחר כך מגלה אותה להעולם. מכל שכן בן אדם שצריך לחשב ולעין ולחקר ולברר הדברי תורה במחשבתו תחלה היטב, קדם שאומרה:

ואמר שעכשו בנקל מאד לחדש בתורה, מחמת שכבר נתפשטו חבורים קדושים הרבה מצדיקים שבדורותינו. וכפי השיחות וההתגלות שנתפשט בימינו, בנקל מאד לחדש בתורה. גם אמר על מה שמובא בזהר הקדוש: פתח רבי יצחק ואמר וכו', וכיוצא בזה בשאר החבריא קדישא, אמר: פתח רבי יצחק - כשהיה רק פותח את פיו, תכף ומיד היה אומר ומגלה תורה. ואף על פי כן כבר מבאר, שטוב יותר לעין ולחשב (שקורין טראכטין) תורה:

קיט

דבר עמנו כמה פעמים מענין יסורי עולם הזה, שכל בני העולם כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם הזה. ואפלו העשירים הגדולים ואפלו השרים, אין להם שום עולם הזה כלל, כי כל ימיהם כעס ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות ועצבות ויגון ואנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים מיחדים, ואין גם אחד מכל הגבירים והשרים, שיהיה לו הכל כסדר כרצונו תמיד, וכלם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד, וזה ברור וידוע לכל מי שבקי קצת בהם ובדרכיהם. וכמה פעמים דברנו מזה, והיינו רואים בעינינו כל זאת. ואפלו מי שנדמה עליו, שיש לו העולם הזה בשלמות ויש לו כל התענוגים: עשר ונכסים וכבוד והון רב וארמונים גדולים וכלים נפלאים ותכשיטין וסגלת מלכים וכו' - אם יסתכלו בו היטב, הוא גם כן מלא כעס ומכאובות הרבה תמיד בכמה מיני אפנים ועניינים, כנראה בחוש, ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מח בקדקדו ומסתכל קצת בהם באמת, וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ב): "גם כל ימיו כעס

ומכאובות" וכו', וכתיב: "אדם לעמל יולד קצר ימים ושבע רגז" (איוב י"ד). וזה כולל כל בני אדם שבעולם מקטן ועד גדול, כי כלם נולדו לעמל ומלאים רגז ויסורין, ואין שום עצה ותחבולה להנצל מעמל ויגון הזה כי אם לברח להשם יתברך ולעסק בתורה. וכמו שמובא במדרש (בראשית רבה פרשה יג:) "אדם לעמל יולד" - 'אשרי מי שעמלו בתורה', הינו מאחר שכל אדם נולד לעמל, ואי אפשר להמלט מזה בשום אפן, אפלו אם יהיה לו כל חללי דעלמא, בודאי יהיה לו עמל ויסורין ודאגות הרבה, על כן החכם - עיניו בראשו - שיהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נולד שיעמל בתורה, ואז אשרי לו, כי נצול מעמל העולם הזה וזוכה לחיי עולם הבא:

ענה ואמר רבנו, זכרונו לברכה: הנה הכל אומרים, שיש עולם הזה ועולם הבא. והנה עולם הבא - אנו מאמינים שיש עולם הבא, אפשר יש גם עולם הזה גם כן באיזה עולם, כי בכאן נראה שהוא הגיהנם, כי כלם מלאים יסורים גדולים תמיד. ואמר: שאין נמצא שום עולם הזה כלל:

קכ

אחד מאנשי שלומנו ספר לי, שהיה מדבר עם רבנו, זכרונו לברכה, בעבודת השם כדרכו, והבין רבנו, זכרונו לברכה, שהוא עוסק קצת לכון כונות בתפלתו, והקפיד עליו רבנו, זכרונו לברכה, מאד ואמר לו, שלא יעסק עוד בזה, ולא יתפלל עם כונות, רק יכון פרוש המלות כפשוטו. (אף על פי שזה האיש למד כתבי האר"י, זכרונו לברכה, על פי פקדתו, אף על פי כן לא רצה שיתפלל עם כונות כלל). ואמר לו רבנו, זכרונו לברכה, שמי שאינו ראוי לזה, כשמתפלל עם כונות הוא כמו כשוף, כי בכשוף נאמר: "לא תלמד לעשות" (דברים י"ח), ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת עה ראש השנה כד סנהדרין סח): 'לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות'. כך הוא בענין הכונות להבדיל, שאין צריכין ללמד אותם כי אם להבין ולהורות, אבל לא לעשות עמהם, דהינו לכונם בתפלה, מי שאינו ראוי לזה. ואמר כי עקר התפלה היא דבקות להשם יתברך, והיה טוב יותר להתפלל בלשון לעז, שמדברים בו, כי כשמתפללים בלשון, שמדברים בו, אזי הלב סמוך ודבוק מאד בדבורי התפלה, ויכול לדבק עצמו ביותר להשם יתברך. אך כבר תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה סדר התפלה (מחמת שלאו כל אדם יכול לסדר סדר התפלה לעצמו, כמובא), על כן אנו חיבים להתפלל בלשון הקדש כמו שסדרו לנו. אבל העקר הוא רק לכון פרוש המלות כפשוטו, שזהו עקר התפלה, שמתפללין לפני השם יתברך על כל דבר ודבר, ועל ידי זה מתקרבין ומתדבקין בו יתברך. והנה מי שמדבר בלשון

הקדש תמיד, כגון ירושלמי, אין צריך לחשב בדעתו פרוש המלות, רק שיטה אזנו מה שהוא אומר, וזה עקר כונתו בתפלה. ואצל הצדיקים האמתיים הגדולים במעלה, אצלם כל הכונות של האר"י, זכרונו לברכה וכו' הם פרוש המלות, שבפרוש המלות שלהם כלולים כל הכונות:

קכא

היה מחזק את אנשיו, שקבלו לפניו בקבלנא גדולה, על שהם רחוקים מתפלה מאד וקשה עליהם מאד להתפלל, והיה מחזק אותם ומנחם אותם בכמה לשונות, שלא יפלו בדעתיהן בשביל זה. ואמר הלא אצל הגר שנתגיר, כמה זכיה הוא אצלו כשזוכה לידע אמירת התבות לבד עד ברוך שאמר! על כן ראוי לאדם לנחם את עצמו ולשמח את עצמו, על אשר על כל פנים הוא זוכה לומר התבות של התפלה.

ושמעתי שהיה מדבר עם איש פשוט אחד מענין תפלה, שקשה מאד להתפלל, ונתן לו עצה ואמר לו, שיחשב בלבו, שאינו צריך להתפלל כי אם עד ברוך שאמר, כי אולי הוא צריך בגלגול זה לתקן רק חלק זה מהתפלה, כי אולי בגלגול הראשון כבר התפלל בכונה שאר חלקי התפלה, רק חלק זה עד ברוך שאמר הוא צריך עכשו בגלגול זה להתפלל בכונה, ועל כן יכניס כל כחו בזה המעט להתפלל בכונה עד ברוך שאמר. ואחר כך כשיגיע לברוך שאמר, יחשב: אולי צריך לתקן חלק זה, כגון מברוך שאמר עד ויברך דוד, ויתפלל עוד אותו החלק בכונה, וכן להלן. והכלל - שלא יבלבל דעתו בתחלה בכל התפלה, כי יהיה קשה וכבד עליו, רק יתאמץ בכל פעם לומר מעט מעט בכונה, כי מעט יכולין להתפלל בכונה, ואחר כך עוד מעט וכו' כנ"ל:

גם כבר מבאר, שבאמת על פי הרב אין יכולין להתפלל כל התפלה בכונה, רק מעט, כי כל אחד מתפלל איזה חלק מהתפלה לפי בחינתו, כי אית מארי דידין ומארי דרגלין וכו', כמבאר במקום אחר:

קכב

לענין המחשבות זרות שבתפלה. וכבר ידוע, שכל מחשבה ומחשבה היא קומה שלמה, כמובא. ואמר שכשהאדם עומד ומתפלל כסדר ואינו משגיח על המחשבות זרות, ועל ידי זה הוא מנצח אותם ומעבירם ממנו (וכמבאר במקום אחר, שאין צריכין להסתכל עליהם כלל, רק לילך כסדר בתפלתו ולבלי להביט לאחריו כלל, ועל ידי זה ממילא יסתלקו), אזי בדרך הלוכו בתפלתו הוא מפיל אותם, לזה חותך יד, ולזה חותך רגל,

וכיוצא בזה בשאר האיברים. פרוש, כמו למשל בענין מלחמה, כשצריך לילך ולעבר בין הרבה רוצחים ואורבים, וכשהוא גבור ועבר ביניהם, אזי בדרך הלוכו הוא מפיל אותם, כי לזה חותך יד בדרך הלוכו ומפילו, ולזה חותך רגל וכו', וכיוצא בזה כן הוא ממש בענין התפלה, שכשמתפללין כסדר ואין משגיחין על המחשבות זרות ודוחין אותם ומפילם, אזי בדרך הלוכו בתפלתו הוא חותך לזה יד ולזה רגל וכו' כנ"ל. כי כל מחשבה זרה הוא קלפה, והיא קומה שלמה, כמובא, וכשמתגבר להתפלל כסדר ולבלי להסתכל עליהם, אזי הורג אותם או חותך מהם איברים איברים כנ"ל:

קכג

אמר: שמקוה אינה מזקת כלל, והדאקטיר שיאמר לו, שמקוה מזקת, אינו דאקטיר כלל. אדרבה, טבילת מקוה טובה מאד לבריאות הגוף, כי יש נקבים קטנים הרבה בגופו של אדם והם נקבי הזעה, שדרך שם יוצא הזעה מן האדם, והם צריכין לפתח, כי אם נסתמין נקבי הזעה יוכל לחלש ולפל לחלשה, חס ושלום, ועל ידי טבילה במים נפתחין נקבי הזעה, וזה טוב מאד לבריאות הגוף. רק שלא יהיו המים קרים ביותר, כי אז מיא מטרשי להנקבים הנ"ל, אבל כשאין המים קרים מאד, אזי הטבילה בהם טובה מאד:
גם כבר מבאר, שאין העבודות וסגופים, שקורין האריוואני, מזיקים כלל, ומי שמזיק לו העבודה והסגופים, זהו רק מחמת גדלות:

קכד

שמעתי בשמו שאמר, שלפעמים מגיע לאדם הרהור תשובה והשתוקקות להשם יתברך באיזה מקום, שצריך שם באותו המקום דיקא להתחזק בזה ההרהור תשובה וההשתוקקות, כגון לדבר שם איזה דבורים של תחנות ובקשות או דברי השתוקקות בפה ובלב כפי הענין, ולא ימתין ולא יזוז ממקומו, אף על פי שאין זה המקום מוכן לכך, כגון שלא במקום קביעות לתורה ותפלה, רק בדרך הלוכו וכיוצא. כי כשיזוז ממקומו, יכול להיות שיפסק. וכן ממנו, זכרונו לברכה, בעצמו ראינו ענין כזה כמה פעמים, שלפעמים נשאר עומד באמצע הבית, ודבר עמנו וגלה לנו תורה נפלאה ושיחה נאה מאד, וגלה דרכים נפלאים לעבודת השם יתברך והתעוררות גדול וכו', ולא רצה לזוז ממקומו, עד שגמר מה שרצה, וכן היה כמה פעמים:

קכה

מענין אמירת תהלים דבר עם אחד ואמר לו, שעקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו, למצא את עצמו בתוך כל מזמור ומזמור. ושאל אותו זכרונו לברכה: איך, ופרש לו רבנו, זכרונו לברכה, קצת, כי כל המלחמות שבקש דוד המלך, עליו השלום, שיצילהו השם יתברך מהם - הכל צריכין לפרש לעצמו על מלחמת היצר הרע וחילותיו, וכיוצא בזה בשאר המזמורים (וכמבאר מזה לעיל בסימן קא). ושאל אותו: איך יפרש לעצמו מהפסוקים, שדוד המלך, עליו השלום, משבח את עצמו, כגון: "שמרה נפשי כי חסיד אני" (תהלים פ"ו), וכיוצא בזה. השיב לו: גם זה צריכין לפרש על עצמו, כי צריכין לדון את עצמו לכף זכות, ולמצא בעצמו איזה זכות ונקדה טובה, אשר בבחינת הנקדה טובה הזאת הוא בחינת חסיד, וכיוצא. ואמר לו רבנו, זכרונו לברכה: הלא אצל יהושפט כתיב (דברי הימים ב יז): "ויגבה לבו בדרכי ה'", שבדרכי ה' ועבודתו יתברך הגביה לבו קצת. עוד אמר לו רבנו, זכרונו לברכה: הלא בבקר אנו אומרים בתחלה: 'מה אנו מה חיינו' וכו', ואנו מקטינים עצמנו מאד, ואחר כך אנו אומרים: 'אבל אנחנו עמך בני בריתך' וכו', שאחר כך אנו מחזקים עצמנו ומרימים את עצמנו, ואנו מספרים את גדלתנו ומתפארים, שאנחנו עמו בני בריתו זרע אברהם יצחק ויעקב וכו', כי כך צריכין להתנהג בעבודת השם כנ"ל. ועין מזה ספר הראשון בסימן רפ"ב, על פסוק: "אזמרה לאלקי בעודי":

חזק חזק חזק